୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଓ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଷ	ଙ	ଣ,ଞ	ଜ୍ଞ	ଇୟ	ଉଅ	ଧ୍ୱ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଯ୍ୱ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଙ୍ୟ	ଯ	ସ	ଗ୍ୟ	ଇଅ	ଶ୍ଚ	ଦ୍ୱ

ମହୋନ୍ନତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉନ୍ନତ—Much exalted
Mahonnata or lofty; very high; very noble.
(ମହୋନ୍ନତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମହୋନ୍ନତି—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମହତ୍+ଉନ୍ନତି)—ବିଶେଷ ସମୃଦ୍ଧି—
Mahonnati Great improvement; a great rise.

ମହୋପକାର—ସ. ବ (କର୍ମଧା, ମହାନ୍+ଉପକାର)—ବିଶେଷ
Mahopakāra ଉପକାର ବା ହିତ—Great benefit or obligation.

ମହୋପକାରୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମହାନ୍+ଉପକାରୀ)—ବିଶେଷ
Mahopakāri ହିତକର—Much beneficial; much
(ମହୋପକାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) benefitting; rendering great services to a person.

ମହୋପାଧ୍ୟାୟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମହାନ୍+ଉପାଧ୍ୟାୟ)—ବିଦ୍ୱାନ୍ ଗୁରୁ—
Mahopādhyāya A learned teacher.

ମହୋରଗ—ସ. ବ (ମହାନ୍+ଉରଗ=ସର୍ପ)—୧ । ବୃହତ୍ ସର୍ପ;
Mahoraga ଅଜଗର—1. A big serpent; the Python. ୨ । ତଗର ବୃକ୍ଷର ମୂଳ—2. The root of Tagara tree.

ମହୋରସ୍କ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମହତ୍+ଉରସ୍+କ)—ଯାହାର ଛାତି
Mahoraska ଚଉଡ଼ା—Broad-breasted; broad-
(ମହୋରସ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀ) chested. ସ. ବ—ଶିବ—Śiba.

ମହୋଲ୍କା—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମହତୀ+ଉଲ୍କା)—୧ । ବୃହତ୍ ଉଲ୍କା—
Mahol̤kā 1. A big shooting star; a great meteor. ୨ । ବଡ଼ ମଶାଲ—2. A great fire-brand.

ମହୋଲ୍ଲାସ—ସ. ବ (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଉଲ୍ଲାସ)—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆନନ୍ଦ—
Mahollāsa Great delight; joy

ମହୌଜାଃ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମହତ୍+ଓଜସ୍ ଯାହାର;
Mahaujāḥ ମହୌଜସ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମହାଶକ୍ତିଶାଳୀ—Very powerful; mighty. ସଂ. ବ-ମହାବୀର—A great hero (Apte).

ମହୌଷଧ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଔଷଧ)—୧ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
Mahaushadha ଔଷଧ—1. A very efficacious medicine; a sovereign remedy; a panacea. ୨ । ଶୁଣ୍ଠି, ପିପ୍ପଳୀ ଓ ରସୁଣ—2. Dried ginger, long pepper and garlic. ୩ । ବଚ୍ଛନାଗ; ମହୁରା—3. Aconite. ୪ । ରସୁଣ—4. Garlic.

ମହୌଷଧି(ଧୀ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା; ମହାନ୍+ଓଷଧି, ଧୀ)—୧ । ରାତି
Mahaushadhi(dhī) କାଳରେ ପ୍ରଦୀପ୍ତ ତୃଣଲତାଦି—1. Creepers and plants emitting light in the night. ୨ । ଦୂବ—2. The dooba grass. ୩ । ବ୍ରାହ୍ମୀ; ଶ୍ୱେତକଣ୍ଟକାରୀ; ଲଜ୍ଜାଳୁ; କଟୁକୀ—3. Name of different herbarious plants. ୪ । ଅତିବିଷ; ମହୁରା—4. Aconite.

ମହ୍ଲା—ଦେ. ବ—ମଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Mahlā Mallā (See).

ମହ୍ଲାଡ଼—ଦେ. ବ—ମହ୍ଲାର ପ୍ରାଦେ (ଦେଖ)
Mahlāṛda Mahlāra (See).

ମହ୍ଲାର—ଦେ. ବ—ମଲ୍ଲାର (ଦେଖ)—Mallāra (See).
Mahlāra ପ୍ରାଦେ (କେନ୍ଦୁଝର ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ) ବ—
मल्हार ଜଙ୍ଗଲି ଜାତି ବିଶେଷ—A race of wild peopl.
मलार dealing with honey and such other forest-produce. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମହୁ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବନଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ଓ ବିକ୍ରୟ କରନ୍ତି ଓ ଗଛମୂଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ।]

ମା (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପରିମାଣ କରିବା; ମାପିବା—1. To
Mā (root) measure. ୨ । ପାଳନ କରିବା—2. To bring up; to maintain. ୩ । ସମ୍ଭାଇବା—3. To be contained in. ୪ । ନିର୍ମାଣ କରିବା; ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—4. To prepare; to make; to builde ୫ । ବାଣ୍ଟିବା—5. To apportion; to mete out. ୬ । ଦେଖାଇବା—6. To show; to display. ୭ । ଶବ୍ଦ କରିବା—7. To roar; to sound (Apte).

ମା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମା, ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ତୁଳ (ସଂ) ଅମ୍ବା, ମାତୃ,
Mā ମା; (ଇଂ) ମାମା; (ଲ) ମାଟର; (ହି) ଅମା, ମାଇ; (ତେ) ଅମ୍ମା; (ଅ) ଅମ; (ପା) ମାଦାର୍;—୧ । ମାତା; ଜନନୀ—1. Mother. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଓ କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କେତେକ ସ୍ଥାନର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମାତାଙ୍କୁ 'ବୋଉ' ଓ ପିତାମହୀଙ୍କୁ 'ମା' ବୋଲି ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।

କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମାତାଙ୍କୁ ସେହି ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ସହିତ 'ମା' ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରି ଡକାଯାଏ । ଯଥା—ଦଶରଥ ମା, ରାମ ମା ।] ୨ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ; କମଳା—2. The Goddess of wealth. ୩ । (+କରଣ କ୍ୱିପ୍) ଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—3. Beauty. ୪ । (+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍) ପରିମାଣ—4. Measure. ୫ । (+କରଣ. କ୍ୱିପ୍) ଜ୍ଞାନ—5. Knowledge. ୬ । କାନ୍ତି—6. Lustre. ଅ—ନିଷେଧ, ନିବୃତ୍ତି ଓ ନିଷେଧାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ—No. ଦେ. ବ—
मा (ସ. ମଧ୍ୟମ)—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ସପ୍ତ ସ୍ୱରର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ୱର—
मः 1. The 4th scale, in the Hindu music.

> ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା—'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅଙ୍କୋ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଙ୍କ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲବତ୍' ଦେଖିବେ ।

୨ । ମାଅ (ଦେଖ)—2. Mā-ā (See) ଅ—୧ । ଭୟ, ବିସ୍ମୟ ଓ ଅନୁତାପସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ; ହେ ମା !—
ওমা 1. Interjection used in giving vent to
माँ, ओमा fear wonder or bewilderment; Oh my Mother ! ୨ । (ସାଙ୍କେତିକ, ଚଳିତଭାଷା) ମାରଫତରେ—2. Through; per; by the hands of. (ଯଥା—। ମା । ଅମୁକ=ଅମୁକ ଲୋକ ମାରଫତରେ ।) ୩ । (ଜମିର ମାପ ପରିମାଣ) 'ମାଣ'ର ସାଙ୍କେତିକ—3. An abbreviation for 'Māṇa' of land. (ଯଥା—ମା ୧୫। ୦=ପନ୍ଦର ମାଣ ଜମି ।) ସ୍ତ୍ରୀ. ପ୍ରତ୍ୟୟ (କ୍ରିୟା ସହିତ ବ୍ୟବହୃତ)—'ବା' ସ୍ଥାନରେ ଲାଗେ—Used with a verb in the place of the ending 'bā' in the future tense. (ଉ—ଅନ ଦେବା ତାହା କହେ ଅର୍ଜିମା ଅର୍ଜୁନ । ସାରଳା. ମହାଭାରତ ।) ସ୍ତ୍ରାବେ. (ସମ୍ଭ୍ରମ) ଅ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବ୍ୟବହୃତ) ଗୋ; ହେ; ଅହେ—Oh ! (ଉ—ମୋହନ ସ୍ୱର ତରା ପଡ଼ଇ ମା । ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମା ଅଂ(ଆଂ)ଶିଆ—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ (ସ୍ତ. ମାତୃ ଓ ଅଂଶୀୟ)—ଯେଉଁ
Mā am(ām)sia ଶିଶୁର ଚେହେରା ବର୍ଣ୍ଣକେଶ ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା (ମାଅ ଅଂଶିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅତି ସଙ୍ଗେ ବେଶି ମେଳ ଥିବା ଦେଖା- (ବାପ ଅଂଶିଆ—ବିପରୀତ) ଯାଏ—(a child) Resembling
মা মুখো its mother in appearance (as regards
माइ मुहाँ the face, colour of the skin, density (ମା ଅଂଶୀ, ମାଅ ଅଂଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of the hair etc.)

ମାଆ—ଦେ. ବି. (ସ୍ତ. ମା, ମାତୃ)—୧ । ଠାକୁରାଣୀ ଦେବୀ—;
Mā-ā 1. A Goddess. (ଯଥା—ମାଅ କମଳା, ମା କାଳୀ ।)
মা ୨ । ମାତା; ଜନନୀ—2. Mother. ୩ । ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ
माँ ଆଦି ପୂଜ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—3. The wife of one's elders. [ଦ୍ର—ଗୁରୁ ପତ୍ନୀ, ପିତୃବ୍ୟ ପତ୍ନୀ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠଭ୍ରାତୃଜାୟା, ମାତୁଳାନୀ, ମାତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃଷ୍ୱସା, ଶାଶୁ, ବଡ଼ ଭଉଣୀ ଇତ୍ୟାଦି 'ମା' ଅଟନ୍ତି ।] ଦେ. ଅ—୧ । ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ବଡ଼ ଓ ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. A term used in addressing females much older than one's self. ୨ । କନ୍ୟା ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟସରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ କନ୍ୟାସ୍ଥାନୀୟା ବାଳିକାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—2. A term of endearment used towards one's daughter and younger girls. (ଉ—କୁହେଁ ପିତା ଯୋଗ୍ୟ ବେଳେ ତୋ ପର ଦେଖାଇ, ମୁହିଁ ସିନା ଅଜ୍ଞାନ, ମାତ୍ର ତୁ ମାଅଲୋ ! ଦୟା, କ୍ଷମା, ସ୍ନେହ, ପ୍ରୀତି, ଭକ୍ତି ପ୍ରମୁଦେ । ଚିନ୍ତାମଣି ବଜ୍ରମାଳିକା)

ମାଅଁ(ଏଁ)ସ—ଗ୍ରା. ବି—ମାଂସ (ଦେଖ)—Māmsa (See)
Mā-āṁ(eṁ)sa (ଉ—ବୋଲନ୍ତି ସପ୍ତରେ ! ବ୍ୟଞ୍ଜନ କର ଅନ
মাংস मांस ମାଅଁସ । ବଳରାମ. ଉତ୍ତର ରାମାୟଣ ।)

ମାଆ ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ ଓ ପତ୍ର
Mā-ā gosā(se)iṁ ଆଦିରେ ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ସମ୍ମାନସୂଚକ
মা গোসাই ବାକ୍ୟ—A term of respectful address
मा गोसाइँ to one's mother; in the course of conversation or in a letter

ମାଆ ଛୁ(ଛେ)ଉଣ୍ଡ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବିଶ—ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ମାତୃହୀନ—
Māā chhi(chhe)unda(ndā) Motherless from
মাতৃহীন दुगला, दुगर childhood.
(ମାଅ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମାଅ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡୀ, ମାଅ ଛୁ[ଛେ]ଉଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଆ ଝିଅ—ଦେ. ବି. (ଅପେକ୍ଷିତ ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ; ମାତା + ଦୁହିତା)—
Mā-ā jhia ମାତା ଓ କନ୍ୟା—Mother and daughter.
মা মেয়ে मा बेटी [ଉ—ମାଅ ଝିଅ ଦୁହେଁ ଦେହଲକୁ ଗଲେ, ସେଥୁ ଶୁଭ ଯେ ମନାସିଲେ—ଭଗ ।]

ମାଆ ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଭଗବତୀ ଓ ଗ୍ରାମ
Mā-a ṭhākurāṇi ଦେବତା ଆଦି) ଦେବୀଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ-
মা ঠাকুরান ଉକ୍ତି—1. Address to a Goddess.
माताजी; मया ୨ । ବସନ୍ତ ରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ; ଶୀତଳା—
(ମାଅ ଠାକୁରାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The Goddess said to preside over small pox. (ଯଥା—ତାଙ୍କ ଗାଁରେ ମାଅ ଠାକୁରାଣୀ ଦୟା କରିଛନ୍ତି ।) ୩ । ମାଅ ଗୋସାଇଁ (ଦେଖ)—3. Mā-ā gosāiṁ (See)

ମାଆ ପୁଅ—ଦେ. ବି (ଅପେକ୍ଷିତ ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ପୁତ୍ର—
Māā pua মাএ ছেলে मा बेटा Mother and son.
(ମାଏ ପୁଏ—ବହୁବଚନ)

ମାଆ ପେଟ—ଦେ. ବି—ମାତୃଗର୍ଭ—Mother's womb.
Mā-ā peṭa মাএর পেট माका पेट

ମାଆ ବାପ—ଦେ. ବି (ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ)—୧ । ମାତା ଓ ପିତା—
Mā-ā bāpa 1. Mother and father. ୨ । ରକ୍ଷକ;
মা বাপ माँ बाप ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—2. Patron; helper.
(ଯଥା—ହଜୁର ଗରିବ ଲୁକମାନଙ୍କର ମାଅ ବାପ ।)

ମାଆ ଭଉଣୀ—ଦେ. ବି. (ଯୁଗ୍ମ ଶବ୍ଦ)—ଜଣକର ମାତା ଓ ଭଗ୍ନୀ—
Mā-ā bhauṇi One's mother and sister.
মা বোন माँ बहीन

ମାଆ ଭଉଣୀ ଜୋରୁ ବେଟୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣକର ମାତା,
Mā-ā bhauṇi joru beṭi karibā ଭଗ୍ନୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ
মা বোন জোরু বেটীকরা ନାମ ଧରି ଗାଳି ଦେବା-To call names
मतरिया बहिनिया करना, by using the names of one's

मइया बहिनिया करना   mother, sister, wife and daughter.

ମାଅ ଭାରିଜା—ଦେ. ବି (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦ)—ଅପଣାର ମାତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—
Mā-ā bhārijā মা স্ত্রী One's mother and wife.
माँ जोरू (ମାଅ ମାଇପ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମାଅ ମାଅରେ—ଦେ. ଅ. (ଶିଶୁ ବଚନ)—ମାତାଙ୍କୁ ପୁତ୍ରର ସମ୍ବୋଧନ;
Mā-ā mā-āre ହେ ମାତଃ !—Oh mother !. (ଉ—ମାଅ
ও মা **माँ मरि** ମାଅରେ ! ପାଠପଢ଼ା ବଡ଼ ଦୁଃଖ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ଲାଗଇରେ, ପଖାଳେ ବଡ଼ ସୁଖ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।)

ମାଅ ମାଉସୀ—ଦେ. ବି (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦ; ମାତା+ମାତୃସ୍ୱସା)—
Mā-ā māusi ୧ । ମାତା ଓ ମାତୃସ୍ୱସା—1. One's mother
মা মাসী **माँ मौसी** and mother's sister. ୨ । ଅପଣାର ମାତୃସ୍ଥାନୀୟ ସ୍ତ୍ରୀଗୁରୁଜନ—2. Elderly females who are to be looked upon as one's mother.

ମାଅ ମାଟି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମାତୃ ଓ ମୃତ୍ତିକା)—
Mā-ā māṭi ଜନ୍ମଭୂମି—Mother-country; one's brith-place.

ମାଅରାଣୀ—ଦେ. ଅ—କାନ୍ଦୁଣା କନ୍ୟା କାନ୍ଦିବା ବେଳେ ମାଅଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ
Mā-ārāṇi ମାଅଙ୍କର ଝିଅ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—A term used
মারাণী **माँरानी** by a weeping girl to her mother and vice versa. ଗ୍ରା. ବି—ମହାରାଣୀ (ଦେଖ)
Mahārāṇi (See)

ମାଅ(ହା)ଲକ୍ଷ୍ମୀ—ଦେ ବି (ସଂ. ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ)—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)—
Mā-ā(hā)lakshmi Mahālakshmi (See) ଦେ. ଅ—
মা লক্ষী **माँ लक्ष्मी** ଅପଣାର କନ୍ୟା, ବୋହୂ ଓ ଭ୍ରାତୃବଧୂଙ୍କୁ ସ୍ନେହ-
ମାଅ(ହା)ଲକ୍ଷି(ଖୀ) } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment used to
ମାଅ(ହା)ଲଛି one's daughter, daughter-in-law and younger brother's wife.

ମାଅଲୋ—ଦେ. ଅ (ଭୟ ଓ କଷ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅବ୍ୟୟ)—ଅଲୋ
Mā ālo ମାଅଲୋ—Interjection used in agony,
ওমা, মাগো **मारे** fear or wonder; Oh my mother I am dying.
(ମାଅଲୋ ବାପଲୋ, ମାଅଲୋ ମରଗଲି, ମାଅଲୋ ମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଅଲୋ ବାପଲୋ ହେବା (କରିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଅତି ବଡ଼ପାଟିରେ ଆର୍ତ୍ତସ୍ୱର କରିବା—
Mā-ālo bāpalo hebā (karibā)
মারে বাপরে করা   To wail very piteously.
माँ बाप करना

ମାଅ ସାଆନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହକର୍ତ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି ଭୃତ୍ୟାଦିଙ୍କର
Mā-ā sā-āntāṇi ସମ୍ମାନଜନକ ଉକ୍ତି—1. A term used
মা ঠাকরান for and in addressing the lady of
माताजी, महतारी the house. ୨ । କନ୍ୟା ପ୍ରତି ମାତାଙ୍କର ସ୍ନେହ ଉକ୍ତି—2. A term of endearment used to one's daughter. [ଉ—ମାଅ ସାଆନ୍ତାଣୀ ପୁଣି ! ଦେଉଥିବ ପଡ଼ିମାନଅ ସରେ, ପଇଡ଼ ବୋହୁବେ ପାଣି—ଛଡ଼ା ।] ୩ । ଦେବୀଙ୍କୁ ସମ୍ବୋଧନ—3. Address to a Goddess.

ମାଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ମାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ
Māi (etc)   Māi etc (See)

ମାଇଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ (ପୁରୁଷ);
Māiā ମାଇଚିଆ—1. (a male) Having the characteristics of a female; womanish; feminine.
মেয়েলি
मेहरा; मौगा; मोगियाहा [ଉ—ଏମାନେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପରି ସ୍ୱଭାବ, ଲଜ୍ଜାଶୀଳ ଓ କୋମଳସ୍ୱଭାବ ଅଟନ୍ତି ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ—2. Becoming or befitting a woman, womanly. ୩ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁରକ୍ତ ସ୍ୱଭାବରେ ଆସକ୍ତ—3. Addicted to females; effeminate; voluptuous. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀବଶୀଭୂତ—4. Hen-pecked; led by the nose by a
মেয়েরা woman. ଗ୍ରା ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ—1. Females.
୨ । (ପଦ୍ୟ) ମାୟା—2. Deception; illusion; delusion.

ମାଇକି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର; ଅଠମଲ୍ଲିକ) ଅ. (ହି. माँकी कसम)—
Māiki ମୋ ମାଅଙ୍କ ରାଣ—I swear by the name of my mother. (ଯଥା—ମାଇକି ମତେ=ମତେ ମୋ ମାଅଙ୍କ ରାଣ ଅଛି ।)

ମାଇକିନା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃ ଓ କନ୍ୟା; ଅଥବା ମାତୃଗ୍ରାମ=
Māikinā ମାତୃଗ୍ରାମ; ପାଲି—ମାତୁଗାମ; ପ୍ରା. ମଉଗାମ; ସଂ.
[ମାଇକିନିଅ(ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାଇଚା; ସଂ. ମେହନା=ସ୍ତ୍ରୀ;
(ଅଶ୍ଳୀଳ—ଦପ୍ରସ୍ତାବ) ମହିଳା—ହି. ଘ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ
মেয়ে; মাগী; মাগী মাইয়া —1. Woman. ୨ । ପତ୍ନୀ; ସ୍ତ୍ରୀ
मउगी; मौगी; मेहरिया —2. Wife. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—3. Womankind. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ 'ମାଇକିନିଅ' ପଦର ବ୍ୟବହାର ଇତର ବା ଶିଷ୍ଟାଚାରବିରୁଦ୍ଧ; ଇତରବୃତ୍ତି, ଦୁଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଓ ଗାଳିରେ ଏ ପଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ସଧବାମାନଙ୍କୁ ଅଛୁଅ ମାଇକିନିଅ ଓ ବିଧବାମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ମାଇକିନିଅ କୁହାଯାଏ ।]

ମାଇକିନିଅ(ଅଁ) ଝିଅ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଇପି ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ
Māikiniā(āṅ) jhia ଜାତୀୟା ବ୍ୟକ୍ତି—1. A female;
(ଅଶ୍ଳୀଳ ପ୍ରସ୍ତାବ—ଦପ୍ରସ୍ତାବ) a woman. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—
মেয়েছেলে 2. Female child. ୩ । ବାଳିକା—
बच्ची; मउगी; लुगाई 3. Girl.

ମାଇକିନିଅ ପିଲା—ଦେ. ବି—୧ । ବାଳିକା ଶିଶୁ—1. A female;
Māikiniā pilā child; a female infant.
(ଅଶ୍ଳୀଳ ପିଲା - ଦପ୍ରସ୍ତାବ) ୨ । ବାଳିକା—2. A girl.
মেয়েছেলে **बच्ची**

ମାଇକିନିଆ ଲୋକ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ନାରୀ—
Māikinia loka A woman; a female folk.
মেয়েমানুষ **औरत आदमी.**

ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତ
Māikel madhusūdana dutta (ଦେଖ—Madhusūdana dutta (See)

ମାଇଗାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ମାଇଆ (ଦେଖ)
Māigāṇḍiā —1. Māiā (See). ୨ । ନାମର୍ଦ୍ଦ;
মাইআমুখা মাইআমুখো ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରି ଭୀରୁ—2 Timid
नामर्द like a woman; effeminate. ୩ ।
ପୁଂସ୍ତ୍ୱହୀନ; ଅଣପୁରୁଷ—3. Impotent (male)

ମାଇଗାଡ—ଦେ. ବି—ସାତଗାଡି (ଦେଖ)—
Māigāta Sātagāti (See)

ମାଇଗୁଲିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମାଇପି ବୋଲକର; ଯେ ମାଇପର
Māiguliā କଥାରେ ଚଳେ; ସ୍ତ୍ରୀବଶ; ସ୍ତ୍ରୈଣ—1. Led by
মাইআমুখা the nose by one's wife; hen-pecked
मौगियाहा ୨ । ମାଇଚ୍ଛ—2. Having the characteristics and habits of a female.

ମାଇଚ୍ଛ(ଛା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ (ପୁରୁଷ)—
Māichā(chhā) 1. (a man) With female
[ମାଇଚ(ଛ)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) nature. ୨ । ଯେ ସର୍ବଦା ସ୍ତ୍ରୀ-
(ଷଣ୍ଢ ସ୍ତ୍ରୈଣୀ—ବିପରୀତ) ମହଲରେ ରହିବାକୁ ଭଲପାଏ—
মাইআমুখা, মেয়েমুখো 2. Effeminate; clinging to
मेहरा,मौगियाहा the apron strings of women.
୩ । ମାଇଆ (ଦେଖ)—3. Māiā (See)

ମାଇ(ଏ)ଝୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ମାଇପି-
Māi(e)jhi ଲୋକ; ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A woman; a female folk. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି—2. The female-kind. ୩ । ବାଳିକା—3. A girl

ମାଇତି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—୧ । ମାହିଷ୍ୟ ଓ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କ
Māiti ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family title of
মাইতি Māhishya and fishermen in Midnapur.
[ଦ୍ର—କୈତନ୍ୟ ଚରିତାମୃତରେ 'ମହାନ୍ତି' ଅର୍ଥାତ୍ କରଣ ଜାତି ଅର୍ଥରେ 'ମାଇତି' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଅଛି ।]

ମାଇନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଖଣି—A mine. [ଦ୍ର—ଏହି
Māin ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ହୋଇଥିବା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଅନେକ-ଗୁଡ଼ିଏ ବୈଦେଶିକ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଚଳିଲାଣି । ମାଇନ୍-ହେଡ୍, ମାଇନ୍ ଇନ୍ସପେକ୍ଟର୍ ।]

ମାଇନ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାନ୍ୟ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷଙ୍କ ଆଗରେ
Māina ବା ସର୍ବସାଧାରଣରେ ବା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ
সামনে না বেরুন ଦେଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ରୂପ ସେମାନଙ୍କ ସାମନାକୁ ନ
शरम, परदा, मा ଆସିବା; ସଙ୍କୋଚ; ମାନନା—1. Modesty shown by females in the public or in the society of males and before their elders; observance of purda by females.
୨ । ମାନ୍ୟ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Respect. ୩ । ସଦାଚାର-ନିୟମ—3. Rules of etiquette. ୪ । ଗୁରୁଜନଙ୍କ ପ୍ରତି ବାଳକମାନଙ୍କର ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ଭ୍ରମ—4. Respect shown to elders by youngsters.

ମାଇନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମାଜୋଚିତ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଅନୁସାରେ
Māina karibā ଚଳିବା; ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—
সামনে না বেরুন 1. To show proper respect and
शरम करना, परदा करना; modesty to one's elders or
संकोच करना; मान करना to outsiders. ୨ । (ବଧୂମାନେ)
ସମାଜୋଚିତ ବିଧି ଅନୁସାରେ ଗୁରୁଜନଙ୍କୁ ଓ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ନ ଦେବା ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା ନ କହିବା—2. Not to appear before and talk to one's elders and to outsiders according to the etiquette observed in society (said of young daughters-in-law etc). [ଦ୍ର—ଅମ୍ଭମାନଙ୍କ ସମାଜରେ ମାଇନ କରିବା ପ୍ରଥା ପୂର୍ବେ ଖୁବ୍ ଚଳୁଥିଲା । ନବାଗତ ବଧୂ ଶାଶୁ, ନଣନ୍ଦ ଓ ଅନ୍ୟ ବର୍ଷୀୟସୀମାନଙ୍କ ସହିତ ପାଟି ଫିଟାଇ କଥାବାର୍ତ୍ତା ନ କରି ହୁଁ ହୁଁ ଶବ୍ଦ କରି ଓ ହାତରେ ଠାରି ମନର ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲେ; ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଦିବସରେ ବା ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଦେଖା ବା କଥାଭାଷା କରୁ ନ ଥିଲେ; ଶଶୁର, ଅଧିକ ବୟସ୍କ ଦିଅର ଓ ବାହାରର ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ; ସବୁବେଳେ ଓଢ଼ଣା ପକାଉଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଆପଣା ଦେଢ଼ଶୁର, ମଉଳାଶୁର, ସାନ-ଭଉଣୀର ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ କମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥା କହୁ ନ ଥିଲେ । ସ୍ତ୍ରୀମାନେ; ବିଶେଷତଃ ବଧୂମାନେ ଦାଣ୍ଡକୁ ବାହାରୁ ନ ଥିଲେ; ବାହାରର ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦେଖା ଦେଉ ନ ଥିଲେ କମ୍ବା ସେମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କଥାଭାଷା କରୁ ନ ଥିଲେ; ଏ ସବୁ ମାଇନ ପ୍ରଥା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଭାବରୁ ସମାଜରୁ କମି ଗଲାଣି ।]

ମାଇନକାରିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମାନ+କାରୀ)—ଯେ
Māinakāriā ଗୁରୁଜନଅଦିଙ୍କୁ ସାମାଜିକ ଶିଷ୍ଟାଚାରସମ୍ମତ
(ମାଇନକା[ରେ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ—(a male)
(ମାଇନକାରୀ—ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀରୂପ) Showing due respect
সমীহকারী and modesty to his elders.
शिष्ट; नम्र; मानकरनेवाला

ମାଇନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଗ୍ରା. ବି—ମାନ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟାଦା (ଦେଖ)—
Māina marjyādā Mānya marjyādā (See)
(ମାଇନମର୍ଯ୍ୟାଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) মানমর্য্যাদা **मानमर्यादा**

ମାଇନର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ନାବାଳକ ପିଲା—1. A
Māinar minor boy or girl. ୨ । ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ
মাইনর ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ପରବର୍ତ୍ତୀମାନ; ମଧ୍ୟ—
माइनर ଇଂରାଜୀ—2. Middle English or Minor

standard of secondary education approved by the Education Department of the Government. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ପ୍ରାଇମେରୀ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ୍ କରି ଯେଉଁମାନେ କେବଳ 'ମାତୃଭାଷା'ରେ ଉଚ୍ଚତର ଶିକ୍ଷା ପାଉଥିଲେ ସେମାନେ ଵର୍ଣ୍ଣାକୁଲାର (Vernacular) ଓ ଯେଉଁମାନେ ତହିଁ ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେମାନେ ମାଇନର (Minor or Middle English) ପଢ଼ନ୍ତି ।]

ମାଇନର୍ ସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ Māinar skula 'ମାଇନର୍' ମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟାଶିକ୍ଷା ମাইনর স্কুল ଦିଆଯାଏ; 'ମଧ୍ୟ-ଇଂରାଜୀ' ବା 'ମିଡ୍‌ଲ ଇଂଲିଶ୍' माइनर स्कूल ବିଦ୍ୟାଳୟ—Middle English or Minor School. [ଦ୍ର—ଏହିପରି 'ମାଇନର' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବୃତ୍ତି, ପରୀକ୍ଷା, ପାସ୍, ଫେଲ୍, କ୍ଲାସ୍, ଷ୍ଟାଣ୍ଡାର୍ଡ୍, ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଆଦି ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରିଯାଇ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ ।]

ମାଇ(ଏ)ନା—ବୈଦେ. ବି—୧ । (ଫା. ମାଅଏନାହ୍)—ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖରୂପେ Māi(e)nā ପରୀକ୍ଷା କରିବା—1. Thorough examination. মায়না [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମ ଵନରେ ତୁଇକେଣ ଚୌକିଦାର ତମସ୍ୱ ଏ माइना ଲ୍ଲାସ୍ ମାଇନା ସବାଶେ କଟକ ଗୁଣ୍ଡାଣ ବଅଗନ । ପରୀକ୍ଷାମୋହନ. ଦ୍ରମାଣ ଅଟେଣ୍ଟ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ଡାକ୍ତରମାଇନା; ଲ୍ଲାସ୍ ମାଇନା; ସରକମିନ ମାଇନା ।] ୨ । মাইনা (ଫା. ମାହିନା)—ମାସିକ ଦରମା—2. Monthly salary. महीना

ମାଇନା କରିବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବିଷୟ ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖରୂପେ ପରୀକ୍ଷା Māinā karibā କରିବା—To investigate; to test মায়না করা माइना करना or examine a matter thoroughly.

ମାଇପ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମାତୃ; ମାତୃକା; ପ୍ରା. ମାଇଅ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ; Māipa ଭାର୍ଯ୍ୟା—1. Wife. [ତାଙ୍କମାନଙ୍କର ତ মাগ ମାଇପଙ୍କୁ ଅମ୍ଭେ, ଯେତେ କ୍ଲେଶ ଦେଲୁଁ ତା ଜାଣିଅଛ जोरू, बहू मेहरी ତୁମ୍ଭେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା । [ଦ୍ର—ମାଇପ ଅଗରେ ପାଇକ ପଣ ଦେଖାଇବା ନ୍ୟାୟ—ଭୀରୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଆପଣା ସ୍ତ୍ରୀ ଆଗରେ ମୁହଁରେ ସାହସ ପ୍ରକାଶ କରିବା କିନ୍ତୁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ଭୀରୁତା ଦେଖାଇବା (ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘଟଣାରେ ଏ ଉକ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।

ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ପରେ ମଧ୍ୟ ଲାଗେ; ଯଥା—ଅମଙ୍ଗ ମାଇପ, କନ୍ୟା ମାଇପ, ଟୋକି ମାଇପ, ଥୋକ ବା ଥୋକଲି ମାଇପ, ବୁଢ଼ିଆ ମାଇପ, ଗୋଲିଆ ମାଇପ, ବାଞ୍ଝ ମାଇପ, ବୁଢ଼ୀ ମାଇପ, ମଣ୍ଡର ମାଇପ, ଉଦୋର ମାଇପ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଇପ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବିଶେଷଣ ପ୍ରୟୋଗ ନିମ୍ନଲିଖିତ ରୂପରେ ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—'ଅମଙ୍ଗ ମାଇପ ମନ କରୁଛି, ମଙ୍ଗଳ ମାଇପ ଖେଳ ପାଉଛି, ଥୋକ ମାଇପର ପାଳ, ବଡ଼ଙ୍କ ମାଇପ.ବନ୍ଧାପଲା ହିଁ, ଘେରଣ୍ଡ ବସିଛି ଭାଇ' । ମାଇପ ଶବ୍ଦ ଭାର୍ଯ୍ୟା ଅର୍ଥରେ ଓ ମାଇପି ବା ମାଇପେ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣ ସ୍ତ୍ରୀ ବା ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାଇପ(ପି) କଥା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ସ୍ତ୍ରୀର ଉପଦେଶ—1. Wife's Māipa(pi) kathā advice. [ଦ୍ର—ମାଇପି କଥା, [ମାଇପ(ପି)ବୁଦ୍ଧି—ଅନ୍ୟରୂପ] ପାଣ ବାଉଳା, ସ୍ତ୍ରୀ କ ଶୁଣିବ মেয়েলী কথা ଜାଣେ ! ଉପ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀର ଅନୁରୋଧ—औरतकी बात 2. Wife's request. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଉଚିତ କଥା ବା କର୍ମ ବା ବିଷୟ—3. Words or acts or art befitting a female.

ମାଇପ କରିବା—ଗ୍ରା. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—ପରସ୍ତ୍ରୀର ବା ଯେ ନିଜର Māipa karibā ସ୍ତ୍ରୀ ନୁହେଁ ତାହାର ସହବାସ କରିବା—রাখা To cohabit a woman who is not रखेली बनाना one's wife.

ମାଇପ କାନିଧରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ଯେ ସର୍ବଦା ଆପଣା Māipa kānidharā ସ୍ତ୍ରୀର ସାହଚର୍ଯ୍ୟ ପାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ আঁচল ধরা —1. Addicted to the company of मौगियाहा one's wife; clinging to the apron strings of one's wife; effeminate; voluptuous. ୨ । ଅତି ଭୀରୁ—2. Very cowardly. (ମାଇପ କାନ୍ଥଧରା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୩ । ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧି ଚାଳିତ-3. Hen-pecked.

ମାଇପ(ପି) ଚଟା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସ୍ତ୍ରୀର ମନଇଚ୍ଛା କରିବାକୁ Māipa(pi) chatā ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସର୍ବଦା ତୋଷାମଦ କରେ—[ମାଇପ(ପି)ଚଟୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. A person given to স্ত্রৈণ flattering his wife to gain her favour. मौगियाहा ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଆସକ୍ତ—2. Excessively attached to one's wife; hen-pecked.

ମାଇପ(ପି) ବୁଦ୍ଧି—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ଆପଣାର ସ୍ତ୍ରୀର ପରାମର୍ଶ—1. The Maipa(pi) buddhi advice of one's wife. ୨ । মেয়ে মানুষের বুদ্ধি ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତିର ବୁଦ୍ଧି—2. Womanly औरतकी बुद्धि intellect.

ମାଇପ(ପି) ବୁଦ୍ଧି(ଧି)ଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ; Māipa(pi) buddhi(dhi)ā ନିର୍ବୋଧ—Hen-pecked; স্ত্রীবুদ্ধিতে চালিত मौगियाहा

ମାଇପ(ପି) ବୋଲ—ଗ୍ରା. ବି—ସ୍ତ୍ରୀର ଆଦେଶ—The order or Māipa(pi) bola স্ত্রীর কথা wish of one's wife. औरतकी आज्ञा

ମାଇପ(ପି) ବୋଲକରା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ତ୍ରୀର ଆଦେଶ ପ୍ରତିପାଳକ- Māipa(pi) bolakarā ଭାର୍ଯ୍ୟା—Hen-pecked; ruled স্ত্রীর কথায় চলা by one's wife; acting in obedience मौगियाहा to the order or wishes of one's wife. (ମାଇପ[ପି] ବୋଲକରାଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଇପ(ପି) ରଣ୍ଡା—ଗ୍ରା. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—୧ । ମୃତଦାର—
Māipa(pi) randā 1. Widower. ୨ । (ଗ.ଲ) ଯେଉଁ
মগ্ রাঁড়িআ ପୁରୁଷ ବଞ୍ଚି ଥାଇଁ ଥାଇଁ ତାର ଭାର୍ଯ୍ୟା ବିଧବା ପରି
रंडुआ, रँडा ଅସହାୟ ହୋଇ ରହେ—2. A person
(ମାଇପ[ପି] ରଣ୍ଡି[ଣ୍ଡୁ]ଅ--ଅନ୍ୟରୂପ) whose wife's condition
is as helpless as that of a widow.

ମାଇପ(ପି) ସୁହା(ହ)ଗ—ଗ୍ରା ବ-୧ । ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅଯଥା ବା ଅତିରିକ୍ତ
Māipa(pi) suhā(ā)ga ଆଦର—1. Undue or excessive fondness for or doting on one's wife.
স্ত্রীর সোহাগ
स्त्रीको प्यार करना
୨ । ନିଜର ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଆଦର—2. Excessive fondness for one's husband.

ମାଇପ(ପି) ସୁହା(ହ)ଗିଆ—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ଆପଣା
Māipa(pi) suhā(hā)giā ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଆଦର
স্ত্রী সোহাগী ଦେଖାଏ—1. Doting on or showing
स्त्रीको बहुत प्यार करने वाला excessive fondness for one's wife.
୨ । ଯାହାକୁ ନିଜର ସ୍ତ୍ରୀ ଅତ୍ୟଧିକ ଆଦର ଦେଖାଏ—2. Excessively fondled by one's own wife.
(ମାଇପ ସୁହା[ହ]ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଇପ ହେବା—ଗ୍ରା. କି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—(କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ) ପରପୁରୁଷଦ୍ୱାରା
Māipa hebā ରକ୍ଷିତା ହେବା—(a female) To be
স্ত্রী হওয়া रखेली होना in the keeping of a person as his mistress.

ମାଇପୀ—ଗ୍ରା. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ; ନାରୀ—Woman. [ଯଥା—
Māipī মাগী ମାଇପୀଟା ଗିରସ୍ତୀ ତାର ଘରେ ରହି । ପୁତ୍ରାଇଲେ
औरत; मेहरी (ପ୍ରିୟିଷ—ଦିନପାଟ) ବୁଝିବ ମୋର ସାନ୍ଧିଗରୁ—
মেয়েলী କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ।] ବଣ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ
मौगियाहा ସୁଲଭ; ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ—1. Befitting a female
୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ—2. Female.

ମାଇପୀ କଥା—ଗ୍ରା. ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଥାବାର୍ତ୍ତା—
Māipī kathā 1. Conversation amongst females.
মেয়েলী কথা ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାର
औरतोंकी बात; मौगियाहा बात ଯୋଗ୍ୟ ବିଷୟ—
2. Minor matter which is fit for discussion amongst females. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅଦରକାରୀ ବା ତୁଚ୍ଛ ଯୁକ୍ତିହୀନ କଥା—3. (figurative) Useless talk. ୪ । ସ୍ତ୍ରୀଜନୋଚିତ ବାକ୍ୟ ବା ବିଷୟ—4. Any speech or matter befitting a female. ୫ । ଭାର୍ଯ୍ୟାର ଆଦେଶ—5. One's wife's order.

ମାଇପୀ କାଳ—ଦେ· ବ· - ଯେଉଁ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ମତ ପ୍ରବଳ
Māipī kāla ହୁଏ—An age when the voice of
মেয়েদের যুগ women predominates; the age
औरतोंकी जमाना; मौगियाहा जमाना when the women reign supreme.
(ମାଇପୀ ଯୁଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଇପୀ(ପେ) ଗାଧୁଆବେଳ(ଳା)—ଗ୍ରା. ବ—ସକାଳ ଓଳର ପ୍ରଥମ ପ୍ରହର
Māipī(pe) gādhuā bela(lā) ବେଳ—The first quarter
মেয়েদের নাইবার সময় of the day when the women
औरतोंके नहानेका वक्त (the matrons) take their bath.

ମାଇପୀ ଜାତି—ଗ୍ରା. ବ—ନାରୀଜାତି—Womankind; the
Māipī jāti women; women as a class.
নারীজাতি स्त्रीजाति

ମାଇପୀ ଡାହାଣୀ—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ
Māipī dāhāṇā ଦେଖିବାକୁ ଲାଳାୟିତ ହୁଏ—1. Hanker-
স্ত্রীসঙ্গলোভী ing after the company or society
औरतलोभी; छिनरा or sight of females; voluptuous
୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପରସ୍ତ୍ରୀ ଉପରେ ଲୋଲଦୃଷ୍ଟି ପକାଏ—
2. Casting sinister or lustful eyes on other people's wives.

ମାଇପୀ ବିଚାର—ଦେ, ବ—କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏକତ୍ର ହୋଇ
Māipī bichāra ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧେ କରିବା ଚର୍ଚ୍ଚା—Gossips
মেয়েলী বিচার amongst females when they meet
औरतोंका विचार together.

ମାଇପୀ ବୁଝାମ(ବ)ଣା—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଅନୁଚିତ ସମାଧାନ
Māipī bujhāma(ba)ṇā ନିଷ୍ପତ୍ତି—Judgment or
মেয়েলী বিচার औरतोंका न्याय decision given by
women (which is not just or correct).

ମାଇପୀ ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A woman; a female.
Māipī loka মেয়ে মানুষ, औरत

ମାଇପୀ ସଭା—ଗ୍ରା. ବ—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଏକତ୍ର ବୈଠକ—
Māipī sabhā A gathering of females.
মেয়েদের সভা औरतोंकी सभा

ମାଇପେ—ଗ୍ରା. ବ. (ବହୁବଚନ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ—1.Women.
Māipe ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଜାତି—2. Women generally; woman-
মেয়েরা औरतें kind. ୩ । ଭାର୍ଯ୍ୟାମାନେ—3. Wives.

ମାଇପୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଇଝି (ଦେଖ)
Māipo Mā-ijhi (See)

ମାଇମୁହାଁ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ପରି ସୌମ୍ୟମୁଖବିଶିଷ୍ଟ—
Māimuhāṅ 1 (male) Having a womanly face.
মেয়েমুখো; মেয়েমুখো ୨ । ସ୍ତ୍ରୈଣ; ମାଇଚିଆ—2. Effeminate.
मौगमुहाँ ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଭୀରୁ—3. Timid like a woman.
୪ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପରି ଲଜ୍ଜାଶୀଳ; ଲାଜକୁଳୀ; ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—
4. Modest; coy (like a woman); bashful.

ମାଇଲ(ଲି)—ବୈଦେ. ବ.(ଇଂ. ମାଇଲ)—ଦୂରତାର ଇଂରାଜୀ ପରିମାଣ,
Māil(li) ଏକ କୋଶର ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧ ଦୂରତ୍ୱ—One mile.
মাইল, मील ଶ୍ର. ମେଲି, ମଇଲ (measure of distance

ମାଇଲ(ଲି)ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବ—ସଡ଼କରେ ମାଇଲ ସଂଖ୍ୟା ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଦୂରତ୍ୱଜ୍ଞାପକ ପଥର ଖୁଣ୍ଟ—Māil(li)khunṭa(ṇṭi) Mile stone.
ମାଇଲ খুঁটি **माइल खूंटि** [ଦ୍ର—ଏହା ସଡ଼କ ପାଖରେ ପ୍ରତି ମାଇଲ ଶେଷରେ ପୋତା ହୋଇଥାଏ ଓ ଏଥିର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଥିବା ସ୍ଥାନମାନ ଏହି ଖୁଣ୍ଟଠାରୁ କେତେ ଦୂରରେ ଅବସ୍ଥିତ ତାହା ଲେଖାଥାଏ ।]

ମାଇଲା—ଦେ. ବଣ—୧ । ମାରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—1(one) Who has Māilā beaten. ୨ । ମାରୁଥିବା—2. Beating. ଦେ.
হাততোলা କ୍ରି—ମାରିବା ଧାତୁର ଅତୀତକାଳ (ଅକାଦରାର୍ଥକ;
मारने वाला ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ, ଏକ ବଚନ; 'ସେ' ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବ-
মারল ହୃତ ମାଇଲାର ବିକଳ୍ପ ରୂପ—A form of '(he)'
मारा beat. [ଦ୍ର—ଅଇଲା ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।]

ମାଈ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃ; ପ୍ରା. ମାଈ)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ (ଜୀବ)—Māī Female. (ଢ଼—ଧୂବ୍ରେସ୍ତୁ ବୋଇଲେ ମୋ ରଖିବ
মাদী ମାଈ, ହେଲେ କ ହେ ସଞ୍ଚୟ କହ ତା ବଡାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ
मादी, मादा ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।) ବ—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀ—1. The female of an animal. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ସ୍ତ୍ରୀ; ନାରୀ—2. Woman. (ଢ଼—କାଲି ମାଈ ! ତୁନି ବୋଲଲେ କ ଗୋଷ୍ଠ ହୋଇ ?—ଢଗ) * । ମଥା ଉହିଁରେ ଜାଲର ଏକ ଘର (ଯେଉଁ ଘରର ପାନକୁ ସୂତା ବାନ୍ଧି କଟାଯାଇ ଜାଲରେ ନୂଆ ଘର ବୁଣା ହୁଏ-3. A separately woven quadrangle of a casting net, which is attached to another new strip by means of a thread.
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକ—A woman, (ଯଥା—ଗଉଡୁଣୀ ମାଈ ।) [ଦ୍ର—କୌଣସି ଜନ୍ତୁବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ମାଈ ଶବ୍ଦ ଲାଗିଲେ ସେହି ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ରୂପ ନ ବଦଳି ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ବୁଝାଏ ଯଥା—ମାଈ ଘୋଡ଼ା, ମାଈ ବାଘ, ମାଈ ମଇଁଷି, ମାଈ ବାଛୁରି, ମାଈ ମିରଗ, ମାଈ ହଂସ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମାଈ ଅଣ୍ଡିରା—ଦେ. ବ ଓ ବଣ (ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. Māī aṇḍirā ମାତୃ+ଅଣ୍ଡୀର)—ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ଓ ପୁରୁଷଜାତୀୟ
মাদী মদ্দা ଜୀବ—A female and a male animal;
मादी मर्द्द female and male.

ମାଈଁ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୁଳାନୀ)—ମାମୁଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—Māiṅ Maternal uncle's wife.
(ମାମୁଁ [ମୁ]—ପୁଂ) মামী **मामी**

ମାଈଁ ଆଈ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୁଳାନୀ+ଆର୍ଯ୍ୟା)—୧ । ଅପଣା
Māiṅ āī ପିତାଙ୍କର ବା ମାତାଙ୍କର ମାଈଁ—1. The wife of
বাবার মামী one's father's or mother's maternal
माई, बुढी मामी uncle. ୨ । (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ) ମାଈଁ ଓ
(ମାମୁଁ ଅଜା—ପୁଂ) ଆଈ—2. Maternal aunt and mother's mother.

ମାଈଁ ଭଣଜା—ଦେ. ବ(ଅପେକ୍ଷିକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାଈଁ ଓ ଭାଗିନେୟ—
Māiṅ bhaṇajā One's maternal uncle's wife and
মামা ভাগনে one's self (both being related to
मामा भागिना each other as aunt and nephew).

ମାଈ କାକର—ଦେ. ବ—ମାଘ, ଫଗୁଣ (ବସନ୍ତ କାଳ)ର ରାତ୍ରାନ୍ତରେ
Māī kākara ପଡ଼ୁଥିବା କାକର—The dew that falls
বসন্তের শিশির in the last part of the nights of
थोडा ओस, बसन्ती ओस the months of Māgha and Phaguṇa (spring).

ମାଈ ଗଛ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଗଛରେ ଫଳ ଧରେ—A fruit-
Māī gachha bearing tree. [ଦ୍ର—କେତେକ ଜାତିର
ফলন্ত গাছ ଗଛ ଓ ଲତାରେ କେବଳ ଫୁଲ ଧରେ, କିନ୍ତୁ ଫଳ
फलदार पेड ଧରେ ନାହିଁ ଓ କେତେକ ଗଛରେ ଫୁଲ ଧରି ଫଳ ଧରେ । ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଗଛକୁ ମାଈ ଗଛ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଈ ଗିହା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ଗ୍ରା. (ଅଶ୍ଳୀଳ) ବଣ (ଭୁଲ ହି. ଏହି
Māī gihā ଅର୍ଥରେ ମୌଗିହାଁ)—ମାଇଚା (ଦେଖ)
Māichā (See)

ମାଈ ଗୋବର—ଦେ. ବ—ଗାଈର ଗୋବର—The dung of
Māī gobara a cow, as distinguished from that
গাঈর গোবর of a bull or bullock. [ଦ୍ର—ମାଈ
गाईका गोबर ଗୋବର ବଳଦ ଗୋବର ଅପେକ୍ଷା ଉତ୍ତମ ।]

ମାଈ ଛୁଆ—ଦେ. ବ—ଜୀବମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—Female off-
Māī chhuā springs of animals.
(ମାଈ ପିଲା—ଅନ୍ୟରୂପ) মাদী বাচ্চা **मादी बच्चा**

ମାଈ ଦୁଧ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମାତୃ+ଦୁଗ୍ଧ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀସନ୍ତାନ ଜନ୍ମ
Māī dudha କରିଥିବା ମାତାର ଦୁଗ୍ଧ—1. The milk of a
মাই দুধ mother when she has given birth to
माय दूध, जनाना का दूध a female child. [ଦ୍ର—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଔଷଧ ଦେବା ପାଇଁ କେତେକ ଔଷଧକୁ ମାଈ ଦୁଧ ସଙ୍ଗେ ଗୋଳି କରି ଦେବାକୁ ହୁଏ । କେତେକ ନେତ୍ର ରୋଗରେ ମଧ୍ୟ ମାଈ ଦୁଧ ପକାଇବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ସ୍ତନରୁ କ୍ଷରିତ ଦୁଧ—2. Milk from a woman's breast.

ମାଈ ନୁହେଁ କି ଗାଈ ନୁହେଁ—ଦେ. ବଣ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିଷ୍କପଟ; ସରଳ;
Māī nuheṅ ki gāī nuheṅ ଯେ ସବୁକରେ ସବୁ କଥାରେ
সাদাসিদে ମଙ୍ଗିଯାଏ—Very innocent; pliable.
भोलामाला, माउग न पुरुष, बलगोबिना [ଢ଼—ତୁଆଟା ମାଈ ନୁହେଁ କି ଗାଈ ନୁହେଁ । କୁନ୍ତଳାକୁମାରୀ. ନଅଭୁଣ୍ଡୀ ।]

ମାଈ ଫାଶ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଜାଲ ବୁଣିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ
Māī phāsa ଫାଶ ବିଶେଷ—A kind of noose used in weaving nets. [ଦ୍ର—ଏହି ଫାଶ ସାହାଯ୍ୟରେ ଜାଲର କୌଣସି ଧାଡ଼ିର ଫାଶ ସଂଖ୍ୟା ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଅଧିକା କରି ହୋଇପାରିବ ପାରେ ।]

ମାଈ ଫୁଲ—ଦେ. ବ—ବୃକ୍ଷଲତାର ଯେଉଁ ଫୁଲରେ ଫଳ ଧରେ—
Māī phula Flowers which bring forth fruits.

(ଅଣ୍ଡିରୁ ଫୁଲ—ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ) [ଦ୍ରୁ—କଖାରୁ, ଲାଉ, କାକୁଡ଼, ଜହ୍ନି,
ସ୍ତ୍ରୀପୁଷ୍ପ କାକୁଡ଼ି ପ୍ରଭୃତି ଗଛରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଧରେ ।
स्त्रीपुष्प ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡିରୁ ବା ଖାଲି ଫୁଲ ଓ ଅନ୍ୟଟି ଫଳ ସହିତ
ସଲଗ୍ନ ଫୁଲ ବା ମାଈ ଫୁଲ । ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଫୁଟି ଅଳ୍ପ
ସମୟ ପରେ ଝଡ଼ିପଡ଼େ ।]

ମାଈ ବାଛୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୃ+ବତ୍ସା)—ସ୍ତ୍ରୀ ବତ୍ସା—
Māi bāchhuri A female calf.
মাঈবাছুর **बाछी; बाछड़ी**

ମାଈ ମାଛ—ଦେ. ବି—ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛ—
Māi māchha Small fishes except shrimps.
ছোটমাছ **मीघनी**

ମାଈ ରୁଅ—ଦେ. ବି—ଖଲଘରର ଯେଉଁ ରୁଅର ଉପର ମୁଣ୍ଡରେ
Māi rua ଅନ୍ୟ ରୁଅ ପଶିଥାଏ—A rafter to the upper end of which is thrust the lower end of the upper rafter in a thatched house.

ମାଉଁସ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଂସ; ପ୍ରା. ମାଅଁସ)—ମାଂସ ୧ ଓ ୨
Māuñsa (ଦେଖ)—Māṁsa 1 and 2 (See)
মাস; মাঁস [ଦ୍ରୁ—ଏହିରୂପେ ବହୁତ ଥର ସେ ମାଉଁସ ।
मांस, मास କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] [ଦ୍ରୁ—ତିମ
ଭକ୍ଷଣ କି ମାଉଁସରେ ଲେଖା ?—ଭଗ ।]

ମାଉଁସ ତରକାରୀ—ଦେ. ବି—ଜୀବର ମାଂସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତରକାରୀ—
Māuñsa tarkārī Meat curry.
(ମାଉଁସ ଭକ୍ଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) মাঁসের তরকারী **मांसकीतरकारी**

ମାଉଁସ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀରର ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ସ୍ଥୂଳତା
Māuñsa lāgibā ଲାଭ; ମେଦୋବୃଦ୍ଧି—Adding flesh;
মাংসলাগা **मांसलगना, मांसबढना** becoming corpulent

ମାଉଁସିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମାଂସଲ)—୧ । ମାଂସଳ—1. Fleshy
Māuñsiā ୨ । ଥାଲୁଲ; ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Corpulent
মাংসল; মোটা **माँसवाला; मोटा** fat; plump.

ମାଉଗ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି (ବ. মাগী)—
Māuga ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା; ପତ୍ନୀ—Wife.

ମାଉନ୍ଦା—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧ । ମାନ୍ଦା—1. Slow.
Māundā ୨ । ଅଳସ—2 Idle; lazy. ୩ । ନିରୁଦ୍ୟମ—
মান্দা 3. Having no exertion. [ଦ୍ରୁ—ଏବେ ସେ
मन्दा କାଳ ଅସି ପ୍ରାପତ ହୋଇଛି, ମାଉନ୍ଦା ଥର କର୍ମା ନିଦ
ଭୁଞ୍ଜି ବସି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସ୍ୱର୍ଗ ।]

ମାଉଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗନ୍ଧଗଉଡ଼ି—
Māula The civet cat.

ମାଉଲୀ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପ୍ରେତଯୋନିବିଶେଷ—
Māuli A class of ghosts.

ମାଉସ(ସା)ଦ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦ (ଦେଖ)
Māusa(sā)da Mahāprasāda (See)

ମାଉସ(ସା)ଦ ତୋରାଣି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମହାପ୍ରସାଦ
Māusa(sā)da torāṇi ତୋରାଣି (ଦେଖ)—Mahāprasāda torāṇi (See)

ମାଉସୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାତୃଷ୍ୱସୃ ଶବ୍ଦଜ ମାତୃଷ୍ୱସା; ପ୍ରା. ମାଉସିଆ)
Māusi ୧ । ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀ—1. Mother's sister.
মাসী, মাসী মা **मावली,** [ଦ୍ରୁ—ମାଆଙ୍କ ଘର ମାଉସୀ ମଧ୍ୟ
मावसी; मौसी; मासी ସ୍ନେହ ଓ ହିତୈଷୀମାନଙ୍କ ସ୍ନେହ କରନ୍ତି ।
(ମାଉସୀ ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅନେକ ସମୟରେ ମାତୃଶୂନ୍ୟ ସନ୍ତାନ-
ସନ୍ତତିଙ୍କୁ ମାଉସୀ ପିଲାଦିନୁ ବଢ଼ାଇ ମନୁଷ୍ୟ କରବାର
ଦେଖାଯାଏ । ଏଣୁ ମଧ୍ୟ ଅଛି—'ମାଆ ନଥିଲେ ମାଉସୀ
ଗାଈ ନ ଥିଲେ ମଇଁଷି, 'ଏ ଘର ମାଉସୀ ସେ ଘର
ପିଉସୀ;—ଭଗ । ବଙ୍ଗଳାରେ—'ବନେର ସଙ୍ଗେ ମାସୀ;
ବନେର ସରେ ପିସୀ;) ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ସଙ୍ଗେ ବରକୁଳର
ଓ କନ୍ୟାକୁଳର ସମ୍ପର୍କ ଥାଏ ସେ ଉଭୟ କୁଳର କଥା
ଜାଣନ୍ତି । ସେହିପରି ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାଦୀ ଓ ପ୍ରତିବାଦୀ,
ଉଭୟ ପକ୍ଷ ସହିତ ଘନିଷ୍ଠତା ରଖିଥାଆନ୍ତି ତାଙ୍କ ପ୍ରତି
ଏ ଭଗ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ସଙ୍ଗାତଙ୍କର ବା ଆପଣାର
ମିତ୍ରଙ୍କ ମାତା—2. The mother of one's friend.
୩ । ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ଓ ଆପଣାଠାରୁ ବୟୋଜ୍ୟେଷ୍ଠାମାନଙ୍କ
ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତ ଉକ୍ତି—3. A term used in addressing elderly females and those who stand in the relation of a mother to the speaker.

ମାଉସୀ ନାନୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାତାଙ୍କର ଭଗିନୀ—1. The
Māusi nāni sister of one's mother. ୨ । ପିତାମହୀଙ୍କ
ঠাকুরমা ଭଗିନୀ—2. The sister of one's grand-
बुढीदादी mother.

ମାଉସୀ ପୁଅ ଭାଇ—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରେୟ ଭ୍ରାତା)—
Māusi pua bhāi ଆପଣାର ମାଉସୀଙ୍କଠାରୁ ଜାତ ହୋଇଥିବା
মাসতুতো ভাই ପୁତ୍ର (ସେ ସମ୍ପର୍କରେ ଭାଇ ହୋଇଥିବାରୁ)—
मौसेरा भाइ One's causin, being the son of one's
(ମାଉସୀ ଝିଅ ଭଉଣୀ—ବ୍ୟତ୍ୟସ୍ତ) mother's sister.

ମାଉସୀ ମା—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ପିତାଙ୍କ ମାଉସୀ—1. The mother's
Māusi mā sister of one's father. ୨ । ମାଉସୀ;
ঠাকুর মা ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀ—2. Mother's sister. (ଦ୍ରୁ—
मौसी; बुढीदादी ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମାଉସୀ ମା—ଏହା ବଡ଼ଦାଣ୍ଡର
ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ଲୋକପ୍ରଚଳିତ
ନାମ । ଜଗନ୍ନାଥ ରଥଯାତ୍ରା ସମୟରେ ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ
ଯିବାବେଳେ ଏହିଠାରେ ରଥ ଅଟକା ଯାଇ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କୁ
ପୋଡ଼ପିଠା ଭୋଗ ଲଗାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)
ଧାତ୍ରୀ; ଉପମାତା—One's foster-mother.

ମାଉସୀ ଶାଶୁ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଅପଣାର ସ୍ୱାମୀଙ୍କର ବା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କର ମାଉସୀ—
Māusi śāśu The sister of one's mother-in-law.
মাসশাস, মাশাশ मउसीसास; मौसेरा सास
(ମଉସା ଶଶୁର; ମଉସାଶୁର—ପୁଂ)

ମାଏ—ଦେ. ବି—୧ । (ବହୁବଚନ) ମାତାମାନେ—1. Mothers.
Māe ୨ । (ଏକବଚନ; ସମ୍ମାନାର୍ଥେ ବହୁବଚନ ରୂପ) ମାତା—
মা माँ 2. Mother. [ଉ—ଶ୍ରୀଟ ଧର ମାଏ ବହୁତ ଗଣ୍ଡେ—
ଭକ୍ତଚରଣ. ମଥୁରାମଙ୍ଗଳ ।] ୩ । (ସମ୍ବୋଧନ) ହେ
ମାତଃ—3. O Mother! ବିଦେ. ଅ. (ଫା. ମୟ)—
মায় मय ମଏ; ସହିତ; ଏକତ୍ରରେ—Together; in all.

ମାଏଁସ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମାଂସ)—ମାଂସ (ଦେଖ)
Māeṅsa Māṁsa (See)

ମାଏକିରେ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ତୁଳ. ବଂ. ମାଇରି; ମାଇକିରେ;
Māekire ହି. ମାସୁକିରିୟା)—(ଶପଥ) ମୋ ମାଅଙ୍କ ରାଣ—
(an oath) In the name of my mother.

ମାଏନ୍ ମନସା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ବହୁବିଧ; ଅନେକ-
Māen manasā ପ୍ରକାର—Various; of many kinds.

ମାଏପୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଇପ; ସ୍ତ୍ରୀ—
Māepo Wife.

ମାଂସ—ସଂ. ବି (ମନ୍ ଧାତୁ=ବୋଧ କରିବା+କର୍ମ. ସ)—୧ । ଶରୀରସ୍ଥ
Māṁsa କୋମଳାଂଶବିଶେଷ; ପିଶିତ—1. Flesh. [ଦ୍ର—
ମାଂସ ଶରୀରସ୍ଥ ସପ୍ତ ଧାତୁ ମଧ୍ୟରେ ଏକ; ଏହା ରକ୍ତର୍ଣ
ବା ସ୍ନିଗ୍ଧ, କୋମଳ, ସ୍ଥିତିସ୍ଥାପକ ଓ ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।
ଏହା ଶରୀରର ରକ୍ତ, ହାଡ଼, ଚମଡ଼ା, ନାଡ଼ୀ, ଶିରା ଓ
ଚର୍ବିଠାରୁ ପୃଥକ୍ ବସ୍ତୁ ଅଟେ । ମାଂସର ପିଣ୍ଡମାନ ପରସ୍ପର
ସହିତ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ବଦ୍ଧ ଥାଏ । ଏ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ
ମାଂସପେଶୀ କୁହାଯାଏ । ଶରୀରର ସବୁ ଅଂଶରେ ଅଳ୍ପ
ବେଶୀ ମାଂସ ଥାଏ । ମାଂସ କୋମଳ ହେବାରୁ ତାକୁ
ସହଜରେ ଛୁରିରେ କଟାଯାଇ ପାରେ । ମାଂସପେଶୀକୁ
ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ସଙ୍କୁଚିତ ପ୍ରସାରିତ କରାଯାଇ ପାରେ ।
ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଶରୀରସ୍ଥ ମାଂସପେଶୀର ସଂଖ୍ୟା ୫୦୦; କିନ୍ତୁ
ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ମତରେ ଏଥିର ସଂଖ୍ୟା ୫୧୯ ଅଟେ ।
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରକ୍ତରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଗୋଟିଏ ଧାତୁ
ଅଟେ । ଭାବପ୍ରକାଶ ମତରେ ରକ୍ତ ଶରୀରର ତାପ ବା
ଅଗ୍ନି ଦ୍ୱାରା ପରିପାକ ହେଲେ ତାହା ବାୟୁର ସଂଯୋଗରେ
ଘନୀଭୂତ ହୋଇ ମାଂସ ହୁଏ । ମାଂସର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ଆମିଷ, ପିଶିତ, ପଲଲ, କ୍ରବ୍ୟ, ପଳ, ଅସ୍ରଜ—ହି. ଶ ।]
୨ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ ମୃତ ବା ହତ ଜୀବର ମାଂସ—
2. Meat (used as food). [ଦ୍ର—
ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ସବୁପ୍ରକାରର ମାଂସ ବାୟୁନାଶକ,
ଉପଚୟକାରକ, ବୃଂହଣ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ପୁଷ୍ଟିକାରକ, ଗୁରୁ,
ହୃଦୟଗ୍ରାହୀ ଓ ମଧୁର ରସ ଅଟେ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ
ଖାଦ୍ୟ ମାଂସକୁ ଜାଙ୍ଗଲ ଓ ଅନୂପ ଭେଦରେ ୨ ଶ୍ରେଣୀରେ
ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି । ଜାଙ୍ଗଲ ମାଂସ ୮ ପ୍ରକାର; ଯଥା—
ଜଂଘାଳ, ବିଲସ୍ଥ, ଗୁହାଶୟ, ପର୍ଣ୍ଣମୃଗ, ବିଷ୍କିର, ପ୍ରତୁଦ,
ପ୍ରସହ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ । ଅନୂପ ମାଂସ—କୁଲେଚର, ପ୍ଲବ,
କୋଷସ୍ଥ, ପାଦୀ ଓ ମତ୍ସ୍ୟ ଏହି ୫ ପ୍ରକାର । ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କର
ପୁରୁଷଜାତିର ମାଂସ ଓ ପଶୁମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀଜାତିର ମାଂସ
ସୁଖାଦ୍ୟ—ହି. ଶ. ।] ୩ । କାଳ—3. Time
(Apte). ୪ । କୀଟ—4. Insect; worm (Apte).
୫ । ଫଳର କୋମଳାଂଶ—5. The fleshy part of
a fruit (Apte).

ମାଂସକନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଂସର ଫୁଲା ରୋଗ—
Māṁsakandī The swelling of the flesh.

ମାଂସକାରୀ—ସଂ. ବି (ମାଂସ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ.)—
Māṁsakārī ରକ୍ତ—Blood.

ମାଂସ ଖଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଂସ+ଖଣ୍ଡ)—ଖଣ୍ଡେ ମାଂସ;
Māṁsa khaṇḍa ଫଡ଼ାଏ ମାଂସ—A bit of flesh; a
piece of meat; a lump of flesh.

ମାଂସ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗିଲ୍‌ଟି; ଫିଙ୍ଗୁଳୀ—
Māṁsa granthi A gland.

ମାଂସଜ—ସଂ. ବି (ମାଂସ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଚର୍ବି—
Māṁsaja Fat; adeps (Apte).
(ମାଂସତେଜଃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଂସତାନ—ସଂ. ବି—ଗଳାର ମାଂସବୃଦ୍ଧି ରୋଗ—
Māṁsatāna Polypus of the throat.

ମାଂସଦ୍ରାବୀ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ଏହା ମାଂସକୁ ଶୀଘ୍ର ସିଝାଇ ଦିଏ)—
Māṁsadrābī ଅମ୍ଳବେତସ; ଖଟାପାଲଙ୍ଗ (ହି. ଶ)—
(ମାଂସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) A kind of sorrel (Apte).

ମାଂସ ନିର୍ଯାସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦେହର କେଶ; ଲୋମ—
Māṁsa nirjāsa The hair of the body (Apte).

ମାଂସପ—ସଂ. ବି (ମାଂସ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପିଶାଚ—
Māṁsapa Piśācha; goblin.

ମାଂସ ପଚନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମାଂସ ପାକ କରିବା ପାତ୍ର—
Māṁsa pachana A vessel for cooking meat
(Apte).

ମାଂସ ପାକ—ସଂ. ବି—ଲିଙ୍ଗର ମାଂସ ଫାଟି ଯାଇ ପୀଡ଼ା ଦେବା ରୋଗ-
Māṁsa pāka ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—A disease causing
the bursting of the flesh of the penis.

ମାଂସ ପିଟକ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଂସପୂର୍ଣ୍ଣ ଟୋକେଇ—1. A basket of
Māṁsa piṭaka meat. ୨ । ବହୁପରିମିତ ମାଂସ—
2. A large quantity of flesh.

ମାଂସ ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେହ; ଶରୀର—1. Body.
Māṁsa piṇḍa ୨ । ମାଂସଖଣ୍ଡ—2. A lump of flesh.

ମାଂସ ପିତ୍ତ—ସଂ. ବି(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅସ୍ଥି—
Māṁsa pitta Bone (Apte).

ମାଂସ ପେଶୀ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ମାଂସପିଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର
Māṁsa peśī ବାନ୍ଧିବା ମାଂସର ସୂତା—Muscle. [ଦ୍ର—
ଆଧୁନିକ ଦେହତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ ମତରେ ମାନବ ଦେହରେ ସର୍ବ-
ସମେତ ୫୧୯ ମାଂସପେଶୀ ଅଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ହସ୍ତ ଦ୍ୱୟରେ
୨୦୦, କୋଷ୍ଠଦେଶରେ ୬୬; ଗ୍ରୀବା ଓ ତାହାର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ
ଅର୍ଥାତ୍ ମସ୍ତକରେ ୬୬ଗୋଟି । ଶିରା, ସ୍ନାୟୁ, ଅସ୍ଥି, ଚର୍ବି ଓ
ଚକ୍ଷୁସନ୍ଧି ମାଂସପେଶୀଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହେବାରୁ ବଳବାନ୍ ଓ
କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ହୁଏ ।]

ମାଂସ ଫଳା—ସଂ. ବ. (ଏହାର ଭିତର ମାଂସ ପରି କାଲିଆ ଥିବାରୁ)—
Māṁsa phala ତରଭୁଜ (ହି. ଶ.)—Melon.

ମାଂସଫଳା—ସଂ. ବ—ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶ.)—
Māṁsaphlā Lady's finger.

ମାଂସ ବାରୁଣୀ—ସଂ. ତ—(ମ. ଧ. ଲୋ)—ବରୁଣ ଅବ ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Māṁsa bāruṇī ଏକପ୍ରକାର ମଦ୍ୟ (ହି. ଶ.)—A kind
of wine prepared from meat.

ମାଂସ ବିକ୍ରୟୀ—ସଂ. ବଣ. ଓ ବି. ପୁଂ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଯେ ମାଂସ
Māṁsa bikrayī ବିକ୍ରୟ କରେ; କଂସେଇ—1. Meat-
seller; butcher. ୨ । ଧନ ଲୋଭରେ ନିଜର
କନ୍ୟା ବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ.)—2. One who
sells his daughter to a bridegroom for
money.

ମାଂସ ବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଦେହସ୍ଥ ମାଂସର ବୃଦ୍ଧି—
Māṁsa bṛuddhi (ଯଥା—ଗୋଦର; ଅର୍ବୁ; ଗଳଗଣ୍ଡ)—
1. Increase of the flesh in the body.
୨ । ଘାଆରେ ବା ଘାଆରେ ଛତୁ ପରି ମାଂସ ବଢ଼ିଯିବା—
2. Proud flesh; a fungus-like growth of
flesh in a wound. ୩ । ଅଣ୍ଡକୋଷର ମାଂସବୃଦ୍ଧି—
3. Scrotal tumour.

ମାଂସଭୁକ୍—ସଂ. ବଣ. (ମାଂସ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Māṁsabhuk ମାଂସଖାଦକ; ଯେଉଁ ଜୀବ ମାଂସ ଭକ୍ଷଣ କରେ
(ମାଂସ ଭୋଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଂସାଦ, ମାଂସାଶୀ—Carnivorous; flesh-eating; meat-eating.
(ମାଂସଭକ୍ଷ; ମାଂସ ଭକ୍ଷକ, ମାଂସ ଭକ୍ଷୀ —ଅନ୍ୟରୂପ)
ମାଂସ ଭକ୍ଷା, ମାଂସ ଭକ୍ଷିକା
ମାଂସ ଭୋଜିନୀ, ମାଂସ ଭକ୍ଷିଣୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ

ମାଂସ ମଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ମାଂସର ଝୋଳ ବା ସୋରୁଆ—
Māṁsa maṇḍa Meat soup.

ମାଂସ ରସ—ସଂ ବ—(ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ବୈଦ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ର ଉପଦେଶମତେ
Māṁsa rasa ପାକ କରାଯାଇ ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ ପ୍ରକାର ରସ—
1. A kind of medicinal soup of
meat. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଔଷଧ ମିଶାଇ ମାଂସରସ
ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେଲେ, ଏକ ଭାଗ କଳ୍କ ଦ୍ରବ୍ୟ, ଚାରିଭାଗ
ମାଂସ ଏକତ୍ର ସମୁଦାୟର ଚାରିଗୁଣ ଜଳରେ ପାକ କରି
ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଏକ ଭାଗ ଜଳ ଅବଶିଷ୍ଟ ରହିଲେ ଛାଣିବ । ଏହେ
ଏଥିରେ ଘିଅ ଓ ଲବଣ ସଯୋଗ କରି ସୁସ୍ୱାଦୁ କରିବ ।
ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।] ୨ । ସୋରୁଆ; ମାଂସ ସିଦ୍ଧ
କରି ଯାଇଥିବା ଝୋଳ—2. Meat soup. ୩ ।
(ଆଧୁନିକ) ଦେହର ପୁଷ୍ଟି ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କଞ୍ଚା ମାଂସ
ଚିପୁଡ଼ା ହୋଇ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ରସ—3. Meat
juice; liquid pressed out of raw meat.

ମାଂସ ରୋହିଣୀ—ସଂ. —ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲୀ ଲତାଗିଆ ଗଛ—
Māṁsa rohiṇī The Redwood tree; Soymida
Febrifuga. [ଦ୍ର—ଏହାର
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅତିରୁହା,
ବୃତ୍ତା, ଚର୍ମକଷା(ଶା), କସା,
ପ୍ରହାରବଲ୍ଲୀ, ବିକଶା, ବୀରବତୀ,
ଅଗ୍ନିରୁହା, ଚର୍ମକସା, କଶାମାଂସୀ,
ମହାମାଂସୀ, ମାଂସରୋ(ରୁ)ହା;
ରସାୟନୀ, ସୁଲୋମା, ଲୋମକର୍ଣ୍ଣୀ,
ରୋହଣୀ; ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲଭା
[ମାଂସରୁ(ରୋ)ହା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ସ. ରୋହଣ
ବ. ରୋହିଣୀ ଚାମରକଷା ରୋହଣୀ
ପ୍ରତ୍ୟେକ ଡାଳର ଅଗରେ ଶୀରରେ
କୋଳ ଗଛର ପତ୍ରପରି ୨।୮ଟି ପତ୍ର
ଲାଗି ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା
ସାରକ, ବୃଷ୍ୟ, ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ, ଶୀତ-
ବୀର୍ଯ୍ୟ, କଷାୟ ରସ, ରୁଚିଜନକ,
କ୍ରିମିନାଶକ ଓ ବ୍ରଣ ଶୋଧକ
(ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ) ଓ ଜ୍ୱରର ହିତକର
(ହି. ଶ) ।

ମାଂସଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମାଂସ+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଳ)—୧ । ମାଂସ-
Māṁsaḷa ବହୁଳ; ମାଉଁସିଆ—1. Fleshy. ୨ । ସ୍ଥୂଳକାୟ;
(ମାଂସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଷ୍ଟ; ମୋଟା—2. Corpulent; fat.
[ମାଂସଳତା(ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ]

ମାଂସଳଫଳା—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ତରଭୁଜ (ହି. ଶ.)—
Māṁsaḷaphaḷā 1. Melon. ୨ । ଭେଣ୍ଡି (ହି. ଶ.)—
-2. Lady's finger.

ମାଂସ ସମୁଦ୍ଭବା—ସଂ.ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାଂସ+ସମୁଦ୍ଭବ+ଆ)—ଚର୍ବି—
Māṁsa samudbhabā (ହି. ଶ)—Fat.
[ମାଂସସ୍ନେହ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଂସ ସାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଶରୀରର ଅନ୍ତର୍ଗତ ମେଦ ନାମକ
Māṁsa sāra ଧାତୁ (ହି. ଶ)—Marrow. ସଂ. ବଣ
(ମାଂସସାରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ—Corpulent.

ମାଂସହାସା—ସଂ. ବ (ମାଂସ+ହାସ+ଆ)—ଚମଡ଼ା (ହି. ଶ)—
Māṁsahāsā Skin.

ମାଂସାଦ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାଂସ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Māṁsāda ମାଂସଭୋଜୀ—Carnivorous; flesh-eating;
ମାଂସାଶନ
ମାଂସାଶୀ } ଅନ୍ୟରୂପ meat-eating. ସଂ. ବ—ରାକ୍ଷସ—
A demon; a cannibal.
[ମାଂସାଦା, ମାଂସାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମାଂସାଷ୍ଟକ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଘମାସର କୃଷ୍ଣାଷ୍ଟମୀରେ କରିବା ମାଂସଯୁକ୍ତ
Māṁsāshṭaka ଶ୍ରାଦ୍ଧବିଶେଷ—An offering of meat
to the manes on the 8th day of the dark
fortnight of Māgha.

ମାଂସାହାର—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଂସ ଭୋଜନ—Eating of
Māṁsāhāra meat. ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମାଂସାହାରୀ
(ଦେଖ)—Māṁsāhārī (See)

ମାଂସାହାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାଂସାହାର+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māṁsāhāri ମାଂସାଦ; ମାଂସଭୋଜୀ—Carnivorous; meat-eating.
(ମାଂସାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଂସିକ—ସଂ. ବି (ମାଂସ+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ)—ଶୌଣ୍ଡିକ; ମାଂସୋପ-
Māṁsika ଜୀବୀ; ମାଂସବିକ୍ରୟୀ; କଂସାଇ—A butcher; a meat-seller.

ମାଂସିକା—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ (ବୃ. ଶ)—
Māṁsikā Spikenard.

ମାଂସୀ—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ—1. Spikenard. ୨ । କାକୋଲୀ—
Māṁsi [ବୃ. ଶ] (ଦେଖ)—2. Kākoḷi (See).
୩ । ମାଂସରୋହିଣୀ [ବୃ. ଶ] (ଦେଖ)—3. The Redwood tree. ୪ । ଚନ୍ଦନ ତେଲ [ବୃ. ଶ]—4. Sandal oil. ୫ । ଅଳାଇଚ [ବୃ. ଶ]—5. Cardamom.

ମାଂସୌଦନ—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମାଂସ+ଓଦନ; ମାଂସ ସହିତ
Māṁsaudana ପକ୍ୱ ଅନ୍ନ)—ପଲାଉ—Pilau; rice boiled with meat and spices.

ମାଁମାଁ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାତା; ମା; ଜନନୀ—
Mā̃mā̃ Mother.

ମାକ୍(ଙ୍କ)ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ସଂ. ମକରକୁଣ୍ଡଳ; ଭୁଲ. ବି.
Māk-(ṅk-)ṛdi ମାକଡ଼ୀ)—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାରବିଶେଷ—Name of a kind of earring.
(ମାଁକଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ସଂ. ମର୍କଟ; ପ୍ରା. ମକଡ଼)—ବାନର—
Māka(ṅka)ṛda Monkey. [ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ
ବନ୍ଦର ବନ୍ଦର, माकड़. ସାଧାରଣତଃ ଦୁଇପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଦେଖା
ମାକ[ଡ଼ୁ]ଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମାଙ୍କ[ଡ଼ୁ]ଡ଼ୀ

ଯାଆନ୍ତି । 'ହନୁମାକଡ଼' ଓ 'ପାଉମାକଡ଼' । ହନୁମାକଡ଼ଙ୍କ ମୁହଁ ଓ ହାତ ପାପୁଲି ଓ ତଳପା କଳା, ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼ । ଏମାନେ ପାଉମାକଡ଼ ଅପେକ୍ଷା ଆକାରରେ ବଡ଼ । ପାଉମାକଡ଼ର ମୁହଁ ନାଲିଆ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ । ପୁରୀ, ମଥୁରା, ବୃନ୍ଦାବନ ଆଦି ତୀର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ପାଉମାକଡ଼ମାନେ ଘରେ ପଶି ଲୁଗାପଟା, ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ଓ ଛୋଟ ବାସନ ଆଦି ନେଇ ଯାଆନ୍ତି । ମଫସଲରେ ହନୁମାକଡ଼ମାନେ ଫସଲ ନଷ୍ଟ କରନ୍ତି, ଏମନ୍ତ କି, ନଡ଼ିଆ ଗଛରେ ଚଢ଼ି କଞ୍ଚା ନଡ଼ିଆର କତା ଛଡ଼ାଇ ଖାଇ ଯାଆନ୍ତି । ଏବେ ସହରରେ ମଧ୍ୟ ମାକଡ଼ଙ୍କ ଉପଦ୍ରବ ବେଶୀ ହେଲାଣି । ଏମାନେ ଅନେକ ଗଛର କଅଁଳ ପତ୍ର ଓ କଞ୍ଚା ଫେଲକୁ ଗଛରୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ପଥରରେ ପିଟି ତା ମଧ୍ୟରୁ ରସ ଖାଉଥିବାର ଦେଖାଯାଇଅଛି । ବୋମ୍ବାଇ ପ୍ରଦେଶରେ ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଅଛନ୍ତି (କାଳବାନର) । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ସରୁ, ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ରେ ଗୋଟିଏ ବାଳ ଓ ମୁହଁ ଚାରିପାଖେ ବାଳ ଥାଏ । ଯାବା, ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ, ଆଫ୍ରିକା, ଆମେରିକା ଆଦି ପ୍ରଦେଶରେ ନାନାପ୍ରକାର ମାକଡ଼ ଅଛନ୍ତି । ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ଓ ଏମାନେ ଲାଞ୍ଜକୁ ଗଛର ଡାଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଦେଇ ତଳକୁ ଝୁଲିପଡ଼ି ଏକ ଗଛରୁ ଅନ୍ୟ ଗଛକୁ ଡିଆନ୍ତି । ଏକପ୍ରକାର ମାକଡ଼ଙ୍କୁ 'ବନମନୁଷ୍ୟ' ବୋଲାଯାଏ । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ନାନା ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ । ଏମାନେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଡାଳ ପତ୍ରରେ ଘର ତିଆରି କରି ରହନ୍ତି ।

ରାମାୟଣରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର କପିରାଜ ସୁଗ୍ରୀବଙ୍କ ସହାୟତାରେ ବାନରସୈନ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ସମୁଦ୍ରରେ ସେତୁବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଲଙ୍କା ଆକ୍ରମଣପୂର୍ବକ ରାବଣଙ୍କୁ ବିନାଶ କରିବା ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବନବାସ ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ମର୍କଟବୀର (ହନୂମାନ) ସୀତାଙ୍କୁ ଠାବ କରି ଅସାଧ୍ୟ ସାଧନ କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବହୁ ଉପକାର କରିଥିଲେ ଓ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ । ଏଥିପାଇଁ ମାକଡ଼ମାନେ ଅତି ଅତ୍ୟାଚାର କଲେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁମାନେ ସେମାନଙ୍କୁ ହନୁମାନର ବଂଶଧର ଭାବି ବଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ମାକଡ଼ମାନେ ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି ଓ ଗୋଟିଏ ବଳିଷ୍ଠ ଅଣ୍ଡିରା ମାକଡ଼ ସ୍ତ୍ରୀଦଳ ମଧ୍ୟରେ ସର୍ଦ୍ଦାର (ଗୋଧ)ରୂପେ ଥାଏ । ଦଳ ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଡିରା ପିଲା ଜନ୍ମ ହେଲେ ଗୋଧ ସେମାନଙ୍କୁ ମାରିପକାଏ । ତେଣୁ ଅଣ୍ଡିରା ପିଲାମାନେ ପଳାଇ ଯାଇ ଜୀବନ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ସେମାନେ ଏକତ୍ର ଦଳ ବାନ୍ଧି ରହନ୍ତି; ସେମାନଙ୍କୁ 'ସାତଭାଇଆ ଗୋଧ' କହନ୍ତି । ଏମାନେ ଭାରି ଦୁର୍ଦ୍ଦାନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ଓ ସମୟ ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଦଳର ଦଳପତି ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରନ୍ତି ଓ ଉକ୍ତ ଦଳରୁ କେତେକ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ନେଇ ନିଜେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଦଳପତି ହୁଅନ୍ତି । ହନୁଙ୍କ ଶିଶୁମାନେ ମାଆର ପେଟତଳକୁ ମୁଠାଇ ଧରି ଝୁଲି ରହନ୍ତି ଓ ପାଉଙ୍କ ଶିଶୁମାନେ ମାଆର ପିଠିରେ ଲାଖି ହୁଅନ୍ତି । ପାଉମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଅନୁକରଣପ୍ରିୟ । ଲୋକେ ପାଉଙ୍କୁ ପୋଷି ନାନାପ୍ରକାର ଖେଳ କୌତୁକ ଦେଖାଇ ରୋଜଗାର କରନ୍ତି । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ମତରେ ମାକଡ଼ମାନେ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କର ପୂର୍ବପୁରୁଷ ଥିଲେ । ସାହେବମାନେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶର ମାକଡ଼ମାନଙ୍କ ବିଷୟ ଗବେଷଣା କରି ମାକଡ଼ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ପରସ୍ପର ଭାବ ଆଦାନ ପ୍ରଦାନର ଭାଷା ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ।

ନିମ୍ନରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାକଡ଼ଙ୍କର ନାମ, ବିବରଣ ବାସସ୍ଥାନ ୱେବ୍‌ଷ୍ଟରଙ୍କ ଇଂରାଜୀ ଡିକ୍‌ସିନାରୀ (Webster's Dictonary)ରୁ ସଂଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

୧ । Ape (ଏପ୍) ପାଉ ମାକଡ଼ । [No 20 Rhesus (ନ ୨୦ ରେସସ୍) ଦେଖ ।] ୨ । Barbary ape (ବାର୍ବେରୀ ଏପ୍) ଏମାନେ ଉତ୍ତର ଆଫ୍ରିକାରେ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଇଉରୋପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ଚାରିଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ଇଉରୋପରେ ଏହି ମାକଡ଼ଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ମାକଡ଼

କାହାନ୍ତି । (Macacus Innuus.) ୩ । Baboon (ବାବୁନ୍) ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଙ୍କ ପରି, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ମୁହଁ କୁକୁର ମୁହଁ ଭଳି; (Cinocephalus Porcarius.) ୪ । Capuchin (କାପୁଚିନ୍)—ଦେଖିବାକୁ ହନୁ ପରି Cebus Capucinus [No, 23 Sapajou (ନ ୨୩ ସାପାଜୌ) ଦେଖ] ୫ । Coaita (କୋଅଇଟା)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବ । ଏମାନେ ହନୁ ମାକଡ଼ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି; (Atelus Paniscus.) ୬ । Drill (ଡ୍ରିଲ୍)—ପାଛମାକଡ଼ ପରି । ୭ । Cimpānzee (ସିମ୍ପାଞ୍ଜି)—ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କୁ ବନ ମନୁଷ୍ୟ କୁହାଯାଏ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ଉଚ୍ଚରେ ୩।୪ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହର ମନୁଷ୍ୟର ଦେହ ସଙ୍ଗେ ବହୁପରିମାଣରେ ସାଦୃଶ୍ୟ ଅଛି; [Ānthropithecus Troglodites] ୮ । Entellus (ଏଣ୍ଟେଲସ୍), Honuman (ହନୁମାନ୍) ବା Hongoor [ହଙ୍ଗୁର]—ଭାରତରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼ । ଏମାନଙ୍କୁ ହନୁମାକଡ଼ କୁହାଯାଏ । [Semnopithecus Entellus.] ୯ । Gibbon (ଗିବନ୍)—ଦକ୍ଷିଣ ଅସିଆ ଓ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ । ହାତ ଖୁବ୍ ଦୀର୍ଘ । [Genus Hylobates] ୧୦ । Gorilla (ଗରିଲା)—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ । ମନୁଷ୍ୟଠାରୁ ଦୀର୍ଘତର; ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉଗ୍ରପ୍ରକୃତି, ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ଓ ଖୁବ୍ ବଳବାନ୍ । [Ānthropythecus; Troglodite]. ୧୧ । Howler (ହାଉଲର୍)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ବଡ଼; ମୁହଁରେ ଦାଢ଼ି ଅଛି । ଏମାନେ ଭାରି ଗର୍ଜନ କରନ୍ତି । [Genus, Mycetes] ୧୨ । Indris (ଇଣ୍ଡ୍ରିସ୍)—ମାଡାଗାସ୍କାର ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ରୋମଶ ଓ ଲେମୁର୍ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି । ୧୩ । Kaha (କାହା) ବା Kāhāu (କାହାଉ)—ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦାଢ଼ି ଅଛି; ନାକ ଦୀର୍ଘ; ବର୍ଣ୍ଣ ସଫା ହଳଦିଆ ଓ ଅରୁଣ । [Semnopithecus Nāsālis]. ୧୪ । Kukāng (କୁକାଙ୍ଗ୍), Lemur (ଲେମୁର), Gālāgo (ଗାଲାଗୋ)—ମାଡାଗାସ୍କାର ଓ ଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି; ମାକଡ଼ଙ୍କଠାରୁ ଛୋଟ; ଲାଞ୍ଜଯାକ କେଶପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଗୋଲିଆ, ଦେହଯାକ ପଟା ପଟା ଦାଗ । ଏମାନେ ମାଂସାଶୀ ଓ ବୃକ୍ଷଚର ଅଟନ୍ତି । ୧୫ । Māndril (ମାଣ୍ଡ୍ରିଲ୍)—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ; ମୁହଁ ଅତି ବଡ଼; ଗୋଟିଏ ଥୋମଣି ଅଛି । ଏମାନେ ଚାରିଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ୧୬ । Lori (ଲୋରି) ବା Loris (ଲୋରିସ୍)—ସିଂହଳ ବା ଲଙ୍କା ଦ୍ୱୀପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ନାହିଁ, ମୁହଁର ଥୋମଣି ଗୋଲିଆ । ଏମାନେ ଏକଫୁଟ ଉଚ୍ଚ ହୁଅନ୍ତି । [Genus Stenops]. ୧୭ । Orāng (ଓରାଙ୍ଗ), Orāng outāng (ଓରାଙ୍ଗ ଅଉଟାଙ୍ଗ୍) Orāng utān (ଓରାଙ୍ଗ ଉଟାନ୍)—ବୋର୍ଣ୍ଣିଓ ଓ ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ବନ ମନୁଷ୍ୟ; ଅବିକଳ ମନୁଷ୍ୟ ପରି ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଅରୁଣ ପାଣ୍ଡୁର । ଏମାନେ ଠିଆ ହେଲେ ହାତ ଭୂଇଁରେ ଲାଗେ [Simiā Sātyrus]. ୧୮ । Ouākāri (ଓଆକାରି)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ପାଇଙ୍କ ପରି । ଏମାନଙ୍କ ପିଠିର ଲୋମ ବଡ଼ । [Brāchyrus Ouākāri]. ୧୯ । Potto [ପୋଟୋ], Kukājou [କୁକାଜୌ], Bushdog [ବୁସ୍‌ଡଗ୍]—ପଶ୍ଚିମ ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ହାତ ଗୋଡ଼ର ପାପୁଲି ବଡ଼ ଓ ଅଙ୍ଗୁଠି ବଡ଼ । ଏମାନେ ବୃକ୍ଷଚର । ୨୦ । Rhesus [ରେସସ୍] Ape [ଏପ୍]—ଦକ୍ଷିଣ ଇଉରୋପରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଏକପ୍ରକାର ପାଛ ମାକଡ଼ । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଅଛି । ଭାରତର ପାଛ ମାକଡ଼ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି । [Genus Simiadae]. ୨୧ । Pluto monkey. (ପ୍ଲୁଟୋ ମଙ୍କି)—ଅଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଓ ମୁହଁତମାମ୍ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲୋମଶ । ଏମାନଙ୍କର ଗାଲମୁଣ୍ଡ ଅଛି । [Cercopythecus Pluto] । ୨୨ । Sāki [ସାକି]—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ, ମୁହଁ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଲୋମଶ । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ, ମୁହଁ ଧଳା, ଏମାନେ ହାତ ଅଞ୍ଜଳା କରି ପାଣି ପିଅନ୍ତି । [Genus, Pithecia] ୨୩ । Sāpājou [ସାପାଜୌ], Sājou [ସାଜଉ], Sāi [ସାଇ], Cāpuchin [କାପୁଚିନ୍]—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଲମ୍ବା । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ସରୁ । [Genus- Cebds] ୨୪ । Spider monkey (ସ୍ପାଇଡର ମଙ୍କି)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଦେହ ଖୁବ୍ ସରୁ । ଏମାନଙ୍କ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ଓ ହାତଗୋଡ଼ ଖୁବ୍ ଲମ୍ବା ଓ ସରୁ । ଏମାନେ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼କୁ ଡାଳରେ ଗୁଡ଼ାଇ ଝୁଲି ପଡ଼ି ଅନ୍ୟ ଡାଳକୁ ଯାଆନ୍ତି । [Genus Atelus] ୨୫ । Squirrel monkey ସ୍କୁଇରେଲ୍

ମଙ୍କି)—ଦକ୍ଷିଣଆମେରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ବହୁତ ଛୋଟ, କିନ୍ତୁ ଆକାରରେ ଛୋଟ । [Callithrix Sceuria] ୧୬ । Vervet (ଭର୍ଭେଟ୍)—ଦକ୍ଷିଣ-ଆଫ୍ରିକାରେ ବାସ କରନ୍ତି, ଏମାନେ ଶାଗୁଆ ରଙ୍ଗ, କିନ୍ତୁ ଦାଢ଼ି ଅଛି । [Cercopythecus Pygerythrus] ୧୭ । Wanderoo (ୱାଣ୍ଡରୁ)—ବର୍ମା ଓ ମାଲବାର ଉପକୂଳରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ଦୀର୍ଘକାୟ, ଲୋମଶ ଓ ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଅଗରେ ଗୋଟିଏ ବାଳ ଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚାରିପାଖେ ଦାଢ଼ି ବେଢ଼ିଥାଏ; ଦେହ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ । ଏମାନଙ୍କୁ ମାଲବାନର କହନ୍ତି । [Macacus Silenus] ୧୮ । Yuen (ଇଉଏନ୍)—ଶ୍ୟାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଚୀନ୍‌ରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଲାଞ୍ଜ ଓ ଦେହ ଲୋମଶ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଲମ୍ବା । ଏମାନେ ପାଳ ଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି ।

ମାକଡ଼ ହାତରେ ଶାଳଗ୍ରାମ, ହଲେଇ ହଲେଇ ନେଲା ପ୍ରାଣ । ନ୍ୟାୟ—ମାକଡ଼ ଶାଳଗ୍ରାମଙ୍କର ଦେବତ୍ୱ ନ ବୁଝି ତାଙ୍କୁ ଅନାଦର କଲାପରି, କୌଣସି ଲୋକ କୌଣସି ପୂଜ୍ୟ ବା ମୂଲ୍ୟବାନ ଜିନିଷର ଅସଦ୍‌ବ୍ୟବହାର କଲେ ଏହି ନ୍ୟାୟ କୁହାଯାଏ ।]

ମାକଡ଼ କେନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ତିନ୍ଦୁକ)—ଏକପ୍ରକାର କେନ୍ଦୁ ଗଛ
Mākarda kendu —Diospyrus Embreyopteris;
গাব; আবলুস ebony [ଦ୍ର—ଏହି ଗଛର ମଞ୍ଜିରୁ ଆବଲୁସ୍
आबनूस; माकरकेन्दि କାଠ ହୁଏ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ।]
ଅ. ଅବନସ—ଇ—ହ୍ରଦ

ମାକଡ଼ଚିତ—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ବଙ୍କ ଲଙ୍ଗି ପାଣି ଉପରକୁ ଡେଇଁ
Mākardachiti ପାଣିରେ ଚିତ୍ ହୋଇ ପଡ଼ିବା—
ডীগবাজী अलङ्घित Somersault on water.

ମାକଡ଼ଚିତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚସ୍ଥାନରୁ ଡେଇଁ ପାଣି ଉପରେ
Mākardachiti māribā ଓଲଟି ପଡ଼ି ଚିତ ହୋଇଯିବା—
ডীগবাজী খাওয়া To turn a somersault over
अलंगचीत फानना (कुदना) water.

ମାକଡ଼ ଫାଶ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାଘୁଆ ଫାଶ—
Mākarda phāsa Reef knot.

ମାକଡ଼ ବସା—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ପାଣ୍ଡୁର କଙ୍କଡ଼ା ବିଛା—Small
Mākarda basā brown scorpion; whip scorpion.
ছোট কাঁকড়া বিছে [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମାକଡ଼ସା ଶ୍ରେଣୀର
छोटा ककर बिछा ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାକଡ଼ ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମର୍କଟ+ମୁଖ)—ମର୍କଟବଦନ;
Mākarda muhān̐ ଅସୁନ୍ଦରମୁହାଁ—Ape-faced.
(ମାକଡ଼[ଡ଼ୀ]ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) বাঁদর মুখো बंदर मुहाँ

ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼ସା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ; ମର୍କଟକ)—ବୁଢ଼ିଆଣି,
Māka(ṅka)rdasā ଊର୍ଣ୍ଣନାଭ; ଅଷ୍ଟପଦ କୀଟବିଶେଷ—
মাকড়; মাকড়সা Spider; Arachnid, genus-Araneae.
मकड़ा [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘରରେ, ପାଣିରେ, ଗଛରେ, ଘାସରେ, ବୁଦାରେ, ଏପରି ନାନା ସ୍ଥାନରେ ରହନ୍ତି । ମାକଡ଼ସା ନାନା ଜାତୀୟ ଓ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ଅଛନ୍ତି । କାହାର ପଦମାନ ଲମ୍ବ । ଏମାନଙ୍କର ଆଖି ୨ ଠାରୁ ୮ ଗୋଟି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ସୂତା ବାହାରେ । ସେହି ସୂତାରେ ସେମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଜାଲ ତିଆରି କରି ଜାଲକୁ ଶୂନ୍ୟରେ ଝୁଲାଇ ରଖି ଥାଆନ୍ତି ଓ ମାଛିଆଦି ପୋକମାନେ ଏହି ଜାଲରେ ପଡ଼ିଲେ ଲିପ୍ତ ହୋଇ ରହି ଯାଆନ୍ତି ଓ ଏମାନେ ସେହି ମାଛିଆଦିକୁ ଧରି ଖାଆନ୍ତି । ସ୍ଥଳବିଶେଷରେ ଏମାନେ ଯେଉଁ ଜାଲ ତିଆରି ଥାଆନ୍ତି, ସେଥିରେ ଧର୍ମର ଜଲାଜାଲି ତାହା 'ଅଳକ' ହୁଏ । ସ୍ତ୍ରୀ ମାକଡ଼ସା ଅଧିକ ଆକାରର ତୂଳଫାଳଥିବା ଧଳା ଖୋସା ମଧ୍ୟରେ ଡିମ୍ବ ପାଡ଼େ । କୌଣସି କୌଣସି ମାକଡ଼ସାଙ୍କ ମୂତ ବିଷାକ୍ତ । ଏହି ମୂତ ମନୁଷ୍ୟ ଦେହରେ ଲାଗିଲେ ଭୟାନକ ଘାଆ ହୋଇଯାଏ ଓ ତାହା ସହଜରେ ଭଲ ହୁଏ ନାହିଁ ।

ଇଂରାଜୀରେ ଘରେ ରହିବା ମାକଡ଼ସା (Home spider), ଘାସ ପତ୍ରଉପରେ ଥିବା (Grass spider) ପାଣିରେ ରହିବା (Water spider); ଡିଆଁ ମାକଡ଼ସା (Jumping spider); ଏବଂ ରେଶମ କର୍ମକର୍ମଥିବା ମାକଡ଼ସା (Silk spider) ଆଦିଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ।

କଙ୍କଡ଼ାବିଛା ମଧ୍ୟ ଏହି ମାକଡ଼ସା ଶ୍ରେଣୀର; ଟିକମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର (ଅଷ୍ଟପଦ); ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ୧୬ ପ୍ରକାର ମାକଡ଼ସା ବା ଷୋଡ଼ଶ ଲୂତାଙ୍କର ନାମ ଓ ବିଶେଷତ୍ୱ ଓ ଗୁଣ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ।]

ମାକଡ଼ସା ଜାଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ+ଜାଲ)—ବୁଢ଼ିଆଣୀ ଜାଲ
Mākardasā jāla —Spider's net; cobweb.
মাকড়সার জাল मकड़ाका जाल

ମାକ(କେ, ଙ୍କ, ଙ୍କେ)ଡ଼ା ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମର୍କଟ=ବର୍ଷା)
Māka(ke, ṅka, ṅke)rdā pathara —ଏକପ୍ରକାର
মাকড়াপাথর ନାଲିଆ ଛିଦ୍ରବହୁଳ ପଥର—Laterite stone.
झमडखाबड पत्थर [ଦ୍ର—ଏହା ନାଲି ଓ କଳା ମିଶା ଓ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ବହୁତ ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ଏହି ପଥରକୁ କାଟିବା ପରେ ଏହା ଟାଣ ହୁଏ । ଓଡ଼ିଶାର ଓ ଗଡ଼ଜାତର ଅଧିକାଂଶ ପାହାଡ଼ରେ ଓ ଟାଙ୍ଗର ଭୂମିରେ ଏହି ପଥର ମିଳେ ।

ଏହି ଜାତୀୟ ଆଉ ଏକପ୍ରକାର ପଥରକୁ ମୁଗେଇ ମାକଡ଼ା କହନ୍ତି । ଏହା ଅଧିକ ଗୋଡ଼ ବା କଙ୍କରମାନ ମୁଗ ଆକାର ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଛିଦ୍ର, କ୍ଷୁଦ୍ର ଛିଦ୍ର ଥାଏ । ତେଣୁ ଏହା ସାଧାରଣ ମାକଡ଼ା ପଥର ଅପେକ୍ଷା ଟାଣୁଆ ।]

ମକା(କି, କେ, ଙ୍କ, ଙ୍କି)ଡ଼ି—ଦେ ବି—୧ । (ସଂ. ମକର କୁଣ୍ଡଳ)
Māka(ki, ke, ṅka, ṅki)rdi ପ୍ରକାର ମକରମୁଖ କୁଣ୍ଡଳ
মাকড়ি कुंडल ବା ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତ କର୍ଣ୍ଣବଳୟ—1. A kind of ear-ring (crescent-shaped). [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗଦେଶରୁ ଆସି ଆମ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ହୋଇ ଅଛି ।] ୨ । ପାଣି କୂଅ ଚେଣ୍ଡାର ବା ଯନ୍ତ୍ରର ଦୁଇ-ଟୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଯେଉଁ ଅଡ଼ଧାରଣା ପଡ଼ିଥାଏ ସେହିଅଡ଼

ଧାରଣାରେ ଲଗିଥିବା ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ, (ସେହି କାଠରେ ବାହୁଲ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଏ)—2. A long piece of wood having a hole through which the cross-beam of a water-lifting contrivance passes and over which is tied the crane-bamboo. ୩ । ଖଡ଼ମା (ଦେଖ) 3. Khardamā (See).

ମାକ(ଙ୍କ, କ, କି, ଙ୍କି, କୁ, ଙ୍କୁ, କେ, ଙ୍କେ)ଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁ°—୧ । Māka(ṅka, ki, ṅki, ku, ṅku, ke, ṅke)rdiā ବାନରସ୍ତ) ମାକ[ଡ଼, ଡ଼ୁ, କେ]ଡ଼ୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମର୍କଟ ପରି ଅସୁନ୍ଦର ଓ କ୍ଷୀଣକାୟ— ମାଙ୍କ[କି, ଙ୍କୁ, ଙ୍କେ]ଡ଼ୀ } 1. Haggard; (a person) বান্দৱা बांदरा having an ugly face and a lean body like those of a monkey. ୨ । ରୋଗ ଆଦି କୌଣସି କାରଣରୁ ବିକୃତ ହୋଇଥିବା (ଫଳ)— 2. (fruit) Deformed owing to some मदारी disease. ଦେ. ବି—୧ । ଯେ ମାକଡ଼ ନଚାଇ ପେଟ ପୋଷେ—1. A person who earns his living by making a tame ape dance. ୨ । ସେହି ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଲୋକେ ମାକଡ଼ ମାରନ୍ତି ଓ ମାକଡ଼ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି—2. A class of aboriginal tribes who kill monkeys and eat their meat.

ମାକ(କି, କୁ, କେ)ଡ଼ି ଦୁଧୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—କ୍ଷୀଣସ୍ତନୀ (ନାରୀ), Māka(ki; ku; ke)rdi dudhi ସେମନ୍ତଦୁଧୀ; ମର୍କଟସ୍ତନୀ— मर्कटस्तनी (a woman) With monkey-like or मर्कटस्तनी; बनरथुची suppressed breasts.

ମାକନ୍ଦ—ସ. ବି (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ+କନ୍ଦ=ମୂଳ)—୧ । ଆମ୍ବ Mākanda ବୃକ୍ଷ; ଅମ୍ବଗଛ—1. Mango tree. ୨ । ଆମ୍ବ ଫଳ—2. Mango fruit. ୩ । ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ— 3. Sandal wood tree.

ମାକନ୍ଦୀ—ସ. ବି (ମାକନ୍ଦ+ଈ)—୧ । ପୀତ ଚନ୍ଦନ—1. Yellow Mākandī sandal wood. ୨ । ଆମଲକୀ, ଅଁଳା— 2. Embelic Myrobalan. ୩ । ଗଙ୍ଗାକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ମହାଭାରତୋକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ନଗରବିଶେଷ— 3. Name of an ancient city on the Ganges mentioned in the Mahābhārata.

ମାକର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାକଡ଼— Mākar Monkey.

ମାକର—ସ. ବଣ (ମକର+ଅ)—ମକର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating Mākara (ମାକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) to Makara.

ମାକରନ୍ଦ—ସ. ବଣ (ମକରନ୍ଦ+ଅ)—ମକରନ୍ଦ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— Mākaranda Relating to Makaranda. (ମାକରନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାକରୀ—ସ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ (ପୁଣ୍ୟତିଥି)—The 7th Mākarī day of the bright fortnight of the month of Māgha.

ମାକଲା—ସ. ବି. ପୁ°—ଅଳ୍ପାବୟବ ବିଶିଷ୍ଟ ହସ୍ତୀ; ଦନ୍ତହୀନ ଗୁଣ୍ଡକାୟ Mākalā ହସ୍ତୀ; ମାଖୁଣ୍ଡାହାତୀ—A dwarfish male elephant without tusks.

ମାକଲି—ସ. ବି—୧ । ମାତଲି; ଇନ୍ଦ୍ର ସାରଥି—1. The chari- Mākali oteer of India. ୨ । ଚନ୍ଦ୍ର—2. The moon.

ମାକି(କେ)ଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ଭୁଲ. ଇ°. ମାକ୍ରେରେଲ୍)—ଏକପ୍ରକାର Māki(ke)ndi କ୍ଷୁଦ୍ର କାତି ମାଛ—Chotoessus খয়রা खेरा Mauminna; a kind of thin and ଚାନ୍ଦୁରେ—ଗୁଲ small scaly fresh-water fish (3 inches long like dollar fish). [ଦ୍ର—ଏମାନେ ୨।୨ ଅଙ୍ଗୁଳରୁ ବେଶୀ ବଢ଼ନ୍ତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କର ପିଠିର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର ଓ ପେଟ ଧଳା । ଏମାନଙ୍କ ଗଠନ ଚିଲଣି ମାଛ ପରି ପତଳା । ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ଥାଆନ୍ତି ।]

ମାକୁ—ଦେ. ବି (ସ. ମକ୍ଷିକା=ଅଗ୍ରେ)—ତନ୍ତରେ ଲୁଗା ବୁଣିବା Māku ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଯନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—Weaver's shuttle. ସ. ପକ୍ଷିକ, ଖଞ୍ଜର, ତୁରୀ [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ଏକଫୁଟ ଲମ୍ବ মাকু କାଠ । ଏହାର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ମୁନିଆ ଓ ଉଭୟ ঘোটে, नारी, ढरकी ପାର୍ଶ୍ୱ ଓ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ପାର୍ଶ୍ୱ ମଧ୍ୟରେ ଘର ଥାଏ; ମ ଧୋଟେ ସେହି ଘର ମଧ୍ୟରେ ଭରଣୀ ସୂତା ଗୁଡ଼ା ହୋଇଥିବା କଣ୍ଡା ରଖା ହୁଏ ଓ ସେ କଣ୍ଡାରୁ ସୂତାଖିଅ ଏହି ମାକୁର ଗୋଟିଏ ଛିଦ୍ରବାଟେ ବାହାରକୁ ବାହାରି ଥାଏ ।] ୨ । ମାଖୁ (ଦେଖ)—2. Mākhu (See)

ମାକୁ(ଖୁ)ଣ୍ଡା(ଣ୍ଢା)—ଗ୍ରା. ବି—ମାଖୁଣା (ଦେଖ) Māku(khu)ndā(ndhā) Mākhunā (See)

ମାକେର(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଘରଚାଳର ସ୍ତମ୍ଭ ଓ ଶେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଲଗିଥିବା Mākeri(rdi) କାଠଖଣ୍ଡ—A piece of wood placed between the wall-plate and the hanging pin of a thatched house. [ଦ୍ର—ଅମାକେର ଅପାତେର ବହାଇଛ ଘରେ—ପ୍ରାଚ . ବ୍ରହ୍ମଭରୂପଣଗୀତା ।]

ମାକ୍ଷି(କ୍ଷୀ)କ—ସ. ବି (ମକ୍ଷିକା+ଅ)—୧ । ମଧୁ; ମହୁ—1. Honey. Mākshi(kshī)ka ୨ । ତାରମାକ୍ଷିକ ଓ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ ନାମକ ଉପଧାତୁ—2. Iron pyrites. ୩ । ବାଘର ମହୁ- ମାଛିଙ୍କ ସଞ୍ଚିତ ମଧୁ—3. Honey gathered by big (ମାକ୍ଷି[କ୍ଷୀ]କା—ସ୍ତ୍ରୀ) bees. ସ. ବଣ—୧ । ମକ୍ଷିକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 1. Relating to fleas. ୨ । ମଧୁମକ୍ଷିକା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ— 2. Relating to bees.

ମାକ୍ଷିକଜ—ସ. ବି (ମାକ୍ଷିକ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମହଣ— Mākshikaja Bees wax.

ମାକ୍ଷିକ ଶର୍କରା—ସ. ବି—୧ । ମଧୁଜାତ ଚିନି—1. Sugar made Mākshika sarkarā from honey. ୨ । ମିଶ୍ରି— 2. Candied sugar (Apte).

ମାକ୍ଷିକାଶ୍ରୟ—ସ. ବି—ମଧୁଚକ୍ର— Mākshikāśraya Beehive.

ମାକ୍ଷିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷଣ)—ମାଖିବା (ଦେଖ)
Mākshibā Mākhibā (See)
माखा **लगाना**

ମାକ୍ସ ମୁଲର—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) ପ୍ରଧାନ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ଅନୁସନ୍ଧିତ୍ସୁ ପୃଥିବୀ
Māksmullar ବିଖ୍ୟାତ ଜର୍ମାନ ପଣ୍ଡିତ—Dr. Fredrich
माक्समुलार Maxmuller; the editor of the Rug-beda
माक्समुलार in 4 volumes. [ବି - ଏ ମହାପୁରୁଷ ଖ୍ରୀ ୧୮୨୩ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ଓ ୨୦ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଜର୍ମାନୀର ଲିପ୍‌ଜିଗ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଡକ୍ଟୋରେଟ୍ (Doctor of philosophy) ଉପାଧି ଲାଭ କରିଥିଲେ। ତତ୍ପରେ ବର୍ଲିନ୍ ଓ ପ୍ୟାରିସ ନଗରୀର ସଂସ୍କୃତଭାଷା ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କଠାରୁ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷା କରି ୨୩ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଇଂଲଣ୍ଡର ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ନଗରକୁ ଆସି ସେଠାରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବେ ବାସ କଲେ। ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କୋମ୍ପାନୀଙ୍କ ଉପଦେଶକ୍ରମେ ଏ ସାୟଣାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ଭାଷ୍ୟସହ ଋଗ୍ବେଦକୁ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ। ୧୮୬୮ ଠାରୁ ଏ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱର ଅଧ୍ୟାପକ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ। ଖ୍ରୀ ୧୯୦୦ ରେ ଅକ୍ସଫୋର୍ଡଠାରେ ୭୭ ବର୍ଷ ବୟସରେ ଏହାଙ୍କ ଦେହତ୍ୟାଗ ଘଟିଲା। ସଂସ୍କୃତରେ ଏହାଙ୍କର ଅସାଧାରଣ ଗଭୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଥିଲା। ଭାରତବର୍ଷ ପ୍ରତି ଓ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏହାଙ୍କର ଗଭୀର ଅନୁରାଗ ଥିଲା। ଏ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ, ସଂସ୍କୃତ ସାହିତ୍ୟ ଓ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବହୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ। ଯଥା—The History of Ancient Sanscrit literature, The origin and growth of Religion, Sacred books of the East. The science of Languages, India-what it can teach us, Chips from a German workshop, Auld Lang Syne, Ramkrishna-His life and sayings. ଏ ଇଂରେଜୀ ଜାତୀୟ ସଙ୍ଗୀତ (National Anthem) କୁ ସଂସ୍କୃତ ପଦ୍ୟରେ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର ବାଙ୍ଗାଳା ଅଭିଧାନ)]

ମାଖ—ସଂ. ବିଣ. (ମଖ + ଅ)—ଯଜ୍ଞ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mākha (ମାଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sacrificial.

ମାଖ(ଖୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଉଡ଼ି ଖେଳରେ କଉଡ଼ି ମୁହଁ
Mākha(khu) ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—The state of a cowrie falling on the ground with its ventral side down (in the game of cowries).
ବିଣ—ଭୂଇଁରେ ଓଲଟି ବା ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ିଥିବା (କଉଡ଼ି)-(cowrie) Falling from the hand of the player with its ventral side down.

ମାଖନ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମକ୍ଷଣ)—ମଖନ (ଦେଖ)
Mākhana Makhana (See)
माखन ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ସମ୍ବଲପୁର)—ବୋଇତ କଖାରୁ—
मक्खन ଫା. ମସକାହ Sweet pumpkin.

ମାଖ(ଖୁ)ନା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମତ୍କୁଣ)—ଶ୍ମଶ୍ରୁହୀନ (ପୁରୁଷ)—
Mākha(khu)nā (a male) Having no mustaches or beard on the chins or hair on the breast. ବି—୧। ମୁହଁରେ ଓ ଛାତିରେ
माकना, माकुन्दा(न्द)मुख
माकुन्द
मखना ବାଳ ନ ଥିବା ପୁରୁଷ—1. A beardless person having no hair on the breast also. (ଉ—
୨. ମୁକ୍ଣା ମାଖନାକୁ ବଣ ଭୂଠରେ ଛାଡ଼ ନାହିଁ—ଚଗ।) ୨। (ସଂ.
माखना ମାକଲା) ଅଦନ୍ତକ ବା କ୍ଷୁଦ୍ରଦନ୍ତ ହାତୀ—2. A dwarfish
मखुनी हाथी male elephant without tusks. ୩।
(ସଂ. ମଖାନ୍ନ) ଜଳମାଖନା ନାମକ ଜଳଜଫଳ; ଝିଙ୍ଗା ପଦ୍ମ—3. Euryeli Ferox.
ସଂ. ନାମ—ମଖାନ୍ନ, ପଦ୍ମବୀଜାଭ, ପାନୀୟ ଫଳ
माखना
माखना, तालमखना
ମ. ମଖାଣେ
ଗୁ. ମଖାନା
[ବି—ବୈଜ୍ଞାନିକ ମତରେ ଏହା ପଦ୍ମବୀଜ ସଦୃଶ ଗୁଣବିଶିଷ୍ଟ; ଏହା ପୋଖରୀମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ; ଏଥିର ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଅଛି; ପତ୍ର ପ୍ରାୟ ଗୋଲ; ପାଣିରେ ଏଥିର ଫୁଲ ଅଂଶତଃ ବୁଡ଼ିଥାଏ। ଏଥିର ମଞ୍ଜି ପଦ୍ମ ମଞ୍ଜି ପରି ଓ କଳା। ମଞ୍ଜିକୁ ଭାଜିଲେ ତାହା ଖଇ ପରି ଫୁଟେ ଓ ଖାଇବାକୁ ଖଇ ପରି ସ୍ୱାଦୁ।]

ମାଖ(ଖେ)ର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସଂ. ରୁକ୍ଷ)—୧। ରୁକ୍ଷ;
Makha(khe)rā ଯାହା ତୈଳସିକ୍ତ ହୋଇ ନାହିଁ—1. Not oiled.
[ମାଖ(ଖେ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] (ଯଥା—ମାଖରବାଳ, ମାଖର ମୁଣ୍ଡ।)
रुक्ष(क्ष),रूखा(खे) ୨। ଅସ୍ନିଗ୍ଧ; ଅମସୃଣ—2. Not glossy.
रुखा; मालवा ୩। ଶୁଷ୍କ—3. Dry. ୪। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦରିଦ୍ର ନିଃସ୍ୱ—4. (figurative) Penniless.

ମାଖର ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ବା ମୁଣ୍ଡର କେଶରେ
Mākharā mundā ତେଲ ଲାଗି ନ ଥାଏ; ରୁକ୍ଷକେଶ—
रूक्ष माथा Not having one's head or hair oiled.
(ମାଖରମୁଣ୍ଡୀ; ମାଖର ମୁଣ୍ଡେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାଖର ମୁଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—ଦେହରେ ତେଲ ଆଦି ବୋଳିବା;
Mākhibā ଲେପିବା—To smear the body with oil,
माखा **मालिस करना; मलना; लगाना** to anoint.
(ଉ—ଦୂରେ ସେ କଳା ପାଣ୍ଡିଷ ଦେଇ ମାଖି, ଗୁଣ୍ଡିବେ ରଙ୍ଗ କରି ଚଟକ ନ ଅଛି। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ ବନପର୍ବ।)

ମାଖିମୁଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—ଦେହରେ ଭଲଭାବ
Mākhimukhi hebā ରୂପେ ତେଲ ବୋଳ ହେବା—
(ମାଖିବା ମୁଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) To smear one's body
मेखे मुखे हओया; मलिस करा well with oil.
पचाकर (तेल)लगाना; मलमल कर लगाना

ମାଖି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସଂ. ମ୍ରକ୍ଷିତ)—ଅପଣା ଦେହରେ ତେଲ
Mākhi hebā ବୋଳ ହେବା—To smear one's own
मेखे हओया; माखा **मालिस करना; मखाना** body with oil.

ମାଖୁଲୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—କଉଡ଼ି ଖେଳରେ
Mākhulu ସବୁଯାକ କଉଡ଼ି ମାଙ୍ଗ ବା ମୁହଁ ମାଡ଼ି ହୋଇ ପଡ଼ିବା-
The throw in the game of cowries resulting in all the cowries falling on the ground with their ventral sides down.

ମା(ମାଁ)ଗ୍ନି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ତୁଳ. ହି. ମଂଗନୀ)—
Mā(māṅ)gni (ଶୂଦ୍ର ମାନଙ୍କର) ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ କନ୍ୟା ଘରଠାରେ ବରକର୍ତ୍ତା ଓ କନ୍ୟାକର୍ତ୍ତାର ବିବାହ ପାଇଁ ମହାପ୍ରସାଦ ଛୁଇଁକି ସ୍ୱୀକାର - The ceremony of formal betrothal amongst the Sudras(in Sambalpur) when the bridegroom elect's party goes to the bride elect's house and both parties make solemen promise for the coming marriage.

ମାଗ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧ । ମାଗିବା କର୍ମ—1. The act
Māga of begging or asking for a thing. ୨ । (ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ମାଗୁଣି ନାମକ ପୁରୁଷ ଓ ମାଗୁଣୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଡାକିବା ଆଦରାର୍ଥକ ନାମ—2. A name for calling a male or a female named Māguṇi in fondness.

ମାଗ(ଙ୍ଗ)ଣ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧ । ମାଗିବା—
Māga(ṅga)ṇa 1. Begging. ୨ । ରାଜା ବା ଜମିଦାର
माँगन, माङ्गण ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ନିଜର ଆବଶ୍ୟକ ବା ପାରିବାରିକ
माँगना; मगनी; मांगन ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ (ପ୍ରଜାର ଦେୟ ଖଜଣା ଛଡ଼ା) ଧନ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବା—2. Requisition made to the tenants by a king or zamindar for contribution for some special personal necessity or ceremony of his (paid over and above the rent).
[ଦ୍ର—ରାଜା ଓ ଜମିଦାରମାନେ ପରିବାରର ବିବାହ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ବା ଆପଣାର ଦେଣା ଆଦି ସୁଝିବାକୁ ପ୍ରଜାଙ୍କ ଠାରୁ ମାଗଣ କରନ୍ତି ।]
୩ । ଜମିଦାରଙ୍କୁ ବା ରାଜାଙ୍କୁ ପ୍ରଜା ବିଶିଷ୍ଟ ଘଟନା ଉପଲକ୍ଷରେ ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟଦାନ—3. Voluntary contribution or help made to the zamindar or the king by his rayats or subjects for some private necessity of the former. ୪ । ତାସ୍‌ଖେଳର ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାର—4. A kind of card-play. [ଦ୍ର—ଏହି ଖେଳରେ ଦୁଇ ଜଣ ଲମ୍ବା ଚୁରିକିଣି ଖେଳନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ବାଜି ଖେଳ ହେଲା ପରେ ଯାହାର (ଯେଉଁ ପକ୍ଷର) ଯେତେ ମୁଠା ତାସ୍ ହୁଏ ତାହା ଗଣାଯାଏ ଏବଂ କେଉଁ ଖେଳାଳିର ବା କେଉଁ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟ କେଉଁ ପକ୍ଷ ଅପେକ୍ଷା କେତେ ଖଣ୍ଡ ତାସ୍ ବେଶୀ ପାଇଅଛି ତାହା ଗଣାଯାଏ; ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ବେଶି ତାସ୍ ପାଇଥିବା ଖେଳାଳୀ କମି ତାସ୍ ପାଇଥିବା ଖେଳାଳିଙ୍କଠାରୁ ନିଜ ଇଚ୍ଛାନୁସାରେ ଆପଣାର ପ୍ରାପ୍ୟ ସଂଖ୍ୟକ ତାସ୍ ମାଗି ନିଅନ୍ତି ଓ ତହିଁ ପରବର୍ତ୍ତେ ନିଜେ ପାଇଥିବା ତାସ ମୁଠାରୁ ସେହିକି ସଂଖ୍ୟକ କମି ମୂଲ୍ୟର ତାସ୍ ତାଙ୍କୁ ଦିଅନ୍ତି ଓ ପୂର୍ବ ବାଜି ହାରିଥିବା ଖେଳାଳି ନିଜ ଭାଗ୍ୟକୁ ଅଦର ତାଙ୍କ ହାତକୁ ଆସିବା ତାସରେ ଖେଳନ୍ତି ।

ମାଗଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଜମିଦାର) ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାର
Māgaṇa karibā ବିଶିଷ୍ଟ ଆବଶ୍ୟକ ବ୍ୟୟ ନିର୍ବାହାର୍ଥ
माङ्गन करा ଅର୍ଥ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗିବା—To ask for contri-
मगनी करना butions from royats for zamindar's private necessity.

ମାଗଣା—ଦେ. ବିଣ(ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—ଯାଚଣାଦ୍ୱାରା; ଅର୍ଥାତ୍ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ
Māgaṇā ପ୍ରାପ୍ତ; ମାହାଳିଆ; ଫୋକଟ; ବିନା ଅର୍ଥରେ ପ୍ରାପ୍ତ—
मागना **मगना** (anything) Got gratis; gratuitous.
କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଲ୍ୟ ନ ଦେଇ; ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—Gratis.
[ଦ୍ର—ମାଗଣାକୁ ମହର୍ଗ—ଭଗ ବା ନ୍ୟାୟ । ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥ ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ମିଳେ, ତାହା ମହର୍ଗ ହେଲା ବୋଲି ବର୍ଣ୍ଣନ କରିବା ସ୍ଥଳେ ପ୍ରତ ଏହି ଭଗ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଗଣା କଥା—ଦେ. ବି.- ୧ । ମୂଲ୍ୟହୀନ ବାକ୍ୟ—1. Valueless
Māgaṇā kathā words. ୨ । ଅପ୍ରାର୍ଥିତପୂର୍ବ ଉପଦେଶ;
मागना कथा ଅଯାଚିତ ଉପଦେଶ—2. Gratuitous advice;
मगनी बात advice given without being asked for it. ୩ । ଯେଉଁ ଉପଦେଶ ପାଇ ଉପଦେଶଗ୍ରାହୀଙ୍କୁ କିଛି ଅର୍ଥ ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—3. Advice for getting which one has not to pay anything.

ମାଗଣା ଖିଆ—ଦେ. ବିଣ. ଓ ବି.—ପରାନ୍ନଭୋଜୀ; ଯେଉଁ ଲୋକ ପରର
Māgaṇākhiā ଉପରେ ପଡ଼ି ଭୋଜନ ମାରେ—A hanger
मागन कु(तु)ड़े **मगनी खानेवाला** on; a toady; a parasite ବି. ପରାନ୍ନ ଭୋଜନ—Living on
(ମାଗଣା ଭୋଜନ—ଅନ୍ୟ ବି. ରୂପ) the charity of another.

ମାଗଣା ପରିଶ୍ରମ—ଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ପରିଶ୍ରମ ପାଇଁ ପାରିଶ୍ରମିକ
Māgaṇā pariśrama ମିଳେ ନାହିଁ; ବେଠି—Labour.
मागना परिश्रम without remuneration; forced
मंगनी मिहनत labour. ୨ । ନିଷ୍ଫଳ ପରିଶ୍ରମ; ବୃଥା ପରିଶ୍ରମ—
ମାଗଣାମି(ମେ)ହନ୍ତ, ମାଗଣାମି(ମେ)ହନତ }—ଅନ୍ୟରୂପ 2. Vain or fruitless labour.

ମାଗଣା ମାଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ଦ୍ରବ୍ୟଗ୍ରାହୀଙ୍କୁ ଧନ
Māgaṇā māla ଦେବାକୁ ପଡ଼େ ନାହିଁ—A thing for
मागना माल which one has not to pay any price.
मंगनी माल (ମାଗଣାଚିଜ, ମାଗଣା ଦରବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଗଣାହାରି—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମାର୍ଗଣ)—୧ ।
Māgaṇāhārī ମାଗତା (ଦେଖ)—1. Māgatā (See).
୨ । ମାଗଣାଖିଆ (ଦେଖ)—2. Māgaṇākhiā(See)

ମାଗତା(ନ୍ତା) ଦେ. ବଣ—(ସଂ. ମୃଗଧାତୁ; ମାର୍ଗ)-ଯେ ମାଗେ; ଯାଚକ—Māgatā(ntā) Begging. ବି. ଭିକ୍ଷୁକ—Beggar. মাগা; मंगनीया (ଦ୍ର—ଇଚ୍ଛ ମଣ୍ଟୁକୁ ଦେବିଦ କାହିଁ, ଇଚ୍ଛମାଗତା (ନ୍ତା) କୁ ଦଅନ୍ତା କାହିଁ—ଲୋଗ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି ପୁଂ—ଅପତ୍ତିଅଣି ବାଳକକୁ ଦଅଯିବା ନାମ—A name given to a boy, who has lost his immediate elder brother or sister before he was born.

ମାଗଧ—ସଂ. ବଣ—(ମଗଧ+ଜାତାର୍ଥେ ଅ)—୧। ମଗଧ ବା ଦକ୍ଷିଣ Māgadha ବିହାର ଦେଶସମ୍ଭୂତ—1. Produced in the (ମାଗଧୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) country of Magadha or South Bihār. ୨। ଗୁର୍ଜରଦେଶୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—2. Belonging to Gujarat. ସଂ. ବି—୧। ବନ୍ଦୀ; ସ୍ତୁତିପାଠକ—1. A panegyrist; a bard; a herald. ୨। ବୈଶ୍ୟ ଔରସରେ କ୍ଷତ୍ରିୟା ଗର୍ଭରେ ଜାତ ଜାତି ବିଶେଷ; ସଙ୍କର ଜାତି—2. A hybrid caste (born of Baiśya father and Kshatriya mother)—[ଦ୍ର—ବୈଶ୍ୟ ପିତା ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରତିଲୋମ ଜାତ ସନ୍ତାନଙ୍କୁ ମାଗଧ ବୋଲଯାଏ—ମନୁ ୧୦।୧୭ ॥ ସୂତପଣ ଓ ସ୍ତୁତିପାଠ ଦ୍ୱାରା ଏମାନେ ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରୁଥିଲେ—ଅପ୍ତେ)—୩। ମଗଧର ରାଜା—3. A king of the Magadhas (Apte). ୪। ମଗଧଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—4. An inhabitant of the Magadha country. ଦେ. ବି—୧। ଉତ୍କଳର ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—1. Name of the tract of level country of Orissa. [ଦ୍ର—ମାଗଧ ଅନୂପେ ସୀମାସ୍ତମ୍ଭରୂପେ ହୋଇଛି ସ୍ଥିର ଯେ ଦେଶେ। ଦିନକୁ କାମପୂରଣକର ଭୂଜ ମଣ୍ଡର। ସୁଧାକାଥ. ଭୂଷା।) [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଶା (ଉତ୍କଳ)କୁ ଜାଙ୍ଗଲ (ପାହାଡ଼ିଆ ଅଞ୍ଚଳ), ମାଗଧ (ସମତଳ ଅଞ୍ଚଳ) ଓ ଅନୂପ (ଜଳ ମାଳ ଅଞ୍ଚଳ) ଭେଦରେ ତିନି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଏ)—୨। ଦେଶ ବିଶେଷ—2. Name of a country. [ଦ୍ର—ମାଗଧେ ମାଗଧେ ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରି ପୁଚ୍ଛିଲେ। ଇନ୍ଦ୍ର ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି।]

ମାଗଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଗଧ+ଆ)—୧। ମଗଧ ରାଜପୁତ୍ରୀ—1. A Māgadhā princess of the Magadhas. (Apte). (ମାଗଧିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨। ପିପ୍ପଳୀ—2. Long pepper (Apte).

ମାଗଧୀ—ସଂ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀ. (ମାଗଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧। ମଗଧ ଦେଶର ଭାଷା; Māgadhi ପାଲି ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା—1. The Pali language. [ଦ୍ର—ଏ ଭାଷାରେ ବୌଦ୍ଧଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖା ହୋଇଅଛି, ଏହା ୪ଟି ପ୍ରଧାନ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷାର ଏକତମ।]—୨। ମଗଧରାଜକନ୍ୟା—2. A princess of the Magadhas. ୩। ମଗଧଦେଶୀୟା ଗଣିକା—3. A prostitute hailing from Magadha country. ୪। କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଳାଇଚ; ଗୁଜୁରାତି—4. The small cardamum; Elettoria Cardamomum; ୫। ଯୂଥିକା; ଯୂଥୀଫୁଲ—5. Jasminum Auriculatum. ୬। ପିପ୍ପଳୀ—6. Long pepper (Apte). ୭। ଧଳା ଜୀରା—7. White cumin (Apte). ୮। ଚିନି—8. Refined sugar (Apte), ୯। କ୍ଷତ୍ରିୟା ମାତା ଓ ବୈଶ୍ୟ ପିତାଙ୍କ ଔରସ କନ୍ୟା—9. The daughter of a Baiśya father and Kshatriya mother (Apte). ୧୦। ଜଣିଶ—10. Anise (Apte), ୧୧। ଶୋଣନଦୀ—A name of the Sone river (Apte).

ମାଗଧୀ ପ୍ରାକୃତ—ସଂ. ବି—ମଗଧ (ଅଧୁନାତନ ଦକ୍ଷିଣ ବିହାର) ଅଞ୍ଚଳରେ Māgadhi prākruta ପୂର୍ବେ ପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରାକୃତ ଭାଷା; ପାଲି ଭାଷା—The old Prākruta dialect of the country now known as South Bihar; the Pali language.

ମାଗ ଯାଚ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସଂ. ମାର୍ଗଣ ଓ ଯାଚ୍ଞା)· Māga jācha ମାଗିବା; ମଗାମଗି—Begging and মাগাযাচা मांगयांच asking.

ମାଗା—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମାଗୁଣି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନାଦରସୂଚକ ଡାକନାମ–Māgā A name for calling Maguni in familiarity.

ମାଗି ଓଳିକି ଯାଚି କଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବି—କାହାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା Māgi oliki jāchi kalyāṇa ସକାଶେ ଅନ୍ୟକୁ ଅନୁରୋଧ যেচেমানকেঁদেপেম କରିବା ବା ଅଯାଚିତଭାବରେ (ବିନା ନମସ୍କାରରେ) ଅନ୍ୟକୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବାରୂପ କର୍ମ—Begging respect from another or blessing another when the latter does not ask for it or pay respects to the blesser. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଲୋକ ସମ୍ମାନ ପାଇବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛାଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଓ ତାକୁ ନମସ୍କାର ନ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯାଚିତ ଭାବରେ ଆଶୀର୍ବାଦ କଲେ ତା ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ।]

ମାଗି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ନିଜର ବ୍ୟବହାରାର୍ଥ ଅନ୍ୟ-Māgi ānibā ଠାରୁ ଆଣିବା—To bring a thing চেয়েআনা माँगकरलाना from another for use. (ଉ—ମାଗିଆଣିଲି ଢଅଣ ଖୋଲିବାଏ—ଲୋ।)

ମାଗି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଉଦର ପୂରଣ କରିବା—Māgi khāibā To live on food begged of others. (ଭିକି ଖାଇବା—ବିପରୀତ) (ଉ—ଯେ ମାଗିଖାଏ, ସେ ଭିକି ଖାଏ মেগেখাওয়া माँगकरखाना ଖାନ୍ତି [ଦ୍ର—ଯେ ଘରକୁ ଓ ଯାହା ଘରେ ଧାନ ଚାଉଳ ଅଛି ନ ଥାଏ ସେ ଭିକ ମାଗିଆଣି ତାହା ରାନ୍ଧିକରି ଖାଏ, କିନ୍ତୁ ଯେ ଏପରି ଗରିବ ଯେ ସେ ଭିକ

ମାଗି ଆଣିଲେ ଯୁବା ଯଥାଲବ୍ଧ ଭଣ୍ଡାରକୁ ଯତ୍ନ ଖାଇବା ପାଇଁ ତାର ସ୍ଥାନ ବା ପାକପାତ୍ର ଅବ ନ ଥାଏ ସେ ଘର ଘରୁ ପକ୍ୱାନ୍ନ 'ମାଗିଖାଏ'। ଅତଏବ ସାଧାରଣ ଭିକ୍ଷୁକ ଅପେକ୍ଷା ମାଗିଖିଆର ଅବସ୍ଥା ଅଧିକ ହୀନ।]

ମାଗିଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦରିଦ୍ରତା ଓ ଗୃହଶୂନ୍ୟତାର ଶେଷ ସୀମାରେ Māgikhāijibā ଉପନୀତ ହୋଇ ଘର ଘରୁ ପକ୍ୱାନ୍ନ ଯାଚ୍ଞା କରି ପଥେବସା; পথে ভিখারী হওয়া ପେଟ ପୋଷିବା—To be भिखट जाना reduced to beggary; to be reduced to the extremes of poverty and homelessness; to beg one's morsel of cooked food of others. (ଯଥା—ସେ ଆଗେ ବଡ଼ଲୋକ ଥିଲେ, ଏବେ ତାଙ୍କ ଘରଦ୍ୱାର ଅସ୍ତ ହେବାରୁ ତାଙ୍କ ପିଲାଏ ମାଗି ଖାଇ ଗଲେଣି।)

ମାଗିଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧। ଯେ ଯାଚ୍ଞାକରି ପେଟ ପୋଷେ—Māgikhiā 1. Living by begging. ୨। ଯେ ଘର (ମାଗିଖାଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଘରୁ ଯଥାଲବ୍ଧ ଅନ୍ନାଦି ଆଣି ଖାଏ—মাগনকু(শু)ড়ে भिखमगा 2. Subsisting on cooked food begged of others. ୩। (ଗାଳି) ଅତି ଦରିଦ୍ର 3. (Abuse)—Very poor.

ମାଗି ପଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଦୂରବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ଥାନରୁ Māgi pathā(the)ibā ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ମାଗି ଆଣିବାକୁ চেয়েপাঠান मांगपठाना ଲୋକ ପଠାଇବା—To send for a thing. (ଉ—ବୋଲ ହେଲା ପାଉନାଙ୍କୁ ଭୁଞ୍ଜି, ବେଳେବେଳେ ମାଗି ପଠିଆଇ—ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ।)

ମଗାଇପଠା(ଠେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଗି ପଠିଆଇବା }

ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମାର୍ଗ ଧାତୁ, ତୁଳ. ପ୍ରା. ମଗ୍ଗ)—୧। କୌଣସି Māgibā ବସ୍ତୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା ବା ଯାଚ୍ଞା মাগা माँगना मांगना କରିବା; ଯାଚ୍ଞା କରିବା—[ମଗା(ଗେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] 1. To beg for a thing; to pray to get a thing. [ଉ—ରଘୁପତି ଲଙ୍କା ଜା ଶୁଣିଣ କହିଲେ, ଯେ ଲଙ୍କା ଅଛ ତାହା ମାଗତ ସ୍ପର୍ଶିଲେ। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।] ୨। ବିନୟ ସହକାରେ ଅନୁରୋଧ କରିବା—2. To request humbly; to entreat. [ଉ—ସବୁ ସଜଣାଙ୍କି, ହାତ ଧରି ମୁଁ ମାଗୁଛି ଏତେ। ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି।] ୩। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟରେ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଅନୁମତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—3. To ask for permission of a person. [ଉ—ବହୁତ ନଳଙ୍କୁ ଆଜ୍ଞା ମାଗି କରି। କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ।] ୪। ଭିକ୍ଷା କରିବା—4. To beg alms. ୫। କୌଣସି ସଂଖ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାରେ ଗୁଣନ କରିବା—5. To multiply a number by another number. [ଉ—ଗଣିତର ମାଗିବାହ୍ୱାସ ଗୋଟିଏ ରାଶିର ଅନ୍ୟରାଶି ସଙ୍ଗେ ଗୁଣଫଳ ସ୍ଥିର ହୋଇଯାଏ।]

ମାଗିବା ଯାଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାଗିବା, Māgibā jāchibā ଯାଚ୍ଞା କରିବା; ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—চেয়েচিন্তে করা माँगना चाँचना To ask or beg for a thing.

ମାଗି ଯାଚି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମାର୍ଗଣ ଓ ଯାଚ୍ଞା)—କୌଣସି Māgi jāchi ānibā ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁମତିରେ চেয়ে চিন্তে আনা ଗ୍ରହଣ କରିବା—To bring a thing मांगचांग करलाना from the owner by begging.

ମାଗୀ—ଦେ. ବ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଗୁଣି ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦରସୂଚକ Māgī ଡାକ ନାମ—A name for calling Māguṇi (ମାଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) in fondness.

ମାଗୁଣି—ଦେ. ବ (ସ. ମାର୍ଗଣ)—୧। ମାଗଣ (ଦେଖ)—Māguṇi 1. Māgaṇa (See) ୨। ମାଗିବା—মাঙ্গন 2. Begging. ୩। ପ୍ରାର୍ଥନା—3. Request; मंगनी prayer. [ଉ—ମନେ ପଡ଼ିବ ପୁଣି ମୋର ମାଗୁଣି। मंगतु ସ୍ୱଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ।] ୪। (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାଗ, ମାଗୀ, ମାଗୁ—ଆଦରାର୍ଥକ) ଅପତ୍ରିଆଣି ପୁରୁଷ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଶିଶୁଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—4. A name given to infants whose elders have predeceased them.

ମାଗା, ମାଗୁଆ } ଅନାଦରାର୍ଥକରୂପ
ମାଗୁଣିଆ }

ମାଗୁଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ—ମାଗନ୍ତା; ଯେ ମାଗେ; ପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ—Māguṇiā(ã) Begging. ବ—ମାଗୁଣି ନାମକ ପୁରୁଷର ভীকমাগা ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକନାମ—Name for calling मंगनीया, मं(मां)गन Māguṇi in familiarity. (ମାଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଗୁଣି ଚରଣ—ଦେ. ବ. ପୁଂ—ଅପତ୍ରିଆଣୀଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—Māguṇi charaṇa A name given to Aparttiāṇi boys.

ମାଗୁଣି ପଟ୍ଟନାୟକ—ଦେ. ବ (ନାମ)—'ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବିହାର' ନାମକ Māguṇi paṭṭanāyaka ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା (ଚାରଣୀ. ଉ. ସା. ଇତିହାସ)—Name of an Oriya poet; the author of Rāmachandra Bihāra.

ମାଗୁର—ଦେ. ବ (ସ. ମଦ୍ଗୁର)—ମଧୁର ଜଳରେ ବାସ କରୁଥିବା Māgura ଏକପ୍ରକାର କାତି ନ ଥିବା ମାଛ—A kind of মাগুর scaleless fresh water fish with मगोर; मङ्गुर, मङ्गरी, मगुरी spines on the side of the head (like the sheat fish of Europe in formation); Clarius Magur. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମଧୁର ପାଣିରେ ପଙ୍କ ଭିତରେ ଥାଆନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର କଳା। ଏ ମାଛ ଲମ୍ବରେ ଏକହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ନ୍ତି; ମୁଣ୍ଡ ଚେପ୍ଟା, ମୁହଁର ଦୁଇ ପାଖରେ ୮ ଗୋଟା ନିଶ ଥାଏ; ଗାଲରି ପାଖରେ ଦୁଇଟା ମୁନିଆଁ କଣ୍ଟା ବାହାରି ଥାଏ। ଏମାନେ ଏହି କଣ୍ଟାରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଫୋଡ଼ି ଦେଲେ ବିଶେଷ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ। ଏହି ଯନ୍ତ୍ରଣା ସ୍ଥାନରେ ମଧୁର ପ୍ରଲେପ

ଦେଲେ ଯନ୍ତ୍ରଣାର ଉପଶମ ହୁଏ । ଏମାନଙ୍କୁ ଧଇଲେ ଏମାନେ କିଁ କିଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ମାଗୁର ମାଛର ଝୋଳ ରୋଗୀର ପଥ୍ୟ ଓ ବିଶେଷ ବଳଦାୟକ ବୋଲି ବିବେଚିତ ।] [ଲୁ—ମାଗୁର ମାଛର ଝୋଳ୍, ବେଙ୍ଗା ! ବର ବର ବୋଲ୍—ଲିଗ ।]

ମାଗୁର ନିଶା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ପୁରୁଷର ମୁହଁରେ ମାଗୁରର ନିଶ
Māgura nis̈ā ପରି ସାମାନ୍ୟ ଗୋଟି କେତେ କଳସ୍ତ ନିଶଥାଏ;
ମାଗୁର ନିଶୁଆ } ଅନ୍ୟରୂପ ମାଖନ୍ଦା—A person who
ମାଗୁରମୁଣ୍ଡ(ମୁଣ୍ଡିଆ) } has got a few brown
চিংগড়ি গুংগো hairs only over his upper lip.
मंगुर मौछा [ଲୁ—ଲୁଷୁ ଲୁଷୁଅ, ମାଗୁର ନିଶା, ହୁଅନ୍ତେ କ ଥାଏ ବାଳ । ଏ ଲିଜ୍କି ପଡ଼ନ୍ତେ ନ ଯିବ, ଥିବାଯାଏ ଜୀବ ଭାଇ । ଲିଗ ।—ଲୋକମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ମାଗୁରନିଶୁଆ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଅଣବିଶ୍ୱାସୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମାଗୁର ମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—ମାଗୁର ପରି ଯେଉଁମାନଙ୍କ ମୁହଁ ଚେପ୍ଟା;
Māgura muhāñ ଚେପ୍ଟା ମୁହାଁ—Having the face
(ମାଗୁର ମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) flat like of the Māgura fish.
মাগুর মুখো मंगुर मुहाँ

ମାଗୁର ମେ(ମି)ଞ୍ଚି(ଚି)—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—
Māgura me(mi)ñchi(chi) A kind of fine paddy.

ମାଗୁରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ତୁଳ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗୁଲୁଡ଼ିଆ)—ଛୋଟ ଓ
Māguriā ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Small and stout
মোটাসোটা खोखना, मोटासोटा (person).
(ମାଗୁରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା ଗୋସା(ସେ)ଇଁ—ଦେ. ବି ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଭକ୍ତିସୂଚକ
Mā gosā(se)iñ ବାକ୍ୟ—A word used in respect
মা গোসাই मतारी; महतारी toward's one's mother.

ମାଘ—ସଂ. ବି (ମଘା + ଅ + ଈ = ମାଘୀ = ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା;
Māgha ମାଘୀ + ତଦ୍‌ଯୁକ୍ତ କାଳାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀବିଶିଷ୍ଟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ—1. The lunar month of Māgha (corresponding to January—February). [ଦ୍ର—ଏହା ସୌର ମକରମାସ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ଏହା ଶୀତଋତୁର ଶେଷମାସ । ଏହି ମାସ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧର୍ମମାସ । ଏହି ମାସରେ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ଓ ହବିଷ୍ୟାନ୍ନ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ । ମାଘମାସ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଲିଗ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ମାଘ, ଶୀତ ହୁଏ ବାଘ । ମାଘ, ଶୀତର ବଡ଼ ସ୍ୱର—ମାଘମାସରେ ଶୀତର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେବା ହେତୁରୁ ଏହି ଲିଗ କୁହାଯାଏ । ୨ । ଏକାମାଘକେ ଶୀତ ଯାଏ ନାହିଁ—ପ୍ରତିବର୍ଷ ମାଘମାସ ଆସେ ଓ ଶୀତର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହୁଏ । ସେହି କଥା ପୁଣି ଘଟିବ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଏହି ଲିଗର ଉପମା ଦିଆ-ଯାଏ । ୩ । ମାଘେ ଶୀତ, ମେଘେ ଶୀତ, ଯହିଁ ବାତ ତହିଁ ଶୀତ—ଶୀତ କେଉଁ କେଉଁ ସମୟରେ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ, ଏପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତରରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ବେଶ୍ ଲୋକ ଲିଗ । ୪ । ମାଘେ ମୂଳା, ଗୋରୁ ମାଂସ ତୁଲା ତୁଲା—ମାଘମାସରେ ମୂଳା ଖାଇବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ନିଷିଦ୍ଧ ଥିବାରୁ ମାଘମାସରେ ମୂଳା ଖାଇଲେ ଗୋମାଂସ ଭକ୍ଷଣର ପାପ ହୁଏ, ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ଲିଗ ପ୍ରଚଳିତ ହୁଏ ।]

୨ । 'ଶିଶୁପାଳ ବଧ' ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟର ରଚୟିତା—2. Name of the poet of a Sanscrit poem 'S̈is̈upāla badha.' [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୯ମ ବା ୧୦ମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଗୁଜରାଟ ପ୍ରଦେଶରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି-ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ଦତ୍ତକ, ଏହାଙ୍କ ପିତାମହ ସୁପ୍ରଭ ଦେବ ଶ୍ରୀ ଧର୍ମନାଭ ନାମକ ରାଜାଙ୍କର ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ କାବ୍ୟରୁ ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ କବିତ୍ୱ, ରାଜନୀତିକ ଓ ଦାର୍ଶନିକ ଜ୍ଞାନର ପରିଚୟ ମିଳେ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶିଶୁପାଳର ବଧ ଏ କାବ୍ୟର ପ୍ରତିପାଦ୍ୟ ବିଷୟ ଅଟେ । ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକଅଛି-ଉପମା, କାଳିଦାସସ୍ୟ, ଭାରବେ ରର୍ଥ ଗୌରବଂ, ଦଣ୍ଡିନଃ ପଦଲାଳିତ୍ୟଂ, ମାଘେ ସନ୍ତି ତ୍ରୟୋ-ଗୁଣାଃ । ମାଘଙ୍କ କାବ୍ୟରେ ଉପମା, ଅର୍ଥ ଗୌରବ ଓ ପଦ ଲାଳିତ୍ୟର ସମାବେଶ ଦେଖାଯାଏ—ସ୍ୱବଳଚନ୍ଦ୍ର ଓ ଅପ୍ଟେ ।]

ମାଘ ପଞ୍ଚମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ପଞ୍ଚମୀ; ସରସ୍ୱତୀ ପୂଜା; ଶ୍ରୀପଞ୍ଚମୀ;
Māgha pañchamī ବସନ୍ତ ପଞ୍ଚମୀ—The 5th day of the bright fortnight of 'Māgha.'

ମାଘବତ(ନ)—ସଂ. ବିଣ. (ମଘବତ୍; ମଘବନ୍ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଅ)—
Māghabata(na) ଇନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Indra
[ମାଘବତୀ(ନୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] (ଯଥା—ମାଘବତ ଚାପ=ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ।)

ମାଘବତୀ(ନୀ)—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଘବତ[ନ]+ଈ)—ମାଘବତର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ-
Māghabatī(nī) Feminine of Māghabata.
ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପୂର୍ବଦିଗ—The east (Apte).

ମାଘ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ମାଘ ମାସରେ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର କରଣୀୟ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ,
Māgha brata ହବିଷ୍ୟ ଓ ଜପ ଆଦି ବ୍ରତ—Austerities observed by pious Hindus during Māgha.

ମାଘ ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ମାଘ ଶୁକ୍ଳ ସପ୍ତମୀ—The 7th day of
Māgha saptamī the bright fortnight of Māgha. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସମୁଦ୍ର କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ତୀର୍ଥରେ ଅରୁଣୋଦୟ ସମୟରେ ସ୍ନାନ କଲେ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଦର୍ଶନ କଲେ ମହାପୁଣ୍ୟ ହୁଏ । ଏ ଦିନ ଲିଙ୍ଗରାଜ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କର ଯାତ୍ରା ହୁଏ ।]

ମାଘ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି—୧ । ମାଘ ମାସରେ ଶାସ୍ତ୍ର-ବିହିତ ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ—
Māgha snāna 1. Early morning bath prescrib-
ମାଘ ସଅ(ହା)ନ } ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ ed by the Hindu S̈āstras
ମାଘ ଟ୍ରାଅ(ହା)ନ } during the lunar month
of Māgha. ୨ । ପ୍ରୟାଗଠାରେ ତ୍ରିବେଣୀରେ କରାଯିବା ସ୍ନାନ—2. Auspicious bath at Allahbad taken in the month of Māgha.

ମାଘ ହବିଷ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଘମାସରେ ଏକବେଳା ହବିଷାନ୍ନ;
Māgha habishya (ଏଥିରେ ବଳରେ ଥରେ ମାଛ ଅଣ୍ଡା ଓ
[ମାଘ ହବିଷ(ଷ୍ୟ)—ଦେଶଜରୂପ] ଇତ୍ୟାଦି ଭୋଜନ ବର୍ଜ୍ଜିତ)—
মাঘহবিসী Moderate, meatless and regulated meal prescribed for the month of Māgha.

ମାଘୀ—ସଂ. ବି. (ମଘା+ଅ+ଈ)—ମଘା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ—
Māghī The full moon of the month of Māgha
মাঘী ଦେ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ଜାତ ବା ଅମଳ କରାଯିବା—
माघी Produced or harvestced in the month of Māgha.

ମାଘୀ ଖସା—ଦେ. ବି—ମାଘ ମାସରେ ଅମଳ କରାଯିବା ରାଶି ବା ଖସି—
Māghī khasā Sesamum seeds harvested in the month of Māgha.
মাঘী তিল माघी तील
(ମାଘୀ ରାଶି, ମାଘୀ ଖସି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଘୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—ସଂ. ବି—ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ମାଘ ମାସର ପୌର୍ଣ୍ଣମାସୀ;
Māghī pūrṇnimā ଅରଗସ୍ତ ବା ଅଗିରଲା ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ—
ମାଘ ପୁନେଇଁ, ମାଘ ପୁନିଅଁ, ମାଘ ପୂର୍ଣ୍ଣମୀ, ମାଘ ପୂର୍ନ(ଳ)ମୀ — ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ
The full moon of the month of Māgha. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଗ୍ରାମମୁଣ୍ଡରେ କୁଟା ଆଦି ଜମା କରି ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଓ ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କୁ ପୂଜା କରି ଅଗ୍ନ୍ୟୁତ୍ସବ କରାଯାଏ; ଅରଗସ୍ତ ଦେଖ ।]

ମାଘୀ ଲଇ—ଦେ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—ଲତା ବିଶେଷ—Name of a
Māghī lai creeper. [ଦ୍ର—ଏହାର ଡାଳ ବଡ଼ ଓ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରଚାରମାନ ବିସ୍ତାର କରେ । ଏ ଲତାର ପତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଭାଗ ଶୁକ୍ଳବର୍ଣ୍ଣ ମଖମଲ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହି ପତ୍ରରେ ଜଡ଼ା ତେଲ ଲଗାଇ ଅଳ୍ପ ଉଷୁମ କରି ବ୍ରଣ ଉପରେ ପକାଇଲେ ବ୍ରଣ ପାଚି ଫାଟି ଯାଏ । ଏହି ପତ୍ରର ପ୍ରଲେପ ନାନାବିଧ ଚର୍ମରୋଗନାଶକ । (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ. ଭିଷକ୍ରତ୍ନ)]

ମାଘୁଆଣି—ଦେ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ହେବା (ବର୍ଷା, ଫଳ ଇତ୍ୟାଦି)—
Māghuāṇi মাঘের माघकी (rain, fruits etc) Produced in Māgha.

ମାଘ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ମାଘ+ଯ; ଏ ଫୁଲ ମାଘ ମାସରେ ବା ଶୀତ
Māghya କାଳରେ ଫୁଟେ)—କୁନ୍ଦ ଫୁଲ—A kind of mild-scented white flower; Jasminum Pubescens. ସଂ. ବିଣ—ମାଘ ମାସରେ ଜାତ—Produced during Māgha.

ମାଙ୍କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି — ମାଣକି (ଦେଖ)
Māṅki Māṇ-ki (See)

ମାଙ୍କ୍ଷ (ଧାତୁ)—ଇଚ୍ଛା କରିବା—
Māṅksh (root) To wish or desire (Apte).

ମାଙ୍ଗ୍ଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାନ)—ଅଭିମାନ କରି କଥା ନ କହିବା—
Māng-ṭi Silence due to sullenness or displeasure.
মুখফুলান मुंह फुलाना

ମାଙ୍ଗଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭିମାନ କରି କଥା ନ କହିବା—
Māṅgaṭi karibā To be sullenly silent.
মুখ ফুলান मुंहफुलाना

ମାଙ୍ଗ ସରସରି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ)—ମୁସଲମାନୀ ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ;
Māṅg sarāsari ମୁସଲମାନ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କପାଳର ମଝିରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କା ମାଙ୍ଗଟୀକା; ମଥାମଣି—An ornament worn by Muhamadān ladies on their forehead, along the middle line of the parted hair.

ମାଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗ)—ସୀମନ୍ତ; ସୂନ୍ଥା; ମୁଣ୍ଡର ଲମ୍ବ ବାଳକୁ
Māṅga କପାଳର ଦୁଇ ପାଖକୁ କୁଣ୍ଡାଇବାରେ ଦେଖାଯାଏ
সীতে; সিঁথী ମସ୍ତକର ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ବିନ୍ୟସ୍ତ କେଶର ମଧ୍ୟରେଖା—
मांग The middle line which parts the front hair of the head by combing; the parting line of the front hair of the head. [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ସହିତ କେଶର ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ମାଙ୍ଗ ଓ ଲମ୍ବ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେଖାକୁ ଟେଶ (ବ. টেড়ী; টেরি) କହନ୍ତି ।]

ମାଙ୍ଗଟ—ଦେ. ବି—ମାଙ୍ଗ୍ଟି (ଦେଖ)
Māṅgaṭa Māṅg-ṭi (See)

ମାଙ୍ଗଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ଅଭିମାନୀ—Prone to be sullen or
Māṅgaṭiā অভিমানী to take offence at little
अभिमानी (ମାଙ୍ଗଟୀ; ମାଙ୍ଗଟେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) things.

ମାଙ୍ଗଟିକା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ନାମ ଲଲାଟିକା)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ
Māṅgaṭikā ମାଙ୍ଗରେ କପାଳ ଉପରେ ପିନ୍ଧିବା ଅଳଙ୍କାର
সীথীপাটী, সিথীফুল ବିଶେଷ; ଲଲାଟିକା; ମଥାମଣି—
माङ्गटीका; माङ्गफुल An ornament worn by females
(ମାଙ୍ଗ ଫୁଲ, ମାଙ୍ଗ ମଣି—ଅନ୍ୟରୂପ) at the parting of the hair over the forehead.

ମାଙ୍ଗ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କପାଳ ଉପରର କେଶକୁ
Māṅga pakā(ke)ibā ପାନିଅଦ୍ୱାରା ଦୁଇ ଫାଳ କରି କୁଣ୍ଡାଇ
সীথীপাড়া, সীথীকাটা ସାଜିଲ କରି ମହମ ଆଦି ଦେଇ ସଜ୍ଜିତ
मांगफाडना; सोतकाडना କରିବା—To arrange the
(ମାଙ୍ଗ ପାଡ଼(ର)ିବା, ମାଙ୍ଗ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] front hair of the head into plaits (by means of comb and wax.)

ମାଙ୍ଗ ଭଙ୍ଗୀ—ଦେ. ବି—ସୀମନ୍ତରଚନା; ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଥା ଉପରର ଲମ୍ବ
Māṅga bhaṅgī କେଶକୁ ଦ୍ୱିଭାଗ କରି ପାନିଅଦ୍ୱାରା ସାଜିଲ
সীথীর ভঙ্গী କରାଯିବା ବିନ୍ୟାସ—The arrangement of the hair on the front of the head into plaits by means of comb and wax.
(ମାଙ୍ଗଭଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ହେମାଙ୍ଗୀର ମାଙ୍ଗଭଙ୍ଗେ ମଥାମଣି ଝଳଇ ଦିବ୍ୟ ପ୍ରଭା—ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।]

ମାଙ୍ଗଳିକ—ସଂ. ବଣ (ମଙ୍ଗଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ; Māṅgaḻika ମଙ୍ଗଳଜନକ; ଶୁଭକର—1. Auspicious; propitious. ୨ । ହିତକର—2. Beneficial. ୩ । ଶୁଭଫଳର ଲାଭ ଆଶାରେ ବା ପାରିବାରିକ ଉତ୍ସବର ଆରମ୍ଭରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ (କାର୍ଯ୍ୟ)—3. (acts) Performed in connection with family celebrations or to secure weal; propitiatory. ୪ । ସୌଭାଗ୍ୟବାନ୍—4. Fortunate (Apte). ବି—୧ । ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—1. Weal; auspices; prosperity. ୨ । ମଙ୍ଗଳାଚରଣ—2. Acts performed at the beginning to bring or invoke prosperity. ୩ । ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Articles used in connection of invoking prosperity. [ଦ୍ର—ଦୂବ, ନଡ଼ିଆ, ଅକ୍ଷତ, ଶୁକ୍ଳଧାନ୍ୟ, ଚନ୍ଦନ, ଫୁଲ, ଦର୍ପଣ, ପଇତା, ନବବସ୍ତ୍ର ଆଦିକୁ ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।] ୪ । ନାଟକର ଯେଉଁ ନଟ ମଙ୍ଗଳ ଗୀତ ପାଠ କରେ (ହି. ଶ)—4. The player who recites the invocatory song in a dramatic performance.

ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବ—ସଂ. ବି—ବିବାହ, ବ୍ରତ, ଯଜ୍ଞ, ହୋମ ଆଦି ଶୁଭକର Māṅgaḻika utsaba କାର୍ଯ୍ୟ—Ceremonial; ceremonial rite; festival.

ମାଙ୍ଗଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ [କର୍ମ], ମାଙ୍ଗଳିକ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଉତ୍ସବ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଅନୁଷ୍ଠାନ, ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ (କର୍ମ) } ଅନ୍ୟରୂପ

ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମାଙ୍ଗଳିକ ଉତ୍ସବରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି—Māṅgaḻika drabya Articles used in ceremonials (ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) which are intended to bring prosperity or blessing. [ଦ୍ର—ପୂର୍ଣ୍ଣକୁମ୍ଭ ସ୍ଥାପନ, କଦଳୀଗଛ ରୋପଣ, ଦ୍ୱାରରେ ପତାକା ତୋରଣାଦି ସ୍ଥାପନ, ଗଣେଶ ପୂଜା, ସ୍ୱସ୍ତିବାଚନରେ ବ୍ୟବହୃତ ଦୂବ, ବରକୋଳିପତ୍ର, ଅକ୍ଷତ, ଚନ୍ଦନ, ନାରିକେଳ, ଦର୍ପଣ, ଉପବୀତ, ନବବସ୍ତ୍ର ଆଦିକୁ ମାଙ୍ଗଳିକ ଦ୍ରବ୍ୟ କୁହାଯାଏ ।]

ମାଙ୍ଗଲ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ମଙ୍ଗଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମଙ୍ଗଳସୂଚକ; Māṅgalya ଶୁଭକର; କଲ୍ୟାଣକର—1. Propitious; auspicious. ୨ । ହିତକର—2. Beneficial. ବି—୧ । କଲ୍ୟାଣ; ଶୁଭ; ମଙ୍ଗଳ—1. Weal; welfare; bliss. ୨ । ସୌଭାଗ୍ୟ—2. Prosperity.

ମାଙ୍ଗାନିଜ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲୌହ ପରି ଖନିଜଦ୍ରବ୍ୟବିଶେଷ—Māṅganij Manganese. [ଦ୍ର—ଏହା ଖନିଜ ଅଟେ । ମାଁ(ମେ)ଙ୍ଗାନୀଜ ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ ଧଳା । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଶକ୍ତ ମैंगानीज ଅଟେ ଓ ସହଜରେ ତରଳେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ସହଜରେ ପାଉଁଶ ହୋଇଯାଏ । ଏହା ଇସ୍ପାତକୁ ଶକ୍ତ କରିବାରେ ଓ କାଚ ରଙ୍ଗିନ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାଙ୍ଗୋଷ୍ଟିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଫଳବିଶେଷ—Mango- Māṅgoshṭin steen. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ଛୋଟ ଫଳ ସୁସ୍ୱାଦୁ ମାଙ୍গোষ্টিন ଅଟେ । ଏହାର ଚୋପା ମୋଟା ଓ ନାଲି ଓ मैंगोस्टीन ଏଥିର ଶସ ଧଳା ଅଟେ ।]

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଚ୍)—୧ । ଫୁଟବଲ୍, Mā(myā, me)ch କ୍ରିକେଟ୍ ଆଦି ଖେଳରେ ଏକାଧିକ ଦଳଙ୍କ ম্যাচ मैच ପ୍ରତିଯୋଗିତା—1. Match (in the game of cricket, football etc). ୨ । ଦିଆସିଲିଇ—2. Matches.

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚ୍ ବକ୍ସ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦିଆସିଲିଇ ପେଡି—Mā(myā, me)ch baks Match box. ম্যাচবাক্স मैच बकस

ମାଚିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମାଛି (ହି. ଶ)—1. Flea. ୨ । ଅମ୍ବଡ଼ା Māchikā ଗଛ (ହି. ଶ)—2. Hogplum tree.

ମା(ମ୍ୟା, ମେ)ଚି(ଚେ)ସ୍—ବୈଦେ. ବି(ଇଂ. ମାଚେସ୍=ଦିଆସିଲିଇମାନ)—Mā(myā, me)chi(che)s ୧ । ଦିଆସିଲିଇ—1. Match-box. ୨ । ଦିଆସିଲିଇ କାଠି—2. Matches.

ମାଚିସ୍‌ଖାଡ଼ି—ବୈଦେ. (ଇଂ) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି- ଦିଆସିଲି Māchis-khārḍi କାଠି—Matches; matchstick. (ମା[ମ୍ୟା]ଚି[ଚେ]ସ୍ କାଠି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଛ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ; ପ୍ରା. ମଚ୍ଛ; ପାଲି. ମଚ୍ଛ)—ମୀନ; Māchha ମତ୍ସ୍ୟ; ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଜଳଜନ୍ତୁବିଶେଷ—মাছ Fish. [ଦ୍ର—ମାଛମାନେ ବାସସ୍ଥାନ ଭେଦରେ मछली, माछ ଓ କାତି ଥିବା ନ ଥିବା ଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାର । ସମୁଦ୍ରରେ ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ ସାମୁଦ୍ରିକ ବା 'ଲୁଣିମାଛ' ଓ ନଦୀ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଆଦି ମିଷ୍ଟ ଜଳରେ ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ 'ମଧୁର ମାଛ' ବୋଲାଯାଏ । ଶଲ୍କଯୁକ୍ତ ମାଛମାନଙ୍କୁ କାତି ମାଛ ଏବଂ ଅଶଲ୍କ ମାଛମାନଙ୍କୁ ଅକାତିଆ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟମାନେ ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସାମୁଦ୍ରିକ ଓ ମିଷ୍ଟଜଳବାସୀ ମାଛମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ କରି ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କ ଭାଷାରେ ନାମ ବେଶୀ ନାହିଁ ।

କେତେକ ଲୁଣି ମାଛଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଲୁଣି ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି, ହଳଦୀ(ମା)ଚଣ ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି, ଶଙ୍ଖା, ଇଲିଶି, ଭାହାଙ୍ଗିଶି, ଭେକଟା, ସାବାଳ, ଖଙ୍ଗଣ୍ଡି, କବସ, ଗାଇଖିଆ, ଟୋକାଖିଆ, ତୋରଲି, ଶାଙ୍କୁଚ, ଖଣ୍ଡାମଗର, ମୁଣ୍ଡାମଗର, ଭମ୍ମି, ଗୋଲକଭଙ୍ଗା, ଫିରକି, ବାହାଲି, ଗୋଛିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

କେତେକ ମଧୁର ମାଛଙ୍କର ନାମ ଯଥା—ଗଲଦା, ଚଉଳ, ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି, ମିରିକାଳୀ, କଳାବାଉଁଶୀ, ବାଲିଆ ଖେଣ୍ଟକ, ଭାଲଗ, ପଡ଼ି, ଶାଳ, ଅଡ଼ି, ସିଙ୍ଘା, ପୋହଲା, ଏଣ୍ଡୁଳା, ଚେଲାଦେଣ୍ଟି, କଉ, ରଘା, ମାଗୁର, ସିଙ୍ଗି,

ବାଙ୍ଗୁଷପଭୁଇଅ, ହାଣ୍ଡିଭଙ୍ଗା, ଚୋଡ଼, ଗଣିଅଚୋଡ଼, ବାଲିଗରଡ଼ା, ଛମ୍ପିଖାଡ଼ୀ, କମ୍ପି, ଚ(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼, ବାଇଝାଲି, ଶିଙ୍ଗିଝାଲି, ବୋଦର୍ଶୀ, ଲାଭୁଅଡ଼ିଙ୍ଗି, ଖେରଣା, ବୋଡଅ ବମୀ, ଦଣ୍ଡକସା, ମହୁରାଡ଼(କ), କେସୁଣ୍ଡି ଇତ୍ୟାଦି ।

ଯେଉଁ ମାଛମାନେ ପଙ୍କଯୁକ୍ତ ପାଣିରେ ରହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କୁ ପଙ୍କୁଆ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—କାଉ, ଗଡ଼ିଶା, ସେଉଲ, ଭଡା, ମାଗୁର, ଚୋଡ଼ୀ, ଶାଲ, ବମୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛମାନଙ୍କୁ ମୀନ ମାଛ ବା ଚୂନା ମାଛ କୁହାଯାଏ । ଯଥା—ଦଣ୍ଡିକସା, ମହୁରାଡ଼, କେସୁଣ୍ଡୀ, ପୋଇଚଙ୍ଗୁଡ଼, ବାଇଝାଲି, ଛମ୍ପିଖାଡ଼ୀ ଇତ୍ୟାଦି ।

ଚଙ୍ଗୁଡ଼ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛମାନଙ୍କୁ ମାଇ ମାଛ କୁହାଯାଏ । ଦଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟରେ (ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପୋଖରୀ ଅବଦ୍ଧ ପାଣିରେ ପବନ ବାଜେ ନାହିଁ) ଥିବା ମାଛମାନଙ୍କୁ ଦଳୁଆ ମାଛ କହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱାଦ ଭଲ ନୁହେଁ । ମାଛ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଅଥଚ ଅଖାଦ୍ୟ ମାଛଙ୍କୁ ଅମଛ ବୋଲାଯାଏ ।

ବର୍ଷାଦିନରେ ନଦୀ ପୋଖରୀରୁ ଉଠି ଆସି ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଧାନ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛମାନେ ରହନ୍ତି ଓ ଶରତ୍‌କାଳରେ କ୍ଷେତ୍ରଅଡ଼ୁ ପାଣି ଶୁଖିଗଲେ ବିଲରେ ରହିଯାଇ କ୍ଷେତ୍ରୁଅମାସର ଖରାର ଉତ୍ତାପରେ ବିଲରେ ମରିଯାଆନ୍ତି ତାଙ୍କୁ କଣମଛ ବୋଲାଯାଏ । ଖରାଦିନରେ ଜଳାଶୟର ଜଳ ଗରମ ହୋଇଗଲେ କିମ୍ବା ଜଳ କଷାକ୍ତ ହେଲେ ମାଛମାନେ ମରି ଯାଇ ପାଣି ଉପରେ ଭାସିବାକୁ 'ମାଛ କହଡ଼ିବା' ବୋଲାଯାଏ । ଏହି କାରଣରୁ ବଡ଼-ମାଛମାନେ ପାଣି ଉପରୁ ଭାସି ଉଠି ଦରମରା ହୋଇ ଚିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଁରଲେ 'ମାଛଙ୍କୁ ଲହୁଅ ମାରିଲା' ବୋଲି କହନ୍ତି ।

ବଡ଼ ବଡ଼ ମାଛଙ୍କ ଅନ୍ତ୍ରକୁ ନିଆଁରେ ଗରମ କରି ତହିଁରୁ ମାଛ ଚର୍ବୀ ବା ମାଛ ତେଲ ବାହାର କରାଯାଏ । ସେ ତେଲ ଦୀପରେ ଜଳେ, ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ତିମି ମାଛଙ୍କ ଚର୍ବିରୁ ମହମବତୀ ତିଆରି ହୁଏ । କଡ୍ ନାମକ ମାଛର ଅନ୍ତ୍ରରୁ ଶ୍ୱାସ, କାଶ, ଦୁର୍ବଳତାର ନିବାରକ ତେଲ ତିଆରି ହୁଏ ।

ମାଛମାନେ ଅଣ୍ଡଜ । ସେମାନଙ୍କ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଅଣ୍ଡା ବା ମଞ୍ଜିମାନ ଦୁଇଟି ନୋଳା ବା ନଳାକୃତି ହୋଇ ରହିଥାଏ । ବର୍ଷାର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ବର୍ଷାଜନିତ ଜଳସ୍ରୋତରେ ଗର୍ଭିଣୀ ମାଛମାନେ ସ୍ରୋତ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖର୍‌ବେଗରେ ଗତି କରିବା ସମୟରେ ସେ ଡିମ୍ବଗୁଡ଼ିକ ତାଙ୍କ ପେଟରୁ ବାହାରି ପଡ଼େ ଓ ସେହି ଡିମ୍ବଗୁଡ଼ିକ ଅଣ୍ଡିରାମାଛଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ମିଶି ତହିଁରୁ କେତେ ସମୟ ପରେ ମାଛ ଛୁଆ ବାହାରନ୍ତି । ଏ ମାଛ ଛୁଆମାନଙ୍କୁ ଜାଆଁଳ ବୋଲାଯାଏ । କଇବର୍ତ୍ତିରେ ଭାସି ଆସୁଥିବା ଫେଣରେ ମାଛ ଜାଆଁଳମାନେ ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି । ଲୋକେ ସେହି ଫେଣମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଥିରୁ ଜାଆଁଳ ଧରି ପୋଖରୀରେ ଛାଡ଼ି ଜାଆଁଳମାନଙ୍କୁ ଖଡ଼ନ୍ତି ଓ କାଳକ୍ରମେ ସେହି ଜାଆଁଳମାନେ ବଢ଼ି ବଡ଼ ମାଛ ହୁଅନ୍ତି । ମାଛଥିବା ଜଳାଶୟମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟସ୍ଥାନରୁ ଜଳ-ସ୍ରୋତଦ୍ୱାରା ଜଳ ଆସିଲେ ମାଛମାନେ ସେହି ଜଳାଶୟରୁ ସ୍ରୋତର ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଗତିକରନ୍ତି ବା ଉଠନ୍ତି, ତାହାଙ୍କୁ ଉଠାମାଛ କହନ୍ତି । ଜାଆଁଳ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ମାଛର ଦଳକୁ 'ମଦା' କହନ୍ତି ଓ ବଡ଼ ମାଛର ଦଳକୁ 'ସାହାଣ' ବୋଲାଯାଏ । ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର, ନାନା ଆକାରର ଓ ନାନା ଶ୍ରେଣୀର ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛ ଅଛନ୍ତି ।

ଚ(ଚୁ)ଙ୍ଗୁଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ମାଛ ବୋଲି କହନ୍ତି ଓ ଖାଆନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏମାନେ ମାଛ ଶ୍ରେଣୀର ନୁହନ୍ତି; ଏକପ୍ରକାର ଜଳଜ ପୋକ । ଚଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛଙ୍କ ମଞ୍ଜି ସେମାନଙ୍କ ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ନ ଥାଏ; ତାହା ସେମାନଙ୍କ ପେଟତଳେ କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୋଡମାନଙ୍କ ସନ୍ଧିରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଯେଉଁ ମାଛଙ୍କ ଦେହରେ ବେଶି କଣ୍ଟା ଥାଏ ସେମାନଙ୍କ 'କଣ୍ଟାମାଛ' ଓ ଯାହାଙ୍କ ଦେହରେ କଣ୍ଟା ଅଳ୍ପଥାଏ ସେମାନଙ୍କୁ ଅକଣ୍ଟା ମାଛ କହନ୍ତି । ଯେଉଁ ମାଛଙ୍କ ଦେହରେ କାତି ଥାଏ ତାଙ୍କୁ କାତିଆ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ ଓ କାତି ନ ଥିବା ମାଛଙ୍କୁ ଅକାତିଆ ମାଛ ବୋଲାଯାଏ । ସମୁଦ୍ରରୁ ଓ ଜଳାଶୟରୁ ଖାଦ୍ୟ ନିମିତ୍ତ ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ଯନ୍ତ୍ର ଓ ଅସ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରେ । ଯଥା—ଚେଣ୍ଡା, ବନସି, ନାନାପ୍ରକାର ଜାଲ, ପୋଲୁହ, ଜାଲ ପୋଲୁହ, ଖେପିଜାଲ, ଗଇଞ୍ଚ, ବଳା, ମୁଗୁରା ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଛ ଓ ମାଛ ମଞ୍ଜିଦ୍ୱାରା ଲୋକେ ନାନାପ୍ରକାରର ଖାଦ୍ୟ ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନାଦି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରନ୍ତି । ଯଥା—ପଲଉ, ତିଅଣ, ମହୁର, ବେସର, ଅମ୍ବିଲ, ଭଜା, ବରା, ପୋଡ଼ା, ସିଝୋଲା, କାଳିଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

ମାଛ ଓ ମାଛ ମଞ୍ଜିକୁ ଶୁଖାଇ ତହିଁରେ ଲୁଣ ଦେଇ ପରେ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବାପାଇଁ ତାହା ସାଇତି ରଖାଯାଏ; ତାକୁ ଶୁଖୁଆ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା—ମଞ୍ଜି ଶୁଖୁଆ; କୋକଲି ଶୁଖୁଆ; ବଡ଼ ଶୁଖୁଆ; ଇଲିସି ଶୁଖୁଆ; ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି ଶୁଖୁଆ; ପିଠା ଶୁଖୁଆ ଇତ୍ୟାଦି ।

ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କେତେକ ପ୍ରଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଛଡ଼ା (ଯଥା—ମାରୱାଡ଼ୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କମା ବ୍ରାହ୍ମଣ) ଭାରତରେ ଓ ଅନ୍ୟଦେଶରେ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକେ ମାଛକୁ ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଉପବାସ, ହବିଷ୍ୟଅଦିରେ ମତ୍ସ୍ୟଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ । ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ବିଧବାମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ମତ୍ସ୍ୟଭୋଜନ ନିଷିଦ୍ଧ ।

ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି ଛଡ଼ା ପ୍ରାୟ ସବୁ ମାଛଙ୍କ ଦେହ ଭିତରେ ମନୁଷ୍ୟର ମେରୁଦଣ୍ଡ ଭଳି ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ ଖାଖାଯୁକ୍ତ

କଣ୍ଟା ଥାଏ । ମଧୁର ମାଛ ମଧ୍ୟରେ ବାଳଅ, ଶାଳ ଓ ଚିତଳ ମାଛ ୩।୪ ହାତ ବଢ଼ିବାର ଦେଖାଯାଆନ୍ତି ।

ସାମୁଦ୍ରିକ ମାଛଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ତିମୀ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଏହା ୫୦ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ସାର୍ଦ୍ଧଶାସ ହେବାର ଦେଖାଯାଏ । ତାହାକଠେ ଲୋକେ ଯାଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ଜେଷ୍ଠାଦ୍ୱାରା ଏମାନଙ୍କୁ ମାରନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ତିମିମାଛ ଦେହରୁ ଶହ ଶହ ମହଣ ଚର୍ବି ବାହାରେ ଓ ଏ ଚର୍ବିରେ ମହଣବତୀ ହୁଏ ।

କୋଚଅ, ଚୋଡ଼ା, ଗଣ୍ଡିଅ ଚୋଡ଼ା, ସାପ ପରି ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ମାଛଜାତୀୟ ଅଟନ୍ତି ।

ମାଛମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଂଶ—ନଶ—(ବ. ଶୁଂଗ, ହି. ସୁଂଗ)—ମାଛମାନଙ୍କ ମୁହଁରେ ଥିବା ସରୁ କେଶ—Feelers. ମୁଣ୍ଡ—(ବ. ମୁଡ଼; ହି. ମୁଡ଼ା)—ମାଛର ମସ୍ତକ—Head. ଗାଲ ବା ଗାଲଣି—(ବ. କାନାଶି, ଗାଲସି; ହି. ଗଲଫଡ଼)—ମାଛ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇକଡ଼ରେ ଥିବା ଅସ୍ଥିଫଳକ—Cheek bone. କାତି—(ବ. ଅଁଶ, ହି. ଛିଲକା)—ଶଲ୍କ—Scale. ଲାଞ୍ଜ—(ବ. ଲେଜା, ନେଜା; ହି. ପୁଛ)—ଲାଙ୍ଗୁଡ଼—Tail. ପକ୍ଷୀ—(ବ. ପାଖନା, ଡାନା; ହି. ଡେନା)—ଡେଣା—Fin. ଅନ୍ତ—(ବ. ଅଁଭ; ହି. ଅତଡ଼ୀ)—ମାଛର ଗର୍ଭସ୍ଥ ନାଡ଼ି ଅନ୍ତ—Entrails. ଫୁଠା ବା ଫୁଠୀ—(ବ. ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍, ପଟକା; ହି. ଫୁସଫୁସ)—ଫୁସ୍‌ଫୁସ୍—Lungs. ପିତ୍ତ—(ବ. ପିତ୍ତ)—ପିତ୍ତ—Bile. ଫୁଲ—(ବ. ଫୁଲକା; ହି. ଫୁଲ)—ମାଛ ମୁଣ୍ଡର ଦୁଇ ପାଖରେ ଗାଲସି ତଳେ ଥିବା ଦଳୁର ବସ୍ତୁ; ଫୁଲ—The red gills inside the cheek of fishes. କଣ୍ଟା—(ବ. କାଁଟା; ହି. କାଁଟା)—ମାଛର ହାଡ଼—Fish bone. ଟିଙ୍ଗ—(ବ. ଡିଂଗ; ହି. ଡିଂଗ)—କେତେକ ମାଛଙ୍କ ବେକ ପାଖରେ ଥିବା ଦାଢ଼ୁଅ ଓ ମୁନିଆ କଣ୍ଟା—Spines or prickles or spikes on the sides of the head of some fishes. ଓଠ—(ବ. ଥୁତ୍‌ନି; ହି. ଥୁଥନ)—ଓଷ୍ଠ—The chin.] ୨। ମାଛ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ସୁନାର ବା ରୁପାର ଅଳଙ୍କାର—2. An ornament of the shape of a fish.

ମାଛ ଆଖି—ଦେ. ବ—୧। ମତ୍ସ୍ୟର ଚକ୍ଷୁ—1. The eye of a fish. ୨। ଏହା ମାଛ ଆଖି ପରି ଗୋଲ ଓ ଉମା ଦେଖାଯିବାରୁ) ପାଦରେ କଣ୍ଟା ଗଲ ବହୁଦିନ ରହିଗଲେ ଯେଉଁ ଚକାକାର ଘାଅ ହୁଏ—2. Circular patches or sores appearing on the sole due to its being pricked by thorn which is not extracted from it.
Māchha ākhi
মাছের চোখ
कुटकी, मछलिकी आँख
कोराँठि

ମାଛ ଆଖିଆ—ଦେ. ବ—୧। ତଳପାରେ ଏକପ୍ରକାର ରୋଗ—1. A disease; circular sores appearing on the sole of the foot. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ତଳପାରେ ମାଛ ଆଖି ପରି ଗୋଲ ଗୋଲ ଘାଅ ହୋଇଯାଏ ଓ ତାହା ଦରକ ହେବାରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଗୋଡ଼ ମାଡ଼ି କରି ଚାଲି ପାରେ ନାହିଁ ।] ୨। ମାଛ ଆଖି ୨ (ଦେଖ)—2. Māchha ākhi 2 (See).
Māchha ākhiā
कुटकी
कोराँठी

ମାଛ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବ—୧। ମାଛ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅସ୍ଥି—1. Fish-bone. ୨। ଏକପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—2. A kind of fine paddy. ୩। ମାଛର ଶାଖାଯୁକ୍ତ କଣ୍ଟା ପରି ଏକପ୍ରକାର ସିଲେଇ—3. A kind of sewing in the shape of fish-bone.
Māchha kanṭā
মাছের কাঁটা
मछ्की काँटा

ମାଛ କର—ଦେ. ବ (ସ. ମତ୍ସ୍ୟ ଓ କର)—ନଦୀ ପୋଖରୀରୁ ମାଛ ମାରିବା ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ଖଜଣା—Fishery rent.
Māchha kara
মাছ কর
माछ कर

ମାଛ ଗାର—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ମାଛ ମଞ୍ଜି—Fish roe.
Māchha gāra

ମାଛ ଗାରକ—ଦେ. ବ—ଓଜନରେ ବିଶାଏ ମାଛ—One Bisā of fish
Māchha gāraka (ମାଛ ଗାରେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଛ ଜାଆଁଳ—ଦେ. ବ—ବଡ଼ ମାଛଙ୍କର ଶିଶୁ—The fry of fishes.
Māchha jā-āṅla
মাছের চারা माछ(मछली)का राजी

ମାଛ ଡିମ୍ବ—ଦେ. ବ—ମାଛର ପେଟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅଣ୍ଡାକାର ପଦାର୍ଥ—Fish-roe; seed fish. [ଦ୍ର—ମାଈ ମାଛମାନେ ଜଳସ୍ରୋତର ବିପରୀତରେ ଉଠିଲାବେଳେ ସ୍ୱଭାବତଃ ଜଳରେ ଅଣ୍ଡେ ଅଣ୍ଡେ ଛାଡ଼ନ୍ତି । ସେହି ସମୟରେ ପୁଂମତ୍ସ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବୀର୍ଯ୍ୟ ତ୍ୟାଗ କରେ । ଏହି ଉଭୟ ମିଳିତ ହୋଇ ୮ଘଣ୍ଟା ପରେ ଛୁଅରେ ପରିଣତ ହୁଏ—ବଳଭଦ୍ର. ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।

ଅତଏବ ମାଈ ମାଛଙ୍କ ପେଟରେ ଯେଉଁ ଅଣ୍ଡାକାର ପଦାର୍ଥ ଦେଖାଯାଏ ତାହା କେବଳ ରଜଃ ଅଟେ ଓ ତହିଁରେ ଅଣ୍ଡିରା ମାଛର ବୀର୍ଯ୍ୟ ସଂଯୋଗ ନ ହେଲେ ତହିଁରୁ ଛୁଆ ଜାତ ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।]
Māchha ḍimba মাছের ডিম্ব
मछ्का अंडा
ମାଛ ବହନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଛ ମଞ୍ଜି }

ମାଛ ତରକାରି—ଦେ. ବ—ମତ୍ସ୍ୟରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବ୍ୟଞ୍ଜନ—Fish curry. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମାଛ ଅମ୍ବିଲ, ମାଛ ଚୁଡୁଚୁଡ଼ା, ମାଛ ଝୋଳ, ମାଛ ପଲଉ, ମାଛ ପୋଡ଼ା, ମାଛ ବେସର, ମାଛ ଭଜା, ମାଛ ବଡ଼ା, ମାଛ ମହୁର, ମାଛ ସରୁଲା ଆଦି ହୁଏ ।]
Māchha tarakāri
মাছের তরকারি
मछलीकी तरकारी
(ମାଛ ତିଅଣ-ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଛ ଧ(ମା)ରିବା—ଦେ. କି—ଜଳାଶୟରୁ ଜାଲ ଆଦିଦ୍ୱାରା ମାଛ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—To catch fishes with nets etc.
Māchha dha(mā)ribā
মাছ ধরা (মারা) मछली पकड़ना (मारना)

ମାଛ ପେଟ—ଦେ. ବ—ପେଟ ଖଣ୍ଡ; ମାଛର ପେଟିର ଚପଟିଆ ଚଉଡ଼ା ମାଂସଖଣ୍ଡ—The belly protion of a
Māchha peṭa

মাছের পেট **मछलीका पेट** fish; the ventral part of a fish.

ମାଛ ଭାତ—ଦେ. ବି. (ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ+ଭକ୍ତ)—ଭାତ ଓ
Māchha bhāta ତା ସଙ୍ଗେ ଖାଇବାକୁ ବରଷିବା ମାଛ ତରକାରି
মাছ ভাত **माछ भात** ଓ ଉଭୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—Food consisting of cooked rice and fish.

[ଦ୍ର—କୁଟୁମ୍ବରେ କେହି ମୃତ ହେଲେ ମୃତକାଶୌଚର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୁଟୁମ୍ବ ଲୋକେ ମାଛ ମାଂସ ଖାଆନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଶୌଚର ଶେଷ ହେବା ପର ଦିନ (ଦ୍ୱାଦଶ ଦିନ) କୁଟୁମ୍ବମାନେ ମାଛ ଭାତ ଖାଆନ୍ତି ।]

ମାଛ ମଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଛୋଟ ମାଛମାନଙ୍କର ଦଳ—
Māchha mandā A shoal of fry.
ছোট মাছের ঝাঁক **मछलिका झुंड(थर)**

ମାଛ ମ(ଧ)ରା—ଦେ. ବି—୧ । ଖାଦ୍ୟପାଇଁ ଜାଲଆଦିଦ୍ୱାରା ମାଛ ଧରିବା—
Māchha ma(dha)rā 1. Catching of fishes for
मछलि मारना food ୨ । ମାଛୁଆ; କେଉଟ—
মাছ ধ(মা)রা Fisherman.

ମାଛ ମାଂସ—ଦେ. ବି—(ସମାହାର ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟ+ମାଂସ)—ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ
Māchha māṁsa ବ୍ୟବହୃତ ମତ୍ସ୍ୟ ଓ ମାଂସ—Fish and
মাছ মাংস **माछ मांस** meat; animal food.
(ମାଛ ମାଛି(ଇଁ,ଏଁ)ସ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମାଛ ମାରିହେବା—ଦେ. ବି—ମାଛ ଜଳର ଉପରଭାଗକୁ ଉଠି ଜଳର
Māchha mārihebā ସମତଳରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ କରିବା—
মাছ উলটান **माछ् उलटना** The flapping of fishes on
(ମାଛ ଲେଉଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the surface of water.

ମାଛ ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—କଟା ହୋଇଥିବା ମାଛର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—
Māchha muṇḍā A big lump cut off from a
মাছের মুড়া **माछका मुंडा** big fish.

ମାଛ ମୁଦି—ଦେ. ବି—(ବର୍ଣ୍ଣିଅ ପଦ)--ମାଛର ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା
Māchha mudi ମୁଦି—A finger-ring with the figure or form of a fish embossed on it.
[ଦ୍ର—ରାଜାମାନଙ୍କ ବିବାହ ହେଲେ ବର ତରଫରୁ ଏହିପରି ମୁଦି କନ୍ୟା ଘରକୁ ପଠାଯାଏ ।]

ମାଛରଙ୍କା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ: ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍ଗ)—୧ । ଘଞ୍ଚେଇ
Māchha raṇkā ଚଢ଼େଇ; ଖାଖାଶ୍ରୟୀ ପକ୍ଷିବିଶେଷ—
মাছ রাঙা **राम चिरया** 1. Kingfisher; Alcedo Ispida. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମତ୍ସ୍ୟଭୋଜୀ ଛୋଟ ପକ୍ଷୀ, ଏମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି କେଳଅ, ତଣ୍ଟି ଧଳା ଓ ଡେଣା, ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ; ଲମ୍ବରେ ୭॥ ଅଙ୍ଗୁଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଅନ୍ତି ।
ଏମାନେ ପାଣି କୂଳରେ ଥିବା ଗଛ ଉପରେ ବସିଥାଆନ୍ତି ଓ ପାଣିର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ କେତେକ ଉଚ୍ଚରେ ପକ୍ଷର ଚେଷ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସ୍ଥିରଭାବରେ ଉଡ଼ି କରି ରହିପାରନ୍ତି । ପାଣି ଭିତରେ ମାଛକୁ ଦେଖିଲାକ୍ଷଣି ହଠାତ୍ ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ପାଣି ଭିତରକୁ ତୀରବେଗରେ ଖସି ପଡ଼ି ମାଛକୁ ଧରି ଉପରକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ଗିଳି ଦିଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମାଛ ଧରନ୍ତି ।] ୨ । ଘଞ୍ଚେଇ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—2. Another kind of kingfisher; Halcyon Smyrnensis. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଘଞ୍ଚେଇ ଚଢ଼େଇଙ୍କଠାରୁ ବଡ଼ । ଏମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡ ଓ ପିଠି କଳା, ପେଟ ଧଳା, ଥଣ୍ଟ ନାଲିଆ । ଏମାନେ ଏକ-ଗୃଷଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବା ହୁଅନ୍ତି; କେଁ କେଁ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି । ଏମାନେ ମଧ୍ୟ ପାଣିରେ ହଠାତ୍ ପଡ଼ି ଛୋଟ ମାଛ ଧରି ଆଣି ଶୁଖିଲାରେ ବସି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ନଦୀକୂଳରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ।] ୩ । ଘଞ୍ଚେଇଜାତୀୟ ଅନ୍ୟ ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—3. Another kind of kingfisher; Ceryle Varia; cormorant. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ପାଉଁଶିଆ; ୧୫।୧୬ ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ହୁଅନ୍ତି; ଏମାନେ ସମୁଦ୍ର ଓ ନଦୀକୂଳରେ ବେଶି ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି ଓ ରାତିରେ ଶବ୍ଦ କରନ୍ତି ।]
ବିଣ. ପୁଂ—ମାଛରଙ୍କା ପରି ଯେଉଁ ଲୋକର ପ୍ରତିଦିନ ମାଛ ଖାଇବାକୁ ଭାରି ଲାଳସା ବା ପ୍ରବୃତ୍ତି ଥାଏ; ମାଛ ଖାଇବା ପାଇଁ ଉତ୍କଣ୍ଠା ଲୋକ—(a person) Having a hankering after taking fish every day.

ମାଛ ରଙ୍କ(ଙ୍କୁ)ଣା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମାଛରଙ୍କା (ଦେଖ)
Māchha raṅka(ṅku)ṇā Māchharaṅkā (See)
[ମାଛରଙ୍କ(ଙ୍କୁ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)]

ମାଛ ସାହାଣ—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ମାଛର ଦଳ—A shoal of big
Māchha sāhāṇa মাছের ঝাঁক **मछलिका झुंड** fishes.

ମାଛ ହାଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମତ୍ସ୍ୟହଟ୍ଟ)—ଯେଉଁ ହାଟରେ ମାଛ ବିକି
Māchha hāṭa মাছের হাট ହୁଏ—Fish market. [ଦ୍ର—
माछका हाट ମାଛ ହାଟରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ଲାଗେ ଓ କେଉଟୁଣୀମାନେ ଅତ୍ୟନ୍ତ କଡ଼ା କଥା ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ କୌଣସିଠାରେ ବିଶେଷ ଗୋଳମାଳ ବା କଳକଳଅ ହେଲେ 'ସେଠାରେ ମାଛ ହାଟ ବସିଛି' ବୋଲି ଲୋକେ କହନ୍ତି ।]

ମାଛି—ଦେ. ବି—(ସଂ: ମକ୍ଷିକା, ମାଚିକା; ପ୍ରା. ମଚ୍ଛିଅ—୧ । ଦ୍ୱିପକ୍ଷଯୁକ୍ତ
Māchhi ଷଟ୍ପଦ କୀଟ; ମକ୍ଷିକା—1. House fly; a
মাছি **मक्खी माछी** common fly; flea; Nuscidae Diptera; Musca Domestica. [ଦ୍ର—ମାଛି;ମାନେ ଷଟ୍ପଦୀ ଓ ଦୁଇଟି ପକ୍ଷଯୁକ୍ତ ଅଟନ୍ତି । ନାନାପ୍ରକାର ମାଛି ଅଛନ୍ତି । ଏମାନେ ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟରେ, ପଚା ଜିନିଷରେ ଓ ଜୀବ ଦେହର କ୍ଷତାଦିରେ ବସନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ କୀଟାଣୁମାନ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ନୀତ ହୁଅନ୍ତି ।
ସାଧାରଣତଃ ମାଛିକୁ ଲୋକେ ଖୁବ୍ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରୀହ ବୋଲି ମନେ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁ ଲୋକ ଶାନ୍ତ ଓ ନିରୀହ ତାକୁ 'ସେ ମାଛିଟିଏ' ବା 'ସେ ମାଛିକୁ ମଁ ବୋଲି କହେ ନାହିଁ' ବୋଲି କହନ୍ତି । ମାଛିମାନଙ୍କର ପ୍ରକାର ଯଥା—କୁକୁର ମାଛି, ମହୁମାଛି, ଗଣଗଣିଆ ମାଛି, ନେଳ-

ମାଛ । 'ମାଛି ପଡ଼ିଲେ ନ'ବଖଣ୍ଡ ହେଉଛି' ଦେ. ବାକ୍ୟ— ସେଠାରେ ଘର କଡ଼ା ପହରା ବନ୍ଦ ହୋଇଛି; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ (ଯଥା, ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁର, ରାଜ ଧନାଗାର) ଏପରି କଠୋର ନିୟମ ଓ ପହରାବାଲା ଥାଆନ୍ତି ଯେ ଅନ୍ୟ ଜୀବ ସେଠାକୁ ଯିବା ଦୂରେ ଥାଉ, ମାଛି ପରି ଜୀବ ଗଲେ ତାକୁ ପ୍ରହରୀମାନେ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇବେ, ସେହି ସ୍ଥାନ ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।] ୨ । ବନ୍ଧୁକ ନଳର ଅଗ୍ରଭାଗର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶରେ ଥିବା ମାଛି ଆକାରର କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୁହାର ଗୁଳି—2. The fly of a gun; a fly-like small ball of iron attached to the upper end of the muzzle of the barrel of a gun to help the gunner to fix his sight. [ଦ୍ର—ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଏହାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତି ନଳର ଠିକ୍ କରେ ।] ୩ । (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ) ମାଛି ପରି ଦିଶୁଥିବା ନାକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ଅତି ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସୁନାର ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—3. Name of a gold ornament in the shape of a fly, worn by females on the nostrils. ୪ । ଲୁଗାର ମୁଣ୍ଡରେ ସୂତାରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା ମାଛି ଆକାରର ଚିହ୍ନ— 4. Marks (resembling a fly) woven at the ends of clothes.

ମାଛି ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବ—(ଏ ସମୟରେ ଆଖିକୁ ମାଛି ଦେଖା ନ ଯିବାରୁ) ମୁହଁସଞ୍ଜ; ଧୁମଳିଆ ଅନ୍ଧାର—Dusk.
Māchhi andhāra
ମୁଖଆଁଧାର माछि अंधार

ମାଛୁଆ—ଦେ. ବ—ମାଛ ୨ (ଦେଖ)
Māchhiā মেছো मछुआ Māchhi 2 (See)
ବଣ—ମାଛୁଆ; ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ— Fisherman.

ମାଛି ଆଖିଆ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବ—ମାଛ ଆଖି ୨ (ଦେଖ)
Māchhi ākhiā Māchha ākhi 2 (See)

ମାଛିଆ ପାତକ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମକ୍ଷିକା+ପାତକ)—ମନୁଷ୍ୟର ଘାଅରେ ପୋକ ପଡ଼ିବାଜନିତ ପାପ; ଘାଅରେ ପୋକ ପଡ଼ିବା ଯୋଗୁ ଅପବିତ୍ରତା—Impurity due to one's sore having been infested with maggots. [ଦ୍ର—ସଢ଼ା ଘାଅ ଉପରେ ମାଛି ବସିବା ଯୋଗୁଁ ତହିଁରେ କୀଟ ଦେଖାଗଲେ ହିନ୍ଦୁ ଲୋକ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ପାତକୀ ବା ଅପବିତ୍ର ହୁଏ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ନ କଲେ ସେ ଉକ୍ତ ପାତକରୁ ମୁକ୍ତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]
Māchhiā pātaka
ঘায়ে পোকা পড়িলে যে পাতক হয়

ମାଛି କଣ୍ଠି—ଦେ. ବ (ବର୍ଣ୍ଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ମାଛି ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା ତ୍ରିକୋଣିଆ ଚେପ୍ଟା ରୁପାର ବା ସୁନାର କଣ୍ଠି—Three-cornered flat silver or gold beads (worn in strings) resembling flies in shape.
Māchhi kanṭhi

ମାଛି ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା ପଶୁର ଦେହ ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁ ଅତି ଚିକ୍କଣ ଦେଖାଯିବା ଅବସ୍ଥା—The condition of the body being smooth and shining on account of plumpness-as if a fly can not sit tight on it.
Māchhi khasi pardibā
মাছি বসলে পিছলে যাওযা आख फिसलना

ମାଛି ଚ(ଟି)ପା—ଦେ. ବଣ. (ଯିଏରେ ମାଛି ପଡ଼ଯାଇଥିଲେ ଯେଉଁ ଲୋକ ମାଛିକୁ ଚିପି ଦେଇ 'ମାଛିରେ ଥିବା ଘିଅକୁ ବାହାର କରେ)—୧ । ମକ୍ଷିଚୂଷ; ଅତି କୃପଣ—1. Very niggardly; parsimonious. ୨ । ଅତି ଲୋଭୀ—2. Very avaricious.
Māchhi chi(ṭi)pā
মাছিটেপা, মাছি মারা मक्खिचूस
(ମାଛି ଯୋଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଛି ପରି ଜୀବ—ଦେ. ବ—ମାଛି ଭଳି କ୍ଷୁଦ୍ର ବା ନଗଣ୍ୟ ଜୀବ ବା ବ୍ୟକ୍ତି—A very insignificant being (compared to a fly.
Māchhi parā jiba
मक्खीसा जीव

ମାଛି ବସା(ସେ)ଇ ନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶରୀର ବା ଖାଦ୍ୟ ଉପରେ ମାଛି ନ ବସିବା ପାଇଁ ଯତ୍ନ କରିବା—To scare away flies from the body or food. [ଉ—ତାକୁ ଖାଇବ କି ମାଛି ବୁରୁଡ଼ାଉଛ ?—ଚଗ ।]
Māchhi basā(se)i na debā
मक्खी नहीं बैठने देना মাছি না বসিতে দেওয়া
[ମାଛି ବୁରୁଡ଼ା(ଡ଼)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଛି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମାଛି ବସିବା— 1. (Flies) To infect a food. ୨ । ଘାଅ ଉପରେ ମାଛି ବସିବାଦ୍ୱାରା ତହିଁରେ ଅଂଶେଇ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର କୀଟ ଜାତ ହେବା—2. The appearance of maggots on a sore.
Māchhi basibā
মাছি বসা मक्खी बैठना

ମାଛି ବେଢ଼ିବା—ଦେ. ବ—ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ, ପଚା ଘାଅ ବା ପଚା ଜିନିଷ ଉପରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ମାଛି ବସିବା ଓ ଭଣ ଭଣ ଶବ୍ଦ କରିବା—Swarm of flies infesting a rotten article or sore or unclean food.
Māchhi berdhibā
মাছি ভনভন করা मक्खीका भनभनाना
(ମାଛି ଭଣ ଭଣ ହେବା —ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଛି ମଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ଅତି ହେୟ ବୋଲି ବିଚାର କରିବା; ନ ଗଣିବା; ଖାତର ନ କରିବା—To care a fig for a person; not to count one as a man. [ଉ—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଯେତୁ ମଣୁଥିଲ ମାଛି—ରାଧାନାଥ ରଚନା ।]
Māchhi manibā
মাছি মনে করা मक्खी समजना

ମାଛି ମରା ରାଇଟର—ବୈଦେ. ବ (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଓ. ମାଛିମରା ଓ ଇଂ. ରାଇଟର)—୧ । ଯେଉଁ ଲେଖକ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଅକ୍ଷର ଲେଖି ପାରେ—1. A writer who can write very small letters ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଖା ଅତି ଦୟର୍ଯ୍ୟ ଓ ମସୀଲିପ୍ତ—
Māchhi marā raiṭar
মাছি মারা কেরানী मक्खीमरा लिखने वाला
(ମାଛି ମରା କିରାଣି[ର]—ଅନ୍ୟରୂପ)

2. A slovenly writer. ୩ । ଯେଉଁ ଲେଖକ ନିଜର ବିବେକ ପ୍ରୟୋଗ ନ କରି କେବଳ ଅନ୍ୟର ଲେଖାକୁ ନକଲ କରିଥାଏ—3. A senseless and slavish copyist.

ମାଛି ମରିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଜନଶୂନ୍ୟ ହେବା—
Māchhi marijibā A place becoming lonely or
মাছিটিও নাই devoid of all living creatures.
मक्खी मरजाना

ମାଛି ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ଦେହକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା
Māchhi lāgibā ଓ ଉଁ ମାଛି ତାଙ୍କ ଦେହରେ ଲଗ୍ନ ହେବା—
গায়ে মাছি লাগা (Gadflies) Infesting the body
मक्खी लगना of cattle.

ମାଛି ଲାଗିବା(ଲା)ପରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋରୁ ଗାଈଙ୍କ ଦେହରେ
Māchhi lāgibā(lā)pari hebā ମାଛି ଲାଗିଲେ ସେମାନେ
ମାଛି ଲାଗିବା ଭଳି ହେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଯେଉଁ ପରି ଅସ୍ଥିର ହୁଅନ୍ତି
ମାଛି ଲାଗିଲାପରି(ପି)ଭ ହେବା } ସେହିପରି,ଅସ୍ଥିର ହେବା—
মাছি লাগলে যেমন হয় তেমন হওয়া To be restless
मक्खी लगनेका एसा होना (like cattle pestered with gadflies).

ମାଛୁଆ—ଦେ. ବି. ପୁଂ—କେଉଟ; ମତ୍ସ୍ୟଜୀବୀ—Fishmonger;
Māchhuā fisherman. ବିଣ—୧ । ମାଛ ପରି ଗନ୍ଧ
(ମାଛେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଶିଷ୍ଟ; ଆଁଷିଆ ଗନ୍ଧ ବିଶିଷ୍ଟ—1. Hav-
মাছুয়া, মেছো ing a fishy smell
मछुआ(वा) ୨ । ମତ୍ସ୍ୟପ୍ରିୟ—2. Fond of fish. ୩। ମତ୍ସ୍ୟ-
ଜୀବୀ—3. Subsisting on fish. (ଯଥା—ମାଛୁଆ କୁମ୍ଭୀର ।)

ମାଛୁଆ କମାର—ପ୍ରାଦେ. ବି. (ବାଙ୍କି ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—ଏକ ଜାତୀୟ
Māchhuā kamāra କେଉଟ—A caste of fisher-
men of Banki and of the adjoining Oriya States.

ମାଛୁଆ ଡ(ଡୁ)ଙ୍ଗି—ଦେ. ବି-କ୍ଷୁଦ୍ର ଡଙ୍ଗା; ଯେଉଁ ଛୋଟ ଡଙ୍ଗା ସାହାଯ୍ୟରେ
Māchhuā ḍa(ḍu)ṅgi କେଉଟମାନେ ମାଛ ଧରନ୍ତି—
মোছে ডোংগা A slender canoe-like boat; dinghi
मछुआडोंगी, मछवा used by fishermen.

ମାଛୁଆ ପତ(ତି, ତୁ)ରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ଗୃହସ୍ଥର ବିବାହ ଆଦି
Māchhuā pata(ti, tu)riā ଉତ୍ସବ ଉପଲକ୍ଷରେ ମାଛ ଓ
କଦଳୀ ପତ୍ର ଯୋଗାଇବା ଛୋଟ ଜାତି (ଯଥା—ବାଉରି, କଣ୍ଡରା)—Low caste people who supply fish and plantain leaves on marriage and other feasts of a household.

ମାଜଣା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାର୍ଜନା)—୧ । ମାର୍ଜନା—1. Polishing.
Mājaṇā ୨ । ଦେହ ମାଜିବା; ସ୍ନାନ—2. Scouring of
मार्जना the body at bath. (ଉ—ପୁତ୍ରଙ୍କ ମାଜଣା
मार्जना କରାଇ, ଦଧି ଲବଣୀ ଅଙ୍ଗ ଦେଇ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
୩ । ଦେବତାଙ୍କ ଓ ରାଜାଙ୍କ ସ୍ନାନବିଧି—3. The ceremony of the bathing of idols and kings. (ଉ—ନୃପଙ୍କ ମାଜଣା ବୋଲି ମୋତେ ଜଣା । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୪ । ରାଜ୍ୟାଭିଷେକ—4. Coronation. ୫ । ସେଚନ—5. Sprinkling. (ଉ—ପଞ୍ଚେ ଯେବେ ଜଳ କଣା, ମୁକ୍ତ କରନ୍ତି ମାଜଣା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମାଜଣା ନୀତି—ଦେ. ବି—ରାଜାଙ୍କର ସ୍ନାନ ଓ ଅଙ୍ଗମାର୍ଜନା—The
Mājaṇā niti act of a king or a Deity being
(ମାଜଣା ବିଧି—ଅନ୍ୟରୂପ) given a bath. (ଉ—କ୍ରମଶରେ
রাজস্নান, দেবস্নান ମାଜଣା ବିଧି କରି ଶେଷ । ଦୀନକୃଷ୍ଣ. ରସ-
राजस्नान, देवस्नान କଲ୍ଲୋଳ ।)

ମାଜଣା ବଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ରାଜାଙ୍କର ଓ ଦେବତାଙ୍କର ସ୍ନାନବିଧିର
Mājaṇā barḏhibā ସମାପ୍ତି—Completion of the
স্নান শেষ হওয়া bath of a Deity or a king.
स्नान निपट जाना

ମାଜନ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ଜନ, ମଞ୍ଜନ)—ଦାନ୍ତ ଘଷିବା ଚୂନା—
Mājan Tooth powder
মাজন, মাংজন मंजन

ମାଜା(ଝା)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବି. ମାଂଜା)—
Mājā(jhā) ମାଞ୍ଜା (ଦେଖ)—Mānjā (See)

ମାଜରା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା) (କଚେରିଆ)—୧ । ଘଟଣା; ଅଭୁ—
Mājarā 1. Occurrence. ୨ । ମକଦ୍ଦମାର ହାଲ୍,
অকু माजरा ବୃତ୍ତାନ୍ତ—2. The circumstances of a case.

ମାଜରା ଜାଗା—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରିଆ) (ଫା. ମାଜରା ଜଗହ୍)—
Mājarā jāgā ଘଟଣା ସ୍ଥଳ—Place of occurrence.
অকুস্থান माजरा जगह

ମାଝି(ଝି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମଧ୍ୟ; ଯେ ନୌକାର ମଧ୍ୟରେ ରହି ଅନ୍ୟଙ୍କ
Māji(jhi) ପଚାଏ ବା ମଙ୍ଗଧରି ଚଳାଏ)—୧ । ନାବିକ; ନୌକା-
মাঝি माँझि ବାହକ; ନାଉରି—2. Boatman. ୨ । ନୌକାର
କର୍ଣ୍ଣଧାର; ମଙ୍ଗଧରା—2. Helmsman. ୩ । ସାମାନ୍ୟ ରାଜକର୍ମଚାରୀ ବା ପିଅଦାଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—3. Title of petty officials or peons. [ଉ—କଚେରି ଘର ଅଗଣାରେ ଗୋଟିଏ କଣରେ ମାଝି ସ୍ୱରୂପ ବେହେରା ପାସ୍ତାମୂଳରେ ଗାଲରେ ହାତ ଦେଇ ମୁହଁପୋଡ଼ ବସିଛି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।] ୪ । କେଉଟମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି—4. Family-title of fishermen or boatmen. ୫ । ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ—5. A Title of petty landlords. ୬ । ମହାଲାୟକ ବା ଡଗରାମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—6. A family-title of certain Dagarās and Mahālāyakas.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ଜିକ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—କୁହୁକ; ଭେଲକିବାଜି; ଭେଲ୍କି ବିଦ୍ୟା—Magic.
Mā(me,myā)jik
ম্যাজিক **मैजिक**

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ଜିକ୍ ଲଣ୍ଠ(ଣ୍ଠ)ନ୍(ଣ୍)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—ଯେଉଁ ଲଣ୍ଠନ୍ ସାହାଯ୍ୟରେ ବସ୍ତ୍ରଖଣ୍ଡ ଉପରେ ଛାୟାଚିତ୍ର ପ୍ରତିଫଳିତ କରାଯାଇ ସମବେତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚିତ୍ତରଞ୍ଜନ କରାଯାଏ—Magic lantern.
Mā(me, myā)jik lanṭa(ṇṭha)n(ṇ)
ম্যাজিক লণ্ঠন
मैजिक लालटेन

ମାଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—[ସଂ. ମୃଜ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ମଞ୍ଜ ଧାତୁ] ୧ । ମାର୍ଜନା କରିବା; ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To scour; to cleanse by rubbing. [ଦ୍ର—ଧ୍ୱନି [ମଜା(ଜେ)ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ] ଧୋଇ କଳଧୌତ ଟୁବର ବାମକ, ଧୋଇ ଚନ୍ଦ୍ରା ସମାଜ ମାଜି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବରଥ, ଧ ଗୀତ ।] ୨ । ଘଷି କରି ପାଲିସ୍ ବା ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—2. To polish. [ଯଥା—ବାସନ ମାଜିବା ।] ୩ । (ଗୋଡ଼) ଘଷିବା—3. To rub, to massage. [ଦ୍ର—ଯଉବୃନ୍ଦ ମୋଦିର, କଉତର ତାହାର, ଚରଣ ମାଜିବାର, ସୁଶୀଳାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୪ । ପ୍ରସାଧନାର୍ଥ ନଖକୁ ନରୁଣିରେ କାଟି ଛାଣ୍ଟି ସଫା କରିବା—4. To pair and polish the finger-nails. [ଦ୍ର—କେତେବେଳେ କେଶ ସାଜିବ, କେତେବେଳେ କରଜମାନଙ୍କୁ ମାଜିବ । ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୫ । (କୌଣସି ବିଷୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରୂପେ ଆଲୋଚନା ବା ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା—5. To agitate (about a matter). (ଦ୍ର—ସୂତା ମାଜିଲେ ସରୁ, କଥା ମାଜିଲେ ମୋଟ—ଢଗ ।) ୬ । ଅଠା ବା ମଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଟାଣି ସୂତାକୁ ଘଷିବା—6. To rub the warp thread with gum. ୭ । ଅଠା ଓ କାଚ ଗୁଣ୍ଡି ଲଗାଇ ଗୁଡ଼ିର ସୂତାକୁ ଟାଣ କରିବା—7. To strengthen the string of a kite by applying gum and powdered glass. ୮ । ବୁଣିଲା ବା ସରୁ ଦଉଡ଼ିକୁ ବଳ ସାର ତାକୁ କଡା ଅବ ଦ୍ୱାରା ଘଷି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା—9. To rub or polish a string after it is woven.
Mājibā
মাজা, মাঁজা **माँजना**

ମାଜିବା ଘଷିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ମାର୍ଜନ କରିବା ଓ ଘର୍ଷଣ କରିବା—To scour; to cleanse; to rub and polish.
Mājibā ghashibā
মাজা ঘষা **माँजना घषना**

ମାଜି ମୁଜି—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରୂପେ ମାଜି କରି (ସଫା କରିବା)—Scouring much. [ଯଥା—ସେ ବାସନକୁ ମାଜିମୁଜି ଚକ୍ ଚକ୍ କରି ଦେଲାଣି ।]
Māji muji
মেজেমুজে **माँजजँज कर**

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଫୌଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାର ବିଚାରକ ହାକିମ—Magistrate.
Mā(me,myā)jishtreṭ
ম্যাজিষ্ট্রেট **मैजेस्ट्रेट, माजिस्टेट** [ମା(ମେ)ଜି(ଜେ)ଷ୍ଟର—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ କାର୍ଯ୍ୟ ଅନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଅଛନ୍ତି ଯଥା—ଡିଷ୍ଟ୍ରିକ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍‌ଡିଭିଜନାଲ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍‌ଡେପୁଟି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ସବ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଅସିଷ୍ଟାଣ୍ଟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଅନରେରି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ପ୍ରେସିଡେନ୍ସି ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ଚିଫ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍, ପୋଲିସ୍ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେସୀ=ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ଅଫିସ ।]

ମାଜୁ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—(ଭୁଲ. ବ. ମାଝ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ମଝି—Middle.
Māju

ମାଜୁଫଳ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଜ୍ଜଫଳ ବା ମାୟାଫଳ; ସଂ. ଅନ୍ୟନାମ ଛାଠରେଣୀ; ଭୁଲ. ଫା. ମାଜୁ)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶର ଓକ୍ ନାମକ ଗଛର ଗଣ୍ଠି ମଧ୍ୟରୁ ଯୋକମାନେ ଗାଲ୍‌ଷ୍ଟଜିବା ଏକପ୍ରକାର ଅଣ୍ଡାକାର କୋଷ—1. Gall nuts; oak galls. [ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାକୁ ଗୁଆଫଳ ପରି, କିନ୍ତୁ ପ୍ରକୃତରେ ଏହା ଫଳ ନୁହେ । ଏହା ଯୋକଙ୍କ ମୁଖଲାଳସ୍ଥ ଅଠା । ଏହା କେଶର କୃଷ୍ଣତା ସମ୍ପାଦକ ଓ ଶିଥିଳ ଅଙ୍ଗର ସଙ୍କୋଚକାରକ ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା କଷାୟ ରସଯୁକ୍ତ । ଏଥିରୁ ମଧ୍ୟ ଲେଖିବା କାଳି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ । ଏଥିରୁ ଗାଲୋଟାନିକ୍ ଏସିଡ୍ (Gallotanic acid) ନାମକ ଅମ୍ଳରସ ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବାହାର କରାଯାଏ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ କେଳୀ; ମଜ୍ଜାଫଳ ଦେଖ ।] ୨ । ରିଠା (ଦେଖ)—2. Rithā (See)
Mājuphaḷa
মাজুফল **माजूफल; माईफल**, **सागरगोटा; मायाफल**

ମାଜୁମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାଜୁନ୍)—ଗଞ୍ଜେଇ ଚୂନା ସଙ୍ଗେ ଚିନି ମିଶାଇ ଗୁଅର କରାଯିବା ସ୍ୱାଦକ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—An intoxicating sweetmeat prepared from ganjā mixed with sugar. [ଦ୍ର—ଚାହିଁ ତାହାକୁ ଖାଅର ମାଜୁମ୍, ଗୁଲ ତାଡ଼ିନ୍ତେ ଯାଉଅଛୁ ଧାମ । ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।]
Mājum
মাজুম; ভাংগের বরফী
माजून

ମାଜୁ(ଦୁ)ଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମାଜୁଲ୍=କର୍ମଚ୍ୟୁତ)—କର୍ମଚ୍ୟୁତି—Dismissal from service. ବିଣ—କର୍ମଚ୍ୟୁତ—Dismissed from service.
Māju(du)l
বরখাস্ত
बरखस्ती বরখাস্ত **बरखास्त**

ମା(ମେ ମ୍ୟା)ଜେଣ୍ଡ(ଣ୍ଟା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଜେଣ୍ଟା)—ଅଲକାତରାରୁ ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଉତ୍ପାଦିତ କୃତ୍ରିମ ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Magenta; fuchsine. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳାଇଲେ ନାଲି ବା ନେଳ ବା ବାଇଗଣୀ ଅବ ବର୍ଣ୍ଣର କାଳ ଉଅର ହୁଏ ।]
Mā(me,myā)jenḍa(nṭa)r
মাজেন্টা; মাজেণ্ডার
मैजेण्डर

ମାଝ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧ୍ୟ; ଭୁଲ ପ୍ରା. ମଜ୍ଝ)—୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—1. The middle. [ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରବଂଶୀ କଳ ଲକ୍ଷମାଝ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ଅଭ୍ୟନ୍ତର; ଅନ୍ତଃସ୍ଥଳ; ଭିତର—2. Inside. ୩ । କଟି; ଅଣ୍ଟା—3. The waist.
Mājha
মাঝ
माँझ
মাজা

ମା ଝିଅ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ କନ୍ୟା—
Mā jhia মা"ও"মেয়ে मांबेटी Mother and daughter.
(ମାଝୁଅ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) (ମାଅ ଝି[ଝୁ]ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଝିଆରି କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ବ. ମାଝারি কাঁটা)
Mājhiāri kaṇṭā —ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମଧ୍ୟମ ଆକାରର ବଡ଼ିଶି କଣ୍ଟା—A fishing hook of medium size.

ମାଞ୍ଚ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଞ୍ଚ, ଭୁଲ, ଦ୍ରା. ମାଞ୍ଚ=ଉଚ୍ଚ)—ଚଉକି—
Mānchi Chair. ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ଓ ଗଞ୍ଜାମ; ତେଲୁଗୁ- ଚୌକୀ ମାଞ୍ଚ) ବିଣ—ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ଉତ୍ତମ—Very good; मंमा; मंचिया excellent.

ମାଞ୍ଚିଆ—ଦେ. ବି—ମାଞ୍ଚ (ଦେଖ)—Mānchi (See)
Mānchiā (ମାଞ୍ଚୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଞ୍ଚେଷ୍ଟର୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—(ଇଂ) କଲକୁଗା ଥିବାର Mā(me,myā)ncheshṭar ହେଉଥିବା ଇଂଲଣ୍ଡର ଲଙ୍କାସାୟର ମାঞ্চেষ্টার मैंचेष्टर କାଉଣ୍ଟିର ଗୋଟିଏ ନଗର—Manchester.

ମାଞ୍ଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ଜନ, ମଜ୍ଜନ)—ଗୁଡ଼ିର ସୁତାକୁ ମାଜ ଦର Mānjā ଶକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ କାଚଗୁଣ୍ଡା ବା ବାଲିଅଦ ମିଶାଇ মাঞ্জা ତିଆରି କରାଯିବା ଅଠା—Gum mixed with मांझा powdered glass and used in scouring the strings of paper kites. [ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ିର ସୁତାର ଦେହରେ ପ୍ରଥମେ ଅଠା ବା ଅଠାଳିଆ ମଣ୍ଡ ବୋଳି ଦିଆଯାଏ । ସେହି ଅଠା ଶୁଖିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ତା ଦେହରେ କଠିନଗୁଣ ସମ୍ପନ୍ନ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର (ଯଥା—କାଚର ବା ଖଦଡ଼ା ବାଲିର) ଚୂନା ଲଗାଇ ଦିଆଯାଏ । ପରେ ସୁତା ଦେହରୁ ଅଧିକା ଚୂନା ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଏବଂ ସୁତାକୁ ମସୃଣ କରିବାପାଇଁ କନାଅଦରେ ତାକୁ ଘଷାଯାଏ । ମାଞ୍ଜା ତିଆରି କରିବା ସମୟରେ ମଇଦା, ଅଠା, ଗ୍ଲାଉଡ଼ ବା ଟୁଡ଼ାର ମଣ୍ଡ,ଅଶ୍ୱାର ଲାଳ, ବରବଟା, ଘିକୁଆଁରି ପତ୍ରର ରସ, ସିଜୁକ୍ଷୀର, ଶିରିସ ଅଠା ପ୍ରଭୃତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୁଣି ସୂତାକୁ କଠିନ ଗୁଣସମ୍ପନ୍ନ କରିବାଲାଗି ତା ଦେହରେ ଖୁବ୍ ପତଳ କାଚଗୁଣ୍ଡା, ଚନାବାସନ ଗୁଣ୍ଡା କମ୍ବା ସଫା ସରୁ ଓ ଖଦଡ଼ିଆ ବାଲି ବୋଳାଯାଏ । ସର୍ବଶେଷରେ ଶିଷ ବୋତାମ, ଚୁଷ୍ଟ, କନା ବା କଡ଼ା କମ୍ବା କେବଳ ମାତ୍ର ନଖ ସାହାଯ୍ୟରେ ସୁତା ଦେହରୁ ଅଧିକା ଗୁଣ୍ଡତକ ପୋଛି ଦିଆଯାଏ । ପରେ ସୁତା ଶୁଖିଗଲେ ତାକୁ ସାବଧାନତା ସହିତ ଚରଖିରେ ଗୁଡ଼ାଇ ରଖାଯାଏ । ଏହି ମାଞ୍ଜାଦିଆ ସୁତା ବା ମାଞ୍ଜା ସୂତା ଅନ୍ୟ ସୁତାକୁ କାଟି ଦେଇ ପାରେ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଗୁଡ଼ି- ଉଡ଼ାଳମାନେ ପରସ୍ପରର ସୁତାକୁ କାଟିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । ଏ ଦୁଇରେ ଜଡ଼ିଥିବା କାଚଗୁଣ୍ଡିର ଦାନ୍ତ ଅନ୍ୟ ଦୁଆକୁ କାଟିଦିଏ । ଏକ ଗୁଡ଼ିର ଦୁଆଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଗୁଡ଼ିର ସୁତାକୁ କାଟିବାକୁ 'ପେଞ୍ଚ' କହନ୍ତି । ପେଞ୍ଚର ଫଳାଫଳ ମାଞ୍ଜାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା ଉପରେ ଅନେକ ପରିମାଣରେ ନିର୍ଭର କରେ ।] ୨ । ବାଲି ବା କାଚର ଗୁଣ୍ଡ ମିଶିତ ଅଠା ବୋଳା ଯାଇଥିବା ଗୁଡ଼ିର ସୁତା—The string of paper-kite which has been hardened with gum mixed with powdered glass. [ଦ୍ର—ମାଞ୍ଜା ଅନେକ ପ୍ରକାର ହୁଏ । ଯଥା—

(୧) ଖଦଡ଼ା ମାଞ୍ଜା—ସୂତା ଦେହରେ ମାଞ୍ଜାର ମସଲା ସମାନଭାବରେ ଲାଗି ନ ଥାଏ ।

(୨) ଗୋଲ ମାଞ୍ଜା—ସୂତା ଦେହରେ ମସଲା ଲଗାଇ ଦେବା ପରେ ତାକୁ କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଷ୍ଟେଟ ଗୋଲ ଗଣ୍ଠି ଭିତରେ ଟାଣିବା ଦ୍ୱାରା ସୂତା ଉପରେ ସବୁଆଡ଼େ ସମାନ ହୋଇ ଓ ଗୋଲ ହୋଇ ମସଲା ଲାଗଯାଏ ।

ଶିଷ ବୋତାମର ଛିଦ୍ର ଭିତର ଦେଇ ସୁତକୁ ଚଳାଇ ସେହି ସୁତା ତିଆରି ହୁଏ ତାକୁ 'ବୋତାମ ମାଞ୍ଜା' କୁହାଯାଏ ।

(୩) ଟଣା ମାଞ୍ଜା—ପେଞ୍ଚ ମାରିବା ସମୟରେ ସୁତାକୁ ଟାଣି ବିପକ୍ଷ ପକ୍ଷର ଗୁଡ଼ିକୁ କାଟିବା ପାଇଁ ସେହି ମାଞ୍ଜା ଉପଯୋଗୀ ।

(୪) ନଖ ମାଞ୍ଜା—ଖୁବ୍ ପତଳାଭାବରେ ମସଲା ଦିଆ ଯାଇଥିବା ଓ ନଖଦ୍ୱାରା ମଜା ଯାଇଥିବା ଏକପ୍ରକାର ମାଞ୍ଜା ।

(୫) ବାଲି ମାଞ୍ଜା—ବାଲି ସାହାଯ୍ୟରେ ତିଆରି ମାଞ୍ଜା । ଏହା ନିକୃଷ୍ଟ ।]

ମାଞ୍ଜା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଞ୍ଜା ଲଗାଇ ସୁତାକୁ ତିଆରି କରିବା—
Mānjā karibā To prepare string for flying মাঞ্জা করা मांजा करना paper-kite by applying [ମାଞ୍ଜା ଘଷିବା, ମାଞ୍ଜା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) gum and sharp-edged powder.

ମାଞ୍ଜିଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ—(ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା=ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଲତା+ରକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ)—
Mānjishṭha ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ—Red. ସଂ. ବି.—ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରସ୍ରାବ ହେବା ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରମେହ—A kind of gonorrohea in which the urine becomes red.

ମାଞ୍ଜୁ—ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—(ସଂ. ମାର୍ଜ୍ଜାର)—ବିଲେଇ; ବିରାଡ଼ି—
Mānju Cat.

ମାଟ୍ ଖେଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ—
Māṭa-kherdā Amaranthus Frumentaceus.

ମାଟଣି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ମାଠିଣି (ଦେଖ)
Māṭaṇi Māṭhiṇi (See)

ମାଟ ପକା—ପ୍ରାଦେ. (ବିହାରଭୂମି) ବି (ହି. ଭୁମରମ)—ବାହଘର; ଉପାଦି
Māṭa pakā ବା ବ୍ରତ ଘରର ଦୁଇ ଦିନ ପୂର୍ବରୁ ହେବା ଉତ୍ସବ—The festivity performed two days before a marriage or thread ceremony.

ମାଣ୍ଟାପଲମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ତେ°. ମାଡାପୋଲ୍ଲମ୍)—ବିଦେଶୀ ବା ଦେଶୀ
Māṇṭā palam କଳ ବୁଣା ମୋଟା ଥାନ ଲୁଗା—Madapollam; long piece of coarse mill-made cloth.
(ମାଣ୍ଟଅ ପଲମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মাটাপালাম, মাঠাফালাম
बिलती थान

[ଦ୍ର—ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ମାଦ୍ପୋଲ୍ଲମ୍ ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ଏ ଜାତୀୟ ଲୁଗା ପ୍ରଥମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ମାଟି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୃତ୍ତିକା; ତୁଳ. ପ୍ରା. ମଟ୍ଟୀ)—୧ । ମୃତ୍ତିକା—
Māṭi 1. Soil. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମାଟି ବାଲିଅଳ, ଗୋଡ଼ିଅ, ମଟାଳ, ଅଠାଳିଅ ବା ଚିକଟା, ଲୁଣି ଓ ପଟୁ ଏହି ଛଅ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ; ବାଲି ଓ ମାଟି ମିଶା ମାଟିକୁ ଦୋରସା ମାଟି ବୋଲାଯାଏ ।
মাটি
मिट्टी, माटी

ସାଧାରଣ ଗୃଷ ଜମିକୁ ଜଳ ଜମି ଓ ନଇକୂଳିଆ ଜମିକୁ ପାଳଜମି କୋଲାଯାଏ । ଘର ଓ ସବବାଡ଼ି ଜମିକୁ ଉଚ୍ଚ ଜମି ଓ ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ଉର୍ବର ଜମିକୁ କଲା ଜମି ବୋଲାଯାଏ । ପଟୁ ପଡ଼ିଥିବା ଜମିକୁ ପଟୁଜମି ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ମାଟିରେ ମୃତ୍ତିକାର ଭାଗ ବେଶି ତାକୁ 'ମଟାଳ' ବୋଲାଯାଏ । ଏଥିର ଉପର ଶୁଖିଗଲେ ମଧ୍ୟ ତଳର ଓଦା ଥାଏ । ଏହା କୃଷି ପକ୍ଷରେ ଉପଯୋଗୀ । ମଟାଳ ଜମିର ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ ଅଛି । ଯଥା—ବାଲିଆ ମଟାଳ, ଗୋଡ଼ିଅ ମଟାଳ, ଦୁଧିଅ ମଟାଳ, ତେଲିଅ ମଟାଳ, ଶୁଧ ମଟାଳ, ଲୁହିଳିଅ ମଟାଳ, ପାଣ୍ଡୁସିଅ ମଟାଳ, ବାଘୁଅ ମଟାଳ, କମ୍ବୁରିଅ ମଟାଳ, ତେଲବାଲିଅ ମଟାଳ, ଧଉଳିଅ ମଟାଳ, କାଳିଆ ମଟାଳ, ହଳଦିଆ ମଟାଳ, ଜଡ଼ ମଟାଳ, ହାଡ଼ୁଅ ମଟାଳ, ଖଲ୍ଲା ବା ଖଡ଼ ମଟାଳ, ଚିକଟା ମଟାଳ, କଳା ମଟାଳ, ନ(ଲ)ଣିଅ ମଟାଳ ।

ଏହି ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ ମାଡକ୍ସ ସାହେବଙ୍କ ଓଡ଼ିଶ ସେଟଲ୍‌ମେଣ୍ଟ ରିପୋର୍ଟରୁ ଗୃହୀତ ହୋଇଅଛି ।

ଏକପ୍ରକାର ମାଟିକୁ ପାଣି ଦେଇ ହାତରେ ଘଷିଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ସୋର ଚନ୍ଦନ ପରି ଧଳା ଲେପକୁ ଲୋକେ ତିଳକରୂପେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି, ତାକୁ ତିଳକମାଟି କହନ୍ତି । ଗଙ୍ଗାନଦୀର ପଙ୍କକୁ ବଲ କରି ଶୁଖାଇ ରଖାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ଠାରେ ଗଙ୍ଗାନଦୀ ପାଖରେ ନ ଥାଏ ସେଠାରେ ଏ ମାଟିକୁ ପାଣି ଦେଇ ହାତରେ ଘଷି ତହିଁରୁ ବାହାରିବା ଲେପକୁ ଲୋକେ ତିଳକରୂପେ ଦେହରେ ଲଗାନ୍ତି; ତାକୁ, ଗଙ୍ଗା ମାଟି ବା ଗଙ୍ଗା ମୃତ୍ତିକା ବୋଲାଯାଏ । ନାଲି ହଳଦିଆ ଓ ଧଳା ରଙ୍ଗର ମାଟିକୁ ପାଣିରେ ଗୋଳି ଲୋକେ କାନ୍ଥରେ କାନ୍ଥ ଲିପନ୍ତି; ତାକୁ ବନମାଟି ବୋଲାଯାଏ । କ୍ଷାରଯୁକ୍ତ ମୃତ୍ତିକାକୁ ସାଜିମାଟି ବୋଲାଯାଏ । ଏକପ୍ରକାର ମାଟି ଖୁବ୍ ଚିକ୍କଣ ଓ ଧଳା, ଏହାକୁ ଚିନାମାଟି ବୋଲାଯାଏ । ମାଟିକୁ ଚକଟି ପୋଡ଼ି ହାଣ୍ଡି, ମାଠିଆ, ନାନା ପାତ୍ର, ଇଟା, ଟାଇଲ୍, ଖପରଲି ତିଆରି ହୁଏ । ମାଟିକୁ ଚକଟି ସେଥିରେ କାନ୍ଥ ତିଆରି ହୁଏ ଓ କାନ୍ଥ ଉପରେ ବା ପଥରରେ ଗାନ୍ଥନି କରାଯାଏ । ମାଟିକୁ ବଲ ବାଟୁଳି କରାଯାଏ ।]
୨ । ଭୂତଳ—2. The surface of the earth. ୩ । ଭୂମି—3. Ground. ୪ । ଧୂଳି—4. Dust. ୫ । (ମୃତ୍ତିକାମୟ) ଶରୀର—5. The material body. ୬ । ଋଦି ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଥିବା ବସ୍ତୁ—6. Soiled or damaged article. ବିଣ—୧ । ପଣ୍ଡ; ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳ—1. Vain; fruitless; abortive, (ଯଥା—ମୋ ପରିଶ୍ରମ ମାଟି ହେଲା ।) ୨ । ଅଳସ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Lazy. (ଯଥା—ତା ଦେହ ମାଟି ପରି ଲଗୁଛି ।) ୩ । ଅଯୋଗ୍ୟ—3. Unfit. (ଯଥା—ପିଲାଟି ଅସତ୍ ସଂସର୍ଗରେ ପଡ଼ି ମାଟି ହୋଇ ଗଲାଣି ।) ୪ । ନିର୍ବୋଧ—4. Dunce. ୫ । ଋଦି ବା ନଷ୍ଟ—5. Soiled or damaged (article). (ଯଥା—ମୁଁ ଗୋଟିଏ ବସ୍ତାରେ ଲଙ୍କାମରିଚ ରଖିଥିଲି, ବର୍ଷକ ବାଦ୍ ବସ୍ତା ଫିଟାଇଲା ବେଳକୁ ସେଗୁଡ଼ିକ ମାଟି ହୋଇ ଗଲାଣି ।)

ମାଟିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାର୍ତ୍ତିକ)—୧ । ମୃତ୍ତିକାମିଶ୍ରିତ—1. Mixed with earth. ୨ । ମୃତ୍ତିକାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to the soil. ୩ । ମାଟି ପରି ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ—3. Having a soily taste or flavour. ୪ । ମାଟି ପରି ପାଣ୍ଡୁର ରଙ୍ଗଯୁକ୍ତ—4. Having the colour of soil. ବି—୧ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ବଂଶ ପରିଚୟବିଶେଷ—1. Family distinction of some Brāhmaṇas of Puri district. (ଯଥା—ଦେପୁର ମାଟିଆ ମିଶ୍ରେ ।) ୨ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାରଦ୍ୱାରା ପେଷା ଯିବା ଖରାବାତ୍ମକ—2. Evil spirits made to possess people by means of charms. ଗ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—୧ । କୃଷିଜୀବୀ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିବିଶେଷ—1. A class of Oriya agriculturists. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଜହ୍ନି—2. A species of big kitchen vegetable; Luffa Acutangula.
Māṭiā
মাটিয়া, মেটে
मटिया, मटमैला

ମାଟିଆ କେଳା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଦକ୍ଷିଣିଆ କେଳା—A sect of wandering tribes of gipsies who roam about doing earth-work and digging earth for wages.
Māṭiā kelā
मुसहर; खानाबदोस; कंजर
বেদে

ମାଟିଆ ଚିଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାର୍ତ୍ତିକ+ଚିଲ୍ଲ)—ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ଏକପ୍ରକାର ଚିଲ—The brown kite; Marsh harrier; Circus Aeruginosus. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଏକ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ; ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଧୂସର; ଏମାନେ ଚିଲଜାତୀୟ ।]
(ମାଟିଚିଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)
Māṭiā chila
মাঠচিল, মাটিআচিল
মেটেচিল, গোদাচিল
मटियाचील

ମାଟି ଅଟୁ—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଉପରେ ମାଟି ଲେପା ସାରି କରାଯାଇଥିବା ଘରର ଉପର ଛାତ—Inner roof of a house
Māṭi aṭu

মাটকোঠা made of mud plastered over bamboo
पाटन framework.

ମାଟିଆ ତେଲ—ଦେ. ବି—ଭୂଗର୍ଭରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଏକପ୍ରକାର ମଇଳା କିରୋସିନ୍
Māṭiā tela ତେଲ—A sort of crude kerosine oil;
মেটেতেল mineral oil; rock oil; crude petroleum.
मटिया तेल [ଦ୍ର—ତେଲ ଅଧ ବଇଳ ହେଲେ ଏହି ତେଲ ମାଇନ୍ ଜଳିଯାଏ ।]

ମାଟିଆ ପେଷଣ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୀର ପେଷିବା (ଦେଖ)
Māṭiā peshaṇa karibā Bira peshibā (See)
ভূত লগান जादु हाँकना (ମାଟିଆ ପେଷିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିଆ ଫ(ଫୁ)ରୋ(ରୁ)ସ୍—ଦେ. ବି—(ଏମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣ ମାଟି ପରି
Māṭiā pha(phu)ro(ru)s ପାଣ୍ଡୁର ଥିବାରୁ) ସାହେବ ଓ
মেটেফিরুস दोगला अंग्रेज ଦେଶୀ ଲୋକଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମିଶ୍ରିତ ଜାତି; କଳା ଫିରଙ୍ଗି—Brown-skinned half-caste Eurasian.

ମାଟିଆ ବୁରୁଜ—ଦେ. ବି—ଗଡ଼ର କାନ୍ଥରେ ମାଟିରେ ତିଆରି ସ୍ତୂପ—
Māṭiā buruja Earthen revetment along the
মেটেবুরুজ मटियाबुरुज walls of a fort. [ଦ୍ର—କଲିକତା ଉପକଣ୍ଠରେ ଅଯୋଧ୍ୟାର ପେନ୍ସନପ୍ରାପ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ ନବାବ ବଂଶର ବାସସ୍ଥାନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଦ୍ୟାପି ମାଟିଆ ବୁରୁଜ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଟିଆ ମଙ୍ଗ(ଙ୍ଗୁ)ଲା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଧନଯୁକ୍ତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ
Māṭiā maṅga(ṅgu)lā ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ମୋଟା ଓ ମଇଳା
(ମାଟିଆ ମଙ୍ଗୁଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଲୁଗା ପିନ୍ଧେ, ମୋଟ ଖାଏ ଓ କୃପଣତା
মলেছ ଦେଖାଏ—Dressing oneself with coarse
तेलियाह dirty clothes, eating coarse meal and showing niggardliness, though rich.

ମାଟିଆ ମିଶ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାବାସୀ ଏକ ଜାତୀୟ ମିଶ୍ର
Māṭiā miṣra ଉପାଧିଧାରୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ—A distinguishing title of some family of Brahmans of Puri district.

ମାଟିଆ ବର୍ଣ୍ଣ—ଦେ. ବି—ମାଟି ପରି ପାଣ୍ଡୁର ବର୍ଣ୍ଣ; ଖାକି—
Māṭiā barṇṇa Khaki; brown colour.
(ମାଟିଆ ରଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) মেটে রং मटमैला रंग

ମାଟି ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାତ ଭିତରୁ ମାଟି ବାହାର
Māṭi uṭhā(ṭhe)ibā କରି ବାହାରକୁ ଆଣିବା—1. To
মাটী উঠান bring out earth from a pit. ୨ ।
मिट्टी उठाना, डीह उजाडना (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲୋକର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା—2. (figurative) To bring about ruin of a person. ୩ । (ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ) ପଶ୍ଚିମ ମୁହଁ ହୋଇ ହାତରେ କିଛି ମୃତ୍ତିକା ଧରି ଶପଥ କରିବା—3. (in the case of the Mahomedans) To take an oath by holding some earth and turning towards the west.

ମାଟି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବସ୍ତୁକୁ
Māṭi karibā ନଷ୍ଟ କରିବା—1 (figurative) To
মাটি করা spoil a good thing. ୨ । ପରିଶ୍ରମକୁ ପଣ୍ଡ ବା
मिट्टी करना ବୃଥା ବା ବ୍ୟର୍ଥ କରି ଦେବା—2. To make one's labours or efforts abortive. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଳସୁଆ କରାଇବା—3. To cause a person to become lazy. ୪ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଅକର୍ମା ବା ଖରାପ କରି ଦେବା—4. To render a good thing useless.

ମାଟି କଳ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବି—ତୁମ୍ବ ବାଣର ବାରୁଦ ଉପରେ ଦିଆ
Māṭi kaḷa ଯିବା ମାଟିର ସ୍ତର—The layer of clay put on the gunpowder of a Tumba' firework.

ମାଟି କାମ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ମାଟି ଖୋଳି ଆଣି ସଡ଼କ
Māṭi kāma ଆଦିରେ ପକାଇବା ବା ଘରର ମୂଳଦୁଆରେ ପକାଇବା
মাটির কায मिट्टीका काम ମାଟି—Earthwork.

ମାଟି କାମୁ(ମୋ)ଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଧା, ଗୋଇଠା ବା ବେତମାଡ଼
Māṭi kāmu(mo)ṛdibā ଆଦି ପ୍ରହାରରେ ଜର୍ଜରିତ ହୋଇ
মাটি কামড়া ଭୂମିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇ କରି ପଡ଼ିବା—1. To lie
दाँतसे मिट्टी पकडना with the face touching the
[ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା(ରହିବା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ground as the result of hard blows. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବା ଅଞ୍ଚଳକୁ ନ ଛାଡ଼ି ନାନା କଷ୍ଟ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରି ସୁଦ୍ଧା ସେହିଠାରେ ଦୃଢ଼ ବ୍ରତ କରି ରହିବା—2. (figurative) To stick to a place permanently or for a long time, in spite of various troubles for it. (ଯଥା—ଗାଁଅଁର ସମସ୍ତେ ଏ ସ୍ଥାନ ଛାଡ଼ି ଚାଲିଗଲେ ସୁଦ୍ଧା ମୁଁ ଏଠାରେ ଦଶ ବର୍ଷ ହେଲା ମାଟି କାମୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି ।) ୩ । ମୃତ ହେବା (ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଭୂଇଁରେ ଲାଗି ଥିବାରୁ)—3. To die. (ଉ—ଅସିଥିଲେ ଦମ୍ଭେ ଓଷ୍ଠ କାମୋଡ଼ଣ, ପଡ଼ିଲେ ମାଟି କାମୋଡ଼ି
[ମାଟି କାମୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତ ରୂପ] ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ମାଟି କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମରି ସେହି ସ୍ଥାନର
Māṭi kiṇibā ମୃତ୍ତିକାରେ ଦେହକୁ ମିଶାଇବା ପାଇଁ ସେଠାକୁ
মাটি কেনা ପୂର୍ବରୁ ଟାଣି ହୋଇଯିବା—To be fated to
(इसको यहाँकी)मिट्टी लिखा होना die at a certain place and to consign one's body to the soil thereof.

ମାଟି କୋଠା—ଦେ. ବି—ମାଟିରେ ନିର୍ମିତ ଛାତଯୁକ୍ତ କୋଠା—
Māṭi koṭhā A building made of earthen roof.
মাট(টি)কোঠা [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଦ୍ୱିତଳ ଗୃହର ତଳ ମହଲାର ଛାତ
मिट्टीका कोठा ମାଟିରେ ଆବୃତ ଓ ଉପର ମହଲାର ଛାତ ଛପର ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ମାଟି କୋଠା କହନ୍ତି । ଅର୍ଥାତ୍ ଘରର ଛାତ ମଧ୍ୟ ମାଟିର ତିଆରି; କିନ୍ତୁ ସେ ଛାତରେ ମନୁଷ୍ୟ ଚଳାଚଳ

ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ; ବରୁ ମାଟିକୋଠାର ତଳ ମହଲାର ମାଟିଘର ଉପରେ ଲୋକେ ସୁଖ ରୁଠା ବସା କରନ୍ତି ।]

ମାଟି ଖାଇବା କ୍ରି—ଦେ. ବ—୧।(ଶିଶୁମାନେ) ମୃତ୍ତିକା ଭକ୍ଷଣ କରିବା—Māṭi khāibā 1. (infants) To eat particles of earth. ମାଟି খাওয়া ୨ । (ଗର୍ଭିଣୀମାନେ) ଦୋହଦସୂଚକ ସ୍ପୃହା ଯୋଗୁଁ ମାଟି ଖାଇବା—2. (pregnant women) To chew particles of earth during pregnancy. ୩ । ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଶବ ରୂପେ ମାଟିରେ ପୋତା ହେବା—3. To be buried. [ଦ୍ର—ମୁସଲମାନମାନେ ଶବକୁ ପୋତି ସାର କବର ନିକଟରେ ବସି ଗୁଡ଼ ଖାଆନ୍ତି ଓ କହନ୍ତି—ତୁମ୍ ଖାଓ ମିଟ୍ଟି, ହାମ୍ ଖାବେଁ ମେଠ୍, ଅର୍ଥାତ ତୁମେ ଖାଅ ମାଟି ଆମ୍ଭେମାନେ ଖାଉଁ ମେଠ ।] मिट्टी खाना गाडाजाना, मिट्टी लेना ୪ । କୁସ୍ତି ଖେଳରେ ଭୂତଳଶାୟୀ ହେବା—4. To fall on the ground in a duel. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୁକର୍ମ କରିବା କଥା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—5. To admit that one has done an improper or vile act.

ମାଟି ଖୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଟିରେ ଗର୍ତ୍ତ ଖନନ କରିବା—Māṭi khoḷibā To dig the earth. মাটিখোঁড়া(কাটা) मिट्टिखोदना, मिट्टिकाटना (ମାଟିକାଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିଗଣ୍ଠି—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ) ବ—ସନ୍ତବାଣ ବା ତୁମ୍ବ ବାଣରେ ବାରୁଦ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଦିଆଯାଇଥିବା ମାଟି ଗୁଡ଼ାକୋଇ ଯେଉଁ ଟାଣୁଆ ପରସ୍ତ କରାଯାଏ—Māṭiganṭhi মাটির স্তর The hard layer of sticky clay below the gunpowder of a Tumba or Ghardi firework.

ମାଟି ଗାନ୍ଥ(ନ୍ଥି)ନି—ଦେ. ବ—ଇଟାକୁ ମାଟି ବା କାଦୁଅଦ୍ୱାରା ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ବସାଇ କାନ୍ଥ ତିଆର କରିବା Māṭi gāntha(nthi)ni মাটির গাঁথুনি କାମ—Laying of bricks with mud; mud-and-brick masonry.

ମାଟି ଗୋବର—ଦେ. ବ—ଘର ଆଦି ଲିପିବାପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ମୃତ୍ତିକା ଓ Māṭi gobara ଗୋମୟ—Earth and cowdung mixed গোবরমাটি मिट्टिगोबर with water and used for smearing over earthen walls and floors.

ମାଟି ଗୋବର କନା—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ କନାରେ ମାଟି ଗୋବର ପାଣି Māṭi gobara kanā ଘରର କାନ୍ଥ ଆଦିରେ ଲିପାଯାଏ—ন্যাতা, নাতা नूँड A rag used in besmearing the walls and floors with cowdung and water.

ମାଟି ଗୋବର ପାଣି——ଦେ. ବ—ମାଟି ଘରର କାନ୍ଥ ଓ ତଳ ଆଦି Māṭi gobara pāni ଲିପିବା ପାଇଁ ମାଟି ଓ ଗୋବରଗୋଳା গোবর মাটি জল मटिगोबरपानी ଜଳ—Water mixed with earth and cowdung and used for smearing over earthen walls and floors.

ମାଟି ଗୋବର ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରର ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ସକାଳୁ Māṭi gobara hāṇḍi ମାଟି ଗୋବର ପାଣିରେ ଘର, ପିଣ୍ଡା নাতারছাড়ি गोबरोड ଓ ଅଗଣା ଆଦି ଲିପିବାପାଇଁ ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ମାଟି ଗୋବର ପାଣି ଓ ମାଟି ଗୋବର କନା ରଖନ୍ତି—A pot containing watered mixture of earth and cowdung for daily washing of the earthen walls and floors and courtyards.

ମାଟି ଘର—ଦେ. ବ—ମାଟିରେ କାନ୍ଥ, ମେଜିଆ ଓ ମୂଳଦୁଆ ଆଦି ତିଆର Māṭi ghara ହୋଇଥିବା ଛପର ଘର—Mud house; mud-মাটিঘর मिट्टिकाघर walled and mud-floored thatched house

ମାଟିଘରା—ଦେ. ବ—କୁମ୍ଭାରୁଆ ପୋକ ବା ମାଟି ଘରୁଆ (ଭ୍ରମର)ମାନେ Māṭigharā ତିଆର କରିଥିବା ମାଟିର ଘର—The bulbous earthen nests made by mud-wasps.

ମାଟି ଘୋଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଆଯିବା ମାଟିର Māṭighoṛdā ଘୋଡ଼ାମୂର୍ତ୍ତି—Earthen horses present-মাটিরঘোড়া मिट्टिकाघोडा ed to a village Goddess.

ମାଟି ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ହିନ୍ଦୁଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ Māṭi ghi(ghe)nibā ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ, ହାତରେ ଓ ଗୋଡ଼ରେ মাটিলাগনা मिट्टिलेना ମାଟି ବୋଳି ଜଳଦ୍ୱାରା ମଳକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. (said of the Hindus) To smear earth on the anus, palms and feet and wash the body with water after passing stools [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଝାଡ଼ା ଫେରିବା ଓ ପରିସ୍ରା କରିବା ପରେ ଗୁହ୍ୟ, ଲିଙ୍ଗ, କରତଳ ଓ ପଦତଳରେ ମାଟି ବୋଳି ପରେ ତାହା ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତମରୂପେ ପରିଷ୍କୃତ କରିବା ବିଧି ଅଛି । ବରୁ ସାଧାରଣତଃ ହିନ୍ଦୁମାନେ ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ପରେ ମାଟି ଘେନିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଉକ୍ତକଲ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଶୁଦ୍ଧସ୍ନାନ ସମୟରେ ସର୍ବାଙ୍ଗରେ ମାଟି ଲେପିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଫଳତଃ ଦେହରେ ମାଟି ବୋଳିହୋଇ ପରେ ପାଣିରେ ଧୋଇଲେ ଦେହ ଖୁବ୍ ପରିଷ୍କୃତ ଓ ମଳଶୂନ୍ୟ ହୁଏ ।] ୨ । (ମୁସଲମାନ୍‌ପକ୍ଷରେ) ମଳ ଓ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାର ବା ଲିଙ୍ଗକୁ ମଳ ବା ମୂତ୍ର ଶୂନ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମାଟିର ଖଣ୍ଡ ତାକୁ ଅଙ୍ଗରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—2. (said of the Mahomedans) To apply a bit of earth to the anus or the mouth of the urinary organ to cleanse it after a call of nature. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁମାନେ ସ୍ନାନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ମନ୍ତ୍ରପାଠପୂର୍ବକ ଦେହରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରନ୍ତି ଓ ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ଓ ବସ୍ତୁ ପଦାର୍ଥରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରି

ଜଳରେ ଧୁଅନ୍ତି । ହିନ୍ଦୁ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବିଭୂଷଣ ରୂପ ଅଙ୍ଗରେ ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ କରନ୍ତି । ଏହାକୁ ମାଟି ଘେନିବା ବୋଲାଯାଏ । ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରି ସାରି ଲିଙ୍ଗରେ ଜଳ ଘେନନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁସଲମାନମାନେ ଜଳ ନ ଘେନି ଶୁଖିଲା ମାଟି ଢେଲା ଦ୍ୱାରା ଲିଙ୍ଗାଗ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ମୂତ୍ରକୁ ଶୁଷିଦିଅନ୍ତି ।]

ମାଟିଚଟା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—A kind of bird.
Mātichaṭa (ଦ୍ର—ସାଗୁଣା ମାଟିଚଟା ବାଉଁଠାହୋଇ ଉଡ଼—ପୀତାମ୍ବର. ନଳିହିପ୍ରସୂଣ।)

ମାଟି ଛଟା—ଦେ. ବି—କାନ୍ଥ, ବାଡ଼ଆଦିରେ ବଣ୍ଡା ବଣ୍ଡା କାଦୁଅ ଲଗାଇବା କର୍ମ—Act of daubing mud on walls.
Māṭi chhaṭā
କାଦାଛାଟା
ଦେ. ବଣ—ଯେଉଁ କାନ୍ଥରେ ବା ବାଡ଼ରେ ମାଟି ଛଟା ହୋଇଥାଏ—(a wall) Daubed with mud.
मिट्टीसाटना
କାଦାଛାଟା मिट्टीलेवा हुआ

ମାଟି ଛାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥଆଦିରେ କାଦୁଅକୁ ଫୋପାଡ଼ି ଲଗାଇବା—To daub a wall with mud.
Māṭi chhāṭibā
କାଦାଛାଟା मिट्टी साटना (लेबना)

ମାଟି ତେଲ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତୁର) ବି (ଭୂଳ. ହିନ୍ଦୀ. ମଟ୍ଟିଆ ତେଲ= କେରସିନ୍ ତେଲ)—କେରେସିନ ତେଲ—Kerosine oil.
Māṭi tela

ମାଟି ଦବକିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମାଟିର ତଳେ ପାଣିଥିବା ଯୋଗୁଁ ମାଟି ନରମ ହେବା ବା ଚାପ ପାଇଲେ ତଳକୁ ବସିଯିବା ଓ ଚାପ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଉଠିଯିବା—1. (the earth) Becoming elastic or soft (owing to presence of water below). ୨ । ଉପରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଭାର ରଖାଯିବା ଯୋଗୁଁ ଭୂମି ତଳକୁ ଖସିଯିବା—2. The sinking of the surface of land on account of heavy weight put on it.
Māṭi dabakibā
ମାଟି ଦଲଦଲ(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଟି ଦଲ୍ ଦଲ୍ ହେବା }
মাটি দল দল করা
मिट्टी पल पल करना

ମାଟି ଦବିବା—ଦେ. ବି—୧ । ନୂଆ ମୃତ୍ତିକାରେ ଜଳ ପଡ଼ିବାରୁ ତାହା ତଳକୁ ଲଇଁଯିବା—1. (the earth) Settling down or setting. ୨ । ମାଟି ଦବକିବା (ଦେଖ)—2. Māṭi dabakibā (See)
Māṭi dabibā
মাটি বসে(দবে) যাওয়া
मिट्टी दबना
(ମାଟି ଦବଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁର୍ଦାରକୁ ପୋତିବା; କବର ଦେବା—1. To bury a dead body; to inter. ୨ । (ଏକ ଯୋଦ୍ଧା ବା ପହଲିବାନ୍ ଅପର ଜଣଙ୍କୁ) ଯୁଦ୍ଧାର୍ଥ ଅହ୍ୱାନସୂଚକ ହିସାବ ମାଟି ପଠାଇଦେବା—2. To challenge an adversary to a duel by sendig to him a bit of earth.
Māṭi debā
মাটিদেওয়া
मिट्टीदेना

ମାଟି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୁସ୍ତି ଇତ୍ୟାଦିରେ (ମଲ୍ଲ) ଭୂମିକୁ ଜାବୁଡ଼ି କରି ଧରିବା—1. To hold fast to the earth (said of an athlete).
Māṭi dharibā
মাটিধরা
मिट्टी पकड़ना ୨ । (ଭୂମିରଆଦ ଜଳଚର ଜୀବ) ବନ୍ଧୁକର ଗୁଳିରେ ଆହତ ହୋଇ ଜଳାଶୟର ତଳଦେଶକୁ ଯିବା—2. (said of alligators wounded by a bullet) To sink to the bottom.

ମାଟି ଧୂଳି—ଦେ. ବି (ସଙ୍କର; ସ. ମୃତ୍ତିକା + ଧୂଳି)—ମୃତ୍ତିକା ଓ ଧୂଳି—Earth and dust.
Māṭi dhuḷi

ମାଟି ଧୂଳି ସାପ—ପ୍ରାଦେ (ଢେଙ୍କାନାଳ) ବି—ମାଟିବିରଡ଼ି ସାପ (ଦେଖ)
Māṭi dhuḷi sāpa Māṭibirāṛdi sāpa (See)

ମାଟି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ମୃତ ହେବା—1. To die at a place. ୨ । ମାଟି ଘିନିବା (ଦେଖ)—2. Māṭi ghinibā (See)
Māṭi nebā
মাটিলওয়া मिट्टीलेना

ମାଟି ପରି ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ଅଳସ୍ୟ ବୋଧ ହେବା—Feeling of laziness or indisposition to work.
Māṭi pari lāgibā
(ମାଟିପରି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) মাটিমাটি করা
मिट्टीसा मालुम होना

ମାଟି ବଂଶ ନାୟ(ହା)କ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ନାୟକ (ଗଣକ) ଶ୍ରେଣୀର ଏକଶାଖା; ଶିଷ୍ଟ ବଂଶ ଅବଧାନ—A class of astrologers of Orissa. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଶାର ନାୟକମାନେ ୨ ଶ୍ରେଣୀର,—ଶିଷ୍ଟବଂଶ ବା ମାଟିବଂଶ ନାୟକ ଓ ଖଣ୍ଡ ବଂଶ ନାୟକ । ଖଣ୍ଡ ବଂଶ ନାୟକମାନେ ଗଣକବୃତ୍ତି କରନ୍ତି । ମାଟିବଂଶ ନାୟକମାନେ ପାଠଶାଳାରେ ଶିକ୍ଷକତା କରୁଥିଲେ ।]
Māṭi bamśa nāya(hā)ka
(ମାଟିବଂଶ ଅବଧାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିପୁରା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି—ମାଟିବିରଡ଼ି ସାପ (ଦେଖ)
Māṭipurā Māṭibirāṛdi sāpa (See)

ମାଟିବଂଶ କରଣ—ଦେ. ବି—ବୈଶ୍ୟ କରଣ (ଦେଖ)
Māṭibamśa karaṇa Baiśya karaṇa (See)

ମାଟି ବସିବା—ଦେ. ବି—୧ । ବର୍ଷାଦ୍ୱାରା ମାଟି ଆର୍ଦ୍ର ହୋଇ ତଳକୁ ଦବି ଠାଣ ହୋଇଯିବା—1. The settling of earth after the rains. ୨ । ମାଟି ଦବିବା (ଦେଖ)—Māṭi dabibā (See)
Māṭi basibā
মাটিবসা
मिट्टी बैठना
(ମାଟି ବସିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଟିବିରଡ଼ି ସାପ—ଦେ. ବି—ମାଟିଆ ରଙ୍ଗର ନିର୍ବିଷ ସାପ—A kind of non-poisonous snake; Tropidonotus Stolatus. [ଦ୍ର—କୋମଳ କରି ଗାଇଲେ ପଦ୍ମତୋଳା ଗୀତ, କରେ ମାଟି-ମାର୍ଜାର ଫଣୀ ଫଣା ଉନ୍ନତ ? ଯାଜକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।] [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ସାବଳା ଓ ମାଟିର ବର୍ଣ୍ଣ ; ଦେହରେ ଈଷତ୍ କଳା ଦାଗ ଥାଏ; ପେଟତଳ ଧଳା । ଏମାନେ ବେଙ୍ଗ, ମାଛ ପୋକ ପ୍ରଭୃତି ଖାଆନ୍ତି । ଏମାନେ ଉମ୍ପ ପଥରଗଦାରେ ଛୁଆ ଜନ୍ମ କରନ୍ତି—ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର; ଏମାନେ ନିର୍ବିଷ ।]
Māṭibirāṛdi sāpa
ମାଟିବିରଡ଼ିଆ ସାପ }
ମାଟିମାର୍ଜାର ସପ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଟିମାର୍ଜାର ଫଣୀ }
মেটেলি সাপ
मटमैला साँप

ମାଟି ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥରେ ବା ଘରର ତଳରେ ପାଣିଅ
Māṭi boḷibā ମାଟିର ପ୍ରଲେପ ଦେବା—To lay a thin layer of mud on a floor or wall; to besmear with mud.
ମାଟି ଲ(ଲେ)ପିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଟି ଲେପିବା
মাটি লেপা
मट्टीलेपना
[ଦ୍ର—ମାଟି ବୋଳିବାରେ ମାଟି ଲେପିବା ଅପେକ୍ଷା ମାଟିର ସ୍ତର ମୋଟା ବା ଘନ ହୁଏ।]

ମାଟି ଭଅଁର—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମୃତ୍ତିକା ଭ୍ରମର)—କୁମ୍ଭାର ପୋକ;
Māṭi bha-aṅra କାନ୍ଥରେ ବସା ବାନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଭଅଁର—Mud wasp.
[ମାଟି ବ(ଭ)ଉଁର—ଅନ୍ୟରୂପ]
কুমরে পোকা **कुम्हाइन कीडा**

ମାଟି ଭରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗର୍ତ୍ତରେ ବା ଖାଲରେ ମାଟି ପୂର୍ଣ୍ଣ
Māṭi bharibā କରିବା—To fill up a pit with earth.
(ମାଟି ଭରେ[ଗ୍ର]ଇ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মাটিভরা **मिट्टी भरना**

ମାଟି ଭାଉ—ଦେ.ବ—ଅତି ସୁଲଭ ମୂଲ୍ୟ—Very cheap price.
Māṭi bhāu (ଯଥା—ଅକାଳ ବଜାରରେ ମାଛ ମାଟିଭାଉରେ ବିକା ହେଉଛି।]
(ମାଟି ଦର, ମାଟି ମୂଲ୍ୟ, ମାଟି ଦାମ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মাটির দর **मिट्टीका भाव**

ମାଟି ମାଟି ଲାଗିବା—ଦେ. ବ—ଅବସନ୍ନତା ବୋଧ ହେବା; ଅଳସ୍ୟ
Māṭi māṭi lāgibā ବୋଧ ହେବା—A feeling of langour or laziness.
মাটি মাটি করা
(ପ୍ରୟୋଗ—ମୋ ଦେ(ହ)ହ ମାଟି ମାଟି ଲାଗୁଛି।)

ମାଟିରେ ପୋକ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ
Māṭire poka hebā କରିବା; ଖୁବ୍ ଗଭୀର ଚାଷ କରିବା—To plough deeply; to labour very hard in agriculture.
মাটিরপোকা হওয়া
मिट्टीका कीडा बनना

ମାଟିରେ ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ମନୁଷ୍ୟ) ମୃତ ହେବା; ଦେହ
Māṭire misibā ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To die. ୨। (କୋଠା, ଘର ଆଦି) ଭାଙ୍ଗି ଯାଇ ଭୂମିସାତ୍ ହେବା—2. To fall down to the ground; to be razed to the ground. ୩। (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) ସଢ଼ି ପଚି ମୃତ୍ତିକାରେ ମିଶିଯିବା—3. (any organic matter) To become turned into the soil.
মাটিতে মেশা
मिट्टीमे मिलजाना; मट्टीयामेट होना
[ମାଟିରେ ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ମାଟି ଶୁଙ୍ଘିଲେ ଶୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଛଣାରେ ଶୋଇବା ମାତ୍ରକେ
Māṭi sunghile soibā ଗାଢ଼ ନିଦରେ ଅଚେତ ହେବା—To have sound or deed sleep as soon as one lies down.
বিছানা ধরলেই ঘুমন
बिछोना पर जानेसेही सोजाना

ମାଟି ହାତୀ—ଦେ. ବ—ଗ୍ରାମଦେବତାଙ୍କୁ ଭେଟି ଦିଆଯିବା ମାଟିରେ
Māṭi hāti ତିଆରି ହାତୀମୂର୍ତ୍ତି—Earthen elephants offered to the village-Goddess.
মাটির হাতী
मिटीका हाथी [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମାଟିଘୋଡ଼ା ହୁଏ]

ମାଟି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ପଣ୍ଡ ହେବା; ବ୍ୟର୍ଥ ହେବା—
Māṭi hebā 1. To miscarry; to turn into nothing; to be frustrated. ୨। ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be completely spoiled.
মাটি হওয়া **मिट्टी होना**

ମାଟୁ—ଦେ. ବ—ଅଟ୍ଟ; ମାଟି ଘରର ଛାତ ତଳରେ ମାଟି ଛାଆ ହୋଇ
Māṭu ତିଆରି କରି ଯାଇଥିବା ଛାତ—The inner roof of a thatched house, which is daubbed with mud. ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଶିକାରୀ ଲୁଚି କରି ବନ୍ୟଜନ୍ତୁଙ୍କୁ ଜଗିବା ପାଇଁ ମାଟି ତଳରେ ଯେଉଁ ଗର୍ତ୍ତ ଖୋଳା ହୋଇଥାଏ, ଏବଂ ଯାହା ଉପରେ ଡାଳପତ୍ର ଆଦି ଘୋଡ଼ା ଯାଇଥାଏ—A hole below the ground where the hunter lies in ambush for hunting.
মাট কোঠা **पाटन**

ମାଟୁ(ଣ୍ଟୁ)ବେଣ୍ଟ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଏକପ୍ରକାର ଶିକାର
Māṭu(ṇṭu)beṇṭa କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ—A device for hunting in which the hunter lies in ambush in a concealed hole under ground and shoots animals when they come near it. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଶିକାରୀ ଭୂମିତଳେ ଗାତଖୋଳି ସେ ଗାତ ମୁହଁରେ ଡାଳ ପତ୍ର ଆଦି ଘୋଡ଼ାଇ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି କରି ଜଗି ବସିଥାଏ। ଜଙ୍ଗଲରୁ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ଆସିଲେ ସେହି ଗାତ ମଧ୍ୟରୁ ଶିକାରୀ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବନ୍ଧୁକ ବା ଶର ମାରେ।]
গর্তহইতে শিকার

ମାଟେ(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମନ୍ଥର)—୧। ମଠ କରିବା;
Māṭe(ṇṭe)ibā ବିଳମ୍ବ କରିବା—1. To delay. ୨। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ କରିବା—2. To do a work slowly. ୩। ସ୍ଥଗିତ ହେବା—3. To be in abeyance; to stop. ୪। (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଧୀରଗତିବିଶିଷ୍ଟ ହେବା—4. (a work) To proceed very slowly. ୫। କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—5. To wait or loiter at a place. ୬। ମାଟିର ପ୍ରଲେପ ଦେବା—6. To besmear or daub clay on something.
দেরীকরা **देरि करना**
মাঠকরা **धीमा होना**
बाटजोहना
মাটিলেপা **मिट्टी लेवना**

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରିକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. 'ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍'ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ
Mā(me,myā)ṭrik ଆକାର)—୧। ମାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ (ଦେଖ)—1. Māṭrikulesan (See) ୨। ମାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ (ଦେଖ)—2. Māṭrikulet (See)
ম্যাট্রিক **मैट्रिक**

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରିକୁ(କ୍ୟୁ)ଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ପ୍ରବେଶିକା
Mā(me,myā)ṭriku(kyu)leṭ ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ କରିଥିବା (ଛାତ୍ର)—Matriculate. ବ—ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷାରେ ପାସ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—A matriculate.
ম্যাট্রিকুলেট **मेट्रिकुलेट**

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରି କୁ(କ୍ୟୁ)ଲେସନ୍ — ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର Mā(me,myā)ṭriku(kyu)lesan ପ୍ରବେଶିକା ପରୀକ୍ଷା—The matriculation or University Entrance Examination.
ম্যাটি্কুলেসন
मैट्रिकुलेसन

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଟ୍ରି କୁ(କ୍ୟୁ)ଲେସନ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ)--ହାଇସ୍କୁଲର Mā(me,myā)ṭriku(kyu)lesan klās ଏଣ୍ଟ୍ରାନ୍ସ ବା ଶେଷ ଶ୍ରେଣୀ —The matriculation class of a High English school.
ম্যাটি্কুলেসন ক্লাস
मैट्रिकुलेसन क्लास

ମାଠ—ସଂ. ବି—ରାସ୍ତା—A road (Apte). ଦେ. ବି—୧ । Māṭha କଳା ସୂତାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦେଶୀ ତନ୍ତରେ ବୁଣା ମୋଟା ଦଳାଇ ଦୁଇପରସ୍ତିଆ ଶୀତ ଚାଦର—1. A double two-striped sheet made of cotton thread hand-woven. [ଦ୍ର—୧ ବା ୧୪ ହାତ ଓସାରର ମୋଟ ପଟ ଦୁଇଟିକୁ ଲମ୍ବ ବାଗରେ ସିଲାଇ କରି ସିଲାଇ ହୋଇଥିବା ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ ହୋଇଥିବା ଚାଦରର ଲମ୍ବକୁ ଦୁଇଭାଗ କରି ଭାଙ୍ଗି ସେଥିରୁ ୬ ହାତିଆ ଦୋହୋର ଦୋପଟା ଚାଦର ହୁଏ ତାକୁ ମାଠ ବୋଲାଯାଏ । ଏହାକୁ ମଫସଲରେ ସାଧାରଣ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଲୋକେ ଶୀତବସ୍ତ୍ରରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।] ୨ । (ସଂ. ମନ୍ଥଧାତୁ; ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ)--ଚକ୍‌ଚକ୍ ବା ପାଲିସ୍ କରିବାର ଦଣ୍ଡିଅଳ—2. An instrument for polishing articles. [ଦ୍ର—ଯୌଗିକରେ ମାଠେ ମଠା ହୋଇ ଅଙ୍ଗ-ଯଷ୍ଟି କଳା ପଞ୍ଚକଡ଼ା । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।] ୩ । ନୀଚ ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ମଣିବନ୍ଧରେ ପିନ୍ଧିବା ପିତ୍ତଳର ପାଲିସ୍ ହୋଇଥିବା ଖଡୁ—Polished bangles worn on the wrist by females of low castes. ବିଣ (ସଂ. ମୃଷ୍ଟ)—ଚକ୍‌ଚକ୍ ବା ପାଲିସ୍ କରାଯାଇ ଥିବା (ଅଳଙ୍କାର ଆଦି) —Polished (ornaments etc). ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୁଇ ବ. ମାଠ)—ପଡ଼ିଆ ଜମି—Waste land; meadow.
মাঠন
मठेरा
মাঠা
मठोर कियाहुआ

ମାଠ ଗୁଣା—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ପାଲିସ୍ କରାଯାଇ ଥିବା ଗୁଣା ବା Māṭha guṇā ନାକଫୁଲର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A polished flower (ornament) for the nostril [ଦ୍ର—ନାକିକାରେ ମଠଗୁଣା, ଓରଇ ବଟେକ କଣା—ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]
বেসর
मठोराहुआ वेसर

ମାଠଣ(ଣି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥନ; ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ)—୧ । Māṭhana(ṇi) ଅଳଙ୍କାରଆଦିକୁ ବାରମ୍ବାର ଘଷିବାଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପନ୍ନ ପାଲିସ୍ ବା ମସୃଣତା—1. Polish of ornaments and other things produced by constant rubbing. ୨ । ପାଲିସ୍ କରିବା କର୍ମ—2. The act of polishing.
মাঠন
चिकनाहट

ମାଠଣ(ଣି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୃଷ୍ଟ)—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ Māṭhana(ṇi)kariba ବାରମ୍ବାର ଘଷି ପାଲିସ୍ କରିବା—To polish ornaments and other things.
মাঠন করা
मठोरना

ମାଠେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—ମାଠଣ କରିବା (ଦେଖ) Māṭhaneiba Māṭhana kariba (See)

ମାଠତିସ୍—ଦେ. ବି (ଭୁଇ. ଇଂ. ମାଚେଟ୍ matchet; ଓଡ଼ିଆ Māṭhatis ରୂପ)—ବଢ଼େଇମାନଙ୍କ ସରୁ ଚହଣା—Carpenter's slender chisel.
নিহানি
रुखानी

ମାଠ ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ମୃଷ୍ଟ+ପ୍ରସ୍ତର)—ସୁନା Māṭha pathara ରୁପାର ଅଳଙ୍କାରକୁ ଚକଚକିଆ କରିବା ପାଇଁ ବଣିଆଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଚିକଣ ପଥର—Goldsmith's polishing stone. [ମାଠ(ଠି,ଠୋ)ଣି ପଥର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଠର—ସଂ. ବି (ମଠ୍ ଧାତୁ=ବାସ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅର)—Māṭhara ୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପାରିପାର୍ଶ୍ୱିକ ଗ୍ରହବିଶେଷ—1. Name of a minor planet near or attendant on the sun (Apte). ୨ । ବ୍ୟାସଦେବ—2. The sage Byāsa. ୩ । ଶୌଣ୍ଡିକ; ଶୁଣ୍ଡି—3. Wine-vender. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. Brāhmaṇa. ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜବଂଶବିଶେଷ—A dynasty of ancient kings of Orissa.

ମାଠ ରନ୍ଦା—ଦେ. ବି—କାଠକୁ ଚକ୍‌କଣ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ Māṭha randā ଛୋଟ ରନ୍ଦା—Carpenter's small polishing plane.
মাঠারাঁ(রেঁ)দা **मठौरा**

ମାଠା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ; ସଂ. ମଥନୋତ୍ଥ; ଭୁଇ. ବ. ମାଠା = Māṭhā ଘୋଳଦହି; ଲହୁଣୀ)—ନବନୀତ; ଲହୁଣୀ (ନକେ)—Butter.
মাঠা **मक्खन**

ମାଠି—ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମୃଷ୍ଟବଳୟ) ଏକପ୍ରକାର ପାଲିସ୍ କରା-Māṭhi ଯାଇଥିବା ରୁପାର ବା କଂସାର ମୋଟ ଖଡୁ ବା ବଳୟ—1. A kind of polished wristlet of silver or bell metal. ୨ । ବଣିଆଙ୍କର ଖୁବ୍ ସାନ ହାତୁଡ଼ି—2. Goldsmith's tiny hammer.
पालिसदार कंगन, मठिया
मठरना

ମାଠିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦ୍‌ଘଟ)—ମାଟିର କୁମ୍ଭ; କଳସ—An Māṭhiā earthen pitcher; a narrow-necked earthen jar. [ଦ୍ର—ଦେଖିବୁ ଦେହ ଭଙ୍ଗା ମାଠିଆ କୁମ୍ଭର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା. ଭାରତ ।] [ଦ୍ର—ମାଠିଆ ଓ ହାଣ୍ଡି ପ୍ରଭୃତିର ଗୋଲାକାର ତଳଭାଗକୁ ଗାଣ୍ଡି ଓ ମେଲା ବା ଉପରର ପାଖକୁ ମୁହଁ କହନ୍ତି; ବଡ଼ ଘଟକୁ ମାଠିଆ ଓ ଛୋଟ ଘଟକୁ ଘଡ଼ି କହନ୍ତି ।] ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଛୋଟ ଓ ବଡ଼ ମାଟିର ଘଟ—Small or big earthen jar. [ଦ୍ର—ଛୋଟ ମାଟି ଘଡ଼ାକୁ ମଧ୍ୟ ସିଂହଭୂମରେ ମାଠିଆ କହନ୍ତି ।]
ঘড়া, কলসী, মেটে কলসী
घडा, मटका, मट, माट

ମାଠି(ଠେ)ଣି—ଦେ. ବି—୧ । ମାଠଣ (ଦେଖ)—1. Māṭhaṇa
Māṭhi(ṭhe)ṇi (See). ୨ । ପଲସ୍ତର ହୋଇଥିବା ଚୂନ
माठन चिकनाहट; पलस्तर ଉପରେ କରଣୀ ଘଷି କରାଯିବା
ପାଲିସ୍—2. Polish made on a plaster by repeated rubbings with the mason's trowel. ୩ । କାନ୍ଥ ବା ଚଟାଣ ଉପରେ ଚୂନ ବା ସିମେଣ୍ଟର ପଲସ୍ତରା—3. Plastering of a wall or floor with lime or cement.

ମାଠି(ଠେ)ଣି ଚୂନ—ଦେ. ବି—ଲୁଗାରେ ଛଣା ହୋଇ କାନ୍ଥ ଆଦିକୁ
Māṭhi(ṭhe)ṇi chūna ମାଠେଣି କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ
माठन चुन पलस्तरका चूना ଚୂନ—Sifted lime-paste used in polishing floors and walls.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ସାଧାରଣରେ ସିମେଣ୍ଟର ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ନ ଥିବା କାଳରେ ପଥରଚୂନକୁ ବାଟି ତାକୁ କନାରେ ଛାଣି ସେହି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲେପଦ୍ୱାରା ମାଠିଣି କରାଯାଉଥିଲା ।]

ମାଠିବା—ଦେ. କି (ସଂ. ମୃଜ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ମୃଷ୍ଟ; ତୁଳ. ପ୍ରା. ମଟ୍ଠ)—
Māṭhibā ୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଘଷି କରି ମସୃଣ କରିବା—
माठा मठोरना 1. To polish a thing by repeated
(ମାଠେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rubbing [ଦ୍ର—କୋଠାର ତଳରେ ବା
[ମଠା(ଟେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] କାନ୍ଥରେ ଚୂନ ପଲସ୍ତରା କରି ତାକୁ କରଣୀର ପଛଅଡ଼େ ନ ମାଠିଲେ ତାହା ମସୃଣ ହୁଏ ନାହିଁ । ହାଣ୍ଡି ମାଠିଆକୁ କୁମ୍ଭାର ଗଢ଼ି ସାରିବା ପରେ ତାକୁ ମାଠେ । ଶଙ୍ଖାରୀମାନେ କଂସା ଓ ଋଷ ଶଙ୍ଖୁକୁ ମାଠି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରନ୍ତି । ବଣିଆମାନେ ଅଳଙ୍କାରକୁ ମାଠପଥରଦ୍ୱାରା ମାଠି କରି ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରନ୍ତି ।] ୨ । (ଦେହରେ ତୈଳାଦି) ଉକ୍ତମ କରି ବୋଳିବା; ମାଖିବା—2. To anoint (oil
माथा लेपना etc).

ମାଠି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଦେହରେ ତେଲ, ହଳଦି ଆଦି ଉତ୍ତମ
Māṭhi hebā ରୂପେ ବୋଳି ହେବା—To anoint (oil
(ମାଠିମୁଠି ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) etc) on one's body. (ଉ—ହଳଦି ତେଲ ବୋଳି ଲୋହିତ ମାଠି ଅଙ୍ଗେ—ପୀତାମ୍ବର.
माथा ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଠୀ—ସଂ. ବି—ସାଞ୍ଜୁ—
Māṭhī An armour; mail (Apte).

ମାଠୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମନ୍ଥର)—୧ । ମଠୁଆ; ଯେ ଅତ୍ୟନ୍ତ
Māṭhuā ବିଳମ୍ବରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—1. One who
আলসে takes much time to finish a work; lazy
मट्ठर; मंदा tardy, ୨ । ଯେ ବିଳମ୍ବରେ, କିନ୍ତୁ ନିଠାର କରି
(ମାଠେ[ଠୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—2. One who does any work thoroughly but slowly. ୩ । (ସମୃଷ୍ଟ) ଯେ ଆପଣା ଦେହରେ ଉତ୍ତମ କରି ତେଲ ହଳଦୀ ଲଗାଇ ହୁଏ—3. One who takes care to smear his body thoroughly with oil and turmeric.

ମାଠୁଣି—ଦେ. ବି. (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଛୋଟ ହତୁଡ଼ି—Small
Māṭhuṇi ছোট হাতড়ী हथौड़ी, मठरना hammer.

ମାଠୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କୁମ୍ଭ; ମାଠିଆ—
Māṭhul Pitcher.

ମାଡ଼ପିଟ୍—ଦେ. ବି. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାରପିଟ୍ (ଦେଖ)
Mārḍ-piṭ মারপিট मरपीट Mār-piṭ (See)

ମାଡ଼ବାର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମରୁରୁ ମାରବ=ମରୁ ଦେଶ)—ରାଜ-
Mārḍbār ପୁତାନାର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମାଂଶ ମରୁ ଦେଶ; ମାରବାଡ଼ ଦେଶ; ଜୟପୁର, ବିକାନୀର, ମେବାର ଯୋଧପୁର ଆଦି ରାଜ୍ୟ; ମାରୁଆଡ଼ ରାଜ—The states of Joypur, Bikaneer, Jodhpur, Mewar in Rajputana (N. W. India).
ମାଡ଼ୁଆର, ମାର ବାଡ଼, ମାରୁଅଡ଼(ନ) } ଅନ୍ୟରୂପ
মাড়োয়ার मारवाड़
[ଦ୍ର—ଏ ଅଞ୍ଚଳ ମାରବାଡ଼ୀମାନଙ୍କର ବାସସ୍ଥାନ । ବାହାବଲପୁର, ଜସଲମିର, ଯୋଧପୁର, ବିକାନୀର ଆଦି ଅଞ୍ଚଳ ମରୁମୟ ଅଟେ ।

ମାଡ଼ବାରି—ଦେ. ବି—୧ । ମାରୁବାଡ଼ି; ମାରବାଡ଼ ଦେଶବାସୀ; ରାଜ-
Mārḍ-bāri ପୁତନା ରାଜ୍ୟର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳବାସୀ—1. An
মারুআরি, মাড়োয়ারি inhabitant of Marwar in
मारवाड़ी Rajputna. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟବସାୟ ବୁଝିଥିବା
(ମାଡ଼ୁଅରି, ମାରବାଡ଼ି, ମାରୁଆଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A person with business instincts.

ମାଡ଼—ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ-1. A species of wild
Mārḍa tree. (Apte) ୨ । ପରିମାଣ; ଓଜନ—2. Weight;
মারমারি मार measure. ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ; ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ ମାର ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରହାର; ପିଟା; ଛେଚା; ତାଡ଼ନ; ବାଡ଼ିଆ—1. Beating; assault. [ଦ୍ର—ହାତ, ଗୋଡ଼ ଆଦି ଅଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରହାରର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଯଥା, ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ମୁଣ୍ଡିଆ; ପାଟଦ୍ୱାରା—କାମୁଡ଼ା; ହାତଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ବିଧା, ଚାପୁଡ଼ା (ଚାରୁଡ଼ା), ମୁଣୀ, ମୁଥ, ଖୁନ୍ଦା, ଲେଢ଼ା, କନ୍ଥୁଣିଆ, ହାତୁକା, ଚଣ୍ଟିଆ, ଗଦାମା, ଗଳଥା, ଧକ୍କା, ଠେଲା, ପେଲା, ଝିଙ୍କା, ଲେଢ଼ା, ବାହୁଛଟା, ଶାବୋଳ ବା ଚଟା ପକାଇବା, ଚପା, କୁଣ୍ଢିଆ, ଘୋଷରା, ଓଟରା, କରଡ଼ିବା, ତଳେ ପକାଇବା, ପାଣି ଛାଟା, ପାଣି ଭଡ଼ା, ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା-ଚିମ୍ଟି ଚିପା, ନାକମୋଡ଼ା, କାନ ମୋଡ଼ା, ଥୋପି, ଟେଙ୍ଗା, ଟ(ଚ)ମୁଟା, ଠଣା, ପୁଟିଆ, ଅଙ୍ଗୁଠି ଗେଞ୍ଜା, ମୁଣ୍ଡ ଟଣା, ଚୁଟି ଝିଙ୍କା, ଥୋଡ ଟଣା, ଗାଲ ଚୋଟା; ଅଙ୍ଗୁଳେଇବା; ନଖଦ୍ୱାରା—ବିଦାରିବା; ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା—ଗୋଇଠା, ଆଣ୍ଠୁଆ, ଗୋଇ, ଲତଟା, ଦଳାମଳା, ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ପେଷ । ଅନ୍ୟ-ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ମାଡ଼—ଚୋଟ,ଖଡ଼ମ ବା କଠଉମାଡ଼, ବେତ, କାନ୍ତିଳ ବେତ, ବାଡ଼ି, କୋରଡ଼ା, ଠେଙ୍ଗା, ଠେଙ୍ଗାଣୀ,

ଷ୍ଟ, ପାଷାଣ, ଡଣ୍ଡ, ଗୋଦା, ଭୁଜା, ଢେଷା, ଭୁଷା, ଗୋବା, ପିଠା; ଠେଙ୍ଗା ଓ ବୋଲୁଅ ଫୋପାଡ଼ିବା, ବାଡ଼ିଚ ଖଡ଼୍ଗ; କଟୁର ଛୁରୁଡ଼ି ଅବର ବେଣ୍ଡ, ଛୁରୁଡ଼ି ଅବର ପଶା, ଭୁଲ ବାଡ଼ି, ବନ୍ଧୁକ, ଧନୁ, କାଣ୍ଡ, ଗଦା, ମୁଗୁର, ଖଣ୍ଡା, କଟୁର, ଛୁରୁଡ଼ି, ଟାଙ୍ଗିଆ ଅବ ଅସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାଡ଼; ତାହାଙ୍କ ଲହାରେ ଚଢ଼, ଚାଁ ଦେବା ବା ଲାଡ଼ବା। ମୁଷ୍ଟିଅ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହଦାରବା, ଫୋଡ଼ବା, କେଷ୍ଟବା; ପଶୁଅବଙ୍କ ଚିଙ୍ଗଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧବା; ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା—ନାଚ, ଛାନ୍ଦିଲା ନାଚ। ପକ୍ଷୀଅବଙ୍କ ଥଣ୍ଟ ଓ ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଅଘାତ। ଏହିପରି ନାନା ପ୍ରକାରରେ ନାନା ଉପାୟରେ ମାଡ଼ ଦିଆଯାଏ। ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକାନୁକରଣରେ ରଚିତ କହ୍ନଲିଖିତ ଓ ହାସ୍ୟୋଦୀପକ ଓଡ଼ିଆ ଶ୍ଳୋକରୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାଡ଼ର ନାମ ଜଣା ପଡ଼େ :—

କେଶାକର୍ଷଣ, ହାତୁଡ଼ା, ଗଡ଼ଗଡ଼ା, ଗୁଫୋଡ଼, ଚଟା, ଚଢ଼, ଲେଢ଼ା, ନାକମୋଡ଼ା, କନ୍ଥଣି, କୋରଡ଼ା, ପାଣ୍ଡୋଳ, ଠେଙ୍ଗା ବଡ଼ । ଝିଙ୍କା, ବାହୁଛଟା, ସମର୍ଥ ଗୋଇଠା, ଠେଙ୍ଗା, ମୁଣ୍ଡି, ଠେଙ୍ଗି ବା; ଖାଙ୍କୋଳ, ଚଉକାଣ୍ଡ, ଗୁରୁକ, ଡଣ୍ଡ, କେଳପ୍ରହାର ସ୍ତୁତଃ । ମାଡ଼କୁ ମହାଦେବ ଭରନ୍ତି । ଇତ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ—ଅତି ଶମତାଶାଳୀ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରହାରକୁ ଭୟ କରନ୍ତି ।] ୨ । ଅଘାତ—2. Stroke. [ଉ—ପଥର ମାଡ଼େ ଯେ ଦେଖିଲ ଯମପୁରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]। ୩ । ମାରଣ; ହତ୍ୟା—3. Slaughter. ୪ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦଶା ବା ତୋଡ଼—4. A paroxysm; a fit; a heat

ମାଡ଼ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହୃତ ହେବା—1. To be beaten or assaulted.
Mārda khāibā
(ମାଡ଼ ପାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଲୁହା ଲଗି ଅଗ୍ନି ଦେବତା
ମାର ଖାଓୟା ଖାଇଲେ—ଇତ) । ୨ । ଅହତ ହେବା—
मार खाना 2. To be wounded or struck. ୩ । (ତାହାଙ୍କଅ ବସ୍ତୁ) ଜୋରରେ ବାଜବା; ଧକ୍କା ଖାଇବା—3. To collide. (ଉ—ତେର ତେର ଜାହାଜ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ । ପଙ୍କଜମୋହନ. ଗଳ୍ପଗୁଚ୍ଛ ।)

ମାଡ଼ ଖାଇଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରହୃତ ହୋଇ ମୃତ ହେବା; ହତ
Mārda khāijibā ହେବା—1. To be killed. ୨ ।
ମାର ଖେୟେ ଯାଓୟା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବନଷ୍ଟ ହେବା—2. To be
मार खाजाना destroyed or annihilated. (ଯଥା—ଏ କଳି ବଢ଼ିଲେ ମୋ ଦଳର ଦଳଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ାବ ମାଡ଼ ଖାଇଗଲା ।) ୩ । ପ୍ରହୃତ ହୋଇ ପଳାଇଯିବା—3. To flee away after being beaten. ୪ । ପ୍ରହାର ପାଇବା—4. To be beaten.

ମାଡ଼ ଖିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମାଡ଼ୁଆ (ବ୍ୟକ୍ତି)—One who is
Mārda khiā beaten constantly. ବ—ମାଡ଼ ଖାଇବା
(ମାଡ଼ ଖାଉ—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ମ—The act of being beaten.
ମାର ଖେଗୋ, ମାର ଖାଓୟା (ଉ—ମୋ ମାଡ଼ଖିଆ ଦେଖି ଦୁଃଖେ
मारखिया ଭୁକ ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)
ମାର ଖାଓୟା मारखाना

ମାଡ଼ ଖୁଆଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଡ଼ ଖାଇବାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)—
Mārda khuāibā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର ଦେବା ପାଇ
ମାଡ଼ ଖାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଯ ହାଙ୍କର ଅଧିକାର ବା ପ୍ରଭୁତ୍ୱ
ମାଡ଼ ମରା(ରେ)ଇବା } ଅଛି, ସେହି ବ୍ୟକ୍ତି ବନ୍ଧୁବରେ ଉକ୍ତ
ମାର ଖାଓୟାନ ପ୍ରଭୁଙ୍କ, ଶିଷକଙ୍କ ବା ହାକମଙ୍କ ଅଗରେ ଫେରାଦ
मार खिलाना ହୋଇ ପ୍ରଭୁ ଅବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହୃତ କରାଇବା—To cause a person to be beaten by his master or by a person in authority by complaining against him.

ମାଡ଼ ଚୁଲିଆ—ଦେ. ବ—ବୃକ୍ଷ ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବଶେଷ—A species of
Mārda chuliā small tree whose flowers are yellowish white (Haines). [ବ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ତଳଦଅ ପିଙ୍ଗ ଧଳା]

ମାଡ଼ଣ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମର୍ଦନ; ମାରଣ)—୧ । ମାଡ଼ବା; ଘଷିବା—
Mārdana 1. Pressing. ୨ । ମାରଣ—2. Killing;
ମାରଣ मारना slaughter. ୩ । (ସଂ. ମାରଣ) ମାଡ଼ବର ମାର ପକାଇବା ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର—3. A weapon of war by which a person is crushed to death. (ଉ—ଅକାଳ ମହାକାଳ କିହାଇ ବଜ୍ରବାଣ, ଭୁଜାଣ ଭୁଜାଣ ପିଶି ଡାଉଣ ମାଡ଼ଣ । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଡ଼ ଦ(ଦେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରହାର କରିବା—
Mārda da(de)bā To deal blows; to beat.
ମାର ଦେଓୟା मार देना, मारना
[ମାଡ଼ ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା, ମାଡ଼ ମାରିବା, ମାଡ଼ ବସା(ସେ)ଇବା, ମାଡ଼ ଲଦବା, ମାଡ଼ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଡ଼ ପିଟିଆ—ଦେ. ବଣ—ମାଡ଼ୁଆ (ଦେଖ)
Mārda pithiā Mārduā (See)
କୀଲକୁଟୋ, ମାରଖେଗୋ मारुआ

ମାଡ଼ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ) ପ୍ରହାର ବୃଷ୍ଟି
Mārda basibā ହେବା—Being beaten or given
ମାରବସା मार बैठना blows; being struck.
[ମାଡ଼ ବାଜିବା, ମାଡ଼ ପଡ଼ିବା, ମାଡ଼ ଲଗା(ବା)ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବ—ଅତ୍ୟଧିକ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବୃଷ୍ଟି ପରି ପ୍ରହାର—
Mārda brushti Dealing of blows, one over the
ମାର ବୃଷ୍ଟି मार वृष्टि other like a torrent of rain.

ମାଡ଼ ମରାମରି—ଦେ. ବ—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ପ୍ରହାର—
Mārda marāmari Mutual beating.
ମାରାମାରି मारामारि

ମାଡ଼ ମୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଡ଼ ଖାଇବାର ଯୋଗ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ
Mārda mulā(le)ibā କରିବା—To do something to
କୀଲ କୌନା मार मोलाना deserve a beating.
(ମାଡ଼ କଣିବା, ମାଡ଼କୁ ନିମନ୍ତ୍ରଣ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଡ଼ରେ କୁଅଛୁଅ ଉଡ଼ିଯିବା—ଦେ. ବ—ମାଡ଼ ବୃଷ୍ଟି ହେବା—
Mārdre kuāchhuā urdijibā Dealing of repeated blows like torrents; a shower of blows.
[ମାଡ଼ରେ ଧୂର୍ପ(ଧୂ)ଳୀ ଉଡ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
मारेर वृष्टि हओया, कील वृष्टि, निघात मार
मारमे घुर्पुज्जा उडजाना
[ଦୃ—ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ ଏପରି ଉପୁଜର ପ୍ରହାର ଯେ ତାହାର ଶବ୍ଦରେ ଭୟ ହୋଇ କୁଅ ବସାରେ ଥିବା କୁଅଛୁଅମାନେ ବସାରୁ ଉଡ଼ି ପଳାଇବେ ।]

ମାଡ଼ି—ସଂ. ବି—ରାଜପ୍ରାସାଦ—A palace (Apte). ଦେ. ବି.
Mārdi (ସଂ. ମାଢ଼ୀ=ଦନ୍ତବେଷ୍ଟ)—୧ । ମାଢ଼ୀ; ଦନ୍ତବେଷ୍ଟ; ଦାନ୍ତର ମୂଳ—1. The gum. ୨ । (ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ) ଲମ୍ବା କାଠ ଥାକ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଭୂଇଁ ଉପରେ ଆଡ଼ବାଗରେ ଯେଉଁ ଛୋଟ କାଠ ଦୁଇଖଣ୍ଡ ରଖାଯାଏ—2. Wedges or cross-pieces put on the ground over which are laid long timbers etc. ୩ । ଶ୍ମଶାନରେ ଶବଦାହ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ କାଠର ବଡ଼ ଗଡ଼ ଦୁଇଟା ରଖାଯାଇ ତା ଉପରେ ସୂକ୍ଷ୍ମାଣି କାଠ ସଜ୍ଜାଯାଏ—3. Two big trunks laid on the ground over which smaller logs are put crosswise for cremation. ୪ । ମୁର୍ଦ୍ଦାରକୁ ଚିତା ଉପରେ ମୁହଁ ମଡ଼ାଇ ଶୁଆଇ ଦେବା ପରେ କାଳେ ଅଗ୍ନି ଲାଗିବା ପରେ ତାହାର ମୁଣ୍ଡ ଉପରଆଡ଼କୁ ଟେକ ହୋଇ ଉଠିଯିବ, ଏହି ଆଶଙ୍କାରେ ତାହାର ବେକ ଉପରେ କାଠର ଯେଉଁ ବଡ଼ ଗଡ଼ଟାଏ ମଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ; ବେକମାଡ଼କାଠ—4. A big log of wood put over the neck of a corpse when it is laid on the funeral pyre with the face towards the ground. ୫ । ପଥର ଆଦି କୌଣସି ଗୁରୁ ଭାର ପଦାର୍ଥକୁ ଭୂମିରେ ଗଡ଼ାଇ ନେବାକୁ ହେଲେ ଭୂମି ଉପରେ ଯେଉଁ ଲମ୍ବ କାଠ ବା ବାଉଁଶ ପକାଯାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ ଉକ୍ତ ଭାର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣରେ ଗଡ଼ାଇ ନିଆଯାଇ ପାରେ—5. A long lever or rod which is put on the ground over which a very heavy stone is rolled.
माड़ी
मसकूर
तरद्दन
साहन
ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଅବୋର; ଅଧିକାର କରି—Occupying. (ଉ—ବର୍ଷରେ ସବୁ ମାଡ଼ି ବସେ ଧର ରଜ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଅଦି ।)
जमिये
जमाकर

ମାଡ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—କୃଷକ ଜାତିବିଶେଷ—Name of a peasant class in Bastar.
Mārdiā

ମାଡ଼ି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରବଳ ବେଗରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା—1. To advance swiftly and violently. (ଉ—ପ୍ରବଳ ବେଗକେ; ଯୋଉ ବୃଷ୍ଟି କାଳ, ଅସିଲ
Mārdi āsibā
বেড়ে আসা, ঝোঁকে আসা, হেনে আসা
जोरसे आना

ସମାରେ ମାଡ଼ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଜନ୍ମରଣ) [ପ୍ରୟୋଗ—ନଈବଢ଼ି ମାଡ଼ି ଆସୁଛି; ଘର ପୋଡ଼ର ନିଆଁ ମାଡ଼ି ଆସୁଛି, ବର୍ଷା ମାଡ଼ି ଆସୁଛି, ଶତ୍ରୁ ସୈନ୍ୟ ମାଡ଼ି ଆସୁଛନ୍ତି ।] ୨ । ସର୍ବତ୍ର ବ୍ୟାପିବା—2. To overspread; to be diffused. (ଉ—ଧୂମାକାରେ ଦୂରେ ପର୍ବତର ଘର, ମାଡ଼ି ଅସୁଅଛି ଜଳସ୍ଥଳ ଘର । ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।) ୩ । କୌଣସି ଆସରେ ବା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କ୍ଷଣମାତ୍ର ପାଦ ଦେଇ ସେଠାରୁ ଚାଲି ଆସିବା—3. To come away from a place or a bed shortly after stepping on it. (ଯଥା—ବେଶାକର୍ମ ସବୁ ସବୁ ସାରି ସ୍ନାନ ହୋଇ ଯିବାରୁ ବରକନ୍ୟା ମାଢ଼ ମଟ୍ଟଶଯ୍ୟା ମାଡ଼ି ଆସିଲେ)
মেড়ে আসা
माडकर आना

ମାଡ଼ି କାଠ—ଦେ. ବି—ମାଡ଼ି ୨,୩,୪ (ଦେଖ)—Mārdi 2,3,4 (See)
Mārdi kātha
साहन

ମାଡ଼ି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ ଧାତୁ)—୧ । କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୂମିତଳକୁ ବା ପାଣି ଭିତରକୁ ଚିପିଦେବା—1. To press a person or thing down to the ground or into the water. ୨ । (ମୁହଁକୁ) ତଳକୁ ପୋତିବା—2. To droop down one's head. ୩ । ଜୋରରେ ଭିତରକୁ ପୂରାଇବା; ଭର୍ତ୍ତି କରି ଦେବା; ଗୁଞ୍ଜିବା—3. To thrust forcibly; to ram. [ଉ—ସେ ବର୍ଷା ବୃଷ୍ଟିକି ଅକ୍ଷିରେ ମାଡ଼ି ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ବଡ଼ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ୍ୟରେ ପୂରାଇ ଲୁଚାଇବା—4. To conceal a thing by putting it inside a bigger thing. [ଉ—ଦୈତ୍ୟେ ସେ ବେଦକୁ ହରିଲେ, ନେଇ ସମୁଦ୍ରେ ମାଡ଼ି ଦେଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
Mārdi debā
চাপান
घुषाना
नीचुकरा
मारना
জোরে ঢুকান
माडदेना
লুকান, লুকানো
लुकाना

ମାଡ଼ି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅବହେଳା ବା ଅଜ୍ଞାନରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ପାଦ ପକାଇ ଦେବା—To tread upon a thing unwares. (ଯଥା—ମୁଁ ବାଟରେ ଯାଉଁ ଯାଉଁ ଲଣ୍ଡାଏ ଗୋବର ମାଡ଼ି ପକାଇଲି ।)
Mārdi pakā(ke)ibā
মাড়া
माडदेना

ମାଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉପରୁ କେହି ତଳକୁ ଆପଣାକୁ ଚିପିଲା ପରି ଜଣାଯିବା—1. To feel the sensation of being pressed down from above. [ଉ—ତାହା ଦେଖି ଅମୃତ ଜ୍ଞାନ ଗଲା ଉଡ଼ି, ପଡ଼ିଲା ବଡ଼ା ମହାଭୀର ମୁଣ୍ଡେ ମାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] ୨ । ଅସ୍ୱସ୍ତିଜନକ ବୋଧ ହେବା; ବାଧିବା—2. To produce an uneasy or awkward sensation in one's mind. (ଯଥା—ସାଥିରୁ
Mārdi pardibā
চেপেপড়া
जब्द मालुमहोना; गीरपडना
খারাপলাগা
बुरालगना

ମୋର ତଳେ ଠିଆ ହେଲେ, ମୁଁ ମସିଣା ଉପରେ ବସିଲି; ଏ କଥାଟା ମନେ ଆଉ ମାଡ଼ି ପଡ଼ୁନାହିଁ ।) ୩ । ଗଦା ବା ଜମା
জমা হওয়া ହେବା—3 To gather; to conglomerate.
जमाहोना [ଉ—କସେ ସୁଣ୍ଡି ଘୃପାତ, ସ୍ଥାପେ ନୈବ ବନ୍ଧୁତ, ଦେଖୁଁ ଦେଖୁଁ ମାଡ଼ି ପଡ଼ିଲେ ॥ ଗୋପାଳକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]
চাপা ୪ । ଉପରେ ଲଦି ହୋଇ ଚାପି ଦେବା—4. To press
गीरपडना down (a person or thing) from above [ଉ—ପର୍ବତ ନ ପଡ଼ୁଣି ମାଡ଼ି, ବୃଷ ପଡ଼ୁଣି ତାକୁ ଝାଡ଼ି । ରୂପତ. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମାଡ଼ି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହଠାତ୍ ଆସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା
Mardi basiba ଜନ୍ତୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ତାକୁ ତଳେ ପକାଇ
চেপেবসা ତା ଉପରେ ଚଢ଼ି ବସିବା—1. To grapple;
मारबैठना to suddenly pounce upon and lay ones-self on the body of another; to overpower a person. (ଯଥା—ବାଘଟା ଆସି ସେ
ঢাকা ଚାକୁରକୁ ମାଡ଼ି ବସିଲା ।) ୨ । ଘୋଟି ଯିବା—
ढाँपना; ढकदेना 2. To over-cloud; to envelop; to enshroud. (ଯଥା—ଏ ଫଟୋଗ୍ରାଫ୍‌ରେ ତାହାଙ୍କ ମୁହଁ ଉପରେ କଳାଗୋଇଠାଏ ମାଡ଼ି ବସିଛି ।) ୩ ।
हडपलेना ଯବରଦସ୍ତି କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ବା ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଅଧିକାର କରିବା- 3. To take forcible possession of a thing
पचालेना or place. ୪ । ପରର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ନ ଦେଇ ଅନ୍ୟାୟ ପୂର୍ବକ ରଖିବା—4. To illegally retain another's dues. ୫ । କୌଣସି ସ୍ଥାନ ଅଧିକାରକରି ରହିବା—5. To keep up one's hold or possession over an area. ୬ । ବଳାତ୍କାରରେ
বালাৎকার করা ସ୍ତ୍ରୀକୁ ସଙ୍ଗମ କରିବା—6. To commit rape
बलजोरी करना on or outrage a woman.

ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ତୁଳ ପ୍ରା. ମଡ୍ଡ)
Mardiba —୧ । (ସକର୍ମକ) ଉପରୁ ତଳକୁ ଚାପିବା—
(ମଡ଼ାଇବା—ପ୍ରଯୋଜକରୂପ) 1. To press down from
মাড়া, চাপা above. [ଉ—ଦୁଃଶାସନକୁ ମୋ ମାଡ଼ି
चापना ବସି ବଳେ, ପିଇଲି ରକ୍ତ ଛାତି ଚଢ଼ି ବସିଥିଲେ ।
মাড়া, মলা କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ମର୍ଦ୍ଦନ
दलना କରିବା; ଦଳିବା; ମଳିବା—2. To crush; to
মাড়া bruise. ୩ । ଗୋଡ଼ରେ ଦଳିବା; ଗୋଡ଼ରେ
माडना ଚକଟିବା; ପାଦଦ୍ୱାରା ମର୍ଦ୍ଦନ ବା ଦଳନ କରିବା—3. To crush with the feet; to tread upon. [ଉ—ପଦ୍ମ ବଦନା, ଗଜମୁକୁତା, ଭବେକ ନ କରଣ ମାଡ଼ି ତା, କମିଲେ ଦୈନ୍ୟ ଯେ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।] ୪ । ଆକ୍ରମଣାର୍ଥ ଅଗ୍ରସର ହେବା; ଆଗକୁ ଗତି କରିବା—
বাড় 4; To advance; to set upon; to attack.
चढाइ करना; धावा करना [ଉ—ଏ ସବାଶୁଁ ବୃହୁଏ କରି ସିଂହରଡ଼ି, ଅସୁରନ୍ତି ଅମୃତ ଉପରକୁ ମାଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।] ୫ । (ଲତା) ଲଟାଇବା—
লতান 5. To creep (said of creepers). [ଉ—
लनडना ଚହିଁରେ ଲତା ମଧ୍ୟ ବହୁତ ମାଡ଼ିଲା । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
অধিকার করা ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୬ । ଆପଣାର ସୀମାକୁ ଲଙ୍ଘନ
दवालेना କରି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୀମାକୁ ଅଧିକାର ବା ପ୍ରବେଶ କରିବା- 6. To overtop one's own boundary and set foot on another's ground; to encroach upon. (ଯଥା—ତୋ ବାଡ଼ ମୋ ଜମିକୁ ୪ ହାତ ମାଡ଼ିଅଛି ।) ୭ । ପାଦ
পা দেওয়া ପକାଇବା; ଚାଲିବା; ଗୋଡ଼ ଦେବା; ପ୍ରବେଶ
माडना କରିବା—7. To set foot on; to pace; to walk; to enter. [ଉ—ଏହିପରି ମାଡ଼ିବ ଭୂମେ ସ୍ୱର୍ଗପୁରୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୮ । ଗ୍ରାସ
গ্রাসকরা କରିବା; ଚଟାକ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇବା; ଘୋଟିବା—8.
ढाँकना; निगलना To overcloud; to completely envelop; to enshroud. (ଯଥା—ଏଥର ଚନ୍ଦ୍ରଗ୍ରହଣ ବେଳେ ରାହୁ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବାରଭାଗ ମାଡ଼ିବ ।) ୯ । (ବୃକ୍ଷର ଡାଳ ବା ଚେର ବା ଜଳ ଆଦି) କୌଣସି
ঘেরা ସ୍ଥାନରେ ବିସ୍ତୃତ ହେବା—9. To spread about
फैल जाना (said of a tree or root or water); to spread over an area. (ଉ—ବରଷା ବଯାବେ ବଢ଼େ ସ୍ରୋତସ୍ୱତୀ, ମାଡ଼ଇ ସ୍ରୋତ ପ୍ରସର । ନନ୍ଦକିଶୋର. କର୍ଣ୍ଣପର୍ଣୀ ।) ୧୦ । (ଦାଦୁ ବା ଛଉ ବା ରୋଗ) ଦେହସାରା ବିସ୍ତୃତ ହେବା; ବ୍ୟାପିବା—10. To spread
ঘিরা over the body (said of ringworm etc.
फैलना to pervade. (ଉ—ତ କରିବ ବାବୁ ମୁଁ ଏ ଅଧା-ଯାଦୁକୁ, ଅଧାଯାଦୁ ମାଡ଼ିଗଲା ପେଟ ତଳକୁ । ଗ୍ରାମ୍ୟ, ଗୀତ ।) ୧୧ । (ଯୋଗସ୍ତା, ପରିସ୍ରା, ହସ, ଲାଜ, ଡର ଆଦିର ବେଗ) ମନୁଷ୍ୟକୁ ଅଭିଭୂତ କରିବା; ଅନୁଭୂତ ହେବା—
পাওয়া 11. To attack or overtake a person
आना (said of a strong tendency to laugh, to make water, to ease one's self, to fear, to feel modest). (ଯଥା—ମତେ ମୂତ ମାଡ଼ିଲାଣି, ହଗ ମାଡ଼ିଲାଣି, ମଜା କଥା ଶୁଣି ମତେ ହସ ମାଡ଼ୁଛି; ଭୂତର କାହାଣି ଶୁଣି ମତେ ଡର ମାଡ଼ିଲାଣି, ବାଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଖାଇବାକୁ ମତେ ଲାଜ ମାଡ଼ୁଛି; ନିଦ ମାଡ଼ିଲାଣି ।)(ଉ—କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣି ଶେଯେ ନ ମାଡ଼ଇ ନିଦ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ୧୨ । ବସ୍ତ୍ରାଦିକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଗଦା କରିବା
গাদা করা —12. To heap up clothes etc. promis-
उपर उपर रखना, गाज करना cuously or indiscriminately at a place. (ଯଥା—ଓଦା ଲୁଗା ଗୁଡ଼ାକ ଭଲ ହବ ହେଲା ଘର କଣରେ ମାଡ଼ି ଦେବାରୁ ଖାଲି ସଢ଼ି ଗଲେ ।) ୧୩ । ଜୋର୍‌ପୂର୍ବକ ଚାପିବା—13. To
চাপা press tightly. (ଯଥା—ଏ କଲମକୁ ମାଡ଼ିକରି ନ

চাপনা ଲେଖିଲେ କାଗଜରେ ଅକ୍ଷର ଭଲ ରୂପେ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ ।) ୧୪ । ଛିଦ୍ର ଅବର ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ସେ ଛିଦ୍ରରେ ସିଠା, କନାଖଣ୍ଡ, ଠିପି ଆଦି ବସ୍ତୁ ଭର ଭରିବା—
লাগান 14. To thrust (a stopper) into; to push
ঘুসানা (a cork or gag) to a hole to stop it. (ଯଥା—କଣା ଗାଲରେ ପୁଳାଏ ମକୁ ସିଠା ମାଡ଼ି ଦେଲେ କାମ ଚଳିଯିବ ।) ୧୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବକୁ ବା ଭାବକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—15. (figurative) To
শুনা অভনা accept a proposal; to appreciate an idea. (ଯଥା—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ଭାଗବତ ପଢିବାକୁ ଯେତେ ବୁଝାଇଲି, ସେ ମୋ କଥାକୁ ଆଦୌ ମାଡ଼ିଲେ ନାହିଁ ।) ୧୬ । ମୁହଁକୁ ଭୂମି ଆଡ଼କୁ ନତ
নীচু করা, পুতা କରିବା—16. To hang down (one's
माडना head. (ଯଥା—ସେ ମୁହଁଟାକୁ ତଳକୁ ମାଡ଼ିଛି ।) ୧୭ । (ଚାଲିବା ପାଇଁ) ପାଦରେ (ଜୋତା ବା କଠାଉ)
পরা ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା—17. To put on shoes or
पहनना sandals while walking. ୧୮ । ଜୋର୍ ପୂର୍ବକ
ঢুকান घुसेड देना ପୂରାଇବା—18. To thrust with force. ୧୯ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ଯିବା—19. To
মাড়া touch; to enter into the precincts or
पाँव देना vicinity of. (ଯଥା—ଆଜିକୁ ବରଷେ ହେବ ସେ ଆମ ଦୁଆର ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି; ସେ ମୋ ଘର ମାଡ଼ ନାହିଁ, ମୁଁ ସେ ଅବୁଝାମଣା ରାଜ୍ୟର ତ୍ରିସୀମାକୁ ମାଡ଼ିବି ନାହିଁ ବୋଲି ସଙ୍କଳ୍ପ କରିଛି ।) ୨୦ । ବୁଝିବା; ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା—20. To understand; to comprehend. (ଯଥା—ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ସୁକୁମାରମତି ବାଳକମାନେ ବୀଜଗଣିତ ସମସ୍ୟାମାନ ମାଡ଼ୁ ନାହାନ୍ତି ।) ୨୧ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—21. To progress; to advance. ୨୨ । ଦେହରେ ଦୃଢ଼ଭାବେ ଯବଲାରେ ଗେଞ୍ଜି ଦେବା—22. To poke or push something strongly an another. (ଯଥା—ଦୁଷ୍ଟ ପିଲାଟା ମୋ ଦେହରେ କଅଁ ଖଣ୍ଡାଟାଏ ମାଡ଼ିବାକୁ ବଢ଼ୁଛି ।) ୨୩ । ମାଡ଼ି ଦେବା (ଦେଖ)—23. Mārdi debā (See) ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଲାଗିବା; ବୋଧ ହେବା —To seem; to appear. (ଯଥା—ମତେ ତା କଥା ଭଲ ମାଡ଼ୁଛି ।)

ମାଡ଼ିବା ଦଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସକର୍ମ) (ସଂ. ମୃଦ ଧାତୁ ଓ ଦଳ ଧାତୁ.)
Mārdibā dalibā ୧ । ଗୋଡ଼ରେ ଚକଟିବା—1. To
(ମାଡ଼ିକି ମକଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) trample with the feet.
মাড়া, চটকা ୨ । ଗୋଡ଼ ଦ୍ୱାରା ମଳାମଳ କରି ନଷ୍ଟ କରିବା—
माडना पीसना 2. To spoil a thing by trampling
(ମାଡ଼ି ଦଳିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) upon it.

ମାଡ଼ି ମକଚି ହୋଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବହୁ କଷ୍ଟର
Mārdi makachi hoi rahibā ଚେଷ୍ଟା ପରେ ଉପାୟାନ୍ତର
(ମା[ମୋ]ଡ଼ି ମୁ[ମା]ଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ ଦେଖି ଶେଷକୁ
চুপচাপ থাকা ତୁନି ହୋଇ ରହିବା; କର୍ମ ଆଦରି ରହିବା—
मोडमाड होकर रहना (figurative) To keep quiet and be reconciled to one's lot after a good deal of fruitless efforts.

ମାଡ଼ି ମଖାସା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଜାଗିର—
Mārdi makhāsā Service grant.

ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଚାଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୀରେ ଧୀରେ ଅଗ୍ରସର ହେବା-
Mārdi mārdi chālibā 1. To advance slowly.
(ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. To
ধীরে ধীরে চলা, পা গুনে চলা advadce. (ଉ—ଜନ୍ମିଥିବା
धीरे धीरे चलना ପୁଣେ ଭୂମିରେ ଥାନ୍ତି ପଡ଼ି, ଏତ ଉଡ଼ିବଢ଼େ ପଳାଉଅଛି ମାଡ଼ି ମାଡ଼ି । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।)

ମାଡ଼ି ମାଲ—ଦେ. ବି—ଚାବୁକ; କୋରଡ଼ା—Whip. (ଉ—ଏହା
Mārdi māla ଶୁଣି କୃଷ୍ଣ ଅର୍ଜୁନ ଶୁଭିଲ, ଘୋଡ଼ାଙ୍କର ଉପରେ
কোড়া ପିଟିଲେ ମାଡ଼ିମାଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଭୀଷ୍ମ ।)
कोडा

ମାଡ଼ି ମୁଡ଼ି ପୂରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ସଙ୍କୀର୍ଣ୍ଣ ଆଧାରରେ
Mārdi murdi pūrā(re)ibā ବେଶି ପରିମାଣର ଜିନିଷ
(ମାଡ଼ିମୁଡ଼ି ଭର୍ତ୍ତି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜୋରପୂର୍ବକ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା
মেড়ে মুড়ে ঢোকানা To fill up a receptacle by pres-
माड मुड कर घुसाना sing or squeezing things into it.

ମାଡ଼ି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିସ୍ତାରିତ ହେବା—1. To spread.
Mārdi jibā ୨ । ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—2. (number of chil-
বেড়ে যাওয়া बढना dren) To be on the increase. [ଉ—ଭାଇ ! ସେ ବଡ଼ମ୍ବନା କେବେ ପୁତ୍ର କନ୍ୟା; ମାଡ଼ିଗଲେ ବଢ଼ି ପର କେ କରେ ମନା । ଉପାସି. ଗୀତଲହରୀ ।] ୩ । ଚାଲିଯିବା—3. To walk. (ଯଥା—ଏଇ ବାଟେ ମାଡ଼ି ଯା ହୋ ।) ୪ । ବ୍ୟାପି ଯିବା—4. To overspread; to be diffused.

ମାଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଚ୍ଛାଦିତ କରି ରହିବା; ଆବରଣ
Mārdi rahibā କରିବା; ଘୋଡ଼ାଇବା—1. To envelop;
অধিকার করে থাকা to overcloud. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ
माड़ करके रहना ଅଧିକାର କରିବା—2. To possess; to accupy permanently. [ଉ—ଗୋପପୁରକୁ ଗାଈ ବନ, ଏ ବନକୁହିଁ ମାଡ଼ି ରହ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୩ । ସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କରିବା—3. To occupy a space. [ଉ—ନବଯୁଣ ମାଡ଼ି ରହିଛି ତାର ଆଠ । ସାରଳା ମହାଭାରତ ।]

ମାଡ଼ୁ—ଦେ. ବି—(ସ. ମଣ୍ଡ)—କଞ୍ଚା ଅମ୍ବକୁ ଚିରି ଅଚାର ବା ଅଡ଼ଙ୍ଗା Mārdu କରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଭରେଇ କରିବା ମସଲାଗୁଣ୍ଡା ଆଚারের মসলা (ନକେ)—Condiment-powder put अचारकी मसाला inside split mangoes to prepare pickle.

ମାଡ଼ୁଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ପରଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇବାରେ Mārduā ଅଭ୍ୟସ୍ତ—1. Habituated to be beaten মারখেগো मारखा by others. ୨ । ପ୍ରହାର ଖାଇବାର ମାଡ଼େଇ } —ସ୍ତ୍ରୀ ଯୋଗ୍ୟ—2. Deserving to be ମାଡ଼ୋଇ thrashed. [ଯଥା—ସେ ଗୋଟାଏ ଭାରି ମାଡ଼ୁଆ ।] ବି—୧ । ଅନ୍ୟଠାରୁ ମାଡ଼ ଖାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. One who has been beaten by another. ୨ । ମାଡ଼ ମାରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who beats another. [ଭି—ମାଡ଼ୁଆ ନ ଥାଇ ଗୁହାରିଆ । ଉପ ।]

ମାଡ଼ୁ ମାଡ଼ୁ—ଦେ. (ଧ୍ୱନ୍ୟାନୁକରଣ) ଅ—(ତୁଳନୀୟ ସ. ମଡ଼- Mārdu mārdu ମଡ଼ାୟିତ ଯାହାକୁ ମଡ଼ମଡ଼ କରି ଚୋବାଇ ମড়মড়,কড়মড় କରି ଖିଆ ଯାଇଥାଏ)—ଟାଣ ଜିନିଷ ବା କଞ୍ଚାଫଳକୁ मड मड ଚୋବାଇବାର ଭଳି ଶବ୍ଦ; ଖଡ଼ୁ ଖଡ଼ୁ; ମଡ଼ ମଡ଼—Rattling sound caused by chewing a hard or thing raw fruit.

ମାଡ଼େ—ଦେ. ବି—ମାଡ଼ର ଏକ ବର୍ଷା—A shower of beating Mārde বেদম মার मार or thrashing. [ଯଥା—ଚାଲେ ମୁ ମାଡ଼େ ଲଗାଇବି ଯେ, ତୋର ବାଡାକେତେ ଯାଏ ମନେ ଥିବ ।] ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) (ମାଡ଼େ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅ—ବୋଧ ହୁଏ—Perhaps.

ମାଡ୍ଡୁକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଢୋଲିଆ; ଢୋଲ ବଜାଇବା ବ୍ୟକ୍ତି—A Maḍḍuka (ମାଡ୍ଡୁ ବିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) drummer (Apte).

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଡ୍ରାସ—ବୈଦେ. (ପ୍ରାଦେ) (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ଇଂ. ନାମ)— Mā(me,myā)drās ମାନ୍ଦ୍ରାଜ (ପ୍ରଦେଶ ଓ ନଗର)— মাদ্রাজ मदरास Madras. (town and rovinec).

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ଡ୍ରାସ୍ ମେଲ—ବୈଦେ. (ପ୍ରାଦେ) (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ଇଂ)— Mā(me,myā)drās mel କଲିକତା ଆଦି ସ୍ଥାନରୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ মাদ্রাজ মেল ନଗରକୁ ଓ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରୁ ସେସବୁ ସ୍ଥାନକୁ ଯାଉଥିବା ଗାଡ଼ି । मदरास मेल ଡାକ-ରେଲଗାଡ଼ି—The Madras mail train.

ମାଢ଼—ଦେ. ବି—(ସ. ମାଢ଼=ପରିମାଣ; ଓଜନ)—୧ । ୧° ରତି Mārdha ଓଜନର ସୁନା ବା ଓଜନ ହେବା ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ— 1, A small weight of gold or any other article. ୨ । ଓଜନ ବିଶେଷ; ଦଶ ରତି ବା ଅଧ ତୋଳା—2. A standard weight; half a tola. [ଦ୍ର—ସୁନା ରୁପା ଓ ବାସନ ଆଦି ଓଜନ କରିବାରେ ମାଢ଼ ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ:—

୪ ଧାନ=୧ ରତି (ସ. ରକ୍ତିକ=ଗାଇଞ୍ଚ)

୪ ରତି=୧ ରତି (ସ ଚଉଡ)

୨ ରତି=୧ ମସା (ସ. ମାଷକ)

୫ ମସା=୧ ମାଢ଼

୨ ମାଢ଼=୧ ତୋଳା (ସ. ତୋଲକ)

୪ ବା ୨ ତୋଳା=୧ ପଲ

୧୮ ବା ୨° ପଲ=୧ ସେର

ଅତଏବ ୧ ମାଢ଼=ଅଧ ତୋଳା ବା ଅଧ ଭରି । ଏ ମାଢ଼ ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ମାଦଳା ପାଞ୍ଜିରେ ବହୁବାର ହୋଇଅଛି ।] [ଭି—ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଦଶଲକ୍ଷ ମାଢ଼—ଚାର୍ଚ୍ଚିତା- ଲଳ୍ଲ ।] ଦେ. ବିଣ—(ଫା. ମୋହର=ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା)— ବହୁ ପରିମିତ (ମୁଦ୍ରା)—3. A large amount of money. [ଯଥା—ତା ଉପରେ ମୋର ମାଢ଼େ ଟଙ୍କା ଅଛି ।]

ମାଢ଼ି—ସ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଢ଼୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କରଣ ଇ)—୧ । Mārdhi ପତ୍ରର ଶିରା—1. The ridge on the back of a leaf; the tissue of a leaf. ୨ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ; ଦୈନ୍ୟ—2, Poverty. ୩ । ଦାନ୍ତ ମୂଳ—3. The gum of teeth. ୪ । ଦାନ୍ତମୂଳକୁ ଆବରଣ କରିଥିବା ମାଂସର ହୁଡ଼—4. The ridge of flesh covering the roots of the teeth. ୫ । ଚଳୁର ଅଫୁଟା ପତ୍ର; ବିସ୍ତୃତ ବା ମେଲା ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଗଛର ପତ୍ର—5; The young leaf before it opens (Apte). ୬ । ବାଢ଼ାଢ଼ା ଦାନ୍ତ—6. A double tooth (Apte). ୭ । (+ଭାବ. ଇ) ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା; ପୂଜନ—7. Honouring (Apte). ୮ । କ୍ରୋଧ—8. Anger; passion (Apte). ୯ । ମନୋଦୁଃଖ; ବିମର୍ଷତା—9. Sadness; dejection (Apte). ୧° । ବସ୍ତ୍ରର ଧଡ଼ି—10. The border or hem of a garment (Apte).

बरेका कुत्ता ଦେ. ବି—୧ । କଇଁ ଫୁଲ ଆଦିର ସାକକୋଷ— 1. The calyx of some flowers, as water lily, lotus. (ଯଥା—କଇଁ ମାଢ଼ି; ପଦ୍ମ ମାଢ଼ି ।) ୨ । ମାଢ଼ି (ଦେଖ)—2. Mārdi (See)

ମାଢ଼ିଆ—ଦେ. ବି—(ସ. ମାଢ଼ି) —ମାଢ଼ି ୪ (ଦେଖ) Mārdhiā মাড়ি मसकुर Mārdhi 4 (See)

ମାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଢ଼ିବା; ଏକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ Mārdhibā ସଂଲଗ୍ନ କରିବା—To put or press a thing মাড়ান चपाना upon another

ମାଢ଼େ—ଦେ କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅତି ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର; ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ Mārdhe একটু कुछ 1. A little; a bit. [ଭି—ସେ ବୃନ୍ଦାବନ ଯେଉଁଠିଅଛେ, ବୁଝିବୁ ନ ଛାଡ଼ିଲା ମାଢ଼େ । ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣ ଗୀତା ।] ୨ । ଅନେକ; ପ୍ରଚୁର— 3. Much. (ଯଥା—ସେ ବହୁସ୍ଥାନ ଠାରୁ ମାଢ଼େ ଧାଉଛି ।) ଦେ. ବିଣ.—୧ । ଏକ ମାଢ଼ ପରିମିତ— 1. Weighing half a tolā. ୨ । ବହୁ ପରିମିତ

2. Much; large in quantity. ଦେ. ବ—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ ବସ୍ତୁ—A very little quantity.

ମାଢ଼ୋର—ଦେ. ବ—ଗଣିତ ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବାର ସାଙ୍କେତିକ ସୂତ୍ର ବା
Mardhori ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରଣାଳୀ—A set formula or key for solving arithmetical problems.

ମାଣ(ନ୍)କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବ—କୋହ୍ଲମାନଙ୍କର ଅନେକ-
Mān(n)ki ଗୁଡ଼ିଏ ମୁଣ୍ଡା ବା ଗ୍ରାମସର୍ଦ୍ଦାରଙ୍କ ଉପରେ ପ୍ରଧାନ
मानकी ସର୍ଦ୍ଦାର—The head Sarddāra of the Kohla tribes.

ମାଣ—ଦେ. ବ (ସ. ମା. ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ 'ମାନ')—୧ । ପଚିଶ ଗୁଣ୍ଠ
Māṇa ପରିମିତ ଜମି—1. A measure of land consis-
আড়াই বিঘা ting of 25 Gunṭhas. [ଦ—୧ ବାଟି = ୨୦ ମାଣ, ୧ ମାଣ = ୨୫ ଗୁଣ୍ଠ, ୧ ଗୁଣ୍ଠ = ୧୬ ବିଶ୍ୱା । ଦୀର୍ଘ ୨୦ ପଦକା ଓ ପ୍ରସ୍ଥ ୨୦ ପଦକା ହେଲେ ଏକମାଣ ଜମି ହୁଏ. କିନ୍ତୁ ପଦକାର ଲମ୍ବର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମାଣର ପରିମାଣର ତାରତମ୍ୟ ହୁଏ ।

୨୪ ଦସ୍ତିଆ ମାଣ = ଏକ ଏକର = ପ୍ରାୟ ୨୧ ବିଘା; ଷୋଳ ଦସ୍ତିଆ, ଚଉଦ ଦସ୍ତିଆ ଓ ବାର ଦସ୍ତିଆ ମାଣ ଅଛି । ବାର ଦସ୍ତି ପଦକାର ଏକ ମାଣ = ¼ ଏକର । ଚଉଦ ଦସ୍ତି ପଦକାର ଲମ୍ବ = ୬ ହାତ ୧ କାଣି = ୬ ହାତ ୨୨ ଅଙ୍ଗୁଳ । ମାଣର ସାଙ୍କେତିକ 'ମା'; ଯଥା—ଏକମାଣ
माना ଜମି = ମା୧।୦ ।] ୨ । ଏକ ଗଉଣୀର ୧୨ ଭାଗର ଏକ ଭାଗ; ଶସ୍ୟର ପରିମାଣ—2. A measure of grain one 12th of a Gauni. [ଦ୍ର—ଏକ ଭରଣ = କୋଡ଼ିଏ ଗଉଣୀ; ଏକ ଗଉଣୀ = ବାର ମାଣ । ଗଉଣୀର ତାରତମ୍ୟ ଅନୁସାରେ ମାଣର ତାରତମ୍ୟ ହୋଇଥାଏ । କଟକୀ ସେର ସେରଅ ଗଉଣୀର ମାଣ = ¾ ସେର । ଛଅ ସେରଅ ଗଉଣୀର ମାଣ ½ ସେର । ଛଅ ସେରଅ ଗଉଣୀର ମାଣ = ½ ସେର ।] ୩ । ମାଣେ ପରିମିତ ଶସ୍ୟାଦି ମପାଯିବା ପାତ୍ର—3. A pot for measuring one Māṇa of grain. [ଦ୍ର—ଗୋପୀ ବୋଲନ୍ତି କୃଷ୍ଣ ଶୁଣ । ଘର ଭିତରୁ ମାଣ ଆଣ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । କେଉଟମାନଙ୍କ ଚୂଡ଼ାକୁଟା ଢିଙ୍କିମୁଣ୍ଡାରେ ଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ଉଖୁଣ୍ଡି—4. The hole or receptacle for holding the paddy to be flattened by the Dhinki by Keutas who pound
मानकचु paddy into Churdā. ୫ । (ସ. ମାନକ)
मानकंद ମାଣସାରୁ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—5. Arum Indicum. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୬ । ଶସ୍ୟାଦିର ମାପବିଶେଷ; ୪୨ ଟଙ୍କା ଓଜନର ପରିମାଣ; ଅଧସେର—1. Half a seer. ୨ । ୧ ବିଶା; ୧୨୦ ବା ୧୫୦ ତୋଳା—2. One Bisā, 120 or 150 Tolās.

ମାଣ ଓ(ବ)ସା—ଦେ. ବ-ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସ ଗୁରୁବାର ଦିନ ଲକ୍ଷ୍ମୀ
Māṇa-o(ba)sā ରୂପେ କଳ୍ପିତ ଧାନପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଣକୁ ସାଜାଇ କରାଯିବା
लक्ष्मीपूजा ଲକ୍ଷ୍ମୀପୂଜା-A religious rite observed in honour of Goddess Lakshmī represented by a māṇa or corn-measuring pot on Thursdays in the month of Mārgasira or Māgha. [ଦ୍ର—କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାର୍ଗଶିର ମାସରେ; କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ମାଘ ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସରେ ଏ ବ୍ରତ କରାଯାଏ ।]

ମାଣ ଓ(ବ)ସା ଗୁରୁବାର—ଦେ. ବ—ମାର୍ଗଶିର ବା (କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ)
Māṇa o(ba)sā gurubāra ମାଘ ବା ଶ୍ରାବଣ ମାସର ଗୁରୁବାର ମାନ—The thursdays of the month of Mārgasira (or at some places) Māgha or Srābaṇa when Lakshmī is worshipped). [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଗୁଡ଼ିଏ ଶୁକ୍ଳ ଧାନ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଣକୁ ଗଦିଳରେ ସ୍ଥାପିତ କରି ତାକୁ ଲକ୍ଷ୍ମୀରୂପେ କଳ୍ପନା କରି ପୂଜା କରାଯାଏ ।]

ମାଣକ—ସ. ବ (ମା. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ + କ)—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
Māṇaka (ମାଣକନ୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) Māṇasāru (See)

ମାଣକନ୍ଦା—ଦେ. ବ. (ସ. ମାଣକ + କନ୍ଦ)—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)
Māṇakandā Māṇasāru (See)
मानकचु मानकच्चु

ମାଣ ଗଉଣୀ—ଦେ. ବ. (ଯୌଗିକ ପଦ)—ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପାତ୍ରଦ୍ୱୟ;
Māṇa gauṇī ଶସ୍ୟ ମାପିବାର ପରିମାଣଦ୍ୱୟ;—ମାଣ (ଛୋଟ)
(ମାଣ ଗୌଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ଗଉଣୀ (ବଡ଼)—A smaller and a bigger measure of corn

ମାଣ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଧାନ ମାପିବାର ପାତ୍ର 'ମାଣ'ର ପିଠିପାଖ—
Māṇa gāṇḍi The back or downside face of a
मानका पैंद Māṇa pot.

ମାଣ ଗାଣ୍ଡିରେ ଧାନ ମାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଶୁଭ) (ମୃତାହ କ୍ରିୟା
Māṇa gāṇḍire dhāna māpibā ସମୟରେ ଦଶାହଠାରୁ
मानका पैंदमें धान मापना ଫେରି ଆସି କ୍ରିୟା ଧରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ମାଣର ପିଠିପାଖ ଧରି ତା ଉପରେ ଗଣ୍ଡାଏ ଗଣ୍ଡାଏ କରି ଧାନ ରଖି ମାପିବା—To measure grain by the back or buttom side up of a Māṇa pot on 10th day of a funeral ceremony, after returning from the funeral ghat. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସମୟରେ ମାଣ ଗାଣ୍ଡିରେ ଧାନ ମାପିବା ଅନୁଚିତ ।]

ମାଣ ଗୁଣ୍ଠବିଶ୍ୱା—ଦେ. ବ. (ଯୌଗିକ ପଦ)—ଜମି ମାପିବାର ମାଣ,
Māṇa guṇtha biswā ଗୁଣ୍ଠ ଓ ବିଶ୍ୱା—Measure of
বিঘা কাঠা বিশ্বা land by Māṇa, Guṇtha and
मान बिघा घूरकट्ठा Biswā. [ଦ୍ର—ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠ ଅଙ୍କରେ ଲେଖାଯାଏ ଓ ବିଶ୍ୱା ପଣରେ ଲେଖାଯାଏ; ମାଣ ଓ ଗୁଣ୍ଠ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଗାର ପଡ଼େ; ଯଥା—୩ ମାଣ ୫ ଗୁଣ୍ଠ ୭ ବିଶ୍ୱା = ମା ୩।୫।୭ ।]

ମାଣ ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ପରମାୟୁ ଶେଷ ହୋଇଯିବା—
Māṇa pūribā One's life coming to an end; the
অন্নজল শেষ হওয়া full measure or span of a life.
माप पूरना [ଦ୍ର—ମାଣ ପୂରିଲ ଉତ୍ତରେ ପୂତା !—ଶିଶୁବେଦ ।]

ମାଣବ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ=ମନୁଷ୍ୟ+ଯୁବ୍‍।ର୍ଥେ. ଅ; +ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—
Māṇaba ୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମନୁଷ୍ୟ; ଭେଡ଼ା ଲୋକ;—1. A manikin.
(ମାଣବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଅବଜ୍ଞାର୍ଥକ) ବାଳକ;
(ମାଣବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅର୍ଭକ ଟୋକା— 2. (contemptuous) A boy; a youngster; a lad.
୩ । କୁତ୍ସିତ ଲୋକ—3. An ugly man. ୪ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ବାଳକ—4. A Brāhmaṇa boy. ୫ । ଷୋଡ଼ଶ ବର୍ଷୀୟ ବାଳକ—5. A boy of 16 years of age. ୬ । ଅଷ୍ଟାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—6. Name of a metre of 8 syllables.
୭ । ବିଂଶତିଯଷ୍ଟିକ ହାର; କୋଡ଼ିଏସରିଆ ହାର—7. A 20-stringed necklace. ୮ । ୧୬ ସରିଆ ହାର—8. A 16-stringed necklace. ୯ । ଅର୍ଦ୍ଧୋଚ୍ଚାରିତ ମନ୍ତ୍ର—9. Half-uttered hymn. [ଦ୍ର—(୭ ଓ ୮) ଅର୍ଥରେ ସେ ପ୍ରମାଣ ମାଣବକ ମୁକ୍ତାହାର ଦେଖ 'ମାଣବକ' ।] ୧୦ । ମନୁଷ୍ୟ (ଦୃ. ସ.)—10. Man ୧୧ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—11. A silly fellow (Apte.) ୧୨ । ଧର୍ମ ବିଷୟ ଶିକ୍ଷା କରୁଥିବା ଛାତ୍ର-12. A scholar; a religious student (Apte)

ମାଣ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସ ଗୁରୁବାର ଦିନ ମାଣରେ ଧଳା ଧାନ ଭର୍ତ୍ତି କରି ବସ୍ତ୍ରାଦିରେ ବିଭୂଷିତ କରି ତାକୁ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ ରୂପେ ପୂଜା କରିବା—To worship a measuring pot filled with white paddy on every thursday of the month of 'Mārgaśira' or Māgha.
Māṇa basā(se)ibā

ମାଣ ବସା ଗୁରୁବାର-ଦେ. ବି-ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘମାସର ପ୍ରତି ଗୁରୁବାର
Māṇa basā gurubāra —The thursdays of the
(ମାଣ ବସା ଓଷା—ଅନ୍ୟରୂପ) month of Mārgaśira or Māgha. [ଦ୍ର—ମାର୍ଗଶିର ବା ମାଘ ମାସର ଗୁରୁବାର ଦିନ ହିନ୍ଦୁ ଗୃହସ୍ଥ ଘରେ ଗୋଟିଏ ଧାନମପା ମାଣରେ ଧଳା ଧାନ ପୂରାଇ ତାକୁ ବସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ବିଭୂଷିତ କରି ତାହାକୁ ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ କଳ୍ପନା କରି ଲକ୍ଷ୍ମୀ ପୂଜା କରନ୍ତି ଓ ମାଘ ମାସର ଗୋଟିଏ ଗୁରୁବାରରେ ଏ ବ୍ରତ ଉଦ୍‍ଯାପନ କରନ୍ତି ।]

ମାଣବୀନ—ସଂ. ବଣ (ମାଣବ + ଈନ)—ଟୋକାଳିଆ; ଶିଶୁଜନୋଚିତ—
Māṇabīna Boyish; childish (Apte).

ମାଣବ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାଣବ+ଯ)—୧ । ଯୁବକ ବାଳକ—1. A
Māṇabya number or company of boys.
୨ । ବାଲ୍ୟକାଳ—2. Boyhood. ୩ । ଶୈଶବ—3 Childhood

ମାଣ ସାରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାଣକ)—ମହଣସାରୁ; ସାରୁ ଜାତୀୟ ଏକ
Māṇa sāru ପ୍ରକାର କନ୍ଦ—Arum Indicum; Alocacia Indica.
ସଂ. ନାମ—ମାଣକ, ମାଣକନ୍ଦ,
ମହାପତ୍ର
मान कचू
मान कन्द
ମ. ମାଣ କନ୍ଦ
[ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳ ଶିଳପୁଆ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ବଡ଼ ଓ ଏହାର ପତ୍ର ସାରୁ ପତ୍ର ପରି, କିନ୍ତୁ ୩ ଫୁଟ୍ ପରିଧି ବିଶିଷ୍ଟ । ଏହାର କନ୍ଦ ଭକ୍ଷ୍ୟ । ଷଷ୍ଠସାରୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ କୃଷିଜାତ କନ୍ଦ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶୋଥ ହାରକ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ ଏବଂ ଏହା ପିତ୍ତ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ଓ ଉଦରୀ ରୋଗ ନାଶକ ।]

ମାଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାନ)—ଅଭିମାନ (କନ୍ଦେ)—
Māṇi Hauteur; sulleness due to displeasure
मान अभिमान

ମାଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ. (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ;
Māṇiā(ā̃) ଯଥା—ଚାରିମାଣିଆ ଡିହ; ଛଅ ମାଣିଆ ବିଅର)—
मानिआँ ଏତେ ମାଣ ପରିମିତ—Measuring so many Māṇas.

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି)ଦେ.ବି-ଓଡ଼ିଆ ଗଡ଼ଜାତର ବଡ଼ାମ୍ବା ରାଜ୍ୟର ମାଣିଆବନ୍ଧ
Māṇiā bandi(ndhi) ନାମକ ସ୍ଥାନର ତନ୍ତୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବୁଣା ହେବା ରେଶମଖଡ଼ିଆ ଧଳା ସୂତା ଲୁଗା ଓ ଶାଢ଼ୀ—A kind of cloth hand-woven by weavers of a village 'Māṇiābāndha in the Oriya State of Bardambā.
[ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ ଏମାନେ ଖୁବ୍ ସରୁ ଓ ମସୃଣ ଲୁଗା ବୁଣୁଥିଲେ; ଏମନ୍ତ କି, ୧୦ ହାତ ଲମ୍ବର ଲୁଗା ଓ ୬ ହାତ ଲମ୍ବର ଶାଢ଼ୀର ଏକକ ଯୁଡ଼ା ହୋଇ ଖଣ୍ଡିଏ ବାଉଁଶ ନଳ ମଧ୍ୟରେ ରହି ପାରୁଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଉତ୍ସାହ ଓ ଆଦର ଅଭାବରୁ ଏ ଲୁଗାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା କମିଯାଇ ଅଛି । ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ଯଥା, ଶାଢ଼ୀ ଓ ଦୋପଟ୍ଟା ପ୍ରଭୃତିମାନ ବୁଣାଯାଏ । ଏ ଲୁଗାମାନଙ୍କରେ ଏକ ଫୁଲିଆ ଓ ଏକାଧିକ ଫୁଲିଆ ଚଉଡ଼ା ରେଶମୀ ଧଡ଼ି ଥାଏ ।]

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି) ଯଥା—ଦେ. ବି—ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସରୁ
Māṇiā bandi(ndhi) jathā ଧୋତି ପଟର (ଏକତ୍ର ଲାଗିଥିବା)—A pair of clothes (lower and upper pieces) woven in one length in 'Māṇiābandha.'

ମାଣିଆ ବନ୍ଧ(ନ୍ଧି) ଶାଢ଼ୀ—ଦେ. ବି—ଚଉଡ଼ା ରଙ୍ଗୀନ୍ ଧଡ଼ି ଥିବା
Māṇiā bandi(ndhi) ମାଣିଆବନ୍ଧରେ ବୁଣା ସୂତା ଶାଢ଼ୀ—Cotton Śārdhis woven in Māṇiābandha

ମାଣିକ୍(କ)ଚାନ୍ଦି—ଦେ. ବି—୧ । ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳ ଦେଶରେ ଲଗା
Māṇik(ki)chāndi ଯାଇଥିବା ଗୁଆ ଗଛରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନିକୃଷ୍ଟ ଓ
চান্দী(সুপুরী) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗୁଆ—1. The areca nut (grown
मानिक चंदी in this country); Indian Camomyle:
ছোটকচু Chrysanthemum Indicum. ୨ । ଏକ

ଷ୍ଟୋଟା ସାଢ ପ୍ରକାର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସାରୁ—2. A kind of edible
ବୃন্দাবনী(গেঁদা) arum. ୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫଳଦଅ ଓ ନାଲି
गुलदावदी ମିଶା ପାଖୁଡ଼ା ଯୁକ୍ତ ସାନ ଗେଣ୍ଡୁ ଫୁଲ—
3. French marigold.

ମାଣିକ୍(କି) ମକଦଲ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଣିକ୍ ଚୁନ୍ଦ ୩ (ଦେଖ)
Māṇik(ki) makadala Māṇik chāndi 3 (See)

ମାଣିକ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ)—୧ । ମାଣିକ୍ୟ; ପଦ୍ମରାଗ ମଣି;
Māṇika ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣର ମଣିବିଶେଷ—1. Ruby. (ଯଥା—
মাণিক ଦେଖାଇଲ୍ସ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ମାଲା, ମାଣିକ—ଭଞ୍ଜ ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)
मानिक, लाल [ଦ୍ର—ହାଡ଼ି ଘରେ ମାଣିକ ପଡ଼ିବା ନ୍ୟାୟ—
ହାଡ଼ିମାନେ ମାଣିକ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ବୁଝି ନ ପାରି ତାକୁ ଅନାଦର
କଲା ପରି, କୌଣସି ଗୁଣୀ ଲୋକ ନିର୍ଗୁଣ ଲୋକଙ୍କ
ଦେଶରେ ପଡ଼ିଲେ ଅନାଦୃତ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ନ୍ୟାୟର
ଉପମା ଦିଆଯାଏ ।] ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଣିକ୍ୟ ନାମ
ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling a
female named Māṇikya.

ମାଣିକ ଚୁନା(ରା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ ଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ଅଳଙ୍କାରକୁ ପାଲିସ
Māṇika chūnā(rā) ଓ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ କରିବା ପାଇଁ ବଣିଆଙ୍କ
মানিকচুর ବ୍ୟବହୃତ ମାଣିକ୍ୟର ଚୂର୍ଣ୍ଣ—Powdered
मानिकरेत ruby used by goldsmiths for
polishing ornaments.

ମାଣିକ (କି)ଯୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବି (ପୁଂ ଓ ପୁଂ. ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ+
Māṇika (ki)jorḍa(rḍā) ଯୁଗ୍ମ)—୧ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ପରସ୍ପରଙ୍କ
(মাণিক জোড়ী—স্ত্রী) ପ୍ରିୟ ସଙ୍ଗି ଦ୍ୱୟ—1. A pair of
মাণিক জোড় bosom friends. ୨ । ପ୍ରେମିକାପ୍ରେମିକ-
मानिक जोर(ड) ଦ୍ୱୟ—2. A couple of lovers.

ମାଣିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମା ଧାତୁଜ ମାନ)—୧ । ତେଲ, ଘିଅ ଓ
Māṇikā ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାର ପିତଳ ମାଣ—1. A measuring
पितलको मान pot of brass for measuring oil,
ghee and grains. ୨ । ମାଣିକି ଗଉଡୁଣୀ
(ଦେଖ)—2. Māṇiki gaurḍuṇi (See)
ସଂ. ବି—୧ । ମଦ୍ୟ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. Wine. ୨ ।
ଅଠପଲ ଓଜନ ପରିମାଣ ବିଶେଷ—2. A particular
weight (equal to eight Palas) (Apte)

ମାଣିକି—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଣିକ୍ୟ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—A name
Māṇiki for calling a woman named Māṇikya.
[ଉ—ଝଲଝଲି ମାଣିକି ! ଢଳ ଢଳ କର ଅନେଇ
ଥାଏ ନଇବଢ଼ି ପାଣିକି—ଗୀତ ।]

ମାଣିକି ଗଉଡୁଣୀ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳର ଇତିହାସପ୍ରସିଦ୍ଧା ଗୋଟିଏ
Māṇiki gaurḍuṇi ଗଉଡୁଣୀ—A milkmaid famous in the history of Orissa. [ଦ୍ର—କଥିତ
ଅଛି ଯେ ଉତ୍କଳର ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଯେତେବେଳେ
କାଞ୍ଚିରାଜାଙ୍କ କୃତ ଅପମାନକାର ପ୍ରତିଶୋଧ ନେବା ପାଇଁ
କାଞ୍ଚିରାଜ୍ୟକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଥର ଯୁଦ୍ଧଯାତ୍ରା
କରୁଥିଲେ, ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ ଖଣ୍ଡଧର ଛଡ଼ାରେ ଜଗନ୍ନାଥ
ଓ ବଳଭଦ୍ର ଠାକୁର ଯଥାକ୍ରମେ କଳା ଘୋଡ଼ା ଓ ଧଳା
ଘୋଡ଼ା ଚଢ଼ି ଯାଉ ଥାଆନ୍ତି; ବାଟରେ ମାଣିକି ଗଉଡୁଣୀ
ଦହି ବିକୁଥିଲା; ଏ ଦୁଇ ଜଣ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ତା ଠାରୁ ଦହି
ଖାଇଲେ, ମାଣିକି ତାଙ୍କୁ ଦହିର ମୂଲ୍ୟ ମାଗିବାରୁ
ସେମାନଙ୍କଠାରେ ଅର୍ଥ ନ ଥିବାରୁ କହି ଜଗନ୍ନାଥେ ମାଣିକିଙ୍କୁ
ତାଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି (ଯାହା କି ବଡ଼
ଦେଉଳରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାଙ୍କଠାରେ ଲାଗି ହୋଇ
ଥାଏ ତାହା) ଦେଲେ ଓ କହିଲେ ଯେ, କିଛିକ୍ଷଣପରେ
ଏ ବାଟେ ଯେଉଁ ରାଜା ସୈନ୍ୟ ସହିତ ଆସିବେ, ତାଙ୍କ
ଏ ମୁଦି ଦେଲେ ସେ ମାଣିକିଙ୍କୁ ଦହିର ଦାମ ଦେବେ ।
ଏହା କହି ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଦୁହେଁ ଅଗୋଚର ହେଲେ ।
ମାଣିକି ସେହିଠାରେ ଅପେକ୍ଷା କଲା । କିଛିକ୍ଷଣ ପରେ ରାଜା
ପୁରୁଷୋତ୍ତମଦେବ ଦଳବଳ ସହ ସେହିଠାରେ ପହଞ୍ଚିବାରୁ
ମାଣିକି ସେହି ମୁଦି ଦେଖାଇ ରାଜାଙ୍କୁ ଦହିର ଦାମ ମାଗିଲେ,
ରାଜା ସେ ମୁଦି ଜଗନ୍ନାଥଦେବଙ୍କର ଥିବାର ଦେଖି
ଅତି ବିସ୍ମିତ ହୋଇ ପଚାରିବାରୁ ମାଣିକି ସେ ଦୁଇ ଜଣ
ଅଶ୍ୱାରୋହୀ (ଯୁବକ)ଙ୍କର ରୂପଆଦି (ବଡ଼ ଜଣକ ଗୋରା ଓ
ସାନ ଜଣକ କଳା ଥିବା) ବର୍ଣ୍ଣନା କଲା । ଏଥିରେ ରାଜା
କୃତକୃତ୍ୟ ହୋଇ ଜାଣିଲେ ଯେ ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବଳଦେବ ସ୍ୱୟଂ
ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଯୋଦ୍ଧା ବେଶରେ ତାଙ୍କ ଆଗେ ଆଗେ କାଞ୍ଚି
ବିଜୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଯାଉଅଛନ୍ତି । ମାଣିକିଙ୍କୁ ରାଜା ବହୁତ
ପୁରସ୍କାର ଦେଲେ ଓ ସେଠାରେ 'ମାଣିକି ପାଟଣା' ନାମରେ
ଗୋଟିଏ ଗ୍ରାମ ବସାଇଲେ । ରାଜା ଏହି ଶକୁନଦ୍ୱାରା ଉତ୍ସାହିତ
ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ କରି କାଞ୍ଚିରାଜାଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରି ତାଙ୍କ ପ୍ରେମା
ପଦ୍ମାବତୀଙ୍କୁ ଆଣିଲେ ।]

ମାଣିକି ପ(ପା)ଟଣା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ଦକ୍ଷିଣରେ
Māṇiki pa(pā)ṭaṇā ଚିଲିକାକୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଗୋଟିଏ
ଗ୍ରାମ—Name of a village in the south of
the Puri district on the shore of the
Chilka Lake. [ଦ୍ର—ମାଣିକି ଗଉଡୁଣୀର
ନାମରେ ଏ ଗ୍ରାମ ପୁରୀ ରାଜା ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ଦେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା
ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଠାରେ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଓ ଘନ ଦହି
ମିଳେ; ସେ ଦହି ବାଉଁଶ ପାତ୍ରଅରେ ବସାଯାଏ ।]

ମାଣିକ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ମଣି—ରତ୍ନ+କୈ ଧାତୁ—ଦୀପ୍ତି ପାଇବା
Māṇikya +କର୍ତ୍ତୃ.ଯ)—ପଦ୍ମରାଗ ମଣି; ରକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ରତ୍ନ-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ବିଶେଷ; ଚୁନି—1. Ruby; Rubinus.
ପଦ୍ମରାଗ, ଶୋଣରତ୍ନ, [ଦ୍ର—ଏହା ଖଣିରୁ ବାହାରେ । ବ୍ରହ୍ମଦେଶ,
ତରୁଣ, ଲୋହିତକ, ଶ୍ୟାମ, ଲଙ୍କା, ମଧ୍ୟଏସିଆ, ୟୁରୋପ,
ଶୃଙ୍ଗାରୀ, ରବିରତ୍ନକ, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆରେ ମାଣିକ୍ୟର ଖଣି ଅଛି ।
ଲୋହିତ, କୁରୁବିନ୍ଦ, ରାସାୟନିକ ବିଶ୍ଳେଷଣଦ୍ୱାରା ଦେଖାଯାଇ
ସୌଗନ୍ଧିକ ଅଛି ଯେ ଏଥିରେ ଆଲୁମିନିୟମ୍, ମାଗ୍ନେସିୟମ୍
मानिक, चूनी ଓ ଅକ୍ସିଜେନ୍ ଅଛି । ଗାଢ଼ଲାଲ, ଫିକାଲାଲ

माणिक; लाल — ବା ଗୋଲ୍ଲଫୀ, ନୀଳଗନ୍ଧୀ ଓ ବାର୍ଣ୍ଣଣୀ,
ମ. ମାଣିକ — ଏପରି ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟ ଅଛି ।
ଗୁ. ମାଣ୍ୟକ, ଚୁନୀ — ମାଣିକ୍ୟକୁ ଯୋଡ଼ାଗା ସଙ୍ଗେ ଅଧିକ ତାପରେ
ତେ. ମାଣିକ୍ୟ — ତରଳ କଲେ ଏହା କାଚ ପରି ତରଳ ଯାଏ
ଫା. ଲାଲବଦଖସାନୀ — ଓ ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ଉଭେଇ ଯାଏ । ଯେଉଁ
ଅ. ଲାଲ — ମାଣିକ୍ୟ ଗାଢ଼ନୀଳ ଓ ଯେଉଁ ମାଣିକ୍ୟକୁ ଅନ୍ୟ ମାଣିକ୍ୟରେ ଘଷିଲେ ଦାଗ ପଡ଼େ ନାହିଁ ତାହା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ । ପଦ୍ମପାଖୁଡ଼ା ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ପଦ୍ମରାଗ, ଗାଢ଼ରକ୍ତ ବା ଈଷତ୍ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ସୌଗନ୍ଧିକ, ପଲାଶଫୁଲ ପରି ଲୋହିତ ନାଲି ରଙ୍ଗର ମାଣିକ୍ୟକୁ କୁରୁବିନ୍ଦ ଓ ନୀଳରକ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣର ମାଣିକ୍ୟକୁ ନୀଳଗନ୍ଧିକ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ମାଣିକ୍ୟ ମଧୁର, ସ୍ନିଗ୍ଧ ଓ ବାତପିତ୍ତନାଶକ । ଏଥିର ଚୂନାରେ ଅଳଙ୍କାର ଅତି ଘଷାଯାଇ ପାଲିସ୍ କରାଯାଏ । ହି. ଶ.] (ଯଥା—ବନ୍ଧୁ ତଳେ ହୀରା ଦେଖ ।) ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ କଦଳୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. A species of excellent plantain. ୩ । ଆଠ ପଲର ଏକ ମାନ—3. A standard of weight of 8 Palas.

ମାଣିକ୍ୟ(କ୍) ଖମ୍ବ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଣିକ୍ୟ ସ୍ତମ୍ଭ)—ବାଲେଶ୍ୱର ନଗରର Mānikya(k) khamba ବହୁ ଜନାକୀର୍ଣ୍ଣ ଅଂଶ ବିଶେଷ—A populous quarter of the Balasore town. [ଦ୍ର—ଅଦ୍ୟାପି ମାଣିକ୍ୟ-ଖମ୍ବ ନାମ ଲୋକେ ଯେଣୁ ପ୍ରଥିତ । ସୁଧାକାଥ. ଦ୍ରଷ୍ଟା ।] [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ବାଣାସୁର ରାଜା ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ମାଣିକ୍ୟର ସ୍ତମ୍ଭ ସ୍ଥାପନ କରାଇଥିଲେ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ବାଲେଶ୍ୱର ରାଜବଂଶର ଦୁର୍ଗଚିହ୍ନ ଅଛି ।]

ମାଣିକ୍ୟ ଦେବ—ଦେ. ବି—(ନାମ)—ସଂସ୍କୃତରେ 'ଶୁଦ୍ଧି ଗ୍ରନ୍ଥ' ପ୍ରଣେତା Mānikya deba (ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥକାର)—The author of a Sanscrit work on purificatory rites.

ମାଣିକ୍ୟା—ସଂ. ବି.—୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଝିଟିପିଟି—1. A small house-Mānikyā lizard (Apte). ୨ । ଚକ୍ଷେନ୍ଦ ଟେଟ୍ରକ (?)—2. A small house-lizard with a shining scaly skin and red tail.

ମାଣିକ୍ୟାଦି ବର୍ଗ—ବି.—ସମସ୍ତ ପ୍ରକାରର ରତ୍ନ—All sorts of Mānikyādi barga gems. [ଦ୍ର—ମାଣିକ୍ୟ, ମୁକ୍ତା, ସ୍ଫଟିକ, ପ୍ରବାଳ, ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ, ଗୋମେଦ, ଷଦ୍ର ହୀରକ, ପୁଷ୍ପରାଗ, ସୂର୍ଯ୍ୟକାନ୍ତ, ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ, ହୀରକ, ଇନ୍ଦ୍ରନୀଳ, ରାଜାବର୍ତ୍ତ, ମରକତ, ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ମାଣିକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାଣିଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ପେଷଣା ଚକିର ତଳ ପଥରର କେନ୍ଦ୍ରରେ Mānikhunta (nti) ପୋତା ଯାଇଥିବା କାଠର କୀଲକ—चाकीरखूँट; गुजी कील A peg driven into the centre (ମାଣିକାଠି—ଅନ୍ୟରୂପ) of the lower mill-stone and round which the upper stone revolves. [ଦ୍ର—ପେଷଣା ଚକିର ଉପର ପଥରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା ବଡ଼ ଛିଦ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଗଣ୍ଠିଏ ଶକ୍ତ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ କାଠ ଥାଏ ତାକୁ ଟେକାଣ, ଟିକାଣି ବା ଟିକାଣିଆ ବୋଲାଯାଏ । ଏହି 'ଟିକାଣିଆର' ଛିଦ୍ରରେ ମାଣିଖୁଣ୍ଟି ପଶେ । ଏହି ମାଣିଖୁଣ୍ଟିକ କେନ୍ଦ୍ର କରି ଉପର ପଥର ଚକ ବୁଲେ ।]

ମାଣି ଚକି—ଦେ. ବି.—ଚକିର ଟିକାଣିଆ; ଚକିର ଉପର ପଥର ମଝିରେ Māni chaki ଲଗା ମଧ୍ୟରେ ଛିଦ୍ରଯୁକ୍ତ ଯେଉଁ କାଠଖଣ୍ଡ ଲଗା-हथर ଯାଇ ଥାଏ ଓ ଯାହାର ଛିଦ୍ରରେ ମାଣିଖୁଣ୍ଟି ପ୍ରବେଶ କରିବାରୁ ଚକ ଘୂରେ—A circular bit of wood (with a hole in the middle) which revolves round the peg of the lower mill-stone.

ମାଣି ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି.—(ସଂ. ମଣିବନ୍ଧ=ପର୍ବତ ବିଶେଷ+ଭବାର୍ଥେ. ଅ) Māni bandha ସୈନ୍ଧବ ଲବଣ—Rock salt; chloride (ମାଣିମନ୍ଥ—ଅନ୍ୟରୂପ) of sodium.

ମାଣି ହଂସ(ସା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅତି ଆଦରରେ ଓ ସ୍ନେହରେ Māni hamsa(sā) ପିଲାଦିନୁ ବଢ଼ି ଥାଏ ଓ ଯେ ଅତି আলালের ঘরের দুলাল ସୁକୁମାରିଆ—(A boy or girl) लाड़ु Tenderly and affectionately brought up from childhood. [ଦ୍ର—ଏଡ଼େ ମାଣିହଂସୀ ଅଟଇ (ମାଣିହଂସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜାଣ—ପ୍ରାଚୀ. ପରଚେ ଗୀତା ।]

ମାଣେ ଗେଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ). ବି—ଖୁବ୍ ବେଶି ଆନନ୍ଦ—Māne gela Great joy.

ମାଣ୍ଟୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଟୁ (ଦେଖ)—1. Mātu (See) Māntu माठ कोठा पथार माठ मैदान ୨ । (ବଙ୍ଗଳା 'ମାଠ' ଶବ୍ଦରୁ ଅନୁକୃତ, ଯଥା—କଲକତା-ଗଡ଼ମାଣ୍ଟୁ) ବିସ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ପଡ଼ିଆ—A big field.

ମାଣ୍ଡବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାମାନୁଜ ଭରତଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—The wife of Māndabi Bharata, younger brother of Rama-chandra. [ଦ୍ର—ଏ ଜନକ ରାଜାଙ୍କ ଭାଇ କୁଶଧ୍ୱଜଙ୍କର କନ୍ୟା ଥିଲେ । ଭରତଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କର ତକ୍ଷ ଓ ପୁଷ୍କଳ ନାମରେ ଦୁଇଟି ପୁତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇଥିଲେ ।]

ମାଣ୍ଡବ୍ୟ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ନାମ)—ଋଷିବିଶେଷ—Name of a Māndabya sage. [ଦ୍ର—ଏ ତପସ୍ୟାରେ ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏକଦା ଏ ସମାଧିମଗ୍ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଚୋର ଆସି ଏହାଙ୍କ ଆଶ୍ରମରେ ଲୁଚଲେ । ଚୋରଙ୍କୁ ଧରିବା ପାଇଁ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା ରାଜଦୂତମାନେ ଆସି ଚୋରମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଏହାଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ରାଜଦ୍ୱାରକୁ ଚୋର ବୋଲି ଧରିନେଇଗଲେ । ଏ ତଥାପି ଧ୍ୟାନମଗ୍ନ ଥାଆନ୍ତି । ବିଚାରରେ ଏହାଙ୍କୁ ଚୋରଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ଶୂଳୀ ଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ ହେଲା । ରାଜପୁରୁଷମାନେ ନେଇ ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳୀରେ ବସାଇ ଦେଲେ; କିନ୍ତୁ ଏ ସମାଧିସ୍ଥ ଥିବାରୁ ତାହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା ନାହିଁ ଓ ଶୂଳୀ ଉପରେ ତଦବସ୍ଥ ହୋଇ ବସି ରହିଲେ । ଇତ୍ୟବସରରେ ରାଜ-

ପୁରୁଷମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ନିର୍ଦୋଷ ତପସ୍ୱୀ ବୋଲି ବୁଝି ପାରି ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳୀରୁ ଉଠାଇ ଦେଲେ । ତତ୍ପରେ ଏ ତ କମନ୍ତେ ଶୂଳୀ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କଲେ ଏହା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଋଷି ଧର୍ମ-ରାଜଙ୍କୁ ପଚାରିବାରୁ ଧର୍ମରାଜ କହିଲେ ଯେ ଏ ଶୈଶବ କାଳରେ କ୍ରୀଡ଼ାଚ୍ଛଳରେ ଗୋଟିଏ ପତଙ୍ଗର ଗୁହ୍ୟଦେଶରେ ଗୋଟିଏ କଣ୍ଟା ଫୋଡ଼ି ଦେଇଥିଲେ ବୋଲି ତହିଁର ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଏହାଙ୍କୁ ଶୂଳବେଧ ଯନ୍ତ୍ରଣା ଭୋଗ କରିବାକୁ ପଡ଼ିଲା ।]

ମାଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଅନିଚ୍ଛୁକ; ପଶ୍ଚାତ୍ପଦ—
Māṇḍa māṇḍa Unwilling; hesitating. [ଦୃ—ସେ ମାଣ୍ଡ ମାଣ୍ଡ ହୋଇ ଶେଷ ଦମ୍ଭ କରି କଟେଇରେ ପଶିଲା—ସହକାର ପତ୍ରିକା ।]

ମାଣ୍ଡଳିକ—ସଂ. ବିଣ (ମଣ୍ଡଳ + ଇକ)—୧ । ମଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māṇḍaḷika 1. Relating to Maṇḍaḷa (See) ୨ । ପ୍ରାଦେଶିକ—2. Provincial. ସଂ. ବି. ପୁଂ—(ମାଣ୍ଡଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାଦେଶିକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା—The ruler of a Province (Apte).

ମାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ; ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦିଆ ଯିବାରୁ)—୧ । ତକିଆ, ମୁଣ୍ଡଲା—1. Pillow, bolster. [ଉ—ଜାଗି ଦେଖୁଥିଲା କରି-ମାଣ୍ଡି ମାତ୍ର ଲୁଣ୍ଠାଇଛି ଭ୍ରାନ୍ତ ସୁତେ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି ।] ୨ । ବୋହିଆ-ମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡରେ ଓ ସବାରି ବେହେରାମାନଙ୍କର କାନ୍ଧରେ ପକାଇବା କନାର ମୁଣ୍ଡଲା; ଚମ୍ବୁଲା—2. Cushions of rags placed over the head by porters and on the shoulders by palki-bearers
Māṇḍi
বালিস
तकिया
चिमला
बीडा

ଦେ· ବିଣ (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ଗେଡ଼ା (ଶିଶୁ)—Small in stature and robust (child)
ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଛୁଆଣି କରିବା ଘରର ଗର—1. A belt of thatching of a thatched house. ୨ । (କୋନ୍ଧ ଓ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା; ମୂଳ. ସଂ. ମଣ୍ଡ)—ଭାତ—2. Boiled rice.

ମାଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡ)—୧ । ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥଳରେ ଶରତ୍କାଳରେ ଜନ୍ମିବା ଏକପ୍ରକାର କଦନ୍ନ ବା ନିକୃଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ ଶସ୍ୟ—1. A kind of small round grain grown in autumn; Elesine Coracana. [ଦୃ—ଏହାର ଗଛ ଧାନ ଗଛ ପରି, କିନ୍ତୁ ପତ୍ର ଛୋଟ ଓ ଚଉଡ଼ା ଓ ଏଥିର ନଡ଼ା ମୋଟା । ଏ ଗଛର ଅଗରେ ବାଳସ ପରି କେଣ୍ଡା ବାହାରେ ଓ କେଣ୍ଡା ମଧ୍ୟରୁ ସୋରିଷଠାରୁ ବଡ଼ ନାଲି ଶସ୍ୟ ବାହାରେ । ଏହା ବାଜରା ଜାତୀୟ କଦନ୍ନବିଶେଷ । ଏହା ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ କୃଷିଦ୍ୱାରା ଓ ବନ୍ୟ ଅବସ୍ଥାରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏ ଫସଲ ପାଇଁ ବେଶି ପାଣି ଲୋଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ ଓ ଏହା ଉଚ୍ଚ ଜମିରେ ଓ ପର୍ବତର ଭାଲୁ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦିତ କରାଯାଏ । ଅଧିକ ବର୍ଷା ହେଲେ ଏ ଫସଲର କ୍ଷତି ହୁଏ । ଏ ଗଛରେ ଶସ୍ୟ ପାଚିଗଲେ ମଧ୍ୟ ଖାଇ ପରି ଏହା ତଳେ ଝଡ଼ି ପଡ଼େ ନାହିଁ । ଗରିବ ଲୋକେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମୟରେ ଲୋକେ ଏଥିର ଗୁଣ୍ଡରେ ଜାଉ (ଅମ୍ବିଳ) ଓ ରୁଟି ପିଠା କରି ଖାଆନ୍ତି ଓ ଚାଉଳ ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ସିଝା କରି ଖାଆନ୍ତି । ଏଥିରୁ ଏକ-ପ୍ରକାର ମଦ୍ୟ ମଧ୍ୟ ତିଆରି ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଏହା କଷାୟ, ତୃପ୍ତିଜନକ, ବଳବର୍ଦ୍ଧକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ଦୂରକାରକ (ହି. ଶ) । ବଡ଼ଲୋକମାନେ ଦେହକୁ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ଥଣ୍ଡା ରଖିବା ପାଇଁ ସକାଳୁ ଏହାର ବାସି ଜାଉ ଖାଆନ୍ତି । ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହାର ଆଦର ବେଶି । ମାଣ୍ଡିଆର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର, ଯଥା—(କ) ଗାଈ-ଗୋଡ଼ିଆ—ଗାଈ ଗୋଡ଼ପରି ଏକ ଥୋପାରେ ଗୁଡ଼ିଏ କେଣ୍ଡା ଥାଏ । (ଖ) କଲେଇ—ଏଥିର ଶୀଷ ପେନ୍ଥା ଓ ଲମ୍ବା । (ଗ) ବୁଢ଼ା—ବଡ଼, ଭାଦ୍ରମାସରେ ବୁଣାଯାଏ, ମାଘରେ କଟା ଯାଏ । (ଘ) ମାକଡ଼ ମୁଠିଆ—ଶସ୍ୟର ଥୋପା ପାଚିଗଲେ ମୁଠାପରି ସଙ୍କୁଚିତ ହୋଇଯାଏ । (ଙ) ଲଘୁ ବା ଥୋଲ ମାଣ୍ଡିଆ—ଗଛ ଛୋଟ ଓ ଖାସୁଆ; ଶସ୍ୟ ଛୋଟ; ଭାଦ୍ରମାସରେ କଟାଯାଏ ।] ୨ । ମାଣ୍ଡିଆ କଙ୍କଡ଼ା (ଦେଖ)—2. Māṇḍiā kaṅkaṛā (See) ବିଣ—ମାଣ୍ଡୁଆ (ଦେଖ)—Māṇḍuā (See) ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ପିତଳର ବଡ଼ କୁଣ୍ଡ—A big brass tub
Māṇḍiā
ସଂ. ମଣ୍ଡ, ରାଗି, ଲାଞ୍ଛନ, ଲାଞ୍ଛନୀ, ଗୁଚ୍ଛକଣିଶ, କଟକ, ସ୍ଥୂଳକଙ୍ଗୁ, ରୁକ୍ଷ, ସ୍ଥୂଳପ୍ରିୟଙ୍ଗୁ, ରାଜିକା, ବହୁଦଳ କଣିଶ
মড়ুআ
मकडुआ, मडुआ,
मक्का, रेटका
ତେ. ରାଗୀ

ମାଣ୍ଡି(ଣ୍ଡୁ)ଆ କଙ୍କଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ବଡ଼ କଳା କଙ୍କଡ଼ା—1. Big black crabs. ୨ । ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳିବା ବଡ଼ କଙ୍କଡ଼ା—2. Big sea-crabs. [ଦୃ—ଏହା ଜଳାଶୟର ତଳେ ବା କୂଳର ଭୂମିରେ ଗାତ କରି ରହେ; ଖାଇବାକୁ ସୁସ୍ୱାଦୁ । ଏହାକୁ ଗାଡ଼ି(ଭୁ)ଆ କଙ୍କଡ଼ା ମଧ୍ୟ କହନ୍ତି ।]
Māṇḍi(ṇḍu)ā kaṅkaṛā
বড় কাঁকড়া
बडा केंकडा

ମାଣ୍ଡିକିଳା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମାଣ୍ଡୁକିଳା (ଦେଖ)
Māṇḍikiḷā Māṇḍukiḷā [See]

ମାଣ୍ଡି କୋଳଥ—ଦେ. ବି (ସହରର ପଦ ସଂ. ମଣ୍ଡ + କୁଳତ୍ଥ)—୧ । ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଳଥ—1. Māṇḍiā and horse-gram. [ଦୃ—ଏ ଦୁଇ ଶସ୍ୟ ଉଚ୍ଚ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଜମିରେ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଳଥ ଜନ୍ମିବା ଉପଯୁକ୍ତ ଜମିକୁ ମାଣ୍ଡିକୋଳଥ ଜମି ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ମାଣ୍ଡିଆ ଓ କୋଳଥ ଫସଲ ଦେବା ଉପଯୋଗୀ ନିକୃଷ୍ଟ ଜମି—2. Inferior soil; soil fit for growing Māṇḍiā and horse-gram.
Māṇḍi koḷatha
মাড়ুআ কুলথি
मांडुआ कुलथि

ମାଣ୍ଡିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମାଡ଼ିବା—
Māṇḍibā To tread upon.

ମାଣ୍ଡୁ—ଦେ. ବ (ଭୁଲ. ସଂ. ମଣ୍ଡଳ; ଦେବତାବିଶେଷଙ୍କୁ ଆବାହନ କରିବା
Māṇḍu ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କିତ ଚକ୍ର ବିଶେଷ—A particular mystical diagram used in
ପରୀକ୍ଷା
ধর্ম পরীক্ষা invoking a Divinity. (Apte)—୧ । ଧର୍ମମାଣ୍ଡୁ; ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପୂର୍ବକାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଅଗ୍ନି ଆଦିଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷା; ଧର୍ମ ପରୀକ୍ଷା; ଧର୍ମମାଣ୍ଡୁ—1. Ordeal [of fire, hot iron, etc) through which an accused person had to pass, before he was declared innocent. [ଦ୍ର—ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜ ହାତରେ ତାତିଲା ଲୁହା ଧରିଲେ, କିମ୍ବା ନିଆଁ ଉପରେ ଚାଲିଗଲେ, କିମ୍ବା ବିଷଧର ସର୍ପ ଥିବା ମାଠିଆ ମଧ୍ୟରେ ହାତ ପୂରାଇ ଦେଲେ, କିମ୍ବା ଫୁଟିଲା ତେଲରେ ହାତ ବୁଡ଼ାଇ ଦେଲେ ଯେବେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଆହତ ହେଉ ନ ଥିଲା, ତେବେ ସେ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦିତ ହେଉଥିଲା । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଅଗ୍ନିମାଣ୍ଡୁ, ଉତ୍ତପ୍ତ ତୈଳଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ତୈଳମାଣ୍ଡୁ, ତପ୍ତଲୌହଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଲୌହମାଣ୍ଡୁ, ଉତ୍ତପ୍ତ ଜଳଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ଜଳମାଣ୍ଡୁ, ସର୍ପଦ୍ୱାରା ପରୀକ୍ଷାକୁ ସର୍ପମାଣ୍ଡୁ ବୋଲି ଯାଉଥିଲା ।]

୨ । ତେଲୁରି; ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ତଳେ ଅଖ ଉପରେ ଅଖର ଆଡ଼ିବାଗରେ ବସା ଯାଇଥିବା ଦୁଇଖଣ୍ଡ ଲମ୍ବା କାଠ—2. Two long bits of wood put crosswise on the axle and over which the beams of a cart are securely set by means of wooden pins. [ଦ୍ର—ତେଲୁରି କାଠରେ ଘର କରିଯାଇ ଏହା ଅଖ ଉପରେ ଆଡ଼ିବାଗରେ ଦୃଢ଼ଭାବରେ ବସାଯାଏ ଓ ଏହି କାଠ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଉପରେ ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡାକୁ ରଖି ମାଣ୍ଡୁଖିଲାଦ୍ୱାରା ଆବଦ୍ଧ କରିଯାଏ ।]
୩ । (ସଂ. ମଣ୍ଡ) ମାଡ଼ୁ (ଦେଖ)—3. Mārḍu (See)
ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—କଞ୍ଚି ତାଳ—Green or raw palm fruit. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଧାନ—A species of paddy

ମାଣ୍ଡୁଅ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡକ)—ପିଠା ଓ ମଇଦା ମିଶା ଛେନାରେ
Māṇḍua ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର ପିଠା—
মণ্ডা माँडा A cake made of cheese. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲ
म. मांडे ପୁର, ଗଡ଼ଜାତ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର)ବି—ମାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ) Māṇḍu (See). ପ୍ରାଦେ. (ଖୋର୍ଦ୍ଧା) ବି—ନାନମାନ (ଦେଖ)—Nānamāna (See)

ମାଣ୍ଡୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—1. Dllw; foolish; of slow under-
Māṇḍuā
বোকা मंदा standing. ୨ । ମୋଟ; ବଦଳିଆ—2. Coarse.

ମାଣ୍ଡୁଈ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମାଣ୍ଡୋଇ }
୩ । ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ—3. Corpulent; fat.
মোটা ବି—ମାଣ୍ଡୁଅ (ଦେଖ)—Māṇḍua (See)

ମାଣ୍ଡୁଖିଲା—ଦେ. ବି—ତେଲୁରି ଖିଲ; ଶଗଡ଼ ଦଣ୍ଡାସହିତ ମାଣ୍ଡୁକୁ ସଲଗ
Māṇḍukilā କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଖିଲା—Pegs which keep together the beams and the Māṇḍu-pieces of a cart.

ମାଣ୍ଡୁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାଣ୍ଡୁ ପ୍ରଣାଳୀଦ୍ୱାରା ଶପଥ
Māṇḍu debā କରାଇବା—To administer an ordea.
হলফ দেওয়া हलफ़ देना to a person

ମାଣ୍ଡୁ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଣ୍ଡୁଦ୍ୱାରା ଶପଥ କରିବା—To swear
Māṇḍu dharibā by means of an ordeal.
হলফ করা हलफ़ करना

ମାଣ୍ଡୁକୀ—ସଂ. ବି—ଥାଲକୁଡ଼ି (ଗୁଳ୍ମ)—
Māṇḍuki Indian pennywort (plant)

ମାତ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ମତ୍ତତା)—୧ । ମାତୁ; ମତ୍ତତା—1. Intoxi-
Māt cation; excitement. ୨ । ଜିଗର; ଜିଦ୍—2. Zid.
মত্ততা मस्ती মাত্ मात ବୈଦେ. ବି. (ଅ)—ପରାଜୟ—Defeat. [ଯଥା—ସତରଞ୍ଚି ଖେଳରେ ବାଜିମାତ୍ ।] (ଭୁଲ. ସଂ. ମାଥ=ବିନାଶ)

ମାତ୍ ଉଠିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମାତୁ ଉଠିବା; କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ
Māt uṭhibā ମତ୍ତତା ଜନ୍ମିବା—1. The state of being
মত্ততা উঠা mad after a thing. ୨ । କୌଣସି ବିଷୟରେ
मस्ती चढ़ना ଜିଦ୍ ଲାଗିବା—2. Zid in a matter; importunacy.

ମାତ୍ବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି (ସଂ. ମତ୍ତ)—ନିଶାରେ ଭୋଳ
Mat-bā ହେବା—To be intoxicated.

ମାତ୍ସର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମତ୍ସର+ଅ)—ପରର ଉନ୍ନତିରେ ଦୁଃଖିତ—
Māt-sara (ମାତ୍ସରିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Envious; jealous.
(ମାତ୍ସରୀ, ମାତ୍ସରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମତ୍ସର+ଭାବ. ଯ)—ପରର ଉନ୍ନତିରେ
Māt-sarjya ଦୁଃଖିତ ହେବା ମନୋଭାବ; ପରଶ୍ରୀକାତରତା—
(ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Envy at another's weal.

ମାତ୍ସି(ସ୍ୟି)କ—ସଂ. ବି ପୁଂ (ମତ୍ସ, ମତ୍ସ୍ୟ+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ)—ମାଛମାରି
Māt-si(syi)ka ବ୍ୟବସାୟୀ; ଜାଲିକ; ଧୀବର—A fisherman (Apte).

ମାତ—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ମାତ୍ (ଦେଖ)—1. Māt (See).
Māta ୨ । ମାତୁ (ଦେଖ)—2. Mātu (See) ୩ । (ସଂ.
मात मा ମାତୃ) ମାତା—3. Mother. ୪ । (ସମ୍ବୋଧନ. ମାତଃ) ହେ ମାତଃ—4. (interjection) Oh mother. [ଉ—ହନୁ ବୋଇଲେ ଯେ ତୁମ୍ଭକୁ ମାତ ମୁହିଁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମାତଃ—ସଂ. ଅ (ସମ୍ବୋଧନ; ମାତୃ ଶବ୍ଦର ସମ୍ବୋଧନ)—ହେ ମାତଃ;
Mātaḥ ହେ ମାଆ !—Oh ! Mother.

ମାତଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମତଙ୍ଗ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ହସ୍ତୀ—
Mātaṅga I. Elephant. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଶ୍ରେଷ୍ଠତାବାଚକ (ମାତଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶବ୍ଦରୂପେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀବାଚକ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ବଳାହକ ମାତଙ୍ଗ (Apte).]
୨ । ଚଣ୍ଡାଳ; ଶପଚ—2. A pariah; a sweeper; a person belonging to the untouchable class. ୩ । କିରାତ; ପାହାଡ଼ିଆ ଲୋକ—3. A hunter; a mountaineer (Apte). ୪ । ଅଶ୍ୱତ୍ଥବୃକ୍ଷ—4. The Religious Indian fig tree. ୫ । ସମ୍ବର୍ତ୍ତକ ମେଘ (ହି. ଶ)— . A kind of cloud. ୬ । ନାଗ ବିଶେଷ [ହି.ଶ.]—6. A kind of a mythological serpent. ୭ । ଋଷିବିଶେଷ—7. Name of sage. [ଦ୍ର—ଏ ଋଷି ଋଷ୍ୟମୂକ ପର୍ବତରେ ତପସ୍ୟା କରୁଥିଲେ । ବାଲୀ ଦୁନ୍ଦୁଭ ଅସୁରକୁ ମାରି ଫିଙ୍ଗି ଦେଲାବେଳେ ତା ଦେହର ରକ୍ତ ଋଷିଙ୍କ ଉପରେ ପଡ଼ିବାରୁ ସେ ବାଲୀକୁ କ୍ରୋଧରେ ଅଭିଶାପ ଦେଲେ; ତୁ ଏହି ପର୍ବତକୁ ଆସିଲେ ତୋ ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିଯିବ । ବାଲୀ ତା ଭାଇ ସୁଗ୍ରୀବକୁ ମାରି ତଡ଼ି ଦେବାରୁ ସୁଗ୍ରୀବ ଏହି ପର୍ବତକୁ ନିରାପଦ ସ୍ଥାନ ଜାଣି ତହିଁରେ ବାସ କରୁଥିଲା । ସେହିଠାରେ ସେ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସହିତ ସାକ୍ଷାତ୍ କରି ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ କରିଥିଲା । ଏ ଋଷି ଶବରୀର ଗୁରୁ ଓ ମାତଙ୍ଗୀ ଦେବୀଙ୍କ ଉପାସକ ଓ ମୌନବ୍ରତୀ ଥିଲେ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ଅଧ୍ୟୁଷିତ ପର୍ବତର ନାମ ଋଷ୍ୟମୂକ ହୋଇଥିଲା—ହି. ଶବ୍ଦସାଗର ।]

ମାତଙ୍ଗ ନକ୍ର—ସ.ବି—୧ । ଜଳହସ୍ତୀ—1.Walrus;sea-elephant
Mātaṅga nakra (M. W). ୨ । ହାତି ପରି ବଡ଼ କୁମ୍ଭୀର—2. An alligator as large as an elephant (Apte).

ମାତଙ୍ଗୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହସ୍ତିନୀ;ହାତୁଣୀ—1. She-elephant.
Mātaṅgi ୨ । ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଦଶ ମହାବିଦ୍ୟା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଦେବୀ—2. One of the 10 Goddesses mentioned in the Tantras. ୩ । ଚଣ୍ଡାଲୁଣୀ—3. Sweeper woman. [ଉ—ବୋଇଲ ! ବୃକ୍ଷଚକ୍ଷୁକୁ ମାତଙ୍ଗୀ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୪ । କଶ୍ୟପଙ୍କ ଏକ କନ୍ୟା--[ଦ୍ର-ଏହାଙ୍କଠାରୁ ହସ୍ତୀମାନେ ଜନ୍ମିତ ହୋଇଥିଲେ (ହି. ଶ]—4. Name of a daughter of Sage Kaśyapa.

ମାଠ (ଠୁ,ଥ) ଟ—ଦେ. ବି.—ମଥୋଟ (ଦେଖ)—Mathoṭ (See)
Māṭa(ṭu, tha)ṭ মথোট मथोट; जमाट
(ମ[ମା]ଥୋଟ, ମଥଟ, ମଥୌଟ—ଅନ୍ୟରୂପ).

ମାତପ, (ବ, ବ୍ବ)ର—ବୈଦେ. ବି—(ଅ ମୋତବର=ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ; ବିଶ୍ୱସନୀୟ)—୧ । ମୁରବୀ—1.
Mata pa(ba,bba)r
মাতবর मातबर Guardian; patron. ୨ । ଗ୍ରାମର ଜମି—2. Headman of a village. ୩ । ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Prominent man of a village. ୪ । ବଡ଼ଲୋକ; ଧନୀବ୍ୟକ୍ତି—4. Rich person; moneyed man. [ଉ—ମଫସଲର ଜଣେ ମାତବର ଜମିଦାର ମଶିଷମାରୁ ସାମନ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ ଅସିଅଛି । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।] ୫ । ମହାପୁରୁଷ—5. Great man. ୬ । ପ୍ରତିଭୂ; ଯାମିନ୍—6. Security; surety. ୭ । ବିଶ୍ୱାସ—7. Trust; reliance. ୮ । ବ୍ୟବସାୟିକ ସାଖର—8. Credit in business. ବିଣ—୧ । ସମ୍ମାନ୍ତ;ମାନ୍ୟ--1. Respectable. ୨ । ଯୋଗ୍ୟ—2. Worthy. ୩ । ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ; ବିଶ୍ୱସନୀୟ—3. Trustworthy; reliable. ୪ । ବୃହତ୍; ପ୍ରଧାନ, ମହତ—4. Great; big. ୫ । ଧନୀ—5. Rich. [ଉ—ମାତବର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଇତର ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବେଶି ଆଦର ପାନ୍ତି । ସ୍ୱଧୀନାଥ. ବିବେକୀ ।] ୬ । ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଖର ଅଛି—6. Having credit in business circles.

ମାତପ(ବ,ବ)ରି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମାତବରୀ)—୧ । ଯାମିନ୍; ପ୍ରତି
Māta pa(ba, bba)ri ଭୂତା—1. Security. ୨ ।
মাতব্বরি ବ୍ୟବସାୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଖର—2. Credit in busi-
मातबरी ness. ୩ । ବିଶ୍ୱାସ—3. Trust. ୪ । ବିଶ୍ୱସନୀୟତା—4. Trustworthiness.

ମାତମ୍—ବୈଦେ. ବି॰—(ଅ.)—ମୃତ୍ୟୁଜନିତ ଶୋକ—Lamen-
Matam মাতম मातम tation for a dead person.
(ମାଅ[ହା]ତମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ଅ—(ସ ମାତ୍ର॰)—୧ । କିନ୍ତୁ; ମାତ୍ର—
Mātara মাত্র लेकीन, सिर्फ 1. But. ୨ । କେବଳ;
(ମାତରକ,ମାତ୍ରକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାତ୍ର—2. Only. [ଉ—ବୋଲୁ ରାମ ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର, ରହିଲା ବୃଷ ମାତର ହେଲା ସଙ୍ଗାଶ ହତ ସମସ୍ତେ ସେ । ଉକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାତରଙ୍ଗ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସ. ମାତୁଲଙ୍ଗ)—ନାରଙ୍ଗ—
Mātaraṅga A kind of orange; the sweet orange.

ମାତରା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । (ସ. ମାତ୍ରା)—ମାତ୍ରା (ଦେଖ)
Mātarā মাত্রা फतुआ Matrā (See)
୨ । ଅଲୁବାତରା (ଦେଖ)—2, Alubātarā (See)

ମାତରି ପୁରୁଷ—ସ.ବ. ପୁଂ(ସ ମାତରି +ପୁରୁଷ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅପଣା
Mātari purusha ଘରେ କେବଳ ମାଅ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଆଦିଙ୍କ ପାଖେ ସାହସରୁ ଅଧିକାର କରେ, କିନ୍ତୁ ବାହାରେ କିଛି କରିପାରେ ନାହିଁ; ଘେରେବୁର (ହି.ଶ)--A person who brags of his valour before the womenfolk of his house, but does nothing valorous outside; a cowardly boaster; a paltroon (Apte).

ମାତରିଶ୍ୱା—ସ. ବ (ମାତର=ଆକାଶରେ+ଶ୍ୱି ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧିପାଇବା+ Mātariswā କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ୍ ମାତରିଶ୍ୱନ୍ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବାୟୁ; ପବନ—1. Wind; air. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଅଗ୍ନି—2. A kind of fire.

ମାତଲମି—ଦେ. ବ. (ବଙ୍ଗଳାର ଅନୁରୂପ)—୧ । ମଦ ନିଶାରେ Mātalāmi ଉନ୍ମତ୍ତତା; ମାତୁ—1. Intoxication. ୨ । मातलामि ମଦ୍ୟୋନ୍ମତ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଚରଣ; ମତୁଆପଣ—मस्ती, मतताई 2. The conduct of an intoxicated person. ୩ । ଉନ୍ମତ୍ତତା—3. Madness.

ମାତଲି—ସ. ବ. ପୁଂ (ନାମ)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସାରଥି—The name of Mātali the charioteer of Indra. ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ବ—(ବିଶ୍ୱାସ) ଘାତକତା—Breach (of faith) the killing (of faith). (ଉ—ଗୋ ବ୍ରହ୍ମହତ୍ୟା ଯେ ମାତୃ ହରଣ ବଶ୍ୱର, ସୁରପାନ ଆବ ହତ୍ୟା ବିଶ୍ୱାସ-ମାତଲି । ପ୍ରାଚୀ. ସୁବୁଦ୍ଧଙ୍କ ଗୀତା ।)

ମାତହତ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ତହତ୍‌ଅ)—ଅଧୀନ କର୍ମଚାରୀ— Mātahat मातहत मातहत A subordinate. (ମାତହତୀ—ଅବସ୍ଥାବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାତା—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଜନନୀ; ମାଆ; Mātā ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ; ଗର୍ଭଧାରିଣୀ—1. Mother. ୨ । ମାତୃ- (ପିତା—ପୁଂ) ସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female who is as adorable as one's own mother. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ଜନନୀ, ସ୍ତନ୍ୟଦାତ୍ରୀ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ, ପିତୃରମଣୀ, ସ୍ନେହଦାତ୍ରୀ, ଶ୍ୱଶ୍ରୂ, ପିତାମହୀ, ମାତାମହୀ, ମାତୁଳାନୀ, ମାତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃଷ୍ୱସା, ପିତୃବ୍ୟାଣୀ, ଜ୍ୟେଷ୍ଠସହୋଦର, ଭ୍ରାତୃଭାର୍ଯ୍ୟା ପୁତ୍ରବଧୂ ଓ କନ୍ୟା ଏ ଷୋଡ଼ଶ ମାତା ଅଛନ୍ତି; ମତାନ୍ତରରେ ଗର୍ଭଧାରିଣୀ, ଧାତ୍ରୀ, ଗୁରୁପତ୍ନୀ, ବ୍ରାହ୍ମଣୀ, ରାଜପତ୍ନୀ, ପୃଥିବୀ ଓ ଗାଭୀ ଏ ସପ୍ତ ମାତା ଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ଶ୍ରୀ; ଲକ୍ଷ୍ମୀ; କମଳା—3. The Goddess of wealth. ୪ । ସୃଷ୍ଟିର ଅଠ ଗୋଟି ଶକ୍ତି ବା ଦେବତା—4. The 8 forms of the Creative Energy. [ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିକା ଏହି ଅଷ୍ଟ ଶକ୍ତି ଅଛନ୍ତି ।] ୫ । ଜୀବ—5. Animal life. ୬ । ଗମନ—6. Going. ୭ । ଆକାଶ—7. The sky; ether. ବିଣ. ପୁଂ. (ମା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ପରିମାଣକର୍ତ୍ତା— (ମାତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Measuring. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦେବୀ; ଠାକୁରାଣୀ—1. Goddess. ୨ । ମାତାଜୀ; ସଂସାର- (ବାବାଜୀ—ପୁଂ) ତ୍ୟାଗିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female recluse; a nun. ୩ । ମେଣ୍ଢାମାନଙ୍କର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ—3. Variola; a disease of lambs. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ)—ବସନ୍ତ ରୋଗ—Small-pox. (ଭୁଲ. ଦ୍ର. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)

ମାତାଜୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସଂସାରତ୍ୟାଗିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ ସାଧୁ—A female Mātāji माताजी माई राम recluse; a nun. (ବାବାଜୀ—ପୁଂଲିଙ୍ଗ)

ମାତା ଟିପା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—୧ । ବସନ୍ତ ଟୀକା— Mātā ṭipā 1. Vaccination. ୨ । ବସନ୍ତ ଟୀକା ଦେବା ବ୍ୟକ୍ତି; ଟୀକାଦିଆ—2. Vaccinator.

ମାତା ଟିପାଇ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ବସନ୍ତ ପାଇଁ ଟୀକା Mātā ṭipāi hebā ନେବା—To be vaccinated or inoculated for smallpox.

ମାତା ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବ—(ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନସୂଚକ ଶବ୍ଦ) Mātā ṭhākurāṇi ଦେବତାତୁଲ୍ୟା ମାତା; ମାତୃ ଦେବୀ— माता ठाकुराणी (A word used in respect for mother), माताजी One's revered mother (ଯଥା—ମାତା ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ଗୋପାଳର ନମସ୍କାର ।)

ମାତା ପିତା—ଦେ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ସ. ମାତା+ପିତା=ମାତାପିତୃ Mātā pitā ଶବ୍ଦର ଦ୍ୱିବଚନରେ ମାତାପିତରୌ; ମାତର-ପିତରୌ)—One's parents; mother and father.

ମାତା ପିତୃ ହୀନ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଓ ତତ୍ପୁରୁଷ ତତ୍; ମାତୃ ଓ ପିତୃ Mātā pitṛu hina =ମାତାପିତୃ ଶବ୍ଦ+ହୀନ)—ଯେଉଁ (ମାତା ପିତୃ ହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଶିଶୁର ପିତା ମାତା ମରି ଅଛନ୍ତି; ଅନାଥ ମାତୃ ପିତୃ ହୀନ } ଦେଶଜ ଅଶୁଦ୍ଧ } (ଶିଶୁ)—Orphaned; (a ମାତା ପିତାହୀନ { ରୂପ { child) destitute of both parents. [ଦ୍ର—'ମାତୃ ପିତୃହୀନ' ଓ 'ମାତା ପିତାହୀନ' ଶବ୍ଦ ସମୂହ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ । 'ପିତୃ ମାତୃହୀନ' ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଅଶୁଦ୍ଧ । କାରଣ ବ୍ୟାକରଣ ନିୟମ ଅନୁସାରେ ଅଧିକ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ ନ ହେଲେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ସମାସରେ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଶବ୍ଦହିଁ ପୂର୍ବରେ ବସେ ଓ ସମଗୋତ୍ର ସୂଚକ ଋକାରାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ପରେ ରହିଲେ ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଋକାରାନ୍ତ ଶବ୍ଦ ଆକାରାନ୍ତ ହୁଏ ।]

ମାତା ମହ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାତୃ+ଡାମହଚ୍ ପିତା ଅର୍ଥରେ, ଆମହ)— Mātā maha ମାତାଙ୍କର ପିତା; ଅଜା—Materna lgrand- (ମାତାମହୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) दादा मशाय नाना father.

ମାତାଲ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମତ୍ତ)—ମତୁଆଲ; ନିଶା ଯୋଗୁଁ ମତ୍ତ— Mātāl Intoxicated with drugs. मातल, मातोयाल मतवाला (ମାତୁଆଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତି—ସ. ବ. (ମା ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ପରିମାଣ- Māti 1. Measure (Apte). ୨ । (+କରଣ. ତି)— ଚିନ୍ତା; ଭାବ—2. Thought; conception (Apte) ୩ । ପ୍ରକୃତ ବା ଯଥାର୍ଥ ଜ୍ଞାନ—3. Accurate knowledge (Apte).

ମାତି ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମତ୍ତ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—୧ । Māti uṭhibā ହଠାତ୍ ଉନ୍ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—1. To become excited at once. ମେତେଉଁଠା मस्त होना; मातना ୨ । (ଦଦ୍ରୁ ଅବ ସ୍ରେଗ) ଖୁବ୍ କଣ୍ଡୁଯୁକ୍ତ ହେବା—2. (Said of ringworm and scabies) To become very itching or painful. ୩ । ଉନ୍ମାଦକ ଗୁଣ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—3. To attain the power of intoxicating. [ଯଥା—ତାଡ଼ିରେ ଖସ ଲାଗିଲେ ତାହା ମାତି ଉଠେ ।]

ମାତିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମଦ୍ ଧାତୁ=ମତ୍ତ ହେବା)—୧ । ମତ୍ତହେବା; Mātibā ମାତା मातना ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା; ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ହେବା.—[ମତା(ତେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. To be maddened. ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To act madly. ୩ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ବା ବାହ୍ୟଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ହୋଇ କୌଣସି ବିଷୟରେ ଲିପ୍ତ ହେବା ବା ଆସକ୍ତ ହେବା—3. To be mad after a thing; to be infatuated with a matter. [ଉ—ଲବଣ ଅଶେଷ କରୁଛ । ମାତିଲା ଯେସନେ ମତ୍ତହସ୍ତୀ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୪ । ଉତ୍ତେଜିତ ହେବା—4. To be excited; to become restive. ୫ । ବିଶେଷ ଉତ୍ସାହ ସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା; ମନପ୍ରାଣ ଲଗାଇ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—5. To throw one's self, body and soul, into a work. ୬ । କାମରେ ବା ନିଶାରେ ଉନ୍ମତ୍ତପ୍ରାୟ ହେବା; ପ୍ରେମରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—6. To be excited with lust or intoxicating drugs; to be intoxicated. [ଉ—ମାତି ତାଣ୍ଡବ ରଚିଲେ ଦେବଦାସୀଏ ସାବଧାନେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଳାବତୀଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦ ତମ୍ଭୁ 'ମ' ଗୀତ ।] ୭ । କୁପିତ ହେବା—7. To be infuriated. ୮ । (ଶିଶୁ) ଅବୁଝା ହୋଇ କାନ୍ଦିବା—8. To cry persistently (said of children and infants). जिद करना ୯ । (ଘାଅ) ଫୋଫ़नाना କୁପିତ ହେବା; ଦାଉ କରିବା—9. To become virulent; to assume a malignant condition (said of a sore). ୧୦ । କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା; खुजलाना ଗଲୁ କରିବା—10. To be itching. ୧୧ । (ବାଘ, ଚୋର ଅବ) ପ୍ରାଦୁର୍ଭୂତ ହେବା; ପ୍ରବଳ ହେବା—11. To predominate; to infest (said of robbers and wild animals in a particular localitiy). ୧୨ । (ରୂପ ଇତ୍ୟାଦ) ବର୍ଦ୍ଧିତ ହେବା; ବିଶେଷ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟାପିବା—12. To increase; to spread. [ଉ—ଛୁଇଲେ ଛୁଉ । ମେଘ ବରଷିଲେ କେତେ ଭୁ ମାତୁ—ଉତ୍ର ।] ୧୩ ।(କୌଣସି ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା) ବଳିଷ୍ଠ ହୋଇ ବଢ଼ିଯିବା— लहलहाना 13. To grow very luxuriantly. [ଉ—ଧାନ ଗଛ, ମୁଗ ଗଛ ଅବ ମାତିଗଲେ ତାହାର ପତ୍ର ଅବ ଖୁବ୍ ବଢ଼େ, ଫଳ ଫଳ ବେଶି ଫଳେ ନାହିଁ ।] ୧୪ । [ବିଶେ ख़मीरहोना ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ବରବଟ୍ଟା) ଓ ରସ (ତାଡ଼ି)] କିଛିକାଳ ଭିଜାଯିବା ପରେ ଫେଣଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଫୁଲିଯିବା—14. To ferment; to become frothy and bloated by fermentation; to swell in volume. ୧୫ । (ଖଜୁରି ରସ ବା ତାଡ଼ି) ବାସି ହେବାଦ୍ୱାରା ମାଦକତାଶକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—15. To become intoxicant by fermentation. ୧୬ । (ପ୍ରଜା ଅବ) ରାଜଶକ୍ତି ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହୀ ହେବା—16. To revolt.

ମାତିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତତାସହିତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ Mātijibā ଲାଗିଯିବା—1. To be mad in the pursuit ମେତେ ଯାওয়া of a thing. ୨ । ଅଧ୍ୟବସାୟ ସହିତ କୌଣସି मत्तहोना କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବା—2. To pursue a work with zeal; to persevere.

ମାତୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମତ୍ତତା)—୧ । ମତ୍ତତା—1. Madness. Mātu ୨ । କାମୋନ୍ମାଦ—2. Madness or excitement ମত্ততা मस्ती due to lust. ୩ । ଅତ୍ୟଧିକ ଗଲୁ; କଣ୍ଡୁ—3. Violent or excessive itching. ୪ । চুলকু(কা)নি କୌଣସି ବିଷୟରେ ଜିଦ ବା ଜଗର—4. Infatuation; zid; intense longing; insisting on a matter. ୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହ ବା ତତ୍ପରତା—5. Zeal; zest; ardour. [ଉ—ବନ ଖାଦରେ ମାତୁ ଥାଏ ତୋଷବନ୍ଧୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] चूल, लत

ମାତୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମତ୍ତ)—୧ । ଯେ ମାତେ—Mātuā 1. Acting madly or with eagerness. মাতুয়ারা ୨ । ଉନ୍ମତ୍ତ—2. Maddened; intoxicated. मतवाला, मस्त ୩ । (ଶିଶୁ) ଅବୁଝା; ଅଳିଅ; ଯେଉଁ ଶିଶୁ ମାତେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ କୌଣସି ଜିନିଷ ପାଇବା ପାଇଁ ମାତେ ବା କାନ୍ଦେ, ମାତୋଇ } ଓ ଯେତେ ବୁଝାଇଲେ ବୁଝେ ନାହିଁ— জেদবাজ जिद्दी 3. Unreasonable; fretful; given to much crying and unreasonable zid. (ଯଥା—ମାତୁଆ ପିଲା ।)

ମାତୁଆର(ଳା, ଲ)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମତ୍ତ)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ—Mātuāra(ḷa, la) 1. Maddened. ୨ । ଉତ୍ତେଜିତ—মাতোয়ারা, মাতোয়ালা 2. Excited. ୩ । ନିଶାରେ ଚୁର—मतवाला 3. Intoxicated; inebriated.

ମାତୁ ଉଠିବା—ଦେ. ବି(ସଂ. ମତ୍ତତା)—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତତା ଜାତ ହେବା - Mātu uṭhibā 1. Having a fit excitement or মত্ততা উঠা intoxication. ୨ । କାଣ୍ଡୁ ଉଠିବା—2. Having मस्ती आना a fit of itching sensation. (ମାତୁ ମରବା—ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ)

ମାତୁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ ମତ୍ତ)—୧ । (ଘା ବା ଖଜ ଅର୍ଥ) Mātu kariba ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ବଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେବା; ব্যতিব্যস্ত করা फोफजाना ଦରିଦିରିବା—1. To give much agony by becoming malignant (said of sores, boils and itches). ୨ । (ଖାଜୁ, କୁଣ୍ଡିଆ ଅର୍ଥ) କୁଣ୍ଡେଇ ହେବା; ଗଲ୍ କରିବା—2. To produce intensive itching sensation. (ଯଥା—ମୋ ହୋଡ଼କାରୁ ସ୍ଵଜ ଖୁବ ମାତୁ କରୁଛି ।].

ମାତୁଣି—ଦେ. ବି (ସଂ ମତ୍ତତା)—୧ । ମାତ ଯାଇ ଆକ୍ରମଣ କରିବା; Mātuṇi ଉତ୍ତେଜନାଜନିତ ଆକ୍ରମଣ—1. Attacking মাতন मत्तापन another with excitement ୨ । ମାତିବା ଅବସ୍ଥା—2. Excited state; inebriety.

ମାତୁ ମରିବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । କଣ୍ଡୁଯ଼ନର ନିବୃତ୍ତି ହେବା—1. The Mātu māriba satiation or subsidence of মাতামাতি কমা, চুলকুনি বন্দ হওয়া itching. ୨ । କୌଣସି खाज मरना, दील टूटना ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜନ୍ମିଥିବା ଉତ୍ସାହ ବା ଝୁଙ୍କ କମିଯିବା—2. The cooling of zeal; the subsidence of one's zeal or ardour.

ମାତୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି· ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଣ୍ଡୁ ନିବାରଣ କରିବା—Mātu māriba 1. To satiate another's itching; to চুলকুনি বন্দ করা soothe one's itching (by the खाज मारना application of proper remedies). ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ଜନ୍ମିଥିବା ଉତ୍ସାହର ବା ଝୁଙ୍କର ନିବୃତ୍ତି ଘଟାଇବା—2. To cool one's zeal for a matter.

ମାତୁରା—ଦେ. ବିଣ· ପୁଂ—୧ । ମାତୁଆ (ଦେଖ)—1. Mātuā Māturā (See) ୨ । ଯେଉଁ ଗଛ ବା ଲତା ଅତି ବଢ଼ିଲା ମାতোয়ারা ହୋଇ ବଢ଼େ—2. (trees and plants) लहलहा(ह) Growing up very luxuriantly (but (ମାତୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) producing less fruits). ୩ । ହଠାତ୍ ସମୃଦ୍ଧିମନ୍ତ—3. Suddenly become prosperous.

ମାତୁରା ଗଛ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗଛ ବଢ଼ିଲା ହୋଇ ବଢ଼ିଯାଏ—Māturā gachha A plant growing up very लहलहा पौधा luxuriantly. [ଦ୍ର—ଏପରି ଗଛରେ ବେଶି ଫଳ ଧରେ ନାହିଁ ।]

ମାତୁରା ମାଟି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ମାଟିରେ ବେଶି ପରିମାଣରେ ରସ Māturā māṭi ବା ସାର ଥିବାରୁ ତହିଁରେ ଜନ୍ମିବା ଗଛ ବା অত্যন্ত উর্ব্বর মাটি ଫସଲମାନ ବଢ଼ିଲା ହୋଇ ବଢ଼ିଯାଏ ଓ ଫଳ बौकार मिट्टी କମ୍ ହୁଏ—An excessively rich soil.

ମାତୁଳ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାତୃ+ଭ୍ରାତୃ ଅର୍ଥେ. ଡୁଳ)—୧ । ମାତାଙ୍କ Mātula ଭ୍ରାତା; ମାମୁ—1. Maternel uncle. [ଦ୍ର—ମାତୁଳା } ସ୍ତ୍ରୀ ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମଉଳା । ମାଆଙ୍କ ଭଉଣୀକୁ ମାତୁଳାନୀ ମାତୃଷ୍ୱସା (ବା ମାଉସୀ) କୁହାଯାଏ ।] ମାତୁଳୀ ୨ । ଧାତୁରା ଗଛ—2. The Datura plant (Apte). ୩ । ସର୍ପବିଶେଷ; ଚୋଡ଼ାସାପ ?—3. A kind of snake (Apte); viper. ୪ । ଏକପ୍ରକାର ଚାଉଳ—4. A kind of rice (Apte).

ମାତୁଳକ—ସ. ବି (ମାତୁଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ· କ)—୧ । ମାତୁଳ ୧।୨ (ଦେଖ) Mātulaka 1. Mātula 1, 2 (See)

ମାତୁଳଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ମାତୁଲୁଙ୍ଗ ୨ (ଦେଖ) Mātulanga Mātulunga 2 (See)

ମାତୁଳ ପୁତ୍ର—ସ. ବି. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇ; ମଉଳା ପୁଅ—Mātula putra Maternal uncle's son. (ମାତୁଳ ପୁତ୍ରୀ, ମାତୁଳେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାତୁଳେୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୁଳ ପୁତ୍ରକ—ସ. ବି—୧ । ମାମୁ ପୁଅ ଭାଇ—1· One's maternal uncle's son, Mātula putraka ୨ । ଧୁତୁରି ଫଳ; ଧାତୁରା ଫଳ—2. The fruit of the Dhaturā plant (a very narcotic and fatal poison).

ମାତୁଳ ବ୍ୟବହାର—ସ. ବି—ମଉଳା ବେଭାର—Customary Mātula byabahāra presents given to a person by his maternal uncle on festive occasions in response to the formal invitation which is sent to him.

ମାତୁଳାନୀ—ସ. ବି· ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୁଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅଣ ବା ଈ; ଅନ୍. ଆଗମ)—Mātulāni ୧ । ମାଇଁ—1. Maternal uncle's wife. ୨ । ଭଙ୍ଗ; ଗଞ୍ଜା; ସିଦ୍ଧି; ବିଜୟା (ହ୍. ଶ.)—2. Cannabis Indica (plant and leaves).

ମାତୁଳାଳୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୁଳ+ଆଳୟ)—ମାମୁଘର—Mātulālaya The house of one's maternal uncle. (ମାତୁଳାଶ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୁଳାହି—ସ. ବି (ମାତୁଳ+ଅହି)—୧ । ଚୋଡ଼ାସାପ—1. Viper Mātulāhi (snake). ୨ । ଅଜଗର ସାପ—2. Boa constictor. [ଦ୍ର—ଭରୁଷା ଗଛ ତଳ ମାତୁଳାହି ପ୍ରଭାବ ଗଢ଼ିସି ଦେଖୁଅଛୁ ଫ୍ଳ ସେ—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାତୁଳି—ସ. ବି. ପୁଂ—ମାତଳି (ଦେଖ) Mātuli Mātali (See)

ମାତୁଲି(ଲୁ)ଙ୍ଗ(ଙ୍ଗା)—ସ. ବି.—(ମା=ବିଶେଷ+ତୁଳା=ତଉଲ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯାହା ଓଜନ ହୋଇ ବଡ଼ା ହୁଏ ନାହିଁ)—୧ । ଲେମ୍ବୁ—1. Lemon. ୨ । ଟଭ ଲେମ୍ବୁ; ବାଜପୁର—2. Citron; Citrus Medica; variety-Typica. [ଦ୍ର—ଏହାର ରସ ଔଷଧାଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଏହା ଅମ୍ଳ ମଧୁର ରସ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଲଘୁ, ହୃଦ୍‌ଗ୍ରାହ୍ୟ ଓ କଣ୍ଠ, ଜିହ୍ୱା ଓ ହୃଦୟଶୋଧକ; ଏହା ରକ୍ତ ପିତ୍ତ, ଶ୍ୱାସ,

Māluli(lu)ṅga(ṅgā)
ସ. ନାମ—ବାଜପୁର, ଫଳପୂର
ଫଳ ପୂରକ, ଅମ୍ଳକେଶର,
କେଳଙ୍ଗ, ଜମ୍ଭୀ(ମ୍ଭୀ); ମ୍ଭିର,
ରୁଚକ, ବୀଜପୁର ଫଳ ।
ମ ମାତୁଲଙ୍ଗ, ମତୁଲୁଙ୍ଗ
ଗା. ଭୁରଞ୍ଜ
ତେ. ମାଦୋଫଲମ୍ଚେଟ୍ଟୁ
ଦାବାଦାସ୍ତା
ଅ. ତୁତ୍ରଂଜ

ଗୁ. ଘାଟୋଘୁଲ୍‌ଂବୁ ଜାସ, ଅନ୍ତୃତ ଓ ପିପାସାନାଶକ ।]
ଟାବା, ଛୋଲଙ୍ଗ, হংসনেবু ୩ । ଡାଳିମ୍ବ—3. Pomegranate.
बिजौरा, कुटला (ମାତୁଲୁଙ୍ଗକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୃ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମା. ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ତୃ; ମାତୃ
Mātṛu ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ ବଚନରେ ମାତା ହୁଏ । ସମ୍ପ୍ରତିରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସମାସ ହେଲେ ମାତୃ ଅବିକାର ରହେ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ମାତୃ ଶବ୍ଦ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମାତା ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)—୧ । ଜନ୍ମଦାତ୍ରୀ; ମାତା—1. Mother. ୨ । ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ମାତାବତ୍ ପୂଜ୍ୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman who is considered as adorable as one's mother. (ମାତା ଦେଖ ।) ୩ । ଗାଈ—3. A cow (Apte). ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Lakshmi (Apte). ୫ । ଦୁର୍ଗା—5. Durgā (Apte). ୬ । ଆକାଶ—6. The sky (Apte). ୭ । ପୃଥିବୀ—7. The earth (Apte). ୮ । ସପ୍ତମାତୃକା—8. The seven Divine Mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ।] ୯ । ଅଷ୍ଟମାତୃକା—9. The eight Divine mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସପ୍ତ ମାତୃକା ଓ ଚର୍ଚ୍ଚିକା—(Apte)]. ୧୦ । ଷୋଡ଼ଶମାତୃକା—9. The 16 Divine Mothers. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ନାମ—ଗୌରୀ, ପଦ୍ମା, ଶଚୀ, ମେଧା, ସାବିତ୍ରୀ, ବିଜୟା, ଜୟା, ଦେବସେନା, ସ୍ୱଧା, ସ୍ୱାହା, ଶାନ୍ତି, ପୁଷ୍ଟି, ଧୃତି, ତୁଷ୍ଟି, କୁଳଦେବତା, ଆତ୍ମଦେବତା—(Apte) ୧୧ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଆଖୁକର୍ଣ୍ଣୀ; ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ, ଜଟାମାଂସୀ ଆଦି ଗୁଳ୍ମଗଣ—11. A generic name of some medicinal plants (Apte). ୧୨ । ପିତୃଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ତ୍ରୀଜାତୀୟ ୮ ଶ୍ରେଣୀ—12. Name of 8 clasess of female ancestors (Apte). ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା; କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ମାତୃ ଶବ୍ଦ ଏଥିର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ମାତା; ସ୍ତ୍ରୀ-ମାତ୍ରୀ)—ପରିମାଣକାରୀ—Measuring.

ମାତୃ ଅଂଶ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମାତୃ+ଅଂଶ)—ଶିଶୁ ଧାରଣ କରିଥିବା
Mātṛu aṁsa ଆପଣା ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା ଓ ଗୁଣ—
মাতৃঅংশ Qualities and appearance etc of the
महतारीका अंश mother (inherited by a child.)
(ପିତୃଅଂଶ—ବିପରୀତ) (ଯଥା—ଏ ପିଲାଟି ମାତୃ ଅଂଶରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି ।)

ମାତୃଅଂଶିଆ—ଦେ. ବଣ ପୁଂ—(ସ. ମାତୃ+ଅଂଶୀ)—ମାଆ ଅଂଶିଆ;
Mātṛu aṁsia ମାତାଙ୍କ ଗୁଣ ଓ ଚେହେରା ଧରି ଜନ୍ମ ହୋଇ
মামুখো मौमुहाँ ଥିବା (ପିଲା)—(Child) Inheriting
(ମାତୃ ଅଂଶେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) the qualities and appearance
(ମାତୃଅଂଶୀ—ଅନ୍ୟରୂପ; ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) of its mother.

ମାତୃକ—ସ. ବଣ—(ମାତୃ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. କ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Mātṛuka ସମାସ ହୋଇ ପ୍ରାୟ ହୁଏ)—୧ । ମାତୃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
(ମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Relating to mother; motherly. [ଯଥା—ଜୀବନ ମାତୃକ=ଯାହାଙ୍କର ମାତା ଜୀବିତା ଅଛନ୍ତି ।] ୨ । ମାତୃ ବା ପାଳକରୂପେ ପରିଣତ—2. Acting or bringing up a child like its own mother (ଯଥା—ନଦୀ ମାତୃକ ଦେଶ=ନଦୀଜଳଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଶସ୍ୟ ଜାତ ହୁଏ ।) ୩ । ମାତାଙ୍କଠାରୁ ଉତ୍ତରାଧିକାରୀରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ (ସମ୍ପତ୍ତି)—3. Property inherited from one's mother; maternal.
(ମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି. ପୁଂ—ମାମୁ—Maternal uncle.

ମାତୃକଚ୍ଛିଦ୍—ସ. ବି. ପୁଂ. (ମାତୃକା+ଛିଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଯେ
Matrukachchhid ମାତାଙ୍କ ବଧ କରିଥିଲେ)—ପରଶୁରାମ—(matricide) Paraśurāma.

ମାତୃକଳ୍ପା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତାଙ୍କ ପରି ପୂଜ୍ୟା—Standing in the
Mātṛukalpā position of a mother to a person.

ମାତୃକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାତା—
Mātṛukā 1. Mother. ୨ । ମାତାମହୀ—2. Maternal grand-mother. ୩ । ଧାତ୍ରୀ; ଧାଇମା—3. Foster-mother; one's nurse. ୪ । ଉପମାତା; ସାବତ ମା (ତୁ. ଶ)—4. Step-mother. ୫ । ବର୍ଣ୍ଣମାଳା—5. The alphabets. ୬ । ବର୍ଣ୍ଣମାଳାର ସ୍ୱରବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କର ୧୨ ଗୋଟି ମାତ୍ରା (ଆକାର, ଇକାର, ଈକାର, ଉକାର, ଊକାର, ଋକାର, ୠକାର, ଌ କାର, ଏକାର, ଐକାର, ଓକାର, ଔକାର), ବାରଖଡ଼ି—6. The 12 signs or marks of vowels when added to consonants. ୭ । ମାତୃ ୮ (ଦେଖ)—7. Matṛu 8 (See) ୮ । ମାତୃ ୯ (ଦେଖ)—8. Matṛu 9 (See) ୯ । ମାତୃ ୧୦ (ଦେଖ)—9. Matṛu 10 (See) ୧୦ । ଦେବୀ—10. Divine Mother (Apte). ୧୧ । ମୂଳକାରଣ; ଆଦିକାରଣ—11. Source; origin (Apte)

ମାତୃକାକୁଣ୍ଡ—ସ. ବ—ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଗୁହ୍ୟଦ୍ୱାରରେ ହେବା ବ୍ରଣ (ତୁ.
Mātṛukākuṇḍa ଶ) A boil in the anus of children.

ମାତୃକୁଳ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+କୁଳ)—ମାତାଙ୍କର ଜନ୍ମବଂଶ
Mātṛukula —The family in which one's
(ପିତୃକୁଳ—ବିପରୀତ) mother was born.

ମାତୃଗଣ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବାଂଶ ରୂପଧାରଣୀ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଉକ୍ତ ଉକ୍ତ ୮
Mātrugana ଗୋଟି ରୂପ; ଅଷ୍ଟଶକ୍ତି; ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ସୃଷ୍ଟି ଜନ୍ମ, ପାଳନ ଓ ବିନାଶକାରିଣୀ ୮ ଗୋଟି ଦେବୀ—Eight Deities representing the forces controlling the creation. [ଦ୍ର—ଅଷ୍ଟଶକ୍ତି ଯଥା—ବ୍ରାହ୍ମୀ, ମାହେଶ୍ୱରୀ, ଐନ୍ଦ୍ରୀ, ବାରାହୀ, ବୈଷ୍ଣବୀ, କୌମାରୀ, ଚାମୁଣ୍ଡା ବା କୌବେରୀ, ଚର୍ଚ୍ଚିକା; ମତାନ୍ତରରେ 'ଚଣ୍ଡୀ' ସ୍ଥଳରେ 'ଐନ୍ଦ୍ରୀ'।

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣାନ୍ତର୍ଗତ ଦୁର୍ଗାସପ୍ତଶତୀର ଦେବୀ-କବଚରେ ୧୧ ଟି ମାତୃଗଣଙ୍କ ନାମ ଓ ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି। ଯଥା—୧। ପ୍ରେତସଂସ୍ଥା—ଚାମୁଣ୍ଡା; ୨। ମହିଷାସନା—ବାରାହୀ; ୩। ଗଜସମାରୂଢ଼ା—ଐନ୍ଦ୍ରୀ; ୪। ଗରୁଡ଼ାସନା—ବୈଷ୍ଣବୀ; ୫। ମହାବୀର୍ଯ୍ୟା—ନାରସିଂହୀ; ୬। ମହାବଳା—ଶିବଦୂତୀ; ୭। ଶିଖିବାହନା—କୌମାରୀ, ୮। ବୃଷାରୂଢ଼ା—ମାହେଶ୍ୱରୀ, ୯। ପଦ୍ମାସନା—ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ୧୦। ହଂସସମାରୂଢ଼ା—ବ୍ରାହ୍ମୀ; ୧୧। ବୃଷବାହନା—ଈଶ୍ୱରୀ।]

ମାତୃଗନ୍ଧିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ଗନ୍ଧ+ଇନ୍+ଈ)—୧। ସାବତ
Mātrugandhinī ମା—1. Step-mother. ୨। ପିତାଙ୍କ ଉପପତ୍ନୀ—2. Father's concubine.

ମାତୃଗର୍ଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ଗର୍ଭ)—ମାତାଙ୍କର ପେଟ—
Mātrugarbha Mother's womb.

ମାତୃଗାମୀ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ମାତୃ+ଗମ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍;
Mātrugāmī ୧ମା ୧ବ)—ମାତାଙ୍କ ସହ ସହବାସକାରୀ—One who has committed incest with his mother (Apte).

ମାତୃଗ୍ରାମ—ସଂ. ବି (ମାତୃ+ଗ୍ରାମ=ସମୂହ; ଜାତି)—ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତି;
Mātrugrāma ମାଇପେ—The female sex; the womankind (Apte).

ମାତୃଘାତୀ—ସଂ. ବି. (ମାତୃ+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଣିନ୍; ମାତୃଘାତିନ୍;
Mātrughātī ୧ମା. ୧ବ)—ମାତୃହତ୍ୟାକାରୀ—Matricide;
(ମାତୃଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) murderer of one's own mother.

ମାତୃଘାତୁକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାତୃଘାତକ }
ବି. ପୁଂ—ପରଶୁରାମ—The great Brahmana warrior Parasurāma. [ଦ୍ର—ଏ ପିତାଦେଶରେ ଅପଣା ମାତା ରେଣୁକାଙ୍କୁ ବଧ କରିଥିଲେ।]

ମାତୃଘ୍ନ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାତୃ+ହନ୍ ଧାତୁ+କ୍ତବ. ଅ)—ମାତୃଘାତୀ
Mātrughna (ଦେଖ)—Mātrughātī (See)
(ମାତୃଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାତୃ ତୀର୍ଥ—ସଂ. ବି. (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯେଉଁ ତୀର୍ଥରେ ମାତାଙ୍କୁ ଜଳ ତର୍ପଣ
Mātru tīrtha କରାଯାଏ)—କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠିର ମୂଳରେ ଥିବା ଥିବା କରତଳାଂଶ (ସ୍ମୃ. ଶା)—The part of the palm below the little finger.

ମାତୃତ୍ୱ—ସଂ. ବି (ମାତୃ+ଭାବ. ତ୍ୱ)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରସବ କରିବାର ଅବସ୍ଥା—
Mātrutwa Parenthood.

ମାତୃଦାୟ—ସଂ. ବି—ମାତୃ ବିୟୋଗଜନିତ ଦାୟିତ୍ୱ, ମୃତ ମାତାଙ୍କ ଶୁଦ୍ଧି-
Mātrudāya ଶ୍ରାଦ୍ଧ କରିବାର ଅବଶ୍ୟକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ—The heavy and unavoidable necessity which befalls on a person on the death of one's mother (i.e. the due performance of her funeral and obsequial rites).

ମାତୃଦାୟ ଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ଓ ୩ୟା ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର
Mātrudāya grasta ମୃତ୍ୟୁ ହେତୁ ଯାହା ଉପରେ ଅବଶ୍ୟ
(ମାତୃଦାୟ ଗ୍ରସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ପଡ଼ିଥାଏ—Burdened with the unavoidable responsibility of an obsequial offering to his mother on her death.

ମାତୃ ଦିବସ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ—
Mātru dibasa Srāddha performed on the an-
(ମାତୃ ଦିବସା—ଦେଶଜରୂପ) niversary of the death of one's mother.

ମାତୃ ଦେବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାତୃ+ଦେବ)—ଯେ ମାତାଙ୍କୁ
Mātru deba ଦେବତା ତୁଲ୍ୟ ପୂଜା କରେ— Adoring one's mother like one's God (Apte).

ମାତୃ ଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ବିରୁଦ୍ଧାଚରଣ—
Mātru droha Offending one's mother; revolt against one's mother.

ମାତୃ ଦ୍ରୋହୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯେ ଅପଣା ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି
Mātru drohī ଶତ୍ରୁ ଆଚରଣ କରେ—Offending one's
(ମାତୃଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) own mother; acting against the wishes or welfare of one's own
(ମାତୃଦ୍ରୋହିତା—ବି) mother.

ମାତୃ ନନ୍ଦନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Mātru nandana Kārttikeya.

ମାତୃ ପିତୃ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାତୃ+ପିତୃ=ମାତାପିତାରୌ; ମାତର
Mātru pitru ପିତରୌ; ପିତରୌ)—ମାତା ଓ ପିତା—
मा बाप **माँ बाप** Mother and father.
[ଦ୍ର—ଏହା ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣ ଅନୁସାରେ ଅସିଦ୍ଧ। ମାତାପିତୃ ସ୍ଥାନ ଚଳେ ନୋଠ ଦେଖ।]

ମାତୃ ପିତୃ ଉଝାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପିତା ଓ ମାତାଙ୍କ
Mātru pitru ujhālibā ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ ପଦ ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ
ମାତୃପିତୃ ନ ରଖିବା } ଶୋଧିବା ବା ତିରସ୍କାର କରିବା—
ମାତିପିତି ଲଗାଇ ଗାଳିଦେବା } To abuse a person by
मा बाप तुले गाल देओना calling names to his par-
माता पिता उकटना, मतरिया बहिनिया करना ents.

ମାତୃ ପୂଜନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ପୂଜନ)—୧। ବିବାହ
Mātru pūjana ଅବସର ପୂର୍ବରୁ ପିଷ୍ଟକ ଦ୍ୱାରା ମାତୃକାମାନଙ୍କ
(ମାତୃ ପୂଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୂଜା—1. Worship of the Divine Mothers by the offering of cakes during the marriage ritual. ୨। ଜନନ

ମାତାଙ୍କର ସେବା—2. Worshipping one's mother. ୩ । (ଅଧୁନିକ) ଦେଶମାତା ବା ଜନ୍ମଭୂମିର ପୂଜା—3. Worship or honouring of one's motherland. ୪ । (ଅଧୁନିକ) ନିଜ ଜନ୍ମଭୂମିର ବା ଜନ୍ମଭୂମିବାସୀମାନଙ୍କର ସେବା—4. Serving one's countrymen.

ମାତୃପୂଜା ମଣ୍ଡପ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ଯେଉଁ ମଣ୍ଡପରେ Mātṛupūjā mandapa ବା ବେଦୀରେ ମାତୃପୂଜାର ଅନୁଷ୍ଠାନ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ—1. An altar where a person performs the rites of worshipping the Divine mother, (i. e, one's motherland). ୨ । ଦେଶର ଲୋକମାନଙ୍କର ମାତୃଭୂମିର ଅନୁଷ୍ଠାନର ବା ସଭାର ମଣ୍ଡପ; ଦେଶବାସୀଙ୍କର ସମ୍ମେଳନମଣ୍ଡପ—2. A pandal where the people of a nation gather for discussing the good of the motherland.

ମାତୃବତ୍—ସଂ. ଅ (ମାତୃ+ତୁଲ୍ୟାର୍ଥେ ବତ୍)—ମାତାଙ୍କପରି; ମାତାଙ୍କ Mātṛubat ତୁଲ୍ୟ—Like one's mother. (ଯଥା—ପର ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମାତୃବତ୍ ଜ୍ଞାନ କରିବ । ମାତୃଭୂମି ଓ ମାତୃଭାଷା ମାତୃବତ୍ ଆଦରଣୀୟା ।)

ମାତୃବତ୍ସଳ—ସଂ. ବି—କାର୍ତ୍ତିକେୟ—
Mātṛubatsala An epithet of Kārttiikeya.
(ମାତୃବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି (ମାତୃବତ୍ସଳତା—ବି) ସ୍ନେହୀ—Mother-loving (M.W.)

ମାତୃବନ୍ଧୁ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମାତୃ+ବନ୍ଧୁ)—ଅପଣା ମାତାଙ୍କର ମାମୁ-Mātṛubandhu ପୁଅ ଭାଇ, ମାଉସୀପୁଅ ଓ ପିଉସୀପୁଅ ଭାଇ—One's distant maternal uncles, being related to one's mother through her paternal and maternal aunts; the causins of one's mother. [ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ମୃତି-ବାକ୍ୟ—ମାତୁଃ ପିତୁଃ ସ୍ୱସୁଃ ପୁତ୍ରା, ମାତୁର୍ମାତୁଃ ସ୍ୱସୁଃସୁତାଃ, ମାତୁର୍ମାତୁଲପୁତ୍ରାଶ୍ଚ ବିଜ୍ଞେୟା ମାତୃ ବନ୍ଧବଃ ।]

ମାତୃବାନ୍ଧବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ବାନ୍ଧବ)—ଅପଣା ମାତାଙ୍କର Mātṛubāndhaba ମାତା, ପିତା, ଭାଇ, ଭ୍ରାତୃଷ୍ପୁତ୍ର ଓ ପିତୃ-ସହୋଦର ଭ୍ରାତା (ଅର୍ଥାତ୍, ଅପଣାର ଅଈ, ଅଜା, ମାମୁ, ମଉଳାପୁଅ ଭାଇ ଓ ଅଜାଙ୍କ ଭାଇ)—One's maternal relations (e.g. maternal grandfather, maternal grand-mother, maternal uncle, maternal causin, maternal grand-father's brother). [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଦାୟଭାଗ ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟତର ଜ୍ଞାତିମାନ ବା ପିତୃବନ୍ଧୁ ନ ଥିଲେ ମାତୃବନ୍ଧୁ ଓ ମାତୃବାନ୍ଧବମାନେ ତାଙ୍କ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାରୀ ହୁଅନ୍ତି ।]

ମାତୃବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମାତୃବିୟୋଗ—
Mātṛu bichchheda 1. Death of one's mother. ୨ । ମାତାଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ହେବା—
2. Separation from one's mother.

ମାତୃବିଯୋ(ୟୋ)ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ—
Mātṛu bijo(yo)ga Mother's death; bereavement due to the death of one's mother.

ମାତୃଭକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ଭକ୍ତ)—ଅପଣାର Mātṛubhakta ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଭକ୍ତିଯୁକ୍ତ—Devoted to (ମାତୃଭକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) the service of one's own mother.

ମାତୃଭକ୍ତି—ସଂ. ବି—ମାତାଙ୍କ ପ୍ରତି ଶ୍ରଦ୍ଧା—Devotion to or Mātṛubhakti regard for one's own mother.

ମାତୃଭାବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସନ୍ତାନ ପ୍ରତି ମାତାଙ୍କର ମନର ଭାବ Mātṛubhāba ବା ସ୍ନେହ—Mother's feelings; the feelings of a mother to her child.

ମାତୃଭାଷା—ସଂ. ବି (ମ, ପ. ଲୋ)—(ମାତୃକୋଳରେ ଥିବା ସମୟରେ Mātṛubhāshā ମାଆଙ୍କ ମୁହଁରୁ ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଭାଷା ଶୁଣେ) ଅପଣାର ଜାତୀୟ ଭାଷା; ଅପଣାର ଘରୋଇ ଭାଷା—One's mother tongue; a vernacular which a man uses at home since child-hood.

ମାତୃଭୂମି—ସଂ. ବି—ନିଜର ଜନ୍ମଭୂମି—One's motherland.
Mātṛubhūmi [ଦ୍ର—ପିତୃଭୂମି=ଶ୍ମଶାନ; ଶ୍ମଶାନ । ମାତୃଭୂମି =ସ୍ୱଦେଶ । ତୁଳ. ଇଂ Fatherland (ଫାଦରଲ୍ୟାଣ୍ଡ); Motherland (ମଦରଲ୍ୟାଣ୍ଡ) ।]

ମାତୃମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦୁଇ ଚୋଖ ଦ୍ୱୟର ମଧ୍ୟସ୍ଥାନ—1. The Mātṛu mandala middle of the two eyes; the bridge of the nose. ୨ । ମାତୃକାଗଣଙ୍କର ସମୂହ—2. The collection of the Divine Mothers (Apte).

ଦେ. ବି—୧ । ଅରୁନ୍ଧତୀ, ଧ୍ରୁବ ଓ କୃତ୍ତିକା ଏହି ତିନି-ଗୋଟି ନକ୍ଷତ୍ରମଣ୍ଡଳ—1. The circle formed by the three asterisms—Arundhatī, Dhṛuba, and Kṛuttikā. (ଦ୍ର—ଅରୁନ୍ଧତୀ ଯେଉଁ ତାରା ଅବର ସେ ଧ୍ରୁବ, କୃତ୍ତିକାକୁ ସେ ମାତୃମଣ୍ଡଳ ବୋଲି ସଙ୍କେ—ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।) ୨ । ଚକ୍ଷୁର୍ମଧ୍ୟସ୍ଥ ତାରକା—2. The pupil of the eye. (ଦ୍ର—ଅକ୍ଷି ମଧ୍ୟେ ତାରକା ଯେ ଯେ ମାତୃମଣ୍ଡଳ – ପ୍ରାଚୀ. ଶିବସ୍ୱରୋଦୟ ।)

ମାତୃମୁଖ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ନିର୍ବୋଧ—1. Foolish; dull; Mātṛumukha stupid. ୨ । ଅଜ୍ଞ; ମୂର୍ଖ—2. Dunce; (ମାତୃଶାସିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) illiterate. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀବୁଦ୍ଧିପରିଚାଳିତ—3. Governed by the advice of females.
ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A foolish person; a simpleton (Apte) ୨ । ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A dunce (Apte).

ମାତୃମୁଖା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମା ଅଂଶିଆ (ପିଲା); ଅପଣା ପିତାଙ୍କ Mātṛumukhā ଚେହେରା ଅପେକ୍ଷା ମାତାଙ୍କ ଚେହେରା ସଙ୍ଗେ (ମାତୃମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବେଶି ମେଳ ଖାଉଥିବା (ଶିଶୁ)—(a child) मामुखो मैमुहा Bearing resemblance to the outlines of its mother's face; whose facial outlines resemble those of its mother.

ମାତୃରିଷ୍ଟି(ଷ୍ଟ)—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ରିଷ୍ଟି—ହାନି ଜ୍ୟୋତିଷ Mātṛurishṭi(shṭa) (ଫଳଜ୍ୟୋତିଷ) ମତରେ ଜାତ ଶିଶୁର ମାତାଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟକାରକ ଯୋଗ ବା ଶିଶୁର ଜାତକରେ ଶିଶୁର ଜନନୀଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହମାନଙ୍କ ସ୍ଥିତିବିଶେଷ—A particular conjunction of planets at the nativity of a child, which results in the death of its mother. [ଦ୍ର—୧। ନବଜାତ ଶିଶୁର ଜନ୍ମଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ବଳବାନ ପାପଗ୍ରହ ଥିଲେ ଏବଂ ଏହି ପାପଗ୍ରହର କେନ୍ଦ୍ର (ଅର୍ଥାତ ୪ର୍ଥ, ୭ମ ବା ୧୦ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ଥିଲେ, ଅଥବା ଶିଶୁର ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନର ୪ର୍ଥ, ୭ମ, ୧୦ମ, ୫ମ ବା ୯ମ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ ଏବଂ ପାପଗ୍ରହଯୁକ୍ତ ଚନ୍ଦ୍ରର ୪ର୍ଥ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ ଓ ୨ଟି ପାପଗ୍ରହ କର୍ତ୍ତୃକ ଦୃଷ୍ଟ ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ୬ଷ୍ଠ ସ୍ଥାନରେ ପାପଗ୍ରହ ରହିଲେ 'ମାତୃରିଷ୍ଟ' ଯୋଗ ଘଟେ। ଏହି ଯୋଗରେ ଜାତ ଶିଶୁର ମାତାଙ୍କର ଶୀଘ୍ର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ।]

ମାତୃଶ୍ରାଦ୍ଧ—ସ. ବି—ମୃତ ମାତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପିଣ୍ଡଦାନ ଓ ଧନାଦି Mātṛuśrāddha ଦାନରୂପ କର୍ମ—A Śrāddha or offering of oblations made to the spirit of one's departed mother (on the 11th day of her death and on the anniversary of her death) [ଦ୍ର—ଏହା ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁର ଏକାଦଶ ଦିନ ଓ ପ୍ରତି ବର୍ଷ ମାତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁଦିବସର ତିଥିରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ।]

ମାତୃଷ୍ୱ(ସ୍ୱ)ସା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାତୃ+ସ୍ୱସୃ, ୧ମା ୧ବ)—ମାଉସୀ; Mātṛushwa(swa)sā ମାତାଙ୍କ ଭଉଣୀ—Mother's sister; one's maternal aunt.

ମାତୃଷ୍ୱ(ସ୍ୱ)ସେ(ସ୍ରୀ,ସ୍ରେ)ୟ—ସ, ବି. ପୁଂ (ମାତୃଷ୍ୱସୃ ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ; Mātṛushwa(swa)se(srī, sre)ya ଇୟ)—ମାଉସୀପୁଅ ମାତୃଷ୍ୱସେୟୀ, ମାତୃସ୍ୱସ୍ରୀୟୀ, ମାତୃଷ୍ୱସ୍ରେୟୀ } ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗ ଭାଇ—One's maternal causin (male).

ମାତୃସପତ୍ନୀ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମାତୃ+ସପତ୍ନୀ)—ସାବତ ମାଆ—Mātṛusapatnī Stepmother.

ମାତୃ ସମ୍ବତ୍ସର—ସ. ବି—ମାତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁଦିବସଠାରୁ ଏକ ବରଷ କାଳ Mātṛu sambatsara —A period of one year (ପିତୃ ସମ୍ବତ୍ସର—ବିପରୀତ) from the death of one's mother.

ମାତୃ ସେବକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ମାତାଙ୍କର ସେବା କରେ—Mātṛu sebaka Devoted to the service of (ମାତୃସେବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମାତସେବାରତ—ଅନ୍ୟରୂପ) one's mother.

ମାତୃସେବା—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ସେବା)—ମାତାଙ୍କର Mātṛusebā ଅନୁଧ୍ୟାନ—Filial service; service rendered to one's mother.

ମାତୃସେବା ବ୍ରତ—ସ. ବି (ରୂପକ; ମାତୃସେବା+ବ୍ରତ)—ମାତାଙ୍କ Mātṛusebā brata ସେବାରୂପ ବ୍ରତ; ବ୍ରତରୂପେ ପାଳିତ ମାତୃସେବା—Service of one's mother as a religious duty.

ମାତୃସ୍ତନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାତାଙ୍କର ସ୍ତନ; ମାଆ ଥନ—Mātṛustana Mother's breast.

ମାତୃସ୍ତନ୍ୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାତୃ+ସ୍ତନ୍ୟ)—ମାତାଙ୍କ ସ୍ତନରୁ Mātṛustanya ଜାତ ଦୁଗ୍ଧ; ମାଆ ଦୁଧ—Milk from the mother's breast; mother's milk.

ମାତୃସ୍ଥାନୀୟା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାତୃକଳ୍ପା; ମାତାଙ୍କ ପରି ପୂଜ୍ୟା—Mātṛusthānīyā (women) In the position of one's mother. [ଦ୍ର—ମାତାଭଲେ କୋହି ଦେଖ।]

ମାତୃସ୍ନେହ—ସ. ବି—ମାତାଙ୍କର ଅପତ୍ୟସ୍ନେହ—Mother's affection Mātṛusneha tion or fondness for her child.

ମାତୃହତ୍ୟା—ସ. ବି—ଅପଣାର ମାଆକୁ ମାରି ପକାଇବା—Killing Mātṛuhatyā of one's mother; matricide. (ମାତୃବଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାତୃହନ୍ତା—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ଅପଣାର ମାତାଙ୍କୁ ବଧ କରେ—Mātṛuhantā Murdering one's mother; (ମାତୃହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) matricide.

ମାତୃହରଣ—ସ. ବି—ଗୁରୁପତ୍ନୀଆଦି ଅଭିଗମନରୂପ ମହାପାପ—Mātṛuharaṇa The heinous sin of outraging the modesty of women who stand in the relationship of a mother to a person.

ମାତୃହୀନ—ସ.ବଣ.ପୁଂ—୧। ଯାହାର ଜନନୀ ମରି ଅଛନ୍ତି; ମାଛେଉଣ୍ଡ—Mātṛuhīna 1. Motherless; orphaned by the (ମାତୃହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) mother's death. ୨। ଯେଉଁ ଘରେ (ବା ପରିବାରରେ) ମାତା ନ ଥାନ୍ତି—2. (a house or family) Which has lost its mother.

ମାତ୍ର—ସ. ବି (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ ତ୍ର)—୧। Mātra ସୀମା; ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—1. Boundary; limit. ୨। (+କର୍ମ. ତ୍ର) ସମୁଦାୟ—2. Whole. ୩। (+ଭାବ. ତ୍ର) ଅବଧାରଣ—3. Ascertaining. ୪। ମାପ; ପରିମାଣ—4. A measure of length, breadth, height, size, space, distance or number. ବଣ. (ମାତ୍ରା+ଅ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ

ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—ତନ୍ମାତ୍ର; କଣ୍ଠମାତ୍ର)—୧ । ପରିମିତ—1. In quantity. ୨ । ପ୍ରକାରେ—2. In quality. ୩ । ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ବିଶିଷ୍ଟ—3 Comprising of all the members of a class. [ଯଥା—ପ୍ରସ୍ଥର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—ଅଙ୍ଗୁଳିମାତ୍ର ସ୍ଥାନ, ଦୂରତ୍ୱର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—କ୍ରୋଶମାତ୍ର ପଥ, ସମୟର ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—କ୍ଷଣମାତ୍ର ବିଶ୍ରାମ, ସଂଖ୍ୟା ପରିମାଣ ଅର୍ଥରେ—ଏକମାତ୍ର, ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ଅର୍ଥରେ—ପ୍ରାଣିମାତ୍ର ଜଗତ୍, 'କେବଳ' ଅର୍ଥରେ—ଏ କାର୍ଯ୍ୟରେ ମୁଁ ନିମିତ୍ତମାତ୍ର ଅଟେ ।] ଅ—୧ । କେବଳ—1. Only; merely. ୨ । ମାତ୍ରକେ; ଯେଣି—2. As soon as; no sooner than; just as. ଦେ.ଅ—

मात्र ୧ । ପକ୍ଷାନ୍ତରରେ—1. On the other hand.
मगर ୨ । କିନ୍ତୁ—2. But. [ଉ—ମୁଁ ତାଙ୍କୁ ୫ ବର୍ଷ ଅନୁସରଣ କଲି; ମାତ୍ର ତାଙ୍କୁ କୌଣସି ଫଳ ପାଇଲି ନାହିଁ ।]

ମାତ୍ରକ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. କଣ୍ଠମାତ୍ର)—ତମାତ୍ରକ; ଅତି ସାମାନ୍ୟ—
Mātraka Very insignificant. [ଯଥା—ପିମ୍ପୁଡ଼ି
मात्रक ମାତ୍ରକ ଜୀବର ମଧ୍ୟ ପ୍ରାଣ ଅଛି ।] ଅ—ମାତ୍ର (ଦେଖ)
किस तरह Mātra (See)

ମାତ୍ରକେ—ଦେ. ଅ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ;
Mātrake ଭ୍ରମ ପ୍ରମାଦ କରନ୍ତି)—୧ । ଶ୍ରେଣୀର ସମସ୍ତ; ସକଳ-
मात्रे; मात्रेई केसात 1. All of class. ୨ । ଯେଣି;
ମାତ୍ରେ, ମାତ୍ରେଇଁ (ହିଁ) }—ଅନ୍ୟରୂପ ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍; ପର ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ-2. Immediately after; instantly; in the next moment; no sooner than; as soon as. (ଯଥା—ଏ ପତ୍ର ପାଠ ମାତ୍ରକେ ବସିଲା ଠାରୁ ଉଠି ଆସିବ)—୩ । କେବଳ—3. Only. [ଯଥା—ମାତ୍ର ମାତ୍ରକେ ଶୁଣିଲି । ଉପଦ. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମାତ୍ରା—ସଂ. ବି.—(ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପରିମାଣ—
Mātrā 1. Quantity; measure. ୨ । ଅକ୍ଷରାବୟବ; ଅକ୍ଷରର ଅଂଶ; ଅସଲ ଅକ୍ଷର ସଙ୍ଗେ ଯେଉଁ ଅଂଶ ଯୋଗ କରାଯାଏ; ଅକ୍ଷରର ଚୂଡ଼ା—2. Minor signs added to a letter; strokes added to a letter. ୩ । ଏକ ବ୍ୟଞ୍ଜନବର୍ଣ୍ଣ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ ଯେଉଁ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷରଜ୍ଞାପକ ରୂପ ଧାରଣ କରେ; ଫଳା—3. The sign representing a consonant when added to another consonant to make a dipthong. [ଦୃ—ଵ ବର୍ଣ୍ଣର ମାତ୍ରା ୍ଵ (କ୍ଵ), ତ ର ମାତ୍ରା, (କ୍ତ), ନ ର ମାତ୍ରା ୍ନ (କ୍ନ), ମ ର ମାତ୍ରା ୍ମ (କ୍ମ), ବ ର ମାତ୍ରା ୍ବ (କ୍ବ), ଯ ର ମାତ୍ରା ୍ୟ (କ୍ୟ), ର ର ମାତ୍ରା ୍ର (କ୍ର), ର ର ମାତ୍ରା ର୍ (ର୍କ), ଲ ର ମାତ୍ରା ୍ଲ (କ୍ଲ) ।]

୪ । (ବ୍ୟାକରଣ) ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣକାଳ—4. (grammar) The time taken to utter a short vowel; a prosodial or syllabic instant. [ଦୃ—ହ୍ରସ୍ୱ ସ୍ୱରର ଏକ ମାତ୍ରା ଓ ଦୀର୍ଘ ସ୍ୱରର ଦୁଇ ମାତ୍ରା ।] ୫ । (ସଙ୍ଗୀତ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରର ଅବସ୍ଥାନକାଳ; ହସ୍ତର ଏକବାର ପତନ ଓ ଉତ୍ଥାନର କାଳ—5. (music) The time-measure in music; time taken to raise the hand and to let it down once; beat; duration of each tone. [ଦୃ—ଏହା ଦ୍ରୁତ ଓ ବିଲମ୍ବିତ ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର ।] ୬ । ଥରେ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାର ପରିମାଣ; ଔଷଧର ଖୁରାକ—6. Dose of a medicine prescribed; quantity of a medicine taken at a time. ୭ । ମୁହୂର୍ତ୍ତ; କ୍ଷଣ—7. Moment. ୮ । ଅଂଶ—8. Portion. ୯ । କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର; କର୍ଣ୍ଣଭୂଷଣ—9. An ornament for the ear; an earring. ୧୦ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ—10. Organ of sense or action. ୧୧ । ସନ୍ନ୍ୟାସୀଙ୍କର ପରିଚ୍ଛଦ—11. Dress of an ascetic. ୧୨ । ଅବିଚ୍ଛେଦ—12. Continuity. ୧୩ । ଅବିଚ୍ଛେଦ ଇନ୍ଦ୍ରିୟବୃତ୍ତି—13. Uninterrupted sensual enjoyment. ୧୪ । ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି—14. Property; wealth. [ଦୃ—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ଶେଷରେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସମାସ ହେଲେ 'ମାତ୍ର' ଆକାର ଧାରଣ କରେ । ଯଥା—ଅତିମାତ୍ର, ଅଳ୍ପମାତ୍ର ।] ୧୫ । ପରିମାଣ ବା ମାପର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସୀମାନ; କଟକର ବା ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱସୀମାନର ପାତ୍ର—15. A standard of measure; standard rule (Apte). ୧୬ । ଯଥାର୍ଥ ମାପ—16. The correct measure (Apte). ୧୭ । କଣିକା; କ୍ଷୁଦ୍ରାଂଶ—17. Particle; a little quantity (Apte). ୧୮ । ଅଂଶ—18 Part; portion (Apte). ୧୯ । ମହାଭୂତ—19. An elenent (Apte). ୨୦ । ଜଡ଼ ଜଗତ୍—20. Matter; the material world (Apte). ୨୧ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି—21. Function of the organs (Apte). ୨୨ । ଅଳଙ୍କାର—22. Ornament; jewel (Apte). ୨୩ । ଦେବନାଗର ଅକ୍ଷରର ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱାଂଶ—23. The upper part of the Debanāgara characters (Apte.)

ଦେ. ବି.—(ଏହା ଅକ୍ଷରର ମାତ୍ରା ପରି ଅଙ୍କୁ ଲତାର ଗଣ୍ଠିରୁ ଝୁଲୁଥିବାରୁ—ଅନୁକାରତ୍ୱ; ଦେଶୀ ଅଳୁର ଲତାର ଗଣ୍ଠିରେ ଗୋଲ ସାରୁ ପରି ଯେଉଁ ଛୋଟ ଛୋଟ ଗୋଲ କନ୍ଦ ଫଳେ—Small balls shooting out from the joints of the yam-creeper, [ଦୃ—ଫଳତା

ଏଗୁଡ଼ିକ ଅଳ୍ପ ଲତାର ବାସ୍ପଗୁଚ୍ଛ ତେଜ ବା ଓଜଲ। ଏଗୁଡ଼ିକ ଭୂମିରେ ପୋତିଲେ ବା ଭୂମିରେ ଲାଗି ଗଲେ ଅଳ୍ପ ପର ଭୂମି ଉପରକୁ ଗଳ ପଡ଼ି ବଢ଼ି ଯାଏ। ଗୋବର ଗୋଡ଼ରେ ଦେଖେ ଦେଲେ ଯେଉଁ ଅଙ୍କୁରଗୁଡ଼ିକ ବାହାରେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଦେଖିବାକୁ ଅଳ୍ପ 'ମାତର' ପରି ହେବାରୁ ଲୋକେ କହନ୍ତି 'ଗୋବର ଗୋଡ଼ରେ ଅଳ୍ପମାତର'।]

ମାତ୍ରାଗତ—ଦେ. ବଣ (୨ୟା ତତ୍)—ମାତ୍ରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ପରିମାଣ
Mātrāgata ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to quantity;
[ମାତ୍ରାଘଟିତ—ଅନ୍ୟରୂପ] quantitative.

ମାତ୍ରାଛନ୍ଦଃ—ସ. ବ—ପଦ୍ୟରେ ସ୍ୱରର ଉଚ୍ଚାରଣକାଳପରିମିତ ଛନ୍ଦଃ;
Mātrāchchhandaḥ ଗୁରୁଲଘୁ ମାତ୍ରା ଅନୁସାରେ ରଚିତ
[ମାତ୍ରାବୃତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ] ପଦ୍ୟ—Poetical metre modulated according to the long and short measures of the letters or syllables comprising it.

ମାତ୍ରାଦୋଷ—ଦେ. ବ—୧। ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କର ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ସୁଖଭୋଗ-
Mātrādosha ଜନିତ ବ୍ୟସନ—1. Personal defects
मात्रादोष of a person consisting of sensual
मुद्रादोष enjoyment. ୨। ମଦ୍ୟପାନରୂପ ଦୋଷ—2. Defect of drunkenness in a person; ୩। ମୁଦ୍ରାଦୋଷ; କଥା କହିବା ସମୟରେ ବାଜେ ବାକ୍ୟ ବା କୌଣସି ଶବ୍ଦକୁ ବୋଲି ବ୍ୟବହାର କରିବା ରୂପ ଦୁରଭ୍ୟାସ—3. A bad personal habit with some people while talking, of using redundant expressions.

ମାତ୍ରାଧିକ୍ୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧। ପରିମାଣର ଅଧିକ୍ୟ—
Mātrādhikya 1. Excess of quantity. ୨। ଔଷଧର ନିୟମିତ ପରିମାଣରୁ ଅଧିକ୍ୟ—2. Overdose.

ମାତ୍ରାପାନ—ସ. ବ—ପରିମିତ ପାନ; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ପିଇବା—
Mātrāpāna Drinking in small doses; dram-drinking.

ମାତ୍ରା ବସ୍ତି—ସ. ବ—ଗୁହ୍ୟ ଦ୍ୱାର ବାଟେ ମଳ ଭାଣ୍ଡରେ ଦିଆଯିବା
Mātrā basti ପିଚକାରୀ—An oily clyster (Apte); washing the intestines with oil.

ମାତ୍ରା ଭସ୍ତ୍ରା—ସ. ବ—ଟଙ୍କାର ଥଳି—
Mātrā bhastrā A money bag (Apte).

ମାତ୍ରାସଙ୍ଗ—ସ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ସାଂସାରିକ ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇଁ ମମତା
Mātrāsaṅga (ମନୁ ୬।୫୭)—Attachment to or regard for household possessions or property (Apte).

ମାତ୍ରା ସମକ ଛନ୍ଦଃ—ସ. ବ—ଗୁରୁ ଲଘୁ ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—
Mātrā samaka chhandaḥ A particular musical tune consisting of long and short syllables. [ଦ—ଏହି ଛନ୍ଦର ୪ ଗୋଟି ପାଦ; ପ୍ରତି ପାଦରେ ୧୬ଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ। ପ୍ରତି ପାଦର ଶେଷରେ ଗୋଟିଏ ଗୁରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ଥାଏ ଏବଂ ନବମ ଲଘୁ ବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ। ଏହି ଛନ୍ଦର ଅନେକ ପ୍ରକାର ଅଛି। ଯଥା—ବାନବାସିକା (୯ମ ଓ ୧୨ଶ ଲଘୁ ଓ ୧୫ଶ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ); ଚିତ୍ରା (୫ମ, ୮ମ ଓ ୯ମ ଲଘୁ ଓ ୧୫ଶ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ), ଉପଚିତ୍ରା (୫ମ, ୮ମ ଲଘୁ ଓ ୯ମ, ୧୦ମ, ୧୫ଶ, ୧୬ଶ ଗୁରୁ); ବିଶ୍ଲୋକ (୫ମ, ୮ମ ଓ ୧୨ଶ ଲଘୁ ଓ ୧୫ ଓ ୧୬ଶ ଗୁରୁ) ପାଦାକୁଳକ (ପ୍ରତି ପାଦରେ ୧୬ଟି ବର୍ଣ୍ଣ ଛଡ଼ା ଏଥିର ବର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ୟାସରେ ଅନ୍ୟ ନିୟମ ନାହିଁ। ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ମୋହ ମୁଦ୍ଗରର ମାତ୍ରା ସମକଛନ୍ଦ ଅଟେ—Apte]

ମାତ୍ରା ସ୍ପର୍ଶ—ସ. ବ—୧। ରୂପରସାଦି ବାହାରର ବିଷୟ ସଙ୍ଗେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟର
Mātrāsparśa ଯୋଗ—1. The contact of the sense organs with external objects; sense perception of external objects. ୨। ଜଡ଼ଭୂତ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ପର୍କ—2. Contact with the material elements (Apte).

ମାତ୍ସର (ଆଦ୍ୟ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ମାତ୍ ସର ଆଦ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mātsara (etc) Māt-sara etc. (See)

ମାତ୍ସି (ତ୍ସି୍ୟ)କ—ସ. ବ. ପୁଂ—ମାତ୍ ସି(ସି୍ୟ)କ (ଦେଖ)
Mātsi(tsyi)ka Māt-si(syi)ka (See)

ମାଥ—ସ. ବ. (ମଥ୍ ଧାତୁ=ମନ୍ଥନ କରିବା; ବଧ କରିବା+ଭାବ.ଅ)—
Mātha ୧। ମନ୍ଥନ; ବିଲୋଡ଼ନ—1. Churning; stir-
माथा माथ ring. ୨। ବଧ—2. Slaughter. ୩। ବ୍ୟଥା—3. Agony. ୪। (+କର୍ମ. ଅ) ପଥ; ମାର୍ଗ—4. Road; path. ଦେ. ବ. (ସ. ମସ୍ତ)—ମସ୍ତକ; ମୁଣ୍ଡ; ମଥା—Head. [ଉ—ସେହି ଗାଣ୍ଡିବ ସେହି ପାର୍ଥ, ସେହି ଗାଣ୍ଡିବ ଏବେ ମାଥ!—ଜଗ; ଉପର୍ଯ୍ୟୁକ୍ତ ଉକ୍ତିର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ ପୂର୍ବେ ପାର୍ଥ ଅର୍ଥାତ୍ ଅର୍ଜୁନ ଯେଉଁ ଗାଣ୍ଡିବ ଧନୁକୁ ଅନାୟାସରେ ଉଠାଇ ପାରୁଥିଲେ ଏବେ ତାଙ୍କଠାରୁ କୃଷ୍ଣଶକ୍ତି ଅନ୍ତର୍ହିତ ହେବାରୁ ଅର୍ଜୁନ ସେହି ଗାଣ୍ଡିବକୁ ବହୁ କଷ୍ଟରେ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହି କରି ନେଉଅଛନ୍ତି।]

ମାଥୁର—ସ. ବଣ (ମଥୁରା+ଅ)—୧। ମଥୁରା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māthura 1. Relating to Muthurā (name of a
(ମାଥୁରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) town). ୨। ମଥୁରାବାସୀ—2. Residing in Mathurā. ୩। ମଥୁରାରେ ଜାତ—3. Produced in Mathurā.

ମାଥୁରୀ—ଦେ. ବ. (ସ. ମାଥୁରୀ ଭାଷା)—ବ୍ରଜ ଭାଷା (ଦେଖ)
Māthurī Braja bhāshā (See)
ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଥୁର+ଈ)—ମାଥୁରର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Māthura.

ମାଥେ ଘେନିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଦେଶ) ପାଳନ କରିବା; ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ
Māthe ghenibā କରିବା—To carry out; to obey

माथाय धरा (वा तोला) (an order or behest)·
मत्था चढना, माथे लेना (ଭୁ—ଯେ ବସ୍ତୁ ଅଜ୍ଞ ଯେଉ ମାଥେ, ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୃଜନ୍ତ ଯେମନ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)

ମାଦ୍(ଦୁ)କୁରୀ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମାଧୁକରୀ)—ମାଧୁକରୀ (ଦେଖ)
Mād-(du)kurī Mādhukarī (See)
माधुकरी **माधुकरी**

ମାଦ—ସଂ. ବି (ମଦ ଧାତୁ=ମତ୍ତହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମତ୍ତତା—
Māda I. Madness. ୨ । ଅହଙ୍କାର—2. Pride.
୩ । ହର୍ଷ; ଅହ୍ଲାଦ—3. Joy; delight.

ମାଦକ—ସଂ. ବଣ (ମଦ ଧାତୁ ଣିଚ ମାଦି ଧାତୁ+ଅକ)—୧ । ମତ୍ତତା ଜନକ; ଯାହା ନିଶା କରାଏ—I. Intoxicating.
(ମାଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହା ଉନ୍ମତ୍ତତା ଜନ୍ମାଏ—2. Madening.
୩ । ଯାହା ହର୍ଷ ବା ଆନନ୍ଦ ଜନ୍ମାଏ—3. Gladdening.
ବି.—୧ । ନିଶା ଉତ୍ପାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. Intoxicant; an intoxicating drug. ୨ । ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—2. A gallinule (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ମାଦୁ ନିଶା; ମତ୍ତତା—1. Intoxication. ୨ । ମଜା; ମଉଜ—2. Pleasure; amusement; cheer; good cheer.

ମାଦକ ଉଠିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ମାଦକସେବନଦ୍ୱାରା
Mādaka uṭhibā ଘୋର ନିଶା ଜନ୍ମିବା—1. Deepen-
(ମାଦକ ଜମିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ing of intoxication on
नेशा उठा account of repeated doses of intoxi-
मस्तीउठना cants being taken. ୨ ।
ମାଜୁ ବା ମଉଜ ସମାଗତ ହୋଇଆସିବା—2. The rising of good cheer.

ମାଦକତା—ସଂ. ବି (ସଂ. ମାଦକ+ଭାବାର୍ଥେ. ତା)—୧ । ନିଶା—
Mādakatā 1. Intoxication. ୨ । ନିଶା ଜନ୍ମାଇବାର କ୍ଷମତା—2. The power or property of producing intoxication.

ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କଲେ ନିଶା
Mādaka drabya ହୁଏ—Intoxicating drug.

ମାଦକ ସେବନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ନିଶା ଖାଇବା—
Mādaka sebana The taking of intoxicants.
(ମାଦକ ସେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଦକସେବୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ନିଶାଖୋର୍—
Mādakasebī Habituated to taking intoxicants.
(ମାଦକସେବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଦକୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ମାଦକସେବୀ; ନିଶାଖୋର; ମାତାଲ—
Mādakī Habituated to taking intoxicants.
(ମାଦକିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଭୁ—ବଞ୍ଚାନ କୋହେ ମାଦକୀ ଚେତା ଅଭୁତ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାଦନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମଦ. ଧାତୁ. ଣିଚ୍=ମାଦ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mādana ଅନ)—ମତ୍ତତା ଉତ୍ପାଦକ—Intoxicating. ସଂ.
(ମାଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ତ୍ରୀବି—୧ । କାମଦେବ—1. Cupid. ୨ । ଧାତୁରା—
2. The thorn apple (Apte). ୩ । ଲବଙ୍ଗ—
3. Cloves (Apte). ୪ । (+ଭାବ. ଅନ) ହର୍ଷ—
4. Exhilaration (Apte). ୫ । ନିଶା—
5. Intoxication (Apte).

ମାଦନୀୟ—ସଂ. ବି (ମଦ. ଧାତୁ· ଣିଚ୍=ମାଦ. ଧାତୁ+କର୍ମ .ଅନୀୟ)—
Mādanīya ୧ । ନିଶା ଉତ୍ପାଦକ ପାନୀୟ—1. An intoxicating drink (Apte). ୨ । ଭାଙ୍ଗପାଣି; ସିଦ୍ଧ—
2. An intoxicating drink made with the leaves of Cannabis Indica.

ମାଦ(ଦୁ)ର୍ ଚୋ(ଚୁ)ତ୍,ଦ୍(ଦା)—ବୈଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଗାଳି; ଫା.
Māda(du)r cho(chu)t(d.dā) ମାଦର୍‌ଚୋଦ୍; ତୁଳନା ଇଂ.
मादरचूद; मातृचोद मଦର୍, ଲାଟିନ୍ ମେଟର, ସଂ. ମାତୃ=ମାତା)-
मादरचोद ମାତୃଗାମୀ; ମାତୃହରଣକାରୀ—(a term of vile abuse) Committing incest with one's own mother.

ମାଦଳ—ଦେ. ବି (ସଂ ମର୍ଦ୍ଦଳ)—୧ । ପଖାଉଜ; କାଠର ଦୁଇ
Mādaḷa ମୁହଁରେ ଚମଡ଼ା ଛାଉଣି ଏକହାତ ବା ଦେଢ଼ହାତ ଲମ୍ବ
मादल ବାଦ୍ୟ—1. A small woooden drum. [ଦ୍ର—
मानर,मांदर ଏହା ମୃଦଙ୍ଗଠାରୁ ଆକାରରେ ଛୋଟ ଓ ସରୁର
गंडि; मादला ଗଣ୍ଡି ପରି ସମତୁଲ । ଏହା ଦୁଇ ହାତର ଚଟକଳଦ୍ୱାରା
घड ବଜାଯାଏ । ମୃଦଙ୍ଗ ମାଟିରେ ତିଆରି, ଏହା କାଠରେ ତିଆରି ।] ୨ । କୌଣସି ଜୀବର ମୁଣ୍ଡ ଓ ହାତ ଗୋଡ଼ ହଣା ହୋଇଥିବା ଶରୀରାଂଶ—2. The headless and limbless trunk of an animal. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ଘଣ୍ଟା ମାଦଳ; ଘେଣ୍ଟେଇ ମାଦଳ ।]

ମାଦଳା—ଦେ. ବି—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ମନ୍ଦିରରେ ରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର
Mādaḷā ପଞ୍ଜିକା—Palm-leaf archives maintained in the temple of Jagannāth at Puri.[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଇତିହାସ, ପୁରୀ ରାଜବଂଶର ଇତିହାସ, ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ପୂଜା ଓ ପର୍ବବିଧି ଆଦିର ବିବରଣ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇ ଆସୁଅଛି । ଏଥିରେ ଲେଖାଥିବା ଅନେକ ବିଷୟ କାଳ୍ପନିକ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।
ଏହାର ଅନ୍ତଭ ତାଳପତ୍ର ପାଞ୍ଜିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧ ମର୍ଦ୍ଦଳପରି ଥିବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି—ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।]

ମାଦ(ଡେ)ଳି—ଦେ. ବି—୧ । ମାଦଳିଆ (ଦେଖ)—1. Mādaḷiā
Māda(ḍe)ḷi (See) ୨ । କେଉଟ ଜାତିର ବଂଶୋପାଧି—2.The family title of fisherman. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ସାକ୍ଷୀଗୋପାଳରେ ଏହି ଉପାଧିଧାରୀ କେତେକ ଘରବାର ଅଛନ୍ତି ।] ୩ । ମାଦୁଳି (ଦେଖ)—Māduli (See)

ମାଦ(ଦେ)ଳଅ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେ ମର୍ଦ୍ଦଳ ବଜାଏ—1. One
Māda(de)ḷia who plays on the 'Mādaḷa'. ୨ ।
যে মাদল বজায়; মাদলওয়ালা ନର୍ତ୍ତକୀ ବେଶ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ଯେ ମାଦଳ
मृदंगीया ବଜାଏ; ବାଦ୍ୟକର ବଜୁଅ—2. A player of
drum with a dancing girl. [ଦ୍ର—ବାଦ୍ୟକ
ମାଦେଳଅ ସାଙ୍ଗୀ ; ଠଗ ।] ୩ । ବଜୁଅ ଜାତିର
ବଂଶୋପାଧି—3. Family title of a caste of
professional musicians in the party of
dancing girls.

ମାଦା(ଧା)—ଦେ. ବଣ—(ସ. ମନ୍ଦ)—୧ । ଅଳସୁଆ—1. Lazy.
Mādā (dhā) ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧି—2. Dull-headed; dunce
মাদা मंदा(द) ୩ । ଯେ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ଧୀରେ ଧୀରେ କରେ—
3. Slow.

ମାଦନୀ—ସ. ବ—(ମଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)
Madini ୧ । ଭାଙ୍ଗ; ସିଦ୍ଧି; ପତ୍ର (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—1. The
leaves of Cannabis Indica. ୨ । ମାଦନୀୟ
(ଦେଖ)—2. Mādaniya (See)

ମାଈ—ବୈଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଫା. ମାଦା)—ମାଈ; ସ୍ତ୍ରୀ ଜାତୀୟ (ଜୀବ)—
Mādī Female (animal). (ଯଥା—ମାଈ ଘୋଡ଼ା=ମାଈ
মাদী मादी,मदा ଘୋଡ଼ା; ନର ଘୋଡ଼ା=ଅଣ୍ଡିରା ଘୋଡ଼ା ।] ବ.—
(ମର୍ଦ୍ଦ—ପୁଂ) ୧ । ମାଈ ଜୀବ—1. A female animal. ୨ ।
(ନର—ବିପରୀତ ଲିଙ୍ଗବାଚକ) (ପୁଂ) ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ ବା ଭୀରୁ
ପୁରୁଷ—2. A coward.

ମାଦୁ—ଦେ. ବ—୧ । ଶୋଥ ବ୍ରଣ; ବ୍ରଣ ଶୋଥ—1. An abscess.
Mādu ফোড়া फोड़ा ୨ । ବାଲମୁଣ୍ଡଅ; ବଥ—2. A boil.

ମାଦୁ(ଦି)ଆନ୍ (ଣୀ)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ମାଦିଅନ୍)—ମାଈ ଘୋଡ଼ା,
Mādu(di)ān(ṇī) (ମାଦାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ଘୋଡ଼ୀ—A mare.
মাদুয়ান, মাদোয়ান घोडी

ମାଦୁର—ଦେ. ବ.—(ସ. ମନ୍ଦୁରା)—୧ । ମୁନ୍ଦୁରା—1. Mat. ୨ ।
Mādura মাদুর पटिया ଘୋଡ଼ାଶାଳ—2. Stable.

ମାଦୁଲ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା)—ବରଖାସ୍ତ; କାର୍ଯ୍ୟ ଚ୍ୟୁତ୍ୟେ—
Mādul বরখাস্ত बरखास्त Dismissal from service
ବଣ—ବରଖାସ୍ତ ହୋଇଥିବା—Dismissed from
service.

ମାଦୁଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କର୍ମଚ୍ୟୁତ କରିବା—
Mādul kariba To dismiss a person from
বরখাস্ত করা बरखास्त करना service.

ମାଦୁଲ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କର୍ମଚ୍ୟୁତ ହେବା; କାର୍ଯ୍ୟରୁ ରହିତ ହେବା-
Mādul hebā To be dismissed from service.
বরখাস্ত হওয়া बरखास्त होना

ମାଦୁଳି(ଲି)—ଦେ. ବ.—(ସ. ମର୍ଦ୍ଦଳ; ଏହା ମର୍ଦ୍ଦଳାକୃତି ଥିବାରୁ)
Māduḷi(li) ତେଣ୍ଟିଅ—A charm or amulet of
মাদুলী यंत्र metal (shaped like two faced drum)
tied with a string and worn on the
neck or arms.

ମାଦୃକ୍(କ୍ଷ, ଶ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ଅସ୍ମଦ୍‌ର ମଦ୍+ଦୃଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mādṛuk (ksha, śa) କ୍ୱିପ୍; ମାଦୃଗ୍ ୧ମା. ୧ବ; ମଦ୍+ଦୃଶ୍
[ମାଦୃଶା, ମାଦୃକ୍ଷୀ, ମାଦୃଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ସ; ମଦ୍+ଦୃଶ୍
ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ମୋ ପରି ଦେଖା ଯାଉଥିବା)—ମତ୍-
ସଦୃଶ; ମୋ ଭଳି—Like me; like myself.
resembling me.

ମାଦ୍ରବତୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ରାଜା ପରୀକ୍ଷିତଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ (ଦ୍ର ଶ.)—
Mādrabati 1. Name of the queen of Rājā
Parikhita. ୨ । ମାଦ୍ରୀ; ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର କନିଷ୍ଠା ସ୍ତ୍ରୀ—
2. The second wife of king Pāṇḍu.

ମାଦ୍ରାଜ୍(ସ)—ଦେ. ବ—ମାନ୍ଦ୍ରାଜ୍ (ଦେଖ)
Mādrāj(s) Māndrāj (See).

ମାଦ୍ରାସା—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମଦାରସ୍; ଫା. ମଦ୍ରସା)—ମୁସଲମାନଙ୍କ
Mādrāsā ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷାର୍ଥ ବିଦ୍ୟାଳୟ; ପାରସୀ ଓ ଆରବୀ ଭାଷାର
মাদ্রাসা मदरसा ଉଚ୍ଚ ପାଠଶାଳା—A school for
secondary education in Arabic or
Persian. [ଦ୍ର—ପ୍ରାଥମିକ ଆରବୀ ବା ପାରସୀ ଶିକ୍ଷାର
ପାଠଶାଳାକୁ ମକ୍ତବ୍ କହନ୍ତି ।]

ମାଦ୍ରୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ମଦ୍ର=ମଦ୍ରଦେଶର ରାଜା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ
Mādri ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ଦ୍ୱିତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ; ନକୁଳ-
ସହଦେବଙ୍କ ମାତା—1. Name of the 2nd wife
of king Pāṇḍu. [ଦ୍ର—ଅଶ୍ୱିନୀକୁମାରଦ୍ୱୟଙ୍କ
ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ
କରିଥିଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜା ଏହାଙ୍କ ସହବାସ କରିବା ସମୟରେ
ଅଗ୍ନି କା ବା କମିନ୍ଦମ ଋଷିଙ୍କ ଅଭିଶାପରୁ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କଠାରେ
ଘୋଟିଏ 'ଅକାଳ କାଣ୍ଡ' ଲାଗିବାରୁ ପାଣ୍ଡୁ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ
କଲେ । ପାଣ୍ଡୁ ରାଜାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁହେବାରୁ ମାଦ୍ରୀ ପୁତ୍ରଦ୍ୱୟଙ୍କୁ
ସପତ୍ନୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ହସ୍ତରେ ଅର୍ପଣ କରି ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଚିତାନଳରେ
ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ଅକାଳକାଣ୍ଡ ଭଲେ ଟୀକା ଦେଖ ।]
୨ । ଅତିବିଷା; ମହୁରୀ (ଦ୍ର. ଶ)—2. Aconite.

ମାଦ୍ରେୟ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାଦ୍ରୀ+ଜନ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—ମାଦ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭ-
Mādreya ଜାତ ପାଣ୍ଡୁଙ୍କର ପୁତ୍ରଦ୍ୱୟ; ନକୁଳ ଓ ସହଦେବ—
ମାଦ୍ରୀସୁତ } ଅନ୍ୟରୂପ The 4th and 5th
ମାଦ୍ରୀନନ୍ଦନ Pāṇḍaba brothers.
ମାଦ୍ରସୁତ (ଦ୍ର. ଶ)

ମାଧବ—ସ. ବ—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଧବ=ସ୍ୱାମୀ)—
Mādhaba ବିଷ୍ଣୁ; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ, ନାରାୟଣ—1. Bishṇu;
Nārāyaṇa; Śrikṛushṇa. ୨ । (ମଧୁ=ବସନ୍ତ
କାଳ+ଅ)—ବସନ୍ତକାଳ—2. The spring. ୩ ।
ବୈଶାଖ ମାସ—3. The month of Baiśākha.
୪ । (ମଧୁ=ମଦ୍ୟ+ଅ) ମଧୁକ ବୃକ୍ଷ; ମହୁଲ ଗଛ—
4. The mahua tree. ୫ । କାମଦେବଙ୍କ ସହଚର
ବସନ୍ତ—5. The spring personified; the
boon companion of Cupid. ୬ । ଇନ୍ଦ୍ର—

6. Indra (Apte). ୭ । ଯାଦବଗଣ—7. Name of the Jādabas (See). ୮ । ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—8. Mādhabāchārjya (See) ୯ । ୨୪ ଅକ୍ଷରର ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ ବିଶେଷ (ହୃ. ଶ)—9. Name of a metre. ୧୦ । ଭୈରବରାଗର ୮ ପୁତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଏକ (ହୃ. ଶ)—10. One of the secondary tunes of Hindu music. ୧୧ । ମଲ୍ଲାର, କାମ୍ବୋଦ ଓ ନଟନାରାୟଣ ରାଗତ୍ରୟର ମିଶ୍ରିତ ରାଗିଣୀ (ହୃ. ଶ)—11. Name of a mixed tune. ବିଣ (ମଧୁ+ଅ)—୧ । ମଧୁସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to madhu. ୨ । ମଧୁ ପରି ମଧୁର—2. Sweet like honey. ୩ । ବସନ୍ତକାଳୀନ—3, Vernal. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମାଧବୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମାଧବିକା }

(ମାଧବାନନ୍ଦ—ଅନ୍ୟନାମ)

ମାଧବକ—ସଂ. ବି (ମାଧବ+କ)—ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହୃ. ଶ) Mādhabaka —Wine made from Mahwa flowers.

ମାଧବ କର—ଦେ. ବି (ନାମ)—'ମାଧବକର ନିଦାନ' ନାମକ Mādhaba kara ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରର ପ୍ରଣେତା—The author of 'Mādhaba kara Nidāna', a treatise on Hindu medical science. [ଦ୍ର—ଏ ୪୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ. ଉତ୍କଳ ।]

ମାଧବ ଧାରା—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ଗୋଟିଏ Mādhaba dhārā ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—Name of a famous place in the Vizag district. [ଦ୍ର—ଏହା ବିଶାଖା ପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ସୀମାଚଳ ପର୍ବତର ପୂର୍ବଦିଗରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଗୋଟିଏ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମହାଦେବ ମନ୍ଦିର ଅଛି ଏବଂ ସାତଗୋଟି ଝର ପ୍ରବାହିତ ହେଉଅଛି ।]

ମାଧବ ବଲ୍ଲୀ—ସଂ. ବି—ମାଧବୀ ଲତା—The creeper Mādhabi Mādhaba balli (Apte).

ମାଧବ ରାଓ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ରାଜା ସର ଟାଞ୍ଜୋର ମାଧବ ରାଓ—Mādhaba rāo Raja Sir, T. Mādhaba Rao, an eminent Marhatta Brāhmaṇa (1821—1891) [ଦ୍ର—ଏ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବଂଶରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଏ ଖ୍ରୀ ୧୮୨୮ ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୮୯୧ ରେ ପ୍ରାଣତ୍ୟାଗ କରିଥିଲେ । ଏ ଯଥାକ୍ରମେ ତ୍ରିବାଙ୍କୁଡ଼ ମହାରାଜାଙ୍କର ଶିକ୍ଷକ, ଦେୱାନ ଓ ଇନ୍ଦୋର ମହାରାଜାଙ୍କ ଦେୱାନ ଓ ବରୋଦା ରାଜାଙ୍କର ଦେୱାନ ହୋଇଥିଲେ ଓ ଇଂରାଜ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କଠାରୁ ରାଜା ଓ ସର ଉପାଧି ପାଇଥିଲେ ।]

ମାଧ ରାଓ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାଧୋରାଓ }

ମାଧବ ଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ପ୍ରକୃତିର ବସନ୍ତକାଳୀନ ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—Vernal Mādhaba śri beauty of nature (Apte).

ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୧୫ଶ ଶତାବ୍ଦୀର Mādhabāchārjya ମଧ୍ୟଭାଗର ବିଖ୍ୟାତ ପଣ୍ଡିତ, ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥକାର ଏବଂ ବେଦର ଟୀକାକାର—A Sanscrit scholar, author, religious reformer, and minister of South India of the 15th century A. D. [ଦ୍ର—ଏ ବିଜୟନଗରର ତଦାନୀନ୍ତନ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ସେନାପତି ଥିଲେ । ଏ ବହୁ ଚେଷ୍ଟା କରି ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ବୈଦିକ ଧର୍ମର ପୁନଃ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ ଓ ଗୋଟିଏ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ଧର୍ମ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗ, ଉତ୍କଳ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟରେ ଚଳୁଅଛି । ଏହାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମ ମାୟଣ; ଏ ଏହାଙ୍କ ଭାଇ ସାୟନାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ସହିତ ଋଗ୍ବେଦର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଟୀକା ସଙ୍କଳନ କରିଥିଲେ (Apte).]

ମାଧବାନନ୍ଦ ନ୍ୟାୟବାଚସ୍ପତି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳୀୟ Mādhabānanda nyāyabāchaspati ନୈୟାୟିକ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ପଣ୍ଡିତ—The name of a great logician of Utkal. [ଦ୍ର—ଏ କେନ୍ଦୁଝରର ଘସିପୁରା ଗ୍ରାମବାସୀ । ଏ ରାଜା ଧନଞ୍ଜୟ ଭଞ୍ଜଙ୍କ ସଭାପଣ୍ଡିତ ଥିଲେ; ବଗଳା ମନ୍ତ୍ରର ବିଶିଷ୍ଟ ସାଧକ ଥିଲେ । ଏ ୫୩ ବର୍ଷ ଦେଶବିଦେଶରେ ବୁଲି ବହୁ ବିଦ୍ୟା ଲାଭ କରିଥିଲେ । ଏ ମୈଥିଳୀ, ବଙ୍ଗଳା, ମହାରାଷ୍ଟ୍ରୀ ଓ ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ବକ୍ତା ଥିଲେ । ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ କେଶବ ମିଶ୍ର ତାଙ୍କ ବୈତରଣୀ ପୁସ୍ତକରେ ଏହାଙ୍କ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣନା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ମାଧବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁ+ଅ=ମାଧବ+କ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—Mādhabikā ମାଧବୀ ୧ (ଦେଖ)—Mādhabi 1 (See)

ମାଧବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଧୁ+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପୁଷ୍ପଲତା—Mādhabi I. A flowering creeper; the spring creeper; Hiptage Madablata; Jasminum Arborescens; Clustered Hiptage; (Kirtikar). [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରତି ଗଣ୍ଠିରୁ ତିନିଟି ଲେଖାଏଁ ଡାଳ ବାହାରେ । ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ହଳଦିଆ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ଅତି ମୃଦୁ ମଧୁର । ଫୁଲର ତିନୋଟି ପକ୍ଷ ଥାଏ ।

ଏହାର ମୂଳ, ଚେର ଓ ପତ୍ର ଔଷଧରେ ଲାଗେ (କୀର୍ତ୍ତିକାର); ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ତିକ୍ତ ମଧୁର, କଷାୟ ରସ, ଲଘୁ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ,

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବାସନ୍ତୀ, ଅତିମୁକ୍ତା, ବିମୁକ୍ତା, ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ, ନବମଲ୍ଲିକା, କାମୁକ, ସୁଗନ୍ଧା, ପୁଣ୍ଡ୍ରକ, ମଣ୍ଡକ, ଭ୍ରମରୋତ୍ସବ
বাং. মাধব লতা, বড় কুন্দ
হাটি, মধুমালতি,
মুক্তা, বড কুন্দ, মাধবী
ମ. ମଧୁମାଲତି, ପୀତବେଲ
ତେ. ବାଦ୍ଲୀପୁରାଲ୍ଲା, ପୋଗୁବାଦଲ, ମାଧବତୋଗେ,
ପୁଷ୍ପଲଗୁରବନ
ଗୁ. ମାଧବୀଲତା, ରକ୍ତପିତ୍ତି

ମଦପାନ, ଦାନ ଓ ବୃଣନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । ତୁଳସୀ—2. The holy Basil plant. ୩ । ଦୁର୍ଗା—3. Durgā. ୪ । ଲକ୍ଷ୍ମୀ—4. Lakshmi. [ଉ—ମାଧବୀର ଗୃହି ମାଧବୀ ବୋଲନ୍ତେ ଏହି ମଧୁପୁର ଭ୍ରମର—ଉଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୫ । ମଧୁଜାତ ମଦ୍ୟ—5. Wine made from honey. ୬ । ମଧୁଶର୍କରା—6. Sugar made from honey. ୭ । ମହାବ୍ୟାଧି କୁଷ୍ଠରୋଗ—7. Leprosy. ୮ । ଓଡ଼ିଆ ଗୀତର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—8. Name of a musical air. ୯ । କୁଟଣୀ (ହି. ଶ)—9. Aprocuress; bawd (Apte). ୧୦ । ମିଶ୍ରି—10. Candied sugar (Apte). ୧୧ । ଗୋଧନରେ ଧନବତ୍ତା—11. Affluencein cattle (Apte). ଦେ. ବି—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଡାକିବା ନାମ—Name given to females.

ମାଧବୀ କୁଞ୍ଜ—ସ. ବି—ମାଧବୀ ଲତାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କୁଞ୍ଜ—A grove travers-
Mādhabī kunja ed by Mādhabī creeper.

ମାଧବୀ ଦେଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କର
Mādhabī dei ପ୍ରଧାନ ଭକ୍ତ କରଣଜାତୀୟ ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ—Name of a Karaṇa widow who was a devotee of Srī Chaitanya at Purī. [ଦ୍ର—ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଦେବ ପୁରୀରେ ଥିବା ସମୟରେ ଏହାଙ୍କର ଭକ୍ତିଭାବ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇଥିଲେ । ଏ ପ୍ରତାପରୁଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ମନ୍ଦିର କର୍ମଚାରୀ ଶିଖୀ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଭଗିନୀ ଥିଲେ; ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବିମୁଖ ଥିଲେ, ତଥାପି ଏହାଙ୍କର ପ୍ରଗାଢ଼ ଭକ୍ତିରେ ମୁଗ୍ଧ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ଭକ୍ତରୂପେ ଗଣନା କରୁଥିଲେ ଓ ଭକ୍ତ ଭାବରେ ଏହାଙ୍କ ଜଣେ ବୋଲି ଗଣୁଥିଲେ ।]

ମାଧବୀ ମଣ୍ଡପ—ସ. ବି—ମାଧବୀ ଲତାଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ମଣ୍ଡପ—A shade
Mādhabī maṇḍapa made of overhaning Mādhabī creeper. [ଉ—ମାଧବୀ ମଣ୍ଡପେ ବସେ ଭ୍ରମର ଝଙ୍କାରସେ—ଗୋପୀଭ. ଉଦ୍ଧବଭେଟ ।]

ମାଧବୀୟ—ସ. ବଣ (ମାଧବ+ଈୟ)—ମାଧବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mādhabīya Relating to Mābhaba

ମାଧା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ. (ଅନାଦରାର୍ଥକ)—ମାଧବର ଡାକ ନାମ—
Mādhā A name for calling Mādhaba. ଦେ. ବଣ (ମାଧୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଂ. (ସ. ମେଧାହୀନ; ମନ୍ଦ)—୧ (ମାଧୁ—ଅନାଦରାର୍ଥକ) ନିର୍ବୋଧ, ବୁଦ୍ଧିହୀନ, ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ—। (ମାଧୀ, ମାଧେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Stupid; unintelligent. ୨ । ଅଳସୁଆ—2, Lazy; idle ୩ । (ଫା. ମାଦା=ମାଈ) ଭୀରୁ—3. Timid; coward.

ମାଧିଆ ଖଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଖଡ଼ାଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର
Mādhia khaṛḍā ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମ—A species of wild plant. [ଦ୍ର—ଏହା ଅମିଳା ଲାଗେ । ଲୋକେ ଏହାକୁ ଅମିଳ କରି ଖାଆନ୍ତି ।]

ମାଧୁ—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—୧ । ଦସ୍ତା—1. Zinc. ୨ ।
Mādhu (ଅନାଦରାର୍ଥକ) ମାଧବ ନାମକ ବ୍ୟକ୍ତିର ଡାକ ନାମ—2. Name calling for Mādhaba.

ମାଧୁକର—ସ. ବି. (ମଧୁକର+ଅ)—ଭ୍ରମର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mādhukara Relating to the black bee. (ମାଧୁକରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧୁକରୀ—ସ. ବି. (ମଧୁକର+ଅ+ଈ; ଅର୍ଥାତ୍ ମଧୁକର ଅନେକ
Mādhukarī ସ୍ଥାନରୁ ମଧୁ ସଂଗ୍ରହ କରିବା ପରି ଭିକ୍ଷା ବୃତ୍ତି)—୧ । ପାଞ୍ଚଗୃହରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଭିକ୍ଷା—1. Alms obtained from 5 places (Apte). [ଦ୍ର—ବୈଷ୍ଣବ ଓ ଭକ୍ତମାନେ ବୃନ୍ଦାବନ ତୀର୍ଥରେ ୫ ଜଣ ଗୃହସ୍ଥଙ୍କ ଘରକୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ଯାହା ଭିକ୍ଷା ପାଆନ୍ତି ତାହା ଭୋଜନ କରିବାର ବିଧି ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ଅମଳରୁ ଚଳି ଆସୁଅଛି ।] ୨ । ବହୁ ଗୃହରୁ ଭିକ୍ଷା କରି ଅନ୍ନ ସଂଗ୍ରହ କରିବା—2. Collecting alms by begging from door to door.

ମାଧୁକୀ—ସ. ବି. (ମଧୁକ+ଈ)—ମହୁଲ ଫୁଲର ମଦ; ମାଧ୍ୱୀକ—
Mādhukī The wine from Mahuā.

ମାଧୁପର୍କିକ—ସ. ବଣ. (ମଧୁପର୍କ+ଇକ)—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ପୂର୍ବକ
Mādhuparkika ଅତିଥିଙ୍କୁ ଅର୍ପିତ—Offered to a (ମାଧୁପର୍କିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) guest as a token of respect (Apte).

ମାଧୁର—ସ. ବଣ. (ମଧୁର+ଅ)—ମଧୁ ରସଜାତ; ପୁଷ୍ପରସୋତ୍ପନ୍ନ—
Mādhura Produced from the honey of flowers. ସ. ବି (ମଧୁ=ପୁଷ୍ପ ରସ+ସ. ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପ—Jasmine flower. [ଦ୍ର—ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲର ଭିତରର ଡେମ୍ଫ ଖିଲ ବାହାର କରି ଶୋଷି ନେଲେ ହିଁ ତହିଁର 'ମଧୁ' ବାହାରେ ।]

ମାଧୁରୀ—ସ. ବି. (ମଧୁର+ଅ+ଈ)—୧ । ମିଷ୍ଟତା; ମଧୁରତା; ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ
Mādhurī 1. Sweetness; savoury taste. ୨ । ହୃଦୟହାରିତା—2, Attractiveness; charm. ୩ । ଲାବଣ୍ୟ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଶୋଭା—3. Beauty; delicate or soft beauty. ୪ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟତା—4. Excellence. ୫ । ମୃଦୁତା; ଧୀରତା—5. Calmness; mildness. ୬ । ମାଦକ; ମହୁଲ ମଦ—6. The wine destilled from Mahua flowers. ୭ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—7. Mead (Apte). ୮ । ସୁରାସାର—8. Spirituousliquor (Apte). ଦେ. ବି—୧ । ଶକ୍ତତା; କଠିନତା—1. Hardness. (ଉ—ବୋଲେ ଏକ କଥା ଅଛି ଅଙ୍କୁର, ବଜ୍ରୁଁ ଅସ୍ଥି ସମୁଦ୍ରାଳ ମାଧୁରୀ । ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ମହୁରୀ—2. Clarion. (ଉ—ସୁର ଶଙ୍ଖ ଶଙ୍ଖ ବାଜେ ଅଗଣ୍ୟ ମାଧୁରୀ । ଘଣ୍ଟ ଘଣ୍ଟି କଂସାଳ ତାଳ ତୂରୀ ଭେରୀ । ଉଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମାଧୁରୀ ନଳ—ଦେ. ବି—ସ୍ତନ—Female breast.
Mādhuri naḷa (ଭୂ—ବେଳ ଚିଶେରୀ ଚଢ଼ି ପରେ ମାଧୁରୀ ନଳ ରଖିଲ୍ ପ୍ରାୟେ ଜଳେ। ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ।)

ମାଧୁରୀ ମୟ—ସ. ବିଣ—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ପୂର୍ଣ୍ଣ; ମଧୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ—
Mādhuri maya Full of sweetness

ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ(ର୍ଯ୍ଯ)—ସ. ବି. (ମଧୁର+ଯ)—୧। ମଧୁରତା; ମାଧୁରୀ—
Mādhurjya(rja) 1. Sweetness. ୨। ଲାବଣ୍ୟ; ରୂପର ଆକର୍ଷକତା—2. Loveliness; attractive. beauty. ୩। ଦୟା; ଦାକ୍ଷିଣ୍ୟ—3. Kindness; amiability. ୪। କାବ୍ୟର ଗୁଣ ବିଶେଷ; କାବ୍ୟର ଯେଉଁ ଗୁଣ ଥିଲେ ଶ୍ରବଣ ମାତ୍ରକେ ଚିତ୍ତ ଆର୍ଦ୍ର, ଭାବମୟ ଓ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହୁଏ—4. Elegance of style in literature, which melts the hearts of the hearers, [ଦ୍ର—ଏହା ଅଦ୍ଭୁତ, କରୁଣ, ବିପ୍ରଲମ୍ଭ ଓ ଶାନ୍ତ ରସରେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଧିକ ଅନୁଭୂତ ହୁଏ। ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ-ବ୍ୟଞ୍ଜକ ବର୍ଣ୍ଣ, ଯଥା—ଟ ବର୍ଗ ବ୍ୟତୀତ ଯେ କୌଣସି ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ବର୍ଣ୍ଣ ଯେବେ ସେହି ବର୍ଗର ପ୍ରଥମ, ଦ୍ୱିତୀୟ, ତୃତୀୟ ବା ଚତୁର୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ଣ ଓ ର ଯେବେ ଅସଂଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଏବଂ ରଚନା ଯେବେ ସମାସହୀନ ବା ଅଳ୍ପ ସମାସଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ତାହାହେଲେ ସେହି ସବୁ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ରଚନା ରସବିଶେଷରେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତ କରେ।

ଯଥା—ବନ ଦେଖାଇବ ଅଘସାର ଲୀଳା
ଚଳୁଥାଇ ଅବିରତେ,
ଚନ୍ଦ୍ରାଲୋକେ ଯାର ଅଭ୍ର ତାରକିତ
ବିଶାଳ ଶୁଭ୍ର ସୈକତେ।
ତରୁ ବ୍ରତତୀର ପ୍ରେମେ ବନ୍ଧାବନ୍ଧି,
ଛନ୍ଦାଛନ୍ଦି ଯେନାଯେନ;
ଯୋଗୁଁ କୁଞ୍ଜ ପୁଞ୍ଜେ ଅନ୍ଧାରର ଯାର
ଠାବେ ଠାବେ ମାର ବେଣୀ।
ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି।]

ମାଧୁର୍ଯ୍ୟରସଯୁକ୍ତ ଭକ୍ତି—ସ. ବି—(ବଙ୍ଗୀୟ ଅଟ୍ଟକକ ବୈଷ୍ଣବ ଶାସ୍ତ୍ର)—
Mādhurjya rasajukta bhakti ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଗୋପୀମାନେ ଓ ସଖାମାନେ ଯେଉଁ ରସଦ୍ୱାରା ଭକ୍ତି କରୁଥିଲେ; ସ୍ନେହ-ରସମୟ ଭକ୍ତି—Devotion mixed with sweet affection.

ମାଧୁକ—ସ. ବିଣ (ମଧୁକ+ଅ)—ମଧୁରଭାଷୀ—
Mādhuka Sweet speaking (Apte).

ମାଧେ(ଧୋ)ଇ—ଦେ. ବି—୧। ମାଧବ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ସ୍ନେହସମ୍ବୋଧନ—
Mādhe(dho)i 1. A term of endearment used to
ମାଧୋ(ଧା)ଇ Srikrushṇa. ୨। ଚୈତନ୍ୟ ଦେବଙ୍କ ସମସାମୟିକ
ମାଧୋ ନଦିଆବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ—2. Name of one of the two wicked brothers of Nadiā who were changed from their ways of sin to devotion by Chaitanya Deb and Nityānanda. [ଦ୍ର— ଏ ଜଗାଇ ବା ଜଗେଇଙ୍କ ଭାଇ ଥିଲେ। ଏ ଦୁଇ ଭାଇ ଘୋର ପାଷଣ୍ଡ, ପାପୀ, ମଦ୍ୟପାୟୀ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ଥିଲେ; ନଗର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଓ ବିଶେଷତଃ ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ନାନା ଅତ୍ୟାଚାର କରୁଥିଲେ। ଥରେ ସାଧୁ ହରିଦାସ ଓ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦ ମହାପ୍ରଭୁ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ କରି ନଗରଭ୍ରମଣରୁ ଫେରିବା ସମୟରେ ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ଓ ମାଧୋଇ ନିତ୍ୟାନନ୍ଦଙ୍କ ଉପରକୁ ଗୋଟାଏ ଭଙ୍ଗା ମାଠିଆର ଖପରା ଫୋପାଡ଼ିବାରୁ ତାହା ତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ବାଜି, ମୁଣ୍ଡ ଫାଟି ଝର ଝର ରକ୍ତ ବୋହିଲା; କିନ୍ତୁ ଜଗାଇ ତାଙ୍କୁ ନିବାରଣ କଲା। ଶ୍ରୀଚୈତନ୍ୟ ଏହା ଶୁଣିପାରି ସଦଳ ସେଠାକୁ ଆସି ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ଆରମ୍ଭ କଲେ ଓ ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ ପ୍ରଭାବରେ ଏ ଦୁଇ ଭାଇଙ୍କ ହୃଦୟ ଦ୍ରବୀଭୂତ ହେଲା ଓ ଦୁଇ ଭାଇ ମହାଭକ୍ତ ଓ ପରମ ସାଧୁ ବୈଷ୍ଣବ ହେଲେ।] ୩। ମାଧବର ଡାକ ନାମ—3. A name for calling Madhaba.

ମାଧୋଜୀ ହରି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସାବାଜୀ ଭୌଁସଲାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାଗ-
Mādhoji hari ପୁରରୁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ପ୍ରେରିତ ମରହଟ୍ଟା ସୁବାଦାର—Name of a Marhattā Governor of Orissa. [ଦ୍ର—ଏ ଏହାଙ୍କ ପୂର୍ବତନ ସୁବାଦାର ବାବାଜୀଙ୍କୁ ବନ୍ଦୀ କରି ସୁବାଦାର ହୋଇଥିଲେ।]

ମାଧ୍ୱ—ସ. ବିଣ (ମଧୁ+ଅ)—୧। ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ—1. Made from
Mādhwa honey. ୨। ମଧୁର—2. Sweet (Apte). ସ.ବି—୧। ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—1. Mead; metheglin; liquor made from honey. ୨। ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ (ହ୍ର. ଶ)–2. Liquor made form Mahwa flowers. ୩। ମଧୁର କଣ୍ଟକ; ମହୁରଙ୍ଗ ମାଛ (ହ୍ର.ଶ)—3. Aspidoparia Marar (fish). ଦେ. ବି—
ମାଧ୍ୱ ୧। ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ (ଦେଖ)—1. Mādhabāchār-
ମାଧ୍ୱ jya (See). ୨। ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ବୈଷ୍ଣବ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—2. A sect of Baishṇabas.

ମାଧ୍ୱକ—ସ. ବି—(ମାଧ୍ୱ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧। ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—
Mādhwaka 1, Mead. ୨। ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—2. Wine made from Mahwa flowers.

ମାଧ୍ୱିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମଧୁ+ଇକ)—ମଧୁସଂଗ୍ରହକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
Mādhwika A person who collects honey (Apte). (ମାଧ୍ୱିକୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧ୍ୱୀ—ସ. ବିଣ (ମାଧ୍ୱ+ଈ)—ମାଧ୍ୱର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Mādhwi Mādhwa. ସ. ବି—୧। ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—1. Mead. ୨। ମହୁଲରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—2. Liquor made from Mahwa flowers. ୩। ମାଧବୀ ଲତା—3. The Mādhabi creeper (Apte). ୪। ସୁରା (ହ୍ର. ଶ)—4. Spirituous liquor. ୫। ମଧୁର କଣ୍ଟକ; ମହୁରଙ୍ଗ ମାଛ—5. Aspidoparia Marar (fish). ୬। ପୌରାଣିକ ନଦୀବିଶେଷ (ହ୍ର.ଶ)-6. Name of a mythological river.

ମାଧ୍ୱୀକ—ସଂ. ବ (ମାଧ୍ୱୀ+କ)—୧ । ମଧୁରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ—1. Mead.
Mādhwika ୨ । ମହୁଆ ମଦ—2. Liquor made from Mahwa flowers. ୩ । ମଧୁ; ମକରନ୍ଦ (ହ. ଷ)—3. Honey. ୪ । ଦ୍ରାକ୍ଷାରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—4. Wine made from grapes. ୫ । ଦ୍ରାକ୍ଷା—5. A grape (Apte). ୬ । ଶିମ୍ବ (ହ. ଷ)—6. Bean.

ମାଧ୍ୱୀକା—ସ. ବ (ମାଧ୍ୱୀକ+ଅ)—ଶିମ୍ବ (ହ. ଷ)—
Mādhwikā Bean.

ମାଧ୍ୱୀମଧୁରା—ସ. ବ—ମିଠାଖଜୁରୀ (ହ. ଷ)—
Mādhwimadhurā Sweet date.

ମାଧ୍ୟ—ସଂ ବଣ (ମଧ୍ୟ+ଅ)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ; କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—
Mādhya Middle; central (Apte).

ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟନ୍ଦିନ+ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟାହ୍ନ—1. Noon
Mādhyandina day. ୨ । ବାଜସନେୟୀମାନଙ୍କର ଏକ ଶ୍ରେଣୀ—2. Name of a branch of the Bājasaneyis. ସ. ବଣ—ମଧ୍ୟସ୍ଥ; କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥ—Middle; central (Apte).

ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନୀ—ସ. ବ—ଶୁକ୍ଳ ଯଜୁର୍ବେଦୀୟ ଶାଖାବିଶେଷ—Name of a
Mādhyandini branch of white Jajurbeda. [ଦ୍ର—ବାଜସନେୟୀମାନଙ୍କର ମାଧ୍ୟନ୍ଦିନ ଶ୍ରେଣୀ ଏହି ଶାଖାଧ୍ୟାୟୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମାଧ୍ୟମ—ସ. ବଣ (ମଧ୍ୟମ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମଧ୍ୟମ; ମଧ୍ୟରେ
Mādhyama ସ୍ଥିତ—1. Middle. ୨ । କେନ୍ଦ୍ରିକ—
(ମାଧ୍ୟମିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Middlemost; central.
(ମାଧ୍ୟମୀ, ମାଧ୍ୟମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଧ୍ୟମିକ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟମ+ଇକ)—ବୌଦ୍ଧମାନଙ୍କ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ-
Mādhyamika ବିଶେଷ—Name of a sect of
(ମାଧ୍ୟମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) the Buddhists. ସ. ବଣ—ମାଧ୍ୟମ (ଦେଖ) Mādhyama (See) ଦେ. ବଣ—ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ (ଶିକ୍ଷାର ମାନ)—Intermediate (standard in education).

ମାଧ୍ୟସ୍ଥ—ସ.ବଣ. ପୁଂ (ମଧ୍ୟସ୍ଥ+ଅ)—୧ । ଅପକ୍ଷପାତ—1. Impar-
Mādhyastha tial. ୨ । ନିରପେକ୍ଷ—2. Indifferent.
(ମାଧ୍ୟସ୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ମଧ୍ୟସ୍ଥ—3. Neutral.

ମାଧ୍ୟସ୍ଥ୍ୟ—ସ. ବ (ମଧ୍ୟସ୍ଥ+ଯ)—୧ । ମଧ୍ୟସ୍ଥତା—1. Media-
Mādhyasthyā tion; arbitration. ୨ । ଔଦାସିନ୍ୟ—2. Apathy. ୩ । ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତିତା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥିତି—3. Intermediate position; position between two things or persons.

ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ—ସ. ବ (ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା; ମଧ୍ୟ+ଆକର୍ଷଣ+
Mādhyākarshana ଅ)—ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ ଆକର୍ଷଣଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବରୁ ବସ୍ତୁ ସକଳ ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ର ଅଭିମୁଖେ ଟାଣି ହୋଇ ଭୂମିରେ ପତିତ ହୁଏ (ଏହି ଶକ୍ତି ପୃଥିବୀର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ବିନ୍ଦୁରୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେବାରୁ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଏହାକୁ ଏହି ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି)—Gravitation. [ଦ୍ର—ପୃଥିବୀର ଏହି ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ଥିବା ବିଷୟ ଭାରତୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଜ୍ୟୋତିଷୀ ଭାସ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ୧୦୭୦ ସମ୍ବତ୍(ଖ୍ରୀ. ୧୧୪୪)ରେ ସୂଚନା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଶିରୋମଣି ଗ୍ରନ୍ଥରେ ସେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି ଯେ ପୃଥିବୀ ଗୁରୁ ପଦାର୍ଥକୁ ଆପଣା ଆଡ଼କୁ ଆକର୍ଷଣ କରେ ଓ ଏହି ଆକର୍ଷଣ ଶକ୍ତି ବଳରେ ଗୁରୁ ପଦାର୍ଥ ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠକୁ ଖସିପଡ଼େ । ଇଉରୋପରେ ନିଉଟନ୍ ୧୬୮୭ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପୃଥିବୀର ଏହି ଶକ୍ତି ଥିବାର ଆବିଷ୍କାର କଲେ ।]

ମାଧ୍ୟାକର୍ଷଣ ହେତୁକ ସ୍ଥିତିଗତି—ସ. ବ (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—
Mādhyākarshana hetuka sthitigati ଉଦ୍ଭିଦର ଚେର-ସମୂହର ଭୂଗର୍ଭକୁ ଭେଦ କରି କେନ୍ଦ୍ରଅଭିମୁଖେ ଗତି କରିବାର ସ୍ୱଭାବ—Geotropism.

ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକ—ସ. ବଣ (ମଧ୍ୟାହ୍ନ+ଇକ)—ମଧ୍ୟାହ୍ନକାଳୀନ—
Mādhyāhnika Pertaining to the time of noon.
(ମାଧ୍ୟାହ୍ନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ପୂଜା କରିବା—
Mān (root) To adore; to worship.

ମାନ୍—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସ. ମତ୍ ପ୍ରତ୍ୟୟର ୧ମା. ୧ବ)—ଯାହାର
Mān ଅଛି—Having; possessing. (ଯଥା—ବୁଦ୍ଧିମାନ୍)
(ମତୀ-ସ୍ତ୍ରୀ) ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମାନେ)—୧ । ମାନେ; ଅର୍ଥ—
ମାନେ ମାନେ 1. Meaning; object; significance. ୨ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ—2. Meaning of words. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—(ଣ ସ୍ଥାନରେ ନ ଓ ଶେଷ ବର୍ଣ୍ଣର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମାଣ; ଶସ୍ୟ ମାପିବା ମାଣ; ପାହିଲ—A small standard pot for measuring rains. ପ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ—ମରଦ; ପୁରୁଷ ଲୋକ—Male person.

ମାନ—ସ. ବ—୧ । (ମା. ଧାତୁ=ମାପ କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Māna ତୁଳିବା; ଓଜନ କରିବା—1. Weighing; ୨ । ମାପିବା; ମାପ—2. Measuring; measurement. [ଦ୍ର—ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ, ସୌରମାନ ଓ ନାକ୍ଷତ୍ରମାନ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ—ଯାହା ଚନ୍ଦ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଓ ନକ୍ଷତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମାପଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।] ୩ । (ମା. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ) ପରିମାଣ ସାଧନ; ଯେଉଁ ପାତ୍ର, ଯନ୍ତ୍ର ବା ଆଦର୍ଶ-ଦ୍ୱାରା ଓଜନ ବା ପରିମାଣ ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟ ଆଦି ସ୍ଥିର କରାଯାଏ—3. Standard of weight or measure; measuring instrument; a measure or weight. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଯଥା—ଜମିକୁ—ପଦକା, ଶିକୁଳି, ଫିତା ଓ ହାତଦ୍ୱାରା; ଲୁଗା ଆଦିକୁ—ହାତ ଓ ଗଜ କାଠିଦ୍ୱାରା; ତରଳ ପଦାର୍ଥକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ସେର ବଟକରୁ ଓଜନଦ୍ୱାରା; ଘନ ପଦାର୍ଥକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ଓଜନଦ୍ୱାରା, ଶସ୍ୟାଦିକୁ—ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ଓ ସେର ବଟକରେ

ଉଚ୍ଚନଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ ।] ୪ । ଆଦର୍ଶ—4. Standard. ୫ । (ସଙ୍ଗୀତ) ତାଳର ବିରାମ ସ୍ଥାନ; ତାଳର ବିରାମ—5. The stop in musical measure. [ଦ୍ର—ଏହା ସମ, ବିଷମ, ଅତୀତ ଓ ଅନାଗତ ଭେଦରେ ଚାରି ପ୍ରକାର ।] ୬ । (ମା. ଧାତୁ + କର୍ମ. ଅନ) ପରିମାଣ—6. Quantity. ୭ । (ମାନ୍ ଧାତୁ—ପୂଜା କରିବା + ଭାବ. ଅ) ସମ୍ମାନ; ପୂଜା—7. Worship; respect. ୮ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା; ମାନ—8. Honour; dignity. ୯ । (ମାନ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ) ଗୌରବ—9. Prestige. ୧୦ । ସୁନାମ—10. Reputation; credit. ୧୧ । ପଦମର୍ଯ୍ୟାଦା—11. Rank. ୧୨ । (ମାନ୍ ଧାତୁ + ଭାବ. ଅ)—କ୍ରୋଧ—12. Anger. ୧୩ । ଗର୍ବ; ଅହଙ୍କାର; ମୋଠାରୁ ବଳି କେହି ନାହିଁ, ମନରେ ଏ ପ୍ରକାର ଭାବ—13. Pride; hauteur; arrogance; self-sufficiency; haughtiness. ୧୪ । ଅଭିମାନ—14. Sensitiveness; taking offence; sulks; wounded sense of honour. ୧୫ । (ମନ୍ ଧାତୁ + କରଣ. ଅ) ପ୍ରଣୟୀର ଅପରାଧ ଦର୍ଶନରେ ପ୍ରଣୟିନୀର ଗମ୍ଭୀର କୋପ ବା ଅସନ୍ତୋଷ; ରୁଷା—15. Anger or displeasure or reserve excited by the feeling of a wife or beloved woman being wronged or wounded on account of actual or supposed infidelity or neglect of her husband or lover; anger excited in the heart of a jealous woman. [ଦ୍ର—ଆପଣାର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ପ୍ରେମିକ, ପ୍ରେମିକା, ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ୱାମୀ)ଙ୍କର କୌଣସି ଅପରାଧ ଦର୍ଶନରେ ମନରେ ଯେଉଁ ବିକାର ଜନ୍ମେ ତାକୁ ସାହିତ୍ୟରେ 'ମାନ' କୁହାଯାଏ । ଅଧିକତଃ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ପୁରୁଷଙ୍କଠାରେ ମାନ କରନ୍ତି । ନିଜର ପ୍ରେମିକଙ୍କୁ ବା ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀଠାରେ ଆସକ୍ତ ଥିବାର ଦେଖିଲେ ବା ପ୍ରମାଣ ପାଇଲେ ବା ସନ୍ଦେହ କଲେ, ଆପଣାର ଅଭିଳଷିତ ବା ଫରମାସୀ ବସ୍ତୁ ନ ପାଇଲେ, ଆପଣା ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରା ନ ହେଲେ ବା ଆପଣା ପ୍ରତି ଅନାଦର ଦେଖିଲେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ମାନ କରନ୍ତି ବା ରୁଷନ୍ତି । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ମାନ ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ, ମୌନ, ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଓ କୃତ୍ରିମ ବ୍ୟଙ୍ଗ ଓ ଉଦାସୀନତାଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ ହୁଏ । ଏହି ମାନ ତିନିପ୍ରକାର ଯଥା—ଲଘୁ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଗୁରୁ ।

ଲଘୁମାନ କଳ୍ପିତ କୌତୁକାଦିଦ୍ୱାରା ସହଜରେ; ମଧ୍ୟମ ମାନ ଶପଥାଦିଦ୍ୱାରା କଷ୍ଟରେ ଓ ଗୁରୁମାନ ଚରଣଧାରଣ ଓ କ୍ଷମାପ୍ରାର୍ଥନାଦିଦ୍ୱାରା ଅତି କଷ୍ଟରେ ଭଙ୍ଗ ହୁଏ ।] ୧୬ । (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ) ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଛାତ୍ରଙ୍କ ପାଠ—ଜ୍ଞାନ ଅନୁସାରେ ଉଚ୍ଚ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀ ବିଭାଗ—16. Standard or class in a school. ୧୭ । ଆତ୍ମପ୍ରତ୍ୟୟ—17. Self-confidence (Apte). ୧୮ । ସାମ୍ୟ; ସମାନତା—18. Equality; resemblance (Apte). ୧୯ । ପ୍ରମାଣ—19. Proof (Apte). ୨୦ । ପ୍ରାମାଣିକତା—20. Authority; means of proof or demonstration (Apte). ୨୧ । ମତ—21. Opinion (Apte). ୨୨ । ପରିମାଣ; ଆକାର—22. Dimension (Apte). ୨୩ । ପୌରାଣିକ ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପର ପର୍ବତବିଶେଷ (ହି. ଶ)—23. Name of a mythological mountain. ୨୪ । ସାମର୍ଥ୍ୟ; ଶକ୍ତି (ହି. ଶ)—24. Power; ability; strength. ୨୫ । ଉତ୍ତର ଦିଗର ଦେଶବିଶେଷ (ହି. ଶ)—25. Name of a northern country. ୨୬ । ଗ୍ରହ (ହି. ଶ)—26. Planet. ୨୭ । ମନ୍ତ୍ର (ହି. ଶ)—27. Mystic formula.

ମାନ | ଦେ. ବି—୧ । ଅପମାନ—1. Insult. (ଦ୍ର—
अपमान | ବଳିଷ୍ଠ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଗରିଷ୍ଠ ମାନ ଯେବେ ହୁଅଇ ପାରିବ । ଭଞ୍ଜ, ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ମାନଗୋବିନ୍ଦର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Mānagobinda. ଦେ. ବିଶ—ମାନ୍ (ଦେଖ)—Mān (See).

ମା | ଦେ. (ପ୍ରତ୍ୟୟ) (ବହୁବଚନାନ୍ତ ପ୍ରୟୋଗ, ଅଚେତନ ବସ୍ତୁ
सब; लोक | ଓ ନିକୃଷ୍ଟ ଜୀବଙ୍କ ପ୍ରତି; ତୁଳ. ପ୍ରା. ମାଗଧ୍ୟ—ବନ୍. ପ୍ରାଚ୍ୟ ହିନ୍ଦୀ—ବନ୍; ପ୍ରା. ଆସାମୀ; ମାନ୍-ଇଂ. ମେଲ୍ସ)—ସମୂହ; ଗଣ—Many (a plural suffix). [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟଙ୍କ ବହୁବଚନରେ ମନୁଷ୍ୟମାନେ, ବସ୍ତୁର ବହୁବଚନରେ ବସ୍ତୁମାନ ।]

ମାନ ଅପ(ଭି)ମାନ—ଦେ. ବି (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସମ୍ମାନ ଓ ଅପମାନ
Māna apa(bhi)māna —Respect and disrespect;
मानअपमान मानअपमान honour and dishonour.

ମାନକ—ସ. ବି—ମାଣସାରୁ (ଦେଖ)—
Mānska Māṇasāru (See).

ମାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନ କରିବା—1. To take
Māna karibā offence; to be gravely or sullenly
मानकरा displeased with a person; to sulk. [ଦ୍ର—
मान करना ସ୍ନେହକୁ ମାନକର ଶରଣରେ ଶାଳିବା ନ୍ୟାୟ ।) ୨ । (ନାୟିକା) ନାୟକ ପ୍ରତି କୋପ କରିବା—2. (a lady) To be sullen by being jealous towards a lover.

ମାନ କଳହ—ସ ବି (ମ. ପ. ଲୋ; ମାନ + କଳହ)—ଅଭିମାନ-
Māna kalaha ଜନିତ ନାୟକ ନାୟିକା ମଧ୍ୟରେ କଳହ;
(मानकलह—प्रणयकलह) ରୁଷାରୁଷି—Love-quarrels.

ମାନଗଣ୍ଠି—ଦେ. ବି (ସ. ମାନ+ଗ୍ରନ୍ଥି, ରୂପକ)—ସ୍ତ୍ରୀର ଗୁରୁ ଅପ-
Mānagaṇṭhi ମାନରୂପ ଦୁରପନେୟ ଗ୍ରନ୍ଥି—A woman's sullenness, when it is very hard to be overcome. [ଉ—କର କରୁଣା ବୋଲି, ଯେତେ ଶ୍ଳୋକ ରଚିଲି, ତେବେ ତା ମାନଗଣ୍ଠି ନ ଫିଟିଲା ରେ । ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମାନଗୃହ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—କୋପଭବନ; ରୁଷିବା ଲୋକ
Mānagṛuha ଯେଉଁ ଘରେ ଏକୁଟିଆ ବସିରହେ—A room to which a person withdraws when in sulks.

ମାନଗୋବିନ୍ଦ—ସ. ବି—ଦୁର୍ଯ୍ୟୋଧନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ—A name
Mānagobinda of Durjyodhana. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷ ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମାନଗ୍ରନ୍ଥି—ସ ବି—ସମ୍ମାନର ବା ଗର୍ବର ହାନି—
Mānagranthi Injury to honour or pride (Apte).

ମାନଘ୍ନ—ଦେ. ବିଣ.ପୁଂ—ଅଭିମାନନାଶକ—Dispelling conjugal
Mānaghna sulks or discontent growing in the mind of a friend due to wounded desires or expectations. [ଉ—ବନ୍ଧୁ ନାହିଁ ହନୁମାନ ଅନୁମାନ ମାନଘ୍ନ ହେବ ଶାଘ୍ରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସ. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ବିନାଶକ—
(ମାନଘ୍ନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Destructive of self-respect.

ମାନଚିତ୍ର—ସ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ଦେଶ ଅବର ଅବାର ଓ
Mānachitra ଭୌଗୋଳିକ ବିଷୟ ଅବ ପ୍ରଦର୍ଶକ ନକ୍ସା—A map.

ମାନ ଛାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନରୁ ଅଭିମାନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—To
Māna chhāṛibā free one's (a woman's) own
মান ত্যাগ করা mind from sullen jealousy; to give
मान छोडना up the feeling of displeasure entertained by a woman against her lover or husband. (ମାନ ତେଜିବା, ମାନ ତେଜ୍ୟା କରିବା, ମାନ ବାଉ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନଜ—ସ. ବିଣ—ମାନରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Resulting from Māna.
Mānaja ସ. ବି—କ୍ରୋଧ (ହୃ. ଶ)—Anger.

ମାନ ଜଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ମହତ୍ତ୍ୱ ବା ସୁନାମ ନଷ୍ଟ ନ ହେବା
Māna jagibā ପ୍ରତି ସତର୍କ ହେବା—To be on watch
মান রেখে চলা to save one's prestige, honour or
मान रखना reputation; to guard one's prestige honour or reputation.

ମାନତ(ନ୍ତ)—ଦେ. ବି. (ସ. ମନସ୍ତ)—୧ । ଦେବାନୁଗ୍ରହଲାଭାର୍ଥ ମନେ
Mānat(nta) ମନେ ସଙ୍କଳ୍ପ; ମାନସିକ; ମନାସ—1. Mental
মানত, মানান resolution or vow taken to perform
मन्नत, मानता certain acts to please or show gratitude to a Deity. ୨ । (ଭୁଲ. ଫା. ଜମାନତ)
जामिन ଜାମିନ—2. Security; surety. ବିଣ. (ସ. ମାନିତ)
जमानत —୧ । ମାନ୍ୟ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ; ସମ୍ମାନନୀୟ—
मान्य 1. Deserving respect. ୨ । ଅନ୍ୟପାଇଁ ଜାମିନ
जमानत ହୋଇଥିବା—2. One who has stood security for another.

ମାନତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନସିକ କରିବା; ଫଳସିଦ୍ଧି କାମନା କରି
Mānat karibā ଦେବତାଙ୍କୁ କୌଣସି ବିଷୟ ଯାଚିବା—
মানত করা मन्नत मानना To make a vow to deity.

ମାନତ ମଣ(ଣି, ଣି)ଷ—ଗ୍ରା. ବି—ମାନନା ବା ସମ୍ମାନର ଉପଯୁକ୍ତ
Mānat maṇa(ṇi, ni)sha ବ୍ୟକ୍ତି—A person deser-
(ମାନତ୍ ଲୋକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ving to be shown respect
माननीय लोक by one; a person standing in the
मानय आदमी relation of an elder to a person. (ଯଥା—ଗୁରୁଜନମାନେ ଆପଣାର ମାନତ୍ ଲୋକ; ଭାଇ-ବୋହୂର ଦେଢ଼ଶୁର ମାନତ୍ ମଣଷ ଅଟନ୍ତି ।)

ମାନଦ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ସମ୍ମାନ ଦାନ କରି ପାରେ—
Mānada 1. Giver of honour; bestowing
(ମାନଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) honour, ୨ । ମାନରକ୍ଷକ—2. Saving the prestige of another, ୩ । ସମ୍ମାନପ୍ରଦର୍ଶକ—3. Showing respect (Apte), ୪ । ଗର୍ବୀ—4. Proud (Apte). ୫ । ଗର୍ବବିନାଶକ—5. Destroying pride (Apte). ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନାମ—1. A name of a Bishṇu. ୨ । 'ଅ' ଅକ୍ଷରର ଗୁପ୍ତ ନାମ—2. A mystical name for the letter 'ଅ'.

ମାନ ଦଣ୍ଡ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାପିବା ଦଣ୍ଡ; ପଡ଼ିକା—
Māna daṇḍa 1. A measuring rod. ୨ । ତୁଳା ଦଣ୍ଡ—2. The beam of a balance.

ମାନ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନ୍ୟ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ
Māna debā ଦେଖାଇବା—To show respect to
মান দেখান मान देना a deserving person.

ମାନ ଧନ—ସ. ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ସମ୍ମାନିତ—
Māna dhana 1. Rich in honour (Apte). ୨ । ଅତି ଅଭିମାନୀ—2. Very prone to take offence.

ମାନ ଧାତା—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—୧ । ମାନ୍ଧାତା (ଦେଖ)—1. Mān-
Māna dhātā dhātā (See) (ଉ—ଏ ଅନ୍ତେ ପଞ୍ଚାଶ
মান্ধাতা ଯୁବନାଶ୍ୱ, ଉତ୍ପନ୍ନ କଲେ ମାନଧାତା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
मान धाता ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. A family-title of Kshatriyas.

ମାନ ଧାନିକା—ସ. ବି—କାକୁଡ଼ି (ହୃ. ଶ)—
Māna dhānikā Cucumber (Apte).

ମାନନ—ସଂ. ବ (ମାନ୍ ଧାତୁ—ପୂଜା କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମାନ୍ୟ
Mānana କରିବା; ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ—1. Showing of respect.
(ମାନଣା—ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ) ୨ । ଅର୍ଚ୍ଚନ; ପୂଜାକରଣ—2. Act of worshipping; paying of homage.
୩ । ଆଦର କରଣ—3. Showing of regard to a person.

ମାନନା—ସଂ. ବ—ମାନନ (ଦେଖ)—Mānana (See) ଦେ. ବ
Mānanā —ଚୂଲୀ ପାଇଁ ଭୂମିରେ ଗାତ କରି ମାଟିର କୁଣ୍ଡ ବା ହାଣ୍ଡି ପୋତି ତାହା ଉପରେ ବହଳଅ କରି ମାଟି ଲେସିବା—Plastering a thick layer of mud over an earthen pot or tub which is sunk in the ground for preparing an oven.

ମାନନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—
Mānanā karibā To show proper respect to one's elders.
মান্য করা मान करना

ମାନ ନାଶ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାନ+ନାଶ)—ସମ୍ମାନର ନାଶ;
Māna nāsa ଅପମାନ—Insult; loss of prestige; humiliation; indignity.
(ମାନ ନାଶନ, ମାନ ଭଙ୍ଗ, ମାନ ଖଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନନୀୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—୧ । ପୂଜନୀୟ;
Mānaniya ପୂଜାର୍ହ—1. Deserving respect;adorable.
(ମାନନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମାନ୍ୟ—2. Respectable; venerable; honourable.

ମାନ ପତ୍ର—ସଂ. ବ (ଆଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ପତ୍ରଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Māna patra ଠାରେ ସମ୍ମାନ ଅର୍ପିତ ହୁଏ—Certificate of honour.
[ମାନଲିପି, ମାନ ଲେଖ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରଠାରୁ ଯଥୋଚିତ ସମ୍ମାନ ଅନ୍ୟଠାରୁ
Māna pāibā ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—To receive one's due share of respect.
মান পাওয়া मान पाना

ମାନ ପାତ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । ଖୁରୁ; ସମୟ ଜାଣିବା ପାଇଁ ବାଲି କିମ୍ବା ପାଣି
Māna pātra ଭର୍ତ୍ତି ହେବା ନିମନ୍ତେ ନିର୍ମିତ ପାତ୍ର—Sand-glass or water-glass used for measuring time. [ଉ—ବୁଡ଼ାଇ ମାନପାତ୍ର କରି ଦେଲେ, ବୁଡ଼ିଲେ ଶୁଭ ଅଶୁଭ ବେଳେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ମାପିବା ପାତ୍ର—2. A pot for measuring things.

ମାନବ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—(ମନୁ=ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପୁତ୍ର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—
Mānaba ୧ । ନର; ମନୁଷ୍ୟ—1. Man. ୨ । ବାଳକ;
(ମାନବୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଟୋକା—2. A lad; a boy (Apte). ୩ । ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ବିଶେଷ—3. A particular fine (Apte).
ବଣ.— (ମନୁ+ଅ)—୧ । ମନୁଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to Manu. ୨ । ମନୁଙ୍କଦ୍ୱାରା ସଙ୍କଳିତ (ସଂହିତା)—2. Compiled by the great lawgiver Manu. ୩ । ମନୁଙ୍କଠାରୁ ଜାତ—3. Descended from Manu. ୪ । ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—4. Human (Apte).

ମାନବକ—ସଂ. ବ—(ମାନବ+ହ୍ରସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ବାଳକ—
Mānabaka Boy; manikin.

ମାନବ ଜାତି—ସଂ. ବ—ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି; ପୃଥିବୀର ମନୁଷ୍ୟଗଣ—
Mānaba jāti The men (as a class);mankind.

ମାନବ ଦେବ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—(୭ମୀ ତତ୍)—ରାଜା—A king; a lord of men.
Mānaba deba
(ମାନବ ପତି, ମାନବେନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନବ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାନବ+ଧର୍ମ)—ମନୁଷ୍ୟର
Mānaba dharma ସ୍ୱାଭାବିକ ଗୁଣ—The attributes of human beings.

ମାନବ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—(କର୍ମଧା)—ମନୁଙ୍କର ରଚିତ ସଂହିତା—
Mānaba dharmasāstra The great Hindu code of Manu.

ମାନବ ପ୍ରକୃତି—ସଂ. ବ.—(କର୍ମଧା)—ମନୁଷ୍ୟର ହୃଦୟଗତ ବା ସହଜ
Mānaba prakruti ପ୍ରକୃତି—Human nature.

ମାନବ ମଣ୍ଡଳୀ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାନବସମୂହ; ମାନବଜାତି—
Mānaba mandali Mankind.

ମାନବର୍ଜ୍ଜିତ—ସଂ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନ ରହିତ; ଅପ୍ରତିଷ୍ଠିତ—
Māna barjjita 1. Devoid of honour. ୨ । ଅପମାନିତ—2. Humiliated. ୩ । ଅପବାଦକାରୀ—3. Slanderous; libellous.

ମାନବ ରାକ୍ଷସ—ସଂ. ବ—ନରରୂପଧାରୀ ରାକ୍ଷସ; ରାକ୍ଷସପ୍ରକୃତିର
Mānaba rākshasa ମନୁଷ୍ୟ—A demon or fiend in the form of a man; fiendish person.
[ମାନବାସୁର, ମାନବ ପିଶାଚ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନବଲୀଳା—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ନରଲୀଳା;ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନ କାଳର କାର୍ଯ୍ୟ
Mānabalilā କଳାପ—The actions performed by a man while living.

ମାନବଲୀଳା ସମ୍ବରଣ—ସଂ. ବ(୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ମରଣ; ମୃତ୍ୟୁ—
Mānabalilā sambarana Death; dying.

ମାନବ ଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । (ଆଧୁନିକ) ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମାନବଜାତିର
Mānaba sāstra ଉତ୍ପତ୍ତି, ବିକାଶ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗମନ, ମନୁଷ୍ୟ ମାନଙ୍କ ଶ୍ରେଣୀବିଭାଗ, ଜୀବଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟର ସ୍ଥାନ, ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜରେ ସଭ୍ୟତାର କ୍ରମ ବିସ୍ତାର ଆଦି ଆଲୋଚିତ ହୋଇଥାଏ—1. Anthropology; ethnology.
ମାନବ ବିଜ୍ଞାନ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାନବ ବିଦ୍ୟା }
୨ । ମନୁସଂହିତା—2. The codes of Manu.

ମାନବ ସମାଜ—ସଂ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବହୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ଦଳ—
Mānaba samāja Human society; humanity.

ମାନବ ହୃଦୟ—ସଂ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନୁଷ୍ୟର ମନ—Human
Mānaba hrudaya mind; the heart of man.

ମାନବା — ସ୍ତ୍ରୀ ବ — (ସଂ. ମାନବ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ ମାନବାଃ) —
Mānabā ୧ । ମନୁଷ୍ୟମାନେ—1. Men. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି—
मानवेरा 2. Mankind. ୩ । ପ୍ରଜାଙ୍କର ପ୍ରଜାବର୍ଗ—
मानवों 3. The subjects of a king. ସ୍ତ୍ରୀବେ (କବି ଭାଷା) କ୍ରି—ମାନିବା—To obey.

ମାନବାନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାନ+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଗର୍ବିତ—
Mānabān (ମାନବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Proud; haughty.
୨ । ଯେ ଅପମାନ କରୁଅଛି—2. Sullen; scowling.

ମାନବୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନବ+ ଈ)—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ —
Mānabī 1. Woman. ୨ । ସ୍ୱୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ କନ୍ୟା—
2. The daughter of Swayambhuba Manu.

ମାନବୀୟ — ସଂ. ବଣ—୧ । (ମନୁ+ଈୟ) ମନୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mānabiya 1. Relating to Manu. ୨ । (ମାନବ+ଈୟ) ମାନବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Human; manly. ୩ । ମନୁଙ୍କ ବଂଶୋଦ୍ଭବ-3 Descended from Manu (Apte).
ସଂ. ବ—ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ବିଶେଷ—A particular fine (Apte).

ମାନବେନ୍ଦ୍ର(ଶ)—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍)—ରାଜା—
Mānabendra(śa) A king.

ମାନବୋଚିତ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମନୁଷ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ—
Mānabochita Befitting a man; fit for a human (ମାନବସୁଲଭ—ଅନ୍ୟରୂପ) being.

ମାନବ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମାନବ +ଯ)—୧ । ବାଳକ ବା ଯୁବକ ସମୂହ—
Mānabya 1. A number of boys or youths.
୨ । ମାନବମଣ୍ଡଳୀ-2. Mankind. ୩ । ଶୈଶବାବସ୍ଥା—
3. Childhood; boyhood. ୪ । (ମାନ +ବ୍ୟ)—
ମାନମନ୍ଦିର—4. Observatory.

ମାନଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନର ନାଶ; ମାନହାନି—
Mānabhanga 1. Indignity. ୨ । ଅପମାନ—
2. Insult. ୩ । ଅପମାନ ଦୂର ହିବା—3. Conciliation.

ମାନଭଞ୍ଜନ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— ଅଭିମାନର ଭଞ୍ଜନ—The
Mānabhanjana breaking of a woman's love-reserve (ମାନ ମୋଚନ— ଅନ୍ୟରୂପ) or sulkiness; conciliation between lovers after a love-qurrel. [ଦ୍ର—
ସାହିତ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ମାନଭଞ୍ଜନ କରିବାର ପ୍ରକ୍ରିୟା ୬ଟି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି:—(୧) ସାମ, (୨) ଦାନ, (୩) ଭେଦ, (୪) ପ୍ରଣତି, (୫) ଉପେକ୍ଷା ଓ (୬) ପ୍ରସଙ୍ଗ ବିଧ୍ୱଂସ—ହି. ଶ ।]

ମାନ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି-କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିମାନକୁ ଭଞ୍ଜନ ବା ଦୂର
Māna bhāngibā କରିବା—To remove or conciliate
मानभांगा मानमनाना; मानतोड़ना a person's sullenness or reserve.

ମାନଭାବ—ସ. ବ—ଥଟ୍ଟା; ଖେଳ (ହି. ଶ)—
Mānabhāba Jesting.

ମାନ ମନ୍ଦିର—ସ. ବ—୧ । ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଗୃହ;
Māna mandira ବେଧଶାଳା—1. Observatory.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବଡ଼ ବଡ଼ ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ର ଅଛି ଯାହାସାହାଯ୍ୟରେ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିଙ୍କ ଆକାର, ଦୂରତ୍ୱ ଓ ଗତି ଅତି ନିରୂପିତ ହୁଏ ।
ଅଟବରଙ୍କଠାରୁ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟ ପାଇବା ପୂର୍ବରୁ ଅକବରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଫେରି ଯାଇ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିର ଅନୁକରଣରେ କାଶୀର ବିଖ୍ୟାତ ମାନମନ୍ଦିରକୁ ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ ।] ୨ । ମାନ ଗୃହ (ଦେଖ)(ହି. ଶ)—2. Māna gruha (See.

ମାନ ମର୍ଯ୍ୟାଦା—ସ. ବ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ସମ୍ମାନ—Hônour;
Māna marjyādā (ମାନ ମହତ – ଦେଶଜରୂପ) dignity.
(ମାନ ମହତ୍ତ୍ୱ, ମାନ ସମ୍ଭ୍ରମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ ମହାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗର୍ବୀ—Greatly proud
Māna mahān (ମାନମହତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte)
(ମାନଉଚ୍ଚ, ମାନପର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ ମାନସେ—ଦେ. କ୍ରି ବଣ— ଗର୍ବସହକାରେ—Proudly
Māna mānase [ଦ୍ର—ଜମାନ ଅଟେହି ମାନ ମାନସେ ଅସି
गर्व सहकारे घमंडसे —ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାନ ମାନ୍ୟତା — ସ. ବ—ଇଜ୍ଜତ; ପ୍ରତିଷ୍ଠା (ହି. ଶ)—
Māna mānyatā Prestige.

ମାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଅଭିମାନ ପ୍ରକାଶ
Māna māribā କରିବା—To maintain or show
अभिमान करना मान मारना reserve or sullenness (on account of wounded feelings) towards a person.

ମାନ ମିଳିବା—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ସମ୍ମାନ ତାଙ୍କୁ
Māna milibā ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—Receiving one's due
मान रक्षा होना मान मिलना share of respect. ୨ । ମାନ ରକ୍ଷା ହେବା—2. The retrieval of one's prestige.

ମାନ ଯୋଗ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାପିବାର ବା ତଉଲିବାର ଯଥାର୍ଥ
Māna joga ପ୍ରଣାଳୀ—The correct mode of measuring or weighing (Apte).

ମାନ ରକ୍ଷା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)— କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଇଜ୍ଜତ୍ ବ
Māna rakshā ସମ୍ମାନର ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣତା—The preservation of a person's prestige or honour.

ମାନ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା
Māna rakhibā —To maintain or save a person's
मान राखा मान रखना honour or prestige.

ମାନ ରନ୍ଧ୍ର—ସ. ବ (ମାନ=ପରିମାଣ, ତତ୍ସମ୍ବନ୍ଧେ ରନ୍ଧ୍ର=ଛିଦ୍ରକ)—
Māna randhrā ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ସମୟ ନିରୂପକ ଯନ୍ତ୍ର

ବିଶେଷ; ତାମ୍ର; ଜଳଯନ୍ତ୍ର—A contrivance for measuring time used by ancient Hindus, consisting of a copper cup with a hole at the bottom; a kind of clepsydra. [ଦ୍ର—ତଳରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଛିଦ୍ର ଥିବା ଏହା ଗୋଟିଏ ତାମ୍ରପାତ୍ର। ଏଥିରେ ପାଣି ଭର୍ତ୍ତି କରି ରଖାଯାଉଥିଲା ଓ କ୍ରମେ କ୍ରମେ ପାଣି ନିର୍ଗତ ହେବାଦ୍ୱାରା ପାତ୍ରରେ ଥିବା ଅବଶିଷ୍ଟ ଜଳରୁ ସମୟ ନିରୂପଣ କରାଯାଉଥିଲା।]

ମାନସ—ବି. ବି (ମନସ୍+ଅ)—୧। ମନ; ଚିତ୍ତ—1. Mind. Mānasa ୨। କଳ୍ପନା—2. Idea; imagination; fancy. ୩। ଇଚ୍ଛା; ଅଭିଳାଷ—3. Wish; desire; intention. ୪। ମନର ଭାବ; ମାନସିକ ଦୁଃଖକ୍ଳେଶ—4. Mental suffering. ୫। ମାନସସରୋବର (ଦେଖ) 5. Mānasarobara (See) ୬। (ବ୍ୟବ୍ ଆଇନ୍) ମୌନ ସମ୍ମତି—6. (law) Tacit or implied consent (Apte). ୭। ଏକପ୍ରକାର ଲୁଣ—7. A kind of salt (Apte). ୮। ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରତିମାବିଶେଷ—8. An image of Bishṇu (Apte). ୯। କାମଦେବ (ହି. ଶ)—9. Cupid. ୧୦। ସଙ୍କଳ୍ପ-ବିକଳ୍ପ (ହି. ଶ)—10. Determination and hesitation. ୧୧। (ନାମ) ଏକ ନାଗର ନାମ (ହି. ଶ)—11. Name of a mythological serpent. ୧୨। (ନାମ) ଶାଲ୍ମଳୀ ଦ୍ୱୀପର ଏକ ବର୍ଷ ବା ଦେଶ(ହି. ଶ)—12. Name of a country in the mythological Śālmali island. ୧୩। (ନାମ) ପୁଷ୍କର ଦ୍ୱୀପର ଏକ ପର୍ବତ (ହି. ଶ)—13. Name of a mythological mountain. ୧୪। ମାନବ; ମନୁଷ୍ୟ (ହି. ଶ)—14. Man. ବିଣ—୧। ମନଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ମାନସିକ—1. Mental. ୨। ମନଗଢ଼ା; ମନୋକଳ୍ପିତ—2 Imaginary; ideal; born of one's imagination. ୩। ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ—3. Spiritual. ୪। କଳ୍ପନୀୟ—4. Conceivable (Apte). ୫। ମନରୁ ଜାତ; ଇଚ୍ଛାମାତ୍ରେଜାତ-5. Produced from the mind; sprung at will (Apte). ୬। ସୂଚନା—6. Implied; tacit (Apte). ୭। ମାନସସରୋବରରେ ବାସ କରୁଥିବା—7. Dwelling in the Mānasarobara lake.

ମାନସ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଇଚ୍ଛା କରିବା—1. To wish; to Mānasa karibā desire. ୨। ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—2. To resolve.
মানস করা मनमें करना

ମାନସଚାରୀ—ବି. ବିଣ. ପୁଂ (ମାନସ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ (ଯେଉଁ ହଂସ) ମାନସହ୍ରଦରେ Mānasachāri (ମାନସବିହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଚରଣ କରନ୍ତି—(swans) (ମାନସଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Frequenting the Mānasarobara lake. ବି. ବି—ରାଜହଂସ—Swan (Apte).

ମାନସ ଜନ୍ମା—ବି. ବିଣ (ମାନସ+ଜନ୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ବହୁବ୍ରୀହି)—Mānasa janmā ୧। ମନରୁ ଜାତ—1. Born of the mind. ୨। ମାନସସରୋବରରେ ଜାତ—2. Produced in the Mānasa lake. ବି—୧। କାମ; ମଦନ—1. Cupid. ୨। ରାଜହଂସ—2. A swan (Apte).

ମାନସ ଜପ—ବି. ବି (କର୍ମଧା)—ମନେ ମନେ ଦେବତାଙ୍କର ନାମ Mānasa japa ଜପିବା—Taking the name of a Deity mentally.

ମାନସତପଃ—ବି. ବି—ମନଃପ୍ରସାଦ, ସୌମ୍ୟତ୍ୱ, ମୌନ, ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହ Mānasatapaḥ ଓ ଭାବସଂଶୁଦ୍ଧି—Favourable disposition or tranquility of mind, sweet-nature, silence, selfcontrol and purity of thought [ଦ୍ର—ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା ୧୭ଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ତପଃକୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି। ଯଥା— ୧। ଶାରୀର ତପଃ—ଦେବଦ୍ୱିଜଗୁରୁପ୍ରାଜ୍ଞପୂଜନ, ଶୌଚ, ଆର୍ଜବ ବା ସରଳତା, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟ, ଅହିଂସା— ୨। ବାଙ୍ମୟ ତପଃ—ଅନୁଦ୍ୱେଗକର ବାକ୍ୟ, ସତ୍ୟ, ପ୍ରିୟ ଓ ହିତବାକ୍ୟ, ସ୍ୱାଧ୍ୟାୟାଭ୍ୟାସନ ବା ବେଦାଭ୍ୟାସ ଓ—୩। ମାନସତପଃ—ମନଃପ୍ରସାଦ, ସୌମ୍ୟତ୍ୱ, ମୌନ, ଆତ୍ମବିନିଗ୍ରହ ଓ ଭାବସଂଶୁଦ୍ଧି। ୧୭।୧୪।୧୬ ଶ୍ଳୋକ।]

ମାନସ ତୀର୍ଥ—ବି. ବି—ହିଂସାକ୍ରୋଧାଦିବର୍ଜିତ ମନ; ରିପୁବର୍ଜିତ ମନ—Mānasa tirtha A mind free from envy, anger and evil positions.

ମାନସ ନ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ନ ହେବା; ଇଚ୍ଛା ନ ହେବା—Mānasa na pāibā Want of a desire or liking for.
মন না যাওয়া मन नहीं भरना [ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ନ ଦେଖି ଏ ବନରେ ବାସ, କରିବାକୁ ମୋହର ନ ପାଏ ମାନସ। କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ।]

ମାନସ ନେତ୍ର—ବି. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ନେତ୍ର)—ମନଶ୍ଚକ୍ଷୁ—Mānasa netra The mind's eye. (ମାନସ ଲୋଚନ; ମାନସ ଚକ୍ଷୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନସ ପଟ—ବି ବି (ରୂପକ; ମ.ନସ+ପଟ)—ଚିତ୍ତପଟ; ଚିତ୍ତରୂପକ Mānasa paṭa ପଟ—The canvas of the mind.

ମାନସ ପୁତ୍ର—ବି. ବି. ପୁଂ—(ଦେବତାଦିଙ୍କର) ମନ ମଧ୍ୟରୁ ଜାତ Mānasa putra କରାଯିବା ପୁତ୍ର—A son begotten (ମାନସ ପୁତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of the mind (of a Deity); a son sprung at will. [ଦ୍ର—ବୈବସ୍ୱତାଦ ମନୁ ଓ ସନକ, ସନନ୍ଦନ ଋଷିମାନେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମାନସ ପୁତ୍ର ଅଟନ୍ତି; ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମା ମନରେ ଭାବିଲେ ଯେ ଏମାନେ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବେ ଓ ଏମାନେ ଜନ୍ମିଲେ।]

ମାନସ ପୂଜା—ସ. ବି (ମାନସୀ+ପୂଜା; କର୍ମଧା)—ମନଃକଳ୍ପିତ
Mānasa pūjā ଉପକରଣଦ୍ୱାରା ପୂଜା; ବାହ୍ୟ ଉପକରଣମାନଙ୍କର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ମନେ ମନେ ପୂଜା)—Mental worship; worship of a Deity by means of abstract contemplation.

ମାନସ ବଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନ ବଳାଇବା; କୌଣସି
Mānasa baḷā(ḷe)ibā . କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରତି ଅଗ୍ରହାନ୍ୱିତ ହେବା—
মন বাড়ান; মন দৌড়ান To be bent on doing a
मनबढाना; मनदौडाना thing; to hanker after a thing.

ମାନସ ବଳିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି ବିଶେଷ ଅଗ୍ରହ ଜନ୍ମିବା
Mānasa baḷibā —The state of having an
মন দৌড়া मन बढना intensive desire for a thing.

ମାନସ ବିଜ୍ଞାନ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଭେ)—ମନୋବିଜ୍ଞାନ; ମନର କାର୍ଯ୍ୟ,
Mānasa bijñāna ମନର ଗତି ଆଦି ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାରେ
ମାନସ ବିଦ୍ୟା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅଲୋଚିତ ହୁଏ— Psychology.
ମାନସ ଶାସ୍ତ୍ର }

ମାନସ ବ୍ରତ—ସ. ବି—ଲୋଭରାହିତ୍ୟ, ଅହିଂସା, ସତ୍ୟ, ଦାନ,
Mānasa brata ଅକ୍ରୋଧ, ବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟାଦି ବ୍ରତ (ହି. ଶ)
—Mental piety; (e, g. uncovetuousness; truthfulness, abstinence or continence, absence of revenge) or hurting others, freedom from anger etc.

ମାନସ ମନ୍ଦିର—ସ. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ମନ୍ଦିର)—ମନୋମନ୍ଦିର;
Mānasa mandira ମନୋରୂପ ଗୃହ—The mind compared to a temple or a house.

ମାନସର—ଦେ. ବି (ସ. ମାନସ ସରଃ)—ମାନ ସରୋବର (ଦେଖ)
Mānasara Māna sarobara (See) (ଯୁ—
মান সরোবর ବିହରିବା ମାନସର ମଧ୍ୟେ ହଂସକୁ ଯୁଜଇ, ଅନ
मानसर ପକ୍ଷୀରେ କି ସେ ବାଞ୍ଛିତ । ଉ. ବୈଦେହୀଶ-
ବିଳାସ ।)

ମାନସ ରାଜ୍ୟ——ସ. ବି (ରୂପକ; ମାନସ+ରାଜ୍ୟ)—ମନୋରାଜ୍ୟ
Mānasa rājya —The kingdom of mind.

ମାନ ସରୋବର—ଦେ ବି (ସ. ମାନସ ସରୋବର)—ମାନସ ନାମକ
Māna sarobara ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରଦେଶସ୍ଥ ହ୍ରଦଦ୍ୱୟ—
(ମାନସସରୋବର—ସ. ରୂପ) Name of a couple of lakes
মানস সরোবর to the north of the Himalayas; the
मान सरोवर Manasarobara lakes. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରକୃତରେ ଦୁଇଟି ହ୍ରଦ, ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ଅନ୍ୟ ହ୍ରଦର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପୂର୍ବପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ହ୍ରଦଟି ବଡ଼ ଓ ପଶ୍ଚିମପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ହ୍ରଦଟି ସାନ । କେହି କେହି ପଶ୍ଚିମ ହ୍ରଦକୁ ରାବଣହ୍ରଦ ଓ ପୂର୍ବ ହ୍ରଦକୁ ମାନସରୋବର କହନ୍ତି । ଏରୂପ ହ୍ରଦ ଓ ଆଉ ଗୋଟିଏ ହ୍ରଦ ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରରେ ତିବ୍ବତ ଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏ ହ୍ରଦର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା କୈଳାସ ଶୃଙ୍ଗର ଉଚ୍ଚତା ୨୨୯୦୦ ଫୁଟ୍ । ଏଥିର ପୂର୍ବ ହ୍ରଦରୁ ପୂର୍ବ ଅଭିମୁଖରେ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ଓ ପଶ୍ଚିମ ହ୍ରଦରୁ ପଶ୍ଚିମ ଅଭିମୁଖରେ ଶତଦ୍ରୁ ଓ ସିନ୍ଧୁନଦୀ ବାହାରି ଅଛନ୍ତି ।

ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣମତେ ଏହାକୁ କୈଳାସ ପର୍ବତରେ ବ୍ରହ୍ମା ଖୋଳିଥିଲେ । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ କୈଳାସ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ହିମାଳୟ ପର୍ବତ । ରାମାୟଣରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ କୈଳାସ-ଶିଖରରେ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମନ ଅନୁସାରେ ଏ ହ୍ରଦ ନିର୍ମିତ ହୋଇଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ଏହାର ନାମ ମାନସ ସରୋବର ହୋଇଅଛି ।

ଏହିଠାରୁ ଶୀତକାଳରେ ରାଜହଂସମାନେ ଭାରତକୁ ଉଡ଼ି ଆସନ୍ତି ବୋଲି କବି ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଅଛି । ପୁଣି ଶୀତ ଗଲେ ଏଠାକୁ ଫେରି ଯାଆନ୍ତି ।

ଏହା ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ପୀଠବିଶେଷ । ସତୀଙ୍କ ଶବର ଦକ୍ଷିଣ ହସ୍ତ ଏହିଠାରେ ପଡ଼ିଥିଲା । ଏହି ପୀଠର ଭୈରବ ଅମର ଓ ଭୈରବୀ ଦାକ୍ଷାୟଣୀ । କୈଳାସ ପର୍ବତର ମୂଳ-ଦେଶସ୍ଥ ଦାରଚେନ ମଠଠାରୁ ମାନସରୋବର ଦୁଇଦିନର ପଥ । ମଝିରେ ରାବଣ ହ୍ରଦ (ଯାହା ମାନ ସରୋବରର ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ, ତାକୁ) ଅତିକ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । ରାସ୍ତା ଭେଡ଼ି ପରି ଉଚ୍ଚ ନୀଚ । ଚାରିଆଡ଼େ ପର୍ବତମାଳା ବେଷ୍ଟିତ, ମଧ୍ୟରେ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଜଳରାଶି ପବନବେଗରେ ଆନ୍ଦୋଳିତ । ଏହି ଜଳ ମଧ୍ୟରେ ଅସଂଖ୍ୟ ଚକ୍ରବାକ, ଚକ୍ରବାକୀ ଓ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ରାଜହଂସ କ୍ରୀଡ଼ା କରନ୍ତି । ଏମାନେ କର୍ପୂର ପରି ଶୁଭ୍ର । ମାନସରୋବରର ଚାରି-ପାଖରେ ୧୦।୧୨ ମାଇଲ୍ ଛଡ଼ାରେ ୮ଗୋଟି ମଠ ଅଛି । ମାନସରୋବରର ପରିଧି ପ୍ରାୟ ୮୦ ମାଇଲ୍ । ଏହି ମଠମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଜୁଙ୍ଗୁମ୍ପା ମଠ ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ । ଏହି ପ୍ରଧାନ ମଠରେ ହର ପାର୍ବତୀ ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ମଠର ଗୁପ୍ତ ଗୁହା ମଧ୍ୟରେ ରାଶି ରାଶି ହସ୍ତଲିଖିତ ପୋଥି ଗୋପନରେ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଅଛି । ଏହା ଗୁପ୍ତ ଗୁହାହିଁ ପୀଠସ୍ଥଳ । ମାନ-ସରୋବରର ଜଳ ଅତ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଓ ତଳର ପଥରମାନ ଉପରକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଦେଖାଯାଏ । ଜୁଙ୍ଗୁମ୍ପା ମଠର ସକଳ ବାବାଜୀ ଜପଯୋଗୀ; କେବଳ ପ୍ରଧାନ ଲାମା ପ୍ରାଣାୟାମ ଯୋଗୀ । ଏମାନେ ମହାଶଙ୍ଖମାଳା, କେହି କେହି ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳାରେ ଜପ କରନ୍ତି । ସ୍ୱାମୀ. ରାମାନନ୍ଦ ।]

ମାନସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମନରେ ବୈରାଗ୍ୟ
Mānasa sannyāsī ଉଦୟ ହେବାରୁ ସେ ଗୃହସ୍ଥାଶ୍ରମ ତ୍ୟାଗ
(ମାନସ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରି ବନରେ ରହି ତପସ୍ୟା କରନ୍ତି ।
(ହି. ଶ)—A person who renounces his home and goes to the forest and does penance there, [ଦ୍ର—ଏ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନେ ସନ୍ନ୍ୟାସୀମାନଙ୍କର ବେଶ (ଗେରୁଆ ଲୁଗା ଆଦି) ପିନ୍ଧନ୍ତି ନାହିଁ—ହି. ଶ]

ମାନସ ସରୋବର—ସଂ. ବ—ମାନ ସରୋବର (ଦେଖ)
Māna sarobara Mānasa sarobara (See)
(ମାନସ ହ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନସ ସିଦ୍ଧି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅଭିଳାଷର ପୂରଣ—
Mānasa siddhi Fulfilment of one's desire.

ମାନସ ହଂସ—ସଂ. ବ. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାନସସରୋବରବିହାରୀ
Mānasa haṁsa ରାଜହଂସ—1. A swan frequenting the Mānasa lake. ୨ । ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତ—2. Name of a Sanscrit metre. [ଦ୍ର—ଏଥିର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣରେ 'ସ ଜ ଜ ଭ ର' ଥାଏ—ହି. ଶ]

ମାନସାଙ୍କ—ସଂ. ବ. (ଅଧୁନିକ)—ଗଣିତର ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ଲେଖାଲେଖି
Mānasāṅka ନ କରି ମନେ ମନେ ସମାଧାନ କରି ମୁଖରେ ତହିଁର
मानसाङ्क उତ୍ତର ଦେବାକୁ ହୁଏ; ଭୁଣ୍ଡ ଅଙ୍କ—Mental
मौखिक arithmetic.

ମାନସାଳୟ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାନସ+ଆଳୟ)—ରାଜହଂସ—
Mānasālaya Swan.

ମାନସିଂହ—ଦେ. ବ—୧ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ଅଧୀନ ରାଜପୁତ
Mānasiṁha ସେନାପତି—1. Name of a Rajput
मानसिंह general under Akbar. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର
मानसिंह ପିଉସୀକୁ ଅକବର ବିବାହ କରିଥିଲେ ଓ ଏହାଙ୍କ ଭଉଣୀଙ୍କୁ ଜାହାଙ୍ଗୀର ବିବାହ କରିଥିଲେ; ଅକବର ଏହାଙ୍କୁ ଜୟପୁର ରାଜ୍ୟର ରାଜା କରିଥିଲେ ।] ୨ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—2. Name of a family-title of Kshatriyas.

ମାନସିକ—ସଂ.ବଣ. (ମାନସ+ଇକ)—୧ । ମନଃ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଆନ୍ତରିକ;
Mānasika ମନୋଗତ—1. Mental. ୨ । କାଳ୍ପନିକ—
मानसिक 2. Imaginary. ଦେ. ବ—୧ । ଦେବଦେବୀଙ୍କ
मन्नत, मान मनौति ସମୀପରେ କୌଣସି ଅଭୀଷ୍ଟ ସାଧନାର୍ଥ ଭୋଗ ଆଦି ଯାଚିବା କାର୍ଯ୍ୟ; ମାନତ୍—1. Vow taken before a Deity to perform certain acts in case one's particular desire is fulfilled. ୨ । କଳ୍ପନା—2. Imagination. (ଉ—ମାନସିକେ ତାର ମୁଖ ଦେଖୁଅଛୁ ଲୁଟିଲ କୋପଭରେଣ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପ-ବାରଧି ।] ୩ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି. ଶ)—3. A name of Bishṇu.

ମାନସିକ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାନତ୍ କରିବା (ଦେଖ)
Mānasika karibā Mānat karibā (See)
मानसिक करना **मन्नत करना**

ମାନସୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନସ+ଈ; ମାନସର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Femi-
Mānasī nine of Mānasa)—ମାନସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟା—Mental. ବ—୧ । ବିଦ୍ୟାଧରୀ ବିଶେଷ—1. Name of a female demigod. ୨ । ମାନସ ପୂଜା (ହି.ଶ) (ଦେଖ)—2. Mānasa pūjā (See)

ମାନସୀ କନ୍ୟା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମନରୁ ଜାତ କନ୍ୟା; ମନରେ କନ୍ୟା
Mānasī kanyā ଜାତ ହେଉ ବୋଲି କଳ୍ପନା କରିବା ମାତ୍ରେ
(ମାନସୀ ପୁତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯେଉଁ କନ୍ୟା ଜାତ ହୁଏ—A daughter begotten of the mind; a daughter sprung at one's will.

ମାନସୀ କାର୍ଯ୍ୟ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମାନସିକ+କାର୍ଯ୍ୟ)—ମନରେ ସଙ୍କଳ୍ପିତ
Mānasī kārjya କର୍ମ—An act resolved to be done.

ମାନସୀ ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବ—ମନଃକଳ୍ପିତ ରୂପ—An image formed
Mānasī mūrtti in the mind; imaginary form.

ମାନସୂତ୍ର—ସଂ. ବ—୧ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦି ନିର୍ମିତ କଟିସୂତ୍ର; ଅଣ୍ଟା ସୁତା; କଟିଚନ୍ଦ୍ର-
Mānasūtra 1. A waist chain of any valuable metal. ୨ । ମାପ କରିବାର ସୂତୁଳି—2. A measuring string or rope.

ମାନସୋତ୍କ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାନସ+ଉତ୍କ)—ମାନସରୋବରକୁ ଯିବା
Mānasotka ପାଇଁ ଅଗ୍ରହାନ୍ୱିତ (ହଂସ)—(a swan)
(ମାନସୋତ୍କା—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ) Eager to proceed to the Mānasarobara lake.

ମାନସୌକାଃ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାନସ=ମାନସ ସରୋବର ଅଟେ
Mānasaukāḥ ଓକସ୍=ଗୃହ ଯାହାର)—ରାଜହଂସ—Swan. ବ—ମାନସବାସୀ—Living in Mānasa (lake or mind).

ମାନ ହଂସ—ସଂ. ବ—ମାନସ ହଂସ ୨ (ଦେଖ)
Māna haṁsa Mānasa haṁsa 2 (See)

ମାନ ହରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାର ସମ୍ମାନ ନଷ୍ଟ ହେବା ଭଳି
Māna harā(re)ibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To lose one's
मान हारान, मान खुयान prestige; to act to the detriment of one's honour.
मान खोना

ମାନ ହାନି—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମହତ୍ତ୍ୱର ହାନି; ମାନର
Māna hāni ନାଶ; ଅପମାନ—1. Loss of one's prestige or respect; insult. ୨ । ଅପବାଦ ଦ୍ୱାରା ପରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ନାଶ—2. Libel; defamation.

ମାନହାନି କର—ସଂ. ବ (ସ୍ୱୁଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅପକାରକ—
Mānahāni kara Defamatory; libellous.
(ମାନହାନିଜନକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନହାନି ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ. ବ (କଚେରୀ)—ଆପଣାର ମାନହାନି
Mānahāni makada(dda)mā ଘଟାଇବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବିରୁ-
मानहानि मोकदमा ଦ୍ଧରେ ମକଦମା; ଅପବାଦର ମକଦମା—
मानहानि मुकद्दमा Libel suit; suit for damages
[ମାନହାନି ମାମଲା—ଅନ୍ୟରୂପ] for defamation.

ମାନହାନିର କ୍ଷତିପୂରଣ—ଦେ. ବ (କଚେରୀ)—ଆପଣାର ମାନନାଶ
Mānahānira kshatipūraṇa ହୋଇଥିବାରୁ ତହିଁ ନିମନ୍ତେ
मानहानिर क्षतिपूरण ମାନନାଶକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ଦାବୀ କରାଯିବା
मानहानिका क्षतिपूरण ଅର୍ଥ—Compensation or damage

[ମାନହାନିର ଶୋଚନା(ନ)ୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ] for one's loss of honour.

ମାନହୀନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମର୍ଯ୍ୟାଦାହୀନ; ସ୍ୱଳ୍ପମାନଥିବା—
Mānahīna 1. Destitute of respect or prestige
(ମାନଶୂନ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) or honour. ୨ । ଗର୍ବହୀନ—
(ମାନହୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Free from pride.

ମାନା(ନ୍ନା)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାନ୍ନା)—କେତେକ ବୃକ୍ଷରୁ ବାହାର
Mānā(nnā) ମିଷ୍ଟ ନିର୍ଯ୍ୟାସବିଶେଷ—Manna. [ଦ୍ର—ଏହା
मान्ना **मान्ना** ଦେଖିବାକୁ ଦାନାଦାର ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଏବଂ ପ୍ରଧାନ ଉପାଦାନରୂପେ ଆୟୁର୍ବେଦକ ଚିକିତ୍ସାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
(ସଥା—ଦଶସ୍ଲୋକନା ।)]

ମାନାମାନ—ଦେ. ବ (ସ. ମାନ+ଅପମାନ)—ମାନ ଓ ଅପମାନ—
Mānāmāna Honour and dishonour; respect
मानामान **मानापमान** and insult.
(ମାନ ଅପମାନ—ଅନ୍ୟରୂପ; ମାନାପମାନ—ସ. ରୂପ) .

ମାନି—ଦେ. ବ—ପ୍ରତିଭୂ; ଜାମିନ—Security; surety ବଣ—
Mani ୧ । ଅନ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଜାମିନ୍ ହୋଇଥିବା—1. Stand-
जामिन ing surety for another. ୨ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ—
जमानत; मानी 2. Voluntary.

ମାନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । (ସ. ମାନୀ) ଅଭିମାନୀ—
Māniā(ān) 1. Prone to take offence at small
(ମନେ[ନୋ]ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) things. ୨ । ଯେ ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କୁ
अभिमानी, मानी ସମ୍ମାନ ଦେଖାଏ—2. Showing respect
अभिमानी to elders. [ଦ୍ର—ଅମାନିଆଁ ପୁଅ ଜଣରେ ପଶେ, मान्यकारी ମାନିଆଁ ପୁଅ କୋଳରେ ବସେ । ଢଗ ।] ୩ । (ପୁଂ.
मानन करनेवाला ଓ ସ୍ତ୍ରୀ; ସ. ମାନ୍ୟ) ମାନ୍ୟ; ମାନନୀୟ
मान्य (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Respectable. ୪ । ଭକ୍ତ; ଯେ ସ୍ୱଜନ
मान्य ଆଦିଙ୍କ ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ଚଳେ—4. Loyal; devoted.
[ଦ୍ର—ନୃପତିହୁତେ ଅମ୍ଭେ କରନ୍ତୁ ସବୁ କାର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରଜାମାନିଆ ହୋଇ ରହନ୍ତୁ ଅମ୍ଭ ରାଜ୍ୟ । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।]
ଦେ. ବ—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଫୁଲ ଗଚ୍ଛ—1. A kind
of nosegay. [ଦ୍ର—ଫୁଲମାନ ହରଣେ ସେବତୀ; ଗୁନ୍ଥିଅଛ ମାନିଆ କେ ଯୁବତୀ । ଉପ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]
୨ । ବାଉଁଶ ଟୋକାଇ—2. Bamboo basket.
କ୍ରି. ବଣ—୧ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ) ପାଇଁ; ସକାଶେ—
जन्ये; जन्य 1. For (a fixed line). (ସଥା—ତୁମେ ବାଡ଼ର
मुताबिक, वास्ते ମାନିଆଁ କଟକ ଆସିବ) ୨ । (ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂଖ୍ୟକ
ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ) ଯଥେଷ୍ଟ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. In a
manner or quantity sufficient for (a
number of persons). [ଦ୍ର—ମହାପ୍ରଭୁ ଏ ସଂସାରରୁ ଭିଠି ଭୁଇ ଜଣ ମାନିଆ ଖଟୁଳି ମାଣର ଠିକ୍ ଜଣରେ
ମାପି ଦେଇଯାନ୍ତି । ପଣ୍ଡିତମୋହନ. ଗଳ୍ପ୍ସୁଲ୍ଲ ।]

ମାନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆପଣାପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜାମିନରୂପେ
Māni karibā ଠିଆ କରାଇବା—To produce a person
जामिन देओया 'as surety for one's own actions.
मानी करना

ମାନିକା—ସଂ. ବ (ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଇକ+ଆ)—୧ । ମଦ୍ୟ
Mānikā (ହ୍ରୁ. ଶ)—1. Wine. ୨ । ୮ ପଲ ବା ୬୦
ତୋଲାର ଏକ ମାନ (ହ୍ରୁ. ଶ)—2. A standard of
weight equal to 8 palas.

ମାନିତ—ସ. ବଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍. କର୍ମ. ତ)—୧ । ପୂଜିତ—
Mānita 1. Worshipped. ୨ । ସମ୍ମାନିତ—2. Ho-
(ମାନିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) noured; respected. ୩ । ସମ୍ମାନଯୋଗ୍ୟ—
3. Respectable; esteemable. [ଦ୍ର—ମାନିତ ତ୍ରିଜଗକୁ ଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ ଦଲେ ସେ ଦୋଷ ଗଣି, ସେ ଦୋଷ ଯାଉ
ହୋଇଲେ ତୀର୍ଥବାସୀ । ଗୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।]ଦେ.
मानित ବଣ—୧ । (ଜଣର) ମକଦ୍ଦମାର କୌଣସି ପକ୍ଷଦ୍ୱାରା
मानाहुआ ସ୍ୱୀକୃତ ବା କଚେରିରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ
ସାକ୍ଷୀ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥ—1. (witness or umpire)
Cited by a party. (ସଥା—ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମାନିତ
मानी ପଞ୍ଚାଏତ) ୨ । ଅଭିମାନଯୁକ୍ତ; ଅଭିମାନୀ—2. Prone
अभिमानी, घमंडी to take offence. [ଦ୍ର—× × ଦୁର୍ଜନମିତ; ରଙ୍କମାନିତ; ସତୀ ଗୋ । ମନ ଏ । ଛନ୍ଦ ।]

ମାନିତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମାନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ପୂଜିତବ୍ୟ
Mānitabya ମାନ୍ୟ—Venerable; adorable.
(ମାନିତବ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନିତା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନିତ+ଆ)—ମାନିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—
Mānitā Feminine of Mānita. ସଂ. ବ (ମାନିନ୍+
ଭାବ. ତା)—୧ । ସମ୍ମାନ; ଗୌରବ (ହ୍ରୁ. ଶ)—
1. Respect; prestige. ୨ । ଅହଙ୍କାର; ଗର୍ବ
(ହ୍ରୁ ଶ)—2. Pride.

ମାନିନୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାନିନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଅଭିମାନବତୀ—
Mānini 1. Haughty or reserved (woman).
(ମାନୀ—ପୁଂ) ୨ । ସ୍ୱାମୀ ବା ପ୍ରେମିକଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଭିମାନବତୀ—
2. (a lady) Reserved or sullenly indig-
nant towards her lover or husband;
sullenly displeased with hear sweetheart.
ବ—୧ । ପ୍ରିୟଙ୍ଗୁଲତା—1. Aglaia Roxburghiana.
୨ । ଅଷ୍ଟଦଶ କାମକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name
of a Sanscrit metre.

ମାନି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯୁକ୍ତି ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—
Māni nebā To admit for the sake of argument.
मेने नेओया **मान लेना**

ମାନିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମାନ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମାନ୍ୟ କରିବା; ସମ୍ମାନ
Mānibā କରିବା; ସମ୍ମାନ ଭାବରେ ଦେଖିବା—1. To show
मानी **मानना** respect; to honour; to do homage;

[ମନା(ନେ)ଇବା— ପ୍ରଯୋଜକରୂପ] to esteem; to treat with due regard. [ଉ—ମାନିଲେ ଦେବତା, ନ ମାନିଲେ ପଥର—ଢଗ ।] ୨ । ଆଦେଶ ପାଳନ କରିବା—2. To obey; to comply with an order. [ଉ—ଧାଇ ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କ କଥାକୁ ମାନିଲା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ସଂକଳ୍ପ କରିବା; ଦେବତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଯାଚିବା; ମାନସିକ କରିବା; ମାନତ କରିବା; ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—3. To make a vow or mental offering to a Deity; to promise a votive offering to a Deity. (ଯଥା—ମୁଁ ସତ୍ୟନାରାୟଣଙ୍କୁ ଷୋଳ ପାଳି ମାନିଛି ।) ୪ । (ଅକର୍ମକ) ଶୋଭା ପାଇବା; ସୁନ୍ଦର ଦେଖା ଯିବା—4. To look graceful. [ଉ—ଭଲ ମାନୁଛି ଦେଖ, ସୁଧାମୟୂଖମୁଖ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କୋଶଳ. ଚନ୍ଦ୍ରାନନଙ୍କ୍ଷ୍ଟ. ଭ ଗୀତ ।] ୫ । (ସକର୍ମକ) ଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବା; ଆଦର କରିବା—5. To care for. [ଉ—ବୃଷ୍ଟି ବାରଣ ଛତ୍ର ନ ପକାଇ, ନ ମାନେ ନବ ମାସ କଷ୍ଟଗ୍ଭିଛ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।] ୬ । ଅନ୍ୟର ଅନୁରୋଧକୁ ବା ଉପଦେଶକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା—6. To accept another's advice or request. [ଉ—ଆରେ ତଣ୍ଡା ଘର ମାନ୍ ରେ, ଯହିଁ ପାଣି ତହିଁ ଧାନ୍ ରେ—କୃଷିବଚନ ।] ୭ । (ସକର୍ମକ) (ଆପଣାର ଦୋଷ ବା ତ୍ରୁଟି ବା ଅପରାଧ) ସ୍ୱୀକାର କରିବା—7. To admit (one's guilt or fault). ୮ । ସାକ୍ଷୀ ବା ମଧ୍ୟସ୍ଥରୂପେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ବା ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା—8. To name or cite a person as witness or arbitrator. (ଯଥା—ଏ ମକଦମାରେ ମୁଁ ସ୍ୱର ଜଣ ଭଦ୍ରଲୋକ ସାକ୍ଷୀ ମାନିବି ।) ୯ । (ଅକର୍ମକ) ରୂପକୁ ଗୁହିଁ ଶୋଭା ପାଇବା; ସାଜିବା; ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରକୁ ଗୁହିଁ ଉପଯୁକ୍ତ ଦେଖାଯିବା—9. To befit; to fit in; to suit. [ଉ—ନଥ ଭୁଲେ ନାହିଁ, ବାଦେ କର ହଟି, ଦୁଲ୍ଲ କି ଝୁଲ୍ଲ କି ମାନୁଥାଏ—ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ. କଳତା ।] ୧୦ । (ଅକର୍ମକ) (ମନ) ସ୍ୱଚ୍ଛ ହେବା; ବୁଝିବା—10. (the mind) To agree; to acknowledge. ୧୧ । ଅଧୀନରେ ରହିବା; ଅଧୀନାଧୀନ ହେବା—11. To be under control. [ଉ—ହାତୀ ଘସ୍ର ଜାବ ଛର ମାନୁଛନ୍ତି ଠୁଳେ କି ଭରନ୍ତା ସେହି? ମନ ମାନିଅଛି ବୋଲି ରହିଅଛି ଅଙ୍କୁଶ ଶିକୁଳି ସହି—ଶିଶୁ ଗୀତ ।] ୧୨ । ବୋଧ କରିବା; ମନେ କରିବା—12. To think. (ଯଥା—ମୁଁ ସବୁ ତା କଥାକୁ ହେତୁ ମାନିଲିଣି ।) ୧୩ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କରିବା ବା ଭ୍ରୁକ୍ଷେପ କରିବା; ଆଦର କରିବା—13. To mind or regard a thing or person.

Margin: सुन्दर दीखना; मानना; মানানো; मानना

୧୪ । (ଗୁଣ ଆଦିକୁ) ସମ୍ମାନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—14. To act by respecting or honouring a person's name when invoked. (ଯଥା—କାହିଁ ବଡ଼ି କ ଧର୍ମଙ୍କ ଗୁଣ ମାନିବ ?—ଢଗ ।) ୧୫ । ଦକ୍ଷ, କ୍ଷମତାବାନ୍, ଯୋଗ୍ୟ, ପୂଜ୍ୟ ବା ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରିବା; ଗଣନା କରିବା—15. To admit a person as an excellent person; to count. (ଯଥା—ରଜା ମହାରାଜାଙ୍କ ଘରରେ ମୁଁ କେବଳ ଜଣକୁ ଅଭିମାନଶୂନ୍ୟ ବୋଲି ମାନେ ।) ୧୬ । କଳ୍ପନା କରିବା—16. To imagine. (ଯଥା—ଏ ବଡ଼ିକ ବର୍ଷର ଜଣେ ବର୍ଷକର୍ମୀ ଅଛନ୍ତି ବୋଲି ମାନିବାକୁ ହେବ ।) ୧୭ । ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—17. To agree. (ଯଥା—ମହାରାଜ ସାହେବ ମୋ ପ୍ରସ୍ତାବ ଅନୁସାରେ ଟଙ୍କା ଦେବାକୁ ମାନିଲେ ।) ୧୮ । ଅଙ୍ଗୀକାର କରିବା—18. To promise. ୧୯ । ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବା—19. To notice. [ଉ—ମାନି ନ ଥିଲେ କପଟ ହେଲି ପ୍ରାପତ—ରଘୁ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମାନି ବୃତ୍ତ(ତ୍ତି)—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ୱେଚ୍ଛାପ୍ରଣୋଦିତ କର୍ମ—1. Voluntary act. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟବସାୟରେ ମଧ୍ୟ ମାନା ବୃତ୍ତି ବା କାରବାରରେ ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ସ୍ୱଇଚ୍ଛାରେ କାରବାର ଚଳେ—2. A profession which depends upon the free will of both the parties. [ଉ—ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ 'ପଣ୍ଡା' ବୃତ୍ତି ମାନି ବୃତ୍ତି ଅଟେ । ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଯାତ୍ରୀର ମନ ଯେଉଁ ପଣ୍ଡାଠାରେ ମାନେ ସେ ତାକୁ ପଣ୍ଡା ବୋଲି ସ୍ୱୀକାର କରେ ।]

Mani brutta(tti)

Margin: मानीवृत्ति

ମାନି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୋଷ ଆଦି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—1. To admit one's guilt; to confess unconditionally. ୨ । ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଅଧୀନ ହେବା; ପୋଷ ମାନିବା—2. To come fully under a person's control; to be fully domesticated.

Mani jiba

Margin: মেনে যাওয়া; मान जाना

ମାନି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ଜାମିନ୍ ହେବା—To stand surety for another.

Mani heba

Margin: জামিন হওয়া; जमानत होना

ମାନି—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମାନ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ.)—୧ । ଅଭିମାନୀ—1. Prone to take offence; excessively sensitive; sulky; of a very sensitive temperament. ୨ । ଅହଙ୍କାରୀ—2. Proud; arrogant; conceited; self-sufficient. ୩ । ମାନ୍ୟ; ମାନନୀୟ—3. Honourable; esteemable. ୪ । ସମ୍ମାନିତ—4. Honoured. ୫ । ମନସ୍ୱୀ; ଉଦାରମନାଃ—5. Magnanimous; noble-minded.

Mani (ମାନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନୁଷ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମନୁ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ନିପାତନ)—ମାନବ;
Mānusha ମନୁଷ୍ୟ; ନର—Man. ବିଣ—୧ । (ମନୁଷ
(ମାନୁଷୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) +ଅ)—ମନୁଷ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Human.
(ମାନୁଷତା—ବି) ୨ । ମନୁଷ୍ୟକୃତ—2. Man-made. ୩ ।
ଦୟାଳୁ—3. Humane; kind (Apte).

ମାନୁଷ ଲୋକ—ସ. ବି—ନରଲୋକ; ପୃଥିବୀ—The earth; the
Mānusha loka terrestrial world. [ଦୃ—ଏ
ମାନୁଷ ଲୋକେ ଜେତେ ଋଷି ଥିଲେ, ଏ ମହାଭାରତ
ପୁରାଣ ଶ୍ରବଣ କଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।]

ମାନୁଷିକ—ସ. ବିଣ (ମାନୁଷ + ଇକ)—ମାନବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mānushika Human.
(ଅମାନୁଷିକ—ବିପରୀତ) (ମାନୁଷୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନୁଷ୍ୟ—ସ. ବି (ମାନୁଷ+ଯ)—୧ । ମନୁଷ୍ୟତା—1. Manli-
Mānushya ness. ୨ । ମାନବଧର୍ମ—2. Human
attributes. ୩ । ମାନବ ଦେହ—3. The
human body. ସ. ବିଣ—ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
(ବୃ. ଣ)—Human.

ମାନୁଷ୍ୟକ—ସ. ବି (ମନୁଷ୍ୟ+ସମୂହାର୍ଥେ. କ)—ମନୁଷ୍ୟସମୂହ—
Mānushyaka A number of men. ସ. ବିଣ.
(ମାନୁଷ୍ୟ + କ)—ମନୁଷ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ବୃ. ଣ)—
Human.

ମାନେ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାନେ; ମାନା)—୧ । ଅର୍ଥ—1.
Māne Meaning. ୨ । ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ—2. Purport.
মানে ୩ । ଶବ୍ଦାର୍ଥ—3. Meaning of words. ଦେ.
माने (ବହୁବଚନାନ୍ତ ପ୍ରତ୍ୟୟ)—ଗଣ; ସମୂହ [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟ
রা ଦେବତାଆଦି ପରେ 'ମାନେ' ଓ ଅନ୍ୟ ଜନ୍ତୁ ଏବ
सब, लोक ଅଚେତନ ପଦାର୍ଥ ପରେ 'ମାନ' ପ୍ରତ୍ୟୟ ହୁଏ ।]—
(a suffix denoting the plural number,
used after words denoting higher
beings, e. g. man, Deity etc)—A number
of.

ମାନେଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମାନିନୀ)—ମାନିନୀ; ଅଭିମାନିନୀ—
Mānei মানিনী अभिमानवाली Sulky; sensitive.
[ମାନଅ(ଥିଁ)—ପୁଂ]

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ମାନେଜ୍)—
Mā(me, myā)nej karibā କୌଣସି କର୍ମ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧି
ম্যানেজ করা मैनेज करना ଚଳାଇବା—To manage.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜ୍ ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜ୍ମେଣ୍ଟ)—
Mā(me, myā)nej-ment କୌଣସି କର୍ମର ବା ବିଷୟର
ম্যানেজমেণ্ট ନିର୍ବାହ ହେବା ବିଷୟରେ ତତ୍ତ୍ୱ ନେବା କର୍ମ—
मैनेजमेंट Management

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜର)—କର୍ମ-
Mā(me, myā)nejar ନିର୍ବାହକ, ନିର୍ବାହକାରୀ—Manager.
ম্যানেজর, মেনেজার मैनेजर

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜରୀ—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜର+ଦେଶଜ
Mā(me, myā)nejari ପ୍ରତ୍ୟୟ ଈ)—୧ । ମାନେଜରର କର୍ମ
মেনেজারী —1. The act of a manager. ୨ ।
मैनेजरी ମନେଜରର ପଦବୀ ବା ପ୍ରବର—2. Managership.

ମା(ମେ, ମ୍ୟା)ନେଜିଙ୍ଗ୍ କମି(ମେ)ଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—କାର୍ଯ୍ୟ-
Mā(me; myā)nejing kami(me)ṭi ନିର୍ବାହକ ସମିତି—
ম্যানেজিঙ্গ কমিটি Managing committee.
मैनेजिङ्ग कमीटी

ମାନେ ବହି—ବୈଦେ ବି (ଅ. ମାନେ+ବହି)—ଅର୍ଥପୁସ୍ତକ—
Māne bahi Meaning book; key.
মানেবই माने पुस्तक

ମାନେ ମାନେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ସମ୍ମାନ ବଜାୟ ଥାଉଁ ଥାଉଁ; ଅପଣାର
Māne māne ଇଜ୍ଜତକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖି—Without running
মানে মানে the risk of being dishonoured. (ଯଥା
मानकेसाथ —ଏ ଚୋରମାନଙ୍କ ହାତରୁ ମୁଁ ମାନେ ମାନେ ଖସି ଆସି
ରକ୍ଷା ପାଇଛି ।)

ମାନୋ(ନୁ)ଆ(ହା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନ୍-ଓ-ୱାର)—ରଣତରୀ;
Māno(nu)ā(hā)r ଯୁଦ୍ଧଜାହାଜ—Man-o'war; war-
মানোয়ারী लड़ाकू जाहाज vessel; battle ship.

ମନୋଆ(ହା)ରୀ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ରଣତରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1.
Māno ā(hā)ri Relating to man o'war. ୨ ।
মানোয়ারী ବିଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଜାହାଜରେ ଆସି ବିକ୍ରି କରାଯାଉ-
মানোহারি ଥିବା (ଖେଳନା, ଚଣ୍ଢେଇଆଦି) ମନୋହର (ଜିନିଷ)-
मनियारी Fancy things (e. g. toys, dolls)
imported by ships from foreign countries.

ମାନୋଜ୍ଞକ—ସ. ବି (ମନୋଜ୍ଞ+ଅ+କ)—ମନୋଜ୍ଞତା; କମନୀୟତା
Mānojñaka —Beauty; loveliness (Apte).

ମାନ୍ତ(ନ୍ତେ)ରା—ଦେ. ବି—ମାତ୍ରା (ଦେଖ)—Mātrā (See)
Mānta(nte)rā (ମାନ୍ତ୍ରା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ୍ତ୍ରିକ—ସ. ବିଣ. ଓ ପୁଂ (ମନ୍ତ୍ର+ଇକ)—୧ । ମନ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—1.
Māntrika Versed in 'Mantras' or sacred
formulae. ୨ । ମନ୍ତ୍ରସିଦ୍ଧ—2. One who has
attained success in mastering 'mantras'.
୩ । ମନ୍ତ୍ରରଚୟିତା—3. Composer of 'mantras'.
୪ । ଗୁଣିଆ—4. A conjurer; a sorcerer.

ମନ୍ଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅଘାତ କରିବା—1. To hurt (Apte).
Mānth (root) ୨ । ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—2. To injure
(Apte).

ମାନ୍ଥର୍ଯ୍ୟ—ସ. ବି (ମନ୍ଥର+ଭାବ. ଯ)—୧ । ମନ୍ଥରତା; ଶିଥିଳ-
Māntharjya ଧୀରତା—1. Slowness. ୨ । ଦୁର୍ବଳତା
—2, Weakness (Apte).

ମାନ୍ଦଲ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. (ସ. ମର୍ଦ୍ଦଳ)—ମାଦଳ (ଦେଖ)
Māndal Mādaḷa (See)

-ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ)—୧ । ଲସୁଆ—.
Māndā 1. Lazy; idle. ୨ । ମନ୍ଦ; ଧୀର—2. Slow.
(ମାନ୍ଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ହ୍ରାସଯୁକ୍ତ—3. Lessened; diminished.
मान्दा मं(मां)दा ୪ । ରୋଗଯୁକ୍ତ ହେବାରୁ ଅଳସ—4. Lazy (on account of illness). ୫ । ଅଳ୍ପ—5. Little. ୬ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଭାଉ କମିବା ଯୋଗୁଁ କ୍ରୟବିକ୍ରୟ କମିଥିବା (ବଜାର)—6. (market) Which has become dull owing to fall in prices. ୭ । କୌଣସି ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଗ୍ରାହକଙ୍କ ଆଗ୍ରହ ନ ଥିବାରୁ କମି ଯାଇଥିବା କାରବାର—7. (business in a certain article) Which has become dull on account of want of demand.

मान्द्य ବି. (ସଂ. ମାନ୍ଦ୍ୟ)—୧ । ମାନ୍ଦ୍ୟ; ମନ୍ଦତା—1. Slowness. ୨ । ହ୍ରାସ—2. Dwindling; lessening;
मांदगी diminution. ୩ । ଆଳସ୍ୟ—3. Laziness.

ମାନ୍ଦା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଳସ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
Māndā pardibā 1. To be overtaken with laziness. ୨ । କମିଯିବା; ହ୍ରାସ ହେବା—
(ମାନ୍ଦା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
मान्दा पड़ा 2. To deteriorate; to become slow;
मंदा पडना to dwindle; to be diminished; to wane.

ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି)—ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି; ମୋଟା ବୁଦ୍ଧି;
Māndā buddhi ଜଡ଼ ବୁଦ୍ଧି—Slowness of intellect;
मान्दा बुद्धि dullness. ବଣ—ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଆ (ଦେଖ)
मन्दा बुद्धि Māndā buddhiā (See)

ମାନ୍ଦା ବୁଦ୍ଧିଆ—ଦେ. ବଣ. (ସଂ. ମନ୍ଦ ବୁଦ୍ଧି)—ଜଡ଼ା; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ;
Māndā buddhiā ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି ବିଶିଷ୍ଟ—Slow in understanding; dull.
द्धि मन्दा बुधिया

ମାନ୍ଦାର—ଦେ. ବି—ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଲକୁଚ; ଜେଉଟ—A kind of
Māndāra tree (Apte); The monkey-jack; Arto-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଲକୁଚ, ଡହୁ carpus Lacoocha (tree and fruit) (Apte).
लकुट, लुकाठ, लखोट
(ମାନ୍ଦାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାନ୍ଦାର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—ବୀତରାଗ; ବିଷୟରୁ ବିରତ ହୃଦ—(a person)
Māndārjya Who has dissociated himself from mundane affairs.

ମାନ୍ଦ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମନ୍ଦ+ଯ)—୧ । ଅଳ୍ପତା—1. Littleness. ୨ ।
Māndya ନ୍ୟୂନତା—2. Lessening; diminution. (ଯଥା—ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ; କ୍ଷୁଧାମାନ୍ଦ୍ୟ ଇତ୍ୟାଦି ।) ୩ । ହାନି—3. Lose. ୪ । ଜଡ଼ତା; ଆଳସ୍ୟ—4. Laziness; sluggishness. ୫ । ପୀଡ଼ା; ରୋଗ—5 Illness; sickness.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଦ୍ରରାଜ୍ୟ)—ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣାଂଶ (ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ)
Māndrāja ର ପୂର୍ବ ଭାଗରେ ଥିବା ସମୁଦ୍ରର ଉପକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରଦେଶ
माद्राज ଓ ନଗର—Name of a province and capital
मद्रास in the east coast of South India; Madras. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଦୁଇଟି 'ମଦ୍ର' ଦେଶର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି । ଗୋଟିଏ ଶଲ୍ୟ ରାଜାଙ୍କର, ପଞ୍ଜାବ ଅନ୍ତର୍ଗତ ଇରାବତୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ନଦୀର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଦେଶ; ଓ ଅନ୍ୟଟି ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣାଂଶରେ ଥିବା ଆଧୁନିକ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଅଞ୍ଚଳ ।

ଏହାହିଁ ଭାରତରେ ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅଧିକୃତ ସ୍ଥାନ । ଏହି ପ୍ରଦେଶର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଗଭର୍ଣ୍ଣର, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ହାଇକୋର୍ଟ ଓ ଶାସନବିଭାଗ ଅଛି । ଏହି ପ୍ରଦେଶର ରାଜଧାନୀ ସମୁଦ୍ରକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ । ସହରଟି ନଡ଼ିଆ ଗଛର ବଗାଏତମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ ସୁରମ୍ୟ ଅଟ୍ଟାଳିକାମାନଙ୍କଯୋଗୁଁ ଅତି ରମଣୀୟ ଦେଖାଯାଏ । ସମୁଦ୍ରରୁ 'ନାଳ'ମାନ କଟା ହୋଇ ଏ ସହର ମଧ୍ୟରେ ଜାଲ ପରି ଛନ୍ଦା ହୋଇଅଛି ।

ଏହି ପ୍ରଦେଶର ଉତ୍ତରାଂଶରେ 'ତେଲଙ୍ଗା' ଓ ଦକ୍ଷିଣାଂଶରେ 'ତାମିଲ' ଜାତିଙ୍କର ବାସ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜର ଉତ୍ତରାଂଶରେ ଥିବା 'ଗଞ୍ଜାମ' ଓ 'ବିଶାଖାପଟ୍ଟଣା' ଜିଲ୍ଲାରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତି ଅଛନ୍ତି ଓ ଏ ଦୁଇଟି ଉତ୍କଳଭାଷୀ ଜିଲ୍ଲାକୁ ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଶାଇ ଏକ ଶାସନାଧୀନ କରିବା ପାଇଁ ଉତ୍କଳୀୟମାନେ ବହୁକାଳରୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଥିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ରିଟିଶ୍ ସରକାର ଓ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ୍ ବହୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ଆଲୋଚନା ପରେ ଗଞ୍ଜାମ ଓ ବିଶାଖା ପଟ୍ଟଣାର ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଆଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଓଡ଼ିଶା ସଙ୍ଗେ ମିଶାଇ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ହେବା ଘୋଷଣା କରିଅଛନ୍ତି ଓ ଖ୍ରୀ ୧୯୩୬ ସାଲ ଅପ୍ରେଲ ମାସରୁ ଏହି ନୂତନ ଓଡ଼ିଶା ପ୍ରଦେଶ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପ୍ରଦେଶ ରୂପେ ଚଳିବାର ସ୍ଥିର କରିଅଛନ୍ତି ।

ଇଉରୋପୀୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରଥମେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲା ଓ ଇଂରାଜମାନେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଆଡ଼ରୁ ଅଗ୍ରସର ହୋଇ ଚଳିକା ମୁହାଣ ବାଟେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିଥିଲେ । ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ଔରସରୁ ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ଜାତ ହୋଇଥିବା କଳା ଫିରଙ୍ଗୀ ବା ଆଙ୍ଗ୍ଲୋ-ଇଣ୍ଡିୟାନ୍ (Anglo Indian) ଜାତିଙ୍କ ବଂଶଧର ଏହି ପ୍ରଦେଶରେ ଅଧିକ ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କୁ ମାନ୍ଦ୍ରାଜୀ ସାହେବ ବା କଳା ସାହେବ ବୋଲଯାଏ ।]

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ହତା—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜ ଶାସିତ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶ—
Māndrāja hatā The province or Presidency
माद्राज प्रदेश मद्रास प्रान्त of Madras.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜି—ଦେ. ବଣ—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to
Māndrāji Madras. ୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଦେଶୀୟ ବା ଦେଶ-
(ମାନ୍ଦ୍ରାଜିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜାତ—2. Produced or residing in or belonging to Madras.
माद्राजी
मद्रासी ବି—୧ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସାହେବ (ଦେଖ)—1. Māndrāji

sāheba (See) ୨ । ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ପ୍ରଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A resident of Madras.

ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ସାହେ(ହା,ହି)ବ—ଦେ. ବ—କଳା ଫିରଙ୍ଗୀ; ପୂର୍ବକାଳରେ Māndrāji sāhe(hā, hi)ba ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଉପକୂଳରୁ ଅସିଥିବା মন্ত্রাজি সাহেব ଇଉରୋପୀୟମାନଙ୍କ ଔରସରେ ଭାରତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ ଓ ସେମାନଙ୍କ ବଂଶଧର—Anglo Indians of Madras (of a darker complexion than other Anglo Indians of India). [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅନ୍ୟ ଦୋମିଶା ଫିରଙ୍ଗି ମାନଙ୍କଠାରୁ ବର୍ଣ୍ଣରେ ବେଶି କଳା ।]

ମାନ୍ଧାତା—ସଂ. ବ—(ମାଂ=ମତେ+ଧେ ଧାତୁ=(ଦୁଗ୍ଧ) ପାନ କରିବା Māndhātā +କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ମାନ୍ଧାତୃ ଶବ୍ଦ; ୧ମା. ୧ବ.)—ଜଣେ ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀୟ ସମ୍ରାଟ—Name of an ancient emperor of the solar dynasty. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ରାଜା ଯୁବନାଶ୍ୱ ଅପତ୍ୟହୀନ ହେବାରୁ ଋଷିମାନଙ୍କଦ୍ୱାରା ପୁତ୍ରେଷ୍ଟି ଯଜ୍ଞ କରାଇଲେ । ଗୋଟିଏ ପାତ୍ରରେ ଗର୍ଭଧାରଣାର୍ଥ ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳ ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ ରଖି ଯାଜ୍ଞିକମାନେ ଶୋଇ ପଡ଼ିଲେ । ଏହି ସମୟରେ ଯୁବନାଶ୍ୱଙ୍କୁ ଖୁବ୍ ଶୋଷ କରିବାରୁ ସେ ଅଜାଣତରେ ଯଜ୍ଞବେଦୀରେ ଥିବା ସେହି ଅଭିମନ୍ତ୍ରିତ ଜଳକୁ ପିଇ ଦେଲେ ଓ ଫଳତଃ ଯୁବନାଶ୍ୱ ଗର୍ଭଧାରଣ କଲେ । ଯୁବନାଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କର ଗର୍ଭର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱରୁ ମାନ୍ଧାତା ଜନ୍ମ ହେଲେ । ସେହି ସମୟରେ ମୁନି-ମାନେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଚାରିଲେ ;-ଏ ବାଳକ କଅଣ ପାନ କରି ବଞ୍ଚିବ ? ଇନ୍ଦ୍ର କହିଲେ 'ମାଂ ଧାସ୍ୟତି', ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ମୋଠାରୁ ସ୍ତନ୍ୟ ପାନ କରିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ମୋ ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ଚୁଚୁମି ସେଥିରୁ ବାହାରିବା ଦୁଗ୍ଧବତ୍ ରସ ପାନ କରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ମାନ୍ଧାତା ହେଲା । ଏ ଖୁବ୍ ପ୍ରତାପୀ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ରାଜଧାନୀ ଅଯୋଧ୍ୟାରେ ଥିଲା । ଶଶବିନ୍ଦୁଙ୍କ କନ୍ୟା ବିନ୍ଦୁମତୀଙ୍କୁ ଏ ବିବାହ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ୩ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ, ପୁରୁକୁତ୍ସ ଓ ଅମ୍ବରୀଷ । ଏହାଙ୍କର ୫୦ କନ୍ୟା ହୋଇଥିଲେ । ମାନ୍ଧାତା ଦିଗ୍‌ବିଜୟପୂର୍ବକ ସୁମେରୁ ପର୍ବତରେ ରାବଣକୁ ଭେଟିଲେ । ଯୁଦ୍ଧରେ ଦୁହେଁ ସମବଳ ହେବାରୁ ଦୁହେଁ ସଖ୍ୟସୂତ୍ରରେ ଅବଦ୍ଧ ହେଲେ । ଏ ସସାଗରା ପୃଥିବୀକୁ ଜୟ କରି ସ୍ୱର୍ଗଜୟକାମନାରେ ଅମରାବତୀରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ଏହାଙ୍କୁ ମଧୁତନୟ ଲବଣ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ପଠାଇଲେ ଓ ଲବଣକ୍ଷିପ୍ତ ଶୂଳରେ ଏ ନିହତ ହେଲେ ।]

ମାନ୍ଧାତା ଅମଳ—ଦେ. ବ—ବହୁ ପୂର୍ବକାଳ; ଅତି ପ୍ରାଚୀନକାଳ—Māndhātā amaḷa Very ancient times; days মান্ধাতার আমল मांधाताके समय long gone-by. [ଦ୍ର—ଅଳ୍ପଦିନ ପୂର୍ବର ପୁରୁଣା ସମୟକୁ 'ମରହଟ୍ଟା(ଟ୍ଟି) ଅମଳ' ଓ ବହୁ ପ୍ରାଚୀନ ସମୟକୁ 'ମାନ୍ଧାତା ଅମଳ' ବୋଲାଯାଇ ଥାଏ ।]

ମାନ୍ମଥ—ସଂ. ବଣ.—(ମନ୍ମଥ+ଅ)—କାମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating Mānmatha to cupid or carnal love. (ମାନ୍ମଥୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାନ୍ୟ—ସଂ. ବଣ.ପୁଂ—୧ । (ମାନ୍ ଧାତୁ=ପୂଜା କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—Mānya ପୂଜନୀୟ; ମାନନୀୟ; ଆଦରଣୀୟ—1. Respectable; (ମାନ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) honourable. ୨ । (ମନ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ମାନି ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ପ୍ରାର୍ଥନୀୟ (ବୈ. ଶ)—2 Fit to be prayed to, or prayed for. ସ. ବି—୧ । ବିଷ୍ଣୁ (ବୈ. ଶ.)—1. Bishṇu. ୨ । ଶିବ (ବୈ.ଶ.)-2. Śiba. ୩ । ମିତ୍ରାବରୁଣ (ବୈ. ଶ) (ଦେଖ)—Mitrābaruṇa (See). ଦେ. ବ.—୧ । ସମ୍ମାନ; ମର୍ଯ୍ୟାଦା—1. Respect; honour; homage. [ଉ—କେବେଳେ ରାଜା ଅଣ ବୋଲି ନେଲେ ମୁନି କର୍ଣ୍ଣରେ ନମି ନୃପ ମାନ୍ୟ ଘେନ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପଢୌକନ; ଭେଟି; ସଲାମୀ—2. Present offered as a sign of homage. [ଦ୍ର—କେହି ଗରିବ ଜାତଭାଇ ଦେଇ ନ ପାରିଲେ ପଞ୍ଚ-ଗୋସାଇଁ କିଛି ମାନ୍ୟ ନେଇ ତାହାକୁ ଉଠାଇ ନଅନ୍ତି ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମାନ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାନିବା; ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—Mānya karibā 1. To show respect; to treat মান্য করা with regard; to honour; to pay homage. मानय करना ୨ । ନମସ୍କାର କରିବା—2. To make obeisance.

ମାନ୍ୟ ଗଣ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଗଣ୍ୟ ଓ ମାନ୍ୟ; ସମାଜରେ Mānya gaṇya ମାନନୀୟ ଓ ଗଣନୀୟ (ବ୍ୟକ୍ତି); ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ—Respectable and respected; (a person) of light and leading; (a man) of position and respectability.

ମାନ୍ୟ ଧର୍ମ—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଗୁରୁଜନ ଆଦିଙ୍କ Mānya dharma ପ୍ରଦର୍ଶିତ ସମ୍ଭ୍ରମ; ସମ୍ମାନ—1. Respect মান্য shown to one's elders; homage. ୨ । ନମସ୍କାର-मान 2. Obeisance. (ଉ—ଶାଶୁଙ୍କଠାରେ ଭକ୍ତି କରି ମାନ୍ୟ ଧର୍ମ, କରୁଥାଏଁ ମୁହିଁ ସମସ୍ତ ଗୃହ କର୍ମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମାନ୍ୟନ୍ତ—ଦେ. ବ (ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର)—୧ । ସମ୍ମାନନା—Mānyanta 1. Showing respect; tendering of homage. ୨ । ନମସ୍କାର—2. Obeisance. (ଉ—ସମସ୍ତ ଋଷି ପୁରୋହିତ ଆଇଲେ ସମ୍ମୁଖ ହୋଇ ହାକିମ ସେ; ରାମ ମାନ୍ୟନ୍ତ କଲେ; ବସିବାକୁ ଦିବ୍ୟାସନ ଦେଲେ—ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।)

ମାନ୍ୟପାତ୍ର—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—ସମ୍ମାନ ପାଇବାର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—Mānya pātra A person deserving respect or homage; a person to whom homage is due.

ମାନ୍ୟବର—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମାନ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—Mānyabara ମାନ୍ୟବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ମହାମାନ୍ୟ- (ମାନ୍ୟବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Revered; very respectable; very honourable. [ଦ୍ର—ମାନ୍ୟବରଙ୍କଠାରୁ ଅଧିକ ଉଚ୍ଚତର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମହାମାନ୍ୟବର କୁହାଯାଏ ।] ଦେ. ବ—ବଡ଼ଲାଟ, ହାଇକୋର୍ଟ ଜଜ, ବଡ଼ଲାଟଙ୍କ ସଭାର ସଦସ୍ୟଆଦିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ବିଶେଷଣାର୍ଥ ଉପାଧି—The title of 'Honourable' or 'the Hon'ble' used before the name of Governers High Court Judges and members of the Imperial Council etc.

ମାନ୍ୟବରେଷୁ—ସ ବଣ (ମାନ୍ୟବର ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନ; Mānyabareshu ମାନ୍ୟାର୍ଥେ ବହୁବଚନ ପ୍ରୟୋଗ)-ଯେଉଁ ମାନନୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବା ସ୍ନେହାସ୍ପଦ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ପତ୍ର ଲେଖା ଯାଉଥାଏ ତାଙ୍କ ନାମ ଲେଖି ନାମ ଶେଷରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଓ ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ବା ସ୍ନେହସୂଚକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନ ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁବଚନରେ ପତ୍ରର ଶିରୋନାମାରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଏ) ଅମୁକ ମାନ୍ୟବରଙ୍କଠାରେ (ଏହି ନିବେଦନ)—A term added to the name of a person, and written on the heading of a letter,meaning; "unto the very honourable" (ଉ— ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ ଶ୍ରୀ ସ୍ୱମରନ୍ ଇଥ ମହୋଦୟ ମାନ୍ୟବରେଷୁ) [—ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କର ୭ମୀ ବିଭକ୍ତି ବହୁ ବଚନ ଆକାର ମଧ୍ୟ ଏହିସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା ସମ୍ମାନାସ୍ପଦେଷୁ, ମହନୀୟ ଚରଣେଷୁ, ଉଦାର ହୃଦୟେଷୁ, ଅଗ୍ରଜ ପ୍ରତିମେଷୁ, ପୂଜନୀୟେଷୁ, ସ୍ନେହାସ୍ପଦେଷୁ, ଶ୍ରଦ୍ଧାସ୍ପଦେଷୁ; ପିତୃକଳ୍ପେଷୁ ।] [ମାନ୍ୟବରାସୁ—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର]

ମାନ୍ୟବାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ମାନ୍ୟ+ବତୁ; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । Mānyabān ସମ୍ମାନିତ—1. Honoured. ୨ । ମାନନୀୟ- (ମାନ୍ୟବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Honourable.

ମାନ୍ୟ ମର୍ଯ୍ୟା(ର୍ଯ୍ଯା)ଦା—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସମ୍ମାନ; ମାନ- Mānya marjyā(rja)dā ମହତ୍ତ୍ୱ—Respect; honour. (ମାନ୍ୟ ମହତ୍ତ୍ୱ[ତ],ମାନ୍ୟ ସମ୍ଭ୍ରମ--ଅନ୍ୟରୂପ ମାନମର୍ଯାদা मानमरजादा

ମାନ୍ୟମାନ୍—ଦେ. ବଣ—(ସ. ମାନ୍ୟବାନ୍)—ମାନ୍ୟବାନ୍ (ଦେଖ) Mānyamān মান্যমান Mānyabān (See) [ମାନ୍ୟ ମ(ବ)ନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାନ୍ୟମାନ—ଦେ ବ—(ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାନମର୍ଯ୍ୟାଦା— Mānyamāna মানমর্য্যাদা Honour; dignity. मानमर्य्यादा ଗ୍ରା. ବଣ—(ସ. ମାନ୍ୟବାନ୍) —ମାନ୍ୟବାନ୍ (ଦେଖ) Mānyabān (See).

ମାନ୍ୟରକ୍ଷା—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁଣ୍ଣ ରଖିବା-- Mānya rakshā Maintaining or upholding a মানরক্ষা मानरक्षा person's respect or dignity.

ମାନ୍ୟ ସୂଚକ—ଦେ. ବ—(ସ. ମାନ+ସୂଚକ)—ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା କୌଣସି Mānya sūchaka ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନ ସୂଚିତ ହୁଏ—Indi- (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ—ଅନ୍ୟରୂପ) cating respect; respectful. মান্যসূচক मानसूचक (ଯଥା—ମହାତ୍ମା ଶବ୍ଦ ଗୋଟିଏ ମାନ୍ୟ- ସୂଚକ ଉପାଧି ଅଟେ ।]

ମାନ୍ୟସ୍ଥାନ—ସ. ବ.—୧ । ଅଦର ବା ସମ୍ମାନର କାରଣ; ଯେଉଁ Mānyasthāna କାରଣ ବା ଗୁଣ ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ବ୍ୟକ୍ତି- ବିଶେଷ ମାନ୍ୟ ହୁଅନ୍ତି—1. Things or possession for which a person is respected. [ଦ୍ର—ମନୁ ୫ଟି ବିଷୟକୁ ମାନ୍ୟସ୍ଥାନ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ କରି- ଅଛନ୍ତି; ଯଥା—ବିତ୍ତ, ବନ୍ଧୁ, ବୟସ, କର୍ମ ଓ ବିଦ୍ୟା; ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସବୁ ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲୋକେ ସମ୍ମାନ ଦେଖାନ୍ତି । ଦୁ. ଶ]

ମାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ମାନନୀୟ (ଦେଖ)—Mānaniya Mānya sthāniya (ମାନ୍ୟସ୍ଥାନୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ମାନ୍ୟସ୍ଥାପନ—ଦେ. ବ—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସମ୍ମାନ ରକ୍ଷା Mānya sthāpana କରିବା—1. Maintenance or upholding of the respect due to a person. ୨ । ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—2. Showing of respect to a person.

ମାନ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ—ଦେ. କି. ବଣ—ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନର ଚିହ୍ନ ବା ନିଦର୍ଶନ Mānya swarūpa ସ୍ୱରୂପ—As a token of respect. মান্যস্বরূপ मानसे

ମାନ୍ୟାର୍ହ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ସ. ମାନାର୍ହ)-ସମ୍ମାନିତ ହେବାର ଯୋଗ୍ୟ; Mānyārha ମାନନୀୟ—Deserving respect; honour- (ମାନ୍ୟାର୍ହା—ସ୍ତ୍ରୀ) মান্যার্হ मानार्ह; मानकेयोग्य able. (ମାନ୍ୟାର୍ହତା—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାନ୍ୟାସ୍ପଦ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ସଂ ମାନାସ୍ପଦ)—ମାନନୀୟ; ସମ୍ମାନିତ Mānyāspada ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Respectable; (ମାନ୍ୟାସ୍ପଦା—ସ୍ତ୍ରୀ) মান্যাস্পদ मानास्पद deserving honour.

ମା(ମେ,ମ୍ୟା)ପ—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ଇଂ)—ମାନଚିତ୍ର; ଭୂଚିତ୍ରର Mā(me,myā)p ନକ୍ସା—1. Map. ୨ । (ଫା. ମୁଆଫ୍)— ম্যাপ, মাফ मॅप, माफ माफ् (ଦେଖ)—2. Maph (See).

ମାପ ଚୁପ—ଦେ. ବ—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାପବାକିଆ— Māp-chup Measurement. [ଉ—ଉ ସହିତ ନେବ মাপজোখ (প) मापतप, नापतप ,ଭେ ମୁଁ କରିଲି କରି (ମାପ ଜୋଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମାପଚୁପ ବେଳେ ହୋଇଗଲ ମୁଁ କଣା । ଉକାଶ. ଗୀତଳହରୀ ।]

ମାପ ସାଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମହାପ୍ରସାଦ)—ମହାପ୍ରସାଦ Map-sāda (etc) (ଇତ୍ୟାଦି)—(ଦେଖ)—Mahāprasāda etc (See).

ମାପ—ସଂ. ବି—(ମା ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ=ମାପି ଧାତୁ+ଭାବ ଅ)—ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ ସ୍ଥିରୀକରଣ; ମାପିବା କ୍ରିୟା—Act of measuring; measurement.—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସ୍ଥିରୀକୃତ ପରିମାଣ—Measure of a thing.
Māpa
মাপ
मा(ना)प

[ଦ୍ର—ନାନାଦେଶରେ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବସ୍ତୁର ମାପିବା ପ୍ରଣାଳୀ ପୃଥକ୍ ପୃଥକ୍ ଅଟେ ।

୧ । ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଓ ଦୂରତ୍ୱକୁ ଦେଶୀୟ ରୀତିରେ ହାତ, ବିଘତ ଓ ଅଙ୍ଗୁଳଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ—୮ ଯବ=୧ ଅଙ୍ଗୁଳ; (ଶିଳ୍ପତନ୍ତ୍ରରେ ୮ ଯବ=୧ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳ; ୭ ଯବ=୧ ମଧ୍ୟମା ଅଙ୍ଗୁଳ; ୬ ଯବ=୧ କନିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଯବଧାନକୁ ଓସାରିଆ ଭାଗରେ ରଖିଦେଲେ ୧ ଯବ ହୁଏ) ୪ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ଚଉକ=୧ ମୁଠା (୧ ମୁଷ୍ଟି); ୩ ମୁଠା=୧୨ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ବିଘତ (ସଂ ବିତସ୍ତି ଓ ବଂ. ବିଘତ୍); ୨୦ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ମୁଠଣି (ସଂ. ଅରତ୍ନି ଓ ବଂ. ମୁଠକୀ); ୨ ବିଘତ=୨୪ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ହାତ (ସଂ. ହସ୍ତ ଓ ବଂ. ହାତ୍); ୪ ହାତ=୧ ବାଁ (ସଂ. ବ୍ୟାମ ଓ ବଂ. ବାଓଁ) ୮ ହଜାର ହାତ=୧ କ୍ରୋଶ=୨ ମାଇଲ୍; ୪ କ୍ରୋଶ=୧ ଯୋଜନ; ବର୍ଗଫଳ ପାଇଁ ଭୂମି ମାପିବା ସକାଶେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦୈର୍ଘ୍ୟର ପଦିକା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଚବିଶ ଦସ୍ତି, ଦଶ ଦସ୍ତି; ଚଉଦ ଦସ୍ତି ଓ ବାର ଦସ୍ତି । ବଙ୍ଗଦେଶର ପଦିକା ବା କାଠା=୪ ହାତ । ୧ ଦସ୍ତି=କହୁଣିଠାରୁ କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୨୨ ଅଙ୍ଗୁଳ; ଏହି ଦସ୍ତି ଅନୁସାରେ ପଦିକାମାନ କରାଯାଏ ।

୨ । ଦୂରତ୍ୱ ଓ ଲୁଗା ଆଦିକୁ ଇଂରେଜୀୟ ରୀତିରେ ଇଞ୍ଚ, ଫୁଟ୍, ଗଜ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ । ଓସାରିଆ ଭାଗରେ ୮ ଯବ ବା ଲମ୍ବ ଭାଗରେ ୩ ଯବ=୧ ଇଞ୍ଚ, ୧୨ ଇଞ୍ଚ=୧ ଫୁଟ୍, ୩ ଫୁଟ୍=୧ ଗଜ, ୨୨୦ ଗଜ=୧ ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍, ୪୪୦ ଗଜ=୧ କ୍ୱାର୍ଟର୍, ୮ ଫର୍ଲଙ୍ଗ୍=୪ କ୍ୱାର୍ଟର୍=୧ ମାଇଲ୍, ୨ ମାଇଲ୍=୧ କ୍ରୋଶ । କ୍ଷେତ୍ରର ବର୍ଗଫଳ ବାହାର କରିବା ପାଇଁ ଭୂମି ମାପ ଆମ ଦେଶରେ ପଦିକାରେ ହୁଏ । ଇଂରେଜୀୟ ରୀତି ଅନୁସାରେ ଚେନ୍ ବା ଜରିବ୍ ବା ଲୁହା ଶିକୁଳିଦ୍ୱାରା ଭୂମି ମାପ କରାଯାଏ । ୧ ଚେନ୍=୬୬ ଫୁଟ=୧୦୦ ଲିଙ୍କ୍)

୩ । ଦରଜୀମାନଙ୍କ ଲୁଗା ମାପ—୩ ଅଙ୍ଗୁଳ=୧ ଗିରା, ୪ ଗିରା=୧ ପାଅ, ୧୬ ଗିରା=୧ ଗଜ ।

୪ । ଶସ୍ୟ ଆଦିକୁ ମାଣ, ଗଉଣୀ ଆଦି ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ । ୧୨ ମାଣ=୧ ଗୌଣୀ, ୨୦ ଗଉଣୀ=୧ ପୁଟି, ୪ ପୁଟି=୧ ଭରଣ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କଟକୀ ୨ ସେର ୩ ସେର, ୩½ ସେର, ୪ ସେର, ୪½ ସେର, ୫ ସେର; ୬ ସେର ଓ ୮ ସେରର ପରିମିତ ଗଉଣୀମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।

ଗଞ୍ଜାମରେ ଶସ୍ୟାଦି ମାପର ପରିମାଣ—୨ ସୋଲି=୧ ବୋଡ଼ା, ୨ ବୋଡ଼ା=୧ ଅଡ଼ା (୬୪ ତୋଳା ଓଜନ ୪ ଅଡ଼ା=୧ ଗୌଣୀ, ୪ ଗୌଣୀ=୧ ନଉତି, ୨୦ ନୌତି=୧ ଭରଣ, ୩ ଭରଣ=୧ ଶଗଡ଼; ୭ ଭରଣ=୧ ଗଡ଼ୁଷ ।

ସମ୍ବଲପୁରରେ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚାମ୍ଚି ମାପ, ଯଥା—୧ ଭୁଇ ଚାମ୍ଚି=୧୦୫ ତୋଳା ଓଜନ; (ଏଥିରେ ମଲିଆଙ୍କ ମୂଲ ଦିଆଯାଏ) । ୨ । ଡଠା ଚାମ୍ଚି=୯୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଗୁଡ଼ିଲ ଆଦି ଶସ୍ୟ ମାପିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ) । ୩ । ସେର ଚାମ୍ଚି=୮୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଘିଅ ତେଲ ଆଦି ମପାଯାଏ) । ୪ । କରଜା ଚାମ୍ଚି=୧୨୦ ତୋଳା ଓଜନ (ଧାନ କରଜ ଦେବା ନେବା ବେଳେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ) ଶସ୍ୟ ଆଦିର ପରିମାଣ ତଉଲ ଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଏହାକୁ 'ତଉଲବ' କହନ୍ତି ।

୫ । ତରଳପଦାର୍ଥକୁ ଛଟାଙ୍କି, ପାଅ, ସେର ଆଦି ପରିମିତ ପାତ୍ରଦ୍ୱାରା ମଧ୍ୟ ମାପ କରାଯାଏ । ପ୍ରାୟ ୬ ଟଙ୍କା ଓଜନର ବସ୍ତୁ=୧ ଛଟାଙ୍କି, ୪ ଛଟାଙ୍କି=୧ ପାଅ, ୨ ପାଅ=୧ ଅଧସେର, ୨ ଅଧସେର=୧ ସେର, ୨½ ସେର=ଅଢ଼େଇଅ, ୫ ସେର=୧, ପଶୁରି ୮ ପଶୁରି=୧ ମହଣ ।

କଟକୀ ୧ ସେରର ଓଜନ=୧୦୫ ତୋଳା (ଟଙ୍କା)
ବାଲେଶ୍ୱରୀ ୧ ସେରର ଓଜନ=୮୦ ଟଙ୍କା ।
ପାଟ ଆଦି ୧ ସେରର ଓଜନ=୧୬ ଟଙ୍କା ।

୬ । ଜଳର ଗଭୀରତା ଲଗୀ ବା ସୁତୁଲୀ ଦ୍ୱାରା ମାପ କରାଯାଏ ।

ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ଓ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ମାପ ଅଛି । 'ମାପ' ଅବା ବା ଦୈର୍ଘ୍ୟଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ । ଓଜନ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ତଉଲିବାଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।]

ମାପକ—ସଂ. ବିଣ. (ମା ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାପି ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ମାପୁଣୀ; ଯେ ମାପେ—1. Measuring. ୨ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁ ବା ସାଧନ ସାହାଯ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ମାପ କରାଯାଏ—2. Used for measuring a thing.
Māpaka
(ମାପିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାପିବା (ଦେଖ)—Māpibā (See)
Māpa karibā মাপকরা; मा(ना)प करना

ମାପ କାଠି—ଦେ. ବି—ପରିମାଣ କରିବା ବା ମାପିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଦଣ୍ଡ ବା ଯଷ୍ଟି—Measuring rod.
Māpa kāṭhi
মাপকাঠি; मा(ना)पकाठी

ମାପତ୍ୟ—ସଂ.—ବି—କାମ ଦେବ—The God of love (Apte)
Māpatya

ମାପନ—ସଂ. ବି—୧ । (ମା ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାପି ଧାତୁ+କରଣ ଅନ)—ତୁଳା ଦଣ୍ଡ—1. Balance; a pair of scales. ୨ । (+ଭାବ ଅନ)-ମାପିବା କର୍ମ—Measuring,
Māpana

ମାପନୀୟ—ସଂ. ବିଣ—(ମା ଧାତୁ ଣିଚ ମାପି ଧାତୁ+କର୍ମ ଅନୀୟ)—ମାପିବାର ଯୋଗ୍ୟ—Measurable.
Māpanīya

ମାପିଖିଆ—ପ୍ରାଦେ (କଟକ) ବି—ଯେଉଁ ମାଣରେ ପ୍ରତିଦିନ ଚାଉଳ
Māpikhiā ମପାଯାଇ ଖାଇବା ପାଇଁ ରନ୍ଧା ହୁଏ—The
(ମାପିଖିଆ ମାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) measuring pot by which the daily consumption of rice is measured.

ମାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ. ମା ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାପି ଧାତୁ)—କୌଣସି ବସ୍ତୁର
Māpibā ପରିମାଣ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବା—To measure (the
মাপা, मा(ना)पना capacity or length and breadth etc). [ଉ—ମୋହର ଏହୁ ପାଦ ତିନି, ମାପିଣ ଦିଅ ଭୂ ମେଦିନୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ] [ଦ୍ର—ହାତେ ମାପି ଗୋଡ଼େ ଚାଲିବା—ଢଗ—ଏହାର ଅର୍ଥ, ଉତ୍ତମ ରୂପେ ବୁଝି ବିଚାରି କୌଣସି କାମ କରିବା; କୌଣସି ନିକ୍ଷେପ ବା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଆଗ ପଛ ଭାବି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ଯେପରି ବାଟ ଚାଲିବାବେଳେ ଆଗକୁ ଏକହାତ ମାପିଲେ ଆଗର ଏକହାତ ସ୍ଥାନର ଅବସ୍ଥା କିପରି, ତାହା ଜଣାଯାଏ; ଏହା ସ୍ଥିର କରି ସାରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରୁ ଏକଖଣ୍ଡ ସ୍ଥାନରେ ଗୋଡ଼ ପକାଇଲେ ଆଉ ଭୟର କୌଣସି ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ; ସେହିପରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ପରୀକ୍ଷା କରି କଲେ ବିପଦର ଆଶଙ୍କା ନ ଥାଏ ।]

ମାପିବା ଚୁପିବା - ଦେ. କ୍ରି—(ନିରର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ଉତ୍ତମରୂପେ
Māpibā chupibā ପରିମାଣ କରିବା—To measure a
মাপা জোখা, नापनातपना मापना उपन thing thoroughly.

ମା ପୁଅ—ଦେ. ବି—ମାତା ଓ ପୁତ୍ର—Mother and son, [ଦ୍ର—
Mā pua মাছেলে मावेटा ଏହିପରି ମା ଝିଅ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ)—
(ମାଆପୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାପୁଣି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମା ଧାତୁ ଣିଚ ମାପି ଧାତୁ)—୧ । ପରିମାପକ;
Māpuṇi ଶସ୍ୟ ଆଦିକୁ ମାପ କରିବା ଲୋକ—1. Measurer.
মাপানি; ୨ । ମାପିବା କ୍ରିୟା—2. Act of measur-
मापदार, हटवे मापनेवाला ing. ୩ । ଶସ୍ୟାଦି ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦିଆଯିବା ପାରିଶ୍ରମିକ—3. Remuneration paid to a measurer of grains.

ମାପୁଣି କରଣି—ଦେ. ବି—କରଜ ଦିଆଯିବା ଶସ୍ୟାଦିକୁ ମାପିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
Māpuṇi karaṇi ଓ ତାହା ଖାତାରେ ଲେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର
মাপার ও লেখারতহুরী, মাপানিতহুর ପାରିଶ୍ରମିକ ସ୍ୱରୂପ ଦିଆ-
हटवेका और मुनीमका मिहनताना ଯିବା ଧାନ—Paddy paid as remuneration to the measuring servant and the clerk of the creditor. [ଦ୍ର—ଧାନ ମହାଜନଙ୍କଠାରୁ ଯେଉଁ ଖାତକମାନେ ଧାନ କରଜ ନିଅନ୍ତି ସେମାନେ ଧାନ ନେବା ସମୟରେ ଓ ଧାନକୁ ସୁଧ ମୂଳ ସୁଝିବା ସମୟରେ ମହାଜନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଜଣେ ମାପୁଣି ସେ ଧାନକୁ ମାପ କରେ ଓ ଜଣେ କରଣ ବା ଗୁମାସ୍ତା ଉକ୍ତ ଧାନର ପରିମାଣ ଖାତାରେ ଲେଖି ରଖେ । ଏହି ଦୁଇ ଜଣ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପାଇଁ ମହାଜନମାନେ ଖାତକମାନଙ୍କଠାରୁ ଆପଣାର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧାନର ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଉପରେ 'ମାପୁଣି କରଣି' ନାମରେ କିଛି ଅଧିକ ଧାନ ଆଦାୟ କରି ନିଅନ୍ତି ଓ ଖାତକ ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହୋଇ ତାହା ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ମାଫ୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ମୁଅଫ୍=କ୍ଷମିତ)—୧ । ଯାହା କ୍ଷମା
Māph କରାଯାଇଅଛି; କ୍ଷମିତ—1. Forgiven; excused.
মাফ माफी ୨ । ରହିତ; ସ୍ଥଗିତ (କର୍ମ)—2. Suspended; kept in abeyance. ବି.(ଅ. ମାଫୀ, ମୁଆଫୀ)—୧ । (ଦୋଷର) ମାର୍ଜନା; କ୍ଷମା—1. Pardon; forgiving. ୨ । (ଖଜଣା ଆଦି ଦାୟିତ୍ୱରୁ) ଛାଡ଼; ମୁକ୍ତି; ଅବ୍ୟାହତି—2. Remission; exemption from payment. ୩ । (ଅଦଣ୍ଡ ଦଣ୍ଡ ଆଦିର) ରହିତକରଣ—3. Suspension; keeping in abeyance (of punishment etc).

ମାଫ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷମା ଦେବା—To pardon; to
Māph karibā মাফ করা(দেওয়া) माफ करना excuse.
(ମାଫ୍ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଫ୍ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷମା ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା—To solicit
Māph chāhibā মাফ চাওয়া pardon.
माफी चाहना (माँगना) (ମାଫ୍ ମାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଫ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୋଷମୁକ୍ତ ହୋଇ କ୍ଷମା ପାଇବା—To be
Māph pāibā মাফ পাওয়া pardoned or excused.
माफी पाना

ମାଫି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ମୁଅଫୀ: ମାଫୀ=ନିଷ୍କର)—୧ । ନିଷ୍କର
Māphi (ବୃତ୍ତି)—1. Rentfree (holding). ୨ । ଲାଖରାଜ
মাফী (ବୃତ୍ତି)—2 Revenue-free (land). ୩ । ମାଫ୍
माफी ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—3. Māph etc (See) ବି—୧ । ନିଷ୍କର ବୃତ୍ତି—1. Rent-free holding. ୨ । (ଅ. ମାଫୀ) ମାଫ୍ (ଦେଖ)—2. Māph (See) ୩ । ମାଫ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—3. Māph etc (See)

ମାଫିକ୍(କେ)—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ମୁଅଫିକ୍)—ଅନୁରୂପ; ମୁତାବକ
Māphik(ke) ଅନୁସାରେ—According to; agreeing
মাফিক माफिक with. [ଉ—ଇଚ୍ଛା ମାଫିକେ ତୋ ବନ୍ଧଣା ବନାଇ ଦିଅନ୍ତିବ ହୋଇ ଛଡ଼ା ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ]

ମାଫି ଖରିଦା—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ଏକପ୍ରକାର ନିଷ୍କର ମଧ୍ୟସତ୍ୱ (ଭୂମି)
Māphi kharidā —A class of rent-free tenures.
মাফি माफी

ମାଫିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—୧ । ନିଷ୍କର ବୃତ୍ତି ଭୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି
Māphidār —1. A person holding a rent-free
মাফিদার tenure. ୨ । ଲାଖରାଜଦାର୍—2. A person
माफिदार holding a revenue-free land.

ମାଫି ବୃତ୍ତି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଜମିର ଖଜଣା ବା ରାଜସ୍ୱ ମାଫ୍ ହୋଇ
Māphi brutti মাফিবৃত্তি ଅଛି—Rent-free tenure.
माफी (ମାଫି ବୃତ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମା ବାପ(ପା)—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ମାତା ଓ ପିତା—
Mā bāpa(pā) 1. Mother and father. ୨ । କୌଣସି
মা বাপ मा बाप ରକ୍ଷକ ବା ଅଭିଭାବକ—2. Any protector
(ମାଅ ବାପ[ପା]—ଅନ୍ୟରୂପ) or patron. ୩ । ନିୟାମକ—
3. Ragulator. (ଯଥା—ଅଜକାଲି ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର
କେହି ମା ବାପ ଥିଲା ଭଳି ଜାଣ ପଡୁନାହିଁ ।)

ମା ଭଉ(ଇ, ଏ)ଣୀ—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ଭଗିନୀ—
Mā bhau(i, e)ṇi মা বোন मा बहीन Mother and
(ମାଅ ଭଉ[ଇ, ଏ]ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) sister.

ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ(ରି) ବେଟୀ—ଦେ. ବ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ସ. ମାତୃ,
Mā bhauṇi joru(ri) beṭi ଭଗିନୀ, ପା. ଜୋରୁ, ବେଟୀ)—
মা বোন মাগি বেটী ମାତା, ଭଗ୍ନୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟା—One's
मा बहीन जोरु बेटी mother, sister, wife and
daughter (all the female members of a
(ମା ଭଉଣୀ ବୋହୂ ବେଟୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) person's family.)

ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ(ରି) ବେଟୀ କରିବା—(ସ. ମାତା; ଭଗିନୀ; ପା.
Mā bhauṇi joru(ri) beṭi kariba ଜୋରୁ; ବେଟୀ)—
মা বোন তুলে গালাগালি দেওয়া କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମା, ଭଗିନୀ,
मतरीया बहिनीया करना ସ୍ତ୍ରୀ ଓ କନ୍ୟାଙ୍କ ପ୍ରତି ଅଶ୍ଳୀଳ
ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ଗାଳିଗୁଲଜ କରିବା—To abuse a
person filthily by taking the names of
his mother, sister, wife and daughter.
ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ[ରି] ବେଟୀ କରି ଗାଳି ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମା ଭଉଣୀ ଜୋରୁ[ରି] ବେଟୀ ନେବା

ମା ଭାରିଯା—ଦେ. ବ (ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ମାତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—Mother
Mā bhārijā মা ও মাগী मा और जोरु and wife.

ମାଭୈଃ—ସ. (ବାକ୍ୟ) (ଅବ୍ୟୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ)—'ତୁମ୍ଭେ ଭୟ କର
Mābhaiḥ ନାହିଁ' ଏବମ୍ଭୂତ ଅଭୟବାଣୀ—(literally; Dont
মাভৈঃ माभैः fear) An assurance given by a
person to another not to fear-Dont
you fear.

ମାମ୍‌ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁଲ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ.
Mām-di ମାମ୍‌ଦୋ; ପା. ମହମ୍ମଦ୍)—ପଠାଣ ଭୂତ—
The spirit or ghost of a Mahomedan dead
man.

ମାମ୍‌ବାପା—ଗ୍ରା. ବଣ. ପୁଂ. (କରଣସମାଜରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
Mām-bāpā ମାମୁଁ ବାପା (ଦେଖ)—Māmuṅ bāpā (See)
(ମାମ୍ ମା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାମ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମମ+ଅ)—ମାତୁଳ; ମାମୁ—Mother's
Māma brother. ବଣ—ମାମକ (ଦେଖ)—Māmaka
(ମାମୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (See)

ମାମକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମମ+କ+ଅ)—୧ । ମଦୀୟ; ମତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māmaka 1. Relating to me. ୨ । ମୋର—
(ମାମକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Mine. ୩ । ମମତାଯୁକ୍ତ—3. Having
attachment for. ୪ । ସ୍ୱାର୍ଥପର—4. Selfish.
୫ । କୃପଣ—5. Miserly. ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । କୃପଣ
ବ୍ୟକ୍ତି—1. A miser (Apte). ୨ । ମାମୁଁ; ମାତୁଳ—
2. Maternal uncle (Apte).

ମାମକୀନ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମମକ+ଈନ)—ମତ୍‌ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māmakīna (ମାମକୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) Relating to myself.

ମାମଥ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାମ୍ମଥ)—ହସ୍ତୀର ଅନୁରୂପବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାଚୀନ
Māmath ଜନ୍ତୁ ବିଶେଷ—Mammoth (an extinct
মামথ species of wooly elephants). [ଦ୍ର—ଏହାର
मैमथ ଦେହସାରା ଲମ୍ବ ଲୋମରେ ଆବୃତ ଥିଲା ଓ ଦନ୍ତଦ୍ୱୟ ଅଧିକ ଲମ୍ବା
ଓ ଦନ୍ତାଗ୍ର ଉପରକୁ ବାଙ୍କେଇ ହୋଇ ଉଠିଥିଲା; ଏହା ହାତୀ
ଠାରୁ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଥିଲା । ଏ ଜୀବ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରୁ
ଲୁପ୍ତ ହୋଇଅଛି ଓ ଏହାର କଙ୍କାଳ ଭୂଗର୍ଭରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ
ମିଳୁଅଛି ।]

ମାମଲତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଅମିଲତ୍)—୧ । ମାମଲା
Māmalat(ti) (ଦେଖ)—1. Māmalā (See). ୨—
(ମାମଲ୍ଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟଚୟ—2. Worldly
মামলত affairs or matters. ୩ । ବ୍ୟବହାର; ବ୍ୟବସାୟ—
मामलत 3. Business. ୪ । ବ୍ୟାବହାରିକ କଥୋପକଥନ—
4. Negotiation; business talk.

ମାମଲତ୍‌କାର—ବୈଦେ. ବ(ପା. ମୁଅମିଲତ୍‌କାର୍)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୃହର
Māmalat-kār ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟମାନ ବୁଝେ—A person
মামলতকার who manages or looks after the busi-
मामलतकार ness of a family (e. g. litigation, trad),
management of propertye.
(ମାମଲତକାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀବାଚକ ବିଶେଷ୍ୟ)

ମାମଲତ୍‌ଦାର—ବୈଦେ. ବ—୧ । (ପା. ମୁଅମିଲତ୍‌ଦାର୍)-ଯେ ଅନ୍ୟ
Māmalat-dār ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମକଦମା ଆଦି ବୁଝିବାପାଇଁ ସରକାର
মামলতদার ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହୁଏ—1. A public servant
मामलतदार engaged to decide matters arising
between parties. ୨ । (ବମ୍ବାଇ
ପ୍ରଦେଶର) ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଚାରପତି କର୍ମଚାରୀ—2. (In the
Bombay presidency) Village-court; a
village magistrate in Bombay.

ମାମଲା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଅମିଲା)—୧ । ବ୍ୟାପାର—1. Affair.
Māmalā business. ୨ । କେସ୍; ମକଦମା—2. Liti-
মামলা gation; case; law suit. (ଯଥା—ଫଉଜଦାରୀ
मामला ମାମଲା, ଦେବାନି ମାମଲା, ଚୋରି ମାମଲା, ସେସନସ୍ ମାମଲା,
ଖୁଣୀ ମାମଲା, ସଙ୍ଗିନ୍ ମାମଲା ଇତ୍ୟାଦି ।)

ମାମଲା ଦାଏ(ୟ)ର—ବୈଦେ. ବ (କତୃର୍ଥ) (ପା. ମୁଅମିଲା +
Māmalā dāe(ya)r ଦାୟିର୍)—କୋର୍ଟରେ ଅରଜ ବା ଦରଖାସ୍ତ

মমলা দাএর ଦାଖଲ କରିବାଦ୍ୱାରା ମକଦ୍ଦମାର ଆରମ୍ଭ—
मामलादायर Institution of a case.

ମାମଲା ଫଇ(ଏ)ସଲ୍—ବୈଦେ. କଚଉଅ (ଫା. ମୁଆମିଲ+ ଫୈସଲ୍)—
Māmalā phai(e)sal ମକଦ୍ଦମାର ନିଷ୍ପତ୍ତି—Decision or
মামলাফয়েসল **मामलाफैसला** disposal of a case.

ମାମଲା ବାଜ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମୁଆମିଲାବାଜ୍)—ମକଦ୍ଦମା
Māmalā bāj କରିବାରେ ପଟୁ; ବିବାଦପଟୁ—Litigious.
মামলাবাজ **मामलाबाज** (ମାମଲାଖୋର—ଦେ. ରୂପ)

ମାମଲା ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁଆମିଲ +ମୁକଦ୍ଦମା)—
Māmalā makada(dda)mā (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ମକଦ୍ଦମା
মামলামোকদ্দমা ମାମଲା; ମାଲିମକଦ୍ଦମା; ମାଲିମାମଲା; ନାନାପ୍ରକାରର
मामलामुकदमा ମକଦ୍ଦମା—Litigation.

ମାମା—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମାତା, ମା; ଫା. ମାମା)—ସ୍ୱଳ୍ପ ପରିବାରରେ
Māmā ବ୍ୟବହୃତ ଓ ଶିଶୁଭାଷା)—ମାତା—Mother. [ଦ୍ର—
মা ମାମାରେ ! ପାଠଘରା ବଡ଼ ଦୁଃଖ, ହାତ ଗୋଡ଼ ଦୁଇ ଲାଗଇ
मामा ରେ ! ପଶ୍ଚାତ୍ତେ ବଡ଼ ସୁଖ । ଶିଶୁବଚନ ।] ପ୍ରାଦେ.
(ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. ପୁଂ. (ଭୁଲ. ବ. ମାମା; ହି ମାମା)—
ମାମୁ—Maternal uncle.

ମାମୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାମ+ଈ)—ମାଈଁ; ମାଉଳାଣୀ—Maternal
Māmī uncle's wife. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ମାଈଁଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ମାମୀ
(ମାମିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) କହନ୍ତି ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ମାମ, ମାମକ)—ମାଉଳ—Maternal
Māmuñ(mu) uncle. (ଦ୍ର—ତା ଶୁଣି ନକୁଳ ସେଠାରୁ
(ମାଈଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବାହାରିଲେ, ମଦ୍ରଧ ଦେଶେ ମାମୁଁ ସଙ୍ଗତେ ଦେଖା-
মামা ହେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା) [ଦ୍ର—ମାମୁଁ ଭଣଜା
मामु ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଗାଢ଼ ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ ଓ ମଧୁରତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ପର୍କ ଅଟେ ।
ମାମୁଁ ଭଣଜା ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ବାତ୍ସଲ୍ୟଭାବ ଦେଖାଉଥିବାରୁ
ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନରେ ବାଘକୁ ଓ ଜହ୍ନକୁ ଶିଶୁର ମାମୁ
ରୂପେ କଳ୍ପନା କରାଯାଏ, (ଯଥା—ବାଘମାମୁ, ଜହ୍ନମାମୁଁ) ।
ମଦ୍ୟପ ଶ୍ରେଣୀ ଲୋକମାନେ ଶୁଣ୍ଡିକୁ ଓ ଶିଅଳକୁ ମାମୁ
ସମ୍ବୋଧନ କରନ୍ତି ।

ମାମୁ ପଦ ସମ୍ପର୍କରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଢଗ ଓ ପ୍ରବଚନ;—
ଯଥା—୧ । ମାମୁଘରେ ପତର ଖଣ୍ଡିକ ଦକ୍ଷିଣା ହଉବା,
ଅର୍ଥାତ୍—କୌଣସି ପରିଶ୍ରମ ନ କରି ମାଉଳାଳୟରେ
ଆଦର ଓ ଯତ୍ନସହିତ ପ୍ରତିପାଳିତ ହେବା ।]

নেই মামাথেকে ୨ । ନାହିଁ ମାମୁଁ ଠାରୁ କଣା ମାମୁ ଭଲ—
কাণামামু ভাল ଅର୍ଥାତ୍—ଆଦୌ ମାମୁଁ ନ ଥିବାଠାରୁ, କଣା
नहिमामासे ହେଉ, ଖୋଟା ହେଉ, ଅଯୋଗ୍ୟ ହେଉ,
कनाहा मामा अच्छा ଗୋଟିଏ ମାମୁଁ ଥିଲେ ତାହାଙ୍କଠାରୁ ଭଣଜା
କେତେକ ପରିମାଣରେ ଆଦର ଓ ଯତ୍ନ ଲାଭକରେ ।
ଏଥିର ସମଭାବାପନ୍ନ ଇଂରାଜୀ ପ୍ରବଚନ—Half a
loaf is better than no loaf.

মামামামী দুইপ্রাণী ୩ । ମାମୁଁ ମାଈଁଙ୍କ ପସରୀ—ଏକ୍ତାବସ୍ଥାନ
द्रोही प्रानी ଦମ୍ପତିଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ବାକ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
ଅର୍ଥାତ୍—ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ମାମୁଁ (ସ୍ୱାମୀ) ଓ ମାଈଁ
(ସ୍ତ୍ରୀ), ଏ ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କେହି ନାହାନ୍ତି ।

୪ । ମାମୁଁ ବେକ ଧରି କାନ୍ଦିବା ଓ ମାଈଁ ବେକ ଧରି
କାନ୍ଦିବା । ଅର୍ଥାତ୍—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ସଙ୍ଗେ
ମିଳିତା କରି ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କଠାରୁ ସାହାଯ୍ୟ କାମନା କରେ ବା
ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କ ନିକଟରେ ସମବେଦନା ପ୍ରକାଶ କରେ ।

୫ । ମାମୁଙ୍କର ବାଟେ, ତ ମାଈଁଙ୍କର ବାଟେ । ଅର୍ଥାତ୍
—ଯେଉଁ ପରିବାରରେ ସ୍ୱାମୀ ଓ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମତଭେଦ
ଘଟିଥାଏ ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)ଅଜା—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ମାମ+ଆର୍ଯ୍ୟ)—୧ । ଆପଣାର
Māmuñ(mu)ajā ପିତାଙ୍କ ମାମୁଁ—1. One's father's
(ମାଈଁ ଆଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) maternal uncle. ୨ । ଆପଣାର
বাবারমামা ମାଆଙ୍କର ମାମୁଁ—2. One's mother's
बावाकामामा; नाना maternal uncle.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଘର—ଦେ. ବ—୧ । ମାଉଳାଳୟ—1. One's
Māmuñ(mu)ghara maternal uncle's house.
মামারবাড়ি ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜେଲ୍‌ଖାନା—2. (figurative)
ममाना; ममहारा, Jail. ୩ । ମଦଖଟି; ଶୌଣ୍ଡିକାଳୟ—
ममियैरा; ममियाऊर 3. Tavern.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଘରକୁ ଯିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । (ମଦ୍ୟପାୟୀ ଲୋକଙ୍କ
Māmuñ(mu) gharaku jibā ବ୍ୟବହୃତ)—ମଦ ବା ତାଡ଼ି
মামারবাড়ি যাওয়া ପିଇବାକୁ ଖଟିକୁ ଯିବା—1. To go to
ममहारा जना the tavern to drink. ୨ ।
(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜେଲ୍‌ଖାନାକୁ ଯିବା—2. (figurative)
To go to jail. ୩ । ମାଉଳାଳୟକୁ ଯିବା—3.
To go to one's maternal uncle's house.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଘର ପାଣି—ଗ୍ରା. ବି. (ମଦ୍ୟପାୟୀ ଲୋକଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ)—
Māmuñ(mu)ghara pāṇi ମଦ ବା ତାଡ଼ି—Wine or
লালপানি **आकासपानी** toddy.

ମାମୁଁ(ମୁ)ଝି(ଝୁ)ଅ ଭଉଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଆପଣାର ମାମୁଁଙ୍କ ଝିଅ
Māmuñ(mu)jhi(jhu)a bhauṇī ଥିବାରୁ ଆପଣାର ଭଗିନୀ—
মামাতো বোন One's causin, being the maternal
ममेरी बहीन uncle's daughter.

ମାମୁଦ୍—ବୈଦେ. ବ (ନାମ) (ଫ —ଭାରତ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ଗଜନୀ
Māmud ବଂଶୀୟ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜା—Name of a
মামুদ Mahomedan king of Gaznee who
महमुद invaded India 17 times. [ଦ୍ର
(ମାମୁଦ୍ ଗଜନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) — ଭାରତରେ ପ୍ରଚୁର ଧନ ଥିବାର
ଶୁଣି ଏ ୧୭ ଥର ଭାରତ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ ଓ ଶେଷଥର
ଗୁଜରାଟର ସୋମନାଥ ମନ୍ଦିର ଆକ୍ରମଣ କରି ମୂର୍ତ୍ତି ଭାଙ୍ଗି
ବହୁ ଧନରତ୍ନ ଲୁଣ୍ଠନ କରି ନେଇଯାଇଥିଲେ; ମହମୁଦ୍
ଗଜନୀ ଦେଖ ।]

ମାମୁଁ(ମୁ)ପୁଅ ଭାଇ—ଦେ. ବି. (ସ. ମାମ+ପୁତ୍ର+ଭ୍ରାତା)—
Māmuñ(mu)pua bhāi ଅପଣାର ମାମୁଙ୍କ ପୁଅ ଥିବ ୍ର
ମামাতো ভাই ନିଜର ଭାଇ- One's causin, being
ममेराभाइ the son of the maternal uncle.

ମାମୁଁ ବାପା—ଦେ. ବ (ଉଭୟ ସମାଜ ବ୍ୟବହୃତ)—ମାମୁଙ୍କର ପିତା;
Māmuñ bāpā ମାଆଙ୍କର ବାପା—Maternal grand-
দাদ মহাশয় मामाकाबाबा; नाना father; mother's father.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା)—ଦେ. ବ (ଅପେକ୍ଷିକ ସମ୍ବନ୍ଧର ଶବ୍ଦ)—ମାମୁଁ
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā) ଓ ଭଣଜା—Maternal
মামা ভাগনা मामा भांजा uncle and sister's son.

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା) କଦଳୀ—ଦେ. ବ—ଏକଜାତୀୟ କଦଳୀ—
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā) kadaḷi A species of plantain. [ଦ୍ର—ଏହି କଦଳୀବାଙ୍ଗର ମୂଳାଂଶରେ କେତେକ ଫେଣାର କଦଳୀ ବଡ଼ ବଡ଼ ହୁଏ । ମଝିର କେତେକ ଅଂଶରେ କଦଳୀ ନ ଥାଏ । ବାଙ୍ଗର ଅଗଅଡ଼କୁ ଥିବା ଦଳ ଫେଣାମାନଙ୍କରେ ଲଗାଲଗି ହୋଇ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସାନ ସାନ କଦଳୀ ଥାଏଁ ।]

ମାମୁଁ(ମୁ) ଭଣଜା(ଞ୍ଜା) ପାହାଡ଼—ସ. ବଣ—ଚିଲିକାକୂଳରେ ପୁଷ୍ପକଶା
Māmuñ(mu) bhaṇajā(ñjā) pāhārda ବାଲୁଗାଁର ନିକଟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଓ ତତ୍ସନ୍ନିହିତ ଗୋଟିଏ ସାନ ପାହାଡ଼ର ସ୍ଥାନୀୟ ନାମ—Local name of a big and a small hill situated near the Chilka Lake. [ଦ୍ର—ଭୂଗୋଳ ଶିକ୍ଷାଭୂଷ ଜଗଦୀଶ ସିଂହଦେଓଙ୍କର ଯାମଳ ଭୂଧର । ସ୍ଥାନନାଥ. ଚିଲିକା ।] [ଦ୍ର—ଏଥିର ବଡ଼ ପାହାଡ଼ରେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ନାମକ ଶିବଙ୍କ ମନ୍ଦିର ଅଛି ।]

ମାମୁର(ରି, ଲ୍, ଲି)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମାମୁଲ୍—୧। ସାଧ; ୨। ନିରୂପିତ ସମସ୍ତ ବ୍ୟବଧାନ ଅନ୍ତେ ଯେଉଁ
Māmur(ri, l, li) ଧନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ ଦଆଯିବାର
মামুল ବ୍ୟସ୍ଥା ହୋଇଥାଏ)—୧ । ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବା
मामुल ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ବିଷୟ—1. A matter already settled. ୨ । ନିରୂପିତ ବା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ—2. Routine. ୩ । ପ୍ରଚଳନ; ଚଳନ—3. Currency; use. ୪ । ଅଭ୍ୟସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ—4. Customary or habitual act. ୫ । ନିୟମ—5. Rule. ୬ । ଦସ୍ତୁର; ଚିରପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା—6. Custom or usage. ୭ । ଅଭ୍ୟାସ—7. Habit. ୮ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟରେ ପ୍ରାପ୍ୟ ବା ଦେୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଅର୍ଥ—8. A fixed payment; the payment of a particular amount at a particular period. ବଣ (ଅ. ମାମୁଲ—
মামুলী ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ) ୧ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ—1. Fixed; long
मामुली settled; previously arranged. ୨ । ପ୍ରଚଳିତ—2. Usual; current. ୩ । ନିରୂପିତ—3. Regular. ୪ । ସାଧାରଣ—4. Ordinary. ୫ । ଚିରସ୍ଥାୟୀରୂପେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—5. Fixed permanently. ୬ । ଚିର ପ୍ରଚଳିତ—6. Customary; habitual.

ମାମୁରି(ଲି) କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବିଷୟ—1. A custo-
Māmuri(li) kathā mary act. ୨ । ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
মামুলি কথা ବା ସ୍ଥିରୀକୃତ କଥା—2. A thing long sett-
मामुली बात led.

ମାମୁରି(ଲି) କାମ(ର୍ଯ୍ୟ)—ଦେ.ବ—୧ । ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟର କ୍ରମ ବହୁକାଳରୁ
Māmuri(li) kāma(rjya) ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇ ଚଳି ଆସୁଅଛି—
মামুলী কায 1. Routine work; customary actss
मामुली काम acts of a routine nature. ୨ । ସାଧାରଣ କାରିଗରି; ଯେଉଁ ବସ୍ତୁରେ କିଛି ଅସାଧାରଣ କାରିଗରି ନ ଥାଏ—2. A thing having no peculiar workmanship.

ମାମୁରି(ଲି) ଖରଚ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମାମୁଲୀ+ଖର୍ଚ୍ଚ)—୧ । ସାଧାରଣ
Māmuri(li) kharacha ବ୍ୟୟ—1. Ordinary ex-
মামুলি খরচ penses. ୨ । ଚିର ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟୟ—
खर्चा मामुली 2. Usual or customary expenses.

ମାମୁରି ଖୁରୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ) ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ଖୁରୁଡ଼—
Māmuri khururda Dried kernal of a small species of cocoanut.

ମାମୁରି(ଲି) ଜମା—ବୈଦେ. ବ (ଅ) (ଚଳଣି)—ଖଜଣା ଛଡ଼ା ଯେଉଁ
Māmuri(li) jamā ଜମା ପ୍ରଜାଠାରୁ ଚିରପ୍ରଚଳିତ ପ୍ରଥା
মামুলি জমা ଅନୁସାରେ ଅଦାୟ ହୋଇ ଆସୁଅଛି—
मामुलीजमा Customary receipts from tenants over and above the rent.

ମାମୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବଣ—ଅକିଞ୍ଚିତ୍କର—Insignificant;
Māmula trite. ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବଣ—ସାଧାରଣ—Ordinary. ବ—ପରମ୍ପରା—Tradition.

ମାମେର—ପ୍ରାଦେ.(ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଶାକ—
Māmer A kind of wild herb used as cooked salad. [ଦ୍ର—'ମାମସୀ' ନାମକ ଗୋଟିଏ ବନ୍ୟ ବୃକ୍ଷର କାଠ ଖୁବ୍ ଦୃଢ଼ ଓ ଚିକ୍କଣ; ଏଥିର କାଠରେ ବାଖ୍ରିସ୍ ଦେଲେ ଖୁବ୍ ଚକଚକ ହୁଏ; ଏଥିର କାଠରେ ମେଜ, ଚଉକି, ଆଲମାରି ଆଦି ତିଆରି ହୁଏ । ଏଥିର ଗଛ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ସର୍ପ ଦଂଶନରେ ଏଥିର ମୂଳ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦ୍ର. ଶବ୍ଦସାଗର; ମାମେର୍ ଏହି ଗଛ ହେବ କି ?]

ମାୟୁ—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ସ. ମଧ୍ୟ)—ସଙ୍ଗେ; ସହିତ; ମିଶାଇ କରି;
Māyu ଏକତ୍ର—With; together with; along
মায় मै, माय with; together. (ଯଥା—ମେଜେଷ୍ଟରଙ୍କ ଦରମା ମାୟୁ ଗସ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ ମାସକୁ ଟ ୧୦୦୯ ଦଆଯିବ ।)

ମାୟ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ, ଯ)—୧। ଅସୁର—1. Demon.
Māya ୨ । ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—2. Magician; a mime; a

(ମାୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) conjurer, ସ. ବିଣ—କୁହୁକ ବିଦ୍ୟାରେ ଶକ୍ତିଯୁକ୍ତ—Possessing magical powers (Apte).

ମାୟା—ସ. ବି. (ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କରଣ, ଯ+ଅ; ଯାହା ଦ୍ୱାରା ଏହି ବିଶ୍ୱ ପରିମିତ ହୋଇଅଛି)—୧।(ବେଦାନ୍ତ) ଅବିଦ୍ୟା; ବିସଦୃଶ ପ୍ରତୀତି ସାଧନ; ଯେଉଁ ଗୁଣ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତ ବିଷୟ ଅନ୍ୟରୂପେ ଦେଖାଯାଏ; ମିଥ୍ୟା ଜ୍ଞାନ; ଭ୍ରାନ୍ତି; ମୋହ; ଅବିଦ୍ୟା—1. Unreality; illusion; delusion; idealism. [ଦ୍ର—ବେଦାନ୍ତ ଦର୍ଶନ ମତରେ ଏହି ଜଗତ୍ ଅବାସ୍ତବ ଓ ଅସତ୍ୟ ଅଟେ ଓ ପରମେଶ୍ୱର ବାସ୍ତବ ଓ ସତ୍ୟ ଅଟନ୍ତି। ଯେଉଁ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରତୀତି ଯୋଗୁଁ ଜଗତକୁ ବାସ୍ତବ ଓ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନୁଷ୍ୟ ଭ୍ରମ କରେ ତାହାର ନାମ ମାୟା।

Māyā

ଈଶ୍ୱର ଆପଣାର ମାୟା ବା ଅବିଦ୍ୟା ରୂପ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଏ ପୃଥିବୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି; ଏଥିପାଇଁ ଶକ୍ତି ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କୁ ମହାମାୟା ଆଖ୍ୟା ଦିଆ ଯାଇଅଛି।] ୨। କୁହୁକ; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—2. Magic; jugglery; sorcery. ୩। ଆସକ୍ତି; ମମତା; ସ୍ନେହ—3. Attachment; affection; love. ୪। ଛଳ; ଶଠତା; କପଟତା—4. Deceit; hypocricy. ୫। ଆଖିରେ ଦେଖାଯିବା ଅବାସ୍ତବ ମୂର୍ତ୍ତି (ଯଥା—ଭୂତ)—5. An illusory image; phantom (Apte). ୬। ରାଜନୀତିକ କୌଶଳ—6. A political trick; diplomatic feat (Apte). ୭। ଗୟା ନଗରର ଏକ ନାମ—7. A name of the city of Gaya (Apte). ୮। ଦୁଷ୍ଟତା ଖଳତା—8. Wickedness (Apte). ୯। ଶୈବ ମତ ଅନୁସାରେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଘେରିବା ୪ଟି ସାଂସାରିକ ପାଶ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ—9. One of the four worldly snares which beset mankind (according to the Saibas) (Apte). ୧୦। ପୁରୁଷଠାରୁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକୃତି—10. The Nature, as distinct from God. [ଦ୍ର—ଈଶ୍ୱରଙ୍କର ଯେଉଁ କଳ୍ପିତ ଶକ୍ତି ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଆଜ୍ଞାରେ ଏ ବିଶ୍ୱକୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଅଛି ତାହା ପ୍ରକୃତି ବା ମାୟା। ଏହା ଈଶ୍ୱରଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍ ଥିବା କଳ୍ପିତ ଏବଂ ଏହାହିଁ ସୃଷ୍ଟିର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଅଟେ।] (ଉ—କାଳ ମାୟାର ପରେ ରହି, ପର ଆପଣା ଭେଦ କାହିଁ ? ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ।) ୧୧। ଛଦ୍ମବେଶ—11. A mask. ୧୨। କରୁଣା; କୃପା—12. Kindness; pity; compassion. ୧୩। ସଂସାର ପ୍ରତି ଆସକ୍ତି—13. Wordly attachment. ୧୪। ମହାମାୟା; ଦୁର୍ଗା—14. Goddesss Durg ୧୫। ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—15. Woman. ୧୬। କମଳା; ଲକ୍ଷ୍ମୀ—16. The Goddess of beauty and wealth. ୧୭। ମାୟାଦେବୀ; ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କ ମାତା—17. The name of the mother of Buddha Deba. ୧୮। ଧନ; ସମ୍ପତ୍ତି (ହ୍ରୁ. ଶ)—18. Wealth; riches, property. ୧୯। ଇନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା ଓ ଉପେନ୍ଦ୍ରବଜ୍ରା ନାମକ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତଦ୍ୱୟଙ୍କ ମିଶ୍ରଣରେ ରଚିତ ବର୍ଣ୍ଣବୃତ୍ତବିଶେଷ (ହ୍ରୁ. ଶ.)—19. Name of a mixed metre. ୨୦। (ମୟ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ, ଆ) ମୟଦାନବର କନ୍ୟା; ବିଶ୍ରବାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ଖର, ଦୂଷଣ, ତ୍ରିଶିର ଓ ସୂର୍ପଣଖାଙ୍କ ମାତା (ହ୍ରୁ. ଶ)—20. A demoness; daughter of Maya demon. ୨୧। ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ଦେବତାଙ୍କ ଲୀଳା (ହ୍ରୁ. ଶ)—21. The sportive exhibitions of the Gods on the earth. ୨୨। ଆଦରଣୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ (ହ୍ରୁ ଶ)—22. A beloved or respected woman. ୨୩। ବୁଦ୍ଧି; ଅକଲ (ହ୍ରୁ. ଶ)—23. Intelligence. ୨୪। କାଳ୍ପନିକ ମୂର୍ତ୍ତି—24. Phantom; an illusory image (Apte).

ମାୟା
माया

ଦେ. ବି—୧। (ଅଧୁନା ଭୂଗର୍ଭରୁ ଅବିଷ୍କୃତ ନାନା ପ୍ରାଚୀନ ବସ୍ତୁରୁ ସ୍ଥିରୀକୃତ) ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା; ମୟ ସଭ୍ୟତା—1. Māyā; the civilisation of ancient South America. [ଦ୍ର—ଅନ୍ତତଃ ୨୫୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ୫୦୦୦ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ସଭ୍ୟତା ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା। ଏହି ସଭ୍ୟତାର ଧ୍ୱଂସାବଶେଷ ବର୍ତ୍ତମାନ ମେକ୍ସିକୋରେ ମିଳୁଅଛି। ଭାରତବର୍ଷ ନିକଟସ୍ଥ ଯାଭା ଓ ବାଲି ଦ୍ୱୀପରେ ଉପନିବେଶ କରିଥିବା କଳିଙ୍ଗବାସୀ (ପ୍ରାଚୀନ ଓଡ଼ିଆ) ହିନ୍ଦୁମାନେ ଯାଇ ଏଠାରେ ସଭ୍ୟତା ବିସ୍ତାର କରିଥିବାର ବର୍ତ୍ତମାନ ଐତିହାସିକ ରାଖାଲ ଦାସ ବନ୍ଦୋପାଧ୍ୟାୟଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଅଛି।] ୨। ମାୟାଧରର ଡାକ ନାମ—2. Name for calling Māyādhara. ବିଣ—

स्त्रैण; মেয়েমুখো ୧। ସ୍ତ୍ରୈଣ—1. Voluptuous; fond of
मौगमुहाँ; मौगिआहा women. ୨। ମାଇଚିଆ; ସ୍ତ୍ରୀସ୍ୱଭାବଯୁକ୍ତ—2. Womanish; effeminate. ୩। ଭୀରୁ—3. Cowardly.

ମାୟା କର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ଉପପଦ ସମାସ)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—
Māyā kara Magician. ବି—ଯେ ମାୟା ଘଟାଏ—(ମାୟାକାରୀ, ମାୟାକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Delusive.

ମାୟା କାନନ—ସ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା)—କୁହୁକବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବରେ ସୃଷ୍ଟ ଉପବନ—An illusive garden set up by magic.
Māyā kānana

ମାୟା କାନ୍ଦଣା—ଦେ. ବି (ସ. ମାୟାମୟ କ୍ରନ୍ଦନ)—ମିଛ କାନ୍ଦଣା; ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କାନ୍ଦ—Weeping done or sorrow expressed as a show.
Māyā kāndaṇā
মায়া কান্না
मायाकांद्ना

ମାୟା କୁହୁକ—ଦେ. ବି (ସ. ମାୟା+କୁହୁକ) (ଦ୍ୱିରୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ)—ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—Magic.
Māyā kuhuka
মায়া কুহক **इन्द्रजाल**

ମାୟା କୁହୁକିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯେ ମାୟା ଘଟାଏ—Illusive;
Māyā kuhukiā delusive. ଦେ. ବି ପୁଂ—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଳିକ—
(ମାୟା କୁହୁକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Magician.
(ମାୟା କୁହୁକିଣୀ, ମାୟା କୁହୁକେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟାଗ୍ରସ୍ତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍; ମାୟା+ଗ୍ରସ୍ତ)—ମାୟାରୂପ
Māyāgrasta ଆବରଣଦ୍ୱାରା ଆଚ୍ଛନ୍ନ—Overclouded
(ମାୟାଚ୍ଛନ୍ନ, ମାୟାଚ୍ଛାଦିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) with illusion.

ମାୟାଚଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ପଟୁ ଅର୍ଥରେ. ଚଣ)—୧ । କୁହୁକ
Māyāchaṇa ବିଦ୍ୟାରେ ପଟୁ—1. Noted for jugglery
(Apte). ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ମାୟାବୀ—2. Very
(ମାୟାଚଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) deceitful (Apte).

ମାୟାଚାର— ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.)—ମାୟାମୟ ବ୍ୟବହାର; ଛଳନା-
Māyāchāra ମୟ ଆଚରଣ—Acting deceitfully;
(ମାୟାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) deceitful conduct (Apte).
(ମାୟାଚାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ପୁଂ—ମାୟାବୀ—Deceitful.

ମାୟା ଛୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ସୁନ୍ଦର ବାଳେଶ୍ୱର) ବି (ଭୂଇ. ବ. ମେସ୍ତେ-
Māyā chhuā ଛେଲେ)—ମାଇକିନିଆ ପିଲା—Girl.

ମାୟାଜାଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାୟାସମୂହ; ଅନେକ ପ୍ରକାରର
Māyājāḷa ମାୟା—Illusions in various forms
or shapes.

ମାୟା ଜାଲ—ସଂ. ବି (ରୂପକ; ମାୟା+ଜାଲ)—ଜାଲପରି ବେଢ଼ିଥିବା
Māyā jāla ମାୟା—Illusion compared to an
entangling net. ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—
ସାଧାରଣ ଲୋକମାନେ ନଈ, ପୋଖରୀ ପ୍ରଭୃତିରୁ ଛୋଟ
ମାଛ ଧରିବା ପାଇଁ ବାଉଁଶକାଠିରେ ତିଆରି କରିବା ଯନ୍ତ୍ର-
ବିଶେଷ—A contrivance made of split
bamboo laths used by ordinary people
to catch small fishes.

ମାୟା ଜୀବି(ବୀ)—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାୟା+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+
Māyā jība(bi) ଇନ୍)—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଳିକ; ଯେ କୁହୁକ ଦେଖାଇ
ମାୟାଜୀବା } ସ୍ତ୍ରୀ ପେଟ ପୋଷେ; କୁହୁକୀ—Magician;
ମାୟାଜୀବିନୀ conjurer; a juggler.

ମାୟା ଡୋରି(ରୀ)—ଦେ. ବି—୧ । ଦଉଡ଼ିପରି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଛନ୍ଦିଥିବା ମାୟା
Māyā ḍora(ri) —1. Delusion compared to a
মায়াডোর string. ୨ । ସ୍ନେହରୂପକ ବନ୍ଧନ—
मायाडोर(री) 2. Tie of attachment; a string
of magic.

ମାୟାତି—ସଂ. ବି (ମାୟା+ତି)—୧ । ମନୁଷ୍ୟର ସନ୍ତୋଷବିଧାନାର୍ଥ
Māyāti ଦିଆଯିବା ବଳି—1. The sacrifice to
men (Apte). ୨ । ନରବଳି; ଦେବଦେବୀ
ତୁଷ୍ଟ୍ୟର୍ଥେ ମନୁଷ୍ୟବଳି; ମେରିଆ—2. Human
sacrifice; killing of a man to propitiate
a deity.

ମାୟାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ (ମାୟା+ଆତ୍ମନ୍+କ)—୧ । ମାୟାମୟ—
Māyātmaka 1. Illusory. ୨ । ମିଥ୍ୟା—2. False
(ମାୟାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) (Apte).

ମାୟାଦ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାୟା+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—କୁମ୍ଭୀର—
Māyāda Crocodile.

ମାୟାଦେବୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ମାତା—Name
Māyādebi of the mother of the Buddha.

ମାୟାଧର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଶଠ; କପଟାଚାରୀ—1. Deceitful
Māyādhara ୨ । କପଟବେଶଧାରୀ—2. Wearing a
mask. ୩ । ବିଷ୍ଣୁ ବା ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ବିଶେଷଣ—
3. An epithet of Bishṇu or Śrikṛushṇa.
ସଂ. ବି—ଭଗବାନ୍; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—God; Śrikṛushṇa.
ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name
given to males.

ମାୟାଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଛଦ୍ମବେଶଧାରୀ—Wearing a mask.
Māyādhāri (ମାୟାଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟାପଟୁ—ସଂ. ବିଣ (୭ମୀ ତତ୍; ମାୟା+ପଟୁ)—ମାୟାବୀ—
Māyāpaṭu Deceitful.

ମାୟାଫଳ—ସଂ. ବି (ମାୟା+ଫଳ)—ମାଜୁଫଳ—
Māyāphaḷa Gall-nut.

ମାୟାବତୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାୟାବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାୟାବିନୀ—
Māyābati Illusive (female). ବି—୧ । କୁହୁକିନୀ
(ମାୟାବାନ୍—ପୁଂ) —1. A female magician. ୨
ଶମ୍ବରାସୁର ଗୃହରେ ପାଳିତା ହେବା ସମୟରେ କାମପତ୍ନୀ
ରତିଙ୍କର ନାମ—2. Name of the wife of
Cupid in her second birth in the house
of demon Śambara. [ଦ୍ର—ହରକୋପାନଳରେ
କାମ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବାରୁ ତତ୍ପତ୍ନୀ ରତି ସେହି ଅଗ୍ନିରେ
ଝାସ ଦେବାକୁ ଉଦ୍ୟତା ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ମହାଦେବଙ୍କ
ବଚନାନୁସାରେ ଶମ୍ବରାସୁରର ଘରେ 'ମାୟାବତୀ' ନାମ ଗ୍ରହଣ
କରି ଜନ୍ମି କାମଙ୍କ ପୁନର୍ଜନ୍ମକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ
କାମଦେବ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଔରସରେ ରୁକ୍ମିଣୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ
ନାମରେ ପୁନର୍ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରି ଶମ୍ବରାସୁରକୁ ବଧ କଲେ ଓ
ମାୟାବତୀଙ୍କୁ ପତ୍ନୀରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ।] ୩ । ମାୟାଦେବୀ
(ଦେଖ)—3. Māyādebi (See)

ମାୟାବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍; ମାୟା+ଅବଦ୍ଧ)—ମାୟାପାଶରେ
Māyābaddha ଆବଦ୍ଧ—Entangled by delusion.

ମାୟାବଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାୟା+ବଳ)—ମାୟାର ପ୍ରଭାବ—
Māyābaḷa The power of delusion.

ମାୟା ବଶ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାୟାର ଅଧୀନ—
Māyā baśa (ମାୟାବଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) Subject to illusion.

ମାୟାବସାନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାୟା+ଅବସାନ)—
Māyā basāna ମାୟାର ବା ଅଜ୍ଞାନର ବିନାଶ—The clear-
ing or vanishing of delusion.

ମାୟାବସିକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଅବ+ସେ. ଧାତୁ+ଇକ)—
Māyābasika ୧ । ପ୍ରତାରକ—1. Deceptive. ୨। ପ୍ରବଞ୍ଚକ
(ମାୟାବସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Cheating; fraudulent.

ମାୟା ବାଦ—ସ. ବ—୧ । ଏ ସଂସାର ମାୟାମୟ ଅଟେ, ଏହି ମତବାଦ—
Māyā bāda 1. The theory or doctrine of the illusory nature of the creation. ୨। ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମମତବାଦ—2. Buddhism (Apte). [ଦ୍ର—ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ଛଡ଼ା ଜଗତର ସମସ୍ତ ବସ୍ତୁ ମାୟା, ବା ମିଥ୍ୟା ଅଟେ, ଏହି ମତକୁ ମାୟାବାଦ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାୟା ବାଦୀ—ସ. ବଣ ଓ ବି. ପୁଂ (ମାୟାବାଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māyā bādi ୧ । ମାୟାବାଦରେ ବିଶ୍ୱାସକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ମାୟା ବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. (a persen) Holding the Māyā theory. ୨ । ବୌଦ୍ଧମତାବଲମ୍ବୀ—2. Holding the doctrines of Buddhism.

ମାୟାବାନ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । କପଟୀ-
Māyābān ଗୁଣ; ମାୟାବୀ—1. Illusive. ୨ । ମାୟାଯୁକ୍ତ;
(ମାୟାବତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋହାବିଷ୍ଟ—2. Deluded. ୩। କୁହୁ-
(ମାୟାବତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କଥ—3. Skilled in magic.
ବି—ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ—Magician; juggler.

ମାୟା ବିଦ୍ୟା—ସ. ବି—କୁହୁକ ବିଦ୍ୟା; ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲ—Magical
Māyā bidyā art; necromancy; sorcery.

ମାୟାବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Māyābi ୧ । ମାୟାକାରୀ—1. Delusive. ୨ । କପଟାଚାରୀ—
(ମାୟାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Deceptive; hypocrite. ୩ । ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲରେ ପାରଦର୍ଶୀ—3. Skilled in magical art. ୪ । ମିଥ୍ୟା; ଅବାସ୍ତବ—4. Unreal. ବି—୧।ଯାଦୁକର; ଐନ୍ଦ୍ରଜାଲିକ; କୁହୁକୀ—1. Magician. ୨ । ଦୁନ୍ଦୁଭି ଅସୁରର ଜ୍ୟେଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—2. Name of a demon whose father and who himself were killed by the monkey king Bāli. [ଦ୍ର—ବାନରରାଜ ବାଳି ଏହାର ପିତାକୁ ବଧ କରିବାରୁ ଏ ବାଳୀଙ୍କୁ ବଧ କରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇଥିଲା; କିନ୍ତୁ ବାଳି ଏହାକୁ ଗୋଡ଼ାଇବାରୁ ଏ ଭୟରେ ଗୋଟିଏ ଭୂବିବର ଭିତରେ ପଶିଗଲା । ବାଳି ତହିଁରେ ପ୍ରବେଶ କରି ଏହାକୁ ବଧ କଲେ ।] ୩ । ବିଡ଼ାଳ (ହି. ଶ)—3. A cat. ୪ । ପରମାତ୍ମା (ହି. ଶ)—4. God; the Supreme Being. ୫ । ମାଜୁ ଫଳ—5. Gall-nut (Apte).

ମାୟା ବୀଜ—ସ. ବି—'ହ୍ରୀଂ' ନାମକ ତାନ୍ତ୍ରିକ ବୀଜମନ୍ତ୍ର—
Māyā bija The mystic syllable Hrim.

ମାୟାବୃତ—ସ. ବଣ. (୩ୟା ତତ୍; ମାୟା+ଆବୃତ)—ମାୟାଗ୍ରସ୍ତ—
Māyābṛuta Enveloped with delusion.

ମାୟାବେଶ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ମାୟା ଦ୍ୱାରା କଳ୍ପିତ ବେଶ—
Māyābesa ଛଦ୍ମବେଶ—Masked from; a disguise.

ମାୟା ମମତା—ସ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—ସ୍ନେହ ଓ ମମତା—
Māyā mamatā Attachment and love.

ମାୟାମୟ—ସ. ବଣ—ମାୟା ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ଣ୍ଣ; ମାୟାତ୍ମକ—
Māyāmaya Full of illusion.
(ମାୟାମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟା ମୁକ୍ତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (୫ମୀ ତତ୍; ମାୟା+ମୁକ୍ତ)- ବିଗତମୋହ—
Māyā mukta Freed from illusion.
(ମାୟାମୁକ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାୟା ମୃଗ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମାୟା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୃଗ)—ମାୟା
Māyā mṛuga ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୃଗ—A deer created by magic. [ଦ୍ର—ସୀତାହରଣାଭିଳାଷୀ ରାବଣର ଆଦେଶରେ 'ମାରୀଚ' ଅସୁର 'ମାୟାମୃଗ' ରୂପ ଧାରଣ କରି ପଞ୍ଚବଟୀରେ ସୀତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେଲା । ସୀତା ତାହାକୁ ଧରିବା ପାଇଁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ସେ ମୃଗ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଦେଖି ଦୂରକୁ ପଳାଇଲା ଓ ସେଠାରୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସ୍ୱର ପରି ସ୍ୱର କରି 'ଆହେ ଲକ୍ଷ୍ମଣ' ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ଡାକ ପକାଇଲା । ସୀତା ଏ ସ୍ୱର ଶୁଣି ଭ୍ରମରେ ପଡ଼ି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରୁଅଛନ୍ତି ବୋଲି ଅନୁମାନ କରି ତାଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ପଠାଇଲେ । ଏହି ଅବସରରେ ରାବଣ ଆସି ସୀତାଙ୍କୁ ଏକାକିନୀ ଦେଖି ହରଣ କରି ନେଇଗଲା ।]

ମାୟା ମୋହ—ସ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାୟା ବା ଅବିଦ୍ୟାଜନିତ
Māyā moha ଅଜ୍ଞାନ ବା ମୁଗ୍ଧତା—1. Folly or fascination due to delusion. ୨ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଦେହୋତ୍ପନ୍ନ ଅସୁରମୋହନକାରୀ ପୁରୁଷବିଶେଷ—2. An image of a man which issued from the body of Bishṇu and fascinated the demons. ୩ । (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର) ମାୟା—3. Illusion.

ମାୟାଯୁଦ୍ଧ—ସ. ବି—ମାୟା ବା ଛଳକାପଟ୍ୟ ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ଯୁଦ୍ଧ-
Māyā juddha Fighting by the employment of
(ମାୟାଯୋଧୀ—ବଣ) deceitful means.

ମାୟା ଯୋଗ—ସ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—କୁହୁକର ପ୍ରୟୋଗ—
Māyā joga Empolyment of magic.
(ମାୟା ପ୍ରୟୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାୟା ରୂପ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ମାୟାଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ମୂର୍ତ୍ତି—
Māyā rūpa 1. A form set up by magic. ୨ । ଛଦ୍ମରୂପ— 2. A form assumed in disguise.

ମାୟା ରୂପୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଛଦ୍ମରୂପଧାରୀ—1. Assuming a
Māyā rūpi masked form; disguised. ୨ । ଯେ
(ମାୟାରୂପିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଇନ୍ଦ୍ରଜାଲଦ୍ୱାରା ନାନା ମିଥ୍ୟାରୂପ ଧାରଣ କରି ପାରେ—2. Assuming different forms by magic

ମାୟା ଲୋକ—ପ୍ରାଦେ.—(ଲୁକ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—(ଭୁଲ ବ୍. ମେଙ୍ଗେ
Māyā loka +ଲୋକ)—୧ । ମାଇକିନିଆ; ସ୍ତ୍ରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. A woman. ୨ । (ବହୁବଚନ) ସ୍ତ୍ରୀମାନେ—
2. Women; females.

ମାୟା ସଂସାର—ସଂ. ବ—(ଷ. ତ. ଲୋ; ମାୟା+ସଂସାର)—ମାୟାଦ୍ୱାରା
Māyā samsāra କଳ୍ପିତ ସୃଷ୍ଟି—The world which is
nothing but illusion.

ମାୟା ସାଗର—ସଂ. ବି.—(ରୂପକ; ମାୟା+ସାଗର)—ସାଗର ପରି
Māyā sāgara ମହା ଗମ୍ଭୀର ବା ଦୁସ୍ତର ମାୟା—Illusion,
compared to the deep and wide ocean.

ମାୟା ସୀତା—ସଂ. ବ—ଅଗ୍ନିଦେବଙ୍କଦ୍ୱାରା ଯୋଗବଳରେ ସୃଷ୍ଟ ସୀତା
Māyā sitā ଦେବୀଙ୍କର ପ୍ରତିମୂର୍ତ୍ତି—An image or shadow
of Sitā which was created by the Fire god
and kept with Ramachandra when Sitā
was taken away by Rābana and which
was afterwards given back by the Firegod
when Sitā was made to pass through the
ordeal of fire after her rescue from
Lankā. [ଧ—ସୀତାହରଣ ପୂର୍ବରୁ ଅଗ୍ନିଦେବ
ମାୟାସୀତାଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟି କରି ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ନିକଟରେ ଛାଡ଼ି
ଦେଲେ ଓ ଅସଲ ସୀତାଙ୍କୁ ନେଇ ଆପଣା ପାଖେ ରଖିଲେ;
ଏ କଥା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଜାଣିଥିଲେ, ଲକ୍ଷ୍ମଣ ଜାଣି ନ
ଥିଲେ । ରାବଣ ଆସି ଅସଲ ସୀତା ଜ୍ଞାନରେ ମାୟା ସୀତାଙ୍କୁ
ହରି ନେଲା । ସୀତା ହରଣ ଓ ରାବଣ ନିଧନ ପରେ ସୀତାଙ୍କ
ଅଗ୍ନି ପରୀକ୍ଷା ସମୟରେ ଅଗ୍ନି ଅସଲ ସୀତାଙ୍କୁ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ
ପ୍ରତ୍ୟର୍ପଣ କଲେ ଓ ମାୟାସୀତାଙ୍କୁ ଫେରାଇ ନେଲେ ।
ଅଗ୍ନିଙ୍କ ଆଦେଶରେ ମାୟା ସୀତା ଯାଇ ପୁଷ୍କର ତୀର୍ଥରେ
ତପସ୍ୟା କଲେ ଏବଂ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ପାଣ୍ଡବମହିଷୀ
ଦ୍ରୌପଦୀ ରୂପରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣା ହେଲେ ।]

ମାୟା ସୁତ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୁଦ୍ଧଦେବ—
Māyā suta The great Buddha.
(ମାୟାଦେବୀ ସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାୟାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ.—ଏକ କଳ୍ପିତ ଅସ୍ତ୍ର, ଯାହାର ପ୍ରୟୋଗ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର
Māyāstra ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଶିଖାଇଥିଲେ [ଦ୍ରୁ ଶ]—A kind of
weapon, the use of which the sage
Biswāmitra taught Rāma.

ମାୟିକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଇକ)—୧ । ମାୟାମୟ—1.
Māyika Deceptive; delusive. ୨ । ମାୟାରେ
(ମାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରଚିତ; କାଳ୍ପନିକ—2. Unreal. ବ—୧ ।
(ଅମାୟିକ—ବିପରୀତ) ମାଜୁଫଳ—1. Gall-nut. ୨ ।
ଯାଦୁକର—2. Conjurer; juggler.

ମାୟୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାୟା+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମାୟାବୀ (ଦେଖ)
Māyi Māyābi (See) ବ—୧ । ଜାଦୁଗର—
1. Magician. ୨ । ଅଗ୍ନି—2. Firegod.
(ମାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଶିବ—3. Siba. ୪ । ବ୍ରହ୍ମା—4. Brahmā.
୫ । କାମଦେବ—5. The God Cupid. ୬ ।
ଶଠବ୍ୟକ୍ତି—6. A deceitful person (Apte).
୭ । ଜାଦୁଗରୀ; କୁହୁକ—7. Magic; the magical
art (Apte). ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ନାରୀ; ସ୍ତ୍ରୀ—
1. Woman. [ଉ—କାଳିମାୟୀ, ତୁନ ହୋଇଲେ
କ ଦୋଷ ହୋଇ ? ଭଗ ।] ୨ । ଦେବୀ—2.
Goddess. (ଯଥା—ମହାମାୟୀ ।)

ମାୟୁ—ସଂ. ବ (ମା. ଧାତୁ=ଦେହକୁ ଶୋଷଣ କରିବା+କର୍ମ+କର୍ତ୍ତୃ.
Māyu ଉ)—୧ । ପିତ୍ତ; ଶରୀରସ୍ଥ ଧାତୁବିଶେଷ—1.
Bile; gall; one of the three humours of
the human system . ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The
sun (Apte). ୩ । ବାକ୍ୟ (ହ୍ରୁ. ଶ)—3.
Speech. ୪ । ଶବ୍ଦ (ହ୍ରୁ. ଶ)—4. Sound;
word.

ମାୟୁରାଜ—ସଂ. ବ—କୁବେରଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Māyurāja The son of Kubera.

ମାୟୂର—ସଂ. ବଣ. (ମୟୂର+ଅ)—୧ । ମୟୂର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māyūra 1. Relating to peacocks. ୨ । ମୟୂର-
ପକ୍ଷନିର୍ମିତ —2. Made of peacock-feathers.
୩ । ମୟୂର ଦ୍ୱାରା ଟଣାଯିବା ଯାନ—3. (vehicle)
drawn by a peacock. ବ—ମୟୂରସମୂହ—
A flock of peacocks.

ମାୟୂରି(ର)କ—ସଂ. ବ (ମୟୂର+ଇକ; ଅକ୍)—ମୟୂର ଶିକାରୀ—
Māyūri(ra)ka A hunter of peacocks; a
peacock-catcher.

ମାୟୂରୀ—ସଂ. ବ (ମୟୂର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଅଜମୋଦା; ବଣ ଯୁଆଣୀ—
Māyūri Carum Roxburghianum.

ମାର୍—ଦେ. ଅ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାର ଧାତୁ)—ଭର୍ତ୍ସନା ଓ ଘୃଣାସୂଚକ
Mār ସମ୍ବୋଧନ—An interjection denoting abuse
मार मार and hatred)—ଦୂର୍ ! ଛି !—Be off ! Fie !
[ଦ୍ରୁ—ଏଥିର ଶାବ୍ଦିକ ଅର୍ଥ—ଏ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରହାର ପାଇବା
ଯୋଗ୍ୟ; ଏହାକୁ ପ୍ରହାର କର=Beat this man,
he deserves beating].

ମାର୍ ଉତାର୍—ଦେ. ବ—ମନ୍ତ୍ର ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରୟୋଗ ଏବଂ ସଂହାର; ମନ୍ତ୍ର
Mār utār ଉଚ୍ଚାରଣ ପୂର୍ବକ ଲୋକଙ୍କୁ ବାଣ ମାରିବା ଓ ପରେ
मार उतार ତାହା ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିବା—Application of
मारना उतारना incantations and charm towards
a person and its withdrawal.

ମାର୍ କାଟ୍—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଶବ୍ଦ)—ମାରିବା ଓ କାଟିବା—
Mār kāt Beating and cutting.
मार काट (ଉ—ଖୁବ ଅଡ଼େ ମାର୍ କାଟ୍ ଲାଗିଗଲା । ଗାଳଜଣ,
ପିଲ୍ଲଙ୍କ ରାମାୟଣ ।]

Sutahat, Cuttack-1.

ମାର୍କିନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ଅମେରିକାନ୍)—୧ । ଅମେରିକା Mār-kin(ni) ଦେଶୀୟ—1. American. ୨ । ଅମେରିକାର [ମାର୍କିନ୍(ନି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଅଧିବାସୀ—2. Residing in মার্কিন America. ୩ । ଅମେରିକା ଦେଶ ଜାତ—3. Made मार्कीन in America. ବ—ବିଦେଶର କଳରୁଣା ମୋଟା-ସୂତାର ଏକ ପ୍ରକାର ଲୁଗାର ଥାନ—A kind of imported cloth of foreign mill, consisting of long pieces. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରଥମେ ଅମେରିକାରୁ ଭାରତକୁ ଆସୁଥିଲା; ଏବେ ବିଦେଶୀ କଳ-ବୁଣା ଥାନକୁ ମଧ୍ୟ ମାର୍କିନ୍ ଥାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାର୍କିନ୍(ନି) ଥାନ—ଦେ. ବ—ଅମେରିକା ଓ ଅନ୍ୟ ଦେଶର ମିଲ୍ ବା Mārkin(ni) thāna ଲୁଗାବୁଣା କଳ ଛିଅର ଲୁଗା ଥାନ—[ମାର୍କିନା(ନ)ଲୁଗା—ଅନ୍ୟରୂପ] Long pieces of cloth মার্কিন থান manufactured by American and other मारकीन थान mills.

ମାର୍କେ(କ,କି)ଟ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍)—ହାଟ—Mār-ke(ka,ki)t Market. মার্কেট मार्केट

ମାର୍ଖୋର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—କାଶ୍ମୀର ଓ ଅଫଗାନ ସ୍ଥାନର ଏକ Mār-khor ପ୍ରକାର ବଡ଼ ମେଣ୍ଢା—A kind of big sheep মারখোর found in Kashmeer. [ଦ୍ର—ଏ ଛେଳ ଉଚ୍ଚତାରେ मारखोर ୨ । ୩ ହାତ ବଡ଼ନ୍ତି; ଋତୁ ଅନୁସାରେ ଏମାନଙ୍କ ଦେହର ବର୍ଣ୍ଣ ବଦଳେ । ଏମାନଙ୍କ ଶିଂଘ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ପ୍ରାୟ ଲୁଚ ରହିଥାଏ । ଏମାନଙ୍କ ଦାଢ଼ି ଖୁବ୍ ଲମ୍ବ ଓ ଘନ ।]

ମାର୍ଗୁ(ଗୋ)ଲି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାର୍ବଲ୍)—ପିଲାଙ୍କ ଖେଳିବା Mār-gu(go)li କାଚର ବା ଚିନା ମାଟିର ଗୋଲି—Playing মার্বেল marbles or small balls of glass or china. गोली

ମାର୍ତୁ(ତୋ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ.—(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍-ମାର୍ଟେଲୀ; ଇଟାଲୀୟ-Mār-tu(to)l ମାର୍ଟେଲ୍ଲୋ; ଲାଟିନ୍-ମାର୍ଟୁଲସ୍)—ଲୁହାର ବଡ଼ মারতৌল मारतौल ହାତୁଡ଼ି—A big iron hammer. [ମାରୁ(ତୌ)ଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାର୍ ତେରି—ଦେ. ଅ.—(ଘୃଣା ଓ ଅବମାନନାର୍ଥକ ଅବ୍ୟୟ)—ଧତ୍-Mār-teri ତେଇ ! ଧୁତ୍ ! ଦୂର୍ ହୋ ! ଛି !—(Interjection মারতেরি used in showing hatred and disrespect) मारतेरी, मारतेरिके Be off ! Fie ! [ମାର୍ତେରିକ (କେ); ମାର୍ତେର, ମାର୍ତେରିକା(କେ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାର୍ ଧର୍—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମାରଣ+ଧାରଣ)—ପ୍ରହାର—Mār dhar মার ধর मारधर Beating.

ମାର୍ ପିଟ୍ (ଟା)—ଦେ. ବ—(ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ବିଶେଷ ପ୍ରହାର—Mār pit (ṭā) মারপিট मारपिट 1. Sound beating. (ମାର୍ ଗୋଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟରେ ମରାମରି—2. Mutual beating. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦଙ୍ଗା; ମାଡ଼ପିଟ; ଫୌଜଦାରୀ—3. Scuffle; an affray.

ମାର୍ ପେଞ୍ଚ୍(ଚ)—ଦେ. ବ—କୁହୁକ; ଛଳବାଜି—Strategem; Mār pench(ch) মারপ্যাচ मारपेंच, मारपेच artifice.

ମାର୍ଫତ୍(ତେ)—ବୈଦେ. ଅ (ଉଚ୍ଚରଅ)(ଫା. ମାର୍ଫତ୍)—୧ । ଜିମା—Mār-phat(te) 1. Custody. ୨ । ଦ୍ୱାରାରେ; ଦ୍ୱାରା—মার্ফত मारफत 2. Through; with; per [ଦ୍ର—(ମାର୍ଫତ୍(ତେ)—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ମା ।]

ମାର୍ଫତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ରଖିବା ପାଇଁ କାହା Mār-phat karibā ଜିମା କରିବା—To entrust a মার্ফত করা thing to the custody of a person. मारफत करना (ମାର୍ଫତ୍ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବ(ଉଚ୍ଚରଅ) (ଫା)—୧ । ଜିମାଦାର୍; କୌଣସି ବସ୍ତୁ Mār-phat-dār ସୁରକ୍ଷିତ ହେବା ପାଇଁ ଯାହା ଜିମାରେ ଥାଏ—মার্ফতদার 1. Custodian of a property. ୨ । ଦେବୋ-मारफतदार ତ୍ତର ବା ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ପରିଚାଳନାର୍ଥ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—(ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Marfatdar; custodion of an endowment or trust property; trustee of any trust property. [ଦ୍ର—ଦେବୋତ୍ତର ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣର ଭାର ଯାହାଙ୍କ-ଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ସେ 'ମାର୍ଫତ୍‌ଦାର୍' ବା ଟ୍ରଷ୍ଟୀ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କ ସେବାପୂଜା ଆଦିର ତତ୍ତ୍ୱାବଧାରଣ ଯାହାଙ୍କଠାରେ ନ୍ୟସ୍ତ ଥାଏ ସେ 'ସେବାଇତ୍' ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ଦେବତାଙ୍କର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସେବାକୁ ଯେ ନିଜେ ଭୃତ୍ୟରୂପେ ସମାଧାନ କରନ୍ତି ସେ 'ସେବକ' ଅଟନ୍ତି ।]

ମାର୍ବ(ବୁ,ବେ)ଲ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମାର୍ବ୍‌ଲ୍)—୧ । ମାର୍ବଲ୍ (ଦେଖ) Mār-ba(bu,be)l 1. Mārbal (See) ୨ । ମାର୍ଗୁଲି (ଦେଖ)—2. Mār-guli (See).

ମାର୍ବାଡ଼(ର)—ଦେ. ବ (ସ. ମାରବ)—ମେବାର ଦେଶ—Mār-bārda(ra) মারবাড় मारवाड Mewar.

ମାର୍ବାଡ଼ୀ(ରି)—ଦେ. ବଣ—ମାରବାଡ଼ ଦେଶବାସୀ—Inhabiting Mār-bārdi(ri) the country of Mewar. ବ—মারবাড়ী मारवाडी ମାରୁଆଡ଼ି (ଦେଖ)—Māruārdi (See)

ମାର୍ମା(ଦୂ)ର୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରି Mār-mā(dū)r karibā ତଡ଼ି ଦେବାକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଦେଶ মার মার করা ଦେବା—To order a person to be मार मा(दू)र करना beaten and driven away.

ମାର୍ ମାର୍ ଠେଙ୍ଗା ବାନ୍ଧ୍ ବାନ୍ଧ୍ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବ—କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ Mār mār ṭhengā bāndh bāndh daurdi ଅସ୍ୱାଭାବିକ-মার মার ঠেঙ্গা বাঁধ বাঁধ দড়ী ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ ଠେଙ୍ଗା ଓ ଦଉଡ଼ି—A cudgel and a rope mentioned in the folk-tales which possess extraordinary powers of beating and entangling a victim on the order of their possessor.

[ଦ୍ର—ଏ ବଉଳୁଡ଼ର ଓ ଠେଙ୍ଗାର ଏପରି ଅଦ୍ଭୁତ ଶକ୍ତି ଅଛି ଯେ, ଏମାନଙ୍କର ସ୍ୱାମୀ 'ହେ ବଉଳ ! ଅମୁକକୁ ବାନ୍ଧ୍ ଓ ହେ ଠେଙ୍ଗା ! ଅମୁକକୁ ମାର୍' ବୋଲି ଆଦେଶ ଦେବା ମାତ୍ରେ ବଉଳ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଛନ୍ଦି କରି ବାନ୍ଧି ପକାଏ ଓ ଠେଙ୍ଗା ତାକୁ ଏପରି ମାଡ଼ ମାରେ ଯେ ଉକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଦରମଲା ହୋଇଯାଏ ।]

ମାର୍‌ମୁସ୍କିଲ୍—ଦେ. ବିଣ—ଖୁବ୍ କ୍ରୋଧାନ୍ୱିତ ହୋଇ ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ—
Mār-muskil About to beat in anger. [ଉ—ତା ମାରମୁଖ କଥା ଶୁଣି ସେ ମାର୍‌ମୁସ୍କିଲ୍—ଲୁଲୁଲାକୁ ମାସ୍ତ. ନଅଗୁଣ୍ଡି ।] मार मशगुल (ମାର୍‌ମୁସୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍‌ହାଣ—ଦେ. ବି—୧ । ହାଣ ଓ ମାରଣ; ମାରିବା ଓ ହାଣିବା;
Mār-hāṇ ମାରଣ ଓ ହନନ; ମର୍ ହଣା—1. Killing and মারাকা मारकाट cutting. ୨ । ଜଙ୍ଗଲ ଜମିକୁ କାଟି ହାଣି ସମତୁଲ କରିବା—2. Clearing and levelling a ground.

ମାର—ସଂ. ବି (ମୃ. ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—
Māra 1. Death. ୨ । (ମୃ. ଧାତୁ. ଣିଚ୍ ମାର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ) ବଧ; ମାରଣ; ହନନ; ହତ୍ୟା—2. Slaughter. ୩ । ବାଧା; ବିଘ୍ନ—3. Obstruction; obstacle; impediment. ୪ । (ମୃ. ଧାତୁ; ଣିଚ୍. ମାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) କାମ; ମଦନ; ମନସିଜ—4. Cupid. ୫ । ଧାତୁରା—5. The thorn apple (Apte). ୬ । ବିନାଶକ—6. Destroyer (Apte). ୭ । ପ୍ରେମ; ପ୍ରଣୟ—7. Love; passion (Apte).

ମାରକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃ. ଧାତୁ; ଣିଚ୍. ମାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—
Māraka ୧ । ଘାତକ; ହତ୍ୟାକାରୀ—1. Killing; slaughtering. (ମାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ—2. Causing death. ୩ । ବିନାଶକ—3. Destructive. ବି—୧ । ମଡ଼କ; ମାରୀ; ମହାମାରୀ—1. Plague, ୨ । ସଂକ୍ରାମକ ବ୍ୟାଧି—2. A fatal epidemic; pestilence. ୩ । ବାଜ; ବହୁରୂପଶୀ; ଶ୍ୟେନ—3 Falcon; hawk. ୪ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହ—4. A planet causing a person's death. ୫ । ମୃତ୍ୟୁକାରକ ଗ୍ରହଦଶା—5. A conjunction of planets causing a person's death. ୬ । କାମଦେବ (ହ. ଶ)—6. Cupid. ୭ । ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—7. A murderer. ୮ । ବିନାଶକ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—8. A destroyer. ଦେ. ବି—ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର ଅନୁପୂର୍ବିକ ଅବସ୍ଥା—Circumstances resulting in a person's death.

ମାରକ ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି—ନିଧନାଧିପତି ଗ୍ରହ; ଜାତକ ଗଣନା କ୍ରମେ ଯେଉଁ
Māraka graha ଗ୍ରହର ପ୍ରାବଲ୍ୟ ହେଲେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ (ମାର୍କଗ୍ରହ—ଦେଶଜରୂପ) ଘଟେ—A planet which causes a person's death when it is in the ascendant.

ମାରକ(କି,କେ)ଟ୍—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍)—ହାଟ—
Māraka(ki, ke)ṭ মার্কেট मार्केट Market.

ମାରକଣ୍ଡ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ମାର୍କଣ୍ଡ (ଦେଖ)—Mārkaṇḍa
Mārakaṇḍa (See) [ଉ—ଏବା ଜାଣିଲେକ ମାରକଣ୍ଡ মারকণ্ড मारकण्ड ଋଷି—ପ୍ରାଚୀ. କଳଉଠରତ ।] ଗ୍ରାଦେ. (ପୁ ସ୍ତ୍ରୀ) ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ୪ (ଦେଖ)—Mārkaṇḍeya 4. (See)

ମାରକ(କୁ)ଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ବିବାହାର୍ଥୀ ବର ବିବାହ ନିମନ୍ତେ କନ୍ୟା
Māraka(ku)ṇḍi ଗୃହକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା ସମୟରେ ତାହା ସଙ୍ଗେ মিতবর शहबाला, सहिबाला ପାଲିଙ୍କିରେ ବସି ଯିବା ବାଳକ—A boy who accompanies the bridegroom in the procession to the bride's house for marriage.

ମାରକ(କୁ)ଣ୍ଡି ଯିବା—ଦେ. ବି—ବିବାହାର୍ଥୀ ବର ସଙ୍ଗେ ବାଳ-
Māraka(ku)ṇḍi jibā ସହଚରରୂପେ ଯିବା—To go as মিতবর হয়ে যাওয়া a boy-companion with a bride-शहबाला जाना groom.
(ମାରକ[କୁ]ଣ୍ଡିରେ ଯିବା, ମାରକ[କୁ]ଣ୍ଡି ହୋଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରକତ—ସଂ. ବିଣ—(ମରକତ+ଅ)—୧ । ମରକତ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mārakata 1. Relating to emerald. ୨ । ମରକତ (ମାରକତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମଣିନିର୍ମିତ—2. Made of emerald.

ମାରକ ଦଶା—ସଂ. ବି.—ଯେଉଁ ଗ୍ରହଦଶାରେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ—
Māraka daśā A conjunction of planets which (ମାରକଯୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) results in a person's death.
(ମାର୍କ ଦଶା—ଦେଶଜରୂପ)

ମାରକମା—ଦେ. ବି.—ଦେବୀ ବିଶେଷ—
Mārakamā Name of a popular Goddess.
[ଉ—ବାଜୁଣି ସାରକମା ମାରକମା ହୁଙ୍ଗୁଲା—ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହପୁରାଣ ।]

ମାରକା—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ ମାର୍କ୍)—ମାର୍କା (ଦେଖ)
Mārakā মার্কা मारका Mārkā (See)

ମାରକାଧିପ—ସଂ. ବି—ନିଧନାଧିପତି; ମନୁଷ୍ୟର ଜାତକରେ ମୃତ୍ୟୁ
Mārakādhipa ଘଟାଇବା ଗ୍ରହ—A planet which, on account of its position in a person's horoscope, causes his death.
ମାରକାଧିପତି, ମାରକାଧୀଶ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମାରଗ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ବି—(ସଂ. ମାର୍ଗ)—ମାର୍ଗ ଇତ୍ୟାଦି
Māraga (etc) (ଦେଖ)—Mārga etc. (See)
মারগ मारग

ମାରଗଣ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ)—ବି.—ମାର୍ଗଣ; ଶର—
Māragaṇa মারগণ मारगन Arrow; dart.

[ଉ—ବନ୍ଧରେ ମାରଗଣ ଗଣକୁ ସେ ଟାଣେ ।
କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମାରଗତ—ଦେ. ବଣ—ମାଡ଼ ବା ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ବଶୀଭୂତ—Brought under control by beating.
Māragata
মারদিয়ে একতার মারকর অখতিয়ার করনা
[ଉ—ବଣର ମାକଡ଼ ସବେ, ମାରଗତ ହୋଇ ରହଇତ ହଲେ ସଲାମ କରଇ କେତେ । ଛଗ ।]

ମାରଚ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମାର୍ଚ୍)—ଇଂରାଜି ଗଣନାରେ ତୃତୀୟ ମାସ; ମାର୍ଚ ମାସ—The month of March.
Mārach
মারচ মারিচ

ମାରଜିତ୍—ସଂ. ବ—(ମାର=କନ୍ଦର୍ପ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା—କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ମହାଦେବ; ଶିବ—1. Siba. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The great Buddha.
Mārajit

ମାରଣ—ସଂ. ବ—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବଧ; ହନନ; ହତ୍ୟା—1. Killing; slaughter; murder. [ଉ—ମାର ମାରଣେକୁ କାରଣ ବର ଭୁଞ୍ଜ—ପ୍ରାଚୀନ ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ଶତ୍ରୁର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରୟୋଗବିଶେଷ; ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ବିଶେଷ—2. Tantric spells or charm employed to kill an enemy. ୩ । ଆକ୍ରମଣ; ଅତ୍ୟାଚାର—3. Oppression; attack. ୪ । (ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଆଦିକୁ ଭସ୍ମରେ ପରିଣତ କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—4. The process of oxidizing gold etc according to the Hindu medical science; calcination; oxidization. ୫ । ବିଷ ବିଶେଷ—5. A kind of poison(Apte).
Mārana

ମାରଣ ରସ—ଦେ. ବ—୧ । ରସ ବା ଧାତୁ ଆଦିର ଭସ୍ମୀକରଣ—1. The process of oxidizing or calcination of metals. ୨ । ବୀର ରସ—2. The sentiment of heroism in literature. [ଉ—ବନେଚରେ ତପରେ ମାରଣ ରସବଳେ, ସୁଯୋଧନରେ କ ମଜ୍ଜିଲେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Mārana rasa

ମାରଣା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାରଣ)—୧ । (ପଶୁ) ଯେ ମାରେ; ଯେ ହାଣେ; ହାଣୁଆ—1. An animal given to goring; vicious (beast). [ମାର(ରୁ)ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ—କମଳୀକୁ ଗୋଟାଏ ମାରଣା ବଳଦ ହାଣିବାକୁ ଗୋଡ଼ାଇଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଲଚ୍ଛମା ।] ୨ । ଘାତକ—2. Slaughtering; killing; murdering. ୩ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—3. Faithless; perfidious; betraying.
Māranā
মারকুটে
মরকহা; মরখা; মরখন্না
মারাত্মক
মারক
ବାଟପାଡ଼, ঠেঁগাড়ে ବ—୧ । ଲୁଣ୍ଠା; ଡକାଏତ; ଯେଉଁମାନେ ମନୁଷ୍ୟକୁ ମାରି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅପହରଣ କରନ୍ତି; ଡାକୁ—1. Dacoit. ୨ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଧିରେ ଧାତୁ ଦ୍ରବ୍ୟାଦିକୁ ମାରଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who oxidizes metals etc by Hindu medical process. ଗ୍ରା. ବ—ମହାଭଣା; କାରିଗର; ବଢ଼େଇ, ପଥରୁଆ, କମାର ଆଦି—Artisans (e. g. carpenters, ironsmiths, stonemasons).
ডাকু; ডকৈত; বদমার
যে মারে
মারক

ମାର(ରୁ, ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାରଣ)—ମାରଣ; ହତ୍ୟା; ବଧ—Slaughter. (ଯଥା—ଅମରାବତୀରେ ଅଛି କଂସମାରଣୀ ଯାହା ହେବ ।)
Māra(ru, re)ni
বধ মারনী

ମାରଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—୧ । ସର୍ପାଣ୍ଡ—1. Serpent's egg. ୨ । ପଥ; ପନ୍ଥା—2. Road. ୩ । ଗୋମୟମଣ୍ଡଳ; ଗୋବର ଲିପା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ—3. A patch of ground which has been smeared over with cowdung.
Māranda

ମାରତଣ୍ଡ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବ—ମାର୍ତ୍ତଣ୍ଡ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun. [ଉ—କୁବେରଠାରୁ ଜଳନଦକୁ ଶୀଘ୍ର ଯାଉନ ମାରତଣ୍ଡ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]
Māratanda
মারতণ্ড মারতহাড

ମାରତୋର୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଗ) ବ (ସହରର ଶବ୍ଦ)—ମାଡ଼; ମାଡ଼ପିଟ—Beating.
Mārator

ମାର(ରା)ତ୍ମକ—ଗ୍ରା. ବଣ (ସଂ. ମାରାତ୍ମକ)—ସାଂଘାତିକ—Fatal.
Māra(rā)twaka

ମାରଥା—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମହାରଥ)—ଶସ୍ତ୍ରଯୁକ୍ତ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—Name of a family-title of Kshatriyas.
Mārathā
(ମାର୍ଥା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରଦା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଥଳିଆଁତୁ (ଦେଖ)—Thaliātu (See)
Māradā (ମାରଦାଅନ୍ତୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରଦା ଲଇ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଲଇ ହେବା ଯୋଗ୍ୟ ଏକ ପ୍ରକାର ଲତା—A kind of creeper, capable of being used as a tying string. [ଉ—ଏଥାର ପନ୍ଥ ଶିଆଳ ପନ୍ଥ ପର, ମାଡ଼ ଗୋଟ୍ଟାଏ ।]
Māradā lai

ମାରବା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଗ) କ୍ରି—ମାରିବା—To beat.
Mārabā

ମାରଲସ୍—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଗ) କ୍ରି—ମାରିବା କ୍ରିୟାର ଅତୀତକାଳ ତୃତୀୟ ପୁରୁଷ ବହୁବଚନ ରୂପ—ସେମାନେ ମାରିଲେ—(they) Did beat. [ଉ—ହିଁସ୍ନମନ୍ ମାରଲସ—ସେମାନେ ମାରିଲେ ।]
Māralas

ମାରଲି—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତରଭାଗ) କ୍ରି (ମାରିବାର ଅନଦ୍ୟତନ ଅତୀତ ରୂପ)—(ମୁଁ, ତୁ, ସେ) ପ୍ରହାର କଲି—(I, you, he) Did beat (past tense form of the verb to beat).
Marali

ମାରହତା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ--ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଶିଶୁକୁ ମାଡ଼ ମାରିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ (ଶିଶୁ)—(a child) Habituated to beating others; given to beating others.
Mārahatā
ମାରହାତ
ମାରହାତିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମାରହାଉସ୍

(ମାରହାଣ, ମାରହାଣେଇ, ମାରହାଣୁଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)
মারহাত, মারকুটিয়া, মারকুটে मारहता

ମାରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୃ ଧାତୁ)—୧। ନଷ୍ଟ—1. Spoiled. ୨। ସ୍ପର୍ଶଦୂଷିତ; ମାରୁ—2. Polluted by touch; befouled. ୩। ବୃଥାରେ ଯାପିତ (ସମୟ)—3. Wasted (time). ବି—କ୍ଷତି; ଲୋକସାନ Loss. [ଦ୍ର—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନୀଚଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଛୁଇଁଲେ ବା ଅଇଁଠା କଲେ, କୁକୁରଆଦି ଜୀବ ସେଥିରେ ମୁହଁ ଲଗାଇଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ଅମଣିଆକୁ କେହି ଛୁଇଁଲେ, ପାଣହାଣ୍ଡିକୁ କେହି ଛୁଇଁ ଦେଲେ; ଉଚ୍ଚ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ଛୁଇଁ ଦେଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଫେରିଗଲେ, ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛୁଇଁ ଦେଲେ, ଦେବତାଙ୍କ ପାଇଁ ଅଭିପ୍ରେତ ଫୁଲ ବା ମାଳକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଉକ୍ତ ବସ୍ତୁ ମାରା ବା ଦୂଷିତ ହୁଏ ।] ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବିଣ—ଋତୁମତୀ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—Menstruated (woman).
Mārā মারা मारा মারা घटी

ମାରା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଶୁଦ୍ଧ ବସ୍ତୁକୁ ସ୍ପର୍ଶ ବା ଭୋଗ-ଆଦିଦ୍ୱାରା ଦୂଷିତ କରିବା—1. To pollute a thing by touch, enjoyment etc. ୨। କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା—2. To spoil a thing. ୩। କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ କରାଇବା—3. To cause loss. ୪। (ସମୟକୁ) ବୃଥାରେ କଟାଇବା—4. To waste (time).
Mārā karibā মারাকরা मारा करना

ମାରାଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମରକତ)—ମରକତ ମଣି—Emerald. [ଉ—ଗଳେ ହାର ମାରାଗେ ଏହୁ ଖଞ୍ଜିଥିଲେ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ବିଣ—ମରକତ ମଣିର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—Of emerald green colour.
Mārāga মরকত मरकत

ମାରାତ୍ମକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାର+ଆତ୍ମନ୍+କ)—ପ୍ରାଣନାଶକ; ସାଂଘାତିକ; ଯାହା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ—Fatal; mortal; deadly.
Mārātmaka (ମାରାତ୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାରା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ସ୍ୱାଭାବିକରୂପେ) ମରିବା—1 To die. ୨। ହତ ହେବା—2. To be killed.
Mārā pa<u>rd</u>ibā মারাপড়া मारा पडना

ମାରା ଯି(ହେ)ବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ବା ଅପବିତ୍ର ବା ଦୂଷିତ ହେବା—1. To become polluted or untouchable. ୨। (ସମୟ ବା ଧନ) ନଷ୍ଟ ହେବା—2. (time or money) To be lost. ୩। (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବ. ମାରା ଯାଓୟା) ସ୍ୱାଭାବିକ କାରଣରୁ ମୃତ ହେବା—3. To die.
Mārā ji(he)bā মারা যাওয়া

ମାରାରେ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—To suffer loss.
Mārāre pa<u>rd</u>ibā ক্ষতিগ্রস্ত হওয়া घटीमे पडना

ମାରି—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମାରି ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ)—ମାଡ଼କ; ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗଜନିତ ଲୋକକ୍ଷୟ; ମହାମାରୀ—Plague; pestilence; a mortal epidemic.
Māri

ମାରି ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଜୀବକୁ ବଧ କରି ଗୃହକୁ ଆଣିବା—1. To bring an animal home after killing it. (ଉ—ପଧାନ ଯାଉଛି ଧାନ ବିଲକୁ, ମାରି ଆଣି ଦବ ଷଷଟଲକୁ—ଶିଶୁ ଗୀତ ।) ୨। ଠକାଇ କରି ହସ୍ତଗତ କରିବା—2. To take a thing fraudulently.
Māri āṇibā মেরে আনা मारकर लाना

ମାରି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କୌଣସି ଦେଶକୁ ବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଜୟ କରି ରଣସ୍ଥାନରୁ ଫେରିବା—1. To return after winning. ୨। ଦେଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ପୂର୍ବକ ସ୍ୱଗୃହକୁ ବାହୁଡ଼ି ଆସିବା—2. To return after a long journey. ୩। କୌଣସିମତେ ସମୟ ଯାପନ କରିବା—3. To spend time somehow.
Māri āsibā মেরে আসা मारकर आना

ମାରି ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥ)—୧। ଅଶୋଭା ଦେଖାଯିବା—1. To look very odd. (ଉ—ଠାକୁଅ ଗାଲକୁ ବନ ହଳଦୀ ମାରି ଖାଉଅଛି କିନା—ଢଗ ।) ୨। କୌଣସି ଜୀବକୁ ହତ୍ୟା କରି ତା ମାଂସକୁ ଖାଇବା—2. To kill an animal and eat its meat.
Māri khāibā মানান रंग लाना মেরে খাওয়া मारकर खाना

ମାରି ଗୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ପ୍ରହାର କରିବାକୁ ଆକ୍ରମଣ ବା ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନ କରିବା—1. To chase some one for attacking him. ୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଭୟ ଦେଖାଇବା—2. To threaten. ୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖାଇ ଗୋଡ଼ାଇବା (ଦେଖ)—3. Khāi go<u>rd</u>āibā (See)
Māri go<u>rd</u>ā(<u>rd</u>e)ibā মারতে দৌড়া मारने दौडना

ମାରିଚକ—ସଂ. ବିଣ (ମରିଚ+ଇକ)—ମରିଚ ମିଶ୍ରିତ—Seasoned with black pepper; peppered.
Mārichika

ମାରିତ—ସଂ ବିଣ (ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ=ମାରି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧। ବିନାଶିତ—1. Killed; destroyed. ୨। ଆହତ—2. Wounded. ୩। (ବୈଦ୍ୟକ) (ଧାତୁ ଆଦି) ଭସ୍ମୀଭୂତ—3. Oxidized; reduced to ashes; calcined. ୪। (ବୈଦ୍ୟକ) ଜାରିତ—4. (medical) Dessolved; reduced to an applicable form.
Mārita

ମାରି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To kill. ୨। ବିନାଶ କରିବା—2. To exterminate; to destroy. (ଉ—ଉଦ୍ଦ ଝିପିଝିପି କରୁଣ ଜଳ ବୃଷ୍ଟି, ମାରି ଦେଲେ ପୃଥ୍ୱୀରେ ଥିବାର ଧୂଳିଟି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩। ଚଞ୍ଚଳ ଚଞ୍ଚଳ ଭୋଜନ କରିବା—3. To eat briskly. (ଉ—ଅଖାଇ ଜାଣ ନ ଖାଏ ଭାତ, ମାରି ଦେଉଥାଏ-
Māri debā মেরে দেওয়া मार देना

ପିବାଣ ସାତ—ଉଗ ।) [ଦ୍ର—ଏହିପରି ପେଟେ ମାରି ଦେବା, ଢୋକେ ମାରି ଦେବା, ଥାଳଏ ଭାତ ମାରି ଦେବା, କଂସାଏ ପଖାଳ ମାରି ଦେବା ଇତ୍ୟାଦି ହୁଏ ।] ୪ । (କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ) ଶୀଘ୍ର ସମାଧା କରିବା—4. To accomplish a thing briskly; to hurry up ୫ । ଚଞ୍ଚଳ କୌଣସି କଥା ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—5. To speak briskly. ୬ । ଅଗ ପଛ ନ ବିଚାରି କଥା ପଦେ କହି ଦେବା—6. To make an offhand remark. (ଉ—ବାଣ୍ଡିଶାଳେ ଉଗୁଥିଲ, ପଦେ ଭୁଲି ପଦ ମାରି ବଅଲୁ ଲୋ ! ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ଭଗୁଥିଲ—ଉଗ)

ମାରି ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳ ବା କୌଶଳ ପୂର୍ବକ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇଯିବା; ଛଡ଼ାଇ ନେବା—To take away a thing by force or artifice; to snatch off. (ଉ—ଅକସ୍ମାତେ ଶ୍ୟେନ ପକ୍ଷୀ ଭୂଜ ନେଲା ମାରି । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀ ସଂହାର ।)
Māri nebā
মেরে লওয়া
मार लेना

ମାରି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହତ୍ୟା କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To kill; to murder. ୨ । ଖାଦ୍ୟ ଓ ଯତ୍ନ ଅଭାବରୁ (କୌଣସି ଜୀବକୁ) ଶୁଖାଇ ମରଣାପନ୍ନ କରିବା—2. To starve and neglect an animal to the point of death. (ଯଥା—ନିର୍ଦ୍ଦୟ ବାପ ପିଲାଗୁଡ଼ାକୁ ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ମାରି ପକାଇଲା) ୩ । (ହସାଇ ହସାଇ ବା କନ୍ଦାଇ କନ୍ଦାଇ) ଅକାନ୍ତ ବା ବେଦମ୍ କରିବା—3. To cause a person to laugh or weep to bursting; to cause a person to split his sides with laughter, weeping etc. (ଉ—ଧନଅ ଧମକ ଧମେଇଲ ! ଖାଣ୍ଡିଲ ନାକରେ ଡାଣ୍ଡିଲ ଗୁଣା, ମାରି ତ ପକେଇଲ—ଉଗ ।) ୪ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଅତି ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯିବା—4. (ironical) To look very odd or ugly.
Māri paka(ke)ibā
মেরে ফেলা
मार डालना

ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍, ମାର ଧାତୁ)—୧ । ହତ୍ୟା କରିବା; ପ୍ରାଣନାଶ କରିବା; ବଧ କରିବା—1. To kill; to murder; to slaughter. (ଯଥା—ମାଛ ମାରିବା; ମନୁଷ୍ୟ ମାରିବା ।) ୨ । ଆଘାତ କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା; ବାଡ଼େଇବା—2. To strike; to beat. (ଯଥା—ବିଧା ମାରିବା, ବେତ ମାରିବା, ନାତ ମାରିବା, ଗୋଇଠା ମାରିବା ।) [ଦ୍ର—ପ୍ରହାର କରିବାର ସାଧାରଣ ପିଟିବା ଅର୍ଥରେ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଯେଉଁ ଅଙ୍ଗ ବା ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର ପୂର୍ବକ ପ୍ରହାର କରାଯାଏ ତତ୍ ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ମାରିବା ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ପୁନଶ୍ଚ ଭୂମି ଅବରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା ଅର୍ଥରେ ମୁଣ୍ଡ ଶବ୍ଦ ପରେ ମାରିବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ, ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା ।] ୩ । ବିନାଶ କରିବା; ଲୋପ କରିବା—3. To destroy. (ଯଥା—ଛତ୍ର ମାରିବା, ଚେର ମାରିବା, ଜାତୁ ମାରିବା, ଉକୁଣି ମାରିବା ।) ୪ । ବାଡ଼େଇ ବିଦ୍ଧ ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇବା—4. To drive (e.g. a nail into the wall) by hammering. (ଯଥା—କଣ୍ଟା ମାରିବା; ଖିଲା ମାରିବା ।) ୫ । ସଲଗ୍ନ କରାଇବା; ଲଗାଇବା—5. To attach; to stick; to apply (ଯଥା— କାନ୍ଥରେ ଛବି ମାରିବା; ଲଫାପାରେ ଡାକ ଟିକଟ୍ ମାରିବା ।) ୬ । ଛାପ ବସାଇବା—6. To stamp to seal. [ଉ—କୋମଳ କପୋଳେ ଦାରୁଣ ଦଶନ ମାରିଛି ନିଜ ମୁଦ୍ରିକା । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] ୭ । ଶୁଖାଇବା; କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଥିବା ଜଳୀୟାଂଶକୁ ଉତ୍ତାପଦ୍ୱାରା ନିଃଶେଷିତ କରାଇବା—7. To dry up (the water from a thing); to exhaust water from a thing by drying it in the sun or over fire. (ଯଥା -ଭିଅଣରୁ ପାଣି ମାରିବା; ଲବଣି ମାରିବା) ୮ । ହରଣ କରିବା; କାଢ଼ିନେବା—8. To take away; to snatch off; to rob. (ଯଥା—ଡକାଇତମାନେ ମୋ ଠାରୁ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ିତକ ମାରିଲେ ।) ୯ । ଅପହାର୍ କରିବା; (ପରଧନ ଅଦି) ତୋଷରଫ କରିବା—9. To misappropriate. (ଯଥା—ପରଧନ ମାରିବା ।) ୧୦ । ବାଣ ବନ୍ଧୁକାଦି ଫୁଟାଇବା—10. To fire (a gun or firework). (ଯଥା—ବାଣ ମାରିବା; ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା ।) ୧୧ । ନିକ୍ଷେପ କରିବା—11. To throw. (ଯଥା—ବାଟୁଳି ମାରିବା; ଢେଲା ମାରିବା ।) ୧୨ । ଲମ୍ବିଥିବା ବସ୍ତ୍ର ଅଦ ଖୋସି ଦେବା—12. To tuck up. (ଯଥା—କଚ୍ଛା ମାରିବା; ଖୋସଣି ମାରିବା; ଫେର କାନ ମାରିବା ।) ୧୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା କୌଣସି ଫଳ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା—13. To do a thing with certain result. (ଯଥା—ଦଉଡ଼ ମାରିବା, ଛୁ ମାରିବା, ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା; ତାଳ ମାରିବା, ବାଜ ମାରିବା ।) ୧୪ । ଅଗ୍ନି ଉତ୍ପାଦନାର୍ଥ ଘଷିବା—14. To strike (e.g. a match) for producing fire. (ଯଥା—ଦିଅସିଲି ମାରିବା, ଝିକମକ ମାରିବା ।) ୧୫ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ କରିବା—15. To perform a special act. (ଯଥା -ବୁଡ଼ ମାରିବା, ଗୋଡା ମାରିବା, ହାଇ ମାରିବା, ଡୁଆଁ ମାରିବା; ତଗ ମାରିବା ।) ୧୬ । (ଅକର୍ମକ) ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; ଉଚ୍ଚ ଶବ୍ଦ କରିବା—16. To utter loudly; to make a loud sound. (ଯଥା—ଡାକ ମାରିବା, ହୁଡାଟ ମାରିବା ।) ୧୭ । (ସକର୍ମକ) ଚଞ୍ଚଳ ବା ପେଟୁ ଭାବରେ ଖାଇବା—17. To eat greedily. (ଯଥା—ସେ କଂସାଏ ପଖାଳ
Māribā
[ମରା(ରେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]
মারা
मारना

ମାରି ଖେଳିବାକୁ ଗୁଲିଗଲି ।) ୧୮ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପ୍ରବୃତ୍ତିକୁ ବା କ୍ଷୁଧା ଆଦିର ବେଗକୁ ଉପରୋଧ କରିବା—18. To bring under control; to restrain. [ଦ୍ର—ଲୁବ୍ଧକ ଯବନ ଆହାର କରୁଅଛି, ଶୋଷକୁ ମାରିଲେ ସେ ପାଣି ମୁଚୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୧୯ । (ସକର୍ମକ) ଦେହରେ ବୋଳିବା—19. To anoint, (ଯଥା—ଦେହରେ ତେଲ ମାରିବା) ୨୦ । (ଅକର୍ମକ) ପୀଡ଼ା ଦେବା; ପୀଡ଼ାଯୁକ୍ତ କରିବା—20. To be ailing. (ଯଥା—ପେଟକୁ ମାରିବା, ଛାତିକୁ ମାରିବା, କପାଳକୁ ମାରିବା) ୨୧ । (ସକର୍ମକ) ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—21. To prepare; to manufacture. (ଯଥା—ଘିଅ ମାରିବା; ଲୁଣ ମାରିବା ।) ୨୨ । (ସକର୍ମକ) ଭୂମିରେ ପୋତି କରି ଠିଆ କରାଇବା—22. To set up on the ground. (ଯଥା—ଯନ୍ତ୍ର ମାରିବା, ପତାକା ମାରିବା) ୨୩ । (ସକର୍ମକ) ବେଗପୂର୍ବକ କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ଗତି କରିବା—23. To move rapidly. (ଯଥା—ଘୋଡ଼ା ମାରି ଚାଲିଯିବା) ୨୪ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବହାର କରିବା—24. To apply a thing to its proper use. (ଯଥା—କଲମ ମାରିବା, ବ୍ରୁସ ମାରିବା) ୨୫। (ଅକର୍ମକ ଓ ସକର୍ମକ) କୌଣସି ପ୍ରକାରେ ସମୟ ଯାପନ କରିବା; କାଳ କାଟିବା-25. To spend one's time any how; to while away. [ଉ—ମାରି ମାରି ଗଲା କାଳକ. ଅଛି ରହିଗଲା ପାଳକ । ଭଗ ।] ୨୬ । (ସକର୍ମକ) ଦାଢ଼ୁଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ହାଣିବା—26. To cut with a sharp weapon. (ଯଥା—କାଠିଁଘର ଗଣ୍ଡି ମାରିବା) ୨୭ । (ସକର୍ମକ, ଶୀଘ୍ରତାବୋଧକ) ଅଙ୍କିତ କରିବା; ଲେଖିବା—27. To write; to draw (ଯଥା—ଗାର ମାରିବା, ଦସ୍ତଖତ ମାରିବା) ୨୮ । (ସକର୍ମକ) ନଳା ଆଦି ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଚାଳିତ କରିବା—28. To move; to ply (an instrument). (ଯଥା—କାଠରେ ରନ୍ଦା ମାରିବା) ୨୯ । (ସକର୍ମକ) ଖୋସି କରି ରଖିବା, ବାନ୍ଧି ରଖିବା; ଗୁଞ୍ଜିବା—29. To keep tied up or tucked up. (ଯଥା—ଅଣ୍ଟାରେ ଟଙ୍କା ପଇସା ମାରିବା) ୩୦ । (ସକର୍ମକ) ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତମତେ ଧାତୁ ଆଦି ମାରଣ କରିବା ବା ଭସ୍ମ କରିବା—30. To oxydize metals etc. by the Āyurbedic process. (ଯଥା—ସୁନା ମାରିବା, ପାରା ମାରିବା) ୩୧ । (ଅକର୍ମକ) ପ୍ରକଟିତ ହେବା; ଜ୍ୟୋତିଃ ପ୍ରକାଶ କରିବା—30. To flash. (ଯଥା—ବିଜୁଳି ମାରିବା; ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରିବା) ୩୨ । (ସକର୍ମକ) ପଶୁ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ହାତରେ ଆଉଁସିବା—32. To pat. [ଉ—ଚୁଚୁକାର କରି ଘୋଡ଼ାକୁ ମାରି କରି, ଦେଲେ ହରି ପିଠାର ଦରୁଡ଼ ବେକର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।] ୩୩ । (ଅକର୍ମକ) କାଟିବା; ବାଧିବା—33. To affect painfully. (ଯଥା—ଭୋବୁଅ ମାସିଅ ଶବ୍ଦ ମାରୁଛି) ୩୪ । (ସକର୍ମକ) ଲେଖା ହୋଇଥିବା ବିଷୟ ଉପରେ ଗାର ଟଣାଇବା; କାଟି ଦେବା—34. To score through a writing. ୩୫ । (ସକର୍ମକ) ଅନ୍ଧାରରେ ବା ପାଣି ଭିତରେ (ଯେଉଁଠାରେ ଆଖିକୁ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ସେଠା) ଭୂତଳକୁ ଛୁଇଁବା ପାଇଁ ହାତକୁ ବା ଗୋଡ଼କୁ ବା ହାତରେ ଥିବା ଯଷ୍ଟିକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇବା—35. To feel one's way with the help of one's hands, legs or stick.) ୩୬ । (ସକର୍ମକ) କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ନିଷେଧ ବା ଅନ୍ୟ ସୂଚନା କରିବା ବା ଠାରିବା—36. To covertly indicate or hint by the help of some article. (ଉ—ଧାତାବଣୁଁ ପ୍ରୀତି ଘଟିଲେ ହୃଦୟ ବହି ତେଲାଞ୍ଚଳ ମାରିବାର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳାକର ଚମ୍ପୁ ଧ ଗୀତ ।) ୩୭ । (ସକର୍ମକ) ପ୍ରୟୋଗ କରିବା; ବ୍ୟବହାର କରିବା; ବ୍ୟବହାରରେ ଲଗାଇବା—37. To apply; to bring into use. (ଉ—ନରମାଇଲି ! କାହିଁ କଥା ନେଇ କାହିଁ ମାଇଲ—ଭଗ) । ୩୮ । (ସକର୍ମକ) ଦେହରେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା; ଭିଡ଼ିବା—38. To put on the body. (ଯଥା—ମୁଣ୍ଡରେ ଟୋପି ମାରିବା; ଟୋପା ମାରିବା) । ୩୯ । (ସକର୍ମକ) ମନକୁ ବିରସ କରିବା—39. To sadden. (ଯଥା—ସେ ମନ ମାରିକରି ବସିଛି) । ୪୦ । (ସକର୍ମକ) କଣ୍ଡୁ ଉପଶାନ୍ତ କରିବା—40. To satiate (itching)(ଯଥା—କଣ୍ଡୁ ମାରିବା) । ୪୧ । (ସକର୍ମକ) ଜଳ ସିକ୍ତକରିବା;ପାଣି ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା; ଛାଟିବା—41. To splash or sprinkle with water. (ଯଥା—ଆଖିରେ ପ୍ରତିଦିନ ଥରେ ଥଣ୍ଡା ପାଣି ମାରିଲେ ଦୃଷ୍ଟିଶକ୍ତି ଭଲ ରହେ; (ଉ—ନଅମୀ ନାମ ! ହୃଦରେ ମାରୁଛି ଗୋବର ପାଣି—ଭଗ) । ୪୨ । (ସକର୍ମକ) (ଜାତି) ନଷ୍ଟ କରିବା; ଅପବିତ୍ର କରିବା—42. To spoil; to cause loss (of caste). (ଯଥା—କଳାପାହାଡ଼ ରଜା ଅମେଧ ଖୁଆଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ଜାତି ମାରିଲେ । ୪୩ । (ସକର୍ମକ) (ଆଖି) ଠାରିବା; ଆଖିଦ୍ୱାରା ଇଙ୍ଗିତ କରିବା— 43. To wink significantly. (ଯଥା-ମୁଁ କପଟ କହିବାକୁ ବାହାରିଥିଲି. କିନ୍ତୁ ସେ ମୋତେ ଆଖି ମାରିଦେବାରୁ ମୁଁ ଚୁପ ହୋଇଗଲି) । [ଦ୍ର– ମାରିବା କ୍ରିୟା ସଙ୍ଗେ ଧରିବା, କାଟିବା, ହାଣିବା ଆଦି କ୍ରିୟା ସହିତରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ମାରିବା ଶବ୍ଦର ବ୍ୟବହାର ହୋଇ ପ୍ରଚଳିତ କେତେକ ପ୍ରବଚନ । ଯଥା—୧ । ଛେଳିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା ନ୍ୟାୟ । ୨ । ଝିଅକୁ ମାରି ବୋହୂକୁ ଶିଖାଇବା ।

୩ । ହାତରେ ନ ମାରି ଭାତରେ ମାରିବା । ୪ । ମୂର୍ତ୍ତି ମାଇଲେ ଯିବ ସରି, ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ କର୍ପା କଳ । ୫ । ଦେବ-ଦେଉଳୀକି କୋଳଥ ମଣ୍ଡା, ତହିଁ ମାରଥିବ ଗେବ, ଯେବେ ଯିମିତି ମାଗି ଅଇଲେ ଗେବ ଚଢ଼ିକରି ଦେବ । ୬ । ଧରି ମାଇଲେ ସେ, ବାନ୍ଧି ମାଇଲେ ସେ । ୭ । ଧରି ମାଇଲେ ସିଦ୍ଧେ ମରନ୍ତି । ୮ । ମାରଗଲେ ମହାପାତକେ ଶୃଙ୍ଖ ଥିଲେ ଜଳକା । ୯ । ଖାଲି ମକୁଦା ଫେରଫାର, ବୋହୋର ପଇସା ଅଣ୍ଟାରେ ମାର ।]

[ଦ୍ର—ମାରିବା କ୍ରିୟା ନାନା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଓଡ଼ିଆରେ ମହାବର (idiom ବା ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ)ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ନିମ୍ନରେ ତହିଁର କେତେ-ଗୁଡ଼ିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ଦିଆଗଲା :—

ଅକ୍ଷର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଶୀଘ୍ର ଗୁଡ଼ିଏ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା; ୨ । ଲେଖା ହୋଇଥିବା ଅକ୍ଷର ଉପରେ ଗାର ପକାଇ କାଟି ଦେବା ।

ଅଣଉଦଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟାର୍ଥ)—ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ଭୋଜନ କରିବା ।

ଅଣିଖିଲା(ଳ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ର ଅଖର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡରେ ଚକକୁ ପିନ୍ଧାଇ ଦେବା ପରେ ଅଖର ଚୂଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରରେ ଖିଲ ଭରିବା (ଯେପରି କି, ଚକ ବୁଲିବାବେଳେ ଅଖରୁ ଖସିଲା ନ ଯିବ) ।

ଅଣ୍ଟାକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଟାବନ୍ଧା ।

ଅଣ୍ଟାରେ (ଗୋଟାଲି, ପଇସା, ଟଙ୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଲୁଗାର ଯେଉଁ ଖଣ୍ଡ ଅଣ୍ଟାକୁ ବେଢ଼ିଥାଏ, ସେହି ଖଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟାଲି ଆଦି ରଖି ଗୋସଣି ମାରିବା ।

ଅନ୍ଧାଜ ମାରିବା, ଅନ୍ଧାରୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟର ତଥ୍ୟ ବା ପ୍ରକୃତ କଥା ନ ବୁଝି ଅନୁମାନ କରି କହିବା ।

ଅନ୍ଧାରି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୃଙ୍ଗଘର ହାଣ୍ଡିଅନ୍ଧର ତ୍ରିକୋଣାକାର ମେଲା ଅଂଶକୁ ପଟାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା ।

(ଅମୁକକୁ) ଅପସ(ସା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଳୁଗୁଣା ଦେବା; (ଅପସରି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଛୁଗୁଲେଇବା ବା ବ୍ୟଙ୍ଗ କରିବା ।

ଅପସ୍ମାର(ରୁ) ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଅପସ୍ମାର ବାତର ଆକ୍ରମଣ ।

(ଡଙ୍ଗାରେ) ଅସ୍ତା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାର ପଟାମାନଙ୍କ ଫାଟରେ ବା ସନ୍ଧିରେ ଛେଚି ହୋଇଥିବା ତନ୍ତୁମୟ ଛେଲି ଭରତି କରି ଫାଟକୁ ନିରୁଦ୍ଧ କରିବା ।

ଆଖି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅକ୍ଷିଦ୍ୱାରା ଠାରିବା; ୨ । ଅକ୍ଷିଠାର-(ଅକ୍ଷିଠାର ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ନିଷେଧ କରିବା ।

ଆଖି ମିଟିକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ଷିପତାକୁ ବାରଂବାର ଖୋଲିବା ଓ ବୁଜିବା; ଅକ୍ଷିକୁ ମିଟି ମିଟି କରିବା; ଅକ୍ଷିକୁ ବାରଂବାର ପିଛୁଡ଼ିବା ।

ଆଫା(ପ୍ପା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପ୍ପା କରିବା; ଅକ୍ଷିରେ ଗୁଣ୍ଡ ଆଦି ପଡ଼ି ଅକ୍ଷି ଭିତର ଖଞ୍ଜି ହେଲେ ମୁହଁକୁ ଆଁ କରି ମୁହଁରେ ହାତ ପାପୁଲିକୁ ବା କନାବଣ୍ଡାକୁ ମାଡ଼ି ତହିଁ ଉପରେ ଜୋର୍‌ରେ ପାଟିବାଟେ ନିଶ୍ୱାସ ମାରି ହାତ ପାପୁଲି ବା ଉକ୍ତ କନାବଣ୍ଡା ଉଷୁମ ଥାଉଁ ଥାଉଁ ତାକୁ ଖଞ୍ଜୁଥିବା ଅକ୍ଷି ଉପରେ ମାଡ଼ିବା (ଏପରି କଲେ ଅକ୍ଷିର ଖଞ୍ଜା କମିଯାଏ) ।

(ଅମୁକକୁ) ଆହ୍ୱାର ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମୃଗୀ ବାତର ଆକ୍ରମଣ । (ଆହ୍ୱାର ଛଡ଼ା ମାରିବା, ଆହ୍ୱାର ଛାଟ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଆହୁ(ଉ)ଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନୌକାକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଆହୁଲା ଚଳାଇବା ବା ଆହୁଲାଦ୍ୱାରା ପାଣିକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଉକୁଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କେଶ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଉକୁଣିମାନଙ୍କୁ ବାଛି ନାଶ କରିବା ।

ଉଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଝାଙ୍କିବା; ଲୁଚି କରି ବାରଂବାର ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଦେଖିବା ।

ଉହ୍ଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କମ୍ପ ଜ୍ୱରରେ ନାକପୁଡ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଉଠିଥିବା ରକ୍ତଫୋଟକକୁ କଅଁ କଣ୍ଟା ବା ଅନ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମ କଣ୍ଟା-ଦ୍ୱାରା ଫୋଡ଼ି ତହିଁରୁ ରକ୍ତମୋକ୍ଷଣ କରାଇବା; ୨ । ପାଲିସ୍ କରିବା ପାଇଁ ଧାତୁ ଓ କାଠ ଜିନିଷ ଉପରେ ଉହ୍ଲା ଘଷିବା ।

ଉହୁଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉହୁଙ୍କିବା; ଉପରକୁ ଉହୁଙ୍କି ଉଠିବା ।

ଓଡ଼ଶ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲୁଗା ଓ ବିଛଣା ଆଦିରୁ ଛାରପୋକଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରିବା ।

କଉପୁନି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌପୀନ ପରିଧାନ କରିବା ।

କଂସାଏ ପଖାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ କଂସାପୂର୍ଣ୍ଣ ପଖାଳ ଭାତ ଖାଇବା ।

କଂସା କଂସା ପଖାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି କଂସାଏ ଲେଖାଏଁ (କଂସାକୁ କଂସା ପଖାଳ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଖାଳ ଭାତ ଖାଇବା ।

କଙ୍କାଳକୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଙ୍କାଳରେ ବିନ୍ଧା ବା ବ୍ୟଥା ହେବା । (କଙ୍କାଳ ବାଡ଼ିକି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

କଚ୍ଛ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଗୋଟାଏ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଗ ପାଖରୁ ବୁଲାଇ କରି ନେଇ ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିବା; (ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା ବ୍ୟକ୍ତି) ଗୋଟିଏ କାନିକୁ ନେଇ ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିବା ।

(ଏହିପରି କାଣିଆକଚ୍ଛ ମାରିବା, ମୁଠି କଚ୍ଛ ମାରିବା, ପାଇକଚ୍ଛ ମାରିବା ଆଦି ହୁଏ ।)

କଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଠ ଆଦିରେ ଥିବା କୋଣକୁ କାଟି ଗୋଲ କରିବା ।

କଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଣା ବା ଗାତକୁ ବୁଜି ଦେବା ।

କଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଣ୍ଟାକୁ ବାଡ଼େଇ କରି ଦୃଢ଼ କରିବା; ୨ । କଣ୍ଟାରେ ବଥ ଆଦିକୁ ଫୋଡ଼ିବା ।

କଣ୍ଟିକଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଗଳ-ମୁଣ୍ଡାକୁ କଣ୍ଟି ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଖିଲ ମାରିବା ।

କଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୋଡ଼ିଦ୍ୱାରା ହିଡ଼ର ଦୁଇପାଖ ମାଟିକୁ ପତଳା କରି ଚାଞ୍ଛିବା; ହିଡ଼ କଡ଼ କରିବା ।

କଥା ଭ’ ପଦ ମାରବା (ମାରଦେବା)—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥାବାର୍ତ୍ତା ମଧ୍ୟରେ ଦୁଇ ପଦ କଥା କହିଦେବା;
୨ । ଅଗ ପଛ ବିଚାର ନ କରି ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

କବାଟ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଆର ବନ୍ଦ କରିବା; କବାଟ ଦେବା;
୨ । କବାଟକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବନ୍ଦ କରି ସେଠାରେ ଥିବା ବାଟକୁ ରୋକିବା ।

କବାଟରେ ମାରବା—ଦେ. ବି—ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା କବାଟକୁ ଖୋଲି ଦେବା ପାଇଁ କବାଟରେ ହାତ ବା ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

କଲମ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଲମରେ ଚଞ୍ଚଳ ଲେଖିଦେବା ।

(କାନରେ) କଲମ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ ଓ ମୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଫାଙ୍କରେ କଲମ ଖୋସିବା ।

(ଗାମୁଛରେ) କଳାଦାଗ ମାରବା—ଦେ. ବି—ଗାମୁଛରେ ଚଉଡ଼ା ଚଉଡ଼ା କଳା ଦାଗମାନ କରିବା ।

କହୁଣୀ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କହୁଣୀରେ ଆଘାତ କରିବା ।

କାଚ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁନିଆ କାଚଦ୍ୱାରା ଶରୀରକୁ ଫୋଡ଼ି ଦେହରୁ ରକ୍ତ ମୋକ୍ଷଣ କରାଇବା ।

କାଛୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଛୁ ଅଙ୍ଗକୁ ଚିପି ଚର୍ମରୁ ପୂଜ ବା ଜଳ ବାହାର କରିବା । (ଏହିପରି ଘିମିରି ମାରିବା; କୁଣ୍ଡିଆ ମାରବା ହୁଏ) ।

କାଡ଼ୁଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଙ୍ଗାକୁ ଟେକାଇବାପାଇଁ କୂଳର ଖଣ୍ଡଦୂରରେ ମାଟି ଉପରେ କାଠ ପୋତିବା ।

କାଡ଼ୁ(ଞ୍ଚୁ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର କଳଙ୍କ କରାଇବା ।

କାଣ୍ଡ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶର ମାରିବା ।

କାଣ୍ଡୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଣ୍ଡୁର ଉପଶମ କରାଇବା ।

କାତ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଢଙ୍ଗାକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଲମ୍ବ ବାଉଁଶକୁ ଜଳାଶୟର ନିମ୍ନଭୂମିରେ ଲଗାଇ ଠେସିବା ।

କାଦ ମାରବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି—କାତ ମାରବା ।

କାନରେ (ଫୁଲ ଆଦ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନର ଓ ମୁଣ୍ଡର ମଝି-ଫାଙ୍କରେ (ଫୁଲ ଆଦ) ଖୋସିବା । (ଏହିପରି ପେନ୍‌ସିଲ ମାରବା, ପିକା ମାରବା ହୁଏ ।)

କାନ୍ଧ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅଠାରଙ୍କ ଭାଷା)—ଲୋଟାର ବା ଗରାର (ତଳ ମାରବା—ବିପରୀତ) ମୁହଁପାଖ ବା ପନ୍ଦ ପାଖର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶକୁ ଭିଆର କରିବା ।

କାରୁଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୃତବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତାହ କ୍ରିୟା ସମ୍ପାଦନ କରିବା; କ୍ରିୟା ଧରିବା । ଦେ. ବି—ଗୃହର ଅଙ୍ଗରେ ପୋକ ଲାଗିଯିବା ।

କିଲା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମି ଉପରକୁ ଖିଲ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

କୁଆଁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗଛ ବା ଗଛା)—ଅଗରୁ କୋମଳ ଶାଖା ବାହାର କରିବା ।

କୁଢ଼ିଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ଥାୟୀ କୁଟୀର ନିର୍ମାଣ କରିବା ।

କୁଣ୍ଡିଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚମକୁ ଚିପି କୁଣ୍ଡିଆକୁ ଲୋପ କରିବା ।

କୁଦା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲମ୍ଫ ପ୍ରଦାନ କରିବା; କୁଦିବା ।

କୁହାଟ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୂରକୁ ଶୁଭିବା ଭଳି ଉଚ୍ଚ ଧ୍ୱନି କରିବା ।

କେଞ୍ଚା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚେଙ୍କାରେ କେଞ୍ଚିବା ।
୨ । ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା କେଞ୍ଚିବା;

କେଟେରଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଣ ପକାଇବା । ଦେ. ବି—କଟୁଆ ମାରବା (ଦେଖ)

କୋଡ଼ସ୍ / କୋରଡ଼ା / କୋରଡ଼ା } ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛାଟ ବା ଚାବୁକରେ ପ୍ରହାର କରିବା ।

କୋଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ହଣା ଯାଇଥିବା ବା ଅଳ୍ପ ଅସମତଳ ମାଟିକୁ କୋଡ଼ିରେ ସମତୁଲ କରିବା ।

ଖଙ୍କାର ଖା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଣ୍ଠରୁ ଶ୍ଲେଷ୍ମା ସଫା କରିବାଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା ।

(ମୁହଁକୁ) ଖଟ ମାରବା—ଦେ. ବି—୧ । ଖଟର ତେଜ ମୁହଁକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା; ୨ । ଖଟ ବଙ୍କଭାବରେ ଦେହରେ ପଡ଼ିବା ।

ଖଡ଼ୁମୁସା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି-(ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ) ହାତରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ଖଡ଼ୁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖଣ୍ଡ ମାରବା—ଦେ. ବି—ଖଣ୍ଡା ବା ଛୁରୀଇତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ୍ୟର ବଳ-ପୂର୍ବକ ଅପହରଣ ।

ଖଣ୍ଡିକାଶ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଉପସ୍ଥିତି ଅନ୍ୟକୁ ଜଣାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକାଧିକ ଥର ସାମାନ୍ୟ କାଶିବା ।

ଖରଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଦେହକୁ ଲୁହାର ପାନିଆଦ୍ୱାରା କୁଣ୍ଡାଇବା ।

ଖିଲ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୋଟ ଖିଲାକୁ ଭୂମିରେ ବା କାଠରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

ଖୁଣ୍ଟ ବା ଖୁଣ୍ଟାଣିଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ନାମରେ ଚୁଗୁଲି କହିବା ।

ଖୁଣ୍ଟା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘରର ଚାଳରୁ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା କୁଟା ଜାଗାରେ ନୂଆ କୁଟା ବା ନଡ଼ା ପୂରାଇବା
୨ । ଧାନ କିଆରିର ଯେଉଁ ଅଂଶମାନଙ୍କରୁ ଧାନ ଗଛ ନଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରୁ ବା ଯେଉଁରୁ ବୁଣ ବା ଚଳ ଆଣି ରୋଇବା ।

ଖୁନ୍ଦା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଠାର ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଠି ପାଖ ଦ୍ୱାରା ଗାଲରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖୁର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କ୍ଷୁରରେ କ୍ଷୌର କରିବା ।
୨ । ଖୁରରେ ହାଣିବା ।

ଖୁରା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖୁରା ଖାଇବା (ଗଣ୍ଡ ଓ ବଳଦ ଆଦ) ଖୁରାରେ ଭୂଇଁକୁ ସମ୍ମୁଖ ହେବା; ଖୁରାରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଖୁରୁଡ଼(ଡୁ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆକୁ ଦନା କେତେ ଘରେ ରଖିବାଦ୍ୱାରା ନଡ଼ିଆକୁ ପାଣି ଶୁଖିଯାଇ ତାହା ଖୁରୁଡ଼ରେ ପରିଣତ ହେବାର ଉପାୟ କରିବା ।

ଖେଞ୍ଚା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପ୍ରସ୍ତାବିତ କାର୍ଯ୍ୟ ସମାହିତ ହେବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ବିଘ୍ନ ଘଟାଇବା ।

ଖେଭ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳ ଅଭାବରୁ ବା ସହୁ ଅଭାବରୁ ଫସଲ ଶୁଖି ମରିଯିବାର କାରଣ ହେବା; ଶୁଖି ଯାଉଥିବା ଫସଲକୁ ପାଣି ନ ମଡ଼ାଇବା ।

ଖେପା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ଗୋଡ଼କୁ ଏକତ୍ର ଚଳାଇ ଡ଼ିଆ ମାରବା । ୨ । ଖେପା ଦଉଡ଼ିର ସାହାଯ୍ୟରେ ନଡ଼ିଆ ଗଛ ଓ ତାଳ ଗଛ ଆଦିକୁ ଚଢ଼ିବା ।

ଖେପି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖେପା ମାରବା । ୨ । (ଘୋଡ଼ା) ଚାର ଗୋଡ଼ରେ ଲମ୍ଫ ଦଉଡ଼ିବା ।

ଖୋଷା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ଜୁଡ଼ା ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା ।

ଖୋସଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ଅଣ୍ଟା ପାଖେ ଥିବା ଦୁଇ ଉପରିସ୍ଥ ଅଂଶକୁ ଗଣ୍ଠି ପକାଇ ଖୋସିବା ।

ଗଜା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଜୁରିବା ।

ଗଡ଼ା(ଡ଼ୋ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ଉପବାସରେ ମାରି ପକାଇବା; ୨ । କୌଣସି ପରିବାରର ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କଳହଭାବରେ ମରିବାର କାରଣ ହେବା ।

ଗଡ଼େଇ ଚଢ଼େଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ମାଡ଼ ଖାଇ ଭୂଇଁରେ ଗଡ଼ୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ତାଙ୍କୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ପ୍ରହାର ବା ଆଘାତ କରିବା ।

(ବାଉଁଶର ବା କାଠର) ଗଣ୍ଠି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କଟୁରି, ବାସି ବା ଭୁସୁଡ଼ିରେ ବାଉଁଶର ଗଣ୍ଠିକୁ ହାଣିବା ।

ଗଦା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଗଦା କରି ରଖିବା ।

ଗପ(ପା, ପ୍ପା) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଲୁଚି କରି ରହିବା । ୨ । ମୌନ ରହିବା ।

ଗପ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥା ଗପିବା ।

ଗଫା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ବଡ଼ ବଡ଼ ଗୁଣ୍ଡାରେ ଭୋଜନ କରିବା ।

ଗଲ୍ଲ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜାଣ୍ଡୁ ମାରବା (ଦେଖ)

ଗସ୍ତ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏଣେ ତେଣେ ବୁଲିବା; ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରିବା ।

ଗାଣ୍ଡି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । ଗୁଦା ମୈଥୁନ କରିବା । ୨ । ସ୍ତ୍ରୀ ମୈଥୁନ କରିବା । ୩ । ପ୍ରତାରଣା କରିବା; ଠକାଇବା ।

ଗାଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗାତକୁ ପୋତିବା ।

ଗାଡେ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଡ଼ ଦେବା ପାଇଁ ଖୁଦାଏ କଣ୍ଟା ଗୋଟିଏ ଗାତରେ ପୋତିବା ।

ଗାର(ରେ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଳ୍ପ ବିଷୟ ଲେଖି ଦେବା । ୨ । ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଶେଷ ହୁକୁମ ଦେବା ବା ଦସ୍ତଖତ୍ କରିବା । ୩ । ହଳରେ ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ ହଳ କରିବା ।

ଗାଲ ଫି(ଫୁ)ଡ଼(ଢ଼, ଢ଼ୁ)କା(କ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଘ) ଅଗରେ ଶିକାରକୁ ଦେଖି ଗାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ବିକଟ ମୁଖଭଙ୍ଗି କରିବା ।

ଗାଲୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାମ୍ଭିକତା ପ୍ରକାଶ କରି କୌଣସି ବିଷୟକୁ (ଗାଲୁ ଗୁଲୁଡ଼ୁ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଫୁଲୁଡ଼ାଇବା ।

ଗିଲା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଖାଇବା ।

ଗିଲା(ଲେ ଇ-ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି. କୌଣସ ଲୋକଙ୍କୁ ବାରଂବାର ଖାଇବାକୁ ଦେଇ ବ୍ୟତିବ୍ୟସ୍ତ କରାଇବା ।

ଗିଲା(ଲେ)ଇ ଗିଲା(ଲେ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ଭୋଜନ କରାଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ କରାଇ ମାରି ପକାଇବା ।

ଗୁଣ୍ଡା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଫା ମାରବା (ଦେଖ)

ଗୁଣ୍ଡା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥଳରେ ମଝିରୁ ଉଡ଼ି ଯାଇଥିବା ରୁଅର ସ୍ଥାନରେ ନୂଆ ରୁଅ ଗୁଞ୍ଜିକରି ଭରତ୍ତ କରିବା ।

ଗୁଡ଼େଇ ଭୁଡ଼େଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦେହର ସବୁପାଖେ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଗୁମ୍ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ ହୋଇ ରହିବା । (ଗୁମ୍‌ସୁମ୍ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଗୁଲ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକଦ୍ୱାରା ଗୁଳ ଫାଏର୍ କରିବା ।

ଗୁଳୁମ ମାରବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ପେଟ ଉପରେ କଷାଯୁକ୍ତ ଔଷଧାଦି ଲେପନ-(ଗୁଲୁ ମାରବା—ଦେଶଜ ରୂପ) ପୂର୍ବକ ଖଚ୍ଚୁଆଚ୍ଛାଦନ କରି ପେଟରେ ହୋଇଥିବା ପ୍ଳୀହାବୃଦ୍ଧି ରୋଗକୁ ନାଶ କରିବା ।

ଗେଫା(ବା) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଗଫା ମାରବା, ଖାଇବା ।

ଗେଦ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ମଣ୍ଡାପିଠା ଆଦି (ଯଥା—କୋଳଥ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା, ନଡ଼ିଆ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା, ମୁଗ ପୁରଦିଆ ମଣ୍ଡା) କୁ ବାଣ୍ଟିବା ବେଳେ ଚିହ୍ନି ପାରିବା ପାଇଁ ତହିଁ ଉପରେ ସଙ୍କେତ ସ୍ୱରୂପ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଛାପଚିହ୍ନ ଦେବା ।

ଗୋଇଠା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ବଳ ସହିତ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରିବା । [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ପଦାଘାତକୁ ଗୋଇଠା ଓ ଅନ୍ୟ ଜୀବର ପଦାଘାତକୁ ଲାତ ମାରବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ଗୋଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ଧାର ରାତିରେ ବାଟରେ କମ୍ପା ପାଣିରେ ଯିବା ସମୟରେ ପାଣିର ଗଭୀରତା ଆଦି ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଚାଲିବା ପୂର୍ବରୁ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ସେ ସ୍ଥାନକୁ ଛୁଇଁବା । ୨ । କାଦୁଅ ବା ମାଟିଗୁଳା ଆଦି ଥିବା ଅସମତଳ ସ୍ଥାନକୁ ସମତଳ କରିବା ଲାଗି ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଚଲାଇବା ।

ଗୋତା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ବୁଡ଼ ଦେଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ଉଠିବା—୨ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା କରିବା ।

ଗୋଦ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଜୀବର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର ବଂଶର ସମସ୍ତ ଜୀବଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିବା ବା କରାଇବା ।

ଗୋବର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ଗୋବର ଲେପିବା ।

ଗୋବରପାଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ପରିଶୁଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋବର ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା । [ଦ୍ର—ଚଉଥିମିନାଶୀ, ଘରରେ ମାରୁଛି ଗୋବର ପାଣି —ଭଗ ।]

ଗୋରୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଗୋବଧ କରିବା—୨ । ଚଉର ପାତଦ ଗୋରୁର ଅପମୃତ୍ୟୁ ହେଲେ ପୁରାଣର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ଗୋ-ସ୍ୱାମୀ ରୂପେ ଉକ୍ତ ଅପମୃତ୍ୟୁର ପାପରେ ଭାଗୀ ହେବା ।

ଗ୍ରାସ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଭୋଜନ କରିବା ।

ଘଣ୍ଟି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି (କଂସାରିଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଭାଷା)—ତମ୍ବା, ପିତଳ ଆଦିକୁ ଏକାଠି କରି ଅଗ୍ନିରେ ତାକୁ ତେଡ଼ା ତେଡ଼ା କରି ଢାଳିବା ପରେ, ତାଙ୍କୁ ହାତୁଡ଼ିରେ ପିଟି ପତଳା କରିବା ।

ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଜ୍ରଧ୍ୱନି ହେବା ।

ଘଣ୍ଟା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଟି ଘଣ୍ଟା ବଜାଇବା ।

ଘା
ଘାଆ } ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଚ୍ଛେଦ ମାରିବା ।

ଘାଏ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଥରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଘାଏ ଘାଏ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ଥର ଥର କରି ଚ୍ଛେଦ ମାରିବା ।

ଘାସ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରୁ ଘାସକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବା ବା ଚାଞ୍ଛିବା ।

ଘିଅ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲହୁଣୀକୁ ଅଗ୍ନି ଉତ୍ତାପରେ ତରଳ କରି ତହିଁରୁ ଘୃତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା । [ଦ୍ର—ପ୍ରକୃତରେ ଘିଅ ମରିଯାଏ ନାହିଁ; ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ତାକୁ ତରଳ କରିବାଦ୍ୱାରା ଘୃତ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ।]

ଘିମିରି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଉଠିଥିବା ଘିମିରିକୁ ନଖ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଚିପି ତାକୁ ଲୁପ୍ତ କରିବା ।

ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଦ୍ରାବସ୍ଥାରେ ନାକଦ୍ୱାରା ଘୁଡ଼ ଶବ୍ଦପୂର୍ବକ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବା ।

ଘୋଷା, ଘୋଷିଆ,
ଘୋ ଓ ଘାଆ } ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବହୁଲୋକଙ୍କର ଗୋଳମାଳରେ ଆପଣାର ସ୍ୱରକୁ ମିଶାଇ ପାଣ୍ଠି କରିବା ।

ଘୋଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଉପରେ ବସି ଘୋଡ଼ାକୁ ଦଉଡ଼ାଇ ନେଇ ଚାଲିଯିବା ।

ଘୋଅଁରଉଡ଼ ମାରବା—ଦେ.କ୍ରି. (ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ପାଲବାଲାଦଳର ଗାୟକ)—ଗ୍ରାମର ମୂଳ ବା ବେଣ୍ଟଦ୍ୱାରା ଅପର ପକ୍ଷକୁ ଉଡ଼ ମାରିବାର ବା ଭୂଷିବାର ଅପଯଶ କରିବା ।

ଚକ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପହୁଅ ମାରବା (ଦେଖ)

ଚକମକ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଗ୍ନି ସ୍ଫୁଲିଙ୍ଗ ବାହାର କରିବା-ପାଇଁ ଚକମକ ପଥରରେ ଲୁହାକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଚକରେ ମାଣିକାଠି(ଖୁଣ୍ଟି) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକର ତଳପଟର କେନ୍ଦ୍ରରେ କାଠି ପୋତିବା ।

ଚଟକଣା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଟକା ବରତଳଦ୍ୱାରା କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର ମାଂସଳ ସ୍ଥାନ (ଯଥା—ଗାଲ)ରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଚଟକଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କରତଳର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ଚଟକଣା ମାରିବା ।

ଚଟୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଣ୍ଡିରେ ଥିବା ଖାଦ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ବା ପାକଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଚଟୁଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ।

ଚଡ଼ଚଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ମାରବା (ଦେଖ)

ଚଡ଼ୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ରୋଗ ଅବଚାରଣାର୍ଥ) ଲୁହାର ଚଡ଼ୁକାଠକୁ ଅଗ୍ନିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ତପ୍ତ କରି, ଦେହର ଶିର ଦେଖି, ତାହା ଲଗାଇ ଦେବା ।

ଚନ୍ଦନ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ଘୋରି ବୋଳିବା ।

ଚନ୍ଦନ ଠୋପା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କପାଳରେ ଚନ୍ଦନର ବଡ଼ ବିନ୍ଦୁ ଲଗାଇବା ।

ଚୁଇଁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିତ୍ରକାରତା ସହକାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ (ଚୁଇଁଅଁ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛୋଇ ନେବା ।

ଚୁଉଁ(ଇ) ଚୁଉଁ(ଇ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶ ଘୋର ବେଦନାପୂର୍ବକ ହେବା ।

ଚୁପ(ପ୍ର)ଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଟକଣା ମାରବା (ଦେଖ)

ଚୁରୁକ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁରୁକଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଚୁଲଗୁଡ଼ ମାରବା—ଦେ କ୍ରି—ଘରର ଚୁଲର ତଳ ପାଖର ବାଡ଼ିଶକୁ ବା ବଡ଼କୁ ହାତରେ ଗୋଡ଼ରେ ଧରି ଧରି ଗଢ଼ କରିବା ।

ଚଅଁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାତଲା ଲୌହଶଳାକା ଦେହରେ ମାରି ଦେବା ।

ଚଡ଼େଇ ଚଡ଼େଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ବିରକ୍ତ କରି ଅଥୟ କରିବା ।
(ଚଡ଼େଇ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚଡ଼ା କାଟିବା, ଦେହରେ ଚନ୍ଦନ ବା ତିଳକ ରେଖାମାନ ଅଙ୍କିତ କରିବା ।

ଚରୁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଝୁଙ୍କ୍ ରୁଚି ଲମ୍ଫ ଦେବା ।

ଚଲ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଚଲ ପରି ଧାମ୍ପି କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ନେଇଯିବା ।

ଚନ୍(ନ୍) ଚନ୍(ନ୍) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜ୍ୱରରେ ପୋଡ଼ିବା ପରି ଶରୀରରେ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବେଦନା ଜଣାଯିବା ।
[ଦ୍ର—'ଚୁହିଁ ଚୁହିଁ' ଅପେକ୍ଷା ଚନ୍ ଚନ୍ ଲଘୁତର ।]

ଚୁଁ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁଁ କରିବା; (ନବାଗତ ବଧୂମାନେ) କଥା (ଚୁଁ ଚୁଁ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ନ କହି 'ଚୁଁ' ଶବ୍ଦଦ୍ୱାରା ଗୁରୁଜନଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିବା ।

ଚୁଚୁକାଇ(ରି)ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖଦ୍ୱାରା ଚୁ ଚ ଶବ୍ଦ କରି ପାଳିତ ପଶୁ ଆଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ବାତ୍ସଲ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ଚୁପ୍ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା ।

(ଗାଲରେ) ଚୂନ କଳା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଣ୍ଡ ଦେବା ବା ଲଜ୍ଜିତ କରାଇବା ପାଇଁ, ତାହାର ଏକ ଗାଲରେ ପଞ୍ଚାଏ ଚୂନ ଓ ଅନ୍ୟ ଗାଲରେ ପଞ୍ଚାଏ କଳା ବୋଳିବା ।
(ଚୂନ କାଳି ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଚୂନ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାନରେ ଚୂନ ଲଗାଇବା । ୨ । ଘରର କାନ୍ଥରେ କଳି ଚୂନ ବୋଳିଆ ପାଣି ଲେପିବା, ଚୂନ ସଫେଦ କରିବା ।

ଚେର ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଛ) ଆପଣାର ଚେରକୁ ଭୂଇଁ ମଧ୍ୟକୁ ବିସ୍ତାରିତ କରିବା ।

ଚ୍ଛେଦ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସାପ) କୌଣସି ଜୀବକୁ ଦନ୍ତଦ୍ୱାରା ଥରେ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । କୌଣସି ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

ଛଡା(ଡ)ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ମେଣ୍ଢା ଛଡାକୁ ଗୁହରବା; ୨। ମେଣ୍ଢା ଛଡାକୁ ଭୂଇଁରେ ପୋତି ତା ଉପରେ ବସିବା । [ଦ୍ର—ଯେପରି ଗୁହୁରିଆ, ମଇଁଷିଆଳ ଓ ବାବାଜୀମାନେ କରନ୍ତି ।]

ଛତଆ ମାରବା—ଦେ. କି.—(ଦାଲ୍ମ ବା ଜଳ ବା କୌଣସି ପଦାର୍ଥ) ଛତଆ ବା ଛତ୍ରାକାର ଛତୁଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହେବା ।

ଛପଟିଆ ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ଧପାବାଜି କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ନେଇଯିବା । ୨ । (ବ୍ୟାଘ୍ର, ବରଗଡ଼ ଆଦି) ଲୁଚି କରି ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହି ସୁଯୋଗ ଦେଖି ଶିକାରକୁ ନେଇ ପଳାଇବା ।

ଛପା ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ଛପି କରି ବା ଲୁଚି କରି ରହିବା । ୨ । ମୋହର ମାରବା । ୩ । ବହି ଅର୍ଥରେ ଚଳନ୍ତିବ ମାରବା ।

ଛବ ମାରବା—ଦେ. କି—କାନ୍ଥ ଅର୍ଥରେ ଛବ ଲଗାଇବା ।

ଛାଞ୍ଚୁଣି ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ସମ୍ମାର୍ଜନୀଦ୍ୱାରା ଥରେ ଓଲାଇ ଆଣିବା । ୨ । ଛାଞ୍ଚୁଣିର ମୁଠାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଛାଞ୍ଚୁଣିବାଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କି—ଛାଞ୍ଚୁଣିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଛାଟ ମାରବା—ଦେ କି—୧ । ସରୁ ଯଷ୍ଟିରେ ପ୍ରହାର କରିବା । ୨ । (ବର୍ଷା ପାଣି) ତିର୍ଯ୍ୟକ୍ ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବା । ୩ । ପାଣିକୁ ଛାଟ କରି ପକାଇବା ।

ଛାଟପାଣି ମାରବା—ଦେ. ବ—ବର୍ଷାପାଣି ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଭାବରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିବା ।

ଛାତି / ଛାତିରେ } ମାରବା—ଦେ. କି—ଶୋକଯୋଗୁଁ ଛାତିକୁ କରତଳଦ୍ୱାରା ବାରଂବାର ଆଘାତ କରିବା ।

ଛାତିକ(କୁ) ମାରବା—ଦେ. ବ—ବକ୍ଷଃସ୍ଥଳରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବେଦନା ବା ଶୂଳ ଅନୁଭୂତ ହେବା ।

ଛାପ ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ମୋହର ମାରବା । ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଉପରେ ବୈଦସୂଚକ ଚିହ୍ନ ଦେବା । ୩ । (ବଥ ଅର୍ଥରେ) ପାଟର ଛେପ ଲଗାଇବା; ୪ । ଦେହରେ ଚନ୍ଦନାଦି ବା ଦ୍ୱାରକା ଛାପାଦ୍ୱାରା ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ ଚିହ୍ନ ମୁଦ୍ରିତ କରିବା ।

ଛାପା ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ମୋହର ମାରବା; ୨ । ମାର୍କା ମାରବା; ୩ । ଛବ ମାରବା ।

ଛାଞ୍ଚ(ଞ୍ଚି)ଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. ବ—ଛାଟପାଣି ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଛାଟ(ଟି)କା ମାରବା—ଦେ. ବ—ଛାଟପାଣି ମାରବା (ଦେଖ) । ଦେ. କି—ଛାଟା ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଛାଟ(ଟି)କଣି ମାରବା—ଦେ. କି—ଦଉଡ଼ି ଫାଶରେ ଢେଳା ଲଗାଇ ହାତ ଝଟକାରେ ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ।

ଛାଟା ମାରବା—ଦେ. କି—ପାଣି ଆଦି ତିର୍ଯ୍ୟଗ୍‌ଭାବରେ ଛାଟିବା ।

ଛୁଞ୍ଚ ମାରବା—ଦେ. କି—ଛୁଞ୍ଚରେ ଫୋଡ଼ିବା; ଦେ. ବ—ସୂଚୀବେଧନବତ୍ ତୀବ୍ର ଯାତନା ଅନୁଭୂତ ହେବା ।

ଛୁରୀ(ରି) ମାରବା—ଦେ. କି—ଛୁରୀର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା କାଟିବା ।

ଛେପ ମାରବା—ଦେ. କି—ବ୍ରଣ ଅର୍ଥରେ ମୁହଁର ଛେପ ଲଗାଇବା ।

ଛୋଟ୍ରା ମାରବା—ଦେ. କି—ଛୋଟ୍ରାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା ।

(ଗଛରେ) ଜଉ ମାରବା—ଦେ. ବ—(ବୃକ୍ଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରୋଗ-ବିଶେଷ) ଗଛ ଅର୍ଥରେ ଡାଳରେ ବା ଗଣ୍ଡି ଉପରେ ଜଉ ପରି ଦେଖାଯାଉଥିବା ଏକପ୍ରକାର ପୋକଙ୍କ ସ୍ତର (ଜଉଆ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଡ଼ିଯିବା ।

ଜଉ ମୁଦ ମାରବା—ଦେ. କି—ଚିଠିକୁ ବା ଲଫାପାକୁ ମୁଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ ଜଉକୁ ତରଳାଇ କରି ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ମୋହର ବସାଇବା ।

ଜଗ ମାରବା—ଦେ. ବ—ଚଳନଶୀଳ ଜୀବରୂପେ ସ୍ଥଳରୂଳ କରୁଥିବା 'ଜଗ'କୁ ସୁନାରେ ପରିଣତ କରିବା । [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ, ବହୁକାଳର ପୋତାସୁନା 'ଜଗ' ବା ଚଳନଶୀଳ ଚକଚକିଆ ଜୀବ ପାଲଟି ଯାଇ ପୋତା ହୋଇଥିବା ସ୍ଥାନ ନିକଟରେ ନିର୍ଜନ ସ୍ଥଳରେ ବୁଲେ ଓ କେହି ଲୋକ ତାକୁ ଖଣ୍ଡି କରି ତା ଉପରେ ବଳିପାଣି ଛାଟିଦେଲେ ସେ ଚଳନଶୀଳ 'ଜଗ' ନିର୍ଜୀବ ସୁନା ପାଲଟି ଯାଏ ।]

ଜଡ଼ ମାରବା—ଦେ. କି—ମୂଳରୁ ମାରବା; କୌଣସି ଗଛକୁ, (ଜଡ଼ରୁ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ରୋଗକୁ ବା ବସ୍ତୁକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିବା ।

ଜନ୍ତ ମାରବା—ଦେ. କି—ପାଣି ବୋହିବା ନିମନ୍ତେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜଳଗାଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ଜଳଛ(ଛା)ପା ମାରବା, ଜଳଛବି ମାରବା—ଦେ. କି—ପାଣି ସାହାଯ୍ୟରେ ଅନ୍ୟ କାଗଜରୁ ଜଳଛବି ଉଠାଇ ବହି ଅର୍ଥରେ ଲଗାଇବା ।

ଜଳା ମାରବା—ଦେ. କି—ଛିଦ୍ର ବୁଜିବା ବା ବନ୍ଦ କରିବା ।

ଜାନ୍ ମାରବା—ଦେ. କି—ପ୍ରାଣାନ୍ତକ କଷ୍ଟ ଦେବା ।

ଜାନ୍‌ରେ ମାରବା—ଦେ. କି—ହତ୍ୟା କରିବା; ମାରି ପକାଇବା ।

ଜାବ(ବୁ)ଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କି—ଚଟକଣା ମାରବା ।

ଜାଲ ମାରବା—ଦେ. କି—ପାଣିରେ ମେଲା ହୋଇଥିବା ଜାଲକୁ ଟାଣି ନେଇ ଗୋଟାଇବା ।

ଜିଦ(ଦ୍,ଦି) ମାରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପଣ ରଖିବା ।

ଜିଭ ମାରବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ଜିଭ ବୁଲାଇବା ବା ଲଗାଇବା; ଚାଟିବା ।

ଜୀବ ମାରବା—ଦେ. କି—ଜୀବହତ୍ୟା କରିବା ।

ଜୀବନ ମାରବା—ଦେ. କି—ଜାନ୍ ମାରବା (ଦେଖ)

ଜୀବନରେ ମାରବା—ଦେ. କି—ଜାନ୍‌ରେ ମାରବା (ଦେଖ)

ଝଅକ ମାରବା—ଦେ. କି—୧ । ବେଲୁବ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ୨ । (ଝକ୍ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆପଣାର ବେଲୁବ ସ୍ୱୀକାର କରିବା ।

ଝକ୍‌ମକ ମାରବା—ଦେ. ବ—ଚକମକ ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଝାଇଁ ମାରବା—ଦେ. ବ—୧ । ଝୋଲ ମାରବା । ୨ । କାନରେ ଝାଁ ଝାଁ ଶବ୍ଦ ହେବା ।

ଝାଙ୍କି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝୁଙ୍କି ମାରବା; କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଲୁଚି ରହି ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ମୁହଁ ବାହାର କରି ବା ଝୁଙ୍କି କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଚାହିଁବା ।

ଝାଡ଼ୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ୍ପୁଣି ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଝାମ ମାରିବା—ଦେ. ବ—ଝୋଲ ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଝାମା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ା ଇଷ୍ଟାଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଘଷି ହାତକୁ ପାଲିଶ କରବା ।

ଝାମ୍ପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଝାମ୍ପିବା, ଡେଇଁ ମାରବା ।

ଝାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ଦେହରୁ ବୋହୁଥିବା ଘର୍ମକୁ ପବନ ସାହାଯ୍ୟରେ ଶୁଖାଇବା । [ବ୍ରୁ—ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମାରିବା—ରଗ୍; ଅର୍ଥାତ୍ ମୁଣ୍ଡରୁ ଝାଳ ବୋହି ଝାଳର ଧାର ଗୋଡ଼ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୋହି ଆସିବାଯାଏ ପରିଶ୍ରମ କରବା; କଠୋର ପରିଶ୍ରମ କରବା ।]

ଝିଟ୍(ଟି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ ବା ବଳଦର ଅବକୁ ଜୋରରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଝିଙ୍କିବା ଓ ଛାଡ଼ ଦେବା ।

ଝିଣ୍ଟିକା ମାରି ବଣି ପୋଷିବା—ଦେ. ରଗ—ଗୋଟିଏ ବଣି ଚଢ଼େଇକୁ ଆହାର ଦେବା ପାଇଁ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଝିଣ୍ଟିକାଙ୍କୁ ବଧ କରବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଅନେକ ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ କଷ୍ଟ ଦେଇ ଜଣେ ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କୁ ସୁଖରେ ରଖିବା ।

ଝୁଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱଜା ଅବକ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣପୂର୍ବକ ଗୋଟିଏ ବାଉଁଶ ଅଗରେ ପୁଳାଏ କୁଟା ଗୁଡ଼ାଇ କୌଣସି ଜମିରେ ବା ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ଫସଲ) ନିକଟରେ ଉକ୍ତ ବାଉଁଶକୁ ପୋତିବା । (ଏଥିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଏହି କି, ଉକ୍ତ ଜମିରେ ବା ପଦାର୍ଥରେ ନାମୋଚ୍ଚାରିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିନା ଆଦେଶରେ କେହି ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବେ ନାହିଁ ।)

ଝୋଲ ମାରିବା—ଦେ. ବ—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ ଯୋଗୁଁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା ।

ଟକ(କ୍କ)ର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟକ୍କର ମାରବା; ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱିତା ବା ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରବା ।

ଟଙ୍କ(କ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦହି, ପଖାଳ) ବହୁଦିନ ରହିବା [ଟଙ୍କ(କ) ମାରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯୋଗୁଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ହେବା । ୨ । (ଦାନ୍ତ, ପାଟି) ଖଟା ପଦାର୍ଥ ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ବିକାରଯୁକ୍ତ ହେବା ।

ଟର୍ଚ୍ଚ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଆଧୁନିକ)—ବିଜୁଳି ବତିଯୁକ୍ତ ଟର୍ଚ୍ଚର (ଟର୍ଚ୍ଚ ଲାଇଟ୍ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଆଲୋକକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ ଉପରକୁ ପକାଇବା ।

ଟହଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟହଲିବା; ଧୀରଭାବରେ ଆଗକୁ ଓ ପଛକୁ ବୁଲିବା ।

ଟାକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବକ୍ରାଙ୍ଗୁଳିର ପୃଷ୍ଠଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ଖପୁରିରେ ଆଘାତ କରବା ।

ଟାକସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଟାକସ ଫୁଟାଇବା; ଜିଭ ଓ ତାଳୁ ଦ୍ୱାରା 'ଟକ୍ ଟକ୍' ଶବ୍ଦ କରବା । [ବ୍ରୁ—ଗୋରୁ, ଅଶ୍ୱକୁ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଏ ଶବ୍ଦ କରାଯାଏ ।]

ଟାଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିରି ଯାଇଥିବା ଲୁଗା ବା କନାର ଦୁଇ ଅଂଶକୁ ଯୋଡ଼ ମୋଟା ବା ଦୂର ଛଡ଼ାଅ କରି ସିଲାଇ କରବା ।

ଟାଙ୍କୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଚେର୍ଡ଼ରୁ ମାରବା । [ବ୍ରୁ—ଉଇ ହୁଙ୍କାକୁ ଥରେ ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ପୁଣି ଉଇମାନେ ଅଳ୍ପକାଳ ମଧ୍ୟରେ ସେ ହୁଙ୍କାକୁ ତିଆର କରି ପକାନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଉଇ ହୁଙ୍କାର ମୂଳ ଖୋଳି ଗର୍ତ୍ତର ଭୂମିରେ ଥିବା ଉଇଙ୍କ ଟାଙ୍କୁକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେଲେ ସେଠାରୁ ଉଇ ଲୋପ ପାଆନ୍ତି ଓ ସେ ସ୍ଥାନରେ ଆଉ ଉଇ ହୁଙ୍କା ହୋଇ ପାରେ ନାହିଁ ।] ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶକ୍ତିକୁ ବା ଗର୍ବକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରବା । [ବ୍ରୁ—କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟର 'ଟାଙ୍କୁ' ବା ଗୋଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଲେ ସେ ଅଚଳ ଓ ଅବଶ ହୋଇଯାଏ ।]

ଟାପୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଘୋଡ଼ା) ଖୁରଦ୍ୱାରା ଭୂମିକୁ ବାରମ୍ବାର ଆଘାତ କରବା ବା ଖମ୍ଭୁରିବା ।

ଟାହୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଫୁଲର ବା ପତ୍ରର ବଡ଼ଜ ପଙ୍କାକୁ ଖୋଷି (ଟାହୁଅ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କ୍ରମନ୍ତେ କୌଣସିଠାରେ ଖୋସିବା ।

ଟାହି ମାରିବା, ଟାହି(ହୁ)ଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟାପରା କରବା; ଥଟ୍ଟାରେ ପଦେଅଧେ କଥା କହିବା । ୨ । ବ୍ୟଙ୍ଗ ବିଦ୍ରୂପ କରବା ।

ଟିକ(କ,କେ)ଟ୍ ମାରିବା, ଟିକଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚିଠି ଆଦର ଲଫାପା ଉପରେ ଡାକ ଟିକଟ ଲଗାଇବା । ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୂଲ୍ୟାଦି ଜ୍ଞାପନାର୍ଥ ତହିଁ ଉପରେ ମୂଲ୍ୟଗୁଣାଦି ବର୍ଣ୍ଣିତ କାଗଜର ଛୋଟ ଖଣ୍ଡ ଲଗାଇବା ।

ଟିକଲି ମାରିବା, ଟିକ୍ଲି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଟିକଟ ମାରବା । ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀମାନେ) କପାଳର ମଧ୍ୟରେ ଧାତୁ ଆଦର ଗୋଲାକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଫଳକ ଲଗାଇବା ।

ଟିପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଧୀରଭାବରେ ଆଘାତ କରବା ବା ଚିପିବା । ୨ । ଅଙ୍ଗୁଠିର ଅଗରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଙ୍ଗକୁ ସ୍ପର୍ଶ କରି କୌଣସି ସଙ୍କେତ ଦେବା ।

ଟେକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୁଦ୍ର ଲୋଷ୍ଟ୍ରଖଣ୍ଡ ନିକ୍ଷେପ କରବା ।

ଟେଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ପ୍ରସ୍ତର ବା ମାଟିର ଖଣ୍ଡ ନିକ୍ଷେପ କରବା ।

ଟୋପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚନ୍ଦନର ବିନ୍ଦୁ କପାଳରେ ଲଗାଇବା

ଠଣା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠଣା ଠକବା; ଟାକର ମାରବା; ଅଙ୍ଗୁଠିକୁ ମୁଠା କରି ଅଙ୍ଗୁଠିର ଗେଣ୍ଠିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରବା । ୨ । କାନ୍ଥରେ ଥିବା ଠଣାକୁ ବୁଜି ଦେବା ।

ଠାର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାରଦ୍ୱାରା ମାନସିକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରବା ।

ଠିପି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋତଲର ମୁହଁରେ ସୋଲ ବା କାଠ ଆଦ ଲଗାଇ ମୁହଁକୁ ବନ୍ଦ କରବା ।

ଠେଲ୍ସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କରତଳ ବା ବାହୁଦ୍ୱାରା ଠେଲିବା ।

ଠୋକର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝାକର ମାରିବା; ମୁଠା କରାଯାଇଥିବା ଅଙ୍ଗୁଳିର ପୃଷ୍ଠଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । ପାଦତଳର ଅଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଡଙ୍କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲତା) ଡଙ୍କାଇବା ବା ଲଠାଇବା । ୨ । (ବିଷ ଅବ ନାହୁଡ଼ବିଶିଷ୍ଟ ଜୀବ) ନାହୁଡ଼ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଜୀବକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଡଙ୍କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଅଁ ଉପରେ ପାଦ କରାଯାଉଥିବା ଛଅଣ ଅବକୁ ଡଙ୍କା ବା ଅଣକଦ୍ୱାରା ଘାଣ୍ଟିବା ।

ଡାଇ(ହ)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ପାଲାବାଲାମାନେ) ବ୍ୟଙ୍ଗବିଦ୍ରୂପାତ୍ମକ ପଦ୍ୟ ବା ଗୀତ ବୋଲି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଦଳକୁ ଗାଳିଦେବା ।

ଡାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଡାକ ଛାଡ଼ିବା; ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଚିତ୍କାର କରିବା । ୨ । ଦୂରସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକିବା ।

ଡାକୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ଡକାଇତଙ୍କଦ୍ୱାରା ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ବଳପୂର୍ବକ ଅପହରଣ ।

ଡିଆଁ ମାରିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ଡେଇଁବା । ୨ । ଲୁଦା ମାରି ଗତି କରିବା । ୩ । ଦଉଡ଼ି କରି ପଳାଇଯିବା ।

ଡିଟୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ଡିଟ୍ଟୋ)—ଅଗ୍ର ପଶ୍ଚାତ୍ ବା ଭଲ ମନ୍ଦ ବିଚାର ନ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରକାଶିତ ମତରେ ଏକମତ ପ୍ରକାଶ କରିବା ।

ଡିହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯଷ୍ଟି ଆଦିର ମୂଳଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା । (ଡିଅ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ଡୁବ(ବା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବ. ଡୁବମାରା)—ପାଣିରେ ଡୁବିବା ବା ବୁଡ଼ିଯିବା ।

ଡୁହା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟଙ୍ଗାତ୍ମକ ପ୍ରବଚନ ବୋଲିବା ।

ଡାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଶିଶୁବଚନ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲେଡ଼ିକୁ ବା ମୁଣ୍ଡକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଆପଣା ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା ।

ଡାଗା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠାଙ୍କା ମାରିବା (ଦେଖ) । ୨ । କଳରେ ସିଲାଇ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ଲୁଗା ୨ ଖଣ୍ଡକୁ ଦୂରସ୍ଥିତ କରି ସିଲାଇ କରିବା ।

ଡୁଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଡୁହା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଡୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା ।

ଡୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅଶ୍ଳୀଳ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କଥାପ୍ରସଙ୍ଗରେ 'ହୁଁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ, ତାକୁ ଉପହାସ କରିବାକୁ 'ଡୁଁ' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ।

ଡେଲା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—[ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ବ. ଡେଲା (ଢିଲ)ମାରା] ଢେଲା ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଡୋଲେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ପେଟ ପୁରା କରି ଭୋଜନ କରିବା।

ତଣ୍ଟିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ତଣ୍ଟି (ଗଳାର ସମ୍ମୁଖଭାଗ)ରେ ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକୃତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଧକ୍କା ଦେବା ।

ତର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତଥାରେ ଭଣ୍ଡାଇବା; ବାହାନା କରିବା; ପ୍ରକୃତ କଥା ଗୋପନ ରଖି କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କଥାକୁ ଚଳାଇନେବା ।

ତରକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସତର୍କ ହୋଇ କଥା କହିବା ।

ତଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅନ୍ତ୍ୟଜଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—ଭାଲ, ଗଙ୍ଗପ୍ରଭୃତିର ଚଳଣ୍ଶକ୍ତିକୁ ବାଡ଼େଇ ବା ପିଟି ଛଅର କରିବା ।

ତହ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତର ମାରିବା । ୨ । ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ସଜ୍ଜିତ କରିବା ।

ତାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବସ୍ତ୍ରା ଆଦିକୁ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ସଜାଇ କରି ରଖିବା ।

ତାଲଫ(ଫୋ)ଟକା } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଲପତ୍ରରେ ଛଅର
ତଲଫୁଟୁକା

ହୋଇଥିବା ପଟକାରେ ଅଗ୍ନି ସଂଯୋଗ କରି ଫୁଟାଇବା ।

ତାଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇ ହାତର ପାପୁଲିକୁ ପରସ୍ପର ଆଘାତ କରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ତେଣ୍ଟା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତେଣ୍ଟା ବା ଲମ୍ବ ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାଛ ବା ଅନ୍ୟ ଜୀବଙ୍କୁ କିଛି ଦୂରରେ ରହି ଉପରଅଡ଼ୁ ଜୋରରେ ଫୋପିବା ।

ତେଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନକୁ ପାଣି ବୋହିବାକୁ ଜଳାଶୟର କୂଳରେ ବାଉଁଶ,ଖୁଣ୍ଟ ପ୍ରଭୃତି ପୋତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପକରଣମାନ ଠିକ୍ କରି ସଜାଡ଼ି ରଖିବା ।

ତେଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତେଲକୁ କୌଣସିଠାରେ ସାମାନ୍ୟ ଭାବରେ ବୋଳିବା; ୨ । ତୈଳପ୍ରଧାନ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ସିଝାଇ ବା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା ଉହିଁରୁ ତେଲ ବାହାର କରିବା ।

ତେଲ ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବା ଦେହରେ ହସ୍ତଦ୍ୱାରା ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ତୈଳ ଲଗାଇବା ।

ଥକା(କ୍ଲା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତିଶୟ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ରହିଯିବା ।

ଥଣ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପକ୍ଷୀ) ଥଣ୍ଟଦ୍ୱାରା କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଖୁମ୍ପିବା ବା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା ।

ଥପ୍ସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚୁପ୍ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଥାକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତାକ ମାରିବା (ଦେଖ); ୨ । କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରସଙ୍ଗକ୍ରମେ ତହିଁର ବିରୁଦ୍ଧ ବା ଅସମ୍ବନ୍ଧ ବା ଅସମ୍ଭବ ବିଷୟ ଉତ୍ଥାପନ କରିବା ।

ଥାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସମଭୂଲି ସ୍ଥାନରେ ଥାଳକୁ ଏପରି ଭାବରେ ପକାଇବା, ଯେପରି କି ଉକ୍ତ ଥାଳ ଉପରେ ଉପରେ ଖସି ଚାଲିଯିବ ।

[ଦ୍ର—ଏ ବାକ୍ୟ ସବୁ ସ୍ଥାନରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ । କେବଳ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅତ୍ୟଧିକ ଲୋକସମାଗମ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ମୁଣ୍ଡ ଏପରି ଲାଗିଯାଏ ଯେ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଥାଳକୁ ପାଣିରେ ଭସାଇଲା ପରି ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଉକ୍ତ ଥାଳ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡ

ଉପରେ ଉପରେ ଗଡ଼ି କରି ଚାଲିଯିବ—ମଝିରେ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଜଳକୁ ପଡ଼ିଯିବ ନାହିଁ । ଏହିପରି ସ୍ଥଳରେ ଏପରି ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ ।

ଥାଳକୁ ଥାଳ
ଥାଳ ଥାଳ କରି ଭାତ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି ଲୋକ) ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଦୁଇ ତିନି ଥାଳ ଭାତ ଖାଇବା; ଅତ୍ୟଧିକ ଖାଇବା ।

ଥୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଛେପ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ଥୁକାଥା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—'ଥୁକ୍' ବା 'ଥୁକାଥା' ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ପର୍ଶ କରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ନିଷେଧ କରିବା ।

ଥୁ(ଥୋ)ପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଣ୍ଡର ପଛଅଡ଼େ ଆଙ୍ଗୁଠିର ଟିପଦ୍ୱାରା ଧୀରଭାବରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ଦଉଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ) ଏକା ଦମକେ ଦଉଡ଼ିବା ।

ଦଉଡ଼େଇ ଦଉଡ଼େଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଲୋକକୁ ଏକ ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନକୁ ଚଲାଇ ଚଲାଇ ଅତିଶୟ ବ୍ୟସ୍ତ ବା କ୍ଲାନ୍ତ କରାଇବା ।

ଦମ୍
ଦମ୍ଭ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅତ୍ୟଧିକ ପରିଶ୍ରମ କରି ଆଉ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ହେଲେ କିଛି ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରି ପୁଣି ବଳ ସଞ୍ଚୟ କରିବା ।

ଦମେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଞ୍ଜେଇ,ଗୁଡ଼ାଖୁ ପ୍ରଭୃତିର ଧୂମ ଏକା ଥରକେ ଶୋଷି ନେବା ।

ଦାଇ(ହି)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାହିଁରେ, ବାଘ ପାଲରେ କିମ୍ବା କଳହ ସମୟରେ ବିପକ୍ଷକୁ ଜବାବ ଦେବା କିମ୍ବା ନିନ୍ଦା କରି କହିବା ।

ଦାଉଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖଞ୍ଜ ଖାଞ୍ଜରେ କୌଣସି ଧନ ବା ବସ୍ତୁ ହସ୍ତଗତ କରିବା ।

ଦାଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୃଥାରେ ବୁଲିବା ।

ଦାନା
ଦାନା ପାଣି } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି-କୌଣସି ଲୋକର ଭରଣପୋଷଣର ଉପାୟ ନିଜେ ବନ୍ଦ କରିବା ବା ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରାଇବା ।

ଦିଆସିଲାଇ, ଦିଆସିଲି,
ଦିଆସିଲି କାଠି } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦିଅସିଲି କାଠିକୁ ଘଷି ଜଳାଇବା ।

ଦିନ କେତେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କିଛି ଦିନ ବା ଅଳ୍ପ କାଳ କଟାଇ ନେବା ।

ଦିନକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୀବନର ଅଧିକାଂଶ ସମୟ କଟାଇ ନେବା ।

ଦିନେ ଦିନେ ରୋଗ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ (ଦିନେ ଦିନେ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କଲେ ତାକୁ ଖାତିର ନ କରି କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଭୃତି କରିବା ।

ଦୀର୍ଘ ନିଃଶ୍ୱାସ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଳାନ୍ତି, ଦୁଃଖ ବା ଚିନ୍ତା ଯୋଗୁଁ ବଡ଼ କରି କିମ୍ବା ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ନିଶ୍ୱାସ ଛାଡ଼ିବା ।

ଧାପ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଧାପ ଲଗାଇ ଦେବା ।

ଦୁଆର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଗୃହକୁ ଯିବାର ଦ୍ୱାର ବା ବାଟକୁ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ବନ୍ଦ କରିଦେବା ।

ଧକା(କ୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହୁଦ୍ୱାରା କୌଣସି ଲୋକକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ଧନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରଠାରୁ କୌଶଳରେ ଧନ ହସ୍ତଗତ କରିବା ।

ଧପା(ପ୍ପା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠକାଇବା; ପ୍ରତାରଣା କରିବା ।

ଧର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ହାତରେ ଧରି ପ୍ରହାର କରିବା ।

ଧଳା ଶତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାତଳା ଶାମୁକାର ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ରଙ୍ଗ ଛାଡ଼ିଯାଇ ଚକା ଚକା ଧଳା ଦାଗମାନ ଦେଖାଯିବା ।

ଧୂଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣି ଅଟକ ରହିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଉଡ଼ୁଥିବା ଧୂଳିକୁ ବସାଇ ଦେବା; ୨ । ଧାନ କୋଠିରେ ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା ପଟାମାନଙ୍କ ସନ୍ଧି ବୁଜିବା ପାଇଁ କାଠର ସରୁ ବିନ୍ଧମାନ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ଲଗାଇବା ।

ଧୂଳିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଧୂଳିଆ (କାଠର ଖୁଆ ଓ ବତା-ବିଶିଷ୍ଟ) ଘରର ଛାତରେ କାଠର ଖୁଆ ଉପରେ କାଠର ବଟ ବା ବତା ବିଛାଇ କଣ୍ଟା ମାରିବା; ୨ । (ପ୍ରାଦେ. ପୁରୀ) (ଏକ ପଣ୍ଡାର ଯାତ୍ରୀକୁ ଅନ୍ୟ ପଣ୍ଡାର ଗୁମାସ୍ତା) ବାଟରେ ଭେଟି ତାକୁ ଫୁସୁଲାଇ ଯାତ୍ରୀର କୌଳିକ ପଣ୍ଡା ନିକଟକୁ ସେ ଯାତ୍ରୀକୁ ନ ନେଇ ଆପଣାର ମୁନିବ ପଣ୍ଡା ନିକଟରେ ଆଣି ଉକ୍ତ ଯାତ୍ରୀକୁ ପହଞ୍ଚାଇବା ।

ନଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମ୍ମୁଡ଼ିବା; ନଖଦ୍ୱାରା ଖୁଣ୍ଟିବା ।

ନଂ(ଲଂ)ଘା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସମକୋଣଭାବରେ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ମିଳିଥିବା ଦୁଇଟି ଘରର ଯୋଡ଼ ସ୍ଥାନରେ ବର୍ଷାପାଣି ନ ଭେଦିବା ଭଳି ତହିଁରେ ଘନଭାବରେ ନଡ଼ା ବା ଖୁଣ୍ଟା ଭରିବା ।

ନଡ଼ିଆ ଘିଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଡ଼ିଆ କୋରର ରସକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ତହିଁରୁ ଘିଅ ବାହାର କରିବା ।

ନନ୍ଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନନ୍ଧିବା; ଶଗଡ଼ର ଦୁଇ ଦଣ୍ଡା ସମ୍ମୁଖରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ମିଳି ଯାଇଥାଆନ୍ତି, ସେହି ସ୍ଥାନରେ ଯୁଆଳର ମଧ୍ୟଭାଗ ସହିତ ମିଳିତ ଦଣ୍ଡା ଦୁହିଁକୁ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଶକ୍ତ କରି ବାନ୍ଧିବା ।

ନଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକ ଫୁଟାଇବା; ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର କରିବା ।

ନ(ଲ)ହୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ଘିଅ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ନାଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲାଖ ମାରିବା (ଦେଖ) ।

ନା(ଲା)ତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗୋରୁ ଆଦି ପଶୁ) ପଛ ଗୋଡ଼ରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ନାହୁଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲାହୁଆ ମାରବା (ଦେଖ) ।

ନାଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ବିଶେଷ ଅର୍ଥ) ଲଙ୍ଗୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା; ୨ । (ବିରୁଦ୍ଧ ଅର୍ଥ) ମୁହଁରେ ଦଂଶନ କରିବା ।

ନିଶ୍ୱାସ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନାକ ବାଟେ ପବନ ନେବା ଆଣିବା କରିବା; ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅଳ୍ପ ସମୟ ବିଶ୍ରାମ କରିବା; ଫୁରୁସତ୍ ନେବା ।

ନେଡ଼ା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲେଡ଼ା ମାରବା (ଦେଖ) ।

ନୋ(ନୁ,ଲୋ,ଲୁ)ଟିସ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କାନ୍ଥରେ ବା ପଥ ଆଦିରେ ବିଜ୍ଞାପନ କାଗଜକୁ ଲଗାଇବା ।

ପଚରି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଝୋଟର ସୁମରକୁ ଚୂନ ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ କାନ୍ଥକୁ ସଫେଦ କରିବା । ୨ । ଶଗଡ଼ ଚକର ପୁଟିକୁ ଅର ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ କରି ବସାଇବା ପାଇଁ ଖିଲ ଦେବା ।

ପ(ପି,ପୁ)ଚ(ଚି,ଚୁ)ଖିଲା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ ଚକର କୌଣସି ଅଂଶ ଢୁଗୁଲା ହେଲେ ଓ ଚକରୁ ହାଲ ଢୁଗୁଲ ଗଲେ ତହିଁର ସନ୍ଧିରେ ପତଳା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ପାଉଅର ଖିଲ ବାଡ଼େଇ କରି ଦଣ୍ଡି କରିବା ।

ପଟକଣ(ନ୍) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋଡ଼ର ପେଣ୍ଡା ଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ଗୋଡ଼ରେ ଆଘାତ କରି ତାକୁ ଭୂଇଁରେ ପକାଇଦେବା ।

ପଟି(ଟ୍ଟି) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠକାଇବା, ଭଣ୍ଡାଇବା; ୨ । ଲୁଗା ଆଦିର କୌଣସି ଛିଦ୍ରରେ ବା ମେଲା ଅଂଶ ଉପରେ ଚଟକ ପକାଇ ତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା ।

ପତ(ତା)କା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୂମିରେ ପତାକା ପୋତିବା ।

ପରର ସମ୍ପତ୍ତି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଧପ୍ପା ଦେଇ ନେଇଯିବା ।

ପହଁଆ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ନଦୀ ବା ଗାଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ତଳ ବାଲିରେ ବା କାଦୁଅରେ ବୁଡ଼ିଗଲେ ତାହାକୁ ହାତ ଦ୍ୱାରା ଫେଲିବା ।

ପାଇକଗଣ୍ଠି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିନ୍ଧା ଲୁଗାର ଫେରକୁ କୋଡ଼ଗାତ ବାଟେ କୁଲାଇ ଅଣ୍ଟାର ପଛ ପାଖରେ ଖୋସିବା । (ଫଉକଣ୍ଠ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ପାଉ(ଭୁ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୁଲାଇ ବା ଧପ୍ପାଇ କରି କୌଣସି ଜିନିଷ ତାଠାରୁ ନେବା ।

ପାଣି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ ଆଦିରେ ଜଳ ଲଗାଇବା, ୨ । (ଅଶ୍ଳୀଳ) ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର କାମ କଣ୍ଡୁର ନିବୃତ୍ତି କରାଇବା ।

ପାଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜୋତା ମାରବା (ଦେଖ) ।

ପାରା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉପାୟରେ ପାରାକୁ ଭସ୍ମ କରିବା । (ଏହିପରି ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଧାତୁ ମାରବା ବୋଲାଯାଏ ।)

ପିଚକା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରକ୍ତ ବା ପାଣି ଆଦି କୌଣସି ଛିଦ୍ରବାଟେ ସୂକ୍ଷ୍ମଭାବରେ ଜୋରରେ ବାହାରିବା; ପିଚକିବା; ୨ । ପିଚକାରି ମାରବା (ଦେଖ) ।

ପିଚକାରି(ରୀ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଚକାରି ଦ୍ୱାରା ଜଳ ଆଦି ଦୂରକୁ ଫୋପାଡ଼ିବା ।

ପି(ପୁ)ଚ(ଚୁ)କିଲା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଗଳର ମୁଣ୍ଡି ବା ଦେହ ସଙ୍ଗେ ଈଷକୁ ସଂଲଗ୍ନ କରି ଖିଲ ବାଡ଼େଇବା ।

ପିଣ୍ଡି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୋମେଷାଦି ଧାନ ଗଛକୁ ନ ଖାଇବା ପାଇଁ ଗଛର ଗୁଳ (ପିଣ୍ଡି)କୁ ଗୋବରପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ ଧାନ ଗଛରେ ଛିଞ୍ଚିବା ।

ପିଠିକି(କୁ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଶବ୍ଦ) ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗଗ୍ରଭାବରେ ପିଠିରେ ପଡ଼ିବା । ଦେ. ବି.—ପିଠିକି ଶୂଳ ମାରବା; ପୃଷ୍ଠଶୂଳ ।

ପିଠା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଖଣରେ ବା ଝୋଲରେ ପିଠା ମିଶାଇବା ଓ ପିଠା ବସାଇବା ।

ପିରକ(କ) ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ଛୋଟ କଣ୍ଟା ବାଡ଼େଇବା ।

ପିହାଣେ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଏକ ପଲମ ଭାତ ଖାଇବା । (ପଲମେ ମାରବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—କଂସାଏ ମାରବା, ଥାଳେ ମାରବା ଅପେକ୍ଷା ପିହାଣେ ମାରବା ବେଶି ପରିମିତ ଅନ୍ନର ସୂଚନା କରେ ।]

ପେଚ(ଞ୍ଚ)ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଦଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ଲୋକର ପାଦକୁ ଆଘାତ କରିବା; ୨ । ପେଚ କଣ୍ଟାକୁ କାଠ ଆଦି ଭିତରେ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା; ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୂଟ କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ।

ପେଟକୁ ମାରବା—ଦେ. ବି—ପେଟରେ ଶୂଳ ରୋଗର ବ୍ୟଥା ଅନୁଭୂତି । [ଦ୍ର—ଏହିପରି ପିଠିକି, କପାଳକୁ, ଅଣ୍ଟାକୁ, ଛାତି ଆଦି ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ମାରବା ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ କରି ଯାଇ ସେହି ସେହି ଅଙ୍ଗରେ ଅନୁଭୂତ ଶୂଳ ବେଦନାକୁ ବୁଝାଏ ।]

ପେଟ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜ ଖାଦ୍ୟର ପରିମାଣ କମାଇବା ।

ପେଟେ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ) ପୂର୍ଣ୍ଣଭାବରେ ଖାଇବା; ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୋଜନ କରିବା ।

ପୋକ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛରେ, ଦେହରେ, କେଶରେ ଜନ୍ମିଥିବା ପୋକକୁ ଔଷଧାଦି ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ନାଶ କରିବା ।

ପୋତରି ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଚରି ମାରବା (ଦେଖ) ।

ଫଟକା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ତାଳଫଟକା (ବାଣ)ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫୁଟାଇବା ।

ଫାଉ ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଅଧିକାର ଲାଭ ସ୍ୱରୂପ ପାଇବା; ୨ । କଣିବା ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ କିଣା ଯିବା ପରିମାଣ ଛଡ଼ା ଅଧିକ ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇବା; ୩ । ପାଉ ମାରବା (ଦେଖ)

ଫାଲୁଆ ଗୁଣ୍ଡା ମାରବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ କରି ଗୁଣ୍ଡା କରି ଖାଇବା; ଭଲ ଭଲ ହୋଇ ଅଧିକ ପରିମାଣରେ ଖାଇବା ।

ଫୁଟ୍(ଟୁ)କ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସ୍ପଷ୍ଟୀକୃତ କରତଳଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ ଆଘାତ କରିବା । ୨ । ବୃଦ୍ଧା ଓ ମଧ୍ୟମାଙ୍ଗୁଷ୍ଠଦ୍ୱାରା ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ଫୁଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କାନରେ, ଜୁଡ଼ାରେ) ଫୁଲ ଖୋସିବା ।

ଫେଜ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଛ କହି ଭୁଲାଇ ଦେବା; ଭଣ୍ଡାଇବା ।

ଫୋପଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଛରେ ଥିବା ଫଳକୁ ବା ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନରେ ଅବସ୍ଥିତ କୌଣସି ଜନ୍ତୁକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ମୋଟ ଓ ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗଣୀ ଫିଙ୍ଗିବା ।

ବନ୍ଧୁକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବନ୍ଧୁକରେ ବାରୁଦ ଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବା ଖାଲି ଫୁଟାଇବା; ବନ୍ଧୁକ ଫାଏର କରିବା ।

ବାଜି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଣ ରଖି ଖେଳିବା ବା ଅନ୍ୟ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା । ୨ । ଖେଳରେ ବା ଅନ୍ୟ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଣ ରଖା ଯାଇଥିବା ପଦାର୍ଥକୁ ଜିଣି କରି ଆଣିବା । ୩ । ଜିତିବା, ଜୟଲାଭ କରିବା ।

ବାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପଥକୁ କଣ୍ଟା ଆଦି ପୋତି ବନ୍ଦ କରି ଦେବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବସିଥିଲେ ତାର କରିବାର ଉପାୟ ବନ୍ଦ କରି ଦେବା ।

ବାଟୁଳି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଟୁଳିଦଣ୍ଡାରେ ବାଟୁଳି ଦେଇ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ବା ପ୍ରାଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ଫିଙ୍ଗିବା ।

ବାଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ଧାରରେ ଚାଲିବା ବାଟକୁ ବା ପାଣିକୁ ଯଷ୍ଟି ସାହାଯ୍ୟରେ ଉଣ୍ଡି କରି ଯିବା । ୨ । ବାଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଜଳର ଗଭୀରତାକୁ କଳିବା ।

ବାଣ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଣକୁ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଫୁଟାଇବା; ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଇବା ପାଇଁ ତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ।

ବାତ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଅପସ୍ମାରାଦି ରୋଗଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ।

ବାନ୍ଧି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜୀବକୁ ଦଉଡ଼ିରେ ବାନ୍ଧି ପ୍ରହାର କରିବା ।

ବିଷ୍ଟୁ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ନାଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା କଣ୍ଟର ଅନ୍ୟ ପ୍ରାଣୀକୁ ଦଂଶନ ।

ବିଜୁଳି ମାରିବା—ଦେ. ବି.—ବିଜୁଳିର ଅଲୋକ ପ୍ରକାଶିତ ହେବା ।

ବିଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଠର ବା ଧାତୁର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ଫାଳିଆକୁ ଅଲମାରି ଆଦିର ଧଡ଼ିରେ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ସଲଗ୍ନ କରିବା ।

ବିଣ୍ଡା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଠିଆ ମୁହଁକୁ କମ୍ବା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଛିଦ୍ରର ମୁଖକୁ କନା, କୁଟା ବା କାଗଜ ଆଦିର ବିଣ୍ଡା-ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା ।

ବିଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ମୁଠା କରି କାଣି ଅଙ୍ଗୁଠି ପାଖଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଜନ୍ତୁକୁ ଆଘାତ କରିବା ।

ବିହନ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ.(କଟକ) କ୍ରି—୧ । ଧାନ କିଆରିର ଘନ ଅଂଶରୁ କେତେକ ବୁଥ ଧାନ ଗଛ ଉପାଡ଼ି ଆଣି ଅନ୍ୟ କିଆରିରେ ବା କିଆରିର ଗଛ ନ ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ପୋତିବା ବା ବୁଣିବା । ୨ । ବିହନ ବୁଡ଼ାଇବା; କୌଣସି ଫସଲର ବୀଜକୁ ଆଗାମୀ ବର୍ଷ ପାଇଁ ସଂଗ୍ରହ କରି ନ ରଖିବାଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ଗଛର ଭବିଷ୍ୟତ ଉତ୍ପାଦନ କର୍ମ ବନ୍ଦ କରିବା ।

ବୀଜ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମୂଳ ଶେଷ କରିଦେବା; ସମୂଳ ବିନାଶ କରିବା ।

ବୁଡ଼(ଡ଼ା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣିରେ ବା କୌଣସି ତୀର୍ଥ ଜଳରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ବୁଡ଼ାଇ ଗାଧୋଇବା; ବୁଡ଼ ପାରିବା ।

ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପାଣିରେ ବୁଡ଼ାଇ କରି କୌଣସି ଜୀବକୁ ମାରି ପକାଇବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଲୋକ ନାମରେ ମିଛ ସତ ଲଗାଇ କରି ତାର ଅନିଷ୍ଟ କରିବା ବା ତାକୁ ଅପବାଦଗ୍ରସ୍ତ କରିବା ।

ବୁଲେଇ ବୁଲେଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁ ପଥ ଚଲେଇ ଚଲେଇ ଅକ୍ଳାନ୍ତ କରି ଦେବା । ୨ । ବୃଥାରେ ହରକତ କରିବା ।

ବ୍ରୁସ୍ }
ବ୍ରୁସ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ବ୍ରୁସ୍‌ଦ୍ୱାରା ସଫା କରିବା ।

ବେତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବେତରେ ବାଡ଼େଇବା ।

ବୋଲୁଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଡ଼ ବଡ଼ ଢେଲା ଫୋପାଡ଼ିବା ।

ଭାଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଘର ମଧ୍ୟରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ତା ଉପରେ ପଟା ପକାଇ ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରିବା । ୨ । ରାତିରେ କ୍ଷେତ ଜଗିବା ପାଇଁ କ୍ଷେତରେ ବା କ୍ଷେତ ପାଖରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଭାଡ଼ି ତିଆରି କରିବା ।

ଭାତରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ ହରକତ କରିବା ବା ମାରି ପକାଇବା ।

ଭୁଚ(ଚୁ)କା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୁଚ୍‌ଚୁକା ମାରିବା (ଦେଖ)

ଭୁଡ଼,
ଭୁଡ଼ୁକା(କି)
ଭୁଡ଼ି
ଭୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ଭୁଡ଼ି } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ମାଛ, କଇଁଛ, କୁମ୍ଭୀର ଆଦି) ଜଳ ଭିତରେ ଥାଇ ନିଶ୍ୱାସ ମାରିବାଦ୍ୱାରା ଜଳ ଉପରକୁ ବୁଦ୍‌ବୁଦ ଉଠାଇବା ।

ଭୁଚ(ଚୁ)ଚୁକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁହଁ ଲାଲକା ବନାଇବା ପ୍ରତାରଣା କରି, ତାହାର କବଳରୁ ଖସିଯିବା । ୨ । (କଲୁଆ) କୁକୁରର ଅସହ୍ୟ ଆକ୍ରମଣରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବାପାଇଁ ବାତକର୍ମ କରିବା । [ଦ୍ର—କଲୁଆମାନଙ୍କୁ ଶିକାର କରିବାକୁ କୁକୁର କଲୁଆ ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଇ ଗୋଡ଼ାଇ ଯେତେବେଳେ କଲୁଆର ଅତି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇଯାଏ ଓ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କଲୁଆକୁ ମାଡ଼ିବସିବା ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ହେବାର କଲୁଆ ଦେଖିପାରେ, ସେତେବେଳେ କଲୁଆ ବାତକର୍ମ କରେ (ଭୁଚ୍‌ଚୁକା ମାରେ) ଓ ସେହି ଅଧୋବାୟୁର ଉତ୍କଟ ଓ ଅସହ୍ୟ ଦୁର୍ଗନ୍ଧରେ ଉତ୍ତ୍ୟକ୍ତ ହୋଇ କୁକୁର କଲୁଆର ପଶ୍ଚାଦ୍ଧାବନରୁ କ୍ଷଣକାଳ ନିବୃତ୍ତ ହୋଇ ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦିଏ ଓ ସେଥିଯୋଗୁଁ କୁକୁରର ଦଉଡ଼ିବାର ବେଗ କ୍ଷଣକାଳପାଇଁ ମନ୍ଦୀଭୂତ ହୁଏ । ଇତ୍ୟବସରରେ କଲୁଆଟି କୁକୁରର ଅସହ୍ୟ କବଳରୁ ରକ୍ଷା ପାଇ ପଳାଇଯାଏ ।]

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳରେ ୨ । ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'କୂଅ' ନ ମିଳିଲେ 'କୁଅ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗ୍ୟ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍' ଦେଖିବେ ।

ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଛକଥା କହି ଦାମ୍ଭିକତା କରିବା; ଭୁରୁଡ଼ାଇବା; ଅମାନିଆ ହୋଇ କଥାକହିବା ।

ଭୋକ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷୁଧାର ବେଗ ସମ୍ଭାଳିବା; କ୍ଷୁଧା ହେଲେ ବି କିଛି ନ ଖାଇ ତାହା ସମ୍ଭାଳିନେବା ।

ଭୋକରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ନ ଦେଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭୋକରେ କଷ୍ଟ ଦେବା କରିବା ।

ଭୋଜନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଖାଇବା ।

ମକଦ୍ଦମା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ତର କରି ବା (ମାମଲା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରମାଣମାନଙ୍କୁ ନଷ୍ଟ କରି ବା ଲୁଚାଇ ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅପ୍ରମାଣିତ କରିବା । ୨ । (ହାକିମ) ଲାଞ୍ଚ ଖାଇ ବା ମୋହବଶରେ ପଡ଼ି ବା ସୁପାରିସରେ ବଶ ହୋଇ ପ୍ରମାଣ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ମକଦ୍ଦମାକୁ ଡିସମିସ କରିବା ।

ମଥାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରଚାଳର ମଥାନ (ଭୁଇ)ରେ କଡ଼ା ଦେଇ ତହିଁ ଉପରେ ବତା ବାନ୍ଧି ଠିକ୍‌ରୂପେ ଛୁଆଣି କରିବା ।

ମଥାନଗୁଞ୍ଜି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରଚାଳର ମଥାନର ଦୁଇ ପାଖର ବାଉଁଶ ଓ ବତାକୁ ହାତ ଓ ଗୋଡ଼ଦ୍ୱାରା ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଝିଟିପିଟି ପରି ଚାଳ ହୋଇ ଗତି କରିବା ।

ମନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ମନକୁ ବଶ କରିବା ।

ମଶା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ବସିଥିବା ମଶାକୁ ହାତରେ ଆଘାତ କରି ମାରି ପକାଇବା ।

ମହୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମହୁମାଛିମାନଙ୍କର ଫେଣା ଭାଙ୍ଗି ମହୁ ଆଣିବା ।

ମାକଡ଼ଚାଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତକୁ ତଳେ ଲଗାଇ ଗୋଡ଼କୁ ଉପରକୁ ଟେକି ଆଗପାଖକୁ ଲେଉଟି ପଡ଼ି ଡିଆଁ ମାରି ବଙ୍କ ଭାଙ୍ଗିବା ।

ମାଛ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଳାଶୟାଦିରୁ ଜାଲ, ଖିଅ, ପୋଲୁହ, ବନସୀ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ମାଛ ଧରିବା ।

ମାଟି ଗୋବର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାଟି ଓ ଗୋବର ଏକତ୍ର କରି ପାଣି ମିଶାଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଲିପିବା । ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଭ୍ୟଙ୍ଗ ସ୍ନାନ ସମୟରେ) ଦେହର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଙ୍ଗରେ ମୃତ୍ତିକା ମିଶ୍ରିତ ଗୋମୟ ବୋଳି ହେବା ।

ମାଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା ମଳତ୍ୟାଗ ପରେ ଦେହରେ ମାଟି ଲଗାଇବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗି ତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବା ।

ମାଡ଼ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ବା ବେତ ପ୍ରଭୃତିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରହାର କରିବା ।

ମାନ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଭିମାନରେ କଥା କହିବା ।

ମାରକା (ମାର୍କା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଚିହ୍ନିବା ପାଇଁ ସେଥିରେ ବିଶିଷ୍ଟ ଚିହ୍ନ ଦେବା ।

ମାଲ୍‌କଷ୍ଟ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଇକଷ୍ଟ ମାରିବା (ଦେଖ)

ମାଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟଠାରୁ କୌଶଳରେ ଧନ ହସ୍ତଗତ କରିବା; ଧନ ମାରିବା ।

ମିଞ୍ଜା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥକୁ ଯୋଡ଼ିବା ସମୟରେ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବ୍ୟବଧାନକୁ ଅଚ୍ଛିଦ୍ର କରିବା ।

ମୁଥି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଦ୍ଧମୁଷ୍ଟି କରି ତର୍ଜନୀ ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଅଙ୍ଗୁଳିର ପାଖରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ / ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଭୁଣ୍ଡରେ / ମୁଣ୍ଡ ପାଣି ଭୁଣ୍ଡରେ } ମାରିବା { ଦେ. କ୍ରି—ଏପରି ଓ ଏତେକାଳ ପରିଶ୍ରମ କରିବା କି, ଯହିଁରେ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅବିରାମ ଧାରରେ ଝାଳବୋହି ସେ ଝାଳ ଯାଇ ଭୁଣ୍ଡରେ ବା ଗୋଡ଼ରେ ପହଞ୍ଚୁଛି ।

ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଗଭୀର ଶୋକରେ) ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ କୌଣସି କଠିନ ପଦାର୍ଥରେ ଆଘାତ କରିବା ।

ମୁଣ୍ଡରେ ଡାଙ୍ଗୁଲିଆ ବାଡ଼ି ମାରିବା—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦେ. ବି.—କୌଣସି ବିଷୟର ସମାଧାନ ପାଇଁ କିଛି ଉପାୟ ନ ଦେଖି ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକୁଳିତ ହେବା ଅବସ୍ଥା ।

ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପ୍ରଣାମାର୍ଥ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବା ଦେବତାଙ୍କ ଗୋଡ଼ ନିକଟରେ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଛୁଆଁଇବା; ଗୋଡ଼ତଳେ ପଡ଼ିବା । ୨ । ଆପଣା ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ ଆକ୍ରମଣ ବା ଆଘାତ କରିବା । ୩ । (ମାତୃଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣ) ଜୀବିତାବସ୍ଥା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ଗର୍ଭରେ ଇତସ୍ତତଃ ଗତିଶୀଳ ହେବା ଅବସ୍ଥାରେ ମାତାର ପେଟର କାନ୍ଥରେ ଭ୍ରୂଣର ମୁଣ୍ଡ ବାଜିବା ।

ମୁଥ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁର ବା ମୁଣ୍ଡର କୌଣସି ଅଂଶରେ ବାଧା ମାରିବା ।

ମୁଦ(ଦା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ଚିଠିକୁ ବା ପାତ୍ରର ମୁଖକୁ ବନ୍ଦକରି ତା ଉପରେ ଜଉ ଦ୍ୱାରା ମୋହର ବସାଇବା ।

ମୁହଁଖସ ମାରିବା—ଦେ. ବି—ମନୁଷ୍ୟ ଯେଉଁ ଆଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିଥାଏ ସେହିଆଡ଼କୁ ଭିନ୍ନ ଖସି ତାହା ମୁହଁରେ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟଭାବରେ ଲାଗି ତାକୁ ପୀଡ଼ା ଦେବା ।

ମୁହଁପାଣି ମୁହଁରେ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦାମ୍ଭିକତା ଓ ମୁହଁବାଇଲାମିକୁ ଭାଙ୍ଗିଦେଇ ତାକୁ ଲଜ୍ଜିତ କରାଇବା ।

ମୁହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସିଠାରେ ବା କୌଣସି ଲୋକକୁ ଦେଖାଦେଇ ଅଳ୍ପ ସମୟ ରହି ଚାଲିଯିବା । ୨ । (ପଶୁମାନେ) ଖାଇବାପାଇଁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା (ଅଥଚ ନ ଖାଇବା) ।

ମୂଳୁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଃଶେଷ [ମୂଳରୁ (ରୁ) ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] କରିବା; ନିର୍ମୂଳ କରିବା ।

ମେଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଲା ପୋତିବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସୁରୁଖୁରୁ ହୋଇ ଚାଲୁଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଋ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	ଙ୍କ	ଞ୍ଚ	ଣ,ଷ	ଣ୍ଟ	ନ୍ତ	ମ୍ପ	ଙ୍ଖ
୨	ଈ	ଊ	ଋୁ	ଲୁ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଂଖ୍ୟ	ଘ	ଂସ	ଗଁ୍ୟ	ଇଅ	ଙ୍ଘ	ନ୍କ

ତାହା ବନ୍ଦ କରିଦେବା । ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଗୁରୁଙ୍କର ଅପହ୍ନ ଉଠାଇବା ।

ମୋହ୍ର(ହୋ)ର ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଉପରେ ମୋହର ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷର ବା ଚିହ୍ନ ଅଙ୍କିତ କରିବା ।

ଯା(ଦା)ଦୁ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ଯାଦୁକୁ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା — ୨ । ନଖ ଦ୍ୱାରା ବା ଦାନ୍ତିଆ ଶସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଯାଦୁର ବୁଆମାନଙ୍କୁ ଚାଞ୍ଚି ବା ଚିପି ବା ଫୁଟାଇ ଯାଦୁକୁ ଶୁଖାଇବା ।

ଯିଦ(ଢି)ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ପଣ ରଖି କୌଣସି କର୍ମ କରିବା । ୨ । ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ କରୁ କଥା କହିବା ।

ଯୋଗାଁ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଯୋତା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର କରିବା । ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରକାଶ୍ୟରୂପେ ବିଶେଷ ଅପମାନ ଦେବା ।

ରଗ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଣ୍ଡ ଭାଙ୍ଗିଦେବା; ବଳ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା ।

ରଡା ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ପ୍ରାୟ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବା; ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଦିନ ଥିବା । କ୍ରି. (ରଡା ବା ସିଙ୍ଗି ମାଛ) ଗାଲସିରେ ଥିବା କଣ୍ଟା ଦ୍ୱାରା ମାଛଧରାଳର ହାତ ଆଦିକୁ ବିନ୍ଧିବା ।

ରନ୍ଦା ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — କାଠକୁ ପାଲିସ୍ କରିବାକୁ ତା ଉପରେ ରନ୍ଦା ଚଳାଇବା ।

ରାଗ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଆପଣାର ବା ଅପର ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ରୋଧକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ।

ରୁମ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି (ଗୋରୁ ଆଦିଙ୍କର) ଦେହର ଅସୁସ୍ଥତା ହେତୁ ଲୋମସବୁ ଠିଆ ହୋଇପଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ଶରୀରର ତେଜୋହୀନ ଦେଖାଯିବା ।

ରୋଗ ଦହେ ଦହେ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ବେମାରିକୁ ଖାତିର ନ କରି ଦେହ ଭଲ ଥିଲା ପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା; ରୋଗର ଆକ୍ରମଣକୁ ଗ୍ରାହ୍ୟ ନ କରିବା ।

ରୋଗ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଔଷଧ ବା ଅନ୍ୟ ଉପାୟରେ ରୋଗକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ଆରୋଗ୍ୟ କରିବା ବା କରାଇବା । ୨ । (ରୋଗ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୃତପ୍ରାୟ କରିବା ।

ଲଙ୍ଗଳ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଲଙ୍ଗଳଦ୍ୱାରା ଚାଷ କରିବା; ୨ । ଭୂଇଁର ଉପରେ ଉପରେ ଚାଷ କରିବା; ଗଭୀର ଚାଷ ନ କରିବା ।

ଲଘା ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ପରସ୍ପରକୁ ଯୋଗ କରିଥିବା ଦୁଇ ଗୋଲର ସମକୋଣବିଶିଷ୍ଟ କୋଣକୁ ନଡ଼ା ବା ଖୁଣ୍ଟା ଆଦିଦ୍ୱାରା ଘନଭାବରେ ଛପର କରିବା ।

ଲହଡ଼ା(ଡ଼ି) ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ପାଣିରେ ଉପର୍ଯ୍ୟୁପରି ଲହରୀ ବା ତେଉ ଉଠିବା ।

ଲହୁଣୀ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଲହୁଣୀକୁ ନିଆଁରେ ବସାଇ ନିର୍ମଳ କରି ଘିଅ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ।

ଲଖ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଲକ୍ଷଦ୍ୱାରା ଠିକ ଅବଧ ମୁଦିବା; ୨ । ଲକ୍ଷ୍ୟ ଭେଦ କରିବା ।

(ମାଛଙ୍କୁ) ଲାହୁଆ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ମାଛମାନେ ଏକପ୍ରକାର ରୋଗରେ ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇ ମରିଯିବା । [ଦ୍ର — ଏ ରୋଗ ଦ୍ୱାରା ମାଛଙ୍କର ଲାହୁ ଫୁଲି ଯାଇ ମାଛମାନେ କେତେ ସମୟ ଚିତ ହୋଇ ପହଁରି ମରିଯାଆନ୍ତି ।]

ଲୁଣ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ସମୁଦ୍ର ପାଣିକୁ ନିଆଁରେ ଫୁଟାଇ ବା ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ବା ଲୁଣମିଶା ପାଣିକୁ ପାତ୍ରରେ ବା କ୍ଷେତରେ କେତେ କାଳ ସ୍ଥିରଭାବରେ ରଖି ଲୁଣ ତିଆରି କରିବା ।

(କୌଣସି ସ୍ଥାନ) ଲୁଣି ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ମନୁଷ୍ୟ ବା ଗୋମେଷାଦି ମୁତିବା ସ୍ଥାନର ଭୂମିରେ ବା କାନ୍ଥରେ ଥିବା ମାଟି ଧୂଳିମୟ ହୋଇ ଝଡ଼ି ପଡ଼ିବା ଓ ତା ଉପରେ ଲୁଣର ଧଳା ସ୍ତର ପଡ଼ିଯିବା ।

ଲେଙ୍ଗୁଟି ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । କଉପୁନ ମାରିବା; କ୍ଷୁଦ୍ର କନାଦ୍ୱାରା କେବଳ ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ ଓ ମୂତ୍ରେନ୍ଦ୍ରିୟକୁ ଘୋଡ଼ାଇବା । ୨ । ବୈରାଗୀ ହେବା; ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ହେବା ।

ଲେଣ୍ଡା(ଣ୍ଡା) ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ହାତପାପୁଲି (ଲେଣ୍ଡା)ର ମୂଳ ଅଂଶ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆଘାତ କରି ଜୋର୍‌ରେ ଠେଲିବା ।

ଶଣ୍ଢା(ଣ୍ଡା) ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — (କ୍ଷୁଦ୍ର ଗଛ) ମୂଳରୁ ବା ସ୍କନ୍ଧରୁ ନୂତନ କାଣ୍ଡ ବା ଶାଖା ବାହାର କରିବା ।

ଶର ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି. — ବାଣ ବା ଧନୁଦ୍ୱାରା ଶର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ।

ଶାବଳ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ପାନବରଜ ପ୍ରଥମରେ ବସାଇଲାବେଳେ କ୍ଷେତରେ ମାଟି ପକାଇ ମାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଚଷି ସମତୁଲ କରିବା ପରେ ପ୍ରଥମରେ ରୋପିତ ପାନ ଲତାକୁ ପୋତିବା ପାଇଁ କ୍ଷେତ୍ରର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଗୋଟିଏ ଗାତ କରିବାକୁ ଶାବଳକୁ ଭୂମିରେ ବସାଇବା । [ଦ୍ର — ଶାବଳ ମାରି ପ୍ରଥମ ପାନଲତା ରୁଆ ହେବା ପରେ ସେ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅନ୍ୟ ସବୁ ଲତା ପୋତାଯାଏ ।] ୨ । ଭୂମିରେ ବା ପଥର-ସନ୍ଧିରେ ଶାବଳକୁ ଜୋରରେ ଭର୍ତ୍ତି କରିବା ।

ଶୁନ୍(ନ୍ୟ)ତର ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ଉପରକୁ ଡେଇଁ ମାକଡ଼ଚିତ ମାରି ତଳେ ପଡ଼ିବା ।

ସକ୍ରେଇ ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — କୌଣସି ଲୋକକୁ ଲଜ୍ଜା, ଅପମାନ ବା ଦୁଃଖ ଦେଇ ତା ମନରେ ବିଶେଷ କଷ୍ଟ ଦେବା ।

ସନ୍ଧିଅ ପ(ପୋ)ତର ମାରିବା — ଦେ. କ୍ରି — ୧ । ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଠୀ-ମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଓ ଅରକୁ ପୁଠୀ ସଙ୍ଗେ ଯୋଡ଼ିବା ପାଇଁ ଖିଲମାନ ମାରିବା; [ଦ୍ର — ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଠୀ-ମାନଙ୍କୁ ଯୋଡ଼ିବା ଖିଲକୁ ସନ୍ଧିଅ ଓ ଅରକୁ ପୁଠୀ ସଙ୍ଗେ

ଯୋଡ଼ିବା ଖିଲକୁ ଯୋଡ଼ନ୍ତ ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଖୁବ୍ ମଜବୁତ୍ ଓ ନିର୍ଦ୍ଦୋଷ କରି ସମ୍ପାଦନ କରିବା ।

ସନ୍ଧି(ଢି)ଅ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶଗଡ଼ଚକର ପୁଠୀ (ପରିଧିସ୍ଥ ବଙ୍କା ଖଣ୍ଡ)ମାନଙ୍କୁ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ଦୃଢ଼ସଂଲଗ୍ନ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ପୁଠୀ ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡିଏ ଲେଖାଏଁ ଖିଲ ବସାଇବା ।

ସନ୍ଧି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଇଟା ବା ପଥର କାମରେ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ଫାଙ୍କ ରହିଯାଇଥାଏ ତାହାକୁ ଚୂନ ବା ମାଟିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା ।

ସାଇକ(କେ)ଲ୍ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାଇସାଇକେଲ୍‌ଦ୍ୱାରା ଖୁବ୍ ଚଞ୍ଚଳ ଯିବା ।
(ଦ୍ରୀ୍‌ଟ[ନ୍]ଗାଡ଼ି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ସାପ ମାରି ବେଙ୍ଗ ଉପରେ ପକାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବେଙ୍ଗ ମାରି ସାପ ଉପରେ ପକାଇବାର ବିକୃତରୂପ) ନିଜେ କୌଣସି ଦୋଷ କରି ତାହା କୌଶଳକ୍ରମେ ଅନ୍ୟ ଲୋକଠାରେ ଆରୋପ କରିବା ।

ସାର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପଶା ବା କଉଡ଼ି ଖେଳରେ ଦାନ ପକାଇ ବିପକ୍ଷର ସାରକୁ ବା ଗୋଟିକୁ ନିଜ ଗୋଟିଦ୍ୱାରା ମାରି ସେ ସ୍ଥାନରୁ ଉଠାଇ ଦେବା ।

ସିଙ୍ଗ(ଘି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସିଙ୍ଗିମାଛ) ଗାଲସିର କଣ୍ଟାକୁ କଣ୍ଟାଦ୍ୱାରା ମାଛଧରାଳର ଦେହର କୌଣସି ଅଂଶକୁ ବିଦ୍ଧ କରିବା । [ଦ୍ର—ଏହି କଣ୍ଟା ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ ବିଦ୍ଧ ହୁଏ ସେଠାରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଯନ୍ତ୍ରଣା ହୁଏ ।]

ସିଙ୍ଗି ମାରିବା(ଲା) ପରି ହେବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଥଣ୍ଡା ହେତୁ ହାଡ଼ ଗୋଡ଼ ଆଦିରେ ସିଙ୍ଗିମାଛ ମାରିବା ପରି ଯନ୍ତ୍ରଣା ବୋଧ ହେବା; ୨ । ଅତି ଅସ୍ଥିର ହେବା ।

ସିଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସିଟିକୁ ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଫୁଙ୍କି ବଜାଇବା; ୨ । ଦୁଇ ଓଠକୁ ସଂକୁଚିତ କରି ତଦ୍ୱାରା ସିଟି ପରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ସିନ୍ଦୁର ଟୋପା(ପି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସିନ୍ଦୂରରେ ଟୋପା ମୁଣ୍ଡରେ ଲଗାଇବା ।

ସିନ୍ଦୂର ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ବା ଦେବପ୍ରତିମାଙ୍କ ଅଙ୍ଗରେ ସିନ୍ଦୂର ଲଗାଇବା ।

ସିନ୍ଦୂର } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସକାଳୁ ପୂର୍ବଦିଗ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ପୂର୍ବରୁ ନାଲି ଦେଖାଯିବା; ଅରୁଣୋଦୟ ।
ସୁନ୍ଦ(ନ୍ଦୂ)ର

ସିଲ୍ }
ସିଲ୍‌ମୋହର } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଠି ଆଦିକୁ ମୁଦ ମୁଦ୍ରିତ ସ୍ଥାନରେ ଲାଖ ଦେଇ ଲାଖ ଉପରେ ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା ବସାଇବା ।

ସୁନା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଧାତୁକୁ ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଉପାୟରେ ମାରଣ ବା ଭସ୍ମ କରିବା; [ଦ୍ର—ଏହିପରି ରୂପା, ତମ୍ବା, ଅଭ୍ର, ବଙ୍ଗ, ମଣ୍ଡୁର, କାନ୍ତ, ଶଙ୍ଖ, ମୁକ୍ତା, ପ୍ରବାଳ ଆଦି ମାରିବା ବୋଲାଯାଏ ।]

ସୁନ୍ଧା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଉତ୍ତରଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀମାନେ) ମଥାଘଷା, ମେଥିଗୁଣ୍ଡା ଆଦି ସୁଗନ୍ଧି ମସଲାକୁ ବାଟି ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ଉପରେ ମର୍ଦ୍ଦନ କରି ଧୋଇବା ।

ହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ (ଅନ୍ତତଃ ମୁହଁରେ ସ୍ୱୀକୃତ ହୋଇ) ‘ହଁ’ ବୋଲି କହିବା ।

ହରଣଚୂଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଠକାଇ କରି ନେବା । ୨ । ଲୁଚାଇ କରି ନେବା । ୩ । ଚୋରି କରି ନେବା ।

ହଳଦୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦେହରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ କଞ୍ଚା ହଳଦୀ ଲଗାଇବା ।

ହସେଇ ହସେଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁତ ହସାଇ କରି ଆକ୍ରାନ୍ତ କରିବା ।

ହାଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରି ପାଟି ବାଟେ ପବନ ନେବା ଆଣିବା ଦ୍ୱାରା ଆଳସ୍ୟ ଭାଙ୍ଗିବା ।

ହାଉଡ଼ି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭୋଜନରେ ତୃପ୍ତ ହୋଇ ‘ହେଉଡ଼ି’ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ପେଟରୁ ପବନ ବାହାର କରିବା ।

ହାକୁଟି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଜୀର୍ଣ୍ଣ ବା ଗୁରୁ ଭୋଜନ ଯୋଗୁଁ ଉର୍ଦ୍ଧ୍ୱବାୟୁ କରିବା ।

ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ଛୁଇଁ ଦେବା ବା ତା ଉପରେ ସ୍ଥିର କରି ହାତ ଚଳାଇବା; ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ କୌଶଳରେ ନେଇ ଆସିବା ବା ଆତ୍ମସାତ୍ କରିବା; ୩ । ଢିଙ୍କିଗାଡ଼ିରେ ଥିବା ଧାନ ବା ଚାଉଳ ଆଦି କୁଟାଯିବା ବେଳେ ତାକୁ ଢିଙ୍କିର ମୁସଳ ମୁହଁକୁ ଠେଲି ଦେବା; ୪ । ଅଣ୍ଡାଳିବା; ୫ । (ଅଶ୍ଳୀଳାର୍ଥକ) ପରସ୍ତ୍ରୀ ରମଣ କରିବା; ଅବୈଧ ପ୍ରଣୟ କରିବା ।

ହାଫା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଫା ମାରିବା (ଦେଖ)

ହାବ(ବେ)ଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାବଲ(ବାଣ)ରେ ନିଆଁ ଲଗାଇ ଉପରକୁ ଛାଡ଼ିବା ।

ହାବୁକା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଇ ହାତରେ ପାଣିକୁ ଆଘାତ କରି ଲହଡ଼ା ଉଠାଇବା । ୨ । ବୁଢ଼ା ଆଙ୍ଗୁଠି ଓ ବାକି ଆଙ୍ଗୁଠିକୁ ମେଲା କରି, ଅର୍ଦ୍ଧ ଚନ୍ଦ୍ରାକୃତି କରତଳ ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବେକରେ ଠେଲି ଦେବା ।

ହାବୁଡ଼ା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବାହା ଓ କହୁଣି ଦ୍ୱାରା ନିଜର କାଖରେ ଓ କଡ଼ରେ ପର୍ଯ୍ୟାୟକ୍ରମେ ଆଘାତ କରି ଶବ୍ଦ କରିବା ।

ହାମୋ(ମ୍ପୋ)ଲ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଓଷ୍ଠ ଦ୍ୱାରା ପବନ ଛାଡ଼ିବା; ୨ । କରତଳ ଦ୍ୱାରା ଫୁଟୁକା ମାରିବା ।

ହାର୍ ଜିତ୍(ଣ) }
ହାର୍ ଜିଦ୍(ଦ) } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜିଦ ବା ପଣ ରଖି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଶିବା ।

ହୁଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାହାଣୀକୁ ବା ବିଷୟକୁ ଶ୍ରୋତା ମନ ଦେଇ ଶୁଣୁଛି ବୋଲି କହିବା ଲୋକ ଜାଣି ପାରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ‘ଶ୍ରୋତା’ ମଝିରେ ମଝିରେ ‘ହୁଁ’ ବୋଲି କହିବା; ୨ । ହଁ ମାରିବା (ଦେଖ)

ହେଉଁ(ଉଡ଼ି) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାଉଡ଼ି ମାରିବା (ଦେଖ)

ହେ(ହୁ)ଣ୍ଟାଳ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାଘ) କ୍ଷୁଧିତ ଅବସ୍ଥାରେ ବାରମ୍ବାର ଗର୍ଜ୍ଜନ କରିବା ।

ହେଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତୁଡ଼ା ମାରିବା ।୨। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିଶେଷ ଆନନ୍ଦ ବା କୃତଜ୍ଞତା ପ୍ରକାଶ କରିବା; ଆନନ୍ଦରେ ନାଚିବା ।

ହୋଇ / ହୋଇ, ହୋଇ } ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଠୋ ମାରିବା (ଦେଖ)

ହୋ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହୋ ହା ମାରିବା (ଦେଖ)

ହୋ ହା ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚୋଖା ମାରିବା (ଦେଖ); ୨ । ହୋ ହା ଶବ୍ଦ କରିବା; ୩ । ଉଠୋ ମାରିବା ।

ମାରିବା ତାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବିପରୀତାର୍ଥ ସହଚର; ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ ମାର Māribā tāribā ଧାତୁ ଓ ତୄ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ତାର ଧାତୁ)—মারা তারা କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବନାଶ ଘଟାଇବା ଓ ତାକୁ ରକ୍ଷା मारना तारना କରିବା—To ruin and save a person.

ମାରିବା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମାର ଧାତୁ ଓ ଧୃ ଧାତୁ)—ମାଡ଼ପିଟ Māribā dharibā କରିବା; ମାରଧର କରିବା; ପ୍ରହାର କରିବା-- মারাধরা, মারাপেটা मारना धरना To beat. (ମାରିବା ପିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରିବା ହାଣିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସହଚର ଶବ୍ଦ) (ସଂ. ମାର ଧାତୁ ଓ ହନ Māribā hāṇibā ଧାତୁ)—୧ । ପ୍ରହାର କରିବା ଓ ଶସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା মারাকাটা କାଟିବା—1. To strike and out with मारना काटना weapons. ୨ । ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପଡ଼ିଆ ଜମିର ଗଛମାନ କାଟି ମାଟିକୁ ଚୋଷ୍ଠ ଆଦି ଦ୍ୱାରା ସମତୁଲ କରିବା—2. To reclaim a waste land or jungle by cutting the trees and levelling up the ground.

ମାରି ମନ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ଦୃଢ଼ସଙ୍କଳ୍ପ ପୂର୍ବକ ପ୍ରହାର କରିବା Māri mana karibā —1. To beat after firm मारनेको मन करना resolve. ୨ । ଖୁବ୍ ଜୋର୍‌ରେ ମାରିବା—2. To beat with force. ୩ । ମାଡ଼ ମାରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ବା ସଙ୍କଳ୍ପ କରିବା—3. To wish or resolve to strike a blow.

ମାରି ମ(ମା)ହାପାତ୍ରେ ବୋଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି-ଅନ୍ୟ ଲୋକମାନଙ୍କୁ Māri ma(mā)hāpātre bolā(le)ibā ମାଡ଼ମାର ବା ଧମକାଇ मारकर वीरता दिखाना ଆପଣା ବୀରତ୍ୱର ପରିଚୟ ଦେବା—To show one's heroism by beating, striking or terrifying others.

ମାରି ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମାଡ଼ ମାରିବା ପାଇଁ Māri miśibā ଆକ୍ରମଣ କରିବା ବା ଉଦ୍ୟତ ହେବା— মারতে উদ্যত হওয়া To attack or fall upon a per- मारनेको झुकना son to beat him; to assault.

ମାରି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେ କୌଣସି ପ୍ରକାରେ କାମ ଚଳାଇ Māri jibā ନେବା—1. To get on anyhow. (ଉ— মেরে যাওয়া ମାରିଗଲେ ମାହାପାତ୍ରେ, ଘୁଞ୍ଚିଲେ କଲକା—ପ୍ରବ) मारजाना ୨ । କାଳ ଯାପନ କରିବା—2. To pass time; to go on. [ଉ—ମାରି ମାରି ଚଳ କାଳକ—ପ୍ରବ ।]

ମାରିଷ—ସଂ. ବି. (ମୃଷ୍ ଧାତୁ=କ୍ଷମା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ନିପାତନ; ଅଥବା Mārisha ମା=ନିଷେଧ+ରିଷ୍ ଧାତୁ=ହିଂସା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । (ନାଟ୍ୟୋକ୍ତିରେ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ନଟ ବା ସୂତ୍ରଧାରଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ବୋଧନ—1. A term of respect used to an elder (specially to an actor or manager) in dramatic parlance. ୨ । ତଣ୍ଡୁଲୀୟ; ଶାକ ବିଶେଷ; ନେଉଟିଆ ଶାଗ—2. A kind of potherb; Amaranthus Oleraceus. ୩ । ଖଡ଼ା ଶାଗ—3. Amaranthus Gangeticus.

ମାରିଷ ଦଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଖଡ଼ା ଶାଗ—Amaranthus Gangeticus. Mārisha daṇḍā

ମାରିଷା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦକ୍ଷ ମୁନିଙ୍କର ମାତା—The name of the Mārishā mother of Sage Daksha.
ଦେ. ବି—ମାରିଷ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ) Mārisha 2 & 3 (See)

ମାରିଷି—ଦେ. ବି—ମାରିଷ ୨ ଓ ୩ (ଦେଖ) Mārishi Mārisha 2 & 3 (See)

ମାରିଷିଆ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଶୃଙ୍ଗରେ ବିନ୍ଧିବା— Mārishiā māribā To gore.

ମାରି ସାବାଡ଼୍ ବନା(ନେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବହୁତ Māri sābāṛd banā(ne)ibā ମାରି ଜବତ୍ କରିବା—To (ମାରି ଦ[ଥ]ଣ୍ଡା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) bring one under sub- মেরে সাবাড় করা jection by giving him a sound मारकर सीधा करना, मारकर सुला देना beating.

ମାରି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ସକର୍ମକ)—ଆପଣା ଦେହରେ ତେଲ Māri hebā ବା ହଳଦୀ ଆଦି ନିଜେ ଲଗାଇ ହେବା— মাখা 1. To smear one's own body with oil, मखालेना turmeric paste etc. (ଯଥା—ତୁ ଶୀଘ୍ର ଦେହରେ ଟିକିଏ ତେଲ ମାରି ହୋଇ ଗାଧୋଇ ପଡ଼୍ ।) চাপড়ান ୨ । (ଅକର୍ମକ) ଆପଣା ଦେହରେ ହସ୍ତ ବା ଅସ୍ତ୍ରାଦି मारना ପ୍ରହାର କରିବା—2. To strike one's hand or a weapon on one's body. [ଉ—ଛେଚି ହୋଇବାକୁ ଜାତ ହୁଏ ବୁଦ୍ଧି, ଛେଚି ମାରି ହେବ ବହୁ ଇହୁ ଥାଉ ସିଦ୍ଧି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କବିତା ।] ୩ । (ଅକର୍ମକ) ଛଟ ପିଟ ହେବା; ଆପଣାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ଭୂମିରେ ବା ପାଣିରେ ବା ଇତସ୍ତତଃ ବାଡ଼େଇବା—3. To উলটান strain one's limbs; to strike one's body उलटना against the ground or water or in the air. (ଯଥା—ଏ ଘୋଡାମାନେ ସବୁବେଳେ ମାଲ ମାରି ହେଉଅଛନ୍ତି ।) ୪ । (ସକର୍ମକ) (ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ) কুড়া ଭୂମିରେ ଆଘାତ କରିବା—4. To strike (one's पीटना head) on the ground. (ଯଥା—ଏଠାରେ ତଳବଳ ମୁଣ୍ଡ ମାରି ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା କେହି ଶୁଣିବାକୁ ନାହିଁ ।)

ମାରି—ସ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ)—୧ । ମାରୀ (ଦେଖ)—1. Māri (See) ୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ମାହେଶ୍ୱରୀ ଶକ୍ତି; ଚଣ୍ଡୀ—2. Goddess Chaṇḍī.
Māri

ମାରିଚ—ସ. ବିଣ (ମରିଚ+ଅ)- ମରିଚ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to black pepper. ବି—୧ । ମରିଚ କ୍ଷେତ୍ର —1. A field of black pepper. ୨। ସ୍ୱନାମକ ରାକ୍ଷସର ଔରସରେ ତାଡ଼କାନାମ୍ନୀ ରାକ୍ଷସୀ ଗର୍ଭରେ ଜାତ ମାୟାବୀ ରାକ୍ଷସ—2. Name of a demon who assumed the shape of a golden deer and cheated Sitā into believing it to be a real one and sending away Rāmachandra after it. [ଦ୍ର—ମାୟାମୃଗ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।] ୩ । ରାଜ ହସ୍ତୀ; ପାଟ ହାତୀ—3. An elephant ridden by a king.
Māricha

ମାରିଚ ମାରି—ଦେ. ବି—ମାରିଚହନ୍ତା; ରାମଚନ୍ଦ୍ର—Killer of Māricha; Rāma Chandra. [ଉ—ବଳାସରେ ନେତ୍ର ମାରିଚମାରିର ଜାଣି ଉଲ୍ଲାସରେ ଧାଇଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]
Māricha māri

ମାରୀଚୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଦେବୀବିଶେଷ; ବଜ୍ରକାଳିକା ବା ବଜ୍ରବାରାହୀ ଦେବୀ—Name of a Goddess (an incarnation of Durgā).
Mārichi

ମାରି ଭୟ—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-୧ । ମାରାତ୍ମକ ସଂକ୍ରାମକ ରୋଗ ଦେଶରେ ବ୍ୟାପିବା ସମୟରେ ଜାତ ଭୟ 1. Fear due to the raging of a mortal epidemic in a locality. ୨ । ମଡ଼କ; ମହାମାରୀ —2. Plague, pestilence.
Māri bhaya

ମାରୁ—ସ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର ଧାତୁ+ଭାବ ଉ)—୧ । ହତ୍ୟା; ମାରଣ; ବଧ; ବିନାଶ—1. Slaughter; destruction. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମହାମାରୀ—2. Plague; pestilence. ୩ । (+ଭାବ. ଉ) ଆଘାତ; ପ୍ରହାର—3. Stroke. ଦେ. ବି—(ସ. ମାରକ)—୧ । ଘାତକ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Assassin; murderer. ୨ । ପଦାର୍ଥର ବା ମନୁଷ୍ୟର ଅପବିତ୍ର ଅବସ୍ଥା—2. Impure condition of a thing or a person.
Māru
মারাত্মক লোক
মারু, মারক
মারা **অচ্ছুত**

(ମାରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଘାତକ; ହତ୍ୟାକାରୀ—1. Murderous. ୨ । ନଷ୍ଟ—2. Spoiled. ୩ । ଦୂଷିତ—3. Contaminated. ୪ । ସଢ଼ି ଯାଇଥିବା—4. Rotten. ୫ । ଅପବିତ୍ରୀକୃତ— 5. Polluted. ୬। ଅସ୍ପୃଶ୍ୟର ସ୍ପର୍ଶଯୋଗୁଁ ଅପବିତ୍ର; ଛୁଆଁ—6. Polluted by the touch of a prohibited thing or person. ୭ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଋତୁମତୀ; ରଜସ୍ୱଳା (ସ୍ତ୍ରୀ)—7. Menstruated (woman). [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀ ରଜସ୍ୱଳା ହେଲେ ବା ରଜସ୍ୱଳା ସ୍ତ୍ରୀକୁ ଛୁଇଁଲେ, ମଳ ଇତ୍ୟାଦି ଅପବିତ୍ର ପଦାର୍ଥକୁ ଛୁଇଁଲେ, ସଦ୍ୟଃପ୍ରସୂତାକୁ ଛୁଇଁଲେ, ଅନ୍ତ୍ୟଜ ଶାଳକୁ ପ୍ରବେଶ କଲେ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଛୁଇଁଲେ, ଲୁଗା ପିନ୍ଧି ଝାଡ଼ା ଫେରି ଗଲେ ଓ ମୃତକର କାନ୍ଧେଇଲେ ବା ଶ୍ମଶାନକୁ ଶବ ସଙ୍ଗେ ଗଲେ ସେ ଲୋକ ଓ ବସ୍ତ୍ରାଦି ମାରୁ ହୁଏ ଓ ସ୍ନାନ ନ କଲେ ପବିତ୍ରତା ଲାଭ ହୁଏ ନାହିଁ ।] ୮ । ମନ୍ଦ; ନିକୃଷ୍ଟ— 8. Inferior. ୯ । କାର୍ଯ୍ୟର ଅଯୋଗ୍ୟ; ଅକର୍ମଣ୍ୟ— 9. Unfit; worthless. ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବି (ଭୂଲ. ବ. ମାର)—ମାଡ଼—Beating. (ଯଥା—ଆଜ ତାକୁ ଭାରି ମାରୁ ହେଲା ।)
মারাতমক
মারা
জুম্মাজানা
সদা
অচ্ছুত
অচ্ছুতী

ମାରୁ ଅଚ୍ଛ—ଦେ. ବି—କ୍ଷେତ୍ରରେ ହଳ ବୁଲାଇ ଚାଷ କଲା ବେଳେ ଲଙ୍ଗଳ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଅଚ୍ଛ ବା ବୃତ୍ତାଭାସ ରେଖା-ମାନ ଗୋଳ ହୋଇଥାଏ ସେହି ଅଚ୍ଛ-ମାନଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳରେ ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ହଳ ଦ୍ୱାରା କର୍ଷିତ ହୋଇ ନ ପାରି ପଡ଼ିଆ ରହିଯାଏ—The elliptical and very narrow strip of unploughed land left in the centre of a ploughed field when it is ploughed in concentric elliptical furrows. [ଦ୍ର—କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଚାଷ କରିବା ପରେ ଯେଉଁ ଯେଉଁ ସ୍ଥାନରେ 'ମାରୁ ଅଚ୍ଛ'ମାନ ରହି ଯାଇଥାଏ ସେହି ସେହି ସ୍ଥାନକୁ ଶେଷରେ ହଳ ବୁଲାଇ ଚଷି ଦିଆଯାଏ ଏହାକୁ ମାରୁ ଅଚ୍ଛ ମାରିବା କହନ୍ତି ।]
Māru achā
(ମାରୁଣି ଅଚ୍ଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)
অন্তরী শিরাহ

ମାରୁ ଅଚ୍ଛ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରଥମେ ହଳ ବୁଲାଇବା ବେଳେ ଶୀକକେନ୍ଦ୍ରକ 'ଅଚ୍ଛ' ବା ଲଙ୍ଗଳ ଗାରମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁ ଅକର୍ଷିତ କେନ୍ଦ୍ରାଂଶମାନ ରହି ଯାଇଥାଏ ତାକୁ ଶେଷରେ ହଳ କରିବା— To plough up the unploughed patches left in the centre of a ploughed field.
Māru achā māribā

ମାରୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ମାରକ)—୧ । ଯେ ମାରେ ବା ପ୍ରହାର କରେ—1. Beating. ୨ । ହତ୍ୟାକାରୀ— 2. Killing. ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ କ୍ଷତିରେ ପକାଏ—3. Putting another to loss. (ଉ—ଜୟ ମାଲ-ମାରୁଆ--ମଉଳା ଲୋଟା । ପ୍ରାଚୀ. ଋତୁସଂ ମଞ୍ଜରୀ ।) ୪ । ନଷ୍ଟ—4. Spoiled. ୫ । ଦୂଷିତ—5. Polluted. ୬ । ଅନ୍ତଃସାର ଶୂନ୍ୟ— 6. Unsubstantial.
Mrāuā
[ମାରେ(ରେ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]
মারকুতট
মারু
মারা
খারাব

ମାରୁଆ ମଲ(ଲ୍ଲି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—(କାଠ ବା କଡ଼ି ଅଧ ସଢ଼ି ଯିବାରୁ ବା ଉଇର ପୋକ ବା ଛୁଇ ଖାଇ ଯିବାରୁ) ଅକର୍ମଣ୍ୟ; ଅନ୍ତଃସାରଶୂନ୍ୟ—Worthless (said of a timber or log of wood which is hollow
Māruā mali(lli)
খারাপ
খারাব
[ମାରୁ ମଲ(ଲି)ଅ—ଅନ୍ୟରୂପ]

or ant-eaten in the interior); unsound in the core. ଦେ. ବ—ମାଗ୍ କାଠର ଭିତରେ ଥିବା ଓ ବାହାରକୁ ଦେଖା ଯାଉ ନ ଥିବା ଅନ୍ତଃଶାରଶୂନ୍ୟ ଅଂଶ—Unsubstantial portion inside a damaged timber.

ମାରୁଁ ଗେଲା—ଗ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରିଭାଷା) କ୍ରି—ମର ଗଲା—
Mārun̐ gelā (He) Died.

ମାରୁ(ରେ, ଙ୍ଗେ)ଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)—ବୈଦେ. କ୍ରି—(ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାର ମାରିବା
Māru(re, ro)ṅgā (ṅge) କ୍ରିୟାର ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ ୧ମ ପୁରୁଷ ୧ ବଚନରେ (ମୈ) ମାରୁଙ୍ଗା, (ହମ୍) ମାରେଙ୍ଗେ) ମୁଁ ମାରିବି ବା ପ୍ରହାର କରିବି—I shall beat. [ଦୃ—ଉଠି ନ ପାର ମାରୁଙ୍ଗା । ଉକ୍ତ ।—ଏହାର ଅର୍ଥ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶଯ୍ୟାରୁ ଉଠିବାର ଶକ୍ତି ନାହିଁ, ସେ ମୁହଁରେ ମୈ ମାରୁଙ୍ଗା (ମୁଁ ମାରିବି) ବୋଲି ଆସ୍ଫାଳନ କରିବା ନ୍ୟାୟ । ଭୂଲ. ହିନ୍ଦୀ ପ୍ରବଚନ—ଉତ୍କଳେଶଙ୍କର କନ୍ଥା ଜଗନ୍ନାଥ ଯାଙ୍କ 'କନ୍ଥା ନ ଚଳେ ଦେଖାବା ଗ୍ରହ' ।]

ମାରୁ(ରେ)ଣୀ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମାରଣ)—୧ । ମାରଣ ୧ । (ଦେଖ)
Māru(re)ṇi মারণ मारण 1. Maraṇa 1 (See) [ଦୃ—ବାଡ ଯେ ବସିଲେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ମାରୁଣୀରୁ, ଦୁଖି ମୁଖ ପଳାଇଲେକ ସେ ବନରୁ । କୃଷ୍ଣଦି. ମହାଭାରତ. ବନ]
୨ । ମାରୁଅଚ୍ଛ (ଦେଖ)—2. Māruchā (See)
(ମାରଣ—ସୁ') ୩ । ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଘାତୁକା ସ୍ତ୍ରୀ—3. A murderous woman.
ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ହତ୍ୟାକାରିଣୀ; ଘାତୁକା—Murderous (woman.)

ମାରୁଣୀ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାରୁଅଚ୍ଛମାନଙ୍କୁ ପୁନର୍ବାର ହଳ ବୁଲାଇ
Māruṇi māribā ଚଷିବା—To plough up the parts of the field left untouched by the plough.

ମାରୁତ—ସ. ବ ମରୁତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଅ)—୧ । ପବନ; ବାୟୁ—
Māruta 1. Air; wind. ୨ । ଅଣଚାଶ ପବନ—2. The airs (49 in number) represented as demigods. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି 'ମା ରୋଦୀ'+ଅ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ସ. ମାରୋଦୀ= କାନ୍ଦନାହିଁ; ଦିତିଙ୍କ ଗର୍ଭରେ 'ପବନ' ଭ୍ରୂଣରୂପେ ଅବସ୍ଥାନ କରୁଥିବା ସମୟରେ ଇନ୍ଦ୍ର ବଜ୍ରଦ୍ୱାରା ଏ ଭ୍ରୂଣକୁ ପ୍ରଥମେ ୭ ଖଣ୍ଡ କରି କାଟି ପକାଇଲେ ଓ ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡକୁ ୭ ଖଣ୍ଡ ଲେଖାଏଁ ଏପରି ୪୯ ଖଣ୍ଡ କଲେ । ଏମାନେ ଗର୍ଭନାଶ ହେବାର ଦେଖି କାନ୍ଦିବାରୁ ଇନ୍ଦ୍ର ତାଙ୍କୁ କହିଥିଲେ :— ମାରୋଦୀ—ତୁମେ କାନ୍ଦନାହିଁ ।]

ମାରୁତାତ୍ମଜ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାରୁତ+ଆତ୍ମଜ)—୧ ।
Mārutātmaja ପବନଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଅଞ୍ଜନାଙ୍କ ଗର୍ଭଜାତ ବୀର
(ମାରୁତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ହନୁମାନ୍—1. The name of the monkey devotee of Rāma Chandra. ୨ । (ପାଣ୍ଡୁଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ କୁନ୍ତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରେ ପବନଙ୍କ ଔରସରେ ଜାତ) ଭୀମ—2. Bhima, the 2nd Pāṇḍaba brother.

ମାରୁତାଶନ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାରୁତ ଅଟେ ଅଶନ ଯାହାର)—
Mārutāśana ଯେ ପବନ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରେ—Subsisting on air only. ବ—ସର୍ପ—Serpent.

ମାରୁ ମରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱର ପଦ)—ମାରୀ ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
Māru maruḍi Pestilence and famine.
(ମାରୁ ମଡ଼କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାରେଜ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାରେଜ୍)—ବିବାହ—Marriage.
Mārej ম্যারেজ मैरेज

ମାରେଜ୍ ରେଜି(ଜେ)ଷ୍ଟ୍ରର(ରୀ)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମାରେଜ୍
Mārej reji(je)shṭar(ri) ରେଜିଷ୍ଟର୍)—୧ । ମୁସଲମାନ୍ ଓ ବ୍ରାହ୍ମ
ম্যারেজ রেজিষ্টার ଅଧିକ ବିବାହ ବିଷୟରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
मैरेज रजिष्टर ହେବା ଚୁକ୍ତି ଆଇନ୍ ଯେଉଁ ବହିରେ ଖାତାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୁଏ—1. Marriage register. ୨ । ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍ (ଦେଖ) 2. Marej rejishṭresan (See)

ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.—ମାର୍ଟେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରାର)
Mārej rejishṭrār ମୁସଲମାନ୍ ଓ ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କର ବିବାହରେ
ম্যারেজ রেজিষ্টার ଦମ୍ପତିଙ୍କର ଚୁକ୍ତିକୁ ସରକାରୀ ଆଇନର ବିଧି
मैरेज रजिष्टर ଅନୁସାରେ ସାକ୍ଷୀଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା ପାଇଁ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର କାଜୀ—Marriage registrar; Registrar of Mahomedan and Brahmo marriages.

ମାରେଜ୍ ରେଜିଷ୍ଟ୍ରେସନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ମୁସଲମାନ୍ ଓ
Mārej rejishṭresan ବ୍ରାହ୍ମମାନଙ୍କ ଦମ୍ପତିଙ୍କ ବିବାହବିଷୟକ
ম্যারেজ রেজিষ্ট্রেসন मैरेज रेजिष्ट्रेसन ଚୁକ୍ତିକୁ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିବା କାର୍ଯ୍ୟ—Registration of marriages amongst the Mahomedans and Brahmos.

ମାରୋଦ୍ୟମ—ଦେ. ବ (ସ. ମାର+ଉଦ୍ୟମ)—କାମ ଚେଷ୍ଟା—
Mārodyama Amour. (ଦୃ—ତାର କୁଟିଳ କୁନ୍ତଳ ସୁନ୍ଦରୀ କରଇ କାମ ସ୍ୱରୂପ ମାରୋଦ୍ୟମ ଯେ । ପ୍ରାଚୀ. ଉଷାଭିଳାଷ ।]

ମାର୍କ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ)—୧ । ପରୀକ୍ଷାରେ ପ୍ରାପ୍ତ ପାଇଥିବା ନମ୍ବର—
Mārk 1. Marks obtained by an examinee. ୨ । ଚିହ୍ନବାଚକ ଚିହ୍ନ—2. Distinctive mark. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦବିଶିଷ୍ଟ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ଭାଷାରେ ଚଳୁଅଛି ଯଥା; କ୍ରସ୍ ମାର୍କ, ଟ୍ରେଡ୍ ମାର୍କ, ଇତ୍ୟାଦି) ଦେ. ବ—ମାରକ (ଦେଖ)—Māraka (See) ସ. ବ—ଭୃଙ୍ଗରାଜ (ଦେଖ) (ତୃ. ଶ.) Bhruṅgarāja (See).

ମାର୍କ(ର୍କି,ର୍କେ)ଟ୍— ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମାର୍କେଟ୍) — ହାଟ—
Mārk(rki, rke)ṭ मार्केट मारकेट Market.

ମାର୍କଣ୍ଡ—ସଂ. ବି ପୁଂ—(ମୃକଣ୍ଡ ଋଷି+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)—କଳ୍ପାନ୍ତଜୀବୀ
Mārkaṇḍa . ମୁନିବିଶେଷ; ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—Name of a sage said to live for the period of the created world. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to males.

ମାର୍କଣ୍ଡ ଦାସ—ଦେ. ବି—ଉତ୍କଳୀୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ କବିବିଶେଷ—Name
Mārkaṇḍa dāsa of a famous poet of Utkal. [ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବା ତତ୍ ପୂର୍ବର କବି ଅଟନ୍ତି । ଏ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାବାସୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଥିଲେ । ବିନାୟକ. ଉତ୍କଳ ସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ । ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳଭାଷୀ ପ୍ରଦେଶରେ ସୁପରିଚିତ 'କେଶବ କୋଇଲି' ଓ 'ଜ୍ଞାନୋଦୟ କୋଇଲି' ଏହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ରଚିତ । ତାରିଣୀ. ଉତ୍କଳସାହିତ୍ୟ ଇତିହାସ ।]

ମାର୍କଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ମାରକଣ୍ଡି (ଦେଖ)—Mārakaṇḍi (See).
Mārkaṇḍi ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ବିବାହୋତ୍ତାରେ କନ୍ୟା ସଙ୍ଗେ ବର ଘରକୁ ଆସିଥିବା କନ୍ୟାର ଭାଇ ବା ଅନ୍ୟ କୁଟୁମ୍ବୀ ବାଳକ—A boy who accompanies the bride to her father-in-law's house just after the marriage.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ—ସଂ. ବି—(ମୃକଣ୍ଡ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ମାର୍କଣ୍ଡ ମୁନି-
Mārkaṇḍeya 1. Name of a sage. ୨ । ମାର୍କଣ୍ଡଋଷି-ରଚିତ ପୁରାଣ—2. Name of a Purāṇa said to have been composed by sage Mārkaṇḍa. ୩ । ପୁରୁଷୋତ୍ତମ କ୍ଷେତ୍ରସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ତୀର୍ଥ ପୁଷ୍କରିଣୀ—3. Name of a sacred tank in Puri. [ଦ୍ର—ପଞ୍ଚତୀର୍ଥ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ଦେ.ବି.ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to males.

ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁରାଣ—ସଂ. ବି—ମାର୍କଣ୍ଡ ଋଷିଙ୍କ ରଚିତ ପୁରାଣବିଶେଷ—
Mārkaṇḍeya purāṇa Name of a Purāṇa ascribed to sage Mārkaṇḍa [ଦ୍ର—ଏହି ପୁରାଣରେ ଦେବୀ ମାହାତ୍ମ୍ୟ ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଚଣ୍ଡୀ ନାମକ ସ୍ତୋତ୍ର ଅଛି ।]

ମାର୍କଣ୍ଡେୟାବଟ—ସଂ ବି—(ମାର୍କଣ୍ଡେୟ+ଅବଟ=ପୁଷ୍କରିଣୀ)—
Mārkaṇḍeyābaṭa ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ନାମକ ପୁରୁଷୋତ୍ତମର ତୀର୍ଥ ଜଳାଶୟ—The sacred tank named after Mārkaṇḍeya in Puri.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର—ଦେ. ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀର କୂଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ
Mārkaṇḍeśwara ମହାଦେବ—Name of a Sibaliṅga set up on the bank of Mārkaṇḍeya tank in Puri.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱର ସାହି—ଦେ. ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ ଠାରୁ ପୁରୀର ବଡ଼
Mārkaṇḍeśwara sāhi ଦେଉଳକୁ ଆସିଥିବା ଗୋଟିଏ ରାସ୍ତାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ବସ୍ତି—Name of a bustee in Puri on both sides of the road leading from the Mārkaṇḍeya tank to the great temple.

ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱରିଆ ଭଣ୍ଡାରି—ଦେ. ବି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ପାଖ
Mārkaṇḍeśwariā bhaṇḍāri ଜଣଙ୍କ ସେବାକୁ ଅଧିକ
गयाजीके पण्डा ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଅର୍ଦ୍ଧସେବିତ କରି ହଇରାଣ କରେ—A person who takes in hand more work than he can smoothly cope with and accordingly keeps the persons concerned waiting for a long time. [ଦ୍ର—ମାର୍କଣ୍ଡେଶ୍ୱରିଆ ଭଣ୍ଡାରି ପରି କରନା—ଢଗ । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ଯାତ୍ରୀମାନେ ମାନସିକ ପାଳନ କରିବା ପାଇଁ ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ପୁଷ୍କରିଣୀ କୂଳରେ ଶିରୋମୁଣ୍ଡନ କରି ସ୍ନାନ କରନ୍ତି; ଅନେକ ଯାତ୍ରୀ ସେଠାରେ ମୁଣ୍ଡିତ ହୁଅନ୍ତି, ସେଠାରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଭଣ୍ଡାରି ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷୌର କରିବାକୁ ଉପସ୍ଥିତ ଥାଆନ୍ତି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ଭଣ୍ଡାରିମାନେ ଲୋଭପରବଶ ହୋଇ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଅନ୍ୟ ଭଣ୍ଡାରିମାନଙ୍କଠାରୁ ଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ଅଟକାଇ ଅଧୋର କରି ରଖିବା ପାଇଁ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀକୁ କ୍ଷୌର କରିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ତାକୁ ଅଧା କ୍ଷୌର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇ ଆଉ ଜଣେ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅଧିକାର କରି ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଧା କ୍ଷୌର କରି ପୁଣି ଅନ୍ୟ ଯାତ୍ରୀକୁ ଧରନ୍ତି । ଏହିପରି ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଣ୍ଡିତ ଅବସ୍ଥାରେ ପାଞ୍ଚ ସାତ ଜଣ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଅଧୋର କରି ଅଟକାଇ ରଖନ୍ତି । ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରି ଯେଉଁ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅଧେ କ୍ଷୌର କରି ଛାଡ଼ି ଦେଇଥାଏ ସେ ଯାତ୍ରୀକୁ ଅନ୍ୟ କେହି ଭଣ୍ଡାରି ଆଦରିବାକୁ ସାହସ କରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ସେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁଣ୍ଡିତ ଯାତ୍ରୀଟି ସେହି ଭଣ୍ଡାରିକୁ ଅପେକ୍ଷା କରି ବସି ରହିଥାଏ । ଜଣେ ଭଣ୍ଡାରି ଏହିପରି ୬।୭ ଜଣ ଯାତ୍ରୀଙ୍କୁ ଅଧୋର ସାରିବା ପରେ ଅର୍ଦ୍ଧମୁଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଜଣ ଜଣ କରି ପରେ କ୍ଷୌର କରେ । ଜଣେ ଲୋକ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ କାମକୁ ଆଦରି ପକାଇ ସବୁ କାମକୁ ପୂରା ନ କରି ଅଧା କରି ପକାଇ ରଖିଲେ ଲୋକେ ଏହି ଢଗ ବୋଲନ୍ତି ।]

ମାର୍କା—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାର୍କ)—୧ । ବିଶିଷ୍ଟତାଜ୍ଞାପକ ଚିହ୍ନ ବା
Mārkā ମୋହର—1. Distinctive mark or seal.
मार्का ୨ । ଚିହ୍ନ; ଦାଗ—2. A mark. ୩ । ଛାପ;
मारका ମୋହର—3. Seal. ୪ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଉପରେ ମରାଯାଇଥିବା ଛାପ; ଟ୍ରେଡ୍‌ମାର୍କ—4. Trade-mark.

ମାର୍କାଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ; ସୁଚିହ୍ନିତ—1. Well-
Mārkādiā marked. ୨ । ବିଖ୍ୟାତ—2. Celebrated;

ମାର୍କାମରା } ଅନ୍ୟରୂପ notorious.(ଯଥା,ଅମୁକ ଲୋକ ମାର୍କାମରା ଚୋରଟା ।) ୩ । ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ—
ମାର୍କାଲଗା }
मार्कामारा 3. Settled. ୪ । ବିଶିଷ୍ଟ ଟ୍ରେଡ୍‌ମାର୍କ ଯୁକ୍ତ
मार्का दिया हुआ (ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—4. (a commodity) Having a special trademark.

ମାର୍କା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛାପ ମାରିବା—1. To put a
Mārka debā seal. ୨ । ଚିହ୍ନ ମାରିବା—2. To
(ମାର୍କା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) put a mark.
मार्कामारा मार्का देना

ମାର୍କିନ୍(ନି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମାର୍କିନ୍(ନି) ଇତ୍ୟାଦି
Mārkin(ni) (etc) (ଦେଖ)—Mār-kin(ni) etc (See)

ମାର୍ଗ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—1. To prepare.
Mārg (root) ୨ । ଗମନ କରିବା—2. To go. ୩ । ପଥ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—3. To construct a road. ୪ । ଶରରେ ବା ବାଣରେ ପକ୍ଷ ବସାଇବା—4. To feather an arrow. ୫ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—5. To search.

ମାର୍ଗ—ସ. ବି (ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ ।
Mārga ପଥ; ବର୍ତ୍ମ; ବାଟ—1. Way; road; passage. ୨ । (ମୃଜ୍ ଧାତୁ—ଶୁଦ୍ଧ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—ମଳଦ୍ୱାର; ଗୁହ୍ୟ; ପାୟୁ—2. Anus. ୩ । (ମାର୍ଗ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା; ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଭାବ. ଅ) ଅନ୍ୱେଷଣ—3. Searching. ୪ । ଗବେଷଣା—4. Enquiry. ୫ । (ମୃଗ=ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ. ଅ) ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ ମାର୍ଗଶିର ମାସ—5. The month of Mārgaśira. ୬ । ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର—6. Name of the 4th asterism. ୭ । (ମୃଗ+ଜାତାର୍ଥେ. ଅ) ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—7. Musk. ୮ । ବିଷ୍ଣୁ—8. Bishṇu. ୯ । କାଠକୁ କରତରେ ଚିରିବାବେଳେ କରତଦ୍ୱାରା କାଠରେ ଯେଉଁ ମାର୍ଗ ବା ଗାର ପଡ଼େ—9. A line or mark left on a timber by the saw passing through it; the passage left by the saw along a timber. ୧୦ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମନୁଷ୍ୟର ଆଚରିତ ପନ୍ଥା—10. (figurative) The way of one's conduct. ୧୧ । ପ୍ରକାର; ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ—11. Mode; means. ୧୨ । ମାର୍ଗ ବିଦ୍ୟା ୧ (ଦେଖ)—12. Mārga bidyā 1 (See) ବିଣ (ମୃଗ+ଅ)—ମୃଗ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to deer.

ମାର୍ଗ କଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବାଟ ଦେଖାଇ
Mārga kaṛhā(ṛhe)ibā, କରି ନେବା—To lead the
रास्ता देखान मार्ग दिखलाना way.

ମାର୍ଗଣ—ସ. ବି (ମାର୍ଗ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ପ୍ରାର୍ଥନା କରିବା
Mārgaṇa —1. Entreating. ୨ । ଯାଚଞ୍ଚା; ମାଗିବା —2. Begging for; praying for. ୩ । ପ୍ରଣୟ—3. Love; attachment. ୪ । ଅନୁସନ୍ଧାନ; ଅନ୍ୱେଷଣ—4. Searching; enquiry. ୫ । (+କରଣ ଅନ) ଶର; ଶର; ବାଣ—5. Arrow; shaft; dart. ବିଣ. ପୁଂ (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ପ୍ରାର୍ଥୀ;
(ମାର୍ଗଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପ୍ରାର୍ଥକ; ଯାଚକ—Entreating; begging; suppliant. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦରୁ ମାଗଣ, ମାଗିବା ଆଦି ଅପଭ୍ରଂଶ ହୋଇଅଛି ।]

ମାର୍ଗଣକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାର୍ଗଣ+କ)—ଯାଚକ—
Mārgaṇaka Suppliant.
(ମାର୍ଗଣିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାର୍ଗଦ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଦା ଧାତୁ=କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mārgada କେଉଟ; ନାଉରୀ (ହ୍ର. ଶ)—A boatman.

ମାର୍ଗ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ପଥିକର ଆଗେ
Mārga dekhā(khe)ibā ଆଗେ ଯାଇ ବାଟ କଢ଼ାଇବା—
पथ देखान 1. To lead the way. ୨ । ରାସ୍ତା ଜାଣି ନ
मार्ग दिखलाना ଥିବା ପଥିକକୁ ହସ୍ତାଦିର ସଙ୍କେତଦ୍ୱାରା ଗନ୍ତବ୍ୟପଥର ସୂଚନା ଦେବା—2. To indicate the way by pointing the fingers towards the direction which the wayfarer has to take. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଭିଲଷିତ କାର୍ଯ୍ୟସାଧନାର୍ଥ ଅବଲମ୍ବନୀୟ ଉପାୟ କହାଇବା—3. (figurative) To suggest to a person how to proceed in a matter.

ମାର୍ଗ ଧରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ
Mārga dharā(re)ibā କୌଣସି ବାଟରେ ନେବା—
पथ धरान To succeed in inducing a person to
मार्ग धराना proceed along a certain path.

ମାର୍ଗ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବାଟରେ ଚାଲିବା—1. To
Mārga dharibā walk along a particular road.
पथ धरा ୨ । କୌଣସି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—
मार्ग धरना 2. To have recourse to a certain
(ମାର୍ଗ ପଗଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) means or mode.

ମାର୍ଗ ଧେନୁ—ସ. ବି—ଏକ ଯୋଜନ ପରିମିତ ଦୂରତ୍ୱ; ୪ କ୍ରୋଶ ବା
Mārga dhenu ୮ ମାଇଲ୍—A distance of 8 miles.
(ମାର୍ଗ ଧେନୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଗପ—ସ. ବି.—(ମାର୍ଗ+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ରାଜ-
Mārgapa କର୍ମଚାରୀଙ୍କଠାରେ ରାଜ୍ୟର ମାର୍ଗମାନଙ୍କ ତତ୍ତ୍ୱାବଧାନ
(ମାର୍ଗପାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା ଭାର ଥାଏ (ହ୍ର. ଶ)—
An official in charge of highways.

ମାର୍ଗ ପାଳୀ—ସଂ. ବି—୧ । ତୃଣକାଷ୍ଠମୟ ସ୍ତମ୍ଭ—1. A pillar
Mārga pāli made of grass. ୨ । ପନ୍ଥରକ୍ଷୀକୁ
ଦେବତାବିଶେଷ—2. Name of a Goddess (M. W.)

ମାର୍ଗବ—ସଂ. ବି—ନିଷାଦ ପିତା ଓ ଅଯୋଗବୀ ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ସଙ୍କର
Mārgaba ଜାତି ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—Name of a hybrid caste.

ମାର୍ଗ ବତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବାଟ ବତାଇ ଦେବା—
Mārga batā(te)ibā 1. To instruct a person as
ପଥ ବାতলান রাস্তা বতলানা to the road.
୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉପାୟ ବତାଇଦେବା—2. (figurative)
To suggest the means; to suggest the mode.

ମାର୍ଗବତୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ପଥିକମାନଙ୍କ ରକ୍ଷାକାରିଣୀ ଦେବୀବିଶେଷ
Mārgabati (ହି. ଶ)—Name of a Goddess who is said to guard travellers.

ମାର୍ଗ ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀନ ଋଷି ପ୍ରଣୀତ ଗୀତ, ବାଦ୍ୟ, ନୃତ୍ୟ
Mārga bidyā ବିଦ୍ୟା—1. The science of music of ancient Hindus. ୨ । ପଥ ନିର୍ମାଣର ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ବିଦ୍ୟା—2. A treatise on road-making.

ମାର୍ଗ ମଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—କୌଣସି ଉପାୟ
Mārga marḍā(rḍe)ibā ଅବଲମ୍ବନ କରିବା ନିମନ୍ତେ
ପଥ ধরান কৌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇବା—(figurative)
मार्ग धराना To induce a person to act in a certain manner or to take a certain course.

ମାର୍ଗ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉପାୟ ଅନୁଧାବନ
Mārga mārḍibā କରିବାକୁ ସ୍ୱୀକୃତ ହେବା—(figurative) To be prevailed upon to act
পথে আসা
मार्ग धरना in a certain manner.

ମାର୍ଗଶିର—ସଂ. ବି (ମାର୍ଗଶିର୍ଷ+ଅ)—ମଗୁଶିର; ଅଗ୍ରହାୟଣ ମାସ—
Mārgaśira The lunar month of Maguśira.

ମାର୍ଗଶିରୀ—ସଂ. ବି (ମୃଗଶିର+ଈ)—ମଗୁଶିର ପୂର୍ଣ୍ଣିମା; ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର-
Mārgaśiri ଯୁକ୍ତା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—The fullmoon of the month of Mārgaśira.

ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷ—ସଂ. ବି (ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷ+ଅ)—ମାର୍ଗଶିର (ଦେଖ)
Mārga śirsha Mārgaśira (See)

ମାର୍ଗ ଶୀର୍ଷୀ—ସ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ ଶୀର୍ଷ+ଅ+ଈ)—ମାର୍ଗଶିରୀ (ଦେଖ)
Mārga śirshi Mārgaśiri (See)

ମାର୍ଗାବଲମ୍ବନ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ)—କୌଣସି ପନ୍ଥା ଧରିବା—
Mārgābalambana Taking to or following a course.

ମାର୍ଗାବଲମ୍ବୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—କୌଣସି ପନ୍ଥାର ଅନୁଧାବନକାରୀ—
Mārgābalambi Taking to a road or means;
(ମାର୍ଗାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) following a path.

ମାର୍ଗିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଇକ)—୧ । ପଥିକ—1. Wayfarer;
Mārgika traveller. ୨ । (ମୃଗ+ଇକ) ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ
(ମାର୍ଗିକା -ସ୍ତ୍ରୀ) —2. Hunter.

ମାର୍ଗିତ—ସଂ. ବଣ. (ମୃଗ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମାର୍ଗି ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Mārgita ୧ । ଅନ୍ୱିଷ୍ଟ—1. Searched for. ୨ । ପ୍ରାର୍ଥିତ—
2. Prayed for; wished for. ୩ । ଅନୁଧାବିତ—
3. Pursued.

ମାର୍ଗୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମାର୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ, ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Mārgi ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—ବେଦମାର୍ଗୀ)—(ଅମୁକ) ମାର୍ଗ
(ମାର୍ଗିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବଲମ୍ବନକାରୀ—Following a particular path or course. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ନେତା—
1. Leader (Apte). ୨ । ପଥ ପ୍ରଦର୍ଶକ—2. A guide (Apte). ୩ । ଅଗ୍ରଗାମୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A pioneer (Apte). ୪ । ସଙ୍ଗୀତର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ବିଶେଷ—
4. A particular modulation of tunes in Hindu music.
[ଦ୍ର—ଏଥିର ସ୍ୱର ଗ୍ରାମ—ନିସରେଗମପଧା—ମପଧନିସରେ
ଗମ—ପଧନିସ—ହି. ଶ]

ମାର୍ଗୁ(ର୍ଗୋ)ଲ୍(ଲି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ମାର୍ବଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mārgu(rgo)l(li) (etc) Mārbal etc. (See)
গোলি गोली

ମାର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ୍)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—୧ । ଇଂରାଜୀ ଗଣନାର ତୃତୀୟ ମାସ
Mārchch(rch) (ଫାଲ୍ଗୁନ-ଚୈତ୍ର)—1. The month of
মার্চ March. ୨ । ପାଦ ଦ୍ୱାରା ଗତି କରିବା କ୍ରିୟା—
मारच, मार्च 2. Marching. ୩ । ସେନାମାନଙ୍କ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ ଗତି-
3. The march of soldiers. [ଦ୍ର—ବାଳକମାନଙ୍କୁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଡ୍ରିଲ୍ (Drill) ବା ସୈନିକ ବିଦ୍ୟା ଶିକ୍ଷା ଦେବାରେ Quick march (କୁଇକ୍ ମାର୍ଚ୍ଚ)=ଚଞ୍ଚଳ ଗତି; Slow march (ସ୍ଲୋ ମାର୍ଚ୍ଚ)=ଧୀର ଗତି Double march ଡବଲ୍ ମାର୍ଚ୍ଚ) ଖୁବ ଚଞ୍ଚଳ ଚାଲିବା ଆଦି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦମାନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମାର୍ଚ୍ଚା(ର୍ଚ୍ଚେ)ଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ମର୍ଚ୍ଚାଣ୍ଟ) ବଣିକ—
Mārchchā(rchche)nṭ Merchant.
মার্চেন্ট मर्चेंट

ମାର୍ଜ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମାଜିବା; ଘଷିବା—1. To scour; to
Mārjj (root) rub. ୨ । ପୋଛିବା—2. To wipe.
୩ । ଶୋଧନ କରିବା; ପରିଷ୍କାର କରିବା—3. To cleanse. ୪ । ପାଣିଦ୍ୱାରା ଧୋଇବା—4. To wash.
୫ । କ୍ଷମା ଦେବା—5. To forgive; to excuse.
୬ । ପାଲିସ୍ କରିବା—6. To polish. ୭ । ଶବ୍ଦ କରିବା—7. To sound (Apte). [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମାଜିବା ।]

ମାର୍ଜ୍ଜ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଧୋବା; ରଜକ
Mārja (ହି. ଶ)—1. Washerman. ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହି.ଶ)—
2. Bishṇu. ୩ । (+ଭାବ. ଅ) ମାର୍ଜନ (ଦେଖ)
3. Mārjana (See)

ମାର୍ଜକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମାର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ଯେ ମାର୍ଜନ
Mārjaka କରେ—1. Cleansing; wiping. ୨ । ଯେ
(ମାର୍ଜିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କ୍ଷମା ଦିଏ—2. Forgiving.

ମାର୍ଜନ—ସ. ବି. (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା+କରଣ. ଅନ)—
Mārjana ୧ । ଲୋଧ୍ର ଗଛ—1. The lodhra tree. ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ମାର୍ଜନା (ଦେଖ)—2. Mārjanā (See) ଦେ. ବି—ଟଙ୍କାର—Twang. [ଦୃ—କଯୁଲେ କର ଗର୍ଜନ,ସେ ଧନୁର୍ଗୁଣ ମାର୍ଜନ,ଜଳରେ ଦେବେ ସର୍ଜନ, କର ତର୍ଜନ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାର୍ଜନ(ନା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To
Mārjana(nā) kariba cleanse. ୨ । ମାଜିବା—2. To
मार्जन(ना) करा scour; to rub. ୩ । ପାଲିସ୍ କରିବା—
मार्जन(ना)करना 3. To polish. ୪ । କ୍ଷମା ଦେବା—4. To pardon; to excuse.

ମାର୍ଜନା—ସ. ବି (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ+ଆ)—୧ । ପରିଷ୍କାର
Mārjanā କରଣ—1. Cleansing. ୨ । ମାଜିବା—2. Scouring; rubbing; polishing. ୩ । ସ୍ନାନ—3. Washing; bath. ୪ । ଦୋଷ ଅଧିର କ୍ଷମା—4. Forgiving of a fault; pardon. ୫ । ମୃଦଙ୍ଗର ଧ୍ୱନି—5. Sound of drum. ୬ । ପୋଛିବା—6. Wiping; rubbing off. ୭ । ଲିଭାଇବା—7. Effacing; wiping away. ୮ । ଉବଟ; ତେଲ ଆଦି ବୋଳି ଦେହକୁ ସଫା କରିବା—8. Cleansing the body by rubbing it with unguents. ୯ । ଅଙ୍ଗୁଳିଦ୍ୱାରା ବା କୁଶାଗ୍ରଦ୍ୱାରା ଦେହରେ ଜଳ ଛିଞ୍ଚିବା—9. Sprinkling the person with water by means of the hand or a blade of Kuśa grass. ୧୦ । ବିଶୁଦ୍ଧୀକରଣ—10 Purification; refining. ୧୧ । (ଆଧୁନିକ) ଦେଶକାଳପାତ୍ର ଅନୁସାରେ ସମାଜର ଦୋଷ ମାନଙ୍କ ଦୂରୀକରଣ—11. (modern use) Reformation of society; social reform. [ଦୃ—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମାଜଣା ।]

ମାର୍ଜନୀ—ସ. ବି (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+କରଣ. ଅନ+ଈ)—୧ । ଝାଡ଼ୁଣୀ;
Mārjanī ସମ୍ମାର୍ଜନୀ; ଝାଡ଼ୁ—1. Broomstick; sweeping brush. ୨ । ବୁରୁସ୍—2. Brush. ୩ । ଚଉଲିଆ; ଗାମୁଛା; ପୋଛା—3. Napkin; towel. ୪ । ଝାଡ଼ନ୍—4. Duster. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ+ଈ) ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ସହଚରୀବିଶେଷ—5. Name of a female companion of Durgā. ୬ । ସଙ୍ଗୀତର ପ୍ରଥମ ସ୍ୱରର ଶେଷ ଶ୍ରୁତି ମଧ୍ୟମ ଅନ୍ତିମ ଶ୍ରୁତି (ହି. ଶ)—6. The last of the Srutis of the 1st tune in Hindu music.

ମାର୍ଜନୀୟ—ସ. ବିଣ (ମାର୍ଜ. ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । କ୍ଷମଣୀୟ;
Mārjanīya କ୍ଷମାର୍ହ—1. Excusable; fit to be forgiven; pardonable. ୨ । ପରିଷ୍କାର ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be cleansed. ୩ । ଘଷିବାର ଯୋଗ୍ୟ—3. Fit or requiring to be brushed or rubbed. ସ. ବି—ଅଗ୍ନି (ହି. ଶ)—Fire.

ମାର୍ଜାର(ଲ)—ସ. ବିଶ. ପୁଂ (ମାର୍ଜ ବା ମୃଜ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା
Mārjāra(la) +କର୍ତ୍ତୃ. ଅର; ଯେ ଜିହ୍ୱାଦ୍ୱାରା ଦେହକୁ
(ମାର୍ଜାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ପରିଷ୍କାର କରେ)—୧ । ବିରାଡ଼ି—1. The domestic cat. ୨ । ଗନ୍ଧଗୋକୁଳ; ଖଟାଶଜାତୀୟ—2. The civet cat. ୩ । ଖଟ୍ଟାଶ; ବଣବିଲେଇ; ବନ୍ୟ ମାର୍ଜାର—3. The wild cat; the pole-cat. ୪ । ରକ୍ତଚିତା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Plumbago Zeylanica (red variety).

ମାର୍ଜାରକ—ସ. ବି (ମାର୍ଜାର+କ)—୧ । ମୟୂର; ଶିଖୀ—1. Pea-
Mārjāraka cock. ୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat.
(ମାର୍ଜାରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାର୍ଜାର କଣ୍ଠ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୟୂର—
Mārjāra kantha Peacock (Apte).

ମାର୍ଜାର କରଣ—ସ. ବି—ରତିବନ୍ଧବିଶେଷ—
Mārjāra karaṇa A kind of coitus (Apte).

ମାର୍ଜାର କର୍ଣ୍ଣିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଚାମୁଣ୍ଡା ଦେବୀ; ଦୁର୍ଗାଙ୍କ ରୂପାନ୍ତର—
Mārjāra karṇṇikā One of the incarnations of
(ମାର୍ଜାର କର୍ଣ୍ଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Durgā.

ମାର୍ଜାରଗନ୍ଧା—ସ. ବି—ମୁଦ୍‌ଗପର୍ଣ୍ଣୀ; ବଣ ମୁଗ—A kind of wild
Mārjāragandhā pulse, Phaseolus Trilobus.
(ମାର୍ଜାର ଗନ୍ଧିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାର୍ଜାରୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାର୍ଜାର+ଈ)—୧ । ମାଈ ବିରାଡ଼ି—
Mārjārī 1. A female cat. ୨ । କସ୍ତୁରୀ—2. Musk (Apte). ୩ । ଗନ୍ଧନାକୁଳ (ହି. ଶ)—3. Ophioxylon Serpentinum (plant).

ମାର୍ଜାରୀୟ—ସ. ବି (ମାର୍ଜାର+ଈୟ)—୧ । ବିରାଡ଼ି—1. Cat. ୨ ।
Mārjāriya ଶୂଦ୍ର—2. A Śūdra. ୩ । ଶରୀର ଶୋଧନ—3 Cleansing of the body. ୪ । ଯେ ନିଜର ଶରୀର ଶୋଧନ କରେ—4. One who cleanses his body (Apte). ସ. ବିଣ—ବିରାଡ଼ିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Feline.

ମାର୍ଜାଲୀୟ—ସ. ବି (ମାର୍ଜାଲ+ଈୟ)—୧ । ବିରାଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Mārjālīya 1. The cat. ୨ । ଶୂଦ୍ର (ହି. ଶ)—2. A Śūdra. ୩ । ଶିବ (ହି. ଶ)—3. Śiba. ୪ । (ନାମ) ଋଷିବିଶେଷ (ହି. ଶ)—4. Name of a saint.

ମାର୍ଜିତ—ସ. ବିଣ (ମାର୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଶୋଧିତ; ପରିଷ୍କୃତ—
Mārjita 1. Cleansed. ୨ । ମଜା ହୋଇଥିବା—
(ମାର୍ଜିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Polished; rubbed; scoured;

brushed. ୩ । ସଂସ୍କୃତ; ବିଶୁଦ୍ଧୀକୃତ—3. Purified; reformed; refined. ୪ । କ୍ଷମାପ୍ରାପ୍ତ—4. Forgiven; pardoned. ୫ । ଧୋଇ ହୋଇଥିବା—5. Smeared. ୬ । ଧୁଆଯାଇ ସଫା କରାଯାଇଥିବା—6. Washed away (Apte). ୭ । ଅଳଂକୃତ—7. Adorned (Apte). ସଂ. ବି—ଦହି, ଚିନି, ମହୁ, ଗୋଲମରିଚ ଓ କର୍ପୂର ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ପ୍ରାଚୀନ ଖାଦ୍ୟ ବା ପେୟ (ହି. ଶ)—A kind of dainty food or drink prepared by mixing together curd, sugar, honey, black pepper and camphor.

ମାର୍ଜିତ ବୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧିବିଶିଷ୍ଟ—Mārjita buddhi Enlightened; of sharpened intellect. ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—Sharp intellect.

ମାର୍ଜିତ ରୁଚି—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା. ମାର୍ଜିତ+ରୁଚି)—ଦୋଷଶୂନ୍ୟ ରୁଚି; Mārjita ruchi ବିଶୁଦ୍ଧ ରୁଚି—Refined taste; pure taste. ବିଣ—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହାର ରୁଚି ବିଶୁଦ୍ଧ ଅଟେ—Genteel; of pure or refined taste.

ମାର୍ଜିତ ସମାଜ—ଦେ. ବି—୧ । ସଭ୍ୟ ସମାଜ—1. Polished Mārjita samāja society; genteel society. ୨ । ସଂସ୍କୃତ ସମାଜ; ଯେଉଁ ସମାଜରେ ଦେଶକାଳୋଚିତ ସଂସ୍କାରମାନ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ହୋଇଅଛି—2. Reformed society.

ମାର୍ଜିତା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାର୍ଜିତ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ରସାଳା; ଶର୍କରା ଓ ସୁବାସ Mārjitā ମିଶ୍ରିତ ଦଧି—Curd mixed with sugar and spices (Apte). ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାର୍ଜିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mārjita.

ମାର୍ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଲେଖା ବା ଛପା ହୋଇଥିବା କାଗଜର Mārjin ପାର୍ଶ୍ୱାଂଶ; ହାସିଆ—The margin of a paper मॉर्जिन् on which something has been written or मार्जिन; हासीया printed.

ମାର୍ଜିବା—ଦେ (ତଦ୍ଭବ) କ୍ରି—(ସଂ. ମାର୍ଜ୍. ଧାତୁ)—୧ । ପରିଷ୍କାର Mārjibā କରିବା; ବିଶୁଦ୍ଧ କରିବା—1. To cleanse; to मारजना purify. ୨ । ଓଳାଇବା—2. To sweep clean. मारजना [ଉ—ତୋହର ଗୃହକୁ ମାର୍ଜିଲୁ, ଅମୃତ ସଞ୍ଚ ଭାତ ଦେଲୁ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମାର୍ଟିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଦକ୍ଷିଣ ଆଫ୍ରିକାରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର Mārtia ଗୁଳ୍ମ—Martia; a kind of thorny and poisonous plant of South Africa. [ଦ୍ର—ଏ ଗୁଳ୍ମ ୫।୬ ଇଞ୍ଚ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ । ଏହା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଣ୍ଟାଳ ଓ ମାର्टिया; मार्टिया ବିଷଯୁକ୍ତ । ସେ କଣ୍ଟା ପଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଫୋଡ଼ ହୋଇଗଲେ ପଶୁମାନେ ମରିଯାଆନ୍ତି ।]

ମାର୍ତ୍ତ(ର୍ତ୍ତା)ଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—(ମୃତାଣ୍ଡ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ; ମୃତ ଅଣ୍ଡରୁ ଜନ୍ମ Mārtta(rttā)nda ହୋଇ ଥିବାରୁ; ଅଥବା ମା+ଅର୍ତ୍ତି+ଅଣ୍ଡ; କ୍ଷୁଧାକୃତ ହେବା ସମୟରେ ପିତା କହିଲେ 'ହେ ଅଣ୍ଡ ! ମା ଅର୍ତ୍ତୋଭବ'=ହେ ଅଣ୍ଡ ! ତୁମ୍ଭେ ଅର୍ତ୍ତି ହୁଅନି । ଏଥିପାଇଁ ଏହି ନାମ ହୋଇଅଛି)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ; ତପନ—1. The sun. ୨ । ଅର୍କନ ଗୁଳ୍ମ; ଅର୍କ ଗଛ—2. The mudar plant; the swallowwart; Calotropis Gigantea. ୩ । ଶୂକର; ଘୁଷୁରି—3. Hog. ୪ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମାକ୍ଷିକ (ହି. ଶ)—4. Iron pyrites. ୫ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା—5. The number 12 (Apte).

ମାର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବିଣ (ମୃତ୍ତିକା+ଅ)—ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ—Made of Mārttika earth. ସଂ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମାଟିଆ—(ମାର୍ତ୍ତିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. A kind of pitcher (Apte). ୨ । ମାଟିଆ ମୁହଁର ଘୋଡ଼ଣୀ—2. The lid of a pitcher (Apte). ୩ । ମାଟିର ଢେଳା—3. A clod or lump of earth (Apte).

ମାର୍ତ୍ତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମର୍ତ୍ତ୍ୟ+ଅ)—୧ । ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Mārttya 1. Relating to the earth. ୨ । ମରଣଶୀଳ—2. Mortal (Apte). ସଂ ବି—ମରଣଶୀଳତା—Mortality (Apte).

ମାର୍ଥା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାରଥ)—ମହାରଥୀ (ଦେଖ) Mārthā Mahārathā (See).

ମାର୍ଦ୍ଦଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଦଙ୍ଗ+ବାଦକାର୍ଥେ. ଅ)—ମୃଦଙ୍ଗ Mārddanga ବାଦକ—One who beates a mrudang-(ମାର୍ଦ୍ଦଙ୍ଗିକ—ଅନ୍ୟରୂପ) drum. ବି.—ନଗର; ସହର—Town; city (Apte).

ମାର୍ଦ୍ଦବ—ସଂ. ବି (ମୃଦୁ+ଭାବାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୃଦୁତା—1. Gentle-Mārddaba ness; mildness; tenderness. ୨ । କୋମଳତା—2. Softness.

ମା(ମେ)ର୍ଦ୍ଦା ଘର—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଅଠୁ ଘର—Mā(me)rddā ghara Aṭu ghara (See)

ମାର୍ଦ୍ଦିକ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍ୱୀକା=ସୁପକ୍ୱ ଦ୍ରାକ୍ଷା+ଇକ)—ସୁପକ୍ୱ ଅଙ୍ଗୁରରୁ Mārddika ପ୍ରସ୍ତୁତ ମଦ୍ୟ—Wine distilled from ripe grapes. ବିଣ. ଅଙ୍ଗୁର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to grapes.

ମାର୍ବ(ର୍ବି, ର୍ବୁ, ର୍ବେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ)—୧ । ଶଙ୍ଖମର୍ମର ପ୍ରସ୍ତର—Marba(rbi, rbu rbe)l 1. Marble stone ୨ । କାଚର (ମାର୍ବୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବା ପଥରର କ୍ରୀଡ଼ନକ ଗୋଟାଳ—मारबेल मार्बुल 2. Marble (for playing with). ୩ । ବହି ଅଦିର ମଲାଟରେ ମଡ଼ାଯିବା ନାନାପ୍ରକାରର ରଙ୍ଗୀନ କାଗଜ—3. Marble paper.

ମାର୍ମିକ—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ମର୍ମ+ଜାଣିବା ଅର୍ଥରେ ଇକ)—ମର୍ମଜ୍ଞ; କୌଣସି Mārmika ବିଷୟର ତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞ—Fully conversant (ମାର୍ମିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) with ;having a deep insight into.

ମାର୍ଷ୍ଟି—ସ. ବ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ ବା ମାର୍ଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ତି)—୧ । ମାର୍ଜନା
Mārshṭi (ଦେଖ)—1. Marjanā (See) ୨ । ତେଲ ଲଗାଇବା—2. Anointing with oil.

ମାର୍ଶା(ର୍ଶେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ ମାର୍ଶାଲ୍)--ସେନାପତିଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ —
Mārśā(rśe)l Marshal; a title of a commander of
मार्शल मार्शल an army.

ମାର୍ଶାଲ୍ ଲ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ)—ଯୁଦ୍ଧରତ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା
Mārśāl la ଥିବା ସ୍ଥାନରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ଥାଦେଶରେ
मार्शल लॉ मार्शलला ଜାରିହେବା ବିଶିଷ୍ଟ ଆଇନ୍; ସାମରିକ ଆଇନ୍-
(ମାର୍ଶାଲ ଆଇନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Martial law.
[ଦ୍ର—ମାର୍ଶାଲ୍ ଲ ଜାରି ହେବା ସ୍ଥାନରେ ଓ ସମୟରେ ଦେଶପ୍ରଚଳିତ ସାଧାରଣ ଆଇନର ଚଳନ ସ୍ଥଗିତ ରହେ; ଏବଂ ସାମରିକ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଅପରାଧୀମାନଙ୍କର ସତ୍ୱର ବିଚାର କରାଯାଏ ଓ ଅପରାଧ ରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ସାମରିକ ବିଭାଗର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷମାନଙ୍କଠାରେ ବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷମତା ଅର୍ପିତ ହୁଏ ।]

ମାଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମାଲ୍)—୧ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—1. Commo-
Māl dity; goods. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Thing; arti-
माल् माल cle. ୩ । ସମ୍ପତ୍ତି; ଧନ—3. Riches; wealth; property. ୪ । ନଗଦ ଧନ—4. Hard cash. ୫ । ଉପାଦାନ—5. Ingredient. ୬ । ମାଦକଦ୍ରବ୍ୟ—6. Exciseable article. ୭ । ଗଭର୍ଣ୍ଣ-ମେଣ୍ଟକୁ ରାଜସ୍ୱ ଦେବା ଭୂମି; ମାହାଲ—7. Revenue-paying estate; Mahal. ୮ । ଜମିର ଖଜଣା; ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେୟ ରାଜସ୍ୱ— 8. Revenue payable to Government; land revenue ୯ । (ଅ. ମଲ୍)—ମଦ୍ୟ; ସୁରା—9. Wine. ୧୦ । ଉପକରଣ—10. Materials. ୧୧ । ଚଳନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି-11. Moveable property. ୧୨ । ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ଉପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ—12. A thing worth enjoying with the senses. ୧୩ । (ଇତର; କାମୋ. ପଭୋଗୋଦ୍ଦେଶ୍ୟସୂଚକ) ସୁଖୋପଭୋଗ୍ୟା ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—13. A sensually enjoyable young lady.
[ଦ୍ର—ଇତର ଲୋକ ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦ୍ୱାରା ସୁଖୋପଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି 'ମାଲ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ସୁସ୍ୱାଦ୍ୟ, ସୁଖୋ-ପଭୋଗ୍ୟ ଆସନ, ସୁଖଭୋଗ୍ୟା ବା ଲାବଣ୍ୟବତୀ ଯୁବତୀ ।]
ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଧାନ ଫସଲ ହେବା ଉପଯୋଗୀ ପର୍ବତ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ତିଆରି କରା ଯାଇଥିବା ଉଚ୍ଚ ଭୂମି— A plot of land on the slope of a hill which has been ploughed and levelled and made fit for cultivation.

ମାଲ ଅଦାଲତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମାଲ୍ ଅଦାଲତ୍)—ଯେଉଁ
Māl-adālata ଅଦାଲତରେ ରାଜସ୍ୱ ସଂକ୍ରାନ୍ତ ମକଦ୍ଦମାର
मालआदालत विचार हुए—Revenue court; rent-
मालअदालत court.

ମାଲ୍କାନା—ଦେ. ବ (ହି. ମାଲ୍କାନା)—ଭାରତର ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ
Māl-kānā ଅଞ୍ଚଳବାସୀ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁ ବା ରାଜପୁତମାନେ
मालकाना ଭ୍ରଷ୍ଟାଚାରଯୋଗୁଁ ପତିତ ହୋଇ ଅଛନ୍ତି—The
मालकाना Rajputs who have fallen from their social status owing to doing forbidden acts.

ମାଲ୍ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—୧ । ଧନାଗାର—1. Treasury;
Māl-khānā treasury room. [ହି—ଧନେ ତୁମ୍ଭରିବା
मालखाना ଲାଗି ମାଲଖାନା । ରାଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ ।
मालखाना ଭଣ୍ଡାର ଘର—2. Storehouse. ୩ । ଜବତ ବା ସରକାରୀ ମାଲ ରଖାଯିବାର ଘର—3. Mālkhānā; a room where attached or government properties are kept.

ମାଲଖେଁ(ଖୋଁ)ଖାରି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ (ମୂଳ. ହି. ଝାଁଖାରି)
Māl-kheñ(khoñ)k hāri —କୋକଶିଆଳ—Fox.

ମାଲ୍ ଧାନ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ପାହାଡ଼ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ତିଆରି
Māl-dhān କରାଯାଇ ଥିବା ଛୋଟ ଜମିରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାନ— Paddy grown on terraced plots on the slope of a hill.

ମାଲ୍ପୀ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—Petalidium (plant).
Māl-pī [ଦ୍ର—ଏହା ୨ ଫୁଟଠାରୁ ୫ ଫୁଟ ଉଚ୍ଚ; ଫୁଲ ଧଳା; ପୁରୀଜିଲ୍ଲା ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଗୁଳ୍ମ ଦେଖାଯାଏ ।]

ମାଲ—ସ. ବ (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Māla ଅଥବା ମା ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଲ)—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ମନୁଷ୍ୟ—2. Man. ୩ । ପ୍ରାଚୀନ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of an ancient non-aryan tribe. ୪ । ଉନ୍ନତ ଭୂତଳ; ଉଚ୍ଚଭୂମି—4. High land ୫ । ପର୍ବତର ଉପରସ୍ଥ ସମତଳ ପ୍ରଦେଶ—5. Table land; plateau. ୬ । କାପଟ୍ୟ—6. Hypocrisy. ୭ । ଛଳନା—7. Deceit; fraud. ୮ । ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବନ—8. A wood near a village. ୯ । କ୍ଷେତ୍ର (ହି. ଶ)—9. An agricultural field. ୧୦ । ହରିତାଳ (ହି. ଶ)—10. Yellow orpiment. ୧୧ । ପ୍ରାଚୀନଦେଶ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)—11. Name of an ancient country.ଦେ. ବି—
माला (ସ. ମାଳା)—୧ । ପୁଷ୍ପାଦିର ମାଳା; ମାଲ୍ୟ—
माल 1. Garland. ୨ । ଗଳାର ହାର—2. Necklace.
माला ୩ । ସମୂହ—3. Collection; multitude.
माल [ଉ—ବୃହାଳନ୍ଧ ମଧ୍ୟ ସେ ହାଣେ ପ୍ରବଳ, ଦମୟନ୍ତୀଙ୍କର ଦେହରୁ ଝାଳମାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୪ । ପଂକ୍ତି—4. Row. ୫ ।
जङ्गल (ଶବରଭାଷା ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ; ତା. ମଲୈ=ପର୍ବତ)

जंगल, झाड —ବନ; ଜଙ୍ଗଲ—5. Jungle; forest. ୬ । ଅଞ୍ଚଳ; ପ୍ରଦେଶ—6. Tract of country. (ଯଥା—ଜଳମାଳ, ଉପରମାଳ, ଗଡ଼ମାଳ ।) ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଜାଗା ସଫା କରି ବହୁ ଲୋକ ଚାରିଆଡ଼େ ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ କରିଥିବା କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର—1. A group of paddy fields reclaimed by several individual royats in a jungle. ୨ । ଗାଈମଇଁଷିଙ୍କ ପଲ—2. Herd (of cattle). ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—୩ । ସମୁଦ୍ରରେ ମାଛ ଧରିବା ଲାଗି ବ୍ୟବହୃତ ଜାଲ-ବିଶେଷ—3. A kind of V-shaped net for fishing in the sea. [ଦ୍ର—ଏହା ସମୟେ ସମୟେ ଏକ ମାଇଲରୁ ଅଧିକ ଲମ୍ବା ହୋଇଥାଏ । ମାଲରେ ମାଛ ଧରିବାର ଉପାୟ :—ସମୁଦ୍ରରେ ଜୁଆର ନ ଥିବା ବେଳେ ଅଗଭୀର ଅଂଶରେ ଖୁଣ୍ଟ ପୋତି ଏହି ଜାଲକୁ ବହୁଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଭୂମିଖଣ୍ଡ ଉପରେ ବାଡ଼ବଳ ବସାଇ ଦିଆଯାଏ । ମାଲ ବସିଲା ପରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଇଂରାଜୀ 'V' ଅକ୍ଷର ପରି ଦେଖାଯାଏ । 'V'ର ମୁହଁଅ ଅଂଶଟି ସମୁଦ୍ରଆଡ଼କୁ ଥାଏ ଓ ମେଞ୍ଚମୁହଁ କୂଳଆଡ଼କୁ ଥାଏ । 'V'ର ମୁହଁଅ ମୁହଁରେ ଜାଲର ଦୁଇଟି ପାଖ ଏକାବେଳକେ ମିଶି ନ ଯାଇ ଗୋଟିଏ ପାଖର ଜାଲ ଅନ୍ୟଟିକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ ପାଖରେ କିଛିଦୂର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୂଳଆଡ଼କୁ ଲମ୍ବାଇ ଥାଏ । ଜୁଆର ଅସିଲେ ପାଣିର ବେଗ ଜାଲର ଭିତରକୁ ଯେଉଁ 'V' ଭିତରକୁ ପଶିଯାଏ । ପାଣି ସହିତ ଯେଉଁ ସବୁ ମାଛ ଜାଲଭିତରକୁ ପଶି ଯାଆନ୍ତି, ପୁଣି ଜୁଆର ଗଲେ ସେମାନେ ଆଉ ସମୁଦ୍ରଭିତରକୁ ଫେରିଯାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । 'V'ର ମୁହଁଅ ମୁହଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଅସି, ଆଉ ବାହାରିବାର ବାଟ ପାଆନ୍ତି ନାହିଁ; ସେତେବେଳେ କେଉଟମାନେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଜାଲ ସାହାଯ୍ୟରେ ମାଛଗୁଡ଼ିକୁ ଧରି ନିଅନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ —'ମାଲ' ବଡ଼ ଜୁଆର ସମୟରେ ବସେ । ମାଲରେ ଯେଉଁ ମାଛ ଧରା ହୁଅନ୍ତି; ତାକୁ 'ମାଲମାଛ' କହନ୍ତି । ଏହି ଉପାୟରେ ଥରକେ ହଜାର ହଜାର ମାଛ ଧରା-ପଡ଼ନ୍ତି ।] ୪ । ମୁଣ୍ଡ ଜାଲ ପରି ଛୋଟ ଜାଲ ବିଶେଷ—4. A kind of small casting net.

ମାଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମାଲ୍)—୧ । ଅରଟର ଚକ ଓ ତାକୁଡ଼ି Māla ସଙ୍ଗେ ଲଗ୍ନ ସୂତା—1. The string round the মালসূতা माल spinning wheel which turns the spindle of a spinning wheel. ୨ । ତନ୍ତୀର माल माल ଲୁଗା ବୁଣିବାର ଉପାଦାନ ତୁଳା ଓ ସୂତା—2. A weaver's ingredients (e.g. cotton and thread.) [ଉ—ତନ୍ତୀ ସୂତା ! ଖାଏ ମାଲ,ନେଇଏ ସୂତା—ଉକ୍ତି।] ୩ । ମାଲ୍ (ଦେଖ)—3. Māl (See) ୪ । ସୁସ୍ୱାଦୁ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. Dainty food. ୫ । (ଉତ୍ତର) ସୁଖଭୋଗ୍ୟା ସୁନ୍ଦରୀ ଯୁବତୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. A young, beautiful and enjoyable woman. ୬ । ଗୃହର ଚଳନ୍ତି ଅସବାବ୍—6. Moveables and furnitures of a house. ୭ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ—7. Commodity. ଦେ. ବି—୧ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ)— मल्ल ମଲ୍ଲ; ପହଲ୍‌ମାନ୍—1. A wrestler. [ଉ—ବାଗ ଘୋଡ଼ା माल, पहलवान ମାଲ ଯେ ସେ ଦେଶକୁ, ଅସିଲେ ଯୁଝିବାକୁ । ଲୁଣ୍ଠନ୍ତି ନେବାଲୁଟେ. କବିଙ୍କ ।] ୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2. Warrior. ୩ । ବୀର—3. A hero. ୪ । पट କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ବୁହାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ପାଣି ମାହାଡ଼; ପହଣ୍ଡି—4. A channel prepared for conveying water for irrigating fields. ୫ । (ସଂ. ମାଲ)—ବନ୍ୟ ଅସଭ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—5. Name of a wild aboriginal tribe. ୬ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ)—ମାଲ ପଥର (ଦେଖ)—6. Māl pathara (See)

ମାଲ ଅଟିକା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବାଜି ଅଟିକା (ଦେଖ) Māla āṭikā (ମାଲହାଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ) Bāji āṭikā (See)

ମାଲ ଉଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କି—୧ । ଧନ ଅପବ୍ୟୟ କରିବା— Māla urḍā(rḍe)ibā 1. To squander away money. ধন উড়ান माल उड़ाना ୨ । ସ୍ୱାଦୁ ଓ ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ-ପରିମାଣରେ ଖାଇବା—2. To partake profusely of sweet and valuable food. ୩ । ବହୁ ପରି-ମିତ ମଦ୍ୟାଦି ବା ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ କରିବା—3. To partake profusely of intoxicating drugs.

ମାଲକ—ସଂ. ବି—(ମାଲ+କ)—୧ । ନିମ୍ବ ବୃକ୍ଷ—1. The Nimba Mālaka tree. ୨ । ସ୍ଥଳପଦ୍ମ—2. The Hibiscus Mutabilis. ୩ । ଅଳସୀ—3. A kind of oil-seed; linseed. ୪ । ନାଡ଼ିଆଖୋଳର ମାଳା; କଠିଅ ଖପୁରୀ—4. A cup made from the hard covering or shell of cocoanut. ୫ । ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ବନ—5. A wood near a village (Apte). ୬ । ମାଳା—6. A garland (Apte.)

ମାଲ କଚ୍ଛ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମଲ୍ଲ+କଚ୍ଛ)—ମାଲ କାଛ (ଦେଖ) Māla kachhā Mālakāchha (See)

ମାଲ କ(କା)ଟତି—ଦେ. ବି—(ହିନ୍ଦୀ ଓ ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ପଣ୍ୟ Māla ka (kā)ṭati ଦ୍ରବ୍ୟର ଏକସ୍ଥାନରୁ ଶେଷ—Exhaustive মালের কাটতি मालकी कटती sale of merchandise.

ମାଲ(ଲ)କଢ଼(ଢ଼ି)—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମଲ୍ଲ+କଢ଼ଇ)—ମଲକଢ଼ି Māla(la)karḍi(rḍhi) (ଦେଖ) Malakarḍhi (See) माकड़ी

ମାଲକ(ଖ)ଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ବି—ମାଇପଙ୍କ ଶଙ୍ଖଳାର ଗିଲୁଡ଼ି Māla ka(kha)rḍi ଲଗା ଦୋଳ—The ear-ring of females with chain attached to it.

ମାଲ କାଛ(ଛା)—ଦେ. ବ—ପାଲ୍‌କଛ; ମଲ୍ଲମାନେ ପିନ୍ଧୁଥିବା ଲୁଗାର ଅଗ
Māla kāchha (chhā) ପାଶ କାଛକୁ ପଛ ପାଖେ ନେଇ ଖୋସି-
ମାଲକୋଚା, ମାଲକାଛା ବା—A mode of tucking the
मालकाछ hanging front end of the loincloth back down the privities towards the back, as is done by athletes. [ଯଥା—ସୁବଳ ପୁଷ୍ପଶିଖି ପୁତ୍ର, ବଙ୍ଗ ମୁଣ୍ଡରା ମାଲକାଛ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମାଲକୁ ମାଲ—ଦେ. କି. ବଣ—ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—In bands; Mālaku māla দলে দলে **दलबदल** in troops. [ନାଦ ବାଦ୍ୟନାଦେ ସବାଗ୍ରେ ଚଳନ୍ତି ମାଲକୁ ମାଲ । ସଧାନାଥ. ଉଷା ।]

ମାଲକୁସ୍ତି—ଦେ. ବ.—(ସ. ମଲ୍ଲ+ଫା. କୁସ୍ତି)—ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ; ବାହୁଯୁଦ୍ଧ
Māla kusti Wrestling.

ମାଲକେଳି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ପିଲାମାନେ ପରସ୍ପରର ହାତ
Māla keli ଧରାଧରି ହୋଇ ମାଳାକାରରେ ଠିଆ ହୋଇ ଖେଳିବାର ଖେଳ—A play of children by holding one another's hands and forming a circle thereby.

ମାଲ(ଲ)କୋ(କୌ)ଶ—ସ ବ—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ; କୌଶିକ
Māla(la)ko(kau)śa ରାଗ—Name of a Hindu musical air. [ଦ୍ର—ହନୁମାନ୍ ଏହାକୁ ପ୍ରଧାନ ୬ ରାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିବାର କହି ଅଛନ୍ତି । ଏହା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିର ରାଗ । ଏହା ଗାନ କରିବାର ଋତୁ ଶରତ୍, ମତାନ୍ତରରେ ଶିଶିର, ମତାନ୍ତରରେ ବସନ୍ତ; ଓ ଗାନ ସମୟ ରାତ୍ରିର ଶେଷ ପ୍ରହର; କେହି କେହି ଏହାକୁ ସନ୍ଧ୍ୟାର ରାଗ ଥିବାର କହନ୍ତି (ହି. ଶ) ।]

ମାଲକ୍କା—ଦେ. ବ.—୧ । ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପର ଗୋଟିଏ ନଗର—
Mālakkā 1. Malacca; name of a town in the Malay peninsula. ୨ । ପ୍ରଶାନ୍ତ ମହାସାଗରର ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ—(ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ଉତ୍ତରରେ)—2. The Mallucca islands in the Pacific Ocean. ୩ । ସୁମାତ୍ରା ଓ ମାଲୟ ଉପଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ପ୍ରଣାଳୀ—3. The strait between Sumatra and the Malay archipelago.

ମାଲ ଖଜଣା—ବୈଦେ.ବ (ଅ. ମାଲ+ଖଜାନା; ଏକାର୍ଥକ ସମାସ)—
Māla khajaṇā ଜମିଦାରକୁ ଦେୟ କର—Rent paid to
মালখাজনা **मालखजाना** the Zamindar.

ମାଲ ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଦେ. ବ (ସ. ମଲ୍ଲ+ସ୍ତମ୍ଭ)—ମାଲଖୁଣ୍ଟ (ଦେଖ)
Māla kha(khu)mba Mālakhunṭa (See) [ଯଥା—"ଜୟ ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର" ବୋଲି ମାଲ ଖମ୍ବ କମ୍ପାନ୍ତି ବାହୁ-ଠୋକେ—ସୁଧାକାଥ ପାଟଣା ।]

ମାଲ ଖୁଣ୍ଟ—ଦେ. ବ—ମଲ୍ଲମାନଙ୍କ ବାହୁଯୁଦ୍ଧ ଶିକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ
Māla khunṭa କ୍ରୀଡ଼ାଗୃହରେ ପୋତା ହୋଇଥିବା କାଠର
মালখুঁট ଖୁଣ୍ଟ—A pillar on which wrestlers exer-
मलखम, मलखंभ cise their arms.

ମାଲ ଖୁଣ୍ଟି—ଦେ. ବ—୧ । ଢିଙ୍କିର ଦୁଇ ପଖି ରଖାଯିବା ଖୁଣ୍ଟଦ୍ୱୟ—
Māla khunṭi 1. The two posts on which rest
মাল খুঁটি the two wings of a husking
ढेंकी की खुटी, जंघा jack.

ମାଲ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ରେଳଗାଡ଼ିରେ ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ବୁହା
Mālagārḍi ଯାଏ—Goods-train; railway waggon
মালগাড়ি **मालगाडि** for carrying goods.

ମାଲଗୁଜାର(ରି)—ବୈଦେ. ବ (ଫା ମାଲ୍ ଗୁଜାରୀ)—ଜମିଦାର
Mālgujāra(ri) ଜମି ନାମରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେବା ରାଜସ୍ୱ—
মালগুজারী Revenue paid to the Government
मालगुजारी by a Zamindar. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଜମିଦାର ବା ଗଉନ୍ତିଆ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟକୁ ଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଅସୁଲ କରିବା ସମସ୍ତ ଖଜଣା—The rent realised by the Gauntia or Zamindar in order to pay to the Government.

ମାଲଗୁଜାରୁଦାର—ବୈଦେ.ବଣ (ଅ.ମାଲଗୁଜାର୍‌ଦାର୍)—ରାଜସ୍ୱ ଅଦାୟ-
Mālagujār-dār କର ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟରେ ଦାଖଲକାରୀ—Paying
মালগুজারদার **मालगुजारदार** or depositing revenue. ବୈଦେ. ବ. ଜମିଦାର—A Zamindar.

ମାଲ ଗୁ(ଗେ)ରୁଡ଼ି—ଦେ. ବ—ବଣରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଅମ୍ବ ଗଛର
Māla gu(ge)rurḍi ଛୋଟ ଛୋଟ ଅମ୍ବ ଫଳ—Pigmy
(ମାଲଗିରେଡ଼ି,ମାଲଗେରେଡ଼ି--ଅପଭ୍ରଂଶରୂପ) mango fruits of
জঙ্গলীছোটআম **जंगलीगुरूडि** trees growing wild in the jungles.

ମାଲ ଗୁର୍ଜରୀ—ସ ବ—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—
Māla gurjarī Name of a musical tune.

ମାଲ ଗୋ(ଗୁ)ଦାମ—ବୈଦେ. ବ.—(ଫା. ମାଲ୍+ଗୋଦାମ)—୧ ।
Māla go(gu)dāma ଯେଉଁ ପ୍ରକୋଷ୍ଠରେ ରେଳରେ ପଣ୍ୟ-
মাল গুদাম **माल गोदाम** ଦ୍ରବ୍ୟମାନ ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ—1. Railway goods shed. ୨ । ବେପାରୀମାନଙ୍କ ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟର ସଞ୍ଚୟଶାଳା—2. A warehouse.

ମାଲ ଗୋବା—ବୈଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଅମ୍ବ ।(ଏହା ବିଦେଶରୁ
Māla gobā ଏ ଦେଶକୁ ଆସି ବିକି ହୁଏ ।)—A kind of
মালগোবা **माल गोबा** big mango imported to Orissa in the mango season.

ମାଲ ଚକ୍ରକ—ସ. ବ.—ପିଚୁଥ; ପିଣ୍ଡିର ଯେଉଁ ଅଂଶ ଅଣ୍ଟା ଓ ଜଙ୍ଘ
Māla chakraka ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ—The posterior
पहुला part of the body between the waist and the hip joint.

ମାଲ ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ.—(ସ.ମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ; ସମାସ)—
Māla chandana ଦେବତାଙ୍କ ପରିହିତ ମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ—
মালা চন্দন **माल चन्दन** Garland and sandal paste put on the image of a Deity.

ମାଲ ଚୁଲାଣ(ଣି)—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.)—୧ । ପୁଲିସ୍ଦ୍ୱାରା ଧରା
Māla chālāṇa(ṇi) ବସ୍ତୁକୁ କୋର୍ଟକୁ ପ୍ରେରଣ—1. The
মাল চালানী **माल चलानी** sending up of seized

articles by the police to the court. ୨ । ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରେରଣ—2. Despatch or sending up of articles. ୩ । ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ତାଲିକା, ଯାହାକି ପ୍ରେରକ ପ୍ରେରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ପଠାଏ—3. Invoice of goods despatched; bill of lading.

ମାଲ ଚୁଲ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମାଲା+ଚୂଡ଼ା)—ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁ Māla chula ବେଶରେ ପିନ୍ଧିଥିବା ମାଳା ଓ ଚୂଳରେ ପିନ୍ଧିଥିବା মালা চুল माला चुडा ପୁଷ୍ପଗୁଚ୍ଛ, ଯାହା ତାଙ୍କ ଠାରେ ଲାଗି ହେବା ପରେ କଢ଼ା ହୋଇଥାଏ—Garlands and nosegays taken off after they are worn by the Deity Jagannath.

ମାଲ ଜବତ(ଦ,ତି)—ବୈଦେ. ବି—(କଚେରୀ; ଅ. ମାଲ୍+ଜବ୍ତ)—Māla jabat(d,ti) କୌଣସି ଧୃତ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଅଟକାଇ ରଖିବା—মাল জবত(জব্দ) Detention of a seized article. माल जफ्त (ମାଲ ଜବ୍ତ [ପ୍ର, ପ୍ରଂ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଦେ, କ୍ରି.—୧ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଏକତ୍ର କରିବା—Māla jamā(me)ibā 1.To gather up commodities; মাল জমান माल जमाना to stock articles. ୨ । ଧନ ସଞ୍ଚୟ କରିବା—2. To amass riches.

ମାଲ ଜାତକ—ସଂ. ବି—ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର (ତୁ. ଗ) Māla jātaka Civet cat.

ମାଲ୍ ଜାମିନ—ବୈଦେ. ବି(ଫା)—(କଚେରୀ)—୧ । ପର ନିମନ୍ତେ ଧନ Māl jāmin माल जामिन ଦାଖଲ କରି ହେବା ଜାମିନ୍ ବା ପ୍ରତି- माल जमानत ଭୂ—1. Standing security for another (ଖାତିର ଜାମିନ୍—ବିପରୀତ) by depositing cash. ୨ । ସମ୍ପତ୍ତି ରକ୍ଷା ପାଇଁ ଜିମାଦାରଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦିଆ ଯିବା ଜାମିନ୍—2. Security given for the safe custody of a property.

ମାଲ(ଲା) ଝୁଲା(ଲି)—ଦେ.ବି. (ଅବଚଳିତ) (ସଂ.ମାଳ+ଦୋଳା)—ଜପିବା Māla(lā) jhulā (li) ମାଳ ଓ ଜପିବା ମାଳ ରଖାଯିବା କନାର মালাঝোলা मालाझोला ମୁଣି—String of beads and the bag of cloth which contains it. [ଦ୍ର—ବୈଷ୍ଣବମାନେ ମାଳ ଝୁଲି ଧରି ହରି ନାମ କରନ୍ତି ଯାହା ଅଣି ବୃକ୍ଷ ପାଇକ କରୁଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମାଲଞ୍ଚ—ଦେ. ବି—(ସଂ, ମାଲା+ମଞ୍ଚ)—ପୁଷ୍ପୋଦ୍ୟାନ; ମାଳୀର ଫୁଲ Mālancha মালঞ্চ फुलवारी ବଗିଚା—Flower-garden.

ମାଲତ—ପ୍ରାଦେ (ସଁବଲପୁରି) ବି—ଧାନ୍ୟ ବିଶେଷ—Mālata A species of paddy.

ମାଲ ତାଲିକା—ବୈଦେ. ବି· (କଚେରୀ)—ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କର ତାଲିକା Māla tālikā ବା ଲିଷ୍ଟ—A list of articles. মাল তালিকা माल तालिका

ମାଲତି—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର) ବି—ପଲାଣର ପଛ ପାଖରେ ଥିବା ଗଦି,ଯହିଁର Mālati ଦେହରେ ଖିଲ କାଠି ଲାଗି ଥାଏ—The cushion behind the pack saddle to which are attached the fastening pins. ଦ୍ର. ବି—ମାଲତୀ ଦେଖ—Mālati (See)

ମାଲତି ଭେଦ—ଦେ. ବି—ସର୍ପଦଷ୍ଟ ବା କ୍ଷତ ଓ ରକ୍ତାକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ Mālati bheda କେହି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଛୁଇଁଲେ, ତାହା ତାଙ୍କୁ ଘୋର ବା ବିଷମ ମାରାତ୍ମକ ଅବସ୍ଥା—The serious condition of a snake-bitten person or a person with bleeding wounds of he is touched by a female. [ଦ୍ର—ଲୋକ ବିଶ୍ୱାସ ଏହିକ, ମାଲତିଭେଦ ହେବ । ବ୍ୟକ୍ତି ବ୍ରତ ବଞ୍ଚିନ୍ତି ।]

ମାଲତୀ—ସଂ. ବି (ମା=ନାହିଁ+ଲତ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ Mālati +ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ବା ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଶୋଭା+ଲତ୍ ଧାତୁ= ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୁମନା, ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ- ଜାତି, ଜାଗ, ରାଜପୁତ୍ରିକା, ଈ; ଅଥବା ମାଲ=ବସ୍ତ୍ର+ଅତ୍ ତୃତ୍ୟଗନ୍ଧା, ସନ୍ଧ୍ୟାପୁଷ୍ପା, ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତ୍ରି. ଅ+ ଚେତକୀ (ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ-କଳ୍ପଦ୍ରୁମ) ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ଜାଇ ପୁଷ୍ପ ଓ ତହିଁର মালতী ଲତା—1. A kind of jasmalatī mine; Echites-Caryophy ମ. ପୀବଲ ଜାଇ lata; Aganosma Cali- ତେ. ଜାଇସୁଥାଲୁ cina. [ଦ୍ର—ଏହା ଉପଗ୍ରହ ବର୍ଗର ବୃହତ୍ ଲତା ବିଶେଷ; ଏହାର ପତ୍ର ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲମ୍ବ ଓ ୨ଅଙ୍ଗୁଳ ଚଉଡ଼ା ଓ ପତ୍ରର ଅଗ ମୁନିଆ । ଏହାର ଫୁଲ ସୁର ଯାଖୁଡ଼ା ବିଶିଷ୍ଟ ଓ ଧଳା; ଫୁଲର ଭେଣ୍ଟ ଲମ୍ବ; ବର୍ଷା ଦୁଇ ମାସ ଫୁଲ ଫୁଟେ । ସନ୍ଧ୍ୟାରେ ଫୁଲର ଉତ୍ସଟ୍ ମଧୁର ଗନ୍ଧରେ ସ୍ଥାନଅଡ଼ ଅମୋଦିତ ହୁଏ । ଶୀତକାଳରେ ଏ ଲତାକୁ ଛୁଇଁ ହୁଏ । ଏ ଲତା ବଡ଼ ଗଛ ଉପରେ ଖୁବ୍ ମାଡ଼େ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଶିରୋରୋଗ, ନେତ୍ରରୋଗ, ମୁଖ ରୋଗ, ଦନ୍ତ ରୋଗ,ବ୍ରଣ,କୁଷ୍ଠ ଓ ବାତ ରକ୍ତ ନାଶକ । ଏହାର ପତ୍ର ବ୍ରଣ, କୁଷ୍ଠ ଓ ନେତ୍ର ରୋଗ ନାଶକ । କେହି କେହି ଏହାକୁ ଜାଗ ବା ଜାଇ ଫୁଲ (Jasminium Grandiflorum) (ବ. ଜାଇ, ଚମେଲି, ହି. ଚମେଲୀ) ବୋଲି କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜାଇ ଫୁଲ ଓ ମାଲତୀ ଫୁଲ ପୃଥକ୍] ୨ । ଯୁବତୀ—2. A youthful woman. ୩ । ରାତ୍ରି; ସ୍ୱପ୍ନ—3. Night. ୪। ଜହ୍ନ ବା; ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା—4. Moonlight. ୫ । କଳିକା—5. Bud. ୬ । ନଦୀ ବିଶେଷ—6. The name of a river. ୭ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ବା ଦ୍ୱାଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—7. Name of a metre of 15 or 12 letters. ୮ । ଜାଇଫଳ ଗଛ (ତୁ. ଗ) 8. Myristica Fragrans (tree). ୯ । ଅକାଳ-ବନ୍ଧୁ ଲତା (ତୁ. ଗ)—9. Stephania Hernandifolia (creeper). ୧୦ । କୁମାରୀ—10. A virgin (Apte). ଦେ. [ବି—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to females.

ମାଳତୀ କ୍ଷାରକ—ସଂ. ବି—ସୋହାଗା (ହୁ. ଶ)—
Mālati kshāraka Borax.
(ମାଳତୀ ଜାତ, ମାଳତୀ ତୀରଜ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଳତୀ ପତ୍ରିକା—ସଂ. ବି—ଜାଇପତ୍ରୀ (ହୁ. ଶ)—
Mālati patrikā Mace (spice).

ମାଳତୀ ଫଳ—ସଂ. ବି—ଜାଇଫଳ (ହୁ. ଶ)—
Mālati phaḷa Nutmeg.

ମାଳତୀ ମାଧବ—ସଂ. ବି—କବି ଭବଭୂତି ପ୍ରଣୀତ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ-
Mālati mādhaba ବିଶେଷ—Name of a Sanskrit drama by Bhababhūti. [ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ପ୍ରକରଣ ଶ୍ରେଣୀର କବିକଳ୍ପିତ ନାଟକ । ଏଥିର ରଚନାକାଳ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଅଷ୍ଟମ ଶତାବ୍ଦୀ ବୋଲି ଅନୁମିତ । ଏ ନାଟକର କଥାବସ୍ତୁ ଏହା;—ବିଦର୍ଭ ଦେଶର କୁଣ୍ଡିନପୁରର ଏକ ରାଜାଙ୍କ ଦୁଇ ମନ୍ତ୍ରୀ ଭୂରିବସୁ ଓ ଦେବରାତଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସତ୍ୟ ହୋଇଥିଲା ଯେ, ଯେବେ ଜଣକର ପୁତ୍ର ଓ ଜଣକର କନ୍ୟା ଜନ୍ମିବ ତେବେ ସେମାନଙ୍କ ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ବିବାହିତ କରାଇବେ । ଦେବରାତଙ୍କର ମାଧବ ନାମରେ ପୁତ୍ର ଓ ଭୂରିବସୁଙ୍କର ମାଳତୀ ନାମରେ କନ୍ୟା ହେଲା । କିନ୍ତୁ ରାଜାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଏକ ମନ୍ତ୍ରୀ ନନ୍ଦନ ମାଳତୀକୁ ବିବାହ କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କଲେ ଓ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଭୂରିବସୁଙ୍କୁ ଏଥିପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କଲେ । ରାଜାଙ୍କ କଥା ଭାଙ୍ଗି ଦେଲେ ରାଜା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହେବେ, ଏଥିଯୋଗୁଁ ଭୂରିବସୁ ଓ ତାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପଦ୍ମାବତୀ ଅତି ଶଙ୍କିତ ହେଲେ, ଅଥଚ ସତ୍ୟଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଲେ । ପତିପତ୍ନୀ କାମନ୍ଦକୀନାମ୍ନୀ ଜଣେ ପରିବ୍ରାଜିକାଙ୍କଠାରେ ମାଳତୀ ଓ ମାଧବଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଇବା ଭାର ଦେଲେ । ମାଳତୀ ଓ ମାଧବ ପିତାଙ୍କ ସତ୍ୟପ୍ରତିଜ୍ଞା କଥା ଜାଣି ନ ଥିଲେ । ସେମାନେ ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟି ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ପ୍ରଣୟାସକ୍ତ ହେଲେ । ଏଣେ ରାଜାଜ୍ଞାରେ ନନ୍ଦନ ସଙ୍ଗେ ମାଳତୀର ବିବାହର ସମସ୍ତ ଆୟୋଜନ ହେଲା, କିନ୍ତୁ କାମନ୍ଦକୀଙ୍କ କୌଶଳରେ ମାଳତୀ ସହିତ ମାଧବର ବିବାହ ହେଲା ଓ ଶେଷରେ ରାଜା ମଧ୍ୟ ଏ ବିବାହରେ ସମ୍ମତି ଦାନ କଲେ । ଏହି ନାଟକ କୌଣସି ପୌରାଣିକ ବା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉପାଖ୍ୟାନକୁ ଅବଲମ୍ବନ କରି ରଚିତ ହୋଇ ନ ଥିବାରୁ ସମାଲୋଚକମାନେ ଏହାକୁ ଅବଜ୍ଞା ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ । ଏହି ବିଷୟକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କବି ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ବହୁଶଃ ଉଦ୍ଧୃତ ଶ୍ଳୋକ ରଚନା କରିଥିଲେ ;—"ଯେ ନାମ କେଚିଦିହ ନଃ ପ୍ରଥୟନ୍ତ୍ୟବଜ୍ଞାଂ, ଜାନନ୍ତି ତେ କିମପି ତାନ୍ ପ୍ରତି ନୈଷ ଯତ୍ନଃ; ଉତ୍ପତ୍ସ୍ୟତେଽସ୍ତି ମମ କୋଽପି ସମାନଧର୍ମା, କାଲୋହ୍ୟୟଂ ନିରବଧି ର୍ବିପୁଳା ଚ ପୃଥ୍ୱୀ" । ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଯେଉଁମାନେ ଏ ନାଟକ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ମୋତେ ଅବଜ୍ଞା ବାଦ କରୁଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଜାଣନ୍ତୁ ଯେ ମୁଁ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଏ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରି ନାହିଁ । କାଳର ବା ସମୟର ଅନ୍ତ ନାହିଁ ଓ ଏ ପୃଥିବୀ ବିପୁଳ ଅଟେ । ଅତଏବ ମୋର ସମାନଧର୍ମା କେହି ବ୍ୟକ୍ତି ଏ ସଂସାରରେ ଅଛନ୍ତି ବା ଦିନେ ଜନ୍ମିବେ, ତାଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୋର ଏହି ପରିଶ୍ରମ ଅଟେ ।]

ମାଲଦହ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ବଙ୍ଗଦେଶର ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର ବିଶେଷ
Māladaha —Malda; name of a town and
মালদহ district in Bengal, famous for its
मालदह mangoes. [ଦ୍ର—ଏହା ବଙ୍ଗ ଦେଶର
(ମାଲଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର । ଏଠାର ଆମ୍ବ ଭାରତ ବିଖ୍ୟାତ । ଏହା ରାଜସାହି ବିଭାଗର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମାଲଦହୀ—ଦେ. ବିଣ—ମାଲଦହ ଜାତ—Produced in Malda
Māladahī district. ଦେ. ବି—ମାଲଦହ ଜାତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ
মালদহী ଆମ୍ବ—Excellent mango produced in
मालदही Malda.

ମାଲ ଦାର୍—ବୈଦେ. ବିଣ (ପା)—ଧନୀ—Rich.
Māla dār মালদার मालदार

ମାଲ ଦି(ଦୁ)ହୁଡ଼ି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲ+ଦୀପଯାଜ)—ଗୋଟିଏ
Māla di(du)hurdi ବାଉଁଶରେ ଖଞ୍ଜା ହୋଇ ମାଲ ପରି
মসালেরমালা ଲମ୍ବା ଓ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ବର୍ତ୍ତି ଜଳୁଥିବା
मालमसाल ମଶାଲ—Torches attached together
(ମାଲମଶାଲ—ଅନ୍ୟରୂପ) and looking like a garland when lighted.

ମାଲଦ୍ୱୀପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲୟଦ୍ୱୀପ; କମ୍ବା ଦ୍ୱୀପମାଳା)—ଭାରତ
Māladwipa ମହାସାଗରରେ ଆରବ ଉପସାଗରର ଦକ୍ଷିଣ
মালদ্বীপ ଓ ଭାରତବର୍ଷର ଦକ୍ଷିଣ ପଶ୍ଚିମରେ ଅବସ୍ଥିତ କ୍ଷୁଦ୍ର
मालद्वीप କ୍ଷୁଦ୍ର ବହୁଦ୍ୱୀପର ପୁଞ୍ଜ—The Maldive islands in the Indian Ocean.

ମାଲ ଧାନୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଜଙ୍ଗଲରେ ହେବା ଧାନୁଆ
Māla dhānuā ଲଙ୍କାମରିଚ—A kind of small capsicum growing in jungles.

ମାଲପତ୍ର—ଦେ. ବି (ସମାର୍ଥକ ସହଚର)—ଧନଅର୍ଥ; ଚଳନ୍ତି
Māla patra মালপত্র मालपतर ସମ୍ପତ୍ତି—Moveable property.

ମାଲ ପଥର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲ+ପ୍ରସ୍ତର, ତୁଳ. ପା. ମାଲ୍)—
Māla pathara ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଭାର ବସ୍ତୁ ଉଠାଇବାର
মালপথর ଶକ୍ତି ପରୀକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ, କେନ୍ଦ୍ରରେ
नाल ଛିଦ୍ର ବା ବେଣ୍ଟଥିବା ବଡ଼ ଗୋଲ ଓ ଖୁବ୍ ଭାରି ପଥର—A big circular very heavy stone with a hole or handle in the middle which is used for testing heavy-weight-lifting capacity of athletes.

ମାଲପା(ପି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲକ=ତସୀ ?)—ତେଲ; ତୈଳ—Oil.
Mālapā(pi) [ଉ—ମାଲପା ବିନା ସେ ନ କରନ୍ତି ଭୋଜନ ।
তেল କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।] ପ୍ରାଦେ•
तेल (ବାମଣ୍ଡା) ବି—ରାଶିତେଲ—Sesamum oil.

ମାଲପା କୁଞ୍ଚା(ଘଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ତୈଳଭାଣ୍ଡ—A small pitcher
Mālapā kuñchā(ghardi) তেলের ভাঁড for oil.
टारो

ମାଲପୁ(ପୋ)ଅ—ଦେ.ବ (ସଂ.ମାଲକ=ଋଷି ଓ ପୂପ=ପିଠା)—ଅମାଲୁ; **Mālapu(po)a** ଅପମାଲୁ; ମଇଦାର ପଠକୁ ସଙ୍ଗେ ଗୁଡ଼ ପକାଇ ଘିଅରେ ଛଣା ଯିବା ପିଷ୍ଟକବିଶେଷ—
মালপোয়া, মালপুআ A kind of cake prepared from **मालपो(पु)आ** flour and sugar mixed into a paste and fried n ghee.

ମାଲ ପ୍ରଦେଶ—ଦେ.ବ(ଭା. ମାଲ + ସଂ. ପ୍ରଦେଶ)—ଜଙ୍ଗଲମୟ ଅଞ୍ଚଳ—
Māḷa pradesa A locality consisting of wild tracts.
মালপ্রদেশ **जङ्गली प्रदेश**

ମାଲ(ଲ)ବ—ସଂ. ବି—(ମାଲ+ବା.ଧାତୁ ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ;ଜମ୍ମା
Māḷa(la)ba ମରୁ+ଅ ମାଳବ ବା ମାଲବ,ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ)—
୧ । ମଧ୍ୟଭାରତର ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ମରୁମୟ ପ୍ରଦେଶ—
1. The Country of Mālwa in the north of Central India. [ଉ—ଅସ୍ତଚଳ ମାଲବେଶେ ମାଲବବାସ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
[ଦ୍ର—ଅବନ୍ତୀ ବା ଉଜ୍ଜୟିନୀ ଏଥିର ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଧାନ ନଗରୀ । ଇନ୍ଦୋର, ଭୂପାଳ, ଧାର, ରତଲାମ ଆଦି ରାଜ୍ୟ ଏଥିର ଅନ୍ତର୍ଗତ—ହି. ଶ. ।] ୨ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗବିଶେଷ — 2. Name of a musical air.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ନାମ ଭୈରବ ରାଗ । ଏହା ରାତି ୧୬ ଠାରୁ ୨୦ ଦଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଗେୟ—ହି. ଶ. ।]

ମାଲ(ଲ)ବକ—ସଂ. ବିଣ (ମାଲବ +କ)—ମାଲବ ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māḷa(la)baka Relating to Mālwa country.
ସଂ. ବି—ମାଲବବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—An inhabitant of Mālwa.

ମାଲବ ଗୌଡ଼(ଡ଼ା)—ସଂ. ବି (ସଂ. ମାଲବ+ଗୌଡ଼)—ମିଶ୍ରରାଗିଣୀ
Māḷaba gaurda(rdā) ବିଶେଷ—Name of a mixed
মালবগৌড়া musical air which is sung in the
मालवगौडा evening. [ଦ୍ର—ଏହା ଷାଡ଼ବ ଜାତିର ଭୈରବ ରାଗ; ଏଥିରେ ପଞ୍ଚମସ୍ୱର (ପ) ଲାଗେ ନାହିଁ; ଏଥିର ସ୍ୱରଗ୍ରାମ ମଧନିସରିଗମ । ଶାନ୍ତରସରେ ଏଥିର ଉପଯୋଗ କରାଯାଏ; ଏହା ଗାଇବା ସମୟ ସାୟଂକାଳ—ହି. ଶ]

ମାଲବନ୍ଧ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମଲ୍ଲ ବନ୍ଧନ)—୧ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର କସରତ୍—
Mālabandha 1. Wrestling. ୨ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ଉଠ ବସ
মালসাট ବିଭିନ୍ନ ଢଙ୍ଗ—2. Different artful poses in
कसरत wrestling. [ଉ—ବେଳ ସ୍ତରଙ୍କର ମାଲବନ୍ଧେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ—ବଳରାମ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ ।]

ମାଲବ ଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀ ରାଗର ରାଗିଣୀବିଶେଷ—Name of
Māḷaba śri secondary musical air.
[ଦ୍ର—ମତାନ୍ତରରେ ଏହା ମାଲବ ରାଗର ରାଗିଣୀ । ଏଥିର ଗାନ ସମୟ ସାୟଂକାଳ—ହି. ଶ.]

ମାଲବା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଲବ)—ମାଲବ ପ୍ରଦେଶ—
Māḷabā মালব **मालवा** The Malwa Country.

ମାଲ ବା(ବେ)ଇ(ହି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜାମାନଙ୍କ
Māḷa bā(be)i(hi) ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଶେଷ—A class of
(ମାଲବେଇ.[ହି]—ଅନ୍ୟରୂପ) concubines of Rajas.
[ଦ୍ର—ରାଜା ଏହାଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ମାଳା ଦେଇ ରକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀରୂପେ ବରଣ କରନ୍ତି ।]

ମାଲ ବାବୁ—ଦେ. ବି—ରେଲର ମାଲଗୋଦାମର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ ଦେଶୀୟ
Māḷa bābu କର୍ମଚାରୀ—The Indian goods clerk in
মালবাবু **मालबाबु** a Railway goods shed.

ମାଲବାର—ଦେ. ବ (ନାମ)—୧ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତବର୍ଷର ପଶ୍ଚିମ
Mālabāra ଉପକୂଳରେ ଥିବା ପ୍ରଦେଶ—1. The Malbar
মালবার country in Southern India. ୨ । ଦକ୍ଷିଣଭାରତର
मालबार ପଶ୍ଚିମ ଉପକୂଳ—2. The Malabar or west coast of Southern India.

ମାଲବିକ—ସଂ.ବିଣ ପୁଂ(ମାଲବ +ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—ମାଲବଦେଶୀୟ—
Māḷabika Belonging or relating to Māḷaba
(ମାଲବିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) country.

ମାଲବିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—୧ । କାଳିଦାସଙ୍କର 'ମାଲବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର'
Māḷabikā ନାମକ ନାଟକର ନାୟିକା—1. The heroine in the drama of Kalidasa, named Māḷabikāgnimitra. ୨ । ନିସୃତ; ତ୍ରିବୃତ୍ (ଔଷଧିବିଶେଷ)-
2. A creeper with laxative roots; Operculina Turpethum; Ipomoea Turpethum.

ମାଲବିକାଗ୍ନିମିତ୍ର—ସଂ. ବ (ନାମ)—କାଳିଦାସଙ୍କର ନାଟକ ବିଶେଷ—
Māḷabikāgnimitra Name of a drama of Kāḷidāsa.

ମାଲ ବିଜୁଳି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଳ+ବିଦ୍ୟୁତ)—ବିଦ୍ୟୁନ୍ମାଳା; ମାଳାପରି
Māla bijuḷi ଝଟକୁଥିବା ବିଜୁଳି—The garland-like
বিদ্যুতের মালা **बिजलीमाला** flashes of lightning.

ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ(ଣି)—(ସଂ.ମଲ୍ଲ+ବିଧାନ)—୧ । ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ—1. Wrest-
Māla bindhāṇa(ṇi) ling match. ୨ । (ସଂ. ମଲ୍ଲ+
दंङ्गलजलडना ବିଧାନ)—ମଲ୍ଲଯୋଦ୍ଧା—2. Athlete; wrestler.
[ଉ—ପାଦ ଅଗ୍ରେ ଯେ ଶୂଳକୁ ଷେପିଣ; ତାଙ୍କୁ ସେ ଜାଣିବୁ ମାଲ ବିନ୍ଧାଣ । ପ୍ରାଚୀ. ସରେଡଗୀତା ।]

ମାଲବି(ବେ)ହାର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାରେ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି-
Māḷabi(be)hāra ବିଶେଷ—A family title of Kshatriyas in Orissa.

ମାଲଶ୍ରୀ—ସଂ. ବି—ରାଗିଣୀବିଶେଷ; ଶ୍ରୀ ରାଗର ପତ୍ନୀ—Name of a
Māḷabi secondary tone in music.
[ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଋଷଭ ଓ ପଞ୍ଚମ ସ୍ୱର ବର୍ଜିତ ଅଟେ—ହି. ଶ]

ମାଲବୀୟ—ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ(ମାଲବ + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ମାଲବର(ଦେଶ)
Māḷabiya (ମାଲବୀୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Māḷabika (See)

ମାଲବ୍ୟ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମାଲବୀୟ)—ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ ପ୍ରଦେଶର ବ୍ରାହ୍ମଣ-
Mālabya ମାନଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family-title of Brāhmaṇas in N. W. Provinces.
(ଯଥା—ପଣ୍ଡିତ ମଦନମୋହନ ମାଲବ୍ୟ ।)

ମାଲ ଭାଇ—ଦେ. ବି—ଶବ ବାହୋଇବା ଜ୍ଞାତି ଭାଇ—Relatives
Māla bhāi who shoulder the dead body to the
শববাহী **गोतीया** • cremation ground.

ମାଲଭୂମ(ମି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲଭୂମି; ଜମ୍ମା ମାଲଭୂମି)—ପଶ୍ଚିମ ବଙ୍ଗର
Māl̤abhūma(mi) ପାହାଡ଼ିଆ ଦେଶ ବିଶେଷ—Name of a
মালভূম hilly tract in West Bengal. [ଦ୍ର—ଏହା
मालभूमि ନେପାଳର ଦକ୍ଷିଣରେ ଅବସ୍ଥିତ—ହି. ଶ]

ମାଲ ଭୂମି—ସଂ. ବି— ଯେଉଁ ବିଶାଳ ଭୂଭାଗ ସାଧାରଣ ଭୂଭାଗ ଅପେକ୍ଷା
Māl̤a bhūmi ବେଶି ଉନ୍ନତ—Plateau; table-land.
[ଦ୍ର—ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ ତିବତ ଦେଶ ଓ ମଧ୍ୟଭାରତ
ଗୋଣ୍ଡବ ଲେଖାଏଁ ପ୍ରକାଣ୍ଡ ମାଲଭୂମି ।]

ମାଲ ମତା(ତ୍ତା)—ଦେ. ବି (ଅ. ମାଲ୍+ସଂ. ମାତ୍ରା=ଧନ)—
Māla matā(ttā) ୧ । ଚଳନ୍ତିସମ୍ପତ୍ତି ଓ ଟଙ୍କା କଉଡ଼ି—
মাল মসলা 1. Moveable properties and cash. ୨। ମୂଲ୍ୟ-
मालमता ବାନ୍ ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Precious things or articles.
(ଉ—ଜମାଦାର ଘରେ ପଶି ମାଲମତା ଗୁଡ଼ାକ ବହୁ ଅଣି
ଦାଣ୍ଡରେ ଜମା କରୁଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ
ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।)

ମାଲ ମସଲ୍—ବୈଦେ. ବି—୧ । ଘର ତିଆର କରିବାର ଉପକରଣ—
Māla masālā 1. Materials for building a
মাল মসলা house. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନାର୍ଥ ପ୍ରୟୋ-
माल मसला ଜନୀୟ ଉପକରଣ—2. Materials necessary
for any object.

ମାଲ ମହାପ୍ରସାଦ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ଜଗନ୍ନାଥ ବା ଅନ୍ୟ ଦେବତା-
Māl̤a mahāprasāda ଙ୍କର ପ୍ରସାଦୀକୃତ ଫୁଲହାର ଓ
মালা প্রসাদ ଭୋଗ—Garland and food already
माला और प्रसाद offered to Lord Jagannath or any
(ମାଳ ମାହାର୍ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) other Deity.

ମାଲ ଯୁଦ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲଯୁଦ୍ଧ)—ବାହୁ ଯୁଦ୍ଧ—Wrestling.
Māla juddha (ଉ—ନିକଟେ ମିଳି ଘୋର ଚାହେଁ, ଯୁଦ୍ଧ
মাল যুদ্ধ କରନ୍ତି ମାଲ ଯୁଦ୍ଧେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
दंगल

ମାଲ ମାଲ—ଦେ. ବିଣ—ଅସଂଖ୍ୟ—Numerous. (ଉ—ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ
Māl̤a māl̤a ମାଲ ମାଲ ହୋଇ, ତୋ ଲୋମକୂପେ ବିରାଜଇ ।
অসংখ্য असंख्य ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ବହୁ
बहुत, झुंडकेझुंड ସଙ୍ଖ୍ୟାରେ—1. In herds. ୨ । ଗଞ୍ଜା ଗଞ୍ଜା
(ମାଲେ ମାଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ହୋଇ—2. In groups or
packs. (ଉ—ମାଲେ ମାଲେ ଭୃଙ୍ଗ ହୋଇ ବସାଇ
ପ୍ରାନ୍ତରେ । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମାଲ(ଲ)ୟ—ସଂ. ବିଣ. (ମଲୟ+ଅ)—ମଲୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Māl̤a(la)ya to Malaya. ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦନ ବୃକ୍ଷ—The
Sandal tree. ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲୟ,
ଦ୍ରା. ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ;ଏହି ପ୍ରଦେଶ ଜଙ୍ଗଲମୟ ଥିବାରୁ ଏହି
ନାମ)—ବଙ୍ଗୋପସାଗରର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳସ୍ଥ ଉପଦ୍ୱୀପ—
Malay; a peninsula on the Bay of
Bengal towards the east of India. [ଦ୍ର—
ଏହି ଉପଦ୍ୱୀପର ପୂର୍ବରେ ଚନ୍ ସାଗର, ପଶ୍ଚିମରେ ବଙ୍ଗୋପ-
ସାଗର ଓ ସୁମାତ୍ରା ଦ୍ୱୀପ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଭାରତ ମହାସାଗରସ୍ଥ
ସୁମାତ୍ରା ଅବ ପୂର୍ବଭାରତୀୟ ଦ୍ୱୀପପୁଞ୍ଜ; ଉତ୍ତରରେ ଶ୍ୟାମ
ଓ ବ୍ରହ୍ମଦେଶ । ଏହାର ପ୍ରଧାନ ନଗର ପେନାଙ୍ଗ୍ ଓ
ସିଂଗାପୁର ।]

ମାଲ ଯମକ—ସଂ. ବି—ଶବ୍ଦାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ (ଏହି ଅଲଙ୍କାରରେ
Māl̤a jamaka ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦରେ ଏକ ଶବ୍ଦର ବହୁବାର
ସମାବେଶ ହୋଇଥାଏ)—A figure of rhetoric in
which one word appears many times
in the same line of the poetry
(ଉ—ଭୁଜସଙ୍ଗ ତଜ ତଜ ତଜ କଲେ ତୋଷେ,
ପାଞ୍ଚାଳୀ ଦାତର ତର ତର ଦୂଃଶା ରୋଷେ ।
କୃଷ୍ଣା ଉପବାସ ବାସ ବାସରେ ବାଢ଼ଇ,
ପଞ୍ଚ ସହୋଦର ଦର ଦର କଣ୍ଠୀ ଗଢ଼ି ।
ଟେକନ୍ତି ପୁଷ୍କର କର କରଯୋଡ଼ୁ ତ୍ରାସେ,
ଦେଉଛନ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଋଷି ଋଷି ଗଣ ବାସେ ।
ଗୋଲକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।)

ମାଲୟାଲମ୍—ଦେ. ବି—ମାଲୟ ଦେଶୀୟ ଭାଷା—Name given
Mālayālam to the vernacular language of
মালয়ালম **मालयालम** the Malay peninsula

ମାଲଶ୍ରୀ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲବଶ୍ରୀ)—ରାଗିଣୀବିଶେଷ; ଶ୍ରୀରାଗର ପତ୍ନୀ;
Māl̤aśrī (ଏହା ଗାଇବାର ସମୟ ଦିବା ୪ର୍ଥ ପ୍ରହର)—
মালশ্রী Name of a secondary tune in Hindu
मालश्री(सी) music.

ମାଲଶ୍ରୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କଥାକୁ ପୁନଃପୁନଃ କହିବା ବା
Māl̤aśrī karibā ଘୋଷି ହେବା—To recite a matter
বারবার বলা repeatedly. [ଦ୍ର—ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି କୌଣସି
राम अलापना ବିଷୟକୁ ବାରଂବାର ପାଠ କରି କହିଲେ ବା,
ମାଲଶ୍ରୀ ମେଲ୍ଲ(ଲେ)ଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଧୁର ହେଲେ କହନ୍ତି, ଅମୁକ
ମାଲଶ୍ରୀ ଲଗା(ଗେ)ଇବା } ଲୋକ ଅମୁକ ବିଷୟକୁ ମାଲଶ୍ରୀ
କରୁଛି ବା ବହିଗୁଣ ଘୋଷି କରୁଛି ।]

ମାଲ(ଲି)ଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାଲିଶ୍)—ଦେହରେ ତୈଳାଦିର
Māla(li)s ମର୍ଦ୍ଦନ—Rubbing of oil on the body.
মালিস. **मालिश**

ମାଲସା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲିକା ବା ମାଲାକାର=ମୃତପାତ୍ରବିଶେଷ)—
Mālasā ମାଟିର ଗଭୀର ବଡ଼ ପଲମ; ଡାଲୁଅ; ଉମ୍ବେଇ—
মালসা **ढकना** A deep earthen pan. ପ୍ରାଦେ.(ମେଦନୀ-
ପୁର) ବି—ଛୋଟ ସଢ଼େଇ—Small cup-like
hard-shell of cocoanut.

ମାଲସା ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ଠାକୁରଙ୍କୁ ଯେଉଁ ମିଷ୍ଟାନ୍ନାଦି ମାଲସାରେ ବା
Mālasā bhoga ଡାଲୁଅରେ ଭୋଗ କରାଯାଏ—Sweetmeat
মালসা ভোগ offered to a deity in a big pan.

ମାଲଷୀ—ସ. ବି—୧ । ବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. Name of a tree.
Mālasī ୨ । ମେଘ ବା ମାଳବ ରାଗର ପତ୍ନୀ; ମାଳବଶ୍ରୀ—2. Name of a secondary tune.

ମାଲ ସୂତା—ଦେ. ବି (ସ. ମାଲା+ସୂତ୍ର)—ଅରଟ ଚକର ସୁର ପାଖେ
Māla sūtā ଗୁଡ଼ାଇ ହୋଇ ତାକୁଡ଼ିରେ ଲଗ୍ନ ହୋଇଥିବା ସୂତ—
ମାଲସୂତା ମାଲ The string used in furning round the spindle of a spinning wheel.
[ଦ୍ର—ଅରଟ ଘୁରାଇଲେ ଏହି ସୂତା ତାକୁଡ଼ିକୁ ଘୁରାଏ ।]

ମାଲ(ଳ) ହାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ମୃତାହର ଦଶଦିନ ରାତିରେ ବିସର୍ଜନ
Māla(la) hāndi କରାଯିବା ପାକ ହାଣ୍ଡି—1.The cooking earthen pots which are thrown away on the tenth night of one's death. ୨। ଦଶ-ଘାଟରେ ଦଗ୍ଧ ହାଣ୍ଡି—2. The burning earthen pot set ablaze on the tenth day at the bathing ghat. ୩ । (ସ. ମାଳବ) ରାଗବିଶେଷ—3. A kind of tune.

ମାଲା—ସ. ବି (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ରାତି+ଲା. ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାଳ; ମାଲ୍ୟ; ପୁଷ୍ପାଦିରଚିତ ହାର; ସ୍ରକ୍—1. Garland. ୨ । ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ସୁନା ଆଦିର ହାର ବା କଣ୍ଠି—2. Necklace. ୩ । ସମୂହ; ସଂଗ୍ରହ—3. Collection. ୪ । ପଙ୍କ୍ତି; ଶ୍ରେଣୀ; ଧାଡ଼ି—4. Row. [ଦ୍ର—ଶବର ଭାଷାରେ ମାଲ=ଜଙ୍ଗଲ; ଜଙ୍ଗଲରୁ ଆସୁଥିବା ଫୁଲରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବାରୁ ଏହାର ନାମ ମାଲା । ଏହି ଶବ୍ଦ ଶବର ଭାଷାରୁ ସଂସ୍କୃତକୁ ଆସିଅଛି ।]
Mālā

ମାଲ—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମାଲା (ଦେଖ)
Māla Mālā (See)

ମାଲ୍ଏକ—ଦେ. ବି—ମହାନାଏକ (ଦେଖ)
Mālaeka Mahanāeka (See)
[ମାଅ(ହା)ନା(ଲ) ଏକ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାଲା କଉ(କୌ)ପୁନି—ଦେ. ବି (ସ. ମାଲ, କୌପିନ; ତଦ୍ଭବ)—
Mālā kau(kau)puni ବାବାଜୀମାନଙ୍କ ବେଶର ଦୁଇଟି ପ୍ରଧାନ
ମାଲା କୌପୀନ ଉପକରଣ; କଣ୍ଠରେ ମାଲା ଓ କଟିଦେଶ ଉପରେ
माला कौपीन ପରିହିତ କୌପୀନ—Necklace of beads and a strip of rag worn by anchorites.

ମାଲକ୍କା—ଦେ. ବି—ମାଲକ୍କା (ଦେଖ)—Mālakkā (See)
Mālakkā मालक्का मालक्का

ମାଲା କାର—ସ. ବି, ପୁଂ (ମାଲା+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mālā kāra ୧ । ଯେ ମାଲା ଗୁନ୍ଥେ—1. One who prepares garlands. ୨ । ହାଡ଼ର ମାଳା ପ୍ରସ୍ତୁତକାରୀ ଜାତିବିଶେଷ—2. A caste manufacturing beads. ୩ । ମାଳୀ; ଫୁଲଫଳର ଉଦ୍ୟାନରକ୍ଷକ; ଉଦ୍ୟାନପାଳ—3. A gardener. ୪ । ଯେ ଫୁଲର ମାଳ ବିକି ପେଟ ପୋଷେ—4. One who maintains himsilf by selling garlands of flowers; a florist. ସ. ବି—ମାଳା ଗ୍ରଥନକାର୍ଯ୍ୟ—Preparing strings of garlands.

ମାଲା ଗୌଡ଼(ର)—ସଂ. ବି—ମାଳବ ଗୌଡ଼ (ଦେଖ)
Mālā gaurda(ra) Mālaba gaurda (See)

ମାଲା ତିଳକ—ସଂ. ବି (ମାଲା+ତିଳକ)—ବାବାଜୀମାନେ ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକ
Mālā tilaka ବିଶେଷଚିହ୍ନରୂପେ ଧାରଣ କରୁଥିବା ମାଳା ଓ ଛିତା—Distinctive beads and painting of anchorites. [ଦ୍ର—ଶୈବ, ଶାକ୍ତ, ବୈଷ୍ଣବ, ଗାଣପତ୍ୟ ଆଦି ସଂପ୍ରଦାୟମାନଙ୍କରେ ମାଳା ଓ ଛିତା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଥିବାରୁ, ମାଳା ଓ ତିଳକ ଦେଖି କେଉଁ ବାବାଜି କେଉଁ ସଂପ୍ରଦାୟଭୁକ୍ତ, ଏହା ଜଣା ପଡ଼େ ।]

ମାଲା ତିଲଖ—ଦେ. ବି—ମାଲା ତିଳକ (ଦେଖ)
Mālā tilakha मालातिलक Mālā tilaka (See)

ମାଲା ତୃଣକ—ସଂ. ବି (ମାଲା+ତୃଣକ)—ଗନ୍ଧତୃଣ; ଗନ୍ଧବେଣା;
Mālā trunaka ଧଳକଣ୍ଟି ଘାସ—A fragrant sort of grass.

ମାଲା ଦୀପକ—ସଂ. ବି—ଅର୍ଥାଲଙ୍କାରବିଶେଷ; ଦୀପକାଲଙ୍କାରର ମାଳା—
Mālā dīpaka A string of figures of speech

ମାଲା ଦୁବା—ସଂ. ବି (ମାଲା=ମାଲାକାର+ଦୂର୍ବା)—ଗଣ୍ଠି ଦୁବ;
Mālā dūrbā ଲମ୍ବ ଦୁବ—The Dūba grass creeper.

ମାଲା ବତୀ—ସଂ. ବି—ସଙ୍କର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—Name of a
Mālā batī mixed musical air.

ମାଲାବାର—ଦେ. ବି—ମାଲବାର (ଦେଖ)
Mālābāra Mālabāra (See)

ମାଲାମ୍—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲ)—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା—
Mālām कुश्ती दंगल Wrestling; athletic sports.

ମାଲାମାଲ୍—ଦେ. ବି (ଉଚ୍ଚରଥ)—୧ । ସ୍ଥାବର ଓ ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି
Mālāmāl —1. Moveable and immoveable
माल properties. ୨ । ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ—2. Goods;
मालमत्ता merchandise. ୩ । ମାଲପତ୍ର; ଅଳଙ୍କାର; ବାସନ ଓ ଅସବାବ୍ ଆଦି ମାଲ—3. Moveable properties. ୪ । ଗୃହର ସମୁଦାୟ ଚଳନ୍ତି ପଦାର୍ଥ—4. All the moveable properties of a house. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୀରେ ମାଲାମାଲ ଶବ୍ଦ ବିଶେଷଣ ଓ ଏଥିର ଅର୍ଥ ଧନଧାନ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ (ବ୍ୟକ୍ତି) ।]

ମାଲା ରୂପକ—ସ. ବି—ରୂପକ (ଦେଖ)
Mālā rūpaka Rūpaka (See)

ମାଲାଲିକା—ସ. ବି—ପୃକ୍କା; ପିଡ଼ଙ୍ଗ ଶାଗ—A potherb;
Mālālikā Trigonella Corniculata.
(ମାଲାଳି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲି—ସ. ବି—ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର ଓ ରାବଣର ମାତାମହ—
Māli Name of a demon, the maternal
माली grandfather of Rābana. ଦେ. ବି ୧ । (ସ.
माला (ମାଲା)— ଜପମାଳା—1. Rosary. [ଦ୍ର

—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ ମାଳର ବା ଜପମାଳାର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ହୁଏ, ଯଥା—ରୁଦ୍ରାକ୍ଷମାଳ, ଭଦ୍ରାକ୍ଷମାଳ, ସ୍ଫଟିକମାଳ, ତୁଳସୀମାଳ ।] ୨ । ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଷ୍ଣବଙ୍କ ବେକରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମାଳ—2. String of beads
मालौ worn by anchorites and Śūdras. ୩ ।
माली (ସ. ମାଳିକ) ପୁଂ ମାଳାକାର—3. A garland-
ମାଳିଅଣୀ, ମାଲ୍ୟାଣୀ, ମାଳିଣୀ, ମାଳୁଣୀ, ମାଲେଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ) maker. ୪ । ପୁଷ୍ପ ବ୍ୟବସାୟୀ—4. A florist. ୫ । ମାଳା ନିର୍ମାଣକାରୀ—5. A manufacturer of beads. ୬ । ଉଦ୍ୟାନ ରକ୍ଷକ—6. Gardener. ୭ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଫୁଲ ପାଣିଦେବା ଶୂଦ୍ର ସେବକ—7. A Śūdra sebaka of a Deity who offers or supplies flowers and water. ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ; ଗଞ୍ଜାମ) ବି—କଣ୍ଠି; ଛୋଟ କଣ୍ଠମାଳା—Small necklace. [ଉ—ଗଳୁମାଳି ମୁଦ ଯେ ଗାରବଳି ଅଦ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍ର—ପୁରୀରେ ଓ ଗଞ୍ଜାମରେ କଣ୍ଠମାଳାର ଉପାଦାନ, ଉପକରଣ ଓ ଦାନାର ଆକାରଅନୁ ଯୋଗୁଁ ମାଳର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ହୁଏ । ଯଥା—(ଉପାଦାନ ଅନୁସାରେ) ସୁନାମାଳ, ରୁପାମାଳ, ପୋଟୋଲାମାଳ, ଅଠିଲମାଳ । (ଆକାର ସାଦୃଶ୍ୟରେ) ମୁଗେଇମାଳ, ଧାନୁଆମାଳ, ପଞ୍ଚିମାଳ, ସୋରିଷିଆମାଳ, ଧନିଆଫାଳିଆ ମାଳ, ହରଡ଼ଫାଳିଆ ମାଳ ଓ ହରଡ଼ାମାଳ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମାଲି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; 'ଳ' ସ୍ଥାନରେ 'ଲ' ଉଚ୍ଚାରଣ) ବି—ମାଳି
Māli —Maḷi. ବୈଦେ (ଅ. ମୁଆମଲ୍ଲ) ବି—ମକଦ୍ଦମା
मालौ मामला Litigation; case; suit.

ମାଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ)
Māḷiā —୧ । ମାଳା ବ୍ୟବହାରକାରୀ ବା ପରିଧାନ କରି-
मालाधारी ଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—1. Wearing beads. [ଉ
मालवाला —ବିକ୍ଷବେନ୍ଦ୍ର, ଚନ୍ଦନଲୁ ପଟ୍ଟବମାଳିଅଙ୍କୁ । ଉଦ୍ଧୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ମାଳର ବା ଅଞ୍ଚଳରେ
ମାଲେଇ, ମାଲୋଇ (ସ୍ତ୍ରୀ) ବାସ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି—2. Living in a
जङ्गली particular country. (ଯଥା—ଗଡ଼ମାଳିଆ,
जङ्गली ଚଳମାଳିଆ ।) ୩ । ଜଙ୍ଗଲର ଅଧିବାସୀ—3. Inhabiting a wild country.

ମାଲିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାଳିନୀ)—୧ । ମାଳାକାରଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—
Māliāṇi 1. A female florist or garland-maker.
ମାଲିଣୀ, ମାଲୁଣୀ, ମାଲେ(ଲେ)ଣୀ, ମାଲ୍ୟାଣୀ ୨ । ମାଳିର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of a Māḷi. [ଦ୍ର—ମାଲ୍ୟାଣୀ ପୁଷ୍ପ ଓ ହାର ଆଦି ନେଇ ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରକୁ ଅବାରିତ ଭାବରେ ଯିବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ ଥିବାରୁ, ଆମ ଦେଶର କବି ଓ ଗଳ୍ପକାରମାନେ
मालिनी ମାଲିଅଣୀକୁ ଏହା ରାଜାଙ୍କ ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ନେମା ଆଦିଙ୍କ
मालिन ନିକଟକୁ ଯାଇ ଦୌତ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାର ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି । କେହି କେହି କବି ଏହାର ଯୌବନ, ବେଶଭୂଷା ଓ ରସିକତା ବର୍ଣ୍ଣନାରେ କୃତିତ୍ୱ ଦେଖାଇ ଥିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ମାଳିଆଳି—ଦେ. ବି—ମାଳିମାନେ; ଦେବ ସେବକଗଣ—
Māḷiāḷi The Sebakas of a Deity.
(ଉ—ମାଳିଆଳି ଦକ୍ଷିଣା ବର୍ତ୍ତକ ବନା କମ୍ଭ, ନ ଯେବନ୍ତି ଦେବାଲୁ ହରି ଚରଣେ ଅମ୍ଭୁ ଯେ । ଭକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମାଳିକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇକ)—୧ । ମାଳା
Māḷika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to garland. ୨ ।
(ମାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମାଲ୍ୟ ନିର୍ମାଣକାରୀ—2. Preparing beads or garlands. ସ. ବି—୧ । ମାଳାକାର; ମାଳି—1. Florist; gardener. ୨ । ଚିତ୍ରକର—2. A painter. ୩ । ପକ୍ଷୀବିଶେଷ—3. Name of a bird. ୪ । ରଜକ; ଧୋବା—4. Washerman.

ମାଲିକ୍ ମକ୍ ବୁଜା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଯେଉଁ ରଯ୍ୟତ ଏକ
Mālik mak bujā କ୍ଷେତ୍ର ବା ବହୁ କ୍ଷେତ୍ର ଚାଷ କରେ, କିନ୍ତୁ ସାଧାରଣ ଖଜଣାଠାରୁ ତାହାର ଖଜଣାର ପ୍ରକାର ଭିନ୍ନ ହୁଏ ଓ ସେ ଜଣେ ମାଲ୍‌ଗୁଜାର୍ ନୁହେ କି ମଧ୍ୟସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ମଧ୍ୟ ନୁହେ (ସମ୍ବଲପୁର ମାନୁଆଲ୍ ୧୯୬୮)—A raiyat who cultivates a field but pays rent different in kind from ordinary tenants and is neither a revenue-payer nor a tenureholder.

ମାଲିକ—ବୈଦେ.ବି.ପୁଂ (ଅ. ମାଲିକ୍) —୧ । ବସ୍ତୁର ବା ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମୀ
Mālika ବା ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ—1. Proprietor; owner.
मालिक (ଉ—ଏକ କାର୍ଯ୍ୟେ ଦୁଇ ଜଣ ମାଲିକ ହେଲେ, ସେ
मालिक କାର୍ଯ୍ୟ ନାଶ ଯାଏ ବିରୋଧ ଘଟଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମାଲିକାଣୀ, ମାଲିକଅଣୀ (ସ୍ତ୍ରୀ) ମହାଭାରତ ଶାନ୍ତି ।) ୨ । ଅଧିକାରୀ—2. Possessor; holder. ୩ । ପ୍ରଭୁ; କର୍ତ୍ତା; ପ୍ରଭୁ—3. Lord; master. ୪ । ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର—4. Zamindar of a village. ୫ । ରାଜା—5. King. ୬ । ଦଳର ନେତା ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Leader or headman of a group.

ମାଲିକ(କି) ସ(ସ୍ୱ)ତ୍ୱ—ଦେ. ବି [ଫା. ମାଲିକ + ସ. ସ୍ୱତ୍ୱ; କଉରିଆ]—
Mālika(ki) sa(swa)twa ୧ । ସମ୍ପତ୍ତିର ସ୍ୱାମିତ୍ୱ; ମିଲକୟତ୍
मालिकि सत्व —1. Proprietory right. ୨ । ପୂର୍ଣ୍ଣ
मालिकी स्वत्व ସ୍ୱାମିତ୍ୱ; ନିରଙ୍କୁଶ ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Absolute proprietory right in a property.

ମାଳିକା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳିକ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଯୁଥିକା; ମଲ୍ଲିକା;
Māḷikā ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. Jasmine. ୨ । ଡବଲ ମଲ୍ଲି; ସାତ ପାଖୁଡ଼ିଆ ମଲ୍ଲି; ମୁକ୍ତା ମଲ୍ଲି—2. Jasmine having many folds of petals. ୩ । ପୁଷ୍ପ ମାଲ୍ୟ; ଫୁଲ ହାର—3. A chaplet. ୪ । ପୁତ୍ରୀ; କନ୍ୟା; ଦୁହିତା; ତନୟା—4. Daughter. ୫ । କଣ୍ଠଭୂଷଣ; କଣ୍ଠି; ମାଳି—5. Necklace. ୬ । ନଦୀ ବିଶେଷ—6. Name of a river. ୭ । ମଦ୍ୟ ବିଶେଷ—7. Name of a kind of wine. ୮ । ଅଲସୀ; ତିସୀ; ବେଡ଼ୀ—8. Linseed. ଦେ. ବି—ଅତ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ

ଅଚ୍ୟୁତଙ୍କ ଭବିଷ୍ୟତ ବାଣୀ କହିଥିବା ପଦ୍ୟ ପୁସ୍ତକ—Poems containing predictions and prophesies about future and composed by Achyutānanda Dāsa and others.
মালিকা
[ଦ୍ର—କଳିକାଳରେ ବିଷ୍ଣୁ କଳ୍କୀ ଅବତାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ରୂପରେ ପୃଥିବୀରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ପାପୀ ଓ ମ୍ଳେଚ୍ଛମାନଙ୍କୁ ନାଶ କରି ପୃଥିବୀରେ ପୁଣି ସତ୍ୟର ରାଜତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିବେ ବୋଲି ମାଳିକାରେ ଲେଖା ଅଛି । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର ନେମାଳ ଗାଦିର ମହନ୍ତ ଶ୍ରୀ ଚୈତନ୍ୟଙ୍କ ସମସାମୟିକ ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦ ଦାସ ଓ ତଦାମ୍ନାୟ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭକ୍ତକବିମାନେ ଏ ମାଳିକାମାନ ରଚନା କରିଅଛନ୍ତି । ଏଥିରେ ଅନେକ ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟ ଭାଷା ଓ ସଙ୍କେତମାନ ଲେଖା ଅଛି ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନର ସଙ୍କେତ ଦିଆ ଯାଇଅଛି ଯେ, ସେହି ସେହିଠାରେ ଭଗବାନ କଳ୍କୀ ଅବତାରରୂପେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ଭକ୍ତମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇ ଦଳ ବଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଦୁଷ୍ଟଙ୍କୁ ଓ ପାପୀମାନଙ୍କୁ ନିପାତ କରିବେ; ଦେଶରେ ରକ୍ତ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ ହେବ; ଶେଷରେ ସତ୍ୟର ରାଜତ୍ୱ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ମାଳିକାର ଗୋଟିଏ ବାକ୍ୟ ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା; ଏଥିରୁ ଭାଷାର ଓ ସମୟର ଦୁର୍ବୋଧ୍ୟତା ଅନୁମିତ ହେବ । "ତେରହ ଥିବୁ ଚେତିବୁ, ଚଉଦ ପନ୍ଦର କେହି ନ ରହିବେ, ସତ ଉପୁଜିବ ସତରକୁ ।" ଏ କେଉଁ ୧୩ ଓ କେଉଁ ୧୪।୧୫ ବା ୧୭, ତାହା ଅନୁମାନ କରିବା ଦୁଃସାଧ୍ୟ ।]

ମାଳିକା ଡାକ—ଦେ. ବି (ମାଳିକା+ଡାକ)—ମାଳିକାରେ ଲେଖାଥିବା
Māḷikā ḍāka ଭବିଷ୍ୟଦ୍‌ବାଣୀ—Prophesies mentioned in the Māḷikā.

ମାଲିକାନା—ବୈଦେ. ବି (ଆ)—୧ । ସ୍ୱାମୀ ବା ପ୍ରଭୁର ପ୍ରାପ୍ୟ—
Mālikānā 1. Dues payable to a proprietor.
মালিকানা ୨ । ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରାପ୍ୟ ଶୁଳ୍କ—2. Royalty; cess.
मालिकाना ୩ । ପ୍ରଜାଠାରୁ ଅଦାୟ ହେବା ଖଜଣାରୁ ଜମିଦାର ବା ମକଦ୍ଦମ ଶତକଡ଼ା ଯେଉଁ ଅଂଶ ନିଜର ପ୍ରାପ୍ୟ ସ୍ୱରୂପ କାଟି ରଖିବା ପରେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ରାଜସ୍ୱ ଦିଅନ୍ତି—3. The fixed percentage of rent which is deducted and kept to himself by the zamindar after realisation and before payment to the Government.

ମାଲିକି—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଆ)—ମାଲିକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Proprietory;
Māliki relating to ownership. ବୈଦେ. ବି
মালিকী (ଆ)—ସୁନ୍ନୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ଭୁକ୍ତ ମୁସଲମାନଙ୍କର ଚତୁର୍ବିଧ
मालिकी ଶାଖା ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଶାଖା—One of the four sects of the Sunni Mahomedans.
[ଦ୍ର—ଏ ଶାଖାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଧର୍ମଗୁରୁ ଇମାମ୍ 'ମାଲିକ୍ ବିନ୍ ଅଂଶ୍'ଙ୍କ ନାମରୁ ଏହି ନାମ । ମାଲିକୀମାନେ ଆରବ ଓ ଉତ୍ତର ଆଫ୍ରିକାରେ ଅଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ତିନି ଶାଖାର ନାମ—ହନାଫି, ହନବଲି, ସାଫେଇ ।]

ମାଳି ଝୁଲି—ଦେ. ବି—ମାଳ ଝୁଲି (ଦେଖ)—
Māḷi jhuli Māḷa jhuli (See)
মালা ঝোলা **मालाझूला**

ମାଳିନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳୀ ବା ମାଳିନ୍ ଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ; ମାଳା+
Māḷini ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମାଳାଧାରିଣୀ—Wearing a garland. ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମାଳୀକାର ପତ୍ନୀ; ମାଳୁଣୀ; ମାଳିଅଣୀ—1. A female florist; flower-girl. (ଉ—ଦ୍ରୌପଦୀ ହୋଇଥିଲେ ମାଳିନୀ ମୋତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବିରାଟ ।) ୨ । ମାତୃକାଭେଦ—2. One of the Goddesses of the Mātṛukā class. ୩ । କାଳୀ; ଦୁର୍ଗା—3. Durgā; Goddess. ୪ । ଚମ୍ପାନାମ୍ନୀ ନଗରୀ—4. Name of an ancient city. ୫ । ସୁରନଦୀ; ମନ୍ଦାକିନୀ—5. The celestial Ganges. ୬ । ପଞ୍ଚଦଶାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—6. A metre of 15 letters.
[ଦ୍ର—ଏହା କାବ୍ୟର ସର୍ଗମାନଙ୍କ ଶେଷ ଶ୍ଳୋକରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏଥିର ୧ମ, ୨ୟ, ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୫ମ, ୬ଷ୍ଠ, ୧୦ମ, ୧୩ଶ ସ୍ୱର ଲଘୁ ଓ ୭ମ, ୮ମ, ୯ମ, ୧୧ଶ, ୧୨ଶ, ୧୪ଶ ଓ ୧୫ଶ ସ୍ୱର ଗୁରୁ ।] ୭ । ଏକପ୍ରକାର ରାଗ—[ଦ୍ର—ରାଗ ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ]—7. A kind of Rāga (See).

ମାଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୁଅଲ୍ଲିମ୍)—ଜାହାଜର ଚାଳକ—A pilot
Mālim **मुअल्लिम** of a vessel; ships' mate.

ମାଳିନ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମଳିନ+ଭାବାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମଳିନତା—
Māḷinya 1. Dirtiness; filthiness, paleness. ୨ । ମନୋଦୁଃଖ—2. Gloominess; grief; melancholy. ୩ । ମନୋବିବାଦ—3. Mental difference or dessension.

ମାଳିନ୍ୟ ନିର୍ମଳ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମାଳିନ୍ୟ+ନିର୍ମଳ)—ମଳିନତା-
Māḷinya nirmala ରହିତ; ଯହିଁରୁ ମଳିନତା ଦୂର କରି ଯାଇଅଛି—Freed from dirt. [ଉ—ମାଳିନ୍ୟ ନିର୍ମଳ ମୁକୁରେ ରହି, ପ୍ରତିବିମ୍ୱ ଯେବେ ଦିଶିବ ନାହିଁ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମାଲି ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ବୈଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଆ. ମୁଅମଲ୍ଲ,
Māli makada(dda)mā ମୁକଦ୍ଦମା)—ମାମଲା ମକଦ୍ଦମା—
मालिमकदमामा **मला मुकद्दमा** Litigation; case; suit.

ମାଳି ମ(ମା)ହାପାତ୍ର—ଦେ. ବି—ମହାପାତ୍ର ଉପାଧିଧାରୀ ମାଳୀଜାତୀୟ
Māḷi ma(mā)hāpātra ବ୍ୟକ୍ତି—A person of the florist caste

ମାଲି ମାମଲା—ବୈଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଆ. ମୁଅମଲ୍ଲ)—
Māli māmalā ମକଦ୍ଦମା—Case; suit. (ଉ—ମାଲି ମାମଲା
মালিমামলা ପଡ଼ିଲେ ମଙ୍ଗଳାଙ୍କର ବହୁ ବହୁ ଲାଭ ହୁଏ । ଫକୀର-
मामला ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।)

ମାଲିସ(ସି)—ବୈଦେ. ବି (ପା. ମାଲୀଶ୍)—ତୈଳାଦି ମର୍ଦ୍ଦନ—Rubbing of oil on the body.
Mālis(si) মালিস **मालिश**

ମାଲି ସେବକ—ଦେ. ବି(ସଂ.ମାଲି+ସେବକ)-ଦେବତାଙ୍କର ପୁଷ୍ପସଜ୍ଜାକାରକ ଶୁଦ୍ର ଭୃତ୍ୟ—A Śūdra temple servant supplying flowers to a Deity.
Māli sebaka মালি **शूद्रसेवक**

ମାଳୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାଳା+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍, ମାଳନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Māḷī ୧ । ମାଳାକାର—1. Florist; bead-maker. ୨ । (ମ ଜମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of a demon. [ଦ୍ର—ଏ ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର ଓ ମାଲ୍ୟବାନଙ୍କର ଓ ସୁମାଳୀଙ୍କର ଭାଇ ଥିଲେ ।] ୩ । ଉଦ୍ୟାନପାଳକ—3. Gardener. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମାଳାଧାରୀ—Wearing a garland. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଯାହାର ମାଳା ଅଛି ବା ମାଳା ଧାରଣକାରୀ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ଦେ. ବି(ସଂ. ମାଳ)—ହାର ମାଳା—Necklace. (ଉ—ବକ୍ଷମାଳୀ ବକ୍ଷମାଳୀ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର ବସ୍ତ୍ର ଅଳଙ୍କାର ଦେଇ । ଉଛ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମାଳୀୟ—ସଂ. ବି (ମାଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈୟ)—ମାଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Māḷa or jungle; jungly.
Māḷiya

ମାଲୁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଲ୍ଲ)—୧ । ମାଲ; ମଲ୍ଲ—1. A wrestler. ୨ । ଯୋଦ୍ଧା—2. A warrior. [ଉ—ଗାଲୁରୁ ମାଲୁ ଘର କୁହେଁ—ଢଗ ।]
Malu মাল **माल**

ମାଳୁ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମଲ୍ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—
Māḷu ୧ । ନାରୀ—1. Woman. ୨ । ପତ୍ରମୟ ଲତା—2. A leafy creeper. ୩ । ବନ୍ୟଜାତିବିଶେଷ—3. Name of a wild tribe.

ମାଳୁଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାଳୀୟ)—୧ । ମାଳ ବା ଜଙ୍ଗଲ ପ୍ରଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଜଙ୍ଗଲୀ—1. Jungly; relating to wild country. [ଯଥା—ମାଳୁଆ ପ୍ରଦେଶ] ୨ । ଜଙ୍ଗଲବାସୀ—2. Residing in the forests. ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଳୁ)—ଜାତିବିଶେଷ—Name of a wild tribe (the Khonds) of Orissa.
Māḷuā জঙ্গলী **जंगली**

ମାଳୁଆ ଜ(ଜ୍ୱ)ର—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଳୀୟ+ଜ୍ୱର)—ଜଙ୍ଗଲ ଦେଶରେ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଧରିବା ଜର; ମାଲେରିଆ—Malarial fever prevalent in wild tracts.
Māḷuā ja(jwa)ra জঙ্গলের জ্বর **मैलेरिया**

ମାଳୁଆ ଗାଈ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ବର୍ଷାଋତୁରେ ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ କନ୍ଧପଲ୍ଲୀରେ ଯେଉଁ ଗାଈମାନଙ୍କୁ ଚରିବାକୁ ଛଡ଼ା ଯାଏ—The cows that are left in jungles and in Kandha hamlets for the purpose of grazing during the rains.
Māḷuā gāi

ମାଲୁ(ଲୁ)ଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମାଳିନୀ)—୧ । ମାଳାକାରର ସ୍ତ୍ରୀ—1. A female florist. ୨ । ମାଳୀଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. A female of the gardener caste. [ଉ—ବୋଲନ୍ତି ମାଲୁଣୀମାନେ, ବିବିଧ ବେଶ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା]
Mālu(lu)ṇi মালিনী **मालिन**

ମାଲୁଦ—ଦେ ବି (ନାମ) (ସଂ. ମାଳ ଓ ହ୍ରଦ)—ପୁରୀର ଚିଲିକା ହ୍ରଦ ନିକଟସ୍ଥ ବାଲୁକାମୟ ପ୍ରଦେଶ—A sandy tract along the Chilkā lake of the Puri district.
Mālud

ମାଲୁଦ୍ ଜାଗିର୍‌ଦାର—ଦେ. ବି—ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଅଧିକାର କରିବା ସମୟରେ ଇଂରାଜଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିଥିବା ହେତୁ, ମାଳୁଦ୍ ଅଞ୍ଚଳ ରାଜ୍ୟଙ୍କୁ ପୁରସ୍କାର ରୂପେ ଛାଡ଼ିଦିଆଯାଇଥିବା ମୁସଲମାନ୍ ଜମିଦାର ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧର—The Jaigirdar of the Malud estates in the district of Puri.
Mālud jāgir-dār

ମାଲୁ ଧାନ -ସଂ. ବି (ମାଳୁ=ପତ୍ରଲତା+ଧା. ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅଷ୍ଟନାଗ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—1. Name of a snake; a variegated snake. ୨ । ମହାପଥ (ହ୍ଚ. ଶ)—2. Highway.
Mālu dhāna

ମାଲୁମ୍(ମୁ)—ବୈଦେ. ବିଣ (ଅ. ମଅଲୁମ୍; ମାଲୁମ୍)—୧ । ଜ୍ଞାତ—1. Known. [ଉ—ସମସ୍ତ ମାଲୁମ୍ ମୋତେ —ଉକାର. ଜଠର ବଳରୁ ।] ୨ । ଦୃଷ୍ଟ—2. Seen; visible. ବି—ଜ୍ଞାନ—Knowledge.
Mālum(mu) মালুম **मालूम**

ମାଲୁମ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଜାଣିବା; ଜ୍ଞାତ ହେବା—1. To know. ୨ । ଅବଗତ ହେବା—2. To learn; to come to know. (ମାଲୁମ କରା[ରେ]ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ)
Mālum kariba মালুম করা **जानना**

ମାଲୁମ୍ କାଠ—ଦେ. ବି (ଅ. ମୁଅଲ୍ଲିମ୍)—ଜାହାଜର ପ୍ରଧାନ ମାସ୍ତୁଲ—The main mast of a ship.
Mālum kāṭha মালুম কাঠ **मस्तूल**

ମାଲୁମ୍ ପଡ଼ିବା (ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମଅଲୁମ୍)—୧ । ଜଣା ପଡ଼ିବା; ଜଣାଯିବା—1. To be known. ୨ । ଦୃଷ୍ଟ ହେବା—2. To be visible; to be seen.
Mālum paṛdibā (hebā) মালুম পড়া; মালুম হওয়া **मालूम पड़ना (होना)**

ମାଲୂ(ଲୁ)ର—ସଂ. ବି (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ମ. ଉର [ଉର]; (ପୁରାଣରେ କଥିତ ଅଛି ଯେ ଲକ୍ଷ୍ମୀ ଅପଣାର ସ୍ତନ କର୍ତ୍ତନ କରି ଶିବଙ୍କ ସନ୍ତୋଷାର୍ଥେ ତାହା ପ୍ରଦାନ କରିଥିଲେ)—୧ । ଶ୍ରୀଫଳ ବୃକ୍ଷ ଓ ଫଳ—1.The Bel tree and fruit; Egle Marmelos. ୨ । କପିତ୍ଥ ଗଛ ଓ ଫଳ—2. The wood-apple tree and fruit; the elephant apple; Ferona Elephantinum.
Mālū(lu)ra

ମାଲେ(ଲୋ)ଇ—ଦେ. ବିଣ—ନିକୃଷ୍ଟଜାତୀୟ (ବାସନ ଆଦି)—Inferior kind of (metal-wares). (ଯଥା—ମାଲେଇ ଥାଳ, ମାଲେଇ କଂସା) ।
Māle(lo)i

ମାଲେ(ଲୋ)ଇ ଆମ୍ବ—ଦେ. ବି (ଶବର ଭାଷା. ମାଳ)—ଅରଣ୍ୟଜାତ ନିକୃଷ୍ଟ ଆମ୍ବ; ମାଲ ଗୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)—
Māle(lo)i āmba জঙ্গলী আম **जंगली आम** Māla gururdi (See)

ମାଲେନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାଳୀର ସ୍ତ୍ରୀ; ମାଲୁଣୀ—A female florist or garland maker.
Mālen

ମାଲେୟ—ସଂ. ବି (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—ମାଳାସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māḷeya Relating to garlands.

ମାଲେୟା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଏୟ; ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ସ୍ଥୂଳୈଳା;
Māḷeyā ବଡ଼ ଅଲେଇଚ—Large cardamom.

ମାଲେରିଆ—ବୈଦେ. ବି—ମେଲେରିଆ (ଦେଖ)—Meleriā (See)
Māleriā ম্যালেরিয়া मलेरिया

ମାଲେ—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo ওমা ओमा

ମାଳୋଇ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଳେଇ (ଦେଖ)—1. Māḷei (See).
Māḷoi ୨ । ପାନବରଜ ଜାତିବିଶେଷ—2. A clan of betel leaf growers. ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମାଳ (ଦେଖ)—Māḷa (See)

ମାଲୋପମା—ସଂ. ବି (ମାଳା + ଉପମା)—କାବ୍ୟାଳଙ୍କାରବିଶେଷ;
Māḷopamā ଯେଉଁଠାରେ ଏକ ଉପମେୟର ବହୁ ଉପମାନ ଦେଖାଯାଏ—A simile in which the things compared with the object of comparson are more than one. (ଦ୍ର—ମାଲୋପମା ଅଳଙ୍କାରର ଉଦାହରଣ ଯଥା—
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ପ୍ରଭାତ ତାପ୍ର ରବିକିରଣେ,
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ଜୀବାତ୍ମା ପରମାତ୍ମା ଚରଣେ,
ମିଶିଯାଏ ଯଥା ଚପଳା ନୀଳଜଳଦ ଅଙ୍ଗେ
ମିଶିଗଲେ ତଥା ଅବଳା ସେହି ନୀଳତରଙ୍ଗେ—
ରାଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।)

ମାଲୋ ବାପଲୋ—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo bāpalo মারে বাপরে

ମାଲୋ ମ(ଗ)ଲି—ଦେ. ଅ—ମାଅଲୋ (ଦେଖ)—Mā-ālo (See)
Mālo ma(ga)li মারেগেলুম (ମାଅଲୋ ମଲି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଲ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମାଳା + ସ୍ୱାର୍ଥେ ଯ)—୧ । ମାଳା—1.
Mālya Garland ୨ । ପୁଷ୍ପ; ଫୁଲ—2. Flower. ୩ । ଶିରୋମାଳା—3. A chaplet for the head. ସଂ. ବିଣ (ମାଳା + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—ମାଳା ଗୁନ୍ଥା ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ—Fit for being made or strung into a garland.

ମାଲ୍ୟଗିରି—ସଂ. ବି (ନାମ)—ପାଲହଡ଼ାରେ ଅବସ୍ଥିତ ଉତ୍କଳର ସର୍ବୋଚ୍ଚ
Mālyagiri ପର୍ବତ ବିଶେଷ—The highest
(ମାଳୟଗିରି—ଅନ୍ୟନାମ) mountain of Utkal in the State of Pallaharā. [ଦ୍ର ମାଲ୍ୟଗିରିବାସୀ ଦୁର୍ଦ୍ଧର୍ଷ ଭୂଅଙ୍ଗ । ରାଧାନାଥ. ନନ୍ଦିକେଶ୍ୱରୀ ।]

ମାଲ୍ୟ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—ଅତିଥିଙ୍କ ସମ୍ମାନାର୍ଥ ପ୍ରଦତ୍ତ
Mālya chandana ପୁଷ୍ପମାଳା ଓ ଚନ୍ଦନ—Garland and sandal paste offered to a distinguished guest.

ମାଲ୍ୟଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଲ୍ୟ + ଦାନ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
Mālyadāna ଫୁଲମାଳ ଦେବା—The presentation of a garland to a person.

ମାଲ୍ୟବନ୍ତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାଲ୍ୟବାନ୍)—୧ । ମାଲ୍ୟବାନ୍ ପର୍ବତ—
Mālyabanta 1. The Mālyabān range of
মাল্যবন্ত mountains. [ଦ୍ର—ଗିରି-ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଗିରି-
माल्यवन्त ମଧ୍ୟ ମଣି । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of demon. [ଦ୍ର—ଏହାର ଭାଇ ନାମ ସୁମାଳୀ; ସୁମାଳୀର ରାବଣ ଦୌହିତ୍ର ।] [ଦ୍ର—ବିଦ୍ୟୁତ କେଶ ବଂଶରେ ଜାତ, ସୁମଳୀ ମାଳୀ ଯେ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ, ସ୍ୱର୍ଗ ଲୁଣ୍ଠନେ ଅହି ଅହିତ, ଧ୍ୱଂସନ କରି ସେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ଦେ. ବିଣ—ମାଳାଭୂଷିତ—Garlanded. [ଦ୍ର—ବ୍ୟବସ୍ଥିତେ ଦେଖ ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ଦେଖି ମାଲ୍ୟବନ୍ତ ରାମ କଥିତ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମାଲ୍ୟବାନ୍—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମାଲ୍ୟ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mālyabān ୧ । ପର୍ବତ ବିଶେଷ—1. Name of a mountain range of South India. [ଦ୍ର—ପୁରାଣମତରେ ଏହା କେତୁମାଳ ଓ ଇଳାବୃତ ବର୍ଷର ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଓ ଏହାର ବିସ୍ତାର ନୀଳ ପର୍ବତଠାରୁ ନିଷଧ ପର୍ବତପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ (ହି. ଶ) । ବନବାସ ସମୟରେ ରାମଚନ୍ଦ୍ର ବର୍ଷାକାଳ ଏହି ପର୍ବତରେ ବାସ କରିଥିଲେ ।] ୨ । ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—2. Name of a demon who was the maternal granduncle of Rābaṇa. [ଦ୍ର—ଏ ସୁକେଶ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର; ଗନ୍ଧର୍ବକନ୍ୟା ଦେବବତୀଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଜାତ । ଏହାଙ୍କର ଭାଇ ସୁମାଳୀର କନ୍ୟା ନିକଷା ବା କୈକଶୀ ରାବଣର ମାତା ଥିଲେ । ଏ ରାବଣର ମନ୍ତ୍ରୀ କରୁଥିଲେ ଓ ରାମାୟଣ ଯୁଦ୍ଧରେ ହତ ହୋଇଥିଲେ ।]

ମାଲ୍ୟ ବିନିମୟ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାଲ୍ୟ + ବିନିମୟ)—ବିବାହ
Mālya binimaya ସମୟରେ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମାଳାର ବଦଳା ବଦଳ—The mutual exchange of garlands during marriage between the bridegroom and the bride.

ମାଲ୍ଲ—ସଂ. ବି—(ମଲ୍ଲ + ଅ)—ଅସଭ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—
Mālla Name of a wild tribe.

ମାଲ୍ଲବି—ସଂ.ବି.—(ମଲ୍ଲ + ଅବ୍‌ଧାତୁ = ରକ୍ଷାକରିବା + ଇ)—ମଲ୍ଲ ଯୁଦ୍ଧ—
Māllabi A wrestling match.

ମାଶବ୍ଦିକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମା = ନିଷେଧ + ଶବ୍ଦ + ଭୂତାର୍ଥେ. ଇକ)
Māśabddika ନିଷେଧବାଚକ—Prohibiting; forbidding.
(ମାଶବ୍ଦିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାଶୟ(ଏ)—ଗ୍ରା. ବି. ଓ ଅ—(ସଂ. ମହାଶୟ)—ଗୁରୁ, ମାଷ୍ଟର
Māśaya(e) ଅାଦିଙ୍କ ସମ୍ବୋଧନ; ହେ ମହାଶୟ !—Oh Sir ! [ଯଥା—ପଣ୍ଡିତ ମାଶୟ, ମାଷ୍ଟର ମାଶୟ ।]

ମାଶୁଲ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମହ୍‌ଶୂଲ୍)—ମାହାଶୁଲ୍କ; ଶୁଲ୍କ; ଟିକସ;
Māśul মাসুল महसूल କର—Tax; cess; duty; customs. [ଦ୍ର—ଜମି ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କୁ ଦେୟ କରକୁ ଖଜଣା ବା ଖଜଣା ବା କର ବୋଲାଯାଏ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଦେୟ ଶୁଳ୍କକୁ ମାଶୁଲ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମାଶୁଦ—ଦେ. ବି.—ଭାରତର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ପ୍ରାନ୍ତରେ ବାସ କରୁଥିବା ଯୁଦ୍ଧପ୍ରିୟ ମୁସଲମାନ ଜାତିବିଶେଷ—The Mashoods; a warlike tribe of Mahamedans inhabiting the N. W. forntier of India.
Māśuda
मासूद मासुद

ମାଶୁମ୍—ଦେ. ବି.—ମୌଶୁମ୍—(ଦେଖ)
Māśum — Mauśum (See)

ମାଷ(ସ)—ସଂ. ବି—(ମଷ୍ ବା ମସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Māsha(s) ୧ । କୃଷି ଜାତ ଲତାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଶସ୍ୟବିଶେଷ; ସଂ. ନାମ—କୁରୁବିନ୍ଦ, ଧାନ୍ୟମାଷ, ବ୍ରୀହି; ବିରି—1. A species of pulse; Phaseolus Radiatus; Dolichus Pilosus. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଗୁରୁ, ମଧୁର-ବିପାକ, ସ୍ନିଗ୍ଧ, ରୁଚିକର, ବାୟୁ ନାଶକ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ବଳ ଓ ଶୁକ୍ରକର, ଶରୀରର ଉପଚୟକର, ମଳ ମୂତ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ, ମେଦୋବର୍ଦ୍ଧକ, ସ୍ତନ୍ୟବର୍ଦ୍ଧକ, ପିତ୍ତ ଓ କଫ ବର୍ଦ୍ଧକ; ଏହା ପରିଣାମ ଶୂଳନାଶକ
ପିତୃଭୋଜନ, ପିଚ୍ଛ୍ୟ, ମାଂସଳ, ବଳାଢ୍ୟ, ବୃଷାକର ।
ତେ. ବିଉ
ଗୁ. ଅଡ଼ଦ
କେ. ମିନୁମିଲୁ
ମ. ଉଡ଼ଦ; ଉଡ଼ୀଦ
ଫା. ମାଷ
ଅ. ମାଶା
মাসকলা(ড়া)ই
उरीद, उडद्

୨ । ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣାଦିର ପରିମାଣ ବିଶେଷ; ୧ ମଶା; ୮ ରତି—2. A goldsmith's weight equal to the European weight of 17 grains troy. [ଦ୍ର—ମହାନ୍ତରରେ—୫ ଠାରୁ ୧୨ ଗୁଞ୍ଜା ପରିମାଣ ଓଜନରେ ୧ ମାଷ; କବିସୂଚ୍ଚ ଓଜନରେ ୧ରତି=୮ ମାଷ ବଣିଆ ଓଜନରେ ୧ ରତି=୧୦ ମାଷ ।]
୩ । ମୂର୍ଖ—3. A dunce; a blockhead. ୪ । ଚର୍ମରୋଗ ବିଶେଷ—4. A skin disease.

ମାଷକ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମାଷ (ଦେଖ)
Māshaka — Māsha (See)

ମାଷ ତୈଳ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ତୈଳ)—ଆମବାତ ରୋଗ ଉପଶମକ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ବିଧିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳବିଶେଷ—(ଏହାର ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ ବିରି)—An oil prepared according to the prescription of Hindu medical books and used in rubbing the limbs affected by acute rehumatism.
Māsha taila

ମାଷ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍)—ଶିମ୍ବିବର୍ଗର ବନ୍ୟ ଲତା ବିଶେଷ—A wild creeper of the bean species; Grangea Madrasspatna; Teramuns labialis.
Māsha parṇṇī
মাষানি
माषोणी, मषीवन, बनउरदी
ଗୁ. ଅଡ଼ ବାଡ଼; ଅଡ଼ଜବେଲ
ମ. ରାଣଉଡ଼ୀଦ
ତେ. ଚନ୍ଦମାବୁ; କାରୁ ମନୁମୁ] [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ତ୍ରିପର୍ଣ୍ଣ ଓ ପତ୍ରର ପୃଷ୍ଠଦେଶ ଘନ ଲୋମଶ; ଫୁଲ ଅଗଭିର ରକ୍ତ। ଏହା କଫକାରକ ଓ ଧାରକ ଓ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏହା ଶୋଥ, ବାୟୁ, ପିତ୍ତ ଜର ଓ ରକ୍ତଦୋଷ ନାଶକ । ଏହା ମାଷଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଶସ୍ୟ ।]

ମାଷ ବଟକ—ସଂ. ବି (ମାଷ+ବଟକ)—ବିରିବରା—A cake made of Biri paste and fried in ghee or oil. [ଦ୍ର—ବିରିକୁ ବାଟି ତା ସଙ୍ଗେ ହେଙ୍ଗୁ ଲୁଣ ଅଦା ଆଦି ମିଶାଇ ଘିଅରେ ବା ତେଲରେ ଭାଜି ଏହା ତିଆରି କରାଯାଏ ।]
Māsha baṭaka

ମାଷ ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି (ମାଷ=ମାଷ ପରିମିତ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ+ବର୍ଦ୍ଧ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ବଣିଆ; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର—Goldsmith.
Māsha bardhaka
(ମାଷବର୍ଦ୍ଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଷ ଭକ୍ତ ବଳି—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ ଓ ଗୃହକ, ମାଷ+ଭକ୍ତ+ବଳି)—ବ୍ରୀହି (ବିରି), ତଣ୍ଡୁଳ ଓ ଦଧି ମିଶ୍ରିତ ପୂଜୋପହାର ବିଶେଷ—A present or offering made up of Māsha, rice and curd.
Māsha bhakta baḷi

ମାଷ ରୋଟିକା—ସଂ. ବି—(ମାଷ+ରୋଟିକା)—ବିରି ପିଠା—A pastry cake made from the flour of Masha.
Māsha rotikā

ମାଷାଦ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମାଷ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ବ୍ରୀହି ଭକ୍ଷଣକାରୀ—Eating the Phaselus bean. ସଂ. ବି—କଚ୍ଛପ—Tortoise.
Māshāda

ମାଷାନ୍ନ—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ; ମାଷ+ଅନ୍ନ)—ବିରି ଓ ଚାଉଳରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଖେଚୁଡ଼ି—Rice boiled with split Māsha.
Māshānna

ମାଷାଶ—ସଂ. ବି (ମାଷ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଘୋଡ଼ା (ହି. ଶ)—Horse.
Māshāsa

ମାଷୀଣ—ସଂ ବି—(ମାଷ+ଈନ)—ମାଷ କ୍ଷେତ୍ର; ବିରି ବିଲ—A field on which the kidney bean is grown.
Māshiṇa

ମାଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ ମାଷ୍ଟର)—ଶିକ୍ଷକ; ବିଦ୍ୟାଳୟ ଗୁରୁ—A teacher; tutor; master.
Māshṭara
माष्टर मास्टर (ମାଷ୍ଟରାଣୀ; ମାଷ୍ଟରଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଇବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଦେଶୀୟ ଭାଷାର ଓ ସଂସ୍କୃତର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଉର୍ଦ୍ଦୁ ପଢ଼ାଇବା ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମୌଲବୀ ବା ଅଖୁନ୍ କହନ୍ତି ।]

ମାଷ୍ଟର ମହାଶୟ—ଦେ. ବି ଓ ଅ—(ଇଂ. ମାଷ୍ଟର+ସଂ. ମହାଶୟ)—ଶିକ୍ଷକଙ୍କ ସମ୍ମାନସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ—A respectful address to a teacher.
Māshṭara mahāśaya
মাষ্টর মশাই
मास्टर महाशय (ମାଷ୍ଟର ମାଶୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଷ୍ଟରୀ—ଦେ. ବି—୧ । ମାଷ୍ଟର ପଣ; ଶିକ୍ଷକତା—1. Teachership. ୨ । ମାଷ୍ଟରର କାର୍ଯ୍ୟ 2. Post of a teacher. ଦେ. ବିଣ ୧ । ମାଷ୍ଟର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; ଶିକ୍ଷକ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a master. ୨ । ମାଷ୍ଟରଙ୍କ ଯୋଗ୍ୟ—2. Fit for a teacher.
Māshṭari
মাষ্টারি मास्टरी
(ମାଷ୍ଟରଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାଷ୍ଟ୍ର—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ. (ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍)—୧ । ଶିକ୍ଷକ—
Mâshtra 1. Teacher, ୨ । ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷକ—2. Teacher of English; English teacher. [ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀ Master ଶବ୍ଦର ପ୍ରକୃତ ଉଚ୍ଚାରଣ ମାଷ୍ଟର୍, କିନ୍ତୁ ଲୋକେ ଓ ବିଶେଷତଃ ଗଞ୍ଜାମୀମାନେ ଏହାକୁ 'ମାଷ୍ଟ୍ର' ରୂପରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରନ୍ତି ଓ ସମ୍ବାଦ-ପତ୍ରାଦିରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଆକାର ଲେଖନ୍ତି ।]

ମାଷ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ମାଷ+ଯ)—ମାଷୀଣ (ଦେଖ)
Mâshya Mâshîna (See)

ମାସ୍ ବଡ଼ା(ଢ଼ା) ବରଷ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ ବି. ମାସବାଢ଼ା
Mâs-bardâ (rdhâ) barash ବତ୍ସର)—ଅଧିବର୍ଷ; ଯେଉଁ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିମାସ ବା ମଳମାସ ଥାଏ—An year with an intercalary month.

ମାସ୍ ମିଟିଙ୍ଗ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ଅପାମର ସାଧାରଣ ଯେଉଁ ସଭାରେ
Mâs-miting ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି—Mass meeting.
(ମାସ୍ ମିଟିଂ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାସ—ସଂ. ବି—(ମସ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଅସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ; ମସ୍ ଧାତୁ=ପରିମାଣ
Mâsa କରିବା+କରଣ. ଅ)—୧ । ଶୁକ୍ଳ କୃଷ୍ଣ ପକ୍ଷାତ୍ମକ କାଳ; ବୈଶାଖ, ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼, ଶ୍ରାବଣ, ଭାଦ୍ରବ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର, ପୌଷ, ମାଘ, ଫାଲ୍‌ଗୁନ ଓ ଚୈତ୍ର ଏହି ବାର ଗୋଟି ୩୦ ତିଥି ସମ୍ବଳିତ କାଳ—1. Lunar month.
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବା ସମୟ; ମେଷ, ବୃଷ, ମିଥୁନ, କର୍କଟ, ସିଂହ, କନ୍ୟା, ତୁଳା, ବିଛା, ଧନୁ, ମକର, କୁମ୍ଭ, ମୀନ ଏହି ବାର ଗୋଟି କାଳ ପରିମାଣ—2. Solar month.
୩ । ଇଂରାଜୀ ଗଣନା କ୍ରମେ ୩୬୫ ଦିନକୁ ୧୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରି ଯାଇଥିବା କାଳ; ଜାନୁଆରି, ଫେବ୍ରୁଆରି, ମାର୍ଚ୍ଚ, ଏପ୍ରେଲ୍, ମେ, ଜୁନ୍, ଜୁଲାଇ, ଅଗଷ୍ଟ, ସେପ୍ଟେମ୍ବର୍, ଅକ୍ଟୋବର୍, ନଭେମ୍ବର୍, ଡିସେମ୍ବର୍ ଏହିପରି ୧୨ ଟି କାଳ ପରିମାଣ—3. An English month.
୪ । ମଷା; ଏକ ଭରିର ଦଶଭାଗର ଏକଭାଗ ପରିମାଣ—4. A standard of weight; 17 grains troy.
୫ । ଦ୍ୱାଦଶ ସଂଖ୍ୟା—5. The number twelve (Apte). ୬ । (ମସ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମାଷ; ମୁଗୁ; ବିରି—6. A kind of pulse.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ପୃଥିବୀର ଚାରିପାଖରେ ଯେଉଁ ସମୟ ମଧ୍ୟରେ ଥରେ ବୁଲି ଆସେ ତାହା ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ନାମରେ ଅଭିହିତ । ଏହା ପୂର୍ଣ୍ଣିମାର ପରଦିନ (କୃଷ୍ଣ ପ୍ରତିପଦ) ଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ଶେଷ ହୁଏ । ଏହାକୁ ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ବୋଲଯାଏ । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ ଅମାବାସ୍ୟା ପରଦିନ (ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦ) ଠାରୁ (ଅର୍ଥାତ୍ ନୂତନ ଚନ୍ଦ୍ରକଳା ଦର୍ଶନ ଠାରୁ) ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅମାବାସ୍ୟାରେ ଶେଷ ହୁଏ । ସୂର୍ଯ୍ୟ ଯେଉଁ ସମୟରେ ଏକ ରାଶିରେ ଅବସ୍ଥାନ କରେ ତାହା ସୌରମାସ । ଏହା ସଂକ୍ରାନ୍ତିରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ପରବର୍ତ୍ତୀ ମାସାନ୍ତରେ ଶେଷ ହୁଏ । ନାକ୍ଷତ୍ରିକ ମାସର ଗଣନା ୨୭ଟି ନକ୍ଷତ୍ରର ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତଦ୍ୱାରା ନିରୂପିତ ହୁଏ । ଏକ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ ଠାରୁ ଅନ୍ୟ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟକୁ ଏକ ଦିନ ଗଣି ଏହିପରି ୩୦ ଦିନରେ ଏକ ସାବନ ମାସ ହୁଏ । ବୃହସ୍ପତି ଗ୍ରହଙ୍କ ଉଦୟ ଓ ଅସ୍ତରୁ ଏକ ଦିନ ଧରାଯାଇ ତଦ୍ରୂପ ୩୦ ଦିନରେ ଏକ ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ମାସ ହୁଏ । ୧୨ ଟି ସୌର ମାସର ପରିମାଣ ୩୬୫ ଦିନ, ୧୨ଟି ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସର ପରିମାଣ ୩୫୪ ଦିନ । ଏହି ଦ୍ୱିବିଧ ଗଣନାଯୁକ୍ତ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ୧୧ ଦିନର ପ୍ରଭେଦ ବଷପୂର ସମତା ରକ୍ଷା କରି ଏହି ୨ ପ୍ରକାର ବର୍ଷର ଗଣନାକୁ ମିଳାଇବା ପାଇଁ ହିନ୍ଦୁମାନେ ପ୍ରତି ତୃତୀୟ ବର୍ଷରେ ଗୋଟିଏ ଅଧିମାସ ବା ମଳମାସର ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି । ଇଂରାଜମାନଙ୍କର ସୌର ମାସ ସମ୍ବଳିତ ୧ ବର୍ଷ=୩୬୫ ଦିନ; ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ଶୁକ୍ଳ ପକ୍ଷର ପ୍ରଥମ ଚନ୍ଦ୍ରଦର୍ଶନଠାରୁ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କର ସୌର ଗଣନାମତେ ମାସ ଚକ୍ର ନ ଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମାସ ସଙ୍ଗେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଋତୁ ମେଳ ଖାଏ ନାହିଁ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ପର୍ବମାନ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଋତୁରେ ପଡ଼େ । ଯେବେ ଏକ ବର୍ଷରେ ମହରମ ବର୍ଷାଦିନେ ପଡ଼େ, ୨।୩ ବର୍ଷ ବାଦ ଶରତ୍‌ରେ, ପରେ ପୁଣି ବସନ୍ତରେ ଓ ତା ପରେ ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ପଡ଼େ ।

ସୌରମାସମାନଙ୍କ ନାମ	ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସମାନଙ୍କର ନାମ
ମେଷ	ବୈଶାଖ (ଦେଶଜ. ବଇଶାଖ)
ବୃଷ	ଜ୍ୟୈଷ୍ଠ (ଦେଶଜ. ଜେଠ)
ମିଥୁନ	ଆଷାଢ଼ (ଦେଶଜ. ଅଷାଢ଼)
କର୍କଟ, (ଦେ. କକଡ଼ା)	ଶ୍ରାବଣ (ଦେ. ଶିରାବଣ)
ସିଂହ	ଭାଦ୍ର (ଦେ. ଭାଦ୍ରବ)
କନ୍ୟା (ଦେ. କନ୍ୟ)	ଆଶ୍ୱିନ (ଦେ. ଅଶିଣ)
ତୁଳା (ଦେ. ତୁଳ)	କାର୍ତ୍ତିକ (ଦେ. କାରତିକ)
ବିଛା	ମାର୍ଗଶିର (ଦେ. ମଗୁଶିର)
ଧନୁ	ପୌଷ (ଦେ. ପୁଷ)
ମକର	ମାଘ (ଦେ. ମାଘ)
କୁମ୍ଭ	ଫାଲ୍‌ଗୁନ (ଦେ. ଫଗୁଣ)
ମୀନ	ଚୈତ୍ର (ଦେ. ଚଇତ)

ଇଂରାଜୀ ମାସ		ମୁସଲମାନୀ ମାସ
ଜାନୁଆରି	(ଓଡ଼ିଆ. ଜନୋରି)	ମହରମ୍
ଫେବ୍ରୁଆରି	(ଓ. ଫିବ୍ରୋରି)	ସଫର୍
ମାର୍ଚ୍ଚ	(ଓ. ମାରଚ)	ରବିଉଲ୍‌ଅବ୍ବଲ୍
ଏପ୍ରିଲ୍	(ଓ. ଅପ୍ରେଲ୍)	ରବିଉସ୍‌ସାନି
ମେ	(ଓ. ମଇ)	ଜମାଦିଉଲ୍‌ଅବ୍ବଲ
ଜୁନ୍	(ଓ. ଜୁନ୍)	ଜମାଦିଉସ୍‌ସାନୀ

ଜୁଲାଇ (ଓ. ଜୁଲେଇ) ରଜବ୍
ଅଗଷ୍ଟ (ଓ. ଅଗସ୍ତ) ସାବାନ୍
ସେପ୍ଟେମ୍ବର (ଓ. ସିତମ୍ବର) ରମଜାନ୍
ଅକ୍ଟୋବର (ଓ. ଅକ୍ଟୁବର) ସଉଅଲ୍
ନଭେମ୍ବର (ଓ. ନବମ୍ବର) ଜିଲ୍‌କଦ୍
ଡିସେମ୍ବର (ଓ. ଦସମ୍ବର) ଜିଲ୍‌ହଜ୍

ଇଂରେଜି ମାସ ସଙ୍ଗେ ମୁସଲମାନୀ ମାସର ସମତା ପ୍ରାୟ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କାରଣ ମୁସଲମାନୀ ମାସ ଚାନ୍ଦ୍ରମାସ । ମାତ୍ର ଇଂରାଜୀ ମାସ ସୌର ମାସ ଅଟେ ।

ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ଏକ ରାଶିରେ ଉଦୟ ହେବା କାଳକୁ ସୌର ମାସ ବୋଲାଯାଏ, ଏହା କେବେ ୨୯, କେବେ ୩୦, କେବେ ୩୧ ଦିନ, କେବେ ୩୨ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ କେବେ କେବେ ୨୭, ୨୮, ୨୯ ଓ ୩୦ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ ।

ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅଶ୍ୱିନୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଉଦୟ ହେବା ସମୟଠାରୁ ଯଥାକ୍ରମେ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଉଦୟ ହେବା ଦିନର ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାଳକୁ ନାକ୍ଷତ୍ର ମାସ ବୋଲାଯାଏ । ନାକ୍ଷତ୍ର ମାସ ୨୭ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ସାବନ ମାସ ବ୍ୟବସାୟ, ବେପାର ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଓ ଏହା ୩୦ ଦିନ ବ୍ୟାପୀ ହୁଏ । ଏହା ଯେ କୌଣସି ଦିନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ ତିଂଶ ଦିନରେ ସମାପ୍ତ ହୁଏ । (ହ. ଷ)

ମାସ ଶବ୍ଦ ସଂସ୍କୃତ ମସ (ଚନ୍ଦ୍ର) ଶବ୍ଦରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଇଂରାଜୀରେ month (ମନ୍ଥ=ମାସ) moon (ଅର୍ଥାତ୍ ଚନ୍ଦ୍ର) ଶବ୍ଦରୁ ମଧ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଅଛି । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ ମାସର ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ଚନ୍ଦ୍ର । ଋଗ୍‌ବେଦରେ 'ଚନ୍ଦ୍ରମସ୍'ର ଅର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ—The sun and the moon; ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ ମାସକୃତ୍; ପାରସୀଭାଷାରେ ମାସର ନାମ ମାହ୍; ଗ୍ରୀକ୍‌ଭାଷାରେ ମୀନ୍, ଲାଟିନରେ ମେନ୍‌ସିସ୍ ।]

ମାସ ଅଖର(ରି)—ଦେ. ବି—ମାସର ଶେଷ—The end of a month.
Māsa ākhara(ri) মাসের শেষ
मासकी आखरी

ମାସ(ଷ)କ—ସଂ. ବି—୧ । ଏକମଶା ପରିମାଣ ବା ଓଜନ—1. Weight of 17 grains troy. ୨ । ମାସ; (ହ. ଷ)—2. Month. ଦେ. ଅ—ଏକମାସ କାଳ—A period of one month.
Māsa(sha)ka

ମାସକ ଧର୍ମ—ଦେ. ବି—ଏକମାସ ମଧ୍ୟରେ ସଞ୍ଚିତ ବା ଅର୍ଜିତ ପୁଣ୍ୟ—Piety accumulated or earned by a person during a month's performance of religious acts.
Māsaka dharmma একমাসের ধর্ম
मासका धरम

(ଯଥା—ଅକାମାର୍କେ, ପାନଗୁଅ ଖାଇ, ପାନଗୁଅ ଚୋର—ମାସକ ଧର୍ମ ମୋର, କାର୍ତ୍ତିକ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାରେ ସ୍ନାନ କଲା ସମୟରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଉଚ୍ଚାରିତ ବଚନ ।)

ମାସକ(କା)ବାର୍ଡ଼(ର)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାସ ଓ ପା. ବାବାରୁ=ମାସର ଶେଷ; ମାସକାବାରୀ=ମାସ ଶେଷରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା—Prepared at the end of every month. ବି—୧ । ମାସିକକାଗଜ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ଶେଷରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଉକ୍ତ ମାସର ହିସାବ—1. Monthly return; monthly account prepared at the end of every month. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁସ୍ରାବ—2. Monthly course; menstruation. ୩ । ପ୍ରତି ମାସର ଶେଷ—3. The end of every month.
Māsaka(kā)bārd(r) মাসকাবারি(র)
मासकाबार(री) মাসকাবারি
मासिककागज
मासिकधरम

ମାସକାବାର—ଦେ. ବି—ମାସାନ୍ତ; ମାସର ଶେଷ ଦିନ—The last day of the month.
Māsakābāra মাসকাবার
मासका आखीर

ମାସକାବାରି—ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସ ଶେଷରେ କରଣୀୟ—Performable at the end of every month.
Māsakābāri মাসকাবারি मासिक

ମାସକା(କୁ)ମାସ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରତି ମାସରେ; ଫି ମାସରେ—Every month; monthly.
Māsakā(ku)māsa মাসেমাসে मासबमास

ମାସ(ସି)କିଆ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମାସିକ)—୧ । ଏକମାସବୟସ୍କ—1. Aged one month; a month old. ୨ । ମାସିକ—2. Monthly. ଦେ. ବି.—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମାସିକଧର୍ମ; ଋତୁ—Menses.
Māsa(si)kiā একমাসের एकमासका
মাসিক मासिक धरम

ମାସକୃତ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ଜ୍ୟା ତତ୍; ମାସ+କୃତ୍ୟ)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାସର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—(religious acts of duties) Prescribed for a particular month.
Māsakrutya

ମାସକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଏକ ମାସ ମଧ୍ୟରେ—In a month (ଉ—ମାସକେ ନାନା ଉପହାରେ, ପାଳ ପଡ଼ଇ ଏକ ଘରେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।)
Māsake
এক মাসে एक मासमे

ମାସକେଲ୍—ପ୍ରା ଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶାମୁକା—Oyster-shell.
Māsakel

ମାସ ଗଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—(ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକର) ଗର୍ଭ ସଞ୍ଚାର ହେବା—Pregnancy; conception [ଦ୍ର—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ଗର୍ଭ ହେଲେ ସେମାନଙ୍କର ମାସିକ ଧର୍ମ ବା ଋତୁସ୍ରାବ ଗଡ଼ି ଯାଏ, ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ ।]
Māsa gaṛibā
মাস গড়া, মাস টপে যাওয়া
दिन चढना, दिन आना

ମାସ ଗଣତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମାସ ଗଣନା)—ବର୍ଷର ମାସମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା-ଗଣନା—Calculation of the months of the year.
Māsa gaṇati
মাস গুনা मास गिनती

ମାସ ଗଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର୍ଷର କେତେ ମାସ ଅତୀତ ହେଲା, ତାହା ଗଣନା କରିବା—To calculate the period of time by the months of the year in respect of a certain act or event.
Māsa gaṇibā
মাস গুনা
मास गीनना

ମାସ ଚରିକ—ସ.ବଣ. ପୁଂ (ମାସ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ମ.ଇକ)—ଏକ ମାସ
Māsa charika ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ (ବୃ. ଶ)—Perform-
(ମାସ ଚରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) able for the period of one month.

ମାସ ଜାତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଏକ ମାସ ବୟସ୍କ—
Māsa jāta One month old.
(ମାସ ଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାସଜ୍ଞ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମାସ+ଜ୍ଞା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଦାତ୍ୟୂହ ବା
Māsajña ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A gallinule (bird). ୨ ।
ଏକ ପ୍ରକାର ମୃଗ (ବୃ. ଶ)—2. A kind of deer.

ମାସ ତାଳ—ସ. ବ (ମାସ+ତାଳ+ଅ)—ଏକପ୍ରକାର ବାଜା (ବୃ.
Māsa tāla ଶ)—A kind of musical instrument.

ମାସ ଦିନ—ସ. ବ (ସମାହାର)—୧ । ମାସ ଓ ଦିନ—1. Month
Māsa dina and date. ୨ । ମାସ ମଧ୍ୟରେ ୩୦ ଦିନ ଯୁକ୍ତ
(ମାସ ଦିବସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସମୟ—2. A period of 30 days.
मास दिन (ଉ—ସେ ମାସ ଦିନେ ମୋ ପାଖକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଆସନ୍ତି ।)

ମାସ ପକ୍ଷ—ସ. ବ. (ସମାହାର)—ମାସ ଓ ପକ୍ଷ—
Māsha paksha Month and fortnight.

ମାସପଞ୍ଜି (ଞ୍ଜୀ)—ସ.ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ମାସରେ ଘଟିବା ତିଥି,
Māsa panji(nji) ବାର, ଉତ୍ସବ ଓ ଘଟଣାବଳୀର ବିବରଣ—
(ମାସ ପଞ୍ଜିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Monthly almanac; a record
(ମାସ ପାଞ୍ଜି—ଦେଶଜରୂପ) of the events etc during a particular month.

ମାସ ପତ୍ର—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାସ ଫଳ ୨ (ଦେଖ)
Māsa patra Māsa phala 2 (See)

ମାସ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମାସ+ପ୍ରବେଶ)—ଗଣନାକ୍ରମେ ଗୋଟିଏ ମାସ
Māsa pasibā ଶେଷ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମାସର ପ୍ରବେଶ—
মাস হওয়া The entry of a month in respect of a
मास आना certain fact in calculation.

ମାସ ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମାସ; ପୂରଣ)—୧ । ଏକମାସ ପୂର୍ତ୍ତି
Māsa püribā ହେବା—1. The completion of a
মাস পূরা month. ୨ । ଗର୍ଭଧାରଣର ନବମ ଦଶମ ମାସ, ଅର୍ଥାତ୍
पूरे दिन होना, मास बरषमास बितना ଅସବ ପ୍ରସବକାଳ ଉପସ୍ଥିତ
ହେବା; ପୂର୍ଣ୍ଣଗର୍ଭ ହେବାର ସମୟ—2. Being in the 9th or the 10th month of pregnancy; being near one's time of delivery.

ମାସ ପ୍ରମିତ—ସ. ବ (ମାସ+ପ୍ରମିତ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ମାସ ପରମିତ ହୁଏ)—
Māsa pramita ନବଚନ୍ଦ୍ର; ପ୍ରତିପଦର ଚନ୍ଦ୍ର—The new moon.

ମାସ ଫଳ—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ପ୍ରତ୍ୟେକ
Māsa phala ମାସରେ ଘଟିବା ଫଳ ବା ଘଟଣା—1. The events happening during a month calculated astrologically. ୨ । ସେହି ଲେଖାଳେ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗଣନା କ୍ରମେ କୌଣସି ମାସର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—2. A statement of the good or evil which will befall during a particular month according to astrotogical calculat

ମାସ ବରଷ—ଦେ. ବ. ସମାହାର (ସଂ. ମାସ; ବର୍ଷ)—ମାସ ଓ ବର୍ଷ—
Māsha barasha Month and year.
মাস বৎসর मास बरष

ମାସ ବର୍ତ୍ତିକା—ସଂ. ବ—ଶ୍ୟାମା ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ ବିଶେଷ; ବର୍ତ୍ତୀ ପକ୍ଷୀ—
Māsa barttikā A kind of quail or patridge.

ମାସ ବିତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମାସ+ବ୍ୟତୀତ)—ଏକ ମାସ ସମୟ ଗତ
Māsa bitibā ହେବା—The passing of a month.
মাস গত হওয়া मास पूरा होना
[ମାସ ବିତା(ତେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ]

ମାସ ବୃଦ୍ଧି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମଳମାସ; ଅଧିମାସ—
Māsa bruddhi An intercalary month.

ମାସ ଭର(ରି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକମାସ ସମୟରେ; ମାସଯାକ—
Māsa bhar(ri) Throughout a month; in the
মাসতমাম मासभर course of a month.
[ମାସତମାମ, ମାସଯାକ, ମାସେ ଯାକେ(ଏ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାସମାନ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ମାନ)—୧ । ମାସର ପରିମାଣ—
Māsamāna 1. The measure of a month.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବତ୍ସର—2. A year.

ମାସର—ସ. ବ (ମସ ଧାତୁ=ପରିମାଣ କରିବା+କର୍ମ. ଅର)—୧ ।
Māsara ମଣ୍ଡ; ଭାତର ପେଜ—1. The water or scum distilled from boiled rice. ୨ । ପେଜ ଓ ଅଙ୍ଗୁର ରସରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଯନ୍ତ୍ରରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ମାଦକ ପେୟ (ବୃ. ଶ)—2. A kind of intoxicating drink made of rice and grape juice.

ମାସଳ—ଦେ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ପକ୍ଷୀ—
Māsala A kind of bird.

ମାସହରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ. (ଭୁଲ.ବ.ମାସହାରା)—ମାସିଅର;
Māsaharā ମାସିକ—Monthly; payable month by
মাসহারা month. ବ—ମାସିକ ବେତନ—Monthly
मासहरा pay. କ୍ରି. ବଣ—ପ୍ରତି ମାସରେ—Monthly.

ମାସହାରା—ଦେ. ବ (ଅ. ମୁଶାହାର୍)—ମାସିକ ବେତନ—Monthly
Māsahārā মাসহারা मसहरा pay; salary.

ମାସ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମାସ ଗଡ଼ିବା (ଦେଖ)—1. Māsa
Māsa hebā gardibā (See). ୨ । ମାସ ପୂରିବା (ଦେଖ)
2. Māsa püribā (See)

ମାସାଦ୍ୟ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ଆଦ୍ୟ)—ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—
Māsādya . The first day of the month.

ମାସାଧିପ—ସ. ବ—ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଅନୁସାରେ ଯେଉଁ ଗ୍ରହ ଯେଉଁ ମାସରେ ପୃଥିବୀର ଅଧିପତି ବଳି ବିବେଚିତ ହୁଏ—
Māsādhipa The planet presiding over the earth during a particular month.
ମାସାଧିପତି / ମାସେଶ / ମାସାଧୀଶ } ଅନ୍ୟରୂପ

ମା ସାଆନ୍ତାଣୀ—ଦେ. ବ—ମାଅ ସାନ୍ତାଣୀ (ଦେଖ)
Mā sā-āntāṇi ਮਾ ਮਾਲਿਕਾਨੀ Mā-ā sāntāṇi (See)

ମାସାନୁମାସିକ—ସ. ବଣ (ମାସ+ଅନୁମାସ+ଇକ)—ପ୍ରତି ମାସ-
Māsānumāsika ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-Relating to every month.

ମାସାନ୍ତ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମାସ+ଅନ୍ତ)—୧ । ମାସର ଶେଷ
Māsānta ଦିନ—1. The last day of the month. ୨ । ସୌରମାନ ମାସର ସଂକ୍ରାନ୍ତିର ପୂର୍ବ ଦିନ—2. The day previous to a Saṁkrānti day. ୩ । ଅମାବାସ୍ୟା—3. The new moon; the change of the moon.

ମାସାନ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ସ. ବ (ସହତର)—ଏକମାସର ଶେଷ ଦିନ ଓ
Māsānta saṁkrānti ଅନ୍ୟ ମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ—The last day of a month and the first day of the next month. [ଦ୍ର—ମାସାନ୍ତ ଓ ସଂକ୍ରାନ୍ତିରେ ଯାତ୍ରାଦି ଶୁଭ କାର୍ଯ୍ୟ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ମାସାବଧି—ଦେ. ବ—୧ । ଏକମାସ ସମୟ—1. Period of one
Māsābadhi month. ସ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକମାସ ଯେଏ—For the period of one month.

ମାସି—ଦେ. ବଣ (ସ. ମାସିକ)—ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a
Māsi month. (ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ
মাসিক मासी ହୁଏ; ଯଥା—ବାରମାସି; ଦୋମାସି ଇତ୍ୟାଦି ।) ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମାସିକ; ପ୍ରତି ମାସରେ—Every month. (ଦ୍ର—ମାସି ମଙ୍ଗଳବାର ସ୍ୱର, ଏବେବି କରେ କନକାସ୍ୱ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।)

ମାସିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମାସିକ; ପ୍ରା. ମାସିଅ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ
Māsiā ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ସଂ. ମାସୀୟ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
মাসের मासिया 1. Relating to a month. (ଦ୍ର—ଅଗ୍ର ସ୍ନାନପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଜ୍ୟେଷ୍ଠମାସିଆ ଦିନ—ଫକୀରମୋହନ, ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।) ୨ । ଏତେ ମାସ ଗର୍ଭରେ ରହି ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା (ଶିଶୁ)-2.Held in the mother's womb for so many months. (ଯଥା—ଅଠମାସିଆ ପିଲା, ନଅ ମାସିଆ ପିଲା, ଦଶ ମାସିଆ ପିଲା ।) ୩ । ଏତେ ମାସ ବୟସ୍କ—3. Aged so many months. ୪ । ଏତେ ମାସ ସ୍ଥାୟୀ ବା ବ୍ୟାପୀ—4. Lasting or occupying so many months.

ମାସିକ—ସଂ. ବଣ (ମାସ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ, ଭବତ୍ୟର୍ଥେ ଓ ଦେୟାର୍ଥେ.
Māsika ଇକ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Monthly. ୨ । ପ୍ରତି ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ—2. Performable every month. ୩ । ଏକମାସକାଳ ସ୍ଥାୟୀ—3. Lasting for a month. ୪ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଥରେ ଘଟୁଥିବା—4. Happening once every month. ୫ । ପ୍ରତି ମାସରେ ଦେୟ—5. Payable every month. ସଂ. ବ—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁର ଏକବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରତି ମାସରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଶ୍ରାଦ୍ଧ—1. Oblation of food offered to a deceased ancestor every month for a year after his death ୨ । ପ୍ରତି ମାସର ଅମାବାସ୍ୟାରେ କରୁଥିବା ଶ୍ରାଦ୍ଧ—2. Oblation offered to a deceased ancestor on every change of the moon.

ମାସିକ ଧର୍ମ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା. ମାସିକ+ଧର୍ମ)—ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ଋତୁ-
Māsika dharma ସ୍ରାବ—The menstrual discharge of women.

ମାସିମା—ପ୍ରାଦେ (ପୁରୀ ସଦର) ବ (ବଙ୍ଗାନୁକରଣ;ତୁଳ.ବ. মাসীমা)—
Māsimā ମାଉସୀ ମା (ଦେଖ)—Māusi mā (See)

ମାସୀନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ(ମାସ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଈନ)—୧ । ମାସସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māsina 1. Relating to month; monthly. ୨ । (ମାସୀନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଏକମାସ ବୟସ୍କ—2. Aged one month. ୩ । ଏତେ ମାସ ବୟସ୍କ—3. Aged so many months. (ଯଥା—ଦ୍ୱିମାସୀନ; ଷଣ୍ମାସୀନ ।)

ମାସୁଆରି(ରୀ)—ଦେ. ବଣ—ମାସିକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—Monthly. (ଯଥା—
Māsuāri(ri) মাসকাবারি मसहरा ମାସୁଆରି ଘର; ମାସୁଆରି
মাসহারা मसहरा ଲୋକଙ୍କ ।) ଦେ. ବ—୧ । ମାସିକ ଦରମା—
মাসিক मासिकधर्म 1. Monthly pay. ୨ । ମାସିକ ଋତୁସ୍ରାବ—2. Monthly course; menstruation.

ମାସୁଦ୍—ଦେ. ବ—ମାଶୁଦ୍ (ଦେଖ)
Māsud Māśud (See)

ମାସୁମ୍—ମାଶୁମ୍ (ଦେଖ)
Māsum Māśum (See)

ମାସୁରୀ—ସ. ବ—୧ । ଶ୍ମଶ୍ରୁ; ଦାଢ଼ୀ—Beard. ୨ । ସୁଶ୍ରୁତ ବର୍ଣ୍ଣିତ
Māsuri ଏକପ୍ରକାର ଡାକ୍ତରୀ ଶସ୍ତ୍ର (ହ. ଶ.)—2. A kind of surgeon's knife used in ancient India.

ମାସୁଲ—ଦେ. ବ—ମାଶୁଲ୍ (ଦେଖ)
Māsul Māśul (See)

ମାସେ—ଦେ. ବ—ଏକ ମାସ ସମୟ—One month. ଦେ. କ୍ରି. ବଣ.
Māse ଏକ ମାସ ପାଇଁ—For one month.
এক মাস एक मास

ମାସେକେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଏକ ମାସରେ—1. In one
Maseke month. ୨ । ପ୍ରତି ମାସରେ—2. In every
মাসে मासमे month.

ମାସେ ଖଣ୍ଡେ—ଦେ. ବ—ମାସଠାରୁ ଅଳ୍ପ ବେଶୀ ବା କମ୍ ସମୟ—
Māse khaṇḍe A period of time slightly more
মাসখানেক महीना एकमहीना or less than a month;

ମାସେକାନ୍ତର
ମାସେଅଧେ
ମାସେପଖେ(ଣ) } ଅନ୍ୟରୂପ about a month or so. (ଉ—ଅଇ ମାସେଖଣ୍ଡେ ଗଲେ ସେଇଅ ହବ ଯେ—ମାଳତଣ୍ଟ ଦାଶ. ଚିଲ୍କା ରାମାୟଣ)।

ମା ସ୍କ(ସ୍କା)ବାଡ଼(ର)—ଦେ. ବ. ଓ ଣ—ମାସକବାଡ଼ (ଦେଖ)—
Māska(skā)bā<u>rd</u>a(ra) Māsakabā<u>rd</u>a (See)

ମାସ୍କା(ସ୍କୁ, ସ୍କେ)ମାସ—ଦେ. କ୍ରି. ଣ—ମାସକାମାସ (ଦେଖ)
Māskā(sku, ske)māsa Māsakāmāsa (See)
मासे मासे **मासका मास**

ମାସ୍ତାନ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶାର ଅଧସ୍ତନଶ୍ରେଣୀର ଏକଜାତୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
Māstāna A class of Brāhmaṇas of lower order of Brāhmaṇas of Orissa. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହନ୍ତି, ଲୌକିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ। ଐତିହାସିକ ପ୍ୟାରୀମୋହନଙ୍କ ମତରେ ଏମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ନୁହନ୍ତି। ଏମାନଙ୍କର ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାପ୍ରକାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି। ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ପ୍ରବଳ ଥିବା ସମୟରେ କାନ୍ୟକୁବ୍ଜରୁ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଯଯାତିକେଶରୀଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାକୁ ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିଲେ। ସେମାନେ ଯଜ୍ଞ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ପତିତ ଭୂମିକୁ ଯଜ୍ଞଭୂମି କରିବା ପାଇଁ (ସମ୍ଭବତଃ) ଶୂଦ୍ର ଏ ଅବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଉକ୍ତ ପତିତ ଭୂମିମାନଙ୍କରେ ହଳ ବୁଲା-ଗଲା ଏବଂ ସେହି କୃଷକଙ୍କ କାନ୍ଧରେ ପଇତା ପକାଇ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣରୂପରେ ପରିଚିତ କରାଗଲା। ଅଦ୍ୟାବଧି ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ହଳୁଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବା ବଳଭଦ୍ର ଗୋଷ୍ଠୀ (ବଳଭଦ୍ରଙ୍କର ହଳ ଅସ୍ତ୍ର ଥିବାରୁ) ବା ବଳଦେବ-ଗୋଷ୍ଠୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ ବୋଲାଯାଏ। ସେମାନେ ଶୂଦ୍ରଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ଧାରଣ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ; ଯଥା—ସାହୁ, ସରୁଚ, ବିଶ୍ୱାଳ, ସ୍ୱାଇଁ, ସେନା, ସେଣ। ଏବେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅବିଧେୟ ହଳବୁଲା ଓ ପିକାଖିଆ ଛାଡ଼ି ନାହାନ୍ତି। ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ପୌରୋହିତ୍ୟାଦି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଏମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ନାହିଁ। ଜଣେ ଇତିହାସଲେଖକ ଅନୁମାନ କରିଅଛନ୍ତି ଯେ ଯଯାତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିମନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇ ଆସିଥିବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଦେଖିଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀଙ୍କର ଓ ଶୂଦ୍ରଙ୍କର ଓ ବୌଦ୍ଧ ପ୍ରଭାବରୁ ବେଦାନୁଷ୍ଠାନ ଭୁଲିଯାଇ ଥିବା ନାମମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ପ୍ରାଦୁର୍ଭାବ ବେଶୀ; ଏମାନଙ୍କୁ ହତାଦର କରି ନବାଗତ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଆପଣାର ପ୍ରଭୁତ୍ୱ ସ୍ଥାପନ କରିବା ଅସମ୍ଭବ ଜାଣି ଅଗତ୍ୟାକମାନେ ଏମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶ୍ରେଣୀଭୁକ୍ତ କରି ନେଲେ ଓ ଏହାହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ପଣ୍ଡା, ପଢ଼ିଆରି, ମହାନ୍ତି, ସାରୁଆ, ପନ୍ଦରିଅ ଓ ମାସ୍ତାନ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ସୃଷ୍ଟି ତତ୍ତ୍ୱ। ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସୃଷ୍ଟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ପୂଜା ଓ ଭୋଜନେରେ ମନ୍ଦିରର ସୂପକାର ଓ ସେବକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରିବାଦ୍ୱାରା (ସମାଜରେ ସେମାନଙ୍କର ପାକାନ୍ନ ନ ଖାଇ ମଧ୍ୟ) ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଶ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ସେମାନେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଥିବାର ଦେଖାଇଲେ ଓ ଏହି କୌଶଳ ଯୋଗୁଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ କମିଗଲା।

୰ ପଣ୍ଡିତ କୃପାସିନ୍ଧୁ ଏମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ତାଙ୍କ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସରେ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—

"ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଯେଉଁ ଆର୍ଯ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଉତ୍କଳରେ ବାସ କରୁଥିଲେ ସେମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନ ମାସ୍ତାନ ବା ବଳରାମ ଗୋଷ୍ଠୀ ବ୍ରାହ୍ମଣ। ଅଶ୍ରୋତ୍ରିୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ମଧ୍ୟ ଏମାନଙ୍କ ସହିତ ବୈବାହିକ ସମ୍ବନ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ। ସମ୍ବଲପୁର ଅଞ୍ଚଳରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଆରଣ୍ୟକ ବ୍ରାହ୍ମଣ କହନ୍ତି।"]

ମାସ୍ତାନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ଣ—ମାସ୍ତାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māstāniā(āṅ) Relating to Māstāna.

ମାସ୍ତୁଲ—ବୈଦେ. ବ (ପର୍ତ୍ତୁ—Mastro=ମାସ୍ତ୍ରୋ; ସ. ନାମ. ପୋଲଣ୍ଡ, ଗୁଣ ବୃକ୍ଷ)—ଗୁଣବୃକ୍ଷ; ଡଳାଉଣ୍ଟ; ଜାହାଜରେ ବା ନୌକାରେ ପାଲ ଟାଙ୍ଗିବାର ଖୁଣ୍ଟି—The mast of a ship or boat.
Māstula
मास्तूल
मस्तूल

ମାସ୍ତୋ(ଷ୍ଟୋ)ଡ(ଡ଼)ନ୍—ଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଷ୍ଟୋଡନ୍)—ପୃଥିବୀର ପୁରାକାଳର ବୃହତ୍ ହସ୍ତୀଜାତୀୟ ଜୀବ-ବିଶେଷ (ବର୍ତ୍ତମାନ ନାହାନ୍ତି)—Mastodon. [ଦ୍ର—ଏ ଜୀବ ବର୍ତ୍ତମାନ ପୃଥିବୀରୁ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ-ଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ କଙ୍କାଳ ଭୂଗର୍ଭରୁ ମିଳୁଅଛି।]
Māsto(shṭo)da(ḍa)n
मास्तोदन
मासतोद्न

ମାହୟାରି—ବୈଦେ. ବ ଓ ଣ (ଫା. ମାହବାରୀ=ମାସିକ)—ମାସୁଆର; ମାସିକ—Monthly. କ୍ରି. ଣ—ପ୍ରତିମାସରେ—Every month.
Māhayāri
मासहारा **माहवारी**

ମାହନ—ସ. ବ (ସ. ମା ହନ=ହତ୍ୟା କରନାଁ; ଶାସ୍ତ୍ରଅନୁସାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅବଧ୍ୟ ଥିବାରୁ)—ବ୍ରାହ୍ମଣ (ହ. ଷ) —A Brāhmaṇa
Māhana
(ମାହନାପୃ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହା—ଗ୍ରା. ଣ (ସ. ମହା)—ମହା—Great. [ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ 'ମହା'—ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ସମସ୍ତ ଶବ୍ଦ ଭାଷାରେ ଓ ବ୍ୟବହାରରେ 'ମାହା' ରୂପେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ। ଯଥା—'ମାହାନଦୀ'; ମାହାନ୍ତି; ମାହାପ୍ରସାଦ; ମାହାରାଜା, ମାହାରାଣୀ; ମାହାଦେଇ; ମାହାପିନ୍ଧ(ସ); ମାହାକାଳ; ମାହାଭାରତ; ମାହାଲ୍। ଏ ସବୁ ପାଇଁ 'ମହା' ତଳେ କୋଠ ଦେଖ।]
Māhā
माहि
माहा

ମାହାକୁ(ଖୁ)ଡ଼—ଗ୍ରା. ବ—ମହାକୁଡ଼ (ଦେଖ)
Māhāku(khu)<u>rd</u>a Mahākur<u>d</u>a (See)

ମାହାକୁଳ(ଲୀନ)—ସ. ବ (ମହାକୁଳ+ଅ, ଈନ)—ଉଚ୍ଚବଂଶ ସମ୍ଭୂତ —Born of a high family.
Māhākula(līna)

ମାହାତମ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟ (ଦେଖ)—
Māhātama माहात्म्य **महातम** Māhātmya (See)

ମାହାତମା—ଗ୍ରା. ବ. ପୁଂ (ସ. ମହାତ୍ମା)—ମହାତ୍ମା (ଦେଖ)—
Māhātamā (ମାହାତ୍ମା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mahātmā (See)
महात्मा **महातमा, महतमा**

ମାହାତମାଣୀ—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାତ୍ମାଣୀ (ଦେଖ)—
Māhātamāṇī Mahātmāṇī (See)
(মাহাত্মাণী—অন্যরূপ) মহাত্মানী **महतमानी**

ମାହାତମ୍ୟ—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି (ସଂ. ମାହାତ୍ମ୍ୟ)—ମାହାତ୍ମ୍ୟ (ଦେଖ)
Māhātamya মহাত্ম্য **महातम** Māhatmya (See)
[ଯଥା—ଏହରୂପେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ମାହାତମ୍ୟ ଯେତେ, କହିଲେ ଶେଷ ହେବ ନାହିଁ ମହାମତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମାହାତ୍ମ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମହାତ୍ମନ୍ + ଭାବ. ଯ)—୧ । ଗୌରବ; ମହତ୍ତ୍ୱ;
Māhātmya মহিমা—1. Greatness; majesty. ୨ । ତୀର୍ଥଦର୍ଶନର ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାଅର୍ଚ୍ଚନର ଶୁଭ ଫଳ—2. Efficacy of visiting certain shrines and performing worship of certain Deities. ୩ । ଆଦର; ମାନ (ବ୍ର. ଷ)—3. Respect; honour. ୪ । ତୀର୍ଥ ଓ ଦେବଦେବୀଙ୍କ ପୂଜାର ଫଳବର୍ଣ୍ଣନାତ୍ମକ ଗ୍ରନ୍ଥ-4. A book describing the fruits of visiting shrines and worshipping Deities.

ମାହାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବି—ମହାନ୍ତି (ଦେଖ)
Māhānti Mahānti (See)

ମାହାପୁରୁ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମହାପ୍ରଭୁ)—ମହାପ୍ରଭୁ (ଦେଖ)
Māhāpuru Mahāprabhu (See)
[ମାହାପ୍ରୁ, ମାହାପ୍ରଭୁ(ହୁ), ମହାପ୍ରେଭୁ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାହାପୁରୁ ଗୁଡ଼ି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଠାକୁର ମନ୍ଦିର; ଦେଉଳ
Māhāpuru guṛi —God's temple; pagoda.

ମାହାବା(ବି)ରା—ଦେ. ବି—ମହାବା(ବି)ରା (ଦେଖ)
Māhābā(bi)rā Mahābā(bi)rā (See)

ମାହାର—ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମେହେନ୍ତର—1. Sweeper.
Māhāra ୨ । ପଶୁ ରକ୍ଷକ—2. A keeper of cattle.
মেহর **मेहतर** (ଯଥା—ଗୋରୁ ମାହାର ।)
(ମାହାରଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାହାରଜା—ଗ୍ରା. ବି—ମହାରାଜ (ଦେଖ)
Māharajā Mahārāja (See)

ମାହା(ଆ)ରା—ଦେ. ବି—ପାଣି ଯିବା ପାଇଁ ଖୋଳାଯିବା ପଇଣି ବା
Māhā(ā)rā ନାଳି—A channel dug in the
নালা ground for passage of water.
पैन, मुहाला

ମାହାରାଜ(ଜା)—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ମହାରାଜ (ଦେଖ)
Māhārāja(jā) Mahārāja (See)

ମାହାରାଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେହେନ୍ତରାଣୀ; ମେହେନ୍ତର ଜାତୀୟ ସ୍ତ୍ରୀ—
Māhāraṇī A female of the Mehetar or
মেতরানী **मेहतरानी** sweeper caste. ଗ୍ରା, ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାରାଣୀ (ଦେଖ) Mahāraṇī (See)

ମାହାରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବିହଭୂମି) ବି—ମାହାରି (ଦେଖ)
Māhāriā Māhārī (See)

ମାହାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଦେବ ନର୍ତ୍ତକୀ—1. Dancing girls
Māhārī dancing before idols. ୨ । ନର୍ତ୍ତକୀ—
নাচবালী 2. Dancing girls. (ଯଥା—ଗାଇଲେ ମଧୁରେ
नाचवाली ଗଙ୍ଗେଶ୍ୱର । ଜୟ ମାହାରି ଦେବଙ୍କଛାମୁ । ରାଧାନାଥ ଗ୍ରନ୍ଥାବଳୀ ।)

ମାହାରି ନାଟ—ଦେ. ବି—ଦାସୀ ନାଚ; ବେଶ୍ୟାନୃତ୍ୟ—
Māhārī nāṭa Dance of dancing girls.
বেশ্যা নাচ **रण्डीका नाच**

ମାହାରି ଶାଢ଼ୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜପୁର) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଢ଼ୀ—
Māhārī śāṛhī A kind of śāṛhī.

ମାହାରୁ(ର)ଦ—ଗ୍ରା. ବି—ମହାର୍ଦ୍ଦ (ଦେଖ)
Māhāru(ra)da Mahārdda (See)
(ମାହାର୍ଦ୍[ର୍ଦ୍ଦ]—ଅନ୍ୟରୂପ) প্রসাদ **प्रसाद**

ମାହାର୍ଜା—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ—ମହାରାଜା (ଦେଖ)
Māhārjā Mahārāja (See)
ଅ—ମହାରାଜାଙ୍କ ସମ୍ବୋଧନ—A term of address to a Mahārājā.

ମାହାଲ୍ ଉଆର(ରି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା)—ଜମିଦାରୀ ସମ୍ବନ୍ଧୀ—
Māhāl uār(ri) Relating to an estate.
মাহাল ওয়ারী **महाल वार** (ମାହାଲ୍ ୱାର୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହାଲ୍ ଉଆର(ରି) ଖେଉଆଟ୍—ବୈଦେ. ବି—ସେଟେଲମେଣ୍ଟରେ
Māhāl uār(ri) kheuāṭ ଜମିଦାରଙ୍କ ମିଳିବା ଜମି ସମ୍ବନ୍ଧୀ ଲେଖ
মাহালা ওয়ারী খেওাট —Māhālwār khewāṭ.
महालवार खेवट [ମାହାଲ୍ୱାର(ରି)ଖେଉ(ବା)ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମାହାଲ୍ ଧାନ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମାଲ୍ ଧାନ (ଦେଖ)
Māhāl dhān Māl dhān (See)

ମାହାଲ (ଇତ୍ୟାଦ)—ବୈଦେ. ବି—ମହାଲ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)
Māhāla (etc) Mahāla etc. (See)

ମାହା(ଆ)ଳ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମହାନିମ୍ବ, ଅଶ୍ୱଲ, ଅଟରୁଷା)—ମହାନିମ୍ବ
Māhā(ā)ḷa (ଦେଖ)—Ailanthus Excelsa (tree).
মাহানিম ପ୍ରାଦେ. (ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ର କୂଳକୂଳ ଓ କୁଜଙ୍ଗ) ବି—
लिम्बाडो, महारुखा, महरुखा ଜାହାଜର ବା ଡଙ୍ଗାର ପଟଳ
ମ. ଅଡୁଲ୍ଲା, ଅରୁଷା, ମହାନିମ୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁଠାରେ ଲୋକେ
ଗୁ. ମୋଟ ଅରୁଷା ବସନ୍ତି—The deck of a
ତା. ପେରୁ, ପୀ, ପେରୁ ମାରୁଥା ship or boat. (ଯଥା—ଭୂୟରେ
ତେ. ପେଦୁ, ପୀ, ପେଦ୍ଦା, ଜଳନ୍ତା ମାହାଳେ ଶିଶୁ ଏକଲ
ଛେଡ୍ଡା ମାନୁ ସୁଣ୍ଡ୍ରା (Kirtikar) ହୋଇ, ପଳାଇ ଗଲେଣି ସବେ କାହିଁ ଚକ୍ଷୁ ବନ୍ଧେଇ । ଅଭସୁ. ବାଳଗୀତ ।)

ମାହାଲକ୍ଷି(ଛି, ଖି)—ଦେ. ବି—ମହାଲକ୍ଷ୍ମୀ (ଦେଖ)
Māhālakshmi(kshiñ, khiñ) Mahālakshmī (See)
মহালখী **महालछमी**

ମାହାଳ ଛାଡ଼—ପ୍ରାଦେ, (କୁଜଙ୍ଗ) ବି—ରଜାଙ୍କ ବଗିଚ ମଧ୍ୟରେ ବଣ
Māhāḷa chhāṛa ପାରଶମିକରେ ମାଛ ଧରବାକୁ ଅସିବା କେଉଟଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଓ ଦୃଣ୍ଡ ଛାଡ଼—Free pass granted to fishermen to cut wood

from the estate forests as remuneration or gratification for coming to catch fish under the Raja's order for the consumption of the royal family.

ମାହାଲ ତଳ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ) ବି—ଡଙ୍ଗାର ଦୁଇମୁଣ୍ଡର ମାହାଲର
Māhāḷa taḷa ତଳେ ଜିନିଷ ରଖିବା ସ୍ଥାନ—The recess under the planks spread at the ends of a boat.

ମାହାଲଦା(ଡା)—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ସହରବାସୀ ଇତର ଲୋକଙ୍କ ଭାଷା)ବି-
Māhāladā(ddā) ମହାନଦୀ (ଦେଖ)—Mahānadī (See)

ମାହାଳ ପଟା—ଦେ.ବି—ନଦୀ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଯେଉଁ ଭିଟ ଜମିରେ ଗୁଳ୍ମାଏ ମାହାଳ
Māhāḷa patha ଗଛ ଉଠିଥାଏ—A silted high land on the bed of a river on which Māhāḷa trees have grown up.

ମାହାଲ ମଜକୁର—ବୈଦେ. ବି. (ଲବଣଭୂଅ) (ଫା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ ବା
Māhāla majakura ସେହି ଜମିଦାରୀ—The same or the said estate.

ମାହାଲ ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି. (ସଦରର) (ଫା)—୧ । ଜମିଦାରି ଆଦି
Māhāla mulaka ଭୂସମ୍ପତ୍ତି—1. Estate and other
মাহাল মুলুক landed properties. ୨ । ଜମିଦାରୀ ଓ
महाल मुलक ରାଜ୍ୟ—2. Estates and states.

ମାହାଲ୍ଲା—ବୈଦେ, ବି—ମହଲ୍ଲା ଦେଖ
Māhālā Mahalā See

ମାହାଲ(ନା)ଏ(ୟ)କ—ଦେ. ବି—ମହାନାଏକ (ଦେଖ)
Māhālā(nā)ek(ya)a Mahānāeka (See)

ମାହାଲାତ୍—ଦେ. ବି [ଜଟରଅ]—ମାହାଲ ବା ଜମିଦାରୀସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māhālāt Relating to a Zemindary [ଯଥା—ମାହାଲାତ୍ ଅନାବାଦ, ମାହାଲାତ୍ କଳମ୍ବସ, ମାହାଲାତ୍ ଯାଗିର] ।

ମାହା(ଆ)ଳି—ଦେ. ବି—କେଉଟମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—
Māhā(ā)ḷi A family title of fishermen.
[ଦ୍ର—ସମ୍ଭବତଃ ଜାହାଜର ମାହାଳ ବା Deck ରୁ ଏ ଉପାଧି ଆସିଅଛି, ଯେଉଁମାନେ ଜାହାଜର ମାହାଳରେ କାମ କରନ୍ତି ।]

ମାହାଲିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମହାଳିଆ (ଦେଖ)
Māhāliā Mahāḷiā (See) ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି, ବିଣ—ଅକାରଣ; ବୃଥା—In vain.

ମାହାଳିଆ(ୟା)—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବିଣ—୧ । ମହାଳୟା (ଦେଖ)
Māhāḷiā(yā) 1. Mahāḷayā (See) ୨ । ମହାଳିଆ (ଦେଖ)—2. Mahāḷiā (See)

ମାହାଳିଆ ମ(ମୁ)କୁନ୍ଦ ଦେବ—ଦେ. ବି (ନାମ)—୧ । ସ୍ୱାଧୀ-
Māhāḷiā ma(mu)kunda deba ନତା ହରାଇଥିବା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ନାମଧାରୀ ପୁରୀର ଭୂତପୂର୍ବ ରାଜା—1. Name of a nominal Rājā of Puri after he lost his independence. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଯଥା ଅଧିକାରଶୂନ୍ୟ ଉପାଧିବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A person bearing an empty title denoting greatness.

ମାହାଶୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ଅ—ମହାଶୟ (ଦେଖ)
Māhāśaya মশায় महाशय Mahāśaya (See)

ମାହାସୁଆର—ଗ୍ରା. ବି—ମହାସୁଆର (ଦେଖ)
Māhāsuāra Mahāsuāra (See)

ମାହାସ୍ନା(ସ୍ରା)ଆ(ହା)ନ—ଗ୍ରା. ବି—ମହାସ୍ନାନ (ଦେଖ)—Mahāsnāna (See)
Māhāsnā(srā)ā(hā)na
(ମାହାସ୍ନାନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହି—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମାହ୍)—ମାସ—
Māhi মাস माह Month.

ମାହି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ମାଲବାର ଉପକୂଳରେ
Māhi মাহী मही ଥିବା ଫ୍ରାନ୍ସ ଅଧିକୃତ ବନ୍ଦର—A seaport in the Malabar coast of India belonging to France.

ମାହିଆ(ହା)—ପ୍ରାଦେ. (ଶୂଦ୍ରଭାଷା) ବିଣ—ମାଇଆ; ମାଇଚିଆ (ଦେଖ)
Māhiā(hā) Māiā; māichiā (See)

ମାହିନ—ସ. ବି (ମହିନ=ରାଜ୍ୟ+ଅ)—୧। ରାଜଧାନୀ—1. Capital.
Māhina ୨ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟ—2. Empire. ୩ । ରାଜ୍ୟ—3. Kingdom.

ମାହିନା—ଦେ. ବି (ଅ. ମାହିୟାନା)—ମାସିକ ଦରମା—Monthly
Māhinā মাইনা, মাহিনা महीना, माहियाना salary.

ମାହିର—ସ. ବି—ଇନ୍ଦ୍ର; ମହେନ୍ଦ୍ର; ଦେବରାଜ (ହୂ. ଶ)—
Māhira Indra; the king of gods.

ମାହିଷ—ସ. ବିଣ (ମହିଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମହିଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Māhisha 1. Relating to buffalo. ୨ । ମହିଷଠାରୁ ପ୍ରାପ୍ତ—2. Got from a buffalo. (ଯଥା—ମାହିଷ ଘୃତ, ମାହିଷ ଦଧି, ମାହିଷ ଦୁଗ୍ଧ ।)

ମାହିଷିକ—ସ. ବି. ପୁଂ (ମହିଷୀ+ଇକ)—୧ । ଭ୍ରଷ୍ଟା ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତି
Māhishika ଅନୁରକ୍ତ ସ୍ୱାମୀ—1. A husband attached to a corrupted wife; cuckold. ୨ । ଉପ-ପତିସେବୋପାର୍ଜିତ ସ୍ତ୍ରୀଧନୋପଜୀବୀ—2. Living on the earnings of a wife's adultery.

ମାହିଷ୍ମତୀ—ସ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ରାଜା ଶିଶୁପାଳଙ୍କ ରାଜଧାନୀ; ନର୍ମଦାତୀରସ୍ଥ ନଗରୀ
Māhishmatī ବିଶେଷ (ଏହାର ବର୍ତ୍ତମାନ ନାମ ଚୂଲମହେଶ୍ୱର)—Ancient capital of king Śisupāḷa on the bank of the Nerbudda river.

ମାହିଷ୍ୟ—ସ. ବିଣ (ମହିଷ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଯ)—୧ । ମହିଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ;
Māhishya ମାହିଷ—1. Relating to buffalo. ୨ । (ମହିଷୀ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଯ) ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; ବୈଶ୍ୟା ଗର୍ଭରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଔରସଜାତ ଜାତିବିଶେଷ—2. A mixed caste(from a Kshatriya father and Baiśya mother). ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର)

ବି—ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତଜାତୀୟ ଲୋକ—A class of agriculturist Kaibarttas of Midnapur. [ଦ୍ର—ମନୁସଂହିତାରେ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତିର ଉଲ୍ଲେଖ ନାହିଁ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଓ ସହ୍ୟାଦ୍ରିଖଣ୍ଡରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜାତିକୁ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲାଯାଇଅଛି । ଅନ୍ୟଳାୟତନରେ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପିତା ଓ କରଣଜାତୀୟ ମାତାଠାରୁ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଲେଖାଅଛି । ପୁଣି ତହିଁରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଦ୍ୱାରା ସ୍ୱାମୀର ଭରଣ-କାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମହିଷୀ ବୋଲାଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ମହିଷୀ-ଗର୍ଭଜାତ ପୁତ୍ର ମାହିଷ୍ୟ ଅଟେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗର ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ଅପଣାକୁ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲି ପରିଚୟ ଦେଉଅଛନ୍ତି । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତପୁରାଣରେ ଲେଖାଅଛି ଯେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜାତି କୈବର୍ତ୍ତ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ଓ ଏମାନେ ପତିତ ଅଟନ୍ତି । ଅଜି କାଲି ହାଳକ କୈବର୍ତ୍ତମାନେ ଜାଲିକ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଓ ସେମାନେ କହନ୍ତି ଯେ ସେମାନେ ବିଶୁଦ୍ଧ କୈବର୍ତ୍ତ ବା ମାହିଷ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଏବଂ ସେମାନେ ପତିତ ବା ଧୀବର କୈବର୍ତ୍ତ ନୁହନ୍ତି । ମାହିଷ୍ୟ ଓ କୈବର୍ତ୍ତଙ୍କ ଛଡ଼ା କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ବୈଶ୍ୟା ମାତାଠାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବାରଜୀବ ବା ବାରଦ୍ଧ, ସୂତ ଓ ମାର୍ଗବ ବା ଦାସ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ । ଅତଏବ ଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମାହିଷ୍ୟମାନଙ୍କୁ ୩ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇ ପାରେ; ଯଥା—୧. କ୍ଷତ୍ରିୟ—ବୈଶ୍ୟାଜାତ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀର ମାହିଷ୍ୟ; ୨. କ୍ଷତ୍ରିୟ କରଣୀଜାତ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ମାହିଷ୍ୟ ଓ ୩. ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିଧାରିଣୀ ମାତାଠାରୁ ଜାତ ଅଧମ ମାହିଷ୍ୟ । ବଙ୍ଗର ମାହିଷ୍ୟମାନେ ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ହାଳକ ମାହିଷ୍ୟ ବୋଲି ଅପଣାକୁ ପରିଚିତ କରନ୍ତି । କୃଷିକର୍ମ ସେମାନଙ୍କ ଜୀବିକା; ୨ୟ ଶ୍ରେଣୀର ଜାଲିକ ମାହିଷ୍ୟଙ୍କର ମାଛ ଧରିବା ଜୀବିକା । ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାରେ ହାଳିକ ମାହିଷ୍ୟମାନେ ବହୁ ପୂର୍ବକାଳରୁ ରାଜତ୍ୱ କରି ଆସିଅଛନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିଯୋଗୁଁ ରାଜକୀୟ ପ୍ରଭାବରେ ସେମାନେ ରାଜପୁତ (କ୍ଷତ୍ରିୟ)ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ବୈବାହିକ ସ୍ଥାପନ କରିବାକୁ ସମର୍ଥ ହୋଇ-ଅଛନ୍ତି । ବାଲୀଦ୍ୱୀପରେ ମାହିଷ୍ୟ ଜାତି ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ବାସ କରୁଅଛନ୍ତି ଓ ଏମାନଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରର ବ୍ୟବହାର କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ପରି ଓ ବହୁ ସ୍ଥାନରେ ଏମାନେ ରାଜତ୍ୱ କରୁଅଛନ୍ତି—ନଗେନ୍ଦ୍ରନାଥ. ବଙ୍ଗଳା ବିଶ୍ୱକୋଷ. ୧ମ ସଂସ୍କରଣ ।]

ମାହୁ(ହୁଁ)ତ(ନ୍ତ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହାମାତ୍ର)—୧ । ହସ୍ତିଚାଳକ—Māhu(huñ)ta(nta) 1. The driver of an elephant. (ମାହୁନ୍ତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ଦଶ ଭାର ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣର ସହସ୍ରେ ମତ୍ତହସ୍ତୀ ମାହୁତମାନେ ତହିଁ ବସି ଯେ ଅଛନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଆଦି ।) ୨ । ଗଜା-ରୋହୀ ସୈନ୍ୟ—2. A warrior carried on the back of an elephant. ୩ । କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କ ବଂଶୋ-

माहुत महावत

ପାଧିବିଶେଷ—(ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—3. A family title of the Kshatriyas.

ମାହେ—ଦେ. ଅ (କଚରଥ)—(ଅ-ମାହ୍=ମାସ)—ଅମୁକ ମାସରେ—Māhe In the month of. [ଦ୍ର—ପତ୍ର ଓ ଦଲିଲ ଆଦିରେ ମାସର ନାମ ପୂର୍ବରେ 'ମାହେ' ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ମାହେ ମୀନ ୧୦ ଦିନ; ମାହେ ଚୈତ୍ର ୧୦ ଦିନ; ମାହେ ମାର୍ଚ୍ଚ ୨୮ ତାରିଖ—ଅର୍ଥ ମୀନ ମାସର ୧୦ ମ ଦିନ ଇତ୍ୟାଦି ।) ଦେ. ବି—ମାହି (ଦେଖ) Māhi (See)

माहे माह

ମାହେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ (ମହେନ୍ଦ୍ର + ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-Māhendra Relating to Indra. ସଂ. ବି.—(ମାହେନ୍ଦ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ ବିଶେଷ—An auspicious conjunction of astrological elements. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ "ଇନ୍ଦ୍ର" ଯୋଗ । ଅହୋରାତ୍ରରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦିବାରେ ଓ ରାତ୍ରିରେ ମାହେନ୍ଦ୍ର (ଶୁଭ), ଅମୃତ (ଶୁଭ), ବଜ୍ର (ଅଶୁଭ) ଓ ଶୂନ୍ୟ (ଅଶୁଭ) ଏହି ଚାରିଗୋଟି ଯୋଗ ଭୋଗ ହୁଏ । ମାସ ଓ ବାର ଭେଦରେ ଦିବସର ଓ ରାତ୍ରିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଯୋଗ ପଡ଼େ । ମାଘ, ଫାଲ୍ଗୁନ, ଚୈତ୍ର, ବୈଶାଖ ଓ ଶ୍ରାବଣମାସମାନଙ୍କରେ ଯୋଗମାନଙ୍କର ସ୍ଥିତି ଏକ-ପ୍ରକାର; ଭାଦ୍ରବ, ଆଶ୍ୱିନ, କାର୍ତ୍ତିକ, ମାର୍ଗଶିର ଓ ପୌଷରେ ଏକପ୍ରକାର ଓ ଜ୍ୟେଷ୍ଠ, ଆଷାଢ଼ରେ ଏକପ୍ରକାର, ଏହିପରି ତିନିପ୍ରକାର ଘଟେ । ରାତ୍ରିରେ ଯୋଗସ୍ଥିତି ଏକପ୍ରକାର ଓ ଦିବାରେ ଏକପ୍ରକାର ହୁଏ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ମାଘ ମାସର ରବିବାର ଦିନରେ ଓ ରାତିରେ ଘଟିବା ଯୋଗସ୍ଥିତି ଏଠାରେ ଦିଆଗଲା ।

ମାଘ

	ଦିବା ଦଣ୍ଡ		ରାତ୍ରି ଦଣ୍ଡ	
ରବିବାର	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ	ଶୂନ୍ୟ	୨ ଦଣ୍ଡ
	ଅମୃତ	୮ ଦଣ୍ଡ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ
	ଶୂନ୍ୟ	୮ ଦଣ୍ଡ	ଅମୃତ	୪ ଦଣ୍ଡ
	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୨ ଦଣ୍ଡ	ବଜ୍ର	୮ ଦଣ୍ଡ
	ବଜ୍ର	୧୦ ଦଣ୍ଡ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	୮ ଦଣ୍ଡ
			ଶୂନ୍ୟ	୬ ଦଣ୍ଡ
ମୋଟ		୩୦ ଦଣ୍ଡ	ମୋଟ	୩୦ ଦଣ୍ଡ

ମାହେନ୍ଦ୍ର ଯୋଗରେ ଯାତ୍ରା କଲେ ସବୁଠାରେ ଜୟ, ବଜ୍ରଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟନାଶ, ଅମୃତଯୋଗରେ କାର୍ଯ୍ୟସିଦ୍ଧି, ଶୂନ୍ୟଯୋଗରେ ମୃତ୍ୟୁ ବା ଅପମାନ ଘଟେ ।

ଜ୍ୟୋତିଷ ମତରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସଙ୍କଳ୍ପ କରି ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ଶୁଭ ଦିନ ନ ମିଳିଲେ "ଶିବା ଗୌରୀ" ମତରେ ଏହି ଯୋଗସ୍ଥିତିକୁ ଗଣନା କରି ଯାତ୍ରା କରିବାକୁ ହୁଏ ।]

୨ । ବାର ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦଣ୍ଡରେ ପଡ଼ିବା ଯୋଗବିଶେଷ, ଯହିଁରେ ଯାତ୍ରା କରିବା ଶୁଭ—

2. Another auspicious conjunction of astronomical elements. [ଦ୍ର—ଏହି ମତରେ ଯୋଗ ସଂଖ୍ୟା ୪, ଯଥା—ମାହେନ୍ଦ୍ର, ବରୁଣ, ବାୟୁ ଓ ଯମ । ମାହେନ୍ଦ୍ରଯୋଗ ରାଜସୁଖକାରକ, ବରୁଣ ଧନପ୍ରଦ, ବାୟୁ ଚତ୍ୟପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନକାରୀ ଓ ଯମ ମୃତ୍ୟୁକାରକ । ଏ ୪ ଯୋଗ ସପ୍ତାହର ପ୍ରତିଦିନ ଏହି କ୍ରମରେ ପଡ଼େ ।

ବାର	୧ମ ଦଣ୍ଡ	୨ୟ ଦଣ୍ଡ	୩ୟ ଦଣ୍ଡ	୪ର୍ଥ ଦଣ୍ଡ
ରବି	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର
ସୋମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ
ମଙ୍ଗଳ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ
ବୁଧ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ
ଗୁରୁ	ବାୟୁ	ବରୁଣ	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର
ଶୁକ୍ର	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ଯମ	ବରୁଣ
ଶନି	ଯମ	ମାହେନ୍ଦ୍ର	ବାୟୁ	ବରୁଣ

(ହି. ଶ)

ମାହେନ୍ଦ୍ରଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମାହେନ୍ଦ୍ର+ଦଣ୍ଡ)—ମାହେନ୍ଦ୍ର-ଯୋଗଘଟିତ ସମୟ—A moment or time of Māhendra Joga.
Māhendra danda

ମାହେନ୍ଦ୍ର କ୍ଷଣ
ମାହେନ୍ଦ୍ର ମୁହୂର୍ତ୍ତ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳା

ମାହେନ୍ଦ୍ର ବେଳ—ଦେ. ବି—ମାହେନ୍ଦ୍ରଦଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Māhendra bela Māhendra danda (See)
মাহেন্দ্র বেলা माहेंद्र बेला

ମାହେନ୍ଦ୍ରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହେନ୍ଦ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ମହେନ୍ଦ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ; ଶଚୀ—The queen of Indra; ୨ । ଗାଈ; ଗାଭୀ—2. Cow; ୩ । ପୂର୍ବଦିଗ—3. The east.
Māhendrī

ମାହେୟ—ସଂ. ବିଣ (ମହୀ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଏୟ)—୧ । ମହୀ ବା ପୃଥିବୀ-ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Earthly. ୨ । ମୃଣ୍ମୟ—2. Earthen. ସଂ. ବି (ମହୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ)—୧ । ମଙ୍ଗଳଗ୍ରହ—1. The planet Mars; ୨ । ପ୍ରବାଳ—2. Coral; ୩ । ନରକାସୁର—3. Name of a demon.
Māheya
(ମାହେୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାହେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମାହେୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଗାଈ—Cow. ୨ । ସୀତା—2. Rāmachandra's wife. ୩ । ନଦୀବିଶେଷ (ହି. ଶ.)—3. Name of a river.
Māheyī

ମାହେଶ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମାହିଷ୍ୟ ଜାତି—A caste of agriculturist fishermen in the Balasore district of Orissa.
Māhesa

ମାହେଶ୍ୱର—ସଂ. ବିଣ (ମହେଶ୍ୱର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—ମହେଶ୍ୱର ବା ଶିବସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to Siba. ସଂ. ବି. ୧ । ଶିବୋପାସକ; ଶୈବ—1. A devotee of Siba. ୨ । ସ୍ୱର ଓ ବ୍ୟଞ୍ଜନମାଳାସୂଚକ ପାଣିନିଙ୍କ ୧୪ଟି ସୂତ୍ର—2. The 14 aphorisms of Panini indicating the vowels and the consonants. [ଦ୍ର—ପାଣିନି ବ୍ୟାକରଣର ଏ ୧୪ଟି ସୂତ୍ର ଯଥା-ଅଇଉଣ୍, ଋଌକ୍, ଏଓଙ୍, ଐଔଚ୍, ହୟବରଟ୍, ଲଣ୍, ଞମଙଣନମ୍, ଝଭଞ୍, ଘଢଧଷ୍, ଜବଗଡଦଶ୍, ଖଫଛଠଥଚଟତବ୍, କପୟ୍, ଶଷସର୍, ହଲ୍ । ଏ ସୂତ୍ରମାନ ଶିବଙ୍କ ତାଣ୍ଡବନୃତ୍ୟ ସମୟରେ ତାଙ୍କ ଡମ୍ବରୁରୁ ବାହାରିଥିବା କଥିତ (ହି. ଶ.) ୩ । ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ ମାହେଶ୍ୱରାସ୍ତ୍ର—3. A weapon peculiar to Siba.
Māheswara
(ମାହେଶ୍ୱରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମାହେଶ୍ୱରୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମହେଶ୍ୱର+ଅ+ ଈ)—୧ । ଦୁର୍ଗା 1. Durgā. ୨ । ମାତୃକାଦେବୀବିଶେଷ—2. One of the Mother-Goddesses of the Hindus. ୩ । ଯବତିକ୍ତା ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; ଭୂନିମ୍ବ; ଭୂଇଁନିମ୍ବ 3. Name of a plant; Andrograpis Paniculata. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମାହେଶ୍ୱରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Māheswara.
Māheswarī

ମାହ୍ନା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଉତ୍ତରଜଳବ୍ୟବହୃତ) ବି—ପୋଢ଼ (ଦେଖ)
Māhnā Pordha (See)

ମାହ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ—ମାଇଚିଆ—Effeminate.
Māhyā মেয়েলি मोगिया (ମାହୁଅ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମାହ୍ଲା—ପ୍ରାଦେ (ମେଦନୀପୁର) ବି. (ଭୁଲ ବ. ମାଲା)—ନଡ଼ିଆ ସଢ଼େଇ—The hard circular rind of a cocoanut; cocoanut-shell.
Māhlā

ମାହ୍ଲୁଅ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଖାଲଅପଡଙ୍ଗା; ବିରାଡ଼ିଠାରୁ ଟିକିଏ ବଡ଼ ଏକପ୍ରକାର ନିଶାଚର ଜନ୍ତୁ—A kind of night-roaming animal, a little bigger than the cat; the civet cat.
Māhluā
ଭାମ
मुशक बिलाव

ମାହ୍ଲୁଅ ମାରିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟଲୁ ବଞ୍ଚିତ କରି ଅପ୍ରତ୍ୟାଶିତ ଭାବରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁ ନିଜେ ଉପଭୋଗ କରିବା—1. To baulk some one of something for one's own enjoyment. ୨ । କୁଅଣି ବେଳେ ଘରର କୌଣସି ନୁଆଁଣିଆଁ ଅଂଶକୁ ବାଉଁଶ ବା ବତା ବାନ୍ଧି ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ସଙ୍ଗେ ସମତଳ କରିଦେବା—2. To level up the low part of the thatch by means of raising the same up by means of whole or cleft bambooms.
Māhluā māribā

ମି (ଧାତୁ)—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—1. To cast. ୨ । କ୍ଷେପଣ କରିବା—2. To throw. ୩ । ବିଞ୍ଚିଦେବା—3. To scatter.
Mi (root)

ମି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ବାଲେଶ୍ୱର, ଯାଜପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରିୟାର ବିଭକ୍ତି—ଭବିଷ୍ୟତ୍ କାଳ ପ୍ରଥମ ପୁରୁଷ ଏକ ବଚନ କ୍ରିୟାରେ ବ୍ୟବହୃତ ବିଭକ୍ତି (ଯଥା—ସଂ.ଅହଂ ଯାମି=ମୁଁ ଯିମି=ମୁଁ ଯିବ)—A verb-particle denoting future tense in the first person singular number. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆରେ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପାଣ, କରିବ,
Mi

ବାଉଣ୍ଡ ଅବ ଷ୍ଟେଟ ଛାତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ଯେମିତି, ସେମିତି ଅଭ୍ୟ
ମিঃ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ।] ଦେ. ବଣ (ସାଙ୍କେତିକ. ଉ°.)
ମିଂ —ମିଷ୍ଟର୍ (ବା . ଶ୍ରୀଯୁକ୍ତ) ଶବ୍ଦର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆକାର— Abbreviation for Mister; Mr.

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)—ବୈଦେ. ବି. ପୁ° (ପା)—୧ । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କର
Miāñ(yāñ,ñā) ସମ୍ମାନାର୍ଥକ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. A title
মিঞাঁ of respect applied to Mahomedans.
मियाँ ୨ । ମୁସଲମାନ୍ ବାଦସାହାଙ୍କ ଦରବାରରେ ମର୍ଯ୍ୟାଦାନ୍ୱିତ
[ମିଆଁ(ୟାଁ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଉପାଧି—2. A title of honoured persons in the courts of Mahomedan emperors. ୩ । ମୁସଲମାନ୍ —3. Mahomedan.

ମିଆଁଉଁ—ଦେ· ବି ଓ ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବିରାଡ଼ିଙ୍କ ଧ୍ୱନି—The
Miāñuñ mewing sound of a cat.
(ମିଆଁଉଁ ମିଆଁଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
ম্যাউঁ **मियाउँ; मयाँव**

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା) ଜୀ— ବୈଦେ· ବି ଓ ଅ (ପା)—୧ । ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରତି
Miāñ(yāñ; ñā) jī ସମ୍ମାନ ବା ସ୍ନେହ ସମ୍ବୋଧନ (=
[ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)ସାହୁ(ହେ)ବ—ଅନ୍ୟରୂପ] ମହାଶୟ)—
মিঞাজী Affectionate address to a Mahomedans.
मियाँजी ୨ । ମୁସଲମାନୀ ପ୍ରାଥମିକ ପାଠଶାଳାର ଶିକ୍ଷକ— 2. The teacher of a primary Mahomedan school.

ମିଆଁ(ୟାଁ, ଞା)ଜୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍—ବୈଦେ. ବି—ମକ୍ତବ୍ ବା ମୁସଲମାନୀ
Miāñ(yāñ; ñā)jī trening skul ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷକମାନେ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଲିମ୍ ହୁଅନ୍ତି— A training school for primary teachers for Mahomedan schools. [ଦ୍ର—ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ଗୁରୁ ବୋଲିଯାଏ ଓ ଉଚ୍ଚ ଶ୍ରେଣୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟର ଓଡ଼ିଆ ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ପଣ୍ଡିତ ବୋଲିଯାଏ । ମୁସଲମାନୀ ପ୍ରାଥମିକ ବିଦ୍ୟାଳୟ (ମକ୍ତବ୍)ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମିଆଁଜୀ ଓ ଉଚ୍ଚଶ୍ରେଣୀୟ (ମଦ୍ରାସା)ର ଶିକ୍ଷକଙ୍କୁ ମୌଲବୀ ବୋଲିଯାଏ । ଏହି ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ମୁସଲମାନ୍ ଶିକ୍ଷକମାନଙ୍କୁ ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟାଳୟରେ ତାଲିମ କରାଯାଏ ତାହା ଯଥାକ୍ରମେ ମିଆଁଜୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ ଓ ମୌଲବୀ ଟ୍ରେନିଙ୍ଗ୍ ସ୍କୁଲ୍ ନାମରେ ବିଦିତ ।]

ମିଆଦ(ଦି, ଦୀ)— ବୈଦେ. ବି (କଚରିଆ) (ଅ. ମିଅଦ୍)—୧ । କୌଣସି
Miāda(di; dī) କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନ ବା ଋଣପରିଶୋଧ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ
মি(মে)য়াদ ସମୟ—1. Time stipulated for the per-
मिआद formance of some act or repayment of a loan. [ଉ—ମିଅଦ ଟାଳିଲା ପିଅଦା ପଠାଏ ମାରି ହିଙ୍କେଅସୁଲାଇ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧାନ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟର ଶେଷ ସୀମା-3. Time limit; limitation of the time stipulated for an act. [ଦ୍ର—ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଶ୍ରେଣୀର ତମସୁକ, ଡିକ୍ରିଜାରୀ, ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ସମ୍ପର୍କରେ କ୍ଷତିପୂରଣ ଇତ୍ୟାଦି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦାବୀ ସମ୍ପର୍କରେ 'ତମାଦି'ର ସମୟ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଅଟେ । ଏହି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ 'ତମାଦି' କାଳମାନ ତମାଦି ଆଇନ୍ ବା Limitation Act ରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।] ୩ । କାରାବନ୍ଦନ—3. Imprisonment. [ଉ—ପଶ୍ଚାତ ଶୁଣାଗଲା ମାଝୀ ଖଲାସିମାନେ ଚାରି ଚାରି ବର୍ଷ ମିଅଦ ଗଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୪ । କାରା ବନ୍ଦନର ସମୟ— 4. Period of imprisonment. ୫ । କାରାଦଣ୍ଡାଦେଶ—5. Sentence of imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମାଧା
Miāda(di) karibā ହେବାର ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା-To fix
মে(মি)য়াদ করা a period for the performance of
मिआद करना an act or obligation.

ମିଆଦ(ଦି) ଖ(କା)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ
Miāda(di) kha(kā)ṭibā କରିବା—To undergo a
মেয়াদ খাটা term of imprisonment (said of a
मियाद काटना convict).

ମିଆଦ(ଦି) ଗଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପନ୍ନ ନ
Miāda(di) gaṛibā ହୋଇ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା—
মেয়াদ গত হওয়া The putting off of the perform-
मिआद गुजरना ance of an act beyond the time stipulated.
[ମିଆଦ(ଦି)ଗତ ହେବା, ମିଅଦ(ଦି) ପୂରିଯିବା, ମିଅଦ(ଦି) ବିତିଯିବା, ମିଆଦ(ଦି) ଅତୀତ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ] [ମିଅଦ(ଦି) ଗଡ଼ାଇବା(ଗତ କରିବା, ବିତା (ତେ)ଇବା)—କ୍ରିୟା]

ମିଆଦ(ଦି) ଗତେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (କଚରିଆ)—ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ସମୟ
Miāda(di) gate ଅତିକ୍ରାନ୍ତ ହେବା ପରେ--On the expiry
মেয়াদ গতে of the periodof limitation prescribed
मिआद बीतने पर for an act.

ମିଆଦ(ଦି) ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସମା-
Miāda(di) debā ଧାନ ପାଇଁ ସମୟର ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା—
মি(মে)য়াদ দেওয়া 1. To fix a time-limit for the
मिआद देना, मिआद बोलना performance of an act.
୨ । କୌଣସି ଅସାମୀକୁ କାରାଦଣ୍ଡ ଆଦେଶ କରିବା—2. To sentence an accused to imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—କାରାଦଣ୍ଡ ଭୋଗ କରିବା
Miāda(di) pāibā ପାଇଁ ଆଦିଷ୍ଟ ହେବା—To be sen-
মেয়াদ পাওয়া **मयाद पाना** tenced to a term of imprisonment.

ମିଆଦ(ଦି) ପୂରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚରିଆ)—ମିଅଦ କାଳର ଶେଷ ସୀମା
Miāda(di) pūribā ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା—The
মেয়াদ পূরা expiry of the period of limitation.
मिआद पूरा होना

ମିଆଦ(ଦି) ମାଗିବା(ଚାହିବା)—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ Miāda(di) māgibā(Chahibā) କରିବା ପାଇଁ ସମୟ ପ୍ରାର୍ଥନା ମেয়াদ চাওয়া କରିବା; ମହଲତ ଖୋଜିବା—To pray for **बादा चाहना** time for performing an act.

ମିଆଦ(ଦି) ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—ମିଆଦ ପାଇବା; କାରାଦଣ୍ଡ Miāda(di) jibā ଆଦେଶ ପାଇବା—To be sentenced to মেয়াদ যাওয়া a term of imprisonment. ଦେ.ବ— **मयाद जाना, मयाद बीतना** ମିଆଦ ଗଡ଼ିବା (ଦେଖ)—2. Miāda gardibā (See)

ମିଆଦି—ବୈଦେ. ବଣ. (କଚେରୀ) (ଅ)—୧ । ମିଆଦସଂକ୍ରାନ୍ତ— Miādi 1, Relating to limitation. ୨ । ଯହିଁରେ କାଳ মেয়াদী ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଥାଏ—2. Prescribed; having a time- **मिआदी** limit. ୩ । କାରାଦଣ୍ଡରେ ଦଣ୍ଡିତ—3. Sentenced to imprisonment. ବୈଦେ.ବ (କଚେରୀ)— মেয়াদী ପକ୍ଷମାନଙ୍କୁ ତଲବ କରିବା ପାଇଁ ବା ଜଣାଇବା ପାଇଁ **कोर्टफिस** ଅଦାଲତଙ୍କ ପ୍ରେରିତ ନୋଟିସ ଜାରି କରିବାକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ମିଆଦୀ ଅବଧି ପାଇଁ ପକ୍ଷଙ୍କ ଦେବା ଖରଚ—Process fees. [ଦ୍ର—ଏହା ନଗଦ ଦିଆ ନ ଯାଇ କୋର୍ଟଫିସ୍ ରୂପେ ଦାଖଲ ହୁଏ ।]

ମିଆଦ ଜମା—ବୈଦେ.ବ (କଚେରୀ)(ଫା)—ଯେଉଁ ଜମାର ବା ଖଜଣାର Miādi jamā ପରିମାଣ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳପାଇଁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ— মেয়াদী জমা A rent which is fixed for a stipulated period. **मिआदी जमा**

ମିଆଦ ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମୀ—ବୈଦେ.ବ (କଚେରୀ)(ଅ.ଓ ଫା.)—୧ । ଯେଉଁ Miādi makad(dda)mī ମକଦମୀ ପାଇଁ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଅଦାୟ মেয়াদি মকদ্দমী ଦିଆଯିବା ଖଜଣା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ସକାଶେ ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇ **मिआदी मुकद्दमी** ଥାଏ—1. An under-tenure for which the rent is fixed for a certain period. ୨ । ଯେଉଁ ମକଦମୀର ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ଖଜଣା ଅଦାୟ କରିବା ପାଇଁ ଜମିଦାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ସକାଶେ ମକଦମା ଉପଯୁକ୍ତ କରନ୍ତି—2. An under-tenure which is terminable on the expiry of a stipulated period. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମିଆଦ ସଇବରାକାଶ, ମିଆଦ ସିଙ୍ଗାମ.ଜମିଦାରୀ ଅଦ ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ମିଆଦ ହୁଣ୍ଡି—ଦେ.ବ (ମହାଜନୀ ଶିକ୍ଷା)—ଯେଉଁହୁଣ୍ଡିରେ ଟଙ୍କା ଦେବା Miādi hundi ପାଇଁ ଅବସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିର ଦେଖିବାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ମିଆଦ মেয়াদী হুণ্ডী (ଯଥା—୩୧ ଦିନ, ୬୧ ଦିନ, ୯୧ ଦିନ) ପରେ **मिआदी हुंडी** ଦରିବ ଟଙ୍କା ଦେବାପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—A bill of exchange payable some fixed days after sight. (ହୁଣ୍ଡି ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ) ।

ମିଆନ—ବୈଦେ.ବ. (ଫା. ମିୟାନ୍)—୧ । ତରବାରି ଅବର ଖୋଳ— Miān 1, Sheath of a sword. ୨ । ଛୁରୀ— **म्यान** 2, Knife. ୩ । ଖେଣ୍ଡା—3, Dagger.

ମିଆନା—ଦେ. ବ. (ଫା. ମିୟାନା)—ମେଟେଲା; ତାମଜାନ; ଅଗରେ Miānā ଓ ପଛରେ ଲୋକେ ବାକେଇବା ପାଇଁ ବାହିଁଷ ଲାଗି- তামজান ଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଚଉକି—A sedan chair. **तामझाम, मियाना**

ମିଉଜିଅମ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ମିଉଜିଅମ୍)—ଯାଦୁ ଘର; ଯେଉଁ ଗୃହରେ Miujiam ପ୍ରାଚୀନ ଓ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ ପଦାର୍ଥମାନ ସଂରକ୍ଷିତ ହୋଇ মিউজিঅম্ **मुयजियम** ଥାଏ—Museum. (ମ୍ୟୁଜିଅମ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍)—ଗୀତବାଦ୍ୟାଦି— Miujik Music. মিউজিক্ **मुयजिक** (ମ୍ୟୁଜିକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ୍ କ୍ଲାସ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.)—ଯେଉଁ ଶ୍ରେଣୀରେ ଶିକ୍ଷାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ Miujik klās ଗୀତବାଦ୍ୟାଦି ଶିକ୍ଷା ଦିଆଯାଏ— মিউজিক্ ক্লাস **मुयजिक किलास** Music class.

ମିଉଜିକ୍ ବାକସ—ବୈଦେ ବ. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍ ବକ୍ସ)—ଯେଉଁ Miujik bākasa ବାକ୍ସରେ ଥିବା ଯନ୍ତ୍ରରେ ଦମ ଦେଲେ ବାଦ୍ୟ (ମିଉଜିକବାକ୍ସ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ସ୍ୱର ଆଦି ବାଜି ଉଠେ— মিউজিক বাক্স **मुयजिक बकस** Music box. (ମ୍ୟୁଜିକ ବାକସ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଜିକ୍ ମାଷ୍ଟର—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ମ୍ୟୁଜିକ୍ ମାଷ୍ଟର)—ସଙ୍ଗୀତାଚାର୍ଯ୍ୟ; Miujik māshṭar ଗୀତବାଦ୍ୟ ଶିକ୍ଷକ—Music master. মিউজিক মাষ্টার **मुयजिक मेष्टर** (ମ୍ୟୁଜିକ୍ ଟିଚର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉଟିନି—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମ୍ୟୁଟନି)—ରାଜ୍ୟପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ସରକାରଙ୍କ ବିପକ୍ଷରେ Miuṭini ବିଦ୍ରୋହ, ବିଶେଷତଃ ସୈନ୍ୟମାନଙ୍କର ବିଦ୍ରୋହ— মিউটিনী **मुयटिनी** Mutiny.

ମିଉନିସିପ(ପା)ଲ—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ)—ମିଉନିସିପାଲିଟି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ- Miunisipa(pā)l মিউনিসপাল Municipal. **मुनिसिपाल** ବ. ମିଉନିସିପାଲିଟି—Municipality.

ମିଉନିସିପ(ପା)ଲ୍ କମିସନର୍—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ. ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍ Miunisipa(pā)l kamisanar କମିସନର)—ମିଉନିସି- মিউনিসপাল কমিস্নর পାଲିଟି ସଭାର ସଦସ୍ୟ—Municipal **म्युनिसिपैल कमिसनर** commissioner. (ମିଉନିସିପାଲ୍ କମିସ୍ନର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଉନିସିପ(ପା)ଲ୍ ଚେଆରମାନ୍—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ)—ମିଉନିସିପାଲିଟିର Miunisipa(pāl) cheārmān ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କ ନିର୍ବାଚିତ କାର୍ଯ୍ୟ- মিউনিসপাল চেয়ারম্যান্ ନିର୍ବାହକ ସଭାପତି—Municipal **म्युनिसिपैल चेरमेन** Chairman; the Chairman of a (ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍ ଚେରମେନ୍—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) Municipality.

ମିଉନିସିପାଲ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲିଟିର Miunisipāl president କର୍ମର ଅଲୋଚନା ପାଇଁ ସମୟ মিউনিসিপাল প্রেসিডেন্ট ସମୟରେ ହେଉଥିବା କମିସନରମାନଙ୍କ **म्युनिसिपैल प्रेसिडेंट** ବୈଠକରେ ସଭାପତିତ୍ୱ କରିବାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ବ୍ୟକ୍ତି—The President of a Municipality. [ଦ୍ର—ମିଉନିସିପାଲିଟିର କମିସ୍ନର୍

ମାନେ ମିଉନିସିପାଲିଟିର ଦୈନନ୍ଦିନ କର୍ମ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ଆପଣା ମଧ୍ୟରୁ ଜଣଙ୍କୁ ଚେଆରମାନ୍ ନିର୍ବାଚନ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କୁ ମିଉନିସିପାଲ୍ ଚେଆରମାନ୍ ବୋଲାଯାଏ । ମିଉନିସିପାଲିଟିର ବିଷୟ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ମଝିରେ ମଝିରେ ଯେଉଁ ବୈଠକମାନ ହୁଏ ତହିଁର କର୍ମ ପରିଚାଳନା କରିବା ପାଇଁ ମିଉନିସିପାଲ୍ କମିଶନରମାନେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚନ କରନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ମ୍ୟୁନିସିପାଲ୍ ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ୍ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମିଉନିସିପାଲ୍ ବୋର୍ଡ଼(ର୍ଡ)—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲିଟିର Miunisipāl bord(rd) କମିଶନରମାନଙ୍କ ସଂଘ—Municipal board.
ମିଉନିସିପାଲ ବୋର୍ଡ଼ म्युनिसिपैल बोर्ड

ମିଉନିସିପାଲ୍ ଭାଇସ୍‌ଚେଆରମାନ—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ) ମିଉନିସିପାଲ୍ ଚେଆରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ Miunisipāl bhāis-cheār-mān ପରିଚାଳନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ମିଉନିସିପାଲ ଭାଇସ୍‌ଚେୟାରମ୍ୟାନ୍ म्युनिसिपैल वाइसचेरमेन ନିମନ୍ତେ ନିର୍ବାଚିତ ସହକାରୀ କାର୍ଯ୍ୟ ନିର୍ବାହକ—Municipal Vice-chairman; the Vice-chairman of a Municipality.

ମିଉନିସିପାଲିଟି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମ୍ୟୁନିସିପାଲିଟି)—ନଗରର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, Miunisipāliti ଶିକ୍ଷାଦି ପରିଚାଳନାର୍ଥ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ମିଉନିସିପାଲିଟି ଶାସକ ସଭା—Municipality.
मयुनिसिपैलिटि [ମିନିସ(ସି)ପାଲ(ଲି)ଟି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଃ—ଦେ. ବିଂ—(ଇଂ. ମିଷ୍ଟର ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ)—ମିଷ୍ଟର୍ (ଦେଖ) Mih ମିଃ मि Mishtar (see)

ମିଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଛେଳିଛୁଆଙ୍କର ଓ ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଜୀବଙ୍କର Mini କ୍ଷୀଣ ଧ୍ୱନି—(onomatopoeic) Feeble bleating of (ମିଁ ମିଁ, ମିଇଁ ମିଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) kids or feeble sound of ମ୍ୟାଁ ମ୍ୟାଁ में में weaklings.

ମିଁଆଁ—ଦେ. ବି.—ମିଆଁ (ଦେଖ)
Minān Mian (see)

ମିଁଆଁଉଁ—ଦେ. ବି—ମିଆଁଉଁ (ଦେଖ,—
Minanun Mianun (see).

ମିଁମିଁଆଁ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମିଁ ମିଁ କ୍ଷୀଣଶବ୍ଦ କରୁଥିବା-1. Makinga Minminān feeble bleating sound. ୨ । ଅତି କ୍ଷୀଣ (ମିଇଁମିଇଁଆଁ, ମିଇଁମିଇଁ ।—ଅନ୍ୟରୂପ) ଓ ଦୁର୍ବଳ—2. Very मिमिआ weak and emaciated. ଦେ. ବି.—ଛେଳିଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣ କରିବା ରୋଗ ବିଶେଷ—A peculiar disease attacking goats.

ମିଁମିଁକା—ଗ୍ରା. କି. ବଣ—ଅବ୍ୟକ୍ତ ଓ କ୍ଷୀଣ ମିଁ ମିଁ ଧ୍ୱନି ଉଚ୍ଚାରଣ Minminkā ଥିବା—Uttering a feeble bleating (ମିଇଁମିଇଁକା—ଅନ୍ୟରୂପ) sound. ବଣ.—ମିଁ ମିଁ ଶବ୍ଦକାରୀ-Bleating. [ଉ—'ମିଁମିଁକା ମାଣିକ ରଜା, ଶିବ ଦଉଟ ଗୋଳା ଗୋଳା, ଏକ ଦିବସେ ମଣିଷ ମାରେ, ଦ ଦିବସରେ ଫକଡ଼ ଛାଡ଼େ'—ପଲ୍ଲୀ ମୂଷା କାହାଣୀର ଗୀତ ।]

ମିଁମିଁ ହେବା—ଦେ. କି—୧ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହୋଇ କ୍ଷୀଣ ଧ୍ୱନି Minmin heba କରିବା—1. To make a feeble
ମିଁମିଁ କରା bleating sound (said of emacia-
मिमियाना ted and weak animals). ୨ । ଅତି ଦୁର୍ବଳ ଓ କ୍ଷୀଣ ହେବା—2. To be lean and emaciated. ୩ । (ଛେଳିଛୁଆ) ବୋବାଇବା—3. To bleat (said of kids).

ମିକା(କେ)ଡ଼ୋ—ବୈଦେ. ବି. (ଜାପାନୀ)—ଜାପାନ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ସମ୍ରାଟଙ୍କ Mikā(ke)do ଉପାଧି—Mikado; the title of the ମିକାଡ଼ୋ मिकेडो Emperor of Japan.

ମିଖି(ଖ୍ଖି)ଛୋର୍ଡ଼(ସ)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ସଦର) ବଣ—ମକ୍ଷିଚୋଷ; କୃପଣ-Mikhi(kkhi)chhord(s) Miserly; niggardly.

ମିଚିର୍ଡ଼(ଡ଼ି)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—୧ । ପୋଇଶାଗର ଫଳଯୁକ୍ତ Michird(rdi) ଡାଙ୍ଗ—The slender stem of the ପୁଇ ମୌଚଡ଼ି पोरोफल Basella plant with plum ୨ । ପୋଇ ଲତାର ଫଳ—2. The berries of the Poi creeper.

ମିଚ୍ଛୋ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ—ଅତି ସୂକ୍ଷ୍ମ—Very fine. Micho (ଉ—ଅଖିର ବାଲ୍ ବାଗିର ମିଚ୍ଛୋ ।) ମିହୀ ओछ

ମିଛ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମିଥ୍ୟା; ପ୍ରା. ମିଚ୍ଛା)—୧ । ଅନୃତ; ଅସତ୍ୟ; Michha ମିଥ୍ୟା କଥା—Lie; falsehood. ୨ । ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ—2. Unreal thing or matter. [ଉ—ସେ ବୃକ୍ଷମୂଳେ ଥିବା ମିଛ । ପଥ ଭୁଲିବାଟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ । ମିଛା झूठ, मिथ्या [ସତ—ବିପରୀତ] ଭୂପତି. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ଦେ. ବଣ—୧ । ଅସତ୍ୟ—1. False. ୨ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କରାଯିବା; ବାହ୍ୟ—2. Outward; affected. ୩ । ଅବାସ୍ତବ—3. Unreal. ୪ । ଅମୂଳକ; ବୃଥା—4. Vain; groundless; baseless. ୫ । ନିଷ୍ଫଳ—5. Fruitless.

ମିଛ କଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଥ୍ୟା+କଥା)—୧ । ଅସତ୍ୟ ବାକ୍ୟ—Michha kathā 1. Untrue words; falsehood ମିଛା (ଛେ)କଥା झूठी बात; मिथ्या कथा ୨ । ଅବାସ୍ତବ ବିଷୟ—2. Unreal thing.

ମିଛ କହିବା—ଦେ. କି. (ସ. ମିଥ୍ୟା+କଥ୍ ଧାତୁ)—ଅସତ୍ୟ କଥା Michha kahibā କହିବା—To utter a lie; to speak ମିଛା(ଛେ)ବଲା झूट कहना a falsehood.

ମିଛ(ଛି)କା—ଦେ. ବଣ—ମିଥ୍ୟା (ଦେଖ)—
Michha(chi)kā ମିଥ୍ୟା झूठ, मिथ्या Mithyā (See)
(ସତ(ଛି)କା—ବିପରୀତ)

ମିଛ କାଗଜ—ଦେ. ବି—୧ । ମିଥ୍ୟା କଥା ଲେଖା ହୋଇଥିବା କାଗଜ Michha kāgaja ବା ଦସ୍ତାବିଜ—1. A document ମିଥ୍ୟା দলীল containing a false statement झूठा दस्तावेज ୨ । ଜାଲ୍ ଦଲିଲ—2. A forged document.

ମିଛ କାନ୍ଦ—ଦେ. ବି.—(ସ. ମିଥ୍ୟା କ୍ରନ୍ଦନ)—କୃତ୍ରିମ କ୍ରନ୍ଦନ; ଅନୁଭବ Michha kānda ଦୁଃଖ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ବାହାରେ ଶୋକ মিছ(ছে)কান্না ଦେଖାଇବା ପାଇଁ କ୍ରନ୍ଦନ—Affected weeping. (ମିଛ କାନ୍ଦଣା, ମିଛ କନାକନ୍ଦ, ମିଛ ଶବାଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଛକୁ ମିଛ (ଛେ)—ଦେ. ଅ—୧ । ମିଥ୍ୟାରେ—Falsely. ୨ । Michhaku michha(chhe) ବୃଥାରେ—2. In vain. মিছে মিছে झूठ मूठ ୩ । ଅବାସ୍ତବରେ—3. Not actually.

ମିଛ ଗାଲୁ—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟା କଥନ ପୂର୍ବକ ବାମ୍ଭିକତା; ଭୁରୁଡ଼ୁ— Michha gālu Effrontery by means of falsehood. মিথ্যা झूठी ढिठाई [ମିଛ ଭୁରୁଡ଼(ଡୁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] [ପ୍ରୟୋଗ—ମିଛ ଗାଲୁ କରିବା (କାଢ଼ିବା; ମାରିବା)]

ମିଛ ନାଲିଶ[ଶି]—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ ବା ମକଦ୍ଦମା ଦାଏର— Michha nāliś(śi) False suit; false charge or মিথ্যা নালিস झूठा नालिश complaint.

ମିଛ ନିଦ—ଦେ. ବି. [ସ. ମିଥ୍ୟା ନିଦ୍ରା]—ପ୍ରକୃତରେ ନିଦ୍ରିତ ନ Michha nida ହୋଇ ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା ପାଇଁ ଶୋଇବା— মিথ্যানিদ্রা, মিছেঘুম झूठी निंद Affected sleep.

ମିଛ ବାନି[ଲି]ଙ୍ଗି—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟା କହିବା ପୂର୍ବକ ଆସ୍ଫାଳନ; ବୃଥ Michha bāni(li ṅgi ଆସ୍ଫାଳନ—Vain bragging; vain glory झूठी बहादुरी মিছে বাহাদুরী [ମିଛବାନି(ଲି)ଙ୍ଗିଆ—ବିଶେଷଣ ରୂପ]

ମିଛ ଭକ[ଗ]ତି—ଗ୍ରା.ବି.[ସଂ ମିଥ୍ୟା ଓ ଭକ୍ତି]—ଲୋକଙ୍କୁ ଦେଖାଇବା Michha bhaka(ga)ti ପାଇଁ ବାହ୍ୟ ଅନୁରାଗ—Outward or affected devotion; a show of devotion. মিথ্যাভকতি झूठी भगती

ମିଛ ମାୟା—ଦେ. ବି—(ସ. ମିଥ୍ୟା ଓ ମାୟା)—୧ । କପଟ ସ୍ନେହ— Michha māyā 1. Affected or assumed friendship. মিথ্যা মায়া ୨ । କୁହୁକ—2. Magic. ୩ । ଅସାର ମୋହ— झूठी माया Unsubstantial delusion.[ଉ—ଶୁଆ ଶଡ଼ ଶଡ଼ ଶଡ଼ ଶଡ଼; ମିଛ ମାୟାରେ ପଡ଼ି ତୁ ନଡ଼ ବଡ଼ ନଡ଼ ବଡ଼, ଭଜନ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Full of delusion. ୨ । ଅବାସ୍ତବ—2. Unreal. ୩ । ଅସାର—3. Unsubstantial.

ମିଛରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅକାରଣ; ବୃଥା—1. In vain. Michhare ୨ । ମିଥ୍ୟା ଘଟଣାରୂପେ—2. Falsely. ୩ । মিথ্যায় झूठे ଅବାସ୍ତବରୂପେ—3. Unreally. ୪ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ (ମିଛେ, ମିଛେରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଭାବରେ—4. Illusively. ୫ । ନିଷ୍ଫଳଭାବରେ—5. Fruitlessly.

ମିଛରେ ମିଛରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅନର୍ଥକ—1 In vain. Michhare michhare [ଉ—ଏଡ଼େ ପଦାର୍ଥ ଏଡ଼େ ମିଛେ, মিছামিছি झूठमूठ କଷ୍ଟ ପକାଇଲ ପ୍ରତ୍ୟେ—ଭୂପତି. ପ୍ରେମ- (ମିଛେ, ମିଛେ ମିଛେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ବୃଥା; ନିଷ୍ଫଳରେ—2. Fruitlessly. ୩ । ମିଥ୍ୟା କଥା କହି—3. Falsely. ୪ । ଦୁଃଖପୂର୍ଣ୍ଣରେ ଅନୁଭବ ନ କରି ଦେଖାଇବା ପ୍ରକାରେ—4. Affectedly; seemingly. ୫ । ବିନା କାରଣରେ—5. Without any cause.

ମିଛ ସତ—ଦେ. ବି (ସତ୍‌ଭବ) (ସ. ମିଥ୍ୟା ସତ୍ୟ)—୧ । ମିଥ୍ୟା Michha sata କଥା ଓ ସତ୍ୟ କଥା—1. Falsehood and মিথ্যা সত্যি झूठ सच truth. [ଉ—ସେତେବେଳେ କ୍ରମରେ ମିଛ ସତ ଗାଇ—ସ୍ୱଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । ଚୁଗୁଲି; ପରୋକ୍ଷରେ ପର ନିନ୍ଦା—2. Backbiting; slandering ବିଣ—୧। ମିଥ୍ୟା ଓ ସତ୍ୟ (କଥା ବା ବସ୍ତୁ)— 1. False and true (word or thing). ୨ । ଅବାସ୍ତବ ଓ ବାସ୍ତବ—2. Unreal and real; true and untrue.

ମିଛ ସତ ଲଗାଇ କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ପର ନାମରେ ସତ୍ୟ ଓ Michha sata lagāi kahibā ମିଥ୍ୟା କଥା ଲଗାଇ ଦୁର୍ନାମ মিথ্যাসত্যি লগিয়ে বলা କରିବା—1. To speak evil of a झूठ साँच लगाना person (by telling something which is true and something which is not true). ୨ । ଚୁଗୁଲି କରିବା—2. To backbite or slander. (ମିଛ ସତ ଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଛ ସାକ୍ଷୀ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ) ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ— Michha sākshī 1. False deposition; false evidence. মিথ্যা সাক্ষী ୨ । (ସଂ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ) ମିଥ୍ୟା झूठी गवाही, झूठ गवाह ସାକ୍ଷ୍ୟଦାତା—2. A person who deposes falsely; a dishonest witness; a perjurer.

ମିଛି—ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅପତ୍ରିଅଣୀ ବାଳକାଙ୍କ ନାମ—A name Michhi given to girls whose elders have predeceased them.

ମିଛିରି—ଦେ. ବି—ମିଶ୍ରି (ଦେଖ)—Misri (See) Michhiri মিছরী मिसरी

ମିଛୁ—ଦେ. ବି (ପୁଂ)—୧ । ଅପତ୍ରିଅଣୀ ବାଳକଙ୍କ ନାମ—1. A name Michhu given to boys whose elders had died before their birth. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି— 2. A liar. ଦେ.ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ(ବ୍ୟକ୍ତି)— Lying (person).

ମିଛୁଆ(ରା)—ଦେ.ବିଣ—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—Lying; given to lying; Michhuā(rā) speaking falsehood. [ଉ—ଏତୁଥ মিথ্যাবাদী झूठा ମିଛୁଆ ଲୋକେ ଶିରପା ପାଇବେ—ପ୍ରାଚୀ. [ମିଛେ(ଛୋ)ଇ, ମିଛୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।]

ମିଛୁଆ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ସାବ୍ୟସ୍ତ Michhuā karibā କରିବା—1. To falsify; to belie মিথ্যাবাদী করা a person. ୨ । ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରକ୍ଷା झूठा बनवाना(बनाना) କରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅସମର୍ଥ (ମିଛୁଆ କରା[ନେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—2. To cause a person to diviate from his promise

ମିଛୁଆ କଥାଁଗିଲା—ଦେ. ବଣ ଓ ବ (ସବୁଠାରେ ଶବ୍ଦଦ୍ୱୟ)—ଘୋର Michhuā niāṅgilā ମିଥ୍ୟାବାଦୀ; ଯେ କଥାଁକୁ ଗିଳିବା ପରି ଘୋର মিথ্যাবাদী 'ଅସମ୍ଭବ କଥା କହେ—A bold liar; **पक्का झूठ** inveterate liar.

ମିଛୁଆ ବନିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଜର କଥାର ଅସତ୍ୟତା ପ୍ରମାଣିତ Michhuā banibā ହେବାଦ୍ୱାରା ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ପ୍ରତିପନ୍ନ ହେବା; মিথ্যাবাদী হওয়া ନିଜର କଥା ଫଳରେ ନ ଘଟିବା ଯୋଗୁଁ ଅପ୍ରସ୍ତୁତ **झूठा बनना** ହେବା—1. To have one's report (ମିଛୁଆ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) turn out not to be true. ୨ । ନିଜର ପ୍ରତିଜ୍ଞା ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହେବା—2. Not to be true to one's promise.

ମିଜ୍‌ରାବ୍—ଦେ. ବ (ଅ)—ସୀତାର ବଜାଇବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୁଠିରେ Mij-rāb ପିନ୍ଧାଯିବା ତାରର କୋଣବିଶିଷ୍ଟ ମୁଦ୍ରା—A striker মিজরাব made of iron wire wherewith to **मिजराब** play upon the guitar; a pointed wire -ring put on the index finger like a cap to strike the strings of a guitar.

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ୍(ସ୍)—ଦେ. ବ (ଫା. ମିଜାଜ୍)—୧ । ମନ; ଅନ୍ତଃକରଣ— Mija(ñjā)j(s) 1. Mind. [ଦ୍ର—ମୁଁ ଅଜ୍ ବଡ଼ ବିହ୍ୱଳ মেজাজ **मिजाज** ନାହିଁ; ସବୁବେଳେ ମିଜାଜ୍‌ଟା ଚଢ଼ି ରହୁଛି— ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୨ । ମନର ଗତି; ମନୋଭାବ; ମନୋବୃତ୍ତି—1. Temperament of mind; disposition; temper; mood. ୩ । କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରତି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ—3. Attitude of a person towards a particular matter. ୪ । ପ୍ରକୃତି; ସ୍ୱଭାବ—4. Nature. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତି ବଦଳେ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମିଜାଜ୍ ଦେଶକାଳପାତ୍ରର ପ୍ରଭାବରେ ବଦଳ ପାରେ ।]

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜ୍(ସ୍) ଖରାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଫା. ଖରାବ୍) Mija(ñjā)j(s) kharāpa karibā —୧ । ଅପଣାର ମନକୁ মেজাজ খারাপ করা ବ୍ୟସ୍ତ କରିବା; ଦୁଃଖିତ ହେବା—1. To be **मिजाज खराब करना** bothered about any thing. ୨ । ଅନ୍ୟର ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମାଇବା; ଅନ୍ୟକୁ ବିରକ୍ତ କରିବା— 2. To displease or tease a person.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଖରାପ ହେବା—ଦେ. ବ (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଖରାବ୍)— Mijāj(s) kharāpa hebā ୧ । ବିରକ୍ତି ଜନ୍ମିବା—1. মেজাজ খারাপ হওয়া Having a feeling of displeasure. **मिजाज खराब होना** ୨ । ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତି ଘଟିବା—2. De- (ମିଜାଜ୍[ସ୍] ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) rangement of mind.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଗରମ ହେବା—ଦେ. ବ—ମନରେ କ୍ରୋଧ ଜନ୍ମିବା— Mijāj(s) garama hebā Angry mood. মেজাজ গরম হওয়া **मिजाज गरम होना, मिजाज बिगडना**

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଠଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବକୁ Mijāj(s) ṭhaurā(re)ibā ଅନୁମାନ କରିବା—To divine মেজাজ ঠাউরান a person's mind; to probe another's **मिजाज तै करना** mood.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ଥଣ୍ଡା ହେବା—ଦେ. ବ—୧ । ମନ ଶାନ୍ତ ହେବା— Mijāj(s) thaṇḍā hebā 1. Pacification of the মেজাজ ঠাণ্ডা হওয়া **मिजाज ठंडा होना** mind. ୨ । କ୍ରୋଧର ଶାନ୍ତି—2. Appeasement of one's anger.

ମିଜାଜ୍(ସ୍) ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ ବା Mijāj(s) pāibā ଅନ୍ତରର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅବଗତ ହେବା— মেজাজ পাওয়া **मिजाज पाना** 1. To fathom another's mind or heart's wish. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରକୃତିକୁ ଠଉରାଇବା—2. To know a pesron's mentality, nature or attitude.

ମିଜାଜ୍(ସ୍)ପୁରସୀ—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମିଜାଜ୍+ଫା. ପୁରସୀ; ଭୁଲ. Mijāj(s)pur-si ପୃଚ୍ଛା; ଉର୍ଦ୍ଦୁରୁ ଅନୁକୃତ)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ মেজাজপুর্সী **मिजाज पुरसी** ତାଙ୍କ ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କୁଶଳ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶ୍ନ; ସ୍ୱାଗତ ପ୍ରଶ୍ନ; କୁଶଳ ପ୍ରଶ୍ନ—Questioning a person (whom one meets) as to his welfare in mind and body. (ଦ୍ର—କୌଣସି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ଭେଟିବା ବ୍ୟକ୍ତି ତାଙ୍କୁ ପଚାରନ୍ତି—ଆପଣଙ୍କର ସବୁ ମଙ୍ଗଳ ତ ? ଏଥିରେ ଶାରୀରିକ ମଙ୍ଗଳ ଓ ମାନସିକ ଶାନ୍ତି ଉଭୟ ସମ୍ବନ୍ଧେ ପ୍ରଶ୍ନ ସୂଚିତ ହୁଏ । ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷାରେ "ମିଜାଜ୍ ଶରୀଫ୍ ?" ପ୍ରଶ୍ନସୂଚକ ବାକ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ଅଛି । ଏଥିର ଅର୍ଥ—ଆପଣଙ୍କ ମିଜାଜ୍ ବା ମନ ଭଲ ଅଛିଟି ? ଅର୍ଥାତ୍ ଆପଣଙ୍କର ଶାରୀରିକ ଓ ମାନସିକ କୁଶଳ ତ ?]

ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜି(ସି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା)—୧ । ଏକଗୁଆଁ; ଗୁଆଁର— Mija(ñjā)ji(si) 1. Headstrong. ୨ । ଖିଆଲି— ମିଜା(ଞ୍ଜା)ଜି(ସି)ଆ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. Whimsical. ୩ । ମିଜାଜ୍‌ଦାର } (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, মেজাজী ଯଥା—ବଦ୍‌ମିଜାଜୀ, ଖୁସ୍‌ମିଜାଜୀ)—ଅମୁକ ପ୍ରକୃତି **खुशमिजाजो, मिजाजो** ବିଶିଷ୍ଟ—3. Natured; having such and such a nature.

ମିଞ୍ଚର୍ଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଦେଢ଼େଡ଼ା; ଦୁଷ୍ଟ (ବାଳକ)— Miñcharḍa(rḍā) 1. Wicked; wanton (boy). ୨ । [ମିଞ୍ଚ(ଞ୍ଚ)ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ଅତି ଛୋଟ (ବାଳକ)—2. Pigmy; এঁচড় **बदमास** tiny. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ବାଳକଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି) ମିଞ୍ଜ(ଞ୍ଜି)—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ଅଖିକୁ ମିଞ୍ଜ୍ ମିଞ୍ଜ୍ କରିବ; Miñj(ñji) miñj(ñji) ପ୍ରକାରେ—1 In a twinkling মিজ মিজ manner. [ଦ୍ର—ଅଖି ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି କରିବା ।] **मटमट(आंखि,) टिमटिम(दिया)** ୨ । ଜୁଳ୍ ଜୁଳ୍; ପ୍ରଦୀପ କ୍ଷୀଣଭାବରେ ଜଳିବା ପ୍ରକାରେ—2. In a languishing or flickering manner(said of a flickering light). [ଦ୍ର—ଦୀପଟାଏ ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି ହୋଇ ଜଳୁଅଛି, (ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜିଆ—ବଣ) ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ ।]

ମିଞ୍ଜକ—ଦେ. ବି—ବାଳକ—A boy. [ଦ୍ର—ଚଢ଼ିରୁହ ମିଞ୍ଜିକା Minjaka ମିଞ୍ଜକ ଦଉହ, କନ୍ଦିଛନ୍ତି ଦେବାକୁ ଭୁମୁର ଗଣୁହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।]

ମିଞ୍ଜା—ଦେ. ବି (ସଂ. ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ)—ଦୁଇ ବସ୍ତୁ ମଧ୍ୟରେ ମେଳ— Minjā Coincidence between two things; মেল, গোঁজামিল tallying. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର, ଗଡ଼ଜାତ) ठिक ବିଣ—ମିଟ୍‌ମିଟ୍‌ଥ(ଅଲୁଅ)—Flickering light.

ମିଞ୍ଜାଜ୍(ସ୍) (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମିଜାଜ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Minjāj(s) etc Mijāj etc. (See)

ମିଞ୍ଜାଜି (ସି)—ବୈଦେ· ବିଣ—ମିଜାଜି [ଦେଖ]—Mijāji (See) Minjāji (si) [ମିଞ୍ଜାଜି(ସି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଞ୍ଜା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘରର କୌଣସି କୌଣସି ସ୍ଥାନରୁ ନଡ଼ା Minjā debā ଛପରୁ ଯାଇଥିଲେ ଚଢ଼ିରେ ନଡ଼ା ଗୁଞ୍ଜିବା; [ମିଞ୍ଜା ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଖୁଞ୍ଚା ଦେବା—To put straw গোঁজা মারা at places wherefrom straw has मरम्मत करना come out.

ମିଞ୍ଜା ମିଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୁଇଟି ପଦାର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା Minjā milā(le)ibā ଫାଙ୍କକୁ ବା ପ୍ରଭେଦକୁ କୌଶଳପୂର୍ବକ গোঁজামিল করা ସମାନ କରିବା—To smooth the सटाना interstices or difference between two things with dexterity or skill.

ମିଞ୍ଜିକା(କୀ)—ତ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କନ୍ୟା—1. Daughter ୨ । Minjikā(kī) ଶିଶୁ କନ୍ୟା—2. An infant daughter. [ଦ୍ର—ଚଢ଼ିରୁହ ମିଞ୍ଜିକା ମିଞ୍ଜକ ଦୁଇଟି, କନ୍ଦିଛନ୍ତି ଦେବାକୁ ଭୁମୁର ଗଣୁହ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମିଞ୍ଜି ମିଞ୍ଜି(କା)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧। ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାବରେ ଦେଖା ଯାଉଥିବା— Minji minji(ka)ā 1. Seen indistinctly. ୨ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ- মিজ মিজে धुंधला ଭାବରେ ଜଳୁଥିବା—2. Flickering.

ମିଟ୍ ମାଟ୍—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମିଳନ)—ବିବାଦର ମୀମାଂସା; ମେଳ ମାଳ; Mit-māt ମିଳମାଳ; ବିବାଦର ଅପୋଷରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି—Amicable settlement of a dispute. মিট মাট मेटा मेटी

ମିଟ୍(ଟି) ମିଟ୍(ଟି)—ଦେ. ଅ.—(ସଂ. ନିମିଷ; ସଂ. ମୀଲ ଧାତୁ)—୧ । Mit(ṭi)miṭ(ṭi) ଆଖିକୁ ପୁନଃପୁନଃ ମେଲ କରିବା—1. মিট মিট मट मट Twinkling of the eye. ୨ । ଜୁଳୁ ଜୁଳୁ (ମିଟ୍ଟ ମିଟ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଚାହିଁ; ଧୀରେ ଧୀରେ ଆଖି ପିଟିଚ୍ଛିବା— 2. With twinkling eyes. [ଦ୍ର—ମିଟ୍ଟ ମିଟ୍ଟ ଚାହିଁ କହନ୍ତେ ଏହା ତାଙ୍କୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମିଟ୍(ଟି) ମିଟିଆ(କା)—ଦେ. ବିଣ.—(ସଂ. ମୀଲ ଧାତୁ)—ଅନୁଜ୍ଜ୍ୱଳ ବା Mit-(ṭi) mitiā(kā) କ୍ଷୀଣଭାବରେ ଜଳୁଥିବା (ଅଲୋକ)— মিটিমিটা; মিটিমিটিয়া; মিটিমিটে Flickering (light.) टिमटिमा, धुंधला

ମିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ମିଲ ଧାତୁ)— Mitā(te)ibā ୧ । ବିବାଦ ଅଦି ମିଲାଇବା; ମେଣ୍ଟାଇବା; ଦୁଇ মেটান मिटाना ପକ୍ଷଙ୍କୁ ମିଳାଇବା; ବିବାଦ ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବା; ମୀମାଂସା କରିବା—1. To cause a dispute to be settled between two disputants; to decide amicably. ୨ । ମନର ଓଡ଼ମ ନା ବା ଲାଳସା ବା ଅଭାବ ଆଦିକୁ ସଫଳୀକୃତ କରିବା—2. To have one's hankering or craving realised or satisfied.

ମିଟାମିଟି—ଦେ. ବି (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)—ମିଟ୍‌ମାଟ୍ (ଦେଖ) Miṭāmiṭi Miṭmāṭ (See) মটামিট मेटामेटी

ମିଟିଆ—ଦେ. ବି—ମିଟିକାଣିଆ (ଦେଖ) Mitiā Mitikāniā (See)

ମିଟିଆଣି—ଦେ. ବି—୧। ଗ୍ରାମର ଗୁହ ପଡ଼ିଆ—1. The village Mitiāni common for people to pass stools মাঠ खता there; the village easing ground. ୨ । (ନାମ)—ପୁରୀ ଅଠରନଳା ତଳେ ପ୍ରବାହିତ ନଦୀ- ବିଶେଷ—2. A river of this name flowing near the Puri town, and over which the Atharanalā bridge has been constructed.—୩ । ମିଟିକାଣିଆ (ଦେଖ)—3 Mitikāniā (See)

ମିଟିକା—ଦେ. ବି—୧। ଆଖିପିଟିଚ୍ଛା; ପଲକ—1. Twinkling of Miṭikā the eye. ୨। ଅଖିଠାର—2. Ogling. পলক मटका(की)

ମିଟିକା(କି)ଣିଆ(ଆଁ)—ଦେ.ବି—ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ ବିଶେଷ; ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ Mitikā(ki)niā(āñ) ଗଛ (ଏଥିରେ ଶଗଡ଼ର ଅଖ, ଚକ ଆଦି ହୁଏ)—A wild tree used in making cart.

ମିଟିକା ମାରିବା—ଦେ· କ୍ରି—ଆଖି ପିଟିଚ୍ଛିବା—To ogle; to Miṭikā māribā make the eye twinkles (ମିଟିକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) মিটকান मटकीमारना

ମିଟିକାଳ(ଲି;ଲିଆ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଗଲ)—ମିରିକାଳି ମାଛ; ସେଣ୍ଟା Mitikala(li;liā) ଜାତୀୟ ମାଛ; (ଦ୍ର—ଏହା ସେଣ୍ଟାଠାରୁ নিরপেল ननी ଛୋଟ, ପ୍ରାୟ ୧୨ ହାତ ଲମ୍ବ)—Cirrhina Mrigala fish,

ମିଟିକୋରୁଆଁ—ଦେ. ବି—କୋରୁଆଁ (ଦେଖ) Mitikoruāñ Koruāñ (See)

ମିଟିଙ୍ଗ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିଟିଙ୍ଗ୍)—ସଭା; ସଭାର ଅଧିବେଶନ— Miting Meeting; a sitting of some persons for a particular object. [ମିଟିଂ, ମିଟିଙ୍ଗି(ଣ୍,ଣି,ନ୍,ନି—ବିକୃତ ଗ୍ରାମ୍ୟ ରୂପ] মিটিঙ্গ मिटिङ्ग

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଆହ୍ୱାନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ ଉପସ୍ଥିତ Miting āhwāna karibā ହେବା ପାଇଁ ସଭ୍ୟମାନଙ୍କୁ মিটীঙ্গ ডাকা ଡାକିବା—To convene a meeting. मिटिङ्ग बुलाना (ମିଟିଙ୍ଗ୍ ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ନୁ(ନୋ)ଟିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମିଟିଙ୍ଗ୍ ନୋଟିସ୍)—
Miting nu(no)tis ସଭାର ଅଧିବେଶନର ତାରିଖ ଜଣାଇ ଦିଆ
ମିটিঙ্ নোটিস ଯିବା ବିଜ୍ଞାପନ—Notice of a meeting.
मिटिङ्ग नोटिस [ମିଟିଂଲୁ(ଲୋ)ଟିସ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ]

ମିଟିଙ୍ଗ୍ ହଲ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ସଭା ମଣ୍ଡପ—
Miting hal ମିটিঙ্ হল मिटिङ्ग हल Meeting hall.

ମିଟିବା—ଦେ. କି.—(ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ; ସଂ. ମିଲ ଧାତୁ)—୧ ।
Mitiba ମେଣ୍ଟିବା (ଦେଖ)—1. Mentiba (See)
ମিটা ୨ । (ବିବାଦ ଅର୍ଥ) ମୀମାଂସା ହେବା; ମେଣ୍ଟିବା—2. To
मिटना be decided or settled. ୩ । ଇଚ୍ଛାପୂର୍ଣ ହେବା;
(ମିଟା[ଟେ]ଇବା—ପ୍ରଯୋଜକରୂପ) ମେଣ୍ଟିବା—3. To be accomplished. ୪ । (ମନର ସାଧ, ଉଦ୍‌ଯମନା, ଲାଳସା, ଆକାଂକ୍ଷା) ସଫଳୀଭୂତ ହେବା—4. (one's wish or hankering) To be realised or fulfilled.

ମିଟି ଯିବା—ଦେ.କି—୧ । (ବଙ୍ଗଳାରୁ ଅନୁକୃତ)(ବିବାଦ ବା ଅଡୁଆ)
Miti jiba ଶେଷ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହେବା—1. To be finally
মিটে যাওয়া मिट जाना decided (said of a dispute or matter). ୨ । (ମନର ଇଚ୍ଛା) କାର୍ଯ୍ୟରେ ପରିଣତ ହେବା—2. (one's wish) To be fulfilled; to be realised.

ମିଠ—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମିଷ୍ଟ. ପ୍ରା. ମିଟ୍ଠ)—ମିଠା (ଦେଖ)
Mitha মিঠে मीठ Mitha (See) [ଉ—କର୍ପୂର ମରିଚ ମେଳ ମିଠ ଦୁଧେ ମୋହିଁ । ପ୍ରାଚୀ. ଉଦ୍‌ଭବମଞ୍ଜରୀ ।]

ମିଠା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମିଷ୍ଟ, ପ୍ରା. ମିଟ୍ଠ)—୧ । ମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—
Mitha মিঠা(ঠে) মিষ্টি मीठा 1. Sweet. ୨ । କୋମଳ; ମୃଦୁ—2. Soft; delicate. ୩ । ଶ୍ରୁତିମଧୁର—3. Sweet to the ear. ୪ । ସୁସ୍ୱାଦୁ—4. Sweet to the taste. ୫ । ମନୋମୋହକର—5. Captivating. ୬ । ଅନୁଗ୍ର; ଯାହା କଡ଼ା ନୁହେଁ—6. Mild. ବି.—୧ । ମିଷ୍ଟତା—1. Sweetness. [ଉ—ଚଖାଇଲ ସୁରତ ମିଠା, ଲଗାଇଲ ବଳକ ଅଠା । ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୨ । ମଧୁର ସ୍ୱାଦ—2. Sweet taste. ୩ । କର୍ଣ୍ଣମଧୁରତା—3. Sweetness. ୪ । କୋମଳତା—4. Softness; tenderness; mildness.

ମିଠା(ଠେ)ଇ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ବା ମିଷ୍ଟକ)—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ
Mitha(the)i ମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ—Sweetmeat. ବିଣ.—
মি(মে)ঠাই मिठाई ସୁମିଷ୍ଟ; ମଧୁର—Sweet.
[ଦ୍ର—ଆମ ଦେଶରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନକୁ ପୂର୍ବେ ପିଠା ଓ ଭୋଗ କୁହା ଯାଉଥିଲା । ଅଧୁନାତନ ଯୁଗରେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ନାନା ପ୍ରକାର ନବ୍ୟ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲାଣି । ଯଥା—ଲଡୁ, ଜ(ଝି)ଲି(ଲେ)ବି, ରସ ଗୁଲ; ସନ୍ଦେଶ, କ୍ଷୀରମୋହନ, ଗୋଲାପଜାମୁ, ରସ ଗୁଲ, ପାନ-ତୁଆ, ବୁନ୍ଦିଆ, ଖୋଆ, ଛେନା ବା କାନ୍ତି, ଡାଲମ୍ । ଦେବତାଙ୍କୁ ଭୋଗ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ନାନା ପ୍ରକାର ମିଷ୍ଟାନ୍ନର ନାନା ନାମ ଅଛି । ଆମ ଦେଶର ଠୋମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟ ନାନା ନାମ ଅଛି ।]

ମିଠା(ଠେ)ଇଖିଆ—ଦେ. ବି—୧ । ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜନ—1. Eating
Mitha(the)i khia মেঠাইখিআ of sweets.
मिठाइ खानेकेलिए पईसा ୨ । ଚାକର ଓ ବାଳକମାନଙ୍କୁ ମିଠାଇ ଖାଇବା ନିମନ୍ତେ ଦିଆ ଯିବା ପାରିତୋଷିକ ଧନ—Tips paid to servants or children for buying sweets with.

ମିଠାଇ ବଣ୍ଟା—ଦେ. ବି.—ଉତ୍ସବାଦି ଉପଲକ୍ଷରେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିତରଣ—
Mithai banta Distribution of sweets on cere-
মেঠাই বাণ্টা मिठाई बाँट monial occasions.
(ମିଠାଇ ବ[ବା]ଣ୍ଟା, ମିଠାଇ ବାଣ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ).

ମିଠା କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—(ରୂପସ୍ୱୀତାର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ମିଷ୍ଟ ଓ
Mitha karda ଉଗ୍ର; ମିଠା ଓ ରୁକ୍ଷ—1. Sweet and
মিঠা কড়া मीठा कड़ुआ pungent. ୨ । ମଧୁର ଓ କର୍କଶ
(ମିଠା କଡ଼ୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବାକ୍ୟ)—2. Sweet and bitter (words).

ମିଠାକଡ଼ା ଦୁଇପଦ ଶୁଣାଇ ଦେବା—ଦେ. କି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Mithakarda duipada sunai deba ପଦକେତେ ଅପ୍ରିୟ
মিঠাকড়া দুইকথা শোনান मिठी कड़ी सुनाना ସତ୍ୟ ଶୁଣାଇ ଦେବା
—To give a person a bit of one's mind.

ମିଠା କଥା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମିଷ୍ଟ କଥା)—ମିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ—
Mitha katha Sweet words).
মিঠা কথা मिठि बात

ମିଠା କମଳା—ଦେ. ବି (ସଂ. ନାମ ମଧୁକର୍କଟିକା)—ଲେମ୍ବୁ ବର୍ଗର
Mitha kamala ବୃକ୍ଷ ଓ ତହିଁର ସୁମିଷ୍ଟ ଫଳ—Citrus
ବ. ମିଠାଲେବୁ Limetta; the sweet
ହି. ମିଠା କମଲା lime. (Kirtikar.
ଗୁଜ. ମିଠା ଲିମ୍ବୁ
ତା. ଏଲୁମିଚ୍ଚ ଅ
ତେ. ନେମ୍ମାପଣ୍ଡୁ; ଗଜନିମ୍ମା
ମ. ସାକର ନିମ୍ବୁ

ମିଠା ଖଟା—ଦେ. ବିଣ (ରୂପସ୍ୱୀତ ସହଚର)—ମିଷ୍ଟ ଓ ଅମ୍ଳ—Of
Mitha khata sweet and acid taste. [ଦ୍ର—
মিষ্টঅম্ল मिठाखट्टा ଏହିପରି ମିଠା କଖା, ମିଠା ଲୁଣୀ, ମିଠା ଲୁଣୀ, ମିଠା ପିତା, ମିଠା ସ୍ୱରା ଅର୍ଥ ପଦ ହୁଏ ।]

ମିଠା ଗନ୍ଧ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମିଷ୍ଟ+ଗନ୍ଧ)—ମଧୁର ମନୋମୋହକର
Mitha gandha ଗନ୍ଧ—Sweet smell; aroma.
মিঠে(ঠা) গন্ধ मिठा गन्द (କଡ଼ା ଗନ୍ଧ—ବିପରୀତ)

ମିଠା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଗୁଡ଼ାଖୁର ଧୂଆଁ ମୃଦୁ ବା କଡ଼ା
Mitha gurdakhu ନୁହେଁ—Smoking tobacco mix-
মিঠা তামাক मिठी पीनी ture of mild flavour.
(କଡ଼ା ଗୁଡ଼ାଖୁ—ବିପରୀତ)

ମିଠା ଗୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବ—ଧନଆ ସଙ୍ଗେ ଅଳ୍ପ ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ ଧୂଆଁ ପତ୍ର ମିଶାଯାଇଥିବା ଗୁଣ୍ଡି—Tobacco powder with mild flavour.
Mithā gundi
মিঠে দোকতা **मिठा जरदा**

ମିଠା ଚଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ ଦ୍ୱାରା ବୋଧଗମ୍ୟ କରାଇବା—To cause a person to taste the sweetness of a thing.
Mithā chakha(khe)ibā
মিষ্টি চাখান **मिठा चखाना**

ମିଠା ଚାଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଷ୍ଟ ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭବ କରିବା—To taste a sweet thing.
Mithā chākhibā
মিষ্টি চাখা **मिठा चखना**

ମିଠା ତେଲ—ଗ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ରନ୍ଧାରେ ଲଗାଣ ଓ ଲଗା ଆଦି ପାଇଁ ବା କେଶ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେଲ ତେଲ—Oil used for culinary purposes or the hair
Mithā tela
ভাল তেল, রাঁধবার তেল **मिठा तेल**

ମିଠାଣି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମିଷ୍ଟତ୍ୱ)—ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—Sweetness.
Mithāni
মাধুর্য্য **मिठास**

ମିଠା ପଣ—ଦେ. ବ—ମିଷ୍ଟତା—Sweetness.
Mitha pana
মিষ্টি **मिठापन**

ମିଠା ପଲ(ଲା)ଉ—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମିଷ୍ଟ+ଫା. ପୋଲାଓ; ସଂ. ପଲାନ୍ନ)—ମାଛ ବା ମାଂସ ବ୍ୟତୀତ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶର୍କରାଯୁକ୍ତ ଘୃତାନ୍ନ—Boiled rice sweetened with sugar and ghee and without the admixture of fish or meat.
Mithā pala(lā)u
মিঠা পলাউ **मिठा पोलाव**

ମିଠା ପାଣି—ଦେ.ବ. (ସଂ.ମିଷ୍ଟ ପାନୀୟ)—୧ । ଚିନି ଆଦି ଦ୍ୱାରା ମିଷ୍ଟୀକୃତ ଜଳ; ପଣା—1. Water sweetened with sugar. ୨ । ମଧୁର ପାଣି; କର୍ଦ୍ଦ ପାଣି (ଯାହା ଲୁଣି ବା ସମୁଦ୍ର ଜଳ ନୁହେ) (ବିପରୀତ—ଲୁଣି ପାଣି; ଖାର ପାଣି)—2. Sweet or fresh water (as opposed to sea-water or saline water.) ୩ । (ବ୍ୟଙ୍ଗାର୍ଥକ) ତାଡ଼ି; ମଦ—3. (ironical) Wine; toddy.
Mitha pani
মিঠা পানী **मिठा पानी**

ମିଠା ପାନ—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ପାନରେ ଗୁଣ୍ଡି ଦିଆଯାଇ ନ ଥାଏ—1. Betel prepared without tobacco powder. ୨ । ଯେଉଁ ପାନ ପତ୍ରର ସ୍ୱାଦ ଅନ୍ୟ ପାନର ସ୍ୱାଦ ଅପେକ୍ଷା କମ ରାଗୁଆ—(କଡ଼ା ପାନ—ବିପରୀତ) 2. Betel-leaf which is less pungent than other betel leaves.
Mithā pāna
মিঠা পান **मिठा पान**
[ଦ୍ର—ବଡ଼ଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ୱାଦଦୃଷ୍ଟିରେ ଭଲ ଭଲ ପାନ ଦେଖାଯାଏ । ପାନଲତାରୁ ନୂଆ ତୋଳି ବଢାଇଥିବା ପାନ ଓ ପୁରୁଣା ପାନର ସ୍ୱାଦରେ ପ୍ରଭେଦ ଥାଏ । କେତେ ପ୍ରକାରର ପାନ ଅନ୍ୟ ପାନ ଅପେକ୍ଷା ବେଶି ରାଗୁଆ ଲାଗେ । ଯେଉଁ ପାନ କମ୍ ରାଗୁଆ, ତାକୁ ମିଠା ପାନ ବୋଲାଯାଏ ।]

ମିଠା ବିଷ—ଦେ. ବ—ମହୁରା ନାମକ ବିଷ—Aconite.
Mithā bisha
মিঠা বিষ(খ) **मिठा विष**

ମିଠା ମାଛ—ଦେ. ବ—ମଧୁର ମାଛ; ମଧୁର ଜଳପୂର୍ଣ୍ଣ ଜଳାଶୟରେ ଥିବା ମାଛ (ଯାହା ଲୁଣି ମାଛ ନୁହେ)—Fresh-water-fish. [ଦ୍ର—ମିଠା ମାଛ ଯଥା—ରୋହି, ଭାକୁଡ଼, ଚିତଳ ଆଦି । ଲୁଣି ମାଛ ଯଥା—(ଲୁଣି ମାଛ—ବିପରୀତ) ଭାହାଙ୍ଗିର, ଖାହାଲ, ଭେକଟା, ଇଲଶୀ, ଫିରକ, ବାହାଲ, ଲୁଣି ଚଙ୍ଗୁଡ଼ି । କେତେକ ଲୁଣି ମାଛ (ଯଥା—ଇଲିଶି, ଭେକଟା) ନଈ ମୁହାଣ ବାଟେ ସମୁଦ୍ରରୁ ନଈକୁ ଉଠି ଆସି ନଈଅବରେ ବିଚରଣ କରନ୍ତି ।]
Mithā māchha
মধুর মাছ **मिठा मछली**

ମିଠା ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଷ୍ଟତା ଅନୁଭବ କରାଇବା ଦ୍ୱାରା ତତ୍ପ୍ରତି ତାହାର ଲାଳସା ଜନ୍ମାଇବା—To generate a hankering after a sweet thing in the mind of a person by causing him to taste it
Mithā lagā(ge)ibā
মিঠা(ষ্টি) লাগান **मिठा लगाना**

ମିଠା ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (କୌଣସି ବସ୍ତୁ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସୁଆଦିଆ ବୋଧ ହେବା—1. To taste sweet (said of a sweet thing) ୨ । ମଧୁରତା ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୋହିବା—2. To charm a person by sweetness.
Mithā lāgibā
মিঠা লাগা **मिठा लगना**
ଦେ. ବ—ଥରକୁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ମିଷ୍ଟତା ପ୍ରତି ମନରେ ଲାଳସା ଜନ୍ମିବା—Craving after a thing arising out of the experience of its taste once enjoyed. (ଯଥା—ଥରେ ଦୁଇଥର କଲିକତା ବଡ଼ବଜାରର ସନ୍ଦେଶ ଖାଇ କରି ମୋ ମୁହଁରେ ସେ ସନ୍ଦେଶର ମିଠା ଲାଗି ଯାଇଛି ।)

ମିଠାଳିଆ—ଦେ. ବଣ—ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟ ବା ମଧୁର—Slightly sweet; sweetish.
Mithālia
অল্প মিষ্টি **मिठास**

ମିଠା ଲେମ୍ବୁ—ଦେ. ବ—ମିଷ୍ଟ ରସଯୁକ୍ତ କମଳା, (ଯଥା—ସିଲହାଟ କମଳା, ନାଗପୁର କମଳା, ଗଞ୍ଜାମ ଉଦ୍ୟାନ ଅଞ୍ଚଳର କମଳା)—Lemon with sweet juice; sweet orange.
Mithā lembu
মিঠানেবু **मिठा नंबु**

(ମୁହଁ) ମିଠା ହେବା—ଦେ. ବ—ଅସ୍ୱାଦୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦ ଦ୍ୱାରା କମ୍ବା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ ମୁଖରେ ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱାଦର ଅନୁଭୂତ ହେବା—Having a sweetish taste in the mouth.
(muhan) Mithā hebā
মিঠা(ষ্টি)হওয়া **मिठा होना**

ମିଠୁ(ଠୁ)—ଦେ. ବ ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to males.
Mithu(thu) **मिठु**

ମିଠୁ(ଠୁ) ମିଆଁ(ଞା)—ଦେ.ବ(ବ୍ୟଙ୍ଗ୍ୟ)—୧ । ଆତ୍ମପ୍ରଶଂସାକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Self-praising person. ୨ । ମଧୁରଭାଷୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person with sweet
Mithu(thu)miān(nā)
মিঠুমিঞাঁ

ମିଆଁ ମିତ୍ତୁ or honeyed speech. ୩ । ପରସ୍ପର ବିରୋଧୀ (ମିଠୁ ଖାଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଭୟ ପକ୍ଷ ସଙ୍ଗେ ମୌଖିକ ବନ୍ଧୁତା ରକ୍ଷିବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who affects friendship with both the contending parties.

ମିଡ୍(ଡ, ଡି)ଲ୍(ଲ)—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ିଲ୍)—ମଧ୍ୟସ୍ଥ—
Mid-(da, di)l(la) Situated in the middle; intermediate. ବି—ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ—Middle portion. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା— ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଂଲିଶ୍, ମିଡ଼ିଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]
মিডল **मिडल**

ମିଡ୍(ଡ, ଡି)ଲ୍ ଇଂରାଜୀ—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଂଗ୍ଲିଶ୍)—
Mid(da, di)l ingrāji ମାଇନର୍; ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜୀ ପଢ଼ାଯିବା ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା କ୍ଲାସ୍ ବା ମାନ—Middle English (school or class or standard).
মিডল ইংলিস **मिडल इंगलिस**
(ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଂଗ୍ଲିଶ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଡ୍(ଡ, ଡି)ଲ୍ ଇସ୍କୁଲ (ସ୍କୁଲ୍)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିଡ଼ିଲ୍ସ୍କୁଲ୍)—
Mid(da, di)l iskula (skul) ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀୟ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Middle (English or Vernacular) school.
মিডল স্কুল **मिडल स्कूल**

ମିଡ୍(ଡ, ଡି)ଲ୍ କ୍ଲାସ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିଡ଼ିଲ୍ କ୍ଲାସ୍)—ମଧ୍ୟ-
Mid(da, di)l klās ଇଂରାଜୀ ବା ମଧ୍ୟଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ପାଠ ପଢ଼ିବା ଶ୍ରେଣୀ—Middle class (in English or Vernacular education).
মিডল ক্লাস **मिडल क्लास**

ମିଡ୍(ଡ, ଡି)ଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକୁ(କ୍ୟୁ)ଲ(ଲା)ର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ିଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍)—
Mid(da, di)l bharṇṇāku(kyu)la(lā)r ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟମ ଶ୍ରେଣୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପାଠ ପଢ଼ାଯିବା (ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଶ୍ରେଣୀ ବା ମାନ)—Middle Vernacular shcool, standard or class). [ଦ୍ର—ଏହି ମିଡ଼ିଲ୍ ଇଂଗ୍ଲିଶ୍ ଓ ମିଡ଼ିଲ୍ ଭର୍ଣ୍ଣାକ୍ୟୁଲର୍ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସ୍କଲର୍ଶିପ୍, ପରୀକ୍ଷା ଓ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ଓ ପାସ୍ ଆଦି ଇଂରାଜୀ ଶବ୍ଦ ଯୋଗ କରାଯାଏ ।]
মিডল ভর্নাকুলার **मिडल वार्नाकुलर**

ମିଡିଅମ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଡ଼ିଅମ୍)—ମଧ୍ୟମ ପ୍ରକାରର; ଯାହା ଉତ୍ତମ ନୁହେ ବା ଅଧମ ନୁହେ—Medium.
Midiam
মডিয়ম **मडियम**
ବୈଦେ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟସ୍ଥରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ଆଧୁନିକ ପ୍ରେତତତ୍ତ୍ୱଜ୍ଞମାନେ ପନ୍ଥାଦ୍ୱାରା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ପ୍ରେତାତ୍ମାମାନଙ୍କୁ ସଭାସ୍ଥଳକୁ ଆହ୍ୱାନ କରାଯାଏ—1. A spiritualistic medium (utilised by psychic methods to invoke the spirits of dead persons). ୨। (ଛାପାଖାନା) ଡେମି କାଗଜ; ମଧ୍ୟଭଳିଆ ଆକାରର କାଗଜ—(printing) Medium or demy paper.

ମିଡ଼ୁ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସେଥିଜାତୀୟ ନାତିବୃହତ୍ ମତ୍ସ୍ୟ-
Mirdha ବିଶେଷ; ମିରିକାଳି ମାଛ—Mrigala fish. [ଦ୍ର—ଏହା ଖାଇବାକୁ ସୁମିଷ୍ଟ, ଦେଖିବାକୁ ଅନେକାଂଶରେ ରୋହି ପରି, କିନ୍ତୁ ପୁରୁଣା ହେଲେ ରୋହି ମାଛର କାତି ଯେପରି ଲାଲ୍ ହୋଇଯାଏ ମିଡ଼ୁର ସେପରି ହୁଏ ନାହିଁ; ମିଡ଼ୁର କାତି ଧୂସର କଳା ହୁଏ ।]
মিরগেল

ମିଣିପ(ପି)—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମନୁ+ପୁତ୍ର)—୧ । ମନୁଷ୍ୟ; ପୁରୁଷ;
Minipa(pi) ଅଣ୍ଡିରା ବ୍ୟକ୍ତି; ମର୍ଦ୍ଦ—1. Male; man. ୨ । ସ୍ୱାମୀ—2. Husband. ବଣ—ପୁରୁଷସମ୍ବନ୍ଧୀୟ; Relating to male. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ସାଧାରଣତଃ ବହୁବଚନରେ 'ମିଣିପେ' ଆକୃତିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।
পুরুষ **मर्द**
(ମାଇପ—ବିପରୀତ)

ମିଣିପ(ପି) କଥା—ଗ୍ରା. ବି—୧ । ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବାକ୍ୟାଳାପ—
Minipa(pi)katha 1. Talk amongst males. ୨। ପୁରୁଷ ସମାଜରେ ଆଲୋଚିତ ବିଷୟ—2. Matter discussed amongst males. ୩ । ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ବା ପୁରୁଷୋଚିତ ବିଷୟ—3. A matter befitting a male.
পুরুষদের বিষয় **मर्दकी वात**

ମିଣିପ(ପି) ଲୋକ—ଗ୍ରା. ବି ପୁଂ—ପୁରୁଷ ବ୍ୟକ୍ତି—Male person.
Minipa(pi) loka পুরুষ মানুষ **मर्द लोक**
(ମିଣିପ[ପି] ଲୋକେ—ବହୁବଚନ)

ମିଣିପି ଚାଟେ(ଟୋ)ଇ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷଙ୍କୁ ବା ଆପଣା
Minipi chāṭe(ṭo)i ସ୍ୱାମୀକୁ ସର୍ବଦା ଖୋସାମଦ ବା ସରସ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—(a woman) Given to flattering or pleasing males or her husband.
পুরুষঘেঁষা **मरद खुसामदी**

ମିଣିପି ଚୁହାଁ(ହିଁ)—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ସର୍ବଦା ପୁରୁଷଙ୍କ
Minipi chuhaṅ(hiṅ) ମୁଖ ଅବଲୋକନ କରିବାକୁ, ଅର୍ଥାତ ପୁରୁଷ ସମାଜରେ ମିଶିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—[a woman] Given to looking at the face of males or freely mixing in male society.
পুরুষঘেঁষা **मरदमिलु**

ମିଣିପି(ପ) ସଭା—ଗ୍ରା. ବି—ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସଭା—A meeting of
Minipi(pa) sabhā male persons; men's meeting.
পুরুষ মানুষের সভা **मर्द सभा**

ମିଣିପି ସୁଆ(ହା)ଗୀ—ଗ୍ରା. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ୱାମୀ ପ୍ରତି ଅତିରିକ୍ତ ଭାବରେ
Minipi suā(hā)gi ଅନୁରକ୍ତା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Addicted to excessively fondling her husband
পুরুষ সোহাগী; ভাতার সোহাগী **पतिसेवी**
[ମିଣିପି ସୁଅ(ହା)ସେଇ(ସ୍ତ୍ରୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମିଣିପେ—ଗ୍ରା. ବି.—(ମିଣିପ ଶବ୍ଦର ବହୁବଚନ)—ପୁରୁଷମାନେ—
Minipe পুরুষ মানুষেরা **मर्दों** Men; males.
[ଉ—ଦାଣ୍ଡରୁ ମିଣିପେ, ସିନ କହି ଦେବେ, କଲେ ସେ ବୁଝନ୍ତେ ଥରେ । ଉପାସ. ସାଅନ୍ତ୍ରଅ ବାହା।]

ମିଣ୍ଟ୍—ବୈଦେ. ବି.(ଇଂ)—୧। ମୁଦ୍ରାଶାଳା; ଟଙ୍କାଶାଳା—1. Mint.
Mint ୨ । (ଇଂ. ମିନଟ)—ମିନଟ—2. Minue.
মিণ্ট **मिण्ट: टकसाल**

ମିଣ୍ଡେଇ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—(ଭୁଇ. ବ. ଧାନମାଡ଼ୀ) ବେଙ୍ଗଲା—
Mindei Threshing of corn by causing bullocks to tread upon spread corn-sheaves.

ମିତ—ଦେ. ବ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ. ମିତ୍ର; ପ୍ରା. ମିତ୍ତ)—୧ । ମିତ୍ର; ସୁହୃଦ୍; ବନ୍ଧୁ—1. Friend; a crony.
Mita মিতা मित
(ମିତଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) [ଉ—ବନେ କ ଯୋଗୀ ଦେଖିଲଇଁ । ଗୋ ମିତ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବଧ କାବ୍ୟ ।] ୨ । ନାମର ସାଦୃଶ୍ୟ ଯୋଗୁଁ ଧର୍ମଦୃଷ୍ଟିରେ ବନ୍ଧୁ ହୋଇଥିବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Namesakes between whom god-relationship is set up. ସ. ବଣ. (ମା ଧାତୁ + କର୍ମ. ତ)—୧ । ପରିମିତ—1. Measured; moderate. ୨ । କ୍ଷିପ୍ତ—2. Thrown; cast.

ମିତଙ୍ଗମ—ସ. ବଣ. ପୁ (ମିତଂ+ଗମ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃଦୁଗାମୀ
Mitangama —Walking slowly. ବ—ହସ୍ତୀ—
[ମିତଙ୍ଗମା(ମୀ) ସ୍ତ୍ରୀ] (ମିତଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) Elephant.

ମିତଣୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । (ସ. ମିତ୍ରା)—ନାମ ସାଦୃଶ୍ୟ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀ—
Mitani A namesake (of a female). ୨ । (ସ.
মিতিন; মিতিনী मितनी ମିତ୍ରପତ୍ନୀ) (ପୁରୁଷ ପକ୍ଷରେ)—ଆପଣାର ମିତଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ—2. The wife of one's namesake. ୩ । (ସ୍ତ୍ରୀପକ୍ଷରେ) ସଖୀ—3. A female companion of a lady. [ଉ—ଅଷ୍ଟାଦୁର୍ଗ ନାଥ କହେ ହୋଇ ଅଭିଳାଷୀ, ମିତଣୀ କଣ୍ଠିତ କଟକରେ ଶୁଭ ଦାସୀ, ଲମ୍ପଟ ହେବାରୁ ହୋଇ ଦରଣ୍ଡିତ ଦାସୀ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମିତଦ୍ରୁ—ସ. ବ—ସମୁଦ୍ର (ହ୍ର. ଶ)—The sea; ocean.
Mitadru

ମିତବଚନ—ସ. ବ (କର୍ମଧା. ମିତ+ବଚନ)—୧ । ପରିମିତ ଭାଷଣ; ଅଳ୍ପ କଥା କହିବା—Moderate speech. ୨ । ହିତ କଥା—2. Good advice. ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବାକ୍ (ଦେଖ) Mitabak (See)
Mitabachana
ମିତବାକ୍ୟ, ମିତବାଦ, ମିତଭାଷଣ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ମିତବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବାକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିତ୍=ପରିମିତ+ବାକ୍)—
Mitabāk ୧ । ଯେ ଅଳ୍ପ କଥା କହେ—1. Speaking little. ୨ । ପରିମିତ ଭାଷୀ - 2. Reserved: moderate in speech.
ମିତବାଗୀ, ମିତଭାଷୀ, ମିତବାଚ } ଅନ୍ୟରୂପ
(ମିତବାଗ୍, ମିତବାଦନୀ, ମିତଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବାଦିତା—ସ. ବ (ମିତବାଦିନ୍+ଭାବ. ତା)—ପରିମିତ ଭାଷଣର ଅବସ୍ଥା—The state of speaking little; reserve.
Mitabāditā
(ମିତଭାଷିତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ ବୁଆ—ପ୍ରାଦେ (ଅଠମଲ୍ଲିକ) ବ—ଆପଣା ମିତର ପିତା; ମଇତ୍ରା—
Mita bua Father of one's namesake.
(ମିତମା, ମିତମାଆ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତବ୍ୟୟ—ସ. ବ (କର୍ମଧା. ମିତ+ବ୍ୟୟ)—ପରିମିତ ବ୍ୟୟ—
Mitabyaya Moderate expenditure; economy.
ସ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବ୍ୟୟୀ (ଦେଖ)
(ମିତବ୍ୟୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Mitabyayi (See)

ମିତବ୍ୟୟିତା—ସ ବ (ମିତବ୍ୟୟିନ୍+ଭାବେ ତା)—ପରିମିତ ବ୍ୟୟଶୀଳତା—Moderation in expenses; frugality; economy.
Mitabyayitā

ମିତବ୍ୟୟୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିତ+ବ୍ୟୟ+ଇନ୍)—ଯେ ଅଳ୍ପ ଖରଚ କରେ—Frugal; moderate in spending; economical.
Mitabyayi
(ମିତବ୍ୟୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତଭୁକ୍—ସ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ (ମିତ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Mita bhuk ଯେ ପରିମିତ ଆହାର କରେ—Moderate in food.
(ମିତଭୋଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମିତଭୋଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତଭୋଜନ—ସ. ବ (କର୍ମଧାରୟ; ମିତ+ଭୋଜନ)—ମିତାହାର
Mitabhojana (ଦେଖ)—Mitāhāra (See) ସ.
(ମିତଭୋଜନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତଭୁକ୍ (ଦେଖ) Mitabhuk (See)

ମିତମ୍ପଚ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିତଂ+ପଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ ।
Mitampacha 1. Miserly; frugal; niggardly.
(ମିତମ୍ପଚା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ପରିମିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ପାକକର୍ତ୍ତା—Cooking moderately; very sparing in cooking food.

ମିତ ରହିବ ମାଣିକ ରହିବ—ଦେ. ବାକ୍ୟ (ଭଗ, ବ୍ୟଙ୍ଗ)—୧ । ଦୁଇ
Mita rahiba mānika rahiba ଦଗକୁ ରକ୍ଷା କରିବାକୁ ଇଚ୍ଛା କରି କୌଣସି ଅନ୍ତରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ ନ ହେବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମନୋଭାବ—1. An adage implying the mentality of a person who wants to save both the sides but is not successful in saving either. [ଉ—ଏଥିର ସମାର୍ଥ ଉଗ—ତେଲ ଘଡ଼ ତ ଅଛ, ପୁଅ ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଛ; ସାପ ମରିବ ନାହିଁ, ବାଡ଼ି ଭାଙ୍ଗିବ ନାହିଁ ।]
কুঞ্জও থাকবে মানও থাকবে, কেষ্টও থাকবে, কুলও থাকবে
कुलीन मा कुला मा;
गायो हाँ वैलो हाँ

ମିତା—ଗ୍ରା. ବ—ମିତ (ଦେଖ)—Mita (See)
Mitā মিতা मिता

ମିତାକ୍ଷର—ସ. ବ (କର୍ମଧା ; ମିତ+ଅକ୍ଷର)—ମିତ ବାକ୍ୟ—
Mitākshara Measured speech; moderate words.
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତବାକ୍—Moderate in speech.
(ମିତାକ୍ଷରା ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତାକ୍ଷରା—ସ. ବ—ହିନ୍ଦୁ ସ୍ମୃତି ଗ୍ରନ୍ଥ ବିଶେଷ; ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟମୁନି ପ୍ରଣୀତ ସଂହିତା ଗ୍ରନ୍ଥର ବିଜ୍ଞାନେଶ୍ୱର କୃତ ଟୀକାଗ୍ରନ୍ଥ—Name of a commentary on Hindu Law by Bijnānesw̄ara on the Institutes of Jājnyabalkya. [ଉ—କେବଳ ବଙ୍ଗଦେଶ ଛଡ଼ା ଭାରତର ଅନ୍ୟ ସବୁଠି ମିତାକ୍ଷରା ଲିଖିତ ବିଧି
Mitāksharā

ଅନୁସାରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଦାୟଭାଗ ଚଳେ । ବଙ୍ଗଦେଶରେ 'ଦାୟଭାଗ' ଅନୁସାରେ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି ବଣ୍ଟନ ହୁଏ । ମିତାକ୍ଷରାର ବିଧାନ ଅନୁସାରେ ପୁତ୍ର ଜନ୍ମହେଲା କ୍ଷଣି ଜୀବିତ ପିତାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ପିତାମହଙ୍କ ତ୍ୟକ୍ତ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ସ୍ୱତ୍ୱାଧିକାରୀ ବା ଅଂଶୀଦାର ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ଦାୟଭାଗ ଅନୁସାରେ ପିତାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେହିଁ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଏକାଧିକ ପୁତ୍ରର ସ୍ୱତ୍ୱ ପ୍ରବର୍ତ୍ତେ । ଏହାପର ସ୍ତ୍ରୀଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି ବିଭାଜନ ପୋଷ୍ୟପୁତ୍ର ଗ୍ରହଣ ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ ମିତାକ୍ଷରାର ବିଧାନ ଦାୟଭାଗର ବିଧାନଠାରୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର । ଓଡ଼ିଆମାନେ ମିତାକ୍ଷରା ଶାସ୍ତ୍ରାଧୀନ ଓ ବଙ୍ଗାଳୀମାନେ ଦାୟଭାଗର ଅଧୀନ ।]

ମିତାକ୍ଷରୀ—ସ. ବି—ଅକ୍ଷରବିଶେଷର ଉଚ୍ଚାରଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପୂର୍ବକ **Mitākshari** ବ୍ୟବହୃତ ସାଙ୍କେତିକ ଭାଷା (ଯଥା—ଷଣିଠାର) —Cypher language consisting of changing the sounds of letters; code words.

ମିତାଚାର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ମିତ+ଆଚାର) —ସଂଯତ ବ୍ୟବହାର— **Mitāchāra** Moderate behaviour or conduct. (ମିତାଚାରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମିତାଚାରୀ (ଦେଖ) Mitāchāri (See)

ମିତାଚାରୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମିତାଚାର+ଇନ୍)—ଯାହାର ବ୍ୟବହାର **Mitāchāri** ସୁସଂଯତ—Of moderate conduct; [ମିତାଚାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ] temperate.

ମତାନ(ର)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ଅବ୍ୟୟ (ତୁଳ. ବ. ମତନ; ହି. **Mitān(r)** ମୋତାବକ୍) ପରି; ମତ—Like. [ଉ—ସେ କାହାର ମିତାନ୍ ଦେଖା ଯାଉଛେ ?=ସେ କାହାପରି ଦେଖା ଯାଉଛି ?]

ମିତାର୍ଥ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧାରୟ, ମିତ+ଅର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବାକ୍ୟର **Mitārtha** ବିଶିଷ୍ଟ ବା ସୀମାବଦ୍ଧ ଅର୍ଥ—Restricted or special meaning of a word. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପରିମିତଭାଷୀ ଦୂତବିଶେଷ—A messenger who speaks with moderation. ବିଣ ପୁଂ--(ବହୁବ୍ରୀହି) ଯେଉଁ ବାକ୍ୟର ଅର୍ଥ ସୀମାବଦ୍ଧ—(a word) Of (ମିତାର୍ଥା—ସ୍ତ୍ରୀ) restricted meaning.

ମିତାଶନ—ସ. ବି.—(କର୍ମଧା; ମିତ+ଅଶନ)—ପରିମିତ ଆହାର **Mitāsana** Moderate eating. ସ. ବିଣ. ପୁଂ— (ମିତାହାର—ଅନ୍ୟରୂପ) (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିତ+ଅଶନ)—ପରିମିତ ମିତାଶନା } —ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଜୀ—Moderate in eating, ମିତାହାରୀ } abstemious.

ମିତାଶିତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି.—(ମିତାଶିନ୍+ତା,ତ୍ୱ)—ପରିମିତଭୋଜିତା— **Mitāsita(twa)** Moderation in meal.

ମିତାଶୀ—ସ.ବିଣ. ପୁଂ—(ମିତ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ) **Mitāsi** —୧ । ମିତଭୁକ୍—Abstemious or moderate (ମିତାହାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) in the matter of food. (ମିତାଶିନୀ, ମିତାହାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତି—ସ. ବି—(ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+ଭାବ. ତି)—୧ । ମାପ; ପରିମାଣ **Miti** 1. Measure. ୨ । (+କରଣ ତି)ଜ୍ଞାନ—2. Knowledge. ୩ । (+କର୍ମ. ତି) ପ୍ରମାଣ—3. Proof; evidence. ୪ । ଅବଚ୍ଛେଦ—4. Section; part; portion. ୫ । ସୀମା—5. Limit; boundary. ୬ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଧନ ବା ମୁଦ୍ରା —6. A specified sum or amount ୭ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତିଥି ବା ତାରିଖ— 7. A specified day of a lunar fortnight. ୮ । (+ଭାବ. ତି) କ୍ଷେପଣ —8. Throwing; casting ଦେ· ଅ.—ମିତିକା (ଦେଖ)—Mitikā (See)

ମିତିଅପା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ସଙ୍ଗାତଙ୍କ ପିତା—The name **Miti apā** of one's sangāta friend.

ମିତିକା—ଗ୍ରା. ଅ·—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ)—ପରି; **Mitikā** ପ୍ରକାରେ—Wise; as in this wise; like (ମିତିକିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରକାରର—of (any) kind. (ଉ-- ଭୁ କମିତିକା ମଣିଷଟାଏ ମ ।)

ମିତିନ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ଅବ୍ୟୟ—(ତୁଳ. ବ. ମତନ; ସମ୍ବଲପୁରୀ **Mitin** ମିତାନ୍; ଓଡ଼ିଆ ମତ; ମିତ; ମିତିକା) ପରି—Like.

ମିତୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି—ମିତଣୀ (ଦେଖ) **Mituni** Mitani (See) [ଉ—ଷଣିସେଣା ସେକ୍ସୁ ମୋର ପ୍ରାଣର ମିତୁଣୀ । ପ୍ରତାପ. ଷଣିସେଣା ।)

ମିତ୍ର(ତ୍ତ୍ର)—ସ. ବି. ପୁଂ—(ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନେହ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.ତ୍ର) **Mitra (ttra)** ୧ । ସୁହୃଦ୍; ବନ୍ଧୁ; ବୟସ୍ୟ—1. Friend. (ମିତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ ।ତପନ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—2. The sun. ୩ । (ଜୋତିଷ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତାରା ବା ନକ୍ଷତ୍ରର ଯୋଗ ବିଶେଷ— 3. Name of a conjunction of stars in calculating the horoscope of a person. ଦେ. ବି. (ବ.)—୧ । ବଙ୍ଗ ଦେଶବାସୀ କାୟସ୍ଥଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—1. A family-title of Bengali Kāyasthas. ୨ । ମିତ୍ରତା—2. Friendship. [ଉ—ସୁଗ୍ରୀବ ଭୁଲେ ମିତ୍ର କର ବରୁଣ କଲେ ସେ ଅସୁଖ । ଜଗନ୍ନାଥ.ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ—1. Charming; sweet; smooth. ୨ । ପ୍ରିୟ—2. Dear; agreeable. [ଉ—ବିଧିରେ ତ ବେଳ ମହୋତ୍ସବ ଅବଲୋକ,ବୃନ୍ଦାବନେ ଏହା ମିତ୍ର କରଣେ ବିବେକ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ] [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ନେହ କରେ ଓ ଯେ ଏକନିଷ୍ଠ ସେ ମିତ୍ର; ସୁଖ ଦୁଃଖ ସବୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଯାହାର ପ୍ରେମ-ବନ୍ଧନ ଶିଥିଳ ହୁଏ ନାହିଁ, ସେ ବନ୍ଧୁ; ଯେ ସର୍ବଦା ସହୃଦୟ, ଅର୍ଥାତ୍ ହିତ କାମନାରେ ରତ ସେ ସୁହୃଦ୍; ଯେ ସମବୟସ୍କ, ସମରୁଚି, ନିତ୍ୟ ସଙ୍ଗୀ ସେ ସଖା; ଯେ ସମବୟସ୍କ ଆମୋଦ ସଙ୍ଗୀ ସେ ବୟସ୍ୟ ।)

ମିତ୍ର ଅକ୍ଷର—ଦେ. ବି.—ନିଜ ନାମର ସମାନ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବା
Mitra akshara ଗ୍ରାମର ନାମକରଣ—Naming of a person or village after one's own name.

ମିତ୍ର ଗ୍ରହ—ସଂ. ବି. (ଜ୍ୟୋତିଷ)=ପରସ୍ପର ମିତ୍ରଭାବାପନ୍ନ କେତେକ
Mitra graha ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଗ୍ରହ—Friendly planets of certain planets. (ଯଥା—ଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ରବି, ମଙ୍ଗଳ ଓ ବୃହସ୍ପତି, ରବିଙ୍କର ଚନ୍ଦ୍ର, ମଙ୍ଗଳ, ବୃହସ୍ପତି ଓ ବୁଧ; ମଙ୍ଗଳଙ୍କର ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ବୃହସ୍ପତି; ବୁଧଙ୍କର ଶୁକ୍ର ଓ ଶନି; ବୃହସ୍ପତିଙ୍କର ରବି, ଚନ୍ଦ୍ର ଓ ମଙ୍ଗଳ; ଶୁକ୍ରଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଶନି; ଶନିଙ୍କର ବୁଧ ଓ ଶୁକ୍ର ମିତ୍ର ଅଟନ୍ତି ।)

ମିତ୍ରଘାତକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Mitraghātaka ମିତ୍ରହତ୍ୟାକାରୀ—Killing a friend; (ମିତ୍ରଘାତିକା, ମିତ୍ରଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) murderer of one's friend. (ମିତ୍ରଘ୍ନ, ମିତ୍ରଘାତୀ, ମିତ୍ରହା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ୍ରଘ୍ନ—ସଂ. ବି (ନାମ) (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ରାକ୍ଷସ
Mitraghna ବିଶେଷ—A demon. [ଉ—ବଧେ ମିତ୍ରଘ୍ନ ନାମ ଯେ ସାଚ, ବଧୂ କରେ ମିତ୍ର ତାଳରର—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମିତ୍ରଘାତକ (ଦେଖ)—Mitraghātaka (See)

ମିତ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ମିତ୍ର+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ବନ୍ଧୁତା—
Mitratā(twa) Friendship.

ମିତ୍ର ତାରା—ସଂ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ମିତ୍ର ୩ (ଦେଖ)
Mitra tāra Mitra 3 (See)

ମିତ୍ର ଦ୍ରୋହ—ସଂ. ବି (ମିତ୍ର+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ମିତ୍ରର
Mitra droha ଅପକାରାଚରଣ ବା ଅନିଷ୍ଟ ସାଧନ—Injuring one's friend.

ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ଦ୍ରୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Mitradrohi ମିତ୍ର ପ୍ରତି ଅପକାରୀକାରୀ—Injuring a friend. (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହା—ଦେଶଜରୂପ) (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିତ୍ରଦ୍ରୋହିତା—ବି)

ମିତ୍ରଧ୍ରୁଗ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ମିତ୍ର ଦ୍ରୋହୀ)—ମିତ୍ରଦ୍ରୋହୀ—
Mitradhruga Violating the bonds of friendship. [ଉ—ସ୍ତ୍ରେୟୀ ସୁରାପ ମିତ୍ରଧ୍ରୁଗ । ବ୍ରହ୍ମହା ଯେ ଗୁରୁତଳ୍ପଗ । ସ୍ତ୍ରୀରାଜ ପିତୃ ଗୋବୃ ହତ୍ୟା । ଏ ଅବ ପାପକର୍ମ କର୍ତ୍ତା । ପ୍ରାଚୀ. ଦ୍ୱୈତମ. ଚନ୍ଦ୍ରୋଦୟ ।]

ମିତ୍ରବତ୍ସଳ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ.—(୭ମୀ ତତ୍)—ମିତ୍ର ପ୍ରତି ସ୍ନେହଯୁକ୍ତ—
Mitrabatsalā. Attached or devoted to a friend. (ମିତ୍ରବତ୍ସଳା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିତ୍ରବତ୍ସଳତା—ସଂ. ବି—ମିତ୍ର ପ୍ରତି ଅନୁରକ୍ତି—
Mitrabatsalatā Devotion to a friend. (ମିତ୍ର ବାତ୍ସଲ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିତ୍ର ବଧ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିତ୍ର+ବଧ)—ମିତ୍ରକୁ ମାର
Mitra badha ପକାଇବା—Murdering of a friend.

ମିତ୍ରବର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ପ୍ରଧାନ ବନ୍ଧୁ—
Mitra bara A chief friend; a fast friend

ମିତ୍ର ବିଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରଙ୍କର ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗ
Mitra bichheda ବିଚ୍ଛେଦ—Separation between friends.

ମିତ୍ର ବିନ୍ଦା—ସଂ. ବି. ନାମ—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ଅଷ୍ଟ ପଟ୍ଟମହିଷୀ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ
Mitra bindā One of the 8 chief queens of Srikrushna. (ଉ—ମିତ୍ରବିନ୍ଦା, ସୁନନ୍ଦା, ଶତ୍ରାଜିତ- ପ୍ରାଚୀ—ଉଦ୍ଧବସମ୍ବାଦ ।)

ମିତ୍ର ବିରୋଧ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମନୋ-
Mitra birodha ମାଳିନ୍ୟ—Quarrel among friends rupture between friends

ମିତ୍ର ଭେଦ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କଳହ
Mitra bheda ଲଗାଇ ଦେବା—Creating dissension between friends.

ମିତ୍ରୟୁ—ସଂ. ବିଣ.—(ମିତ୍ର+ଯା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ମିତ୍ରବତ୍ସଳ
Mitrayu (ଦେଖ)—Mitra batsala (See)

ମିତ୍ର ରାଜା—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା; ମିତ୍ର+ରାଜନ୍)—ଯେଉଁ ରାଜାଙ୍କ
Mitra rājā ସଙ୍ଗେ କୌଣସି ରାଜାଙ୍କର ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଥାଏ—An ally of a king.

ମିତ୍ରରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିତ୍ର—ରାଜ୍ୟ)—ମିତ୍ରରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ
Mitrarājya —The state of an ally.

ମିତ୍ରଲାଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଜଣଙ୍କୁ ମିତ୍ରରୂପେ ପାଇବା—
Mitralābha Acquisition of a person as one's friend. ୨ । ହିତୋପଦେଶ ନାମକ ସଂସ୍କୃତ ନୀତି ଗ୍ରନ୍ଥର ପ୍ରଥମ କଥା ଭାଗ—2. The title of the 1st section of the Sanscrit work Hitopadesa.

ମିତ୍ରଶକ୍ତି—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମିତ୍ର ରାଜା—
Mitrasakti An ally; an allied power.

ମିତ୍ର ଷଡ୍‌ଷ୍ଟକ—ସଂ. ବି—ବିବାହ ବିଷୟକ ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଶୁଭଯୋଗ-
Mitra shardashtaka ବିଶେଷ (ଉ—ଯଥାକ୍ରମେ କନ୍ୟାର ଓ ବରର ରାଶି, ମକର—ମିଥୁନ; କନ୍ୟା—କୁମ୍ଭ; ସିଂହ—ମୀନ; ବୃଷ—ତୁଳା; ବୃଶ୍ଚିକ—ମେଷ; କର୍କଟ—ଧନୁ ହେଲେ ମିତ୍ର ଷଡ୍‌ଷ୍ଟକ ହୁଏ)—An auspicious correlation of the zodiac signs of the bride and the bridegroom leading to a happy wedlock.

ମିତ୍ର ସପ୍ତମୀ—ସଂ. ବି—ମାର୍ଗଶିର ଶୁକ୍ଳ ୭ମୀ—The 7th day of
Mitra saptamī the bright fortnight of the month of Mārgasira.

ମିତ୍ର ସୈନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମିତ୍ରରାଜାଙ୍କ ସେନା—
Mitra sainya The army of an ally.

ମିତ୍ର ହତ୍ୟା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍)—ମିତ୍ର ବଧ (ଦେଖ)
Mitra hatyā Mitra badha (See)

ମିତ୍ରହନ୍ତା—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ମିତ୍ର+ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ)—
Mitrahantā ମିତ୍ରଘ୍ନ; ଯେ ମିତ୍ରକୁ ବଧ କରେ—
(ମିତ୍ରହନ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Murdering one's friend.

ମିତ୍ରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିତ୍ର+ଆ)—୧ । (ନାମ) ଶତ୍ରୁଘ୍ନଙ୍କ ମାତା
Mitrā ସୁମିତ୍ରା—The mother of Śatrughna and a wife of Daśaratha. ୨ । ମିତ୍ରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Mitra.

ମିତ୍ରାକ୍ଷର—ସଂ. ବି—ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ; ଯେଉଁ ଛନ୍ଦରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଚରଣର
Mitrākshara ଅନ୍ତ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣର ମେଳ ଥାଏ—Rhyme
(ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର—ବିପରୀତ) (in poetry). [ଦ୍ର—ସଂସ୍କୃତରେ ସାଧାରଣତଃ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ; ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରାଚୀନ କାବ୍ୟାଦିରେ ବହୁସ୍ଥଳରେ ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଓ ନବ୍ୟ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷରର ପ୍ରଚଳନ ଦେଖାଯାଏ । ଇଂରାଜୀ କବିଙ୍କ ଅନୁକରଣରେ ବଙ୍ଗଳାରେ ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ପ୍ରଥମେ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇଲେ । ସ୍ୱମଶଙ୍କର ଓ ରାଧାନାଥ ଓଡ଼ିଆରେ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ଚଳାଇଲେ । ଓଡ଼ିଆ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ରଚନାର ଛଟାକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗ କରି ଲୋକେ ଏପରି ସୁଦ୍ଧା କହି ଥାଆନ୍ତି 'ସଜନୀ ଗଛମୂଳେ ଭୁଲାଇଲି ଦାଆଣ୍ଟ, ତବେ ଦେଖି ମୋର ଶାଶୁ ଶରଧା ।'

ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ତିନି ପ୍ରକାର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦ ଦେଖାଯାଏ :—(୧) ପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଦୁଇ ଚରଣର ଶେଷ ଅକ୍ଷର ଓ ତତ୍ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ଅକ୍ଷରର ସ୍ୱରମାନଙ୍କର ମେଳ ଥାଏ । ଉ—ଦକ୍ଷିଣ ଦେଶେ ସ୍ୱମଗିରି ଶୋଭନ, ନିର୍ମଳ ଶୁଭ୍ର ଯହିଁ ନଦୀ ଜୀବନ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ । ତା ନାମ ଗାଇ କୁଣ୍ଡରେ; ପ୍ରୀତ ଡମରୁ ବଜାଇ ଦାଣ୍ଡରେ ଗୋ, ଘଣ୍ଟା ମାଗୁଥିବ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ ! ସଜନି ଗୋ ! ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି । (୨) ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଦୁଇ ଚରଣର କେବଳ ଶେଷ ଅକ୍ଷର ବା ସ୍ୱର ଦ୍ୱୟର ମେଳ ଥାଏ । ଉ—ହିଙ୍ଗୁଳା ଯାମିନୀରେ ମୋ ପ୍ରାଣସଖି, ବନେ ପଲଙ୍କେ ଥିଲି ମୋ କୋଳେ ଶୋଇ । ଉପେନ୍ଦ୍ରଭଞ୍ଜ । (୩) ଏକାନ୍ତର ମିତ୍ରାକ୍ଷର ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଁ ପଦ୍ୟର ଚାରି ଚରଣ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଛାଡ଼ି ଗୋଟିଏ (୧ମ ଓ ୩ୟ; ୨ୟ ଓ ୪ର୍ଥ) ଚରଣର ଶେଷ ଅକ୍ଷରର ମେଳ ଥାଏ । ଉ—ଗମ୍ଭୀର ନିଶୀଥ କାଳେ ନିଦ୍ରିତା ଧରଣୀ, ସ୍ୱପନେ ତୋ ମହାମୂର୍ତ୍ତି କରେ ଦରଶନ, ହସଇ ଆନନ୍ଦେ ଚେଣ୍ଟ ମହାନନ୍ଦେ ଧନୀ, ସୁପ୍ତ ଶିଶୁ ଦେଖି ଯେସନେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ସ୍ୱପନ । ମଧୁସୂଦନ. ଅବକାଶଚିନ୍ତା ।]

ମିତ୍ରାବରୁଣ—ସଂ. ବି (ଦ୍ୱିବଚନ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ମିତ୍ର+ବରୁଣ=ମିତ୍ରାବରୁଣ; Mitrābaruṇa ନିପାତନ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ ଓ ବରୁଣ—The Sun-god and the God of ocean.

ମିଥ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବଧ କରିବା—To kill.
Mith (root)

ମିଥଃ—ସଂ. ଅ—୧ । ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ; ପରସ୍ପର—1. Mutually. ୨ ।
Mithaḥ ଗୋପନରେ—2. In secret.

ମିଥି—ସଂ. ବି. ନାମ—ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଜନକ ରାଜା—Name of
Mithi the son of king Nimi; king Janaka.

ମିଥିଳ—ଦେ. ବି—ରାଜା ଜନକ—King Janaka. [ଉ—
Mithiḷa ଜନ୍ମକ୍ରେ ଜନକ ହୋଇଲା, ବୈଦେହ ନାମ ଯେ ବହିଲା । ମନ୍ଥନେ ମିଥିଳ ତା ନାମ, ବଢ଼େ ଅଶେଷ ଗୁଣ ଧାମ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମିଥିଳା—ସଂ. ବି (ମିଥି=ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ଲ+ଆ,
Mithiḷā ମିଥି ରାଜାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ)—ଆଧୁନିକ ତିର୍ହୁତ ବିଭାଗ (ଏଥିରେ ରାଜା ଜନକ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ) ପ୍ରାଚୀନ ବିଦେହ—The ancient country now represented by modern Tirhoot. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ ନିମି ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ମିଥି ସ୍ୱନାମାନୁସାରେ ଏ ନଗର ବସାଇ ଥିଲେ । ମିଥି ଏ ନଗରର ଜନକଜାତ ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଜନକ ହୋଇଥିଲା ଓ ତାଙ୍କ ବଂଶଧର ମିଥିଳାର ରାଜାମାନେ ଜନକ ଉପାଧିରେ ଭୂଷିତ ହେଉଥିଲେ । ଉତ୍ତରକାଳରେ ମିଥିଳା ଦେଶ ସଂସ୍କୃତ ବିଦ୍ୟାର ଅନୁଶୀଳନ ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧି ଲାଭ କରିଥିଲା—ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର. ବାଙ୍ଗଲା ଅଭିଧାନ ।]

ମିଥୁନ—ସଂ. ବି (ମିଥ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉନ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ-
Mithuna ପୁରୁଷ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ; ପ୍ରାଣୀମାନଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ—1. Couple; a pair; a male and a female. ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ତୃତୀୟ ରାଶି—2. The 3rd sign of the zodiac. ୩ । ସୌର ଆଷାଢ଼ ମାସ—3. The solar month of Āshāṛdha. ୪ । ମିଳନ; ସଂଯୋଗ—4. Conjunction. ୫ । ସ୍ତ୍ରୀପୁରୁଷ ସଙ୍ଗମ—5. Copulation; pairing; coition.

ମିଥୋଭାଷଣ—ସଂ. ବି (ମିଥଃ+ଭାଷଣ)—ଗୁପ୍ତରୂପ କଥାବାର୍ତ୍ତା—
Mithobhāshaṇa A tete-a-tete.

ମିଥ୍ୟା—ସଂ. ଅ (ମିଥ୍ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା+କର୍ମ. ଯ+ଆ)—୧ । ମିଛ;
Mithyā ଅନୃତ; ଅସତ୍ୟ କଥା—1. A fib; falsehood;
(ସତ୍ୟ—ବିପରୀତ) untruth. ୨ । ମାୟା—2. Illusion.
ସଂ. ବିଣ.—୧ । ଅସତ୍ୟ—1 Untrue; false. ୨ । କାଳ୍ପନିକ—2. Imaginary. ୩ । ମାୟାପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Delusive. ୪ । ବୃଥା—4. Fruitless; vain. ୫ । ଅବାସ୍ତବ—5. Unreal.

ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋଗ—ଦେ. ବି—ମିଥ୍ୟାରେ ଦୋଷାରୋପ ବା ଅଭିଯୋଗ—
Mithyā abhijoga False charge.
মিথ্যাঅভিযোগ मिथ्याअभियोग (ମିଥ୍ୟାଭିଯୋଗ—ସ.ରୂପ)

ମିଥ୍ୟାକଥନ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀତତ୍)—ମିଛକହିବା—
Mithyākathana Falsehood; telling a lie; lying.

ମିଥ୍ୟାକଥା—ଦେ. ବି—୧ । ମିଛବାକ୍ୟ—1. False words.
Mithyākathā ୨ । ମିଛ ବସ୍ତୁ—2. False thing.
মিথ্যাকথা मिथ्याबात ୩ । ବୃଥାକଥା—3. Fruitless thing or matter.

ମିଥ୍ୟାଚରଣ—ସଂ ବି (ମ.ପ. ଲୋ; ମିଥ୍ୟାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆଚରଣ)—୧ । କପଟାଚାର; ଅସତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର—
Mithyācharaṇa
(ମିଥ୍ୟାଚାର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Crooked or insincere conduct. ୨ । ମିଥ୍ୟାକଥନ (ସୁବଲଚନ୍ଦ୍ର)—2. Falsehood; lying.

ମିଥ୍ୟାଚାର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । କପଟାଚାରୀ—1. Of crooked conduct; hypocrite.
Mithyāchāra
(ମିଥ୍ୟାଚାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦାମ୍ଭିକ—2. Overbearing; impudent.
ମିଥ୍ୟାଚାରିଣୀ, ମିଥ୍ୟାଚାରୀ }—ସ୍ତ୍ରୀ

ମିଥ୍ୟାଚାରିତା—ସଂ. ବି (ମିଥ୍ୟାଚାରିନ୍+ଭାବ. ତା)—କପଟବ୍ୟବହାର—
Mithyāchāritā Hypocricy.

ମିଥ୍ୟାଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ଭ୍ରାନ୍ତ ବା ଅସତ୍ୟ ଧାରଣା—
Mithyājnāna False notion; wrong impression.

ମିଥ୍ୟା ଦଲିଲ୍—ଦେ.ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ଜାଲ୍ କରି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଦଲିଲ୍—False document; forged document.
Mithyā dalil
মিথ্যা দলীল मिथ्या दलील

ମିଥ୍ୟାଦୃଷ୍ଟି—ସଂ ବି—୧ । ନାସ୍ତିକତା—1. Atheism; ୨ । ଅସତ୍ୟ ଭାବ ବା ଧାରଣା—2. Heresy; false view; ୩ । ଯଜ୍ଞାଦି କର୍ମ କରିବା ଦ୍ୱାରା ସ୍ୱର୍ଗାଦି ସୁଖ ପ୍ରାପ୍ତି ହୁଏ, ଏଥିର ଅସ୍ୱୀକାର—3 Disagreement with the view that one attains heaven by the performance of vedic sacrifices.
Mithyādṛushṭi

ମିଥ୍ୟା ଧାରଣା—ସଂ. ବି—ଭ୍ରାନ୍ତବିଶ୍ୱାସ—
Mithyā dhāraṇā False belief or impression.

ମିଥ୍ୟା ନିରସନ—ସଂ. ବି (୭ମୀ ତତ୍)—ଶପଥ—
Mithyā nirasana Oath; swearing.

ମିଥ୍ୟାପବାଦ—ସଂ. ବି—ମିଥ୍ୟାରେ ଦୋଷାରୋପ—
Mithyāpabāda A false imputation; calumny.

ମିଥ୍ୟାପ୍ରତିଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବିଶ୍ୱାସଘାତକ—
Mithyāpratijna 1 Treacherous. ୨ । ଅଙ୍ଗୀକାରଭଙ୍ଗକାରୀ—2. Breaking one's promise.
(ମିଥ୍ୟାପ୍ରତିଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରମାଣ ସର୍ଜନା(ନ)—ସଂ.ବି (ତତ୍ପୁରୁଷ)—ମିଛରେ କୌଣସିବିଷୟକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରିବାପାଇଁ ଉଦ୍ଯୋଗ—Fabrication of false evidence.
Mithyā pramāṇa sarjjanā(na)

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ—ଯେ ଛେଳି ଶୋଇ ଥାଏ—
Mithyā prasupta Pretending or feigning sleep.
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରସୁପ୍ତି—ସଂ. ବି—ଛେଳି ଶୋଇବା—
Mithyā prasupti Feigned sleep.

ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମିଥ୍ୟା ଅଟେ ପ୍ରିୟ ଯାହାର)—
Mithyā priya ଯେ ମିଥ୍ୟା କହିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) Fond of lying.
(ମିଥ୍ୟା ପ୍ରିୟତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଥ୍ୟା ବାକ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମିଛ କଥା—
Mithyā bākya Falsehood.

ମିଥ୍ୟା ବାଦ—ସଂ. ବି—୧ । ମିଛ କଥା—1. Falsehood. ୨ ।
Mithyā bāda ମିଛ କହିବା—2. Telling a lie. ୩ । ମିଥ୍ୟା ଅପବାଦ—3. False imputation.

ମିଥ୍ୟା ବାଦିତା—ସଂ. ବି (ମିଥ୍ୟାବାଦିନ୍+ଭାବ. ତା)—ମିଛ କହିବାର
Mithyā bāditā ଅଭ୍ୟାସ—The habit of speaking falsehood.

ମିଥ୍ୟା ବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଥ୍ୟାବାଦ+ଇନ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mithyā bādī ମିଛୁଆ—Lying. ସଂ. ବି—ମିଛୁଆ ବ୍ୟକ୍ତି—
(ମିଥ୍ୟାବାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) A liar.

ମିଥ୍ୟା ଭାଷଣ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍)—ମିଥ୍ୟା କଥନ (ଦେଖ)
Mithyā bhāshaṇa Mithyā kathana (See)

ମିଥ୍ୟା ଭାଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମିଥ୍ୟା ବାଦୀ (ଦେଖ)
Mithyā bhāshī Mithyā bādī (See)
(ମିଥ୍ୟା ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିଥ୍ୟା ଭାଷିତା—ବି)

ମିଥ୍ୟାଭିଯୋଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ଜଣକ ନାମରେ ନାଲିସ—
Mithyābhijoga False accusation or charge.

ମିଥ୍ୟାଭିଶଂସନ—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ମିଥ୍ୟା+ଅଭିଶଂସନ—ଅପବାଦ)—୧ । ମିଥ୍ୟାପବାଦ—
Mithyābhisamsana
1. False imputation. ୨ । ମିଥ୍ୟା ନାଲିସ—2. False accusation; false charge.

ମିଥ୍ୟା ଶପଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ହଲପ କରିବା—
Mithyā śapatha Perjury.

ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—କୌଣସି ମିଥ୍ୟା ବିଷୟରେ
Mithyā sāksha ବିଚାରାଳୟରେ ଜବାନବନ୍ଦି ଦେବା—Perjury; giving false evidence.

ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମ. ପ. ଲୋ) ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ସାକ୍ଷୀ)—
Mithyā sākshī ଯେଉଁ ଲୋକ ବିଚାରାଳୟରେ ମିଛ କଥା କହେ—A perjurer; a perjured witness.

ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷି(କ୍ଷି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷୀ)—୧ । ଯେଉଁ ସାକ୍ଷୀ ମିଛ କଥା କହେ—1. A lying witness; a perjured witness.
Mithyā sākhi(kshi)
মিথ্যা সাক্ষী
झूठी गवाही, मिथ्या साक्षी ୨ । ମିଥ୍ୟା ସାକ୍ଷ୍ୟ—2. False evidence; perjury.
(ମିଥ୍ୟା ହଲପୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଥ୍ୟା ସୁକୃତ—ଦେ. ବି—କୌଣସି ମିଛ ବିଷୟରେ କରିବା ଶପଥ—
Mithyā sukṛuta Perjury; false statement on oath.

মিথ্যা শপথ **मिथ्या हलफ** (ମିଥ୍ୟା ହଲଫ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଥ୍ୟା ସମ୍ବାଦ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମିଛରେ ହେବା, ରଟାଇବା
Mithyā sambāda ବା ଶୁଣାଯିବା ଖବର—1. False information.

ମିଥ୍ୟୁକ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମିଥ୍ୟା + ଉକ)—ମିଛୁଆ—
Mithyuka Lying; given to lying.
(ମିଥ୍ୟୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ)

ମିଥ୍ୟୋତ୍ତର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା) (ମକଦ୍ଦମା ବା ଅଭିଯୋଗ ସମ୍ବନ୍ଧେ)—
Mithyottara ଚତୁର୍ବିଧ ଉତ୍ତର ବା ଜବାବ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ; ଯାହିଁ ଜବାବ (ଯଥା—ବାଦୀଙ୍କ ଉକ୍ତି ମିଥ୍ୟା, ମୁଁ ଏହା ଜାଣେ ନାହିଁ; ମୁଁ ଏହା କରନାହିଁ; ମୁଁ ସେଠାରେ ନ ଥିଲି; ଏହିପରି ଉତ୍ତର)—A reply embodying a denial of the plaintiff's claim.

ମିଥ୍ୟୋପଚାର—ସ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଉପକାର କରିବାର ଛଳନା—
Mithyopachāra Pretended friendly service.

ମିଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗର୍ବିତ ହେବା—1. To be proud. ୨ ।
Mid(root) ବିନୀତ ହେବା—2. To be humble. ୩ । ସ୍ନିଗ୍ଧ ବା ତୈଳଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be oily or smooth. ୪ । ଦ୍ରବ ହେବା; ଗଳିତ ହେବା—4. To be melted; to be liquefied. ୫ । ତେଲ ବୋଳିବା—5. To anoint with oil. ୬ । ସ୍ନେହ କରିବା—6. To love. ୭ । କୋମଳ ହେବା—7. To be softened.

ମିନ—ଗ୍ରାଦେ· (ସମ୍ବଲପୁର) ବଣ. (ତୁଳ. ହି. ମହୀନ)—ଅତି
Mina ସୂକ୍ଷ୍ମ; ବାରିକ୍—Very fine.

ମିନତି—ଦେ. ବି (ସ. ବିନତି)—ବିନୟପୂର୍ବକ ପ୍ରାର୍ଥନା—
Minati মিনতি **मिनति** Entreaty.

ମିନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୀନା = ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ; ତୁଳ. ଇଂ. ଏନାମେଲ୍;
Minā ଧାତୁର ଦେହରେ ନେଳ ପଥର ବା ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଅସ୍ୱଚ୍ଛ
মিনা କାଚ ଚଢ଼ାଇବା)—୧ । ଧାତୁପଦାର୍ଥ ଉପରେ ବିନ୍ୟସ୍ତ
मिना ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର କାଚ ପରି ମସୃଣ ପୁଟବିଶେଷ; ଧାତୁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ପୁଟ ଦେବା କାରିଗିରି—1. Enamel; enamelling. [ଉ—ସୁନା ପଟା ଖୋଳା ବାହାର ମର୍କତ ମିନା ଫୁଲ୍ଲା ଲଗି ଝଳଇ—ଉଣ୍ଡ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] [ଉ—କାଶ୍ମୀର ଓ ରାଜପୁତାନାର ଜୟପୁର ଅଞ୍ଚଳ ମିନା କାରିଗରି ନିମନ୍ତେ ବିଖ୍ୟାତ ।] ୨ । ଏକ ଧାତୁ ଉପରେ ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ପୁଟ ଦେବା; ଧାତୁ ଉପରେ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ଅନ୍ୟ ଧାତୁର ଲେପ ଦେବା—2. The act of gilding. ୩ । ସୁନା କାମ ଉପରେ ଅସ୍ୱଚ୍ଛ କାଚର ବା ନାନା ବର୍ଣ୍ଣର ମଣି ବସାଇବା, ଜଡ଼ାଉ ବା ଖୁନ୍ଦନ କାମ—3. Overlaying or plating or setting of gold ornaments with gems etc. [ଉ—ସୁନା ଲଗିବାରେ ମୀନା ପରି କଲା ହୀନାଶାସ୍ତ୍ରୀ ଯନ୍ତ୍ରେ ଚିତ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] [ଉ—ପଞ୍ଜାବ, ଜୟପୁର ଓ ଆଗ୍ରାରେ ଏହି କାମ ହୁଏ; ପୁଣି ମାନ୍ଦ୍ରାଜ ଖୁନ୍ଦନ କାମର କାରିଗରି ପାଇଁ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ।] ୪ । ନୀଳରତ୍ନବିଶେଷ—4. A kind of blue gem. ୫ । ପାନପାତ୍ରବିଶେଷ; ମଦ୍ୟପାତ୍ରବିଶେଷ—5. A kind of goblet; a decanter. ୬ । ମିହ୍ନା (ଦେଖ)—6. Mihnā (See) ୭ । କମିଆଁ (ହି. ଣ)—7. Witchcraft; sorcery.

ମିନା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସୁନା ଅଳଙ୍କାର ଉପରେ ଜଡ଼ାଉ କାମ
Minā kariba କରିବା—1. To set or overlay
মিনা করা (বসান) ornaments with gems or layers
मिना करना of enamel. ୨ । ଅନ୍ୟ ଧାତୁ ଉପରେ (ମିନା ଫୁଙ୍କିବା, ମିନା ବସା(ଏ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସୁନାର ବା ରୁପାର ଗିଲ୍ଟ କରିବା—2. To gild ornaments.

ମିନା କାମ(ରି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୀନାକାରୀ)—୧ । ମିନା ୧, ୨,
Minā kāma(ri) ୩ (ଦେଖ)—1. Minā 1, 2, 3 (See)
মিনার কায, মিনা বসান ୨ । ମିନା କାମ କରି ଯାଇଥିବା
मिनाकारी ଦ୍ରବ୍ୟ—2. Any enamelled or gilt or gem-set article.

ମିନାକାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୀନାକାର୍)—ରୁପା ଓ ସୁନା ଉପରେ
Minākāra ରଙ୍ଗଚଙ୍ଗଥିବା ପୁଟ ଦେବା କାରିଗର—An artisan
মিনাকার **मीनाकार** who can enamel or gild metals.
(ମିନା କାରିଗର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିନାର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମ[ମୀ]ନାର୍; ତୁଳ. ସ. ମନ୍ଦିର)—ମନ୍ଦିରର
Minār ଉପର ଶୀର୍ଷଦେଶ; ଗମ୍ବୁଜ—Spire; minaret.
মিনার **मिनार**

ମିନିଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିନିଟ୍)—୧ । ଏକ ଘଣ୍ଟାର ୬୦ ଭାଗରୁ
Minit ଏକ ଭାଗ; ପ୍ରାୟ ୨୩ ପଳ ସମୟ—1. A minute
মিনিট of time. ୨ । କୋଣର ଏକ ଡିଗ୍ରିର ୬୦ ଭାଗରୁ
मिनट ୧ ଭାଗ—2. A minute of a degree of an
(ମିନଟ, ମଣ୍ଟ, ମିଣ୍ଟି—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) angle. ୩ । (ଇଂ. ମିନିଟ୍ସ୍) ସଭାର ଅଧିବେଶନରେ କାର୍ଯ୍ୟ ବିବରଣ—3. The minutes of a meeting.

ମିନିଟ୍ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମିନିଟ୍ + ସ. କଣ୍ଟକ)—ଘଣ୍ଟାରେ
Minit kantā ମିନିଟ ସୂଚକ ଲୌହ ଶଲାକା—Minute-
মিনিট কাঁটা **मिनट काँटा** hand of a clock.
(ମିନିଟ୍ କାଣ୍ଟ—ବୈଦେଶିକରୂପ; ମିନିଟ କଣ୍ଟା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମିନିଟ୍(ସ୍) ବୁକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିନିଟ୍ସ୍ ବୁକ୍)—ଅଧିବେଶନ-
Minit(ts) buk ମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ ବିବରଣ ଯେଉଁ ବହିରେ ଲେଖା
মিনিট বুক ଯାଏ; ପ୍ରୋସିଡିଙ୍ଗ୍ ବହି—The minutes-book
मिनिट बुक of an association.

ମିନି ଟୋଲି—ଦେ. ବି (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ସୁନାର ଗୋଲକାର ଉପରେ
Mini tola ଗାର ଗାର ଚିହ୍ନ ଭୁଟିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଠସା—
A mould to produce carved lines on golden balls of ornaments.

ମିନଶ (ଶି)ନି—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୀନଶନି)—ମହର୍ଘକାଳ; ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ—
Minita(ŝi)ni Famine; time of scarcity or rise
मीनशनि मीनशनि in prices.

ମିନିସ(ସି)ପାଲ୍(ଲି)ଟି ଇତ୍ୟାଦି—ଗ୍ରା. ବି—ମିଉନିସିପାଲିଟି ଇତ୍ୟାଦି
Minis(si)pal(li)ti (etc.) (ଦେଖ) Miunisipaliti
(etc) (See)

ମିବାର(ଡ଼)—ଦେ. ବି (ନାମ)—ରାଜସ୍ଥାନର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ପ୍ରାଚୀନ ଦେଶୀୟ
Mibara(rda) ରାଜ୍ୟବିଶେଷ—Name of ancient Indian
मिवार मेवाड State in Rajputana. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ
ଏହାର ରାଜଧାନୀ ଚିତୋର ଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ଏଥିର
ରାଜଧାନୀ ଉଦୟପୁର; ଏ ରାଜ୍ୟର ଆଧୁନିକ ନାମ ଉଦୟ-
ପୁର; ଏଥିର ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ମହାରାଣା; ଏ ରାଜ୍ୟର
କ୍ଷେତ୍ରଫଳ ୧୨୬୯୧ ବର୍ଗ ମାଇଲ।

ମିବାରର ଶିଶୋଦୀୟ ରାଜପୁତବଂଶୀୟ ମହାରାଣା
ଭାରତ ଇତିହାସରେ ଖୁବ୍ ବୀରତା ଦେଖାଇଥିବା ପାଇଁ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ। ଏ ରାଜବଂଶ ୭୨୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ବାପ୍ପାରାଓଙ୍କଦ୍ୱାରା
ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା, ଏଥିର ରାଜଧାନୀ ଚିତୋର ଥିଲା। ପୂର୍ବେ
ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ ଶତାବ୍ଦିରେ ଏ ରାଜାମାନେ ଅଲ୍ଲାଉଦ୍ଦିନ୍
ଖିଲଜୀ ଓ ବାହାଦୁର ସାହାଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିଥିଲେ।
ମହାରାଣା କୁମ୍ଭ ମାଳବ ଓ ଗୁଜରାଟର ରାଜାମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ
କରି ଚିତୋରରେ କୀର୍ତ୍ତିସ୍ତମ୍ଭ ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ। ମହାରାଣା
ସଂଗ୍ରାମ ସିଂହ ଓ ଉଦୟସିଂହ ଅକବରଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର
ନ କରିବାରୁ ଅକବର ପାଞ୍ଚମାସବ୍ୟାପୀ ଅବରୋଧ ପରେ
୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଚିତୋର ଦୁର୍ଗକୁ ଅଧିକାର କଲେ।
ମହାରାଣା ଉଦୟସିଂହ ଆରାବଳୀ ପର୍ବତକୁ ଯାଇ ସେଠାରେ
ରହିଲେ। ତାଙ୍କ ପୁଅ ପ୍ରତାପ ସିଂହ ମଧ୍ୟ ମୋଗଲଙ୍କ
ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ନାହିଁ। ସେ ପ୍ରଥମେ ମୋଗଲ
ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କଦ୍ୱାରା ପରାସ୍ତ ହୋଇ ଶେଷରେ
ଜୟଲାଭ କରି ତାଙ୍କ ପିତାଙ୍କ ନାମରେ ଉଦୟପୁର ନାମକ
ନୂଆ ରାଜଧାନୀ ବସାଇଲେ। ୧୬୧୪ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କ
ପୁତ୍ର ଅମର ସିଂହ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର
କଲେ—ପ୍ରୋଥେରୋ ସାହେବଙ୍କ ଇତିହାସ।]

ମିମଙ୍କ୍ଷା—ସଂ. ବି (ମସ୍ଜ୍ ଧାତୁ=ବୁଡ଼ିବା+ସନ୍ ବା ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+
Mimankshā ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—ବୁଡ଼ିବାର ଇଚ୍ଛା—A wish to
plunge or dive.

ମିମଙ୍କ୍ଷୁ—ସଂ. ବଣ (ମସ୍ଜ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—ବୁଡ଼ିବାକୁ
Mimankshu ଇଚ୍ଛୁକ—Wishing to plunge.

ମିମନ୍ଥିଷା—ସଂ. ବି (ମନ୍ଥ୍ ଧାତୁ+ସନ୍ ବା ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ଦ୍ୱିତ୍ୱ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Mimanthishā ଅ)—୧। ମନ୍ଥନ କରିବା ଇଚ୍ଛା—1. A
wish to churn. ୨। ବଧ ବା ବିନାଶ କରିବା
ଇଚ୍ଛା—2. A wish to destroy or kill.

ମିମନ୍ଥିଷୁ—ସଂ. ବଣ (ମନ୍ଥ+ସନ୍+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ+କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧।
Mimanthishu ମନ୍ଥନେଚ୍ଛୁ—1. Wishing to churn.
୨। ବଧେଚ୍ଛୁ—2. Wishing to destroy.

ମିମା(ମାଂ)ସା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୀମାଂସା)—ମୀମାଂସା—
Mimā(mām)sā মিমাংসা मीमांसा Disposal of a matter.

ମିମିକ୍ଷା—ସଂ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+ସନ୍. ଅ+ଆ)—
Mimikshā ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାର ଇଚ୍ଛା; ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗେଚ୍ଛା—Desire
(ମିମିକ୍ଷୁ—ବଣ) to pass urine.

ମିର—ବୈଦେ. ବି (ଫା=ସର୍ଦ୍ଦାର; ପ୍ରଧାନ; ନେତା)—୧। ମୁସଲ-
Mir মির मीर ମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲଗିବା ଉପାଧିବିଶେଷ—
1. A title prefixed to the name of
Mahomedans. ୨। ମୁସଲମାନ୍ ସୈୟଦ ଜାତିର
ଉପାଧି—2. The title of Syeds amongst
the Mahomedans. ୩। ମୁସଲମାନଙ୍କ ଧର୍ମଗୁରୁଙ୍କ
ଉପାଧି—3. Title of Mahomedan priests or
preceptors. ୪। ସର୍ଦ୍ଦାର; ନେତା—4. Head-
man; leader. ୫। ଗଞ୍ଜପାର ବା ତାସ୍‌ଖେଳର ସାହେବ
ତାସ୍—5. The King card in the game of
cards. ୬। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପ୍ରତି-
ଯୋଗିତାରେ ଯେ ବାହାଦୁରି ଦେଖାଏ—6. (figura-
tive) A person who is the winner or
first man amongt competitors.

ମିର୍ କାସିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ଇଂରେଜମାନଙ୍କ ମନୋନୀତ
Mir kāsim ବଙ୍ଗଦେଶର ଦ୍ୱିତୀୟ ନବାବ—Name of a
মির কাশিম Nawab of Bengal. [ଦ୍ର—ମିର୍ କାସିମ୍
मीर कासीम ମିରଜାଫରଙ୍କର ଜୋଇଁ ଥିଲେ। ଇଂରାଜମାନେ
ଖ୍ରୀ. ୧୭୬୦ ସାଲରେ ମିରଜାଫରଙ୍କୁ ବଙ୍ଗର ନବାବ ପଦରୁ
ତଡ଼ି ଏହାଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ। ଏ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ ବର୍ଦ୍ଧମାନ,
ମେଦିନୀପୁର ଓ ଚଟ୍ଟଗ୍ରାମ ଜିଲ୍ଲାମାନ ଦେଲେ ଓ ମୁଙ୍ଗେରଠାରୁ
ମୁର୍ଶିଦାବାଦକୁ ରାଜଧାନୀ ଉଠାଇ ନେଲେ। ପରେ ଏହାଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ଇଂରାଜଙ୍କର ବିବାଦ ହେବାରୁ ଏ ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
ସାହା ଅଲମ ଓ ଅଯୋଧ୍ୟାର ନବାବ ସାଅଦତ୍ ଖାଁଙ୍କ
ସଙ୍ଗେ ମିଳି ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରି ଖ୍ରୀ. ୧୭୬୪ ରେ
ବକ୍ସାରଠାରେ ପରାସ୍ତ ହେଲେ ଓ ଇଂରାଜମାନେ
ଏହାଙ୍କୁ ପଦଚ୍ୟୁତ କରି ପୁଣି ମିରଜାଫରଙ୍କୁ ବଙ୍ଗର ନବାବ
କଲେ। ପ୍ରୋଥେରୋ, ଭାରତ ଇତିହାସ।]

ମିର(ରି)କିଟିଆ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମର୍କଟ)—କୃଶ; କ୍ଷୀଣ—Emaciat-
Mir(ri)kitiā ed. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ମୃତାଶୌଚ—
মরকুটে Impurity due to the death of a relative.
मिरकिटिआ (ଛୁତକଥା—ବଦଶୋଚ)

ମିର(ରି)ଗଚରା—ଦେ. ବି—୧। ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ—1. Grewia
Mir(ri)g-charā Rotundifolia (tree). ୨। କ୍ଷେତ ବନ୍ଧା
कलतामन ଗଛବିଶେଷ—2. Grewia Elastica; Grewia
Rothie (shrub).

ମିର(ରି)ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମିର୍ଢ଼ା (ଦେଖ)
Mir-(ri)gā Mirdha (See)

ମିର(ର, ରି)ଚ୍ଚା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) (ଭୁଲ. ହି. ମିର୍ଚ୍ଚା)—
Mir(ra, ri)chā ଲଙ୍କାମରିଚ—Chilly; red pepper.

ମିର ଜାଫର—ବୈଦେ. ବ. ନାମ—ଇଂରେଜଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମନୋନୀତ ବଙ୍ଗ
Mir jāphar ଦେଶର ପ୍ରଥମ ନବାବ—Name of a Nawab
मिर जाफर of Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କୁ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ
मीर जाफर କମ୍ପାନୀଙ୍କ ସେନାପତି କ୍ଲାଇବ୍ ସିରାଜ୍‌ଉଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ
ପରେ ବଙ୍ଗଳାର ନବାବ କରିଥିଲେ । ଏ ଇଂରାଜମାନଙ୍କୁ
ସିରାଜୁଦ୍ଦୌଲାଙ୍କ କଲିକତା ଅବରୋଧ ପାଇଁ ଗତିପୂରଣ
ସ୍ୱରୂପ ୧ କୋଟି ୭୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କା ଦେଲେ । ପରେ ଏ
ଡଚ୍‌ମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଇଂରେଜଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର
କଲେ ଓ ଇଂରାଜମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ସିଂହାସନଚ୍ୟୁତ କଲେ ଏବ
ଏହାଙ୍କ ଜୋଇଁ ମିର୍ କାସିମ୍‌ଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ । ପରେ
ଇଂରାଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ ମିର୍ କାସିମଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ ହେବାରୁ
ଇଂରାଜମାନେ ପୁଣି ମିର୍ ଜାଫରଙ୍କୁ ନବାବ କଲେ ଓ
ଖ୍ରୀ ୧୭୬୫ ରେ ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ହେବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଅନ୍ତର
ପୁଅ ନାଜମ୍‌ଉଦ୍ଦୌଲା ବଙ୍ଗର ନବାବ ହେଲେ ।
ସ୍ତ୍ରୋଥେରେଇତିହାସ ।]

ମିର୍ ଜୁମ୍‌ଲା—ବୈଦେ. ବ. ନାମ—ସମ୍ରାଟ ଅଉରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ଅଧୀନ ସେନା-
Mir jumlā ପତି ଓ ସୁବେଦାର୍—Name of a general and
मिर जुमला governor under Emperor Aurangjib.
मीर जुमला [ଦ୍ର—ଏ ପ୍ରଥମେ ଗୋଲକୁଣ୍ଡାର ରାଜା ଅବ୍‌ଦୁଲ୍ଲା କୁତବ୍-
ସାହାଙ୍କ ମନ୍ତ୍ରୀ ଥିଲେ । ରାଜାଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମନୋମାଳିନ୍ୟ
ଘଟିବାରୁ ଏ ପଳାଇ ଯାଇ ଅଉରଙ୍ଗଜେବ୍‌ଙ୍କଠାରେ ଶରଣା-
ପନ୍ନ ହୋଇ ସମ୍ମାନିତ ହେଲେ । ଅରଙ୍ଗଜେବ୍ ଏହାଙ୍କୁ
ବଙ୍ଗର ସୁବାଦାର୍ କରିଥିଲେ । ଏ କୁଚବିହାର ଓ
ଅସାମକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଅଧିକାର କରିଥିଲେ; ଏହାଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ
ଖ୍ରୀ ୧୬୬୩ ରେ ଘଟିଥିଲା । ସ୍ତ୍ରୋଥେରେ-ଇତିହାସ]

ମିର୍ ବହରୀ—ବୈଦେ. ବ (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ନୌସେନାଧ୍ୟକ୍ଷ
Mir bahari The commander of the navy during Mahomedan rule.

ମିର୍‌ବାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବାଦସାହାଙ୍କୁ
Mir-bār ଭେଟିବାକୁ ଯିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପରୀକ୍ଷା କରିବା କର୍ମଚାରୀ—
An officer who used to examine persons going to appear before the Emperor.

ମିର୍ ମଂଜିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା.) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ସେନାମାନେ
Mir mamjil ପଡ଼ିଥିବା ସ୍ଥାନରୁ ଚିକିତ୍ସା ସମସ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ
କର୍ମଚାରୀ—Commissary General.

ମିର୍ ମଜ୍‌ଲିସ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ସଭାପତି—President of an
Mir majlis assembly or gathering.

ମିର୍ ମହଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବ (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବଜାରର
Mir mahallā ସରଦାର; ଚୌଧୁରୀ—The headman of
a bazar or particular quarter of a town.

ମିର୍ ମୁନ୍‌ସୀ—ବୈଦେ. ବ. (ଫା)—ହେଡ଼-ମୋହୋରର୍—
Mir munsi **मीर मुंसी** Head clerk.

ମିର୍ ଶିକାର୍—ବୈଦେ. (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ ଅମଳ)—ବାଦସାହାଙ୍କ
Mir sikār ଶିକାରର ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
मीर शिकार The principal officer in charge of
the arrangements for the royal hunt.

ମିର ସାମାନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା) (ମୁସଲମାନ ରାଜତ୍ୱ)—ବାଦସାହାଙ୍କ
Mir sāmān ପାକଶାଳାର ବ୍ୟବସ୍ଥାକାରୀ ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
मीर सामान The superintendent of the royal
cook-room.

ମିର୍‌ଧା—ଦେ. ବ (ଜାହାଜଅ ଭାଷା)—ଜାହାଜର ଖଲାସିମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର
Mirdhā ଓ ଗୋଦାମରକ୍ଷକ—Head of the menials
in or purser of a ship. (ଦ୍ର—ଶବ୍ଦର
ବେହେରା ମିର୍ଦ୍ଧା ପେଟରେ ଗୋଟାଏ ଗ୍ରାସ ଯୋଗାମିଗା
(ମିର୍ଧା (ର୍ଦ୍ଧା)—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଡ଼ାଏ ଗୋଇଠା ମାଉଥିଲା ।
ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ)

ମିର(ରି)ଧା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମିର୍‌ଦାହ୍)—ଗ୍ରାମାଧିକାରୀ; ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ-
Mir(ri)dhā Headman of a village.
मिर्धा **मोडड**

ମିର୍(ରି)ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ସ୍ର. ଭୂରି ସୁଗନ୍ଧ)—ଭୁରୁଶୁଙ୍ଗା
Mir-(ri)singā (ଦେଖ)—Bhurusungā (See)
[ମେର ଶିଙ୍ଗା, ମୁର୍(ରୁ)ଶୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଗିଆ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
ତେ. ଅବାବାସ୍

ମିରା—ସ୍ର. ବ—୧ । ମୂର୍ବା (ହ୍ର. ଗ) (ଦେଖ)—1. Mūrbā (See)
Mirā ୨ । ମଦିରା (ହ୍ର. ଗ)—2. Wine.

ମିରାସ୍‌ଦାର୍—ପ୍ରାଦେ(ଗଞ୍ଜାମ) ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମିରାସ୍=ଉତ୍ତ-
Mirās-dār ରାଧିକାର ରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ପୈତୃକ ସମ୍ପତ୍ତି+ଦାର୍)—
मिरासदार ଗ୍ରାମର କାନୁନଗୋ କର୍ମ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରଙ୍କଠାରୁ
मिरासदार ବା ରାଜାଙ୍କଠାରୁ ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଜାଗିର ପାଇଥିବା
କର୍ମଚାରୀ; ରାଉତ୍ କରଣ;[ଦ୍ର—ଏମାନେ ପ୍ରଜାଙ୍କଠାରୁ ରାଜସ୍ୱ
ଅଦାୟ କରନ୍ତି, ଜନ୍ମ ମୃତ୍ୟୁ ତାଲିକା ରଖନ୍ତି ଓ ଗ୍ରାମର ରାଜ-
ସ୍ୱ କର୍ମ ଓ ହିସାବ ଲେଖାଲେଖି କରନ୍ତି)—A hereditary village Kanungo in the district of
Ganjam in Orissa

ମିରି—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବ—ଲଙ୍କା ମରିଚ—
Miri Chilly, red pepper.

ମିରିକାଲି—ଦେ. ବ. (ସ୍ର. ମୃଗଲ)—ସ୍ୱାଦୁଜଳୀୟ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଛୋଟ
Mirikāli ମାଛ—A kind of fresh water fish; Chirrhina Mrigala. [ଦ୍ର—ଏହା ରୋହି ମାଛଠାରୁ
मिर्गेल, मृगेल
मृगेल ଲମ୍ବରେ ଛୋଟ ଓ ଏହାର କାତିର ଦାଢ଼ ଈଷତ୍ କୃଷ୍ଣ
(ମିର୍କାଲି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଣ୍ଣ ।]

ମିରିଗ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ୍ର. ମୃଗ)—ମୃଗ—Dear.
Miriga (ଦ୍ର—ଶୁଅ, ସାରି, ମିରିଗମାନଙ୍କ ସବୁଗ । କୃଷ୍ଣଚିନ୍ତ.
(ମିର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମିର୍ଗୀ,ମିର୍ଗି(ର୍ଗୁ)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ମହାଭାରତ. ବନ ।)
मृग, हरिन, मिग **मिरग, हरन**

ମିରଗ(ଗି) ଛାଲ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମୃଗ ଚର୍ମ)—ମୃଗ ଚର୍ମ—
Miriga(gi) chhāla Deer hide.
মৃগ ছাল मिरग छाल(ला)

ମିରଗ (ଗି) ଲେ (ଲ) ଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବ—ମୃଗର ବିଷ୍ଠାଗୋଲକ—The
Miriga(gi)le(la)ṇḍi globules of the dung of the deer.
মৃগের লেদি ପ୍ରାଦେ. (ଖୋରଧା ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ହାଣୁଅ ବା
मिरग नेडी ହାଡ଼ୁଅ କାଠ ବିଶିଷ୍ଟ ଏକ ପ୍ରକାର ଛାମୁଡ଼ିଆ ବୁଦା—
Gnelum Sanden (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ର ଛଅ ଇଞ୍ଚଠାରୁ ଆଠ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ ଓ ୨ ଇଞ୍ଚଠାରୁ ୪ ଇଞ୍ଚ ଓସାର ହୋଇଥାଏ ।]

ମିରଗା କୋଲି—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଅମିଳା କୋଳି;
Mirigā koḷi [ଦ୍ର—ଏହା ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଅମ୍ଳ କରି ଖିଆଯାଏ—A kind of wild edible plum of acid taste.]

ମିରଗାଣି ଡମ୍ବ—ପ୍ରାଦେ (ଜୟପୁର) ବ—ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ
Mirigāṇi ḍamba —A low untouchable class in Jeypore (Dist. Vizag).

ମିରଗି ରୋଗ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମୃଗୀ ରୋଗ)—ଅପସ୍ମାର—
Mirigi roga মৃগী; মির্গি मिरगी Epilepsy.

ମିରଗିଡ଼ା—ଦେ. ବଣ—ମୁରକୁଟିଆ (ଦେଖ)
Mirigirḍā (ମିରଗଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Murkutiā (See)

ମିରଜା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୀର୍ଜା=ମୀର ବା ଅମୀରଙ୍କ ପୁତ୍ର)—
Mirijā ୧। ମୁସଲମାନ୍ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଉପାଧିବିଶେଷ—
(ମିର୍ଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A title of noble Mahomedans.
মির্জা ୨। ରାଜକୁମାର—2. Prince. ୩। ମୋଗଲ୍‌ମାନଙ୍କ
मीरजा ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—3. A family-title amongst the Moghuls. ୪। ତୈମୁର ବଂଶର ରାଜକୁମାରଙ୍କ ଉପାଧି—4. A title of the princes of Taimur's dynasty.

ମିରଜା(ଜେ)ଇ—ଦେ. ବ (ଫା. ମିର୍ଜାଇ)—୧। କୁର୍ତ୍ତା—
Mirijā(je)i 1. Coat. ୨। ତୁଳାଭରା କୁର୍ତ୍ତା—
ମିରଜେଇ } ଅନ୍ୟରୂପ 2. A cotton-stuffed coat
ମିର୍ଜାଇ [ଦ୍ର—ଏ କୁର୍ତ୍ତାର ପୁରା ହାତ ଥାଏ,
মির্জাই ଏହା ବେକଠାରୁ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ ଓ ଏଥିର
मिरज(जा)ई ଦୁଇ ପାଖରୁ ଡୋରି ବନ୍ଧା ହୋଇ ଏହା ବନ୍ଦ କରାଯାଏ ।]
[ଉ—ସାହେବଙ୍କ ମିରଜେଇ କେମନ୍ତ ଭଲ ଲାଗିବ କାହିଁ । ରାଧାନାଥ. ବିବେକୀ ।]

ମିରଧା—ପ୍ରାଦେ (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ବ (ଫା. ମିର୍ଦାହ୍—ପ୍ରଧାନ
Miridhā ବ୍ୟକ୍ତି)—ଗେଧ—Male monkey; the male head of a group of monkeys.
ଦେ. ଓ ବୈଦେ. ବ—ମିର୍ଧା (ଦେଖ)—Mirdhā (See)

ମିଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମିଲ୍)—ଲୁଗାଅଟାର କଳ—Cotton
Mil মিল मिल mill; flour-mill etc.
[ଦ୍ର—ଯେଉଁ କଳରେ ଯେଉଁ କାମ ବା ବସ୍ତୁର ବ୍ୟବହାର ହୁଏ ସେହି ବସ୍ତୁର ଇଂରାଜୀ ନାମ ପରେ ଏ ଶବ୍ଦ ଲାଗେ । ଯଥା—ଜୁଟ୍‌ମିଲ୍=ଝୋଟକଳ; ରାଇସ୍‌ମିଲ୍=ଚାଉଳକଳ; ୱିଣ୍ଡମିଲ୍=ବାୟୁଚାଳିତ କଳ; ଫ୍ଲୋରମିଲ୍=ଅଟାପେଶାକଳ ହାଣ୍ଡ ମିଲ୍=ହାତଚଲା କଳ; କ୍ଲଥ୍‌ମିଲ୍=ଲୁଗାବୁଣା କଳ, କଟନ୍‌ମିଲ୍=ତୁଳାରୁ ସୂତା ଅଟ କାଟିବା କଳ ।]

ମିଲ୍‌କ(କ୍ୟା)ତ୍—ବୈଦେ. ବ—ମିଲ୍‌କତ୍ (ଦେଖ)—Milikat,
Mil-ka(kya)t (ମିଲ୍‌କିଅତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) (See)

ମିଲ୍ ଲୁଗା—ଦେ. ବ—କଳବୁଣା ଲୁଗା—Mill-made cloth.
Mil-lugā মিলকাপড় मिलकपडा

ମିଳ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ମିଳିତ ହେବା—1. To mix. ୨। ସଂଯୁକ୍ତ
Miḷ (root) ହେବା—2. To be joined or attached to. ୩। ସାକ୍ଷାତ କରିବା; ଭେଟିବା—3. To meet. ୪। ଏକମତ ହେବା—4. To agree. ୫। ତୁଲ୍ୟ ହେବା; ଖାଦ୍‌ଖାଇବା—To tally with.

ମିଳ୍—ଦେ. ବ (ସ. ମିଳ୍ ଧାତୁ)—୧। ମେଳ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
Miḷ 1. Friendship. ୨। ସଂଯୋଗ—2. Conjunction.
মিল ୩। ଭେଟ—3. Meeting. ୪। ଐକ୍ୟ; ଏକତା—
मेल 4 Unity; sameness. ୫। ସମତା—5. Similarity.

ମିଳ୍ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଐକ୍ୟ ହେବା; ମେଳ ହେବା—
Miḷ khāibā মিলখাওয়া मेल खाना To tally.

ମିଳ୍‌ମାଲ୍—ଦେ. ବ—ବିବାଦର ଆପୋଷରେ ମୀମାଂସା—
Miḷ-māl Amicable settlement of a dispute;
মিটমাট मेलजोल reconciliation.

ମିଳ(ଳ, ଲି)ମିଳା—ଦେ. ବ—କ୍ଷୁଦ୍ର ବସନ୍ତ ରୋଗ; ବିସ୍ଫୋଟକ ରୋଗ
Miḷ(la, li)miḷā ବିଶେଷ—Measles; ham; Morbilli; mamern; roseola. [ଦ୍ର—
মিলি(ল)মিলা(লে)হাম ପ୍ରଥମେ ଜ୍ୱର ହେବା ପରେ ଦେହରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଲାଲ
दामस ଫୋଟକମାନ ଏ ରୋଗରେ ବାହାରି ଯାଏ ଓ ଅଳ୍ପଦିନ ପରେ ଏ ବ୍ରଣମାନ ଦେହରେ ମିଳେଇ ଯାଏ ।]

ମିଲ୍‌ବା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମିଳିବା (ଦେଖ)
Milbā Miḷibā (See)

ମିଳ—ସ. ବ (ମିଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧। ମିଳନ; ସଂଯୋଗ—
Miḷa 1. Union. ୨। ସମ୍ମତି—2. Consent. ୩। ଐକ୍ୟ—3. Oneness; unity. ୪। ସମତା—4. Similarity. ୫। ମତୈକ୍ୟ—5. Agreement.

ମିଳଣ—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମିଳନ)—ମିଳନ (ଦେଖ)
Miḷaṇa মিলন मिलन Miḷana (See)

ମିଳଣ ଠାଁ(ଆଁ)—ଦେ.ବ (ସ. ମିଳନସ୍ଥାନ)—ଦେବତାଙ୍କ ମିଳନ ସ୍ଥାନ
Miḷaṇa ṭhāṇā(āñ) —A place where idols from
মিলন স্থান various localities are brought
मीलनेका जगह for common worship.

ମିଳନ—ସ. ବ (ମିଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧। ମିଶ୍ରଣ—1.
Miḷana Mixing. ୨। ଐକ୍ୟ—2. Unanimity;

agreement; unity. ୩ । ସ୍ପର୍ଶ—3. Touch. ୪ । ସଂଯୋଗ—4. Conjunction; contact; union. ୫ । ମିଶାଣର—5. Rhyme. ୬ । ଭେଟ—6. Meeting; encounter. ୭ । ସମତା; ସାଦୃଶ୍ୟ—7. Resemblance; similarity; accordance; consistency; likeness. ୮ । ତୁଳନା; ଉପମା—8. Comparison. ୯ । ବନ୍ଧୁଭାବସ୍ଥାପନ—9. Establishment of friendly relationship. ୧୦ । ପ୍ରାପ୍ତି—10. Obtaining; receipt. ୧୧ । ଘଟନ—11. Happening.

ମିଳା—ଦେ. ବ (ସଂ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଶିବା—1. Mixing. Milā ୨ । ଭେଟ; ଏକତ୍ର ହେବା—2. Coming together; meeting. মিলা ବିଣ—୧ । ମିଳିତ—1. Joined. मिलना ୨ । ଭଗ୍ନ; ପଚା—2 Rotten. ୩ । (ସଂ. ବିଲୀନ) ମିଳାଇ ଯାଇଥିବା—3. Dissolved.

ମିଳା(ଲେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସକର୍ମକ)—୧ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମେଳ Milā(le)i debā କରାଇବା—1. To cause reconciliation between two persons. মিলিয়ে দেওয়া मिला देना ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କ ଭେଟ ଘଟାଇବା—2. To bring out an interview between persons.

ମିଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି.—(ମିଲ୍ ଧାତୁର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ, ସକର୍ମକ)—Milā(le)ibā ୧ । ମିଶାଇବା—1. To cause to mix. মিলান मिलाना [ଉ—ଦଧି ମନ୍ଥନର ଶବଦ ସଙ୍ଗେ ମିଳାଇ ଗୀତ ନାଦ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଇବା; ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ସାକ୍ଷାତ୍ କରାଇବା—2. To bring about a meeting between two persons. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କର ମେଳ କରାଇବା—3. To cause reconciliation between two persons. ୪ । ସଂଯୋଜିତ କରାଇବା—4. To cause to join. [ଉ—ଉତ୍ତମା ମଉଡ ମଉ ମିଳାଇବ । ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୫ । ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଘଟାଇବା—5. To bring about congruity or consistency. ୬ । ପ୍ରାପ୍ତ କରାଇବା—6. To cause to get. ୭ । (ବି + ଲୀ ଧାତୁ = ଲୀନ ହେବା ଲୟ ପାଇବା; ଅକର୍ମକ)—ଲୁଚିଯିବା; ମିলান मिटना ବିଲୀନ ହେବା; ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—7. To disappear. मिटना ୮ । ପାଣିରେ ଲୁଣ ଆଦି ମିଶି ଯାଇ ଅଦୃଶ୍ୟ ଗলান गलाना ହେବା—8. To be dissolved. [ଉ—ଦେଶରେ ଭାଇ ! ପାଣିରେ ପଥର ମିଳେଇ ଯାଇ—ଗ ।] ୯ । (ସକର୍ମକ) ତରଳାଇବା—9. To cause to melt. [ଉ—ସେ ଧ୍ୟାନେ ଶରୀର ମିଳାଇ, ଜଗ ସ୍ୱରୂପେ ଗଲେ ବିହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୧୦ । (ମ୍ଳେ ଧାତୁ = ମ୍ଳାନ ହେବା, (ଅକର୍ମକ)—ଭଗ୍ନ ହେବା; ପଚି ଯିବା—To be rotten. गलना

ମିଳା(ଲେ)ଇ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—୧ । ପଚିଯିବା—Milā(le)i jibā 1. To be rotten ୨ । ବିଲୀନ ହେବା মিলিয়ে যাওয়া গলে যাওয়া (ଯଥା— ପାଣିରେ ଚିନି ବା ଲୁଣ मिलजाना ମିଳାଇ ଗଲା)—3. To be dissolved in. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥେ)—ବିସ୍ମୃତ ହେବା, ଲୋପ ହେବା—3. To be totally forgotten. [ଉ—ସବୁ ସମିତିମାନଙ୍କରେ ପ୍ରସ୍ତାବିତ କୌଣସି ବିଷୟ ପାସ୍ ହୋଇଯିବା ପରେ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହା ଏହାବେଳକେ ମିଳାଇ ଯାଏ ।]

ମିଳାଣ(ନ) ଖସଡ଼ା ଦେ.ବ.—(ସେଟଲମେଣ୍ଟ ବିଭାଗରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ) Milān(n) khasardā ଜମି ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ মিলান খসড়া ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ମୌଜାର ଭୂମିମାନଙ୍କର मिलान खसरा କ୍ରମିକ ବିବରଣ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ରେଜିଷ୍ଟର—Milan khasra; a register showing the details of the consecutive plots of a village, prepared in the course of a revenue settlement.

ମିଲାପ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—(ତୁଲ. ହି. ମିଲାପ)—୧ । Milāp ଏକତା—1. Unity. ୨ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—2. Friendship; mutual good feeling.

ମିଳାପ—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳନ; ମିଳାମିଶା; ମେଳ- Milāpa আলাপ 1. Mixing together; accord; मिलाप, मिलित concord. ୨ । ମେଳାପ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—2. Friendship; attachment. [ଉ—କମଳା ଦେଇ ଆଉ କମଳା ଦେଈଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ମିଳାପ । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ୩ । ସାକ୍ଷାତ୍ ପରିଚୟ—3. Acquaintance.

ମିଳାପି—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମେଳାପୀ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ Milāpi ସଙ୍ଗେ ମିଳ ମିଶି କଥା ବାର୍ତ୍ତା କରେ—Affable; আলাপি मिलापी mixing with others. (ମିଳାପିଆ, ମିଳାପି ଅଳାପି—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଘନିଷ୍ଠରୂପେ ପରିଚିତ—2. Intimate; well acquainted (friend.) ଯଥା—ଘନିଷ୍ଠ ବନ୍ଧୁ—An intimate friend.

ମିଳାମିଶା—ଦେ. ବ. (ସହଚର); ମିଲ୍ ଧାତୁ ଓ ମିଶ୍ ଧାତୁ)—୧ । Milā misā ମିଲ୍ ମାଲ୍; ମିଳନ—1. Mixing together. মিলামিশা, মেলামিশা ୨ । ଅପୋଷରେ ବିବାଦର ମେଣ୍ଟନ— मेलजोल 2. Reconciliation; amicable settlement of a dispute; restoration of friendly feelings.

ମିଲକ(କ୍ୟ)ତ୍(ତ)—ଦେ. ବ—(କଚେରୀ)—(ଫା. ମିଲ୍କୟତ)— Milikat ୧ । ଭୂସମ୍ପତ୍ତି; ଭୂସ୍ୱତ୍ୱ—1. Landed property. মিলকিয়ত ୨ । ସ୍ୱତ୍ୱରେ ସ୍ୱତ୍ୱ—2. Ownership; propriemिलकीयत tory right. ୩ । ଜମିଦାରୀ—3. Zamindary.

ମିଲି(ଲ୍)କଅତ୍ ସରକାର୍—ବୋଧ (ଫାରସୀ) (ଗା.)—ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କ Mili(l)kiat sarkār ସମ୍ପତ୍ତି—The property of সরকারী মিলিকিয়ত Government. (ଯଥା—ସହର କଟକ **मिलकीयत सरकार** ମିଲିକୟତ୍ ସରକାର୍,ମାହାଲ୍ ଖାସ୍=କଟକର ସରକାରୀ ବା ଖାସ୍‌ମାହାଲ୍ ଜମିବାଡ଼ି ।)

ମିଲିଚୁଲି କାମ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକତା ସହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—Milichuli kāma kariba To act in union· মিলে জুলে কাজ করা **मलजुलकर कामकरना** (ମିଳମାଳ କାମ କରିବା, ମିଳି ମିଶି କାମ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଲିଟା(ଟେ)ରି—ବୈଦେ. ବଣ (ଇଂ. ମିଲିଟାରୀ)—ସୈନ୍ୟସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-Militā(te)ri মিলিটারী **मिलिटारी** ସାମରିକ—Military.

ମିଲିଟା(ଟେ)ରି ପୁଲିସ୍—ବୈଦେ. ବି—ସରକାରଙ୍କର ପୁଲିସ୍ ବିଭାଗର Milita(te)ri pulis ସାମରିକ ଉପବିଭାଗ—Military মিলিটেরি পুলিস **मिलिटारी पुलिस** Police.

ମିଳିତ—ସଂ. ବଣ—(ମିଲ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ଭୂତସାମାନ୍ୟକାଳ; Milita ଭେଟା ଭେଟ ହୋଇଥିବା; ପରସ୍ପର ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ—(ମିଳିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Joined together; met; come into contact. ୨ । ଅର୍ଜିତ—2. Earned; acquired. ୩ । ପ୍ରାପ୍ତ—3. Got; obtained; ୪ । ଯୁକ୍ତ—4. United. ୫ । ମିଶ୍ରିତ—5· Mixed. ୬ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ—6. Gathered together; congregated. ୭ । ପରସ୍ପର ସମ୍ବନ୍ଧ—7· Correlated. ୮ । ସ୍ପର୍ଶ କରୁଥିବା—8. Touched; touching

ମିଳିତ ମୂଳଧନ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ବ୍ୟବସାୟ ନିମନ୍ତେ Milita mūladhana ସୁଞ୍ଚିତ ଅନେକ ଲୋକଙ୍କର ଧନ—Joint stock; united capital.

ମିଳିତ ରାଜ୍ୟ—ସଂ. ବି—(ଆଧୁନିକ)—ବହୁରାଜ୍ୟ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇଥିବା Milita rājya ରାଜ୍ୟ—United states.

ମିଳିତ ସେନା—ସଂ. ବି—ଏକତ୍ରିତ ସୈନ୍ୟ—Army gathered Milita senā or concentrated at one place.

ମିଳିନ୍ଦ—ସଂ. ବି—(ମିଲ୍ ଧାତୁ=ସଂଲଗ୍ନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍ଦ=ଯେ Milinda ପୁଷ୍ପରେ ମିଳିତ ହୁଏ)—ଭ୍ରମର—Black bee. [ଉ—ମିଳିନ୍ଦ ଲତା ଦମ୍ଭ କଳିତା ବଦନେ ମିଶି ମାରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳୋଶ୍ରୀ ଚମ୍ପୂ. ମ. ଗୀତ ।]

ମିଳିବା—ପ୍ରାଦେ. (କୋରାପୁଟ) କ୍ରି—ମିଳିବା (ଦେଖ) Milibā Milibā (See)

ମିଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସଂ.ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଶାହେବା—1. To be Milibā মিলা **मिलना** mixed with. ୨ । ମିଳିତ ହେବା—2. To join; to be united to. [ଉ—ମିଳି ଏ ସମରେ ଅସି କରେ ଶସ୍ତ୍ର ଧରି । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀ ସହାର ।] ୩ । ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—3. To be joined with. ୪ । ଭେଟିବା; ସାକ୍ଷାତ୍‌ହେବା; ଭେଟିବା—4. To meet. [ଉ—ସୁଧା ସମସ୍ତେ ମିଳି ଗଲେ ଯଥେ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପକାରିକ ।] ୫ । ଲବ୍ଧ ହେବା; ଲାଭ ହେବା—5. To be earned. ୬ । ହସ୍ତଗତ ହେବା; ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—6. To be received or got. [ଉ—କାଣ ସବୁ ସମ୍ପତ୍ତି ମୋତେ ମିଳିଲାବେ କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସ. ।] ୭ । ପହଞ୍ଚିବା; ଆସି ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—7. To arrive at a place;to reach a place. [ଉ—କାର୍ତ୍ତିକ ଗଣପତି ଦୁଇ, ମିଳିଲେ ଏହା ବେଳେ ଯାଇ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୮ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—8. To touch. ୯ । (ମତ) ଏକ ହେବା—9. To agree with.

ମିଳି ମିଳା—ମିଲ୍‌ମିଲା (ଦେଖ) Milimilā Mil-milā (See)

ମିଳି(ଲି)ମିଳି(ଲି)—ଦେ. ଅ—ମିଟିମିଟି (ଦେଖ); ମିଞ୍ଜିମିଞ୍ଜି (ଦେଖ) Mili(li)mili(li) Mitimiti (See); minjiminji (See) মিনমিন **टिमटिम** ଦେ. ବି—ପ୍ରଦୀପର ଦୁହୁଦୁହୁ ହୋଇ ଜଳିବା—Flickering of a light.

ମିଳିମିଶି—ଦେ.ଅ.—ଏକତ୍ର; ଏକାଠେଇଁ—Together. [ଉ-ଦୁହେଁ Milimisi ମିଳିମିଶି ଘର କାମ କରନ୍ତି—ଫକୀରମୋହନ. মিলেমিসে **मिलजुलकर** ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମିଳି ମିଶି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଳି ଯିବା (୩) (ଦେଖ)—Mili misi jibā Mili jibā 3 (See) (ଉ—মিলেমিশে যাওয়া **मिल जाना** ତାହାର ପୁଅ ଅଙ୍ଗଦଙ୍କୁ ଅଣି ଯୁବରାଜ କଲା, ସମସ୍ତେ ମିଳିମିଶି ଗଲେ—ନୀଳକଣ୍ଠ ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ ।)

ମିଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନିଶ୍ଚିତରୂପେ ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—1. To be Milijibā got at last. ୨ । ମିଳିତ ହେବା—মিলে যাওয়া **मिलजाना** 2. To be united with. ୩ । ଦୁଇଦଳଙ୍କର ବିବାଦ ମୀମାଂସା ହୋଇ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହେବା—3. To be reconciled with each other. ୪ । ମିଳାଇଯିବା—4. To dissolve. (ଉ—ପୂର୍ବରୁ ତ ମସ୍ତିଷ୍କ ପୋଡ଼ିଯାଇଥିବ, ଜଳଧାର ପଡ଼ିବା ଷଣି ମିଳିଯିବ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।)

ମିସ୍—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଇଂ. ମିସ୍)—କୁମାରୀଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲାଗିବା Mis ଉପାଧି—Miss; a title prefixed to the names মিস **मिस** of maidens [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନକୁମାରୀ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାରେ ଶିକ୍ଷିତା ଏହିଭଳି କୁମାରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଏ ଶବ୍ଦ ଲାଗେ ।]

ମିଶର୍—ବୈଦେ. ବି. ନାମ [ଅ. ମିଶର୍=ସୁରକ୍ଷିତ (ନଗର)]—Misar ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବ କୋଣରେ ନୀଳ মিসর ନଦୀର ଉଭୟକୂଳରେ ଅବସ୍ଥିତ ମୁସଲମାନ୍ ରାଜ୍ୟ—**मिस्र** Egypt. [ଦ୍ର—ମିଶର୍‌ଶବ୍ଦ ବହୁକାଳରୁ ଭାରତରେ 'ମିଶ୍ର' ରୂପେ ପ୍ରଚଳିତ । ଏ ଦେଶର ଇଂରାଜୀ ନାମ Egypt (ଇଜିପ୍ଟ) ସଂ. ଅଗୁପ୍ତ (ସୁରକ୍ଷିତ) ରୁ ସୃଷ୍ଟିତ ବୋଲି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହନ୍ତି । ମିଶର୍ ଦେଶ ଆଫ୍ରିକା ମହାଦେଶର

ଉତ୍ତରପୂର୍ବକୋଣରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏହାର ଉତ୍ତରରେ ଭୂମଧ୍ୟସାଗର, ପୂର୍ବରେ ସୁଏଜ୍ କେନାଲ୍ ଓ ଲୋହିତସାଗର, ପଶ୍ଚିମରେ ତ୍ରିପଲୀ ରାଜ୍ୟ ଓ ସାହାରା ମରୁଭୂମି । ଦକ୍ଷିଣରେ ଏହା ନୀଳ ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତି ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ । ଏହାର ମଧ୍ୟ ଦେଇ ନୀଳନଦୀ ଦକ୍ଷିଣରୁ ଉତ୍ତରକୁ ବୋହିଯାଇ ଅଛି ଓ ଏ ନଦୀର ବାର୍ଷିକ ବଢ଼ି ଯୋଗୁଁ ଏ ଦେଶରେ ଖୁବ୍ ପଟୁ ପଡ଼େ ଓ ଏତଦ୍ୱାରା ଜମି ଖୁବ୍ ଉର୍ବର ହୁଏ । ଏହା ନଦୀମାତୃକଦେଶ, କାରଣ ଏ ଦେଶରେ ପ୍ରାୟ ବୃଷ୍ଟି ହୁଏ ନାହିଁ । ପୂର୍ବେ ଏହା ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନଙ୍କ ଅଧୀନ 'ଖେଦିଭ୍' ନାମକ ଜଣେ ରାଜାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଥିଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ତୁରସ୍କରୁ ସ୍ୱାଧୀନ ହୋଇ ବ୍ରିଟିଶ୍‌ସରକାରଙ୍କ ଅଭିଭାବକତ୍ୱରେ ଜନପ୍ରତିନିଧିଙ୍କ ପରାମର୍ଶରେ ଖେଦିଭ୍‌ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହା ୨ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ ହୋଇଅଛି । ଉତ୍ତର ଭାଗ ମିଶର୍ ଓ ନିମ୍ନ ଭାଗ ସୁଦାନ୍ । ମିଶରର ରାଜଧାନୀ କାଇରୋ । ନୀଳ ନଦୀ ମୁହାଣରେ ଥିବା ଅଲେକ୍‌ଜାଣ୍ଡ୍ରିଆ ଗୋଟିଏ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବନ୍ଦର ଅଟେ । ଏ ଦେଶବାସୀମାନେ ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଅନ୍ତତଃ ସାତ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସଭ୍ୟତାର ଚରମ ସୀମାରେ ଉପନୀତ ହୋଇଥିଲେ । ସେହି କାଳରେ ଏମାନଙ୍କର ରକ୍ଷିତ ଶବମାନ ଭୂଗର୍ଭରୁ ବାହାରୁ ଅଛି । ଏ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କର ବିଶାଳ ସମାଧି ମନ୍ଦିରମାନ (ପିରାମିଡ୍) ଅଦ୍ୟପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଦ୍ୟମାନ ଅଛି । ମିସରର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପାଧି ଫାରୋ (Pharao) ଥିଲା । ପ୍ରାଚୀନ କାଳର ମିଶରର ସଭ୍ୟତା, ଶିକ୍ଷା, ଯୁଦ୍ଧ, ରାଜନୀତି, ଧର୍ମନୀତି ବିଷୟରେ ପ୍ରାଚୀନ ବୈଦିକଯୁଗର ଭାରତର ଓ ଭାରତୀୟ ଉକ୍ତ ବିଷୟମାନଙ୍କର ଅନେକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିବାର ଜଣାଯାଏ, ଆଜିକାଲି ମିଶର୍‌ବାସୀମାନେ ମୁସଲମାନ୍‌ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ । ଐତିହାସିକ ଯୁଗରେ ମିଶର୍ ବହୁ ବିଦେଶୀ ଆକ୍ରମଣକାରୀଙ୍କ କରଗତ ହୋଇଥିଲା ଓ ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜଙ୍କ ଅଭିଭାବକତ୍ୱରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତଶାସନ ଲାଭ କରୁଅଛି ।]

ମିଶର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମିଶ୍ର)—୧ । ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ମିଶ୍ର ଉପାଧି—1. The title of Miśra among the Brāhmaṇas. ୨ । ମିଶର୍ (ଦେଖ)—2. Miśar (See)
Miśara
মিশির
मिशर

ମିଶଲ—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମିସ୍ଲ୍, ମିସଲ୍=ନଥି)—୧ । ମକଦ୍ଦମାର ନଥି; କୌଣସି ମକଦ୍ଦମା ସମ୍ପର୍କୀୟ ସମସ୍ତ କାଗଜ ପତ୍ର—1. File or record of a case. ୨ । ଅଦାଲତରେ ବିଚାରପତିଙ୍କ ବସିବାର ସ୍ଥାନ ବା ମଞ୍ଚ; ବିଚାରାସନ—2. The raised platform on which a judge takes his seat; the Bench. ୩ । ଅଦାଲତ ଗୃହ—3. The court-house; court. ୪ । ମିଶଲରେ ବସି ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାର କରିବାର ଏକ ଥର (ଗଞ୍ଜାମରେ, ହେରିଙ୍ଗ୍—Hearing)—4. One sitting of a court; one hearing of a case. [ଉ—ଓକିଲ ବାବୁ ମିଶଲ୍‌କେ ଏକ ମୋହର୍ ଫିସ୍ ନଅନ୍ତି ।] ୫ । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାୟକଙ୍କ ଅଧୀନ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଶିଖମାନଙ୍କ ଦଳ—5. A number of Sikhs following a particular leader.
Miśal
মিসল
मिसिल
मिस्ल

ମିଶଲ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପକ୍ଷ, ଓକିଲ, ମୁକ୍ତାର ଏବଂ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇ ଅଦାଲତରେ (ବିଚାର ପତି) ବିଚାରାସନରେ ବସିବା—(the judge) To hold the court with all the requisites (suitors, pleaders, officers etc).
Miśal karibā
[ମିଶଲ୍ ଜମା(ମେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
মিসল জমান
मिस्ल जमाना

ମିଶଲ୍ ଖରଚ୍ଚ (ଖର୍ଚ୍ଚା)—ବୈଦେ. ବି—ଓକିଲ ମୁକ୍ତାରଙ୍କର ଅଦାଲତରେ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାପାଇଁ ପକ୍ଷଠାରୁ ନେବା ଫିସ୍—Fees taken by a pleader for attending a court.
Miśal kharachā (kharchchā)
মিসল খরচা
मिस्ल खर्चा

ମିଶଲ୍ ଜମିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଚାରପତିଙ୍କ ବିଚାର କରିବା ସମୟରେ ଅଦାଲତରେ ପକ୍ଷ ଓ କର୍ମଚାରୀ ଆଦି ସମବେତ ହେବା—The holding of a full court.
Miśal jamibā
(ମିଶଲ୍ ବସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মিসলজমা
मिस्ल जमना

ମିଶା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମିଶ୍ର)—୧ । ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed. [ଉ—କରୁଣା ମିଶା ଅନୁରାଗ, କଟାକ୍ଷ ବଚନ ସୁଭଗ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୨ । ଅନ୍ୟ ପଦାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇଥିବା—2. Adulterated. ୩ । ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର—3. Hybrid or mixed caste. ବି—୧ । ମିଶ୍ରଣ—1. Mixing. ୨ । (ଗଣିତ) ଯୋଗ କରଣ; ମିଶାଣ; ସଙ୍କଳନ—2. (arithmetic) Addition. [ଉ—ହରୁ, ଗୁଣ୍, ଫେଡ୍, ମିଶା; ଅଙ୍କ ସବୁ ପାଠ ଫସରଫସା—ପ୍ରବଚନ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଜୟପୁର) ଅ—ମଧ୍ୟ—Also. [ଉ—ମାଧବ ମିଶା ହେଇ ବାଗିରୁ ଲୁଚ୍‌ଲାନ୍=ମାଧବ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ପରି ଲୁଚିଲାଣି ।]
Miśā
মিশা
मिलाहुआ
মিশন
जोड

ମିଶା(ଶେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମିଶ୍ର ଧାତୁର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ)—୧ । (ଏକାଧିକ ପଦାର୍ଥ) ମିଶ୍ରିତ କରିବା—1. To mix up. ୨ । ଗୋଳାଇ ଦେବା—2. To adulterate; to dissolve. ୩ । (ଗଣିତ) ରାଶିମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ କରିବା—3. To add up some numbers. ୪ । ଏକ ବସ୍ତୁକୁ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୋଗ କରିବା—4. To join a thing with another. ୫ । ମେଳାଇବା; ଦୁଇଟି ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ ମିଳିତ କରାଇବା, ମେଳ କରାଇବା—5. To cause to meet or associate; to reconcile; to effect reconciliation between. ୬ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର ଦଳରେ ବା ସଙ୍ଗରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଦେବା;
Miśā(śe)ibā
মি(মে)শান
मिलाना

ଅପଣାର ଦଳଭୁକ୍ତ କରିବା—6, To cause or allow a person to work or mix in one's company; to admit a person as one's colleague.

ମିଶାଣ—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଶ୍ରଣ)—୧ । (ଗଣିତ) ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ
Misāṇa କରିବା—1. (arithmetic) Addition.
মেশান ୨ । ମିଶ୍ରଣ—2. Mixing up. ୩ । ମିଳନ—
जोड 3. Meeting together. ୪ । ଏକତ୍ର କରିବା—
(ପେଡ଼ାଣ—ବଡ଼ପାତ) 4. Gathering up. ୫ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—5. Mixture; a compound. ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ
মিশ(শু)ক ଲୋକଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳି ମିଶି ଚଳେ; ମିଳାପୀ—
मिलापी 1. Affable; sociable; disposed to mix with other people.
মেশাল ୨। (ପରିବା)ଯାହା ଅନ୍ୟ ପରିବା ସଙ୍ଗେ ପାକ ହେଲେ ମିଶି-
मिलापी ଯାଏ—2. (vegetable) Which gets mixed up with other vegetables when cooked.

ମିଶାଣିଆ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ସାରୁ, ଅଳୁ, କଖାରୁ ପ୍ରଭୃତିକୁ
ମିଶୁଆଣ(ଳ) } ଅଳ୍ପମାତ୍ର ସିଝାଇଲେ ଘୋଳ ହୋଇ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ପରିବାମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶିଯାଏ
ମିଶାଣୀ
ମିଶାଣେଇ } ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ବୋଲି ଏମାନଙ୍କୁ ମିଶାଣ ପରିବା
ମିଶୁଆଣୀ(ଳୀ) } କହନ୍ତି ।]
मिलाने वाला

ମିଶା ମିଶି—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଶ୍ରଣ)—୧ । ମିଶ୍ରଣ—1. Mixing
Misā misi up. ୨ । ମିଳାମିଶା; ମିଳାମିଳି; ଐକ୍ୟ;
মিশামিশি ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—2. Intimate friendship;
मिलामिली unision. ୩ । ବିବାଦ ପରେ ସଖ୍ୟ ସ୍ଥାପନ—
3. Reconciliation ୪ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମିଶାଇବା—4. Mixing together of many things. ୫ । ଭେଟାଭେଟ—5. Interview; union. ବିଣ—୧ । ବହୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ମିଶ୍ରିତ—1. Mixed up; resulting from a mixture. [ଦ୍ର—ଦାସ୍ୟ ସେବନ ମିଶାମିଶି, ଯେ ଭାବ
मिली हुई ତାର ହେବେ ଭଣି । ଭୂପତି ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୨ । ଭେଟା
मिलित ଭେଟ—2. Meeting each other. (ଦ୍ର—ସେ କାଳେ ଗୁରୁ ଶିଷ୍ୟ ହୋଇ ମିଶାମିଶି, ହେଲେ ଶରମ୍ଭକ ଦେହରେ କଶାକଷି । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଶଲ୍ୟ ।)

ମିଶରୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ଅ.—ଆଦୌ—
Misāru At all.

ମିଶାରେ—ପ୍ରାଦେ. (ଜୟପୁର) ଅ—ମଧ୍ୟ—
Misāre Also.
(ମି ୧—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଶା ରୁ(ରୋ)ଟୀ—ଦେ. ବି. (ସ. ମିଶ୍ରିତ+ରୋଟିକା)—
Misā ru(ro)ṭi ୧ । ନାନା ଶସ୍ୟର ଚୂନାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ରୁଟି—
মেশা রুটি 1. Flat bread-roll made from mixed
मिस रोटी flours. ୨ । ଗରମ ପାଉଁଶରେ ପୋତା ଯାଇ ସିଦ୍ଧ କରି ଯାଇଥିବା ଅଟାର ଗୋଲା; ବାଟୀ—3. Cake-balls or bread-balls dressed by putting them inside a heap of hot ashes.

ମିଶି(ଷି,ସି)—ସ.ବି (ମିଷ୍ ଧାତୁ=ମାପ କରିବା+କର୍ମ ଇ,ଈ)—୧ । ଶତ
Misi(shi,si) ପୁଷ୍ପା,ଶତପୁଷ୍ପ—1. Dill seed; Pellcedanum
মিসী मिस्सी Graveolaens. ୨ । ଜଟାମାଂସୀ—2. Indian spikenard. ୩ । ଶାଳମତ୍ସ୍ୟ—3. Fennel. ୪ । ମେଥି—4. Fengreek. ୫ । ରାତ୍ରି (ହୁ ଷ) —5. Night. ବୈଦେ. ୬ (ଫା. ମିସ୍=ତମ୍ବା; ମିସ୍ସୀ=ତାମ୍ରସମ୍ବତ; ତୁଲ. ସ. ମସୀ)—୧ । ତୁତିଆ ଓ ହୀରାକସ ଯୋଗେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଦନ୍ତମଞ୍ଜନ ଗୁଣ୍ଡ—1. Powder of copper-sulphate and green vitriol mixed up and used as tooth-powder; a black powder used as denrifice. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଦାନ୍ତରେ ଘଷିଲେ ଦାନ୍ତଯାକ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ହୁଏ । ଏହା ମୁସଲମାନଙ୍କ ଅମଳରୁ ଭାରତୀୟ ନାରୀମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଶିଖିଅଛନ୍ତି ।] (ଦ୍ର—ମିଶି ଘଷିଥିବା ରସିକା ଯେସନ, କରୁଥାଏ ଦନ୍ତ୍ୟବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ—ସ୍ୱଧାନାଥ. ଦରବାର ।] ୨ । (ଇଂ. ମିସ୍) ଅବିବାହିତା ବାଳିକା; ମିସ୍ (ଦେଖ)—2. Mis (See). ଦେ. ଅ—ଏବଂ—And. [ଦ୍ର—ଭୁଜ ଲଭୀବ ଭୁଜ-ଅନା, ମିଶି ନାଗେଶ୍ୱର ଦମ୍ପୁଣା—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମିଶି ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାରିବାକୁ ବା ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ କୌଣସି
Misi āsibā ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ ପଡ଼ିଲା ପରି ଅଗ୍ରସର ହେବା;
উদ্যত হওয়া ମାରିବାକୁ ଉଠୁକିବା—To set upon or
चढआना charge a person (to attack him).

ମିଶିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମିଶ୍ର ଧାତୁ)—୧ । ଏକତ୍ର ମିଶ୍ରିତ ହେବା,
Misibā ମିଳିତ ହେବା; ଏକତ୍ର ହେବା; ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—
মি(মে)শা 1. To be mixed up. ୨ । (ଏକାଧିକ ପଦାର୍ଥ)
मिलना ଏକତ୍ର ହେବା; ସଂଯୁକ୍ତ ହେବା—2. To be joined together. ୩ । ସମ୍ମିଳିତ ହେବା; ଭେଟିବା—3. To meet with; to join. [ଦ୍ର—ମିଶେ ତ ସେ ଅଳୋକରେ, ଉତ୍ତମ ଗ୍ରୀମା ଅଙ୍କରେ, ଖେଳ ବସେ ପଲଙ୍କରେ, ତ ଭ୍ରମରରେ—ଭଞ୍ଜ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]
चढआना ୪ । ଆକ୍ରମଣ କରିବାକୁ ବା ମାରିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହୋଇ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଲଗି ଆସିବା ବା ଦଉଡ଼ି ଆସିବା—4. To rush to a person to attack him. (ଯଥା—ମାର ମିଶିବା ଅର୍ଥାତ୍ ମାରିବାକୁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ନିକଟକୁ ଉଠୁକି ଆସିବା ।) [ଦ୍ର—କହେ ସାପୁଙ୍କ ଶର, ପ୍ରସର ବଦନକ, ନରସିଂହ ଉପରେ ମିଶି—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୫ ।

ଘନିଷ୍ଠଭାବରେ ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ଆବଦ୍ଧ ହେବା—5. To be on very intimate terms with a person. ୬ । (ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁ) ଘନଭାବରେ ଏକତ୍ର ସନ୍ନିଷ୍ଟ ହେବା—6. To be mixed up together. ୭ । ଲୀନ ହେବା—7. To be absorbed; to be lost in; to be swallowed up in. ୮ । (ଗଣିତ) (ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟା) ଏକତ୍ର ଯୋଗ କରାଯିବା ବା ଯୁକ୍ତ ହେବା—8. (mathematics) To be added up (said of two numbers). ୯ । କୌଣସି ଘନ ପଦାର୍ଥ କୌଣସି ତରଳ ପଦାର୍ଥରେ ମିଳାଇ ଯିବା—9. To be dissolved in a liquid (said of a solid thing). ୧୦ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବା—10. To mix freely with a person. ୧୧ । (କଳି କରିଥିବା ଦୁଇ ବ୍ୟକ୍ତି) ମିଳିଯିବା—11. To be reconciled. ୧୨ । ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—12. To disappear. ୧୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଯାଇ ପହଞ୍ଚିବା—13. To reach or overtake a person. (ଉ—ଏବା କହନ୍ତେ ସାରମଣି, ଘୋଡ଼ାଇ ମିଶନ୍ତି ସକଳ ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୧୪ । ସାଙ୍ଗ ହେବା; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସହଚର ହେବା—14. To accompany. (ଉ—ବୋଲନ୍ତାକୁଁ ଏକେ ଅସ, ଯିବା ମିଶି ଥରେ—ଭକ୍ତସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।) ୧୫ । ସମାନ ହେବା—15. To become equal to. (ଉ—ବଶୀମିଶ ଉକାନ୍ତ ପୂର୍ବରେ ସେଠାରେ, ଯେ ନର ମିଶିଲେ ଦ୍ୱିଜଙ୍କ ସଙ୍ଗରେ —କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୬ । ପହଞ୍ଚିବା; ଯାଇ ମିଳିବା—16. To reach. (ଉ—କୈବଲ୍ୟ ଜ୍ଞାନ ଯେ ସନ୍ତୋଷେ, ଅନ୍ତେ ପରମପଦେ ମିଶେ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।)

ମିଶିବାବା—ବୈଦେ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ(ଇଂ.ମିଶ୍)—(ସାହେବମାନଙ୍କ) ଅବବାହିତା
Misibābā ବାଳିକା; କୁମାରୀ—Miss; a maiden.
মিসীবাবা मिसीबाबा

ମିଶିର—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମିଶ୍ର)—ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ (ମିଶ୍ର
Misira মিশির मिशर ଦେଖ)—Misra (See)
(ମିଶିରାଣୀ, ମିଶିରଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଶିରି—ଦେ. ବି—ମିଶ୍ରି (ଦେଖ)—Miśri (See)
Misiri মিছরি मिश्री

ମିଶୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ମିଶ୍ର ଧାତୁ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ
Misuā ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଳାମିଶା କରିବାକୁ ସୁଖ ପାଏ—
মেশাল, মিশুক Sociable; affable; disposed to mix
मिलापी with other people.
(ମିଶୁଅଣ, ମିଶୁଅଣିଆ, ମିଶୁଆଲ, ମିଶୁଅଡଖ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମିଶୋର, ମିଶୁଅଣୀ, ମିଶୁଆଲ, ମିଶୁଅଲୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମିଶେ—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—ମଧ୍ୟ—Also. [ଉ—ମେ
Mise ମିଶେ ମୋ ସାଙ୍ଗରେ ଯିବ ।]

ମିଶେସ୍—ବୈଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ଇ. ମିସ୍ଟ୍ରେସର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ
Mises ମିସେସ୍)—୧ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ
মিসেস मिसेस ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—
1. Mrs (an abbreviation of Mistress, prefixed to the names of European married ladies. ୨ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତା ବିବାହିତା ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କର ପୁରୁଷଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—2 Mrs (an abbreviation prefixed to the names of married Indian ladies who have got western education or are the wives of English-educated gentlemen.

ମିଶେଶ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସେସ୍; ମିସ୍ଟ୍ରେସ୍)—ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷରେ
Misesa ଶିକ୍ଷିତା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବେ ଲଗିବା ଉପାଧି—
মিসেস मिसेस(ज) Mrs.

ମିଶ୍ର (ଧାତୁ)—ସ—ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇବା—
Miśra(root) To mix up two or more things.

ମିଶ୍ର—ସ. ବିଣ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ଏକତ୍ରୀଭୂତ; ମିଶ୍ରିତ
Miśra —1. Mixed up; jumbled up; blended
[ମିଶ୍ରତା(ତ୍ୱ)—ବି] together; mingled; combined; compounded. ୨ । ସଂଯୁକ୍ତ—2. Joined together; united; conjoined; connected; associated. ୩ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ —3. Adulterated; produced by mixing up more than one thing. ୪ । ଦୋକୋଗଲ୍ଲ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର; ଦୋମିଶା—4. Hybrid; cross-bred ୫ । (ସମାସରେ ଅନ୍ୟ ପଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପୂଜ୍ୟ; ମାନ୍ୟ—5. Honourable; chief; honoured; adorable (when affixed to other words such as ଆର୍ଯ୍ୟମିଶ୍ର; ମହାମିଶ୍ର etc). ୬ । (ଗଣିତ) ବହୁ ଶ୍ରେଣୀର ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣ ଜନିତ (ଯୋଗ, ବିୟୋଗ, ହରଣ, ଗୁଣନ)—6. (Mathematics) Compound (addition, subtraction, multiplication and division). ୭ । ଅଣ୍ଡୁଆ ଗଣ୍ଡୁଆ ହୋଇଥିବା; ଜଡ଼ାଜଡ଼ି—7. Tangled; intertwined (Apte). ୮ । (ସମାସରେ ପଦ ଶେଷରେ) ଅମୁକ ବସ୍ତୁରେ ମିଶ୍ରିତ; ଯହିଁରେ ଅମୁକ ବସ୍ତୁ ବେଶି ପରିମାଣରେ ମିଶାଯାଇ ଥାଏ—8. (in compound words) Having a mixture of; consisting for the most part of (Apte). ୯ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ମିଶ୍ରକାରୀ—9. Mixing; adulterating (Apte. ବି—୧ । ଏକାଧିକ ଉପାଦାନର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ପଦାର୍ଥ;

(ମିଶ୍ରାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ—1. A mixture; a compound. ୨ । ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଉପାଧିବିଶେଷ —2. A family-title of Brāhmaṇas. ୩ । ଗଜଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of a species of elephants. [ଦ୍ର—ହସ୍ତୀଙ୍କ ଗଜଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ଗଜ ଚାରି ଜାତିର । ଯଥା—ଭଦ୍ର; ମନ୍ଦ୍ର; ମୃଗ; ମିଶ୍ର ।] ୪ । ମିଶର ଦେଶ; ଇଜିପ୍ଟ ଆଫ୍ରିକାର୍ ଖଣ୍ଡ; ସୂର୍ଯ୍ୟାରସ୍ଥ ଦେଶ—4. Egypt. ୫ । ସନ୍ନିପାତ (ହି. ଶ)—5. Collapse; a morbid state of the 3 humours of the system. ୬ । ରକ୍ତ; ଲହୁ (ହି. ଶ)—6. Blood. ୭ । ମୂଳା (ହି. ଶ)—7. Radish. ୮ । (ଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପରେ ଯୁକ୍ତ) ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—8. (usually affixed to the names of great men) A respectable or worthy person (Apte).

ମିଶ୍ରକ—ସ. ବ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ କ)—୧ । (ଯେଉଁଠାରେ Miśraka ଦେବଗଣ ମିଳିତ ହୁଅନ୍ତି) ସ୍ୱର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନ; ଦେବୋଦ୍ୟାନ; ଦେବତାଙ୍କର ଉପବନ—1. A garden of paradise; a garden of the gods. ୨ । ସଙ୍ଗୀତ ବିଶେଷ—2. Name of a kind of song. ୩ । (+ କର୍ମ ଅକ) ଊଷର ଲବଣ—3. Salt prepared from saline earth. ୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ରଙ୍ଗ (ହି.ଶ)—4. A kind of tin. ୫ ।(ମିଶ୍ର ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—5. Compounder; one who mixes up things. ୬ । ମଧ୍ୟମରୂପେ ପାରଦର୍ଶୀ ଗାୟକ—6. A medium singer. ୭ । ପଣ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟରେ ଯେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମିଶାଏ—7. An adulterator of mercantile goods (Apte). ସ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (ମିଶ୍ର ଧାତୁ (ମିଶ୍ରିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ—1. Mixing; adulterating. ୨ । (+କର୍ମ. ଅକ)—ମିଶ୍ରିତ—2. Mixed (Apte). ୩ । ବହୁ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣରେ ଉତ୍ପନ୍ନ; ବାଛେ; ମିଶା ମିଶି—3. Miscellaneous (Apte); mixed.

ମିଶ୍ରକା ବନ—ସ. ବ—ସ୍ୱର୍ଗର ଉଦ୍ୟାନ; ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଉପବନ;ନନ୍ଦନକାନନ-Miśrakā bana The mythological pleasure-garden of Indra.

ମିଶ୍ର କେଶୀ—ସ. ବ.-ସ୍ତ୍ରୀ ନାମ—ଜଣେ ଅପ୍ସରାର ନାମ—Name of Miśra keśi one of the heavenly nymphs in Hindu mythology. [ଦ—ଏ ମେନକାର ସଖୀ ଥିଲେ—ହି. ଶ]

ମିଶ୍ର ଗୁଣନ—ସ. ବ—(ଗଣିତ) ମିଶ୍ରରାଶିର ଗୁଣନ—(Mathema-Miśra guṇana tics) A compound multiplication. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମିଶ୍ର ଯୋଗ; ମିଶ୍ର ବିଯୋଗ; ମିଶ୍ର ହରଣ; ମିଶ୍ର ଭାଗହାର; ମିଶ୍ର ଭଗ୍ନାଂଶ; ମିଶ୍ର ଗୁଣନ; ମିଶ୍ର ସଙ୍କଳନ; ମିଶ୍ରବ୍ୟବକଳନ ଆଦି ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ମିଶ୍ରଜ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମିଶ୍ର + ଜନ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଅ)—ଦୁଇ ଭିନ୍ନ Miśraja ଜାତିର ମିଶ୍ରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ—Produced from the (ମିଶ୍ରଜା, ମିଶ୍ରଜାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) mixture of two castes or (ମିଶ୍ରଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) species. ସ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମିଶ୍ରଜାତି (ଦେଖ)—1. Miśra jāti (See) ୨ । ଖଚର (ହି. ଶ.), ଅଶ୍ୱତର—2 Mule.

ମିଶ୍ର ଜାତି—ସ ବି. (କର୍ମଧା, ମିଶ୍ର + ଜାତି)—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର; ଦୋମିଶା Miśra jāti ଜାତି—Hybrid; half caste; cross-(ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) breed

ମିଶ୍ରଣ—ସ. ବ. (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ Miśraṇa ମିଶାଇବା; ଏକୀକରଣ—1. Act of mixing up; uniting many things; compounding; adulteration. ୨ । (ଗଣିତ) ମିଶାଣ; ଯୋଗ; ଏକାଧିକ ସଂଖ୍ୟାର ଯୋଗକରଣ—2. (Arithmetic). Addition. ୩ । ମିଳନ;ସଂଯୋଗ—3.Conjunction; meeting together; conglomeration. ୪ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଶାଇବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ପଦାର୍ଥ—4. Mixture; compound; admixture. ୫ । ବହୁ ପଦାର୍ଥର ଏକତା ସମ୍ପାଦନ; ଏକୀକରଣ—5. Unification.

ମିଶ୍ରଣୀୟ—ସ. ବିଣ. (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—ମିଶାଯିବାର Miśraṇiya ଯୋଗ୍ୟ—Fit to be mixed together or added up.

ମିଶ୍ର ଧାତୁ—ସ. ବ (କର୍ମଧା)—ଏକାଧିକ ମୌଳିକ ଧାତୁର ମିଶ୍ରଣରେ Miśra dhātu ଉତ୍ପନ୍ନ ଧାତୁ—A compound metal.

ମିଶ୍ର ଧାନ୍ୟ—ସ. ବ. (କର୍ମଧା)—ବାଉମିଶା ଧାନ; ବହୁ ଜାତିର Miśra dhānya ମିଶ୍ରିତ ଧାନ—Paddy consisting of many species mixed together.

ମିଶ୍ର ପଦାର୍ଥ—ସ. ବ—ବିଭିନ୍ନ ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥଦ୍ୱାରା ଗଠିତ ପଦାର୍ଥ—Miśra padārtha A compound made up of many elements.

ମିଶ୍ର ପୁଷ୍ପା—ସ. ବ—ମେଥିକା; ମେଥି—Miśra pushpā Trigonella Fenugræcum; fenugreek.

ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ—ସ.ବ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) କୃଷ୍ଣାଗୁରୁ—1. A sort of Miśra barṇna aloes-wood. ୨ । (କର୍ମଧା) ମିଶ୍ରଜାତି (ଦେଖ) 2.Miśra jāti (See). ୩ । (କର୍ମଧା) ଏକାଧିକ ମିଶ୍ରିତ ବର୍ଣ୍ଣ—3. Mixed colour. ୪ । ଆଖୁ (ହି. ଶ.)—4. Sugarcane. ବିଣ—ନାନା ବର୍ଣ୍ଣଯୁକ୍ତ—Of many colours.

ମିଶ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଫଳ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି) (ମିଶ୍ର ବର୍ଣ୍ଣ+ଫଳ+ଅ)—
Misrabarnna phala ବାର୍ତ୍ତାକୀ; ବାଇଗଣ (ଗଛ ଓ ଫଳ)—
(ମିଶ୍ରବନ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Brinjal (plant and fruit); egg-plant; Solanum Melongena.

ମିଶ୍ର ବ୍ୟବହାର—ସଂ. ବି—(ମ. ପ. ଲୋ)—(ଗଣିତ) ମିଶ୍ର ରାଶି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Misra byabahāra ଗାଣିତିକ ବ୍ୟାପାର—(Mathematics) The processes dealing with compound figures.

ମିଶ୍ର ଶବ୍ଦ—ସଂ. ବି—(ବହୁବ୍ରୀହି) ଖଚ୍ଚର; ଅଶ୍ୱତର (ହି. ଶ)—
Misra sabda Mule.

ମିଶ୍ରି—ବୈଦେ.ବି (ଅ. ମିସ୍ରୀ; ସଂ. ମିଶ୍ର=ମିସର୍ ଦେଶ; ପ୍ରଥମେ ମିସର୍
Misri ବାସୀଙ୍କଠାରୁ ଦେଖି ଭାରତରେ ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ
ମିଛରୀ ହୋଇଥିବାରୁ; ସଂ. ନାମ ସିତୋପଲା)—ବଡ଼ ବଡ଼ ଦାନା
मिश्री, मिसरी ବା ରୂପରେ ପରିଣତ ଜମା ବା ସ୍ଫଟିକସ୍ଥ ଗୁଡ଼ —
Sugar candy; crystallised sugar. [ଦ୍ର—
ଚିନିକୁ ବା ଗୁଡ଼କୁ ଫୁଟାଇ ସଫା କରି ତହିଁର ସିରା (ରସ)କୁ
ମାଠିଆରେ ବା ଥାଳଅରେ ଢାଳି ଦେବେବେଳେ ରଖିଲେ
ସେଥିରେ ଥିବା ଅଧିକା ଜମା ଦାନା ବା ବଡ଼ରୂପ ବାନ୍ଧ ପାତର
ଗାତରେ ବା ଭଣ୍ଡ ପାତ୍ରର ଗର୍ଭରେ ଲାଗିବା ହୋଇଥିବା
ସ୍ଫଟିକ ଦେହରେ ବସିଯାଏ । ଏହାକୁ ମିଶ୍ରି ବୋଲାଯାଏ ।
ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ସ୍ନିଗ୍ଧ, ଧାତୁବର୍ଦ୍ଧକ,
ମୁଖପ୍ରିୟ, ବଳକାରକ, କୋଷ୍ଠ ଶୁଦ୍ଧିକାରକ; ଏହା ବାୟୁ
ଓ କଫପିତ୍ତନାଶକ । ପ୍ରସ୍ରାବଜ୍ୱାଳାରେ ଓ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଶ୍ଳେଷ୍ମାରେ
ମିଶ୍ରିର ପଣା ଉପକାରୀ ।]

ମିଶ୍ରିତ—ସଂ. ବିଣ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମିଳିତ; ମିଶା
Misrita ଯାଇଥିବା—1. Mixed up; compounded. ୨ । ଏକତ୍ରୀକୃତ—2. Jumbled up; gathered up. ୩ । ଯୁକ୍ତ—3. Joined with. ୪ । (ବହୁସଂଖ୍ୟା) ଯୋଗ କରାଯାଇଥିବା—4. Added up.

ମିଶ୍ରିତ ଭାଷା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବହୁଭ ଭାଷାର ମିଶ୍ରଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ
Misrita bhāshā ଭାଷା—Mixed language; jargon.
(ଖିଚୁଡ଼ି ଭାଷା—ଚଳିତ)

ମିଶ୍ରିତା—ସଂ. ବି—କୃତ୍ତିକା ଓ ବିଶାଖା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତ ସଂକ୍ରାନ୍ତିବିଶେଷ—
Misritā Name of a day on which the sun passes from one zodiac sign to another, when the asterisms of Kruttikā and Bisākhā are in the latter sign. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମିଶ୍ରିତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Misrita.

ମିଶ୍ରି ପାଗ—ଦେ.ବି—ମିଶ୍ରିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ସିରା—Syrup made from
Misri pāga sugar candy. [ଦ୍ର—ଗୁଡ଼ ନବାତ ମିଶ୍ରିପାଗ,ସେ
ରସ मिश्रीपाग ଚକ୍ଷୁଁ କରଇ ବାହାର—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମିଶ୍ରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଶ୍ର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—ମିଶ୍ରଣକାରୀ—
Misri Mixing up. ସଂ. ବି. ପୁଂ—ନାଗବିଶେଷ—Name
(ମିଶ୍ରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) of a mythological serpent.

ମିଶ୍ରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ମିଶ୍ର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—
Misrikarana ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁକୁ ମିଳାଇବା—Mixing up of many things.
(ମିଶ୍ରୀକୃତ—ବିଣ)

ମିଶ୍ରୀତୁତ୍ଥ—ସଂ. ବି—ଅଞ୍ଜନ (ହି. ଶ)—
Misrituttha Antimony.

ମିଶ୍ରେୟା—ସଂ. ବି (ମିଶ୍ର+ଇ ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଅ)—
Misreyā ୧ । ମହୁରିକା; ପାନମଧୁରୀ—1. Aniseed; Pimpinella Anisum. ୨ । ଶତପୁଷ୍ପା; ସଲୁଆ—2. Dill seed; Anethum Harmorium Rox. ୩ । ଏକପ୍ରକାର ଶାକ (ହି. ଶ)—3. A kind of pot herb.

ମିଶ୍ରୋଦନ—ସଂ. ବି (ମିଶ୍ର+ଓଦନ)—ଖେଚୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—
Misrodana Rice and pulses boiled together.

ମିଷ୍—ସଂ. (ଧାତୁ)—୧ । ସେଚନ କରିବା; ଛିଞ୍ଚିବା—1. To
Mish (root) sprinkle. ୨ । ତୁଷ୍ଟ ହେବା—2. To be contented. ୩ । ବିବାଦ କରିବା—3. To contend ୪ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—4. To emulate. ୫ । ଆଖି ମେଲା କରିବା—5. To open the eyes; to wink (Apte). ୬ । ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁ ରହିବା—6. To look at; to look helplessly (Apte). ୭ । ଓଦା କରିବା; ଭିଜାଇବା—7. To wet; to moisten (Apte).

ମିଷ—ସଂ. ବି (ମିଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ପ୍ରତିଯୋଗିତା; ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା—
Misha 1. Emulation; rivalry. ୨ । ଛଳ; କପଟତା—2. Pretext; trick; fraud (Apte). [ଦ୍ର—ଭଗୋସ୍ୱାମୀର ମନ,-ମୀନକୁ ଏ ବଚନ,-ମିଷ ବଡ଼ିଶ ଲଗି ଛିଡ଼ିଲେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।] ୩ । ବାହ୍ୟ ଦେଖେଇ; କପଟ ବେଶ—3. False or outward appearance; disguise (Apte). ୪ । ଦେଖିବା; ବଲ ବଲ କରି ଚାହିଁବା—4. Staring; looking helplessly. ୫ । ସେଚନ—5. Sprinkling. ୬ । ଈର୍ଷା (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—6. Envy; spite; malice.

ମିଷି—ସଂ. ବି (ମିଷ୍ ଧାତୁ+କରଣେ. ଇ)—୧ । ଜଟାମାଂସୀ)—
Mishi 1. Spikenard; Varbiana Jatamansi.
(ମିଷିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଶତପୁଷ୍ପା; ସଲୁଆ (ହି. ଶ)—2. Dill seed. ୩ । ଲୁଣୀକ; ବେଣାମୂଳ (ହି. ଶ) —3. The root of Benā grass.

ମିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ (ମିଷ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ ।
Mishta ମଧୁର; ମିଠା; ସୁସ୍ୱାଦ—1. Sweet; sugary. ୨ । ମନୋମୋହକର—2. Charming; agreeable; pleasant. ୩ । ସିକ୍ତ—3. Sprinkled; moistened. ୪ । ସମୟୋଚିତ—4. Timely. ୫ । ରନ୍ଧା ଯାଇଥିବା; ସେକା ଯାଇଥିବା, ଭଜା ଯାଇଥିବା ବା ସିଝା

ଯାଇଥିବା (ବି. ଣ)—5. Cooked; dressed; toasted, fried or boiled. ବି—୧। ମିଷ୍ଟାନ୍ନ; ମିଷ୍ଟଖାଦ୍ୟ; ମିଠାଇ—1. Sweetmeat. ୨। ମଧୁର ରସ—2. Sweet taste. ୩। ମଧୁରତା—3. Sweetness.

ମିଷ୍ଟ କଥା—ସ. ବି—୧। ମଧୁର ବାକ୍ୟ—1. Sweet words.
Mishṭa kathā ୨। ସଦୟ ଭାଷା—2. Kind words.
(ମିଷ୍ଟବଚନ, ମିଷ୍ଟବାକ୍ୟ, ମିଷ୍ଟବାଣୀ, ମିଷ୍ଟଭାଷା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିଷ୍ଟତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବି (ମିଷ୍ଟ+ଭାବ.ତା, ତ୍ୱ)—ମଧୁରତା—Sweet-
Mishṭatā(twa) ness; agreeableness.

ମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମିଷ୍ଟ+ଦ୍ରବ୍ୟ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ ପଦାର୍ଥ—
Mishṭa drabya Sweet thing.

ମିଷ୍ଟ ନିମ୍ବ—ସ. ବି—ମିଠା ନିମ୍ବ (ବି. ଣ) ଯେଉଁ ନିମ୍ବ ପତ୍ରର
Mishṭa nimba ଅଳ୍ପଭାବରେ ଈଷତ୍ ମିଷ୍ଟତା ମିଶିଥାଏ—
A species of sweetish Nimba.

ମିଷ୍ଟ ନିମ୍ବୁ—ସ. ବି—ମିଠା ଲେମ୍ବୁ; ମିଠା କମଳା—
Mishṭa nimbu Sweet orange.

ମିଷ୍ଟ ପାକ—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମିଷ୍ଟ+ପାକ)—ଶର୍କରାରସପକ୍ୱ
Mishṭa pāka ଫଳାଦି; ମୋରବା—Preserved fruit.

ମିଷ୍ଟ ପାଚକ—ସ. ବି. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସୁସ୍ୱାଦ ଖାଦ୍ୟ ରାନ୍ଧି ପାରେ
Mishṭa pāchaka (ବି. ଣ)—A cook who cooks
(ମିଷ୍ଟ ପାଚକା—ସ୍ତ୍ରୀ) savoury dishes.

ମିଷ୍ଟ ପାଟ—ସ. ବି—ଶାକ ବିଶେଷ [ଇହୁଦୀ ଓ ମିଶରବାସୀମାନେ
Mishṭa pāṭa ଏହା ଅତି ଯତ୍ନସହିତ ଭକ୍ଷଣ କରନ୍ତି—
A variety of Chorchorus Olitorius or Jew's mallow; an esculent pot herb.

ମିଷ୍ଟ ବକ୍ତା—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଷ୍ଟ ବକ୍ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—ମଧୁର ଭାଷୀ
Mishṭa baktā ବ୍ୟବହାର କାରୀ—Speaking sweetly,
(ମିଷ୍ଟ ଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) fairspoken; honey-tongued;
(ମିଷ୍ଟବକ୍ତ୍ରୀ, ମିଷ୍ଟ ଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) speaking kindy.

ମିଷ୍ଟ(ଷ୍ଟା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିଷ୍ଟର)—ସାହେବ ଓ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ
Mishṭa(shṭā)r ସଭ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଭାରତୀୟ ଭଦ୍ରଲୋକଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି
ମିଷ୍ଟାର ପୂର୍ବରେ ବା ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲଗିବା ସମ୍ମାନସୂଚକ ଉପାଧି—
मिष्टर [ଦ୍ର—ଆମଭାଷାରେ ଏ ଅର୍ଥରେ ବାବୁ ବା ଶ୍ରୀ ଲଗେ ।]
Mister; Mr (prefixed to the name or family title of a gentleman). [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ପ୍ରାପ୍ତ ଭାରତୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହାର କରି ଥାଆନ୍ତି । ଏହାର ସାଙ୍କେତିକ "ମି:" ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମିଷ୍ଟ ସ୍ୱର—ସ. ବି—କଣ୍ଠମଧୁର ସ୍ୱର—
Mishṭa swara Sweet tone.

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—ସ.ବି (ମିଷ୍ଟ+ଅନ୍ନ=ଭକ୍ଷଣୀୟ ଦ୍ରବ୍ୟ)—୧। ମିଷ୍ଟ ଖାଦ୍ୟ—
Mishṭānna 1. Sweet food. ୨। ମିଠାଇ—
2. Sweetmeat; sweets; confectionary.

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଖାଇବାକୁ
Mishṭānna priya ଭଲ ପାଏ—Fond of sweets.
(ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ପ୍ରିୟତା—ବି)

ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମିଷ୍ଟାନ୍ନ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ
Mishṭānna bhoji ଇନ୍)—ମିଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭକ୍ଷଣକାରୀ—
(ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଭୋଜିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Eating sweets.

ମିସ(ସି)—ବୈଦେ. ବି(ଇଂ. ମିସ୍)—ଅବିବାହିତା ବାଳିକା ବା କୁମାରୀଙ୍କ
Mis(si) ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲଗିବା ପଦ—Miss (the word
মিসী मिस prefixed to the name of a maid).

ମିସ(ସି)ବାବା—ଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସ୍)—ସାହେବମାନଙ୍କ ପରିବାରର
Mis-(si)bābā କୁମାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଚାକରମାନଙ୍କର ସ୍ନେହ-
মিসী বাবা ସମ୍ବୋଧନ—A term of endearment ad-
मिस बाबा dressed by the servants to maids of a European family.

ମିସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମିସନ୍)—୧। ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ ମଣ୍ଡଳୀ—1. A
Misan company of persons engaged in a
মিসন religious propaganda. ୨। ଧର୍ମପ୍ରଚାରାର୍ଥ
मिसन ଉଦ୍ୟୋଗ—2. Religious mission. ୩। ପ୍ରଚାରାର୍ଥ ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପାଦନର ଭାର—3. A mission ୪। ରାଜନୀତିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏକ ରାଜ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟ ରାଜ୍ୟକୁ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ ମଣ୍ଡଳ—4. Political mission.

ମିସନ୍ ଇସ୍କୁଲ(ସ୍କୁଲ)—ଦେ. ବି (ଇଂ)—ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ସମ୍ପ୍ରଦାୟଙ୍କ
Misan iskula(skula) ପରିଚାଳିତ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Mission
মিসন ইস্কুল School. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମିସନ୍ ପ୍ରେସ୍, ମିସନ
मिसन स्कूल କଲେଜ୍ ହୁଏ ।]

ମିସନ୍ ସମାଜ (ସମ୍ପ୍ରଦାୟ)—ଦେ. ବି—ଧର୍ମ ପ୍ରଚାରକ ସଂଘ—
Misan samāja (sampradāya) A missionary
মিসন সমাজ मिसन समाज society.

ମିସନ(ନା, ନେ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ମିସନାରୀ)—୧। ଧର୍ମ
Misan(nā, ne)ri ପ୍ରଚାରକ—1. Religious preacher;
মিসনরী missionary. ୨। ଖ୍ରୀଷ୍ଟିୟାନ୍ ପାଦ୍ରୀ—2. A
मिसनरी Christian missionary. ବିଣ—ଧର୍ମପ୍ରଚାରକ-
ମଣ୍ଡଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a mission.

ମିସାଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ. (ସ. ମିଶ୍ରିତ)—୧। ମଧ୍ୟ; ବି—
Misāl 1. Also; too. ୨। ସଙ୍ଗେ—2. Together
(ମିସେ—ଅନ୍ୟରୂପ) with. (ଯଥା—ମୁଁ ଦାଲି ମିସାଲ୍ ପଖାଳ ଖାଇଲି ।)

ମିସି—ସଂ. ବି—ମିଶି (ଦେଖ)
Misi Mishi (See)
ବୈଦେ. ବି—ମିସ୍ (ଦେଖ)—Mis (See)

ମିସ୍ତର୍—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମିଷ୍ଟର୍ (ଦେଖ)
Mistar Mishṭar (See)
ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ଅଳ୍ପ ଛଡ଼ାଛଡ଼ା ଖୁବ୍ ମୋଟ ସମାନ୍ତର ରେଖାମାନ ଟଣା ଯାଇଥିବା ମୋଟ କାଗଜ ବା

କାଗଜର ତଖ୍ତା—A pasteboard or thick sheet of paper on which thick parallel
मिस्तर lines are drawn at short intervals and over which, when a writing paper is put, the writer's lines follow the lines below. [ଦ୍ର—ଏହି ମିସ୍ତର୍ ତଖ୍ତା ଉପରେ ପତଳା କାଗଜକୁ ପକାଇ ଲେଖିଲେ କାଗଜ ତଳେ ଥିବା ଉକ୍ତ ତଖ୍ତାରେ ଅଙ୍କିତ ରେଖାମାନ ବାହାରେ ଦିଶେ ଓ ସେହି ଗାରମାନଙ୍କୁ ଠଉରାଇ କରି କାଗଜରେ ଅକ୍ଷର ଲେଖିଲେ ଧାଡ଼ିମାନ ବଙ୍କା ନ ହୋଇ ସମାନ୍ତର ହୁଏ ।]

ମିସ୍ତ୍ରୀ—ବୈଦେ.ବି. (ପ୍ରାଚୀନ ଇଂରାଜୀ ମିଷ୍ଟ୍ରେ;ଇଂ. ମାଷ୍ଟର୍; ପର୍ତ୍ତୁ, ଗୀଜ୍
Mistrī ମେଷ୍ଟ୍ରାର୍=ଗୁରୁ; ଶିକ୍ଷକ)—୧ । କାରିଗର;
मिस्त्री ଶିଳ୍ପୀ—1. Mechanic; artisan; craftsman.
मिस्त्री, मिस्तरी ୨ । ରାଜ ମିସ୍ତ୍ରୀ—2. Mason. [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ କଳେଇ, କମାର, କଳ ଆଦିରେ କାମ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଓ କୋଠା ଓ ଅନ୍ୟ କାମ କରିବା କାରିଗରଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମିସ୍ତ୍ରୀଖାନା—ବୈଦେ. ବି—ମିସ୍ତ୍ରୀ ବା କାରିଗରମାନଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟାଳୟ;
Mistrikhānā କାରଖାନା—A workshop.
मिस्त्रीखाना मिस्त्रीखाना

ମିହ୍ ଧାତୁ—ସ —୧ । ସେକ ଦେବା—1. To foment. ୨ ।
Mih (root) ସେଚନ କରିବା—2. To sprinkle.

ମିହ--ସ. ବି—(ମିହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘ; ବର୍ଷଣ ଥିବା ମେଘ
Miha Rain-cloud.

ମିହନତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମେହ୍‌ନତ୍)—କାୟିକ ପରିଶ୍ରମ—
Mihanat Physical labour; industry.
मि(मे)हनत मि(मे)हनत (ମିହନ୍ତୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିହନତୀ—ବୈଦେ.ବଣ.—(ଫା. ମେହ୍‌ନତୀ)—ପରିଶ୍ରମୀ—
Mihanati Industrious; laborious.
मि(मे)हनती मिहनती (ମିହନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମିହନ୍ତ(ନ୍ତା)ନା—ଦେ. ବି.(ଫା. ମେହନତାନା)—ପାରିଶ୍ରମିକ; ପରିଶ୍ରମର
Mihanta(ntā)nā ମୂଲ୍ୟ; ମଜୁରି—Wages or remuneration for labour.
मि(मे)हनताना मि(मे)हनताना

ମିହି—ବୈଦେ.ବଣ.—(ଫା.ମହୀନ)-ସୂକ୍ଷ୍ମ;ଖୁବ୍ ସରୁ ବା ପତଳା;କୋମଳ--
Mihi मिहि महीन, मेही Very fine; thin, delicate.
[ଯଥା—ମିହି ଲୁଗା, ମିହି ଚାଉଳ, ମିହିସୂର ।]

ମିହିକା—ସ.ବି—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସିକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ+ଅ)—
Mihikā ୧ । ଶିଶିର—1. Dew. ୨ । କାକର; କୁହୁଡ଼ି; ହିମ—2. Frost.

ମିହିଦାନା—ଦେ. ବି—ମୁଗ ଲଡ୍ଡୁ; ସରୁ ସରୁ ଦାନାଯୁକ୍ତ ଏକ ପ୍ରକାର
Mihi dānā ଲଡ୍ଡୁ ବା ମିଠାଇ; ମତିଚୁର—A kind of
मिहिदाना, मतिचूर, sweetmeat ball consisting of
मेहीदाना, मोतिचूर flour of moong fried in ghee.

ମିହିର—ସ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେକ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—୧ ।
Mihira କିରଣମାଳୀ; ସୂର୍ଯ୍ୟ—1. The sun. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—2. Learned man. ୩ । ଅର୍କ ଗଛ—3. Calotropus Gigantea (plant). ୪ । ମେଘ—4. Cloud. ୫ । ବାୟୁ—5. Wind. ୬ । ଚନ୍ଦ୍ର—6. Moon ୭ । ବୃଦ୍ଧ ବଶେଷ; ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ପୁତ୍ର—7. Name of a sage. ୮ । ବରାହ ମିହିର; ବିକ୍ରମାଦିତ୍ୟଙ୍କ ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ—8. Name of a famous astrologer of the court of Bikramāditya. ୯ । ତମ୍ବା (ହି. ଶ)—9. Copper. ୧୦ । ରାଜା (ହି. ଶ)—10. King. ୧୧ । ବୃଦ୍ଧ ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)—11. An old man (Apte). ସ. ବଣ. ପୁଂ—ବୃଦ୍ଧ (ହି.ଶ)—Old. ଦେ. ବି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ବଳଦେବ ରଥ—A name of Kabisūrjya Baladeba Ratha. [ଦ୍ର—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭଣିତାରେ କେତେକ ସ୍ଥଳରେ ଆପଣାକୁ କବି ମିହିର କହି ଅଛନ୍ତି ।]

ମିହିର ମଣ୍ଡଳ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମିହିର+ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ସୂର୍ଯ୍ୟ
Mihira maṇḍaḷa ମଣ୍ଡଳ—1. The sun's sphere.
୨ । ଚନ୍ଦ୍ର ମଣ୍ଡଳ—2. The lunar sphere or orb.

ମିହିରାଣ—ସ. ବି (ମିହିର+ଅନ୍ ଧାତୁ=ବଞ୍ଚିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଶିବ;
Mihirāṇa ମହାଦେବ—God śiba.

ମିହ୍ନା—ବୈଦେ.ବି—୧ । ମିନା (ଦେଖ)—1. Mina (See) (ଦ୍ର—
Mihnā ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିରେ ଅଙ୍କୁର ଅଛିକ ମରକତ ମିହ୍ନା ଲତା । ଭଞ୍ଜ. କୋଟି ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।) (ଦ୍ର—ସେ ଭୁଜେ କାଞ୍ଚନ ରୁପା ସୁଦ୍ଧା ଜଦମାଳୀ, ପାଣିରେ ତା ପାଣି କାଚ ମିହ୍ନା, କଡ଼ି ଅଳି ଯେ । ଭଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।) ୨। (ଫ. ମିନ୍‌ହା)
मिना
मिना
मिह्ना
मिन्हा ନିଷ୍କର ଭୂମି—2. Rent free land. ବଣ—ନିଷ୍କର—Rent free.

ମିହ୍ନାଇ—ଗ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମିହ୍ନା (ଦେଖ)
Mihnāi Mihnā (See)

ମିହ୍ନା ଖାଇବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଜାଗିର ଇତ୍ୟାଦି ପାଇବା—To be
Mihnā khāibā in the enjoyment of Jagir (rent-free land) in return for certain services.

ମିହ୍ନାଦାର୍—ବୈଦେ. ବି(ଫା)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଷ୍କର ଜମି ପାଇଅଛି—
Mihnādār Rent free holder.
निष्कर भोगी मिन्हादार

ମୀ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ବଧ କରିବା—1. To kill. ୨ ।
Mī (root) ବଦଳାଇବା—2. To change. ୩ । ଗତି କରିବା—3. To move. ୪ । ମରିବା—4. To die.

ମୀଡ଼—ଦେ. ବି (ସଙ୍ଗୀତ) (ସ. ମିଳ ଧାତୁ) —ଦୁଇ ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ ସ୍ୱରକୁ
Mīḍ ଏକ ଉଚ୍ଚାରଣରେ ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥା—The
मिड़ state of two consecutive tunes being
मिड uttered in one strain.

ମୀଢ଼ — ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ — ୧ । ମୂତ୍ର ମାର୍ଗରେ ବାହାରିଥିବା (ହି. ଶ) —
Mirḍha 1. Discharged through the urethra.
୨ । ମୂତ୍ର ପରି (ହି. ଶ)—2. Similar to urine.

ମୀନ — ସଂ. ବି. (ମୀ ଧାତୁ=ବଧ କରିବା + କର୍ମ. ନ)—୧ । ମତ୍ସ୍ୟ;
Mīna ମାଛ—1. Fish ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ — 2. The pisces; one of the twelve signs of the zodiac (ନକ୍ଷତ୍ର ଭଳେ ଟୀକା ଦେଖ) ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଅବତାର— 3. The 1st incarnation of Bishṇu [ଦ୍ର— ମହାପ୍ରଳୟରେ ସମୁଦ୍ରରେ ବିଷ୍ଣୁ ମୀନ ରୂପ ଧାରଣ କରି ଶଙ୍ଖାସୁର କବଳରୁ ବେଦଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିଥିଲେ ।] ୪ । ସୌର ଚୈତ୍ର ମାସ—4. The solar month of Chaitra. ଦେ. ବି — ୧ । ଅତି ଛୋଟ ମାଛ—1. Fry of fish, very small fish. ୨ । ଜଳଚର ପ୍ରାଣୀ—2. Aquatic animal. (ଉ—ବୋଲନ୍ତି ମୀନ ଉଦ୍ଧାରେ ମୁକୁତା, ବଡ଼ ଭଣା ସେହୁ,ବାଉରେ ଲୁଚ ଧର ଭଯେ ମୁହିଁ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)

ମୀନ କେତନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି) — ୧ । ସମୁଦ୍ର—1. Sea.
Mīna ketana ୨ । ଜଳାଶୟ — 2. Tank. ୩ । (ମୀନ ଚିହ୍ନିତ କେତନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—କନ୍ଦର୍ପ, ମଦନ; କାମଦେବ— 3. Cupid (personified). [ଦ୍ର— ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ ମଦନ, ମନ୍ମଥ, ମାର, ପ୍ରଦ୍ୟୁମ୍ନ, କନ୍ଦର୍ପ, ଦର୍ପକ, ଅନଙ୍ଗ, କାମ, ପଞ୍ଚଶର, ସ୍ମର ।]

ମୀନ ଗନ୍ଧା — ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ+ଗନ୍ଧ + ଅ)—ମତ୍ସ୍ୟ ଗନ୍ଧା
Mīna gandhā (ଦେଖ)—Matsya gandhā (See)

ମୀନ ଗୋଧିକା — ସ. ବି—ଜଳାଶୟ; ପୁଷ୍କରିଣୀ; ପଲ୍ୱଳ—
Mīna godhikā A tank; a pond.

ମୀନ ଘାତୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୀନ + ହନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତୃ ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ଯେ ମାଛ ମାରେ—Killing fishes
Mīna ghāti
(ମୀନ ଘାତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ. ବି—ବକ ପକ୍ଷୀ—The egret bird.

ମୀନ ଦୋଳ—ଦେ.ବି—ସୌର ମୀନ ମାସରେ ପଡ଼ିବା ଦୋଳ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା—
Mīna doḷa Doḷa fullmoon day falling during the solar month of Mīna. [ଦ୍ର— ଏହା ଶୁଭ ଯୋଗ, ମାତ୍ର ଦେଶ ପକ୍ଷରେ ହାନିକର ବୋଲି କଥିତ ଅଛି ।]

ମୀନ ନେତ୍ରା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ+ନେତ୍ର+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Mīna netrā ୧ । ଗଣ୍ଡ ଦୂବ୍ବା—1 A species of grass ୨ । ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman with round eyes. ୩ । କୁବେରଙ୍କ କନ୍ୟା—3. Name of the daughter of Kubera.

ମୀନର — ସ. ବି. (ମୀନ+ରା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମକର; ମଗର—
Mīnara Shark.

ମୀନ ରଙ୍କ(ଙ୍ଗ, ଞ୍ଜ) — ସଂ. ବି. (ମୀନ + ରନ୍ଜ୍; ରନ୍ଜ୍ ଧାତୁ—ବଧ
Mīna raṅka(ṅga, ñja) କରିବା+ଅ) — ୧ । ମତ୍ସ୍ୟରଙ୍କ; ମାଛରଙ୍କା ପକ୍ଷୀ—1. The kingfisher bird. ୨ । ପାଣିକୁଆ—2. The small cormorant.

ମୀନରାଶି—ସ. ବି (ଜ୍ୟୋତିଷ)—ଦ୍ୱାଦଶ ରାଶି ମଧ୍ୟରୁ ଶେଷ ରାଶି (ଚୈତ୍ର
Mīnarāśi ମାସରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରନ୍ତି) — The sign pisces of the zodiac. (ଯଥା — ରାଶି ଭଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।)

ମୀନ ଲାଞ୍ଛନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୀନ + ଲାଞ୍ଛନ=ଚିହ୍ନ)—ମଦନ;
Mīna lāñchhana କାମ—Cupid. [ଉ—ସେ ଅବଚନ, (ମୀନଧ୍ୱଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୋତେ ଉଚ୍ଚନ, ମୀନ ଲାଞ୍ଛନ, ବାଣେ —ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମୀନ ଶନି —ସ. ବି—ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଯୋଗବିଶେଷ; ଶନିଗ୍ରହ ମୀନ-
Mīna śani ରାଶିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କରିବା ସମୟ; (ଏହାଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀରେ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ମହର୍ଘ ଆଦି ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ)—The conjunction of the planet Saturn with the sign Pisces.

ମୀନ ସଂକ୍ରମଣ—ସ. ବି—ସୌର ଚୈତ୍ରମାସର ସଂକ୍ରାନ୍ତି ବା ପ୍ରଥମ ଦିନ —
Mīna saṁkramaṇa The first day of the solar (ମୀନ ସଂକ୍ରାନ୍ତି — ଅନ୍ୟରୂପ) month of Chaitra.

ମୀନା - ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଊଷା କନ୍ୟା; କଶ୍ୟପଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—A wife of
Mīnā sage Kaśyapa. ବୈଦେ. ବି—ମିନା (ଦେଖ) Minā (See)

ମୀନାକ୍ଷୀ—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୀନ+ଅକ୍ଷି+ଈ; ବହୁବ୍ରୀହି) —୧ । କୁବେରଙ୍କ
Mīnākshī କନ୍ୟା —1. Name of Kubera's daughter. ୨ । ଗଣ୍ଡଦୂବ୍ବା—2. A sort of grass. ୩ । ମତ୍ସ୍ୟାକ୍ଷୀ ସ୍ତ୍ରୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. A woman with round eyes. ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କ ନାମ—Name of a popular Goddess.

ମୀନାଘାତୀ —ସ. ବିଣ ପୁଂ (ମୀନ+ଆ+ହନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—
Mīnāghātī ମୀନ ବଧକାରୀ—Killing fish. ବି—୧ । ଜାଲିଆ; କେଉଟ—1. Fisherman. ୨ । ବକପକ୍ଷୀ— 2. The egret bird.

ମୀନାଣ୍ଡ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଛ ମଞ୍ଜି; ମାଛ ଡିମ୍ବ—
Mīnāṇḍa Spawn of fish.

ମୀନାଣ୍ଡୀ—ସ. ବି (ମୀନ+ଅଣ୍ଡ+ଈ)—୧ । ଚିନି—1. White
Mīnāṇḍī sugar. ୨ । ମିଶ୍ରି—2. Sugar candy.

ମୀନାଳୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୀନ + ଆଳୟ)—ସମୁଦ୍ର—
Mīnāḷaya The sea.

ମୀବ୍ (ଧାତୁ) ସ—୧ । ଗତି କରିବା—1. To move. ୨ । ସ୍ଥୂଳ
Mib (root) ହେବା—2. To grow fat.

ମୀବର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଅପକାରକ—1. Hurtful; injur-
Mibara ious (Apte). ୨ । ମାନ୍ୟ; ପୂଜ୍ୟ—
(ମୀବରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Respectable; venerable. ସ. ବି—ସେନାପତି—A general.

ମୀବା—ସଂ. ବି (ମୀବ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଜାତୁକ୍;
Mībā ପେଟ ଭିତରର ବଡ଼ କୃମି—1. Tapeworm (Apte).
୨ । ପବନ—2. Wind (Apte).

ମୀମ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଗମନ କରିବା; ଯିବା—1. To go; to
Mīm (root) walk. ୨ । ଶବ୍ଦ କରିବା—2. To sound.
୩ । ବିଚଳିତ କରିବା—3. To move.

ମୀମାଂସକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୀମାଂସା+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ, କମ୍ବା ମାନ୍ ଧାତୁ
Mīmāṁsaka =ବିଚାର କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ ବା ବ୍ୟୁ+
(ମୀମାଂସିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ନିଷ୍ପତ୍ତିକାରକ—1. Deciding. ୨ । ମୀମାଂସା ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ—2. Versed in the Mīmāṁsā philosophy. ବି—କୌଣସି ବିବାଦର ବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—A person deciding a matter or solving a problem.

ମୀମାଂସନ—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+ଭାବ ଅନ)—୧ । କୌଣସି
Mīmāṁsana ବିଷୟର ମୀମାଂସା କରିବା—1. Decision or solution of a matter. ୨ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—2. Investigation.

ମୀମାଂସା—ସଂ. ବି (ମାନ୍ ଧାତୁ=ବିଚାର କରିବା+ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍+
Mīmāṁsā ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ସିଦ୍ଧାନ୍ତ; ନିଷ୍ପତ୍ତି; ବିଚାର; ଶେଷ ଫଳ – 1. Decision; disposal. ୨ । ସମସ୍ୟାର ବା ପ୍ରଶ୍ନର ସମାଧାନ—Solution of a problem or question; determination of a question. ୩ । କୌଣସି ତତ୍ତ୍ୱର ବିଚାର ବା ବିବେଚନ – 3. Deep reflection. ୪ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—4. Enquiry; investigation. ୫ । ଷଡ଼ଦର୍ଶନର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଜୈମିନି ରଚିତ ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର; ପୂର୍ବ ମୀମାଂସା – 5. The system of Hindu philosophy of Jaimini. ୬ । ବେଦବ୍ୟାସ ରଚିତ ବେଦାନ୍ତ; ଉତ୍ତର ମୀମାଂସା—6. The system of Bedānta philosophy of Byāsa. [ଦ୍ର—ମୀମାଂସା ଦୁଇଟି, ଯଥା—୧ । ପୂର୍ବ ମୀମାଂସା—ରଚକ ଜୈମିନି, ବୃତ୍ତିକର୍ତ୍ତା କୁମାରିଳ ଭଟ୍ଟ, ଭାଷ୍ୟକର୍ତ୍ତା – ଶ୍ରୀଧର ସ୍ୱାମୀ, ଶବର ସ୍ୱାମୀ, ମାଧବାଚାର୍ଯ୍ୟ; ୨ । ଉତ୍ତରମୀମାଂସା—ସୂତ୍ରକର୍ତ୍ତା ବେଦବ୍ୟାସ, ଭାଷ୍ୟକର୍ତ୍ତା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ।

ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାରେ ବେଦର କର୍ମକାଣ୍ଡ ବା କ୍ରିୟାକଳାପ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି; ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାରେ ବେଦର ଜ୍ଞାନକାଣ୍ଡ ବା ବେଦାନ୍ତ ବିଷୟ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ସାଧାରଣତଃ ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାକୁ 'ମୀମାଂସା' ଓ ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାକୁ ବେଦାନ୍ତ ବୋଲଯାଏ । ବେଦାନ୍ତରେ ବା ଉତ୍ତର ମୀମାଂସାରେ ଅଦ୍ୱୈତବାଦ ପ୍ରତିପାଦିତ ହୋଇଅଛି ; କିନ୍ତୁ ପୂର୍ବ ମୀମାଂସାରେ ବେଦବିହିତ କର୍ମକାଣ୍ଡହିଁ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି ।]

[ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅପଭ୍ରଂଶ ମିମାସା, ନମାଶା, କମେଇସା ହୁଏ ।]

ମୀମାଂସିତ—ସଂ. ବିଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—ନିଷ୍ପତ୍ତି
Mīmāṁsita କରାଯାଇଥିବା—Decided; settled.

ମୀମାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମାନ୍ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ମ. ଯ)—ନିଷ୍ପତ୍ତିଯୋଗ୍ୟ—
Mīmāṁsya Fit to be decided; requiring to be disposed of or settled.

ମୀର—ସଂ. ବି (ମି ଧାତୁ+ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ ର)—୧ । ପର୍ବତ ପ୍ରାନ୍ତ—
Mīra 1. The end of a mountain. ୨ । ସମୁଦ୍ର—2. The sea. ୩ । ସୀମା—3. Boundary; limit. ୪ । ପାନୀୟ—4. Drink; liquid. ୫ । ଜଳ—5. Water.

ମୀରଜା—ବୈଦେ ବି—ମିର୍ଜା (ଦେଖ)
Mirajā Mir-jā (See)

ମୀରାବାଈ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବିଷ୍ଣୁଭକ୍ତିପରାୟଣା ରାଜପୁତ ମହର୍ଷୀ,
Mīrābāī ରାଠୋର ବଂଶୀୟା କନ୍ୟା ଓ ମେବାରର ରାଜା କୁମ୍ଭଙ୍କର
मीराबाई **मिराबाई** ରାଣୀ—Name of a Rajput queen.

ମୀଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଅକ୍ଷି ମିଟିକିବା—1. To wink. ୨ ।
Mīḻ (root) ମୁଦିବା—2. To shut up; to close.

ମୀଳ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୀଳ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବନ; ଜଙ୍ଗଲ (ହି.
Mīḻa ଶ)–1. Forest. ୨ । (+ଭାବ. ଅ) ମିଳନ (ଦେଖ) – 2. Miḻana (See).

ମୀଳକ—ସଂ. ବି—ରୋହିମାଛ (ହି. ଶ)—
Mīḻaka Rohī fish.

ମୀଳନ—ସଂ. ବି (ମୀଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ସଙ୍କୋଚନ;
Mīḻana ମୁଦ୍ରଣ—Winking; shutting; contracting; twinkling. ୨ । ଅକ୍ଷି ବୁଜିବା—2. Closing of the eyes. ୩ । ଗୁପ୍ତୋପମାଳଙ୍କାର—3. A concealed simile (Apte).

ମୀଳିତ—ସଂ. ବି (ମୀଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. କ୍ତ)—୧ । ସଙ୍କୁଚିତ; ମୁଦ୍ରିତ—
Mīḻita 1. Contracted; shut; closed. ୨ । ଅନ୍ତର୍ହିତ—2. Disappeared; vanished. (Apte). ସଂ. ବି – କାବ୍ୟର ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A rhetorical figure.

ମୁ—ଦେ (ଉଚ୍ଚାରଣ, ସାଙ୍କେତିକ) – An abbreviation used
Mu to denote—୧ । ମୁକାମ – 1. At. ୨ । ମୁକାବିଲା
(ମୁଃ—ଅନ୍ୟରୂପ) – 2. Confronting. ୩ । ମୃତୋପା—
ମୃ 3. Deceased; the late. ୪ । ମୁତାବକ—
ମୁଃ 4. According to. ୫ । ମୁତାଲୁକେ—5. In the Taluq of. ୬ । ମୁନ୍‌ସଫ୍—6. Munsif. ୭ । ମୁବଲକ୍—7. In all; altogether. ୮ । ମୁତଫର୍କା —8. Miscellaneous. ୯ । ମୂଲ୍ୟ—9. Price. ପ୍ରାଦେ (ଉଚ୍ଚାରଣ)ବି – ମୁହଁ – Face.

ମୁଅଜା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଅଜାଜା=ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟକର୍ମ, ପ୍ରତିଯୋଗ;
Muājā ମୁଅଯ୍ୟକା=ଚମତ୍କାର; ମୁଅଜୁଦା—ଦୃଢ଼ ନିଷ୍ପତ୍ତି; ବିଚାର)
ମୋଆଜା —୧ । ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର ସାକ୍ଷାତରେ କୌଣସି ବିଷୟ
मुअवाजा, मुकाबला ପ୍ରମାଣ କରାଇବା – 1. Proving of a

matter in the presence of an accused person. [ଉ—ଆଖିରେ ଦେଖି ମୁଆଜା ସୁଦ୍ଧେଁ, ତାହାଠାରୁ ବଳ ଓଲମା ହେବ ? ଭଗ ।] ୨ । ମୁକାବିଲା —2. Confronting. ୩ । ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ; ସାକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରମାଣ—3. Direct evidence.

ମୁଆଜା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟକୁ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ
Muājā karibā ରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା; କୌଣସି ବିଷୟ
মোআজা করা ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—1. To have a
मुकाबला करना matter proved by direct evidence.
୨ । ମୁଆଜା ନେବା; କୌଣସି ବିଷୟର ସାକ୍ଷ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To take direct evidence on a matter. ୩ । ବାଦୀ ବିବାଦୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ମୁକାବିଲା କରାଇ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ କରାଇବା—3. To have a matter proved by confronting both the parties.

ମୁଆଜା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଅଭିଯୋଗକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି)
Muājā debā ସମ୍ମୁଖରେ କୌଣସି ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ଉପସ୍ଥାପିତ
মোআজা দেওয়া କରିବା—To have a matter proved
मुकाबला देना by direct evidence in the presence of the accused.

ମୁଆଜା ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ମୁକାବିଲାରେ ବିବାଦୀୟ
Muājā nebā ବିଷୟର ପ୍ରମାଣ ଗ୍ରହଣ କରିବା—To take
মোআজা লওয়া evidence on a disputed matter
मुकाबला लेना in the presence of both the parties.

ମୁଆଜ ମୁକାବିଲା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ସହରେ ଶବ୍ଦ)—ଉଭୟପକ୍ଷଙ୍କର
Muājā mukābilā ଉପସ୍ଥିତିରେ ଗୃହୀତ କୌଣସି ବିଷୟର ସାକ୍ଷ୍ୟ
মোআজা মোকাবেলা ଲକ୍ଷ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ—Proof of a
मोआजा मुकाबला matter taken in the presence of both the parties.

ମୁଆଜିବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା.)—ନିଷ୍କର ଜମି—
Muājib Rent-free land.

ମୁଅ(ଅ)ଜ୍ଜ(ଜା)ନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୁଅଜ୍ଜନ)—ଯେ ଅଜାନ୍ ଦିଏ;
Muā(a)jja(ja)n ଯେ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ର ଚୂଡ଼ାରେ ଠିଆ ହୋଇ ମୁସଲମାନ୍
মুআজন ମାନଙ୍କୁ ନମାଜ କରିବାକୁ ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରରେ ଡାକେ
मुआज्ज़न (ଅଜାନ୍) ଦେଖ—The person who calls aloud to the Mahommedans from the top of the mosque to prayer at 5 fixed periods of the day and night

ମୁଆଫି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଆଫୀ)—ମାଫି (ଦେଖ)—Māfi
Muāfi মাফি माफी (See

ମୁଆଫିଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମାଫିଦାର (ଦେଖ)—
Muāfidār মাফীদার माफीदार Māfidār (See)

ମୁଆଲି—ଦେ. ବି—ଅଣ୍ଟୁକୁଡ଼ା ଧନ; ଘୋଲ ଧନ—Property left
Muāli by a man without any heir.

ମୁଆଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଦକ, ପ୍ରା. ମୋଅଅ)—ଖଇ, ମୁଢ଼ୀ ଆଦି
Muān ଗୁଡ଼ର ବା ଚିନିର ପାଗରେ ପକାଯାଇ ବନ୍ଧାଯାଇ
(ମୁଁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଥିବା ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଗୋଲକ; ଗୁଡ଼ପକ୍ୱ ଲିଆର ବା
মোয়া, মুড়কীরগোলা ମୁଢ଼ୀର ଲଡ୍ଡୁ—Parched or fried
लाई paddy coated with treacle or sugar and rolled into a ball.

ମୁଆଁ ପାରିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଉଷୁଡ଼ାକୁ ପିଷ୍ଟକାକାରରେ ବଳ ମୁଆଁ କରିବା
Muān pārdibā —To prepare cake-like
মোয়াঁকরা or flattened balls with parched or
लाई बाँधना fried paddy coated with treacle.
[ଉ—ମୁଆଁ ପାଡ଼ୁ,ଖଜା ପାଡ଼ୁ ! କାକଅ ବଳଦ ଗଲରେ ! ହାଣ୍ଡି ଖ(ଧ)ଡ଼ ଖ(ଧ)ଡ଼ କଲରେ । ଶିଶୁଗୀତ ।]

ମୁଆଁ ପିଠା—ଦେ. ବି—ଧନୁ ମୁଆଁ ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ବା ପଲମ ଆକୃତିର
Muān pithā ଭାଣ୍ଡ ପିଠା—Steam-boiled cake
আসকে পিঠা made in the shape of a frying pan.
[ଦ୍ର—ହାଣ୍ଡିରେ ପାଣି ଦେଇ ହାଣ୍ଡିକୁ ଚୁଲି ଉପରେ ବସାଇ ହାଣ୍ଡି ମଧ୍ୟରେ ଖଣ୍ଡେ 'ଥଥାର' କନା ବାନ୍ଧି ସେହି କନା ଉପରେ ପଲମ ଆକାରରେ ପିଠଉ ଜମା କରାଯାଏ । ତାହା ହାଣ୍ଡି ଭିତରୁ ଉଠୁଥିବା ବାଷ୍ପଦ୍ୱାରା ସିଦ୍ଧ ହେଲେ ଏହି ପିଠା ତିଆରି ହୁଏ । ଚାଉଳ ଓ ବିରିବଟାଦ୍ୱାରା ଏହି ପିଠଉ ତିଆରି ହୁଏ ।]

ମୁଆଁଶ—ଦେ. ବି—ମୁହାଁଶ (ଦେଖ)—
Muānśa Muhāśa (See)

ମୁଆଁଶ ଖାଇ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁହାଁଶ ଖାଇ (ଦେଖ)
Muānśa khāi Muhāśa khāi (See)

ମୁଅଁଶ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—ମୁହାଁଶ ଲାଗିବା (ଦେଖ)—
Muānśa lāgibā Muhāśa lāgibā (See)
মায়া লাগা माया लगना

ମୁଆଁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଦେ. ବି—ଧନୁ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ପୌଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—The
Muān samkrānti first day of the solar month
পৌষ সংক্রান্তি of Pousha. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଦେବତା-
पौष संक्रान्ति ମାନଙ୍କୁ ଧନୁ ମୁଆଁ ଭୋଗ ଲାଗେ ।]

ମୁଆଁ ସିଝୁ—ଦେ. ବି—ଦେଉଳିଆ ସିଝୁ (ଦେଖ).
Muān sijhu Deuliā sijhu (See).

ମୁଇ—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର ଓ ବସ୍ତର, ଭଞ୍ଜିଭାଷା)—ସର୍ବନାମ ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ
Mui —I.

ମୁଇ ଆସେ—ପ୍ରାଦେ (ଭଞ୍ଜିଭାଷା) ବାକ୍ୟ—ମୁଁ ଅଛି—
Mui āse I am.

ମୁଇଁ—ଗ୍ରା (ଇତର) ସର୍ବନାମ—୧ । ମୁଁ—1. I. ୨ । ମୁହିଁ;
Muin ଅମ୍ଭେହିଁ—2. I certainly. [ଉ—ମୁଇଁ ଗୋପୀ-
মুই ଜନଙ୍କ ଦାସ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]
मैं ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ସିଂହଭୂମ) ସର୍ବନାମ—ମୁଁ—I.

ମୁଇଁବା—ଗ୍ରା କ୍ରି (ଉଇଁବାର ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)—ଉଠିବା; ଉଇଁବା—
Muinbā উঠা उगना To rise.

ମୁଁ—ଦେ. ସର୍ବନାମ, (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍, ପ୍ରା. ମି.)—ମୁହିଁ—[ଦ୍ର—ଏହା
Muñ আমি मैं ଅମ୍ଭେ'ର ଅନାଦରାର୍ଥକ ରୂପ)
(ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା—ମୁଁଇଁ,ମୁଁ, ମୁଇ, ମୁଞି ମରହଟ୍ଟ— ମୀ)
(ମୁ, ମୁଇଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଁଆଲି—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ସନନ୍ଦ) ବି—ବିଧବା ସ୍ତ୍ରୀ, ଝିଅ, ଭାଇ, ଭଉଣୀ
Muñāli ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ ଲୋକ ପୁତ୍ରହୀନ ହୋଇ ମଲେ ତାହାର ଧନକୁ ସମ୍ପତ୍ତି ରାଜାଙ୍କ ଖାସ୍ ଦଖଲକୁ ଆସିବା ରୀତି—
The custom of escheat to the crown for failure of male heirs, although such relations; as widow, daughter, brother, sister, survive the deceased.

ମୁଁଆମୁଁଆଁ—ଦେ. ବି—ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମ ବିଶେଷ—
Muāñ muāñ Sagittaria Sagitifolia.

ମୁଁଗ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—(ଭୁଲ. ହୁ. ମୁଁଗ)—ମୁଗ (ଦେଖ)
Muñga Muga (See)

ମୁଁଡ଼(ଢ଼)—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର, ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Muñrd(d) Munda (See)

ମୁଁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡା (ଦେଖ)
Muñrdā Mundā (See)

ମୁକ୍ତବ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମକ୍ତବ୍)—ମକ୍ତବ୍; ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ
Muk-tab ପ୍ରାଥମିକ ପାଠଶାଳା—Primary school for
মুক্তব मकतब Mahomedans.

ମୁକତ—ଗ୍ରା (ପଦ୍ୟ) ବିଣ.—(ସଂ. ମୁକ୍ତ)—ମୁକ୍ତ (ଦେଖ)
Mukata মুকত मुकत Mukta (See)

ମୁକତ(ତି) ମଣ୍ଡପ—ଗ୍ରା. ବି—ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)
Mukata (ti)mandapa Mukti mandapa (See)
[ଦ୍ର—ମୁକତ ମଣ୍ଡପ ସେ ଦେଖ ବୈକୁଣ୍ଠ ବସ୍ତୁର ।
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି. ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ମୁକତି—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ମୁକ୍ତି)—ମୁକ୍ତି (ଦେଖ)
Mukati মুকতি मुकति Mukti (See)
୨ । ମୁକ୍ତାମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Muktāmani. ବିଣ.—ମୁକ୍ତ—Delivered; freed. [ଦ୍ର—ଶୋକ ସମୁଦ୍ରରୁ ମୁକତି ହୋଇ ଯାଏ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁକତି ଦାତା—ଗ୍ରା. ବିଣ.—ମୁକ୍ତିଦାତା (ଦେଖ)
Mukati dātā Mukti dātā (See)

ମୁକତି ପସରା—ଗ୍ରା. ବି.—ମୁକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ଅବଲମ୍ବନ—The
Mukati pasarā principal means or refuge for
মুকতি পসরা मुकतिका डाला attaining salvation.
[ଦ୍ର—ଯା ନାମ ମୁକତି ପସରା; ସେ ବଣିକ ହେଲେ ପଦ୍ମାକ୍ଷ?
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୁକଦ(ଦ୍ଦ)ମ—ବୈଦେ. ବି—ମକଦମ (ଦେଖ)—
Mukada(dda)ma মকদ্দম मुकद्दम Makadama (See)

ମୁକ(କୁ)ନ୍ଦକ—ସଂ. ବି—ପିଆଜ
Muka(ku)ndaka Onion.

ମୁକର୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଅ. ମୁକର୍—ସ୍ୱୀକାର; ମୁକରର୍—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ)
Mukar অবশ্য अवश्य ନିଶ୍ଚୟ; ଅଲବତ୍; ଅବଶ୍ୟ—
Surely; certainly; positively. [ଦ୍ର—୧ । ମୁଁ ମୁକର ସେଠାକୁ ଯିବି । ୨ । ତୁ ମୁକର ଏ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବୁ । ୩ । ଶାରଦାଦ୍ୟ ମାନତ ଶୁଣୁଛି ହେ ଅଇଲେଟ ମୁକର ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଇଦ ରାମାୟଣ ।]

ମୁକର(ରି)ର୍—ବୈଦେ. ବି—(କଚେରୀ)—(ଅ. ମୁକର୍‌ରର୍)—୧ ।
Mukara(ri)r କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପଦରେ ସ୍ଥାୟୀରୂପେ ନିଯୁକ୍ତି;
মুকরর मुकररी ନିଯୁକ୍ତ—Permanent appointment in a post. ୨ । ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ—2. Fixity. ବିଣ.—୧ । ସ୍ଥାୟୀ—1. Permanent. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ—2. Ascertained; fixed.

ମୁକରର୍(ରି) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ
Mukarar(ri) karibā ନିଯୁକ୍ତ କରିବା—To appoint a
মুকরর করা मुकरर करना person to a post.

ମୁକରରା(ରି) ଜମା—ବୈଦେ. ବି—(ପା. ମୁକରରତ୍=ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ; +
Mukararā(ri)jamā ଜମା)—ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିର
মুকররি জমা ଖଜଣା—Fixed rent, a rent for a land
मुकरर जमा fixed in perpetuity.

ମୁକରରା(ରି) ସଞ୍ଜା—ଦେ. ବି—ରଇତର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଫସଲର ବା
Mukarara(ri) sanjā ଶସ୍ୟର ଭାଗ, ଯାହାର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ
সংজা मनखप ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ—Fixed produce rent payble by a raiyat to the landlord.
[ଦ୍ର—ରଇତ ଚାଷ କରୁଥିବା ଜମିର ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲରୁ ଅଧେ, ଯାହା ରଇତ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଖଜଣା ଦିଏ, ତାକୁ ଧୂଳିଭାଗ ବୋଲାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ଜମିରେ ଫସଲ ଫଳିବା ପୂର୍ବରୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା ରଇତର ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଦେୟ ଶସ୍ୟର ପରିମାଣକୁ ସଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ । ଯେଉଁ ସଞ୍ଜାର ପରିମାଣ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ ତାକୁ ମୁକରରି ସଞ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ; ଜମିରେ ଫସଲ ହେଉ ବା ନ ହେଉ, ରଇତ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ଚିରକାଳ ସବୁବର୍ଷ ଏହି ମୁକରରି ସଞ୍ଜା ଦେବାକୁ ଦାୟୀ ଅଟେ । କିନ୍ତୁ ହାଇକୋର୍ଟ ଅଦାଲତରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ଯେ, ଜମିରେ ପ୍ରକୃତରେ ଯେତେ ଶସ୍ୟ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇଥିବ ରଇତର ଦେୟ ମୁକରରି ସଞ୍ଜାର ପରିମାଣ ସେଥିର ଅର୍ଦ୍ଧେକରୁ ବେଶି ଜମିଦାର ପ୍ରଜା ଠାରୁ ଆଦାୟ କରି ପାରିବେ ନାହିଁ ।]

ମୁକରରି—ବୈଦେ. (କଚେରୀ) ବି.—୧ । (ଫା. ମୁକର୍‌ରରୀ) ଜମିର
Mukarari ଖଜଣାର ପରିମାଣର ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—
মুকররি 1. Permanent settlement of the rent
मुकररी payble for a raiyati holding. ୨ । ମୁକରର୍ (ଦେଖ)—2. Mukarar (See) ବୈଦେ. ବିଣ.—ମୁକରର୍ (ଦେଖ)—Mukarar (See).

ମୁକରର୍ ଜମି—ବୈଦେ. ବି. (କରରଥ)—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରୂପେ ଯେଉଁ
Mukarari jami ଜମିର ଖଜଣା ଧାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇଥାଏ—A
মুকররী জমী **मुकररी जमिन** holding, the rent of which is fixed in perpetuity.

ମୁକରରି ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି (କରରଥ) (ଫା.)—ମୁକରରି ଜମିର
Mukarari dār ସ୍ବତ୍ୱାଧିକାରୀ—The holder of a
মুকররীদার **मुकररीदार** permanent tenure.

ମୁକରରି ପରୁଆନା—ବୈଦେ. ବି. (କରରଥ)—(ଫା. ମୁକରରି
Mukarari parunānā ପରୱାନା)—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତି-
মুকররী পরয়ানা **बाहालि परवाना** ସୂଚକ ଆଦେଶପତ୍ର—
[ମୁକରରି ପରୱାନା—ଅନ୍ୟରୂପ] Appointment letter.

ମୁକଳ—ସଂ. ବି.—୧ । ଅରଗ୍ୱଧ (ବୃ. ଶ)—1. Cassia Fistula
Mukaḷa (tree) ୨ । ଗୁଗ୍ଗୁଳ (ବୃ. ଶ.)—2. Bdellium.

ମୁକ(କୁ)ଶାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖଶାଳା)—ମୁଖଶାଳି (ଦେଖ)
Muka(ku)śāḷi Mukhaśāḷi (See)
[ମୁକ(କୁ)ଶିଥିଳ - ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁ(ମୋ)କା—ଦେ. ବି.—୧ । ଥର; ଦଫା—
Mu(mo)kā বার **दफा** 1. Time.
দল **झुंड** [ଦ୍ର—ଥରେ ଡେଙ୍ଗୁରିପୋ ସିନ୍ଧିଷ୍ଠି । ଢଳ ଟଙ୍କା ମୂଲକୁ ଶୁଦ୍ଧ ଦେଲା ଦସୁସ । ଭଗ ।] ୨ । ପଞ୍ଝ; ଦଳ—
2. Group; herd; flock; party. ୩ । ବୁଦା—
ঝোঁপ **झाड़ी** 3. Bush. [ଦ୍ର—ବଳୁଦେ ରହିଅଛନ୍ତି ଏକ ବେଣା ମୋକା, ତାହାକୁ ଅଣ୍ଟେ କର ଅଛନ୍ତି ସେ ଏକା । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦ୍ର ।] ୪ । ମୁଷ୍ଟି; ବନ୍ଧ ମୁଷ୍ଟି
মুখটি **मुक्का** ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ ଆଘାତ—
4. A blow on the face with clenched fist.
ବୈଦେ. ବି.—(ଆ. ମୌକା)—୧ । ସୁବିଧା, ସୁଯୋଗ—
মোকা **मौका** 1. Opportunity. ୨ । ଅବସର—2 Leisure. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଗୁଚ୍ଛ; ବିଡ଼ା—
Cluster; bundle. ପ୍ରାଦେ.—(ଅଳ)—ବି—
ପରଗଣା; ଗ୍ରାମସମୂହ—Fiscal division.

ମୁକାଏମ—ବୈଦେ. ବି. (କରରଥ) (ଫା. ମୋକାଏମ୍)—୧ । ପ୍ରତିନିଧି
Mukāem —1. Representative. ୨ । ସ୍ଥଳାଭିଷିକ୍ତ
মোকাএম ବ୍ୟକ୍ତି; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଉପସ୍ଥିତ
मोकायम ବ୍ୟକ୍ତି—2. A person who steps into the place of another; a substitute.

ମୁକା ଖୁରୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି—ଯେଉଁ ଖୁରୁଡ଼ା ନଡ଼ିଆର
Mukā khururda(rdu) ଭିତର ପାଣି ଶୁଖି ନ ଥିବାରୁ ଶସ ସହିତରୁ ଛାଡ଼ ନ ଥାଏ ଓ ଯାହାକୁ ହଲାଇଲେ ଖଡ଼ଖଡ଼ ବାଜେ ନାହିଁ—The cocoanut of which the kernel is not fully dried and which does not produce any sound when shaken by the hand.

ମୁକାବିଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁକାବିଲ)—୧ । ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତିତା;
Mukābilā ଉପସ୍ଥିତି—1. Presence. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ କରିବା;
মু(মো)কাবি(ব)লা ମୁହାଁମୁହିଁ—2. Confronting. ୩ । ତୁଳନା—
मुकाबला 3. Comparison; comparing.
୪ । ମିଳନ; ସାକ୍ଷାତ୍; ଦେଖାଦେଖି—4. Interview; meeting; encounter. ୫ । ପରୀକ୍ଷା—
5. Examination; testing. ୬ । ଉଭୟ ପକ୍ଷଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ବିଷୟ ପ୍ରମାଣିତ ହେବା ବା ତର୍କ ବିତର୍କଦ୍ୱାରା ସ୍ଥିରୀକରଣ—6. Settling or proving a matter in the presence of both the contending parties. [ଦ୍ର—ଏହାର ସାକ୍ଷେତିକ । ମୁ ।]
୭ । ସମ୍ମୁଖ ଯୁଦ୍ଧ—7. Fight; hand to hand fight.

ମୁକାବିଲ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—ଦେ. ବି. (କରରଥ)—ଥରେ ହୋଇ ଯାଇ-
Mukābilā bandobasta ଥିବା ଖଜଣା ବନ୍ଦୋବସ୍ତ କାଗଜପତ୍ରକୁ ମୁକାବିଲ କରି ସଂଶୋଧନ
মুকাবিলা বন্দোবস্ত **मुकाबला बन्दोबस्त** କରିବା ପାଇଁ କିଛିଦିନ ପରେ କରାଯିବା
ସାନ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ—Revision Settlement.

ମୁକାବିଲେ—ଦେ. ଅ. (କରରଥ)—ସାମନାରେ; ସାକ୍ଷାତରେ;
Mukābile ଉପସ୍ଥିତିରେ—In the presence of.
মোকাবিলে [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିବାଚକ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ । ମୁ ।
मुकाबिले ସାଙ୍କେତିକ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ, ଯଥା—
। ମୁ । ମେନେଜର=ମେନେଜରଙ୍କ ମୁକାବିଲରେ ବା ସାକ୍ଷାତରେ ।]

ମୁକାମ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମକାନ୍)—୧ । ବାସସ୍ଥାନ—
Mukām 1. Residence. ୨ । ବସା ଘର, ଅସ୍ଥାୟୀ ବାସ
মুকাম ସ୍ଥାନ—2. Temporary residence or lod-
मुक़ाम ging. ୩ । ଗୃହ; କୋଠା ଘର ଅଢ—3. Building; palatial house. ୪ । (ଆ. ମୁକାମ୍) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ରହିବାର ଠିକଣା—4. Address or the whereabouts of a person. ୫ । ପଥିକର ଯାତ୍ରାକାଳୀନ ରାତ୍ରିଯାପନ ସ୍ଥାନ—5. A place where a traveller halts for the night in the course of travelling. ୬ । ପଥିକର ଏକଦିନ ଚାଲିବା ପରେ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ରାତ୍ରି ଯାପନ—6. A traveller's halt for the night after one day's travelling. (ଯଥା—କଟକରୁ ପୁରୀକୁ ଯିବାକୁ ହେଲେ ବାଟରେ ଦୁଇ ମୁକାମ କରିବାକୁ ହେବ ।) ୭ । ସତ୍ୟନାରାୟଣ ପୂଜା ସମୟରେ ଅସ୍ଥାନ ବା ପୀଢ଼ା ଉପରେ ପଞ୍ଚ ଦେବତାଙ୍କୁ ଉତ୍ସର୍ଗ କରାଯାଇ ପାନ ଉପରେ ରଖାଯିବା ପାଚିଲା କଦଳୀ—7. Ripe plantains placed on betel leaves and dedicated to the five Deities who are invoked during the Satyanārāyaṇa pūjā ceremony.

ମୁକାମ କଦଳୀ—ଦେ. ବି—ମୁକାମ ୭ (ଦେଖ)
Mukāma kadalī Mukāma 7 (See)

ମୁକାମୁ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ମୁକାମ ୭ (ଦେଖ)
Mukāmu Mukāma (See)

ମୁକା ମୁକା—ଦେ. ଅ—୧ । ଥର ଥର କରି; ବହୁଥର; ଅନେକଥର—
Mukā mukā 1. Several times. ୨ । ଦଫା ଦଫା; ବার বার ଘଣ୍ଟା ଘଣ୍ଟା; ଦଳ ଦଳ—2. By groups; group
दफा दफा, मोका मोका by group; in herds.

ମୁ(ମୁଁ)କାର—ଦେ. ବି—୧ । ଅହଂକାର; ଅହମିକା—1. Egoism.
Mu(muñ)kāra (ଉ—ବର୍ତ୍ତମାନ ଜାଣିବର ମୁକାର
অহংকার अहकार କହଇ—ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତିଗୀତା ।)
୨ । ଗର୍ବ; ଅହଂକାର—2. Pride

ମୁକୁ—ସ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ତି)—୧ । ମୁକ୍ତି—1. Emanci-
Muku pation. ୨ । ମୋକ୍ଷ—2. Final beatitude. ଗ୍ରା (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ; 'ମୁଁ' ଶବ୍ଦର ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନର ରୂପ)—ମୋତେ—
To me.

ମୁକୁଟ—ସ. ବି (ମଙ୍କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଟ; ନିପାତନ)-
Mukuṭa ମକୁଟ (ଦେଖ)—Makuṭa (See) ବିଣ—
(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଲାଗେ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
[ଉ—ଷାଡ଼ମୁକୁଟେ ପଦ କର ବନ୍ଦି, ବନ୍ୟସ୍ତ ଯେ ପ୍ରତାପେ କଲେ ବନ୍ଦି—ଉଷ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁକୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁକୁଟଧାରୀ—Wearing a crown
Mukuṭiā or coronet. [ଉ—ଚଳ ମୁକୁଟିଅ ସଙ୍ଗମାନେ—
মুকুটধারী मुकुटवाला କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋତ୍‌ଗଞ୍ଜ. ଚ-ଗୀତ ।]

ମୁକୁତା—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତା)—୧ । ମୁକ୍ତା; ମୋତି—1. Pearl.
Mukutā [ଉ—ସେ ଜଳରେ ମୁକୁତା ପଡ଼ୁ ଥିବୁଛନ୍ତି, ମନ
মুকুতা ପବନରେ ଯେ ଅଳପ କମ୍ପନ୍ତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.
मुक्ता ସଭା ।] ୨ । ମୁକ୍ତାନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—
2. Name for calling a woman named Muktā.

ମୁକୁତା କେରି—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ସାରୁ—1. A species
Mukutā keri of taro or arum. ୨ । ମୁକୁତାର ଝୁମ୍ପା—
মুক্তার থোলো 2. A bunch of strings of pearls.
मुक्ताका गुच्छा ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି)—ଏକପ୍ରକାର ଧାନ—
A species of paddy.

ମୁକୁତା ଜାଲି—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତା+ଜାଲ)—ମୁକ୍ତା ସୁତା ଗୋଞ୍ଚଥିବା
Mukutā jāli ଜାଲ ପରି ଅଳଙ୍କାରବିଶେଷ—An ornament
মুক্তার জাল of pearls strung into a net. [ଉ—
मुक्ताकी जाली କପୋଳ । ମୁକୁତାଜାଲି ଶୋଭିତ, ଦୋହଲିବା ଦେଖି, ଦୂର ହୁଏ ଅଖି, ପୂର୍ବର ଭୂଷଣ ପଙ୍କରେ
—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୁକୁତା ଝରା—ଗ୍ରା. ବି—ମୁକ୍ତା ସମ୍ବଳିତ ଝରା—Tassels made of
Mukutā jhara many strings of pearls strung
মুক্তার ঝারা together. [ଉ—ଯତନେ ଲମ୍ବାଇ ଶିରେ
मुक्ताका झालर ମୁକୁତା ଝରା—ପ୍ରାଚୀନ. ସଙ୍ଗୀତ ।] [ଦ୍ର—
(ମୁକୁତା ଶେଣ୍ଟା[ଣ୍ଟି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏହିପରି ମୁକୁତାମାଳି, ମୁକୁତା
ହାର ଆଦି ହୁଏ ।]

ମୁକୁତା ଦାନ୍ତି—ଗ୍ରା. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ସ. ମୁକ୍ତାଦନ୍ତୀ)—ମୁକ୍ତାପନ୍ତି ପରି
Mukutā dānti ଦନ୍ତ ଥିବା (ସ୍ତ୍ରୀ)—(a woman) Having
মুক্তোর মত দাঁত যার teeth resembling a row of
मोतीके समान दांतवाली pearls.
(ମୁକୁତା ଦାନ୍ତିଆ, ମୁକୁତା ଦନ୍ତା—ପୁଂ)

ମୁକୁତାପନ୍ତି—ଦେ. ବି (ସ. ମୁକ୍ତାପଙ୍କ୍ତି)—ଧାଡ଼ି ହୋଇ ସଜ୍ଜିତ
Mukutāpanti ମୁକ୍ତାଗଣ—Row of pearls. [ଉ—
মুক্তাপংক্তি मुक्तापन्ती ଅଶ୍ରୁ ବିନ୍ଦୁ ମୁକୁତାପନ୍ତି ସୁନ୍ଦର । ରାଧାନାଥ
ମେଘଦୂତ ।]

ମୁକୁତାବନ୍ଧ—ଦେ. ବି—କର୍ଣ୍ଣାଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of
Mukutābanda ornament for the ear. [ଉ
—ଶ୍ରବଣେ ଭର ମୋ ହୁଳନ ଚନ୍ଦ୍ର ଫେରଡା ମୁକୁତାବନ୍ଧ ।
ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମୁକୁତା ଶାମୁକା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁକ୍ତାଶମ୍ବୁକ)—ଯେଉଁ ଶମ୍ବୁକର
Mukutā śāmukā ଖୋଳପରୁ ମୁକ୍ତା ମିଳେ—Pearl-
শুক্তি oyster. [ଦ୍ର—କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସମୁଦ୍ର
मुक्ताका सितुआ; मुक्तासीप ଗର୍ଭରୁ ମିଳୁଥିବା ଶାମୁକାକୁ ଦୁଇ
ଫାଳ କରି ଦେଲେ କେତେକ ଶାମୁକାର ଦୁଇ ଫାଳର
ଗର୍ଭ ପାଖରେ ମୁକ୍ତା ଲାଗିଥାଏ ଓ ଶାମୁକାଦେହରୁ ତାହା
ପୃଥକ୍ କରି କଢ଼ାଯାଏ ।]

ମୁକୁତି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୁକ୍ତି)—ମୁକ୍ତି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mukuti (etc) मुक्ति Mukti etc. (See)

ମୁକୁ(କ)ତିଆର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muku(ka)tiāra (etc) Muktāra etc. (See)
মোক্তার मुख्तार

ମୁକୁତି—ଗ୍ରା. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ନାମ)—ମୁକୁତା ୨ (ଦେଖ)
Mukutī Mukutā 2 (See)

ମୁକୁନ୍ଦ—ସ. ବି (ସ. ମୁକୁମ୍=ମୋକ୍ଷ+ଦା ଧାତୁ ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mukunda ଅ; ଯେ ମୋକ୍ଷ ଦଅନ୍ତି)—୧ । (ମୁକ୍ତିଦାତା)
ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ପାରଦ—2. Mercury;
quicksilver. ୩ । କୁବେରଙ୍କ ନିଧି ବିଶେଷ—
3. Name of a particular gem possessed
by Kubera. ୪ । କୁନ୍ଦୁରୁଷ୍କ—4. Gum
Olibanum. ଦେ. ବି. ପୁଂ—୧ । ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା
মুকুন্দ ନାମ—1. A name given to persons. ୨ ।
मुकुंद ଅଚ୍ୟୁତାନନ୍ଦଙ୍କ ଦ୍ୱାଦଶ ଶିଷ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ୟତମ—2. One
of the twelve disciples of Achyutānanda
Dāsa of Nemālā.

ମୁକୁନ୍ଦକ—ସ. ବି (ମୁକୁନ୍ଦ+କ)—୧ । ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukundaka 1. Onion. ୨ । ଷଷ୍ଟିକ ବ୍ରୀହି—2.
A kind of grain.

ମୁକୁନ୍ଦ ଦେବ- ଦେ. ବି (ନାମ)—ଉତ୍କଳର ଶେଷ ସ୍ୱାଧୀନ ହିନ୍ଦୁ ନରପତି—The first independent Hindu king of Orissa (1551—1568 A. D.)
Mukunda deba
মুকন্দ দেব
मुकुन्द देव

[ଦ୍ର—ସେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟ ୧୫୫୧ ରୁ ୧୫୬୮ ଅବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରିଥିଲେ । ସେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ତେଲିଙ୍ଗ ସୀମାନ୍ତଳବାସୀ ଥିବାରୁ ଇତିହାସରେ ତେଲଙ୍ଗା ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ନାମରେ ପରିଚିତ । ସେ ତତ୍କାଳୀନ ଉତ୍କଳର ଶେଷସୀମା ହୁଗୁଳୀ ନଦୀର ତ୍ରିବେଣୀ ତୀର୍ଥରେ ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ ତ୍ରିବେଣୀ ଘାଟ ଓ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରିଥିଲେ । ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ପିପିଲି ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ମୁକୁନ୍ଦପୁର ଶାସନ ଓ ପୁଷ୍କରିଣୀ ତାଙ୍କର କୀର୍ତ୍ତି । ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ଏକ ସୁରମ୍ୟ ଓ ସୁବିଶାଳ ନବତଳ ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରାସାଦ ନିର୍ମାଣ କରି ତାହାକୁ ନିଜର ରାଜଭବନ କରିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କର ଯୁଦ୍ଧ କୌଶଳ ଓ ବିଚକ୍ଷଣତା ଦେଖି ପ୍ରବଳପ୍ରତାପ ସମ୍ରାଟ ଅକବର ବଙ୍ଗ ଅଧିକାର କରିବା ପାଇଁ ଏହାଙ୍କର ସହାୟତା ଲୋଡ଼ିଥିଲେ । ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ବହୁକାଳ ବ୍ୟାପୀ ବଙ୍ଗ ଅଭିଯାନରେ କ୍ଷୀଣବଳ ଓ କ୍ଳାନ୍ତ ହୋଇ ପଡ଼ିଥିବା ସମୟରେ ସାରଙ୍ଗଗଡ଼ର ସାମନ୍ତ ଅଧିପତି ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଭଞ୍ଜ ଉତ୍କଳ ସିଂହାସନ ଅଧିକାର କରିବା ସକାଶେ ବିଦ୍ରୋହାଚରଣ କଲେ । ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରୁ କରୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବ ତାଙ୍କ ଅସ୍ତ୍ରାଘାତରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ । ୧୫୬୮ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ କଳାପାହାଡ଼ ଓଡ଼ିଶା ଆକ୍ରମଣ କଲା ଓ ଉତ୍କଳର ସ୍ୱାଧୀନତା ଚିରକାଳ ପାଇଁ ଲୁପ୍ତ ହେଲା । କଥିତ ଅଛି ଯେ କଳାପାହାଡ଼ କଟକ ବାରବାଟୀ ଦୁର୍ଗ ଅବରୋଧ କରିବାରୁ ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ସୁନା ଥାଳରେ ହୀରାଆଦି ବହୁମୂଲ୍ୟ ଧନରତ୍ନ ରଖି ଅବରୋଧ ତ୍ୟାଗ କରିବା ପାଇଁ କଳାପାହାଡ଼କୁ ଉପଢୌକନ ପଠାଇଲେ । କିନ୍ତୁ ଧର୍ମଦ୍ୱେଷୀ ପ୍ରତିହିଂସାପରାୟଣ କଳାପାହାଡ଼ ତହିଁରେ ସମ୍ମତ ନ ହେବାରୁ ସତୀ ରାଣୀ ଦୁର୍ଗର ସମସ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଦୁର୍ଗରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ପୋଖରୀକୁ ଡେଇଁ ପଡ଼ି ଆତ୍ମହତ୍ୟା କଲେ । ଆଜିକାଲି ବାରବାଟୀ କିଲ୍ଲାର ସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରାଣୀ-ପୋଖରୀ ନାମରେ ଗୋଟିଏ ତଡ଼ାଗ ଅଛି । ପ୍ରବାଦ ଅଛି—

ଆଇଲା କଳା ପାହାଡ଼, ଭାଙ୍ଗିଲା ଲୁହାର ବାଡ଼
ପିଇଲା ମହାନଦୀ ପାଣି,
ସୁବର୍ଣ୍ଣ ଥାଳରେ ହୀରା ପଡ଼ିଗଲେ
ମୁକୁନ୍ଦଦେବଙ୍କ ରାଣୀ ।]

(ମକୁନ୍ଦ ଦେବ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମୁକୁନ୍ଦରାମ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ କବି-କଙ୍କଣ ଚଣ୍ଡୀର ରଚୟିତା କବି--Name of a Bengalee poet of the 16th and 17th centuries A. D.
Mukundarama chakrabartti

[ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଜନ୍ମ ବର୍ଦ୍ଧମାନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହୋଇଥିଲା । ବର୍ଦ୍ଧମାନର ତତ୍କାଳୀନ ନବାବଙ୍କ ଅତ୍ୟାଚାରରେ ପୀଡ଼ିତ ହୋଇ ଏ ଜନ୍ମଭୂମି ଛାଡ଼ି ମେଦିନୀପୁର ଜିଲ୍ଲାର ଆଡ୍ରା ଗ୍ରାମରେ ବାସ କଲେ ଓ ସେଠାର ରାଜା ଏହାଙ୍କୁ ରାଜପୁତ୍ରଙ୍କ ଶିକ୍ଷକ ନିଯୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ସେହିଠାରେ ବଙ୍ଗ ଭାଷାରେ 'ଚଣ୍ଡୀ' ରଚନା କଲେ । ଉକ୍ତ ରାଜା ତାଙ୍କୁ କବି-କଙ୍କଣ ଉପାଧି ଦେଇଥିଲେ ଓ ତାଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ 'କବିକଙ୍କଣ ଚଣ୍ଡୀ' ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ । ରାମାୟଣ ରଚୟିତା କୃତ୍ତିବାସଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଏ କବି । ତାଙ୍କ ଭାଷା ଅପେକ୍ଷାକୃତ ମାର୍ଜିତ ଓ ତାଙ୍କ ରଚନା ବିବିଧ ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ—ସୁବଳ-ଚନ୍ଦ୍ର ।]

ମୁକୁନ୍ଦି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ସାମୁଦ୍ରିକ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—A kind of sea-fish.
Mukundi

(ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରାୟ ଦୁଇ ପାଞ୍ଚ ଇଞ୍ଚ ଲମ୍ବ, କାତିଯୁକ୍ତ ଓ ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର ।) (ମକୁନ୍ଦି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକୁମ୍—ସଂ. ଅ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କୁମ୍)—୧ । ନିର୍ବାଣମୁକ୍ତି (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—1. Final beatitude. ୨ । ପ୍ରେମ (ସୁବଳଚନ୍ଦ୍ର)—2. Love.
Mukum

ମୁକୁର—ସଂ. ବି (ମନ୍‌କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କରଣ. ଉର)—୧ । ଦର୍ପଣ—1. Mirror. ୨ । ବକୁଳ ବୃକ୍ଷ—2. The Bakula tree. ୩ । କୁଲାଳଦଣ୍ଡ—3. The potter's staff. ୪ । ମୁକୁଳ (ଦେଖ)—4. Mukula (See) ୫ । ମଲ୍ଲିକା ପୁଷ୍ପ ଗୁଚ୍ଛ—5. A bunch of jasmine flowers.
Mukura

ମୁକୁଳ—ସଂ. ବି. (ମନ୍‌କ୍ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ, କିମ୍ବା ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ମୋଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉଳ)—୧ । ଫୁଲର କଢ଼ି—1. Bud; blossom. ୨ । ସ୍ଫୁଟନୋନ୍ମୁଖ ପୁଷ୍ପ; ଈଷଦ୍‌ବିକଶିତ କଳିକା—2 An opening bud. ୩ । ଶରୀର; ଦେହ—3. The body. ୪ । ଆତ୍ମା—4. Soul.
Mukula

ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ)—୧ । କ୍ଷେତରୁ କଟା ହୋଇ ଖଳାକୁ ଆଣିବା ସମୟରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଧାନ ବିଡ଼ା ବା ଶସ୍ୟଗୋଛାମାନଙ୍କୁ ଖଳାରେ ଏକତ୍ର ରଖିବାପାଇଁ ବା ଗଦା ମାରିବାପାଇଁ ଅଥବା ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା ପାଇଁ ମୁକୁଳା କରିବା—1. Act of untying the sheaves of corn gathered by the reapers at the threshing floor before stacking काटानौ डावौ, बरहिवा or threshing them. ୨ । ଶସ୍ୟକଟାଳିମାନେ ବିଲରୁ ଧାନ ଆଦି କାଟି ତାହା ଗୋଛା ଗୋଛା କରି ଖଳାକୁ ବୋହି ଆଣିବା ପରେ ଉକ୍ତ ଗୋଛାମାନ ଫିଟାଇ ସେଥିର କେତେକ ଅଂଶ କଟାଳିମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ଦିଆଯିବା—2. Giving of one-tenth or one-twelvth of the harvest to the reapers;the operation of untying the bundles or sherves of corn brought into the threshing floor by the reapers, after

harvesting and giving a portion of each bundle to each reaper for his or her remuneration ୩ । ବିଲରୁ କଟାଳି ଯେଉଁ ଶସ୍ୟ ଗୋଛା ବାନ୍ଧି ଖଳାକୁ ଅଣେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ଅଂଶ କଟାଳିକୁ ପାରିଶ୍ରମିକରୂପେ ଦିଆଯାଏ—3. The portion out of a bundle of corn-sheaves brought into the threshing floor by a reaper after harvesting, which is given to him or her as remuneration. ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୁକୁଳିତ ବା ମୁକ୍ତ)—୧ । ଫିଟା; ମେଲା; ବନ୍ଧନ-ରହିତ (ଯଥା—କେଶ)—1. Dishevelled; untied; unbound. (ଉ—କେଶ କରି ମୁକୁଳ, ଚେକ ବାହୁ-ଯୁଗଳ, ବସିଲ ମହାବିଚଳ—ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ।) ୨ । ମୁକ୍ତ; ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ—2. Released from a bond. (ଉ—ନିର୍ଗୁଣ ନିବନ୍ଧ ମୁକୁଳ, ଜନ୍ମ ମରଣ ଦେଲୁ ବେଳ—ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।)

ମୁକୁଳବତୀ—ସଂ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—୧ । କଳିକାବତୀ—1. Having
Mukuḷabati buds. ୨ । ଅଦୃଷ୍ଟରଜା (ଦେଖ)—Adrushṭarajā (See).

ମୁକୁଳା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁକ୍ତ)—୧ । ଖାଲି; ଜନଶୂନ୍ୟ (ଘର)—
Mukuḷā 1. Empty; untenanted.
খোলা खुला ୨ । ଖୋଲା; ଯେଉଁ ସ୍ଥାନକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ଅଧିକାର କରି ନ ଥାଏ—2. Unoccupied (space or place); open; bare. ୩ । କବାଟ ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା (ଘର)—3. (House) With the door open. ୪ । ମୁକ୍ତ ; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—4. Released; freed. ୫ । ସାହା ଖରଚୀ; ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ—5. Spendthrift. ୬ । ସରଳ; ଯେ ଗୁପ୍ତ କଥାକୁ ଲୁଚାଇ ରଖି ନ ପାରେ—6. Frank; plain-spoken. ୭ । ଅସାବଧାନ; ଅସତର୍କ—7 Unwary; careless. ୮ । ମୁକୁଳ (ଦେଖ)—8. Mukula (See).

ମୁକୁଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ; ମୁକୁଳିବା କ୍ରିୟାର
Mukuḷā(ḷe)ibā ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—୧ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା-
খোলা 1. To liberate; to release from a bond.
खोलना (ଉ—ସୁଯୋଧନ ରଜାକୁ ଅଣ ମୁକୁଳାଇ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
୨ । ଫିଟାଇବା—2. To untie; to unbind. (ଉ—ବେଣୀବାଳ ମୁକୁଳାଇ ବସିଅଛି କେହୁ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୩ । ଋଣ ପରିଶୋଧ କରି ବନ୍ଧା ଦିଆ ଯାଇ ଥିବା ବସ୍ତୁକୁ ମହାଜନ ଠାରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଆଣିବା—3. To redeem a thing from mortgage or pledge by paying off the debt. ୪ । କାରାମୁକ୍ତ କରିବା—4. To release from confinement. (ଉ—ଦେବ ମୁକୁଳାଇ ଗ୍ରହଗଣ ହୋଇ ଏ ସ୍ୱେଚ୍ଛାର କେଲି ହୁଦନ୍ତୁ । ରାଧାନାଥ. ଉର୍ବଶୀ ।) ୫ । କଟାଳିମାନେ କ୍ଷେତରୁ ଅଣିଥିବା ଧାନବଳୀର ଗୋଛା-ମାନଙ୍କୁ ଫିଟାଇ ତହିଁରୁ କଟାଳିମାନଙ୍କୁ ପାରିଶ୍ରମିକ ବାଣ୍ଟି ଦେବା—5. To untie the bundles or sheaves of corn harvested by the reapers in order to parcel out the share for their remuneration.

ମୁକୁଳି—ଦେ. ବିଣ—ମୁକୁଳ (୧, ୨) (ଦେଖ)
Mukuḷi Mukuḷa (1, 2) (See)

ମୁକୁଳିତ—ସଂ. ବିଣ. (ମୁକୁଳ+ଜାତାର୍ଥେ.ଇତ)—୧ । ଅର୍ଦ୍ଧ ମୁଦ୍ରିତ—
Mukuḷita 1. Half-closed. ୨ । ଅର୍ଦ୍ଧ ବିକଶିତ—2. Half-opened. ୩ । ମୁକୁଳ ଯୁକ୍ତ—3. Budded; blossomed.

ମୁକୁଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ ମୁଚ୍ ଧାତୁରୁ ମୁକ୍ତ)—୧ । ମୁକ୍ତି ପାଇବା;
Mukuḷibā ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବା—1. To be set free; to
মুক্তি পাওয়া be liberated; to be freed.
छूटजाना, छूटकरा पाना ୨ । ଆସନ୍ନ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା—2. To be delivered from an impending danger. ୩ । କାରାମୁକ୍ତ ହେବା—3. To be released from confinement.

ମୁକୁଳୋତ୍ପତ୍ତି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକୁଳ+ଉତ୍ପତ୍ତି)—ଗଛରୁ କଢ଼ି
Mukuḷotpatti ବାହାରିବା—The coming out of
(ମୁକୁଳୋଦ୍ଗମ, ମୁକୁଳୋଦ୍ଭବ—ଅନ୍ୟରୂପ) buds from a tree.

ମୁକୁଶା ବାଜ(ଦ୍)—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗ ଦେଶର ଗୋଟିଏ ନଗର—
Mukuśā bāj(d) Mursidabad; a town in Bengal
মুর্শিদাবাদ [ଦ୍ର—ମୁର୍ଶିଦ୍ କୁଲିଖାଁ ନଳେ ନୋହି ଦେଖ ମୁର୍ଶିଦାବାଦର
मुरसिदाबाद् ପ୍ରାଚୀନ ନାମ । ଏଠାରେ ଉତ୍ତରଲୁଗା ତିଆରି ହୁଏ ।]

ମୁକୁଶା ବାଜି(ଦି)—ଦେ. ବିଣ—ମୁର୍ଶିଦାବାଦରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ (ପାଟ ଲୁଗା)—
Mukuśā bāji(di) (silk cloth) Made in Mursi-
মুর্শিদাবাদী मुरसिदाबादी dābād.

ମୁକୁଶିଆଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଖଶାଳା)—ଦେଉଳର ସମ୍ମୁଖାର୍ଦ୍ଧ
Mukuśiāḷi ମଣ୍ଡପ—The front half of a temple.
(ମୁକୁଶାଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—'ଦେଉଳରୁ ମୁକୁଶିଆଳି ବଳଯିବ ।
মুখশালা ନ୍ୟାୟ'—ଉଗ । ସାଧାରଣତଃ ଦେଉଳଠାରୁ ମୁକୁଶିଆଳି
जगमोहन ଛୋଟ ହୁଏ କିନ୍ତୁ ଦେଉଳ ଅପେକ୍ଷା ମୁକୁଶିଆଳି ବଡ଼ ହେଲେ ତାହା ଅସୁନ୍ଦର ଦେଖାଯାଏ । ଆୟରୁ ବ୍ୟୟ ବେଶୀ ହେବା ସ୍ଥଳରେ ଏ ଉକ୍ତି ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକୁଷ୍ଟ—ସଂ. ବି—ବଣ ମୁଗ (ହି. ଶ —A kind of wild
Mukushṭba Muga (grain).
(ମୁକୁଷ୍ଟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍କର—ସଂ. ବି—ମୁକର (ଦେଖ).
Mukkara . Mukara (See)

ମୁକ୍କା—ଦେ. ବି—ମୁକା (ଦେଖ)
Mukkā Mukā (See)

ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବି. (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ମୋଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Mukta ୧ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରାପ୍ତ; ଲବ୍ଧ ମୋକ୍ଷ—1. Liberated; delivered; released. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତ—2. Freed; emancipated. ୩ । (+କର୍ମ. ତ) ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Discharged. ୪ । ପୃଥକ୍ କୃତ—4. Detached from; extricated. ୫ । ମୁକୁଳା; ଉନ୍ମୁକ୍ତ—5. Loosened; untied; loose. ୬ । ଉଦ୍‌ଘାଟିତ; ମେଲା; ଖୋଲା—6. Open; opened. ୭ । ଅବାଧ; ବାଧାରହିତ—7. Unobstructed; free. ୮ । ନଗ୍ନ; ଲଙ୍ଗଳା—8. Naked; shorn of clothes. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁକୁଳା ।]

ମୁକ୍ତକ—ସଂ.ବି. (ମୁକ୍ତ=ପରିତ୍ୟକ୍ତ+କ)—୧ । ସମାସରହିତ ରଚନା-
Muktaka ବିଶେଷ—1. A kind of composition without compounds. ୨ । ବର୍ଚ୍ଛା, ବଲ୍ଲମ ପ୍ରଭୃତି କ୍ଷେପଣୀୟ ଅସ୍ତ୍ର—2. Missiles.

ମୁକ୍ତ କଚ୍ଛ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି କଚ୍ଛା ଯାହାର)—
Mukta kachchha ଯେଉଁ ଲୋକ ଲୁଗା ପିନ୍ଧି କଚ୍ଛ ମାରି ନ
(ମୁକ୍ତ କଚ୍ଛା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଥାଏ, ଅର୍ଥାତ୍, ଘାଗରା ପରି ଲୁଗା ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing a cloth round the waist without having one end tucked down the privities. ବି. ପୁଂ—ବୌଦ୍ଧଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ (ଏମାନେ କଚ୍ଛ ମାରୁ ନ ଥିବାରୁ)—Name applied to a sect of Buddhists.

ମୁକ୍ତ କଞ୍ଚୁକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି କଞ୍ଚୁକ
Mukta kañchuka ଯାହାର)—୧ । କମୈକ ବା କାତି ଛାଡ଼ି
ମୁକ୍ତ କଞ୍ଚୁକା } ସ୍ତ୍ରୀ
ମୁକ୍ତ କମୈକା } ଥିବା (ସାପ)—1. Having cast its skin or slough (said of snake).
(ମୁକ୍ତ କମୈକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଯେ ଦେହରୁ ସାଞ୍ଜୁ କାଢି ଅଛି 2. Having put off one's armour or coat of mail. ୩ । ଯେ ଦେହରୁ ଜାକେଟ ବା କାଞ୍ଚୁଲା କାଢ଼ି ଅଛି—3. Having taken off the jacket or bodice from the body.

ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+କଣ୍ଠ)—୧ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱର;
Mukta kaṇṭha ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠ ସ୍ୱର । ସଂ.ବିଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) or loud voice. ୨ । ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—2. Having a loud or unchoked voice.

ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ଅନବରୁଦ୍ଧ କଣ୍ଠ ସ୍ୱରରେ, ସ୍ପଷ୍ଟ
Mukta kaṇṭhare ସ୍ୱରରେ—1. In clear or unchok-
(ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ—ଅନ୍ୟରୂପ) ed voice; in an outspoken
मुक्त कंठे manner. ୨ । ଉଚ୍ଚୈଃସ୍ୱରେ; ବଡ଼ ପାଟି କରି—
मुक्त कण्ठसे 2. Loudly; aloud. (ଉ—ସବ୍ୟମଣି ଲୋକେ ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠେ କଲେ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରଶଂସାବାଦ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।)

ମୁକ୍ତ କେଶ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+କେଶ)—ଅଲୁଳାୟିତ କୁନ୍ତଳ;
Mukta keśa ମୁକୁଳା ବାଳ; ଉନ୍ମୁକ୍ତ କେଶ—Dishevel-
(ମୁକ୍ତକେଶା, ମୁକ୍ତକେଶୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) led hair; hair let loose; flowing hair. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଉନ୍ମୁକ୍ତ କେଶ ବିଶିଷ୍ଟ; ଯାହା ବାଳ ମୁକୁଳା ହୋଇଅଛି—Having one's hair dishevelled.

ମୁକ୍ତ କେଶୀ—ସଂ.ବି.ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅଲୁଳାୟିତ କେଶବିଶିଷ୍ଟା) କାଳୀ ଦେବୀ—
Mukta keśī Goddess Kālī (represented with flowing hair). ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି. (ଭୁଲ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ; ସଂ. ମୁକ୍ତାକେଶୀ)—ବଡ଼ ବାଇଗଣି ରଙ୍ଗର ବାଇଗଣ—A species of big brinjal of violet colour.

ମୁକ୍ତ ଚନ୍ଦନ—ସଂ. ବି—ରକ୍ତ ଚନ୍ଦନ (ହି. ଶ)—
Mukta chandana Red sandal wood.

ମୁକ୍ତ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ଦ୍ୱାର)—୧ । ମେଲା ହୋଇଥିବା
Mukta dwāra କବାଟ—1. Open door. ୨ । ଅବାଧ ଗମନ—2. Free access and egress. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ ଘରର କବାଟ ମେଲା ଥାଏ—(a house) With the door open.

ମୁକ୍ତପଥ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ପଥ)—ଅବାରିତ ପଥ—
Muktapatha Unobstructed or free road.

ମୁକ୍ତ ପବନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ପବନ)—ଖୋଲା ବାୟୁ;
Mukta pabana ଯେଉଁ ବାୟୁ ବହିବା ବେଳେ କିଛି ବାଧା
(ମୁକ୍ତବାୟୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାଇ ନ ଥାଏ—Free air; air which has met with no obstruction.

ମୁକ୍ତ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ପୁରୁଷ)—ଜୀବନ୍ମୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି;
Mukta purusha ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଷୟବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ ଅଟେ—A person free from worldly attachment.

ମୁକ୍ତ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ବନ୍ଧନ
Mukta bandhana ଖୋଲା ହୋଇଅଛି—Having one's bonds loosened.

ମୁକ୍ତ(କ୍ତା)ବର୍ଚ୍ଚାଃ—ସଂ. ବି—ମୁଖାଁକାନୀ; ସ୍ୱଳ୍ପଦୀର୍ଘ ବର୍ଚ୍ଚର ବର୍ଷାୟୁ ବନ୍ୟ
Mukta(ktā)barchchāḥ ଶାକ ବିଶେଷ—Acalypha
(ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ରୁଦ୍ରା) Indica (plant). [ଦ୍ର—ଏହାର
मुक्तावर्षि; मुक्ताझुरी ପତ୍ର ଏକୋତ୍ତର ଓ ପତ୍ରର ଧାର କଟା-
रूपी; आदित्यमञ्जरी କଟା; ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଫୁଲର ତଳ ପାଖୁଡ଼ା ମୁଖାର କାନ ପରି ତଳକୁ ଝୁଲି ଥାଏ । ଏହା ବମନକାରକ, ବିରେଚକ ଓ ବାତ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ନାଶକ; ଏହା

କାଶ, ଶ୍ୱାସ, ଜ୍ୱର ଓ ବଶ ରୋଗରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ । ଏହାର ରସ ପାନ କଲେ ବମନ ଜର୍ଣଣ ହୁଏ ଓ ବମନ ହୁଏ । ଏହା ବାଟି ହୃଦ୍ୟଦେଶରେ ପ୍ରଲେପ ଦେଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ବଦରୋଗ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ମୁକ୍ତବାସ—ସଂ. ବି—ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା (ବୃ. ଶ)—Oyster.
Muktabāsa (ମୁକ୍ତମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତ ବେଣୀ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ବେଣୀ)—୧ । ଖୋଲା ବେଣୀ; ଯେଉଁ ବେଣୀ ଗୁନ୍ଥା ନ ହୋଇ ଲମ୍ବି ଥାଏ
Mukta beṇi —1. The plaited hair hanging down; pigtail. ୨ । ଉନ୍ମୁକ୍ତ ବା ଅବାଧ ସ୍ରୋତ—2. Unobstructed current. ୩ । ତ୍ରିବେଣୀ; ଗଙ୍ଗା ଯମୁନା ସରସ୍ୱତୀଙ୍କ ସଙ୍ଗମ—3. The place where the current of the three rivers (the Ganges, the Jamuna and the Saraswatī) flow unobstructed. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଯାହାର ବେଣୀ ବନ୍ଧା ନ ହୋଇ ତଳକୁ ଲମ୍ବିଅଛି—(a woman) With the plaited hair hanging down.

ମୁକ୍ତଭାଷ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ଭାଷ)—ସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—
Muktabhāsha Clear words.

ମୁକ୍ତ ମଣ୍ଡପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ)—ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ (ଦେଖ)—
Mukta maṇḍapa Muktimaṇḍapa (See)
মুক্তি মণ্ডপ मुक्त मण्डप

ମୁକ୍ତଲଜ୍ଜ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ+ଲଜ୍ଜା) —ତ୍ୟକ୍ତଲଜ୍ଜ;
Muktalajja ନିର୍ଲଜ୍ଜ (ବୃ. ଶ)—Shameless.
(ମୁକ୍ତଲଜ୍ଜା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ରୋହି ମାଛ (ବୃ. ଶ)—
Muktasṛuṅga Rohi fish.

ମୁକ୍ତସଙ୍ଗ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି, ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ସଙ୍ଗ ବା
Muktasaṅga ବିଷୟାସକ୍ତି ଯାହାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା)—୧ । ବିଷୟସଙ୍ଗତ୍ୟାଗୀ; ବିଷୟାସକ୍ତିବର୍ଜିତ—1. Freed from worldly attachment. ୨ । ନିସ୍ପୃହ; ବାସନାରହିତ—2. Disinterested. ବି—ପରିବ୍ରାଜକ—An itinerant recluse.

ମୁକ୍ତସାର—ସଂ. ବି—କଦଳୀ ଗଛ (ବୃ. ଶ)—
Muktasāra Plantain tree.

ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତ+ହସ୍ତ)—୧ । ମୁଠା ହୋଇ ନ
Mukta hasta ଥିବା ହାତ—1. Open palm. ୨ । ଦାନ (ବହୁମୁଷ୍ଟି—ବହୁସ୍ୱତ) କରିବାକୁ ଅକୁଣ୍ଠିତ ହସ୍ତ—2. A free or munificent hand. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—
(ମୁକ୍ତହସ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯେ ବସ୍ତୁ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ନୁହେଁ; ଦାନଶୀଳ; ବଦାନ୍ୟ—Liberal; munificent; open-handed.

ମୁକ୍ତ ହସ୍ତତା—ସଂ. ବି (ମୁକ୍ତ ହସ୍ତ+ଭାବ ତା)—ବଦାନ୍ୟତା—
Mukta hastatā Munificence.

ମୁକ୍ତା—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୋତି; ଶୁକ୍ତି ବା ଶାମୁକାରୁ
Muktā ଜାତ ମଣି—1. Pearl. [ବୃ—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁକୁତା । ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ର ଅନୁସାରେ ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି ବା ଶାମୁକା, ଶଙ୍ଖ, ଗଜମସ୍ତକ, ମେଘମସ୍ତକ (ମତାନ୍ତରରେ ମେଘ), ବରାହ ମସ୍ତକ, ସର୍ପମସ୍ତକ, ବେଣୁ ବା ବଂଶବୃକ୍ଷ ଓ ମତ୍ସ୍ୟମସ୍ତକରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଏହା ନବରତ୍ନ ମଧ୍ୟରେ ଏକତମ । ଏହା ଅଳଙ୍କାରରେ ଲାଗେ ଏବଂ ଜାରିତ ଓ ଶୋଧିତ ହୋଇ ଔଷଧରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । ବେଶ୍ୟା—2. Harlot; prostitute. ୩ । ପୁଂଶ୍ଚଳୀ—3. An adulteress. ଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାମଣି ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକନାମ—Name for calling a woman, named Muktāmaṇi. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁକ୍ତର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)—୧ । ନଗ୍ନା—1. Naked (feminine). ୨ । ଅବଦ୍ଧା—2. Untied; loosened; unbound.

ମୁକ୍ତା କଳାପ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁକ୍ତା ସମୂହ—1. A
Muktā kaḷāp collection of pearls. ୨ । ମୁକ୍ତାହାର—2. A bead or string of pearls.

ମୁକ୍ତାକେଶୀ—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବାଇଗଣ (ବୃ. ଶ)—
Muktākesi A kind of excellent brinjal.

ମୁକ୍ତା ଖଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ତୃତୀୟା ତତ୍)—ଯେଉଁ ଅଳଙ୍କାରରେ ମୋତି
Muktā khachita ବସିଅଛି—Set with pearls.
(ମୁକ୍ତା ଜଡ଼ିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତାଗାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁକ୍ତା+ଆଗାର)—ଯେଉଁ ଶୁକ୍ତି
Muktāgāra ବା ଶାମୁକା ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତା ଜନ୍ମେ—
(ମୁକ୍ତାଗୃହ, ମୁକ୍ତାପ୍ରସୂ, ମୁକ୍ତାମାତା—ଅନ୍ୟରୂପ) Pearl-oyster.

ମୁକ୍ତାତ୍ମା—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା, ମୁକ୍ତ+ଆତ୍ମନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ସଂସାର-
Muktātmā ରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିପ୍ରାପ୍ତ ଆତ୍ମା—Soul emancipated from the bondage of matter.

ମୁକ୍ତାପନ୍ତି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁକ୍ତାପଂକ୍ତି)—ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି ସଜ୍ଜିତ ମୋତି
Muktāpanti —Row of pearls.
মুক্তার সারী मुक्तापन्ति

ମୁକ୍ତା ଫଳ—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—୧ । ମୁକ୍ତା; ମୌକ୍ତିକ—1. Pearl.
Muktā phaḷa ୨ । ସୀତାଫଳ; ଆତ—2. The custard apple. ୩ । କର୍ପୂର—3. Camphor. ୪ । ବୋପଦେବ କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥବିଶେଷ—4. Name of a treatise by Bopadeba. ୫ । ନଅର କୋଳି (ବୃ. ଶ.) (ଦେଖ)—5. Na-ara koḷi (See)

ମୁକ୍ତାବଳି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ଅବଳୀ)—୧ । ମୁକ୍ତାସମୂହ—
Muktābaḷi 1. A collection of pearls. ୨ । ମୁକ୍ତାର ମାଳା—2. A string of pearls.

ମୁକ୍ତାଭ—ସଂ. ବି—ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲିକା (ବୃ. ଶ)—
Muktābhā Treble-petalled jasmine.

ମୁକ୍ତା ମଜା(ଞ୍ଜି)—ଦେ. ବ—ରିଠା (ଦେଖ)—Ritha (See)
Muktā majā(ñji) ରିଠା रिठा(ठी)

ମୁକ୍ତାମଣି—ସ. ବ (ରୂପକ)—ମୁକ୍ତା—Pearl. ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—
Muktāmaṇi ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—A name given to females.

ମୁକ୍ତାମାଳା—ସ. ବ(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁକ୍ତାର ମାଳା)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ ହାର—
Muktāmālā A necklace or string of pearls.
(ମୁକ୍ତାମାଳ—ଦେଶଜ ରୂପ)

ମୁକ୍ତା ମୋଦକ—ସ. ବ—ମୋତିଚୁର ଲଡ୍ଡୁ (ହି. ଶ)—
Muktā modaka A kind of sweet meat ball.

ମୁକ୍ତାର୍—ବୈଦେ. ବ (ଅ.ମୁଖ୍‌ତାର୍)—୧ । ଅଦାଲତରେ ମକଦ୍ଦମାର
Muktār ଯାବତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପକ୍ଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି—
ମୋକ୍ତାର 1. A representative of a party in a
मुख्तार court. ୨ । ନିମ୍ନଶ୍ରେଣୀର ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସାୟୀ—
ମୁକ୍ତିଅର } ଅନ୍ୟରୂପ 2. A lawyer of the lowest grade.
ମୁକ୍ତ୍ୟାର } ୩ । କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ କାରପରଦାଜ୍; ଏଜେଣ୍ଟ୍—
3. Authorised agent. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆମ୍-ମୁକ୍ତାର ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଶେଷ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପ୍ରାପ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଖାସ୍ ମୁକ୍ତାର ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକ୍ତା ଲତା—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ଲତା)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ
Muktā latā ହାର—A string of pearls.

ମୁକ୍ତା ଶାମୁକା—ଦେ. ବ (ସ. ମୁକ୍ତା+ଶମ୍ବୁକ)—ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି
Muktā śāmukā (ଦେଖ)—Muktā śukti (See)
ମୁକ୍ତା ଝିନୁକ सीतुआ

ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି—ସ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା+ମୁକ୍ତା ଉତ୍ପାଦକ ଶୁକ୍ତି)—
Muktā śukti ଯେଉଁ ଶାମୁକାରେ ମୁକ୍ତା ଜନ୍ମେ—Pearl-
(ମୁକ୍ତା ଶମ୍ବୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) oyster. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ ନାମ—ମୁକ୍ତାସ୍ଫୋଟ, ମୁକ୍ତା ଗୃହ ।]

ମୁକ୍ତାସାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ସାର)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁକ୍ତା—
Muktāsāra An excellent pearl.

ମୁକ୍ତାସ୍ଫୋଟ—ସ. ବ (ମୁକ୍ତା+ସ୍ଫୁଟ୍ ଧାତୁ=ବିକଶିତ ହେବା+
Muktāsphoṭa ଅଧିକରଣ. ଅ; ଯାହା ମଧ୍ୟରେ ମୁକ୍ତା ବିକଶିତ ହୁଏ)—ମୁକ୍ତା ଶୁକ୍ତି; ଶାମୁକା—Oyster.

ମୁକ୍ତା ହାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତାର ହାର)—ମୁକ୍ତାଗ୍ରଥିତ
Muktā hāra ହାର; ମୋତି ମାଳ—A necklace or string of pearls. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି ଆହାର ଯହିଁରେ)—ଉପବାସ—Fasting.

ମୁକ୍ତି—ସ. ବ—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ ଫିଟାଇବା+ଭାବ ତି)—
Mukti ୧ । କାରାମୋଚନ—1. Deliverance from cofinement. ୨ । ବନ୍ଧନ ମୋଚନ—2. Liberation from bondage. ୩ । ନିସ୍ତାର; ଦୁଃଖନିବୃତ୍ତି; ଦୁଃଖର ବା ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର—3. Cessation of pain or trouble; deliverance from pain or danger. ୪ । ପରିତ୍ରାଣ; ମୋକ୍ଷ; କୈବଲ୍ୟ; ଅପବର୍ଗ—4. Final beatitude attained by the soul; salvation. ୫ । ଜନ୍ମମରଣରୂପ ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ବିମୁକ୍ତି; ପରଜନ୍ମରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ଉଦ୍ଧାରପ୍ରାପ୍ତି—5. The liberation of the soul from the necessity of rebirth in future. ୬ । ସ୍ୱାଧୀନତା ଲାଭ—6. Emancipation; attainment of freedom.

ମୁକ୍ତିଆର—ବୈଦେ. ବ—ମୁକ୍ତାର୍ (ଦେଖ)
Muktiāra Muktār (See)

ମୁକ୍ତିଆରଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଖ୍‌ତାର୍‌ଖାନାହ୍)—କଚେରି
Muktiārakhānā ସମୟରେ ମିସିଲରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁ ନ ଥିବା
ମୋକ୍ତାରଖାନା ମୁକ୍ତିଆରମାନେ ଯେଉଁ ଗୃହରେ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି—
मुख्तारखाना The bar library for the muktars.
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତିଆର ନାମା—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଖ୍‌ତାର୍ ନାମା)—୧ । ଯେଉଁ
Muktiāra nāmā ଦଲିଲଦ୍ୱାରା ପକ୍ଷ କୋର୍ଟରେ ଆପଣାର ପକ୍ଷ
ମୋକ୍ତାର ନାମା ସମର୍ଥନ କରିବା ପାଇଁ ମୁକ୍ତିଆର ନିଯୁକ୍ତ କରେ—
मुख्तार नामा 1. A power of attorney given by a party to his muktar. ୨ । କ୍ଷମତାପତ୍ର—2. Power of attorney. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାପତ୍ରକୁ ଆମ୍ ମୁକ୍ତିଆରନାମା ଓ କାର୍ଯ୍ୟବିଶେଷ ପାଇଁ ପ୍ରଦତ୍ତ କ୍ଷମତାପତ୍ରକୁ ଖାସ୍ ମୁକ୍ତିଆର ନାମା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁକ୍ତିଆରି—ବୈଦେ. ବ—୧ । ମୁକ୍ତିଆରଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟ—1. Muk-
Muktiārī tarship. ୨ । ଅଦାଲତରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର
ମୋକ୍ତାରୀ मुख्तारी ମୁକ୍ତାରସ୍ୱରୂପ ପକ୍ଷ ସମର୍ଥନ—2. Pleading
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରି—ଅନ୍ୟରୂପ) the cause of a person in the court as his muktar. ବଣ—୧ । ମୁକ୍ତାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to a muktar. (ଯଥା—ମୁକ୍ତିଆରି ପରୀକ୍ଷା ।) ୨ । ମୁକ୍ତାରଙ୍କ ଉପଯୋଗୀ—2. Becoming or befitting a mukteer. (ଯଥା—ମୁକ୍ତିଆରି ପୋଷାକ ।)

ମୁକ୍ତିଆରିଆ—ଦେ. ବଣ—ମୁକ୍ତିଆରି (ଦେଖ)—Muktiārī
Muktiāriā ମୋକ୍ତାରୀ मुख्तारी (See)
(ମୁକ୍ତା[କ୍ତ୍ୟା]ରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁକ୍ତି କଇବଲ(ଲ୍ୟ)—ଗ୍ରା. ବ (ସ. ମୁକ୍ତିକୈବଲ୍ୟ)—କୈବଲ୍ୟ
Mukti kaibala(lya) ମୁକ୍ତି—Final beatitude
କୈବଲ୍ୟ ମୁକ୍ତି attained by the human soul. (ଉ—
कैवल्य मुक्ति ତୋହର ଅଙ୍ଗ ଲାଗି ଭୁଲ, ଲୋକ ସେ ମୁକ୍ତି କଇବଲ—ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)

ମୁକ୍ତିକ୍ଷେତ୍ର—ସ. ବ—(ମ. ପ. ଲୋ; ମୁକ୍ତିପ୍ରଦ କ୍ଷେତ୍ର)—୧ । ବାରାଣସୀ
Mukti kshetra (ବ୍ର. ଣ.)—1. Benares. ୨ । ଭାରତବର୍ଷ ନଗରକୂଳସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ତୀର୍ଥ, ଯହିଁର ଅନ୍ୟ ନାମ କଲ୍ଲୁଲା-

ଭଣ୍ୟ ସ୍ଥଳ (ହୂ. ଷ,—2. Name of a place of Hindu pilgrimage on the Kāberi river.

ମୁକ୍ତି ତୀର୍ଥ—ସ. ବ—୧ । ମୁକ୍ତିଦାତା (ହୂ. ଷ)–1. Saviour.
Mukti tirtha ୨ । ବିଷ୍ଣୁ (ହୂ. ଷ)—2. A name of Bishnu.

ମୁକ୍ତିଦ—ସ. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—(ମୁକ୍ତି+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Muktida ପରିତ୍ରାତା; ମୋକ୍ଷକର୍ତ୍ତା—Deliverer; saviour.
(ମୁକ୍ତିଦାତା, ମୁକ୍ତିଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୁକ୍ତିଦା, ମୁକ୍ତିଦାତ୍ରୀ, ମୁକ୍ତିଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତି ଦାନ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଅବ୍ୟାହତି ଦେବା;
Mukti dāna ମୁକୁଳାଇବା—1. Delivering. ୨ ।
(ମୁକ୍ତିପ୍ରଦାନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସାଂସାରିକ ଦୁଃଖର ବିନାଶକରଣ—
2. Deliverance from worldly troubles.

ମୁକ୍ତି ଧନ—ସ. ବ—(ରୂପକ)—ମୁକ୍ତିରୂପ ସମ୍ପଦ—Salvation or
Mukti dhana beatitude (compared to wealth).

ମୁକ୍ତି ପଞ୍ଜର—ଦେ. ବ.—ବ୍ରତ ବିଶେଷ—Name of religious
Mukti pañjara observance. [ଦ୍ର—ସମ୍ବତ୍ସରର ଅଦ୍ୟ ଦିନ ଫାଲ୍ଗୁନ ପୂର୍ଣ୍ଣିମାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ପ୍ରତିମାସର ପ୍ରଥମ ଦିନ ଶ୍ରୀ ଭଗବାନଙ୍କର ଦ୍ୱାଦଶନାମାନୁସାରେ ଦ୍ୱାଦଶ ମୂର୍ତ୍ତି ନିର୍ମାଣ କରି ଭକ୍ତମାନେ ଏ ସାମ୍ବତ୍ସରିକ ବ୍ରତ ଅନୁଷ୍ଠାନ କରନ୍ତି । ମଦନମୋହନ. ତୀର୍ଥଦର୍ଶନ ୫ମ ।]

ମୁକ୍ତି ପତ୍ର—ଦେ. ବ—(କରଣସ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବନ୍ଧନ
Mukti patra ଅବରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ନିଦର୍ଶନ ବା ଆଦେଶ-
ମୁକ୍ତିପତ୍ର **মুক্তিপত্র, बाजदावी** ଲିପି—1. An order for release. ୨ । କୌଣସି ସମ୍ପତ୍ତିରେ ବା ଧନରେ ଥିବା ଅଧିକାର ଦାବିକୁ ବା ସ୍ୱତ୍ୱକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପକ୍ଷରେ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାର ନିଦର୍ଶନ ଦଲିଲ—2. A deed of release regarding any title or claim to a property; a deed of waiver of one's title or claim to a property.

ମୁକ୍ତି ପଥ–ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁକ୍ତିର ପଥ)—୧ । ପରିତ୍ରାଣର
Mukti patha ଉପାୟ—1. Means of salvation.
ମୁକ୍ତିପନ୍ଥା }
ମୁକ୍ତି ମାର୍ଗ } —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଯେଉଁ ପଥ ଧରିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ମୁକ୍ତି ବା ମୋକ୍ଷ ଲଭେ—
2. The way to salvation.

ମୁକ୍ତି ପଦ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅପବର୍ଗ ରୂପ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Mukti pada The state of attaining salvation.

ମୁକ୍ତି ପଶରା—ଦେ. ବ—ମୁକ୍ତିର ବା ମୋକ୍ଷର ସ୍ଥାନ; ମୁକ୍ତିଲାଭ କରିବା
Mukti pasarā ନିମନ୍ତେ ଅନୁସୃତ ବା ସହାୟ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦେବତା)
ମୁକ୍ତି ପସରା —A Deity or a person to whom one
मुक्तिका आधार clings for salvation.

ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦ—ସ. ବଣ. ଓ ବ. ପୁଂ—ମୁକ୍ତିଦ (ଦେଖ)
Mukti prada Muktida (See)
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ. ବ—ସାଗୁଆ ମୁଗ (ହୂ. ଷ)—
The green variety of Muga (grain).
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦା, ମୁକ୍ତି ପ୍ରଦାୟିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥନା—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୋକ୍ଷ ପାଇବାପାଇଁ ଯାଚଞ୍ଚା
Mukti prārthanā 1. Prayer for salvation or release.

ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁକ୍ତି+ପ୍ର+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍
Mukti prārthi ୧ମା. ୧ବ)—ମୋକ୍ଷାକାଙ୍କ୍ଷୀ—Wishing
(ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) for deliverance or salvation.

ମୁକ୍ତି ଫଉ(ଫୌ)ଜ—ଦେ. ବ—ଗରିବ ଲୋକଙ୍କୁ ଓ ଦୁଃସ୍ଥିତଙ୍କ
Mukti phau (phau)ja ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ସଦ୍‌ଶିକ୍ଷା ଦେବା ଓ
মুক্তি ফৌজ **मुक्ति फौज** ସଦୁପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରାଇବା ପାଇଁ ପ୍ରଥମେ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ଜେନେରଲ୍ ବୁଥ୍ ନାମକ ସାହେବଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ପରେ ସମସ୍ତ ଜଗତର ସର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଧର୍ମ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ—The Oriya rendering of the "Salvation Army" started by the late General Booth.

ମୁକ୍ତି ମଣି—ଦେ. ବ.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମୁକ୍ତିଦାତା—Supreme in grant-
Mukti maṇi ing salvation. [ଯ—ବ୍ରହ୍ମା ବୋଇଲେ ତାହା ଶୁଣି, ଶୁଣିମା ହେଉ ମୁକ୍ତି ମଣି । ପ୍ରାଚୀ. ନିର୍ଗୁଣମାହାତ୍ମ୍ୟ ।]

ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ—ସ. ବ.—(ମ. ପ. ଲୋ. କର୍ମଧା; ମୁକ୍ତିପ୍ରଦ ମଣ୍ଡପ)—
Mukti maṇḍapa ୧ । କାଶୀ ବିଶ୍ୱେଶ୍ୱର ମନ୍ଦିରର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ମଣ୍ଡପ—1. Name of a roofed open platform to the south of the Bisweśwara temple at Beneres. ୨ । ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ଜଗମୋହନର ଦକ୍ଷିଣ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ମଣ୍ଡପ—2. Name of a roofed open platform to the south of the temple of Jagarnnath at Puri. [ଦ୍ର—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟସ୍ଥ ମୁକ୍ତି-ମଣ୍ଡପରେ ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲାର ରାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଶାସନ-ମାନଙ୍କର ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ପଣ୍ଡିତମାନେ ବସନ୍ତି; ଅନ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଏଠାରେ ବସିବାର ଅଧିକାରୀ ନୁହନ୍ତି । ଏହି ପଣ୍ଡିତମାନେ ସଭା କରି ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର କର୍ମକାଣ୍ଡ ଓ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ସମ୍ବନ୍ଧେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦିଅନ୍ତି । ଏହି ମଣ୍ଡପରେ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପ୍ରଭୁଙ୍କ ଚଳନ୍ତି ପ୍ରତିମାଙ୍କର ଝୁଲଣ ଯାତ୍ରା ସମାହିତ ହୁଏ । ସମଗ୍ର ଉତ୍କଳରେ ଓ ଭାରତବର୍ଷରେ ପୁରୀର ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତି ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଆସ୍ଥା ଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ସେବା ପୂଜା ଓ ନୀତି ଆଦି ସମ୍ବନ୍ଧେ କୌଣସି ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠିଲେ ପୁରୀର ରାଜା ଓ ମନ୍ଦିରର କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷ ଏହି ମୁକ୍ତିମଣ୍ଡପ ପଣ୍ଡିତ ସଭାର ମତ ନେଇ ଥାଆନ୍ତି । ବର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପର ପଣ୍ଡିତ ସଭା ଜଗନ୍ନାଥ ମନ୍ଦିରର ବେଢ଼ା ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପୁସ୍ତକାଗାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରି ଏ ସଭାର ବ୍ୟବସ୍ଥାମାନ ଶାସ୍ତ୍ରାନୁସାରେ ରକ୍ଷା କରିବାର ଚେଷ୍ଟା କରୁଅଛନ୍ତି । ଏ ସଭା ଦ୍ୱାରାର

ଯାଇ ବାହାଦୁରଙ୍କୁ ଓ ଅନ୍ୟ ବଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ଉପାଧିମାନ ଦେବାର ପ୍ରଥା ଚଳାଇ ଅଛନ୍ତି । ଭୋଇ ବଂଶୀୟ ପ୍ରଥମ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଦେବଙ୍କର ରାଜତ୍ୱର ୧୪ ଅଙ୍କରେ ବା ୧୬୮୦ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ଅକବରଙ୍କ ହିନ୍ଦୁ ସେନାପତି ରାଜା ମାନସିଂହଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ଗୌରାଙ୍ଗୀ ଏହି ମୁକ୍ତି ମଣ୍ଡପ ନିର୍ମାଣ କରାଇ ଥିଲେ ।]

ମୁକ୍ତି ମୁକ୍ତ—ସଂ. ବ—ଶିଲା ରସ (ହି. ଶ)—
Mukti mukta Styrax or benzoin.

ମୁକ୍ତି ଲାଭ—ସଂ. ବ—ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତି; ମୋକ୍ଷଲାଭ—The attainment of salvation.
Mukti lābha

ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର—ସଂ. ବ—ଶିବଲିଙ୍ଗ ବଶେଷ (ହି. ଶ)—
Mukteśwara Name of an image of Śiba.
[ଦ୍ର—ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ମୁକ୍ତେଶ୍ୱର ନାମକ ଗୋଟିଏ ଶିବ ଲିଙ୍ଗ ଅଛନ୍ତି ।]

ମୁଖ୍‌ଲିସ୍—ବେଦେ. ବ—୧ । (ଫା. ମୁଫ୍‌ଲିସ)—୧ । ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତି
Mukh-lis 1. A poor man. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅବବାହିତ
मुफलीस मुफलिस पुରୁଷ—2. (figurative) A bachelor.
୩ । (ଫା. ମୁଖନ୍ନସ)—ନପୁଂସକ—3. An eunoch.

ମୁଖ—ସଂ. ବ. (ଖନ୍ ଧାତୁ = ଖୋଳିବା + କର୍ମ. ଅ; ନପାତନ)—
Mukha ୧ । ବଦନ; ମୁହଁ; ଆନନ—1. Face. ୨ । ପାଟି; ତୁଣ୍ଡ; ବକ୍ତ୍ର; ବାକ୍ୟ ନାଃସରଣର ଓ ଭୋଜ୍ୟ ଗ୍ରହଣର ଦ୍ୱାର—2. Mouth. ୩ । ପ୍ରବେଶ ମାର୍ଗ; ଗୃହାଦିର ଦ୍ୱାର—3. The door or entrance of a house. ୪ । ନାଃସରଣ ପଥ—4. Exit; the way out. ୫ । ଛିଦ୍ର—5. Aperture; hole. ୬ । ସୂତ୍ରପାତ; ଆରମ୍ଭ—6. Beginning; commencement. ୭ । ନଳର ମୁହଁ ବା ପ୍ରବେଶ ପଥ—7. The mouth of a tube. ୮ । ଅଗ୍ରଭାଗ—8. Top. ୯ । ସୈନ୍ୟାଦିର ସମ୍ମୁଖ ଭାଗ—9. The van or advance guard of an army. ୧୦ । ଉପାୟ—10. Means. ୧୧ । ପାତ୍ରାଦିର ଧାର—11. The brim of a pot. ୧୨ । ବାକ୍ୟ; ବାକ୍; ଶବ୍ଦ—12. Word; sound; speech. ୧୩ । ନାଟକର ପୂର୍ବଭାଗ; ନାଟକାଦିର ସନ୍ଧି ବଶେଷ—13. Prologue; name of a preparatory or turning incident in a dramatic composition. ୧୪ । ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ବା ଆଗପାଖ—14. Front part; forepart of a thing. [ଉ—ବନ୍ଦି ଜନନ୍ତି ପଦରେ, ବୋଲେ ବାଲ୍ମୀକିରେ ମାହେ, ଶୁଣି ଲକ୍ଷ୍ମଣ ନ ରହ ମୁଖେରେ—ଉଜ୍ଞ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୧୫ । ପକ୍ଷୀର ଚଞ୍ଚୁ; ଥଣ୍ଟ—15. The beak of a bird. ୧୬ । ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ପଦାର୍ଥ—16. The chief (man or thing). [ଉ—ବେଦମାନଙ୍କରଟି ଅଗ୍ନି ହୋଇ ମୁଖ, ସେ ରୂପରେ ଗାୟତ୍ରୀ ଛନ୍ଦଙ୍କର ମୁଖ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୧୭ । ବୃକ୍ଷବଶେଷ; ଲଭୁଜ ବୃକ୍ଷ; ଭେଲ୍ଲଟ ଗଛ—17. The monkey jack tree. ୧୮ । ନଦୀର ମୁହାଣ—18. The mouth of a river. ୧୯ । (ଗଣିତ) କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଥମ ବା ଆଦ୍ୟ ସଂଖ୍ୟା—19. (Arithmetic) The first term in a progression. ୨୦ । (ଜ୍ୟାମିତି) ଚତୁର୍ଭୁଜ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମିର ବପରୀତ ବାହୁ—20. (Geometry) The side opposite to the base of a quadrilateral figure. ୨୧ । ବେଦ (ହି. ଶ)—21. The Bedas. ୨୨ । ଜୀରା (ହି. ଶ)—22. Cumin seed. ୨୩ । ପାଣିକୁଆ (ହି. ଶ)—23. The small cormorant. ଦେ. ବ—୧ । ଫୋଟକ ବା ଘାଅ ଆଦିର ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The forepart or head of a boil or sore. ୨ । କ୍ଷେତକୁ ଯେଉଁ ବାଟେ ପାଣି ପଶେ ବା କ୍ଷେତରୁ ଯେଉଁ ବାଟେ ପାଣି ବାହାର ଯାଏ—2. The mouth of a field; the part by which water enters into and comes out of a field. ସଂ. ବଣ—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief. ୨ । ଆଦ୍ୟ—2. First.

ମୁଖ କଟୁ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁଖ ଅଟେ କଟୁ ଯାହାର)—କଟୁଭାଷୀ
Mukha katu —Scurrilous.

ମୁଖ କଣ୍ଡୂ—ସଂ. ବ—କଥା କହିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଇଚ୍ଛା ବା ଆଗ୍ରହ—
Mukha kaṇḍu Eager desire to speak.

ମୁଖ କବାଟି—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଖ + କପାଟ)—୧ । ଖଡୁ ଆଦିକୁ ହାତରେ ବା ଗୋଡ଼ରେ ପିନ୍ଧିବା ପରେ ଯେଉଁ କବାଟ ବା କବଜା ଦ୍ୱାରା ତାହା ମୁଦା ଯାଏ—1. The hinge that closes the bangle tightly around the wrist or leg.
Mukha kabāṭi
कवजा
कबजा
[ଉ—ବଳୟ ଏକ ପୃଥ୍ୱୀଦେବଙ୍କ ଥାଇଁ କେଉଁ ଲୁଣ୍ଠନ କର୍ମିଣି × × × ବକାଣି ବସ୍ତାର ମୁଖ କବାଟ ସେ । ଉଜ୍ଞ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛା ବା ରୋଗ ଆଦି ଯୋଗୁଁ ଦାନ୍ତପାଟି ବନ୍ଦ ହୋଇ ଯିବା—Lockjaw
दान्तकपाटी
दान्ती

ମୁଖ କମଳ—ସଂ. ବ (ଉପମିତ)—ପଦ୍ମପରି ସୁନ୍ଦର ମୁଖ; ସୁନ୍ଦର ବଦନ
Mukha kamala —A face as beautiful as the lotus.

ମୁଖ କାନ୍ତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + କାନ୍ତି)—ମୁଖଶ୍ରୀ; ମୁଖର ଶୋଭା—The beauty or grace of one's face.
Mukha kānti

ମୁଖ କୁଷ୍ଠ—ସଂ. ବ—ମୁଖ ଗଳିବା; ମୁଖରୋଗ ବଶେଷ—A leprosy of the face; Leontiasis.
Mukha kushṭha

ମୁଖ କୋଷ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + କୋଷ)—୧ । ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ—1. A covering for the
Mukha kosha

face. ୨ । ମୁଖା—2. A mask worn on the face.

ମୁଖ କ୍ଷତ—ସ. ବି (୭ମୀ ତତ୍; ମୁଖରେ କ୍ଷତ)—ଭୁଣ୍ଡ ଘା; ମୁହଁରେ
Mukha kshata • ଘାଆ—Mouth-sore.

ମୁଖ କ୍ଷୁର—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଦାନ୍ତ (ହି. ଶ)
Mukha kshura Tooth

ମୁଖ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଟି ଫିଟାଇବା; କଥା କହିବା—
Mukha kholibā To begin to speak; to open
মুখ খোলা मुँह खोलना one's mouth.

ମୁଖ ଗନ୍ଧ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅପରିଷ୍କୃତ ପାଟିରୁ ବାହାରିବା
Mukha gandha ପୂତି ଗନ୍ଧ—Ozostomia; foul smell
(ମୁଖଦୁର୍ଗନ୍ଧ—ଅନ୍ୟରୂପ) issuing from the mouth.

ମୁଖ ଗନ୍ଧକ—ସ. ବି (ମୁଖ+ଗନ୍ଧ+କ)—ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukha gandhaka Onion.

ମୁଖ ଗହ୍ୱର- ସ. ବି—ପାଟି—The mouth; the cavity of
Mukha gahwara the face.

ମୁଖ ଗୋଳ—ଦେ. ବି—ପାଟି; ତୋରା (ଶବ୍ଦ)—Noise. [ଉ
Mukhagoḷa —ଇନ୍ଦ୍ରର ଭୁଜେ ଦେବବଳ, ତଳନ୍ତେ ଶୁଭେ
গোলমাল हल्ला ମୁଖଗୋଳ । ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ମୁଖଘଣ୍ଟା -ସ. ବି- ହୁଳହୁଳି ଧ୍ୱନି—A ticking sqeaking sound
Mukha ghanṭā uttered by moving the tongue
repeatedly between the lips while shouting
(made by Indian women on auspicious
occasions).

ମୁଖ ଚନ୍ଦ୍ର—ସ. ବି (ଉପମିତ)—ଚନ୍ଦ୍ର ସଦୃଶ ମନୋହର ମୁଖ—
Mukha chandra A face as lovely as the moon.

ମୁଖଚାଳି—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) ବି—ମୁଖଶାଳା (ଦେଖ)
Mukha chāḷi Mukhaśāḷā (See)

ମୁଖ ଚାହିଁବା—ଦେ· କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ ଦେଖିବା
Mukha chāhiñbā —1. To see a person's face.
ମୁଖ ଦରଶନ କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁଖ ଦେଖିବା
୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେଖିବା—2. To see a
মুখচাওয়া, মুখদেখা person. ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆପଣାର
मुँह देखना ସମ୍ମୁଖରେ ଦେଖିବା—3. To see a person
face to face. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ବିରକ୍ତ
ହେଲେ ଓ ତାକୁ ଆଉ ଦେଖିବାକୁ ଇଚ୍ଛା ନ କଲେ
ବିରକ୍ତିରେ ଲୋକେ କହି ଥାଆନ୍ତି "ମୁଁ ଆଉ ତୋ ମୁଖ
ଚାହିଁବି ନାହିଁ ।" ଗୋଟିଏ ଲୌକିକ ବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ଯେ
ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମୁଖକୁ ସକାଳୁ ଉଠି ଦର୍ଶନ କଲେ ସେ
ଦିନଟି ସୁଖମୟ ହୁଏ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କ ମୁଖ ଦେଖିଲେ
ସେଦିନ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟିଥାଏ । ଅତି ପ୍ରିୟତମ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖୀ ହୁଏ । ଏଥିପାଇଁ ଦର୍ଦ କହେ
"ତୋ ମୁଖ ଚାହିଁଲେ ମୋ ଦୁଃଖ ଯାଏ" ।]

ମୁଖଚାରୀ—ସଂ.ବି (ମୁଖ+ଚର ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mukhachāri ଜିହ୍ୱା—Tongue.

ମୁଖ ଚପଳ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବହୁ ଭାଷୀ—
Mukha chapaḷa 1. Talkative. ୨ । କୁତ୍ସିତଭାଷୀ—
(ମୁଖ ଚପଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Foul-mouthed.
(ମୁଖ ଚପଳତା, ମୁଖ ଚାପଲ୍ୟ—ବି)

ମୁଖ(ହଁ, ହୁଁ)ଚୋର (ରା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଲଜ୍ଜାଶୀଳ—
Mukha(hañ, huñ)chora(rā) 1. Bashful. ୨ ।
মুখ চোর ଭୀରୁ—2. Chicken-hearted. (ଉ—ନାଚୁଥିଲେ
मुँह चोर ଜନେ ନାହିଁ ସେ ଶୋଣିତ ହେଲେ ସବୁ ମୁଖ ଚୋର ।
ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଗୀତ ଲହରୀ ।) ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ସଭାରେ ବା
ଅନ୍ୟ ଅପରିଚିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ କିଛି କଥା କହି
ପାରେ ନାହିଁ—3. (a person) Who has not the
courage to speak out in a meeting or
before a body of strangers.

ମୁଖ ଛ(ଚ୍ଛ)ବି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଛବି)—ମୁଖ କାନ୍ତି—
Mukha chha(chchha)bi The beauty or grace of
the face.

ମୁଖଜ—ସ. ବିଣ. (ମୁଖ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୁହଁରୁ ଜାତ—
Mukhaja Born of the mouth. ବି-୧। (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖଜାତ)
ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. A Brāhmaṇa (born of the face
of Brahmā). ୨ । ଦାନ୍ତ—2. Tooth.

ମୁଖ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜାଦ ଯୋଗୁଁ ଅବନତ ହୋଇଥିବା ମସ୍ତକକୁ
Mukha ṭekibā ଉପରକୁ ଉଠାଇବା—To lift up one's
মুখ তো(তু)লা face which has been bowed down
मुँह उठाना through shame.

ମୁଖ ଡିଣ୍ଡିମ—ସ. ବି—ମୁଖଘଣ୍ଟା (ଦେଖ)—Mukhaghaṇṭā
Mukha ḍiṇḍima (See) (ଉ—ଏ କାଳେ ମୁଖ ଡିଣ୍ଡିମ
ଶୁଭେ ଅନ୍ତଃପୁରେ । ଉପେ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।)

ମୁଖଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମୁଖର)—ମୁଖର; ଯେ ଖୁବ୍ କହି ପାରେ—
Mukhaṇḍa Talkative; given to tall talking.
মুখড় मुखर

ମୁଖତଃ—ସ.ଅ(ମୁଖ+ତସ୍)—ମୁଖରୁ; ମୁହଁରୁ—From the mouth.
Mukhataḥ (ଯଥା—ରାଜା ମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ମୁଖତଃ ଏ ସମ୍ବାଦ
ପାଇଲେ ।)

ମୁଖ(ଖୁ)ଦାନ୍ତ(ନ୍ତୁ)ରା—ଦେ. ବିଣ. (ସ. ମୁଖ+ଦନ୍ତୁର)—ଈଷତ୍
Mukha(khu,dānta(ntu)rā ଦନ୍ତୁର (ବ୍ୟକ୍ତି); ଯେଉଁ
[ମୁଖ(ଖୁ)ଦାନ୍ତ(ନ୍ତୁ,ନ୍ତେ)ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ବ୍ୟକ୍ତିର ଉପର ପାଟିର ସମ୍ମୁଖ ଦାନ୍ତ
সামান্য দেঁতো ସାମାନ୍ୟରେ ଓଠ ଉପରକୁ ବାହାରି ପଡ଼ିଥାଏ—
थोड़ा दाँतुल A person who has his front teeth
of the upper jaw protruding a little
beyond the lips.

ମୁଖ ଦୂଷଣ—ସ. ବି—ପଲାଣ୍ଡୁ; ପିଆଜ—
Mukha dūshaṇa Onion.

ମୁଖ ଦୂଷିକା—ସ.ବି—ଯୁବକ ଯୁବତୀଙ୍କ ମୁହଁରେ ବାହାରିବା ଛୋଟ ବ୍ରଣ; ଡାଠ ବରୁଣ—Pimples coming out on the face of young persons; varus.
Mukha dūshikā

ମୁଖ ଦୂଷୀ—ସ. ବି—ରସୁଣ (ହି. ଶ)—Garlic.
Mukha dūshī

ମୁଖ ଧାବନ—ସ.ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଧାବନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା; ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—Washing of the face.
Mukha dhābana

ମୁଖ ଧୌତ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ଦ୍ୱାରା ପାଟିକୁ ଓ ମୁହଁକୁ ଧୋଇ ପରିଷ୍କାର କରିବା—To wash the face and rinse the mouth.
Mukha dhauta karibā
মুখ ধৌত করা
मुहँ धोना

ମୁଖ ଧୌତା—ସଂ. ବଣ—ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିଅ ଗୁଳ୍ମ—A plant, Saponanthus Indica.
Mukha dhautā

ମୁଖ ନିବାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ସରସ୍ୱତୀ—The Hindu Goddess of learning.
Mukha nibāsinī

ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ମୁଖ ଦର୍ଶନକାରୀ—1. Seeing a face. ୨ । ପକ୍ଷପାତୀ—2. Partial. ୩ । ଅଳସ—3. Idle; indolent. ୪ । ଅଯଥାର୍ଥ ଦର୍ଶୀ—4. Looking at the wrong side of things.
Mukha nirikshaka
(ମୁଖନିରୀକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁହଁ ଦେଖିବା—Seeing of a face.
Mukba nirikshaṇa

ମୁଖ ନିର୍ଗତ—ସଂ. ବି. (୫ମୀ ତତ୍; ମୁଖ+ନିର୍ଗତ)—୧ । ମୁଖରୁ ବାହାରିଥିବା—1. Come out of the face or mouth. ୨ । ଉଚ୍ଚାରିତ—2. Uttered.
Mukha nirgata
(ମୁଖ ନିଃସୃତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଖ ପଖାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା—To wash the face.
Mukha pakhāḷibā
মুখ ধোওয়া मुँहधोना (ମୁହଁ ପଖାଳ—ବିଶେଷ୍ୟ)

ମୁଖପଟ—ସ. ବି (ମ. ଯ. ଲୋ)—ମୁହଁ ଘୋଡ଼ାଇବା ବସ୍ତ୍ର; ଓଢ଼ଣା (ହି. ଶ)—Veil.
Mukhapaṭa

ମୁଖପଦ୍ମ—ସ. ବି (ଉପମିତ)—ମୁଖକମଳ (ଦେଖ)—Mukhakamaḷa (See)
Mukhapadma

ମୁଖପାତ—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ପତ୍ର)—ବାକ୍ସ, ସିନ୍ଦୁକ, ଆଲମାରି ଆଦିର ଚାବି ପଶିବା ଛିଦ୍ର ଉପରେ ଦିଆଯିବା ପାନ ଆକାରର ବା ତ୍ରିକୋଣ ଆକାର ଧାତୁର ବା ଶିଙ୍ଗର ପାତିଆ—A thin triangular or heart-shaped plate put over the keyhole of a box or almirah.
Mukhapāta
মুখপাত
मुखपात

ମୁଖପାତ୍ର—ସ. ବି (କର୍ମଧା; ମୁଖ=ପ୍ରଧାନ+ପାତ୍ର=ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ପ୍ରତିନିଧି—1. A representative. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କଥା କହେ—2. A person who is the mouthpiece of others. ୩ । ଅଗ୍ରଣୀ; ନେତା—3. A leader. ୪ । ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୁଖିଆ—4. A chief person; headman.
Mukhapātra

ମୁଖପିଡ଼କା—ସ. ବି—ଡାଠବରୁଣ (ହି. ଶ)—Varus.
Mukhapirḍikā

ମୁଖପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି କ୍ରିୟାରେ ପ୍ରଥମେ ପ୍ରଦତ୍ତ ପିଣ୍ଡ (ହି. ଶ)—Offering of a cake of boiled rice to the ghost of a a deceased before the obsequal rites begin.
Mukhapiṇḍa

ମୁଖ ପୂରଣ—ସଂ. ବି—୧ । କୁଳୁକୁଞ୍ଚା (ହି. ଶ)—1. Gargle. ୨ । କୁଳୁକୁଞ୍ଚା କରିବା ପାଇଁ ମୁହଁରେ ପୂରାଯିବା ଜଳ (ହି. ଶ)—2. Water filled up in the mouth for gargling.
Mukha pūraṇa

ମୁଖ ପୋଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ+ପ୍ରୋଞ୍ଛନ)—ମୁହଁରେ ଲାଗିଥିବା ଜଳକୁ ବା ଅଇଣ୍ଠାକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜନା କରିବା; ମୁହଁ ପରିଷ୍କାର କରିବା—To cleanse the face by rubbing it with cloth.
Mukha pochhibā
মুখ মুছা
मुँह पोछना

ମୁଖ ପୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. (ଗାଳି) ବଣ. ପୁଂ—ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; ଦଗ୍ଧମୁଖ—(a term of abuse) Having a scorched face.
Mukha porḍā
মুখ পোড়া मुँह जलआ

ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁହଁ ଧୋଇବା—Washing of the face.
Mukha prakshāḷana

ମୁଖପ୍ରିୟ—ସଂ. ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁଖରୋଚକ; ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର—Toothsome; tasteful. ସଂ. ବି—୧ । କାକୁଡ଼ି (ହି. ଶ)—1. Cucumber. ୨ । ନାରଙ୍ଗ (ହି. ଶ)—2. A kind of sweetish orange.
Mukhapriya

ମୁଖ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open the mouth; to speak.
Mukha phiṭā(ṭe)ibā
মুখ খোলা मुँह खोलना (ମୁହଁ ଫିଟିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମୁଖବନ୍ଦ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—୧ । କଥା କହିବାର ରହିତ୍ୟ; ତୁଷ୍ଣୀଭାବ—1. Silence. ୨ । ମୁହଁରେ କଣ୍ଡା ମାରିବାଦ୍ୱାରା ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରୋଧ—2 Gagging. ୩ । ମୁଖ ବନ୍ଧ (ଦେଖ)—Mukha bandha (See)
Mukhabandā
মুখ বন্দ मुँह बन्द

ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କହିବାକୁ ଅଧିକାର ନ ଦେବା—1. To gag a person's mouth; not to allow a person to speak. ୨ । କଥା କହିବାରୁ ବିରତ ହେବା—2. To cease speaking.
Mukha banda karibā
মুখ বন্দ করা
मुँह बन्द करना

ମୁଖବନ୍ଧ—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରସ୍ତାବନା; ଅବତରଣିକା; ଗ୍ରନ୍ଥାଦିର ଭୂମିକା ବା ଉପକ୍ରମଣିକା—1. Introduction to a book; preface, ୨ । ଦାନ, ପୁରସ୍କାରର ଅଙ୍ଗୀକାର, ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ, ଲାଞ୍ଚ ଆଦିଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. Stopping the
Mukhabandha

mouth of a person by threat, promise or reward; preventing a person from speaking.

ମୁଖ ବନ୍ଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣାଦି ତାନ୍ତ୍ରିକ
Mukha bandhana ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଶକ୍ତିକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—
The stoppage of a person's power of speech by employing charms.
୨ । ମୁହଁରେ କପଡ଼ା ମାରିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ନିରୋଧନ—2. Gagging. ୩ । ମୁଖବନ୍ଧ (ଦେଖ)—3. Mukhabandha (See)

ମୁଖ ବଲ୍ଲଭ—ସଂ. ବି—ଡାଳିମ୍ବ ଗଛ—Pomegranate tree.
Mukha ballava ବିଣ- ମୁଖପ୍ରିୟ; ମୁଖରୋଚକ—
Delicious; tasteful.

ମୁଖ ବାଦ୍ୟ—ସଂ. ବି (ସ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ମୁହଁଦ୍ୱାରା ବଜାଯିବା ବାଦ୍ୟ
Mukha bādya (ଯଥା—ଶଙ୍ଖ, ମହୁରି)—1. A musical instrument played with the mouth.
୨ । ଶିବାର୍ଚ୍ଚନ ସମୟରେ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ବମ୍' 'ବମ୍' ଶବ୍ଦ—
2. Sound of Bom repeated while worshipping the God Śiba. ୩ । ହୁଳହୁଳି—
3. Squeaking sound repeated by wagging the tongue.

ମୁଖ ବାସ—ସଂ. ବି—୧ । ପାଟି ବାସିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ସୁଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ
Mukha bāsa (ଯଥା—ପାନ, କର୍ପୂର, ମସଲା ଆଦି)—
1. Scents used to make the mouth fragrant. ୨ । ମୁଖର ରୁଚିକାରକ ଦ୍ରବ୍ୟ—
Fragrant spices used in chewing.
୩ । ତରଭୁଜ ଲତା (ହି. ଶ.)—3. The water melon creeper. ୪ । ଗନ୍ଧତୃଣ (ହି. ଶ.)—
4. Andropogen Citratus plant.

ମୁଖ ବାସନ—ସଂ. ବି—ପାନ ଓ ମସଲା ଆଦି ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଖର
Mukha bāsana ସୁଗନ୍ଧୀକରଣ—Act of making the mouth fragrant by chewing spices, scented gums, etc.

ମୁଖବାସିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁଖ + ବସ୍ ଧାତୁ + ଇନ୍ + ଈ)—
Mukhabāsinī ସରସ୍ୱତୀ (ହି. ଶ.)—The Goddess of learning.

ମୁଖବିଲୁଣ୍ଠିକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ଛେଳି; ମାଈ ଛେଳି—
Mukhabiluṇṭhikā A she-goat.

ମୁଖ ବିଷ୍ଠା—ସଂ. ବି (ଯାହାର ମୁଖ ସ୍ପର୍ଶରେ ଦ୍ରବ୍ୟାଦି ବିଷ୍ଠା ପରି ଦୁର୍ଗନ୍ଧ
Mukha bishṭhā ହୁଏ)—ତେଲଚଟିକା; ଅସରପା—
Cockroath.

ମୁଖ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ବନ୍ଦ କରିବା; କଥା ନ କହିବା—
Mukha bujibā To shut up one's mouth.
মুখবোজা(মুজা) मुँह बंद करना

ମୁଖ ବ୍ୟଙ୍ଗ—ସଂ. ବି—ଉଙ୍ଗରୋଗ; ମୁହଁରେ ଦେଖାଯିବା ସାନ ସାନ
Mukhabyaṅga ଅସିତର ଦାଗମାନ—Small blackish patches appearing on the face.
[ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକମତରେ ଅଧିକ ପରିଶ୍ରମ ବା କ୍ରୋଧ ଯୋଗୁ ବାୟୁ ଓ ପିତ୍ତ ପ୍ରକୁପିତ ହୋଇ ଏ ଦାଗମାନ ପଡ଼ିଯାଏ; ଏଥିରେ କୌଣସି କଷ୍ଟ ହୁଏ ନାହିଁ; କିନ୍ତୁ ମୁହଁର ଶୋଭା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଏ—ହି. ଶ ।]

ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପାଟି ଆଁ କରିବା; ପାଟିକୁ
Mukha byādāna ବିସ୍ତାର କରିବା—Yawning; gaping.

ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁହଁର ଛଟକ—
Mukha bhaṅgī 1 Facial expression making; faces. ୨ । ମୁହଁକୁ ବିକୃତ କରିବା—2. Distortion of the face.

ମୁଖ ଭଙ୍ଗୀ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁକୁ ବିକଟ କରିବା—1. To
Mukha bhaṅgī karibā distort one's face.
মুখভঙ্গী করা ୨ । ଖତେଇ ହେବା—2. To make faces
मुख भङ्गी करना or mouths at,

ମୁଖ ଭାର(ରୀ)—ଦେ. ବି—ଅନ୍ତରର କ୍ରୋଧ ବା ଅପମାନ ଯୋଗୁ
Mukha bhāra(rī) ମୁଖକୁ ଗମ୍ଭୀର ବା ବିରସ କରିବା—
মুখ ভার मुँह फुलाना Scowling; frowning;

ମୁଖ ଭୂଷଣ—ସଂ. ବି—ପାନ ଖିଲ—Betel prepared for
Mukha bhūshaṇa chewing.

ମୁଖ ମଣ୍ଡନ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁହଁକୁ ଚନ୍ଦନ, ତେଲ ଓ ବେଶାଦି ଦ୍ୱାରା
Mukha maṇḍana ସଜାଇବା—Painting one's face with sandal paste, oil etc; the toilette of the face. ୨ । ମୁହଁକୁ ବେଶ କରିବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ଚନ୍ଦନ, ଗୋରୋଚନା, ସିନ୍ଦୂର ଆଦି—
2. Articles (e.g. face powder, sandal paste) used for painting the face.
୩ । ମୁହଁର ଅଳଙ୍କାର—3. Ornament for the face. ୪ । ଯେଉଁ କବିତା ବା ଶ୍ଳୋକାଦି ମୁଖସ୍ଥ ରଖିବା ଉଚିତ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—4. Any couplet or sloka which should be committed to memory.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ—ସଂ. ବି. (ରୂପକ)—୧ । ମୁଖ ପ୍ରଦେଶ; ସମଗ୍ର ମୁଖ—
Mukha maṇḍaḷa 1. The whole face. ୨ । ପରିଧି ବିଶିଷ୍ଟ ମୁଖ—2. The orb of the face.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ—ସଂ. ବିଣ—ମୁଖ ମଣ୍ଡଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Mukha maṇḍaḷīya the whole face.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ ପକ୍ଷାଘାତ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଯେଉଁ
Mukha maṇḍaḷiya pakshāghāta ପକ୍ଷାଘାତ ରୋଗ
মুখ মণ্ডলীয় পক্ষাঘাত ମୁଖ ମଣ୍ଡଳକୁ ଆକ୍ରମଣ କରେ—
मुख मण्डलीय पक्षाघात Facial paralysis.

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ—ଦେ. ବି. (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୁହଁକୁ
Mukha maṇḍaḷiya snāyuśūḷa ଆକ୍ରମଣ କରିବା

ମୁଖ ମଣ୍ଡଳୀୟ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ ସ୍ନାୟୁଶୂଳ ରୋଗ ବିଶେଷ—Facial neuralgia; Prosopolgia.
मुख मण्डलीय स्नायुशूल

ମୁଖ ମଣ୍ଡିକା—ସଂ. ବି—୧ । ବାଳ ରୋଗ ବିଶେଷ (ବୈ. ଶା)—1. A kind of infant disease.
Mukha mandikā
(ମୁଖ ମଣ୍ଡିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଉକ୍ତ ରୋଗର ଅଧିଷ୍ଠାତ୍ରୀ ଦେବୀ (ବୈ. ଶା)—2. The Goddess presiding over the above disease.
(ଉ—ଦୈତ୍ୟମାତା ବନ୍ଧ ବାଳକ ମାଂସ ଖାଇ, ମୁଖମଣ୍ଡିକା ସେ ବୋଲାଇଲେ ଏ ମନ୍ତ୍ରେ । କୃଷ୍ଣସିଂ ମହାଭାରତ.ବନ ।)

ମୁଖ ମଳ—ସଂ. ବି—ପାଟି ଭିତରେ ଲାଗିଥିବା—The dirt accumulating inside the mouth.
Mukha maḷa

ମୁଖ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) – ଶ୍ଳେଷ୍ମାର ବିକାର ଜନିତ ପାଟିରେ ମଧୁର ସ୍ୱାଦ ଅନୁଭୂତ ହେବା ରୋଗ ବିଶେଷ (ଭାବ ପ୍ରକାଶ)—A kind of disease in which there is a sweet taste felt in the mouth.
Mukha mādhurjya

ମୁଖ ମାରୁତ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମୁଖ ନିଃସୃତ ମାରୁତ)—ଫୁଙ୍କାର—Air blown through the mouth.
Mukha māruta

ମୁଖ ମୋଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ; ସଜନା ଗଛ—1. A tree; Hyperananthera Morunga. ୨ । ଶଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ (ବୈ. ଶା)—2. Boswellia Serrata (tree).
Mukha moda

ମୁଖମ୍ପଚ—ସଂ. ବି. (ମୁଖମ୍+ପଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଯେ ମୁଖ ଦ୍ୱାରା ପାକ କରେ)—୧। ଭିକ୍ଷୁକ—1. A beggar. ୨ । ଯାଚକ୍ରିୟା—2. A petitioner.
Mukhampacha

ମୁଖ ଯନ୍ତ୍ରଣ—ସଂ. ବି—ଲଗାମର କଡ଼େଇ—1. The bit of a bridle. ୨ । ଘୋଡ଼ା ଅବଦ୍ଧର ଲଗାମ (ମୁଖବନ୍ଧନ – ଅକ୍ଷରରୂପ) (ବୈ.ଶା)—2. Bridle; reins
Mukha jantraṇa

ମୁଖର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୁଖ=ମୁଖ ଉଚ୍ଚ ବାକ୍ୟ+ର ଅର୍ଥରେ ର)—୧ । ଅଳ୍ପ ଭାଷୀ; ବାଚାଳ—1. Garrulous; talkative. ୨ । ଅଗ୍ରଭାଷୀ—2. Speaking first. ୩ । କୁଭାଷୀ; ଅପ୍ରିୟଭାଷୀ; ଦୁର୍ମୁଖ; କଟୁଭାଷୀ—3. Scurrilous; foul mouthed. ୪ । ବଡ଼ ପାଟିଆ—4. Boisterous; turbulent. ୫ । ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ଯେ କଥା କହେ—5. Speaking as the mouthpiece of others. ୬ । ଶବ୍ଦାୟମାନ—6. Vocal. (ଉ—ବାବାଙ୍କୁ ଯେ ମୁଖର ଉଦବାସ୍ୱନ କଲେ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୭ । ଅଗ୍ରଗଣ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—7. Leading; chief (person). ବି—୧। ଅଗ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ନେତା—1. A leader. ୨ । ଶଙ୍ଖ—2. Conchshell. ୩ । କାକ—3. A crow.
Mukhara
(ମୁଖରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମୁଖରତା—ବି)

ମୁଖ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି—୧ । ମାନ ରକ୍ଷା—1. Saving of one's face; saving of one's prestige. ୨ । ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା—2. Compliance with one's request.
Mukha rakshā
মুখ রক্ষা
मुहँकि लाज रक्षा

ମୁଖ ରତି—ସଂ.ବି (୭ମୀ ତତ୍) ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଉପାୟରେ ଅନ୍ୟର ମୁଖ ସାହାଯ୍ୟରେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟ ବୃତ୍ତି ଚରିତାର୍ଥ କରିବା କିମ୍ବା (ଅଶିଷ୍ଟ—ଗୁହ୍ୟ ଚୁଙ୍କାଇବା)—Act of unnatural sexual intercourse through the mouth.
Mukha rati

ମୁଖରିବା—ଦେ. କି (ପଦ୍ୟ)—ଧ୍ୱନିତ କରିବା; ଶବ୍ଦାୟିତ କରିବା—To resound. (ଉ—ଦେଖିଲ ମୁଖର ମୁଖରା ସୈନ ଦ୍ୱାରା କଲରବେ । ରାଧାନାଥ. ବେଣୀସଂହାର ।)
Mukharibā
মুখরা
मुखरना

ମୁଖରୀକରଣ—ସଂ. ବି. (ମୁଖର+ଅଭୂତ ତଦ୍ଭାବେ ଚ୍ୱି+କରଣ)—ଥଟ୍ଟା ତାମସା—Mockery; raillery.
Mukharīkaraṇa

ମୁଖ ରୁଚି—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)--କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁର ଶ୍ରୀ ମୁଖ ଶୋଭା—The beauty or grace of one's face.
Mukha ruchi
মুখ রুচি
मुख रुचि
ଦେ.ବି (ସଂ. ମୁଖରୋଚକ)—ମୁଖର ରୁଚି ଜନକ, ମୁଖ ରୋଚକ—Tasteful; delicious-

ମୁଖରେ ପାଣି ନ ଥିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁରେ ସରସତା ନ ଥିବା- 1. Disappearance of cheerfulness from the face ୨ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ ହେବା—2 To be lost to all sense of shame. [ଉ—ଯେତେ ଅଛନ୍ତି ଭୂମି ସେନାରେ ରଥୀ ଶ୍ରେଣୀ । ତୁମ୍ଭ ସଭ ମୁଖରେ ନାହିଁ ଅଳ୍ପ ପାଣି । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉ. ।]
Mukhare pāṇi nathibā
মুখ শুখিয়ে যাওয়া
मुखमे पानी नही रहना

ମୁଖ ରୋଗ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁହଁର ବେମାର—1. A disease affecting the face. ୨ । ପାଟିର ବେମାର—2. Mouth-disease. [ଉ—ଓଠ, ଦାନ୍ତମୂଳ, ଦାନ୍ତ, ଜିଭ, ତାଳୁ ଓ ଗଳାରେ ହେବା ରୋଗକୁ ମୁଖ ରୋଗ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହାର ସଂଖ୍ୟା ୬୭ । ଓଠରେ ହେବା ରୋଗ ୮, ଦାନ୍ତ ମୂଳରେ ୧୬, ଦାନ୍ତରେ ୮, ଜିଭରେ ୫, ତାଳୁରେ ୯ ଓ କଣ୍ଠରେ ୧୮ ଓ ସମସ୍ତ ମୁଖରେ ୩ ପ୍ରକାର—ବୈ. ଶା.।]
Mukha roga

ମୁଖ ରୋଚକ—ସଂ. ବିଣ—ଖାଇବାକୁ ରୁଚିକର—Tasteful; delicious; toothsome.
Mukha rochaka

ମୁଖରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ମୁଖ ବନ୍ଧନ (ଦେଖ) Mukha bandhana (See).
Mukharodha

ମୁଖ(ଖୋ, ଖୁ)ର୍ଜି(ର୍ଜ୍ୟା)—ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ଅନୁକରଣ ଉପାଧି—A family title of Bengalee Brāhmaṇas.
Mukha(khā, khu)rji(rjyā)
মুখুজ্যা, মখর্জী
मुखरजी

ମୁଖ ଲଜ୍ଜା—ଦେ. ବି—ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା; ମୋହବତ; ଅନ୍ୟର ମନ ନେବା ପାଇଁ ଇଚ୍ଛା—Regard for the feelings of a person; delicacy.
Mukha lajja
ମୁখলজ্জা मुखलज्जा
[ଦ୍ର—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ବା କୌଣସି କଥା କହିଲେ କାଳେ ଅପଣା ସମ୍ମୁଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରକ୍ତ ହେବେ, ଏହାକୁ ଭଗି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବା କହିବାକୁ ଚକ୍ଷୁର୍ଲଜ୍ଜା ବା ମୁଖଲଜ୍ଜା ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁଖ ଲାଙ୍ଗଳ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୁଖ ଅଟେ ଲାଙ୍ଗଳ ଯହିଁ ଯାହାର; ଯେ ମୁହଁରେ ଭୂମି ଚାଷେ)—
Mukha lāngala
୧ । ବରାହ; ଶୂକର; ଘୁଷୁରି—1. Hog; boar. ୨ । କୁକୁର—2. Dog.

ମୁଖ ଶଫ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ଦୁର୍ମୁଖ; କଟୁଭାଷୀ (ହି. ଷ.)—
Mukha śapha Evil-tongued; foul-mouthed.

ମୁଖ ଶଶୀ—ସଂ. ବି (ଉପମିତ)—ମୁଖଚନ୍ଦ୍ର (ଦେଖ)
Mukha śaśī Mukhachandra (See)

ମୁଖଶାଳା(ଳ)—ସଂ. ବି—ଦେବତାଙ୍କ ରହିବା ମନ୍ଦିରର ସମ୍ମୁଖରେ ଲାଗି ଥିବା ଛୋଟ ମନ୍ଦିର—Vestibule; the entrance hall of a temple.
Mukhaśāḻā(ḻā)

ମୁଖ(ଖୁ)ଶାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖଶାଳା ବା ମୁଖ୍ୟଶାଳା)—
Mukha(khu)śāḻi ୧ । ଦେଉଳର ବିମାନ—1. The pyramidal top part of a temple.
বিমান, জগমোহন जगमोहन
(ଉ—ଉପର ମୁଖଶାଳଯାଏ, ଅନନ୍ତଙ୍କ ସେ ବୋଲଏ-ଯଶୋବନ୍ତ ପ୍ରେମଭକ୍ତିବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)
୨ । ମୁଖଶାଳା; ଜଗମୋହନ—
2. The entrance room to a temple.

ମୁଖ ଶୁଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁଦ୍ୱାରା ଦୁଃଖପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁହଁ ବିରସ କରିବା—To have a sorrowful face.
Mukha śukhā(khe)ibā
মুখশুকান मुहसुखाना
(ମୁଖଶୁଖିବା—ବି)

ମୁଖଶୁଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—
Mukha śuddhi 1. Washing of the face and the mouth. ୨ । ଦାନ୍ତଘଷିବା—2. Cleansing of the teeth. ୩ । ଖାଇ ସାରିବା ପରେ ମୁଖକୁ ସୁଗନ୍ଧୀକରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଗୁଆଲଙ୍ଗ ଆଦି ଦ୍ରବ୍ୟ—3. Spices chewed after dinner to impart fragrance to the mouth.

ମୁଖ ଶୋଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଖକୁ ପରିଷ୍କୃତ କରିବା—
Mukha śodhana 1 Cleansing of the mouth. ୨ । ମସଲା ଆଦି ଖାଇବାଦ୍ୱାରା ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିବାରଣ—2. The act of imparting fragrance to the mouth by chewing spices etc. ୩ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ପାନ ମସଲା ଆଦି ଯେଉଁ ପଦାର୍ଥମାନ ଖାଇବାରିଲେ ପାଟି ଦୁର୍ଗନ୍ଧିତ ହୁଏ (ହି. ଷ)—3. Spices etc which cause the mouth to smell sweet. ୪ । ଜାଇତ୍ରି (ହି. ଷ.)—4. Mace (spice).

ମୁଖଶୋଧୀ—ସଂ ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଖ + ଶୁଧ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍, ୧ମ
Mukhaśodhī ୧ବ)—ଯାହା ମୁଖର ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ନିବାରଣ କରେ—Removing bad smell from the mouth
(ମୁଖଶୋଧକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
. ସଂ. ବି. ପୁଂ—୧ । ମୁଖଶୋଧନ ୩ (ଦେଖ)—1. Mukhaśodhana 3 (See) ୨ । ଜଂଘୀର ଲେମ୍ବୁ—2. Citron (fruit).

ମୁଖ ଶୋଭା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଶୋଭା)—ମୁହଁର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ; ଚେହେରାର ଶୋଭା—Beauty of the feature; lustre of the countenance; the grace of one's face.
Mukha śobhā
(ମୁଖଶ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଖଶୋଷ—ସଂ. ବି—୧ । ପୀଡ଼ା ଯୋଗୁଁ ମୁହଁ ଶୁଖିଯିବା—
Mukha śosha 1. Dryness of the mouth occasioned by disease. ୨ । ଶୋଷ (ହି. ଷ)—2. Thirst.

ମୁଖଷ୍ଠିଲ—ସଂ. ବିଣ ପୁଂ (ମୁଖ + ଷ୍ଠା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ ଇଲ)—ଦୁର୍ମୁଖ—
Mukhashṭbiḻa Foul-mouthed,

ମୁଖ ସମ୍ଭବ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁଖରୁ ଜାତ—
Mukha sambhaba Produced from the mouth.
(ମୁଖସମ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବି (ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମୁଖରୁ ଜାତ)—୧ ।
(ମୁଖସମ୍ଭୂତ—ଅନ୍ୟ ବିଣରୂପ) ବ୍ରାହ୍ମଣ—1. Brāhmaṇa. ୨ । ପୁଷ୍କର ମୂଳ (ହି. ଷ)—2. The root of Alpotaxis Auriculata

ମୁଖସୁଧା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ମୁଖ ଜନିତ ସୁଧା)—୧ ।
Mukha sudhā ଛେପ—1. Spittle. ୨ । ପାଟିର ନାଳ—2. Saliva.

ମୁଖ ସୁରା(ର)—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ମୁଖରୁ ଜନିତ ସୁରା)—
Mukha surā(ra) ୧ । ଲାଳ—1. Saliva. ୨ । ଛେପ—2. Spittle. ୩ । ତାଳସୁରା; ତାଡ଼ି—3. Palm-toddy; datepalm toddy.

ମୁଖ ସୂଚୀ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଅମ୍ବଡ଼ା ଗଛ (ହି. ଷ)—
Mukha sūchī Hogplum tree.

ମୁଖସ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖସ୍ଥ)—ପଇଠାଇଥିବା; ଯାହା ଘୋଷିକରି ମନେ ରଖି ପ୍ରୟୋଜନ ବେଳେ ଅବୃତ୍ତି କରାଯାଇ ପାରେ, କଣ୍ଠସ୍ଥ—Learnt by rote; got by heart; committed to memory.
Mukhasta
মুখস্ত (স্থ) कण्ठस्थ

ମୁଖସ୍ତ କରିବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—୧ । ପଇଠାଇବା—1. To get by heart; to commit to memory. ୨ । ଘୋଷିବା—2. To learn anything by rote.
Mukhasta kariba
মুখস্ত(স্থ) করা कण्ठस्थ करना

ମୁଖସ୍ଥ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ + ସ୍ଥା ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧। ପଇଠାଯାଇ-
Mukhastha ଥିବା; କଣ୍ଠସ୍ଥ—1. Committed to

memory; learnt by rote. ୨ । ମୁଖସ୍ଥିତ—2. Situated or placed on the face or in the mouth ୩ । ମୌଖିକ; ବାହ୍ୟ; ଯାହା ଅନୁଭବ ନୁହେ—3. External.

ମୁଖସ୍ଥ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଘୋଷାଇବା—To get by heart; to commit to memory.
Mukhastha kariba
ମୁଖস্থ করা कण्ठस्थ करना

ମୁଖସ୍ରାବ—ସଂ. ବି (ମୁଖ + ସ୍ରୁ ଧାତୁ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଲାଳ—1. Saliva. ୨ । କେତେକ ଶିଶୁଙ୍କ
Mukhasrāba
(ମୁଖୋତ୍ସ୍ରାବ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁହଁରୁ ଅତ୍ୟଧିକ ଲାଳ ବହିବା—2. Excessive salivation of some children. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୂଷିତ ସ୍ତନ୍ୟପାନ ଯୋଗୁଁ ହୁଏ । ସାଧାରଣ ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଯେଉଁ ପିଲା ଗର୍ଭରେ ଥିବା ସମୟରେ ମାତାର ଦୋହଦଲାଳସା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଥାଏ, ସେ ପିଲାର ପାଟିରୁ ଲୁବ୍ ଲାଳ ଗଡ଼େ ।]

ମୁଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖକୋଷ)—୧ । ମୁଖକୋଷ; ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ; ଯାହା ପ୍ରଥମେ ଅବରେ ନିଜ ମୁହଁକୁ ଘୋଡ଼ାଇ ଅନ୍ୟ ଯେଉଁ କୃତ୍ରିମ ମୁଖ ପିନ୍ଧନ୍ତି—1. A mask worn on the face in masquerades. [ଉ— ମୁଖାର ଯୋଗାଡ଼ ନାହିଁ ଅଛି ତାଙ୍କ ମୁଖ। ପ୍ରାଚୀ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଗୀତା ।] ୨ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷବିଶେଷ [ଦ୍ର—ଏହା ପାହାଡ଼ ଉପରେ ଥିବା ବୃକ୍ଷ ଯାଗାମାନଙ୍କରେ ଜନ୍ମେ ।] 2. Schebera Swietenioides (Haines). ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ଯଥା ବାନର ମୁଖା)—ମୁଖଯୁକ୍ତ—Faced; having a face. କ୍ରି. ବିଣ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଯଥା—ଉତ୍ତର ମୁଖା; ପୂର୍ବମୁଖା)—କୌଣସି ଦିଗକୁ ମୁହଁ କରି—Facing towards; with face turned towards.
Mukhā
ମୁଖোষ
মুখড়া; चेहरा
गोलकालुराडी
ମୁଖା
मुँहा
ମୁଖ
मुँह

ମୁଖାକୃତି—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ + ଆକୃତି)—୧ । ମୁଖର ଗଢ଼ଣ—1. The build of the face. ୨ । ଚେହେରା—2. Countenance; mien.
Mukhākruti

ମୁଖାଗ୍ନି—ସଂ. ବି.—(ମ. ପ. ଲୋ କର୍ମଧା; ମୁଖରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ଅଗ୍ନି)—୧ । ଶବଦାହ କାଳରେ ଶବର ମୁହଁରେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆତ୍ମୀୟ (ଯଥା, ପୁଅ) ମନ୍ତ୍ର ପାଠ ପୂର୍ବକ ପ୍ରଥମେ ଯେଉଁ ଅଗ୍ନି ଦିଏ—1. Fire set to the face of a dead body by a relative of the deceased (such as the eldest son) at the time of setting fire to the funeral pyre. ୨ । ଶବ ଦାହ କାଳରେ ଶବର ମୁଖରେ ପ୍ରଥମେ ଅଗ୍ନି ଲଗାଇବା ରୂପ ସଂସ୍କାର ବିଶେଷ—2. The ritua of the first setting of the fire to the face of the dead body in cremation. ୩ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ମୁଖ + ଅଗ୍ନି)—ଦାବାନଳ—3. Forest fire; forest conflagration. ୪ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବ୍ରାହ୍ମଣ—4. A Brāhmaṇa. ୫ । ଉଲ୍‌କାମୁଖୀ—5. Will-o-the-wisp. ୬ । ଯଜ୍ଞାଗ୍ନି—6. Sacrificial fire. ୭ । ଉଲ୍‌କାମୁଖୀ; ଏକପ୍ରକାର ବିଲୁଅ, ଯେଉଁ ଜନ୍ତୁ ପାଟି ମେଲା କଲେ ପାଟିରୁ ନିଆଁ ପରି ଆଲୁଅ ବାହାରେ—7. A kind of jackal from whose mouth is said to issue a jet resembling fire.
Mukhāgni

ମୁଖାଗ୍ର—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଓଠ—1. Lip. ୨ । ଥୋମଣି—2. Snout. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅଗ ପାଖ (ହି. ଶ)—3. The front portion or side of a thing. ସଂ. ବିଣ—୧ । ମୁଖସ୍ଥ; କଣ୍ଠସ୍ଥ (ହି. ଶ)—1. Committed to memory; got by heart. ୨ । ଯେଉଁ ବିଷୟ ବା କଥା କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଦେବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଥାଏ—2. (any matter) Which is on the point of being uttered by a person, which is on the tip of one's tongue.
Mukhāgra

ମୁଖାଚ୍ଛାଦନ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଆଚ୍ଛାଦନ)—୧ । ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଓଢ଼ଣା—1. A veil. ୨ । (ମୁଖାବରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପାତ୍ରାଦିର ମୁହଁରେ ଘୋଡ଼ା ଯିବା ଢାଙ୍କୁଣି—2. A lid or covering for the month of a pot.
Mukhāchchhādana

ମୁଖାପସେକ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଅପସେକ)—୧ । ମୁହଁରେ ଲାଳ ଉଠିବା—1. Salivation. ୨ । ରୋଗ ବିଶେଷ; ମୁହଁ ନାଳେଇବା—2. Water brash; involuntary flow of saliva.
Mukhāpaseka

ମୁଖା ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୁହଁର ପ୍ରତିକୃତି ପିନ୍ଧିବା—To wear a mask on the face. [ମୁଖା ବାନ୍ଧିବା, ମୁଖା ଲଗା (ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
Mukhā pindhibā
মুখোষ পরা मुखड़ालगाना, चेहरालगाना

ମୁଖାପେକ୍ଷା—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଅପେକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଦେଶର ବା ଅନୁଗ୍ରହର ଅଥବା ସାହାଯ୍ୟର ପ୍ରତ୍ୟାଶା—1. Waiting for another's help or order or favour. ୨ । ପକ୍ଷପାତ—2. Partiality. ୩ । ଅନୁରୋଧ—3. Request. ୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ସୂଚନା ପାଇବା ପାଇଁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହିବା—4. Watching another person's face or countenance (in order to get an indication of his or her wish from the countenance). ୫ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଧୀନ (ବ୍ୟ.) (ହି. ଶ.)—5. Dependance on another.
Mukhā peksha

ମୁଖାପେକ୍ଷିତା—ସ. ବି (ମୁଖାପେକ୍ଷିନ୍+ଭାବ. ତା)—୧ । ପକ୍ଷପାତିତା
Mukhāpekshitā —1. Partiality. ୨ । ଅନ୍ୟର ମୁଖାପେକ୍ଷା କରିବାର ଭାବ—2. Dependence on another's favour. ୩। ଅନୁରୋଧ—3. Request.

ମୁଖାପେକ୍ଷୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁଖାପେକ୍ଷା+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ. ଏହି
Mukhāpekshī ସାଧାରଣତଃ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ (ମୁଖାପେକ୍ଷକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯଥା ପରମୁଖାପେକ୍ଷୀ, ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଖାପେକ୍ଷୀ)
ମୁଖାପେକ୍ଷିଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ —୧ । ଅନୁଗ୍ରହ ପ୍ରତ୍ୟାଶୀ—1. Depending upon another's favour.
ମୁଖାପେକ୍ଷିକା }
୨ । ଯେ ଅନ୍ୟର ମୁଖାପେକ୍ଷା କରେ—2. Waiting for another's favour or pleasure. ୩ । ପକ୍ଷପାତୀ—3. Partial. ୪ । ଯେ ଅନ୍ୟର ମୁହଁକୁ ଚାହିଁ ରହେ—4. Watching another's countenance. ୫ । ଅଧୀନ (ଭୂ. ପ)—5. Dependant.

ମୁଖାବଲୋକନ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୁଖ+ଅବଲୋକନ)—
Mukhābalokana ମୁଖ ଦର୍ଶନ; ମୁହଁ ଦେଖିବା—The seeing of a person's face.

ମୁଖାମୟ—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୁଖ+ଆମୟ)—୧ । ମୁଖରୋଗ—
Mukhāmaya 1. Disease of the face or the mouth.

ମୁଖାମୁଖି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଦୁଇଜଣଙ୍କର ସାମନାସାମନି—
Mukhāmukhi Face to face; tete-a-tete.
ମୁଖୋମୁଖୀ **मुँहामुँही** ବି—ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍—Interview.

ମୁଖାମୃତ—ସ. ବି (ମ. ଧ. ଲୋ; କର୍ମଧା; ମୁଖ ଜାତ ଅମୃତ)—
Mukhāmṛuta ୧ । ଛେପ—1. Spittle. ୨ । ପାଟିର ଲାଳ—2. Saliva. ୩ । ମୁହଁରୁ ବାହାରିବା ବାକ୍ୟରୂପ ଅମୃତ—3. The ambrosia of words uttered from the mouth.

ମୁଖାରି—ଦେ. ବି—୧ । ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—1. Name of
Mukhāri a tune of songs. ୨ । ମୁହଁ—2. Face. ୩ । ଦାନ୍ତକାଠି—3. Fragmant of a twig to cleanse the teeth with. [ଉ—ମହାବୃକ୍ଷ ମହିମା ସେ ଧରନ୍ତି ମୁଖାରି । ଗ୍ରାମଭୋଇ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣ ଗୀତା ।]

ମଖାର୍ଜକ—ସ. ବି—ବନତୁଳସୀ (ଭୂ. ପ)—
Mnkhārjaka The wild Basil plant.

ମୁଖାଲ(ଲି)ପ(ଫ)—ବୈଦେ. ବଣ (ଲୋକର) (ଅ)—୧ ।
Mukhāla(li)pa(pha) ବିରୋଧୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Adverse;
मुखालिफ antagonistic. ୨ । ଶତ୍ରୁଭାବପନ୍ନ—2. Inimical; hostile. ୩ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—3. Rival.
ବି—୧ । ଶତ୍ରୁ—1. Enemy, adversary. ୨ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ—2. Rival. ୩ । ବିରୋଧୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Antagonist.

ମୁଖାସବ—ସ. ବି (ମ. ଧ. ଲୋ; ମୁଖ+ଆସବ)—୧ । ଥୁକ; ଛେପ
Mukhāsaba —1. Spittle. ୨ । ଲାଳ—2. Saliva.

ମୁଖାସ୍ତ୍ର—ସ. ବି (ମୁଖ+ଅସ୍ତ୍ର; ବହୁବ୍ରୀହି)—(ଯାହାର ମୁଖରେ ଅସ୍ତ୍ର
Mukhāstra ଅଛି) କଙ୍କଡ଼ା, କର୍କଟ—A crab.

ମୁଖି—ଦେ. ବି—୧ । ବନ୍ଧମୁଷ୍ଟି ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠର ଅଗ୍ରଭାଗଦ୍ୱାରା ମୁଖରେ
Mukhi ଅଘାତ—1. A blow or prodding given
ମୁଖଟି on the face by the thumb protruding
ठुनका, मुक्का(क्को) from the fist. ୨ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. A family title amongst the Śūdras. ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୩ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତି ବିଶେଷ—3. A class of aborigines.

ମୁଖିଆ(ଅ)—ଦେ. ବଣ (ସ. ମୁଖ୍ୟ)—୧ । ଦଳ ମଧ୍ୟର ପ୍ରଧାନ
Mukhia(a) (ବ୍ୟକ୍ତି); ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. Chief (amongst
ମୁଖୀ a crowd); eminent. ୨ । ପ୍ରତିନିଧିସ୍ଥାନୀୟ—
मुखिया 2. Representative. ବି—୧ । ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—1. A chief. ୨। ପ୍ରତିନିଧି—2. A representative. ୩ । ନେତା; ସର୍ଦ୍ଦାର—3. Leader. ୪ । ବଲ୍ଲଭାଚାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ପ୍ରଦାୟର ମନ୍ଦିରର ପୂଜକ ଓ ପାଚକ ବାବାଜୀଙ୍କ ଉପାଧି—4. The title of the worshipper and cook of a temple belonging to the Ballabhāchārjya sect.

ମୁଖୀ—ସ. ବଣ (ମୁଖ+ଇନ୍ ୧ମା. ୧ବ) (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପରେ ଯୁକ୍ତ)
Mukhī ମୁଖ ବିଶିଷ୍ଟ—Having a face. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ସୁମୁଖୀ, ଚନ୍ଦ୍ରମୁଖୀ)— ମୁଖଯୁକ୍ତା — Faced (in a compound). ବି (ମୁଖ+ସ୍ୱାର୍ଥେ ଈ)— ସାରୁ, ଅଦା, ଅଳୁ, ଓଲୁଅ ଆଦିରୁ ବାହାରିଥିବା ଛୋଟ
बिच्चो ଗଜା ବା ଅଙ୍କୁର—Small shoots coming out from arum, ginger, yam etc. ଦେ. ବି—
ମୋରଯେ ଢୁକୁଣ୍ଡା—The staple of a door-frame for
कुण्डा attaching the door chain to it. [ଉ— ଦ୍ୱାରବନ୍ଧେ ବନ୍ଧାଯିବା ହୋଇଅଛି ମୁଖୀ । ଗ୍ରାମଭୋଇ. ବୃନ୍ଦାବନରୂପଣଗୀତା ।]

ମୁଖେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସାମନାରେ; ଆଗରେ; ଅଗରେ—
Mukhe In the front of; face to face. [ଉ—
ମୁଖେ ଏବେ ଅର୍ଦ୍ଧରାତ୍ର ସମୟେ ମୋର ମୁଖେ, ପଶୁଛ ଅଗ ଡାକୁ
मुँहमें: मुँहपर ମାରବ ଯେ ଦୁଃଖେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଖୋତ୍ସଙ୍ଗ—ସ. ବି—ମୁଖରୋଗ ବିଶେଷ; ମୁଖୋଷ୍ଠ ମଣ୍ଡଳ ଓ ପାଟି
Mukhotsanga ମଧ୍ୟରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ଫୋଟକା ପରି ବ୍ରଣ— A kind of eruption in the face and mouth; thrush; sprul apthal.

ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖୋପାଧ୍ୟାୟ)—ବଙ୍ଗୀୟ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ
Mukhopādhyāya ଉପାଧି ବିଶେଷ—A family-title
মুখোপাধ্যায় मुखोपाध्याय of Bengalee Brāhmaṇas.

ମୁଖୋଲ୍କା—ସଂ. ବି—ଦାବାନଳ—Forest fire.
Mukholkā

ମୁଖ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ=ପ୍ରଧାନ+ଯ)—୧ । ପ୍ରଧାନ—1. Chief;
Mukhya principal. [ଉ—ମୋ ସଙ୍ଗେ ମଧ୍ୟ ବନ୍ଧୁ
(ଗୌଣ—ଅପଗତ) ଅପସର ମୁଖ୍ୟ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ]
(ମୁଖ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—2. Eminent; pre-eminent.
୩ । ପ୍ରଥମ; ଆଦ୍ୟ—3. Primary; first. ୪ । ଅଗ୍ରଣୀ—
4. Foremost; leading. ୫ । ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ—5.
Direct. ସଂ. ବି—୧ । ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ (ଦେଖ)
1. Mukhya chāndramāna (See) ୨ ।
ବେଦାଧ୍ୟୟନ—2. Learning of the Bedas.
ଦେ. ବିଣ—ଉଚିତ—Proper; meet. [ଉ—
କରେ ଲଗାଇ ବିସରୁଯ, କାହିବା କଥା ନୋହେ ମୁଖ୍ୟ ।
ଯାନକୃଷ୍ଣ. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]

ମୁଖ୍ୟ(ଷ)କର୍ତ୍ତା—ଦେ. ବି—ପରିବାରର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
Mukhya (ksha) karttā The head of a family.
মোক্ষকর্তা मुखिआ

ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । (ବ୍ୟାକରଣ) ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିକର୍ମକ କ୍ରିୟାର
Mukhya karma ଦୁଇଟି କର୍ମ ସଙ୍ଗେ ସମ୍ବନ୍ଧ ଥିଲେ ସେଥିମଧ୍ୟରୁ
ପ୍ରଧାନ କର୍ମ [ଦ୍ର—ଅପ୍ରଧାନ କର୍ମକୁ ଗୌଣ କର୍ମ
ବୋଲଯାଏ]—1.(grammar) The direct object
governed by a transitive verb. [ଦ୍ର—
ଶିଷ୍ୟକ ଗୁରୁଙ୍କୁ ପ୍ରଶ୍ନ ପଚାରିଲେ ଏଠାରେ 'ପଚାରିଲେ'
ଏହି ସମାପିକା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମ ବା ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ 'ପ୍ରଶ୍ନ'
ଓ ଗୌଣ କର୍ମ ବା ଅପ୍ରଧାନ କର୍ମ 'ଗୁରୁ' ।] ୨ । ପ୍ରଧାନ
କାର୍ଯ୍ୟ—2. Chief work or duty. (ଯଥା—
ବେଦାଧ୍ୟୟନ ବ୍ରାହ୍ମଣର ମୁଖ୍ୟ କର୍ମ ।]

ମୁଖ୍ୟ କୁଳୀନ—ସଂ. ବିଣ—କୁଳୀନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ—
Mukhya kulīna Chief amongst high caste people.

ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ(ସ)—ସଂ. ବି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରତିପଦଠାରୁ ଅମାବାସ୍ୟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
Mukhya chāndramāna(sa) ଗଣାଯିବା ମାସ—The
(ମୁଖ୍ୟଚାନ୍ଦ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) lunar month counted as
beginning from the new moon and
ending before the next new moon. [ଦ୍ର—
ମୁସଲମାନଙ୍କର ମାସ ଗଣନା ମୁଖ୍ୟ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ କ୍ରମେ ଓ
ହିନ୍ଦୁଙ୍କର ଚାନ୍ଦ୍ର ମାସ ଗଣନା ଗୌଣ ଚାନ୍ଦ୍ରମାନ କ୍ରମେ, ଅର୍ଥାତ୍
ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ବାସୀଠାରୁ ଆଗାମୀ ପୂର୍ଣ୍ଣିମୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୁଖ୍ୟତର(ତମ)—ସଂ. ବିଣ (ମୁଖ୍ୟ+ଉତ୍କର୍ଷାର୍ଥେ. ତର, ତମ)—୧ । ସର୍ବ-
Mukhyatara (tama) ପ୍ରଧାନ—1. Chief; pre-eminent
(ମୁଖ୍ୟତରା, ମୁଖ୍ୟତମା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ସାରତ୍ସାର 2. Supreme;
very essential.

ମୁଖ୍ୟତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ମୁଖ୍ୟ+ଭାବେ. ତା; ତ୍ୱ)—ପ୍ରଧାନତା;
Mukhyatā(twa) ଶ୍ରେଷ୍ଠତା—Eminence.

ମୁଖ୍ୟସର୍ଗ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସ୍ଥାବର ସୃଷ୍ଟି (ହ୍ର. ଷ)—The
Mukhyasarga creation consisting of the
immoveable things.

ମୁଖ୍ଲିସ୍—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମୁଫ୍ଲିସ (ଦେଖ)—
Mukhlis Muphlis (See)

ମୁଗ୍ରା—ଦେ ବି—୧ । ମୁଗୁରା (ଦେଖ)—1. Mugurā (See)
Mug-rā ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୨ । ଖପରଲ ଘରର
ମଥାନରେ ଲଗାଯିବା ଅର୍ଦ୍ଧବୃତ୍ତାକାର ଲମ୍ବ ଯୋଡ଼ଣୀ—
2. Long semi-circular covers for the
top ridge of the roof of a tiled house.

ମୁଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ)—ବ୍ରୀହି ପରି ଶିମ୍ବାଦି ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ
Muga କ୍ଷୁଦ୍ର ଲତା ଓ ତାହାର ଛୁଇଁରେ ଥିବା ବୀଜ—A
ସଂ. ମୁଦ୍ଗ, ସୂପଶ୍ରେଷ୍ଠ, leguminuous plant; Phaselous
ବାଜୀ ଭୋଜନ Mungo; Phaseolus Radiatus;
মুগ मुँग; हारिमुङ्ग green grain. [ଦ୍ର—ଏହା ଶିମ୍ବାଦି
ମ. ହିରବେମୁଗ ବର୍ଗର କୃଷିଜାତ ଲତାଫଳ; ମୁଗ ଓ ବିରି
ତେ. ପେସଲୁ ଏକଜାତୀୟ । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରରେ ନାନାପ୍ରକାର
ଗୁ. ମଗଲୀଲ୍ଲ ମୁଗର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ଯଥା—କୃଷ୍ଣ, ଶ୍ୱେତ,
ପା. ବ୍ରନ୍ନୁମାସ ରକ୍ତ, ପୀତ, ହରିତ ଓ ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ । ଆମ
ଅ. ମଜ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ନାନାପ୍ରକାରର ମୁଗ
ଦେଖାଯାଏ ଯଥା—କଳା ମୁଗ, ଝାଇଁ(ଞ୍ଜି) ମୁଗ, ମେଥି
ମୁଗ ବା ସୁନା ମୁଗ, କାତରା ମୁଗ, ବଣ ମୁଗ, ଘୋଡ଼ା ମୁଗ
ଇତ୍ୟାଦି । ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ରୁକ୍ଷ, ଲଘୁ, ମଳ-
ସଂଗ୍ରାହକ, କଫ ପିତ୍ତହର, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁରରସ, ଅଳ୍ପ
ବାୟୁବର୍ଦ୍ଧକ, ଚକ୍ଷୁର ହିତକର ଓ ଜ୍ୱର ନିବାରକ । ବୈଦ୍ୟ
ଶାସ୍ତ୍ରମତରେ ହରିଦର୍ଣ୍ଣ (ଶାଗୁଆ) ମୁଦ୍ଗ ଶ୍ରେଷ୍ଠ । ମୁଗକୁ
ସିଝା ଓ ଭଜା କରି ରଗଡ଼ି ଡାଲି କରାଯାଏ; ମୁଗ-
ବଟାରେ ବଡ଼ି ଓ ପିଠା ହୁଏ । ମୁଗ ବେସନରେ ମୁଗ
ଲଡ଼ୁ ତିଆରି ହୁଏ । ଡାଲି ମଧ୍ୟରେ ମୁଗ ଡାଲି ସାଧାରଣତଃ
ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ।]

ମୁଗ କଣି—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୁଦ୍ଗ ଓ କଣ)—ରଗଡ଼ା ହୋଇଥିବା ମୁଗକୁ
Muga kaṇi କୁଲାରେ ପାଛୁଡ଼ି ତହିଁରୁ ଚୋପାଯାକ ବାହାରିଗଲା
মুগের কানি ପରେ ଯେଉଁ ମୁଗ ରହେ ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ମୁଗର
मुँगका गुडा ମୋଟା ମୋଟା ଓ ଫାଳମାନ ବାହାରିଯିବା ପରେ
ଭାଙ୍ଗିଯାଇ ଥିବା ମୁଗର ଯେଉଁ କ୍ଷୁଦ୍ର 'କଣ' ମାନ ରହେ
—Small particles of split muga
separated from the husks and the
bigger particles.

ମୁଗ ଚକୁଳି—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୁଦ୍ଗ+ଶଷ୍କୁଲୀ)—ବଟା ମୁଗର ପିଠଉରେ
Muga chakuli ପ୍ରସ୍ତୁତ ଚକୁଳି ପିଠ—Pancake made
মুগসাউলী मुँगकी चपाटी from muga paste.

ମୁଗଚୋପା(ପି)—ଦେ. ବି—ମୁଗ ଶସ୍ୟ ଉପରେ ଥିବା ଆବରଣ—
Mugachopā(pi) The chaff of moong,
মুগের খোষা मुंगका छिलका

ମୁଗ ଛତୁ—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ଗ+ସକ୍ତୁ)—ଭଜା ମୁଗର ଚୂନା—
Muga chhatu Flour of fried muga.
(ମୁଗଛତୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুগের ছাতু मुगका सत्तु

ମୁଗ ଛୁଇଁ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ଶିମ୍ବୀ)—ମୁଗଗଛରେ ଫଳିଥିବା
Muga chhuiṅ ଛୁଇଁ—The beans or pods of the
মুগশুঁটি मुगछिमी muga plant.

ମୁଗ ଜାଇ—ଦେ.ବି—କଞ୍ଚା ମୁଗକୁ ଉଗଡ଼ କରି ତା ଉପରେ ସାମାନ୍ୟ ଜଳ
Muga jāi ଛିଞ୍ଚି ସେଥିରୁ ଚୋପା ବାହାର କରିଯାଇ ଡାଲି
মুগের কাঁচা ডাল ରାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଯିବା ଡାଲମାନ—
मुगकी कच्ची दाल Split unfried muga.
[ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ମୁଗକୁ ଭାଜି ତା ପରେ ଉଗଡ଼ି ତହିଁରୁ ଚୋପାକୁ ପୃଥକ୍ କରି ଡାଲି କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଗକୁ ଭାଜିବା ସମସ୍ତସାପେକ୍ଷ । ଏଥିପାଇଁ ବଦାହ ବ୍ରତ ଆଦି ଉପଲକ୍ଷରେ କଞ୍ଚା ମୁଗକୁ ଉଗଡ଼ି ତହିଁରେ ସାମାନ୍ୟ ତଇଳ ପାଣି ଛିଞ୍ଚିବା ପରେ ତାକୁ ଚାଣ୍ଡି କରି ପାଛୁଡ଼ିବା ଦ୍ୱାରା ତହିଁରୁ ଚୋପା କାଢ଼ି ତାକୁ ଜାଇ କରାଯାଏ ଓ ଉକ୍ତ ଜାଇ ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧୁଲୋକଙ୍କ ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଡାଲି ରନ୍ଧାଯାଏ ।]

ମୁଗ ଡାଲି—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ଦ୍ୱିଦଳ)—୧ । ମୁଗକୁ ଭାଜିବା
Muga ḍāli ପରେ ଉଗଡ଼ି ତହିଁରୁ କୁଲ ଦ୍ୱାରା ପାଛୁଡ଼ି ଚୋପା
মুগের ডাল ବାହାର କରି ଯାଇଥିବା ମୁଗର ଫାଳ—1. Split
मुंगकी दाल muga. ୨ । ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଜଳୀୟ ବ୍ୟଞ୍ଜନ—
2. Soup made by boiling split muga with water.

ମୁଗ ଦାନ୍ତି(ନ୍ତୁ)ଆ—ଦେ.ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଗ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଦାନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)-
Muga dānti(ntu)ā (person) Having teeth as
মুগের মত দাঁত যার small as grains of muga.
मुंग दाँत वाला, अनार दाँत वाला [ଦ୍ର—ଯାହାଙ୍କର ଦାନ୍ତ ମୁଗ
ମୁଗ ଦାନ୍ତୀ } —ସ୍ତ୍ରୀ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ହୋଇଥାଏ ସେମାନଙ୍କ ଦାନ୍ତ
ମୁଗ ଦାନ୍ତେଇ } ବଡ଼ଦାନ୍ତିଆ ଲୋକଙ୍କ ଦାନ୍ତ ପରି ବୁଢ଼ା
(ମୁଗ ଦନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ) ହେଲେ ଶୀଘ୍ର ଭୁସୁଡ଼େ ନାହିଁ, ଏମନ୍ତ କି, ମୁଗଦାନ୍ତିଆ ଅଶୀ ବର୍ଷର ବୁଢ଼ାଙ୍କର ଦାନ୍ତ ପଡ଼ି ନଯାଇ ଚର୍ବଣକ୍ଷମ ଥିବା ଦେଖାଯାଏ ।]

ମୁଗନା – ଦେ. ବି—ମୁଗୁନା (ଦେଖ)
Muganā Mugunā (See)

ମୁଗ ପଇ(ପୈ)ତି – ଦେ.ବି—ଲୁଚୁମ ରୂପେ ସିଝାଯାଇ ଜାଉ ପରି ହୋଇ
Muga pai(pai)ti ଥିବା ମୁଗ ଡାଲି—Gruelly soup
মুগের সূপ मुंगकी घोंटी हुई दाल of muga.

ମୁଗ ଫଳି(ଲି)—ଦେ. ବି. (ସ. ଅଧିକର ନାମ—ଭୂଚଣକ)—ଚେର
Muga phali(li) ଓଣା; ଚିନା ବାଦାମ (ଦେଖ)—Earth-
চিনাবাদাম, বিলাতি মুগ nut; ground nut; Araclus
चीनाबादाम, Hypogæa.
(ମୂଳ ଫଳ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗ ବଟା—ଦେ. ବି—ବଟା ହୋଇଥିବା ବତୁରା ମୁଗ—
Muga batā Muga paste.
মুগের বাটা पीसा हुआ मुंग

ମୁଗ ବଡ଼ା(ରା)—ଦେ. ବି. ସ. ମୁଦ୍ଗ ବଟକ)—ବଟା ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Muga barḍā(rā) ଘିଅରେ ବା ତେଲ ପକ୍ୱ ପିଠା—Cakes
মুগের বড়া, মুগ সাউলি, মুগ টিকলি fried in oil or
मुंगका बड़ा ghee and made of muga paste.

ମୁଗ ବଡ଼ି—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଦ୍ଗ ବଟୀ)—ବଟା ମୁଗର ଶୁଖା ଯାଇଥିବା
Muga barḍi ଗୋଲକ; (ଦ୍ର—ଏହାକୁ ତରକାରିରେ ମିଶାନ୍ତି)—
মুগের বড়ী Globules of dried muga paste.
मुंगकी बड़ी, मुंगौरी

ମୁଗ ବେଶନ—ଦେ. ବି—କଞ୍ଚା ମୁଗର ଚୂନା—
Muga besana Flour of raw muga.
মুগের বেসম मुंगका बेसन

ମୁଗ ବୋତି—ଦେ. ବି—ମୁଗ ଛୁଇଁକୁ ମଳି କରି ତହିଁରୁ ମୁଗ ବାହାର
Muga boti କରି ନେବା ପରେ ବାକି ରହିଯିବା ଚୋପାଆଦି ଅଂଶ—
মুগ শুঁটির খোসা Chaff or rinds left after thresh-
मुंगकी भुसी ing out muga grains from the pods.

ମୁଗ(ଘ)ମ୍(ମ) —ବିଦେ. ବି. (ପା. ମୁଗମ; ମୁଅମ୍ମା)— ୧ । କୌଣସି
Muga(gha)m(ma) ବିଷୟର ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ—1. The key
ମର୍ମ or secret of a matter. ୨ । ସାର ମର୍ମ—
मुग्घम, मरम, भेद, मुअम्मा 2. The essence or purport of a matter. ୩ । ଦେହର ମର୍ମ ସ୍ଥାନ—
3. The vital part of the body.
୪ । ମନ—4. Mind. ବିଣ—ଗୁପ୍ତ – Secret.

ମୁଗ(ଘ)ମ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୁପ୍ତ ରହସ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିବା—
Muga(gha)ma kholibā To give out a secret;
মরম খোলা भेद खोलना to divulge a secret.
[ମୁଗ(ଘ)ମ ପିଠା(ଟେ)ଇବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ପଦାରେ ପକା(କେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ମୁଗ(ଘ)ମ ଖୋଲିଯିବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ଫିଟିବା, ମୁଗ(ଘ)ମ ପଦାରେ ପଡ଼ିବା—କର୍ମବାଚ୍ୟ ରୂପ]

ମୁଗ(ଘ)ମେ ମୁଗ(ଘ)ମେ ମାରିବା—୧ । କୌଣସି ଗୁପ୍ତ ବିଷୟକୁ
Muga(gha)me muga(gha)me māribā ବାହାରେ
মরমে মারা ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—1. To keep a secret
देहमे मारना to one's self. ୨ । କୌଣସି ରୋଗ ଆକ୍ରମଣ
କଲେ ବାହାରେ ତହିଁର ଚିହ୍ନ ପ୍ରକାଶ ନ କରିବା—
2. Not to exhibit the signs of an attack of a sickness.

ମୁଗ ମଣ୍ଡା—ଦେ.ବି. (ସ.ମୁଦ୍ଗ ମଣ୍ଡକ)—ମୁଗ ସିଝା ପୂରରୂପେ ଦିଆଯାଇ
Muga mandā ଥିବା ମଣ୍ଡା ପିଠା—A "mandā" cake
মুগের মণ্ডা with boiled muga filled in it.
दालबाटी

ମୁଗର—ଦେ. ବ—ମୁଗୁର (ଦେଖ)
Mugara — Mugura (See)

ମୁଗଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ମୁଗଲ୍)—ମୋଗଲ ଇତ୍ୟାଦି
Mugala (etc) (ଦେଖ)—Mogala etc. (See)

ମୁଗ ଲଡ଼ୁ(ଡ୍ଡୁ)—ଦେ.ବ. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଲଡ୍ଡୁକ)—ମୁଗ ବଟାରେ ବା ମୁଗ
Muga lardu(ddu) ବେସନରେ ତିଆରି ମିଷ୍ଟାନ୍ନ—Sweet
ମুগের লাড়ু **মুঁগকা লড্ডু** meat made of muga flour.

ମୁଗଲ ବନ୍ଦି—ଦେ. ବ—ମୋଗଲ ବନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mugala bandi — Mogala bandi (See)

ମୁଗଲ ବନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବଣ—ମୋଗଲ ବନ୍ଦିଆ (ଦେଖ)
Mugala bandiā — Mogala bandiā (See)

ମୁଗଲାଇ—ଦେ. ବଣ—ମୋଗଲାଇ (ଦେଖ)
Mugalāi — Mogalāi (See)
(ମୁଗଲିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବଣ—ମୋଗଲ୍ୟାଣ (ଦେଖ)
Mugalyāṇa — Mogalyāṇa (See)

ମୁଗ ଶିଂସା—ଦେ. ବ. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗ ଓ ସିଦ୍ଧ)—ଜଳସିଦ୍ଧ ଗୋଟା ମୁଗ
Muga śimsā —Whole muga grains boiled in
[ମୁଗ ସିଝା(ଝା)—ଅନ୍ୟରୂପ] মুগ সিদ্ধ **উসিনা মুঁগ** water.

ମୁଗା(ଙ୍ଗା)—ବୈଦେ. ବ (ଆସାମୀ; ମୁଗା=ରେସମଉତ୍ପାଦନକାରୀ କୀଟ-
Mugā(ṅgā) ବିଶେଷ, ଏହାର ସୂତା ମୁଗ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ଥିବାରୁ)—
মুগা **মুঁগা** ୧ । ଆସାମଦେଶଜାତ ଏକପ୍ରକାର ଗୋଟପୋକ-
ଜାତ ଈଷତ୍ ହଳଦିଆ ରେସମ ଲୁଗା; ଆସାମୀ ପଟା—
1. Yellowish silk produced in Assam; the Muga silk. ୨ । ରେସମ ଗୋଟ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଆସାମଦେଶୀୟ ଏକପ୍ରକାର କୀଟ—2. The Muga cocoon of Assam; Antheraea.
[ଦ୍ର—ଏ କୀଟମାନେ "ସୋମ" ଗଛର ପତ୍ର ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି । ଆସାମରେ ଲୋକେ ମୁଗା କୀଟଙ୍କୁ ପାଳି ତହିଁର ଗୋଟରୁ ରେସମ ବାହାର କରନ୍ତି । ଉକ୍ତ ଗୋଟିରୁ ବା କୋସାରୁ ଯେଉଁ ପାଟ ସୂତା ବାହାରେ, ସେ ସୂତାକୁ ବଳିବାକୁ ହୁଏ ନାହିଁ; ସେହି ଅବଳା ସୂତାରେ ବୁଣା ପଟାକୁ ମୁଗା ବୋଲାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଯେବେ ପୋକ ଗୋଟିକୁ କାଟି ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି ତେବେ ସେ ସୂତା ଖଣ୍ଡଖଣ୍ଡିଆ ହୁଏ ଓ ସେ ସୂତାକୁ ନ ବଳିଲେ ଲୁଗାବୁଣିବାର ସୂତା ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୁଗା(ଗେ)ଇ—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୁଗର ଆକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ—
Mugā(ge)i 1. Shaped like grains of muga.
মুগা **মুগিয়া** (ଯଥା—ମୁଗେଇ ଭଙ୍ଗାଗୁଆ; ମୁଗେଇ ବସନ୍ତ; ମୁଗେଇ ଦାନ୍ତ ଓ ମୁଗେଇ ମାଙ୍କଡ଼ା ।)
୨ । ମୁଗର ରଙ୍ଗବିଶିଷ୍ଟ—2. Having the colour of muga. (ଯଥା—ମୁଗେଇ ଲୁଗା; ମୁଗେଇ ପଟା ।)

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ଗୁଆ—ଦେ. ବ—ଛୋଟ ଛୋଟ ହୋଇ ଭଙ୍ଗା ହୋଇଥିବା
Mugā(ge)i guā ଗୁଆ—Betelnuts cut into
মুগেরমত ছোট ছোট করে কাটা সুপারি small bits
मुगिया सुपारी resembling muga grains.
(ମୁଗେଇ ଭଙ୍ଗାଗୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଗା (ଗେ)ଇ ଠାକୁରାଣୀ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ବସନ୍ତ ବିସ୍ଫୋଟକମାନ
Mugā(ge)i ṭhākurāṇī ମୁଗଆକାରବିଶିଷ୍ଟ—Small-
[ମୁଗା(ଗେ)ଇ ବସନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ] pox eruptions of the
মগাবসন্ত **मुगियाचेचक** size of muga grains.

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ଦାନ୍ତ—ଦେ. ବ—ମୁଗ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ ଦନ୍ତ—
Mugā(ge)i dānta Teeth, small like muga.
মগাদাস্ত **मुगियादाँत**

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ପଟା—ଦେ. ବ—ମୁଗ ପରି ହରିଦ୍ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ ପଟା—
Mugā(ge)i paṭā Silk cloth of greenish
মুগাকাপড় **मुगियाकटा** colour. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁଗେଇ ଶାଢ଼ୀ, ମୁଗେଇ ମଲ୍ଲୁଟା, ମୁଗେଇ ଲୁଗା, ମୁଗେଇ ପାଟ ଆଦି ହୁଏ ।)

ମୁଗା(ଗେ)ଇ ମାକ(ଙ୍କ)ଡ଼ା—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ମାକଡ଼ା ପଥର,
Mugā(ge)i maka(ṅka)ṛā (ଏହାର ଦାନା ଓ ଉପାଦାନ
মগাইপাখর **मुगियापत्थर** ମୁଗ ପରି ଛୋଟ ଓ ଏହା ଦୃଢ଼ ଟାଣୁଆ)—A kind of strong laterite.

ମୁଗାନି(ଣି)—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ)—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ମୁଗ,
Mugāni(ṇi) ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ(ଦେଖ)—A kind of wild muga;
মুগানী **मुगवन** Phaseolus Trilobus; Phaseolus Aconitifolius.

ମୁଗାରି—ପ୍ରାଦେ (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ମଇଁଷଙ୍କ ପ୍ରିୟ ଅରଣ୍ୟ ଘାସବିଶେଷ—
Mugāri A kind of wild grass favourite with the buffaloes.

ମୁଗିରି—ଦେ. ବ—ମୁଗୁରି (ଦେଖ)
Mugiri Muguri (See).

ମୁଗୁଡ଼ି(ରି)—ଦେ. ବ.—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ରବଟକ)—ବଟା ମୁଗରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Mugurḍi(ri) ଘୃତପକ୍ୱ ବା ତୈଳପକ୍ୱ ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ—
মুগেরটিকলী A kind of cake made of muga paste
मुँगकाबड़ा fried in ghee or oil.

ମୁଗୁଧ—ଗ୍ରା. ବ (ପଦ୍ୟ)—ମୁଗ୍ଧ ହେବା ଅବସ୍ଥା—State of
Mugudha being fascinated. [ଉ—ଉଦ୍ଭୀଳ ମଧୁର ଗନ୍ଧ ଲୁବୁଧେ ଚୂତ ମଧୁପ ଚୁମ୍ବଇ ମୁଗୁଧେ—ପ୍ରାଚୀ—ରସବାରିଧି ।]

ମୁଗୁଧା—ଗ୍ରା. ବ (ପଦ୍ୟ)—ମୁଗ୍ଧା (ଦେଖ)—Mugudha (see)
Mugudhā [ଉ—ମୁଗୁଧେ ବିଫଳ କୋଟି ବଳମ୍ବ ନ କର ଅଭି ଭମ୍ୟ ଅଭସାର ଘଣ ଗୋବନ ପାଶ । ପ୍ରାଚୀ, ରସବାରିଧି ।]
(ମୁଗୁଧେ—ବହୁବଚନରେ ଓ ସମ୍ବୋଧନର ରୂପ)

ମୁଗୁନା—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ ଲୁ. ଶ)—୧ । ମଞ୍ଜିରୁ ଉଠିଥିବା
Mugunā ସଜନା ଗଛ—1. Horse radish or Moringa
নাজনা **मुँनगा, मुनगा** tree which sprouts from

the seed. [ଦ୍ର—ସଜନା ଗଛର ଛାଲ ଯୋଉବାରୁ ଯେଉଁ ଗଛ ହୁଏ ତାକୁ ସଜନା ଓ ଯଜନା ଛୁଇଁର ମଞ୍ଜି ପଡ଼ି ଯେଉଁ ଗଛ ଉଠିଥାଏ ତାକୁ ମୁଗୁନା ବୋଲ୍ଯାଏ । ମୁଗୁନା ଛୁଇଁ ଅପେକ୍ଷା ସଜନା ଛୁଇଁ ଖାଇବାକୁ ଭଲ । ମୁଗୁନା ଗଛରେ ବାରମାସୀ ଫୁଲ ଓ ଛୁଇଁ ଧରେ ।]

ମୁଗାନି ୨ । (ସଂ. ମୁଦ୍ଗପର୍ଣ୍ଣୀ)—ବନ୍ୟ ମୁଗ; ବଣ ମୁଗ; ଘୋଡ଼ା **मुद्‌घन** ମୁଗ (ଦେଖ)—3. Ghorḍā muga (see)

ମୁଗୁନି— ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ମସୃଣ ଓ ଟାଣ କଳା ପଥର; କଳା Muguni ମର୍ମର ପଥର—A kind of black marble; ମୁଗନୀ chlorite; basalt. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ବାସନ ଓ ଦେବ- **मुँगियापत्थर** ମୂର୍ତ୍ତିମାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ; ଏହା ଦୁଇପ୍ରକାରର, କଳା ଓ ଧଳା ବା ମାଟିଆ ।]

ମୁଗୁର—ଦେ. ବି (ସଂ.ମୁଦ୍‌ଗର)—୧ । ମଲ୍ଲମାନଙ୍କର ହାତରେ ବୁଲାଇବା Mugura ଗଦା—1. Club; mace. ୨ । ବଢ଼େଇ କଣ୍ଟାଳ ମୁଗୁର ପ୍ରଭୃତି ଉପରେ ଯେଉଁ ହାତୁଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରେ— **मुदगर, मुगदर** 2. A carpenter's wooden mallet. **मोंगरा** (ଭ—ପୁନଶ୍ଚ ବାରସୀ ମୁଗୁର ଧର କରେ;ହାଣିବ କାଠମାନ ଚୋଟେ କଳକ୍ୟରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ପର୍ବ ।] ୩ । ମୁଦ୍‌ଗର (ଦେଖ)—3. Mud-gara (see)

ମୁଗୁର ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଲ୍ଲକ୍ରୀଡ଼ା ଓ ଅଙ୍ଗଚାଳନାର୍ଥ Mugura bulā(le)ibā ହାତରେ ମୁଦ୍ଗର ଧରି ଇତସ୍ତତଃ ମୁଗୁର ଭାଙ୍ଗିବା } —ଅନ୍ୟରୂପ ସଞ୍ଚାଳନ କରିବା—To exer- ମୁଗୁର ସାଧିବା } cise with the mace. ମୁଗୁରଭାଞ୍ଜା, मुगुरभाँजा **मुगदरफेराना**

ମୁଗୁରା—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗର; ଏହା ମୁଗୁର ପରି କ୍ରମଶଃ ସରୁ Mugurā ହୋଇ ଥିବାରୁ)—୧ । ମାଛ ଧରିବାର ଏକପ୍ରକାର ମୁଗରୀ ଯନ୍ତ୍ର ବା ପଞ୍ଜୁରି—1. A kind of wicker work cage **गाञ्जि; सरङ्गा** for catching fishes going up along a current. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଉଁଶ କାଠିରେ ଶଙ୍ଖ ଆକାରରେ ବୁଣା ହୋଇଥାଏ; ଏହାର ମୁହଁ ଚୌକାର ମୁହଁ ପରି । ଏହା କ୍ରମଶଃ ସରୁ ହୋଇ ଏହାର ଗାଣ୍ଡି ବା ଶେଷଭାଗ ଖଣ୍ଡିଏ ଦଉଡ଼ିଦ୍ୱାରା ଗୋଲ ହୋଇ ବନ୍ଧା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିର ଭିତରେ ମଝିରେ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ତ କାଠି ବୁଣା ହୋଇଥାଏ । ଏଥିରେ ସୁଅରେ ଉଠୁଥିବା ଛୋଟ ମାଛ ପଶିଗଲେ ଭିତରେ ଓଲଟ ଭାବରେ ବୁଣା ହୋଇଥିବା କାଠି ଯୋଗୁଁ ଭିତରେ ଅଟକିଯାଇ ଆଉ ବାହାରି ପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଏଥିରେ ପଡ଼ିଥିବା ମାଛକୁ ମୁଗୁରାର ଗାଣ୍ଡିରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଦଉଡ଼ିକୁ ଫିଟାଇ ବାହାର କରାଯାଏ । ମୁଗୁରାର ଗାଣ୍ଡି ମେଲା ରହିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଉଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧା ନ ହେଲେ ମାଛମାନ ସେହି ବାଟେ ପଳାଇ ଯାଆନ୍ତି । (ଭ—ବାପ ପୁଅ ଦହେଁ ସବୁ ଅକର୍ମା, ମୁଗୁରା ଗାଣ୍ଡି ମେଲା—ଢଗ ।) ୨ । ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ (ଦେଖ)—2. Mugurā malli (See) ଛୋଟ ଓ ମୋଟା ୩ ଦେ. ବଣ—୧ । ମୁଗୁରର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ— **मुंगगडा;गावदुमा** 1. Shaped like a mace; i. e. tapering up. ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଥଚ ମୋଟା—2. Stout and small.

ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲୀ—ଦେ. ବି—ଭବଲ ମଲ୍ଲୀ; ଏକ ପ୍ରକାର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ (ଏଥିରେ Mugurā malli ଅନେକ ଗୁଡ଼ିଏ ପାଖୁଡ଼ା ଥାଏ)—A kind ରାଇବେଲ **मोगरा** of Jasmine flower; jasminum Pubiscens (Haine's Botany of Bihar and Orissa)

ମୁଗୁରି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଦ୍ଗରର ଆକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଥିବାରୁ)—୧ । ଏକ Muguri ପ୍ରକାରର ଗାଲମୁଞ୍ଛ; (ଏହା ଗାଲ ମଧ୍ୟରୁ ମୁଗୁର ପରି ବାହାରି ଥାଏ ଓ ତତ୍‌ପାର୍ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତୀ କେଶମାନ କ୍ଷୌର କରାଯାଇ ଥାଏ)—1. A kind of whiskers left on the cheek. ୨ । ଧନୁ ଆଦି ଅସ୍ତ୍ର ଦେହରେ ରତ୍ନ ପ୍ରବାଳ ଓ ଖଡ୍ଗାଦିରେ ଖଚିତ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ—2. Inlaying of gems and corals in the body of bows and handle of swords etc. ୩ । ଛୋଟ ମୁଗୁର—3. Small club or mallet.

ମୁଗୁରିଆ—ଦେ. ବଣ.—ମୁଗୁରା (ଦେଖ) Muguriā Mugurā (See)

ମୁଗୁରୁ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ଗର)—ପୁରାଣାଦିରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଏକ ପ୍ରକାର Muguru କ୍ଷେପଣୀୟ ଅସ୍ତ୍ର—A kind of missile used in war (mentioned in the Purāṇas). [ଭ—ଦେଖି କରି ସୂର୍ଯ୍ୟବଂଶୀ କୋପେ ଗୁରୁତର, ଦୋକନ୍ତ ମୁଗୁରୁ ବାଣ ବଜ୍ର ଲକ୍ଷେ ଶର । ପୀତାମ୍ବର. ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ।]

ମୁଗୁଲ(ଇତ୍ୟାଦ)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମୋଗଲ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ) Mugula(etc.) মোগল **मो(मु)गल** Mogala etc. (See). [ମୁଗୁଲ(ଲ୍ୟା)ଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] [ଭ—ଏ ଅନ୍ତେ ମଉଳା ମୁଗୁଲ, ପୃଥ୍ୱୀର ହୋଇବେ ସେ ଖଲ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୁଗୁଲା(ଲେ)ଇ—ଦେ. ବଣ.—ମୋଗଲାଇ (ଦେଖ) Mugulā(le)i Mogalāi (See)

ମୁଗୂହ—ସଂ. ବି—୧ । ଡାହୁକ ବା ଡାହୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A gallinule (bird). ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ହରିଣ (ହ୍ରୁ. ଶ) Mugūha 2. A kind of deer. ୩ । ପଡ଼ିସ୍ୱା (ହ୍ରୁ. ଶ.); ଗୁଡୁକ—3. Coccyster (bird).

ମୁଗ୍ଧ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—(ମୁହ୍ ଧାତୁ=ଅଚେତନ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ) Mugdha ୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ; ମୋହପ୍ରାପ୍ତ; ହତଚେତ୍ସ—1. Stupe- (କ୍ଷତ୍ରୁ—ଉପସର୍ଗାର୍ଥକ) fied; stunned; bewildered, ୨ । ମୋହ ପରବଶ; ମୋହିତ—2. Fascinated; enamoured; charmed; infatuated. ୩ । ମୂଢ଼; ମୂର୍ଖ; ଅବୋଧ—3. Foolish; stupid. ୪ । ସୁନ୍ଦର; ମନୋହର—4. Fascinating; charming; lovely [ଭ-ବେଦେ ଅସିଣ ମୁଗ୍ଧ ମୂଢ଼ ଭୁମାସ୍ୱି ମଧୁସୂଦନ. ଗୀତାବନବାସ ।] ୫ । ନୂତନ—5. New.

ମୁଗ୍ଧ ଚିତ୍ତ—ସଂ. ବି—(କର୍ମଧା; ମୁଗ୍ଧ+ଚିତ୍ତ)—୧ । ମୋହିତ ମନ— Mugdha chitta 1. Fascinated mind. (ମୁଗ୍ଧ ହୃଦୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯାହାର (ମୁଗ୍ଧଚିତ୍ତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମନ ମୋହିତ ହୋଇଅଛି—1. Fascinated. ୨ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼—2. Bewildered

ମୁଗ୍ଧ ଦୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୁଗ୍ଧ+ଦୃଷ୍ଟି)—୧ । ବିମୋହିତ ଚକ୍ଷୁ— Mugdha drushti 1. Fascinated eyes. ୨ । (ନେତ୍ର ଲେତ୍ର, ମୁଗ୍ଧନୟନ; ମୁଗ୍ଧଲୋଚନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମନୋହର ଦୃଷ୍ଟି—2. Charming look. ବିଣ. ପୁଂ—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର ଚକ୍ଷୁ ମୋହିତ ବା ଚକିତ ହୋଇଅଛି—One who has been fascinated with something seen; having a bewildered look.

ମୁଗ୍ଧବୋଧ—ସଂ. ବିଣ. (ମୁଗ୍ଧ=ଅବୋଧ; ମୂର୍ଖ+ବୁଧ ଧାତୁ ଣିଚ୍ Mugdha bodha ବୋଧି ଧାତୁ+କରଣ. ଅ)—ଯାହାଦ୍ୱାରା ଅବୋଧ ବା ମୂର୍ଖ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସହଜରେ ବୁଝାଇ ହୁଏ ଯାଇ ପାରେ—Which can make a fool understand. ବି.—ବୋପଦେବ କୃତ ସଂସ୍କୃତ ବ୍ୟାକରଣର ଉପାଧି—Title of a Sanskrit grammar by Bopadeba.

ମୁଗ୍ଧା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୁଗ୍ଧ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ)—୧ । ନାୟିକା ବିଶେଷ; Mugdhā ସରଳସ୍ୱଭାବା ସ୍ୱଜନସ୍ଥ ଯୁବତୀ—1. A class of heroines in Sanskrit books;a name given to a class of young ladies. [ଉ—ହରାଣି ମୁଗ୍ଧା ପ୍ରହାଣି ଚନ୍ଦନ ବିଶେଷ, ବଳେଯିବେ ଧୂପିବେ କ ବଳନ୍ତି ମାନସ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] [ଦ୍ର—ମୁଗ୍ଧା ନାୟିକାଙ୍କୁ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଅଛି ଯଥା—ଅଜ୍ଞାତଯୌବନା ଓ ଜ୍ଞାତଯୌବନା; ଯେଉଁ ବାଳିକା ଶୀଘ୍ର ଯୌବନରେ ପ୍ରବେଶ କରିବ ବା ଅଳ୍ପଦିନ ହେଲା ଯୁବତୀ ହୋଇଅଛି ତାକୁ ମୁଗ୍ଧା ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । ନବୋଢ଼ା ଯୁବତୀ— 2. A newly married young woman.

ମୁଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ମୁଗା (ଦେଖ) Mungā Mugā (See)

ମୁଚ୍(ଛ୍)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—(ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—ମୁଛ (ଦେଖ)— Much(chh) মোছ मोछ Muchha (See)

ମୁଚ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା—1. To let loose; to Much (root) release. ୨ । ଖୋଲି ଦେବା—2. To loosen. ୩ । ଛାଡ଼ିଦେବା—3. To let go. ୪ । ପରିତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—4. To abandon. ୫ । ଦାନ କରିବା—5. To give; to bestow. ୬ । ତୀର ଅସ୍ତ୍ର ଫୋପାଡ଼ିବା—6. To discharge (an arrow or other missile.) ୭ । ଆନନ୍ଦିତ କରାଇବା—7. To give delight. ୮ । ଠକାଇବା—8. To deceive. ୯ । କହିବା—9. To speak. ୧୦ । ଗର୍ବ କରିବା—10. To be proud. ୧୧ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—11. To pound. ୧୨ । ଚର୍ବଣ କରିବା—12. To chew. ୧୩ । ପୋଛିବା— 13. To wipe out. ୧୪ । ମୁକ୍ତି ପାଇବା— 14. To be released.

ମୁଚ୍(ଚୁ)କି ମୁଚ୍(ଚୁ)କି ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ କରିବା— Much-(chu)ki much-(chu)ki hasibā To smile. মুচকিমুচকি হাসা मुसकसमुककर हसना (କ୍ରି-ଅଜ୍ଞ ଜଣେ [ମୁଚ୍(ଚୁ)କେଇ ହସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ସେଠାରେ ବସି ମୁଚକ ମୁଚକ ହସୁଥିଲା—ସ୍ୱାଧୀନାଥ ହବେଳ)

ମୁଚ୍‌କି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଚୁଣ୍ଟୀ=ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟନ)—ମଚକି Much-ki jibā ଯିବା; ଗୋଡ଼ଲଗିଲେ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି ହୋଇଯିବା [ମୁଚ୍(ଚୁ)କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] To be sprained (said মচকে যাওয়া, মুচড়া मचकजाना of the legs.)

ମୁଚ୍(ଚ,ଚୁ)କି ହସ(ସା)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ ଲୁଞ୍ଚିତ)—ମୃଦୁହ- Much-(cha,chu)ki hasa(sā) ହସ; ମୁଚୁକିହସ; ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ; মুচকিহাসি মৃদুহাস্য—Smile; simpering [ଦ୍ର— मुँसकीहसी ଓଡ଼ିଆରେ 'ମୁଚୁ(ଚୁ)କି ହସ' ବୋଲାଯାଏ କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ବଙ୍ଗଭାଷାର ଅନୁକରଣରେ' ମୁଚକି ହସ'ର ବ୍ୟବହାର ଦେଖାଯାଏ ।] ଦେ. ବିଣ. ଯେ ମୃଦୁକି ହସେ—Simpering (person).

ମୁଚ୍(ଚୁ) ମୁଚିଆ—ଦେ. ବିଣ—(ସଂ. ଲୁଞ୍ଚିତ)—ଲୁଞ୍ଚିତ; କୁଞ୍ଚକୁଞ୍ଚିଆ— Much-(chu) muchiā কোঁচকান Curled; crisp. घुंघरवाला

ମୁଚ୍‌ଲା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବି—ମୁଚୁଲା; ତକିଆ— Much lā Pillow; bolster.

ମୁଚକ—ସଂ. ବି.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ କରାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)— Muchaka ଲାକ୍ଷା—Lac.

ମୁଚ(ଚୁ)କୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ବନ୍ଧୁକାଦି ବର୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର Mucha(chu)kunda ବଡ଼ ଗଛ—1. Pterospermum ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— Acerefolium, Suberifolim ମୁଚୁକୁନ୍ଦକ, ବହୁ ପତ୍ର, ଛତ୍ର, or Salicifolium. [ଦ୍ର—ଏହା ପ୍ରତିବିଷ୍ଟକ, ହରିବଲ୍ଲଭ, ବନ୍ଧୁକାଦି ବର୍ଗର ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଗଛ; ଛନ୍ଦ ବୃକ୍ଷ, ଚିତ୍ରକ, ସୁପୁଷ୍ପ, ଏହାର ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଫୁଲ ଦେଖିବାକୁ ବେଣ୍ଟିପର ଛତ୍ରବୃକ୍ଷ, କକ୍ର ପ୍ରସବ, ଲମ୍ବା । ଫୁଲର ପାଞ୍ଚ ପାଖୁଡ଼ା ଓ ପାଖୁଡ଼ା ଦୀର୍ଘ ବୃନ୍ତ; ସୁଦଳ ଗୁଡ଼ିକ ଖୁବ୍ ମୋଟ । ପାଖୁଡ଼ାର ବାହାର মুচচুকুন্দ ପାଖ ମଖମଲି ପରି ସୂକ୍ଷ୍ମ ଲୋମ ବିଶିଷ୍ଟ ଓ मुचकुन्द ହଳଦିଆ । ପାଖୁଡ଼ାର ଉପର ପାଖ ଧଳୁ ସ୍. ମୁଚକୁନ୍ଦ ଧଳା । ଫୁଲର ବାସନା ଅତି ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ମ. ମୁଚକୁନ୍ଦ ଓ ଉତ୍ତମ । ଏହି ଫୁଲର ଶୁଖିଲା ପାଖୁଡ଼ାକୁ

ଦେ. ଲାଲ୍ଲୁ; ଚୋଲଲୁ ହିଙ୍ଗୁଳାଇଲେ ସେ ପାଣି ପେଟ ମଣ୍ଟ ରୋଗରେ
ତା. ତାଲ୍ଲୁ, ଝଣ୍ଟି ଔଷଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ ଗଛର ପତ୍ର ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଲୋମଶ ଏବଂ ଏଥିର ଫଳ ପଣସ କଠା ପରି ଲମ୍ବା ଓ ଝାଣୁଆ । ଚଉଡ଼ା ପତ୍ରର ମଝିରେ ଖେଣ୍ଟ ଥାଏ । ଏ କାଠର ମଞ୍ଜି ନାଲି । ଏହାକୁ କେହି କେହି ଭ୍ରମରେ କନକ ଚମ୍ପା ବୋଲି କହି ଥାଆନ୍ତି; ଏଥିର ଫୁଲ ଓ ଛାଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ଗରମ, କଟୁ, ସ୍ୱର ମଧୁରକାରୀ ଏବଂ କଫ, କାସ, ଚର୍ମରୋଗ, କଣ୍ଡୁ, ଶିରୋବ୍ୟଥା, ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ଓ ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ବିକାର ନାଶକ ।] ୨ । ମୁନିବିଶେଷ—2. Name of a sage. ୩ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Name of demon. ୪ । ମହାରାଜ ମାନ୍ଧାତାଙ୍କ ପୁତ୍ର—4. Name of the son of king Māndhātā. [ଦ୍ର—ଏ ଜଣେ ଅସାମାନ୍ୟ ବୀର ଥିଲେ । ଦେବାସୁର ଯୁଦ୍ଧ ସମୟରେ ଦେବତାମାନେ ପ୍ରୀତ ହୋଇ ଏହାଙ୍କୁ ବର ଯାଚିବାରେ ଏ କହିଲେ "ମୁଁ ଯୁଦ୍ଧରେ ଅତିଶୟ କ୍ଲାନ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ କ୍ଲାନ୍ତି ନିବାରଣାର୍ଥ ଶୋଇବି । 'ଯେ ମୋ ନିଦ୍ରାଭଙ୍ଗ କରିବ ସେ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହେବ' ମୋତେ ଏହି ବର ଦିଅନ୍ତୁ" । ଦେବତାମାନେ ତାଙ୍କୁ ସେହି ବର ଦେଲେ । ଏହି ବର ପାଇ ଏ ଗୋଟିଏ ପର୍ବତ ଗୁହାରେ ଶୋଇଲେ; ବହୁ ଯୁଗ ଅତୀତ ହୋଇଗଲା ପରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କାଳଯବନକୁ ବିନାଶ କରିବା ଅଭିପ୍ରାୟରେ ସୁକୌଶଳ କରି ତାକୁ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ଶୋଇଥିବା ଗୁହାକୁ ନେଇ କାଳଯବନ ଦ୍ୱାରା ତାହାଙ୍କର ନିଦ୍ରା ଭଙ୍ଗାଇଲେ ଓ ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି କାଳଯବନକୁ ଦେଖିବାରୁ କାଳଯବନ ଭସ୍ମୀଭୂତ ହୋଇଗଲା । ମୁଚୁକୁନ୍ଦ ନିଦ୍ରାରୁ ଉଠି ଦେଖିଲେ ଯେ ଯୁଗପରିବର୍ତ୍ତନ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ଓ ପରିବାରବର୍ଗଙ୍କର ଚିହ୍ନମାତ୍ର ନାହିଁ । ଏହା ଦେଖି ଦୁଃଖରେ ସେ ତପସ୍ୟାର୍ଥ ହିମାଳୟକୁ ଗମନ କରି ସେଠାରେ ଯୋଗାବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ତନୁତ୍ୟାଗ କଲେ ।]

ମୁଚ(ଚୁ)କୁନ୍ଦୀ—ଦେ.ବି—(ସଂ. ମୁଚକୁନ୍ଦ)—ମୁଚକୁନ୍ଦ ୧ । (ଦେଖ)—
Mucha(chu)kundi Muchakunda 1. (see).

ମୁଚଙ୍ଗ – ବୈଦେ. ବି (ପା.)—ବୀଣାବିଶେଷ; ଏହାର ତାରକୁ ଦାନ୍ତରେ
Muchaṅga ଚାପିଧରି ବଜାଇବାକୁ ହୁଏ—A kind of harp
मुचंग set to music by the teeth.

ମୁଚଲିକା—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ତୁର୍କୀ. ମୁଚଲ୍କା=ଚୁକ୍ତି-
Muchalikā ପତ୍ର)—ଉତ୍ପନ୍ନ ଫସଲର ଭାଗ ଦେବାପାଇଁ ରୟତମାନେ ଜମିଦାରଙ୍କୁ ସମ୍ପାଦନ କରିଦେବା କବୁଲିୟତ୍—
A deed of agreement executed by a tenant to the landlord for cultivating the land of the latter on the condition of giving the latter a share of the produce.

ମୁଚ୍ଛ(ଚି, ଚୁ)ଲିକା—ବୈଦେ. ବି (ତୁର୍କୀ—ମୁଚଲ୍କା)—୧ । କୌଣସି
Muchā(chi; chu)likā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗୀକାର ପତ୍ର,
मुचलका ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟ ନ କଲେ ଅଙ୍ଗୀକାର ଭଙ୍ଗକାରୀ ଦଣ୍ଡ
मुचलका ପାଇବ ବା କେତେ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବ, ତାହା ସହିତରେ ଲେଖାଥାଏ—1. A deed of agreement stipulating a penalty for the breach thereof; a security bond; a recognisance bond. ୨ । ଶାନ୍ତିରକ୍ଷାପାଇଁ ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କୁ ଲେଖି-ଦେବା ପ୍ରତିଜ୍ଞା ପତ୍ର—2. A bond to keep the peace, executed by a wicked person to the magistrate [ଦ୍ର—ମଫସଲରେ ଜମିଦାର ବା ପଞ୍ଚାଏତମାନଙ୍କ ନିକଟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବାଦୀ ପ୍ରତିବାଦୀ ଉଭୟେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପରିମାଣ ଟଙ୍କା ଉଲ୍ଲେଖ କରି ମୁଚୁଲିକା ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ବିବାଦ ବିଚାର ପରେ ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଦୋଷୀ ହେବ, ସେ ପକ୍ଷ ଉକ୍ତ ମୁଚୁଲିକା ଲିଖିତ ଅର୍ଥଦଣ୍ଡ ଦେବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ ବୋଲି ଉଭୟପକ୍ଷ ଅଙ୍ଗୀକାର କରନ୍ତି । ଆସାମୀ ବା ସାକ୍ଷୀ ଅଦାଲତରେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ତାରିଖରେ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା ନିମନ୍ତେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖି ଦିଅନ୍ତି । ଦୁଷ୍ଟଲୋକମାନେ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଶାନ୍ତିଭଙ୍ଗ ନ କରିବେ କିମ୍ବା ଅସଦାଚରଣ ନ କରିବେ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖିଦିଅନ୍ତି । ଜଣକ ପାଇଁ ଆଉ ଜଣେ ମୁଚୁଲିକା ଲେଖିଦେଲେ ଉକ୍ତ ଲେଖାକୁ ଯାମିନ୍‌ନାମା ବୋଲାଯାଏ ।

ମୁଚି—ଦେ. ବି. ପୁଂ—(ସଂ. ମୌଚିକ ବା ଚର୍ମକାର)—ମୋଚି; ଯୋତା
Muchi ତିଆରି କରିବା ବ୍ୟବସାୟୀ ବ୍ୟକ୍ତି—Shoe-maker;
মোচী मोची cobbler; currier; tanner.
ମୁଚିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ମୁଚିଆଣୀ—ଦେ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋଚିର ସ୍ତ୍ରୀ—A cobbler woman.
Muchiāṇi মোচিয়ানী मोचियानी

ମୁଚିପାଣି—ଦେ. ବି—ମୋଚିପାଣି (ଦେଖ)
Muchipāṇi Mochipāṇi (see).

ମୁଚିର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ଦାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର)—
Muchira ୧ । ଦାନ ଶୀଳ; ବଦାନ୍ୟ—1. Munificent.
(ମୁଚିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) liberal; generous. ବି.—୧ । ଧର୍ମ-ଦେବତା—1. The God of the righteous. ୨ । ବାୟୁ—2. Wind. ୩ । ଦେବତା—3. Deity.

ମୁଚୁକାଳି—ଦେ.ବି—୧। ଅଢ଼ୁଆଳରେ ଥାଇ ଅଳ୍ପ ମୁହଁ ଦେଖାଇବା—
Muchukāḷi 1. Peeping out from behind a hidding
লুকোচুরী place; ୨ । ଲୁଚୁକାଳି ଖେଳ—2. The game of
लुकाचूरी hide-and-seek.

ମୁଚୁକିହସ(ସା)—ମୁଚ୍‌କି ହସ (ଦେଖ)—
Muchuki hasa(sā) Much-ki hasa (see).

ମୁଚୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଈଷଦ୍‌ହାସ୍ୟ କରିବା—To smile;
Muchuki(kei)hasibā to simper.
মুচ্‌কী(কে)হাসা मुसककर हँसना

ମୁଚୁକୁନ୍ଦ—ସଂ. ବି.—ମୁଚକୁନ୍ଦ (ଦେଖ)—Muchakunda (see).
Muchukunda (ଦ୍ର—ମୁଚୁକୁନ୍ଦ, ଚମ୍ପା, କେଶର, ତମାଳ-ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣନାଥ ଚଳିବା ।

ମୁଚୁଟୀ—ସ. ବ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଉଟୀ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁଠିଦ୍ୱାରା
Muchuṭi ଫୁଟୁକ୍; ଅଙ୍ଗୁଳି ମୋଟନ; ଅଙ୍ଗୁଠି ଫୁଟାଇବା—
1. Cracking of the finger-joints. ୨ ।
(+କର୍ମ ଉଟୀ) ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି—2. Fist.

ମୁଚୁଲା(ଲି)—ଦେ. ବ—୧ । ମାଣ୍ଡି; ତକିଆ; ତୁଳାଆଦି ନରମ ପଦାର୍ଥ-
Muchuḷā(ḷi) ପୂର୍ଣ୍ଣ ଥଳି—1. Pillow. [ଉ—ତଳେ
মাথার বালিস ଶୋଇ ହାତ ମୁଚୁଲି ଯେ କରଇ, ଦେବେ
तकिया; बालिस्ता ତାହାକୁ ପ୍ରଶଂସନ୍ତି ଲୋକ ବହୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ବୋହିଆମାନେ ମୁଣ୍ଡରେ ବା
চিমলা କାନ୍ଧରେ ବୋଝ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରୁଥିବା
बीडा ଚକାର ମଲା; ଚୁଟୁଲା—2. A cushion or ball of rags used by porters on the head or shoulders to carry loads on. ୩ । ହାଣ୍ଡିକୁ ଭୂଇଁରେ ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ପାଳଆଦିର ମୋଡ଼ା; ମଲା—3. Circular cushion of straw used to set round-based pots securely on the ground.

ମୁଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଚ୍ଛ ଧାତୁ)—୧ । ମୁରୁଛିବା; ମାୟା ତ୍ୟାଗ
Muchchhibā କରିବା—1. To give up attachment for a person or thing. ୨ । ତ୍ୟାଗ କରିବା—2. To give up. [ଉ—ଚନ୍ଦ୍ରଚାଠାରୁ ସ୍ନେହ ନ ଛାଡ଼ନ୍ତି ମୁଚ୍ଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ଧନ ଲୋଭ ତ୍ୟାଗ କରି ବ୍ୟୟ କରିବା—3. To spend lavishly.

ମୁଛ—ଦେ· ବ (ସ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ; ପ୍ରା. ମସ୍ସୁ; ତମ୍ଭା ସ ଭୂର୍ଚ୍ଛ=କଠିନ
Muchha ଶ୍ମଶ୍ରୁ)-ଉଷ—Mustaches. [ଦ୍ର—ଉପର
গোঁপ, মোছ(চ) ଓଷ୍ଠକୁ ଛଷ ଓ ଖଳ ଶ୍ମଶ୍ରୁକୁ ମୁଛ ବୋଲିଯାଏ;
मोछ ମୁହଁର ଗୋଟିଏ ପାଖର ମୁଛକୁ ପଟାଏ ମୁଛ ବୋଲି-
ଯାଏ ।])

ମୁଛଡବା—ସ. ବ—ମୁରୁଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Muchhaṛḍibā Muchhurḍibā (See)

ମୁଛ ଦାଢ଼ି—ଦେ. ବ (ସହଚର) (ସ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ+ଦାଢ଼ିକା)—ମୁଛ ଓ
Muchha daṛḍhi ଦାଢ଼ୀ; ପାଟିର ଉପର ଓଠ ଉପରେ ଥିବା
গোঁপদাড়ী मोछदाढी ଉଷ ଓ ତଳ ଓଠର ତଳେ ଥିବା ଦାଢ଼ୀ—
Mustaches and beard.

ମୁଛଡ଼(ଡ଼ି)—ବୈଦେ. ବ – ମୁରୁଡ଼ି (ଦେଖ)
Muchhaḍi(ḍḍi) Muchhuḍi (See)

ମୁଛ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ହାତ ଦ୍ୱାରା ମୁଛକୁ ସାଜିକରିବା—To
Muchha morḍibā set one's mustaches in order
মোচে (গোঁপে)তা দেওয়া by the hand.
मोछ फेडना, मोछपर ताव देना [ଦ୍ର—ମୁଛ ରଖିବା ଶାରୀ-
[ମୁଛରେ ହାତ ଦିଆ(ଦେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ବାଞ୍ଛକ । ଗର୍ବକୁ ବା ଦର୍ପ ବା ଅହଂକାର ପ୍ରକାଶ କରିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଲୋକେ ମୁଛ ମୋଡ଼ି ଥାଆନ୍ତି ।]

ମୁଛୁଆ—ଦେ· ବଣ—ଉଷଥ; ମୁଛଯୁକ୍ତ—
Muchhā Having mustaches.
গুঁফো मोछवाला, मुच्छड़, मुछियल
(ମୁଛୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଛି—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ମାଳ (ଦେଖ)
Muchhi Māla (See)

ମୁଛୁଆ ହଳଦି ବସନ୍ତ—ଦେ. ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ହଳଦିଆ ବସନ୍ତ ପକ୍ଷୀ—
Muchhiā haḷadi basanta Barbet (bird).
[ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଥଣ୍ଟର ମୂଳରେ ମୁଛ ପରି ଗୋଟି କେତେ ଲମ୍ବ ଠାଣୁଆ ଲୋମ (ଜଷ) ବାହାରି ଥାଏ ।]

ମୁଛୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି. (ସ. ମୁଚୁଟୀ—ଅଙ୍ଗୁଳି
Muchhurḍibā ମୋଟନ)—ଠକିବା—To cheat.

ମୁଛୁ(ଛ, ଛ, ଛୁ)ଦି(ଦ୍ଦି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ମୁତ୍ସଦ୍ଦି=ଲେଖକ)—
Muchhu(chha, chchha, chchhu)di(ddi)
মুচ্ছদ্দি, মুতসদ্দি ୧ । ସାଂସାରିକ ବିଷୟ କର୍ମର ଭାରପ୍ରାପ୍ତ
मुसुद्दि, मुतसद्दी କର୍ମଚାରୀ; ଗୁମାସ୍ତା—1. An agent. ୨ ।
ମେନେଜର୍—2. Manager. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟାଧ୍ୟକ୍ଷ—
3. Superintendent. ୪ । ମୋହରିର୍; ଲେଖକ—
4 A writer; clerk

ମୁଜ(ଜୁ)ମଦାର—ବୈଦେ. ବ—ମଜୁମଦାର (ଦେଖ)
Muja(ju)madāra Majumdāra (See)

ମୁଜମ୍ମା—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—ଘୋଡ଼ାକୁ ଘେରିବା ସକାଶେ ଘୋଡ଼ାର
Mujammā ମୁହଁ ପାଖ ଲଗେଇ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ଚମଡ଼ାର
মুজমা ଲଗାମ୍; ବାଗଡୋରି—A bridle attached to
मुजम्मा the bit of a horse to curb its progress at the will of the rider.

ମୁଜରିମ୍—ବୈଦେ ବ ଓ ବଣ. (କଚେରୀ) (ଅ)—ମୁଦାଲା; ଦୋଷୀ
Mujarim ଅପରାଧରେ ଅଭିଯୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି—A person
মুজরিম accused of an offence; an accused.
मुजरिम

ମୁଜା(ଝା)ଇ(ଏ, ହି, ହେ)ମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବ. (କଚେରୀ) (ଅ.
Mujā (jhā)i(e, hi, he)m(mi) ମୁଜାହିମ୍)—୧ । ଅପତ୍ତି-
মু(মো)জাহে(হি)ম 1. Objection. ୨ । ଦାବୀ—2. Claim.
मुजाहीम ୩ । ଜଣେ ଦାବୀ କରୁଥିବା ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଅପରର ଦାବୀ—3. Counter claim. ବ ଓ ବଣ—୧ । ଆପତ୍ତି-କାରୀ 1. Objector. ୨ । ଦାବୀଦାର୍—2. Claimant. [ଦ୍ର—ଅଦାଲତରେ ଦରଖାସ୍ତକାରୀ ବା ପ୍ରଥମ ଦାବୀଦାରକୁ ସାଏଲ୍ ଓ ବିପକ୍ଷ ଦାବୀଦାର୍ ବା ଆପତ୍ତିକାରୀକୁ ମୁଜାହିମ୍ ବୋଲିଯାଏ ।]

ମୁଜାଇମ୍(ମି) ଦରଖାସ୍ତ—ବୈଦେ. ବ. (କଚେରୀ) (ଅ. ଓ ଫା)—
Mujāim(mi)darakhāst ଅଦାଲତରେ ଦାଖଲ କରାଯିବା
মোজাহেম দরখাস্ত ଆପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ—Petition for claim;
मुजाहिम दरखास्त objection petition.

ମୁଜାଇମ୍ ମକଦ(ଦ୍ଦ)ମା—ଦେ. ବ. (କଚେରୀ)—ଅପତ୍ତି ବା ଦାବି
Mujāim makada(dda)mā ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ମକଦମା—
মোজাহেম মোকদ্দমা A claim case; as case or off-
मुजाहिम मुक़द्दमा shoot of an original suit, in which an objection or claim is set up; gone into and adjudicated upon.

ମୁଜାଇମ୍ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (କଚେରୀ)—ଅଦାଲତରେ ଅପତ୍ତିକାରୀ
Mujāim hebā ରୂପେ ଠିଆ ହେବା—To stand as a
মোজাহেম হওয়া claimant or objector in court.

ମୁଜାଏମ୍ଦାର—ବିଦେ. ବ ଓ ବଣ.(କଚେରୀ)(ଫା)—୧। ଅପତ୍ତିକାରୀ—
Mujāemadār 1. Objector. ୨ । ଦାବିଦାର—
মু(মো)জাহেম 2. Claimant. ୩ । ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ଦାବିଦାର—
मजाहिम 3. Counter-claimant.

ମୁଜାଏମ୍ହେ(ଦେ)ବା—ଦେ.କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି ବଦାବିର ସମ୍ପର୍କ
Mujāemhe(de)bā ପକ୍ଷେ ଅଦାଲତରେ ଅପତ୍ତି ଦରଖାସ୍ତ ଦାଖଲ
(ମୁଜାଏମ ପକାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବା—To file an objection petition or a counter claim
মোজাহিম হওয়া मुजाहिम होना in a court.

ମୁଜାବର—ବିଦେ. ବ (ଅ)—କୌଣସି ପୀରଙ୍କ ଦରଗାରେ ବା
Mujābar ଅସ୍ତାନରେ ରହି ସେଠା ଓଳାଇବା, ସେଠାରେ
মুজাবর मुजावर ସଞ୍ଜବତୀ ଲଗାଇବା ଆଦି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
ମୁସଲମାନ୍—A Mahomedan who is a whole-time servant in a saint's tomb.

ମୁଜୁମ୍—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ଜିଦ୍; ଜବର—
Mujum Importunity; insistence.

ମୁଞ୍ଚ(ଧାତୁ)—ସ—୧। ଛାଡ଼ିଦେବା—1. To let go. ୨। ତ୍ୟାଗକରିବା
Munch (root) 2. To abandon. ୩। ମୋଚନ କରିବା—
3. To give up; to discharge.

ମୁଞ୍ଚକ—ସ.ବ(ମୁଞ୍ଚ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅକ)—୧। ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ—1. Name
Munchaka of a tree. ୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2. Testicle.

ମୁଞ୍ଚନ—ସ. ବ (ମୁଞ୍ଚ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—ତ୍ୟାଗ—Giving up.
Munchana (ଯଥା—ଜଗତେ ଜନ ବନ୍ଧନ, ଛାଇଲେ ପର
ଲୋଚନ, ହୋଏ କ ମନ ମୁଞ୍ଚନ, ନାହିଁ ବନ୍ଧନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମୁଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଞ୍ଚ ଧାତୁ)—ତ୍ୟାଗ—Abandonment.
Munchā ବଣ—ତ୍ୟକ୍ତ—Abandoned.
ত্যাগ मुँचना (ଯଥା—ଚାହିଁ ସଙ୍ଗେ କଲାସ ଜଳକୁ କ୍ଷେ
ସିଞ୍ଚି, ତଥ କାମଅନଳ ସନ୍ତାପକୁ ମୁଞ୍ଚି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ୍ଦନ ।)

ମୁଞ୍ଚିବା—ଦେ (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି (ସ. ମୁଞ୍ଚ ଧାତୁ)—୧। ତ୍ୟାଗ କରିବା—
Munchibā 1. To abandon. ୨। ମୋଚନ କରିବା
মুঞ্চা मुँचना 2. To discharge. (ଯଥା—
ବଳ୍ପୀଷଣ ଶୁଣି ବାଣକୁ ମୁଞ୍ଚିଲେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ସଭା ।)

ମୁଞ୍ଜ (ଧାତୁ)—ସଂ—ଶବ୍ଦ କରିବା—
Munj (root) To make a sound.

ମୁଞ୍ଜ—ସଂବ (ମୁଞ୍ଜ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—୧। ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ; ଜାଇଁଶ
Munja ତୃଣ—1. A kind of grass from which a newly initiated Brahman boy's girdle is spun. Sacharum Mconja; Sacharum Varciliaris.
ସ. ମୁଞ୍ଜାତକ, ବାଣ, ସ୍ଥୂଳଦର୍ଭ; ମୌଞ୍ଜୀତୃଣ, ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ, ତେଜନା-ହ୍ୱୟ, ବାଣାହ୍ୱ, ମୁଞ୍ଜନକ ଖାଣ, ଦର୍ଭାହ୍ୱୟ, ଦୃଢ଼ମୂଳ, ଦୃଢ଼-ମୂଳ, ବହୁପ୍ରଜ ରଞ୍ଜନ, ଶରମୁଖ
মুজ(ঞ্জ), শর
मुँज, रामशर
ତେ ମୁଞ୍ଜଗଡି, ଅଲଞ୍ଜୁଲୁ
ସ. ବ୍ରହ୍ମଣ ମେଖଳା
ମ. ମୋଳ
[ଦ୍ର—ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ଦୁଇ ପ୍ରକାର—ମୁଞ୍ଜ ଓ ଭଦ୍ର ମୁଞ୍ଜ । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ମଧୁର କଷାୟ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦାହ, ତୃଷ୍ଣା, ବିସର୍ପ,ଅସ୍ତ୍ର, ମୂତ୍ର-କୃଚ୍ଛ୍ର, ନେତ୍ର ରୋଗ ଓ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶକ ଏବଂ ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ । ଏଥିରେ ଦ୍ୱିଜ ବାଳକଙ୍କ ଉପନୟନ ବେଳେ ପରିଧେୟ ମେଖଳା ତିଆରି ହୁଏ । ଏହା ବୁଦା ବୁଦା ହୋଇ ହୁଏ; ଏଥିରୁ ଡାଳ ବାହାରେ ନାହିଁ । ମୂଳରୁ ଏହାର ସରୁ ଲମ୍ବ ପତ୍ରମାନ ଘନ ଭାବରେ ବାହାରେ । ପତ୍ର ମଝିରେ ଗୋଟିଏ ଶିରା ଥାଏ । ବୁଦାର ମଝିରୁ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବ କାଣ୍ଡ ବାହାରେ ଓ କାଣ୍ଡର ଅଗରେ ଧଳା ଫୁଲ ଫୁଟେ । ଏ କାଣ୍ଡର ଖୋଳ ଖୁବ ଚକ୍କଣ ଓ ଚୋପା ହୁଏ । କାଣ୍ଡର ଖୋଳରୁ ସୁନ୍ଦର ଡାଲି ଓ ଭୋଗେଇ ଆଦି ବୁଣାଯାଏ ।] ୨ । ଶରତୃଣ—2. A kind of reed grass. ୩ । ଯଜ୍ଞୋପବୀତ; ପଇତା—3. A Brāhmana's sacred thread. ୪ । ଶର; ବାଣ—4. Arrow. ୫ । (ନାମ) ମାଳବ ଦେଶର ନୃପତି ସିନ୍ଧୁରାଜଙ୍କ ପୁତ୍ର—5. Name of an ancient prince of the Mālaba country.

ମୁଞ୍ଜ କେଶ(ଶୀ)—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ମୁଞ୍ଜ ପରି ହାଣୁଆ କେଶ ଯାହାର
Munja kesa(si) ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁଞ୍ଜ ପରି ହାଣୁଆ ବା କଡ଼ା କେଶଯୁକ୍ତ—Tough-haired.

ମୁଞ୍ଜକେଶା / ମୁଞ୍ଜକେଶୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁ—1. Bishnu. ୨ । ଶିବ (ଦ୍ର. ଷ)—2. Siba.

ମୁଞ୍ଜ ପୃଷ୍ଠ—ସ. ବ. (ଏଠାରେ ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ଜନ୍ମିଥିବାରୁ)—ହିମାଳୟର
Munja prushtha ଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ—Name of a peak of the Himālayas.

ମୁଞ୍ଜ ବନ୍ଧନ(ନୀ)—ସ. ବ. (ମଂ ସ. ରେ କର୍ମଧା; ମୁଞ୍ଜ ନିର୍ମିତ ବନ୍ଧନ)—
Munja bandhana(ni) ନବବ୍ରହ୍ମଚାରୀଙ୍କ ପରିଧେୟ ମୁଞ୍ଜତୃଣ ନିର୍ମିତ
(ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ମେଖଳା—A girdle made of muñja grass worn by the newly initiated Brāhmana. (ଯଥା—ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳାରେ ବନ୍ଧ କୋପେ କଟି ଦେଶ । ସ୍ୱାମୀନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମୁଞ୍ଜ ମଣି—ସ. ବ—ପୁଷ୍ପରାଗ ମଣି (ହୃ. ପ)—
Muñja maṇi Ruby.

ମୁଞ୍ଜର—ସ. ବ. (ମୁଞ୍ଜ=ତୃଣ+ର ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ନବ ପଲ୍ଲବିତ ଫୁଲ—1. Budding
Muñjara
flower. ୨ । ଶାଳୁକ; ପଦ୍ମର ଓ କଇଁର ମୂଳ (ପତ୍ରିକାବାଦ)
2. The bulbuous root of lotus and waterlily.

ମୁଞ୍ଜରିତ—ସ. ବଣ. (ମୁଞ୍ଜର+ଇତ)—ନବ ପଲ୍ଲବିତ (ଫୁଲ)—
Muñjarita Budding (flower); blossomed.

ମୁଞ୍ଜରୀ—ସ. ବ. (ମୁଞ୍ଜର+ଈ)—୧ । ତୁଳସୀ ପୁଷ୍ପ; ତୁଳସୀର ଜଟା ବା
Muñjarī ମଞ୍ଜରୀ—1. The flower of the Holy Basil plant. ୨ । ଶସ୍ୟର ଶୀର୍ଷ; ଶସ୍ୟର ଶୀଷା —
2. The ear of corn. ୩ । ପଦ୍ମ କେଶର—3 The spike or filaments of the lotus flower.

ମୁଞ୍ଜା—ଦେ. ବ. (ସ. ମୁଞ୍ଜ)—ମୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)—Muñja (See)
Muñjā (ଭୂ—କଟିରେ ମୁଞ୍ଜାର ମେଖଳା, ସନ୍ଧ୍ୟୋପସନ ଅକ୍ଷ ମାଳା । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ')

ମୁଞ୍ଜାତକ—ସ. ବ—୧ । ମୁଞ୍ଜ (ଦେଖ)—1. Muñja (See)
Muñjātaka ୨ । ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ ମୂଳ —2. A sort of medicinal grass root.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭୃଙ୍ଗର ଭାରତରେ ମିଳେ । ଏହାର ଅଗ୍ରବରେ ଡାଳ ମଞ୍ଜା ବ୍ୟବହାର କରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି (ହୃ.ଯ) ।]

ମୁଞ୍ଜାଳ—ସ. ବ. (ନାମ)—ଲଘୁମାନସ ନାମକ ଜ୍ୟୋତିଷ ଗ୍ରନ୍ଥର
Muñjāla ରଚୟିତା—Name of the author of the astrological work named Laghu Mānasa.

ମୁଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଘଷିବା—1. To rub; to press. ୨ ।
Muṭ (root) ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—2. To pound; to grind; to reduce to powder. ୩ । ଭାଙ୍ଗିବା—
3. To break down. ୪ । ଦଳିବା—4. To trample down. ୫ । ତିରସ୍କାର କରିବା —
5. To reprove. ୬ । ନିନ୍ଦା କରିବା—6. To blame.

ମୁଟ୍(ଟୁ)ମୁଟ୍(ଟୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମଟମଟଠାରୁ ଅଳ୍ପ
Muṭ-(ṭu)muṭ-(ṭu) ଶବ୍ଦ; ଶୁଖି ଡାଳ ଆଦି ଭାଙ୍ଗିବାର ଶବ୍ଦ—
ਮੁਟਮੁਟ Low snapping sound (as of twigs
मुटमुट when broken).

ମୁଟ(ଟୁ)ରା—ଦେ. ବ—ଗଣ୍ଠିରି; ବୋଝଗ୍ଦ—Luggage. ଗ୍ରାଦେ.
Muṭ-(ṭu)rā (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—ଏକ ଜାତୀୟ ମୋଟ ଧାନ;
ਮੋਟ ମୋଟରା—A species of coarse paddy.
मोटरा

ମୁଟ—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଣ ଓ ବ—ମୋଟ (ଦେଖ)
Muṭa Moṭa (See)

ମୁଟ(ଟୁ)ରି—ଦେ. ବ—ଧାନ ଗଛର ଏକ ପ୍ରକାର ରୋଗ (ଏଥିରେ
Muṭa(ṭu)ri ଧାନର କେଣ୍ଡାମାନ ଶୁଖିଯାଏ)—A disease
ਭੇਂਪੋ affecting paddy plants by which the
मुरझनी ears of corn wither.

ମୁଟିଆ—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ମୁଟିୟା)—ବୋଝିଆ;
Muṭiā ମୋଟିଆ—A porter; a load-carrier.

ମୁଠ(ଠା, ଠି)—ଦେ. ବ—ମୁଠ(ଠା, ଠି) (ଦେଖ)
Muṭṭha(ṭṭhā, ṭṭhi) Muṭha(ṭhā, ṭhi) (See)

ମୁଠ—ଦେ. ବ. (ସ. ମୁଷ୍ଟି)—ତରବାରୀ ଅବର ବେଣ୍ଟ—Hilt or
Muṭha handle of a sword. ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ
ਮੁਟ ਠੇ) —କାନ୍ଥ ଢଳି ଯାଉଥିଲେ ତାକୁ ରଖିବା ଲାଗି ଦିଆ
मुठ ଯାଇଥିବା କାଠ ବା ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡ; ଠେସ—A prop of wood or bamboo to support a falling wall

ମୁଠା—ଦେ ବ (ସ. ମୁଷ୍ଟି, ପ୍ରା. ମୁଟ୍ଠି)—୧ । ସ. କୁଞ୍ଚିତ କରତଳ—
Muṭhā Clenched palm of the hand; clutch.
ਮੁਠੀ [ଭୂ—ମୁଠା କରି ଦେଲ ହସ୍ତେ କେ ଧରିବ କହ ।
मुट्ठा ସ୍ୱୀୟଭେଦ. ବ୍ରହ୍ମକରୂପଶଗୀତା ।] ୨ । ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳ ମଧ୍ୟରେ ରହି ପାରିବା ବସ୍ତୁର ପରିମାଣ—
2. A handful. ୩ । ତରବାରୀ ଅବର ବେଣ୍ଟ—
3. The hilt or handle of a sword. ୪ । ଲଙ୍ଗଳର ଅଶ; ଯେଉଁଠାରେ ଲଙ୍ଗଳକୁ ଧରି ବୁଲାଇବାକୁ ହୁଏ—4. The handle of a plough. ୫ । (ସ. ସମଷ୍ଟି) ପ୍ରଗନା; ରାଜ୍ୟର ଅଂଶ ବିଶେଷ; ଗ୍ରାମସମଷ୍ଟି—5. Pergunna; name of a fiscal division of a state; a collection of villages taken as a unit. ୬ । ଅଧିକାର; ଅଧୀନ—6 Control; clutches. ୭ । ଏକ-ପ୍ରକାର ଚାମର—7. A kind of chowrie fan. ୮ । ଏକହାତରେ ପିନ୍ଧାଯିବା କାଚ ବା ଶଙ୍ଖା—8. One set of choories or glass bangles put on one hand. ୯ । ଶଢ଼ିକା ବା ଡାଳଅଗ ଏକତ୍ର ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଝାଡ଼ୁଣି ଓ ପହରା—9. A cluster of twigs or wickers bound into a broom-stick. ୧୦ । ତାସର ପୁରା ୫୨ ଖଣ୍ଡ—12. A full set of playing cards. ୧୧ । ବଣ୍ଟା ହେବା ପରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଳିଙ୍କ ହାତରେ ଥିବା ତାସମାନ—11. The equal number of playing cards in the hand of each individual player before the game begins. ୧୨ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖେଳାଳି ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ତାସ ଖେଳିବା ପରେ ଯେଉଁ ତାସଗୁଡ଼ିକ ଉଠାଇ ନିଅ ହୁଏ—12. The group of playing cards which is thrown at a time and which is won by one of the players. ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ)—କଳମାନଙ୍କ ର

ଗ୍ରାମ ମଣ୍ଡଳୀ—A group of Khond villages. ଦେ. ବଣ—ମୁଷ୍ଟିମେୟ—Handful of. ଗ୍ରାଦେ. ବ (ପାନବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—୧ । ବରଜୀଙ୍କର ସଙ୍କେତ—1. The mark of illiterate betel-leaf-growers. ୨ । ଦୁଇ ପୋଲର କୁଞ୍ଚ ମୁଣ୍ଡାଉଥିବା ଶେଷ ଗଣ୍ଠି—2. The last knot of string which ties the roof-bamboo put above a row of betel creepers.

ମୁଠା ଆଜ୍ଞା—ଦେ. ବ—ରଜାଙ୍କ ଶ୍ରୀହସ୍ତାଙ୍କିତ ଆଦେଶ; ହାତ ଚିଠାଉ Muṭhā ājnā —An order issued under a king's (ମୁଠାଜ୍ଞା—ଅନ୍ୟରୂପ) signature; Latters Patent. হাতচিঠা [ଦ୍ର—ବୈଦେହୀ ସମର୍ପ ଭାବେ ଥିଲେ ଅଥ ମୁଠା ราজ আজ্ঞা ଅଜ୍ଞା ଅଛୁ ଅଣି ମୁଁ । ଉଃ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କି (ସ. ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ହାତର ମୁଠାଦ୍ୱାରା Muṭhā(ṭhe)bā ଧରିବା—1. To clutch a thing, (ମୁଠିଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to hold a thing with the মুঠান clenched palm. ୨ । ଜାବୁଡ଼ି ଧରି ଧରିବା—मुट्ठीमेलेना; मुठियाना 2. To hold a thing tightly.

ମୁଠାଏ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—୧ । ମୁଠାରେ ସମ୍ଭାଇବା ପରିମିତ—Muṭhāe 1. A handful of. ୨ । ପ୍ରଚୁର; ଅନେକ একমুঠা(ঠো) (ଟଙ୍କା)—2. Much. (ଯଥା—ମୁଁ ଅମୁକ मुट्ठीभर କାମରେ ମୁଠାଏ ଟଙ୍କା ଖରଚ କରି ଦେଲି ।) [ଦ୍ର—"ମୁଠାଏ" ରୁ ମୁଠିଏ" ବନ୍ ପରିମାଣବାଚକ ଓ କୋମଳତରପ୍ରୟୋଗ ।]

ମୁଠା କରିବା—ଦେ. କି—କରତଳକୁ ସଙ୍କୁଚିତ କରିବା—Muṭhā karibā To contract the palm of the মুঠাকরা मुट्ठी बान्धना hand.

ମୁଠାତଳ—ଦେ. ବଣ—ଅପଣାର କବ୍‌ଜାରେ ଥିବା; ହାତର Muṭhātaḷa ଅସ୍ୱାଧୀନ—Under one's control or (ମୁଠାତଳର—ଅନ୍ୟରୂପ) clutches. [ଦ୍ର—ସେ ମୋ হাতের ভিতর ମୁଠାତଳ ଲୋକ ।] ଦେ. ବ—ହାତର मुट्ठीकातल ଅସ୍ୱାଧୀନତା; ବଶ୍ୟତା; ଅଧିକାର—Control.

ମୁଠା ତଳିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ହାତର ଅସ୍ୱାଧୀନ—Muṭhā taḷiā (a person) Under one's control or (ମୁଠାତଳର, ମୁଠାଉତଳର—ଅନ୍ୟରୂପ) clutches হাতের ভিতরের मुट्ठीतलेका

ମୁଠା ମୁଠା—ଦେ.ବଣ—୧ । ବହୁ ମୁଷ୍ଟି ପରିମିତ—1. Handfuls Muṭhā muṭhā of. ୨ । ବହୁ ପରିମିତ—2. Large মুঠা মুঠা quantities of; much. [ଦ୍ର—ସାଅନ୍ତାଣୀ मुट्ठी मुट्ठी ତାଙ୍କ ମେନେଜରଙ୍କ ହିସ୍ ମୁଠା ମୁଠା ଟଙ୍କା ଖରଚ କରୁଅଛନ୍ତି ।]

ମୁଠା ମୁଠା କରିବା—ଦେ. କି—୧ । କରତଳକୁ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କରିବ. Muṭhā muṭhā karibā —1. To clench the fist. মুঠাকরা ୨ । ଅନିଚ୍ଛା ବା ଭୟସୂଚକ ଭାବ ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To show मुट्ठी मुट्ठो करना; मुठियाना signs of unwillingness or fear by clenching the fist.

ମୁଠା ଭିତରେ ରଖିବା—ଦେ. କି—୧ । ଅପଣାର ଅଧୀନ ରଖିବା—Muṭhā bhitare rakhibā 1. To keep within some মুঠার ভেতরে রাখা one under one's control; to retain मुट्ठीभीतर रखना a thing under one's clutches.

ମୁଠାରୁ ଖସିବା—ଦେ. କି.—ଅପଣାର ଅଧୀନତାରୁ ବାହାର ଯିବା—Muṭhāru khasibā To get out of one's control মুঠাথেকে খসে যাওয়া मुट्ठीसे खसकना or clutches.

ମୁଠା ସାରୁ—ଗ୍ରାଦେ.ବ. (ପାନ ବରଜୀଙ୍କ ଭାଷା)—କୁଞ୍ଚମାନଙ୍କ ଉପରେ Muṭhā sāri ମୁଠା ବୁଣାଯିବା ପରେ ଅଡ଼ ଭାଗରେ ପଡ଼ୁଥିବା ବାଉଁଶ—The bamboo placed cross-wise on the roof of a row of betel creepers.

ମୁଠାସାରୁ ଗଣ୍ଠି—ଗ୍ରାଦେ.ବ.—(ପାନବରଜୀଭାଷା)—କୁଞ୍ଚମାନଙ୍କ ଯୋଡ଼ Muṭhā sāri ganthi ମୁହଁରେ ଯେଉଁ ଗଣ୍ଠି ବନ୍ଧାଯାଏ—The knot tying the bamboos placed length-wise on the roof of a row of betel-creepers.

ମୁଠି—ଦେ. ବ—(ସ. ମୁଷ୍ଟି, ପ୍ରା. ମୁଟ୍ଠି, ମୁଟି)—୧ । ମୁଠା; ମୁଷ୍ଟି Muṭhi ସଙ୍କୁଚିତ କରତଳ—1. Clenched or clutched মুঠা(টা) palm. [ଦ୍ର—ଅଣ୍ଡ କରଣ ଘଡ଼, ଚେତନ ମୁଠିଟ । मुट्ठी କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ ।] ୨ । ଏକ ମୁଷ୍ଟି ପରିମାଣ; मुँठ ପ୍ରାୟ ୫ ଇଞ୍ଚ—2. A measure of length by the fist [ଦ୍ର—ଭୁଜ ମୁଠି ଅଡ଼ ବ ମୁଠି କଅଣ ମଝିରେ ଯୋଡ଼ିବ କାଠି ।] ୩ । ଖଣ୍ଡା ଅଦିର ବେଣ୍ଟ—3. The hilt or handle of a sword. নাপিতেরথলী; বগলী ୪ । ଭଣ୍ଡାରୀମାନଙ୍କର କ୍ଷୁର ଅଦି लोहखंड ରଖିବାର ଚମଡ଼ା ବା ଚମଡ଼ାର ମୁଣି—4. Barber's bag for keeping razor etc; barber's pouch. ୫ । ଅଖି ମୁଠି (ଦେଖ) 5. Akhi muṭhi (See)

ମୁଠିଆ—ଦେ. ବଣ—ଭଣ୍ଡାରୀର ମୁଠି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to the Muṭhiā barber's wallet. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ मुठिया ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—କନା ମୁଠିଆ, ଚମ ମୁଠିଆ ।] ବ.—মুঠা ୧ । ବେତ, ରସି ଅଦିର ମୁଠାରେ ବନ୍ଧା ଯିବା ବେତର ବା मुट्ठी ରସିର ଗଣ୍ଠି—1. A knot of cane or string wrought round the handle (of a bill-hook or broom-strck). ୨ । ମୁଠାଇବା କ୍ରିୟା-মুঠান मुठियाना 2. The act of clutching the palm. ଗ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ.—ଧାନ କାଟ ଖଳାକୁ ବୋହି ଅଣିବା ପାଇଁ ବନ୍ଧିବା ଗୋଛା—Bundle of paddy sheaves or paddy plants carried to the threshing floor during harvest. of.

ମୁଠିଅଇବା—ଦେ. କି.—ମୁଠାଇବା (ଦେଖ)—Muṭhāibā (see) Muṭhiāibā [ଦ୍ର—ସେ ବାଲକ ଚନ୍ଦ ଅଙ୍ଗୁଳ ମୁଠିଅଇ ' মুঠান ठियाना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ସଭା ।

ମୁଠିଅ ମୁଠି—ଦେ. ବ—ବସ୍ତୁବସ୍ତୁକୁ ବା ଏକାଧିକ ଥର ମୁଠାଇବା କ୍ରିୟା—Grasping a thing repeatedly in the palm.
Muṭhiāmuṭhi
मुठिआमुठी

ମୁଠିଏ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ.—ଏକ ମୁଷ୍ଟିପରିମିତ—A small handful.
Muthie (ଦ୍ର—ଏହା ମୁଠାଏ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ଓ କୋମଳତର ବା
ଏକମୁଠো मुट्ठीभर ପ୍ରିୟସୂଚକ ପ୍ରୟୋଗ ।)

ମୁଠି କଚ୍ଛା—ଦେ. ବ—ନାଣିଆ କଚ୍ଛା; ବେଢେଇ କଚ୍ଛା; ମାଇପଙ୍କର ଫାଲଟା
Muṭhi kachhā କରି ପିନ୍ଧିଥିବା ଲୁଗାର ସାମନା କାନକୁ
କାছା କଚ୍ଛ କରି ତାକୁ ନେଇ ଅଣ୍ଟାର ପଛଆଡ଼େ ଖୋସିବାର
कच्छा ପ୍ରକାର—A mode of females wearing the cloth by tucking one corner of the cloth down to the back of the waist.

ମୁଠିକା—ଦେ. ବ—ମୁଠିଶାଗ (ଦେଖ)
Muṭhika Muṭhiśāga (see).

ମୁଠି ଚାଉଳ—ଦେ. ବ (ସଂ ମୁଷ୍ଟିତଣ୍ଡୁଳ)—ମୁଷ୍ଟି ଭିକ୍ଷା ଦେବା ନିମନ୍ତେ
Muṭhi chāula ରଖାଯିବା ଚାଉଳ; ଭିକ ଚାଉଳ—Rice
মুষ্টিভিক্ষার চাল kept apart for being distributed to
भीखचावल beggars by handfuls.

ମୁଠିବାର କିଆରି—ଦେ. ବ—ଅକ୍ଷିମୁଠି କିଆରି (ଦେଖ)—Akshi-
Muṭhibāra kiāri मुठीक्यारी muṭhi kiāri (see).

ମୁଠି ବୁହାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅକ୍ଷି ତୃତୀୟା ଦିନ କିଆରିରେ ଅକ୍ଷିମୁଠି
Muṭhi buhāibā (ପ୍ରଥମେ ଧାନବିହନ) ବୁଣିବା—To sow the
मुट्ठीलगाना first paddy seeds on the field on the "Akshi trutiyā" day.

ମୁଠି ଭିକ(ଖ)—ଦେ. ବ (ସଂ ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା)—୧ । ଯୋଗୀଭିକାରୀଙ୍କୁ
Muṭhi bhika(kha) ହାତମୁଠାରେ ଦିଆଯିବା ଚାଉଳ—
মুষ্টিভিক্ষা Handfuls of rice given to beggars.
मुट्ठीभीख ୨ । ପ୍ରତି ଗୃହରୁ ମୁଠାଏ ଲେଖାଏଁ ଚାଉଳ ଭିକ୍ଷା
କରିବା—2. Begging of alms from door to door for getting handfuls of rice from each.

ମୁଠି ମାଡ଼—ଦେ. ବ—ବିଧା ପ୍ରହାର—Fisticuffs, [ଦ୍ର—ଏ
Muṭhi mārḍa ବାହାରେ ଘୂଣି କଲେ ମୁଠିମାଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
মুষ্ট্যাঘাত मुट्ठीमार ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଠିମୁଠି କରି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଏକ ଏକ ମୁଷ୍ଟି ପରିମାଣରେ—
Muṭhimuṭhi kari Handfull after handful; in
মুঠোমুঠোকরে handfuls. [ଦ୍ର—ଘୂଣି କରେ ମାଷ କରଣ
मुट्ठीमुट्ठीकर ମୁଠି ମୁଠି, ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ଭୃତ୍ୟମାନଙ୍କୁ କରି ପିଠି ।
କୃଷ୍ଣ ସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।]

ମୁଠି ଶାଗ—ଦେ. ବ.—ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶାକ, [ଦ୍ର—ଏହା
Muṭhi śāga ପଡ଼ିଆରେ ମାଡ଼େ ଓ ଏହାକୁ ଗରିବ ଲୋକମାନେ
ତୋଳି ଆଣି ଶାଗ କରି ଖାଆନ୍ତି, ଏହା ଈଷତ୍ ତିକ୍ତ]—
A kind of wild pot-herb (of slightly bitter taste.)

ମୁଠୁଣି—ଦେ. ବ.—(ସଂ ମୁଷ୍ଟ୍ୟୁତ୍ନି)—କହୁଣିଠାରୁ ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କର
Muṭhuṇi ତଳର କୁଞ୍ଚିତ କନିଷ୍ଠ ଅଙ୍ଗୁଳିର ମଧ୍ୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ
মুঠানি, মুটম, মুটমহাত (ପ୍ରାୟ ୧୫ ଇଞ୍ଚ)—A short cubit;
निमुठहाथ length ¾ of a cubit; a length of nearly 15 inches.

ମୁଠୁଣିଏ(ଏଁ)—ଦେ. ବଣ ଓ ବ—ଏକ ମୁଠୁଣି ପରିମିତ—
Muṭhunie(eñ) A short cubit of.
একমুঠানি पेकनिमुठहातका

ମୁଠୁଣିକିଆ—ଦେ. ବଣ—ଏକ ମୁଠୁଣି ପରିମିତ—Measuring a
Muṭhuṇikiā একমুঠানি निमुठ हात short cubit.

ମୁଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଖଡ଼ୁଆଳ) ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡ—The nave
Mud or hub of the wheel of a cart.

ମୁଡ଼କି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବ—(ଭୁଲ ବ. ମୁଡ଼କୀ) ଗୁଖୁଡ଼ା—
Muḍki Fried rice with a coating of boiled molasses.

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ) ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମୁଡ଼ି ଆଦି
Murḍ-(rḍu) murḍ-(rḍu) ଚୋବାଇବା ଶବ୍ଦ—The sound
মুড় মুড় मड मड of chewing brittle things (e. g. biscuits.) [ଦ୍ର—ଏ ଶବ୍ଦ ମଡ଼ ମଡ଼ ଠାରୁ ଅଳ୍ପ ।]

ମୁଡ଼ମୁଡ଼ି—ଦେ. ବ.—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1. Helicteres Isora
Murḍ-murḍi (Haine's Botany of Bihar and
মুর মুরিয়া मुंडि (ମୁଡ଼ମୁଡ଼ିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) Orissa).
୨ । ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)—2. Mundikā (See)

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ) ମୁଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଯାହା ସାମାନ୍ୟ
Murḍ-(rḍu) murḍiā ଆଘାତରେ ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଏ—
মচ মচে मड मडिआ Brittle; crisp; fragile.

ମୁଡ଼(ଡ଼ୁ)ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ.—ଚିଡ଼ ଅତୁଷର ବାଣ
Murḍ-(rḍu)rā ବିଶେଷ—A kind of fire work resem-
(ମୁଡ଼ୁଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) bling a cigar. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ
ନିଆଁ ଲଗାଇ ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ଏହା ଡେଇଁ ଡେଇଁ ବହୁଦୂରକୁ
ଚାଲି ଯାଏ ।]

ମୁଡ଼ ବିନ୍ଧା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର)—ବ.—ଛିଣ୍ଡା କନା—
Murḍ bañdhā Rag.

ମୁଡ଼ି(ଢ଼ି)—ଦେ. ବ. (ସଂ ଭୃଷ୍ଟ)—ଭୃଷ୍ଟ ତଣ୍ଡୁଳ—
Murḍi(rḍhi) Fried rice; parched rice.
মুড়ী [ଦ୍ର—ଧାନକୁ ପାଣିରେ ଏକ ରାତି
मूढ़ी ବତୁରାଇ ରଖି ତହିଁ ଆର ଦିନ ଉକ୍ତ
ମ. ମୁରମୁରା ଧାନକୁ ଅର୍ଦ୍ଧ ସିଦ୍ଧ ହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ
ତେ.ମୁଡ଼ୀ(ରା) ଫୁଟାଇବାକୁ ହୁଏ; ତା ପରେ ଉକ୍ତ ଉସୁଆଁ ଧାନକୁ
ଶୁଖାଇ କୁଟି କରି ଚାଉଳ କରା ଯାଏ । ମୁଡ଼ି ଭାଜିବା ପୂର୍ବରୁ
ଉକ୍ତ ଚାଉଳକୁ ହାଣ୍ଡିରେ ନିଆଁ ଉପରେ ବସାଇ ସେଥିରେ
ସାମାନ୍ୟ ଲୁଣ ପାଣି ଛିଞ୍ଚି ଚଡ଼ଚଡ଼ା ମୁହାଁ ତାତୁ ହାସ ଉକ୍ତ
ଚାଉଳକୁ ନିଆଁ ଉପରେ ଭରୁଆଇବାକୁ ହୁଏ ଓ ସେହି

ଛିରୁଣ୍ଡା ଚାଉଳ ଜର୍ଜର ହେଲରୁ ତାକୁ ବାଲି ଥିବା ହାଣ୍ଡିରେ ଭାଜିଲେ ମୁଢ଼ି ତିଆରି ହୁଏ ।

ସାଧାରଣ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିଲେ ତାକୁ 'ଚାଉଳ ଭଜା' ମୁଢ଼ି ଠାରୁ ଅଧିକରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଗାଣ୍ଡୁଆ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ମୁଢ଼ିଚାଉଳକୁ ଭାଜିଲେ ଯେଉଁ ମୁଢ଼ି ହୁଏ ତାହା ଚାଉଳ ଭଜା ଠାରୁ ଫୁଲୁକା ଓ ହାଲୁକା ହୁଏ; ମୁଢ଼ି ଲଘୁପାଚ୍ୟ ଅଟେ । ମୁଢ଼ି ବଦୁଅ ପାଣିକୁ ବୈଦ୍ୟମାନେ ଦୁର୍ବଳ ରୋଗୀକୁ ପାନ କରିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରନ୍ତି ।]

ମୁଡ଼ିଅ—ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା)—ବି.—ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ—
Murdiā Vitex Pubescens (Haines)

ମୁଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Murdibā Mordibā (See)

ମୁଡ଼ିଶା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଭୂଇଁ କଦମ୍ବ (ଦେଖ)
Murdisā Bhuiñ kadamba (See)

ମୁଡ଼ି(ଢ଼ି)ଉଖୁଡ଼ା—ଦେ.ବି—(ସମାହାର)—ମୁଢ଼ିସଙ୍ଗେ ମିଶ୍ରିତ ଉଖୁଡ଼ା-
Murdi(rdhi) ukhurdā Parched rice mixed with
ମୁଡ଼ି ମୁଡ଼କୀ **मुढ़िलाइ** sweetened fried paddy.

ମୁଢ଼ି ଚାଉଳ—ଦେ. ବି.—ମୁଢ଼ି ପାଇଁ ଲୁଣ ପାଣି ଦିଆ ହୋଇ
Murdhi chāula ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଚାଉଳ (ମୁଢ଼ି ଚଳେ
ମୁଡ଼ିଚାଉଳ କୋଷ୍ଠ ଦେଖ)—Rice specially prepared for being fried into Murdhi.

ମୁଡ଼(ଢ଼ି) ଭଜା—ଦେ. ବି—ଚାଉଳକୁ ମୁଢ଼ି ରୂପରେ ପରିଣତ କରିବା
Murdi(rdhi) bhajā ପାଇଁ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିବା କ୍ରିୟା—
ମୁଡ଼ି ভাজা **मुड़ी भुनना** The operation of frying or parching rice.

ମୁଡ଼ି(ଢ଼ି)ଭାଜିବା—ଦେ.କ୍ରି—ମୁଢ଼ି କରିବା ପାଇଁ ଚାଉଳକୁ ଭାଜିବା—
Murdirdh bhājibā To fry rice into Murdhi.
ମୁଡ଼ିଭାଜା **मुढ़ी भुनना** [ଦ୍ର—ଏହା ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହାରର ଗୋଟିଏ ବିଶେଷତ୍ୱ; କାରଣ, ଲୋକେ ମୁଢ଼ିକୁ ଭାଜନ୍ତି ନାହିଁ; ଚାଉଳକୁ ଭାଜି ମୁଢ଼ି କରନ୍ତି ।]

ମୁଡ଼ୁକ(ଖ)—ଦେ. ବି—ପୂର୍ଣ୍ଣତା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ନ ଥିବା ପଇଡ଼;
Murduka(kha) ଯେଉଁ ପଇଡ଼ ଭିତରେ ଶାଳ ହୋଇ ନ ଥାଏ—A green cocoanut in which the soft kernel has not yet grown and there is only water in it. [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ 'କଷି ନଡ଼ିଆ ବା ଗୋଟମା', ତାପରେ 'ମୁଡ଼ୁକ', ତା ପରେ 'ପଇଡ଼', ତା ପରେ 'ସାଣିଚ' ବା 'ନଡ଼ିଆ', ତା ପରେ 'ଶ୍ରୁଡ଼ି' ବା 'ଝରୁଡ଼ୁ' ହୁଏ । ନଡ଼ିଆ ଗୋଟମା ବଢ଼ି ଯାଇ ତା ମଧ୍ୟରେ ଶାଳ ଲାଗି ନ ଥିବା ଓ ତହିଁର ପାଣି ସୁସ୍ୱାଦୁ ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥାରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପଇଡ଼ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ତାହାକୁ ମୁଡ଼ୁକ ବୋଲି ଯାଏ ।]

ମୁଡ଼ୁକି ହସ—ଦେ, ବି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ, ମୁରୁକି ହସ—
Murduki hasa মুচকিহাসি Smile; simper.
मुसकना

ମୁଡ଼ୁକି ହସା—ଦେ. ବି—ମୁଡ଼ୁକି ହସ (ଦେଖ)
Murduki hasā Murduki hasa (See)
(ମୁଡ଼ୁକି ହସସ୍ତ—ଅନ୍ୟ ଲିଙ୍ଗ ରୂପ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
ମୁଡ଼ୁକି ହସୀ } ସ୍ତ୍ରୀ ମୁଡ଼ୁକି ହସ ହସେ—Habituated
ମୁଡ଼ୁକି ହସୁସ୍ତ } to smiling; simpering.

ମୁଡ଼ୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଈଷଦ୍ହାସ୍ୟ କରିବ—To smile;
Murduki(kei) hasibā to simper.
[ମୁଡ଼ୁକି(କେଇ) ମୁଡ଼ୁକି(କେଇ) ହସିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁଡ଼ୁଗା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ସଂ. ମଧୁଗୁଞ୍ଜନ; ଭୁଲ. ହି.
Murdugā মূনগা)—ମୁଗୁନୀ ଗଛ—The horse radish or Moringa tree; (Moringa Pterygosperma.

ମୁଢ଼ା କରିବା—ଦେ (ମାନଭୂମି) କ୍ରି (ସଂ. ମୂଢ଼)—କୌଶଳ
Murdhā karibā ଲୋକ ପ୍ରତି ତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଭିଚାର ପ୍ରୟୋଗ ପୂର୍ବକ ତାହାକୁ ଚେତନାଶୂନ୍ୟ କରିବା—To bring about the permanent stupefication of one's senses by meams of charms.

ମୁଣ(ଣୁ, ଣେ, ଣୋ)ଇ(ଇଁ, ହି, ହିଁ)—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—
Muna(nu, ne, no)i(iñ, hi, hiñ) ମଣୋହି; ରାଜାମାନଙ୍କର
মজুই ଭୋଜନ କ୍ରିୟା—The taking of meal of a
भोजन Rājā. [ଦ୍ର—ଚାଟିଲଟି, ଗାଞ୍ଜ, ମୁଣୋଇ, ପଦଡ଼, ସେମାନ ବ ହେ ଭୁମ୍ଭେ ଜର ମଧ୍ୟେ ବଡ଼ । ରାଧାନାଥ ଦରବାର ।]

ମୁଣଇ ବଢ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ରାଜାଙ୍କ ଭୋଜନ କ୍ରିୟାର
Munai bardhibā ସମାପ୍ତି—The end of the act of a Raja's taking his meal.

ମୁଣା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଣ=ସାପ ରଖିବା ପେଡ଼ା)—୧ । ବଡ଼
Munā ଥଳି—1. Big bag. ୨ । ମୁଣି—2. Bag;
থলিয়া; মুণি pouch. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଗାଈ
थैली(ला) ରଖୁଆଳ—Cowhend.

ମୁଣାଳ—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଣାଳ)—ପଦ୍ମନାଡ଼—
Munāla The stem of the lotus.

ମୁଣି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋଣ—ସାପ ରଖିବା ପେଡ଼ା)—୧ । ଛୋଟ ଥଳି
Muni —1. Small bag. ୨ । ଝୁଲି—2. Pouch.
মণি ୩ । ଲଫାପା—3. Envelope. ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର)
थैली ବି—ପାନବଟୁଆ—Betel-pouch.

ମୁଣିବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଗାଈଗୋରୁ ଜଗିବା—
Munibā To tend (cattle).

ମୁଣୁଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ ଓ ସମ୍ବଲପୁର)—ମୁଡ଼ୁଗା (ଦେଖ)
Munungā Murdugā (See)

ମୁଣୁ(ଣୁଁ, ଣୋ)ହୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ (ସଂ. ମୂଳତଃ)—ମୂଳରୁ; ଆଦୌ;
Munu(nuñ, no)huñ ଜମାରୁ—At all; from the
[ମୁଣୁ(ଣୁଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ] beginning. [ଦ୍ର—ସେ ପ୍ରଶସ୍ତ
আদৌ ଧନ ଦେଖିଣି ସ୍ୱପନ, ମୁଣୁହୁଁ ଜଗତେ ନାହିଁ । ରାଧାନାଥ]
एकदम [ଦ୍ର—ଏହା ନାସ୍ତ୍ୟର୍ଥକ ପ୍ରୟୋଗ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରାୟଶଃ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ମୁଁ ମୁଣୁହୁଁ ସେ କଥା ଜାଣେ ନାହିଁ ।]

ମୁଣ୍ଡ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଛେଦନ କରିବା—1. To cut.
Mund (root) ୨ । ଲଣ୍ଡା କରିବା—2. To shape.

ମୁଣ୍ଡ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୁଣ୍ଡ—
Mund Head.

ମୁଣ୍ଡକାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ତୁଳ. ହି. ମୁଁଡ଼କଟ୍ଟା)—ଯେଉଁ
Mund-kati ବ୍ୟକ୍ତି ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟି ମାରି ପକାଏ
—A person who murders a man by beheading him; a murderer.

ମୁଣ୍ଡ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଛେଦନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—୧ ।
Munda ମସ୍ତକ; ଯଥା—1. Head. ୨ । ସ୍ଥାଣୁବୃକ୍ଷ—
2. A pollard; the trunk of a lopped off tree. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ନାପିତ; ଭଣ୍ଡାରୀ—
3. A barber. ୪ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—4. Name of a demon. ୫ । ରାହୁ—5. The Dragon's head; the ascending node. ୬ । ମୁଣ୍ଡାଯସ; ଲୌହ; ଲୁହା—6. Iron. ଦେ. ବି—୧ । ଗୋଟିଏ
ମୁଣ୍ଡ, মাথা ଜୀବ—1. One head of cattle or animal.
मुँड ୨ । ବ୍ୟକ୍ତି—2. An individual; a person. [ଯଥା—'ସେ ଗ୍ରାମକୁ ବସନ୍ତ ଠାକୁରାଣୀ ୧୦ ମୁଣ୍ଡ ନେଲେଣି ।' କୌଣସି ମନୁଷ୍ୟ ମାରାତ୍ମକ ରୋଗଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ ଠାକୁରାଣୀଙ୍କୁ ବୋଦା ମାନସିକ କରି ବୋଲାଯାଇ ଥାଏ—ମା ! ଏ ମୁଣ୍ଡ (ଅର୍ଥାତ୍ ଏ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ) ରଖିଲେ ମୁଁ ତତେ ଜନମୁଣ୍ଡ (ଅର୍ଥାତ୍ ୧ ଗୋଟି ଜୀବ) ବଳି ଦେବି ।
୩ । ପଦାର୍ଥର ଅଗ୍ରଭାଗ—3. The top of a thing.
মাথা ୪ । ଲମ୍ବ ବସ୍ତୁର ଶେଷ ଭାଗ; ଶେଷ ସୀମା; ପ୍ରାନ୍ତ—
छोर 4. Extremity or end of a long thing. (ଯଥା—ଗାଆଁମୁଣ୍ଡ, ଡଙ୍ଗାମୁଣ୍ଡ, ସାଇମୁଣ୍ଡ, ଗଳମୁଣ୍ଡ ।) ୫ । ସମୟର ସୀମା—5. Limit of time. (ଯଥା—ବରଷ ମୁଣ୍ଡ ।) ୬ । ବହୁ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ କର୍ତ୍ତା; ମୁରବି; ଅଭିଭାବକ—6. The head or master of a group of men; protector; patron; headman. (ଯଥା—ସେମାନଙ୍କର କେହି ମୁଣ୍ଡ ନ ଥିବାରୁ ସେମାନେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ହୋଇଗଲେ ।) ୭ । ମସ୍ତିଷ୍କ; ମଗଜ; ବୁଦ୍ଧି—7. Brain; intelligence. (ଯଥା—ଏ କଥା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁ ନାହିଁ ।) ୮ । କଳ୍ପନା ଶକ୍ତି—8. Imagination. ୯ । ମୁଣ୍ଡର ବାଳ—9. The hair of the head. (ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା ।)
ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—(ଏଥିରେ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ମୁଣ୍ଡର ଚିତ୍ର ଥିବାରୁ)—ଡାକ ଟିକଟ—Postage stamp.

ମୁଣ୍ଡ ଉକୁଣି—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ଉପୁଜିବା ଉକୁଣି—Head-lice;
Munda ukuni Pediculus Capitus.
মাথার উকুন शिरकाढील

ମୁଣ୍ଡ ଉଠା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଉତ୍ତୋଳନ
Munda utha(the)iba କରିବା—To raise up one's
(ମୁଣ୍ଡଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) head. ୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆପଣାର
মাথা উচুকরা, মাথাতোলা ସାଂସାରିକ ବା ସାମାଜିକ ଅବସ୍ଥାର
शिर उठाना ଉନ୍ନତି କରିବା—1. To improve one's worldly or financial position. ୨ । ଆପଣାର ଅବସ୍ଥା ବା କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଲଜ୍ଜିତ ନ ହେବା, ଅର୍ଥାତ୍ ସମାଜରେ ମୁହଁ ଦେଖାଇ ପାରିବା—2. Not to droop down one's head; to have no reason to be ashamed for anything concerning one's self.

ମୁଣ୍ଡ ଉପର—ଦେ. ବି.—୧ । ଆପଣାଠାରୁ ଉଚ୍ଚତର ସ୍ଥାନ—1. A
Munda upara higher place or position. ୨ ।
মাথার উপর ଆପଣାର ମସ୍ତକର ଠିକ୍ ସିଧାରେ ଆକାଶର ଅଂଶ—
शिरऊपर 2. Zenith.

ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଗୋଡ଼ ଦେଇ ଜନ୍ମ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଏକ ମାତାଙ୍କ
Munda upare gorda dei janma heba ଗର୍ଭରୁ ଅନ୍ୟର
মাথার উপর পা দিএ জন্ম হওয়া ଅଗ୍ରଜରୂପେ ଭୂମିଷ୍ଠ ହେବା—
शिरपर पैर देकर पैदा होना To be born, as an elder to one who is born later, from the same mother.

ମୁଣ୍ଡକ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ=ଲଣ୍ଡା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅକ)—୧ ।
Mundaka ଭଣ୍ଡାରି; କ୍ଷୌରକାର—1. Barber. ୨ ।
(ମୁଣ୍ଡ+ସ୍ୱାର୍ଥେ କ) ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—2. Head.
୩ । ଉପନିଷଦ ବିଶେଷ—3. A branch of the Upanishads.

ମୁଣ୍ଡ କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି (କଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଜୁଡ଼ାରେ ଖୋସାଯିବା ସୁନାର
Munda kanta ବା ରୂପା ଆଦିର କଣ୍ଟା—Hair pin.
মাথার কাঁটা शिरका काँटा

ମୁଣ୍ଡ କର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+କର)—ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ
Munda kara ବସାଯିବା ରାଜକର—A tax of assessed
মাথাপ্রতি কর मुँडकर per head.

(ଅମୁକ ଦିଗକୁ) ମୁଣ୍ଡ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶୋଇବାବେଳେ କୌଣସି
Munda kariba ଦିଗକୁ ମୁଣ୍ଡ ରଖାଇବା—To turn
মাথাকরা one's head to a point of the compass
शिर करना while lying down to sleep.

ମୁଣ୍ଡକାଟ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡକର୍ତ୍ତନ)—୧ । ମସ୍ତକ ଛେଦନ—
Munda kata 1. Cutting one's head. ୨ । ମସ୍ତକ
মাথাকাটা ଛେଦନ ରୂପ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ—2. Capital punish-
शिरकाट ment; beheading. [ଦ୍ର—ରାଜାର ଶ୍ରେଣୀକୁ ବ ମୁଣ୍ଡକାଟ ଶାସ୍ତି ହେଉ] ପ୍ରାଦେ.(ଗଡ଼ଜାତ) ବି—୩ । ଫସଲ ଅମଦାନି ହେଲେ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହାରରେ ଧାନ, ମୁଗ, ଗୁଡ଼, ବୋଇଥ, ବିର ଆଦି ଦେବା ପାଇଁ କୃଷକକୁ ମହାଜନର ଫସଲ ଅମଦାନି ପୂର୍ବରୁ ଋଣ ଦେବା ପ୍ରଥା—The

system of advancing money to a cultivator before harvest on condition that he will repay the debt in kind at a stipulated rate after harvesting. ୨ । ଜମିର ଦାଖଲ ଖାରଜ—2. Mutation of the name of a new tenant in the place of the old one.

ମୁଣ୍ଡକାଟ ଫିସ୍—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଜମିର ଦାଖଲ ଖାରଜ
Muṇḍakāṭa phis ଫେସ୍—Mutation fees paid by a new tenant for registration of his name in the place of the old tenant.

ମୁଣ୍ଡ କାଟି—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ସଜନା ଗଛ ବିଶେଷ—A kind
Muṇḍa kāṭi of Moringa tree.

ମୁଣ୍ଡ କାଟିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଜମି ବନ୍ଧକ ଦେବାର
Muṇḍa kāṭiā ପ୍ରଥା ବିଶେଷ—A kind of usufructuary mortgage, by which it is agreed that the debtor would get back the land fully redeemed after a fixed time. [ଦ୍ର—କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବର୍ଷ ନିମନ୍ତେ ଖାତକର ଜମି ମହାଜନଙ୍କୁ କଟକନ ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ଦିଆଯାଏ । ମୂଳ ଓ ସୁଧ ଅସୁଲ ହୋଇ ଯାଉଲେ, ଋଣଦାତା ଜମିକୁ ଛାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି ।]

ମୁଣ୍ଡକାଟି ଜାଗିର୍—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ପୂର୍ବେ ରଜାଙ୍କ ଆଦେଶ
Muṇḍakaṭi jāgiri ଅନୁସାରେ ଅପରାଧୀର ଯେଉଁମାନେ ମୁଣ୍ଡ କାଟୁଥିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ରଜାଙ୍କ ଦତ୍ତ ଜାଗିର—The jaigir granted by a king to an executioner in ancient times.

ମୁଣ୍ଡ କାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହରୁ ମସ୍ତକକୁ ଛେଦନ କରିବା—
Muṇḍa kāṭibā 1. To sever one's head from the body; to decapitate a person
মাথাকাটা in execution of a capital sentence
शिरकाटना, मुंडकाटना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—2. To grossly insult a person.

ମୁଣ୍ଡ କାନ ଆଉଁସିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅନନ୍ୟୋପାୟ ହେବା; ନାଚାର
Muṇḍa kana āuṅsibā ହେବା—To be helpless; to have no other alternative. ୨ ।
মাথাচুলকান ଅଦୃଷ୍ଟ ଭାଗ୍ୟକୁ ଆଦରିବା—2. To be re-
शिर खुजलाना conciled to one's lot. [ଦ୍ର-ମୁଣ୍ଡକାନ ଆଉଁସି ଯେ ଯାହା ଘରକୁ, ବାହାରିଗଲେ କଥା ନ କହୁ କାହାକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଣ୍ଡ କିଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କ୍ରୀତଦାସରୂପେ
Muṇḍa kiṇibā ପାଇବା—1. To get a person as
মাথা কেনা one's slave.
शिर मोलना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଶିରଚ୍ଛେଦନ କରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମତାପନ୍ନ ହେବା—2. To have the power of life and death over a person.

ମୁଣ୍ଡ କି(କେ)ନ୍ଦ୍ରା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—ମୁଣ୍ଡବୁଲା—Whirl-
Muṇḍa ki(ke)nd-rā ing of one's head; giddiness of the head.

ମୁଣ୍ଡ କୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡର କେଶକୁ ପାନିଆ ଦ୍ୱାରା
Muṇḍa kuṇḍā(ṇḍe)ibā କୁଣ୍ଡାଇ ସୁବିନ୍ୟସ୍ତ କରିବା—
মাথা আঁচড়ান **कंघी करना** To comb one's hair.

ମୁଣ୍ଡକୁ ପାଣି ଛଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ସାଧନ
Muṇḍaku pāṇi chharḍā(rḍe)ibā ପାଇଁ ଆପଣାର
মাথা উৎসর্গ করা, মাথায় জল ছড়িয়ে দেওয়া ଜୀବନକୁ ଉତ୍ସର୍ଗ
आत्मोत्सर्ग करना କରିବା—To sacrifice one's life for a certain aim in view.

ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇବା—ଦେ. ବି—ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା ଅତିକ୍ରମ କରି ଆପଣାର
Muṇḍaku hāta pāibā ବିଷୟ ଆପେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥ
বড় হওয়া ହେବା; ସାବାଳକ ହେବା—Growing up, so as
बालिग होना to be able to take care of one's self; becoming major.
(ଯଥା—ତାଙ୍କ ପୁଅମାନେ ଏବର ଖଣ୍ଡେ 'ଲେଖାଏ' ପାଇବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ମୁଣ୍ଡକୁ ହାତ ପାଇଲାଣି ।)

ମୁଣ୍ଡକେ—ଦେ. ଅ—ଜଣକେ; ଜଣ ପିଛା—
Muṇḍake Per one man; per head.
মাথা পিছু **मुँड पीछे**

ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଃଖ, ଅନୁତାପ, ଶୋକ ଆଦି
Muṇḍa korḍibā ଯୋଗୁଁ ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା;
মাথা কু(কো)টা(ড়া), মাথা খোঁ(খুঁ)ড়া ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼େଇବା—
शिर पीटना 1. To strike one's own head on the ground in agony or grief. (ଦ୍ର—ଦୁଃଖେ ମୁଣ୍ଡ କୋଡ଼ି ଭକ୍ତେ ଅଶ୍ରୁଜଳେ ସିକ୍ତ କଲେ ମୁହିଁ ମସ୍ତ । ରାଧାନାଥ ପାଣ୍ଡା ।) ୨ । ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର କରିବା; ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—2. To touch the ground with one's head in making obeisance.

ମୁଣ୍ଡ ଖରଚ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୁଦ୍ଧି ଖେଳାଇବା; ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନ
Muṇḍa kharacha karibā କରିବା—To apply
মাথা খরচ করা (one's) brain or intellect.
शिर पचाना

ମୁଣ୍ଡ ଖରାପ ହେବା—ଦେ. ବି—ଉନ୍ମାଦଗ୍ରସ୍ତ ଅବସ୍ଥା; ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ
Muṇḍa kharāpa hebā ହେବା ଅବସ୍ଥା—Derange-
(ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ment of the brain.
মাথা খারাপ হওয়া, মাথা বিগড়া **मगज खराब होना**

ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସର୍ବ-
Muṇḍa khāibā ନାଶର କାରଣ ହେବା—1. To be the
মাথা খাওয়া cause of a person's ruin.
मुंडखाना (ଦ୍ର—ତାହା ବୁଦ୍ଧି ଗଲେ ନାହୁରର ମୁଣ୍ଡ ଖାଏ—ଇବ ।) ୨ । (ଘୃଣା ପ୍ରକାଶିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଯଥା—'ତତେ ମୋ ଘୃଣା ଲୁ । ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଉଛ ! ଏକଥାଟ କର'

ଅର୍ଥାତ୍, ଯେବେ ଏ କାମ ନ କରଉ ବା ମୋ କଥା ନ ରଖିବୁ ତେବେ ମୋର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟୁ ଓ ମୋ ମୁଣ୍ଡକୁ ଖାଦ୍ୟ ରୂପେ ତୁ ଭୋଜନ କରୁ)—ଜଣକର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତା ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୋଜନ କରିବା—2. (a term used in swearing while making a request to a person) May you eat my head if you do not accede to my request). ୩ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ ହେବା—3. To be of the height of a person's head. (ଯଥା—ଏ ପିଲା ଅମ୍ଭ ଘରେ ଜଣେ ୧୦ ବରଷିଆ ପିଲାର ମୁଣ୍ଡ ଖାଇବ ।)

ମୁଣ୍ଡ ଖୁଜାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅସମ୍ମତି ପ୍ରକାଶ କରିବା; Munda khujāibā ନାହିଁ କରିବା—To nod disapproval.

ମୁଣ୍ଡ ଖେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବା Munda khelā(le)ibā ପାଇଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ବା ବୁଦ୍ଧି ଚାଳନ କରିବା [ମୁଣ୍ଡ ଖଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] —1. To exercise one's brain to solve a matter. ମାଥା ଖେଲান मुंड घुमाना ୨ । ଉପାୟ ଉଦ୍ଭାବନ ପାଇଁ ଚିନ୍ତା କରିବା—2. To think out a way out of a difficulty.

ମୁଣ୍ଡଗଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପଣାର ମସ୍ତକକୁ ଭୂମିରେ Munda gardā(rde)ibā ଲୁଣ୍ଠିତ କରିବା—1. To roll মথাগড়ান मुंड घुमाना one's head on the ground. [ଦ୍ର—ଭିକାମାନେ ଭିକ୍ଷା କରିବାବେଳେ ଦାତାମାନଙ୍କ ମନରେ ଦୟାର ଉଦ୍ରେକ କରାଇବା ପାଇଁ ଭୂଇଁରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଲୁଣ୍ଠିତ କରନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ଏ ବାକ୍ୟ ଲକ୍ଷଣାର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅପଣାର ନିର୍ଦ୍ଧନତା ପ୍ରକାଶ କରିବା ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ଅକ୍ଷମ ଥିବା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. (figurative) To express before others that one is very poor and so is unable to pay any money. (ଯଥା—'ଅମେ ଜୁରିମାନା ଗୁଣିବାକୁ ଅଛିଁ, ଅପଣ ମୁଣ୍ଡ ଗଡ଼ାଇଲେ ଅମେ ଛାଡ଼ିବୁଁ ନାହିଁ' ।) ୩ । ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ଲମ୍ବ ବାଳରେ ତେଲ ନ ଲଗାଇ ତାକୁ ଲୁଖୁବ ରଖିବା—3. To keep one's hair of the head unoiled for some time.

ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (ସଦ୍‌ଭର)—୧ । ମସ୍ତକ ଓ ଶରୀରର ଅନ୍ୟ ଅଂଶ—Munda gandi 1. Head and trunk of the body. মাথামুণ্ড ୨ । (ବିରକ୍ତିସୂଚକ) ସାମାନ୍ୟ ମାତ୍ର ବିଷୟ ବା ବସ୍ତୁ—मायामुण्ड 2. (a term of displeasure) A little matter or thing. (ଯଥା—ତୁ ଏ କଥାର ମୁଣ୍ଡ ଗଣ୍ଡି ବୁଝିବୁ) ।

ମୁଣ୍ଡ ଗରମ ହେବା—ଦେ. ବି—୧ । ମସ୍ତିଷ୍କର ବିକୃତ ଘଟିବା—1. Munda garama hebā Derangement of the মাথা গরমহওয়া brain. ୨ । କ୍ରୋଧରେ ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—2. मुंड गरम होना Being maddened with rage.

ମୁଣ୍ଡ ଗଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛିଦ୍ରରେ ଅପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ Munda galā(le)ibā ପୂରାଇବା—1. To thrust one's মথা চালান head into a hole. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—मुंड गड़ाना କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ଚାଳନା କରିବା- (ମୁଣ୍ଡ ଗଳିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ) 2. (figurative) To exercise one's brain to understand a matter.

ମୁଣ୍ଡ ଗାଣ୍ଡି—ଦେ. ବି. (ବିପରୀତାର୍ଥ ସଦ୍‌ଭର)—୧ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର Munda gāndi ଅଗ ମୁଣ୍ଡ ଓ ଶେଷ ମୁଣ୍ଡ; ଅଦି ଓ ଅନ୍ତ—মাথামুণ্ড 1. The front and hind end of a thing. मुंड़-गांड़ ୨। କୌଣସି ବିଷୟର ଧାରାବାହିକ ବା କଷ୍ଟିକ ବର୍ଣ୍ଣନା ବା ଅର୍ଥ- 2. A comprehensive description or meaning or idea of a matter. (ଯଥା- ମୁଁ ତା କଥାର ମୁଣ୍ଡଗାଣ୍ଡି କିଛି ପାଇଲି ନାହିଁ ।)

ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୁର୍ଦ୍ଦଶାଗ୍ରସ୍ତ ଓ ନିରାଶ୍ରୟ Munda gunjibā ହୋଇ କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ବା କୌଣସି মাথাগোঁ(গুঁ)জা ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ ଆଶ୍ରୟ ଗ୍ରହଣ पगरखना କରିବା—(figurative) To shelter one's head in a place or in any house or under a person.

ମୁଣ୍ଡ ଘି(ଘେ)ନି ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆଗେ ଅପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ Munda ghi(ghe)ni pasibā ପ୍ରବିଷ୍ଟ କରାଇ କୌଣସି মাথাঢুকান ସ୍ଥାନକୁ ପ୍ରବେଶ କରିବା—1. To enter a place मुंडसे पैठना by pushing on one's head first. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା—2. To take refuge or shelter under a person. (ଯଥା—ଅପଣ ମୋତେ ଗୋଡ଼ ଦିଅ ପେଲିଦେଲେ ମୁଁ ମୁଣ୍ଡଦିଅ ପଶିବି ।)

ମୁଣ୍ଡଘୁରା—ଦେ. ବି (ସ ମୁଣ୍ଡ+ଘୂର୍ଣ୍ଣନ) ୧। ଶିରୋଘୂର୍ଣ୍ଣନ; ମୁଣ୍ଡ ବୁଲାଇବା- Mundaghurā 1. Reeling of the head. ୨। ମହାଚିନ୍ତା মাথাঘোরা ଯୋଗୁଁ ମସ୍ତିଷ୍କ ଘୂର୍ଣ୍ଣିତ ହେବା—2. Puzzling of मुंडघुमना one's brain due to great anxiety. (ମୁଣ୍ଡ ଘୁରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ଘୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା—Munda ghurā(re)ibā To think over a matter. মাথাঘোরান ଦେ. ବି.—ମୁଣ୍ଡ ଘୁରା (ଦେଖ)—Munda ghurā (see) मुंडघुमाना

ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛେଦ—ସ. ବି—(ଷଷ୍ଠୀତତ୍) ମୁଣ୍ଡକାଟ; ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ—Mundachchheda Beheading; decapitation.

ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଗାଳି)—୧। ସର୍ବନାଶ କରିବା; Munda chhinda(nde)i debā ଉଚ୍ଛେଦନ କରିବା—মাথাকাটা 1. To compass the ruin of a person. मुंडकाटना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ସ୍ରୋତ ବହିବା—2. (figurative) To flow with a forceful current.

ମୁଣ୍ଡ ଛିଣ୍ଡି(ଡ଼ି)ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନିତ ହେବା—1. Being deeply humiliated. ୨ । ଅପମାନିତ ବୋଧ କରିବା—2. Feeling humiliated. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସ୍ରୋତର ବେଗ ଅତି ବଳବାନ୍ ହେବା—3 (figurative) Flowing with a very forceful or strong curent.
Munda chhindi (rdi) jiba
মাথা কাটা যাওর
मुँड़कटना

ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା—ଦେ. ବଣ—ମୁଣ୍ଡ କଟା ହୋଇଥିବା—Beheaded; decapitated.
Munda chheda
মস্তকহীন
मुँड़ काटा
[ଉ—ଅର୍ଜ୍ଜୁନ ବାଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ୁ; ଜନ୍ମା ବଲେ ବାଜି ଥୋଇବା ମୁଣ୍ଡା ଗଡ଼ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବସ୍ତ୍ର ।]

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ—ଦେ. ବ—ମୁଣ୍ଡରେ ଉତ୍ପନ୍ନ ସ୍ୱେଦ—Sweat of one's brow.
Munda jhala
মাথার ঘাম
मुण्डका पसीना
[ଉ—ଓଡଥ କୃଷକ ମୁଣ୍ଡ ଝାଳରେ ହୋଠ ସବୁ ତୋଳା ହୋଇଛୁ । ଦୈନିକ ଆଶା—୨୫।୮।୮୮]

ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମରିବା—ଦେ. ବ—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ବିଶେଷ ଶାରୀରିକ ପରିଶ୍ରମ—(figurative) Undergoing of severe physical labour.
Munda jhala gordare mariba
মাথার ঘাম পাএ মারা
चोटीका पसीना पैडीतक बहना
(ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଭୂଇଁରେ ମରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡଝାଳ ଗୋଡ଼ରେ ମାରିବା—ଦେ.କ୍ରି.—ବିଶେଷ ପରିଶ୍ରମ କରିବା—To undergo severe physical labour
Munda jhala gordare mariba
মাথার ঘাম পাএ ফেলা
चोटीका पसिना पैडितक बहाना

ମୁଣ୍ଡ ଟା(ଟୁ)ଙ୍ଗରା—ଦେ. ବ—ମୁଣ୍ଡକୁ ଉପରୁ ତଳକୁ ବାରଂବାର ନୁଆଁଇବା ଓ ଉଠାଇବା; ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା—Repeated nodding of the head up and down.
Munda ta(tu)ngara
মাথা নাড়া
मुण्ड हलाना

ମୁଣ୍ଡ ଟୁଙ୍ଗାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରଂବାର ତଳକୁ ଓ ଉପରକୁ କରିବା—1. To alternately lower and lift one's head,to nod one's head up and down. ୨ । ସମ୍ମତିର ନିଦର୍ଶନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ଈଷତ୍ ନୁଆଁଇବା—2. To slightly lower one's head as a token of consent.
Munda tungariba
মাথা নাড়া
मुण्ड हलाना

ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ନତମସ୍ତକକୁ ଉତ୍ତୋଳନ କରିବା—1. To raise or lift up one's head ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାଜନକ କାର୍ଯ୍ୟ କରି ନ ଥିବାରୁ ନତମସ୍ତକ ନ ହୋଇ ସମାଜରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚଳ ପ୍ରଚଳ ହେବା—2. (figurative) To move in society with one's head lifted up, there being no cause to hang down one's head in shame. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଦରିଦ୍ର ବିପନ୍ନ ବା ଦୁରବସ୍ଥାରୁ ଉନ୍ନତତର ଅବସ୍ଥାକୁ ଆସିବା—3. (figurative) To rise from poverty or troubled state.
Munda tekiba
মাথা তোলা
मुण्ड उठाना

ମୁଣ୍ଡ ଡେଉଁରିଆ—ଦେ.ବ (ବଣିଆ ଶବ୍ଦ)—ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଡେଉଁରିଥିବା ମାଳ ଗୁନ୍ଥି, ମୁଣ୍ଡର ଜୁଡ଼ାରେ ଗୁଡ଼ାଇ କରି ପିନ୍ଧିବାର ଉପଯୋଗୀ ସୁନାର ବା ରୂପାର ଗୋଲ ଗୋଲ ଅଳଙ୍କାର—Globular ornaments either of silver or gold strung together to deck the chignon with.
Munda deuria
মাথায় পরবার ঝাড়ুলী
मुँड़डोरिया

ମୁଣ୍ଡ ତକିଆ—ଦେ. ବ—ଶୋଇଲାବେଳେ ମୁଣ୍ଡତଳେ ଦେବା ଉପାଧାନ—A pillow for the head.
Munda takia
মাথার বালিশ
मुण्डका तकिया
[ଦ୍ର—ଶୋଇଲା ବେଳେ ପାର୍ଶ୍ୱରେ ଦିଆଯିବା ତକିଆକୁ କଡ଼ ତକିଆ ଓ ଗୋଡ଼ ତଳେ ଦିଆଯିବା ତକିଆକୁ ଗୋଡ଼ ତକିଆ କୋଲାଯାଏ ।]

ମୁଣ୍ଡ ତଳକୁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମସ୍ତକ ଅବନତ ହେବା; ଅତ୍ୟନ୍ତ ସଙ୍କୋଚ ଭାବ ଆସିବା—Hanging down of the head in shame.
Munda talaku heba
মাথনীচু(চ) হওয়া
मुण्ड नीचा होना

ମୁଣ୍ଡ ତଳିଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଆଶ୍ରୟରେ ରହୁଥିବା—1. (a person) Who is under the shelter of another. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବା ନାୟକତ୍ୱର ଅଧୀନ ରହି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା—2. Working or having to move under the leadership or authority of another person ୩ । ପରର ଅଧୀନ—3. Occupying a dependent position
Munda talia
আশ্রিত
अधीन; मातहद

ମୁଣ୍ଡ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମାଜରେ ଗର୍ବସହରେ ବିଚରଣ କରିବା—1. To walk in society with one's head erect. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଛନ୍ଦା ପଡ଼ିବା—2. To expose oneself. ୩ । ମୁଣ୍ଡ ପଶାଇବା (ଦେଖ)—3. Munda pataiba (See) ୪ । ଦଳ ମଧ୍ୟରୁ ଆପଣାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଟେକି ଅନ୍ୟମାନଙ୍କଠାରୁ ପୃଥକ୍‌ରୂପେ ଦେଖାଇବା—4.To raise up one's head from amongst those of a crowd. ୫ । ଗୁପ୍ତସ୍ଥାନରୁ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା—5. To show up one's head from a place of concealment. ୬ । ସାହସ କରିବା—6. To have courage.
Munda dekha(khe)iba
মাথা দেখান
मुँड़दिखाना

ମୁଣ୍ଡ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୃତ୍ୟୁକୁ ବରଣ କରିବା; ଜୀବନ ଉତ୍ସର୍ଗ କରିବା—1. To sacrifice one's self. ୨ । ତକିଆ ଉପରେ ମସ୍ତକସ୍ଥାପନ କରିବା—2. To lay one's head on a pillow. ୩ । ବୁଦ୍ଧି ପ୍ରୟୋଗ କରିବା—3. To exercise one's brain or intellect.
Munda deba
মাথা দেওয়া
मुँड़देना

ମୁଣ୍ଡଧର—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବଥା—1. Headache ୨ । Mundadhara ପାଳକ କର୍ତ୍ତା; ଅଭିଭାବକ; ରକ୍ଷକ—মাথাধরা 2. Protector; guardian or patron. शिरदर्द ୩ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରଧାନ ସହାୟ—3. Chief refuge of a person.

ମୁଣ୍ଡ ଧରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ବଥିବା; ମଥାବ୍ୟଥା—1. Munda dhariba Headache. ୨ । ମସ୍ତିଷ୍କ ଉପରେ মাথাধরা କୌଣସି ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା—2. The शिरदर्द करना action of some intoxicant on the brain. ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବଡ଼ ଲୋକ ଦମ୍ଭ ମୂଳକ ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କର ଆଶ୍ରୟ ନେବା ବା ଶରଣାପନ୍ନ ହେବା—1. To take refuge under a great personage. ୨ । (କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ) ପୁରୁଷ-ବଶେଷଙ୍କୁ ସ୍ୱାମୀରୂପେ ଆଶ୍ରୟ କରିବା—2. (a woman) To take a male (not one's husband) as her protector or paramour. ୩ । (କୌଣସି କର୍ମ) ଶେଷ ହୋଇ ଆସିବା—3. (a work) To proceed towards completion.

ମୁଣ୍ଡନ—ସ. ବି (ମୁଣ୍ଡ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—ସମୁଦାୟ ମୁଣ୍ଡ କ୍ଷୌର Mundana ହେବା; କ୍ଷୌରକର୍ମ—Act of shaving of of the entire head.

ମୁଣ୍ଡ ନ(ଲ)ଇଁବା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ନମ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମସ୍ତକ Munda na(la)iñba ନତ ହେବା—1. The bending মাথা মুঁয়ে যাওয়া or drooping down of one's head. मुँड झुकजाना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାରେ ଅବନତମସ୍ତକ ହେବା—2. (figurative) Hanging down of one's head with shame. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର—3. (Figurative) Acknowledgement of another's authority or mastery. ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବା (ଦେଖ) Munda nuāiñbā (See)

ମୁଣ୍ଡ ନୁ(ଲୁ)ଆଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଣ୍ଡ+ନମନ)—୧ । ମସ୍ତକକୁ Munda nu(lu)āñibā ଅବନତ କରିବା—1. To bend [ମୁଣ୍ଡ ନୋ(ଲୋ)ଇଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ] one's head down-মথা নীচু করা, মাথা নুআন wards; to bow. ୨ । ଲଜ୍ଜାରେ मुँड नवाना; मुँड झुकाना ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା—2. To hang down one's head in shame. ୩ । ନମସ୍କାର କରିବା—3. To make obeisance. ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବା—4. (figurative) To acknowledge another's authority.

ମୁଣ୍ଡପ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମଣ୍ଡପ)—ମଣ୍ଡପ (ଦେଖ) Mundapa Mandapa (See)

ମୁଣ୍ଡ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ Munda pakā(ke)ibā ପ୍ରତିଯୋଗିତା କରିବା—1. To মাথাঠুকা vie or emulate in a matter. ୨ । ଚେଷ୍ଟା शिरदेना କରିବା—2. To try. ବି—୩ । ପ୍ରକାଶ୍ୟରେ ଉତ୍ତାପତ୍ତ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—3. To do a work openly.

ମୁଣ୍ଡ ପଶିବା—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟରେ ବା ଛିଦ୍ରରେ ମୁଣ୍ଡ Munda pasibā ପ୍ରବେଶିବା—1. The entry of মাথাঢুকা one's head into a thing or opening. मुँडप्रवेश करना ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୁଦ୍ଧିର ପ୍ରବେଶ; ବୁଝିପାରିବା —2. (figurative) Comprehension of any matter.

ମୁଣ୍ଡ ପତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର Munda patā(te)ibā ଆଦେଶକୁ ଶିରୋଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବା মাথা পাতা ସ୍ୱୀକାର କରିବା—1. (figurative) To मुँड झुकाना yield to a person's orders. [ମୁଣ୍ଡ ପାତି(ତ, ରି)ବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଆପଣାର ମସ୍ତକ ଛେଦନ ହେବା ପାଇଁ ତାଙ୍କୁ ଆପଣା ମୁଣ୍ଡକୁ ଦେଖାଇ ଦେବା; ମସ୍ତକକୁ ଅର୍ପଣ କରିବା—2. To offer one's head to another (as a sign of complete submission). ୩ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବା—3. To take upon one's self some responsibility.

ମୁଣ୍ଡ ପାଣି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ଝାଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Munda pāni (etc) Munda jhāla etc. (See) মাথার ঘাম मुँडका पानी

ମୁଣ୍ଡ ପାତ—ସ. ବି. (ମୁଣ୍ଡର ପାତ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ—Munda pāta Beheading.

ମୁଣ୍ଡ ପୀଡ଼ା—ସ. ବି. (ମୁଣ୍ଡର ପୀଡ଼ା; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୁଣ୍ଡ ବ୍ୟଥା—Munda pirdā Headache.

ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା—ଗ୍ରା. ବିଣ. ପୁଂ. (ଗାଳି; ଯାହାର ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ା ହୋଇଅଛି Munda pordā ବା ହେବାର ଉପଯୁକ୍ତ)—ପୋଡ଼ା ମୁହାଁ; মুখ পোড়া ମୁହଁପୋଡ଼ା—(a term of abuse) With मुँड जला a burnt face.

ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ୀ—ଗ୍ରା. ବିଣ.ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୋଜ୍ୟ ଗାଳିବିଶେଷ) Munda pordi ମୁଣ୍ଡପୋଡ଼ାର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—(a term of মুখ পোড়ী abuse to females) Feminine of मुँड जली Mundapordā. (ଉ—ଅଲୋ ରଣ୍ଡି ! ଅଲୋ ତୁ ମୁଣ୍ଡ ପୋଡ଼ି ! ବୋଲି, ସେ ଦେଖ ପ୍ରିୟାଏ କହୁଥିଲେ ବୋଲି ବୋଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।).

ମୁଣ୍ଡ ପୋତା—ଦେ. ବି. (ମୁଣ୍ଡକୁ ପୋତେ ଯେ)—ଏକ Munda potā ଜାତୀୟ କେଳା—A class of Kelās who bury their heads in a hole dug in the ground and beg for alms in that posture by extending the arms. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ତଳ ହୋଇ ଶୋଇ ମୁଣ୍ଡ ତଳେ ଖୋଳିଏ ଗାତ ଭୂଇଁରେ

ଚୋଳ ସେଥି ଉପରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ପୁରାଇ ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ମାଟି ଘୋଡ଼ାଇ ଦେଇ ହାତ ପକାଇ ଖେଳାଟେ ଯାଉଥିବା ବର୍ଷିକଙ୍କୁ ଭିକ୍ଷା ମାଗନ୍ତି ।] ଦେ. ବିଶ—୧ । ମାଟି ଉପରେ ଯେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତେ—1. Hiding one's head under the ground. ୨ । ପୋତା ମୁହାଁ (ଦେଖ)—2. Potā muhāñ (See)

ମୁଣ୍ଡ ପୋତା କେଲା—ଦେ. ବ—ମୁଣ୍ଡ ପୋତା (ଦେଖ)
Munda potā kelā Munda potā (See)

ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ତଳକୁ କରିବା—1. (figurative) To droop down or hang down one's head through shame. (ଦ୍ର—ଅସିବେ ଯେବେ ଥିବେ ମୁଣ୍ଡ ପୋତି ରହି, କହିବାକୁ କଥା ଜାଣର ଅଛି ନାହିଁ । କୃଷ୍ଣସିଂ.ମହାଭାରତ.ବନ ।) ୨ । ମସ୍ତକକୁ ତଳକୁ ନତ କରିବା—2. To bow or droop down one's head.
Munda potibā
মাথা হেঁট করা
मुंड झुकाना

ମୁଣ୍ଡ ଫଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଲଗୁଡ଼ ପ୍ରଭୃତିର ଆଘାତରେ ମସ୍ତକକୁ ବିଦୀର୍ଣ୍ଣ କରିଦେବା—To break another's head by a stroke. (ମୁଣ୍ଡ ଫାଟିବା—ଦ୍ୱିଜୀବ୍ୟ ରୂପ)
Munda phatā(te)ibā
মাথা ফাটান
मुंड फोडना

ମୁଣ୍ଡ ଫଳ—ସଂ.ବ (ମୁଣ୍ଡ=ମନୁଷ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପରି+ଫଳ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି) —ନାଡ଼ିକେଳ ବୃକ୍ଷ—The cocoanut tree.
Munda phala

ମୁଣ୍ଡ ଫୁଲ—ଦେ. ବ. (ବର୍ଣିଅ ଶବ୍ଦ)—ମୁଣ୍ଡ ବାଳରେ ଖୋସିବା ପାଇଁ ଫୁଲଆକାରରେ ତିଆରି ଏକ ପ୍ରକାର ଅଳଂକାର—A kind of ornament shaped like flower and meant for the chignon.
Munda phula
মাথার ফুল
मुंडका फूल

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି) ବଉଳ(ଳୀ)—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର ସରୁ ଧାନ—
Munda(ndi) baula(li) A kind of fine paddy.
[ଦ୍ର—ଏ ଧାନର ମୁଣ୍ଡି ବଉଳ ଫୁଲ ପରି ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅଳ୍ପ ଲମ୍ବ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବଥା—ଦେ. ବ.(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ବ୍ୟଥା)—୧ । ମସ୍ତକରେ ବେଦନା; ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧା; ଶିରଃ ପୀଡ଼ା—1. Headache. (ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡ ନାହିଁ, ତାର ମୁଣ୍ଡ ବଥା—ପ୍ରଗ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବେଦନାରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା ପରି [ମୁଣ୍ଡ ବଥା(ଥେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ମହାଚିନ୍ତାରେ ଅସ୍ଥିର ହେବା; ଗଭୀର ଚିନ୍ତା—2. Great mental anxiety.
Munda bathā
মাথা ব্যথা
शिर दर्द

ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା—ଦେ. ବ. (ଯାହା ମୁଣ୍ଡରେ ବନ୍ଧା ହୁଏ)—୧ । ଶିରସ୍ତ୍ରାଣ, ମୁଣ୍ଡ ଗୁରଣାରେ ପଗଡ଼ି ବାନ୍ଧିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା—1. Cloth tied round the head as a turban. ୨ । ସାଧାରଣ ଅର୍ଥ ହାସ୍ୟ କେଶକୁ ଭୁଣ୍ଡାଇ ଗଣ୍ଠି ପକାଇବା ବା ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧିବା—2. Tying of the hair into a knot or chignon after combing.
Munda bandhā
মাথা বান্ধা, শিরোপা
शिर बँधा, मरेठा
মাথা বান্ধা
केश बाँधना

ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ନିକଟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଧୀନତା ବା ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—To make one's self a slave to another; to sell one's self, body and soul, to another.
Munda bandhā debā
মাথা বান্ধা দেওয়া
शिर बंधक देना

ମୁଣ୍ଡ ବାଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦୁଃଖ ବା ଶୋକ ଯୋଗୁଁ ଭୂଇଁରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ଅଘାତ କରିବା—1.To strike one's head on the ground (in anger or agony of grief).
Munda bārdā(rde)ibā
মাথা কুটা
मुंड पटकना

ମୁଣ୍ଡ ପିଟିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ଅନ୍ୟର ମସ୍ତକରେ
ମୁଣ୍ଡ ପିଟା(ଟେ)ଇବା } ଯଷ୍ଟି ଦ୍ୱାରା ଅଘାତ କରିବା—2. To deal a blow on another's head.

ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଜୁଡ଼ା ବାନ୍ଧି ଦେବା—To tie up or dress up another person's hair.
Munda bāndhi debā
মাথা বেন্ধে দেওয়া
केश बाँध देना

ମୁଣ୍ଡ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ବନ୍ଧ୍ ଧାତୁ)—ଆପଣାର ବା ଅନ୍ୟର କେଶକୁ କୁଣ୍ଡାଇ ଗଣ୍ଠି ବା ଜୁଡ଼ା ପକାଇବା—To dress up one's hair into a knot or chignon.
Munda bandhiba
মাথা বাঁধা
केश बाँधना

ମୁଣ୍ଡ ବାଳ—ସଂ. ବ (ମୁଣ୍ଡର ବାଳ ବା ମୁଣ୍ଡଜାତ ବାଳ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍ ବା ମ.ପ.ଲୋ. କର୍ମ)—ଶିରସ୍ଥ କେଶ—The hair of the head. [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡ ବାଳ ସଙ୍ଗେ କ ଗାଣ୍ଠି ବାଳ ସରି ?—ପ୍ରଗ ।]
Munda bāla

ମୁଣ୍ଡ ବିକା—ପ୍ରାଦେ. (କୁଜଙ୍ଗ) ବ—୧ । କଟକ ଜିଲ୍ଲାର କୁଜଙ୍ଗ ଗଡ଼ଜାତରେ ଏକପ୍ରକାର ଚାକିରି—1. A system of service in the Kujanga estate of Cuttack district, in which the servant renders free service in lieu of some land or free wood from the estate jungles. [ଦ୍ର—ଏହି ଚାକିରି କରିବା ଲୋକ ରାଜସରକାରରୁ କେତେକ ଜମି ନିଷ୍କରରୂପେ ପାଏ, ଜମି ଜଙ୍ଗଲରୁ କାଠ ଖଡ଼ ପାଏ ଓ ଏଥି ବଦଳରେ ମୂଲ ବା ମଜୁରି ନ ନେଇ ରାଜାଙ୍କର କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସେବା କରେ । ମୁଣ୍ଡ ବିକା କେତେକ ରାଜାଙ୍କୁ ବିଦା ଭଣ୍ଡାରେ ଚଙ୍ଗା ବଏ, ମୁଣ୍ଡବିକା ଧୋବା ବନା ମଜୁରିରେ ହଳ କାମ କରେ, ମୁଣ୍ଡବିକା ବାରିକ ବିନା ଦରମାରେ ଖୌର ଓ ଖଙ୍ଗୁଳା ବୋହି ନେବା ଇତ୍ୟାଦି କାମ କରେ; ମୁଣ୍ଡବିକା ଧୋବା ବିନା ବର୍ତ୍ତନରେ କାଠ ଚିରେ ଓ ଲୁଗା ସଫା କରେ ଏବଂ ମୁଣ୍ଡବିକା କୁମ୍ଭାର ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ ହାଣ୍ଡି ଯୋଗାଏ ।] ବିଶ—୧ । ଉକ୍ତ ପ୍ରଥାନୁସାରେ ବିନା ପାରିଶ୍ରମିକରେ ଚାକିରି କରିବା (ଲୋକ)—1. Serving without remuneration according to the aforesaid custom of Mundabikā. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ
Munda bikā

ପଦତଳରେ ଜୀବନକୁ ଅର୍ପଣ କରୁଥିବା (ଲେଖ)— 2. (figurative) Surrendering one's self completely to another.

ମୁଣ୍ଡ ବିକିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦାସତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବା—To accept
Munda bikibā servitude.
মাথা বিক্রি করা **शिर बीकना**

ମୁଣ୍ଡ ବିଗିଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ—Derangement
Munda bigirdibā of the brain.
মাথা খারাপ হওয়া **मुँड बिगड़ना**

ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧା—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡ ବଥା (ଦେଖ)
Munda bindhā Munda bathā (See)
(ମୁଣ୍ଡ ବିନ୍ଧିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ ବୁଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବି—ବୁଡ଼ିକରି ସ୍ନାନ କରିବା—To take
Munda burdā(rde)ibā a bath by immersion.
মাথা ডুবান **मुँड डुबाना** [ଉ—ବୃନ୍ଦ ଉତ୍ତୁମବେଷ୍ଟ ସପ୍ତର୍ଷି କୁଣ୍ଡ, ଅଛ ତହିଁ ଜଳ ବୁଡ଼ାଇଲେ ମୁଣ୍ଡ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା ଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବୁଲା—ଦେ. ବି—ମସ୍ତକ ଘୂର୍ଣ୍ଣନ; ଶିରୋଘୂର୍ଣ୍ଣନ—Giddiness of
Munda bulā the head; reeling of the head.
মাথা ঘোরা, মাথা ঘুরনী **शिर घूमना** ଦେ. ବଣ—କଥାକଥାରେ

ମୁଣ୍ଡ ଚକ୍କର ଦେବା,
ମୁଣ୍ଡ ବୁଲି[ଲେ]ଇବା,
ମୁଣ୍ଡ ବୁଲି[ଲେ]ଇ ଦେବା
}—ଅନ୍ୟରୂପ ବା ଅଳ୍ପ ଅସୁବିଧାରେ ଯାହାର ମସ୍ତିଷ୍କ ବିକୃତ ଘଟେ—Liable to derangement of the brain on small provocations.

ମୁଣ୍ଡ ବୋଝ—ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ବହନ କରାଯିବା ବୋଝ—A load
Munda bojha carried on the head. [ଉ—ଘାଟ
মাথার বোঝা ବସନ ବାନ୍ଧ ଦେଲେ, ଶ୍ରବଣେ ବସନ୍ତେ ଭୁଞ୍ଜଇ ।
मुँडका बोझा ସେ ଯେବେ ଉଠନ୍ତି ନ ଜମେ, ସେ ମୁଣ୍ଡ ବୋଝ ବହୁ ଶ୍ରମେ—ଜଗନ୍ନାଥ, ଭାଗବତ ।]

ମୁଣ୍ଡ ବୋଝିଆ(ୟା)—ଦେ. ବଣ—ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବୋଝ ବହୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Munda bojhiā(yā) (a person) Carrying loads
মুটে **मोटिया** on the head. ଦେ. ବି—ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ବହିବା ଯାହାର ଜୀବିକା; ମୋଟିଆ—A carrier of load on the head; a professional carrier or bearer; a porter. (ଉ—ଶକଟୁଆ ପଛିଲେ ମୁଣ୍ଡ ବୋଝିଆ ଶହ ପଳାନ୍ତି—ଇଗ ।)

ମୁଣ୍ଡ ଭ(ଘା)ଉଁରି ଜାଲ—ଦେ. ବି (ସ ମୁଣ୍ଡ+ଭ୍ରମ+ଜାଲ)—
Munda bha(ghā)unri jāla ମଥା ଉଢ଼ିର ଜାଲ—
মাথা ঘুরানী জাল Casting net.

ମୁଣ୍ଡ ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବି—୧ । ଚୂଡ଼ାରେ ବନ୍ଧାଯିବା ପାଟଫୁଲି—1. Tapes
Munda bhirdā মাথার ফিতা ফেঁটা for tying the
মুরেঠা chignon. ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ଗୁଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଲୁଗା ବା ଗୁଦର—2. A cloth or sheet for tying round the head.

ମୁଣ୍ଡ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡ ପୋତିବା (ଦେଖ)
Munda mārdibā Munda potibā (See)

ମୁଣ୍ଡ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇବା; ମସ୍ତକ ଅବନତ
Munda māribā କରିବା—1. To bow down. ୨ ।
মাথা খোঁড়া(কোড়া) ଦେବତା ପ୍ରଭୃତିଙ୍କ ନିକଟରେ ମୁଣ୍ଡକୁ ଭୂମିରେ
मुँड पटकना ଛୁଆଇଁ ନମସ୍କାର କରିବା—2. To make obeisance by touching one's head to the ground. ୩ । ଗଭୀର ଶୋକରେ ଭୂଇଁରେ ନିଜର ମୁଣ୍ଡକୁ ଆଘାତ କରିବା—3. To strike one's head on the ground through grief.

ମୁଣ୍ଡମାଳ(ଳା)—ସ. ବି—(ମୁଣ୍ଡର ମାଳ; ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ବହୁ ନର-
Mundamāla(lā) ମୁଣ୍ଡରେ ଗ୍ରଥିତ ମାଳା—1. A wreath or string of human skulls. ୨ । ମାଳାରେ ଗ୍ରଥିତ ହେବା ପରି ଏକତ୍ର ସ୍ଥିତ ଅନେକ ମୁଣ୍ଡ—2. Row of skulls found or placed together. [ଯଥା—ଉତ୍କ ଗ୍ରାମରେ ହଇଜା ଏପରି ଘୋଟିଲା ଯେ, ମଶାଣିରେ ମୁଣ୍ଡମାଳ ପଡ଼ିଲା ।]

ମୁଣ୍ଡମାଳିନୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୁଣ୍ଡମାଳ+ଇନ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ+ଈ; ସ୍ତ୍ରୀ.
Munda mālini ମୁଣ୍ଡମାଳ ଧାରିଣୀ—Wearing a string of skulls. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—କାଳୀ—Goddess Kāli.

ମୁଣ୍ଡମାଳୀ—ସ.ବଣ. ପୁଂ—(ମୁଣ୍ଡମାଳ+ଇନ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ; ୧ମା. ୧ବ)
Munda māli ମୁଣ୍ଡମାଳା ବେକରେ ପକାଇଥିବା—Wearing a string of skulls. ବି. ପୁଂ—ମହାଦେବ—God Siba.

ମୁଣ୍ଡ ମୁକୁଳା—ଦେ. ବି—୧ । ଅଳୁଣ୍ଠିତ କେଶ—
Mundamukulā 1. Dishevelled hair of the head
খুলা বাল **खुला बाल (मुँह)** ୨ । ଓଢ଼ଣା ନ ଥିବା ମୁଣ୍ଡ—2. Unveiled head.

ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବେକରଶ୍ଚାରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି
Munda mordibā ଗଣ୍ଡିରୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଛିଣ୍ଡାଇ ଦେବା—To
মাথা মোড়া **मुँह मरोड़ना** twist asunder the head. [ଉ—କ୍ରୋଧ ନିଷେଧ ଯୋଗୀଙ୍କର; ସେ ମୁଣ୍ଡ ମୋଡ଼ିଲେ (ମୁଣ୍ଡମୋଡ଼ା—ବି. ରୂପ) ବ୍ରହ୍ମାର । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]

ମୁଣ୍ଡ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ରକ୍ଷ୍ ଧାତୁ)—
Munda rakhibā ୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଜୀବନ ରକ୍ଷା
মাথা রখা କରିବା—1. To save another's life.
मुँडरखना [ଉ—ମା କାଳ । (ମୋ ପିଲାର) ଏ ମୁଣ୍ଡ ରଖିଲେ, ତୋତେ ଭୂର ମୁଣ୍ଡ (ବୋଦା) ଦେବି ।] ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପ୍ରାଣ ଦଣ୍ଡରୁ ବା ମୃତ୍ୟୁମୁଖରୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save a person from losing his head. ୩ । ମୁଣ୍ଡ ଗୁଞ୍ଜିବା (ଦେଖ)
3. Munda gunjibā (See)

ମୁଣ୍ଡ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡରୁ ବା ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା-
Munda rahibā Being saved from death or
মাথা রক্ষা হওয়া from death sentence. [ଯଥା—ମୁଣ୍ଡ
मुण्ड रहना ରହିଲେ ଚୁଣ୍ଡ ରହିବ । (ଲଗ)]

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡି)ରି—ଦେ. ବି.—ମୁଣ୍ଡିତକା (ଦେଖ)—
Munda(ndi)ri **मुण्डिरी मुँड़डी** Munditikā (See).

ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି. —(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
Mundare athā bolibā ବ୍ୟକ୍ତି ଉପରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟପାଇଁ
মাথায় দোষ দেওয়া ଦୋଷ ବା କଳଙ୍କ ଅର୍ପଣ କରିବା—To
कलंक लगाना lay the blame or stigma of a thing on the head of a person. [ଉ—ଗାଁଅଁ ବାଲ ପଣତ ଖାଇଲେ, ଉଣ୍ଡାଖ ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ବୋଳଲେ । ଲଗ]

ମୁଣ୍ଡରେ ଆକାଶ ଛିଣ୍ଡି(ଡ଼ି)ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ହଠାତ୍ ବିପଦ୍ଗ୍ରସ୍ତ
Mundare ākāsa chhindi (rdi) pardibā ହୋଇ
মাথায় আকাশ ভেঙ্গে পড়া ବ୍ୟାକୁଳ ଓ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ ହୋଇ ପଡ଼ିବା-
मुण्डपर आकाश गिरना 1. Being overwhelmed with danger. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତାକ୍ରାନ୍ତ ଓ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିମୂଢ଼ ହେବା—2. Being bewildered with anxiety.

ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ କାମୁଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମସ୍ତକରେ ଉକୁଣି
Mundare ukuni kāmurdibā ଦଂଶନ କରିବା—1.
মাথায় উকুন কামড়ান Being bitten by lice.
शिरमें जूँ काटना ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତିତ ହେବା—2. Being
(ମୁଣ୍ଡକୁ ଉକୁଣି କାମୁଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) very much anxious. [ଉ—ଏଣେ ମା ବାପଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ କାମୁଡ଼ିଲାଣି, କେମିତି ବାହା ହେବେ । ପଦ୍ମାଲୋଚନ ଗଳ୍ପଗୁଚ୍ଛ ।]

ମୁଣ୍ଡରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅପମାନ ଦେବା—
Mundare gorda debā 1. To insult.
মাথায় পা দেওয়া **माथ पर लात देना** [ଉ—ତାହା ଯେବ ଅମୃତ ଅଟେ କେତେ ବଡ଼ । କେଲ୍ଲ ଜନ୍ମ କଲେ ଦେଖଣ ମୁଣ୍ଡେ ଗୋଡ଼—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।] ୨ । (ମନ୍ଦାର୍ଥ) ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇ ଅସଙ୍ଗତ କାମ କରିବା ବା କ୍ଷମତାର ଅପବ୍ୟବହାର କରିବା—2. (bad sense) To take undue advantage of one's privilege; to abuse one's authority.

ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ା(ଢେ)ଇବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯଥା
Mundare chardhā(rdhe)ibā ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା—1. To
মাথায় করা **मुँडपर चढाना** give undue indulgence to a person. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୂଜା ବା ସମ୍ମାନ କରିବା—2. To worship or honour a person.

ମୁଣ୍ଡରେ ଚଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା
Mundre chardhibā ଯୋଗୁ ତାଙ୍କ ନିକଟରେ
মাথায় চড়া ଅବାଧ୍ୟତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—To take undue
मुँडपर चढना liberty with a person by abusing the indulgence shown by him.

ମୁଣ୍ଡରେ ଟାହିଆ ବାନ୍ଧି(ମାରି) ବୁଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନନ୍ଦ ପ୍ରକାଶ
Mundare tāhiā bāndhi(māri) bulibā ପୂର୍ବକ ଲୋକ-
মাথায় পাগ বেঁধে বেড়ান ସମାଜରେ ବିଚରଣ କରିବା—To
मुँडमे फूल लेकर घूमना strut in the public with
[ମୁଣ୍ଡରେ ଫୁଲମାଳ(ପାଗ)ବାନ୍ଧି ବୁଲିବା ଅନ୍ୟରୂପ] delight.

ମୁଣ୍ଡରେ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା ଲଗାଇବା (ଦେଖ)
Mundare debā Mundare athā lagāibā (See)

ମୁଣ୍ଡରେ(କୁ) ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବିଷୟର ଦାୟିତ୍ୱ ସ୍ୱୟଂ
Mundare(ku) nebā ବହନ କରିବା—1. To shoulder
মাথায় লওয়া the responsibility for any matter.
मुँडपर लेना ୨ । ଅନ୍ୟ କେହି କରିଥିବା ଅପରାଧକୁ ନିଜେ ଅଦୋଷ ନେଇ ଅନ୍ୟକୁ ରକ୍ଷା କରିବା—2. To save a person by taking upon one's self the blame for acts committed by the former.

ମୁଣ୍ଡରେ ପଶିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମସ୍ତିଷ୍କରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା;
Mundare pasibā ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା—To enter into
মাথায় ঢুকা one's brain; to be understood.
मुंडमे घूसना (घुकना) [ଉ—ଏ ସାମାନ୍ୟ କଥାଟା ମୋ ମୁଣ୍ଡରେ ପଶୁ ନାହିଁ ।]

ମୁଣ୍ଡରେ ବଜ୍ର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପଦ ଅବସ୍ଥାରେ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-
Mundare bajra pardibā ବିମୂଢ଼ ଓ ବିହ୍ୱଳ ହେବା—
মাথায় বাজ পড়া Being bewildered on the sudden
मुंडमे बजर गिरना approach of a danger.

ମୁଣ୍ଡରେ ଶିକା ଛିଡ଼ି(ଣ୍ଡି)ବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅଯାଚିତଭାବରେ କୌଣସି
Mundare sikā chhirdi(ndi)bā ଲୋକର ଅନେକ ଅର୍ଥ-
ভাগ্যে শিকা ছিঁড়া ପ୍ରାପ୍ତି ବା ସୌଭାଗ୍ୟପ୍ରାପ୍ତି ହେବା—
मुंडमे शिका छिनना (a person's) Being blessed with profit or good fortune without asking for it.

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେଇ ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଦୁର୍ଭାବନାରେ
Mundare hāta dei basibā କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ ହେବା—
মাথায় হাত দিএ বসা 1. To rest one's head on the
शिरपर हात देकर बैठना raised palm in utter an-
(ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) xiety. [ଉ—ଦୁର୍ଭାବନାଗ୍ରସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମୁଣ୍ଡକୁ କରତଳଦ୍ୱାରା ଟେକି ରଖେ ।] ୨ । ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା—2. To bless. (ଉ—ଅଇଷ କୃଷ୍ଣସିଂହ ମୁଣ୍ଡେ ଦେଇ ହାତ, ଦୃଷ୍ଟିକର ଭାରତ ଅଟେ ଗୋପୀନାଥ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ
Mundare hāta bulā(le)ibā ଠକାଇ କରି ତାଠାରୁ କିଛି
মাথায় হাত বুলান ପଦାର୍ଥ ନେବା—1. To cheat a person

୧	ଳ	ଙ୍ଗ	ଋ,ୠ	ଌ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଇୟ	ଉଅ	ଢ଼
୨	ଲି	ଙ୍ଗ	ରୁ	ଲୁ	ଏ୍	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	କ୍ଷ୍ୟ	ଗ	ସ	ଗଂ	ଇଅ	●	ଢ଼

शिरपर हाथ फिराना of something. ୨ । କୌଣସି (ମୁଣ୍ଡରେ ହାତ ବୋଳିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରି ତାଙ୍କ ଦକ୍ଷିଣାସ୍ୱରୂପ ତାହାଠାରୁ କିଛି ପଦାର୍ଥ ନେବା—2. To take something from a person as a gift by invoking blessings on him. [ଦ୍ର—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଆଶୀର୍ବାଦ କରିବା ସମୟରେ ତା ମୁଣ୍ଡରେ ହାତଟିକୁ ଲଗେଇ ଦିଆଯାଇ ଥାଏ ।]

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)ଳା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସ. ମଣ୍ଡଳ)—ବର୍ତ୍ତୁଳାକାର ଚିତ୍ର—Munda(ndu)la(li) मंडल A circular drawing. गोल (ମଣ୍ଡଳ[ଳ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡ)ଶାଳୀ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ଡାଳୁଆ ଧାନ—A species Munda(ndu)sali of summer paddy.

ମୁଣ୍ଡ ହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରମ୍ବାର ଏପାଖରୁ Munda hala(le)iba ସେପାଖକୁ ଚାଳନ କରିବା—1. To माथा हलान wave or wag the head to and fro. ୨ । शिर हिलाना ଅସମ୍ମତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ବାରମ୍ବାର ଏପାଖ ସେପାଖ ଚାଳନ କରିବା; ନାହିଁ କହିବା—2. To wave one's head to indicate denial; to express 'no' by waving one's head. ୩ । ସମ୍ମତିର ନିଦର୍ଶନସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ ଏକଥର ଉପରୁ ତଳକୁ ଚାଳନ କରିବା—3. To lower one's head once to express 'yes'. [ଦ୍ର—ଦୁଇ ପାଖକୁ ଏକାଧିକ ବାର ମୁଣ୍ଡକୁ ଚାଳନ କଲେ ତହିଁରୁ ଅସମ୍ମତି ବା ନାସ୍ତି ବାଣୀ ଜଣାପଡ଼େ; କିନ୍ତୁ ମୁଣ୍ଡକୁ ଥରେ ମାତ୍ର ଗୋଟିଏ ପାଖକୁ ଅଥବା ଉପରୁ ତଳକୁ ଚାଳନ କଲେ ତହିଁରୁ ସମ୍ମତି ଜଣାପଡ଼େ ।]

ମୁଣ୍ଡା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ମୁଣ୍ଡିତିକା (ଦେଖ)—1. Munditika Munda (see). ୨ । ମୁଣ୍ଡିତା ସ୍ତ୍ରୀ; ଲଣ୍ଡୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A woman with shaven head. ଦେ. ବି—(ସ. ମୁଣ୍ଡ—ସ୍ଥୂଳ ଖଣ୍ଡ)—୧ । ହଳଦୀ, ସାରୁ ଓ କଦଳୀ एँटे ଗଛର ମୂଳପିଣ୍ଡ—1. The ball-shaped root of अथरी turmeric, yam, arum and plantain tree. ୨ । ଶାଖା ଆଦି କଟିତ ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି; ଲଣ୍ଡା ଗଛ; ସ୍ଥାଣୁ—खुँटे 2. The branchless trunk of a tree; a ठूंठ a lopped tree. [ଦ୍ର—ମୁଣ୍ଡା ବୃକ୍ଷ ପରି ବୃଥଜନ୍ମେ ସେ ସ୍ୱଜନ । ପରଶୁ ମାତ୍ର ପୁଣି ଶିର ଜଳେ ଛିନ୍ନ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । କାଠର ବା ପଥରର ବଡ଼ गड खण्ड—3. A big block of wood or stone. ढेंग, घड ୪ । ମାଛର ବା ମାଂସର ବଡ଼ଖଣ୍ଡ—4. A big lump बड़चेका of flesh or meat or fish. [ଦ୍ର—କେଳେ ଗିଅ फुट्टी (मछली), बुट्टी (मांस) ଖଣ୍ଡା ଏକେ ଗ୍ରାସମୁଣ୍ଡା । ବଇଦେହୀଶ. ଠୁଁଟୋ ବୃଧାନାଥ ।] ୫ । (ଗାଳି) ଆପଣା ପରିବାରର ଅବଂଶ वंशलोचन, हरमुंड श्या ସମସ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା—ପିତା, ମାତା, ପୁତ୍ର, କନ୍ୟା ଆଦି) ମୃତ ହେବା ପରେ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବଞ୍ଚିଥାଏ—5. A person who is the sole surviver in a family. ୬ । ହଳଦୀ ଗଛର ମୂଳର ମାଟିକୁ छोटि कोदाल ଖୁଣାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ସରୁଆ तामनी କୋଡ଼—6. A narrow spade used in loosening the soil near the root of turmeric plants. गोडा जड़ ୭ । (କର୍ଣ୍ଣର) ମୂଳଭାଗ; କାନମୁଣ୍ଡା—7. The root (of the ear). ୮ । ବେକମୁଣ୍ଡା; ବେକର ମୂଳଭାଗ—8. The nape (of the neck). कूडा अपकटी ୯ । ଚେକ୍ ରସିଦ ଆଦିର ଶେଷ ଅଂଶ ଚିରା ହୋଇଗଲା ପରେ ମୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶଗଣ୍ଡି ରହିଥାଏ—9. Counterfoil (of duplicate receipts etc.) मिढा ୧୦ । (ହିଡ଼ର) ଉପରଭାଗ—10. The top (of a ridge). (ଦ୍ର—ପୁଅଙ୍କୁ ଖାଇଲି ହିଡ଼ମୁଣ୍ଡାରେ, ଜନନୀ ବାମୁଣ୍ଡିଲା କାନ ମୁଣ୍ଡାରେ—ଶିଶୁ ବେଦ ।) बीचपांतर ୧୧ । ଗମ୍ଭୀର ଜମି; ଯେଉଁ ଜମି ଗଣ୍ଡାବର (ଘୁରିଯାଇଁ ଯେତମାନଙ୍କ) ମଝିରେ ଥାଏ—11. Land situated in the middle of a vast plain. ୧୨ । (ପାନବରଜ)—ପାନ ବରଜର ଗଛମାନ ଯେଉଁ ଧାଡ଼ିରେ ଲଗାଯାଇ ଥାଏ, ସେହି ଧାଡ଼ିର ବଡ଼ ଦୁଇ ପାଖ [ଦ୍ର—ଅବ ଦୁଇ ପାଖକୁ 'ବାହାଲ, କହନ୍ତି ।] 12. The two sides or wings of a row of betel leaf plants in a Baraja. ୧୩ । ଲଙ୍ଗଳର ଯେଉଁ ଚଉଡ଼ା କାଠର ଅଂଶର ମଝିରେ ଲଙ୍ଗଳ ଲୁହା ଗଳା ଯାଇଥାଏ—13. The wooden blade of a plough into which the ploughshare is thrust. ୧୪ । ଲଙ୍ଗଳ ଗଢ଼ା ହେବା ପାଇଁ କାଠର ଗଣ୍ଡିକୁ କଟା ହେବା କାଠ ଖଣ୍ଡ—14. An unworked or rough block of wood from which a plough is made. ୧୫ । ବାଉଁଶ, କଦଳୀ ଆଦି ଦୁଦାଳିଆ ଗଛର ବା ଗୁଳ୍ମର ଏକ ଗୁଚ୍ଛା—15. One group of a bushy tree or plant (as plantain, bamboo) (ଯଥା—ମୁଁ ଏ ବରଷ ବଗିଚାରେ ୩ ମୁଣ୍ଡା କଦଳୀ ଲଗେଇଛି ।) [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ଗଛ ଓ ଗୁଳ୍ମ ଆଦିର ମୂଳରେ ବଡ଼ ପିଣ୍ଡ ଥାଏ, ସାଧାରଣତଃ ସେହି ଗଛର ସଂଖ୍ୟା କହିବା ଅର୍ଥ 'ମୁଣ୍ଡା' ଶବ୍ଦ 'ଗୋଟା' ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—୩ ମୁଣ୍ଡା କଦଳୀ ଗଛ; ୪ ମୁଣ୍ଡା ବାଉଁଶ; ୫ ମୁଣ୍ଡା ସାରୁ ଗଛ; ୧୨ ମୁଣ୍ଡା

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ସ୍ଥାନରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ଦନ୍ତ୍ୟ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ପଙ୍କ୍ତିର କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଅଭିଧାନରେ ନ ମିଳେ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତଳ୍ପର କପଗତ ୨ । ୧ ପଙ୍କ୍ତିର ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଡ଼ି' ନ ମିଳିଲେ 'ଗାଡ଼ି' ଖୋଜିବେ; 'ମୂର୍ଦ୍ଧ' ନ ମିଳିଲେ 'ମୂର୍ଦ୍ଧ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଦ୍ଧ' ଦେଖିବେ; 'ଅଲଙ୍କାର' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲଙ୍କାର' ଦେଖିବେ ।

ବାଲିବ ଗଛ ।) ଗ୍ରାଦେ. ବି—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର)—ପାହାଡ଼ରୁ ଗଡ଼ିଆସିବା ବର୍ଷା ପାଣିକୁ ତଳ ପାଖରେ ଅଟକାଇ ବାନ୍ଧ ଦେଇ ଜମାଇ ରଖାଯିବା ଜଳାଶୟ, ଯହିଁରୁ କ୍ଷେତକୁ ପାଣି ମଡ଼ାଯାଏ—1. A tank formed by restraining rain water coming down a hill, by constructing a dam, which is utilised for irrigating fields. [ଦ୍ର—ବୃହତ୍‌ତାକୁ 'ମୁଣ୍ଡା'କୁ 'କଟା' ବୋଲାଯାଏ । ଗୋଟିଏ ପଟେ ବନ୍ଧ ବନ୍ଧା ଯାଇଥିବା ଜଳାଶୟକୁ 'ବନ୍ଧ' ବୋଲାଯାଏ ।] ୨ । (ପୁରୀ କଟକ)—ଖଜୁରି ଓ ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ଛୋପାକୁ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର ଲମ୍ବ ମୁନିଆ ଅସ୍ତ୍ର (ଦ୍ର—ଏହା ଗୋଟିଏ ମୋଟା ଖୁଣ୍ଟିରେ ଟେକଣ ହୋଇ ମଜ ହୋଇଥାଏ । ନଡ଼ିଆରୁ ଛୋପା ଛଡ଼ାଇଲାବେଳେ ଏ ଖୁଣ୍ଟିକୁ ଭୂମିରେ ପୋତି ସେହି ଟେକଣ ମୁନଟାକୁ ନଡ଼ିଆର ଛୋପାକୁ ଭେଦକରି ଚାପିଦେଲେ ନଡ଼ିଆରୁ ଛୋପା ଛଡ଼ିଯାଏ ।) 2. A kind of pointed implement used to peel off the rind of a cocoanut. ୩.

ମୁଣ୍ଡା **मुंडा** (ଗଡ଼ଜାତ)—ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—3. An aboriginal tribe. (ଦ୍ର—ଏମାନେ ଛୋଟନାଗପୁର ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏବଂ ବଙ୍ଗଳାରେ ଓ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କେତେକ ପାର୍ବତ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରନ୍ତି ।)

ମୁଣ୍ଡାରୀ ଭାଷା **मुंडारी** ୪ । (ଗଡ଼ଜାତ) ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ କଥିତ ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଭାଷା ବିଶେଷ—4. A language of the aborigines called Mundā inhabiting the Oriya states. ୫ । (ସିଂହଭୂମି) ଗ୍ରାମର ପ୍ରଧାନ ପୁରୁଷ; ପଧାନ; କୋଲମାନଙ୍କ ସର୍ଦ୍ଦାର—5. The headman of a village; a village headmen amongst the Kols. ୬ । (ଗଡ଼ଜାତ)—ଧାନ ଗଛର ରୋଗ ବିଶେଷ—6. A disease affecting paddy plants. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ଧାନ ଗଛର ତେର ଭୂମି ଉପରକୁ ମାଡ଼େ ନାହିଁ; କମ୍ପା ଧାନ ଗଛର ଉପର ଅଂଶ ଲୁଗଁ ହଏ ନାହିଁ, ବ ବଢ଼େ ନାହିଁ ।]
୭ । (ବାଲେଶ୍ୱର)—ଗୁଡ଼ି କାଗଜ ଦେହରେ ଉପରୁ ତଳକୁ ଲଗା ହୋଇଥିବା କାଠି ବା ବାଉଁଶ ପାତିଆ—7. The rib of a paper kite. ୮ । (କାନଣ୍ଡା)—ଶାରଦ ଜମି—8. Land fit for Sārada cultivation. ବି.ଣ—୧। ଦନ୍ତୁରି; ଧାର ନ ଥିବା (ଅସ୍ତ୍ର)—1. Blunt; dull (weapon).

ଭୋଁତା **मुंडा** ୨ । (ପୁଂ) ଯାହାର ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ସନ୍ତାନାଦି ମରି ଅଛନ୍ତି—

ନିର୍ବଂଶ **हरमुड्डा** 2. A person who has lost his wife and children. ୩ । (ସଂ. ମୂଢ଼; ପୁଂ)—ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି—3 Dunce; dull. ୪ ।

ବୋକା **मूढ** (ପୁଂ) ମୁଣ୍ଡଯୁକ୍ତ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ; ଯଥା, ମଳ ମୁଣ୍ଡା; କଳୁଷିମୁଣ୍ଡା)—4. (Used with other

ମାଥା ବାଲା **मुण्ड वाला** words in a compound)—(ମୁଣ୍ଡେଇ,ମୁଣ୍ଡୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Headed (as in dirty-headed

ମୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —(ସଂ. ମୁଣ୍ଡରୁ ଓଡ଼ିଆରେ ନାମ ଧାତୁ)—Mundā(nde)ibā ୧ । ମୁଣ୍ଡରେ ବୋଝ ନେବା—

ମାଥାୟ କରା **शिरपर लेना** 1. To carry a load on the head. (ଦ୍ର—ସୁରବ ନଇଲେ, ପ୍ରଜା ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ଋଣ ସ୍ୱାର, (ମୁଣ୍ଡିଅଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁଣ୍ଡାଉଛ ମୁଣ୍ଡେ ସ୍ୱରଜ ଲୁଟର ବଖାଣେ । ସ୍ୱଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।) ୨ । ମୁଣ୍ଡରେ ଅଘାତ

ମାଥା ঠোকান **शिरसे मारना** କରିବା; ମୁଣ୍ଡିଅ ମାରିବା—2. To strike by butting the head. ୩ । ପ୍ରସବ ହେବାର ଅବ୍ୟବହିତ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭସ୍ଥ ଶିଶୁର ମସ୍ତକ ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରକୁ ଅସିବା

ମାଥା ঠেকা **मुण्डा निकलना** 3. To approach the vaginal aperture with the head first (said of a child just before being born.) ୪ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୂଜା କରିବା ବା ସମ୍ମାନ ଦେଖାଇବା—4. (figurative) To worship a person. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କରିବା—5. (figurative) To take the responsibility for doing a thing upon one's head; to undertake. [ଦ୍ର—ଦାୟିତ୍ୱ ମୁଣ୍ଡାଇବା, ଦୋଷ ମୁଣ୍ଡାଇବା] ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି, ଅମାବାସ୍ୟା ପୂର୍ଣ୍ଣିମା ଆଦି ଉଅର ଠିକ୍ ପୂର୍ବେ କୌଣସି ସ୍ଥାନକୁ ଯିବା ବା ଅସିବା—6. (figurative) To start while certain inauspicious tithi or day or time is near at hand. (ଦ୍ର—ଶାସ୍ତ୍ର-

ମুড়ান ମତରେ ସଙ୍କ୍ରାନ୍ତି ମୁଣ୍ଡାଇ ବାହାରିଲେ ଅମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ।)

मुंडान ୭ । (ସଂ. ମୁଣ୍ଡନ)—ଭଣ୍ଡାରୀଦ୍ୱାରା କ୍ଷୌର ହେବା—7. To have one's head shaven by a barber. (ଦ୍ର—'ମଳ ନ ମୁଣ୍ଡାଏ ମୁଣ୍ଡାଏ କେଶ । ଉଇ । 'କୋପେ ଭୁମର ବଚନ ପ୍ରକାଶ, ଅଚ ତୋହର ମୁଣ୍ଡାଇବ କେଶ । ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରକାଶ ଶର୍ମାସେଣା ।)

ମୁଣ୍ଡା କଲମ—ଦେ. ବି—ଦନ୍ତୁରି କଲମ; ଯେଉଁ କଲମର ମୁନ ଭୋଥ Mundā kalama ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—Blunt pen.

মুঁড়ো (ভোঁতা) কলম **मुंडा कलम**

ମୁଣ୍ଡା କାଠି—ଗ୍ରାଦେ, (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୁଡ଼ି କାଗଜର ଦେହରେ Mundā kāthi ଉପରୁ ତଳକୁ ଲଗା ହୋଇଥିବା କାଠି ବା

(ମୁଣ୍ଡା—ଅନ୍ୟରୂପ) ବାଉଁଶ ପାତିଆ—Thin rib of bamboo or wood attached to a kite.

ମୁଣ୍ଡା କୋଡ଼—ଦେ. ବି—ଦନ୍ତୁର କୋଡ଼—A blunt spade.
Muṇḍā koṛ [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁଣ୍ଡା ପଇଡ଼, ମୁଣ୍ଡା କାଙ୍କ, ভোঁতা কোদাল ମୁଣ୍ଡା କଟୁରି, ମୁଣ୍ଡା ଲୁହରି; ମୁଣ୍ଡା ପାତିଆ ଆଦି मुंडा कुदाली ଶବ୍ଦ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଶାଖା ଆଦି ଛେଦା ହୋଇଥିବା ବୃକ୍ଷର ଗଣ୍ଡି—
Muṇḍā gaṇḍi The trunk of a tree whose গড় branches have been lopped off; a big कुन्दा log of wood. (ଦ୍ର—ଅର୍ଜୁନ କାଣ୍ଡେ ମୁଣ୍ଡ ଛେଦା ଗଣ୍ଡି ପଡ଼ି, କଦା କଲେ ହାତୀ ଥୋଇବା ମୁଣ୍ଡା ଗଡ଼ି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।)

ମୁଣ୍ଡା ଗାଗର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ଗର୍ଗର)—ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡା ପରି
Muṇḍā gāgara ଦାଢ଼ି ଥିବା ନ ଥିବା ଗାଗର ମାଛ—গাগর गागर A kind of fish without a long and sharp snout. (ଦ୍ର—ନଈ ଭିତରେ ଯାଉଥିଲି ମୁଁହିଁ, ମାଉଳି ମୁଣ୍ଡା ଗାଗର, ବୋଲିଲୁ କହିବ କାହିଁବେ ନାହିଁ, କୋଉଠି ଶୁଣ ସାଗର—ଇତି ।)

ମୁଣ୍ଡା ଚେକ୍—ଦେ. ବି—ଦୁଇ ଭାଗ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକ କଥା ଛପା ହୋଇଥିବା
Muṇḍā chek ଚେକ୍ ପାଉତି ଆଦି କାଗଜର ଶେଷ ଅଂଶମାନ মুঁড়ো চেক ବାହାରିବା ପରେ ମୂଳର ଯେଉଁ ଅଂଶ ରହିଯାଏ—अध कट्टी The counterfoil of duplicate cheques (ମୁଣ୍ଡା ରସିଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) or receipts.

ମୁଣ୍ଡା ଛତୁ—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମଣ୍ଡା ଛତୁ (ଦେଖ)
Muṇḍā chhatu Maṇḍā chhatu (See)

ମୁଣ୍ଡା ଛଞ୍ଚୁଣି—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ଛଞ୍ଚୁଣୀ ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା
Muṇḍā chhāñchuṇi ଦ୍ୱାରା କାଠିର ଅଗମାନ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ (ମୁଣ୍ଡା ଝାଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଛି—A worn out mop.
মুড়া ঝাঁটা मुंडा झाड़ू

ମୁଣ୍ଡା ଠା—ଦେ. ବି—ଖାଇବା ପାଇଁ ଥାଳି ବା ପାତ୍ର ରଖାଯିବା ସ୍ଥାନରେ
Muṇḍā ṭhā ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା 'ଠାଅ' ହୋଇ ନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା—बिना अहिपनका ठा The absence of a drawing on (ମୁଣ୍ଡା ଠାଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) the ground (with white powder) on which the plate is kept for taking meal. [ଦ୍ର—ମୁରୁଜରେ 'ଠାଅ' ଚିତ୍ର ନ କରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଖାଇବାକୁ ଦେଲେ ମାଇପେ କହନ୍ତି ତାଙ୍କୁ ମୁଣ୍ଡା ଠାଅରେ ଖାଇବାକୁ ଦେଲୁ ।]

ମୁଣ୍ଡା ନ(ଲ)ଇ—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଲତା—Elephant
Muṇḍā na(la)i creeper; Argyrica Speciosa.
समनदर सोक् [ଦ୍ର—ଏହା ମୋଟା କାଠିଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଏହାର ଫଳ ଅତି ସୁନ୍ଦର ଦିଶେ ।]

ମୁଣ୍ଡା ପଥର—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ଗୋଟା ପଥର; ବଡ଼ ପଥର ଖଣ୍ଡ—
Muṇḍā pathara A big block of stone.
বড় পাথর मुंडा पत्थर

ମୁଣ୍ଡା ପହଁରା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବଢ଼ଣୀ ମୂଠା ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ
Muṇḍā pahañrā ହେବା ଦ୍ୱାରା କାଠିର ଅଗ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ
ମୁଣ୍ଡା ବଢ଼ଣୀ } —ଅନ୍ୟରୂପ ହୋଇଅଛି—A worn out
ମୁଣ୍ଡ ପହଁରା ମୂଠା } broomstick.
মুড়া ঝাঁটা मुंडा झाड़ू

ମୁଣ୍ଡା ବସା(ସେ)ଇବା—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୁଣ୍ଡା କାଠିକି
Muṇḍā basā(se)iba ଗୁଡ଼ିର ଯଥାସ୍ଥାନରେ ଅଠା ଲଗାଇ ବସାଇବା—To set the Muṇḍā Kāṭhi with gum in on a paper kite.

ମୁଣ୍ଡା ବେଶର—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ବେଶର ତିଅଣରେ ମାଛର
Muṇḍā besara ଖଣ୍ଡମାନ ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା ହୋଇ ରହି মুড়ি ঘণ্ট ଥାଏ—Fish curry with lumps of fish intact. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁଣ୍ଡା ମଜୁରି ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡାଭାରି—ଗ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ଉପର ମୁଣ୍ଡ ତଳ ମୁଣ୍ଡ ଠାରୁ
Muṇḍābhāri ଅତ୍ୟଧିକ ରୂପେ ଭାରି ହୋଇଥିବା (ଗୁଡ଼ି)—(a kite) Having the upper end excessively heavier than the lower end. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଗୁଡ଼ିର ଉପର ମୁଣ୍ଡ ତଳ ମୁଣ୍ଡ ଠାରୁ କିଛି ସ୍ଥୂଳ ଏବଂ ଭାରି ଥାଏ । କିନ୍ତୁ ସମୟ ସମୟରେ ଏହି ସ୍ଥୂଳତାର ଏବଂ ଭାରର ପରିମାଣ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ହୋଇଯାଏ ଓ ଗୁଡ଼ିର ଉପର ଅଦ୍ଧ ତଳଅର୍ଦ୍ଧ ଅପେକ୍ଷା ଓଜନରେ ବେଶୀ ହୋଇପଡ଼େ । ଫଳରେ ଯିଏ ଗୁଡ଼ିକୁ ଉଡ଼ାଇଲାବେଳେ ତାର ମୁଣ୍ଡ ସବୁବେଳେ ତଳ ଅଡ଼କୁ ହୋଇ ରହେ ଗୁଡ଼ି ଚଳିଶରେ ଏହା ଗୋଟିଏ ତ୍ରୁଟି ।]

ମୁଣ୍ଡାଭାଷା ପୁଞ୍ଜ—ଦେ. ବି—ଖେର୍‌ୱାରି (ଦେଖ)—
Muṇḍābhāshā puñja Kher-wari (see)

ମୁଣ୍ଡା ମଗର—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ମକର)—ଯେଉଁ ମଗର ମାଛର
Muṇḍa magara ମୁଣ୍ଡରେ ଖଣ୍ଡା ନ ଥାଏ; ହାଙ୍ଗର—
(ବିପରୀତ—ଖଣ୍ଡାମଗର) Shark.

ମୁଣ୍ଡା ମଅ(ହ)ଣ—ଦେ. ବି—ଅମଣିଆ ଦାମୁଡ଼ିଙ୍କ ବେକରେ ଗୋଟାଏ ଭାରି
Muṇḍā ma-a(ha)ṇa କାଠ ମୁଣ୍ଡିଆ ଝୁଲାଇ ମଣ କରିବା ରୀତି—(ମୁଣ୍ଡାମଣ—ଅନ୍ୟରୂପ) Breaking or training of an untrained young bullock by suspending a heavy log of wood from its neck. [ଦ୍ର—ଏପରି ମଣ କଲେ ଦାମୁଡ଼ି ଉପରକୁ ମୁଣ୍ଡ ଟେକି ଚାଲିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ମାଂସ—ଦେ. ବି—ମାଂସର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—A big lump of
Muṇḍā māuñsa meat. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୁଣ୍ଡା ମାଛ ବା মাংসের খণ্ড मांसकी बुट्टी (ମାଂସ ମୁଣ୍ଡା-ଅନ୍ୟରୂପ) ମାଛମୁଣ୍ଡା ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ଖାଇବାକୁ ମିଳିବା ମାଛ ବା ମାଂସର ବଡ଼ ବଡ଼
Muṇḍā muṇḍā ଖଣ୍ଡ ବା ମୁଣ୍ଡା—Big lumps of fish খণ্ড খণ্ড and flesh which one gets at his meal.
ढेरकाढेर

ମୁଣ୍ଡମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—୧ । ପ୍ରାନ୍ତ; ଶେଷ—1. Extremity; end. ୨ । କ୍ଳିଷ୍ଟେ ଅବସ୍ଥା—2. State of exhaustion. ୩ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟର ଶେଷ—3. The end or limit of a time fixed
Mundāmundi
শেষ
शेष, सीमा

ମୁଣ୍ଡମୁଣ୍ଡି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—କୌଣସି ପଦାର୍ଥକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ବୋହି ନେବା—To carry a thing on the head
Mundāmundi karibā
মাথায় করা शिरपर लेना
(ମୁଣ୍ଡିଆମୁଣ୍ଡି କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡାୟସ—ସଂ ବି (ମୁଣ୍ଡ+ଅୟସ୍+ଅ)—ଲୌହ (ବ ଶବ୍ଦକୋଷ)—Iron.
Mundāyasa

ମୁଣ୍ଡା ରକତ—ଦେ. ବି.—ବସି ଯାଇଥିବା ରକ୍ତର ଖଣ୍ଡମାନ—Clots of blood
Mundā rakata
(ମୁଣ୍ଡାରକ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) রক্তের চাপ थेमहा, थक्का

ମୁଣ୍ଡାରି—ଦେ. ବି—୧ । ଜଙ୍ଗଲୀଜାତିର ଅନାର୍ଯ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ—1. Name of an aboriginal tribe. ୨ । ଅନାର୍ଯ୍ୟ ମୁଣ୍ଡାମାନଙ୍କ ଭାଷା—2. The spoken language of the Mundas. [ଦ୍ର—ଭାଷାକୋଷ ପ୍ରଥମ ଭାଗ ଇଂରାଜୀ ଅବତରଣିକା ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ; ଏହା ଅଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭାଷା ଅଟେ ।]
Mundāri
মুণ্ডারী
मुण्डारी

ମୁଣ୍ଡା(ଣ୍ଡୁ)ଳି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The end (of anything). (ଯ—ରେଣୀ ମୁଣ୍ଡାଳିମାନ ସମ୍ମୁଖ କରିଲ ଏ ଅଙ୍ଗୁଳ ଲେଖାଏ ଥିବ । ଉପେନ୍ଦ୍ର ପ୍ରାଚୀନ କବିତା.) ୨ । ଇଟା ପାଚେରିର ଉପରେ ବସିଥିବା (କାନ୍ଥଠାରୁ ଚଉଡ଼ା) ବେଢ଼—2. The top of a parapet (which is thicker than the main wall). ପ୍ରାଦେ. (ବଲେଶ୍ୱର) ବି—୧ । କାନ୍ଥର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଅଂଶ—1. The highest part or summit of a wall. ୨ । କୌଣସି ପଦାର୍ଥର ସବୁଠାରୁ ଉପର ଅଂଶ ବା ଶେଷ ଭାଗ—2. The uppermost part or top of anything. ୩ । ପ୍ରାଦେ. (ପୁରୀ ଜିଲ୍ଲା) ବି—ଶୁଖିଲା ନଡ଼ିଆ ଛଡ଼ାଇବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଅସ୍ତ୍ର; ମୁଣ୍ଡା—3. A pike to peel off the rinds of dried cocoanuts.
Mundā(ndu)li
শেষভাগ, মাথা
मुंडालि, मुँडेरा

ମୁଣ୍ଡାଳି ଛୁଇଁବା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି.—(କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟର) ଶେଷରେ ପହଞ୍ଚିବା—To approach to or arrive at the end of a work.
Mundāli chhuinbā
(ମୁଣ୍ଡାଳି ଧରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ମୁଣ୍ଡାଳି ଛୁଅଁ ହେବା (ଛୁଇଁବା) }—ଶିଷ୍ଟରୂପ
ମୁଣ୍ଡାଳି ଧରା(ରେ)ଇବା }

ମୁଣ୍ଡା ଲେଖନ—ଦେ.ବି.—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଓ ଲେଖନୀ)-ଯେଉଁ ଲୁହାକଲମର ମୁନ ବନ୍ଦ କରି ଦିଆଯାଇଥାଏ—An iron pen with its point blunted.
Mundā lekhana
মুড়ো(ভোতা)লেখন
मुंडाकलम

ମୁଣ୍ଡାସାରୁ—ଦେ. ବି.—୧ । ସାରୁ ଗଛର ମୂଳରେ ଥିବା ଗୋଲକ—1. The bulb at the foot of an arum plant. ୨ । ଗିଣ୍ଠାଳିଆ ସାରୁ ବିଶେଷ—2. Bulbous arum.
Mundā saru
বড়কচু মুখী
अरुई

ମୁଣ୍ଡା ସିଜୁ—ଦେ. ବି—ତିନିକୋଣିଆ ସିଜୁ—Three cornered euphorbia; Euphorbia Antiquorum.
Mundā sijhu
তিশিরা মনসা तिकाठा सेहुंड

ମୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଯଷ୍ଟି ଅଥବା ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The top of a stick. ୨ । ସ୍ତନର ଅଗ୍ରଭାଗ; ଚୁଚୁକ; ବୃନ୍ତ—2. Nipple of the female breast. ୩ । ମୁଣ୍ଡିତିକା (ଦେଖ)—3. A medicinal plant; Munditikā (See). ୪ । ମୂଳରୁ ହଣା ହୋଇଥିବା ଶାଖାହୀନ (ଶାଳ ପିଆଶାଳ ଆଦି) କାଠର ଗଣ୍ଡି—4. The branchless trunk of a tree cut at the ground-level. ୫ । କାଠର ବଡ଼ ଖଣ୍ଡ—5. A log of timber. ୬ । ବାଇଗଣ ଓ କାକୁଡ଼ି ଆଦି ଫଳର ବୃନ୍ତ ସଂଲଗ୍ନ ଅଂଶ—6. The part of a brinjal or cucumber which adjoins the stalk. ୭ । ଦେଉଳର ଅଗ୍ରଭାଗ—7. The top of a temple. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—କେଳି କଦମ୍ବ ଗଛ—A kind of tree; Stephygyne Parvifolia; Nauclia Parvifolia.
Mundi
মাথা; ডগা सिरा
ঢেংগ ठुठ
मुँड

ମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ—1. A butting given by the head; a stroke given by the head. ୨ । ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ନମସ୍କାର—2. Obeisance made by touching the head on the ground. ୩ । ବୃକ୍ଷଶୂନ୍ୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ପାହାଡ଼—3. Treeless hill; hillock. ୪ । କାଠର ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡା—4. A big log of of wood. ୫ । ପଥରର ମୁଣ୍ଡା—5. A big piece of stone. ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଣ୍ଡଯୁକ୍ତ—Headed. (ଯଥା—ମଲ ମୁଣ୍ଡିଆ, ଓ ମୁଣ୍ଡିଆ ।)
Mundiā
তাল ঠোকা टेकरा, टक्कर
মাথাঠুকে প্রণাম
सिर टेकना
ছোট পাহাড়
टीला, पहाडी
কাঠের গুঁড়ি
গোল
বড খণ্ড
सिल, ढोंग

ମୁଣ୍ଡିଆ କୋରୁଆଁ—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର କୋରୁଆ ଗୁଳ—Holarrhena Antidysenterica (plant) (କୋରୁଆ ଚଳେ କୋର୍ଚ୍ଚି ଦେଖ)
Mundiā koruān

ମୁଣ୍ଡିଆ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମିରେ ମୁଣ୍ଡ ଲଗାଇ ପ୍ରଣାମ କରିବା—1. To bow to a person or Deity by touching the ground with the head. ୨ । ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଆଘାତ କରିବା—2 To butt with the head.
Mundiā pakā(ke)ibā
মাথাটুকেপ্রণামকরা माथाटेकना
(ମୁଣ୍ଡିଆ ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡିଅଲ—ପ୍ରାଦେ. (କଟକ ଜିଲ୍ଲା) ବି—୧ । ଗାଆଁ ସର୍ଦ୍ଦାର—
Mundiala 1. Headman of the village.
ମোড়ল ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A man of position or
मुखिया, मरद of high respectabitily.
୩ । ନେତା—3. Leader.

ମୁଣ୍ଡି କରଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ. (ଜାଜପୁର) ବି—ପିତା କରଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Mundi karandi Pita karandi (See)

ମୁଣ୍ଡିକା –ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡିକା)—ବହୁଅଗୁଡ଼ ଶାଗ; ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ
Mundika (ଦେଖ)—Sphaeranthus Indicus;
(ମୁଣ୍ଡି ମୁଣ୍ଡିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) Morda chhuin (See)
ସଂ. ନାମ—ଅରୁଣା, ଅଲମ୍ବୁଷା, [ଦ୍ର—ଏହା ସୋମରାଜ୍ୟାଦି ବର୍ଗର
କଦମ୍ବପୁଷ୍ପା, ଭୂଶୁଣ୍ଡା, ଫଳକଷା, କର୍ଣ୍ଣୋପ୍ତ ଜ୍ଞାନଗ ଗାଜବଶେଷ । ଏହା
ଭୂକଦମ୍ବ, ମୁଣ୍ଡୀ, ଭିକ୍ଷୁ, ଶ୍ରାବଣୀ, ସାଧାରଣତଃ ଧାନ କ୍ଷେତରେ ଜନ୍ମେ ।
ତପୋଧନା, ଶ୍ରବଣାହ୍ୱା, ଶ୍ରବଣ- ପତ୍ର ଏକୋଭ୍ରବ ଓ ଦନ୍ତୁର,ଫୁଲ ଗାଢ଼,
ଶୀର୍ଷିକା, ମୁଣ୍ଡିତିକା, ମୁଣ୍ଡିରିକା, ଲାଲିଆ ଏବଂ କନ୍ଦୁଅ ଭଳି ଆକାର
मुण्डिरी, मुरमुरिया, हाइस मूल ବିଶିଷ୍ଟ । ଶୀତକାଳରେ ଏହା ଫୁଟେ ।
मुण्डी ଶୁଷ୍କ ମଞ୍ଜରୀ ଦେଖିବାକୁ ଛୋଟ ପଣସ-
ଚା. କୋଣ୍ଡୁକ ତଠା ପରି ଲମ୍ବ । ଗନ୍ଧ ଗନ୍ଧସ୍ତୁଳ ।
ତେ. ବୋଡ଼ ସରପୁଟେଣ୍ଟୁ ଏଥିର ତେଲ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ।
ମ. ବରସବୋଣ୍ଡୀ ଏହା କଟୁ, କଷାୟ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ମଧୁର
ଗୁ. ମୁଣ୍ଡୀ, ଗୋରଖମୁଣ୍ଡୀ ରସ, ଲଘୁ ଓ ମେଧାଜନକ । ଏହା
ଗଳଗଣ୍ଡ, ଅପଚୀ, ଶ୍ଳୀପଦ, ଅରୁଚି, ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର, କ୍ରିମି, ଯୋନି-
ରୋଗ, ପାଣ୍ଡୁ, ଅପସ୍ମାର, ପ୍ଳୀହା, ମେଦ ଓ ଗୁହ୍ୟାର୍ତ୍ତି ରୋଗ
ନାଶକ ।]

ମୁଣ୍ଡି କାକୁଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଏକ ଜାତିର ଛୋଟ କାକୁଡ଼ି—A spe-
Mundi kakurdi cies of small cucumber.
ছোট শশা खीरा ककडी

ମୁଣ୍ଡି କାଠ—ଦେ. ବି—ମୂଳରୁ ଛେଦନ ହୋଇଥିବା ବଡ଼ ଗଛର
Mundi katha ଶାଖାଶୂନ୍ୟ ଗଣ୍ଡି—A log of wood
কাঠের গড়(গুঁড়ি) (consisting of the branchless
काठका गोल trunk of a big tree cut down from
the ground-level.

ମୁଣ୍ଡି ଖଡ଼ିକା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ସମ୍ମାର୍ଜନୀ ବହୁଦିନ ବ୍ୟବହୃତ
Mundi khardika ହେବାରୁ ତାହାର ଅଗ୍ରଭାଗ ଛିଣ୍ଡିଯାଇଥାଏ—
মুড়ো ঝাঁটা मुंडा झाड़ु A worn out broomstick.
(ମୁଣ୍ଡି ଝାଡ଼ୁ, ମୁଣ୍ଡି ପର୍ଚ୍ଛିରା, ମୁଣ୍ଡି ପର୍ଚ୍ଛିରା ମୂଠା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡି ଚଣା—ଦେ. ବି. (ହିଂ. ମୁଣ୍ଡ ଚଣକ)—ଏକପ୍ରକାର ଚଣା—
Mundi chana A kind of pulse.
চনা चना

ମୁଣ୍ଡି ଚ(ଚ)ଷା—ଦେ. ବି. ପୁଂ. (ହେୟାର୍ଥ)—ଓଲୁଚଷା; ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି ଓ
Mundi cha(ta)sa ଅସଭ୍ୟ ଚଷା—A foolish or stupid
(ମୁଣ୍ଡି ଚୁ[ଚା]ଷୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) person of the cultivator
অজ চাষা चाषा class.

ମୁଣ୍ଡି ଛାଞ୍ଚୁଣୀ - ଦେ. ବି—ବହୁକାଳ ବ୍ୟବହୃତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଯେଉଁ
Mundi chhanchuni ଛାଞ୍ଚୁଣିର ଅଗ୍ରଭାଗ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା ଖଣ୍ଡି
মুড়ো ঝাঁটা ହୋଇ ଯାଇଥାଏ—A worn-out sweep-
मुंडी बढनी ing brush or mop.

ମୁଣ୍ଡି ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବଡ଼ ମୁଣ୍ଡିଯୁକ୍ତ ଛୋଟ ଠେଙ୍ଗା; ଠେଙ୍ଗଣୀ—
Mundi thenga A cudgel with a big knob.
বড় মুখো লাঠি मुंडी लट्ठी

ମୁଣ୍ଡିତ —ସଂ. ବିଣ. (ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—କ୍ଷୌର ହୋଇଥିବା—
Mundita Shaven. ସଂ. ବି—ଲୁହା—Iron.

ମୁଣ୍ଡିତ କେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଲଣ୍ଡା ମୁଣ୍ଡା—
Mundita kesa 1. Shaven-headed. ୨ । ଟାଙ୍ଗରା—
2. Bald headed.
(ମୁଣ୍ଡିତ କେଶା, ମୁଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡା; ମୁଣ୍ଡିତ ଶିରସ୍କା[ମସ୍ତକା]—ସ୍ତ୍ରୀ)
(ମୁଣ୍ଡିତ ମୁଣ୍ଡ, ମୁଣ୍ଡିତ ଶିର, ମୁଣ୍ଡିତ ଶିରସ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଣ୍ଡିତି(ରି)କା—ସଂ. ବି—ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)
Munditi(ri)ka Mundika (See)

ମୁଣ୍ଡିନୀ—ସଂ. ବି—କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ (ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Mundini Musk deer.

ମୁଣ୍ଡିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଦ୍ୟ) (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ ଧାତୁ)—୧ । ଗଛର
Mundiba ଉପରଭାଗରୁ ଶାଖା ପ୍ରଶାଖା କାଟିବା—1. To
(গাছ)মুঁড়ান lop off the branches of a tree.
मुँडना ୨ । ଅଗରୁ କର୍ତ୍ତନ କରିବା—1. To cut down
from the top; to pair (the nails).
(ଉ—ଦାନ୍ତ ଘର୍ଷିଣ ନଖ ମୁଣ୍ଡି ସାନ କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । କ୍ଷୌର କରିବା—3. To
shave.

ମୁଣ୍ଡି ଭଉଁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ଖେପା ଜାଲ—
Mundi bhaunri Casting net.

ମୁଣ୍ଡି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । (ଦେଉଳର) ଅଗ୍ରଭାଗରେ ବାଡ ଥିବା
Mundi mariba କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଶେଷ କରି ଦେଉଳ ଗଢ଼ା କାମର
মাথা মারা ସମାପ୍ତି କରିବା; ଦେଉଳକୁ ମୁଦିବା—1. To com-
ढकना plete the construction of a temple
by finishing the top; to set the coping
stone to a temple. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି
କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ କରିବା—2. (figurative) To com-
plete a work; to give the finishing
touch to a thing.

ମୁଣ୍ଡି ଶାଗ –ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଶୀତ ଋତୁରେ ଧାନ କିଆରି-
Mundi Saga ମାନଙ୍କରେ ମନକୁ ଉଠିଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ଶାଗ;
ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)
— A kitchen herb growing in paddy
fields in winter; Mundika (See).

ମୁଣ୍ଡି ଶାଳୁଅ—ଦେ. ବି—ଶାଳୁଅ କାଠର ମୁଣ୍ଡି—
Mundi salua A big log of Sala timber.
শালের গড়(গুঁড়ি) साल लकडीका गोल.

ମୁଣ୍ଡି ଶିଳ(ଳ,ଳୁ)ପା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ+ଶିଳାପୁତ୍ର)—ବହୁକାଳ
Muṇḍi śiḷa(ḷi,ḷu)pā ବ୍ୟବହାର ଯୋଗୁଁ କ୍ଷୟପ୍ରାପ୍ତ ଶିଳପୁଅ—
ଖଯା লুড়ী A small pestling stone worn out by long use.

ମୁଣ୍ଡି—ସଂ. ବି. ପୁଂ. (ମୁଣ୍ଡ+ଇନ୍; ତୋ. ୧ବ)—୧ । ଭଣ୍ଡାରୀ—
Muṇḍi 1. Barber. ୨ । ମହାଦେବ—2. Śiba. ୩ ।
(ମୁଣ୍ଡୀ—ପୁଂ) ମୁଣ୍ଡିକା (ଦେଖ)—3. Muṇḍikā (See)
ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ମୁଣ୍ଡିତ କେଶ (ମହାଭାରତ)—With shaven head. ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ; ଯଥା—ହଲୁଣୀ ମୁଣ୍ଡୀ)—ମୁଣ୍ଡ-ଯୁକ୍ତା—Head-ed (useded in compound).

ମୁଣ୍ଡୁଳା(ଳି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡଳ)—୧ । ମଣ୍ଡଳାକାର ରେଖା; ବୃତ୍ତ—1. Circle. ୨ । ମଣ୍ଡଳାକାର ଚିତ୍ର—
Muṇḍuḷā(ḷi) ମଣ୍ଡল मडल 2. Circular drawing. [ଦୃ—ପିଲାମାନେ ପ୍ରଥମେ ଚଦ୍ୟାରମ୍ଭ କରି ଖଡ଼ି ଛୁଇଁଲାବେଳେ ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ, ମହେଶଙ୍କ ନାମ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ବୁଲଇବେ ତିନିଗୋଟି ମୁଣ୍ଡୁଳା କାଟନ୍ତି ।]

ମୁଣ୍ଡୁଳା(ଳି) ଜାଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ବେଢ଼ି ବା ଦୁଇ
Muṇḍuḷā(ḷi) jāla ହାତ ବ୍ୟାସ ବଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ କାଠର ବା ବାଉଁଶର ପରିଧି ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ କୁଦ୍ର ଜାଲବିଶେଷ—A round net with a circular bamboo or wooden rim in the shape of a basket. [ଦୃ—ଛୋଟ ଛୋଟ ନାହାକ୍ମମାନଙ୍କରେ ବହି ଯାଉଥିବା ପାଣି ସୁଅରୁ ମାଛ ଛାଣିଲାପରି ଧରିବା କାମରେ ଏହି ଜାଲ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୁଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡୋ)ଇ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମଣ୍ଡପ)—ମଣ୍ଡପ—A raised
Muṇḍe(ṇḍo)i roofed or unroofed platform.
মণ্ডপ मडवा [ଦୃ—ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ସାଧାରଣତଃ ଏହି ଶବ୍ଦଟିର ପ୍ରୟୋଗ ହୁଏ; ଯଥା—ଦୋଳମୁଣ୍ଡେଇ, ଧ୍ୱଜାମୁଣ୍ଡେଇ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମୁଣ୍ଡେଇବା—ଦେ· ବି ('ମୁଣ୍ଡ' ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ ନାମ ଧାତୁ)—
Muṇḍeibā ମୁଣ୍ଡାଇବା (ଦେଖ)—Muṇḍāibā (See)

ମୁଣ୍ଢ—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—ମୁଣ୍ଡା; ଦନ୍ତୁର; ଦାନ୍ତରହିତ—
Muṇḍha Blunted. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ମୁଣ୍ଡା ୪
ভোঁতা भोंतला, भुथरा (ଦେଖ)—Muṇḍā 4 (See)

ମୁଣ୍ଢିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗଣ୍ଠିଯୁକ୍ତ କାଠର ଗଡ଼ି ବା ଖଣ୍ଡ—
Muṇḍhiā Knotted log of wood or timber.
গেঁঠোগড় काठका गोल (सील)

ମୁଣ୍ହୁ—ଦେ. କି. ବଣ—ମୁଣୁହୁଁ (ଦେଖ)
Muṇhuṅ - Muṇuhuṅ (See)

ମୁଣ୍ହେ(ଣ୍ହୋ)ଇ—ଦେ. ବି—ମୁଣଇ (ଦେଖ)
Muṇhe(ṇho)i Muṇai (See)

ମୁତଫର୍କା—ବୈଦେ. ବଣ (ଉଚରଅ) (ଅ. ମୁତଫରିକ୍—ଭିନ୍ନ, ପୃଥକ୍
Mut-pharkā ପୃଥକ୍)—୧ । ଭେଦ; ନାନାଜାତୀୟ ବସ୍ତୁ-
মুৎফরকা मुतफरीका ମିଶ୍ରିତ—1. Miscellaneous; sundry; (ମତଫରକା—ଅନ୍ୟରୂପ) motley; mixed. ୨ । ଅନାବଶ୍ୟକ; ବାଜେ—2. Unimportant. (ଦୃ—ଅଦାଲତରେ ଚାଲୁଥିବା ଅସଲ ମକଦ୍ଦମାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନହୋଇଥିବା କୌଣସି ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବିଷୟ ଯେଉଁ ବିବାଦ ବା ଦାବୀ ଉପସ୍ଥାପିତ ହେଲେ ତାହାକୁ ସେହି ମୂଳ ମକଦ୍ଦମାର ମୁତଫର୍କା ମକଦ୍ଦମା କହନ୍ତି ।)

ମୁତଫର୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ(ର୍ଚ୍ଚା)—ବୈଦେ. ବି (ଉଚରଅ)—ଅନାବଶ୍ୟକ ବା
Mut-pharkā kharchcha(rchchā) ବାଜେ ଖର୍ଚ୍ଚ; ପ୍ରୟୋ-
মুৎফরকা খরচা मुतफरीका खर्च ଜନାତିରିକ୍ତ ଖର୍ଚ୍ଚ—Extra or miscellaneous expenses.

ମୁତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—୧ । ପ୍ରସ୍ରାବ—1. Urine. (ଭୃ—
Muta କେବଳ ପଢ଼ ନାହିଁ କଷ୍ଟରେ ମଳ ମୁତ—କୃଷ୍ଣସିଂହ.
পেচ্ছাব, মূত ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।) ୨ । ମୁତୁଆଣ—
मूत 2. Urination; pissing.

ମୁତଇ(ଏ, ୟା)ନ୍(ନି)—ବୈଦେ. ବଣ (ଉଚରଅ) (ଅ. ମୁତାୟୁନ୍)—
Mutai(e, ya)n(ni) ୧ । କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା
মুতায়েন, মোতাএন ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ—1. Appointed or depu-
मुतायुन ted for a particular work. [ଭୃ—ହରିସିଂ ଅପଣା ଘରରେ ମତଇନ ଥିବା ହାଲିତ—ଫକୀର ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୨ । କୌଣସି କର୍ମରେ ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ—2. Permanently appointed; belonging to the permanent staff or service.

ମୁତ ଗୁହ—ଦେ. ବି (ସହଚର)—ମୂତ୍ର ଓ ବିଷ୍ଠା—Urine and
Muta guha মূত गुह मूत and night soil.

ମୁତ ନଳା—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ନଳାରେ ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରନ୍ତି—
Muta naḷā A gutter used as urinal; urinal.
পেচ্ছাবের নালা मूतनाली

ମୁତ ନାଳି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ରନାଳୀ)—ପୁରୁଷର ଲିଙ୍ଗ—
Mutanāḷi The urinary passage; the urethral
মূত্রনালী मूतनाली passage in the penis.

ମୁତ(ତୁ)ପୁଡ଼ା—ଦେ.ବି(ସଂ. ମୂତ୍ରପୁଟ)-୧। ମୂତ୍ରାଶୟ—1. Bladder.
Muta(tu)puṛā পানি ভুসকী मूतकी थैली ୨ । ଜରାୟୁରେ
पुरइन ଭ୍ରୂଣକୁ ଘେରି ରହିଥିବା ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥର ମୁଣା ବା ପତଳା ପରଦା; ଝିଲ୍ଲୀ—2. Amnion; thin membrane or sack of watery substance surrounding the embreyo in the womb and which acts as a lubricant just before delivery. [ଦୃ—ମନୁଷ୍ୟ ଶିଶୁର ପ୍ରସବ ପୂର୍ବେ ଏହି ମୁଣା ଫାଟିଗଲେ ପିଲା ସୁଗମ ହୋଇଯାଏ । ସାଧାରଣତଃ

ମୂତପୁଡ଼ା ଫାଟିଲେ ପିଲା ଶୀଘ୍ର ଜନ୍ମ ହେବ ବୋଲି ଜଣା ପଡ଼େ । ହାଉଳୁଅ ଏହି ମୂଣାହାର ଅବୃତ ହୋଇ ଭୂମିଷ୍ଠ ହୋଇଥାଏ; ପରେ ଦାଉଣୀ କାଳରେ ବାହାରେ ସେହି ମୂଣାର ଜଳୀୟ ଅଂଶକୁ ଶ୍ରାବ ଦେଲେ ତାହା ଫାଟିଯାଏ ଓ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଛୁଅ ବାହାରେ ।]

ମୂତପୁଡ଼ା ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. ବି—ପ୍ରସବ ପୂର୍ବରୁ ଗର୍ଭରୁ ଜଳସ୍ରାବ ହେବା—
Mutapurda bhangiba Discharge of watery
ପାନীভুসকী ভাংগা substance from the womb
पुरइन निकलना before childbirth.
(ମୂତପୁଡ଼ା ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. ବି—ମୂତ୍ରୋଦ୍‌ବେଗ—Tendency to pass
Mutamardiba urine.
পেচ্ছাব পাওয়া पेसाव लगना

ମୂତର୍‌ଜିମ୍—ବୈଦେ. ବି (ବଚନ୍ଥ) (ଫ. ମୁତର୍‌ଜିମ୍)—ଅନୁ-
Mutar-jim ବାଦକ; ତର୍ଜମାକାରୀ—Translator.
মুতরজিম मुतरजिम

ମୂତା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ—Urination. (ଉ—
Muta মুতা, মোতা 'ଚଉଚଉରବା ବଳଦ ମୂତା—ଶିଶୁବଚନ ।)
मूतना মোতা मुताह ବୈଦେ. ବି (ଆ. ମୁତାହ୍; ମୁତଅ)—
ମୁସଲମାନ୍‌ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଳ୍ପ କାଳ ସ୍ଥାୟୀ
মোতা ବିବାହ—Temporary marriage amongst
मुताह the Mahomedans. (ଦ୍ର—ଏ ବିବାହ ପ୍ରାୟଶଃ ଶିଆ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ।) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଛୋଟ ଗାଡ଼ୁ; ଲୋଟା—A small water jug.

ମୁତା(ତେ)ଇ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଶିଶୁର ଘର ମଧ୍ୟରୁ
Muta(te)i anibа ବାହାରକୁ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ ଯିବା ସମୟରେ
মুতিয়ে আনা ତା ସଙ୍ଗେ ଯାଇ ସେ ମୂତ ସାରିବା ପରେ ତା ସଙ୍ଗେ
मुताकर लाना ଫେରି ଆସିବା—To bring back a child
after its passing urine outside a room.

ମୁତା(ତେ)ଇ ନେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଶିଶୁର ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ ଯିବା
Muta(te)i neba ସମୟରେ ତାକୁ ସଙ୍ଗରେ ନେବା—To
পেচ্ছাব করিতে নিয়ে যাওয়া accompany child while
मुताले ना it goes out to make water; to take a child outside a room to make water.

ମୁତା(ତେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ମୁତିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତରୂପ)—
Muta(te)iba ପ୍ରହାରାଦିର ଭୟପ୍ରଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ବା ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା
ମୁତା(ତେ)ଇ ପକାଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରାଇବା—
ମୁତା(ତେ)ଇ ଦେବା } To cause a person
মো(মু)তান to pass urine involuntarily
मुताना through terror or as a result of sound beating. [ଦ୍ର—କୌଣସି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଭୀତଗ୍ରସ୍ତ ହେଲେ କିମ୍ବା ବେଡ଼ାଏ ମାଡ଼ ଖାଇଲେ ହଠାତ୍ ମୂତ ପକାନ୍ତି ।]

ମୁତାବ(ବି)କ୍—ବୈଦେ. କ୍ରି. ବିଣ. (ଚଳିତଅ)—(ଅ. ମୁତାବକ୍)—
Mutaba(bi)k ଅନୁସାରେ—According to; suitably
মোতাবিক, মোতাবেক to. (ଯଥା—ମୋ ମନ ମୁତାବକ
मुताबिक ଗୋଟିଏ ଖାଣ୍ଟିକ ମୋତେ ମିଳିଛନ୍ତି) [ଦ୍ର—ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ । ମୁ ।]

ମୁତାଲୁକେ—ବୈଦେ. ଓ ଅ. (ଚଳିତଅ) ବିଣ—(ଅ. ମୁତଅଲକ୍=
Mutaluke ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ)—୧ । ଇଲାକାଭୁକ୍ତ; ଅଧୀନ—
মোতাল্লিক 1. Within the jurisdiction of; under.
मुतालिक ୨ । ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relating to. ୩ । ଅନ୍ତର୍ଗତ—
3. Included in. [ଯଥା— । ମୌ । ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁର । ପ୍ର । କୋଦଣ୍ଡା ମୁତାଲୁକେ ଜିଲ୍ଲା କଟକ । ଏଥିର ସାଙ୍କେତିକ ଚିହ୍ନ । ମୁ ।]

ମୁତାହି—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁସଲମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) ମୁତା ବିବାହ
Mutahi ଦ୍ୱାରାରେ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ରଖିତା (ସ୍ତ୍ରୀ)-(in the case
মোতাহি of a Mahomedan) (a woman) Taken as
मुताही one's temporary wife by the system of Muta marriage.

ମୁତି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁତିବା; ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା—
Muti deba মুতে দেওয়া मूत देना To pass urine.
[ଉ—ତୋ ଭୟରେ ମୋ ହାତରେ, ମୁତି ଦେଲି ତୋ ପଦରେ । ଶିଶୁ ଗୀତ ।]

ମୁତି ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି ଓ ବି—୧। ଭୟ ବା ପ୍ରହାରର ହେତୁ
Muti paka(ke)iba ଅଜାଣତରେ ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ କରିବା—
মুতেফেলা 1. To pass urine involuntarily through
मूतदेना fear or beating. ୨ । ମୁତିବା (ଦେଖ)—
2. Mutiba (See)

ମୁତିବା—ଦେ. କ୍ରି. ଓ ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର)—ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା; ପ୍ରସ୍ରାବ
Mutiba କରିବା—To pass urine; to make water.
মুতা; মোতা [ଦ୍ର—ଏହା ହଗିବା ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ସହଚରରୂପେ
मूतना ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ପକାଇବା ଓ ଦେବା କ୍ରିୟାର ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୁତି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରକୁ ଯିବା—
Muti jiba To go out to make water.
মুতিতে যাওয়া मूतने जाना

ମୁତୁଡ଼ା(ରା)—ଦେ.ବିଣ.ପୁଂ—ଯେ ଅତ୍ୟଧିକ ପ୍ରସ୍ରାବ କରେ—Given
Muturda(ra) to much urination;having tendency
মুতুড়ে to pass urine often. (ଉ—'ଭୁ ତ ମୁତୁରା ପୁ ଡ
मुतुआ, मूतना ମୁତୁରା, ଶେଯ କାହିଁପାଇଁ ଧୋଇବା । ଢଗ ।)
মুতেরগন্ধ ୨ । ମୂତ୍ରଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—2 Having the smell of urine.
[ମୁତୁରୀ(ରା)—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୁତୁରା ରୋଗ—ଦେଦ. ବି (ସଂ. ମୂତ୍ର ରୋଗ)—ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗ—
Mutura roga Diabetes,
মুতারোগ बहुमूत्र

ମୁତୁରି(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର କଣ୍ଟକୀ ଲତା; ଦନ୍ତକାଷ୍ଠ —
Muturi(rdi) A kind of thorny creeper used as
मुतुड़ी tooth-stick. [ଦ୍ର—ଏହା ଦାନ୍ତକାଠିରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
मुतुइ(नी) ହୁଏ । ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାର, ଯଥା—୧ । ଗାଈଅ—ସରୁ ।
୨ । ମଇଁଷିଅ—ମୋଟା ।]
ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁତୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of
Mutura.

ମୁତୋଫା(ଫେ)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ଉତରଅ)—(ଅ. ମୁତୱଫା)—ମୃତ;
Mutopha(phai) ପରଲୋକ ଗତ. Dead; deceased;
(ମୁତୋଫିଅ—ସ୍ତ୍ରୀ) the late (so and so). [ଦ୍ର—ଏଥିର
मुतोफा ସାଙ୍କେତିକ । ମୁ । ଓ ଏହା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ନାମ ଶେଷରେ
मुतवफा ବା ପୂର୍ବରେ ଯୋଗକରୁ । ଯଥା—ଶ୍ରୀ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର
। ମୁ । =ମୃତ ଜଗନ୍ନାଥ ମହାପାତ୍ର ।]

ମୁତୋଲି—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁତୱଲ୍ଲି)—୧ । ମନ୍ଦିର ଅବା
Mutoli ସାଧାରଣ ସମ୍ପତ୍ତିର ମାଲଫତଦାର—1. The trustee
ମୁତାଓ(ୱ)ଲି of a public endowment.
ମୁତୱଲି —ଅନ୍ୟରୂପ ୨ । ନାବାଳକର ଓ ତାହାର ସମ୍ପତ୍ତିର
ମୁତୱାଲି ଅଭିଭାବକ — 2. Guardian of
मतवली मतवली a minor's person and property.

ମୁତ୍ୟ—ସଂ. ବି—ମୁକ୍ତାଦି (ପଦାର୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରିକା)—
Mutya Pearl.

ମୁତ୍ରିକା—ଗ୍ରା. ବି.—(ସଂ. ମୂତ୍ର)—ମୁତୁରିକା (ଦେଖ)
Mutrika Murutika (See)
(ମୁତ୍ରିକଅ—ଅନ୍ୟରୂପ) मुत्तक मुत्तका

ମୁଥ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଷ୍ଟି)—୧ । ଆଘାତୋଦ୍ୟତ ଅବଦ୍ଧ ମୁଷ୍ଟି—
Mutha 1. Clenched fist ready to strike a blow.
मुठ्ठी; घुसी, मुकटी, मुटकी ୨ । ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କରତଳଦ୍ୱାରା ଗାଲରେ
मुठ(ट्ठी); घुसा; मुक्का ବା ମୁହଁରେ ଆଘାତ—2. A blow
बार मौका with the clenched fist on the face or
cheek. [ଦ୍ର—ତନ୍ତୁ ବାବାର ଜାଲୁ ଦଲେ, ମୁଥେ
ତା ପିଠିରେ ମାଇଲେ । ଜଗନ୍ନାଥ ଦାସଙ୍କ ରାମାୟଣ ।]
['ମୁଣ୍ଡି'ରେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ୨ । ଥର; ବାର—
2. Time.

ମୁଥକା(କୁ)ମୁଥ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ଥରକୁ ଥର; ଅନେକ ଥର;
Muthaka(ku) mutha ବାରମ୍ବାର—Several times;
बार बार बार बार repeatedly.

ମୁଥ ଖିଆ—ଦେ. ବି.—(ଗାଳି) ଯେ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ମୁଥ ମାଡ଼
Mutha khia ଖାଇବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବା ଉପଯୁକ୍ତ—
कीलकुटो Habituated to being or deserving to
मुक्काखोर, जतखोर be struck with fist blows.

ମୁଥ(ଥୁ)ଡ଼ା(ରା)—ଦେ. ବଣ.—ମୁଣ୍ଡା; ବନ୍ଥର; ଧାର ନଥିବା—
Mutha(thu)rda(ra) Blunt; dull-edged.
तौंता भोथा; भोथरा

ମୁଥ ମାଡ଼—ଦେ. ବି.—ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ କର ତଳ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରହାର—
Mutha marda Blow with clenched fist;
मूटकीमार मुक्कामार fisticuff.
[ଦ୍ର—ତେଡ଼େ ବଳିଷ୍ଠଙ୍କୁ ତ ଅଭାଯୁଦ୍ଧେ ଶ୍ରମ, ଦେଖାଇଲ
ମୁଥ ମାଡ଼ରେ ଯମ ଗ୍ରାମ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ
ଉଦ୍ଯୋଗ ।]

ମୁଥା—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁସ୍ତା, ପ୍ରା. ମୁଥା)—୧ । ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—
Mutha 1. A kind of grass; Cyperus Rotundus.
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ— ୨ । ଉକ୍ତ ଘାସର ଗୋଲକ କନ୍ଦ—
ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା),ମୁସ୍ତକ, ଭଦ୍ରମୁସ୍ତ, 2. The bulbous root of
ଧନ କୁଣ୍ଡ, ସୁଗନ୍ଧ, ଗ୍ରନ୍ଥିଲ, Cyperus Rotundus. [ଦ୍ର—
ଓ ମେଘ ପର୍ଯ୍ୟାୟର ଶବ୍ଦମାନ ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଏହି ଘାସର
ଦେ. ସବଜବୁଙ୍ଗ, ବଗୁ, ତେଣ୍ଡ କିଦୋଣ; ପଚ କିଧାର;
ଭୁଙ୍ଗ ମୁସ୍ତଲ ବର୍ଷାକାଳରେ ଏ ଘାସ ସାଧାରଣତଃ
ମ. ମୋଥେ ପଡ଼ିଆରେ ଜାତ ହୋଇ ଥାଏ ଏବଂ
ଗୁ. ମୋଥ୍ୟ ସହଜରେ ନିର୍ମୂଳ ହୁଏ ନାହିଁ ।
ତା. କୋରଇ୍ଯ ଏହା ପ୍ରକାର ଭେଦରେ ୪ ଭଳି
ଫା. ସାଦକପି ଶ୍ରେଣୀର ଦେଖା ଯାଏ । ଯଥା—୧ ।
ଅ. ସୁଦ ଇମୀନ ଭଦ୍ରମୁସ୍ତକ ବା ନାଗର ମୁସ୍ତକ । ଆମ
मोथा, मुर्ता, मुथा ଦେଶର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଅଞ୍ଚଳଭେଦରେ
मोथा ଶୁଙ୍କ ମୁଥା, ନାଗର ମୁଥା ବା ଘୋଡ଼ା
ମୁଥା ବୋଲି କହନ୍ତି । ନାଗରମୁଥାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ
ନାଗରୋତ୍ଥ, ଚକ୍ରାଙ୍କା, ଓ ଚୂଡ଼ାଳା ।
୨ । କୈବର୍ତ୍ତକ (କେଉଟିଅ ମୁଥା) । ଏହାର ଅନ୍ୟ
ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଜଳ ମୁସ୍ତକ ଓ ଜଳଜ ।
୩ । ମୁସ୍ତକ ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ମୁସ୍ତକ । ଲୋକେ ଏ ଶ୍ରେଣୀର
ମୁଥାକୁ କାଣୀ ମୁଥା ବା କୁଢ଼ ମୁଥା ବୋଲି କହନ୍ତି ।
୪ । ଗୋଡ଼ ମୁସ୍ତକ । ଏହାକୁ ଲୋକେ ଅଡ଼ୀ ମୁଥା-
ନାମରେ ଅଭିହିତ କରନ୍ତି । ଏହା ସାଧାରଣତଃ ବାଲିରେ
ଜନ୍ମେ ।
କାଣୀ ମୁଥା ସବୁଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଶୁଙ୍କମୁଥା ସବୁଠାରୁ
ବଡ଼ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ମୁଥା କଟୁ ତିକ୍ତ କଷାୟ, ଶୀତ
ଗ୍ରାହୀ, ଧାରକ, ଅଗ୍ନିଦୀପକ ଓ ପାଚକ; ଏହା କଫ, ପିତ୍ତ,
ରକ୍ତ ଦୋଷ, ତୃଷା, ଅରୁଚି, ଜ୍ୱର ଓ କ୍ରିମିନାଶକ ।
ଯେଉଁ ମୁଥା ଅନୂପଦେଶରେ ଜନ୍ମେ ତାହା ପ୍ରଶସ୍ତ ।

ମୁଥା ମୁଥି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ମୁଥକା ମୁଥ; ଥରକୁ ଥର—
Mutha muthi बार बार बारबार Repeatedly.
घुसो घुसी मुक्कामुक्की ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—(ସଂ. ମୁଷ୍ଟା ମୁଷ୍ଟି)—
ପୃଥ ମସ୍ତ ମଉ ହେବା—Mutual dealing of
blows with the fist. (ଦ୍ର—ମୁଷ୍ଟାମୁଷ୍ଟି ମୁଥ
ମୁଥି କଲ୍ଯବତ ଭଡ଼, ଗଡ଼ିଲେ ଅବନୀ ତଳେ ବେଳ ରଣ-
ଗୋଳେ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମୁଥା ମୂଳ—ଦେ. ବି—ମୁଥା (ଦେଖ)
Mutha mula Mutha (See)

ମୁଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ହୃଷ୍ଟ ହେବା—1. To be merry; to be glad. ୨ । ମିଶ୍ରିତ କରିବା—2. To mix up; to blend. ୩ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ଖୋଲି ଦେବା—3. To untie; to release; to open.
Mud (root)

ମୁଦ୍—ସ. ବି—(ମୁଦ୍ ଧାତୁ + ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ହର୍ଷ—1. Delight; joy. ୨ । ଆନନ୍ଦ; ପ୍ରୀତି—2. Pleasure. ୩ । ସୁଖ—3. Happiness. ୪ । (+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍) ସ୍ତ୍ରୀ; ଭାର୍ଯ୍ୟା—4. Wife. ୫ । ନିଶାଦ୍ୱାରା ଉନ୍ମତ୍ତତା—5. Intoxication.
Mud

ମୁଦ—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ) - ୧ । ଆନନ୍ଦ—1. Joy. ୨ । (ସ. ମୁଦ୍ର) ଚିଠି, ଘର ବା ବାକ୍ସ ବନ୍ଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ମୋହର ବା ଛାପ—2. Impression; seal or stamp put on a closed letter, door or receptacle. ୩ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—3. Closing; shutting up. (ଉ—ଦମୟନ୍ତୀ ନିମନ୍ତ ବନ୍ଧ ମୁଦ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ବନ.] ୪ । ମୋହର ମରା ଯାଇ ବନ୍ଦ ହୋଇ ଥିବା ଚିଠି—4. Sealed letter. (ଉ—ମୁଦ ଲଇ ମୁଦକୁ ଦେଖଲ ଭାଲୁ କରେ—ଭଞ୍ଜ ।)
Muda মুদ গালামোহর **मुँद** মুদিত করা **मुँदना** মুদা চিঠি **मुँदीहुई चिट्ठी; बन्द चिट्ठी**

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ଇ—ବୈଦେ. ବି.—(କଟକଅଞ୍ଚଳ) ମୁଦେଇ (ଦେଖ)
Muda(dda)i Mudei (See)

ମୁଦ(ଦୁ)କ—ଗ୍ରା. ବି—(ସ. ମୋଦକ) - ମୋଦକ (ଦେଖ)
Muda(du)ka Modaka (See)

ମୁଦ(ଦୁ)ଗର—ଗ୍ରା. (ପଦ୍ୟ) ବି—(ସ. ମୁଦ୍ଗର)—ମୁଦ୍ଗର (ଦେଖ)—
Muda(du)gara মুদ্গর **मुगदर** Mudgara (See)
(ଉ—ମୁଦଗର ପର୍ଶୁ ତୋମର ଉଦପାଲ, ଖଡ୍ଗ ଚଳେ ପଡ଼ିଲ ପ୍ରାନ୍ତେ ଶର ଜାଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ ଦ୍ରୋଣ ।)

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତ୍—ବୈଦେ. ବି—(କଟକଅଞ୍ଚଳ) - (ଫା. ମଦଦ୍)—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦଅ ଯିବା ସାହାଯ୍ୟ—1. Help rendered to a worker. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା—2. Act of deputing a person to render help. (ଯଥା—ଯାଣାରେ ଶାନ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ପୁଲିସ୍ ମଦତ୍ ।)—(ଫା, ମୁଦତ୍ ⸗ ସମୟର ସୀମା)— ୧ । ସମୟର ବ୍ୟାପ୍ତି—1. Extent of time. ୨ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ; ସମୟର ସୀମା—2. Limited time; fixed time-limit.
Muda(dda)t মদত **मदद** মুদ্দত **मुद्दत**

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତ୍ କରିବା (ଦେବା)—ଦେ. କ୍ରି.—(କଟକଅ)— ୧ । ସାହାଯ୍ୟ ଦେବା—1. To render help. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ପ୍ରେରଣ କରିବା-2. To depute a person to render help.
Muda(dda)t kariba (deba) মদত দেওয়া **मदद देना**

ମୁଦତ୍କାର—ବୈଦେ. ବଣ—(କଟକଅ) (ଫା. ମଦଦ୍ଗାର୍)—ସାହାଯ୍ୟକାରୀ—Helping.
Mudat kāra মদতকার **मददगार**

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତି(ତୀ)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା.)—୧ । ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟକାଳୀନ—1. Happening in a fixed time. ୨ । ଯହିଁ ପାଇଁ କୌଣସି ସମୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି—2. For which a time-limit has been fixed. ୩ । ଯାହାର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କାଳ ଗତ ହୋଇଅଛି—3. Of which the fixed time is passed; time-expired. (ଯଥା—ମୁଦତି ହୁଣ୍ଡି ।) ୪ । (ଫା. ମୁଦତ୍ତୀ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ନିଯୁକ୍ତ ହୋଇ ଥିବା—4. Permanently appointed. ୫ । କୌଣସି ବିଶେଷ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ—5. Deputed to do a particular work.
Muda(dda)ti(tī) মুদ্দতী **मुद्दती**

ମୁଦ(ଦ୍ଦ)ତି(ତୀ) ହୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି (କଟକଅ)—ମିଆଦି ହୁଣ୍ଡି (ଦେଖ)
Muda(dda)ti(tī) hundi Miādi hundi (See)
মুদতী হুণ্ডী **मुदती हुंडी**

ମୁଦ ଦେବା (ମାରିବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଚିଠି ବା ଦ୍ୱାର ବା ବାକ୍ସ ଆଦି ବନ୍ଦ କରି ତହିଁ ଉପରେ ମୋହର ମାରିବା—To put seal on a letter or a door or box after closing it.
Muda debā (māribā) মোহর করা **मुँदना**

ମୁଦ ଶିଳା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ରିତ + ଶିଳା)—ଯେଉଁ ପ୍ରସ୍ତରଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରା ଦେଉଳର ମୁଣ୍ଡ ମଙ୍ଗଯାଏ ଓ ଯାହା ଉପରେ କଳସ ରହେ—1. The central stone which shuts the topmost last hole of a temple; the coping stone. ୨ । ଯେଉଁ ମଧ୍ୟଖଣ୍ଡ ପ୍ରସ୍ତରଦ୍ୱାରା ଖିଲାଣ ବନ୍ଦ ହୁଏ; ଖିଲକୋପଳ—2. The keystone of an arch. [ଉ—ମୁଦଶିଳା ମୁଦେ ସମାଧିର ଗର୍ଭେ—ରାଧାନାଥ ।]
Muda śilā মুদ শিলা **गुम्बज पथर** **महराबके बीचोबीचका पत्थर**

ମୁଦା—ସ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍ + ଆ)—ହର୍ଷ; ପ୍ରୀତି—Joy; delight. ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ରା)—୧ । ମୋହର ମାରିବା—1. Act of sealing or stamping. ୨। ଗୁଳା;ଗୋଲକ—2. Ball. (ଉ— ଚନ୍ଦନ ମୁଦା ତାହା କରେ ଘୋଡେ, ବଳଅ ବକ୍ଷେ ଭୃଙ୍ଗ ମନ ମୋହେ—ପ୍ରାଚୀ. ଉଦଯ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।) ୩ । ଡବା;କଣ୍ଟେଇ—3. Case. ୪ । ମୁଦିବା କର୍ମ-4 Closing ୫ । ହାତ ମୁଠାରେ ଲୁଚାଇ ରଖିଥିବା ପଦାର୍ଥ, ଯାହା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଲୋକେ କାଳସୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବା ଦେବଙ୍କୁ ପଚାରା କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଶ୍ନ କରନ୍ତି—5. A small thing concealed in the hollow of the hand regarding which questions are asked to a person possessed by a Goddess to find out if the alleged possession
Mudā মুদা **मुँदना** গোলা **गोला** ডিবে **बट्टी** মুদা **मुँदना** মুঠোকরা জিনিস **मुदा**

বন্দ is real or feigned. ଦେ. ବଣ—୧ । ମୁଦ୍ରିତ
বন্দ; মুদ্রা —1. Closed; shut up. (ଯ—ବଉଶେ ଥାଇ ମୁଦ୍ରା ହୋଇ, ସ୍ନାହାନ ଆର ଲୁବଗାସ୍ତି— ଯଶୋବନ୍ତ, ପ୍ରେମଭକ୍ତିଗୀତା ।) ୨ । ମୁଦ୍ରାକାରରେ
গোলা করা ଗଠିତ; ଗୋଲ—2. Made in the shape of
গোলা coins; circular. (ଯଥା—ମୁଦା ଚେଲୁଳ ।)
সগুন ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବ—ପୋଷା ମାଙ୍କଡ଼ ଆଗରେ ରଖାଯିବା ଗୋଡ଼ମାନ—Peebles put before a trained monkey. [ଦ୍ର—ଫକୀରମାନେ ଯେଉଁ ପୋଷାମାଙ୍କଡ଼ଙ୍କୁ ନଚାନ୍ତି, ସେହି ମାଙ୍କଡ଼ମାନେ ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣନ୍ତି ବୋଲି ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ । ଭବିଷ୍ୟତ କଥା ଜାଣିବା ପାଇଁ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଗୋଡ଼ି ରଖିଲେ ମାଙ୍କଡ଼ ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁଟି ଉଠାଇ ନେବ, ତଦନୁସାରେ ଫଳ ହେବ । ସେହି ଗୋଡ଼ିମାନଙ୍କୁ ମୁଦା କୁହାଯାଏ ।]

ମୁଦା(ଦ୍ଦା, ଦେ, ଦ୍ଦେ)ଇ—ବୈଦେ. ବ. ପୁଂ (ଫା. ମୁଦାଇ)—୧ । ଶତ୍ରୁ
Mudā(ddā, de, dde)i —1. Enemy. ୨ । (ଜତରଥ)
মুদই मुद्दई ମକଦ୍ଦମାରେ ଫେରାଦି; ଅର୍ଥପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Compla-
(ମୁଦେଈ—ସ୍ତ୍ରୀ) inant in a case. [ଦ୍ର—ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ମୁଦେଇ ଓ ବିପକ୍ଷକୁ ମୁଦାଲା ବୋଲାଯାଏ ଏବଂ ଦେୱାନି ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷକୁ ବାଦୀ ଓ ବିପକ୍ଷକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ବିବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମୁଦାଲା—An accused ବୈଦେ. ବଣ—ବିପକ୍ଷ; ପ୍ରତିକୂଳ—Adversary; inimical.

ମୁଦା(ଦେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ମୁଦିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—ମୁଦ୍ରିତ
Mudā(de)ibā କରାଇବା—To cause to shut. (ଯ—
বন্দ করান ଏହା ବାହାରେ କର-କୋକନଦ ଦୁଇ
मुँदवाना ଯୋଡ଼ାଇବା ବ୍ୟାଜରେ ଦେଇଣ ମୁଦାଇ— କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୁଦାଇ ମୁଦାଲା—ବୈଦେ. ବ (ଜତରଥ; ସହଚର; ଫା. ମୁଦଇ+
Mudāi mudālā ମୁଦାଅଲେହ୍)—ମକଦ୍ଦମାରେ ବାଦୀ ଓ
মুদই মুদালা मुद्दई मुद्दालेह प्रतिवादी—The complainant and the accused in a case. (ଯ—ମୁଦେଇ ମୁଦାଲା ରାଜି, କସ କରିବ କାହା— ଚଣ ।)

ମୁଦାଏଲା—ବୈଦେ. ବ(ଜତରଥ)—ମୁଦାଲା (ଦେଖ)
Mudāelā Mudālā (See)

ମୁଦା କହିବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଲୁଚି ହୋଇ-
Mudā kahibā ଥିବା ପଦାର୍ଥର ସ୍ୱରୂପ କହି ଦେବା—
মুঠোরভিতর কি আছে বলা To speak out the contents
मुट्ठा बोलना (कहना) of one's closed hand.

ମୁଦା ଚନ୍ଦନ—ଦେ. ବ—ଦେବବିଗ୍ରହର ଅଙ୍ଗରେ ବୋଳା ଯାଇଥିବା
Mudā chandana ଶୋଷି ଚନ୍ଦନ ବଡ଼ା ହୋଇ
চন্দনেরগোলা चन्दनगोला ପରେ ଉକ୍ତିଚନ୍ଦନରେ ବଳା ଯାଇଥିବା ଗୁଳା—Ball of sandal paste after it is scraped out of the body of an idol.

ମୁଦାତେ(ତି)ନ୍ତୁଳି—ଦେ.ବ (ସ.ମୁଦ୍ରା+ତନ୍ତୁଡ଼ି)—ତନ୍ତୁଳିରୁ ମଞ୍ଜି ଓ
Mudā te(ti)ntuḷi ଶାରୁ କାଢ଼ି ତାକୁ ଲୁଣ ପିଣ୍ଡ ଆକାରରେ
তেতুলেরগোল ବାନ୍ଧିବା ଗୁଳା—Balls of tamarind
इमलीकागोला after taking out the seeds, fibres and pods therefrom.

ମୁଦା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଠାକୁରାଣୀ ଲାଗିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପରଖିବା
Mudā dharibā ପାଇଁ ମୁଠାର ମଧ୍ୟରେ କଅଣ ଅଛି
মুঠোকরা मुट्ठा पकडना ବୋଲି ତାକୁ ପଚାରି ତା ଆଗରେ ହାତମୁଠାରେ କୌଣସି ପଦାର୍ଥ ଲୁଚାଇ କରି ଦେଖାଇବା—To hold up anything concealed inside the closed palm to test if a person said to be possessed by a Goddess can divine what it is.

ମୁଦାମ୍(ମି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଜତରଥ)—(ଅ. ମୁଦାମ୍=ସର୍ବଦା;
Mudām(mi) ମୁଦାମୀ—ସର୍ବଦା ଘଟୁଥିବା)—୧। ସ୍ଥାୟୀ;
মুদাম ସାର୍ବକାଳିକ—1. Permanent. ୨ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ;
असालतन, मुदाम ନିରନ୍ତର—2. Continuous. ୩ । ଚିରକାଳ ନିମନ୍ତେ ସ୍ଥିରୀକୃତ—3. Settled for ever. ୪ ସର୍ବଦା ଘଟୁଥିବା—4. Happening always; constant. ବୈଦେ. ଅ—(ଅ. ମୁଦାମ୍)—୧ । ସର୍ବଦା—1. Always; constantly. ୨ । ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ; ଲାଗେ ଲାଗେ—2. Continually. ୩ । ସ୍ଥାୟୀଭାବରେ—3. Permanently.

ମୁଦାରା—ଦେ. ବ—(ସ. ମନ୍ଦ୍ର)—(ସଙ୍ଗୀତ) ଗମ୍ଭୀର ଧ୍ୱନି ବା
Mudārā ସ୍ୱରବିଶେଷ; ମନ୍ଦ୍ରଧ୍ୱନିଯୁକ୍ତ ସ୍ୱର; ତାରସ୍ୱର ଓ କ୍ଷୀଣସ୍ୱରର
মুদারা ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଧ୍ୱନି—A medium tone in music;
उदारा, उतार neither loud nor low tune. (ସୁର ଚଲେ ନୋହି ଦେଇ ।)

ମୁଦାଲା—ବୈଦେ. ବ. ପୁଂ (ଫା. ମୁଦା-ଅ-ଲହ୍)—୧ । ଫୌଜଦାରି
Mudālā ମକଦ୍ଦମାରେ ଅସାମୀ—1. An accused in a
(ମୁଦାଲଆ[ସ୍ତ୍ରୀ]—ସ୍ତ୍ରୀ) criminal case. ୨ । ଦେୱାନି
মুদালা ମକଦ୍ଦମାରେ ପ୍ରତିବାଦୀ—2. A defendant in a
मुदाआलेह, मुदालेह, जवाबी civil case. [ଦ୍ର—ଦେୱାନି ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷକୁ ପ୍ରତିବାଦୀ ବା ବିବାଦୀ ବୋଲାଯାଏ । ଫଉଜଦାରୀ ମକଦ୍ଦମାରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ପକ୍ଷକୁ ମୁଦାଲା ବା ଅସାମୀ କୁହାଯାଏ ।]

ମୁ(ମୋ)ଦି—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଦ୍ରା; ପ୍ରା. ମୁଦ୍ଦିଆ)—୧ । ଅଙ୍ଗୁରୀୟକ;
Mu(mo)di ହାତର ବା ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା
(ମୁଦ୍ରା, ମୁଦି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୋଲାକାର ବଳୟ—1. Finger-
আংটি, आंगूटि ring for the hand and the leg. ୨ ।

ଅଂଗୁଠୀ (ସ. ମୋଦକ, ମୋଦକୀ) ଗୁଡ଼ିଲ, ଡାଲି, ଲୁଣ, ତେଲ ଓ ମସଲା ଅଦ ଦୈନିକ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ପଦାର୍ଥର ଖୁଚୁରା
ମୁଦୀ ବିକ୍ରୟକାରୀ ଦୋକାନୀ—Grocer; a retail dealer.
ମୋଦୀ [ଦ୍ର—ବଜାରର ମୁଦ ଦୋକାନୀମାନଙ୍କର ପାଉଣା ଘୁଞ୍ଚ ହଜାର । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।]

ମୁଦଅ(ୟା)—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ରିକା; ପ୍ରା. ମୁଦ୍ଦିଆ)—ମୁଦପର
Mudia(yā) ଗୋଲକାର ଧାତୁ ବଳୟ—A ring of
ଅାଂଗଠା metal. [ଦ୍ର—ମୋଡ଼ା ନ ପଡ଼ିବାକୁ ସୁନ ମୁଦଅକୁ,
ଅଂଗୁଠୀ, ମୁଦ୍ରୀ ଗଢ଼ିଲେ ନକୁଲ ଏ ଡାଳ ସେ ଡାଳକୁ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ] ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେ ମୁଦ
ଅାଂଗଠିଓଯାଲା ପିନ୍ଧିଥାଏ—Wearing a ring. (ଦ୍ର—ଏହା
ଅଂଗୁଠୀବାଲା(ଲୀ) ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ଯଥା—ସୁନାମୁଦଅ) (ଦ୍ର—ସୁନାମୁଦଅ ହାତରେ ଗୁଆ ଖାଇଲେ ଘୋଡ଼ା ଫଳ ମିଳେ । ଢଗ ।)

ମୁଦତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ. ତ)—ଅନନ୍ଦିତ; ତୁଷ୍ଟ—
Mudita Delighted; gratified. (ଦ୍ର—ମଧୁମୁଦିତ ଦେଶ
(ମୁଦିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭୃଙ୍ଗକୁଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଉପକାରଧି) ଦେ. ବଣ—
ବନ୍ଦ (ସ. ମୁଦ୍ରିତ) ମୁଦା ହୋଇଥିବା; ବନ୍ଦ ହୋଇଥିବା—
ବଂଦ୍, ମୁଂ ଦ୍ରାହୁଆ Closed; shut up.

ମୁଦତା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୁଦତ+ଅ)—Feminine of Mudita.
Muditā ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ପରକୀୟା ନାୟିକା ବିଶେଷ—A class of concubines or heroines in love-stories.
(ଦ୍ର—ଯେଉଁ ନାୟିକାର ପର ପୁରୁଷ କାମନା ପରପୁରୁଷର ଅବନ୍ତିକ ଅଗମନ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣାର୍ଥ ହୁଏ—ବୃ.ଶ)

ମୁଦ ଦୋକାନ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୋଦକ+ଫା. ଦୁକାନ୍)—ଗୁଡ଼ିଲ
Mudi dokāna ଡାଲି ଅଦର ଖୁଚୁରା ଦୋକାନ—Retail
(ମୁଦଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) shop; grocer's shop.
ମୁଦିଖାନା, ମୁଦିରଦୋକାନ ମୋଦୀଖାନା

ମୁଦ ଦୋକାନୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୋଦକ)—ଗୁଡ଼ିଲ ଡାଲି ଅଦର
Mudi dokāni ଖୁଚୁରା ବ୍ୟବସାୟୀ—A grocer; a retail
ମୁଦୀ ମୋଦୀ shop-keeper.

ମୁଦବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ) —୧ । ମୁଦ୍ରିତ କରିବା—1. To
Mudibā close; to shut up. (ଦ୍ର —ତାଲେ ଅବଲା ନେତ୍ର
ମୁଦା ମୁଦିକ ଭର । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।) ୨ । ଘୋଡ଼ାଇବା;
ମୁଂଦନା ଅବୃତ କରିବା; ଅବରଣ ମଧ୍ୟରେ ରଖିବା—2. To shut; to cover. (ଦ୍ର—ବାହାରକୁ ଅଣି ତାକ ପେଡ଼ିରେ ମୁଦଲା । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) ୩ । ଛିଦ୍ର ବୁଜିବା—3. To close up a hole. (ଦ୍ର—କହିଁ ମୁଦଲେହେଁ ତା ଶୁଣି । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।) ୪ । ସ. ମୁଦ୍ ଧାତୁ) ତୋଷିବା—4. To please; to gratify. (ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରକୁମୁଦେ, ଦୂରରେ ମୁଦେ, ପରର ମୁଦେ ମୋତେ; ଦେଇ ହରଷ, ଦୂରବା ରସ, ଚାହିଁ ବରଷ ଅନ୍ତେ ଉପେ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି) ୫ । ବନ୍ଦ କରିବା; ବନ୍ଧ କରିବା—
5. To imprison. (ଦ୍ର—ବନ୍ଦୀ କାରାପୁରେ ମୁଦଲା ପ୍ରକାରେ ବସାଇ ସିଂହଳେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ)

ମୁଦର—ସଂ.ବ (ମୁଦ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ. ଇର)—୧ । ମେଘ—1.Cloud.
Mudira ୨ । ଭେକ—2. Frog. ସ. ବ. ପୁଂ—୧।କାମୁକ—
(ମୁଦରା—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Amorous; lascivious. ୨ । ଲମ୍ପଟ—
2. Licentious.

ମୁଦରଥ—ଦେ. ବ—ପୁରୀ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର ସେବକ ବିଶେଷ—
Mudi ratha A class of leading sebakas of the Deity Jagannātha at Puri.
[ଦ୍ର—ଏ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନୂତନ କଳେବର ସମୟରେ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ପ୍ରତିମାଙ୍କ ଉଦରେ ଥିବା 'ବ୍ରହ୍ମ ପଦାର୍ଥ'ଙ୍କ ସ୍ଥାନାନ୍ତରିତ କରି ଅଣି ନୂତନ ପ୍ରତିମା ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପନ କରନ୍ତି ଏବ ପୁରୀ ରାଜାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ କେତେକ ସେବା କରନ୍ତି । 'ଛଡ଼ା ମୁଦରଥ ମଲା ସମାନ' ବୋଲି ଏକ ଢଗ ପୁରୀରେ ଦେଶରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ଏହାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ଏହି ଯେ, ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିନିଧି ସ୍ୱରୂପ ମୁଦରଥ ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କର କେତେକ ସେବା ଚଳାନ୍ତି; ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ସେବାରୁ ଛଡ଼ାଇ ଦିଆଯାଏ ବା କାର୍ଯ୍ୟରୁ ଅଲଗା କରି ଦିଆଯାଏ, ସେ ସାଧାରଣ ସେବକ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ନ ଥିବାରୁ ମୃତ ତୁଲ୍ୟ ବିବେଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।]

ମୁଦରୁ—ଦେ. ବ. ପୁଂ (ସ. ମୁଦ୍ରାକାର)—ମୁଦ ତିଆରି କରି ବିକିବା
Mudirā ଯାହାର ବ୍ୟବସାୟ—Manufacturer of rings.
ସାକରା [ଦ୍ର—ଏହିପରି ଶବ୍ଦ, କାଚରୀ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ହୁଏ ।]
ଅଂଗୁଠୀ ବନାନେ ବାଲା ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁଦରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ— ।
Feminine of Mudira.

ମୁଦ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଦ୍ରିତ)—ବୁଜ ହେବା; ବନ୍ଦ ହୋଇ-
Mudi hebā ଯିବା—To be shut up; to be closed.
ବନ୍ଦ ହଓଯା (ଦ୍ର—ଦେଲେ ହୃଦୟ ଜାଣ, ଯେଉଁଲେ ସେ ପ୍ରାଣ, ମୁଦ
ବଂଦ୍ ହୋନା ହେଲା ତୁଦପ୍ତ । ବ୍ରଜନାଥ. ଚତୁର ବିନୋଦ ।)

ମୁଣ—ସ. ବ. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତ୍ତ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ଚନ୍ଦ୍ରରଶ୍ମି—
Mudī Moon light; the rays of the moon.

ମୁଦୁକ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ମୋଦକ)— ମୋଦକ (ଦେଖ)
Muduka Modaka (See)

ମୁଦୁଗର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ମୁଦ୍ଗର)—ମୁଦ୍ଗର ଇତ୍ୟାଦି
Mudugara (etc) (ଦେଖ)—Mudgara etc. (See)
ମୁଗୁର ମୁଗୁର୍, ମୁଗଦର୍

ମୁଦୁଡ଼ି—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ମୁଦ୍ରା)—ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନଙ୍କର ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିରେ
Mudurdi ପିନ୍ଧାଯିବା ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—
ଆଂଗଠି An ornament for the fingers worn
ଛଲ୍ଲା by women.

ମୁଦୁ ମୁଦୁ—ଗ୍ରା. ବଣ ଓ କ୍ରି. ବଣ. (ସ. ମୃଦୁ)—ମୃଦୁ (ଦେଖ)
Mudu mudu Mṛudu (See)
ମୃଦୁମୃଦୁ ମୃଦୁକ

ମୁଦୁମୁଦୁ ହସ(ସା)—ଗ୍ରା. ଭ. (ସଂ. ମୃଦୁ+ହାସ୍ୟ)—ମୃଦୁହାସ୍ୟ; ଈଷତ୍
Mudu mudu hasa(sā) ମଧୁର ହାସ୍ୟ—Sweet smile.
ମୃଦୁମୃଦୁ ହାସି (ଯଥା—ଏ ପିଲାର ମୁଦୁମୁଦୁ ହସ ଦେଖି ମୋର
ମୁସକ ଆନନ୍ଦ ହେଉଛି ।)

ମୁଦୁରା(ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ମୁନ୍ଦୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mudurā (etc.) Mundurā etc. (See)

ମୁଦୁଲି—ଦେ. ବି—୧ । କୁମ୍ଭାରମାନଙ୍କ ବଂଶଗତ ଉପାଧି ବିଶେଷ—
Muduli 1. A family-title of potters.
୨ । ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଉପାଧି ବିଶେଷ—2. A family-title of śudras. ୩ । (ସଂ. ମୁଦ୍ରା) ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ମନ୍ଦିରର ସେବକବିଶେଷ—3. A class of Sebakas of the Deity Jagannath at Puri.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ସେବକମାନେ ଦେଉଳରେ ପଣ୍ଡାବା କୋଠପମାନଙ୍କ ଉପରେ ସିଲ୍ ବା ମୁଦ ଦିଅନ୍ତି ।]

ମୁଦୁସୁଲି—ଦେ ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମୃଦୁଶୀଳା)—୧ । ଅନ୍ତଃପୁରସ୍ଥା ଦାସୀ;
Mudusuli ପୋଇଲୀ—1. A maid servant attending on a rich lady; lady's maid.
ଦାସୀ
ଦା(ଧା)ଇ, ଆୟା (ଉ—ତାହା ଜାଣି ପାରଣ ମୁଦୁସୁଲୀମାନେ, କହିଲେ ସ୍ୱାମ ନୃପବର ସନ୍ନିଧାନେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଧାଈ—2. Nurse.

ମୁଦେ(ଦ୍ଦେ)ଇ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁଦାଇ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mude(dde)i etc) Mudāi etc. (See)

ମୁଦ୍ଗ—ସଂ. ବି. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଗ)—୧ । ମୁଗ ନାମକ ଶସ୍ୟ—
Mudga 1. Muga(pulse). (ମୁଗ ଶବ୍ଦ ଦେଖ)
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସୂପଶ୍ରେଷ୍ଠ, ୨ । ପାଣି କୁଅ—2. A species
ବର୍ଣ୍ଣାହ, ରସୋତ୍ତମ, ହୟାନନ୍ଦ, of aquatic bird; small
ବାଜୀ ଭୋଜନ, ସୁଫଳ, ହରନାମା cormoant.

ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣା—ଦେ. ବି—ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Mudga parṇṇā Mudga parṇṇi (See)

ମୁଦ୍ଗ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି. (ମୁଦ୍ଗ+ପର୍ଣ୍ଣ+ଈପ୍; ୧ମା. ୧ବ; ମୁଗ ପରି ପର୍ଣ୍ଣ
Mudga parṇṇi ଯାହାର)—ବଣ ମୁଗ; ମୁଗାନୀ; ଘୋଡ଼ା-
ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—କାକମୁଦ୍ଗା, ମୁଗ—Phaseolus Trilobus;
ବନମୁଦ୍ଗା, ସହା, ମୁଦ୍ଗଦଳା, Phaseolus Aconitifolius.
ଶିମ୍ବିପର୍ଣ୍ଣୀ, ଶିମ୍ବୀ, କ୍ଷୁଦ୍ରସହା, [ଦ୍ର—ଏହା ଲତାଳଥ ସରୁ ଲୋମଶ
ମାର୍ଜାର ଗନ୍ଧିକା, ବନଜା, ଗୁଳ୍ମ; ଫୁଲ ଲୋମଶ ହୁଏ । ଏହା
ରଙ୍ଗିଣୀ, ହ୍ରସ୍ୱା, ସୂପପର୍ଣ୍ଣୀ, ବନ୍ୟ ଜନ୍ମେ । ବ୍ୟତତ୍ ଜଳସ୍ଥ
କୁରଙ୍ଗିକା, ମୁଦ୍ଗଷ୍ଟା, ଜମିରେ ସୃଷ୍ଟ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ
ମୁଦ୍ଗଷ୍ଟକ, କୋଶଳା, ମତରେ ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁକ୍ଷ,
କଲିଣ୍ଡିକା, ଅରଣ୍ୟ ମୁଦ୍ଗା, ତିକ୍ତ ମଧୁର, ଶୁକ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ ଓ ଚକ୍ଷୁର
କାକପର୍ଣ୍ଣୀ, ସୂର୍ଯ୍ୟପର୍ଣ୍ଣୀ, ହିତକର । ଏହା ଘତ, ଶୋଥ,
ଅଳ୍ପିକା ଗ୍ରହଣୀ ଯୁକ୍ତ ଜ୍ୱର, ଦାହ, ତ୍ରିଦୋଷ,
ମୁଗାନୀ, ବନମୁଗ, ଖେଁଡ଼ୀ କଲାଇ ଗ୍ରହଣୀ, ଅର୍ଶଃ ଓ ଅତିସାର
ମାଠ ମୁଗାନୀ, ମୁଗବନ, ବିନାଶକ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।]

ଲିଆଙ୍ଗୁଳି ମୁଗାନୀ ମ. ରାଣ ମୁଗ; ତେ. ପିଲ୍ଲି ପେସରଚେଟ୍ଟୁ; କାରୁପେସାରୁ; ଗୁ. ଅଡବାଉ ମଗବେଲ୍ୟ

ମୁଦ୍ଗ ବଟକ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବଡ଼ା (ଦେଖ)
Mudga baṭaka Muga barḍā (See)

ମୁଦ୍ଗ ବଟୀ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବଡ଼ି (ଦେଖ)
Mudga baṭi Muga barḍi (See)

ମୁଦ୍ଗ ଭୁକ୍—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍ ୧ମା.
Mudga bhuk ୧ବ)—ଘୋଟକ; ଘୋଡ଼ା—The horse.
(ମୁଦ୍ଗ ଭୋଜୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଦ୍ଗ ମାଷ—ସଂ. ଦ୍ୱ. (ସହଚର ଶବ୍ଦ; ମୁଦ୍ଗ ଓ ମାଷ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୁଗ ଓ
Mudga māsha ବିରି—Muga and Biri.

ମୁଦ୍ଗ ମୋଦକ—ସଂ. ବି—ମୁଗ ବେସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଲଡ଼ୁ; ମଣ୍ଡଚୂର;
Mudga modaka ଗ୍ରିହୁଦାନା—A sweetmeat ball
(ମୁଦ୍ଗ ଲଡ୍ଡୁକ—ଅନ୍ୟରୂପ) made from the flour of muga fried in ghee.

ମୁଦ୍ଗର—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍=ହର୍ଷ+ଗ ଧାତୁ=ବୃଦ୍ଧି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ;
Mudgara ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଶରୀରରେ ହର୍ଷ ବା ଫୁର୍ତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ)—୧ । ଗଦାପରି ଅସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ମୁଗୁର; ମୃଦୁଗର; ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଯୁଦ୍ଧାସ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—1. A mace; a weapon of offence of ancient India. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ଲମ୍ବ ଓ ବର୍ତ୍ତୁଳ; ହାତରେ ଧରାଯିବା ଅଂଶ ସରୁ ଓ ଅଗପାଖ କ୍ରମଶଃ ମୋଟ । ଏହାର ଅଗର ବ୍ୟାସ ୪ ଠାରୁ ୮ ଅଙ୍ଗୁଳ । ମୂଳଦେଶ ବା ମୁଠା କୃଶ; ସ୍କନ୍ଧ ଦେଶ ସ୍ଥୂଳ; ଲମ୍ବ ୧୨ ହାତ ଠାରୁ ଦୁଇ ହାତ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ । ବଡ଼ ବଡ଼ ମୁଦ୍ଗରର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଷ୍ଟଶ୍ୱର=୬୪୦୦ ତୋଳା=ପ୍ରାୟ ୧୨ ମହଣ । ଦୁଇଟି ମୁଦ୍ଗରକୁ ହାତର ଦୁଇ ମୁଠାଦ୍ୱାରା ଧରି ଏକ ସମୟରେ ଘୂରାଇବାକୁ ହୁଏ ଏବଂ ଏଥିରୁ ଗୋଟିକୁ ଧରି ଶତ୍ରୁ ଉପରେ ପ୍ରହାର ବା କ୍ଷେପଣ କରିବାକୁ ହୁଏ ।] ୨ । ମଲ୍ଲମାନେ ବ୍ୟାୟାମ କରି ଘୂରାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ମୁଗୁର—2. Dumbbell. ୩ । କାଠର ବଡ଼ ହାତୁଡ଼ି—3. Wooden mallet. ୪ । କାଠମଲ୍ଲୀ; ମୁଗୁର ମଲ୍ଲୀ—4. A kind of scented double-petalled Jasmine; Jasmine Zambac. ୫ । ମାଗୁର ମାଛ—5. A kind of fish. ୬ । ଢେଲାକୁ ବାଡ଼େଇ ଚୂନା କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ପିଟଣା—6. A mace like mallet for breaking clods of earth (Apte). ୭ । ସୁଗନ୍ଧରାଜ ଫୁଲ ଗଛ; କର୍ଣ୍ଣିକାର—7. A kind of flower plant. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ, କର୍ମୀର, ଗନ୍ଧସାର, ସପ୍ତପତ୍ର, ଅତିଗନ୍ଧ, ଗନ୍ଧରାଜ, ବଟୁପ୍ରିୟ, ଜନେଷ୍ଟ, ମୃଗେଷ୍ଟ—ବୈଦ୍ୟକୋଷ ।] ୮ । କରମଙ୍ଗା ଗଛ—8. Averroehea Carambola (tree).

ମୁଦ୍ଗରକ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗର+କ)—କରମଙ୍ଗା; କର୍ମରଙ୍ଗା ଫଳ ଓ
Mudgarake ଗଛ—Averrhoehea Carambola (tree and fruit).

ମୁଦ୍ଗଲ(ଲ)—ସଂ ବି (ନାମ)—ହର୍ଯ୍ୟଶ୍ୱ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର—Name of a
Mudgala(la) prince of ancient India. [ଦ୍ର— ଏହାଙ୍କ ପତ୍ନୀଙ୍କ ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରସେନା—ଶବ୍ଦକୋଶ ।] ୨ । ଗୋତ୍ର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷି ବିଶେଷ—2. Name of a progeniter sage. 3. ତୃଣ ବିଶେଷ; ବେଣ୍ଟୁଶତୃଣ—3. Name of a kind of grass. ୪ । ପୁଷ୍ପ ବୃକ୍ଷ ବିଶେଷ; ଗନ୍ଧରାଜ ଫୁଲ ଗଛ—4. Name of a flower tree. ୫ । ମୁଦ୍ଗର ମଲ୍ଲୀ—5. Double-petalled Jasmine.

ମୁଦ୍ଗ ଲଡ୍ଡୁକ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଲଡ୍ଡୁକ; ମ. ପ. ଲୋ)—ମୁଦ୍ଗ
Mudga ladduka ମୋଦକ (ଦେଖ) — Mudga modaka (See)

ମୁଦ୍ଗାନ୍ନ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ଗ+ଅନ୍ନ; ମ. ପ. ଲୋ)—ମୁଗ ଓ ଚାଉଳ
Mudgānna ଏକାଠି ସିଝା ଯାଇଥିବା ଖାଦ୍ୟ; ମୁଗ ଖେଚଡ଼ି —Muga and rice boiled together.

ମୁଦ୍ଗାମଳକ ଯୂଷ—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ମୁଗଡାଲି ଓ ଅଁଳା
Mudgāmalaka jusha ତୋଳ ଏକତ୍ର ପାକ କରାଯାଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଝୋଳ—A soup made of split muga and Embellic myrobalan berries boiled together.

ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ର(ଦ୍ର) ବଟକ—ସଂ. ବି—ଅଦା ମିଶ୍ରିତ ଏକପ୍ରକାର ମୁଗ ବଡ଼ା
Mudgārdra(dra) bataka ବା ବଟା ମୁଗର ପିଠା—A pastry cake made of Muga flavoured with ginger; gingerbread of Muga. [ଦ୍ର—ମୁଗ ଡାଲିକୁ ବାଟି ଚକ୍ତିରେ ବଡ଼ା ତିଆରି କରି ତେଲରେ ବା ଘିଅରେ ଭାଜିବ । ପରେ ଏହାକୁ ଚୂନା କରି ଏଥି ସଙ୍ଗେ ହେଙ୍ଗୁ, ଅଦା, ଗୋଟି ଅଳେଇଚ, ମରିଚ ଓ ଜୀରା ଭଜା, ଜୁଅଣି ଓ ଲେମ୍ବୁ ରସ ମିଶାଇ ରଖିବ । ପରେ ମୁଗର ଡାଲିକୁ ବାଟି ଅଥାଳରେ ସିଝାଇ ଖଳ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବ । ଉକ୍ତ ଖଳକୁ ମଣ୍ଡା ପରି କରି ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ଚୂର୍ଣ୍ଣକୁ ପୁର ଦେଇ ତେଲରେ ବା ଘିଅରେ ଭାଜିବ । ଭାଜି ସାରି ଉକ୍ତ ମଣ୍ଡାମାନଙ୍କୁ ଲବଣ, ହେଙ୍ଗୁ ଓ ମରିଚ ମିଶାଯାଇ ପାକ କରାଯାଇ ଥିବା ଦହି (କୁଶୁଳା)ରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖିବ । ଏହି ଦହିବରୁଡ଼ୁ ବଡ଼ାକୁ ମୁଦ୍ଗାର୍ଦ୍ର ବଟକ ବୋଲାଯାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ରୁଚିକର, ଲଘୁ, ବଳକର, ଅଗ୍ନି ପ୍ରସାଦକ, ତୃପ୍ତିଜନକ, ପଥ୍ୟ ଓ ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ—ନଗେନ୍ଦ୍ର ନାଥ ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଶ ୧୫ ଖଣ୍ଡରେ ଉଦ୍ଧୃତ ଭାବପ୍ରକାଶ ପୂର୍ବଖଣ୍ଡ ।]

ମୁଦ(ଦ୍ଦା,ର୍ଦ,ର୍ଦ୍ଦା)ଫରା(ରୋ)ଶ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଦାଫରୋଶ୍)
Mudda(ddā,rdda,rddā)pharā(ro)ś ଭିଳକମାଟଅ;
ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ କୁଟୁମ୍ବହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବ ବହନ ଓ ଦହନ କରନ୍ତି—A class of people who
मुर्दफराश मुर्दाफरोश carry away and dispose of the dead bodies of persons dying without having any kinsman to dispose of them.

ମୁଦ୍ରଣ—ସଂ ବି (ମୁଦ୍ରାରୁ ମୁଦ୍ର୍ ନାମ ଧାତୁ+ଭାବ.ଅନ)—
Mudrana ୧ । ପୁସ୍ତକାଦି ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ; ଛାପିବା— 1. Printing. ୨ । ଛାପ ମାରିବା; ମୋହର ମାରିବା—2. Impression; sealing. ୩ । ବୁଜିବା; ନିମୀଳନ—3. Closing up; shutting up. ୪ । (+କରଣ.ଅନ) ହାତର ମୁଦି—4. Finger-ring ୫ । ନିୟମନ; କାର୍ଯ୍ୟର ପରିଚାଳନ ପାଇଁ ନିୟମାଦିର ପ୍ରଣୟନ ଓ ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ (ହି. ଶ)—5. Controlling; regulating. ୬ । ଛାଞ୍ଚଦ୍ୱାରା ମୁଦ୍ରା ବା ସିଲ୍ ତିଆରି କରିବା (ହି. ଶ)—6. Preparation of a seal or coin by means of a mould.

ମୁଦ୍ରଣ ପ୍ରମାଦ—ସଂ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୁଦ୍ରିତ ପୁସ୍ତକରେ
Mudrana pramāda କମ୍ପୋଜିଟର୍‌ମାନଙ୍କ ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁ ମୁଦ୍ରିତ ବିଷୟରେ ପରିଲକ୍ଷିତ ଭ୍ରମ—Printing mistake.

ମୁଦ୍ରଣ ବ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ରଣ+ବ୍ୟୟ, ମ. ପ. ଲୋ.)—ବହି
Mudrana byaya ଛାପିବାର ଖର୍ଚ୍ଚ; ଛପା ଖର୍ଚ୍ଚ—Printing cost.

ମୁଦ୍ରଣ ଭାର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ବହି ଛାପିବାର ଭାର ବା ଦାୟିତ୍ୱ—
Mudrana bhāra Charge or printing a book, responsibility for getting a book printed.

ମୁଦ୍ରଣୀ—ସଂ. ବି (ମୁଦ୍ରଣ+ଈ)—ମୁଦି—
Mudranī Ring.

ମୁଦ୍ର(ଦ୍ରି)ଣୀ—ସଂ. ବି—ଲାଖ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—
Mudra(dri)nī Shellac.

ମୁଦ୍ରହସ୍ତ—ଦେ. ବି—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ରାଜୋପାଧି ବିଶେଷ—
Mudra hasta A title of kings in ancient Orissa.

ମୁଦ୍ରା—ସଂ. (ମୁଦ୍ ଧାତୁ=ହୃଷ୍ଟ ହେବା+କରଣ.ଅ+ଆ; ଯାହାଦ୍ୱାରା
Mudrā ମନୁଷ୍ୟ ହୃଷ୍ଟ ହୁଏ)—୧ । ରାଜଶାସ୍ତ୍ର ଚିହ୍ନାଙ୍କିତ ବା ରାଜାଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାର ଓ ମୂଲ୍ୟବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ରୌପ୍ୟାଦି ନିର୍ମିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ ବା ଟଙ୍କା—1. Coin, circular bits of metal etc of specific weight and value containing the king's stamp and used as currency. [ଦ୍ର— ପୂର୍ବେ ଉକ୍ତରୂପ ରାଜାଙ୍କ ନାମ, ମୂର୍ତ୍ତି ଓ ଅନ୍ୟସଙ୍କେତବିଶିଷ୍ଟ ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନ ମୁଦ୍ରା ରୂପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ଚଳୁଥିଲା; ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ ରାଜାଙ୍କ ଚିହ୍ନ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ ହୋଇଥିବା ଧାତୁଖଣ୍ଡମାନ ମୁଦ୍ରାରୂପେ ଚଳୁଛି । ବର୍ତ୍ତମାନ ମଧ୍ୟ କାଗଜଖଣ୍ଡମାନଙ୍କରେ ରାଜାଙ୍କର ନାମ ଓ ମୂର୍ତ୍ତି ଅଙ୍କିତ

ହୋଇ ତାହା ନୋଟ୍ ବା କାଗଜମୁଦ୍ରାରୂପରେ ଚଳୁଅଛି । ପୃଥିବୀର ସବୁ ଦେଶରେ ଏକପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରା ଚଳେ ନାହିଁ। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେଶରେ, ମୁଦ୍ରାର ଆକାର, ପ୍ରକାର, ଓ ଉପାଦାନରେ ଏବଂ ମୂଲ୍ୟରେ ବହୁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ପରିଦୃଷ୍ଟ ହୁଏ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରାଜଅମଳରେ ଭାରତରେ ସୁନାର, ରୁପାର, ବ୍ରୋଞ୍ଜର ଓ ତମ୍ବାର ମୁଦ୍ରାମାନ ଚଳୁଅଛି—
ସୁନାର ମୁଦ୍ରା—ମୋହର, ଗିନି ବା ସଭରନ୍; ଅଧଗିନି।
ରୁପାର—ଟଙ୍କା, ଅଧୁଲି, ସୁକି, ଦୋଅଣୀ।
ବ୍ରୋଞ୍ଜର—ଅଧୁଲି, ସୁକି, ଦୋଅଣୀ, ଅଣୀ।
ତମ୍ବାର—ଦୋପଇସା (ସି), ପଇସା, ଅଧଲା, ପାହୁଲା।]

୨। ସିଲ୍ ମୋହର; କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମାଙ୍କିତ ଛାପ—2. A seal; signet. ୩। ପ୍ରତ୍ୟୟ-କରଣ ଚିହ୍ନ; ଖୋଦିତ ଲିପି ଯୁକ୍ତ ଚିହ୍ନ; ତକମା—3. Identifying token; stamp; medal. ୪। ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି—4. Signet ring. ୫। ନଗଦ ଧନ—5. Cash; money. ୬। ଖୋଦିତ ଲିପି—6. Engraved writing or letter. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ୫ ପ୍ରକାର ଲିପିର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି। ଯଥା—୧। ମୁଦ୍ରାଲିପି—ମୋହର ଛାପା ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଅକ୍ଷର। ୨। ଶିଳ୍ପଲିପି—ଖୋଳ କରି ବା କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ଦ୍ୱାରା କାରିଗର କରିବା ଲିପି। ୩। ଲେଖନୀସମ୍ଭୂ ବା ଲିପି—କଲମ ଆଦିରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର। ୪। ଗୁଣ୍ଡିକା ଲିପି—ମୁରୁଜ ଓ ଚିତା ଆଦିରେ ରଚିତ ଲେଖା। ୫। ଘୁଣ ଅଭୂତା ଲିପି—ପୋକମାନେ କଣା କରିବା ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷରାକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ ଯେଉଁ ଚିହ୍ନ ବାହାର ପଡ଼େ।] ୭। ମୁଦ୍ରିତ ଅକ୍ଷର—7. Printed letters. ୮। ବୈଷ୍ଣବାଦିଙ୍କର ଶରୀରରେ ଧାରଣ କରିବା ଚିହ୍ନ (ଯଥା—ବିଷ୍ଣୁପାଦ, ପଦ୍ମ, ଶଙ୍ଖ, ଦେବନାମାଦି) 8. Holy sectarian marks stamped on the body by devotees. ୯। (ତନ୍ତ୍ର) ଦେବାରାଧନା ସମୟରେ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦ୍ୱାରା ରଚିତ ଭଙ୍ଗୀ ବିଶେଷ। 9. Modes of inter-twining and showing the fingers to Deities during religious rituals (ଦ୍ର—ଦେବତାମାନେ ଏହି ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୁଦିତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଏହା ମୁଦ୍ରା ନାମରେ ଖ୍ୟାତ। ହାତର ଅଙ୍ଗୁଠିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ରୂପ ଓ ଆକୃତି ରଚନା କରି 'ମୁଦ୍ରା' କରାଯାଏ ଓ ପୂଜା ସମୟରେ ଉକ୍ତରୂପ ମୁଦ୍ରାକୁ ଦେବତାଙ୍କୁ ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ। ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କର ପୂଜା ପାଇଁ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୁଦ୍ରାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି। ତନ୍ତ୍ର ଓ ପୁରାଣମାନଙ୍କରେ ନାନା ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି ଏବଂ ମୁଦ୍ରାର ରଚନା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଉପଦେଶ ଓ ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କର ବିଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଅଛି। ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରକାର ସାଧାରଣ ପୂଜାରେ ନଅ ଗୋଟି ମୁଦ୍ରା ଜମ୍ବା ଷଡ଼ଙ୍ଗ ମୁଦ୍ରା ଦେଖାଇବାକୁ ହୁଏ। ବିଷ୍ଣୁ ପୂଜାରେ ୧୯ ଗୋଟି, ଶିବ ପୂଜାରେ ୧୦ ଗୋଟି, ସୂର୍ଯ୍ୟପୂଜାରେ ଗୋଟିଏ; ଗଣେଶଙ୍କର ୭ ଗୋଟି; ଶକ୍ତି ବା ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ୯ ଗୋଟି—ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାରେ ଓ ଜପରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ମୁଦ୍ରାମାନ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଏ। କାଳିକା ପୁରାଣର ୭୦ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବହୁସଂଖ୍ୟକ ମୁଦ୍ରାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଅଛି। ପାଠକମାନଙ୍କର କୌତୂହଳନିବୃତ୍ତି ନିମିତ୍ତ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମୁଦ୍ରାର ନାମ ମାତ୍ର ଏଠାରେ ପ୍ରଦତ୍ତ ହେଉଅଛି। ଯଥା—ଆବାହନ, ସଂସ୍ଥାପନ; ସନ୍ନିରୋଧନ; ଧେନୁ; ମହା ମୁଦ୍ରା; ଅବଗୁଣ୍ଠନ; ଶଙ୍ଖ; ଚକ୍ର; ପଦ୍ମ; ଗଦା; ନାରାଚ; ଅଙ୍କୁଶ; ତ୍ରିଶୂଳ, ଲିଙ୍ଗ; ଯୋନି; ମତ୍ସ୍ୟ; କୂର୍ମ; ବରାହ; ନରସିଂହ; ମୃଗ; ଖାଳନୀ; ଲେଲିହା; ସନ୍ନିଧାପନ, ସମ୍ବୋଧନ, ବଦ୍ଧ, ଅଭୟ; ସ୍ଥାପନୀ। 'ଘେରଣ୍ଡ ଗୀତା'ର ଦ୍ୱାଦଶ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଭୂଚରୀ, ଉନ୍ମନୀ, ଖେଚରୀ ଓ ଗୋଚରୀ ନାମରେ ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ମୁଦ୍ରାର ଉଲ୍ଲେଖ ଦେଖାଯାଏ।] ୧୦। ଗାନ ବା ନୃତ୍ୟ କାଳରେ ଗାୟକର ବା ନର୍ତ୍ତକର ହସ୍ତର ଓ ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀ; ଠାଣି—10. Gesture or pose of the face and hands made by a singer or dancer. ୧୧। ମଦ୍ୟପାନ କାଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚଟଣି ବା ଖେଚଣା—11. Sauce used at the time of drinking wine. ୧୨। ତୁଷ୍ଣୀଭାବ; ମୌନାବସ୍ଥା—12. Silence. ୧୩। ବିନ୍ୟାସ; ବିଯୋଜନ—13. Act of arranging or setting in order. ୧୪। ହାତ, ଗୋଡ଼, ବେକ, ମୁଖ ଆଦିର କୌଣସି ସ୍ଥିତି ବା ଭଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ.)—14. Postures of the different limbs and face. ୧୫। ଚେହେରାର ଢଙ୍ଗ; ମୁଖର ଭଙ୍ଗୀ (ହି. ଶ)—15. Mein. ୧୬। (ତନ୍ତ୍ର)—ଭଜା ଶସ୍ୟ—(ହି. ଶ)—16. Fried corn. ୧୭। (ହଠ ଯୋଗ) ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାରର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଙ୍ଗବିନ୍ୟାସ (ଯଥା—ଖେଚରୀ, ଭୂଚରୀ, ଚାଚରୀ, ଗୋଚରୀ, ଉନ୍ମନୀ) (ହି. ଶ)—17. Five particular poses of the body according to tantric rites. ୧୮। ଲୋପାମୁଦ୍ରା; ଅଗସ୍ତ୍ୟ ପତ୍ନୀ (ହି. ଶ.)—18. Name of the wife of sage Agastya. ୧୯। କଥା କହିବା ସମୟରେ ବିଶିଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାଗ୍‌ଭଙ୍ଗୀ ବା ବିଶିଷ୍ଟ ପଦ—19. Individual peculiarities of certain persons while talking, consisting of a habit of using peculiar and redundant phrases or words in the course of talk; mannersims [ଦ୍ର—କଥା କହୁ କହୁ ମଝିରେ ମଝିରେ 'ପେର', 'ପେଣ', 'ଜାଣି ପାର ସେ, 'ଭଲ ଭିତରୁ', 'ଦେଖନ

ବ', 'ବସି' କର', 'ମାରୁଛେରେ', 'ଅଥଚ' ,'ଅବଧାନକୁ ଅସ୍ତୁ', 'ଈଶ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ', 'ବୁଝିଲ', 'ଯାଉ କହୁ କହୁ' 'କହୁ କହୁ', 'ଫୁଲାଇ'—ଏହିପରି ଅନର୍ଥକ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ଶବ୍ଦ ଲଗାଇବା କେତେ ଲୋକଙ୍କର ଅଭ୍ୟାସ ହୋଇ ପଡ଼ି ଥାଏ । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ବୋଲାଯାଏ ।]
୧୫ । ତାନ୍ତ୍ରିକ ପଞ୍ଚମକାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିଶେଷ-- 15. One of the ingredents of the tantric worship of Pañchamakara. ୧୬ । ଆଲିଙ୍ଗନ 16. Embracing. (ଉ—ନବନାଥ ଶ୍ରୀହରି ଚରଣ ବନ୍ଦେ ଗୋସ୍ୱାମୀ ମାରଣ ମାଳ ବାନ୍ଧି ମୁଦ୍ରାଙ୍କାରେ । ଦକ୍ଷସୂର୍ଯ୍ୟ ବଘୋଷ୍ଠି ତୃଷ୍ଣ 'ନ° ଗୀତ ।) ପ୍ରାଦେ. (ସାଙ୍କେତିକ) ବ— ଡାକ ଟିକଟ—Postage stamp.

ମୁଦ୍ରାକର—ସଂ ବ—(ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—୧ । ଛାପାଖାନାରେ ଯେଉଁ
Mudrākara ବ୍ୟକ୍ତି ଅକ୍ଷରମାନ ଯୋଡ଼ି କରି ବହି ଛାପନ୍ତି— 1. A printer; a compositor. ୨ । ଧାତୁ ଆଦିରେ ଖୋଦନ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା କାରିଗର—2. Engraver. ୩ । ଯେ ମୁଦ୍ରା ବା ଟଙ୍କା ତିଆରି କରେ—3. A coiner.

ମୁଦ୍ରାକର ପ୍ରମାଦ--ସଂ. ବ--ବହି ଛାପିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଭୁଲ୍ କରି ଗ୍ରନ୍ଥକାରଙ୍କ
Mudrākara pramāda ଲିଖିତ ଅକ୍ଷର ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଛାପିଥିବା ଅନ୍ୟ ଅକ୍ଷର— Printer's mistake; printing mistake; misprint.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କ—ସଂ. ବ—ମୁଦ୍ରାର ବା ମୋହରର ଉପରେ ଥିବା ଚିହ୍ନ—
Mudrāṅka Marks on a coin or seal.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କନ—ସଂ. ବ—(ମୁଦ୍ରା+ଅଙ୍କନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୁଦ୍ରଣ;
Mudrāṅkana ଛାପିବା—1. Printing. ୨ । ମୁଦ୍ରିତ ପୁସ୍ତକର ସଂସ୍କରଣ—2. Edition of a printed book. ୩ । ମୋହର ମାରିବା—3. Impression; sealing.

ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ—ସଂ. ବଣ—(ମୁଦ୍ରା+ଅଙ୍କିତ; ୩ୟା ତତ)—ମୁଦ୍ରିତ; ଛପା
Mudrāṅkita ହୋଇଥିବା—Printed; engraved.

ମୁଦ୍ରାଦୋଷ—ସଂ. ବ—(ମୁଦ୍ରା+ଦୋଷ; ମ. ପ. ଲୋ;)—କୌଣସି
Mudrā dosha କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର କଥା କହିବା ସମୟରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାକ୍ଭଙ୍ଗୀ ବା ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀ ଆଦି— Mannerisms; individual peculiarities of certain persons (in using certain phrases and in waving some limbs) while talking, which have become a habit with them. [ଦ୍ର—ଜଣେ ଜଣେ କଥା କହିବା ବେଳେ କଥା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ବାକ୍ୟର ମଝିରେ ମଝିରେ ତାଙ୍କର ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ବିଶିଷ୍ଟ ବାକ୍ୟ ବା ପଦମାନ କହିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଏହାକୁ ମୁଦ୍ରାଦୋଷ ବୋଲାଯାଏ । ଯଥା ବର୍ତ୍ତମାନ, ବର୍ତ୍ତମାନକାଳ, ଜାଣି ପାରୁ ଯେ, କହ କହ କହ, ଅବଧାନ, ବସି କହ, ଈଶ୍ୱର ଭଲ କରନ୍ତୁ, ଫୁଲାଇ, ମାରୁ ଛେଉ, ପେଣେ; ଶୁଣୁଛନ୍ତି ତ, ସାବଧାନ୍ ଦମ୍ଭାପ । କେତେକ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ଠାରେ ମଧ୍ୟ ଏ ଦୋଷ ଦେଖାଯାଏ । କେହି କେହି କଥା କହିଲା ବେଳେ ମଝିରେ ମଝିରେ ମୁଣ୍ଡ ଝୁଙ୍କାଉ ଥାଆନ୍ତି, ଶ୍ରୋତାର ଦେହରେ ହାତ ଲଗାଉ ଥାଆନ୍ତି । ଏ ସବୁ ମଧ୍ୟ ଏହି ମୁଦ୍ରା ଦୋଷ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]

ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ର—ସଂ.ବ(ଅଧୁନିକ;ମ.ପ.ଲୋ)—୧। ଛାପାକଳ—1. Printing.
Mudrājantra press. ୨ । ମୁଦ୍ରା ତିଆରି କରିବା କଳ
(ମୁଦ୍ରଣଯନ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) —2. Coining press.

ମୁଦ୍ରାଯନ୍ତ୍ରାଳୟ—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ)—୧ । ଛାପାଖାନା —1.
Mudrājantrālaya Printing house. ୨ । ଟଙ୍କଶାଳା—2. Mint.
(ମୁଦ୍ରାଳୟ, ମୁଦ୍ରଣାଳୟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଦ୍ରାରକ୍ଷକ—ସଂ. ବ (ମୁଦ୍ରା+ରକ୍ଷକ; ଉପପଦ ତତ୍)—ଖଜାଞ୍ଚି;
Mudrārakshaka କୋଷାଧ୍ୟକ୍ଷ--Treasurer

ମୁଦ୍ରାଲିପି—ସଂ. ବ—(ମୁଦ୍ରା+ଲିପି, ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଛାପିବାରେ
Mudrālipi ବ୍ୟବହୃତ ଧାତୁନିର୍ମିତ ଅକ୍ଷରର ଛାଞ୍ଚ—
(ମୁଦ୍ରାକ୍ଷର—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. Printing types. ୨ । ମୁଦ୍ରାରେ ଲେଖାଥିବା ଅକ୍ଷର—2 Letters or inscriptions found on coins ୩ । ଛପା ଅକ୍ଷର— 3. Printed letters. [ଦ୍ର—ଲିପି ବା ଲେଖା (ବାତ୍ସ୍ୟାୟନ ତନ୍ତ୍ର ମତରେ) ୫ ପ୍ରକାର, ଯଥା—ମୁଦ୍ରାଲିପି—ଛାପା ବା ଟାଇପ୍ ବା ମୋହରର ଅକ୍ଷର । ଶିଳ୍ପଲିପି—ଖୋଦିତ ବା ରଚିତ ଅକ୍ଷର । ଲେଖନୀ ସମ୍ଭବାଲିପି—କଲମରେ ବା ଲେଖନରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର । ଗୁଣ୍ଡିକା ଲିପି—ମୁଦ୍ରୁକରେ ଲେଖା ଅକ୍ଷର । ଘୁଣ ସମ୍ଭବା ଲିପି—ପୋକମାନେ କାଗଜ, ପତ୍ର, କାଠ ଆଦିକୁ କାଟିବା ଦ୍ୱାରା ଅକ୍ଷର ପରି ଯେଉଁ ଚିହ୍ନମାନ ଅଙ୍କି ହୋଇଯାଏ । ୪ । ସିଲ୍ ମୋହର ପ୍ରଭୃତିରେ ଅଙ୍କିତ ଅକ୍ଷର- Monograms or letters contained in seals and stamps.

ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ—ସଂ ଓ ଦେଦେ ବ. (ପା. ମୁରଦାସଙ୍ଗ୍)—ମୁର୍ଦ୍ଦାର ଶଙ୍ଖ;
Mudrā śaṅkha ଔଷଧ ବିଷବିଶେଷ—Name of a poisonous mineral; litharge; oxide of lead. [ଦ୍ର—ଏହା ସୀସାର ଭସ୍ମ ବିଶେଷ; ଏହା ପିତ୍ତଳ ପରି କାଳିମିଶା ହଳଦିଆ ଓ ଓପ୍ରିଶାଳୀ । ଏହା ଘାକ ନିବାରଣାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।)

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ମୃଦ୍ଦାର ଶୃଙ୍ଗକ, କଙ୍କୁଷ୍ଠ; ପୀତକା, ଅରୁଣ ନାଗ
ମୁର୍ଦ୍ଦାଶଙ୍ଖ
मुद्दाशङ्ख, मुरदारसिङ्ग, मुर्दासिंगी

ମୁଦ୍ରାଶାଳା—ସଂ. ବ—(ଅଧୁନିକ)—ଟଙ୍କଶାଳା; ଯେଉଁଠାରେ ଧାତୁକୁ
Mudrā śālā ତରଳାଇ ଛାଞ୍ଚରେ ଢାଳି ଟଙ୍କା ପ୍ରଭୃତି ମୁଦ୍ରା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ—Mint.

ମୁଦ୍ରାଶାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବ (ଅଧୁନିକ)—ଯେଉଁ ଶାସ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ
Mudrā śastra ମୁଦ୍ରାମାନଙ୍କ ସହାୟତାରେ ଦେଶର ଐତିହାସିକ ତତ୍ତ୍ୱମାନ ଜଣାଯାଏ— Numismatics.
ମୁଦ୍ରାବିଜ୍ଞାନ, ମୁଦ୍ରାତତ୍ତ୍ୱ }—ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁଦ୍ରାହାର—ସ. ବି. (ରୂପକ)—ଅଲିଙ୍ଗନ ରୂପ ହାର -An Mudrā hāra embrace compared to a necklace. (ଉ—କରକାଥ ଶ୍ରବର ଚନ୍ଦନକୋଲେ ମୋର ! ନ ଭସ ଗାଲବାହା ମୁଦ୍ରାହାରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଲ୍ସ ଚମ୍ପୂ, କ ଗୀତ ।)

ମୁଦ୍ରିକା—(ମୁଦ୍ରା+କ+ଅ)—୧ । ଧାତବ ମୁଦ୍ରା—1. Metal Mudrikā coin. ୨ । ମୁଦ୍ରାଲିପି; ଛପା ଅକ୍ଷର—2. Printed letter. ୩ । ଅଙ୍ଗୁଠିରେ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୁଦି—3. Finger ring. ୪ । ଛୋଟ ସିଲ୍ ବା ମୋହର—4. A small seal. ୫ । ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦି—5. Seal ring; signet ring.

ମୁଦ୍ରିତ—ସ. ବି—(ମୁଦ୍ରା+ଯୁକ୍ତାର୍ଥେ-ଇତ)—୧ । ଛପା ହୋଇଥିବା—Mudrita 1. Printed. ୨ । ମୁଦ୍ରା ଚିହ୍ନ ଯୁକ୍ତ—2. Stamped; sealed. ୩ । ନିମୀଳିତ—3. Closed. shut. ୪ । ସଙ୍କୁଚିତ—4. Contracted. ୫ । ଅବିକଶିତ; ଅପ୍ରଫୁଲ୍ଲ—5. Unopened. ୬ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ (ବଙ୍ଗଳା ଶବ୍ଦକୋଷ. ୧ମ ସଂସ୍କରଣ)—6. Abandoned.

ମୁଧା—ସ. ଅ.—(ମୁହ୍ ଧାତୁ+କରଣ ଆ)—ବୃଥା—In vain. (ଉ—Mudhā କମଣ୍ଡଳ ଦ୍ରବେ ଦେଲି ମନ ସୁଧାଧାର ମୁଧା ଧର୍ଷଣରେ ଦେଲି ତ ଅଜ୍ଞାତରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।)

ମୁନଗା—(ଦେଶଜ) ବି—୧ । ସଜନା—1. Moringa tree. Mun-gā ୨ । ମଞ୍ଜିରୁ ଜନ୍ମିଥିବା ସଜନା ଗଛ; ମୁଗୁନା (ଦେଖ)—Mugunā (See)

ମୁନ(ନୁ)ମୁନିଆ—ପ୍ରାଦେ. ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ଏକପ୍ରକାର ଶାଗ—Mun-(nu)muniā A kind of potherb

ମୁନ(ନୁ)ମୁନିଆ ଚଢ଼େଇ—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର). ବି.—ଗୁଗୁଚିଆ Mun-(nu)muniā chardei ଘାସର ଛୋଟ ଛୋଟ ଶସ୍ୟ—Small grain of Guguchiā grass.

ମୁନ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ରତ୍ନ ବିଶେଷ; ଚନ୍ଦ୍ରକାନ୍ତ Mun-shton ମଣି—Moonstone. [ଦ୍ର—ସିଂହଳ ଦ୍ୱୀପ ଜାତ ମୁନ୍‌ଷ୍ଟୋନ୍ ସର୍ବାପେକ୍ଷା ଉତ୍କୃଷ୍ଟ-ଶବ୍ଦକୋଷ]—

ମୁନ୍‌ସ(ସା,ସି,ସେ)ଫ୍—ବୈଦେ. ବି—(ଆ.ମୁଂସିଫ୍)—ମୁନସଫ (ଦେଖ)- Mun-sa(sā, se, se)ph Munsapha (See).
ମୁନসফ মুনসফ

ମୁନ—ଦେ. ବି—(ସ. ମୁଖ, ମୁଣ୍ଡ)—୧ । ଛୁଞ୍ଚି ଆଦି ସରୁଆ ଅସ୍ତ୍ରର ସୂକ୍ଷ୍ମ Muna ଅଗ୍ରଭାଗ—1. The sharp point of a needle etc. (ଉ—ମଦନ କାଣ୍ଡମୁନେ ହେବତ ପ୍ରାଣନାଶ ରେ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଲ୍ସ ଚମ୍ପୂ, ମ ଗୀତ ।) ୨ । ଲମ୍ବସରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The sharp or tapering point of a long thing. ୩ । ପଥର କାଟିବାର ସରୁ ଚିହାଣ—3. A pointed chisel to cut a stone. ୪ । ଭୂଷାଗ୍ରୀୟ ବୁଦ୍ଧି; ତୀକ୍ଷ୍ଣ ବୁଦ୍ଧି—4. Sharp intellect. (ଉ—ମନ, ମୁନ ଚଉତନ ଲଗାଇ, ବାମ କଲେ ଯାଇ ସ୍ତନ ଯାଇ । ଉଗ.) ବେ. ବିଣ.—ତୀକ୍ଷ୍ଣାଗ୍ର; ମୁନଅ
মুখ, আগা নোক
ଧାରଲ, ছুঁচোল sharp-pointed. (ଉ—ଝାଡ ବନ୍ଧୁମାନେ ଯେ ଦଶୋଟ ଯୋଜନ, ସର୍ପ ହୋଇ ହୋଇଥିଲନ୍ତି, ଅତି ମୁନ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)
নোকদার ছুঁচোলো

ମୁନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁନଅ ଅସ୍ତ୍ରକୁ ଧାର କରିବା—To Muna karibā sharpen a pointed weapon.
ধারদেওয়া নুকীলা করনা

ମୁନକା(କ୍କା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ; ଭୂଲ ସ. ମୃଦ୍ୱିକା)—ଶୁଖା ହୋଇଥିବା Munakā(kkā) ଅଙ୍ଗୁର ଫଳ—Dried grape.
মনকা मुनक्का

ମୁନଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି. (ଭୂଲ. ହି. ମୁନଗା) - ମୁଗୁନା—Munagā The Moringa Olifera tree produced from seeds.

ମୁନଘଷା—ଦେ. ବି—ମୁନ ଘଷିବା; ମୁନଅ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ରର ଧାର Muna ghashā କରିବା—Sharpening of a pointed weapon. ବିଣ—ଧାର୍ ଅ; ତୀକ୍ଷ୍ଣ; ମୁନିଅ—Sharp. [ଉ—ସେଇତଳେ ବନ୍ଧନ ମୁନଘଷା ବାଣ—କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ଉଦ୍‌ଯୋଗ ପର୍ବ ।]
ঘষেধারকরা নোকঘষনা নোকঘষাহুআ

ମୁନ(ନା)ଫା—ବୈଦେ, ବି.—(ଅ. ମୁନଫାଅତ; ମୁନାଫା)—୧ । Muna(nā)phā ନଫା; ଲାଭ; ଲାଭ—1. Profit. ୨ । ଅସଲରୁ ବ୍ୟୟ ବାଦ୍ ଯାଇ ବାକି ଯାହା ଲାଭ ହୁଏ—2. Net profit; gain.
মুনাফা मुनाफा

ମୁନ(ନୁ)ମୁନି—ପ୍ରାଦେ (ଯାଜପୁର) ବି—ବାଯ୍ସା ଚଢ଼େଇ—Tailor bird. Muna(nu)muni [ଦ୍ର—ଏହି ଚଢ଼େଇ ଦୁଇ ଶ୍ରେଣୀର ଦେଖା ଯାଆନ୍ତି । ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବାୟା ଚଢ଼େଇ ପତ୍ରମାନ ସିଲେଇ କରି ବସା ବାନ୍ଧି ସେଥିରେ ରହନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଏକ ଶ୍ରେଣୀର ବାୟା ତାଳ ଓ ନଡ଼ିଆ ଆଦି ଡେଙ୍ଗା ଗଛମାନଙ୍କରେ ଓହଳିଥିବା ବସା କରି ବାସ କରନ୍ତି ।]

ମୁନ(ନୁ)ସଫ୍—ବୈଦେ.ବି (ଅ.ମୁଂସିଫ୍—ପକ୍ଷପାତଶୂନ୍ୟ, ପରଖଲକ)—Muna(nu)saph ଇଂରେଜୀଶାସିତ ଜିଲ୍ଲାର ବା ସବଡିଭିଜନର ନିମ୍ନତମ ଦେବାନୀ ଅଦାଲତର ବିଚାରପତି—Munsiff; the presiding officer of the civil court of lowest jurisdiction in a judicial district or subdivision. [ଦ୍ର—ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ମୋଗଲ ସମୟରେ କାଳରେ ମୁନସଫ୍‌ମାନେ ଅମିନମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଦର୍ଶନ କରୁଥିଲେ ।]
ମୁନ୍‌ସିଫ୍, ମୁନ୍‌ସେଫ୍ } ଅନ୍ୟରୂପ
মুনসফ, মুনসেফ मुंसफ

ମୁନସଫି—ବୈଦେ. ବିଣ—ମୁନସଫ୍ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Munasphi Relating to a munsif. ବି.—୧ । ମୁନସଫଙ୍କ ଅଦାଲତ ବା କାର୍ଯ୍ୟ—1. The post or court of a munsiff. ୨ । ମୁନସଫଙ୍କ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱାଧୀନ ଇଲକା—2. Jurisdiction of a munsiff.
মুনসফি मुंसफी

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସି—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମୁନ୍‌ଶୀ=ରଚନା କୁଶଳ;
Muna(n,ni)si ଇଂରେଜୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—
ମুনসী मुंसी ୧ । ଲେଖକ; ଲିପିକର; ସ୍ରାଇଟର୍; ମୋହରିର୍—
[ମୁନ୍‌ସି—ଅନ୍ୟରୂପ] 1. Writer; a scribe; a mohorir.
୨ । କଚେରିରେ ଦେଶୀୟ ଭାଷାରେ ଲେଖିବା ମୋହରିର୍; କିରାଣି—2. A Vernacular clerk. ୩ । ପୁଲିସ୍ ସବ୍ ଇନ୍‌ସ୍ପେକ୍ଟର୍—3. Police Sub-Inspector.

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିଆନା—ବୈଦେ. ବ (ଜଡବାଚ୍ୟ)—ଲିପି କୁଶଳତା—
Muna(n, ni)siānā Penmanship.
মুনসিআনা मुंसिआना
[ମୁନ(ନି)ସିଅଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସି ଖାନା—ବୈଦେ. ବ (ଜଡବାଚ୍ୟ)—ଇଂରାଜୀଭାଷାରେ
Muna(n,ni)si khānā ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)--କଚେରିର ଯେଉଁ
মুনসিখানা; मुंसिखाना ସ୍ଥାନରେ କିରାଣିମାନେ ବସନ୍ତି; ମୁନ୍‌ସି ଖାନା—Moonshi khana; the office where mohorirs do their work; the Vernacular office of a Collector's court.

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିଗିରି—ବୈଦେ. ବ.—୧ । ଲେଖକତ୍ୱ—1. Penmanship.
Muna(n, ni)sigiri ୨ । ମୁନସିର କାର୍ଯ୍ୟ—2. The
মুনসিগিরি; मुंसिगिरी work or post of a writer.
[ମୁନ୍ (ନି) ସି ଗିରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁନ(ନ୍,ନି)ସିପ(ପା)ଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବ.—ମିଉନିସିପାଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muna(n, ni)sipa (pā)l(etc)—Miunisipāl etc.(See)
ମୁନସିପାଲ(ଲି)ଟି (ଟୀ) }
ମୁନିସିପାଲ(ଲି)ଟି,(ଟୀ) } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁନ୍‌ସିପାଲ(ଲି)ଟି (ଟୀ) }
মিউনিসাপালিটি म्युनिसिपल

ମୁନା—ଦେ, ବ—୧ । ମୁନ ଯୁକ୍ତ ଅସ୍ତ୍ର—1, A sharp-pointed
Munā weapon ୨ । ବର୍ଛା—2. Harpoon.
বর্ষা; बरछी ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ.—ପଥର କାଟିବାର ମୁନିଆ ଚିଜଲ—A pointed chisel for cutting stones. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର; ଏ ସ୍ଥାନରେ ନ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ଚୁଣା; ଥଳି—Bag; sack. ଦେ. ବଣ
धारौल; नुकीला ମୁନିଆ—Sharp-pointed.

ମୁନା(ନେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧ । ମୁନ କରିବା (ଦେଖ)—1. Muna
Munā(ne)ibā karibā (See). ୨ । (ମଞ୍ଜିରୁ ଗଛ ଗଜା)
धारकरा; नुकीलाकरना ଭୂମି ଉପରକୁ ବାହାରିବା; ଗଜୁରିବା-2.To sprout; to send forth a sprout (said of a seed); to germinate. ପ୍ରାଦେ. (ଚେଙ୍କାନାଳ) କ୍ରି—ଜନ୍ତୁର ଶରୀରର ଏକ ପାଖ ଫୁଟି ଅନ୍ୟ ପାଖରେ ଶରର ମୁନ ବାହାରିବା—(the pointed end of an arrow) To appear on the other side of the body of an animal pierced with it.

ମୁନାଫା—ବୈଦେ. ବ.—ମୁନଫା (ଦେଖ)—Munaphā (See)
Munāphā মুনাফা मुनाफा

ମୁନାରା—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ବ.—ଅଟକ ଜଙ୍ଗଲ—Reserve-
Munārā forest.

ମୁନାସ(ସୀ)ବ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଜଡବାଚ୍ୟ)—(ଅ. ମୁନାସିବ୍)—୧ ।
Munāsa(si)b ଅବସ୍ଥାନୁରୂପ—1. Suitable; fitting.
মুনাসীব; मुनासीब ୨ । ଦେଶକାଳ ପାତ୍ରର ଉପଯୋଗୀ; ଯଥାଯୋଗ୍ୟ; ଯଥୋଚିତ—2. Proper under the circumstances. (ଯଥା—ପକ୍ଷମାନେ ଏ ମକଦମାର ତାରିଖରେ ହାଜର ନ ହେଲେ ମୁନାସିବ୍ ହୁକୁମ ସାଦର ହେବ ।) ୩ । ପସନ୍ଦସହ—3. According to one's choice. ୪ । ସୁବିଧାଜନକ—4. Convenient. ବ.—ପସନ୍ଦ—Choice.

ମୁନି—ସଂ.ବ.—(ମନ୍ ଧାତୁ=ଜାଣିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇ; ଜ୍ଞାତକ; ଯେ କଶିଷ୍ଟ
Muni ଜ୍ଞାନଯୁକ୍ତ)—୧ । ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି; ତପୋନିରତ ବ୍ୟକ୍ତି—1. An ascetic; a devotee; a person practising religious penance ୨ । ବାକ୍‌ସଂଯମ ବ୍ରତ ଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ମୌନବ୍ରତଧାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A sage who has taken a vow of silence. ୩ । ତ୍ରିକାଳଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—3. A seer. ୪ । ମହାଜ୍ଞାନୀବ୍ୟକ୍ତି; ପଣ୍ଡିତ—4. A very wise person. [ଦୁ—ଯେ ଦୁଃଖରେ ଉଦ୍‌ବେଗ ହୁଏ ନାହିଁ, ସୁଖରେ ଅନୁଦ୍ୱିଗ୍ନମନା, ରାଗ ଭୟ କ୍ରୋଧ ଦ୍ୱେଷାଦି ବର୍ଜିତ, ସ୍ଥିରଧୀ, ସତ୍ୟବାଦୀ ଓ ଜିତେନ୍ଦ୍ରିୟ (ମତାନ୍ତରରେ ମୌନବ୍ରତଧାରୀ) ସେ ମୁନିପଦ ବାଚ୍ୟ—ଭଗବଦ୍‌ଗୀତା, ୨ ଅ, ୫୬ ଶ୍ଳୋକ ।]
୫ । ଅର୍ହତ ବା ଜୈନ ଗୁରୁ; ଜିନ (ମେଦିନୀ)—5. A deified Jaina teacher or saint. ୬। ପଳାଶ ବୃକ୍ଷ—6. Brutea Frondosa tree. ୭ । ବଗ୍ଗସେନ ବା ଅଗସ୍ତି ଗଛ—7. Sesbania Grandiflora tree. ୮ । ଦମନକ ବୃକ୍ଷ—8. Artemisa Scoparia plant. ୯ । ମହର୍ଷି ଅଗସ୍ତ୍ୟ—9. Sage Agastya. ୧୦ । ପିଆଳ ବୃକ୍ଷ—10. The name of a tree Buchananea Latifolia. ୧୧ । ସପ୍ତ ସଂଖ୍ୟା—11 The number 7. ୧୨ । (ସ୍ତ୍ରୀ) ଦକ୍ଷ କନ୍ୟା ଓ କଶ୍ୟପ ପତ୍ନୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ (ମହାଭାରତ)—12. One of the daughters of Daksha and wives of Kasyāpa. ୧୩। ଅପ ନାମକ ବସୁଙ୍କ ପୁତ୍ର(ହରିବଂଶ) 13. The son of the Basu Deity Apa ୧୪ । ଭରତ ଋଷି—14. Sage Bharatā
ସ. ବଣ —୧ । ମନନଯୁକ୍ତ; ଗମ୍ଭୀର ଚିନ୍ତାଶୀଳ—1 Contemplative ୨ । ଜ୍ଞାନୀ—2 Wise.
ଦେ. ବ—୧ । ଚୁପ୍ ଶଇତାନ୍; ପ୍ରକୃତରେ ସବୁ କଥା
চুপশয়তান ଜାଣି ଜାଣି ମଧ୍ୟ ନ ଜାଣିବା ପରି ଚୁପ ହୋଇ ରହିବା
गुम्मा ବ୍ୟକ୍ତି—A person who affects the demeanour of a sage by keeping silent.

on matters of which he is cognisant. ୨ । ଶିବପୂଜକ ଶୂଦ୍ର ଜାତି ବିଶେଷ—2. A class of Śūdras who serve the idols of Śiba ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ନ ସ୍ଥାନରେ ଣ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମୁଣି—A bag. ଦେ. ବିଣ—ମୌନୀ—Silent.

ମୁନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୁନଯୁକ୍ତ; ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ରଯୁକ୍ତ; ଖୋଞ୍ଚିଆ—
Muniā(āñ) 1. Having a sharp point; sharp-pointed. ୨ । ଯାହାର ଅଗ୍ର ଶାଣିତ ହୋଇଥାଏ —2. Sharpened to a fine point. ଦେ. ବି —୧ । ବେଞ୍ଚା—1. A harpoon. ୨ । ଭୂମି ହସ୍ତାନ୍ତର କରଣ—2. A deed of transfer of land. ୩ । (ସଂ. ମୋଣ—ସାପ ପେଡ଼ା; ଏ ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କୁ ଲୋକେ ପେଡ଼ାରେ ବା ପଞ୍ଜୁରୀରେ ପାଳନ୍ତି ବୋଲି)—ଶାଖାଶ୍ରୟୀ ବର୍ଗର ଶସ୍ୟଭୁକ୍ କ୍ଷୁଦ୍ର ପକ୍ଷୀ—3. Warbler; the munia bird; Fringilla Amandava. [ଉ—ସାରୀ, ଶୁଆ, ଶ୍ୟାମା, ଭୃଙ୍ଗ, ଚଢ଼େଇ, ଦମ୍ପତ୍ତି ପୁଣି ମୁନିଆ । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି-କେଶରୀ ।] [ଦ୍ର—ଏହି ପକ୍ଷୀମାନେ ଦେଖିବାକୁ ବାଇ ଚଢ଼େଇ ପରି; ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ ଓ ଗୋଲ । ଏମାନେ ନାନା ଜାତିର ଓ ନାନା ରଙ୍ଗର ହୁଅନ୍ତି; ବେଗରେ ଉଡ଼ି ପାରନ୍ତି ଓ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଉଡ଼ନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଖିବାକୁ ସୁନ୍ଦର ଥିବାରୁ ଲୋକେ ସହଜରେ ଏହାକୁ ପାଳନ୍ତି । ଏମାନେ ସୁମଧୁର ସିଟି ମାରନ୍ତି । ମୁନିଆ ଚଢ଼େଇ ନାନା ପ୍ରକାରର ଅଛନ୍ତି । ଯଥା—୧ । ଶରମୁନିଆ—ଏମାନେ ୪।୨ ଅଙ୍ଗୁଳି ଦୀର୍ଘ—Uroloncha Malabarica. ୨ । ଛିଟିଆ ମୁନିଆ—ଶରମୁନିଆଠାରୁ ବଡ଼ ଓ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ବିନ୍ଦୁବିଶିଷ୍ଟ—Uroloncha Punctulata. ୩ । ଲାଲ ବା ଲାଲ ମୁନିଆ—ଦେହ ରକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ; କିନ୍ତୁ ଉଦର କୃଷ୍ଣ ବର୍ଣ୍ଣ—Sporaeginthus Amandava.

(ଯୋଗେଶଚନ୍ଦ୍ର)

ମୁନିଋଷି—ସଂ. ବି (ଏକାର୍ଥବାଚୀ ସମାସ)—ମୁନି ବା ଋଷି—
Munirushi A sage.

ମୁନିକେଶ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁନିଙ୍କ ପରି ଜଟା କଳାପଧାରୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Having matted hair like an anchorite
Munikeśa

ମୁନି ଖର୍ଜୁରିକା—ସଂ. ବି—ଭୂଇଁ ଖଜୁରି—A kind of smal date palm.
Muni kharjūrikā

ମୁନିଗା—ଦେ· ବି—୧ । ଧାନ ବିଲରେ ମନକୁ ଉଠୁଥିବା ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—1. A kind of grass or weed. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ତୁଳ. ହି. ମୁନଗା; ଇଂ. ମୋରଙ୍ଗା)—ସଜନା—Indian horse radish or Moringa tree.
Munigā

ମୁନିଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବି (ମୁନି—ସପ୍ତସଂଖ୍ୟକ + ଛଦ—ପତ୍ର)—ସପ୍ତଚ୍ଛଦ ବା ଛତିଆନା ଗଛ—Name of a tree; Alstonia Scholaria.
Munichchhada
[ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ସପ୍ତପର୍ଣ୍ଣ]

ମୁନିଧର୍ମ—ସଂ. ବି—୧ । ମୁନିମାନଙ୍କ ଅଚରିତ ଧର୍ମ—1. The conduct practised by sages. ୨ । ମୌନବ୍ରତ—2. The vow of silence.
Munidharma

ମୁନି ଧାନ୍ୟ—ସଂ. ବି—ନୀବାର; ବାଉଁଶିଆ ଧାନ—Paddy growing without cultivation.
Muni dhānya
(ମୁନିଭକ୍ତ, ମୁନିଭୋଜନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁନିନଗ—ସଂ. ବି—ଅଗସ୍ତି ଗଛ—Sesbania Grandiflora.
Muni naga [ଉ—ବିଶେଷତ ମୁନି ନଗରେ ସେ ମନୋହର । [ମୁନିତରୁ, ମୁନିଦ୍ରୁମ, ମୁନିପାଦପ, ମୁନିବୃକ୍ଷ—ଅନ୍ୟରୂପ] ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୁନି ନଗର—ସଂ. ବି—୧ । ଋଷି ଅଶ୍ରମ—
Muni nagara 1. Hermitage.

ମୁନି ନିର୍ମିତ—ସଂ. ବି—ଭେଣ୍ଡି; ଢେଣ୍ଡିସ—
Muni nirmita Lady's finger (fruit)

ମୁନିନ୍ଦା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁନି ଧାନ୍ୟ)—ଶୁଆଁ ଜାତୀୟ ଏକପ୍ରକାର ଘାସ—A kind of weed resembling the paddy plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ ଧାନ ପରି । ଏ ଗଛ ଧାନ ବିଲରେ ହୁଏ ଓ ଧାନ ବଛା ବେଳେ ଚଷା ଏହାକୁ ବାଛି ବାଛି ଓପାଡ଼ନ୍ତି ।]
Munindā

ମୁନିପିତ୍ତଲ—ସଂ. ବି—ତାମ୍ର; ତମ୍ବା—
Munipittala Copper.

ମୁନି ପୁଙ୍ଗବ—ସଂ. ବି (ମୁନି + ପୁଙ୍ଗବ = ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ଉପମିତ କର୍ମଧାରୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠମୁନି—A prominent sage.
Muni puṅgaba

ମୁନି ପୁତ୍ର—ସଂ. ବି—(ମୁନିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ଋଷିକୁମାର; ଋଷିଙ୍କ ତନୟ—1. The son of a sage.
Muni putra
(ମୁନିସୁତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦମନକ (ଦେଖ)—
2. Damanaka (See)

ମୁନି ପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବି—୧ । ଖଞ୍ଜନ ପକ୍ଷୀ; ଲଞ୍ଜଲୋଟା ଚଢ଼େଇ—
Muni putraka 1. The wagtail bird. ୨ । ମୁନିପୁତ୍ର (ଦେଖ)—2. Muniputra (See)

ମୁନି ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ଅଗସ୍ତି ଫୁଲ; ବକ ପୁଷ୍ପ—1. The flower of Sesbania Grandiflora.
Muni pushpa
[ଦ୍ର—କାର୍ତ୍ତିକ ମାସରେ ଏ ଫୁଲଦ୍ୱାରା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ପୂଜା କଲେ ଅଶ୍ୱମେଧ ଫଳ ଲାଭ ହୁଏ (ଭକ୍ଷ୍ୟ ତତ୍ତ୍ୱ) । ଏ ଫୁଲ ବାସି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ଦେବପୂଜା କରାଯାଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ ଉଦ୍ଧୃତ ଏକାଦଶୀ ତତ୍ତ୍ୱ ।) ୨ । ଅଗସ୍ତି ଗଛ—2. Sesbania Grandiflora (tree).

ମୁନିବ—ବୈଦେ. ବି—[ଅ. ମୁନୀବ୍—ନାଏବ ରଖିବା ବାଲା ବ୍ୟକ୍ତି (ହି. ଶ)]—୧ । ଭୃତ୍ୟର ପ୍ରଭୁ—1. Master of a servant. ୨ । ସ୍ୱାମିତ—2. Lord. ୩ । ପୃଷ୍ଠପୋଷକ—3. A patron. ୪ । ପ୍ରତିପାଳକ 4. One's supporter.
Muniba

ମୁନି ବନ—ସଂ. ବି.— (ମ. ପ. ଶ୍ଲୋ)—ଯେଉଁ ବନରେ ବହୁ ମୁନି ବାସ
Muni bana କରନ୍ତି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—A forest where many sages have taken up their residence, a forest full of hermitages.

ମୁନିବ ପଣ (ପଣିଆ)—ଦେ. ବି.—୧ । ପ୍ରଭୁତ୍ୱ—
Muniba paṇa(paṇiā) মনিবপনা 1. Mastery.
मालीका ୨ । ପ୍ରଭୁର ଅଧିକାର—2. Lordship.

ମୁନି ବର—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଋଷି; ମହର୍ଷି—1. An eminent
Muni bara or great sage. ୨ । ପୁଣ୍ଡରୀକ (ବୃକ୍ଷ) (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Puṇdarīka tree(see) ଦେ.ବି. —ଓଡ଼ିଆ ଛନ୍ଦର ବାଣୀ ବିଶେଷ— The tune of an Oriya chhānda.

ମୁନିବାରି—ଦେ. ବିଣ—ମୁନିବ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Munibāri মনিবের मालिकानी Relating to a master.
(ଉ—ତୁ ମୁନିବାରି କାମ ଜାଣୁ ନାଁ ?—ସହକାରୀ।)

ମୁନି ବ୍ରତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୌନବ୍ରତାବଲମ୍ବୀ—
Muni brata One who has taken a vow of silence.
ମୁନିବ୍ରତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ଭେଷଜ—ସଂ. ବି. (ମୁନିମାନଙ୍କର ଭେଷଜ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Muni bheshaja ୧ । ହରିତକୀ; ହରିଡ଼ା—1. The yellow myrobalan. ୨ । ଅଗସ୍ତି ପୁଷ୍ପ—2. The flower of Sesbania Grandiflora. ୩ । ଉପବାସ; ଲଙ୍ଘନ—3. Fasting.

ମୁନି ଶସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଶ୍ୱେତ ଦର୍ଭ—The white variety of
Muni śastra Kuśa grass.

ମୁନିସ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି. (ତୁଳ. ବ. ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏହି ଶବ୍ଦ)
Munisa ମୂଲିଆ—Labourer.

ମୁନି ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି. (ମୁନିଙ୍କ+ସ୍ଥାନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଋଷିଙ୍କ आश्रम
Muni sthāna Hermitage.

ମୁନିସି(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁନସୀ)—ମୁନସି ଇତ୍ୟାଦି
Munisi(etc) (ଦେଖ) Munasi (etc) (See)
মুনসী मुंनसी

ମୁନିସି ପାଲ୍—ବୈଦେ. ବି—ମିଉନିସିପାଲ୍ (ଦେଖ)
Munisipāl Miunisipāl (See)
[ମୁନିସିପାଲଟି(ଟୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ] মিউনিসিপালিটি
मिउनिसिपालिटी

ମୁନି(ନେ)ହି—ଦେ. ବି—ଦୂତ ବା ଚର—A messenger.
Muni(ne)hi दूत

ମୁନୀନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବି. (୭ମୀ ତତ୍; ମୁନି+ଇନ୍ଦ୍ର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ)—୧ । ଋଷି
Munīndra ଶ୍ରେଷ୍ଠ—1. An eminent sage. ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Great Buddha.

ମୁନୁ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—୧ । କନିଷ୍ଠ—1. Younger.
Munu ୨ । କ୍ଷୁଦ୍ରତର—2. Smaller. (ଯଥା—ମୁନୁ ଭାଇ)
[ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା 'ମିନି' ସହିତ ତୁଳନା କର ।]

ମୁନୁଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—୧ । ମନୁଷ୍ୟ—1. Man.
Munush ୨ । ମୂଲିଆ—2. A labourer.

ମୁନ୍ତ୍ ଖ(ଖା)ପ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫରସି) (ଅ. ଇନ୍ତ୍ଖାବ୍)—
Munta kha(khā)p ୧ । ମହାଫେଜଖାନାରେ ରକ୍ଷିତ ନଥି-
ইন্তিখাপ ମାନଙ୍କର ସୂଚୀପତ୍ର ବା ନିଦର୍ଶନ ପତ୍ର—1. An
इन्तिखाब index of the records kept in the record-room. ୨ । ଇନ୍ତ୍ଖାପ୍ (ଦେଖ)—2. Intikhāp (See)

ମୁନ୍ତା—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁତାହ୍; ମୁତଅ)—ମୁସଲମାନ୍ ସିଆ
Muntā ସମ୍ପ୍ରଦାୟରେ ପ୍ରଚଳିତ ଅସ୍ଥାୟୀ ପାଇଁ ବିବାହ—
মুতা The system of temporary marriage
मुताह amongst the Siha Mahomedans.
ପ୍ରାଦେ.(ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ସାନ ଗାଡ଼ୁ—A small water-jug.

ମୁନ୍ଥା—ସଂ. ବି—ନୀଳକଣ୍ଠୋକ୍ତ ତାଜକପ୍ରସିଦ୍ଧ ଇନ୍ଥିହା ଶବ୍ଦାର୍ଥ
Munthā (ଶବ୍ଦକୋଷ), ବାମାବର୍ତ୍ତରେ ଗଣନୀୟ ବର୍ଷଲଗ୍ନ (ବାଚସ୍ପତ୍ୟ, ଜ୍ୟୋତିଃସାର ରତ୍ନାବଳୀ)—The planet which is in the ascendant for a particular year by calculation from right to left. [ଦ୍ର—ଜ୍ୟୋତିଷରେ ଯେଉଁପରି ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ରାଶି ଚକ୍ରରେ ଲଗ୍ନାଦି ସ୍ଥିର କରି ଫଳ ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ତଦ୍ରୂପ ନୀଳକଣ୍ଠୋକ୍ତ ତାଜକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁସାରେ ବର୍ଷପ୍ରବେଶ ଗଣନା କରି ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଲଗ୍ନ ଓ ମୁନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରି ଫଳାଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରାଯାଏ । ଲଗ୍ନଠାରୁ ବାମଦିଗକୁ ମୁନ୍ଥା ଗଣନା କରାଯାଏ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯେଉଁପରି ପ୍ରତିବର୍ଷ ଏକ ରାଶିରୁ ଅନ୍ୟ ରାଶିକୁ ଗଲେ, ସେହିପରି ମୁନ୍ଥା ବାମ ଦିଗକୁ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ରାଶି ଘୁଞ୍ଚିଯାଏ । ଯଥା—ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର ମେଷ ଲଗ୍ନରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଅଛି; ତାହାର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଷ ବୃଷ ରାଶି, ତୃତୀୟ ବର୍ଷ ମିଥୁନ ଓ ଚତୁର୍ଥରେ କର୍କଟ ରାଶିକୁ ମୁନ୍ଥା ନିରୂପଣ କରାଯିବ—ମୁନ୍ଥା ସ୍ଥିର କରି ତଦନୁସାରେ ଜାତକର ଫଳ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୁଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୁନ୍ଦା—ଦେ. ବି. (ସଂ. ବିନ୍ଦୁ)—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ ତରଳୀୟ ପଦାର୍ଥ—
Mundā A small quantity of liquid.
অল্প थोड़ा

ମୁନ୍ଦାଏ—ଦେ. ବିଣ—ସାମାନ୍ୟ ପରିମିତ (ତରଳ)—A little
Mundāe অল্প थोड़ा quantity of
ମୁନ୍ଦାକ
ମୁନ୍ଦିଏ } ଅନ୍ୟରୂପ [ଦ୍ର—ମୁନ୍ଦାଏଠାରୁ ମୁନ୍ଦିଏ ଅଳ୍ପତର ।]
ମୁନ୍ଦିକ

ମୁନ୍ଦୁରା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମନ୍ଦୁରା)—ତୃଣନିର୍ମିତ ଶଯ୍ୟାବିଶେଷ; ଦେଁସ—
Mundurā A rough mat.
মাদুর, মাজুরি खिनहर, नारका चटाइ

ମୁନ୍ଦୁରା କାଣି—ଦେ. ବି—ଦେଁସ କାଣି; ତଳେ ବିଛା ମୁନ୍ଦୁରାର ଗୋଟିଏ
Mundurā kāṇi କାଣ ବା ଶେଷଭାଗ—One end
মাদুরের কানী खिनहरका कोर of a mat spread on the ground.

ମୁଣ୍ଡୁର ଗୁଡ଼ି—ଦେ·ବ—ତଳେ ବଣ୍ଣ ଯାଇଥିବା ମୁଣ୍ଡୁରର ଗୁଡ଼ା ହୋଇ
Mundurā gurḍi ଥିବା ଅଂଶ—The part of a mat
মাদুরের গুটান অংশ खिनहरका लपेट remaining rolled up i.e. not spread out on the ground.

ମୁଣ୍ଡୁର ମସିଣା—ଦେ. ବ (ବହଡ଼ର ଶବ୍ଦ)—ଭଣ୍ଣକର୍ମିତ ଶଯ୍ୟା—
Mundurā masiṇā Mat. [ଦ୍ର—ମନ୍ଦୁର ଜୁଣରେ ବା
মাদুর खिनहरकीचटाई ଢେଉଁଭାବରେ ବୁଣା ଓ ମୋଟା ମସିଣା ଦୁଣରେ ବୁଣା, ମସୃଣ ଓ ସରୁ ।

ମୁଣ୍ଡ୍ରା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମୁଣ୍ଡୁର (ଦେଖ)
Mundrā Mundurā (See)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସି,ନ୍ସ୍)ଫ୍—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସଫ (ଦେଖ)
Munsa(nsi, ns()ph Munasapha (See.)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସି)ଫି—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସଫି (ଦେଖ)
Munsa(nsi)phi Munsaphi (See)

ମୁନ୍ସ(ନ୍ସେ)ରିମ—ବୈଦେ. ବ (ସେଟଲମେଣ୍ଟରେ ବ୍ୟବହୃତ; ଅ)—
Munsa(nse)rim କଚେରୀରେ କଥିଅଛ ସଜାଡ଼ ରଖିବାର
মুনসেরিম मुंसरीम ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ—An officer in charge of the maintenance and arrangement of record.

ମୁନ୍ସି—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସି ଦେଖ—
Munsi Munasi (See).

ମୁନ୍ସିପାଲ୍—ବୈଦେ. ବ—ମୁନସି ପାଲ (ଦେଖ)
Munsipāl Munasipāla (See)

ମୁନ୍‌ସିପାଲ(ଲି)ଟି—ବୈଦେ. ବ—ମ୍ୟୁନସିପାଲିଟି (ଦେଖ)
Munsipala(li)ṭi Myunasipāliṭi (See)

ମୁଫ୍‌ଲିସ—ବୈଦେ. ବ—ମୁଫ୍ଲିସ୍ (ଦେଖ)
Muph-lis Muphlis (See)

ମୁଫତ୍—ବୈଦେ. ବଣ—(ଫା. ମୁଫ୍ତ)—ମୋଫତ୍; ମାଗଣା; ବିନା
Muphat ମୂଲ୍ୟରେ ପ୍ରାପ୍ତ—Got gratis; gratuitious
মোফত मुफ्त କ୍ରି. ବଣ—ବିନା ମୂଲ୍ୟରେ—
Gratis; gratuitously.

ମୁଫତଖଉରା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର)—ବଣ.—ଅପଦାର୍ଥ ଲୋକ—
Muphat khaurā Good for nothing (person).
(ମୁଫତ ଖଉରା ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଫତଖୋର୍—ବୈଦେ.ବଣ.ଓ ବ· (ଫା. ମୁଫ୍‌ତଖୋର୍)—ମାଗଣାଖିଆ;
Muphat khor ପରଭୋଜୀ—Subsisting on food
মোফত খোর मुफतखोर got gratis; a hanger on
(ମୁଫତ୍‌ଖୋରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଫତଖୋରି—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.) ପରର ଭୋଜନ; ପରର ଭୋଜନ
Muphat khori Subsistence on the bounty of
মোফতখোরি मुफ्तखोरी another. ବୈଦେ ବଣ—ମୁଫତଖୋର (ଦେଖ) Muphat khor (See)

ମୁଫ୍ତି—ବୈଦେ. ବ—(ଫା.)—୧ । ମୁସଲମାନ ସ୍ମୃତିଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି;
Muphti ମୁସଲମାନ ଆଇନରେ ପଣ୍ଡିତ ବ୍ୟକ୍ତି; ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରୀ—
1 A lawyer used in Mahomedan law
୨ । ମୁସଲମାନ ବ୍ୟବସ୍ଥାପକ—2. A Mahomedan law giver

ମୁଫ୍ଲିସ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ). ମୁଫଲିସ=ଦରିଦ୍ର)—୧ । ଦେବାଳିଆ
Muphlis 1. Insolvent ୨ । ଦରିଦ୍ର; ଦୀନ—2 Poor; indigent. ବ.—ଅବିବାହିତ ପୁରୁଷ—
A bachelor,

ମୁବଲକ୍(ଗ୍)—ବୈଦେ. ବ (କଟକ ଓଡ଼ିଆ)—(ଅ. ମୁବଲଗ)—ଟଙ୍କାର
Mubalak (g) ସମଷ୍ଟି—Total of sum of
মবলক money. ବଣ.—ମୋଟରେ—In all, amouting
मुबलग to. କ୍ରି. ବଣ.—ସବୁଶୁଦ୍ଧା—Altogether; in all.
(ଦ୍ର—ଏ ଘରଗୋଟି ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ମୁଁ ଆପଣଙ୍କ ହସ୍ତରେ ମୁବଲଗ ଟ ୧୦୦ ରେ ବିକ୍ରି କଲି) ।

ମୁବାର(ରି)କ୍—ବୈଦେ. ବଣ.—(ଅ. ମୁବାରକ)—୧ । ଆଶିଷ ପ୍ରାପ୍ତ
Mubāra(ri)k 1. Blessed. ୨ । ସ୍ୱାଗତ—2, Wel-
মুবারক comed. ୩ । ସୁଖୀ—3. Happy. ୪ । ଶୁଭ—
मुबारक 4, Auspicious. ୫ । ମଙ୍ଗଳମୟ—Blissful.

ମୁମ୍‌କିନ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଅ) ସଂଭବ; ଯାହା ହୋଇପାରେ—Pos-
Mum-kin sible; practicable.

ମୁମ୍‌ତାଜମହଲ୍—ବୈଦେ.ବ (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ
Mum-tāj-mahal ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀ—The most beloved
মমতাজমহল wife of the Moghul Emperor
मुमताजमहल Sāhājāhān [ଦ୍ର—ସାହାଜାହାନ ଏହାଙ୍କ ସ୍ମୃତିରକ୍ଷାର୍ଥ ଆଗ୍ରାର ବିଶ୍ୱପ୍ରସିଦ୍ଧ ତାଜମହଲ ନାମକ ସମାଧି ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ କରାଇଥିଲେ, ଏ ନୁରଜାହାନଙ୍କର ଭାଇର କନ୍ୟା । ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ ୧୫୯୨—ମୃତ୍ୟୁ ୧୬୩୧ ।]

ମୁମାଦିଲା—ବୈଦେ. ବ—(ଜମିଦାରୀ ସେରସ୍ତା । ଓଡ଼ିଶାର ୧୮୯୭ ସାଲ
Mumādilā ବନ୍ଦୋବସ୍ତରେ ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ ଅ. ମୁବାଦଲା)—
मुबादिला ବଦଳ—Exchange. ବଣ. ବଦଳ କରାଯାଇଥିବା—Exchanged. (ଯଥା—ମୌଜେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର ଶାରଳ ମମାଦିଲା ମୌଜେ କମାପୁର, ୫ମାଣ, ଅର୍ଥାତ୍ କମାପୁର ମୌଜାରୁ ୫ ମାଣ ଜମି ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱର ପୁର ମୌଜାରୁ ବଦଳରେ ନିଆଯାଇ ତହିଁ ବଦଳରେ ସିଦ୍ଧେଶ୍ୱରପୁର ମୌଜାରୁ କମାପୁର ମୌଜାକୁ ସେତିକି ଜମି ଦିଆଗଲା ।]

ମୁମୁକ୍ଷା—ସ. ବ.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ ତ୍ୟାଗ କରିବା + ଇଚ୍ଛାର୍ଥେ ସନ୍ + ଅ +
Mumukshā ଆ)—୧ । ମୋକ୍ଷ କାମନା—1. Desire for salvation or liberation.—୨ । ମୁକ୍ତି ପାଇବାର ଇଚ୍ଛା—2. A wish for being released from a bond.

ମୁମୁକ୍ଷୁ—ସ. ବଣ.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ + ସନ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ମୋକ୍ଷ-
Mumukshu ଲାଭେଚ୍ଛୁ—1. Desirous of obtaining salvation. ୨ । ମୁକ୍ତି ପ୍ରାର୍ଥୀ—2. Desiring liberation. ୩ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ବା ମାୟାବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଇଚ୍ଛୁକ—3. Desirous of emancipation from worldly ties.

୪ । ସଂସାର ବିରାଗୀ—4. Indifferent or apathetic to worldly concerns. ବି—୧ । ଯତି—1. Sage. ୨ । ସଂସାରତ୍ୟାଗୀ ସନ୍ନ୍ୟାସୀ—2. A devotee who has renounced the world.

ମୁମୁଚ୍ଛନ—ସଂ. ବି.—(ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—ମେଘ—Cloud.
Mumuchāna ସଂ. ବିଣ—୧ । ଯେ ମୁକ୍ତ ହୋଇଅଛି—1. Released. ୨ । ଯେ ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିଅଛି—2. (One) Who has attained salvation.

ମୁମୂର୍ଷା—ସଂ. ବି.—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ସନ୍+ଅ)—ମରଣ କାମନା; ମରିବାର ଇଚ୍ଛା—A desire to die.
Mumūrshā

ମୁମୂର୍ଷୁ—ସଂ. ବିଣ—(ମୃ ଧାତୁ+ସନ୍+କର୍ତ୍ତୃ.ଉ)—୧ । ମରଣକାମୀ—
Mumūrshu 1. Longing for death. ୨ । ଯାହାର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ; ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ; ମରଣାପନ୍ନ—2. Dying; about to die.

ମୁୟେଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଲଡ଼ି ଭାଷା) ସର୍ବନାମ—ମୁଁ; ଅମ୍ଭେ—I.
Muyeñ

ମୁର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ମୁର୍, Moor)—୧ । ଆଫ୍ରିକାରୁ ଆସିଥିବା ଓ
Mur ସ୍ପେନ୍ ଅଧିକାର କରିଥିବା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ମୁର୍ ମୁର୍ କୃଷ୍ଣକାୟ ଜାତି ବିଶେଷ—1. The Moors (a mixed dark-skinned race originally coming from Africa to Asia and Europe and who adopted the Mahomedan faith. ୨ । (ନାମ) ଜଣେ ବୈଦେଶିକ ସଂସ୍କୃତଜ୍ଞ ମହାପଣ୍ଡିତଙ୍କର ନାମ—2. The late Sanscrit scholar Mr. Muir; editor of original Sanskrit tracts in five volumes. [ଦ୍ର—ଏ କେତେ ଖଣ୍ଡ ମୂଳ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ୫ ଖଣ୍ଡ ବହିରେ ଭାଗରେ ମୁଦ୍ରିତ ଓ ପ୍ରକାଶିତ କରିଥିଲେ ।]

ମୁରକି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ ଓ ବିଣ—ମୁରୁକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mur-ki (etc) Muruki etc (See). [ଉ—ଏ କଥା ଶୁଣି ଜଣ କେତେ ମୁହଁ ଚନ୍ଦ୍ରୀ ଚହିଁ ହୋଇ ମୁର୍କି ମୁର୍କି ହସିଥିଲେ । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମୁରକୁଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକୁଟିଆ(ୟା) (ଦେଖ)
Mur-kuṭiā(yā) Murukuṭiā(yā) (See).

ମୁରଚ୍ଛା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୂର୍ଚ୍ଛା; ମୋହ ଯିବା—Swoon.
Mur-chā ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମୋରଚ୍ଛ)—ଧାତୁ ଅଙ୍ଗରେ ମୋରଚା(ଚେ) ଲାଗିବା କଳଙ୍କି ବା ମଳ—Rust (on metals).
मोरचा

ମୁରଦାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୁର୍ଦାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mur-dāra (etc) Murdāra etc (See).

ମୁରମୁରି—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଅଂଶଯୁକ୍ତ
Mur-muri ଘାସ (ଏଥିରେ ବହୁଡ଼ା ତିଆରି ହୁଏ)—A kind of fibrous grass.

ମୁରମୁରିଆ(ୟା)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—(ସଂ. ମୁର୍ମୁର=ତୁଷାଗ୍ନି; ତତ୍ତୁଲ୍ୟ ଅର୍ଥ)—ପାଉଁଶ—Ashes.
Mur-muriā(yā);

ମୁରମୁରି ପଟ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି —ମୁରମୁରିରୁ ବାହାର
Mur-muri paṭa କରାଯିବା ଅଂଶ ବା ଝୋଟ—Fibre from Murmuri grass.

ମୁର୍ (ଧାତୁ)—ସଂ. ଧାତୁ—୧ । ବେଷ୍ଟନ କରିବା—1. To encircle;
Mur (root) to surround; to entwine. ୨ । ଏକତ୍ର ବାନ୍ଧିବା—2. To bind together. ୩ । ଭୁଜରେ ଧରିବା—3. To hold in an embrace; to hold tightly.

ମୁର—ସଂ. ବି—୧ । (ମୁର ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—ବେଷ୍ଟନ—
Mura 1. Surrounding. ୨ । କ୍ଳେଶ; ସନ୍ତାପ (ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ)—2. Trouble. ୩ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ; [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ବିଷ୍ଣୁ ନୃସିଂହ ଅବତାରରେ ବଧ କରିଥିଲେ ।] 3. Name of a demon killed by Bishṇu in one of his incarnations. [ଦ୍ର—ସାଧାରଣତଃ ଆମ୍ଭେମାନେ ବିଷ୍ଣୁଙ୍କର ଯେଉଁ ଦଶ ଅବତାର କଥା କହୁଥାଉଁ ସେଥିରେ ପଞ୍ଚମ ବା ନୃସିଂହ ଅବତାରରେ ବିଷ୍ଣୁ ହିରଣ୍ୟକଶିପୁକୁ ବଧ କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ନୃସିଂହ ପୁରାଣ ନାମକ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ବିଷ୍ଣୁ ନୃସିଂହ ଅବତାର ଗ୍ରହଣ କରି କୃଷ୍ଣବକ୍ଷର ନାମକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ରରୂପେ ଜନ୍ମି ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ଔରସରୁ ଅସୁର ଗର୍ଭଜାତ ମୁର ନାମକ ଅସୁରକୁ ବଧ କରିଥିବା ଲେଖାଅଛି । ବାମନ ପୁରାଣ ୫୩-୫୮ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଷ୍ଣୁ ମୁର ନାମକ ଦୈତ୍ୟକୁ ବଧ କରିଥିବା ବିଷୟ ଲେଖା ଅଛି । ବ୍ରହ୍ମବୈବର୍ତ୍ତ ପୁରାଣ କୃଷ୍ଣଜନ୍ମଖଣ୍ଡ ୧୧୫ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ମୁର ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କ୍ଳେଶ, ସନ୍ତାପ, କର୍ମୀଗଣଙ୍କ କର୍ମଭୋଗ ଓ ଦୈତ୍ୟବିଶେଷ । ଭଗବାନ ବିଷ୍ଣୁ ଏହି ସକଳର ବିନାଶକର୍ତ୍ତା ଥିବାରୁ ତାଙ୍କ ନାମ ମୁରାରି (ଶବ୍ଦକୋଷ) । ଏହି ଅବତାରରେ ଅନନ୍ତରୂପରେ ଜନ୍ମିଥିବା ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ଭାଇ ମୁରର ଭାଇ ଦାରୁଣକୁ ବଧ କରିଥିଲେ ।]

ମୁରଗ (ଗି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଗ୍=ପକ୍ଷୀ)—କୁକୁଡ଼ା—
Murag(gi) ମୋରଗ मुर्गा Cock; fowl.
(ମୁରଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ

ମୁରଗଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ବର୍ଣ୍ଣିକ; କାଚବରୁଣ; ବରଣ୍ଡ—
Muraganḍa Pimple on the face.

ମୁରଙ୍ଗିକା—ସଂ. ବି—ମୂର୍ବା (ଦେଖ)
Murangikā Mūrbā (See).

ମୁରଚ୍ଛା—ଦେ. ବି—ମୁରୁଚ୍ଛା ୨ (ଦେଖ)
Murachā Muruchchā (See),

ମୁରଜ—ସଂ. ବି (ମୁର=ବେଷ୍ଟନ+ଜନ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଯାହାର ଚାଠର ବେଷ୍ଟନରୁ ଜନ୍ମିତ)—ବାଦ୍ୟ ଅ ବିଶେଷ; ମୃଦଙ୍ଗ; ପଖୋଜ—A kind of drum.
Muraja
(ଉ—ମୁରଜ ଡିଣ୍ଡିମ ଦୁନ୍ଦୁଭିରେ ମଙ୍ଗଳମାସେ—ବଳ.

ଲିଖନୀୟବର୍ଣ୍ଣ ।) ୨ । ମୁରଜ ବନ୍ଧ (ଦେଖ)— 2. Muraja bandha (See)

ମୁରଜ ବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (ମ. ସ. ଶ୍ଲୋ.)—ମୁରଜ ବା ମୃଦଙ୍ଗ ଆକାରରେ
Muraja bandha ସନ୍ନିବେଶିତ ଅକ୍ଷରସମ୍ବଳିତ ଚିତ୍ରରଚନାବିଶେଷ —A stanza artificially arranged in the shape of a drum (Apte).

ମୁରଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। କୁବେରଙ୍କ ପତ୍ନୀ—1. Wife of
Murajā Kubera. ୨। ବଡ଼ ପଖୋଜ; ଢୋଲ— 2. A large drum (Apte).

ମୁରଜ ଫଳ—ସଂ.ବି (ମୁରଜ=ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଫଳ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)-
Muraja phala ପଣସ ଗଛ—The jack fruit (tree).

ମୁରତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—
Murati Murtti (See)
मुरति मूरती

ମୁର ଦାରୁଣ—ସଂ. ବି (ସମାହାର;ମୁର+ଦାରୁଣ; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୁର ଦୈତ୍ୟ
Mnra dāruna ଓ ତାର ସାନ ଭାଇ ଦାରୁଣ—The demon Mura and his younger brother Dāruṇa.

ମୁରଧନା—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଦ୍ଧନା (ଦେଖ)
Muradhanā Mūrddhanā (See)
मुरधना मूरधना

ମୁରବ—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବି (ଦେଖ)
Muraba Murabi (See)

ମୁରବା(ବ୍ବା)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରୁବ୍ବା (ଦେଖ)
Murabā(bbā) Murubbā (See)

ମୁରବି(ବ୍ବି)—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମୁରବ୍ବୀ)—୧ । ଅଭିଭାବକ—
Murabi(bbi) 1. Guardian ୨। ଶରଣ; ଆଶ୍ରୟ—
ମୁର(ବ୍ବ)ବି मुरब्बी 2. Refuge. ୩। ପୃଷ୍ଠପୋଷକ— 3 Patron. ୪। ରକ୍ଷକ—4. Protector.

ମୁରବି(ବ୍ବି)ୟା—ବୈଦେ.ବିଣ—ମୁରବିସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to a
Murabi(bbi)yā guardian; patronising.
মুরবীর मुरब्बीया

ମୁରବି(ବ୍ବି)ଆନା—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା)—୧ । ଅଭିଭାବକତ୍ୱ—
Murabi(bbi)ānā I Guardianship. ୨। ଅଭିଭାବକ
ମୁରବି(ବ୍ବି)ଗିରି
ମୁରବି(ବ୍ବି)ପଣ } ଅନ୍ୟରୂପ— ପରି ଆଚରଣ—2. Action befitting guardian or a patron.
ମୁରବି(ବ୍ବି)ପଣିଆ(ଅଁ)
মুরবিআনা, মুরব্বিগিরি, মুরবিপনা मुरब्बियाना

ମୁରବି(ବ୍ବି)ଜୋର—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ସଂସାର-
Murabi(bbi)jor କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ
মুরব্বীজোর मुरब्बीजोर ଅଭିଭାବକର ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବା ଅବସ୍ଥା— The state of having powerful patrons to back one up in the world of action.

ମୁରମଣ୍ଡ—ସଂ.ବି—ମୁରଗଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Muramanda Muraganda (See)

ମୁରମଥନ—ସଂ. ବି (ମୁର=ଅସୁରବିଶେଷ+ମଥନ=ବିନାଶକ)—
Muramathana ମୁରାରି; ବିଷ୍ଣୁ—A name of Bishnu.
ମୁରମର୍ଦ୍ଦନ
ମୁରହର, ମୁରଘ୍ନ } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁରଜିତ୍, ମୁରଦ୍ୱିଷ୍(ଟ୍)
ମୁରଭିଦ୍, ମୁରବୈରି, ମୁରରିପୁ

ମୁରଲ(ଲା)—ସଂ. ବି—ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ ମାଛ—A small species of
Murala(la) fish. Aspidoparia Marar.
মউরলা [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବୃଂହଣ, ବୃଷ୍ୟ,
गीघनो ସ୍ତନ୍ୟ ଓ ଶ୍ଳେଷ୍ମ ବର୍ଦ୍ଧକ—ସୁଶ୍ରୁତ ।]

ମୁରଲା—ସଂ. ବି (ମୁର+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—ନର୍ମଦା ନଦୀ
Muralā —The river Nerbudda (in Central India). [ଦ୍ର—ମଲ୍ଲିନାଥ ଟୀକାକାର ଲେଖି- ଅଛନ୍ତି ଯେ ଏ ନଦୀ କେରଳଦେଶରେ ପ୍ରବାହିତ ।]

ମୁରଲୀ—ସଂ. ବି (ମୁର+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ଏହା ଅଙ୍ଗୁଳି
Muralī ବେଷ୍ଟନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୁଏ)—୧। ବଂଶୀ—1. A flute; a pipe. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ବଂଶିକା, ବଂଶୀ, ବଂଶନାଳିକା, ସାନେୟିକା, ସାନେତ୍ରୀ, ସାନିକା, ମୁରଲିକା ବଂଶବୋଷ ।] ୨ଦେ. ବି—ମୁରଲୀ ଧରର ଡାକ ନାମ— Name for calling Muralīdhara.

ମୁରଲୀଧର—ସଂ. ବି (ମୁରଲୀ+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ· ଅ; ଉପପଦ
Muralīdhara ତତ୍)—ବଂଶୀଧର; ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ—Srī-
(ମୁରଲୀଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) krushna. ସ. ବିଣ. ପୁଂ—
मुरलीधर ହାତରେ ମୁରଲୀ ଧରିଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—Holding
मुरलीधर a flute. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ପୁରୁଷଙ୍କୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ନାମ- ବିଶେଷ—A name given to males.

ମୁରଲୀ ଧରା—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁରଲୀଧାରୀ)—ଯେ ମୁରଲୀ ଧରି ଥାଏ—
Muralī dharā Holding a flute. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କର ନାମ—Name of Krushṇa. [ଉ—ବୋଉ ଥାରେ ସଳ କୁଞ୍ଜକୁ ଯିବୁ ପରା, ଦେଇଛନ୍ତି ସଙ୍କେତ ସେ ମୁରଲୀ ଧରା—ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୁରଲୀ ଧ୍ୱନି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବଂଶୀ ନିର୍ଗତ ଶବ୍ଦ—
Muralī dhwani The sound of a flute.
(ମୁରଲୀ ନାଦ, ମୁରଲୀ ସ୍ୱନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରଲୀ ବଦନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାଙ୍କ ମୁଖରେ
Murali badana ମୁରଲୀ ସଂଯୁକ୍ତ—Having a flute
(ମୁରଲୀବଦନା—ସ୍ତ୍ରୀ) attached to the mouth.

ମୁରଲୀ ବଦନୀଆଁ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁରଲୀବଦନ)—୧ । ଯେ
Muralī badaniān̐ ମୁଖରେ ମୁରଲୀ ଧରି ଥାଏ (ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ)—
मुरली बदन 1. Holding the flute to his mouth.
मुरली बदनीआ [ଉ—ବଦନଚନ୍ଦ୍ରବାସ ସୁଧା ଚଳାଏ,

ମୁରଲୀ-ବଦନଅଁ ଗୋକୁଳ ଚାର ଏଣ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।]

ମୁର—ସ. ବ—୧ । ମୁରମାଂସୀ (ଦେଖ)—1. Murāmāmsi (See) ୨ । ମଗଧରାଜ ମହାନନ୍ଦଙ୍କ ଦାସୀ ଓ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ମାତା—2. Name of a maid servant of king Mahānanda and mother of the king Chandragupta. [ଦ୍ର—ଏହି ମୁରାଙ୍କ ନାମାନୁସାରେ ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜବଂଶ ମୌର୍ଯ୍ୟ ବଂଶ ନାମରେ ଖ୍ୟାତ ।] ଗ୍ରା (ଉତର) ବ—(ଲ ସ୍ଥାନରେ ଉଚ୍ଚାରଣ) ମୂଳା—Radish. ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ବାଉଁଶ ଓ ବେତ ଆଦିରେ ନିର୍ମିତ ଗୁଣ୍ଡୁ—A wicker-work tray. (ବସ୍ତର) ମୂଳା—Radish. ଦେ. ବ—ମୁର ଅସୁରର ଅନାଦରସୂଚ ଭାବ ନାମ—Name for calling Murāsura in contempt.
Murā

ମୁରଟ—ଦେ.ବ(ସ.ଭ୍ରୁକୁଟି)—୧ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ ପୂର୍ବକ ଚାହାଣି;ଆଖି ତରାଟିବା —1. A look accompanied by the contraction of the eyelbows; knitting of the eyebrows. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି—2.Frown; angry look. [ଦ୍ର—ମହାନ୍ତ ଦିଶୁଯାଉଛରେ ମୁରଟ କରୁଛ । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀ ସ୍ୱରୂପଭକ୍ତ ଗୀତା ।] ୩ । କ୍ରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକଦୃଷ୍ଟି—3. An angry steady look. ୪ । ତେଜୋପୂର୍ଣ୍ଣ ଚେହେରା—4. A bright appearance. ୫ । ଶ୍ରୀ; ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ—5. Grace; beauty. ୬ । ବୀରର ଚାହାଣି ପରି ଚାହାଣି—6. Casting the look of a hero. ଦେ. ବଣ—୧ । ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ—1. Frowning. ୨ । ଭ୍ରୂଭଙ୍ଗୀ କୁଟିଳ (ବ୍ୟକ୍ତି ବା ମୁଖ)—2. Kintted; with the brows contracted. ୩ । ସୁନ୍ଦର; ଶୋଭମାନ; 3. Imposing; graceful. ୪ । ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ—4. Bright. ୫ । ପ୍ରଧାନ; ଉତ୍ତମ—5. Greatest; highest. (ଦ୍ର—ତା ମଧ୍ୟେ ମେରୁ ଯେ ମୁରଟ, ତାର ଶୃଙ୍ଗରେ ସ୍ୱର୍ଗ ବାଟ । ଯଶୋବନ୍ତ. ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।)
Murāṭa
তেজ
আঁখ, তেজ
আঁখ দেখানেবালা

ମୁରଟ ଚାହାଣି—ଦେ. ବ—ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ ଦୃଷ୍ଟି—Frowning look; angry stare; scowl.
Murāṭa chāhāṇi
রাগের চাউনী
क्रोध दृष्टि

ମୁରଟ ଦେଖା(ଖେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖଭଙ୍ଗୀ ଦ୍ୱାରା ଦମ୍ଭ ଦେଖାଇବା—1. To display a courageous look. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା—2. To growl; to scowl.
Murāṭa dekhā(khe)ibā
তেজ দেখান
आँख देखाना
(ମୁରଟ ବାହାର କରିବା, ମୁରଟ ଭାଙ୍ଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରାଟ କରି ଚାହିଁବା—1. To look with a frowning stare. ୨ । ଭ୍ରୂକୁଟି ଭଙ୍ଗୀ କରିବା—2. To frown; to scowl; to knit the brow.
Murāṭibā
আঁখ দিখানা

ମୁରତି ରହିବା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) କ୍ରି—ଯୁଦ୍ଧ ପାଇଁ ସଜ୍ଜିତ ରହି ମୁହିଁବାକୁ ଶତ୍ରୁକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିବା—To be readly waiting for the enemy to fight with.
Murāti rahibā

ମୁରଡ଼—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ମୁରାଳ (ଦେଖ) Murāla (See)
Murārda

ମୁରତପ୍(ବ୍)—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁରୁବତ୍)—୧ । ସମ୍ମାନ—1. Respect. ୨ । ମର୍ଯ୍ୟାଦା—2. Prestige. ୩ । ମନୁଷ୍ୟତା—3. Humanity. ୪ । ଯୋଗ୍ୟତା—4. Fitness. ବଣ—ଯୋଗ୍ୟ; ଉପଯୁକ୍ତ—Fit; suitable. (ଦ୍ର—ଯେ ଯାହା ମୁରତବ ସମ୍ଭାର, ଦୌଲତ ଯେତେ ଦେଲେ ହାଜର, ମଜୁରି କର, କୁକୁମ ପାଇ, ଯାନ୍ତି ସତ୍ୱର । ବ୍ରଜନାଥ. ସମର ତରଙ୍ଗ ।]
Murātap(b)
মুরাতব
मुरातब

ମୁରତମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ଅଳ) ବ—ମୁରତପ୍ (ଦେଖ) Murātap (See)
Murātam

ମୁରାଦ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଅ)—୧ । ଅଭିଳାଷ; ଅଭିପ୍ରାୟ—1. Wish; intention. ୨ । (ନାମ) ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ଚତୁର୍ଥ ଓ କନିଷ୍ଠ ପୁତ୍ର—2. Name of the youngest son of the Moghal Emperor Sāhajāhān. [ଦ୍ର—ମୁରାଦଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ପିତା ଗୁଜରାଟ ଆଦିର ଶାସନକର୍ତ୍ତା କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ବଡ଼ ଭାଇ ଔରଙ୍ଗଜୀବ୍ କୌଶଳକ୍ରମେ ତାଙ୍କୁ ସେଠାରୁ ଉଠାଇ ଆଣି ଗୋଅଲିଅର ଦୁର୍ଗରେ ବନ୍ଦ କରି ଖ୍ରୀ ୧୬୬୨ ରେ ଗୋପନ ହତ୍ୟା କରାଇଥିଲେ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ନାମ ମୁରାଦ୍ ବକ୍ସ ।] ୩ । (ନାମ) ସମ୍ରାଟ ଅକବରଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ ପୁତ୍ର—3 Name of the second son of Akbar the Great. [ଦ୍ର—ଏ ପିତାଙ୍କ ଆଦେଶରେ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟ ବିଜୟାର୍ଥ ଗମନ କରିଥିଲେ ଓ ସେହିଠାରେ ତାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ହେଲା । ଏହାଙ୍କର ପୂର୍ବ ନାମ ମୁରାଦ୍‌ମୀର୍ଜା; ଜନ୍ମ ଖ୍ରୀ୧୫୭୦ ମୃତ୍ୟୁ ୧୫୯୯ । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]
Murād
মুরাদ
मुराद्

ମୁରାଦାବାଦ—ଦେ. ବ. ନାମ—ଯୁକ୍ତ ପ୍ରଦେଶର ରୋହିଲାଖଣ୍ଡ ବିଭାଗର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—Muradabad; name of a district and town in the United Provinces. [ଦ୍ର—ଖ୍ରୀ ୧୬୨୫ରେ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ ନିଯୋଜିତ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ରସ୍ତମ୍ ଖାଁଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ରାଟ-ପୁତ୍ର ମୁରାଦ ବକ୍ସଙ୍କ ନାମରେ ଏହି ନଗର ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିଲା । (ବିଶ୍ୱକୋଷ)]
Murādābād
মুরাদাবাদ
मुरादाबाद्

ମୁରା ମାଂସୀ—ସ. ବ—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ—Name of a scented herb; Murraya Grofica. [ଦ୍ର—ଏହା ପୂର୍ବର ଦେଶର ଗନ୍ଧ ଦ୍ରବ୍ୟ । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଈଷତ୍ ପୀତ; ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ
Murā māmsi
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ତାଳପର୍ଣ୍ଣୀ, ଦୈତ୍ୟା, ଗନ୍ଧକୁଟୀ, ଗନ୍ଧକଟୀ, ଗନ୍ଧମା, ଭୂତଗନ୍ଧା,

ମୁରର, ଶାଲପାଣିକା ମୁରାମାଂସୀ एकांगी
ମ. ମୁରା
ତେ. ମୁରସ୍ପୁ ଚ୍ଚକ୍ୟମ୍
ଏହା ତକ୍ତ, ଶୀତଳ, ସ୍ୱାଦୁ, ଲଘୁ, ପିତ୍ତ ଓ ବାୟୁନାଶକ । ଏହା ଜ୍ୱର, ଅଦ୍ରକ୍ ଓ ଭୂତାଦି ଦୋଷ, କୁଷ୍ଠ ଓ କାସ ନାଶକ । ଧନ୍ୱକୋଷ]

ମୁରାରି—ସ. ବି. (ମୁର—ଅସୁର ବିଶେଷ+ଅରି, ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Murāri ମୁର ଦୈତ୍ୟର ଶତ୍ରୁ, ବିଷ୍ଣୁ—Enemy of the demon Mura; Bishṇu. [ଦ୍ର—ମୁର ତଳେ ନୋଟ୍ ଦେଖ ।] ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ନାମ—A name given to males.

ମୁରାଲ –ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଜଙ୍ଗଲି ପକ୍ଷୀ—
Murāla A kind of wild bird.
[ଦ୍ର—ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ପକ୍ଷୀମାନେ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ତଡ଼ଗଜାତର ଜଙ୍ଗଲ ଅଞ୍ଚଳରେ ଏମାନେ ଦେଖାଯାଆନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ଆକାର ପ୍ରକାର ଦେଖିଲେ ସେମାନଙ୍କୁ ମୟୂର ଜାତୀୟ ପକ୍ଷୀ ବୋଲି ଭ୍ରମ ହୁଏ । ସ୍ଥାନରେ ମୟୂର ପରି ମଧ୍ୟ ଏମାନେ ବୋବାନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କ ଶରୀରର ବର୍ଣ୍ଣ ନାଲିଆ । ଏମାନେ ମୟୂର ଶ୍ରେଣୀର ହେଲେହେଁ ପକ୍ଷଗ୍ଲାନ ଅଟନ୍ତି । କୁକୁଡ଼ା, ଠେକୁଆ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କୁ ମାରି ଏମାନେ ଖାଆନ୍ତି ।]

ମୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଏକ କୃଷକ
Muriā ଜାତି—1. An agricultural caste found in the Baster state. ୨ । ବସ୍ତର ଅଞ୍ଚଳର ଏକ ଜାତୀୟ କୃଷକଙ୍କର ଭାଷା—2. The language spoken by the Muriās.

ମୁରୁକ(ଖ)—ଦେ. ବି—ମୁଡ୍ରୁକ (ଦେଖ)
Muruka(kha) Murḍuka (See)

ମୁର୍କି—ଦେ. ବିଣ—ଈଷତ୍—Slight. କ୍ରି. ବିଣ-ଈଷତ୍ ଭାବରେ—
Mur-ki Slightly. [ଦ୍ର—ଏହା କେବଳ ହସ ଓ ହସିବା
मुचकि मुसक मुसक ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବେ ଲାଗେ ।]

ମୁରୁକି ହସ(ସା)—ଦେ. ବି—ମୁଡ୍ରୁକି ହସ; ମନ୍ଦ ହାସ୍ୟ; ଈଷଦ୍ଧାସ୍ୟ—
Muruki hasa(sā) Smile; simper.
मुचकि हासि मुसकान (ମୁର୍କିହସା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁକି ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଡ୍ରୁକି ହସିବା; ଈଷଦ୍ଧାସ୍ୟ କରିବା—
Muruki hasibā To semper; to smile.
मुचकि हासा मुसकना
ମୁରୁକେଇ ହସିବା, ମୁରୁକି ମୁରୁକି ହସିବା, ମୁରୁକେଇ ମୁରୁକେଇ ହସିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁରୁକୁଟିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସ. ମୁ. ଧାତୁରୁ ଚର୍ମ୍ମ ମର୍କଟ)—
Murukuṭiā(yā) ୧ । ଅତି ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—1. Emaciated.
मुरकुटे दुबला ୨ । ଶୀର୍ଣ୍ଣ—2. Withered; reduced.
ମୁରୁକୁଟିଆ(ୟା), ମୁରୁକୁଟ୍ୟା, ମୁରୁକୁଟ୍ୟା } --ଅନ୍ୟରୂପ
[ଉ—ମଲ୍ଲ ! ଏ ବଳେଇରେ ସେ ଯୋଗ୍ଧ ଧଢ଼ଆ ମୁରୁକୁଟିଆ ବୁଢ଼ାଟା ଅଛି, ତା ନାଳକୁ ଫେରେ କ ଦେଖିବ ?—ଉକାସାଂ କଟକ ବିଜୟ ।] ୩ । ଶୁଖି ଯାଇଥିବା—3. Dried up. ୪ । ମୁର୍ଦ୍ଦାରଥ—4. Withered like a mummy. ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ. (ସ. ମୃତ)—ଚମଡ଼ା ବା ପର ଇତ୍ୟାଦି ଜଳିଲେ ଜହିରୁ ସେଉଁ ଗନ୍ଧ ଉଠେ, ସେହିପରି ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ; ମୁଦାର ପୋଡ଼ା (ଗନ୍ଧ)—The foul smell emitted by the burning of skin or feather.

ମୁରୁକୁଣ୍ଡି—ଦେ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ବଣୁଆ ଗଛ—
Murukuṇḍi A kind of wild tree.
(ମୁରୁକୁଣ୍ଡି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁକେଇ ହସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁରୁକି ହସିବା (ଦେଖ)
Murukei hasibā Muruki hasibā (See)

ମୁରୁଖ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ମୂର୍ଖ—
Murukh Illiterate; ignorant:

ମୁରୁଖ—ଗ୍ରା. ତ. ଓ ବିଣ (ସ. ମୂର୍ଖ)—ମୂଢ଼; ଅଜ୍ଞାନ—Ignorant;
Murukha मूर्ख मुरुख, मूरख a dunce.
(ମୂର୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ—ଯେ ବୋଲିବ ଜାଣ' ସେ କିଶ୍ୱସ୍ତ ମୁରୁଖ—କୃଷ୍ଣସିଂହ, ମହାଭାରତ, ସଭା ।]

ମୁରୁଖାଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସ. ମୂର୍ଖ)—ମୂର୍ଖର ଉପଯୁକ୍ତ—Befitting
Murukhāṇḍi a dunce. (ଯଥା—ତାର ଭାରି ମୁରୁଖାଣ୍ଡିଆ କଥା ।)
[ମୁରୁଖାଣ୍ଡିଅ(ୟା), ମୂର୍ଖାଣ୍ଡି; ମୂର୍ଖାଣ୍ଡିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
ଗ୍ରା. ବି—ମୂର୍ଖତା—Stupidity; duncencss.

ମୁରୁଗ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୃଗ)—ମୃଗ (ଦେଖ)—Mṛuga (See)
Muruga मृग हिरन (ମୁର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଗା—ଦେ. ବି (ସ. ମୂର୍ବା, ମୁରଙ୍ଗିକା)—୧ । ବନ୍ୟ ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ —
Murugā 1. Bowstring hemp; Sansevieria Zeylancai, Sansevieria Roxburghiana.
(ମୁର୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମଧୁରସା, ଦେବୀ, ମଧୁଲିକା, ମଧୁଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ପୀଲୁପର୍ଣ୍ଣୀ, ଧନୁର୍ଗୁଣୋପଯୋଗ୍ୟା
सुचीमुखी, बोड़चक्र, मुर्गा
चूर्णिहार; मुर्हरी; मुरगाली
ମ. ଗୋଲ୍ହଣ, ମୋରବେଲ
ତେ. ଚଗ, ଗୁସଚେଟ୍ଟୁ, ସଗ, ଯାଗଚେଟ୍ଟୁ, ଯାଗ
ତା. ମରୁଲ୍
[ଦ୍ର—ପ୍ରାୟ ଛାୟାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ଏହା ଜନ୍ମିଥାଏ ଓ ବହୁସ୍ଥାନ ମାଡ଼େ; ପତ୍ର ସରୁ ଓ ଲମ୍ବା ପରି । ଫୁଲ ବଡ଼ ବଡ଼ ଓ ଡେଙ୍ଗର ଅଗରେ ଧରେ । ଏହାର ପତ୍ରର ଅଂଶୁ ବା ଯାରୁ ଝୋଟ ପରି । ପୂର୍ବେ ଏହାଦ୍ୱାରା କ୍ଷତ୍ରିୟଙ୍କର କଟିସୂତ୍ର ତିଆରି ହେଉଥିଲା ଏବଂ ଏବେ ଧନୁର ଗୁଣ ଆଦି ତିଆରି ହେଉଅଛି । ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ବୈଦ୍ୟକ ଅନୁସାରେ ଏହା ସାରକ, ଗୁରୁ ଓ ମଧୁରତିକ୍ତରସ; ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ, ପ୍ରମେହ, ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷ୍ଣା, ହୃଦ୍ରୋଗ, କଣ୍ଡୁ, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।] ୨ । (ସ. ମୋରଗ ଫୁଲ ମୟୂରଶିଖା; ପା. ମୁର୍ଗା) କୁକୁଡ଼ାଜଟ ଫୁଲ; ପୁଷ୍ପଶାକବିଶେଷ; ଲାଲ ରଙ୍ଗର ଫୁଲ ଓ ଗଛ—ଈଶ୍ୱରଜଟା (ଦେଖ)
2. Cockscomb, Celosia Cristata. [ଦ୍ର—ଏହା ଦେଖିବାକୁ ନାଲି କୁକୁଡ଼ାଗଛ ପରି । ଏହାର ପୁଷ୍ପମଞ୍ଜରୀ

ଚେପ୍ଟା ଓ କୁକୁଡ଼ାମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଥିବା ଚୂଳ ପରି ଦେଖାଯାଏ । ଏହା ନାଲି ଓ ଧଳା ଭେଦରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାର । ଶୀତକାଳରେ ସାଧାରଣତଃ ଏ ଫୁଲ ଫୁଟେ ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବାରବରଷିଆ ଗଛ—Agave. [ଦ୍ର—ପଣ୍ଡିତ କୁଳମଣି ଦାଶ ଉ. ସା. ୩।୨।୧୧ରେ ବାରବରଷିଆ ଗଛର ସଂସ୍କୃତ ନାମ 'ମୂର୍ବା' ବୋଲି ଲେଖି ଅଛନ୍ତି; କିନ୍ତୁ ଏହା ଠିକ୍ ନୁହେଁ ।]

ମୁରୁଗି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁରଗ୍=ପକ୍ଷୀ)—୧ । କୁକୁଡ଼ା—
Murugi 1. Cock; fowl. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳାରେ ଅଣ୍ଡିରା କୁକୁଡ଼ାକୁ ମୋରଗ ଓ ମାଈ କୁକୁଡ଼ାକୁ ମୁରଗୀ କହନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଉଭୟଙ୍କୁ ମୁରଗୀ କହନ୍ତି ।] ୨ । (ସଂ. ମୃଗୀ) ମୃଗୀ ରୋଗ—2. Apoplexy.
মোরগ **मुर्गी** (ମୁର୍ଗି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଗି ଅଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଗୀ+ସଂ. ଅଣ୍ଡ)—କୁକ୍କୁଟାଣ୍ଡ—
Murugi aṇḍā Hen's eggs.
মুরগীর ডিম্ব **मुर्गीका अंडा**

ମୁରୁଗି ଲଢ଼ା(ଢେ଼)ଇ—ଦେ. ବି (ଫା. ମୁର୍ଗ୍‌ବାଜୀ)—ବାଜି ରଖି ଦୁଇଟି କୁକ୍କୁଟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ କରାଇବାରୂପ କୌତୁକ—Cockfight.
Murugi larḍhā(rḍhe)i
মুরগী লড়াই **मूर्गाकी लडाइ; मूर्गबाजी**

ମୁରୁଗୁଡ଼ିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମୁର୍କୁଟିଆ (ଦେଖ)
Murugurḍiā(yā) Mur-kuṭiā (See)

ମୁରୁଗୁଣୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଗୀ)—ହରଣୀ; ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ, ଏଣୀ—
Muruguṇi A she-deer.
মৃগী **हरिनी** (ମୁର୍ଗୁଣୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଗୁଣୀ ତୁସ୍ତି (ସ୍ତୁତି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଗୀ ଓ ସ୍ତୁତି)—କବି ବଳରାମ ଦାସଙ୍କ ରଚିତ ବିପନ୍ନ ମୃଗୀର ଉପାଖ୍ୟାନ ସମ୍ବଳିତ କବିତା—A poem in Oriya by Baḷarāma Dāśa describing the rescue of a she-deer, when beset with danger on all sides, by the Grace of God whom she prayed fervently. [ଦ୍ର—ଏହା କଷ୍ଟପୂରଣୀକୁ ଗୋଟିଏ ଆଖ୍ୟାୟିକା ଅବଲମ୍ବନରେ ରଚିତ । ଗୋଟିଏ ଅସନ୍ନପ୍ରସବା ମୃଗୀ ତାହାର ଦୁଇଟି ଶିଶୁକୁ ନେଇ ବଣରେ ଯାଉଥିବା ସମୟରେ ତାକୁ ବ୍ୟାଧ ମାରିବାକୁ ବସିଲା । ଏକ ଦିଗରେ ଜାଲ ଘେରାଇଲା, ଏକ ଦିଗରେ କୁକୁର ଜଗାଇଲା, ଅନ୍ୟ ଏକ ଦିଗରେ ନିଆଁ ଲଗାଇଲା ଏବଂ ନିଜେ ଆଉ ଏକ ଦିଗରେ ଧନୁ ଧରି ଜଗିଲା । ଏହା ଦେଖି ମୃଗୀ କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ା ହୋଇ ଆର୍ତ୍ତତ୍ରାଣ ଭଗବାନଙ୍କୁ ଡାକି ଲାଗିଲା । ଭଗବାନ୍ ସେ ସମୟରେ ଲକ୍ଷ୍ମୀଙ୍କ ସହିତ ବୈକୁଣ୍ଠପୁରରେ ପଶାଖେଳରେ ମାତିଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ବହୁଦୂରସ୍ଥ ମର୍ତ୍ତ୍ୟରେ ହରଣୀର ବିକଳ ଡାକ ତାଙ୍କ କାନରେ ବାଜିବାରୁ ସେ ସୁଦର୍ଶନ ଚକ୍ରକୁ ତାର ସାହାଯ୍ୟାର୍ଥ ପଠାଇ ଦେଲେ । ଭଗବାନଙ୍କ ଦୟାରୁ ହଠାତ୍ ବର୍ଷା ହୋଇ ବଣରୁ ନିଆଁ ନିଭିଗଲା, ତୋଫାନରେ ଜାଲ ଛିଣ୍ଡିଗଲା, ସାପଟିଏ ବାହାରି କୁକୁରକୁ ଦଂଶନ କଲା ଓ ବଜ୍ରାଘାତରେ ସ୍ୱୟଂ ବ୍ୟାଧ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲା । ଏହି ପ୍ରକାରେ ଭଗବାନଙ୍କ ଅପାର କରୁଣାରୁ ହରଣୀ ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇ ତା ବାଟେ ବାଟେ ଗଲା ।]
Muruguṇi tusti (stuti)
মৃগীর স্তুতি **हरिनीकि स्तुति** (ମୁର୍ଗୁଣୀ ତୁସ୍ତି[ସ୍ତୁତି]--ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଚା—ବୈଦେ· ବି—୧ । (ଫା. ମୋର୍‌ଚା; ମୂଳ ସଂ. ମଣ୍ଡୂର)—ଲୁହା ଆଦି ଧାତୁରେ ଲାଗିବା କଳଙ୍କି; ମରଚା—
Muruchā 1. Rust. ୨ । (ଫା. ମୁର୍ଚା)—ଗଡ଼ର ଚାରିପାଖ ପାଚେରି—2. Wall round a fort. [ଉ—ରାଜକମଣି ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି, ଅଗାଧ ପାଣି ଜଳୀ ନମାଣି, ପାଷାଣ କାନ୍ଥି ସଜାଡ଼ି ପୁଣି ମୁରୁଚା କରି ଯେ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।] ୩ । ଗଡ଼ଖାଇ—3. Moat round a fort. ୪ । ଦୁର୍ଗର ପାଚେରିରେ ନିର୍ମିତ ଗୃହ, ଯହିଁରେ ବାରୁଦଗୋଳା ଆଦି ରଖାଯାଏ—4. A bastion!
মর্চে, মর্চ্যা, মড়িচা **मोर्चा** (ମୁର୍ଚା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুরচা **मुरचा**

ମୁରୁଚା ଧ(ମା)ରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳଙ୍କି ଲାଗିଯିବା—To become rusted.
Muruchā dha(mā)ribā মর্চেধরা
मोरचा लगना (ମୁରୁଚା ପଡ଼ିବା, ମୁରୁଚା ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଚୁଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଗ୍ରାମ ନିକଟସ୍ଥ ଭୂମି—
Muruchurḍā Lands adjoining a village.

ମୁରୁଚୁଣ୍ଡା—୧ । ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—(ଅନାଦରବୋଧକ) କିଛି ନାହିଁ—1. Nothing. [ଯଥା—ସବୁ ତ ସରିଲାଣି, ତୁ ଅସିଛୁ ମୁରୁଚୁଣ୍ଡାଟା ପାଇବୁ ।] ୨ । ପ୍ରାଦେ. (ଚିଲିକା ଅଞ୍ଚଳ) ବି—ଚିଲିକାର ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ି ମାଛର ଖୋଳ ଛଡ଼ା ହୋଇଥିବା ଶସ—2. The dried flesh of big shrimps after the scales are beaten out by means of cudgels. [ଦ୍ର—ଚିଲିକାରୁ ଚିଙ୍ଗୁଡ଼ିମାଛ ମାରି ତାକୁ ପାଣିରେ ସିଝାଇ ଖରାରେ ଶୁଖାଇ ଗଦା କରି କରି ହୋଲଥ ବାଡ଼ିଆ ବଳ ବାଡ଼ିରେ ପିଟି ତା ଦେହରୁ ଖୋଳପା ପୃଥକ୍ କରି ଶସ ସଂଗ୍ରହ କରାଯାଏ । ଏହି ଶସ ବ୍ରହ୍ମଦେଶବାସୀଙ୍କର ପ୍ରିୟ ଖାଦ୍ୟ ।]
Muruchuṇḍā

ମୁରୁଛନା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛନା)—ମୂର୍ଚ୍ଛନା (ଦେଖ)—
Muruchhanā মূরছনা **मुरछना** Mūrchchhanā (See)
(ମୁର୍ଛନା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଛା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛା)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା (ଦେଖ)—1. Mūrchchhā (See) ୨ । ମୁରୁଛିବା (ଦେଖ) 2. Muruchhibā (See)
Muruchhā মূর্চ্ছা **मूर्च्छा**
[ମୁର୍ଛା, ମୁଛା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁରୁଛା ଯି(ହେ)ବା—ଗ୍ରା. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To swoon.
Muruchhā ji(he)bā মূর্চ্ছা যাওয়া **मूर्च्छित होना**

ମୁରୁଛିତ—ଗ୍ରା. ବି. (ପଦ୍ୟ) ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛିତ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—
Muruchhita মূর্চ্ছিত **मूर्छित** Fainted. [ଉ—ମୁରୁଛିତ ହୋଇ ପଡ଼ିଲେ ମହୀପତି, ପୁଣି ଜ୍ଞାନ ଆସି ଅଙ୍ଗରେ କଲା ସ୍ଥିତି—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ମୁରୁଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—1. To give up.
Muruchhibā ছেড়ে দেওয়া **माया छोड़ना**
ମୁର୍ଛିବା, ମୁଛିବା —ଅନ୍ୟରୂପ [ଉ—ଗୁରୁ ସେବା କରି ବେଦ ଯେ ଜାଣିଅଛି, ତାକୁ ଶିଷ୍ୟାଗ୍ରେ ନ ପାରଇ ମୁରୁଛି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ପାଶରୁ ଅନ୍ତର ହୋଇ ଯିବା; ଅନ୍ତର ହେବା—2. To stay away from; to part with. ୩ । ପାଶୋରିବା—3. To forget. [ଉ-ସଙ୍ଗକୁ ଯିବାବେଳେ ଯାହା ଶିଖିଥିଲେ, ସେହି ଲୁଗାବେଶ ସେ ବନବାସ ଗଲେ । ଭୁଲି ତାହା ଦେଖିଣ ମୁରୁଛି ନ ପାରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୪ । କୌଣସି ବିଷୟର ସ୍ନେହ ତ୍ୟାଗ କରିବା—4. To give up hankering after or liking for a thing.

ମୁରୁଜ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା, ଅଳଂକୃତ କରିବା; ତୁଳ. ତା. ମୁରୁଜ=ଗୁଣ୍ଡିବା; ଗୁଣ୍ଡା କରିବା)—
Muruja
চালের চূর্ণ ୧ । ଚାଉଳ ଓ ଖଡ଼ି ଆଦିର ଚୂନା, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପୂଜା
चूरन; खल्लीका चूरन ସ୍ଥାନାଦିରେ ଚିତ୍ରବିଚିତ୍ର ବା ଠାଅ କରାଯାଏ—Powdered rice or chalk etc. used in drawing figures on the ground before a dish of meal or offering is placed there. [ଉ—ହୋଇଛି ଯା ଯେ ଘରେ ମୁରୁଜ ମଣ୍ଡଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।] [ଦ୍ର—ଉନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଦେବତାଙ୍କ ଓ ଗ୍ରହଙ୍କ ପୂଜାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ବର୍ଣ୍ଣର ମୁରୁଜ ଦ୍ୱାରା ଠାଅ କରିବାର ବିଧି ଅଛି । ପାଞ୍ଚ ବର୍ଣ୍ଣର ମୁରୁଜ ପୂଜାଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଯଥା—ଧଳା, କଳା, ନାଲି, ହଳଦିଆ ଓ ସାବଜା । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ ଅଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ଓ ତର୍ଜନୀ ମଧ୍ୟରେ ମୁରୁଜ ଚୂନା ଧରି ହାତକୁ ଭୂମି ଉପରେ ଚଳାଇ ଅନ୍ଧ ପରିପାଟୀରୂପେ ନାନା ଚିତ୍ର କାଟି ପାରନ୍ତି ।]

ମୁରୁଜ ଚୁରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚାଉଳ, ଖଡ଼ି ଆଦିକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରି ମୁରୁଜରେ
Muruja chūribā ପରିଣତ କରିବା—To reduce rice
চাল গুঁড়া করা or chalk to powder to draw figures
चावल पीसना therewith.

ମୁରୁଜ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁରୁଜଦ୍ୱାରା ଭୂଇଁରେ ଚିତ୍ର ବା ଠାଅ ଅଙ୍କିତ
Muruja debā କରିବା—To draw figures on the
আলপনা দেওয়া **आहिपन देना** ground with Muruja.

ମୁରୁଜ ପଥର—ଦେ. ବି—ଶୁକ୍ଳ ପ୍ରସ୍ତର ବିଶେଷ; (ଏହାର ଚୂନା ଧଳା
Muruja pathara ହୋଇ ଓ ମୁରୁଜ ହୁଏ); ଧଳା ଖଡ଼ିପଥର—
A white variety of stone which can be easily pulverised into powder; a kind of
খড়ি পাথর **खलिया पथर** hard chalk stone.

ମୁରୁଜ ମାଟି—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଧଳା ପାର୍ବତ୍ୟ ମାଟି, ଯହିଁର
Muruja māṭi ଚୂନାରେ ମୁରୁଜ ହୁଏ—A kind of
খড়ি মাটি white earth used as Muruja and
खलिया मट्टी found on hilly tracts.

ମୁରୁଜ ମାନ—ଗ୍ରା. ବିଣ.—(ସଂ. ମ୍ରିୟମାଣ)—ଯେ ଖେଦ ପ୍ରକାଶ
Muruja mān କରେ; ଦୁଃଖିତ—Sorrowing.
(ମୁର୍ଜମାନ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁରୁଡ଼ି—ଦେ. ବି.—(ତୁଳ. ଓ. ମୁରୁଛିବା;)—୧ । ବୁଡ଼ି; ପଣ—
Murur̤di 1. Wager. ୨ । ତ୍ୟାଗ—2. Giving up. ୩ । ବସ୍ତ୍ରତ୍ୟାଗ—3. Putting off of one's cloth. ବିଣ—ଭଲିଗି କରିଯିବା (ବସ୍ତ୍ର) — Put off; discarded (cloth). (ଉ—ବେଳକାଳରେ କଲି ବାସ ମୁରୁଡ଼ି—ଉକ୍ତ. ସୁବର୍ଣ୍ଣରେଖା ।)

ମୁରୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଫିଟି ଅଲଗା ହୋଇ ପଡ଼ି ଯିବା—
Murur̤di par̤ibā 1. To be unstrung and lie scat tered. (ଉ—ହାର ଛିଣ୍ଡି ମୁରୁଡ଼ି ପଡ଼ଇ ବାସ ବେଶ । ଉକ୍ତ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।) ୨ । ବୁଡ଼ି ବା ପଣରୂପେ ରଖା ଯିବା—2. To be laid as a wager

ମୁରୁଣା(ଳା)ଲ—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ; ସଂ. ମୃଣାଳ)—ମୃଣାଳ; ପଦ୍ମନାଡ଼—
Murunā(ṇā)la The stalk of lotus.

ମୁରୁତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—(ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)
Muruti Mūrtti (See).
মুরতি, মুরুৎ **मूरत**

ମୁରୁତିକା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃତକାଶୌଚ)—୧ । ମରଣାଶୌଚ; ମୃତ
Murutikā ବ୍ୟକ୍ତିର କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଲାଗିବା ଅଶୌଚ—
ମୁରୁତିକଥ(ଯ୍ୟା), ମୁର୍ତିକା, ମୁର୍ତିକଥ(ଯ୍ୟା) —ଅନ୍ୟରୂପ 1. Impurity or pollution affecting
ବିପତ୍ତିକ—କୁଟୁମ୍ବିଆ the kinsmen by the recent
মৃতাশৌচ, মৃতক **मरणाशौच** death of a person.

ମୁରୁତିକା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ ମୃତ୍ତିକା)—୧ । ମାଟି—1. Earth.
Murutikā ୨ । ମୃତାଶୌଚ—2. Mourning period in
(ମୁର୍ତିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) a Hindu household.

ମୁରୁତିକିଆ(ୟା)—ଦେ.ବିଣ-ଏକ ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଏକଖଣ୍ଡ ବିଶିଷ୍ଟ (ଲୁଗା)—
Murutikiā(yā) Consisting of one piece only.
(ମୁର୍ତିକିଆ[ୟା]—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା-ମୁରୁତିକିଆ ଲୁଗା) ଦେ. ବି—
ମରଣାଶୌଚ—Impurity due to the recent death of a kinsman.

ମୁରୁଦଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃଦଙ୍ଗ)—ମୃଦଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
Murudanga Mṛudanga (See).
(ମୁର୍ଦଙ୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ) মৃদঙ্গ **मिरदंग**

ମୁରୁଦାର—ବୈଦେ, ବି (ଫା. ମୁର୍ଦା)—ଶବ; ମଡ଼ା; ମଢ଼—Dead
Murudāra body, corpse. [ଦ୍ର—ମନୁଷ୍ୟର ଶବକୁ
(ମୁର୍ଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁରୁଦାର ଓ ପଶୁଆଦିଙ୍କ ଶବକୁ ମଢ଼
মুর্দার **मुर्दा** ବୋଲାଯାଏ ।]

ମୁରୁଦାର ଉଠା (ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମନୁଷ୍ୟ ଶବକୁ ଘୁରିକୁ
Murudāra uṭhā(ṭhe)ibā ଶ୍ମଶାନକୁ ନେବା—To carry
(ମୁର୍ଦାର କାଢ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) the corpse of a dead
মড়া তোলা person to the cremation ground
मुर्दा उठाना

ମୁରୁଦାର କଣ୍ଟା—ଦେ. ବି—ଶବବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ—Dessection. ଦେ.
Murudāra kaṭā ବିଣ—ଶବବ୍ୟବଚ୍ଛେଦକାରୀ—Dissecting.
(ମୁର୍ଦାରକଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) মড়াকাটা **मुर्दा चीरना**

ମୁରୁଦାର କଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ମଡ଼ାକୁ ଯେଉଁମାନେ ଘରୁ କାଢ଼ି
Murudāra kāṛhā ଶ୍ମଶାନକୁ ନିଅନ୍ତି—Carrying the
(ମୁର୍ଦାର କଢ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) dead body of a person to
মড়াতোলা the cremation ground. ଦେ. ବି—୧ ।
मुर्दा उठानेवाला ମଡ଼ା କାଢ଼ିବା—The act of bringing out the dead body of a person from the house to the cremation ground. ୨ । ଯେ ମୁର୍ଦାର ବୋହିନିଏ—Undertaker.

ମୁରୁଦାର ଖଟିଆ(ସ୍ୟା)—ଦେ. ବି—ଶବବାହୀ ଖଟ—A litter for
Murudāra khaṭiā(yā) carrying the dead body.
[ମୁର୍ଦାର ଖଟିଆ(ସ୍ୟା), ମୁର୍ଦାର ଡୋଲି(ଲୀ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
মড়া খাটিয়া **मुर्दाको खटिया**

ମୁରୁଦାର ଖାନା—ବୈଦେ. ବି (ପା. ମୁର୍ଦା ଖାନା)—୧ । ମଡ଼ା-
Murudāra khānā ପୋଡ଼ି, ଶ୍ମଶାନ—1. Cremation
(ମୁର୍ଦାରଖାନା—ଅନ୍ୟରୂପ) ground. ୨ । କବର ଖାନା—
মুদারখানা **मुर्दा खाना** 2. Burial ground. ୩ । ଯେଉଁ ଘରେ ଡାକ୍ତରମାନେ ଶବ ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ କରନ୍ତି—3. Morgue.

ମୁରୁଦାର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ (ଦେଖ)
Murudāra śaṅkha Mudrā śaṅkha (See)
(ମୁର୍ଦାର ଶଙ୍ଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) **मुद्रा शंख** **मुर्दा शंख**

ମୁରୁଦାରିଆ(ସ୍ୟା)—ଗ୍ରା. ବିଣ—୧ । ମଡ଼ା ପରି ଶୁଷ୍କ ବା କ୍ଷୀଣ—
Murudāriā(yā) 1. Withered like a dead body.
(ମୁର୍ଦାରିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମଡ଼ା ପରି ଗନ୍ଧାଉଥିବା—2.
মড়ার মত Smelling like a dead body.
मुर्दारिआ; मुर्दाफी ୩ । ଅତି କ୍ଷୀଣ—3. Emaciated.

ମୁରୁଧନା(ନି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—୧ । ମସ୍ତକ; ମୁଣ୍ଡ—
Murudhanā(ni) 1. The head. [ଯଥା—ଦଶରଥଙ୍କୁ
(ମୁର୍ଦ୍ଧନା, ମୂର୍ଦ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଶ ମୂର୍ଦ୍ଧନ କରିବ ତାର ବଳ,
মাথা ଭୂମିରେ ପଡ଼ୁଥିବ ତା ପିଣ୍ଡ ହୋଇ ରୁଧିର ଧୂଳି ।
मुरूधना ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ରରାମାୟଣ । ତୋ ବଂଶେ ରାଜା ଯେ ହୋଇବ, ମୂର୍ଦ୍ଧନା ପାଟ ସେ ମରିବ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ଶିରଃ ବା ଅଗ୍ରଭାଗ—2. The top. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ସ୍ଥାନ; ପ୍ରଧାନ ସ୍ଥାନ—3. Chief or prominent position amongst many. ୪ । ବହୁଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବ୍ୟକ୍ତି—4. The chief or headman.

ମୁରୁଧନା ପାତ—ଦେ.ବି(ସ.ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ ଓ ପାତ)—୧ । ମୁଣ୍ଡକଣା ହୋଇ
Murudhanā pāta ଭୂମିରେ ପଡ଼ିବା; ମୁଣ୍ଡକାଟ; ମୁଣ୍ଡପାତ
(ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Beheading; loss of one's head. ୨ । ଅପମୃତ୍ୟୁ ; ହଠାତ୍ ମୃତ୍ୟୁ—2. Sudden death.
মুণ্ডপাত [ଦ୍ର—ଲୋକେ ଅଭିଶାପ ଦିଅନ୍ତି—'ତୋର
मुरधना पात ମୂର୍ଦ୍ଧନା ପାତ ହେଉ' ।]

ମୁରୁଧନାଭିଷେକ—ଗ୍ରା. ବି (ସ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ)—ରାଜାଙ୍କର
Murudhanābhisheka ସିଂହାସନରେ ଅଭିଷେକରୂପ କର୍ମ
(ମୂର୍ଦ୍ଧନାଭିଷେକ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଏଥିରେ ରାଜାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ
মূর্ধাভিষেক ମନ୍ତ୍ରପୂତ ତୀର୍ଥଜଳ ଢଳାଯାଏ)—Installa-
मुरधानमिषेक tion of a king on his throne (accompanied with the ceremony of sprinkling water on the head)

ମୁରୁଧନାଭିଷେକୀ—ଗ୍ରା. ବି. (ସ. ମୂର୍ଦ୍ଧନାଭିଷିକ୍ତ)—ରାଜା;
Murudhanābhishekī ସମ୍ରାଟ୍—A king; an
[ମୂର୍ଦ୍ଧନାଭିଷେକୀ—ଅନ୍ୟରୂପ] emperor
মূর্ধাভিষেকী **मुरधनाभिषेक**

ମୁରୁଧନି—ଦେ. ବି (ସଂ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ଜାତିର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଜାତିର
Murudhani ସର୍ଦ୍ଦାର—The headman of a caste.
[ମୁରୁଧନିଆ, ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ମୂର୍ଦ୍ଧନିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]
মূর্ধানিয়া **मूड आदमी**

ମୁରୁଧନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ (ଦେଖ)
Murudhanya Mūrddhanya (See)
(ଯଥା—ମୁରୁଧନ୍ୟ ଷ, ମୁରୁଧନ୍ୟ ଣ ।)

ମୁରୁଧା—ଗ୍ରା. ବି—ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ)
Murudhā Murddhā (See)

ମୁରୁବା—ଦେ. ବି (ସ. ମୂର୍ବା)—ମୁରୁଗା (ଦେଖ)
Murubā Murugā (See)

ମୁରୁବା(ବା)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁରବା)—ମୁରବା; ମୋରବା;
Murubā(bbā) ମିଷ୍ଟରସରେ ପାକ କରାଯାଇ ବହୁଦିନ ରଖାଯାଏ
মুরবা, মোরবা ରଖାଯାଇ ଥିବା ଫଳ—Preserved fruit;
मरबा a preserve; a confection.

ମୁରୁମ—ପ୍ରାଦେ (ବସ୍ତର) ବି—ତାଠ ବରୁଣ—
Muruma Pimple on the face

ମୁରୁ ମୁରିଆ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) (ସ. ମୁର୍ମୁର—ତୁଷାନଳ)
Muru muriā ବିଣ—ଈଷତ୍ ବା ସାମାନ୍ୟ ଜଳୁଥିବା
(ଅଗ୍ନି)—Low (fire). (ଯଥା—'ମୁରୁମୁରିଆ ନିଆଁରେ ପୋଡ଼ି ରସ ବାହାର କରିବ'—ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣକଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।)

ମୁରୁମୁରିଆ ପାଉଁଶ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ତଳେ ନିଆଁ ଥାଇ
Murumuriā pauṅsa ଉପରେ ଥିବା ପାଉଁଶ—
Smouldering ashes.

ମୁର୍କି (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକି ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Murki (etc) Muruki etc (See)

ମୁର୍କୁଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୁରୁକୁଟିଆ (ଦେଖ)—
Murkuṭiā Murukuṭiā (See)

ମୁର୍କୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ଖର୍ବ ଲୋକ—
Murkunda A dwarf.

ମୁର୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ମୁରୁଗ (ଦେଖ)
Murga Muruga (See)

ମୁର୍ଗା—ଦେ. ବି—ମୁରୁଗା (ଦେଖ)—Murugā (See) ଗ୍ରାଦେ.
Murgā (ସିଂହଭୂମି) ବି—ବାରବରଷିଆ ଗଛ—Agave.

ମୁର୍ଗି—ଦେ. ବି—ମୁରୁଗି (ଦେଖ)
Murgi Murugi (See)

ମୁର୍ଜ୍(ର୍ଜ)ମାନ୍—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମ୍ରିୟମାଣ)—ଅତି ଦୁଃଖିତ—
Murj(rja)mān Sorrowing. (ଯଥା—ସେ ଭାରି ମୁର୍ଜମାନ୍ ହୋଇ ବସିଛି ।)

ମୁର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦ)ଙ୍ଗ—ଗ୍ରା. ବି—ମୁରୁଦଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Murda(rdda)ṅga Murudaṅga (See)

ମୁର୍ଦା(ର୍ଦ୍ଦା)ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରୁଦାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Murdā(rddā)ra (etc) Murudāra etc. (See)

ମୁର୍ଦ(ର୍ଦ୍ଦା) ଫରାଶ୍—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମୁର୍ଦା ଫରୋସ୍)—ଶବବାହକ
Murdda(rddā) pharāś ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ବିଶେଷ; ଯେଉଁ ମୃତ
मुर्द्द फरा(रो)श ବ୍ୟକ୍ତିର ଶବର ସତ୍କାର ପାଇଁ ନିକଟରେ ଆତ୍ମୀୟ
मुर्द्दा फरोश ଆଦି କେହି ନ ଥାନ୍ତି ସେହି ଶବକୁ ଉଠାଇ ନେଇ ସତ୍କାର କରିବା ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଜୀବିକା; ଡିଡିକମାଷ୍ଟର —Professional carriers and disposers of dead bodies of persons who have got no relations near at hand to dispose of the corpses.

ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାର (ଦେଖ)
Murddā(rdā) Murudāra (See)

ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ପା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାର
Murddā(rdā)ra (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Murudāra etc. (See)

ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରା ଶଙ୍ଖ(ଦେଖ)
Murddā(rdā)ra śaṅkha Mudrā śaṅkha (See)

ମୁର୍ଦ୍ଦା(ର୍ଦା)ରିଆ—ଦେ. ବିଣ. (ପା. ମୁର୍ଦା)—ମୁରୁଦାରିଆ (ଦେଖ)
Murddā(rdā)riā Murudāriā (See)

ମୁର୍ଦ୍ଧ୍(ର୍ଧ) (ଧାତୁ)—ସଂ—ବନ୍ଧନ କରିବା; ବାନ୍ଧିବା—
Murddh(rdh) (root) To bind.

ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୁରୁଧନା ଇତ୍ୟାଦି
Murddha(rdha)nā (etc) (ଦେଖ)—Murudhanā etc. (See)

ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧା)—୧ । ମୁରୁଧନି (ଦେଖ)
Murddha(rdha)ni 1. Murudhani (See) ୨ । ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. Excellent person. (ଯଥା—ଅନଙ୍ଗ ନାମର ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ଅମ୍ଭେ ଜାଣିଲୁଁ ସୁନ୍ଦରୀ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।) ୩ । (ସଂ.ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମସ୍ତକ; ଶିରଃ—3. Head. ଦେ.ବିଣ—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—Chief; principal. ଗ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମ) ବି. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ଚାଳ ଘରର ମଥାନ; ଛୁଞ୍ଚ—The topmost ridge of a thatched house.

ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନିଆ(ଆଁ)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Murddha(rdha)niā(āṅ) Chief; principal.
माथामाथा ଦେ. ବି—ମୁରୁଧନି (ଦେଖ)—Murudhani
मुड आदमी (See)

ମୁର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଧ)ନ୍ୟ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବିଣ. (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ
Murddha(rdha)nya (etc) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Mūrdhanya etc. (See) ଗ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି, ସମ୍ବଲପୁର) ୧ । ଚାଳଅଁଧି—1. The gable of a thatched house. ୨ । ମଉଳା ଭଞ୍ଜା (ଦେଖ)—2. Maulā bhañjā (See)

ମୁର୍ଦ୍ଧା(ର୍ଧା)—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ପଳାଶ ଜାତୀୟ ବନ୍ୟ ଗଛ—
Murddhā(rdhā) Bute Parviflora (tree); [ଦ୍ର—ଏହା ଖୁବ୍ ଉଚ୍ଚ ଜଙ୍ଗଲୀ ଗଛ, ସନ୍ତାଳିଆ ମାଟିରେ ହୁଏ । ଏହାର ମଞ୍ଜିରୁ ତେଲ ବାହାରେ ।]

ମୁର୍ବ୍(ର୍ବ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Murbb(rb) (root) To bind.

ମୁର୍ବା—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବା (ଦେଖ)
Murbbā Murabā (See)

ମୁର୍ବି (ର୍ବୀ)—ସଂ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୁର୍ବ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. ଅ+
Murbbi(rbi) ଈ)—ମୁର୍ବା (ଦେଖ)—Mūrbbā (See)

ମୁର୍ଭଣୀ—ସଂ. ବି—ଅଙ୍ଗାରଧାନିକା; ଭାଅଁ ଚୁମ୍ବେଇ (ଶବ୍ଦଚନ୍ଦ୍ରିକା,
Murbhaṇi ରତ୍ନକୋଷ)—Brazier.

ମୁର୍ମୁର—ସଂ. ବି—(ମୁର ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍—
Murmura ମୁର୍+ଅତିଶୟାର୍ଥେ ମୁର୍+ଅ)—୧ । ତୁଷାନଳ—1. The fire of chaff. (ଯଥା—ତୋ ମୁର୍ମୁର ତ ତାତ ପ୍ରକାଶଇ—ମଧୁସୂଦନ. ବସନ୍ତଗାଥା । ୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କର ରଥର ଅଶ୍ୱ ବିଶେଷ—2. Name of one of the 7 horses of the Sun's chariot. ୩ । ମଦନ, କାମଦେବ—3. Cupid.

ମୁସିଦ୍ କୁଲି ଖାଁ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
Mursid kulī khāṅ ଅଓରଙ୍ଗଜେବ ଓ ତତ୍ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧୀନ ବଙ୍ଗଳାର ସୁବାଦାର ଦେବାନ୍ ଓ ନବାବ—Name of a famous Subadar and Nabab of Bengal under the Moghals. [ଦ୍ର—ଏ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟବାସୀ ଦରିଦ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ସନ୍ତାନ । ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଏହାଙ୍କୁ ଜଣେ ପାରସ୍ୟଦେଶୀୟ ବଣିକ କ୍ରୀତଦାସରୂପେ କ୍ରୟ କରି ପାରସ୍ୟର ଇସ୍ପାହାନ ନଗରକୁ ନେଇ ସେଠାରେ ପାଳି ତାଙ୍କୁ ମୁସଲମାନ ଧର୍ମରେ ଦୀକ୍ଷିତ କରି ଶିକ୍ଷା ଦେଇଥିଲେ । ତାଙ୍କର ନାମ ଥିଲା ମହମ୍ମଦ ହାଦି । ବଣିକଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ତାଙ୍କ ପୁତ୍ରମାନେ ଏହାଙ୍କୁ ସ୍ୱଦେଶରୁ ବିଦାୟ ଦେଲେ । ଏ ବେରାର ପ୍ରଦେଶର ଦେବାନଙ୍କ ପାଖେ ପହଞ୍ଚି ସେଠାରେ ଏପରି କର୍ମକୁଶଳତା ଦେଖାଇଲେ ଯେ ଅଳ୍ପ ଦିନେ ତାଙ୍କ ପ୍ରତି ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି

ଅଙ୍କର୍ଷିତ ହେଲା । ସମ୍ରାଟ ତାଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଦେଶର ଦେବାନ କଲେ ଓ ମୁର୍ସିଦ୍ କୁଲୀଖାଁ ଉପାଧି ଦେଲେ । ସେ ପ୍ରାଚୀନ ମୁକ୍ସୁଦା(ସା)ବାଦ୍‌କୁ ଅପଣା ନାମ ଅନୁସାରେ ମୁର୍ସିଦାବାଦ ନାମ ଦେଇ ସେଠାରେ ନିଜର ରାଜଧାନୀ କଲେ । ତତ୍ପରେ ବଙ୍ଗବିହାର ଓଡ଼ିଶାର ଦେବାନ୍ ପଦରେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ । ପୂର୍ବେ ମେଦିନୀପୁର ଓଡ଼ିଶାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଥିଲା । ଏ ତାକୁ ବଙ୍ଗଳାର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କଲେ । ଏ ରାଜସ୍ୱ ଆଦାୟ ବିଷୟରେ ଜମିଦାରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଖୁବ୍ କଡ଼ା ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଧର୍ମପରାୟଣ, ନ୍ୟାୟବିଚାରକ ଓ ଦାନଶୀଳ ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ଏକମାତ୍ର ପୁତ୍ର ଗୋଟିଏ ବିବାହିତା ରମଣୀର ଧର୍ମ ନାଶ କରିବାରୁ ନବାବ ପୁତ୍ରର ଶିରଚ୍ଛେଦନ କଲେ । ରାଜ୍ୟର ସୁଶାସନ ଓ ପ୍ରଜାପାଳନରେ ସେ ସର୍ବଦା ତତ୍ପର ଥିଲେ । ସେ ଏକ-ପତ୍ନୀବ୍ରତ ଥିଲେ ଓ ଗଣିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ତାଙ୍କର ବ୍ୟୁତ୍ପତ୍ତି ଥିଲା । ୧୭୨୫ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ସେ ମୃତ ହେଲେ—ବଙ୍ଗଳା-ବିଶ୍ୱକୋଷ ।]

ମୁର୍ସିଦାବାଦ—ବୈଦେ. ବି (ନାମ)—(ମୁର୍ସିଦ୍ କୁଲୀଖାଁ ନବାବଙ୍କ
Mursidābāda ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଓ ନବାବଙ୍କ ନାମରେ ଅଖ୍ୟାତ
মুর্সিদাবাদ ନଗର) ବଙ୍ଗର ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର—
मुर्सीदाबाद Name of a district and town in Bengal. [ଦ୍ର—ଏହାର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ ମୁକ୍ସୁଦା(ସା)-ବାଦ୍ । ଏ ଜିଲ୍ଲାର ଉତ୍ତର ସୀମାରେ ଗଙ୍ଗା ଓ ଦକ୍ଷିଣପୂର୍ବ ସୀମାରେ ପଦ୍ମା ଓ ମଧ୍ୟରେ ଭାଗୀରଥୀ ନଦୀ ପ୍ରବାହିତ । ମୁର୍ସିଦାବାଦର ତସର ଓ ଗରଦ ଲୁଗା ଭାରତପ୍ରସିଦ୍ଧ ।]

ମୁଲ୍ (ଧାତୁ)—ସ—ରୋପଣ କରିବା—
Mul (root) To plant.

ମୁଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି (ଳ ସ୍ଥାନରେ ଲ ଉଚ୍ଚାରଣ; ଶବ୍ଦର
Mul ଶେଷ ଅକ୍ଷର ହଲନ୍ତ ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମୂଳ (ଦେଖ)—
Mūla (See)

ମୁଲ୍‌କି ହସ(ସା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୃଦୁହସା—
Mul-ki hasa(sā) Smile.

ମୁଲ୍‌ତ(ତୁ)ବି—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ; ଅ. ମୁଲ୍‌ତବୀ)—୧ । କୌଣସି
Mul-ta(tu)bi କାର୍ଯ୍ୟକୁ ପରେ କରିବା ପାଇଁ ପକାଇ ରଖିବା—
মুলতবী **मुलतवी** 1. Deferring; keeping in abeyance. ୨ । ମକଦ୍ଦମା ଅଦାଲତରେ ବିଚାର ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ-ରଖାଯିବା; ମୂଲତବି—2. Adjournment; postponement of a case. ବିଣ (ଅ)—୧ । ପରେ କରାଯିବା ପାଇଁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥଗିତ ରଖାଯିବା (କର୍ମ)—1. Deferred; kept in abeyance. ୨ । ଅନ୍ୟ ତାରିଖକୁ ଶୁଣାଣିର ତାରିଖ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇଥିବା (ମକଦ୍ଦମା)—2. Adjourned; postponed (hearing of a case).

ମୁଲ୍‌ତବି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (କଚେରୀ)—କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାକୁ ଅନ୍ୟ
Mul-tabi kariba ତାରିଖରେ ଶୁଣାଣି ହେବା ପାଇଁ ସ୍ଥଗିତ
মুলতবি করা ରଖିବା—To adjourn a case to an-
मुलतबी रखना other date for hearing.
(ମୁଲ୍‌ତବି ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଲ୍‌ତବି ଖରଚା—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀ) (ଅ. ମୁଲ୍‌ତବୀ + ଖର୍ଚ୍ଚା)—
Mul-tabi kharachā କୌଣସି ମକଦ୍ଦମାର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ତାରିଖରେ
মুলতবি খরচা ଏକ ପକ୍ଷ ପ୍ରମାଣ ସହିତ ଉପସ୍ଥିତ ହୋଇଥିଲେ
मुलतवी खरचा ଓ ଅପର ପକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନ ଥିବା ଯୋଗୁଁ ସମୟ ପ୍ରାର୍ଥନା କଲେ ସମୟପ୍ରାର୍ଥନାକାରୀ ପକ୍ଷ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ପକ୍ଷକୁ ତାହାର ଖରଚ କରିଥିବା ଧନର କ୍ଷତିପୂରଣ ରୂପେ ଯେଉଁ ଧନ ଦେବାକୁ ହାକିମ ହୁକୁମ କରନ୍ତି—Adjournment costs ordered by a court to be paid by the party who is not ready to conduct the case on the fixed date and prays for a postponement to the party who has come to cour. ready with his evidence.

ମୁଲ୍‌ତାନ—ଦେ. ବି—ମୁଲତାନ (ଦେଖ)—Mulatāna (See)
Mul-tāna মুলতান **मुलतान**

ମୁଲ୍‌ତାନ(ନୀ)—ଦେ. ବି—ମୁଲତାନି (ଦେଖ)
Mul-tāni(nī) Mulatāni (See)

ମୁଲ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୌଲନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତ—
Mul-nā A Mahomedan learned mant.
মৌলনা **मौलना**

ମୁଲ୍‌ହୁଁ—ପ୍ରାଦେ, (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—୧ । ମୂଳରୁ; ମୂଳଠାରୁ—
Mul-hun 1.From the root. ୨ । ଆରମ୍ଭରୁ—2. From the beginning. ୩ । ଆଦୌ—3. At all.

ମୁଲ୍‌ହୁଁ ଶେଷ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ଅ—ଆଦ୍ୟରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ;
Mul-hun sesh ଆଦ୍ୟନ୍ତ—From the beginning to the end.

ମୁଲ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୂଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mula (etc) Mūla etc (See)

ମୁଲ—ଦେ. ବି—ମୂଲ (ଦେଖ)
Mula Mūla (See)

ମୁଲକ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁଲ୍‌କ୍)—୧ । ରାଜ୍ୟ—1. Kingdom.
Mulaka মুলুক **मुल्क** [ଉ—ଖଣ୍ଡାବଳେ କେତେ ଖଣ୍ଡା-ଇତଙ୍କର ଛଡ଼ାଇ ନେଲେ ମୁଲକ—ବ୍ରଜନାଥ. ସମର-ତରଙ୍ଗ ।] ୨ । ଦେଶ—2. Country. ୩ । ସଂସାର; ଦୁନିଆ—3. The world. ଦେ. ବିଣ—
বিস্তর, দেদার **दुनिआका** ୧ । ବହୁ; ଅନେକ—1. Large;
(ମୁଲକର—ଅନ୍ୟରୂପ) great many. [ଯଥା—ଏ ମକଦ୍ଦମାରେ ମୋର ମୁଲକ ଟଙ୍କା ଖରଚ ହେଲା ।] ୨ । ରାଜ୍ୟବାସୀ (ବହୁବଚନ)—2. (person) Inhabiting a country. [ଉ—ମୁଲକ ଲୋକେ ପଣସ ଖାଇଲେ, ଦଣ୍ଡାସି ମୁଣ୍ଡରେ ଅଠା—ଢଗ ।]

ମୂଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଣିବା ପାଇଁ କୌଣସି ପଦାର୍ଥର
Mula kariba ଦରଦାମ କରିବା—1. To negotiate
दरदस्तर करा the price of a thing to be purchased.
मोल करना ୨ । କିଣିବା ପାଇଁ ବସ୍ତୁର ଦର ସ୍ଥିର କରିବା—
2. To settle the price of a thing.

ମୁଲକି(କୀ)—ଦେ. ଵଣ—ପ୍ରଚଳିତ; ଦେଶୀୟ—
Mulaki(kī) Current in a country.
देशी (ଯଥା—ମୁଲକିମାଣ=ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟରେ ଯେଉଁ ବସ୍ତି
मुल्की ପ୍ରଚଳିତ ମାଣ ଚଳେ ।)

ମୁଲ(ଲା) ଗର୍ଡ଼ି—ଦେ. ବ—ଘର ଛାଉଣିର ପହିଲି ବା ନିମ୍ନ ଗଡ଼ ବା
Mula(lā) gardi ପଙ୍କ୍ତି—The first or lowest layer
नीचेकोपटी; पनीयागर or strip of straw beginning
from the eaves of a thatched house.

ମୁଲ ଚାଲ—ଦେ. ବ—(ନିରର୍ଥକ ଦ୍ୱିତୀୟ ସହଚର)—୧ । କୌଣସି
Mula chāla ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୂଲ୍ୟଇବା; ଦରଦାମ୍—2. Making
दरदस्तर the valuation of a thing. ୨ । ମୂଲ୍ୟ—
मोलजोल 2. Price.

ମୁଲଚାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୂଲ୍ୟଇବା;
Mulachāla kariba ଦରଦାମ କରିବା- 1. To make
दरदस्तर करा the valuation of a thing. ୨ । କୌଣସି
मोलजोल करना ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ପାଇଁ ଘାଟ କରିବା—2 To
negotiate for the purchase of a thing.

ମୁଲତା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ଵଳିତା—
Mulata Wick.

ମୁଲତାନ—ଦେ. ବ—ପଞ୍ଜାବ ପ୍ରଦେଶର ଗୋଟିଏ ବିଭାଗ, ଜିଲ୍ଲା ଓ
Mulatāna ନଗର—Name of a division, district
मुलतान and town in the province of the Punjab.
मूलतान [ଦ୍ର—ଏ ନଗରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ କଶ୍ୟପପୁର ବା ମୂଲ
ସ୍ଥାନପୁର ଓ ମିତ୍ରବନ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୁଲତାନି—ଦେ. ବ—ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ—(ରାଗ ରାଗିଣୀ ଦେଖ)—
Mulatāni A kind of subsidiary tune.
(ମୁଲତାନୀ, ମୁଲତାନି—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେ. ଵଣ—ମୁଲତାନ
मुलतानी **मूलतानी** ଦେଶୀୟ—Appertaining to the
मुलतानी country of Multan. (ଯଥା—ମୁଲତାନି ଗାଈ,
ମୁଲତାନି ହେଙ୍ଗୁ)

ମୁଲତାନି(ନୀ) ମାଟି—ଦେ. ବ—ମୁଲତାନ ଦେଶର ହଳଦିଆ ମାଟି—
Mulatāni(nī) māṭi The yellow soil of Multan.
মুলতানী মাটি **मूलतानी मिट्टी**

ମୁଲତାନି ହେଙ୍ଗୁ—ଦେ. ବ—ମୁଲତାନଦେଶୀୟ ହିଙ୍ଗୁ ହେଙ୍ଗୁ—
Mulatāni hengu Assāfaetida of Multan.
মুলতানী হিঙ্ **मुलतानीहिंग**

ମୁଲଦା—ପ୍ରାଦେ· (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—୧ । ମୁଲାହିଜା—1. Personal
Mulada regard for the feelings of a person,
୨ । ଦାଣ୍ଡ ପଦଅଛ—2. Credit.

ମୁଲା(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁଲ୍ଲା)—ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଗ୍ରାମ୍ୟ
Mulā(llā) ଧର୍ମୋପଦେଶକ ବା ପୁରୋହିତ—A Mahomedan
মোল্লা **मुल्ला** preacher; a Muslim priest.

ମୁଲାଇ(ହି,ଏ,ହେ)ଜା—ବୈଦେ. ବ—(ଫା. ମୁଲାହଜା)—
Mulāi(hi, e, he)jā ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା; ମୋହବତ୍—Personal
[ମୁଲାହି(ଜ୍ୟା)—ଅନ୍ୟରୂପ] regard for the feelings of
মোলাহিজা a person. [ଦ୍ର—" × × × ଦେଖ ଶ୍ୟାମ !
मुलाहिजा ଏଣିକି ବୁଝିଥାଅ ବନ୍ଧୁ, ମୁଁ ଥିଲି ବୋଲି ମୋ ମୁଲାଇଜାରେ
ପାଞ୍ଚ ଜଣ ତୋତେ ଟେକି ନେଲେ ପିନା, ନୋହିଲେ ଭୁ
ଏତେବେଳକେ ବରଖାସ୍ତ ହୋଇ ଯାଇଥାନ୍ତୁ । ଫକୀର-
ମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।]

ମୁଲାଇ(ଏ,ୟ)ମ୍—ବୈଦେ. ଵଣ—(ଫା. ମୁଲାୟମ୍)—୧ । କୋମଳ;
Mulāi(e,ya)m ନରମ—1. Soft, tender. ୨ । ମଖମଲି—
মোলাএম্ 2. Velvety. ୩ । ସୁକୁମାର—3. Delicate.
मुलायम

ମୁଲାଇ(ଏ,ୟ)ମି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁଲାୟମତ)--୧ । କୋମଳତା—
Mulāi(e,ya)mi 1. Softness; tenderness. ୨। ମଖମଲି
মোলাত্রমী ପଣ—2. Velvetiness. ୩ । ସୁକୁମାର ପଣ—
मुलायमत ; मुलायमी 3. Delicateness

ମୁଲାକାତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବ. (ଅ. ମୁଲାକାତ୍)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି
Mulākāt(ti) ସଙ୍ଗେ ସାକ୍ଷାତ୍କାର; ଭେଟ; ଦେଖା; ଦର୍ଶନ;
মুলাকাত ଦେଖା ସାକ୍ଷାତ୍—Meeting or interview
मुलाकात with a person; seeing a person; a
visit to a person. ବୈଦେ. ଵଣ (ଅ. ମୁଲାକାତୀ)
মুলাকাতী ୧ । ଦୃଷ୍ଟ; ଭେଟ ହୋଇଥିବା—1. Seen; inter-
मुलाकाती viewed. ୨ । ସାକ୍ଷାତ୍କାରସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—2. Relat-
ing to a visit. ୩ । ପରିଚିତ—3. Known;
acquainted.

ମୁଲାକାତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନିକଟକୁ ଯାଇ
Mulākāt kariba ଦେଖା କରିବା—To pay a visit to
মুলাকাত করা **मुलाकात करना** a person.

ମୁଲାକାତ୍ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଭେଟିବା ପାଇଁ ସମାଗତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦର୍ଶନ
Mulākāt deba ଦେବା—To grant an interview
মুলাকাত দেওয়া **मुलाकात देना** to a person.

ମୁଲାକାତ୍ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଭେଟିବା ପାଇଁ ଯାଇ
Mulākat paiba ତାଙ୍କର ଭେଟ ପାଇବା—To have an
মুলাকাত পানা interview with a person; to be
able to see a person.

ମୁଲାକାତ୍ ମିଳିବା(ହେବା)—ଦେ. ବ—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ଦର୍ଶନ
mulākāt miliba(heba) ପ୍ରାପ୍ତି ହେବା—Having an
মুলাকাত হওয়া interview with a person.
मुलाकात होना

ମୁଲାକାତ କାର୍ଡ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁଲାକାତ + ଇଂ. କାର୍ଡ; ଅଧୁନିକ
Mulākati kārd ବ୍ୟବହାର)—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଦେଖା
মুলাকাতী কাড় କରିବାକୁ ଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ଆଗରୁ ତାଙ୍କ
मुलाकाती कारड ପାଖକୁ ପଠାଇବା କାର୍ଡ; ନାମାଙ୍କିତପତ୍ର ଟିକଟ
—Visiting card.

ମୁଲାକାତ ଦଳ—ଦେ. ବି (ମୁଲାକାତ + ଦଳ; ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—
Mulākāti dala କୌଣସି ରାଜକର୍ମଚାରୀଙ୍କ ନିକଟରେ
ডেপুটেসন ଅଭିଯୋଗାଦି ପ୍ରଦର୍ଶନ କରି ପ୍ରତିକାର କରିବା ପାଇଁ
मुलाकाती दल ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ଯାଆନ୍ତି;
ଡେପୁଟେସନ—Deputation which waits on a high official.

ମୁଲାଜ (ଜ୍ୟା)—ବୈଦେ. ବି—ମୁଲାଇଜା (ଦେଖ)
Mulājā(jyā) Mulāijā (See)

ମୁଲାଜା ମୋହବତ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ଫା)—
Mulājā mohabat ଚକ୍ଷୁ ଲଜ୍ଜା—Personal regard for
মুলাহিজা মোহব্বত another's feelings.
मुलाह्ज़ा मुहब्बत

ମୁଲିଆ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି. ପୁଂ—ମୂଲିଆ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muliā (etc) Muliā etc. (See)
মজুর **मुजदुर** (ମୁଲିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଳୁମୁଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଅଳସୁଆ; ଯେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ କରିହେବା
Mulumuliā କାମକୁ ବହୁ ସମୟରେ କରେ—
আলসে **सुस्ती** Idle; slow; lazy.
(ମୁଳୁମୁଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁଳୁମୁଳୁ—ଦେ. ଅ—୧ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ—1. Delay in
Mulumulu finishing a work. ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ
ঢীলা କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—2. Unwilling to do any
ढिली work.

ମୁଲୁରୁ ମୁଲୁରୁ ହେବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ମୃଦୁ ମୃଦୁ
Muluru muluru hebā ହସିବା—To smile.

ମୁଶ୍(ଷ୍, ସ୍) (ଧାତୁ)—ପ—୧ । ଅପହରଣ କରିବା—1. To
Muś(sh, s) (root) steal. ୨ । ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—
2. To plunder. ୩ । କାଟିବା—3. To cut.
୪ । ଭାଙ୍ଗିବା—4. To break. ୫ । ଖଣ୍ଡନ କରିବା—
5. To divide.

ମୁଶ(ଶୁ)ମୁଶ(ଶୁ)—ଦେ. ଅ. (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ଶୁଖିଲା ପତ୍ର ଆଦି
Muś(śu)muś(śu) ମକଚିବାର ଶବ୍ଦ—Sound of crush-
মস্‌মস্ **मुसमुस** ing of dry leaves.
[ଦ୍ର—ମସ୍ ମସ୍ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମୁଦ୍ ମୁସ୍ ମୃଦୁତର
ମଚ୍ ମଚ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମଚ୍ ମଚ୍ ମୃଦୁତର
ମଚ୍ ମଚ୍ ଶବ୍ଦଠାରୁ ମୁଚ୍ ମୁଚ୍ ମୃଦୁତର ।]

ମୁଶ୍‌କିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Muśkiā ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନାଦିକୁ ବା ଋଣକୁ ଭୁଣ୍ଡାଇ ଦିଏ ବା ନ
(ମୁଷିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦିଏ—(a person) Who defrauds a person of his dues.

ମୁଶ୍‌କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଦେୟ ଋଣ ବା
Muśkibā ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନକୁ ଭୁଣ୍ଡାଇବା ବା ନ ଦେବା—To
defraud a person of his dues.

ମୁଶଟୀ—ଦ. ବି—ଧଳା ଡାଙ୍ଗୁ; ସିତ ବର୍ଗ—White variety of
Muśatī pulse (grain).

ମୁଶାଫି(ଫେ)ର(ରି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସାଫୀର୍)—୧ । ପାନ୍ଥ;
Muśāphi(phe)r(ri) ପଥିକ; ବାଟୋଇ—1. Traveller;
মুসাফি(ফে)র way-farer. ୨ । ପ୍ରବାସୀ—2. A sojourn-
मुसाफिर er; a stranger. ୩ । (ଅ. ମୁସାଫିରୀ) ଭ୍ରମଣ—
3. Travel. [ଦ୍ର—ସେ କେବଳ ମୁଶାଫେର,
ମୁସାଫିରୀ ସକାଶେ ଫେର ଆସି ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ.
मुसाफिरी ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୪ । ପ୍ରବାସ; ବିଦେଶ ବାସ—
4. Sojourn. ୫ । ମୁସଲମାନ ସାଧୁ ବା ଫକୀର—
5. A Mahomedan mendicant.

ମୁଶାଫି(ଫେ)ର(ରି) ଖାନା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସାଫୀର୍‌ଖାନା)—
Muśāphi(phe)ra(ri) khānā ପାନ୍ଥନିବାସ, ପଥିକଙ୍କ
মুসাফিরখানা ବିଶ୍ରାମ ସ୍ଥାନ—A rest house for travell-
मुसाफिरखाना ers; a traveller's rest-shed.

ମୁଶାବିଦା(ଧା)—ବୈଦେ. ବି. (କଚେରୀ) (ଫା. ମୁସବ୍ବିଦା)—
Muśābidā(dhā) ଦଲିଲ ଆଦିର ଚିଠା, ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ଖସଡ଼ା.
মুসাবিদা ମସୁଦା—Rough draft of a document.
मुसव्विदा [ଦ୍ର—କୌଣସି ଦଲିଲ ଦସ୍ତାବିଜ ଲେଖା ହେବା ପୂର୍ବରୁ
ତହିଁର ଗୋଟିଏ ମୁଶାବିଦା ଲେଖା ହୁଏ ଓ ତାହା ଆବଶ୍ୟକ
ସ୍ଥଳରେ ସଂଶୋଧିତ ହେଲା ପରେ ଲେଖା ହେବା କାଗଜରେ
ଚଢ଼ାଯାଏ ।]

ମୁଶାହା(ହି, ହେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁସାହିବ୍)—ବଡ଼ ଲୋକଙ୍କ
Muśāhā(hi, he)b ପାର୍ଶ୍ୱଚର ସ୍ତାବକ ବା ଖୋସାମୋଦକାରୀ ବା
মোসাহেব ବିଦୂଷକ ବ୍ୟକ୍ତି—Flatterer of a rich man;
मूसाहिब a hanger-on; toady; a jester.
[ଦ୍ର—ଆଗରେ ସାତ ଜଣ ମୁସାହେବ ଭୁଇଁରେ ବସି
ଢୋଲାଉ ଅଛନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣଆଠଗୁଣ ।]

ମୁଶାହା(ହି, ହେ)ବି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସାହାବି)—ସ୍ତାବକର
Muśāhā(hi, he)bi କାର୍ଯ୍ୟ; ଖୋସାମଦ—Flattery.
মুসাহেবি **मुसाहेबी**

ମୁଶିଆରି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଧଳା ସିଙ୍ଘି ମାଛ—
Muśiāri A white variety of Saccobranchus Fossilis.

ମୁଷ୍ (ଧାତୁ)—ପ—୧ । ଚୋରି କରିବା—1. To steal. ୨
Mush (root) ଲୁଣ୍ଠନ କରିବା—2. To loot; to rob.
୩ । ଭାଙ୍ଗିବା—3. To break. ୪ । ଖଣ୍ଡନ କରିବା
—4. To divide.

ମୁଷ୍(ଷ୍ମା)କ(କୁ)ଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ବିଣ ଓ ବି. ବିଣ (ଅ. ମୁଶ୍‌କିଲ)—
Mush(shu)ki(ku)l(li) ୧ । ମହା—1. Great. ୨ ।
ମୁଷ୍କିଲ } ଅନ୍ୟରୂପ କଷ୍ଟ; କଷ୍ଟକର—2. Difficult; hard;
ମୁଷ୍କୁଲ } beset with difficulties. ୩ ।

ମୁସ୍କିଲ . ଅତ୍ୟନ୍ତ; ବଡ଼; ଭାରୀ—3. Very, very much.
मुशकील ୪ । ଅତ୍ୟଧିକ—5. Too much. ୫ । ଜଟିଳ; ଗୋଳମାଳିଆ—5. Confused. [ଉ—ଏହା ବିପଦ ବିପଦ, ମହାମୁସ୍କିଲ । ସଙ୍ଗବମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।] ୬ । ବିପଜ୍ଜନକ; ବିପତ୍ସଙ୍କୁଳ—6 Dangerous; beset with danger ୭ । ଅତି ସନ୍ଦେହଜନକ—7. Very doubtful. ବୈଦେ. ବି —୧ । ବିପଦ—1. Danger. ୨ । ଗୋଳମାଳ; ଅଡ଼ୁଆ—2. Confusion. ୩ । ମହାବିପଦ ବା ଦୁଃଖ —3. Great sorrow. ୪ । ଅସୁବିଧାଜନକ ଅବସ୍ଥା; ଅଶାନ୍ତିଆ ଅବସ୍ଥା—4. Awkward situation; danger. ୫ । କଷ୍ଟ—5. Hardship. ୬ । ଗମ୍ଭୀର ସନ୍ଦେହ—6. Great doubt. ୭ । ବିଷମ-ସମସ୍ୟା—7. Grave dilemma.

ମୁଷକ—ସଂ. ବି —ମୂଷିକ (ବୈଦ୍ୟକ ଜନସ୍ତୁ)—
Mushaka Mouse.

ମୁଷବ(କ, ମ୍ବ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁସବର)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ
Mushaba(bba, mba)ra ଘୃତକୁମାରୀ ଗଛର ଶୁଷ୍କୀକୃତ ରସ
ସଂ. ନାମ—ସାରସ୍ରାବ, ସହାସାର, କୁମାରୀରସ-ସମ୍ଭବ —The dried juice of Indian aloe used in medicine.
মুসব্বর, बोलतआ मुसबर, ଅ. ମସବର, ସବର, ସବୁଭର, ଫା. ସବର
[ଦ୍ର—ଏହା ଅଗ୍ନିବର୍ଦ୍ଧକ; ପିତ୍ତନାଶକ, ବଳକର, ବିରେଚକ, ରଜଃପ୍ରବର୍ତ୍ତକ, ଗର୍ଭପାତକ, ମଳରୋଧକ; କୃମି, ସନ୍ନ୍ୟାସ, ଅପସ୍ମାର, ରକ୍ତୋଚ୍ଛେଦ, ଶୀତପିତ୍ତ, ଶିରୋରୋଗ, ଶ୍ଳେଷ୍ମଜ୍ୱର, ପ୍ଳୀହା ଓ ଅଗ୍ନିମାନ୍ଦ୍ୟ ରୋଗରେ ଉପକାରକ । ଅର୍ଶରୋଗୀ, ଗର୍ଭବତୀ, ଋତୁମତୀ ଓ ରକ୍ତପ୍ରଦରାକ୍ରାନ୍ତ ସ୍ତ୍ରୀ-ମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ଏହାର ସେବନ ନିଷିଦ୍ଧ; ଏହାକୁ ଘୋର ଦୁଗ୍ଧରେ ଫୁଲରେ ଲଗାଇଲେ ଫୁଲା କମେ ।]

ମୁଷ(ସୁ)ଦ(ଦ୍ଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତସଦ୍ଦୀ) - ବୈଷୟିକ କାର୍ଯ୍ୟର
Musha(shu)di(ddi) ଭାରପ୍ରାପ୍ତ କର୍ମଚାରୀ; ଗୁମାସ୍ତା—
মুছদ্দি, মুতসদ্দী An agent for house-hold
मुसद्दि management.

ମୁଷମା(ମ୍ମା)ତ—ବୈଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅ. ମୁସମ୍ମତ୍) (ଜତରଅ)—
Mushamā(mmā)t ସଧବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଯୁକ୍ତ
মুসম্মাৎ ହେବା ବିଶେଷଣ; ସଧବା (ସ୍ତ୍ରୀ) = ଶ୍ରୀମତୀ—A term
मुसमात prefixed to the name of a woman whose husband is alive.

ମୁଷ(ଶ, ସ)ଳ—ସଂ. ବି (ମୁଣ୍ଣ, ମୁଷ୍, ମୁସ୍ ଧାତୁ = ବଧ କରିବା; ଛେଦନ
Musha(śa, sa)la କରିବା + କରଣ. ଅଳ)—୧ । ଗଦା; ମୁଦ୍ଗର—1. Mace; a club. ୨ । ଉଖୁଳିବାଡ଼ି ବା ଢିଙ୍କିରେ ଉଦ୍ଧର୍ଷଣ କୁଟିବାର ଦଣ୍ଡ—2. A pestle. ୩ । ଢିଙ୍କିର ପାହୁରଣି—3. The pestle of a dhinki (ଢିଙ୍କି). [ଉ—ମୁଷଳ ଗଦା ଶଙ୍ଖ ଶେଳକ ପଟ୍ଟିଶ, ଲଭିଥିଲେ ଶିବଦେବଙ୍କ ପାଶ୍ଚ ପାଶ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] [ଦ୍ର—ଏହା ବଳରାମଙ୍କର ବ୍ୟବହୃତ ଅସ୍ତ୍ର; ଏହା ଗଦାପରି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ସର୍ବାଙ୍ଗ ସମାନ ।] ୪ । ଉଦ୍ଭିଦ ବିଶେଷ—4. A kind of plant. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁଷଳ ପରି ଲମ୍ବ ଓ ମୋଟ ବସ୍ତୁ—5. (figurative) A long and thick article like a mace. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତି ଶତ୍ରୁଦ୍ୱାରା ପ୍ରୟୋଗ କରାଯିବା ବିଘ୍ନ—6. A hindrance put by a person before his enemy.

ମୁଷଳ ଧାର(ରା)—ଦେ. ବି—ମୁଷଳ ପରି ଘନବୃଷ୍ଟିର ଧାରା; ଦୁମ୍ ଦୁମ୍ କାଣି
Mushala dhāra(rā) —Big drops of rain; a
মুষলধারা heavy downpour; raining cats and
मुसलधार dogs. [ଉ—ଶୁଣି ସେ ସମୟରେ ଭୁମେ ଘନରୂପେ, ମୁଷଳ ଧାର ପରି ବର୍ଷନ୍ତି ଅପେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଷଳ ପାଣି—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବଳରାମ—
Mushala pāni An epithet of Balarāma.

ମୁଷଲି—ଦେ. ବିଣ—ମୁଷଳ ପରି ମୋଟା ଓ ଲମ୍ବା—
Mushali Long and stout like a club.
(ମୁଷଳିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুসলের মতন मुसलिया

ମୁଷ(ଶ, ସ)ଲୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁଷଳ + ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ଇନ୍)—ମୁଷଳ-
Musha(śa, sa)li ଧାରୀ—Armed with a mace.
[ମୁଷ(ଶ,ସ)ଳିକା—ଅନ୍ୟରୂପ] ସଂ. ବି - ୧ । ବଳଦେବ—
1. Baladeba. [ମୁଷ୍ + କର୍ତ୍ତୃ. ଅଳ + ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ]—
୨ । ଗୃହଗୋଧିକା, ଝିଟିପିଟି—2 House-lizard.
୩ । ତାଳମୂଳୀ [ଦେଖ]—3. Tālamūli (See)

ମୁଷଲୀ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି—[ମୁଷଲୀ + କନ୍ଦ)—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)
Mushali kanda Tālamūli (See)
ସଂ. ନାମ—ଖଲିନୀ, ସୁବହା, ଗୋଧାପଦୀ ।

ମୁଷଲ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଷଳ + ଦଣ୍ଡ୍ୟାର୍ଥେ ଯ]—ମୁଷଳଦ୍ୱାରା
Mushalya ବଧ୍ୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Deserving to be
[ମୁଷଲ୍ୟ. ସ୍ତ୍ରୀ] killed by a mace or club.

ମୁଷା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୂଷିକ)—ମୂଷା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mushā (etc) Mūshā etc (See)
ସଂ. ବି—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ = ଚୋରି କରିବା + କରଣ. ଅ + ଆ; ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ବଣିଆମାନେ ଚୋରି କରନ୍ତି)—ଧାତୁ ତରଳ କରିବା ପାତ୍ର; କୋଇ—A crucible for melting metal. ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଇଂ. ମୋସେସ୍; ଅ. ମୁଷା)—ଇହୁଦୀମାନଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଧର୍ମବିଧି ପ୍ରଣେତା—Moses.
[ଦ୍ର—ଏ ଖ୍ରୀ. ପୂ. ୧୫୭୧ ଅବ୍ଦରେ ମିଶର ଦେଶରେ ଜନ୍ମ-ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ବାଇବଲର ଓଲ୍ଡ ଟେଷ୍ଟାମେଣ୍ଟର ଏ

ଜଣେ ଧର୍ମପ୍ରବର୍ତ୍ତକ । ଏ ହେତୁ ଜାଗାସୁ ଥିଲେ । ଏ ଜଣେ ଈଶ୍ୱରପ୍ରେରିତ ଆଦର୍ଶ ପୁରୁଷ ବୋଲି ହେବୁ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଓ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି । ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ଯେ ଏ ଈଶ୍ୱରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବାକ୍ୟାଳାପ କରୁଥିଲେ । ଏ ପାଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡି ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଥିଲେ । ଏ 'ଇସ୍ରାଏଲ୍' ମାନଙ୍କୁ ମିଶରୁ ଦେଶର ବନ୍ଧନରୁ କାନାନ ସ୍ଥାନକୁ ନେଇ ଯାଇଥିଲେ । ଅରବରେ ମୁଶା ଭୁଣ୍ଡ ଓ ଅମ୍ନ ମୁଷ ନାମକ ଦୁଇଟି ପ୍ରସ୍ରବଣ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁସଲମାନଙ୍କ ତୀର୍ଥରୂପେ ଅଛନ୍ତି । ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୁଷା(ଷୁ)ଣ୍ଡା(ଣ୍ଡି)—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—(ସଂ. ମୁଷଳ + ଦଣ୍ଡ) Mushā(shu)ṇḍā(ṇḍi) ଢିଙ୍କି ପାହାର, ଢିଙ୍କିର ମୁଷଳ—The pestling rod of the Dhinki.

ମୁଷି—ସଂ. ବି—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଇ) ଚୋରି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Mushi Stealing.

ମୁଷିତ—ସଂ. ବିଣ—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଚୋରିତ; ଅପହୃତ—Mushita 1. Stolen. ୨ । ବଞ୍ଚିତ—2. Defrauded. ସଂ. ବି—ଚୋରି ମାଲ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Stolen property.

ମୁଷିତକ—ସଂ. ବି—(ମୁଷିତ + କ)—ଚୋରିଆ ମାଲ—Mushitaka Stolen property.

ମୁଷିବତ—ବୈଦେ. ବି—(ଅ)—୧ । କଷ୍ଟ; ଦୁଃଖ—1. Trouble. Mushibat ମୁସିବତ **मुसीबत** ୨ । ବିପତ୍ତି—2. Danger.

ମୁଷୁଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ.—(ହିନ୍ଦୁସ୍ଥି)—ବି—(ସଂ. ମୁଷଳ ଦଣ୍ଡ); ଢିଙ୍କିର Mushuṇḍā ମୁଷଳ—The pestling rod of the Dhinki.

ମୁଷ୍କ—ସଂ. ବି [ମୁଷ୍ ଧାତୁ=(ଚୌର୍ଯ୍ୟ) ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ]—Mushka ୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—1. Testicle; scrotum. ୨ । ତସ୍କର; ଚୋର—2. Thief; robber. ୩ । ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ ଗଛ [ଶବ୍ଦକୋଷ]—3. Schrebera Swietenioides (tree). ସଂ. ବିଣ.—ମାଂସଳ [ହେମ ଚନ୍ଦ୍ର]—Fleshy.

ମୁଷ୍କକ—ସଂ. ବି.—[ମୁଷ୍କ+କ]—ପଳାଶ ବୃକ୍ଷ ପରି ଏକ ପ୍ରକାର ବୃହତ୍ Mushkaka ବୃକ୍ଷ, ଏକ ପ୍ରକାର ପାଟଳୀ ଗଛ—Name of a tree; Schrebra Swietenoides. [ଦ୍ର—ଏହା ପଳାଶବତ୍ ପାକଳ୍ୟ ବୃକ୍ଷ । ଏଥିର ପତ୍ର ଶାଖ ଯୋଡ଼ା ପର୍ଣ୍ଣିତ ସମଷ୍ଟି । ଫୁଲ ଆଶିତ, ଗହର ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ସୁଗନ୍ଧ । ଫଳ ଶାଖଥରେ ଲମ୍ବ, ଘଣ୍ଟା ପରି । ଏହା କଟୁ, ତିକ୍ତ, ରେଚକ, ପାଚକ, କଫ ବାତ ଓ ବିଷନାଶକ । ଏହା ମେହବେଗ, ବ୍ରଣ, କୃମି, ଓ

ଅନ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାମ—
ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ, ମୋକ୍ଷକ, ଗୋଲୀଢ଼,
ଝାଟଳ, ମୁଷ୍କକ, ଗୌଳିକ,
ମେହନ, ମୋଚକ, ଶାଳ୍ମଳି,
ପାଟଳୀ, କଷାପଢ, ଗୋଳକ,
କଟାଳ, ବନବାସୀ, ସୁଗନ୍ଧକ,
କ୍ଷାରଶ୍ରେଷ୍ଠ, ଘଣ୍ଟା, ଘଣ୍ଟାକ,
ମୁଷ୍କ, ଝାଣ୍ଟା,
ঘণ্টাপারুল
मोखा

ମ. ମୋକେ
ତେ. ମୋକ୍କ-ପୁଚେଟ୍ଟୁ,
ମୁଷ୍କ ଭୂଣ୍ଡଚେଟ୍ଟୁ
ଗୁଳନାଶକ, ପ୍ଲୀହା ଓ ଉଦର ରୋଗ ନାଶକ ।]

ମୁଷ୍କଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ଅଣ୍ଡକୋଷର ନାଡ଼ୀ—Mushka granthi 1. The cord of the testis. ୨ । ଅଣ୍ଡକୋଷ—2. The testis.

ମୁଷ୍କଛିନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଷ୍କ+ଛିନ୍ନ ଯାହାର, ବହୁବ୍ରୀହି)—Mushka chchhinna ଅଣ୍ଡା; ଖାସୀ ହୋଇଥିବା—(ଛିନ୍ନମୁଷ୍କ—ଅନ୍ୟରୂପ) Castrated; gelded.

ମୁଷ୍କଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପୁଂସ୍ତ୍ୱ ନଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷ Mushka chchheda ଜୀବର ଅଣ୍ଡକୋଷକୁ କାଟିବା ପ୍ରକ୍ରିୟା—
ମୁଷ୍କଛେଦନ, ମୁଷ୍କମୋଚନ }—ଅନ୍ୟରୂପ ଖାସି କରିବା, ଅଣ୍ଡା କରିବା—Castration; gelding.

ମୁଷ୍କଭାର—ସଂ. ବି—ପ୍ରବୃଦ୍ଧ ମୁଷ୍କ; ଅଣ୍ଡକୋଷ ବୃଦ୍ଧି—Mushka bhāra Hydrocele; enlarged testicles.

ମୁଷ୍କର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ମୁଷ୍କ+ପ୍ରଲମ୍ବାର୍ଥେ. ର)—ପ୍ରଲମାଣ୍ଡ, Mushkara ଭୁରୁଣ୍ଡା—Having big testicles. ସଂ. ବି ଲମ୍ବମାନ ଅଣ୍ଡକୋଷ; (ପ୍ରକୃତିବାଦ); ଭୁରୁଣ୍ଡା—Hydrocele; enlarged testicles.

ମୁଷ୍କଶୂନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଖାସୀ ହୋଇଥିବା—Mushka śūnya 1. Castrated; gelded. ୨ । ନପୁଂସକ—2. Eunoch.

ମୁଷ୍କବର୍ହ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୁଷ୍କ+ଅ+ବୃହ୍ ଧାତୁ=ଉତ୍ପାଟନ କରିବା+ Mushkabarha କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗବାଦି ଜୀବଙ୍କ ଅଣ୍ଡା ବା ଉତ୍କଳତକୋଷ କରେ (ଶବ୍ଦକୋଷ. ଅଥର୍ବ-ବେଦ)—A person who castrates or gelds animals.

ମୁଷ୍ଟ—ସଂ.ବିଣ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—1. Rubbed. Mushṭa ୨ । ଅପହୃତ—2. Stolen. ବି. (+ଭାବ. ତ)—ଚୋରି—Stealth; robbery.

ମୁଷ୍ଟାମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି.—ପରସ୍ପର ବିଧା ବା ମୁଥ ମରାମରି—Mushṭā mushṭi Mutual dealing of fist blows. [ଦ୍ର—ମୁଷ୍ଟାମୁଷ୍ଟି, ମୁଥା ମୁଥି, କର୍ଣ୍ଣ କଚ ରଚ, ଗହଳେ ଅବଘାତଲେ ବେଳ ଭଣଗୋଳେ—ଗୁଧାଳାଥ ମହାଯାତ୍ରା ।] ସଂ. ବି.—ପରସ୍ପର ବିଧା ବା ମୁଥ ମରାମରି ହେଉଥିବା—Dealing fist blows on each other.

ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି.—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କରଣ. ତି)—୧ । Mushṭi ଭୁଷିତ କରଣଳ, ହାତର ମୁଠା—1. Fist-closed palm. ୨ । ମୁଠାଏ ପରିମାଣ—2. A handful. ୩ । ମୁଠାଦ୍ୱାରା ଆଘାତ; ବିଧା; ମୁଥ—3. Fisticuff; a blow with the fist. ୪ । (+ଭାବ. ତି) ଚୋରି—4. Theft. ୫ । ଧାତୁ ତରଳାଇବା—5. Melting of metals. ୬ । ଖଡ୍ଗାଦିର ବେଣ୍ଟ

—6. The handle of a weapon; hilt. ୭ । ଚାରିତୋଳା ପରିମାଣ—7. A weight of 4 tolas. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକ ମାପ ଅନୁସାରେ ଏହା ୮ ତୋଳା ।] ୮ । (ମୁଷ୍ ଧାତୁ + ଅଧିକରଣ. ତି; ଯେଉଁ ସମୟରେ କ୍ଷୁଧାତୁର ପଥିକ ଦ୍ରବ୍ୟସ୍ୱାମୀଙ୍କ ଅନୁପସ୍ଥିତିରେ ଓ ତାଙ୍କ ବିନାଅନୁମତିରେ ନିଜର ଖାଦ୍ୟ ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ଦ୍ରବ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରେ ବା ଯେଉଁ ସମୟରେ ଖଦ୍ୟାଦିକୁ ଗୁପ୍ତ ରଖିବାକୁ ହୁଏ) ଦୁର୍ଭିକ୍ଷକାଳ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—8. A time of scarcity; famine. ୯ । ଘଣ୍ଟା ପାଟଳୀ ବୃକ୍ଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—9. Schrebera Swietenioides (tree). ୧୦ । ଋଦ୍ଧି ନାମକ ଔଷଧଦ୍ରବ୍ୟ—10. A rare medicinal article. ୧୧ । (+ ଭାବ. ତି) ଗୋପନ—11. Concealment. [ଦ୍ର—ଏଥିର ଅପଭ୍ରଂଶ ମୁଠା, ମୁଠି ।]

ମୁଷ୍ଟିକ—ସଂ. ବି (ମୁଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । Mushṭika ରାଜା କଂସର ମଲ୍ଲ ବିଶେଷ—1. A warrior under the demon Kaṁsa. [ଦ୍ର—ବଳରାମ ଏହାକୁ ବଧ କରିଥିଲେ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।] ୨ । (+ ଅଧିକରଣ. ତି+କ) ଧାତୁ ତରଳାଇବା ପାତ୍ର; କୋଇ—2. Crucible. ୩ । (ମୁଷ୍ଟି+ପ୍ରୟୋଜନ ଏହାର, ଏହି ଅର୍ଥରେ କ) ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣକାର; ବଣିଆ—3. Goldsmith.

ମୁଷ୍ଟିକାନ୍ତକ—ସଂ. ବି (ଉପପଦ; ମୁଷ୍ଟିକ+ଅନ୍ତକ=ବାଶକାରୀ)—Mushṭikāntaka ମୁଷ୍ଟିକ ନାମକ ମଲ୍ଲକୁ ବିନାଶ କରିଥିବା ବଳଦେବ—A name of Baḷadeba the slayer of Mushṭika.

ମୁଷ୍ଟି ଦେଶ—ସଂ. ବି—ଧନୁମୁଠା ବା ମଧ୍ୟଦେଶ (ଯେଉଁଠାରେ ଧନୁକୁ Mushṭi deśa ଧରାଯାଏ)—The middle or handle of a bow.

ମୁଷ୍ଟି ଦ୍ୟୂତ—ସଂ.ବି—ଦ୍ୟୂତକ୍ରୀଡ଼ା ବିଶେଷ—A kind of game at Mushṭi dyūta hazards.

ମୁଷ୍ଟିନ୍ଧୟ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୁଷ୍ଟି+ଧେ ଧାତୁ+ପାନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. Mushṭindhaya ଅ; ଯେ ମାତାର ବକ୍ଷରେ ମୁଷ୍ଟିପ୍ରହାର କରି ସ୍ତନ୍ୟପାନ କରେ)—ସ୍ତନନ୍ଧୟ; ଶିଶୁ—1. A suckling child. ୨ । ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧନ କ୍ରିୟା; ସଂଗ୍ରାହ; ହାତକୁ ମୁଠା କରିବା (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Clenching of the fist.

ମୁଷ୍ଟିପାତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବିଧା ବା ମୁଥ ମାରିବା—Mushṭipāta Blow with fists.

ମୁଷ୍ଟି ପୀଡ଼େ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟିରେ—Tightly in Mushṭi pirḍe hand. [ହି—ହାଲଦକୁ ପ୍ରାୟେ କୁଳ ଦୃଢ଼ମୁଷ୍ଟିତେ ମୁଷ୍ଟିପୀଡ଼େ ଧରି । ରଘୁନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] दृढ़मुष्टिमे

ମୁଷ୍ଟିବଦ୍ଧ—ସଂ. ବିଣ—ମୁଷ୍ଟିକୃତ; ମୁଠା କରାଯାଇ ଥିବା (ହାତ)—Mushṭibaddha Clenched.

ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହାତକୁ ମୁଠା କରିବା—Mushṭibandha The act of clenching the fist. (ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁଷ୍ଟିଭିକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ମୁଠିଏକ; ଦୁଆର ଦୁଆର ବୁଲି ମୁଠାଏ ଲେଖାଁଏ Mushṭibhikshā ଚାଉଳ ଭିକ୍ଷା କରିବା—Begging of a handful of rice at every door.

ମୁଷ୍ଟିମାଡ଼—ଦେ. ବି—ବିଧାମାଡ଼—Fist-blow. [ହି—ବଜ୍ରର Mushṭi mārḍa ପରି ମୁଷ୍ଟିମାଡ଼ରେ ତାହାର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ଘୁଷି मुष्टीमार ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୁଷ୍ଟିମିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ମୁଠାଏ ପରିମିତ—Mushṭimita 1. Measured by a handful. ୨ । ସାମାନ୍ୟ; ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—2. A few; a little.

ମୁଷ୍ଟିମେୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଷ୍ଟି+ମା ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ମୁଷ୍ଟି-Mushṭimeya ଦ୍ୱାରା ପରିମେୟ; ମୁଠାଏ—1. A handful of. ୨ । ଅଳ୍ପ ପରିମାଣ—2. Little (in quantity). ୩ । ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ—3. Few (in number).

ମୁଷ୍ଟି ମୁଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—ପରସ୍ପର ମୁଥ ମରାମରି ହୋଇ ଯେଉଁ ଯୁଦ୍ଧ ହୁଏ Mushṭi mushṭi —Boxing; fist to fist fighting.

ମୁଷ୍ଟି ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ; ବି—ମୁଥ ମରାମରି ହୋଇ ଯୁଦ୍ଧ; ବିଧା ମରାମରି—Mushṭi juddha Boxing; pugilistic fighting.

ମୁଷ୍ଟି ଯୋଗ—ସଂ.ବି (ମୁଷ୍ଟି + ଯୋଗ)—୧ । ଗୁଟୁକା ଔଷଧ, ଚେରମୂଳ Mushṭi joga ଆଦି—1. Simple herbs. ୨। ସୁସ୍ଥ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନପୂର୍ବକ ଶରୀରରକ୍ଷା, ବଳ ସମାଧାନ ଓ ରୋଗ ନିବାରଣ ଆଦି ପାଇଁ ହଂଯୋଗୋକ୍ତ ଯୋଗକ୍ରିୟା ବିଶେଷ—2. Simple exercises enjoined in the Haṭhajoga as remedies for keeping the body strong, healthy. [ଦ୍ର—ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ଅନେକ ରୋଗ ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ପ୍ରଶସ୍ତ ଓ ଜଟିଳ ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗରେ ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସାମାନ୍ୟ ମୁଷ୍ଟି ଯୋଗରେ ତାହା ଆରୋଗ୍ୟ ହୁଏ; ଯଥା—ଡାହାଣ ନାକପୁଡ଼ାରେ ନିଶ୍ୱାସ ଗଲାବେଳେ ଭୋଜନ କରିବା, ବାମ ନାଶାରେ ନିଶ୍ୱାସ ଗଲାବେଳେ ଶୋଇବା, ସକାଳୁ ଉଠି ବାସିପାଣି ପିଇବା, ଲୁଣ ଅଦା ସେବାଇବା ।]

ମୁଷ୍ଟିଳ—ଦେ. ବିଣ—ମୁଷ୍ଟିଯୁକ୍ତ-Attached with fists. [ହି—Mushṭiḷa ମୁଷ୍ଟିଳ ଜଦେ ଫେରଣ, ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାଣ ଭୂମ୍ୟ ପୁଣ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମୁଷ୍ଟି ସଂଗ୍ର(ଗ୍ରା)ହ—ସଂ. ବି—ମୁଷ୍ଟିବନ୍ଧ (ଦେଖ) Mushṭi saṁgra(grā)ha Mushṭibandha (See).

ମୁଷ୍ଟ୍ୟାଘାତ—ସଂ. ବି (୩ୟା ତତ୍; ମୁଷ୍ଟି+ ଅଘାତ)—ମୁଷ୍ଟିଦ୍ୱାରା Mushṭyāghāta ପ୍ରହାର, ବିଧା ବା ମୁଥ—Fisticuff, blow with the fist.

ମୁସ୍ (ଧାତୁ)—ସ. —୧ । ବିଭାଗ କରିବା—1. To divide. Mus (root) ୨ । କାଟିବା—2. To cut. ୩ । ଭାଙ୍ଗିବା—3. To break to pieces.

ମୁସ୍କିଆ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବିଣ. ପୁଂ—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟ ଧନ Muskiā ବା ଋଣକୁ ଯେ ଭୁରୁଡ଼ାଏ ବା ମାଡ଼ି ବସେ—(a person) Defrauding another of his dues.

ମୁସ୍କିବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ Muskibā ଭୁରୁଡ଼ାଇବା ବା ମାଡ଼ି ବସିବା—Defrauding or diswoning another's dues.

ମୁସ୍(ସୁ)କୁଲି—ବୈଦେ. ଅ ଓ ବିଶେଷ ବିଣ., କ୍ରି. ବିଣ (ଅ. ମୁଷ୍କିଲ୍)—Mus(su)kuli ୧ । ବଡ଼ା; ଅତ୍ୟନ୍ତ—1. Great; very; মুশ্কিল **मूसकील** very much. ୨ । ଶକ୍ତ; ଅସହଜ—Difficult. [ଉ—ଏହା ବପଦ ବିସମ୍ପଦ, ମହା ମୁସ୍କିଲ—ଫକୀର-ମୋହନ. ଛମାଣ ଅଠଗୁଣ୍ଠ ।]
ମୁସ୍[ସ୍]କିଲ୍ [ଲି], ମୁସ୍କିଲ୍[ଲି], ମୁସ୍କୁଲି } **ଅନ୍ୟରୂପ**

ମୁସ୍‌ମୁସି ଖରା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ବର୍ଷାଦିନରେ ହେବା Mus-musi kharā **ମେଘୋଦ୍ଗମ** ମେଘୁଆ ଖରା—Mild sun's rays during cloudy weather.

ମୁସ୍‌ଲୀ(ଲେ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଅ. ମୁସ୍‌ଲିମ୍)—ମୁସଲମାନ୍ Mus-lī(le)m (ଦେଖ)—Musalamān (See) মুসলীম **मुसलीम**

ମୁସ୍‌ଲୀ(ଲେ)ମ୍ ଲୀଗ୍—ବୈଦେ. ବି (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର) (ଅ. ମୁସ୍‌-ଲିମ୍+ଇ. ଲେଗ୍)—ଭାରତରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ Mus-lī(le)m līg ମୁସଲମାନଙ୍କ କେନ୍ଦ୍ର ସଭା—The Muslim মুসলীম লীগ **मूसलीम लीग** League; an association of Mahomedans in India.

ମୁସ୍‌ଲୀ(ଲେ)ମ୍ ସେମିନା(ନେ)ରୀ—ବୈଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ) (ଅ. ମୁସ୍‌ଲିମ୍+ଇଂ. ସେମିନାରୀ)—Mus-lī(le)m seminā(ne)rī କଟକରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହାଇସ୍କୁଲ—The মুসলীম সেমিনারী **मूसलीम सेमिनेरि** Moslem Seminary High School in the town of Cuttack.

ମୁସ(ସୁ)ଦ୍ଦି(ଦ୍ଧି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତ୍‌ସଦ୍ଦୀ)—୧ । ମୋହରର୍; Musa(su)di(ddhi) ଲେଖକ—1. Writer; clerk. ୨ । মুৎছুদ্দী **मूतसद्दि** ପେସ୍କାର—2. A ministerial officer who puts up record before a superior official ୩ । ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା କର୍ମଚାରୀ—3. An officer in charge of arrangement. [ଉ—ସାନ୍ତ ପଣ୍ଡିତ ହେଲେ ଉଜୀର, ମୁସଦ୍ଦି ମୁସା ହେଲେ ବାହାର—ବ୍ରଜନାଥ.ସମର-ତରଙ୍ଗ ।] ୪ । ହିସାବରକ୍ଷକ—4. Accountant. ୫ । ଗୁମାସ୍ତା—5. Agent.

ମୁସମା(ମ୍ମା)—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ (ଫା. ମୁସମ୍ମା) (କଚେରୀଆ ଭାଷା)—Musamā(mmā) ମଜରା—Set off; adjustment.

ମୁସ(ସୁ)ମା (ମ୍ମା)ତ୍—ବୈଦେ. ବି (କଚେରୀଆ) (ଫା. ମୁସମ୍ମତ୍)—Musa(su)mā(mmā)t ମୁଶମା(ମ୍ମା)ତ୍ (ଦେଖ)—মুষমত **मूसम्मत** Muśamā(mmā)t (See)

ମୁସଳ (ଇତ୍ୟାଦ)—ସ. ବି (ମୁସ୍ ଧାତୁ=ଭାଙ୍ଗିବା+କରଣ. ଅଳ)—Musaḷa (etc) ମୁଷଳ ଇତ୍ୟାଦ (ଦେଖ)—Mushaḷa etc (See)

ମୁସ(ସୁ)ଲ(ଲୁ)ମ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଅ. ମୁତ୍‌ଲକ୍)—ଅଦୌ; ମୂଳସୁଁ. Musa(su)la(lu)m ବିଲ୍‌କୁଲ୍—At all. আদতে, মুছলম **मुसल्लिम**

ମୁସଲ(ଲ)ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅ. ଏକବଚନ୍; ମୁସ୍‌ଲିମ୍=ମୁକ୍ତ Musala(la) mān ପୁରୁଷ; ବହୁବଚନ—ମୁସଲମୀନ୍; ମୁସଲ-মুস(ছ)লমান **मूसलमान** ମୀନ୍ ଶବ୍ଦ କ୍ରମଶଃ ଅପଭ୍ରଷ୍ଟ ହୋଇ ଫାରସୀରେ ମୁସଲମାନ ରୂପ ଧାରଣ କରିଅଛି—ବ. ଶବ୍ଦକୋଷ)—
ମୁସଲ[ଲି]ମାଣୀ, ମୁସଲ[ଲି]ମାନଅଣୀ } ସ୍ତ୍ରୀ
୧ । ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ ଏକେଶ୍ୱର ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ବ୍ୟକ୍ତି; ଇସ୍‌ଲାମ୍ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ; ପଠାଣ—I. Mahomedan; Muslim; Islam. [ଦ୍ର—ମୁସଲିମ ଓ ଇସଲାମ ଶବ୍ଦ ଆରବୀ 'ସଲମ' ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଅ. ସଲମ ଧାତୁର ଅର୍ଥ ଆପଦଶୂନ୍ୟ, ମୁକ୍ତ ବା ମୁକ୍ତିଦାନ-କାରୀ । ଯେଉଁ ଧର୍ମ ଗ୍ରହଣ କଲେ ସଂସାରରେ ମନୁଷ୍ୟ ନିରାପଦ ହୁଏ ଓ ପରଲୋକରେ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ ତାକୁ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଇସଲାମ ବା ମୁସଲିମ ବା ମୁସଲମାନ ଧର୍ମ ନାମ ଦେଇଅଛନ୍ତି । ସଲାମତ ଓ ସଲାମ ଶବ୍ଦ ଏହି ଅ. ସଲମ ଧାତୁରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ । ଦେଶଭେଦରେ ଏ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କର ଭିନ୍ନ ନାମ ହୋଇଅଛି । ୟୁରୋପରେ ମୁର୍; ଆରବରେ ମୁସଲମାନ, ମୋସଲେମ; ଆବସିନିଆ ଓ ନିଉ-ବିଆରେ ହାବସୀ; ପାରସ୍ୟରେ ପାରସୀ; ପୂର୍ବ ଇଉରୋପରେ ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ସାରାସିନ । ଏହି ଧର୍ମର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଆରବର ମକ୍କା ନଗରରେ ଖ୍ରୀ. ୫୭୧ ରେ ଜନ୍ମ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଖ୍ରୀ. ୬୨୨ରେ ସେ ମକ୍କା ତ୍ୟାଗ କରି ମଦିନାକୁ ଗଲେ ଓ ସେହି ଦିନଠାରୁ ମୁସଲମାନଙ୍କ ପ୍ରଚଳିତ ହିଜରୀ ସନ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ଖ୍ରୀ. ୬୩୨ ରେ ହଜରତ ମହମ୍ମଦ ଦେହତ୍ୟାଗ କଲେ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦ ଏ ଧର୍ମର ପ୍ରଥମ ଧର୍ମନୀତି । 'ଅଲ୍ଲା'ହିଁ ଜଗତରେ ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଭୁ ଓ ମହମ୍ମଦ ତାଙ୍କର ଜଣେ ପଇଗମ୍ବର ବା ପୃଥିବୀକୁ ପ୍ରେରିତ ଦୂତ ଅଟନ୍ତି ଓ ଏ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀମାନଙ୍କ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର କୋରାନରେ ମହମ୍ମଦ ଈଶ୍ୱରାଦେଶମାନ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଅଛନ୍ତି । ଯେ ଏ ୩ କଥା ବିଶ୍ୱାସ କରନ୍ତି ସେ ମୁସଲମାନ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ମୁସଲମାନର ୫ଟି କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଲି ଈଶ୍ୱରାଦେଶ କୋରାନରେ ଅଛି:—୧ । ଏକେଶ୍ୱରବାଦ କଲମା ପଢ଼ିବା, ୨ । ଦିନ ରାତିରେ ୫ ଥର ନମାଜ ପଢ଼ିବା, ୩ । ରମଜାନ ମାସରେ ଉପବାସ କରିବା, ୪ । ଧର୍ମାର୍ଥ ଦାନ କରିବା ଓ ୫ । ମକ୍କାକୁ ତୀର୍ଥଯାତ୍ରା କରିବା ।] ୨ । ଇସଲାମ ଧର୍ମ—2. Mahomedanism.

ମୁସଲ(ଲ)ମାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁସଲ୍‌ମାନୀ)—ମୁସଲମାନର
Musala(la)māni ଆଚରଣ—Conduct befitting a
ମୁস(ছ)লমানী मुसलमानी Mahomedan.
[ମୁସଲମାନିଆ(ଆଁ)—ଅନ୍ୟ ବଣ.ରୂପ] ବଣ—ମୁସଲମାନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ-
Relating to Islam.

ମୁସଲ୍ଲା—ବୈଦେ. ବି. (ଆ)—ମୁସଲମାନମାନେ ନମାଜ ପଢିବା ସମୟରେ
Musallā ଯେଉଁ ଚଟେଇ ବା ଆସନ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି—
মুসল্লা A prayer mat of a Mahomedan.
मुसल्ला

ମୁସଲ୍ୟ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୁସଲ+ବଧ୍ୟାର୍ଥେ.ଯ)—ମୁସଲ ଦ୍ୱାରା ବଧ-
Musalya • Deserving to be killed by the blow
(ମୁସଲ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) of a mace.

ମୁସ୍କି(ସ୍କୁ)ଲ୍(ଲି)—ବୈଦେ. ଅ. କ୍ରି. ବଣ. ବଣର ବଣ. ବଣ (ଆ)—
Muski(sku)l(li) ମୁସ୍କିଲ (ଦେଖ)—Mus-kuli (See)

ମୁସ୍ତ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଏକତ୍ର ହେବା; ଗଦା ହେବା—1. To be
Must (root) gathered together; to be heaped up. ୨ । ଗଦା କରିବା—2. To heap up; to accumulate. ୩। ଏକତ୍ର କରିବା—3. To gather up.

ମୁସ୍ତ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୁସ୍ତର୍)—୧ । ଥର, ବାର, ମୁଥ—
Musta 1. Time. ୨ । କିସ୍ତି—2. Instalment. ସ.
বার, কিস্তি ବି. (ମୁସ୍ତ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମୁଥ ଘାସ—
बार, मुस्त 1. Cyperus Rotundus; the creeping
(ମୁସ୍ତର୍—ଅନ୍ୟରୂପ) grass. ୨ । ଏକ ପ୍ରକାର ଘାସର ସୁଗନ୍ଧ
ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ମୁସ୍ତକ, ମୂଳ, ଯଥା—2. The bulbous
ମୁସ୍ତା, ଭଦ୍ର, ଭଦ୍ରକ, ଭଦ୍ର root of a kind of grass;
ମୁସ୍ତକ, ଭଦ୍ରା, ଗାଙ୍ଗେୟ, Cyperus Rotundus.
ଅମ୍ବୁନାମକ, କୋରକ [ଦ୍ର—ଏହା ଲଘୁ, କଟୁ, ବାୟୁ-
ସେବୁକ, ନାଗରମୁସ୍ତକ, ନାଶକ, ଗ୍ରାହକ ଓ ପାଚକ, ଏହା
ଶ୍ରୀଭଦ୍ରା, କୁରୁବିନ୍ଦ, ସ୍ୱାଦୁକ ପିତ୍ତ, ଅସୃକ୍, ତୃଷ୍ଣା, ଜ୍ୱର ଓ କୃମି
ସେତୁ, କ୍ଷୁଦ୍ରା, ମେଘ, ମେଘାଖ୍ୟ ନାଶକ । ଅନୂପଦେଶ ଜାତ ମୁଥା
ଓ ମେଘର ସମସ୍ତ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦମାନ ପ୍ରଶସ୍ତ ।]
মুতা(আ) मोथा ତେ. ତୁଗ ମୁସ୍ତ, ସକଦଭୁଙ୍ଗ ବୁ
ତା. କୋରଇ

ମୁସ୍ତକ—ସ. ବି—୧ । ସ୍ଥାବର ବିଷବିଶେଷ—1. A poisonous
Mustaka drug. ୨ । ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)—2. Musta (See)

ମୁସ୍ତଜ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା· ମୁସ୍ତାଜର)—ମୁସ୍ତାଜର (ଦେଖ)
Mustaja Mustājara (See)

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତୁ)ଣ୍ଡା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ପୁଷ୍ଟ)—୧ । ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ଓ ବଳିଷ୍ଠ—
Musta(stu)ṇḍā 1. Stout and strong. ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—
मुस्तण्डा 2. Wicked.

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା)ଫା—ବୈଦେ. ବି. (ଅ. ମୁସ୍ତାଫା)—୧ । ମୁସଲମାନ ଉଚ୍ଚ-
Musta(stā)phā ବଂଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମ ପୂର୍ବରେ ଲାଗିବା ଉପାଧି
মুস্তফা ବିଶେଷ—1. A title prefixed to the name
मुस्तफा of Mahomedan nobles. ୨ । ହଜରତ୍ ମହମ୍ମଦଙ୍କ ନାମାନ୍ତର (ବଣକୋଷ)—2. A name of the prophet Mahammad.
[ଦ୍ର—ତୁର୍କିଜାତୀୟ ଅନେକ ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଓ ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନଙ୍କ ଏହି ନାମ ଥିଲା । ଖ୍ରୀ ୧୭ଶଠାରୁ ୧୯ଶ ଶତାବ୍ଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ନାମଧାରୀ ୪ ଜଣ ତୁରସ୍କର ସୁଲତାନ ହୋଇଥିଲେ ।]

ମୁସ୍ତ(ସ୍ତା)ଫା କ(କେ)ମା(ମେ)ଲ ପାଶା—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ)—
Musta(stā)phā ka(ke)ma(me)l pāśā ତୁରସ୍କ ସାଧାରଣ
মুস্তফা কমাল পাশা ଆଧୁନିକ ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠାତା—
मुस्तफा कमाल पाशा Mustāfā Kamāl Pāśā, the founder of the modern Turkish republic.

ମୁସ୍ତାର—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Mustār Musta (See)

ମୁସ୍ତରୀ—ବୈଦେ. ବି. ପୁଂ (ଅ. ମୁଶ୍‌ତାରୀ; ଚଳିତଅ)—ସମ୍ପତ୍ତି କ୍ରୟକାରୀ;
Mustarī କ୍ରେତା—Purchaser of a property.
(ମୁସ୍ତରିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) (ବାୟୁ—ବିପରୀତ)
মুস্তারী मुस्तारी

ମୁସ୍ତା—ସ. ବି—ମୁସ୍ତ (ଦେଖ)
Mustā Musta (See)

ମୁସ୍ତାଜ(ଦା)ର—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସ୍ତାଜର ଚଳିତଅ ଭାଷା)—ଯେଉଁ
Mustāja(dā)ra ଲୋକ ଜମିଦାର ଅଧିକୁ ଖଜଣା ଆଦାୟ
(ମୁସ୍ତାଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାକୁ ଜମିଦାରଙ୍କଠାରୁ ଇଜାରା
মুস্তজর ନିଏ; ଠିକାଦାର—A farmer or lessee who
मुस्ताजर takes the farming of a Zamindari.

ମୁସ୍ତାଜରି—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମୁସ୍ତାଜରର କାର୍ଯ୍ୟ ବା ପଦ—
Mustājari The act or post of a lessee.
মুস্তাজরী मुस्ताजरी

ମୁସ୍ତାଫ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁସ୍ତଫା)—ବେଶଭୂଷାରେ ସଜ୍ଜିତକରଣ—
Mustāpha Being fitted up with dress, toilette.

ମୁସ୍ତେଜ—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୁସ୍ତଅଦ୍)—ଉଦ୍ୟତ—Ready. [ଉ—
Musteja ସେ ମୋ ସଙ୍ଗେ କଳି କରିବାକୁ ମୁସ୍ତେଜ ହେଉଛି ।].
উদ্যত मुस्तैज

ମୁସ୍ଲିମ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବଣ (ଫା)—ମୁସ୍‌ଲିମ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Muslim মুস্‌লিম मुस्लिम् Muslīm etc. (See)

ମୁହ୍ (ଧାତୁ)—ସ.—୧ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—1. To be charmed.
Muh (root) ୨ । ମୂଢ଼ ହେବା—2. To become foolish, to be fooled.

ମୁହଁବନ୍ଧ—ଗ୍ରାଦେ (ଖଡ଼ୁଆଳ) ବି—ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟ ପିଣ୍ଡର
Muhañ bandha ବାହାରେ ଦୃଢ଼ ପାଇଁ ଲଗାଯିବା ପତଳା ଲୌହ-
ବଳୟ—The iron ring round the navel of the wheel of a cart.

ମୁହଁ—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ; ପ୍ରା. ମୁହଁ)—୧ । ମୁଖ; ବଦନ—
Muhañ 1. Face. ୨ । ପାଟି—2. Mouth. ୩ । ମୁଣ୍ଡ—
(ଗାଣ୍ଡି—କଟକ) 3. Head. ୪ । ଅଗ; ସମ୍ମୁଖଭାଗ—
ମুখ 4. Front part. ୫ । ଚେହେରା—5. Countenance. ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବ୍ୟକ୍ତି—6. (figurative) A person. (ଉ—ଘରେ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହଁକୁ, ଭଣ୍ଡାର ନ ଥାଏ ଖାଇବାକୁ । ଢଗ ।) ୭ । ମୁଖନିଃସୃତ ବାକ୍ୟ—7. Speech. ୮ । ମୁଖଲଜ୍ଜା; ମୋହବତ—8. Regard for the feelings of others. (ଉ—ତୋ ମୁହଁକୁ, ନା ତୋ ଗୋସେଇଁ ମୁହଁକୁ । ଢଗ ।) [ଦ୍ର—ମୁହଁ ଶବ୍ଦର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅର୍ଥ ପାଇଁ ମୁଖ ଶବ୍ଦ ଦେଖ ।]
मुहं

ମୁହଁଅଇଁଠା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଖାଇବାକୁ ବସି ନାମମାତ୍ର
Muhañ ainthā karibā ଖାଇବା, ଅର୍ଥାତ୍ ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ
মুখএঁঠো করা ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣରେ ନ ଖାଇବା—To touch the food.
मुहं जुठारना

ମୁହଁ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ଅନ୍ଧକାର)—୧ । ବେଳ
Muhañ andhāra ବୁଡିବା ସମୟର ସାମାନ୍ୟ ଅନ୍ଧାର (ଯେଉଁ
(କଟକଟିଆ ଅନ୍ଧାର—କଟକ) ଅନ୍ଧାରରେ ସାମନାରେ ଥିବା
মুখআঁধারী ଲୋକର ଉପସ୍ଥିତି ଓ ଅବୟବ ଜଣାପଡେ, କିନ୍ତୁ
मुहं अंधार (अंधेरे) ମୁହଁକୁ ଚିହ୍ନାଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ)—1. The darkness of dusk (by which a person's face cannot be distinguished). ୨ । ପ୍ରାତଃ କାଳର ଠିକ୍ ପୂର୍ବ ସମୟ—2. Day-break. (ଉ—ବାବାଜୀ ମୁହଁ ଅନ୍ଧାରରୁ ଉଠି ପ୍ରାତଃସ୍ନାନ ସାରି ହରିନାମ ଶୁଣାଇବା ସକାଶେ ଗ୍ରାମକୁ ବାହାରନ୍ତି । ଫକୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ ।)

ମୁହଁ ଅରୁ(ରୁ)ଚି(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ+ଅରୁଚି)—
Muhañ ara(ru)chā(che)ibā (ଅସ୍ୱାଦୁ ପଦାର୍ଥ ଖାଇବା
অরুচি হওয়া ଯୋଗୁଁ ବା ରୋଗ ଯୋଗୁଁ) ମୁଖରେ ଅରୁଚି ଭାବ
अरूचि होना ହେବା—A feeling of disrelish or apathy for food.

ମୁହଁ ଆଣ୍ଟ—ଦେ. ବି—ବାକ୍ୟରେ ଦାମ୍ଭିକତା; ମୁହଁ ଜୁଆଁରୁ—
Muhañ āṇṭa Effrontery; impudence.
[ମୁହଁ ଆଣ୍ଟୁଆ—(ପୁଂ); ମୁହଁ ଆଣ୍ଟେ(ଣ୍ଟୋ)ଇ—(ସ୍ତ୍ରୀ)—ବ୍ୟକ୍ତି-
-দাম্ভিকতা मुहँ तोड़ी ବାଚକ ବିଶେଷଣ]

ମୁହଁ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ+ଉତ୍+ସ୍ଥା ଧାତୁ)—
Muhañ uṭhā(ṭhe)ibā ୧ । ତଳକୁ ନତ କରିଥିବା ମୁଖକୁ
[ମୁହଁ ଟେକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ଉପରକୁ ଟେକିବା—1. To raise
মুখ তোলা up one's face. ୨ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ
मुहँ उठाना ପ୍ରଧାନ ବା ଉନ୍ନତ ଅବସ୍ଥାପନ୍ନ ହେବା—2. To become prominent amongst many.

ମୁହଁ ଉପରେ କଥା କହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ
Muhañ upare kathā kahibā ଧୃଷ୍ଟତାପୂର୍ବକ କଥା
মুখের উপর কথা বলা କହିବା—To speak out to a
मुहँके उपर बोलना person's face impudently.

ମୁହଁ କଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ସ. ମୁଖ+କଠ)—୧ । ଅପ୍ରିୟଭାଷୀ;
Muhañ karḍā କଟୁଭାଷୀ—1. Foul-mouthed.
মুখ কড়া ୨ । କ୍ରୋଧନସ୍ୱଭାବ—2. Of an angry
मुहँ कड़ा temperament.
[ମୁହଁ କଡ଼ା ପଣ, ମୁହଁ କଡ଼ା ପଣିଆ(ଆଁ)—ବିଶେଷ୍ୟ]

ମୁହଁ କଢ଼ା—ଦେ. ବିଣ—ମୁଖନିଃସୃତ; ଉଦ୍ଗୀର୍ଣ୍ଣ; ପାଟିକଢ଼ା—
Muhañ karḍhā Gorged out of the mouth.
মুখ হতে বাহির করা जुठा (ଯଥା—ମୁହଁକଢ଼ା ପାନ ।)

ମୁହଁକଥା—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଖ+କଥା)—୧ । ବାକ୍ୟ ମାତ୍ରରେ
Muhañ kathā ପର୍ଯ୍ୟବସିତ ବଚନ—1. Windy
(ମୁହଁର କଥା—ଅନ୍ୟରୂପ) words; speech consisting
মুখের কথা of words only (i. e. not ending in
मुहँकी बात deeds. ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—2. A display of words; verbiage. ୩ । ମୌଖିକ କଥା—3. Verbal news; word of mouth. ୪ । ବାହ୍ୟ କଥା (ଯାହା ଅନ୍ତରର ନୁହେଁ)—4. Outward expressions (which does not represent the speaker's actual feelings).

ମୁହଁ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦ୍ୱେଷପ୍ରକାଶକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—
Muhañ karibā 1. To assume a frowning
মুখ করা face; to frown; to scowl.
बड़ा मुहँ करना ୨ । ହର୍ଷସୂଚକ ବା ଦୁଃଖସୂଚକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—2. To assume a bright or sorrowful countenance. (ଯଥା—ସେ ଆଜି ଏଡ଼େ ମୁହଁ କରିଛି) [ଦ୍ର—ମୁହଁର ଚେହେରା ଦେଖିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ସୁଖୀ ବା ଦୁଃଖୀ ଥିବା ଜଣା ପଡ଼େ । ଏଥିପାଇଁ ତୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହନ୍ତି "ସେ ପିଠେଇ ଖାଇଲା ଭଳି ମୁହଁ କରିଛି ।" "ସେ ମୋକଦମା ଜିତି ପାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।" ବିମର୍ଷ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କହନ୍ତି "ସେ ଅଧିଆ ହେଲେଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।" "ସେ ଚକୁଳି ଖାଇଲା ପରି ମୁହଁ କରିଛି ।"] ୩ । କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ମୁଖ ବୁଲାଇବା; ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—3. To turn one's face towards. (ଯଥା—ଭୁ ସିଧା ସିଧା ଉତ୍ତରକୁ ମୁହଁ କରି ଗଲେ ବାଲେଶ୍ୱରରେ ପହଞ୍ଚିବୁ ।] ୪ । ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ବ୍ରଣକୁ ପଚାଇ ତାହାର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ ପ୍ରକାଶିତ କରାଇବା—2. To cause a boil to come to a head. (ଯଥା—ବଥ ଉପରେ ଗହମ ପୁଲଟିସ୍ ଦେଲେ ଏହା ଶୀଘ୍ର ବଥର ଗୋଟିଏ ମୁହଁ କରିଦେବ ।)

ମୁହଁ କଳା ପଡ଼ିବା(ହେବା)—ଦେ. କ୍ରି—ଭୟାଦି ହେତୁ ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ
Muhañ kalā pardibā(hebā) ହେବା—One's face
মুখ কালো হওয়া becoming pale through fear etc.
मुहँ काला पडना
[ମୁହଁ କେଶର ପଡ଼ିଯିବା(ହେବା)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ କାଢ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଇଁଛ ଆପଣା ଖୋଳରୁ କମ୍ବା ସର୍ପ ଅବା
Muhañ kārdhibā ଆପଣା ଗାତରୁ କମ୍ବା ନୂଆ ବୋହୂ ଓଢ଼ଣା
(ମୁହଁ ବାହାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମଧ୍ୟରୁ ବା ଯାତ୍ରୀ ରେଳ
মুখ বাহির করা গାଡ଼ିର ଖିଡ଼କିରୁ ମୁଖକୁ ପଦାକୁ ବାହାର କରିବା
मुहँ निकालना ବା ଦେଖାଇବା—To show out one's face from a hole or veil or window, said of a tortoise, a snake or a veled woman etc.

ମୁହଁ କଢ଼ୁ(ଣ୍ଟୁ, ଣ୍ଡୁ)—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୁଖ+କଣ୍ଡୁ)—ମୁହଁବଳ;
Muhañ kardhu(ṇṭu, ṇḍu) କଥା କହିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ;
মুখরতা ମୁଖରତା—1. Ability to talk; glibness
मुखरपन ୨। କଥା କହିବା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଧିକ ବ୍ୟଗ୍ରତା—
মুখর 2. An inordinate desire to speak.
मुखर ଦେ. ବି. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—Talkative.

ମୁହଁ କାଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୁଖର)—ମୁଖର—
Muhañ kārdhuā Talkative; forward (person).
[ମୁହଁ କାଢ଼େ(ଢ଼ୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] মুখর मुखड

ମୁହଁକୁ ଆଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା; କହିବା—
Muhañku āṇibā To speak; to utter.
মুখে আনা मुहँ मेलाना

ମୁହଁକୁ ଆସିବା—ଦେ. କ୍ରି—(କୌଣସି କଥା ବା ବାକ୍ୟ) ପହଞ୍ଚିବା,
Muhañku āsibā ବାକ୍‌ସ୍ଫୂର୍ତ୍ତି ହେବା—(any word or
মুখে আসা speech) Come to one's mouth; to
मुहँमे आना occur to one's mouth.

ମୁହଁକୁ ଏଣ୍ଡେ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କ୍ରୋଧ ବା ଅଭିମାନରେ ମୁହଁ
Muhañku erde karibā ଫୁଲାଇବା—To pull a long
মুখ ভার করা मुहँ बडा करना face

ମୁହଁକୁ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରର ମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହେବା—1. To
Muhañku chāhiñbā slavishly depend upon
মুখ তাকান, মুখ চাওয়া another's pleasure
मुहँ तकाना(चाहना) ୨। ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖାବଲୋକନ କରି ଶାନ୍ତି ବା ସୁଖ ପାଇବା—2. To have peace of mind or happiness by having a look at the face of one's near and dear ones.
୩। (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅନୁରୋଧ କରିବା; ଅନ୍ୟର ମନୋବୃତ୍ତି ରକ୍ଷା କରିବା—3. (figurative) To show regard for the feeling of another

ମୁହଁକୁ ଟିକିଏ ଚାହିଁବା—ଦେ.କ୍ରି—ଅନୁରୋଧ ବା ଅନୁରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା-
Muhañku ṭikie chāhiñbā To have regard for
মুখের দিকে চাওয়া the feeling or opinion of another
थोडासी मुहँ चाहना

ମୁହଁକୁ ମୁହଁ—ଦେ. ଅ—ସାମନା ସାମନି; ମୁହାଁ ମୁହିଁ—
Muhañku muhañ Face to face.
মুখোমুখি मुहाँमुहि

ମୁହଁକୁ ମୁହଁ ନ ଦିଶିବା—ଦେ.କ୍ରି (ଅନ୍ଧକାର ଯୋଗୁଁ) ସମ୍ମୁଖରେ ଠିଆ
Muhañku muhañ na disibā ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱୟ,
মুখ দেখতে না পাওয়া मुहँमी नही दिखा जाना ପରସ୍ପର ମୁଖ ଦେଖି ନ ପାରିବା; ଘୋରତର ଅନ୍ଧକାର—Pitch darkness.

ମୁହଁକୁ ଶୁଣ୍ଢେଇ କରି ବସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁକୁ ଭାରି କରି ବସିବା;
Muhañku śuṇḍeikari basibā ଭ୍ରୁକୁଟୀ କରିବା—
মুখ ভারকরে বসা मुहफुलाकरबेटना To sit witha; long or scowling face.

ମୁହଁ କେଶର ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Muhañ kesarā pardibā One's face turning pale
মুখচুন হওয়া मुहँ फिका पडना with shame.

ମୁହଁ ଖଉରା(ରେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ+କ୍ଷୌର)—ଭଣ୍ଡାରିଦ୍ୱାରା
Muhañ khaurā(re)ibā ନିଜର ବା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖର
কামান हजामत करना କ୍ଷୌରକର୍ମ ସମ୍ପାଦନ କରାଇବା—
To have one's own or another person's face shaven by the barber.

ମୁହଁ ଖଉରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖର ଶ୍ମଶ୍ରୁ ଆଦିକୁ କ୍ଷୌର କରିବା—
Muhañ khauribā To shave the beard etc of the
কামান हजामत करना face. (ଉ—ଲାଜ ନ ଥାଏ ଯେଉଁ ମୁହଁକୁ ଭଣ୍ଡାରି ନ ଥାଏ ଖଉରିବାକୁ—ଭଗ।)

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଖଣ୍ଡେ(ଣ୍ଡା)—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖର)—୧। ମୁଖର; ମୁଖର୍;
Muhañ(huñ)khanda(ṇḍā) କଟୁଭାଷୀ—1. Talkative; garrulous. ୨। କଥା କହିବାରେ ନିର୍ଭୀକ—2. Fearless in speech.
মুখর मुखर

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଖର—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୁଖର)—୧। କଟୁଭାଷୀ—
Muhañ(huñ)khara 1. Scurrilous; foul-tongued.
মুখড় मुखर ୨। ମୁଖର—2. Talkative.

ମୁହଁଖରୀ
ମୁହଁଖରେଇ } ସ୍ତ୍ରୀ
ମୁହଁଖରଖରି

ମୁହଁଖରାପ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଫା. ଖରାବ୍) କଟୁଭାଷଣ—
Muhañ kharāpa Scurrility.
মুখখারাপ मुहँखराब
মুহখারাপ मुँहखराबी ଦେ.ବିଣ—କଟୁଭାଷୀ—Scurrilous

ମୁହଁଖରାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିବା (ଦେଖ)
Muhañ kharāpa karibā Muhañ bigārdibā (See)
মুখ খারাপ করা मुहँ खराब करना

ମୁହଁ ଖାଇ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଗାଳି) (ସଂ. ମୁଖରା)—କଳହପ୍ରିୟା; ଯେଉଁ
Muhañ khāi ସ୍ତ୍ରୀ ମୁହଁକୁ ଯାହା ଆସୁଛି କହିକରି ଗାଳିଦିଏ—
মুখরা मुखडी Very quarrelsome (woman), shrewish.

ମୁହଁଖୁରା—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଗୋରୁମାନଙ୍କର ରୋଗବିଶେଷ;
Muhañ khurā ପାଟୁଆ—A cattle disease appear-
খুরো खुरहा ing in the mouth; the foot and
mouth disease of cattle. [ଦ୍ର—ଏହି ରୋଗ ହେଲେ ଗୋରୁମାନେ ମୁହଁ ଖୋଲି କିଛି ଖାଇ ପାରନ୍ତି ନାହିଁ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଖୁରାର ସନ୍ଧିରେ ଘାଆ ହୁଏ ।]

ମୁହଁ ଖୋର—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖର)—ଯେ କଡ଼ା କଥା କହେ;
Muhañ khora କଟୁଭାଷୀ—Harsh in words;
মুখর मुखर scurrilous.

ମୁହଁ ଖୋଲିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open one's
Muhañ kholibā mouth; to speak out.
(ମୁହଁ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখখোলা मुहँखोलना
(ମୁହଁ ଖୋଲିଯିବା, ମୁହଁ ଫିଟିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ଗଲୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଖ କଣ୍ଡୂ; କଥା କହିବାକୁ ପ୍ରବଳ ଇଚ୍ଛା
Muhañ galu —An inordinate hankering to
[ମୁହଁକ(କା)ଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) talk; itching for talk.
মুখ চুলকনী ୨ । ମୁଖରତା—2. Talkativeness.
मुहँका गलू

ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି—ଗ୍ରା. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ସହଚର ଶବ୍ଦ)—୧ । ଖାଦ୍ୟ-
Muhañ gāṇḍi ପ୍ରବେଶ ପଥ ଓ ବିଷ୍ଠାନିର୍ଗମ ପଥ—
মুখ ও পোঁদ 1. Mouth and anus (the entrance
मुहँ और गाँड and exit for food in the body).
୨ । ପାତ୍ରାଦିର ମୁଖ ଓ ଅଧୋଭାଗ—2. The mouth and bottom of a pot.

ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ପାଲଟିବା—ଗ୍ରା. ବି (ଅଶିଷ୍ଟ)—ମୁଖୋଚ୍ଚାରିତ ବାକ୍ୟ
Muhañ gāṇḍi pālaṭibā ପ୍ରତିପାଳିତ ନ ହେବା—
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ Breach of one's
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ହେବା } promise. [ଦ୍ର—
ମୁହଁ ଗାଣ୍ଡି ହୋଇଯିବା } ମୁହଁ ଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚତାବ୍ୟଞ୍ଜକ ଓ
বচন ভ্রষ্ট হওয়া ଗାଣ୍ଡି ହୀନତା ବା ହେୟତାବ୍ୟଞ୍ଜକ । ଯେଉଁ
मुहँ गाँड होना ଲୋକ ଅପଣାର ବାକ୍ୟ ବା ସତ୍ୟ ପାଳନ ନ କରେ, ଇତର ଲୋକେ କହନ୍ତି, "ତାର ମୁହଁ କି ନା ଯେ ଗାଣ୍ଡି", 'ତାର ମୁହଁଟା ଗାଣ୍ଡି ହେଲା' ଇତ୍ୟାଦି ।
ଇତର ଲୋକେ ଅତି ବେହିଆ ଲୋକକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି କହନ୍ତି ଯେ 'ତାକୁ ମୁହଁରେ ମାରିଲେ ଲାଜ ନାହିଁ, କି ଗାଣ୍ଡିରେ ମାରିଲେ ଲାଜ ନାହିଁ ।]

ମୁହଁ ଗାଲୁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁ ଭରୁଡ଼ି; ଦାମ୍ଭିକତା—1. Effron-
Muhañ gālu tery; bravado. ୨ । କୌଣସି ସତ୍ୟ
দাম্ভিকতা କଥାକୁ ନ ମାନିବା—2. Denial of a true
मुहँगाल fact.

ମୁହଁ ଗାଲୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ପ୍ରହାରଦ୍ୱାରା ଦାମ୍ଭିକତାକୁ ଚୂର୍ଣ୍ଣ
Muhañ gālu bhāṅgi debā କରିଦେବା—To root
দাম্ভিকতা ভাংগা out a person's effrontery (i.e.
मुहँगाल तोडना (भांगना) to cause him to
(ମୁହଁଗାଲୁ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ) speak out the truth)
by condign punishment.

ମୁହଁ ଗୋଜ(ଜା) କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପମାନ ହେବୁ ଓଷ୍ଠଦ୍ୱୟକୁ
Muhañ goja(jā) karibā ଲମ୍ବାଇବା—To knit the
[ମୁହଁ ଗୋଜା(ଜେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) lips with displea-
মুখ গোঁজকরা मुहँ चुकरा करना sure or sulkiness.

ମୁହଁ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣା ମୁଖକୁ ବସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ବା
Muhañ ghorḍā(rḍe)ibā ଅବଗୁଣ୍ଠନଦ୍ୱାରା ଆବୃତ କରିବା—
মুখ ঢাকা To cover one's face with a vei
मुहँ ढाकना

ମୁହଁ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କଥା କହିବା—1. To
Muhañ chalā(le)ibā talk. ୨ । ଗାଳି ଦେବା—
(ମୁହଁ ଚାଳିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ) 2. To rebuke.
মুখ চলান मुहँ चलाना

ମୁହଁ ଚାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଇବା—1. To eat. ୨ ।
Muhañ chāḷibā ପାକୁଳାଇବା; ଗୋବାଡ଼ି କରି ଖାଇବା
[ମୁହଁ ଚଳା(ଲେ)ଇବା—ଣିଜନ୍ତରୂପ] —2. To chew; to
(ମୁହଁ ଚଳିବା—ବିଶେଷ୍ୟ ରୂପ) ruminate.
মুখ চালান मुहँ चलाना

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚାହାଣି—ଦେ. ବି—ଶ୍ୱଶୁର ଘରେ ନବାଗତା ବଧୂର ମୁଖକୁ
Muhañ(huñ) chāhāṇi ପ୍ରଥମେ ଦେଖିଲାବେଳେ ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କର
[ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚାହାଣିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦେବା ଉପଢୌକନ—
মুখদেখা Present given to a newly come bride.
मुहँ देखावन

ମୁହଁ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖ ଦେଖିବା; ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
Muhañ chāhiñbā ମୁଖାବଲୋକନ କରିବା—1. To
(ମୁହଁ ଦେଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) see another's face. [ଦ୍ର
মুখ চাওয়া —୧ । ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ସକାଳୁ ଉଠି ସବୁ-
मुहँ देखना ପ୍ରଥମେ ଲକ୍ଷ୍ମୀବନ୍ତ ଲୋକର ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ମଙ୍ଗଳ ଘଟେ ଏବଂ ଅଣ୍ଟୁକୁଡ଼ା, କୃପଣ ଆଦି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମୁହଁ ଚାହିଁଲେ ସେ ଦିନ ଭଲ ଖାଇବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ ଓ ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବାକୁ ହୁଏ । ଢଗରେ ଅଛି—'ସକାଳୁ ଉଠି କୋ ମୁହଁ ଚାହିଁଲି, ଆଜି ପସ ଦିନେ ମାଡ଼ ଖାଇଲି ।'

୨ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ, ଯେବେ ଉତ୍ତମ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ବା କ୍ଷଣରେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ପ୍ରଥମ ଭେଟ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ସେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ଓ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ଚିରକାଳ ରହେ । ଏଥିପାଇଁ ଲୋକେ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର ପରସ୍ପର ମୁଖାବଲୋକନ ଓ ସ୍ନେହଦର୍ଶନ ପାଇଁ ଶୁଭ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ଠିକଣା କରନ୍ତି ।

୩ । ଆଉ ମଧ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ଯେ ଦେବତା, ରାଜା ଆଦିଙ୍କୁ ପ୍ରଥମେ ଦର୍ଶନ କଲାବେଳେ କିଛି ଦର୍ଶନୀ ବା ଭେଟି ବା ସଲାମୀ ଦେଲେ ମଙ୍ଗଳ ହୁଏ । କିଛି ନ ମିଳିଲେ ଫଳଟିଏ ମଧ୍ୟ ଦେଲେ ଚଳେ । ଯାହାକୁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖା

କରିବାକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ, ତାଙ୍କୁ ପ୍ରସନ୍ନ କରାଇବା ପାଇଁ ଏହା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇ ଅଛି । ଶାଶୁ ଘରେ ଗୋଡ଼ ଦେବା ମାତ୍ରେ ବୋହୂ 'ନଣନ୍ଦଙ୍କୁ ନଣନ୍ଦ ପୋଟଳୀ ଭେଟି ଦେବା ମଧ୍ୟ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଫଳ ।] ୨ । ପରର ମୁଖାପେକ୍ଷୀ ହେବା—2. To depend on another's opinion or pleasure; to become a sycophant.

ମୁହଁ ଚିକ(କି)ଣା(ଣେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖ+ଚିକ୍କଣ)—
Muhañ chika(ki)ṇā(ṇe)ibā ୧ । କ୍ଷିଉର ହୋଇ ବା
ମুখ চিকনাই করা ତେଲ ମାରି ମୁହଁକୁ ଚିକ୍କଣ କରିବା—
मुँहको चिक्कन करना 1. To make one's face fair or smooth by shaving or with unguents ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଖୋସାମଦ କରିବା—2. (figurative) To flatter. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ହୃଦୟରେ କପଟ ରଖି ମୁହଁରେ ମଧୁର କଥା କହିବା—3. (figurative) To utter sweet words with conceit inside.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଚୁହାଁ—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁ ଦେଖିବା;
Muhañ(huñ) chuhāñ ମୁଖଦର୍ଶନ; ମୁଖବଲୋକନ—
মুখ চাওয়া; মুখদেখা; মুখদেখানী 1. Seeing the face of
मुँह देखा a person. ୨ । ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବରପକ୍ଷୀୟ ଲୋକଙ୍କର କନ୍ୟାର ମୁଖକୁ ଦେଖିବା—2. Inspection of the face of the bride-elect by the bridegroom's guardians before betrothal or marriage. ୩। ଆତ୍ମୀୟ ସ୍ୱଜନମାନେ ନବବଧୂମାନଙ୍କର ମୁହଁ ପ୍ରଥମେ ଦେଖିବା ଉପଲକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ଦର୍ଶନୀ ବା ଉପହାର ଦିଅନ୍ତି—3. Present given to a new bride by the bridegroom's relatives on the occasion of their first seeing her face. ୪ । ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳା ଦିନ କନ୍ୟା ଶ୍ୱଶୁରଘରକୁ ଫେରି ଯିବା ବେଳେ ଶ୍ୱଶୁର ଘରୁ ନବବଧୂକୁ ଦିଆ ଯିବା ଉପଢୌକନ—4. Present given to the newly married girls by the bride's family, when she goes back to her father's house on the 8th day of the marriage ceremony. ବଣ. ପୁଂ—(ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରୟୋଗ,ଯଥା—ମାଇପ ମୁହଁ ଚୁହାଁ; ସଇତା ମୁହଁ (ମହଁ ଚୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଚୁହାଁ)—୧ । ମୁଖଦର୍ଶନକାରୀ—1. Seeing the face of. ୨ । ସର୍ବଦା ମୁଖ ଦେଖିବାକୁ ବା ପାଖରେ ରହିବାକୁ ଉତ୍କଣ୍ଠିତ—2. Eagerly longing to look at the face of; loving the company of; very fond of (another.) ୩ । ମୁଖାପେକ୍ଷୀ—3. Depending upon the wish or pleasure of (another.)

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଚୁ(ଚା)ହାଁ ଚୁ(ଚା)ହିଁ—ଦେ. ବି—ଅନ୍ୟୋନ୍ୟ ମୁଖ ବିଲୋକନ
Muhañ (huñ) chu(cha)hañ chu(cha)hiñ Mutual
মুখ দেখা দেখি looking at the face of each other.
मुँह देखा देखी

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଚୋର(ରା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ଲାଜକୁଳା;
Muhañ (huñ) chora(rā) ଚୋରମୁହାଁ—1. Modest;
মুখ চোরা मुँहँ चोर coy; shy; shame-faced; bashful;
[ମୁହଁ (ହୁଁ)ଚୋରୁଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] sheepish. ୨ । ଅଲାପଷ୍ଟରୁ; କଥା କହିବାକୁ ସଙ୍କୁଚିତ—2. Feeling bashful to talk

ମୁହଁ ଛତୁ କରି ପକାଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) କ୍ରି.—କୌଣସି
Muhañ chhatu kari pakāibā ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଶେଷ ଅପ-
[ମୁହଁ ଛତୁ ହେବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ] ମାନିତ, ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ବା ଲଜ୍ଜିତ କରିବା—To make a person crest-fallen; to insult a person; to abash a person.

ମୁହଁ ଛପା(ପେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ନୁଚାଇବା (ଦେଖ)—
Muhañ chhapā(pe)ibā Muhañ nuchāibā (See)
মুখ লুকান मुँह छिपाना

ମୁହଁ ଛିଞ୍ଚ (ଞ୍ଚି)ଡ଼ା—ଦେ. ବି.—ବିରକ୍ତିପ୍ରକାଶକ ମୁଖଭଙ୍ଗୀ—
Muhañ chhiñcha(ñchi)rḍā Frowning grimace;
মুখ সিটকান मुहँ सुटकना a wry face.

ମୁହଁ ଛିଞ୍ଚାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିରକ୍ତି ବା ଘୃଣାରେ ମୁଖ କୁଞ୍ଚିତ
Muhañ chhiñchārḍibā କରିବା—1. To make the
মুখ সিটকান मुहँ सुटकाना face wry expressing disgust or hatred.—୨ । (ପଶୁଅଦି) ଖାଇଲା ବେଳେ ମୁହଁକୁ ଇତସ୍ତତଃ ହଲାଇବା—2. (beasts) To shake the face while eating.

ମୁହଁ ଛୁଟିବା—ଦେ. ବି—୧ । ଅନର୍ଗଳ ବାକ୍ୟ ପ୍ରୟୋଗ—
Muhañ chhutibā 1.The continuous flow of words
[ମୁହଁ ଫିଟିବା—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ଅସଂଯତ ଭାଷା ବ୍ୟବହାର—
মুখছুটা मुहँ छूटना 2. Unbridled flow of words. ୩ । ମୌନତା ତ୍ୟାଗ ପୂର୍ବକ ବାକ୍ୟୋଚ୍ଚାରଣ— Giving up silence and beginning to talk

ମୁହଁ ଛୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ଅଶିଷ୍ଟ ପ୍ରୟୋଗ)—ଦାନ୍ତ ଖେଞ୍ଚିବା;
Muhañ chhorḍibā ଦାନ୍ତକୁ ଭାବରେ ହସିବା—To show
নির্লজ্জভাবে হাসা one's teeth while talking;to laugh
मुहँ चिदोडकरना grinningly; to grin indecently.
मुँहबाना

ମୁହଁ ଜଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ
Muhañ jagā(ge)ibā କରାଇବା—To please
মনযুগান मुहँजगाना another person.

ମୁହଁ ଜଗିବା -ଦେ. କ୍ରି.—୧ । ଅନିଷ୍ଟ ନ ଘଟିବା ପାଇଁ ସତର୍କ
Muhañ jagibā ରହିବା—1. To be on's one guard.
मुहँजगना ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମନକୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରାଇବା—
2. To please another person. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟର ସମାପ୍ତି ଘଟିବା ପୂର୍ବରୁ ସାବଧାନ ରହିବା—3. To be careful before the completion of any work.

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଜବାନି—ଦେ. ବ—(ଫା.ମୁହଁ ଜବାନୀ)—୧ । କଥାବାର୍ତ୍ତା ।
Muhañ (huñ) jabāni 1. Conversation. ୨ ।
ମୁଖ ଜବାନୀ ମୁହँ ज़बानी ମୌଖିକ ସମ୍ବାଦ—2. Verbal news.
ବିଣ.—ମୌଖିକ—Verbal.

ମୁହଁ ଜଳିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଖ ବିବର୍ଣ୍ଣ ହେବା—
Muhañ jaḷi jibā The face becoming pale
ମୁଖ জলে যাওয়া मुहँ जल जाना through shame.

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଜୋର(ରି)—ଦେ. ବ—୧ । ଧାର୍ଷ୍ଟ୍ୟତା; ଧୃଷ୍ଟତା—
Muhañ (huñ) jor(ri) মুখজোর 1. Effrontery.
मुहँजोरी ୨ । ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ପ୍ରଗଳ୍ଭତା—2. Glibness of
the tongue. ୩ । କୌଣସି କୌଣସି ଘୋଡ଼ାର ଲଗାମକୁ
ବା ବାଗକୁ ନ ମାନିବାର ଶକ୍ତି—3. Obstinacy of some horses not to be curbed or
মুখজোরী मुहँ जोर restrained. ଦେ. ବିଣ—୧ । ବାଚାଳ-

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଜୋର ଦାର
ମୁହଁ(ହୁଁ) ଜୋରଥା } —ଅନ୍ୟ ବିଣ ରୂପ ଭୂଷଣ—1. Glib.
୨ । ଧୃଷ୍ଟଦା—
2. Full of effrontery. ୩ । ଯେଉଁ ଘୋଡ଼ା
ବାଗକୁ ମାନେ ନାହିଁ—3. Strong-mouthed;
uncurbable (horse.)

ମୁହଁ ଟାଣ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ଦାମ୍ଭିକ—1. Haughty;
Muhañ ṭāṇa arrogant. ୨ । ଧୃଷ୍ଟ—2. Impudent.
দাম্ভিকতা ଦେ. ବ—ଦାମ୍ଭିକତା, ମୁହଁ ଗାଲୁ; ଧୃଷ୍ଟତା—
गाल करना Effrontery, insolence, arrogance.

ମୁହଁ ଟାଣୁଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ମୁହଁ ଟାଣ (ଦେଖ)
Muhañ ṭāṇuā দাম্ভিক Muhañ ṭāṇa (See)
गाल करनेवाला [ମୁହଁ ଟାଣେ(ଣୋ)ଇ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୁହଁ ଟିକିଏ କରିଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲଜ୍ଜିତ ବା
Muhañ ṭikie karidebā ଅପ୍ରତିଭ କରାଇବା—To cause
মুখ ছোট করান another to be crest-fallen.

ମୁହଁ ଟିକିଏ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପ୍ରତିଭ ହେବା—
Muhañ ṭikie hebā মুখ ছোট হওয়া Being crest-fallen.
मुहँ छोटा होना (ମୁହଁ ଟିକିଏ ହୋଇ ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) .

ମୁହଁ ଢାଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅପଣା ମୁହଁକୁ ବସ୍ତ୍ର ବା ଅବଗୁଣ୍ଠନ
Muhañ ḍhaṅkā(ṅke) ibā କରିବା—To cover one's
মুখ ঢাকা मुह ढकाना (ମୁହଁ ଢାଙ୍କିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) face with
a veil.

ମୁହଁ ତୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋହରରେ ତୁଟାଇ ଗାଳି ଦେବା—
Muhañ tuṭibā To call names to a person's face.

ମୁହଁ ଥିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିକଟରେ ପ୍ରାର୍ଥନା ବା
Muhañ thibā ଅନୁରୋଧ କରିପାରିବାର ସାମର୍ଥ୍ୟ—The capa-
মুখ থাকা मुहँ होना city of requesting some one
or praying before some one. (ଯଥା—
ସେ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ବସ ଉଠ କରନ୍ତି, ତାଙ୍କର ରାଜାଙ୍କ
ପାଖେ ମୁହଁ ଅଛି, ସେ ମୋ ପାଇଁ ରାଜାଙ୍କ ପାଖରେ ଅବଶ୍ୟ
(ମୁହଁ ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଗୁଡ଼ ପଦ କହି ପାରିବେ ।)

ମୁହଁ ଦେଖା(ଖୋ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ କାଢ଼ିବା (ଦେଖ)
Muhañ dekhā(khe)ibā 1. Muhañ kāṛhibā (See)
মুখ দেখান मुहँ दिखाना ୨ । ଅପଣାର ମୁହଁକୁ ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର
ଦେଖିବାକୁ ସୁବିଧା ଦେବା—2. To allow another
to see one's face; to show one's face.
୩ । ଲଜ୍ଜାରେ ନତମସ୍ତକ ନ ହୋଇ ସମାଜରେ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ
ବିଚରଣ କରିବା—3. To walk in the society
with a raised head.

ମୁହଁ ଦେଖାଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସମ୍ମୁଖରେ ଧୃତ ଦର୍ପଣରେ
Muhañ dekhā jibā ଅପଣାର ମୁଖ ପ୍ରତିଫଳିତ ହେବା—
মুখ দেখা যাওয়া 1. The reflection of one's face in a
मुहँ दीखपड़ना mirror held before one. ୨ । କୌଣସି
(ମୁହଁ ଦି[ଦୁ]ଶିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ସ୍ଥାନରେ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଦର୍ଶନ
ମିଳିବା-2. The appearance of a person at a
place. ୩ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଅନ୍ଧାରରେ ବା କ୍ଷୀଣ ଆଲୋକରେ
କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ବାରି ହେବା—3. The face of
a person being distinguished in a faint
light or slight darkness. ୪ । କଳ୍ପନାରେ
କୌଣସି ଅନୁପସ୍ଥିତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ଦୃଷ୍ଟ ହେବା—
4. The face of an absent person being
recalled to the mind's eye.

ମୁହଁ ଦେଖିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ ଚାହିଁବା (ଦେଖ)-1. Muhañ
Muhañ dekhibā chāhiñbā (See). ୨ । ଅପଣାର
মুখদেখা ମୁଖର ପ୍ରତିବିମ୍ବକୁ ଦର୍ପଣ ସାହାଯ୍ୟରେ ଦେଖିବା—2. To
मुहँ देखना see one's image in a mirror.

ମୁହଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ
Muhañ debā ଦେବା—1. To give undue indul-
মুখদেওয়া, নাইদেওয়া, আস্কারা দেওয়া gence to a person.
लाडकरना, मुहँचढाना (ଯଥା—ଘରର ପିଲାଙ୍କୁ ମୁହଁ ଦେଲେ
ସେମାନେ ଉପରେ ଚଢ଼ନ୍ତି ।) ୨ । ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା;
ଚାଖିବା—2. To taste. (ଯଥା—ଏ ପାଣିରେ ଜମା
ମୁହଁ ଦେଇ ହେଉ ନାହିଁ ।) ୩ । ମୁହଁ ମାରିବା (୧)
(ଦେଖ)—3. Muhañ māribā (1) (See)
୪ । ମୁହଁ ପକାଇବା (ଦେଖ)—4. Muhañ pakāibā (See)

ମୁହଁ ଧସ୍ସା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଉପଦଂଶ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶରୀର-
Muhañ dharā(re)ibā ବ୍ୟାପ୍ତ ବିଷକୁ ମୁହଁବାଟେ ଗଳ
মুখ আনান ବାହାର କରାଇବା ପାଇଁ ପାରଦସଂଯୁକ୍ତ ଔଷଧ
ପ୍ରୟୋଗପୂର୍ବକ ରୋଗୀର ମୁହଁକୁ ଫୁଲାଇବା—To
cause one's face to be swollen and
make one's mouth salivate by the
application of mercurial medicine to
extracting venereal poison from the
body.

ମୁହଁ ଧରିବା—ଦେ. ବି—ଉପଦଂଶାଦି ଜନିତ ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ବିଷକୁ ଲାଳ
Muhañ dharibā ଦ୍ୱାରା ମୁହଁବାଟେ ବାହାର କରିବାପାଇଁ ପାରଦ-
ମুখ আসা ଘଟିତ ଔଷଧ ସେବନ କରିବାହେତୁ ମୁହଁର ଫୁଲିଥିବା
ଓ ଲାଳ ବାହାରୁଥିବା ଅବସ୍ଥା—The state of swelling of the face and unusual salivating of the mouth due to taking mercurial medicine to drive out venereal and other poison from the body.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଧୁଆ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଖଧାବନ) ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ—
Muhañ(huñ)dhuā Washing of the face
মুখ ধোআ मुँहधोना ଦେ. ବିଣ,—ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କ୍ରିୟାରେ
ଆବଶ୍ୟକ—Necessary for washing the face in, (ଯଥା—ମୁହଁଧୁଆ ଲୁଣ)—

ମୁହଁ ଧୋଇବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରିବା—1. To wash
Muhañ dhoibā the face. ୨ । ଖାଇସାରି ଆଚମିବା
মুখ ধোয়া —2. To rinse the face and mouth
मुहँ धोना after meal

ମୁହଁ ନ ଚାହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦୋଷ ବା ଅପରାଧ କରିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
Muhañ na chāhiñbā ନ ଦେଖିବା—Not to look at
মুখ না চাওয়া the face of an offending person.
मुहँ नहीं ताकना [ଦ୍ର—ଦୋଷୀର ବା ଅପରାଧୀର ଉପସ୍ଥିତିଦ୍ୱାରା କ୍ରୋଧର ବା ଦୁଃଖର ଉଦ୍ରେକ ହେବ ବୋଲି ତାହାର ମୁଖାବଲୋକନ ନିଷିଦ୍ଧ । ଏଥିପାଇଁ ରାଜସଭାରେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ 'ଦୁଆର ମନା' ବା 'ସ୍ଥାନ ମନା' ଦଣ୍ଡ ଦିଆଯାଏ ।]

ମୁହଁ(ହୁଁ)ନା(ଲା)ଳ(ଳି)ଚୁ(ଚା)—ଦେ, ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଲାଳସା)—
Muhañ(huñ)nāḷā(ḷa,ḷi)chā(sā) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି
মুখ লালচে পন ଅଯଥା ଲାଳସା ବା ଲୋଭ—Undue hankering for taking food.
जी ललचापन ଦେ ବିଣ. ପୁଂ
মুখলালচে —ସୁଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରତି ଅଯଥା ଲାଳାୟିତ; ଖାଦ୍ୟ
जी ललची ପ୍ରତି ଅଯଥା ଆସକ୍ତିଯୁକ୍ତ; ପେଟୁ—Having an
[ମୁହଁ(ହୁଁ)ନା(ଲା)ଳ(ଳ)ଚ(ଚି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] inordinate han-
[ମୁହଁ ନା(ଲା)ଳ(ଳି)ଚୀ(ଚେଇ)ଣୀ(ସେଇ)—ସ୍ତ୍ରୀ] kering after
delicious food; greedy. [ଦ୍ର—'ମୁହଁନାଳଚ' ଓ ପେଟୁଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ଏହି ଯେ—ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ମିଷ୍ଟାସ୍ୱାଦ ଲୋଭନୀୟ ଖାଦ୍ୟର ଲୋଭ ସମ୍ଭାଳି ପାରେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ପେଟୁ ବ୍ୟକ୍ତି ଯେ କୌଣସି ଖାଦ୍ୟଦ୍ୱାରା ପେଟ ତୃପ୍ତି କରିବା ପାଇଁ ସର୍ବଦା ବ୍ୟଗ୍ର ଥାଏ ।]

ମୁହଁ ନାଳ(ଳି)ଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ+ଲାଳସା; ଲାଳାୟିତ)
Muhañ nāḷa(ḷi)chā(che)ibā —ମୁହଁରୁ ନାଳ ବୋହିବା
ମୁହଁ ନା(ଲା)ଳେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ (ଦେଖ)—Muhañru
ମୁହଁ ପାଣେଇବା } nāḷa bohibā (See)
মুখে জল আসা जी ललचाना; मुहँसे लार गीरना (टपकना)

ମୁହଁ ନିକ(କୁ)ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦାନ୍ତ ନିକୁଟିବା; ମୁଖରୁ ଈଷତ୍
Muhañ niki(ku)ṭibā କ୍ଷୁଭିତ କରିବା—1. To slightly
[ମୁହଁ ନିକ(କୁ)ଟା(ଟେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ] show the teeth
দাঁত বাহির করা while speaking. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
मुहँ दिखाना; मुहँमे तिनका लेना ଅନୁନୟ ବିନୟ କରିବା—
2. To request humbly.

ମୁହଁ ନିରଖା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ)—ମୁହଁ ଚହାଁ ୧
Muhañ nirikhā (ଦେଖ)—Muhañ chahāñ 1 (See)

ମୁହଁ ନିରି(ରେ)ଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ନିରୀକ୍ଷଣ)—୧ । ଅନ୍ୟର
Muhañ niri(re)khibā ମୁଖକୁ ଯତ୍ନପୂର୍ବକ, ସ୍ନେହପୂର୍ବକ ବା
মুখ নিরীক্ষণ করা ମନୋନିବେଶପୂର୍ବକ ଦେଖିବା—1. To
मुहँ देखना look attentively at a person's face. ୨ । ପ୍ରିୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖ ଦର୍ଶନ କରିବା—
2. To look at the face of one's beloved.

ମୁହଁ ନୁ(ଲୁ)ଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ମୁଖକୁ ଅନ୍ୟ
Muhañ nu(lu)chā(che)ibā ବ୍ୟକ୍ତିର ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଲୁକ୍କାୟିତ
মখলুকান କରିବା—1. To hide one's face. ୨ ।
मुहँछिपाना ଅଦୃଶ୍ୟ ହେବା—2. To disappear.

ମୁହଁ ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ବା
Muhañ pakā(ke)ibā ଅନୁଗ୍ରହ ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା ବା ଅନୁରୋଧ
হাত দেওয়া କରିବା ବା ଚେଷ୍ଟା କରିବା—To try for or
मुहँदेना ask for a favour or object.

ମୁହଁ ପଖାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ)—ମୁହଁ ଧୋଇବା
Muhañ pakhāḷibā (ଦେଖ)—Muhañ dhoibā (See)

ମୁହଁ ପାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଯଥା ଉତ୍ସାହ ବା ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା—
Muhañ pāibā 1. To get undue indulgence.
নাই পাওয়া (ଉ—ଛୋଟ ଲୋକେ ମୁହଁ ପାଇଲେ ଉପରେ
लार पाना ଚଢ଼ିବେ ।) ୨ । ମୁହଁ ବଢ଼ିବା (ଦେଖ)—
মুখ পাওয়া 2. Muhañ baṛhibā (See)—୩ ।
मुहँ पाना ଉଚ୍ଚରେ ଥିବା କୌଣସି ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥ (ଯଥା—ବୃକ୍ଷର ଫଳ, ଛେଳାଗଛର ଡାଳ)କୁ ଗୋରୁ ଓଟ ଆଦି ମୁହଁ ବଢ଼ାଇଲେ ସେ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁହଁ ପହଞ୍ଚିବା—3. To reach a food with one's mouth (said of beasts)

ମୁହଁ ପାଣି—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୁହଁ ବାଲିଙ୍ଗି; ବାଗାଡ଼ମ୍ବର—
Muhañ pāṇi Bragging; boasting. (ଯଥା—
মুখের জল मुहँका पानी ତା ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମଲା ।)

ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମରିବା—ଦେ. ବି—୧ । ନିସ୍ତବ୍ଧ ବା ଅପ୍ରତିଭ
Muhañ pāṇi muhañre maribā ହେବା; ବାହାଦୁରି ବା
মুখের জল মুখেমরা ବାଗ୍ମିତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉକ୍ତିର ଯଥାର୍ଥ ଉତ୍ତର ପାଇବା
मुँहका पानी मुहँमे रहना ଦ୍ୱାରା ଲଜ୍ଜିତ ହେବା—1. Becoming
erest-fallen after getting proper reply to an imprudent speech; the state of being discomfited; [ଯଥା—ମୁଁ ଆମର କଥାରେ

(ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମାରିବା—କ୍ୱଚିତ୍‌) ତର୍କ କରିବାକୁ ଅମୁକଙ୍କ ଠାକୁ ଯାଇଥିଲି, କିନ୍ତୁ ସେଠାରେ ତାଙ୍କ ଅଗାଧ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଦେଖି ମୋର ମୁହଁ ପାଣି ମୁହଁରେ ମଲା, ମୁଁ ତର୍କ ନ କରି ଫେରି ଆସିଲି।] ୨। ଜବତ୍ ହେବା; ଶିକ୍ଷା ପାଇବା—2. Learning a lasting lesson. ୩। ଲଜ୍ଜିତ ହେବା-3. Being ashamed. ୪। ଅକୃତକାର୍ଯ୍ୟ ହେବା—4. To be unsuccessful.

ମୁହଁ ପାତିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୁଖପତ୍ର)—ଉପକରଣ ବା ସନ୍ଦୁକର Muhañ pātiā ମୁହଁରେ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଧାତୁମୟ ସରୁଆ ପଟି—মুখপাত; **मुखपात** A strip of metal with a pole put (ମୁହଁପାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) over the key-hole of a box.

ମୁହଁ ପେଡ଼ି କରିବା—ପ୍ରାଦେ (ସାଜପୁର) କ୍ରି—କ୍ରୋଧରେ ବା ଅଭିମାନରେ Muhañ perḍi karibā **ମୁହଁକୁ** ଫୁଲାଇବା—To bloat মুখবিকৃত করনা one's face with anger or sensitiveness. (ମୁହଁ ପେଡ଼ି ଧରି ରହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ (ହୁଁ)ପୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—(ଗାଳି) ପୋଡ଼ାମୁହାଁ; Muhañ (huñ)porḍa(rḍā) ଦଗ୍ଧ ମୁଖଯୁକ୍ତ—A term of abuse Having a burnt face. মুখপোড়া পোড়ামুখ **मुंहपोड़ा** [ଦ୍ର—ବେଦେଢ଼େ ଅକାର୍ଯ୍ୟ ସେଠୁ ମୁହଁ-ମୁହଁ (ହୁଁ) ପୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଡ଼ ଦଳ। କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଅଦି।]

ମୁହଁ ପୋଡ଼ା—ଦେ. ବି—ସେହି ମନ୍ତ୍ର ବା ଔଷଧର ପ୍ରୟୋଗ ବଳରେ Muhañ porḍā କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି (ଯଥା—**मुहँ पोडा** ଆପଣା ପୁଅ, ସ୍ତ୍ରୀ, ସ୍ୱାମୀ, ବନ୍ଧୁ ପ୍ରଭୃତି) ପ୍ରତି ଏପରି ବିରକ୍ତ ହୁଏ ଯେ, ସେ ତାହା ମୁହଁ ଦେଖିବା ପସନ୍ଦ କରେନାହିଁ—The charm, by applying which one becomes so disgusted with one's near relatives, such as son, wife, husband or other dear one,—that he does not look at their face. (ଯଥା—ସେ ଅମୁକ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୁହଁ-ପୋଡ଼ା କରିଛି।)

ମୁହଁ ପୋତିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ମୁହଁକୁ ତଳକୁ କରିବା—1. To Muhañ potibā droop down one's face. ୨। ଲଜ୍ଜାରେ মুখপুঁতা, মুখ হেঁট করা, মুখ নীচু করা ମୁହଁକୁ ତଳକୁ କରିବା-**मुहँ नीचा करना** 2. To droop down one's face **मुहँ फुलाना** in shame or modesty.

ମୁହଁ ଫିକା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ବେଶର କରିବା; ମୁହଁ Muhañ phikā karibā ଶୁଖାଇବା—To make one's মুখ ফিকা করা **मुहँ फीका करना** face turn pale. (ମୁହଁ ଫିକା ପଡ଼ିବା—ଅକର୍ମକରୂପ)

ମୁହଁ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହଁ ଖୋଲିବା (ଦେଖ) Muhañ phiṭā(ṭe)ibā Muhan kholibā (See) মুখ খোলা **मुहँ खोलना, मुहँ फा(फो)डकर कहना**

ମୁହଁ ଫିଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଶିଶୁ ବା ମୂକ ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବା—Muhañ phiṭibā 1. Utterance of a child or mute. মুখ ফোটা ୨। ମୁହଁରୁ ଗାଳି ମନ୍ଦ ବାହାରିବା—2. **मुहँ खुलना, मुहँसे फूटना** Utterance of obscene words. ୩। ବାକ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—3. Utterance of speech. ୪। ମନ କଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା—4 Expression of one's mind.

ମୁହଁ ଫୁଲା—ଦେ. ବି.(ସଂ.ମୁଖ+ସ୍ଫୀତ)—ଅଭିମାନରେ, କ୍ରୋଧରେ ବା Muhañ phulā ଦୁଃଖରେ ମୁଖର ସ୍ଫୀତି; ଭ୍ରୂକୁଟି—Frown. মুখ ফুলা **मुहँ फुला** (ମୁହଁଫୁଲୀ, ମୁହଁଫୁଲେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଦେ. ବଣ. ପୁଂ.—ଭ୍ରୂକୁଟିଯୁକ୍ତ-Scowling; frowning.

ମୁହଁ ଫୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। କ୍ରୋଧ, ଶୋକ ବା କନ୍ଦନ Muhañ phulā(le)ibā ଯୋଗୁଁ ମୁହଁକୁ ସ୍ଫୀତ କରିବା—মুখ ফুলান 1. To scowl; to have a frowning face **मुहँ फुलाना** (due to anger or weeping). ୨। ମୁହଁ ବିରସ କରିବା—2. To have a pale or sad face. [ମୁହଁ ଫୁଲୁକା କରିବା, ମୁହଁ ଭୁଡ଼ୁଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ) ଇବା, ମୁହଁ ଭୁ(ଭ୍ରୁ)ଡ଼ୁଙ୍ଗା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ ଫୁଲା ଫୁଲି—ଦେ. ବି ଓ ବଣ—ପରସ୍ପର ପରସ୍ପର ପ୍ରତି ଅଭିମାନ Muhañ phulā phuli କରିବା; କ୍ରୋଧଯୁକ୍ତ ବା ରୁଷ୍ଟ ହେବା-পরস্পর পরস্পরের উপর মুখ ভার করা Scowling or **अनबन** frowning at each other.

ମୁହଁ ଫେରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ରହିଥିବା ଦିଗରୁ ମୁଖକୁ Muhañ pherā(re)ibā ବୁଲାଇ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ମୁଖ କରିବା-মুখ ফিরান 1. To turn one's face from one side **मुहँ फिराना** to a different side. ୨। ବିପରୀତ ଦିଗରେ ଗତି କରିବା—2. To move in an opposite direction. ୩। କୌଣସି ଆଡ଼କୁ ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—3. To turn one's face towards any direction.

ମୁହଁ(ହୁଁ) ଫୋଡ଼(ଡ଼ା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ. (ସଂ. ମୁଖ ଓ ସ୍ଫୁଟ)—Muhañ(huñ) phorḍa(rḍā) ୧। ସ୍ପଷ୍ଟବାଦୀ—1. Plain-মুখ ফোড় spoken. ୨। ମୁଖର—2. Talka-**मुहँ फोड** tive. ୩। ଅଗ ବୋଲା—3. Forward; (ମୁହଁ ଫୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) pert

ମୁହଁ ବଙ୍କା(ଙ୍କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଖବକ୍ର)—୧। ମୁଖକୁ Muhañ baṅkā(ṅke)ibā ଗୋଟାଏ ପାଖକୁ ବକ୍ର କରିବା—মুখবাঁকান 1. To turn one's face to a side. ୨। **मुहँ बाङ्का करना** କୌଣସି ବିଷୟରୁ ବିମୁଖ ହେବା—2. To be averse to a thing or object, ୩। ମୁଖ ବିକୃତ କରିବା; ମୁଖଭଙ୍ଗୀ କରିବା—3. To knit one's face. ୪। ମୁଖଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନାଦର ବା ଉପେକ୍ଷା ପ୍ରକାଶ କରିବା—4. To give vent to one's slight or disregard by facial expression.

ମୁହଁ ବଙ୍କା ହେବା—ଦେ. ବ—ଲଜ୍ଜିତ ବା ଅପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା—
Muhañ bankā hebā Being crest-fallen or
ମୁଖ বেঁকে যাওয়া मुहँ बाँका होना abashed.

ମୁହଁ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖ ଓ ବୃଦ୍ଧି)—୧ । ମୁହଁ
Muhañ bardhā(rdhe)ibā କାଢ଼ିବା(ଦେଖ)—1. Muhañ
মুখ বাড়ান मुहँ बढाना kārdhibā (See) ୨ । (ଗୋରୁ
ଓଟ ଅଦି) ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ମୁହଁ ଘରକୁ ନେବା ପାଇଁ
ସେଆଡ଼କୁ ମୁହଁ ଲମ୍ବାଇବା—2. To extend one's
নাই দেওয়া, আস্কারা দেওয়া face to reach a food (said
लाड देना of cattle, camel etc). ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ
ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବା—3. To give undue
indulgence to a person. ୪ । ଭୃତ୍ୟ, ନୀଚ
ଲୋକ ଓ ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ବା ଅଦର ଦେବାଦ୍ୱାରା
ସେମାନଙ୍କ ଅବାଧ୍ୟତା ବା ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା—
4. To encourage a child's, servant's or
inferior's disobedience or insolence by
undue indulgence or fondling

ମୁହଁ ବଢ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ଅଯଥା ପ୍ରଶ୍ରୟ ପାଇବା ଯୋଗୁଁ ଔଦ୍ଧତ୍ୟ
Muhañ bardhibā ବୃଦ୍ଧି ହେବା—1. Impudence due
মুখ বাঢ়া मुहँ बढना to being given indulgence.
(ମୁହଁ ବଢ଼ିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ମୁଖରତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା—
2. Increase of one's pertness or garrulity.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଖ ଓ ବନ୍ଧନ)—କଥା କହିବା କ୍ଷମତାର
Muhañ banda ପ୍ରତିରୋଧ—Stoppage of one's mouth;
মুখ বন্দ मुहँ बन्द gagging of one's mouth.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ କରିବା—ଦେ କ୍ରି -୧ । ମୌନାବଲମ୍ବନ କରିବା; ଚୁପ
Muhañ banda karibā ରହିବା—1. To keep silent;
মুখ বন্দ করা मुहँ बन्द करना to shut up one's lips; to
close one's mouth. ୨ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ କଥା
କହିବାକୁ ନ ଦେବା—2. Not to allow a
person to speak. ୩ । ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ପାଟିରେ
ବସ୍ତ୍ର ବା ଠିପି ମାରିବା—3. To gag a person's
mouth. ୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ଯୁକ୍ତି ଅଦି ଦ୍ୱାରା କୌଣସି
ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଲଜ୍ଜିତ ଓ ନିରୁତ୍ତର କରାଇବା—4. To silence
or a shame a person by reasonable
arguments.

ମୁହଁ ବନ୍ଦ(ନ୍ଧ)ନ—ଦେ. ବ (ସ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—ତନ୍ତ୍ରମନ୍ତ୍ରାଦିର ପ୍ରୟୋଗ
Muhañ banda(ndha)na ଦ୍ୱାରା ବାକ୍‌ଶକ୍ତିର ରୋଧ—
মুখ বান্ধা मुहँ बन्धन Stoppage of a person's power
of speech by employment of magical
charm.

ମୁହଁ ବନ୍ଧା(ନ୍ଧେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଣି ଅଟକାଇବା ପାଇଁ ପୋଖରୀ
Muhañ bandhā(ndhe)ibā ଓ ନଈ ଅଦିର ମୁହଁରେ ବନ୍ଧ
মুখ বাঁধান मुहँ बंधा देना ପକାଇବା—To dam up the
mouth of a pond or a river.

ମୁହଁ ବାଜି(ଲି)ଗିଙ୍ଗି—ଦେ. ବ (ମୁହଁ+ଫା. ବାଜ୍‌ଗୀ; ତୁଳ. ଅ.
Muhañ bāni(li)gingi) ମୁବାଲଗା)—ବୃଥା ଅଷ୍ଫାଳନ—
মুখসাপট डींग, टिर Bragging; vain boasting.
[ମୁହଁ ବଢ଼ା(ଢ଼େ)ଇ, ମୁହଁବଢ଼ଙ୍ଗ, ମୁହଁଭଡ଼ଂ—ଅନ୍ୟରୂପ]
[ମୁହଁ ବାଜ(ଲ)ଗିଆ, ମୁହଁ ବଢ଼ଗିଆ—ବଣ]

ମୁହଁ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖବନ୍ଧନ)—୧ । ମନ୍ତ୍ର ତନ୍ତ୍ର କରିବା;
Muhan bāndhibā ତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ଲୋପ
মুখ বান্ধা मुहँ बाँधना କରିବା ବା ମୂକ କରିବା—1. To
(ମୁହଁ ବାନ୍ଧିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) bring about a person's
dumbness by employment of charms.
୨ । (କୌଣସି ମିଷ୍ଟ ବସ୍ତୁ) ଅତ୍ୟଧିକ ମିଷ୍ଟତା ହେତୁ
ଖାଦକର ତହିଁରେ ଅରୁଚି ଜନ୍ମାଇବା—2. To cause
aversion to a sweet thing by its excessive
sweetness. ୩ । କୌଶଳ ପ୍ରୟୋଗ ବା ଲାଞ୍ଚର
ପ୍ରଦାନପୂର୍ବକ କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ମୋହିତ ବା ମୌନ
କରିବା (ଯେପରି କ, ସେ ଅପ୍ରିୟ ସମାଲୋଚନା କରି ନ
ପାରିବ)—3. To charm or bribe a person
into silence.
୪ । ଗୋମେଷାଦିଙ୍କ ପାଟିକୁ ରଜ୍ଜୁଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରିଦେବା—
(ଯେପରି କ, ଯେମାନେ ଖାଇ ନ ପାରିବେ ବା କାମୁଡ଼ି
ନ ପାରିବେ)—4. To tie up the mouth (of
beasts etc) to prevent them from biting
or eating. ୫ । ମୃଦଙ୍ଗ ଅଦି ବାଦ୍ୟ ଯନ୍ତ୍ରର ମୁହଁରେ
ଚମଡ଼ା ପକାଇ ବାନ୍ଧିବା—5. To bind the mouth
of a drum with leather.

ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିଆ—ଦେ. ବଣ.—(ସ. ମୁଖ+ବିକୃତ)—କଟୁଭାଷୀ—
Muhañ bigārdiā Scurrilous; foul-tongued
ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ୁ, ମୁହଁ ବିଗିଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁ ବିଗାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ମୁଖ ଓ ବିକାର)—ମୁହଁ ଖରାପ
Muhañ bigārdibā କରିବା; ଗାଳି ଦେବା; ଗାଳି ବା ଅଶ୍ଳୀଳ
মুখবিগড়ান ଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଅପଣାର ମୁଖକୁ କଳୁଷିତ
मुहँबिगाडाना କରିବା—To befoul one's mouth by
uttering indecent words or abuse.

ମୁହଁ ବିଗିଡ଼ିବା—ଦେ. ବ—୧ । ବିସ୍ୱାଦ ପଦାର୍ଥ ଭୋଜନ ବା ରୋଗ
Muhañ bigirdibā ଯୋଗୁଁ ଖାଦ୍ୟରେ ଅରୁଚି ଉପସ୍ଥିତ
মুখবিগড়া ହେବା—1. Disrelish or apathy for food
मुहँबिगडना (owing to the tasting of a bad
thing or owing to illness) ୨ । ସର୍ବଦା
ଅଶ୍ଳୀଳଭାଷା ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଅଭ୍ୟାସ-2. The habit
of using indecent expressions.

ମୁହଁ ବୁଜିବା—ଦେ. କ୍ରି-୧ । (ନିଜେ) ଚୁପ ହେବା; କଥା ନ କହିବା—
Muhañ bujibā 1. To be silent; to shut up one's
মুখবুজা lips. ୨ । ଅନ୍ୟର ପାଟିରେ ହାତ ବା ବସ୍ତ୍ର ଦେବାଦ୍ୱାରା
मुहँ बन्द करना ତାକୁ କଥା କୁହାଇ ନ ଦେବା—2. To gag
a person's mouth. ୩ । ନିଜର ହୃଦ୍‌ଗତଭାବ ପ୍ରକାଶ ନ
କରିବା—3. Not to give vent to one's mind.

ମୁହଁ ବୁଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଚାରିଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବା—
Muhañ bulā(le)ibā 1. To look round. ୨ । (ଗୋରୁ
মুখ বুলান ଅଥବା) ଖାଦ୍ୟ ବସ୍ତୁ ଉପରେ ମୁହଁ ଚାଳିତ କରିବା –
मुँह घुमाना 2. To move the mouth on the food said of cattle.)

ମୁହଁ ଭକ(ଗ)ତି—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ଦେ. ମୁହଁ+ଭକ୍ତି)—ହୃଦୟରେ ଭକ୍ତି ନ
Muhañ bhaka(ga)ti ଥାଇ କେବଳ ମୁହଁରେ ଦେଖାଇବା
মুখের ভক্তি **मुँह भकति** ଭକ୍ତି—Lip-devotion.

ମୁହଁ ଭକ(ଗ)ତିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ. ବିଣ—ଯାହାର ବା ଯେଉଁ କଥାରେ ପ୍ରକୃତରେ
Muhañ bhaka(ga)tiā ଭକ୍ତି ନ ଥାଇ ଭକ୍ତି ଥିବାର କେବଳ
যে মুখে ভক্তি দেখায় ମୁହଁରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥାଏ—Having
मुँहभगतीया lip-deep devotion.

ମୁହଁ(ହୁଁ)ଭ(ଭୋ)ର—ସ୍ତ୍ରୀ. ବି (ଲଢ଼ିବା ବେଳେ ସମ୍ମୁଖରେ ଗଡ଼ୁଥିବା
Muhañ (huñ)bha(bho)r, ବ୍ୟବହୃତ ଶବ୍ଦ)—୧।ସମ୍ମୁଖରୁ
ଦିଆଯିବା ଆଘାତ—1. A stroke dealt from one's **front; a frontal** below. ୨।ବାଗାଡ଼ମ୍ବର-
2. Bragging. ବିଣ—୧ । ମୁହଁପୋଡ଼; ମୁଖର—
1. Pert. ୨ । ବାଗାଡ଼ମ୍ବର ପ୍ରିୟ—2. Braggart; **boastful;** fond of bombastics.

ମୁହଁ ଭ(ବ)ରଣ୍ଡ—ଦେ. ବି—ମୁହଁବରୁଣ; କାଠବରୁଣ-A pimple
Muhañ bha(ba)raṇḍa on the face; varus.
মেচেতা **बर्रे**

ମୁହଁ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଯଥା ଅସ୍ପର୍ଦ୍ଧା ବା
Muhañ bhāṅgibā ମୁଖରତାକୁ ବନ୍ଦ କରିବା—1. To
মুখভাঙ্গা check a person's **undue** impudence.
मुँहतोडना ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର **ଅଯଥା** ଆଶାକୁ ଭାଙ୍ଗି ଦେବା—
2. To nip **a** person's **undue** hopes in the bud.

ମୁହଁ ଭା(ଭୁ)ଡ଼ୁଙ୍ଗା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଦେ. ମୁହଁ ଓ ଭାର)—ଅନ୍ତରକ
Muhañ bhā(bhu)ṛuṅgā karibā କ୍ରୋଧ ଓ ଅଭିମାନ
(ମୁହଁ ଭାର କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଯୋଗୁଁ ଭ୍ରୂକୁଟି କରିବା—To
মুখ ভারিকরা frown from **anger or** sensitiveness;
मुँह बाहारकरना to sulk.

ମୁହଁ ଭା(ଭୁ)କୁଣ୍ଡା କରିବା—ଦେ କ୍ରି (ଦେ.ମୁହଁ ଭ୍ରୂକୁଟି)—ମୁହଁ ଫୁଲାଇବା
Muhañ bhā(bhu)rkuṇḍā karibā (ଦେଖ)—Muhañ
ମୁହଁ ଭୁକୁଣ୍ଡା[ଣ୍ଡେ]ଇବା-ଅନ୍ୟରୂପ) phulāibā
মুখ ভারকরা **मुँह बाहार करना** (See)

ମୁହଁ ଭିଡ଼ା—ଦେ. ବି-ମୁହଁ ଭିଡ଼ିବା (ଦେଖ)—Muhañ bhiṛibā
Muhañ bhiṛā (See). ଦେ. ବିଣ—ଯାହାଦ୍ୱାରା ପାଣିଆଗୁଡ଼-
মুখবান্ধা ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାଠିଆର ମୁହଁକୁ ଟାଣ କରାଯାଏ—[ଦ୍ର—ଅନେକ
मुँहबाँधना ଗୁଡ଼ର ମାଠିଆରେ ପାଣିଆଗୁଡ଼ ଭରିଦେବାର ପରେ, ଗୁଡ଼ର
ଗୋଟିଏ ମୁହଁଭିଡ଼ା ପାଗ ଗୁଡ଼ ସବୁ ମାଠିଆର ମୁହଁ
ଭିଡ଼ିବାକୁ ହୁଏ ।]

ମୁହଁ ଭିଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ତରଳପଦାର୍ଥ (ଯଥା-ପାଣିଆଗୁଡ଼) ପୂର୍ଣ୍ଣ
Muhañ bhiṛibā ଥିବା ମାଠିଆ ଆଦିର ମୁହଁରେ ପାଗେ ଟାଣୁଆ
মুখবান্ধা ଗୁଡ଼ ଢାଳିବାଦ୍ୱାରା ମାଠିଆର ମୁହଁ ପାଖ ସ୍ତରକୁ କଠିନ
मुँहबाँधना କରାଇବା (ଯେପରି କି, ମାଠିଆକୁ ଓଲଟାଇଦେଲେ
ମାଠିଆ ଭିତରର ତରଳ ଗୁଡ଼ ବୋହି ପଡ଼ିବ ନାହିଁ)—
1. To spread a layer of thick molasses on the mouth of a jar full of thin or liquid molasses. ୨ । ଜଳାଶୟାଦିର ଜଳ-
ନିର୍ଗମନ ପଥକୁ ବନ୍ଧଆଦିଦ୍ୱାରା ବନ୍ଦ କରିବା—2. To stop the mouth of a tank by raising a bundh, so that water will not escape out of it.

ମୁହଁ ଭୁରୁଡ଼(ଡ଼ା, ଡ଼ୁ)—ଦେ. ବି—ଦାମ୍ଭିକତା; ଅବଜ୍ଞାତ ବାକ୍ୟ—
Muhañ bhuruṛa(ṛā, ṛu) Impudence; asser-
দাম্ভিকতা, মুখসাপট tiveness; effrontery. ଦେ.ବିଣ—
ढीठाई(बि) ढीठ(बिण) ଦାମ୍ଭିକ—Impudent.

ମୁହଁ ମରିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ଉତ୍ସାହ ବା ଉଦ୍ୟମ କମିଯିବା—1. Loss
Muhañ maribā of energy or eagerness. ୨ । ସରସ
(ମୁହଁ ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁହଁ ବିରସ ହେବା; ମୁହଁ ଶୁଖିଯିବା—
মনমরা 2. (the face) Becoming pale or dejected; dejected countenance.
मुँह मरना

ମୁହଁମାଡ଼ି ପଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ସକଳପ୍ରକାର
Muhañ māṛi paṛi rahibā ଦୁଃଖ କଷ୍ଟ ସହି ରହିବା
মাটি কামড়ে পড়ে থাকা —To stick to a place in
मुँह मारके पड रहना spite of all suffering and trouble.

ମୁହଁ ମାଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖକୁ ଅବନତ କରିବା; ମୁଖକୁ ତଳକୁ
Muhañ māṛibā ପୋତିବା—1. To droop down
মুখহেঁট করা one's head. ୨ । ତଳକୁ ମୁହଁ କରିବା—
मुँह गीराना, मुँह मिडाना 2. To lower one's face; to look to the ground. ୩ । ମୁଖକୁ ତକିଆରେ
ବା ବିଛଣାରେ ବା ଭାତ କଂସାରେ ସଂଲଗ୍ନ କରିବାକୁ ଆଦର
କରିବା—3. To put one's head on a pillow, a bed or a food-pot.

ମୁହଁ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଖାଦ୍ୟ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ନ ଖାଇ କେବଳ
Muhañ māribā ତାହା ମୁଖଦ୍ୱାରା ସ୍ପର୍ଶ କରିବା—1. To touch
মুখ ছুঁআন the food with one's mouth without
मुँह डालना (मारना) actually eating it. ୨ । ଚୁମ୍ବନ
କରିବା—2. To kiss. ୩ । କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ କିଛି
ସମୟ ନ ରହି କେବଳ ସେହି ସ୍ଥାନ ବାଟେ ଚାଲି ଆସିବା
—3. To touch a place (without stopping there) in the course of a journey. (ଯଥା
—ଆପଣ କଟକ ଆସିବା ବେଳେ ଆମ ଗାଁରେ ଟିକିଏ
ମୁହଁ ମାରିଦେଇ ଆସିବେ ।)

ମୁହଁ ମେଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୁଖ ବ୍ୟାଦାନ କରିବା—
Muhañ melā(le)ibā 1. To open one's mouth; to yawn. ୨ । ମୁହଁ ଖୋଲିବା; କଥା କହିବା
মুখ খোলা —2. To speak out.
मुँह फैलाना

ମୁହଁ ମୋଡ଼ା—ଦେ. ବିଣ—୧ । ବିକୁଞ୍ଚିତମୁଖ—1. Of contracted face. ୨ । ଯାହାର ମୁହଁ ଏକ ପାଖକୁ ବଙ୍କା ହୋଇଥାଏ—2. Having the face turned to one side. [ଉ—ସେ ଘାତରେ ବାଳ ଯୁଦ୍ଧରେ ମୁହଁମୋଡ଼ା, ହୋଇ ମସ୍ତକଦେଶରେ କଲେ ମୁଣ୍ଡଭଡ଼ା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବିରକ୍ତି ପ୍ରକାଶ କରି ନିଜର ମୁହଁକୁ ମୋଡ଼ି ଦିଏ—3. (a person) Habituated to draw away his face (as a sign of dislike). ଦେ. ବି—ମୁହଁକୁ ବିରକ୍ତିରେ ଏକ ପାଖକୁ ବଙ୍କା କରିବା—Drawing away of one's face in displeasure.
Muhañ morḍā
মুখবাঁকা
मुहँ फेरा
(ମୁହଁ ମୋଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୁହଁ ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଓଠକୁ ଏକ ପାଖକୁ ମୋଡ଼ି ଘୃଣା ବା ବେଖାତିର ପ୍ରକାଶ କରିବା; ମୁଖ କୁଞ୍ଚିତ କରିବା—1. To squeeze or knit the lips to one side as an expression of disgust or sneering; to contract the face in disgust, actual or feigned; to sneer at. ୨ । ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁକୁ ଏକପାଖକୁ ବୁଲାଇବା—2. To turn one's face to one side in shame.
Muhañ morḍibā
(ମୁହଁ ମୋଡ଼ିଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখমোড়া; মুখবাঁকান; মুখসিটকান
मुहँ मोडना (टूसना, फेरलेना)

ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପରାଜୟ ସ୍ୱୀକାର କରି, ଅପମାନିତ ବା ଲଜ୍ଜିତ ହୋଇ ରହିବା—To acknowledge defeat with the face contracted in shame; to be crest fallen. [ଉ—ସେହିରୂପେ ଅଛ ମୋ ମାଇଗଣ ଘାତେ, ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ରହିବେ ନୃପତି ସମସ୍ତେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]
Muhañ morḍi rahibā
পরাজয় স্বীকার করা
सीरझुँकालेना, मुहँमोडकर रहना
ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା }
ମୁହଁ ମୋଡ଼ି ମାଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୁହଁ ରକ୍ଷା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖରକ୍ଷା)—୧ । ମୁଖରକ୍ଷା; ମାନରକ୍ଷା—1. The saving of one's prestige. ୨ । ଉପ୍ରୋଧ ରକ୍ଷା—2. Showing regard for another person's request or feelings.
Muhañ raksbā
মুখরক্ষা
मानरक्षा, बातरक्षा

ମୁହଁ ରଖିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୁଖରକ୍ଷା)—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମାନ ରକ୍ଷା କରିବା—1. To save the prestige of a person. ୨ । ସେପରି ଲଜ୍ଜାରେ ମୁହଁ ତଳକୁ ନ ହୁଏ ସେପରି କରିବା—2. To save the face of a person. ୩ । ଉପ୍ରୋଧ ରକ୍ଷା କରିବା—3. To show regard to the feelings or request of a person.
Muhañ rakhibā
(ମୁହଁ ରକ୍ଷା କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখরাখা; মুখ রক্ষাকরা
मानरखना, मुहँ रखना

ମୁହଁ ରଙ୍ଗା(ଙ୍ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ରାଗ ହେବା; ରୁଷି ଯିବା; କ୍ରୋଧରେ ରକ୍ତମୁଖ ହେବା [ମୁହଁ ନା(ଲା)ଲ(ଲ) କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ]—1. (one's face) To become red with anger or rage. [ଉ—ପ୍ରବଳ କ୍ରୋଧ ଜାତ ହେଲେ ମୁହଁ ଆରକ୍ତ ହୋଇ ଉଠେ ।] ୨ । ରଙ୍ଗଆଦିଦ୍ୱାରା ମୁଖକୁ ରଞ୍ଜିତ କରିବା—2. To paint one's face.
Muhañ ranga(nge)ibā
মুখ রাঙ্গান
मुखलाल करना

ମୁହଁରୁ(ରୋ)ଚକ—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୁଖରୋଚକ)—ସୁସ୍ୱାଦୁ; ରୁଚିକର—Tasteful; delicious.
Muhañ ru(ro)chaka
মুখরোচক **मुखरोचक**

ମୁହଁରୁ ଛୁଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ବାକ୍ୟ) ଉଚ୍ଚାରିତ ହେବା—To be uttered; to be spoken out.
Muhañru chhuṭibā
মুখথেকে বেরান **मुहँसे छुटना**

ମୁହଁରୁ ନା(ଲା)ଳ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ+ଲାଳ+ବହ ଧାତୁ)—୧ । ମୁଖରୁ ନାଳ ବହିବା—1. Salivation; watering of the mouth. ୨ । ସମ୍ମୁଖରେ ଖାଦ୍ୟାଦି ପଦାର୍ଥ ଦେଖି ଲାଳାୟିତ ହେବା—2. Hankering after or longing for a dainty dish brought to one's presence. ୩ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଭୋଗ କରିବାକୁ ମନ ଉଚ୍ଛେଇ ଖଚେଇ ବା ଅସମ୍ଭାଳ ହେବା! ଅନ୍ୟର ଭୋଗ ଦେଖି ଅନ୍ୟର ଭୁକ୍ତ ବସ୍ତୁ ପ୍ରତି ପ୍ରବଳ ସ୍ପୃହା ଜନ୍ମିବା—3. An uncontrollable longing for a thing enjoyed by another.
Muhañru nā(lā)ḷa ba(bo)hibā
মুখে জল আসা
मुहँ ललचाना, मुहँसे लार टपकना
ମୁହଁ ନାଳ(ଳ)ଢେଇବା }
ମୁହଁ ଲାଳେଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହଁ ପାଣେଇବା }

ମୁହଁରୁ ପାଣି ଶୁଖିଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । (କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର) ସରସପଣିଆ ଭାଙ୍ଗି ଯିବା—1. Becoming downcast or crest-fallen. ୨ । ଲଜ୍ଜାଶୂନ୍ୟ ହେବା—2. To become shameless.
Muhañru pāṇi śukhijibā
মুখের জল মরা
मुँहका पानी शूख (मर) जाना
(ମୁହଁରୁ ପାଣି ମରିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରୁ ପାଣ ଖସି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ଲଜ୍ଜାହୀନ ହେବା—To be lost to all sense of shame.
Muhañru pārā khasi parḍibā
লজ্জাহীন হওয়া
लज्जाको घोलकर पीजाना, वेपानी होना

ମୁହଁରୁ ବରତିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିପଦର କବଳରୁ ଉଦ୍ଧାର ଲାଭ କରିବା—To come out of a grave danger unscathed. (ଯଥା—ମୁହଁ ବାଘମୁହଁରୁ ବରତିଗଲା ।)
Muhañru baratibā
মুখথেকে বাঁচা
मुहँसे निकलना
(ମୁହଁରୁ ବୃତିବା—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)
(ମୁହଁରୁ ବର୍ତ୍ତିବା, ମୁହଁରୁ ବଞ୍ଚିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରୁ ବାହାରି ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଅସାବଧାନତା ଯୋଗୁଁ (କୌଣସି ବାକ୍ୟ) ହଠାତ ଉଚ୍ଚାରିତ ବା ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—
Muhañru bāhāri parḍibā
মুখথেকে বেরিএ পড়া

मुहँसे निकलना (words) To slip out of one's (ମୁହଁରୁ ବାହାରି ଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) mouth; to be spoken out in a moment of carelessness.

ମୁହଁରେ କାଳି ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ଅପମାନିତ ଓ
Muhañre kāli debā ଅପଦସ୍ଥ କରିବା—To put a
ମুখে কালি দেওয়া person to disgrace. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବେ
मुहँमे कालो पोतना ଦଣ୍ଡରୂପେ ଅପରାଧୀ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁହଁର ଏକ
ମୁହଁରେ ଚୂନ କଳା ଦେବା } ଅନ୍ୟରୂପ ପାଖରେ ଚୂନ ଓ ଏକ
ମୁହଁରେ ଚୂନ କାଳି ଦେବା } ପାଖରେ କଳା ବୋଳ
ଦିଆ ମୁହଁଯାକ କଳା ବୋଳ ତାକୁ ଦାଣ୍ଡରେ ବୁଲାଉ ଥିଲେ ।]

ମୁହଁରେ କାଳି ବୋଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳଙ୍କ ଅରୋପଣ କରିବା—
Muhañre kāli bolibā To slander (a person).
মুখে কালী লাগান **मुहँमे कालो पोतना**
(ମୁହଁରେ କାଳି ଲେ[ଲି]ପିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁରେ ଖଇ ଫୁଟିବା—ଦେ. ବ—(ଧାନକୁ ଭାଜିବା ସମୟରେ ଭଜା
Muhañre khai phuṭibā ଭଜା ହାଣ୍ଡିରେ ଖଇ ଫୁଟିବା ପରି)
মুখে খৈ ফোটা **मुहँमे लावा फुटना** ମୁହଁରୁ ଅନବରତ ଧାରାରେ
ବାକ୍‌ସ୍ରୋତ ବାହାରିବା—Talking without a halt or stop; talking glibly.

ମୁହଁରେ ଚଡ଼କ (ରାଧାଚଡ଼କ) ପଡୁ—ଦେ. ଅ (ଗାଳି ବା ଅଭିଶାପ)
Muhañre chaṛdaka (rādhā chaṛdaka) paṛdu—ତୁ
মুখে বজ্র পড়ুক **मुहँमे वज्र पडे** ଯେଉଁ କଥା କହିଲୁ ସେଥିପାଇଁ
(ମୁହଁରେ ବଜ୍ର ପଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଈଶ୍ୱର ତୋର ଅମଙ୍ଗଳ
(ମୁହଁରେ ହଳୁଅ ପାଡ଼ୁ—ଅଶ୍ଳୀଳ) ଘଟାନ୍ତୁ—(Interjection) A curse upon you for what you have said.

ମୁହଁରେ ଜବାବ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ଭୃତ୍ୟ, ଶିଷ୍ୟାଦି) ଦୁର୍ବିନୀତ
Muhañre jabāba debā ଭାବରେ ସ୍ୱାମୀଙ୍କୁ ବା ଗୁରୁଙ୍କୁ ଅବାଧ୍ୟ
মুখের উপর জবাব দেওয়া ଭାବରେ ଉତ୍ତର ଦେବା—To
मुहँपर जबाब देना return insubordinate replies to one's superiors.

ମୁହଁ ଉପରେ ଜବାବ ଦେବା, } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହେଁ ମୁହେଁ ଜବାବ ଦେବା }

ମୁହଁରେ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କହିବା—1. To speak.
Muhañre dharibā ୨ । ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା—2. To utter.
মুখে ধরা (ଯଥା—ପାପ କଥା କରିବା ଦୂରେ ଥାଉ ମୁହଁରେ
मुहँमे (पर) धरना ଧରିଲେ ମଧ୍ୟ ପାପ ହୁଏ ।)

ମୁହଁରେ ନିଆଁ—ଦେ. ଅ (ଗାଳି)—୧ । (ମୁଖାଗ୍ନି ନାମକ ନାଦ୍ଭେକ ଗାଳି,
Muhañre niāñ ଏହାର ଅର୍ଥ ତୋ ମୁହଁ ପୋଡ଼ିଯାଉ) ତୁ
মুখে আগুন; মুয়েঁ আগুন ମରୁ—1. (A curse meaning
मुहँमे आग fire on your mouth) You die । [ଦ୍ର—ମୃତ
ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ ମୁଖାଗ୍ନି ଦେବା ବିଧିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟବହୃତ ।]
୨ । ମୁଖାଗ୍ନି—2. The fire set to the face of a dead body going to be cremated.

ମୁହଁରେ ନିଆଁ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୁଖରେ
Muhañre niāñ debā 'ମୁଖାଗ୍ନି' ଦେବା—1. To set fire
মুখে আগুন দেওয়া to the face of a dead body. ୨ ।
मुहँमे आग देना 'ମୁହଁରେ ନିଆଁ' ବୋଲି ଗାଳି ଦେବା—
2. To abuse a person.

ମୁହଁରେ ପାଣି ଦେବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । ମୁହଁ ଧୋଇବା—1. To
Muhañre pāni debā wash the face. ୨ । ଉପବାସ
মুখে জল দেওয়া ପରେ ପ୍ରଥମେ ଜଳ ଗ୍ରହଣ କରିବା—2. To
मुहँ धोना drink water after a fast

ମୁହଁରେ ପାଣି ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁଖ ପ୍ରକ୍ଷାଳନ କରିବା; ମୁହଁ
Muhañre pāni māribā ଧୋଇବା—To wash the face.
মুখ ধোয়া **मुहँपर छिंटा देना**

ମୁହଁରେ ପାଳବିଣ୍ଡା (ଚୁଣ୍ଟା) ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ବ୍ୟଙ୍ଗ)—ଚୁପ
Muhañre pālabiṇḍā (chunṭā) māribā ହୋଇ
মুখে বুঁজা দেওয়া ରହିବା—To keep silent. [ଦ୍ର—
मुहँमे बीडि देना କାହାଣୀରେ ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅବୁଦ୍ଧିମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କର
(ମୁହଁରେ ଠିପି ମାରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଯୋଗ୍ୟ ବା ନିର୍ବୋଧ
"ପାଳବିଣ୍ଡା ମନ୍ତ୍ରୀ"ଙ୍କ ମୁହଁରୁ କାଳେ ଭୁଲ୍ ବାହାରି ପଡ଼ିବ, ଏଥିପାଇଁ ସେ ସବୁବେଳେ ପାଟିରେ "ପାଳବିଣ୍ଡା" ମାରି ଥାଆନ୍ତି ଓ କଥା କହିବାର ଆବଶ୍ୟକ ହେଲେ ସେ ବିଣ୍ଡାଟି ପାଟିରୁ କାଢ଼ି ଦେଇ କଥା କହି ସାରି ପୁଣି ତତ୍‌କ୍ଷଣାତ ମୁହଁରେ ପାଳବିଣ୍ଡାଟି ମାଡ଼ି ଦିଅନ୍ତି । ଏହି କାହାଣୀକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରି ବ୍ୟବହୃତ ।]

ମୁହଁରେ ଫୁଲ ଚନ୍ଦନ ପଡ଼ୁ (ବରଷୁ)—ଦେ. ଅ (ଆଶୀର୍ବଚନ)—
Muhañre phula chandana paṛdu (barashu) ୧ ।
মুখে ফুল চন্দন পড়ুক ତୋ କଥା ସତ୍ୟ ହେଉ—1. (Inter)
मुहँमे फुल चन्दन पडे May thy words come true.
୨ । ତୁ ଯେଉଁ କଥା କହିଲୁ ଏଥିପାଇଁ ଈଶ୍ୱର ତୋର ମଙ୍ଗଳ କରନ୍ତୁ—2. Be thou blessed for what you have said.

ମୁହଁରେ ବାଡ଼ ବତା ନ ଥିବା—ଦେ. ବ—୧ । କଥା କହିବା ବିଷୟରେ
Muhañre baṛda batā na thibā ନିର୍ଭୀକ ହେବା—
মুখে আটক না থাকা 1. Being fearless in speech.
मुहँमें रोक न होना ୨ । ଅସଙ୍ଗତରୂପେ କଥା କହିବା—
2. Speaking without restraint; talking incoherently or irresponsibly. ୩ । ଆଗ ପଛକୁ ଦୃଷ୍ଟି ନ ରଖି ଯାହା ଭୁଣ୍ଡକୁ ଆସିଲା ତାହା କହିବା —3. Blabbing or speaking out anything which comes uppermost to one's lips. ୪ । ଅଶ୍ଳୀଳ କଥା କହିବା—4. Speaking out indecently.

ମୁହଁରେ ବାଡ଼ିଏ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ସାମନା
Muhañre bārdie debā ସାମନା ଅପ୍ରିୟ ଉତ୍ତର ଦେଇ ତୁନି
ମୁହଁରେ ବାଡ଼େଇବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୁହେଁ ମୁହେଁ ବାଡ଼େଇବା }
କରି ଦେବା—1. To silence a person by speaking unpleasantly to his face.
মুখে মুখে চোপা করা
मुहँ पर चपाटा देना

୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି କଥା କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା ବେଳେ ତାକୁ ଧମକାଇ ତୁନି କରିବା—2. To silence a person by threatening him when he begins to speak. [ଦ୍ର—ଯେଉଁ ପରି ପଶୁ ଅବା କୌଣସି ବସ୍ତୁ ଖାଇବାକୁ ତହିଁରେ ମୁହଁ ଲଗାଇବା ବେଳେ ତା ମୁହଁରେ ପ୍ରହାର କଲେ ସେ ଉକ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ବିରତ ହୁଏ; ଏହି ଲକ୍ଷଣାରୁ ।]

ମୁହଁରେ ବାନ(ଲି)ଙ୍ଗି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଆତ୍ମଶ୍ଳାଘା କରିବା—
Muhañre bāni(li)ṅgi karibā To boast; to brag
আত্ম শ্লাঘা করা मुहँमे सेखी बघारना,
अपने मियाँ मिट्ठू होना

ମୁହଁରେ ଲାଗି ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୁଖ + ଲଗ୍ନ)—ଥରେ ଖାଇ-
Muhañre lāgijibā ଥିବା କୌଣସି ସ୍ୱାଦୁ ଖାଦ୍ୟର ବା ଥରେ
মুখে লেগে যাওয়া ଭୋଗ କରିଥିବା କୌଣସି ସୁଖକର ପଦାର୍ଥର
मुहँमे लगना ଭୋଗଜନିତ ସୁଖ ପୁଣି ଆସ୍ୱାଦନ କରିବା ପାଇଁ ଲାଳାୟିତ ହେବା—To hanker after a thing once tasted

ମୁହଁ ଲଗା(ଗେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆକ୍ରମଣ କରି କାମୁଡ଼ିବା—
Muhañ lagā(ge)ibā 1. To bite. ୨ । ଚୁମ୍ବନ କରିବା—
মুখ লাগান 2. To kiss. ୩ । କଥା କହିବା—3. To
मुहँ लगाना speak to. (ଉ-ମୁହଁ ନ ଲଗାଅ ଏହି ଅଧିକ୍ଙ୍କ, ଭଲ ବୁଝିଛନ୍ତି ଏହି କ୍ଷଣକୁ । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।) ୪ । ଧୀରେ କାମୁଡ଼ିବା—4. To bite softly. ୫ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଥରେ ସଫଳ ହେବା ଦ୍ୱାରା ତାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆଶାନ୍ୱିତ କରାଇବା; ଉତ୍ସାହିତ କରିବା—5. To engender hope in a person's mind by making him succeed once; to encourage a person.

ମୁହଁ ଲାଗିବା—ଦେ. ବି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଥରେ କୃତକାର୍ଯ୍ୟ
Muhañ lāgibā ହୋଇ ଥିବାରୁ ସେହି ଆଶା ବା ଉତ୍ସାହ ଦ୍ୱାରା
মন লাগা ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଆଶାନ୍ୱିତ ହୋଇ ପୁଣି ସେହି କାର୍ଯ୍ୟ
मुहँ लगना କରିବାକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—Eagerness or further hope engendered in the mind of a person by first success and encouragement. (ଯଥା—ଥରେ ମୋଠାରୁ ପୁଳାଏ ପାଇ ଯିବାରୁ ତା ମୁହଁ ଲାଗି ଯାଇଛି; ମୋଠାକୁ ସେ ଫେରି ଦଉଡ଼ି ଆସିଛି ।)

ମୁହଁ ଲୁଚା—ଦେ. ବି—ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳା ଦିନ କନ୍ୟା ଓ ବରଙ୍କର
Muhañ luchā ପରସ୍ପର ଦେଖା ନ ହେବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
মুখ লুকানী କନ୍ୟାକୁ ଅନ୍ୟ ଘରେ ଲୁଚାଇ କରି ରଖିବାର ରୀତି
मुहँ छिपान(लुकान) —The custom of keeping the bride concealed in a separate house on the 8th day of the marriage to prevent the groom from seeing her face, which is considered inauspicious. [ଦ୍ର—ବିବାହର ଅଠମଙ୍ଗଳାର ପରଦିନ ବର ଓ କନ୍ୟାଙ୍କର ସାକ୍ଷାତ୍ ହେବା ଅଶୁଭକର । ଏଥିପାଇଁ ଯେଉଁଠାରେ କନ୍ୟାକୁ ଅଠମଙ୍ଗଳାର ବାସିଦିନ ପିତ୍ରାଳୟକୁ ପଠା ନ ଯାଏ ସେଠାରେ କନ୍ୟାକୁ ସେହିଦିନକ ପାଇଁ ବର ଘରଠାରୁ ନେଇ କୌଣସି ପ୍ରତିବେଶୀଙ୍କ ଘରେ ଲୁଚାଇ କରି ରଖାଯାଏ ।]

ମୁହଁ ଲୁଚା(ଚେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ) ସାମାଜିକ ରୀତି
Muhañ luchā(che)ibā ଅନୁସାରେ ବା ଲଜ୍ଜାବଶତଃ କୌଣସି
মুখ লুকান ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ମୁହଁ ନ ଦେଖାଇବା ବା ତାଙ୍କୁ ଦେଖି ମୁହଁ
मुहँ छिपाना ଉପରେ ଓଢ଼ଣା ପକାଇବା—(said of women) Not to show one's face to a particular person or to draw the veil over one's face before a particular person. [ଦ୍ର—ହିନ୍ଦୁ ଓ ମୁସଲମାନ୍ ସମାଜରେ ଶ୍ୱଶୁରାଳୟକୁ ନବାଗତା ବଧୂମାନେ ଗୁରୁଜନମାନଙ୍କୁ ଓ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ନିଜର ମୁହଁ ଦେଖାନ୍ତି ନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଭାଇବୋହୂ, ଦେଢ଼-ଶାଶୁ, ଭଣଜାବୋହୂମାନେ ଯଥାକ୍ରମେ ଦେଢ଼ଶ୍ୱଶୁର, ଭଉଣୀର ଜ୍ୱାଇଁ ଓ ମଉଳାଶୁରଙ୍କୁ ମୁହଁ ଲୁଚାନ୍ତି ।]

ମୁହଁ ଲୁଚା ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ସ୍ନେହୀ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କଠାରୁ ଦୂରରେ
Muhañ luchā debā ରହିବା—To remain away from one's beloved persons
(ମୁହଁ ଛପା ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
মুখ না দেখান मुहँ छिपा देना

ମୁହଁ ଲୁଚି ଯିବା—ଦେ. ବି—୧ । ମୁହଁ ସନ୍ଧ୍ୟା ହେବ—1. Time
Muhañ luchi jibā of dusk. ୨ । ବହୁକାଳ ଦୂର
মুখ আন্ধার হওয়া ପ୍ରବାସରେ ରହିବା—2. Long sojourn.
मुखान्ध होना মুখ লুকিয়ে থাকা मुहँ लुक जाना

ମୁହଁ ସଞ୍ଜ(ନ୍ଧ୍ୟା)—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଖ + ସନ୍ଧ୍ୟା)—ପ୍ରଦୋଷ; ଗୋଧୂଳି
Muhañ sañja(ndhyā) ବେଳା—Dusk.
(ମୁହଁ ସଞ୍ଜିଆ;—ଅନ୍ୟରୂପ) মুখ আঁধার
मुखान्ध

ମୁହଁ ସମ୍ଭାଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ସାବଧାନ ହୋଇ କଥା କହିବା—
Muhañ sambhāḷibā 1. To talk with caution.
মুখ সামলান ୨ । କଥାକୁ ସଂଯତ କରିବା—2. To check one's passionate speech.
मुहँ संभालना

ମୁହଁ ସାଉଁଳା—ଦେ. ବି—ମୁଖ ସଜ୍ଜା; ମୁଖକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ବା
Muhañ sāuñḷā ମୁହଁକୁ ବେଶ ଦ୍ୱାରା ସୁସଜ୍ଜିତ କରିବା—
মুখ মাওঁলা Toilette of the face. ବିଣ. ପୁଂ—୧ ।

मुहँ सजाना ମୁଖ ସଜ୍ଜାରେ ସଜ୍ଜିତ (ଲୋକ) –1. Having
(ମୁହଁ ସାଜିଲି—ସ୍ତ୍ରୀ) performed the toilette of the
मुहँ सजाने वाला face. ୨ । ସୌମ୍ୟଦର୍ଶନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
2. Of lovely appearance.

ମୁହଁ ସୁଆ(ହା)ଗ—ଦେ. ବି. (ସ. ମୁଖ + ସୌଭାଗ୍ୟ)—ଲୁଗିଲ
Muhañ suā(hā)ga ସୁହାଗ; ବାହ୍ୟ ଆଦର –Outward
ମুখের সোহাগ **मुहँ पियार** fondling.

ମୁହଁ ସୁଆ(ହା)ଗୀ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ବାହ୍ୟ
Muhañ suā(hā)gi ଆଦର ବା ସ୍ନେହ ଦେଖାଏ—Prac-
মুখ সোহাগী **मुहँ पियारा** tising outward fondling.
(ମୁହଁ ସୁଆଗିଆ—ପୁଂ, ମୁହଁ ସୁଆଗେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୁହଁସୁଆଦ(ଦି) —ଦେ. ବି.—(ସ. ମୁଖସ୍ୱାଦ)—୧ । ଭୋଜନ ଶେଷରେ
Muhañ suāda (di) ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ଗ୍ରହଣ ପୂର୍ବକ ମୁଖଦ୍ୱାରା ମଧୁର ସ୍ୱାଦ
মিষ্টিমুখ করা **मुहँस्वाद** ଗ୍ରହଣ; ଭୁଣ୍ଡ ସୁଆଦ—1. Taking
(ମୁହଁ ମଧୁର—ଅନ୍ୟରୂପ) of something sweet at the
end of a meal to keep the mouth taste-
ful. ବିଣ.—୧ । ଯେଉଁ ବସ୍ତୁଦ୍ୱାରା ମୁଖ ସ୍ୱାଦୁଯୁକ୍ତ
ମିଷ୍ଟି **मुहँ सुआदि** ହୁଏ—1. Delicious; tasteful. ୨ ।
মিষ্টিমুখ **मुहँस्वादी** ମଧୁର ଭାଷୀ—2. Of sweet dis-
course or speech.

ମୁହଁ ସୁଆଦିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ମଧୁରଭାଷୀ; ବଚନମଧୁର—
Muhañ suādiā 1. Sweet-speaking. ୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ)
[ମୁହଁ ମଧୁଆ(ରା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ଯାହାର ମଧୁରତା କେବଳ
(ମୁହଁ ସୁଆଦୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବଚନରେ ପର୍ଯ୍ୟବସିତ; କଥାଁଲଢୁଆ—
মিষ্টিমুখ, মিঠেমুখ **हु पियारा** 2. (ironical) One whose
sweetness is confined to his speech only;
honey-tongued. ୩ । ମଧୁର; ମିଠା—
3. Sweet in taste.

ମୁହଁ ସେମ(ମୋ)ଟା—ଦେ. ବି.— ମୁହଁ ଶୁଖାଇବା; ଅନାହାର, କ୍ଲେଶ,
Muhañ sema(me)ṭā ଭୟ ବା ଦୁଃଖ ଯୋଗୁଁ ବଦନକୁ ବିରସ
মুখশুকান **मुह समेट** କରିବା—Assuming of a sorrow-
(ମୁହଁ ଶୁଖା—ଅନ୍ୟରୂପ) ful countenance. ଦେ. ବିଣ.
ବିରସମୁହାଁ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Having a downcast
look.

ମୁହଁ ସେମ(ମେଟା) (ଟେ)ଇବା-ଦେ.କ୍ରି--ଅପମାନରେ ବା ଦୁଃଖରେ
Muhañ sema(me)ṭā(ṭe)ibā ମୁହଁକୁ ବିରସ ବା ମ୍ଳାନ କରିବା–
মুখ শুকান **हुँ समेटना** To have a pale face through
(ମୁହଁ ଶୁଖା[ଖେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) sorrow or grief.
[ମୁହଁ ସେମ(ମେ)ଟିବା, ମୁହଁ ସେମ(ମେ)ଟିଯିବା—ବିଶେଷ୍ୟରୂପ]

ମୁହଁ ହଲା(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି —୧ । ଅସମ୍ମତିର ଚିହ୍ନ ସ୍ୱରୂପ ମୁଣ୍ଡକୁ
Muhañ halā(le)ibā ଚାଳନ କରିବା—1. To wag the
মুখনাড়া **मुहँ हिलाना** face to indicate denial.
୨ । (ବ୍ୟଙ୍ଗ) ଗର୍ବଭରେ ପୂର୍ବକ କଥା କହିବା—2. To nod
the head while boasting. ୩ । ଗେହ୍ଲାର
ଢୋର କଥା କହିବା—3. To nod the head
while speaking in a coquettish manner.
୪ । ଅପଣାର ମୁଖର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରତି ବା କର୍ଣ୍ଣାଦିରେ ପିନ୍ଧି
ଥିବା ଅଳଙ୍କାର ପ୍ରତି ଅନ୍ୟ ଲୋକଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼ିବ ଏହି
ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ମନରେ ରଖି (ରସିକ ଓ ରସିକା) କଥା କହିଲା
ବେଳେ ଇତସ୍ତତଃ ମୁଖ ଚାଳନ କରିବା—4. To wag
one's head to show off the charm of the
face or of the ornament worn on the
ear etc.

ମୁହଁ ହାତ—ଦେ. ବି.—(ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୁଖ ଓ ହସ୍ତ—The face
Muhañ hāta মুখ হাত **हात मुहँ** and the hands.

ମୁହଁ ହାତ ଧୋଇବା—ଦେ.କ୍ରି--୧। ଭୋଜନ ପରେ ବା ମଳ ମୂତ୍ରାଦିର
Muhañ hāta dhoibā ଉତ୍ସର୍ଗ ପରେ ମୁଖ ଓ ହସ୍ତାଦିକୁ
মুখ হাত ধোয়া ଜଳଦ୍ୱାରା ମାର୍ଜନ କରିବା—1 To wash the
हात मुह धोना face and hands after meal or after
answering a call of nature. ୨ । ଦାନ୍ତ
ଘଷିବା—2. To brush one's teeth. ୩ ।
(ମଳୋତ୍ସର୍ଗ କରିବା ପରେ ମୁହଁ ଓ ହାତ ଧୋଇବାକୁ
ହେଉ ଥିବାରୁ)—ଝାଡ଼ା ଫେରିବାକୁ ଯିବା—3. To
go out to answer a call of nature.

ମୁହଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ବଣ୍ଡୋଟକ ବା ବ୍ରଣ ଆଦି ପାଚି ତାହା ଯେଉଁ
Muhañ hebā ସ୍ଥାନରୁ ସ୍ଥାନରେ ଫାଟି ଯିବ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ଚିହ୍ନ
মুখ হওয়া **मुँहहोना** ଦୂରରୁ ଦେଖାଯିବା—To come to a
head (said of boils, pimples, blisters and
pox etc.) (ଯଥା—ବଥ ଉପରେ ପୁଲ୍‌ଟିସ୍ ଦେବାରୁ
ବଥଟି ମୁହଁ ହେଲା ।) ଦେ. ବିଣ—ବ୍ରଣାଦିର ମୁଖ
ପ୍ରକାଶିତ ହେବା—The coming to a head of
a boil.

ମୁହଁା—ଦେ. ବି.—୧ । ମୁଆଁ (ଦେଖ)
Muhañ মোআঁ ଜାଇ 1. Muañ (See) ୨। (ସ. ମନ୍ଥନ)
মুআন **मथना** ଦଧି ମନ୍ଥନ—2. Churning of curds.
উনুনে জাল দেওয়া ୩ । (ସ. ମୁଖ) ଚୁଲ୍ଲୀମୁହଁରେ ଜାଳ ଦେବା;
आँचलगना ନିଆଁ ଜାଳିବା ପାଇଁ ଜାଳକୁ ଚୁଲ୍ଲୀରେ ପୂରାଇବା—
3. Putting fuel into the oven; trimming
মুখা a fire. ୪ । (ସ. ମୁଖ) ଅଭିମୁଖୀ ହେବା; ମୁଖ ବୁଲାଇବା—
मुहाँ 4. Turning of the face towards. ୫ । (ସ.
মুখা ମୁଖ) କୌଣସି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—5. Advancing
मुँहफीराना towards a particular direction. ୬। (ସ.
গোরুকে জাব দেওয়া ମୁଖ) କୌଣସି ବସ୍ତୁରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା—
सानी खिलाना 6. To enter into a thing. ୭। (ସ. ମୁଖ)
ଗଳଦଙ୍କ ମୁହଁ ପାଖେ ଦାନାପାଣି ରଖିବା; ଗୋରୁଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡରେ
ଦାନାପାଣି କୁଣ୍ଡା କୁଟା ଆଦି ଖୁଆଇବା—7. Feeding
of cattle with chaff and grains mixed

মুখোস with water in a trough. ୮ । ମୁଖା—8. Mask
মুখড়া for the face. ଦେ. ବଣ—୧। (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଲଗେ
মুখা, মুখো ଯଥା ଘୋଡ଼ାମୁହାଁ, କାଠମୁହାଁ ଇତ୍ୟାଦି)—ମୁଖ
मुहाँ ଯୁକ୍ତ—1. (In compound with other words)—
মুখো Faced. ୨। (ଅନ୍ୟ ଦିଗବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ଯଥା—
मुहाँ ଉତ୍ତରମୁହାଁ, ପୂର୍ବମୁହାଁ।)—କୌଣସି ଦିଗକୁ ମୁଖ କରି;
ଅଭିମୁଖୀ—2. (In compound) Facing; having the face turned towards. [ଉ—× × × ଘୋଡ଼ାରେ ଚଢ଼ି ଲୁଗା ଫିଙ୍ଗିରେ କଟେକମୁହାଁ ଗଳୁଛନ୍ତି। ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ।]

ମୁହାଁଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ଗ୍ରାମ୍ୟ) କ୍ରି—ଖାଇବା—
Muhāñibā To eat. [ଦ୍ର—ଏହି ଶବ୍ଦ କେବଳ ଭାତ ଛଡ଼ା ସବୁ ସ୍ଥଳରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ।]

ମୁହାଁ(ହେଁ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। (ସଂ. ମଥନ, ମନ୍ଥନ)—(ଦହି
Muhāñ(heñ)ibā ଆଦିର) ମନ୍ଥନ କରିବା—1. To
(ମୋହିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) churn. ୨। ଗୋଳାଇବା;
মুথান ମିଶାଇବା—2. To mix with. ୩। (ସଂ. ମୁଖ)
मथना କୌଣସି ଦିଗକୁ ମୁଖ ବୁଲାଇବା; ଅଭିମୁଖୀ ହେବା—
মুথান,মুথকরা मुँहफिराना 3. To turn the face towards.
উনুনে জাল দেওয়া ୪। (କୌଣସି ଆଡ଼କୁ) ଗତି କରିବା;
आँच देना ଅଗ୍ରସର ହେବା—4. To proceed towards;
জাব দেওয়া to advance towards. ୫। ଚୁଲି ଜଳାଇବା
सानीखिलाना ପାଇଁ ଚୁଲି ମୁହଁବାଟେ ଚୁଲି ଭିତରକୁ ଜାଳ ପୁରାଇବା।
5. To thrust fuel into an oven to produce a brisk fire. ୬। ଗୋରୁ ବଳଦ ଆଦିଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ପାଣି ଖୁଆଇବା; ତୋରାଣି ବା ପାଣି ସଙ୍ଗେ କୁଣ୍ଡା ବା ରଗଡ଼ା ଦାନା ଗୋଳାଇ କୁଣ୍ଡରେ ବଳଦଙ୍କ ମୁହଁ ଲଗାଇବା ସମୟରେ ତାକୁ ଘାଣ୍ଟି ଦେବାଦ୍ୱାରା ବଳଦଙ୍କୁ କୁଣ୍ଡା ଆଦି ଖୁଆଇବା—6. To feed cattle with chaff etc mixed with water from a trough.

ମୁହାଁଟି(ତି)—ଦେ. ବି—ଛଣଘରର ଛପରର ତଳକୁ ଲାଗିଥିବା ଗଜ ତଳେ
Muhāñṭi(ti) ବତା ଉପରେ ପ୍ରଥମେ ବନ୍ଧା ଯିବା ଛଣର ଗଜ ବା
[ମୁହାଣ୍ଟି(ନ୍ତି)—ଅନ୍ୟରୂପ] ସ୍ତର—The layer of straw spread over the lowermost rib of the bamboo-frame of a thatched house over which the ordinary layer of straw is spread. [ଦ୍ର—ମୁହାଁଟି ଉପରେ ବତା ଥଇ ଯାଇ ଚାଳର ଦଲମରେ ଛଡ଼ା ଯାଏ ଓ ତାହା ଉପରେ ଘରର କ୍ରମାନ୍ୱୟ ଗଜର ଛଣ ବନ୍ଧା ଯାଏ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବିଣ—ସମ୍ମୁଖରେ ଅବସ୍ଥିତ—Situated or placed in front.

ମୁହାଁଟି କାମ(ମୁ,ମୋ)ର୍ଡ଼ା—ଦେ. ବି—ଘରର ଚାଳର ରୁଅମାନଙ୍କ ଶେଷ
Muhāñṭi kāma(mu,mo)rdā ବା ତଳର ସନ୍ଧିକଟସ୍ଥ ଶେଷ ଭାଗରେ ଦିଆ ଯିବା ପ୍ରଥମ କାମଡ଼ା—The split bamboo tied to the lower ends of the bamboo-rafters of a thatched house.

ମୁହାଁ ପିଠା—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବି-ଏଣ୍ଡୁରିପିଠା (ଦେଖ)
Muhāñ piṭhā Eṇḍuripiṭhā (See)

ମୁହାଁ ମୁହିଁ—ଦେ.ବିଣ.—(ସଂ. ମୁଖା ମୁଖି)—ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖବର୍ତ୍ତୀ;
Muhāñ muhiñ ସାମନା ସାମନି ପରସ୍ପରକୁ ଭେଟିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
মুখো মুখি सामने सामनी Confronting each other; meeting each other face to face. କ୍ରି. ବିଣ.—ସାମନା ସାମନି ହୋଇଥିବା ପ୍ରକାରେ—Face to face. [ଉ—ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ ଦେଖିଲା ମୁହାଁମୁହିଁ ଅଙ୍ଗଦ ଅଗେ ଛଡ଼ା ହବା ସହିତ କଥା କହେ।—ମାଲକଣ୍ଠ ଦାସ ପିଲାଙ୍କ ରାମାୟଣ।] ବି—୧। ମୁହାଁଇବା କାର୍ଯ୍ୟ ଆଦି; ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)—Muhañibā (See) ୨। ଦୁଇଜଣଙ୍କର ସାମନା ସାମନି ଭେଟ—2. A meeting of two persons face to face; encounter of two persons.

ମୁହାଁ(ହା)ସ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୋହପାଶ; କମ୍ବା ମାୟା+ଅଂଶ)—
Muhāñ(hā)sa ୧। ଦାର ପୁତ୍ରାଦିଙ୍କ ପ୍ରତି ମାୟା ମମତା—
মায়া মমতা माया 1. Attachment towards one's family. [ଉ—ତୁମ୍ଭେ ତାହାଙ୍କୁ ଅନୁରୂପରେ ପୁରୁଷ, ହୋଇଛ ତୁମ୍ଭ ଠାରେ କରିବ ମୁହାଁଶ। କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ।] ୨। ବିଷୟାଭିଳାଷ; ବିଷୟାସକ୍ତି; ସଂସାର ମୋହ—2. Attachment towards one's worldly concerns. ୩। ଅଭିଳାଷ;ଇଚ୍ଛା—3. Wish; desire. [ଉ—ପ୍ରଭ ଗୃହ ନାଗରମଣୀର ରମଣେ ତରେ କଲାଏ ମୁହାଁସ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ।]

ମୁହାଣ—ଦେ. ବି.—(ସଂ. ମୁଖ)—୧। ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ
Muhāṇa ବା ଜଳାଶୟରେ ଯାଇଁ ପଡ଼େ; ନଦୀମୁଖ—
মোহানা मोहाना The mouth of a river. ୨।
বার आँच କୌଣସି ଦିଗକୁ ଅଗ୍ରସର ହେବା—2. Advancing towards a direction. ୩। ଚୁଲିରେ ଜାଳ କାଠ ପୁରାଇବାର ଥର—3. The act of putting or thrusting fuel into the oven. (ଯଥା—ଚୁଲିରେ ଜାଳ ମୁହାଣେ ଦେଲେ ଭାତ ଫୁଟିବ।)

ମୁହାଣ କମ୍ଭୀର—ଦେ. ବି—ସ୍ୱାଧୀନ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜାମାନଙ୍କ ଅମଳରେ
Muhāṇa-kimbhira ନଦୀ ମୁହାଣରେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଥିବା ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନଙ୍କୁ ଦିଆ ଯାଉଥିବା ଉପାଧି—A title of the vassal-chiefs under the independent sovereigns of ancient Orissa holding dominion over coastal regions where the rivers fall into the sea. [ଦ୍ର—

ଏ ସାମନ୍ତ ରାଜାମାନେ ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳରେ ଯିବା ଆସିବା ବୈଦେଶିକମାନଙ୍କୁ ନଈ ମୁହାଁଣ ପାର ହେବା ପାଇଁ ନୌକା ଆଦିର ସୁବିଧା ଓ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିଲେ । ବହିଃ ଶତ୍ରୁ ଆକ୍ରମଣରୁ ଦେଶକୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ଭାର ଏମାନଙ୍କ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ନ୍ୟସ୍ତ ଥିଲା । ସେହି ରାଜାମାନଙ୍କ ଅଧୀନରେ ଏହି ଦୁଇ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ପାଇକମାନେ ନିଯୁକ୍ତ ଥିଲେ ସେମାନେ ଜାଗିର-ସ୍ୱରୂପ କବୁଲ ଭୂସମ୍ପତ୍ତି ଓ ବଣ ଜଙ୍ଗଲ ବୃତ୍ତିରୂପେ ଲାଭ କରୁଥିଲେ । ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଯୁଦ୍ଧ ହେଲେ ଏହି ମୁହାଁଣକିମ୍ଭୀରମାନେ ନିଜର ନିଜର ଅଧୀନ ପାଇକମାନଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ନିକଟକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ପଠାଉଥିଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମୋଗଲ ଓ ମହରଟ୍ଟା ରାଜତ୍ୱ ପରେ ଓଡ଼ିଶା ଉପକୂଳରେ ଏହିପରି ୫୦ ଜଣ ସରକ ମୁହାଁଣକିମ୍ଭୀର ସାମନ୍ତ ରାଜା ଥିଲେ । ଏହି ପଚାଶ ଜଣ ମଧ୍ୟରୁ ଅଲି, କୁଜଙ୍ଗ, କନିକା, ହରିଶପୁର, ମରିଚପୁର, ଗୋଲରା ପ୍ରଭୃତି ରାଜ୍ୟର ରାଜାମାନେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ । କମ୍ବନ୍ଦୀ]

ମୁହାଣ ଚୌକିଆ—ଦେ. ବି.—ମୁହାଣକିମ୍ଭୀର (ଦେଖ)
Muhāṇa chaukiā Muhāṇa kimbhīra (See)

ମୁହାଣ ଫିଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ.କ୍ରି—ଜଳାଶୟରୁ ପାଣି ବାହାର ଯିବାପାଇଁ
Muhāṇa phiṭā(ṭe)ibā ବାଟ ଖୋଲିବା ବା ଫିଟାଇ ଦେବା—
জলযাবার মুখকরা To open a water-outlet from
मुहँ खोलना a tank.

ମୁହାଣ ମୁହିଁ—ଦେ. ବି—ମୁହାଣ; ନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ସମୁଦ୍ରରେ ପଡ଼ି-
Muhāṇa muhin̄ ଥାଏ ସେହି ସଂଯୋଗ ସ୍ଥାନ—The place
মোহানা where a river falls in to the sea;
मोहाना river-mouth.

ମୁହାଣି—ଦେ. ବି (ଅନ୍ୟ ସଂଖ୍ୟାବାଚକ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା
Muhāṇi ତିମୁହାଣି; ଚଉମୁହାଣି)—ନଦୀମୁଖର ଧାରଯୁକ୍ତ
মোহানা मोहाना ସ୍ଥାନ—Deltaic place.

ମୁହିର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା+କରଣ ଇର)—
Muhira ୧ । କନ୍ଦର୍ପ; ମଦନ—1. Cupid. ୨ । ପ୍ରେମ—2. Love. ୩ । ସ୍ନେହ—3. Attachment. ୪ । ଆକାଙ୍କ୍ଷା—4. Desire. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଇର) ମୂର୍ଖ; ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—5. A fool; a dupe; a simpleton. ୬ । ମେଧାଶୂନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—6. Blockhead. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ବୋଧ; ଜଡ଼ବୃତ୍ତି—
(ମୁହିରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Foolish; stupid.

ମୁହିଁ—ଦେ. ସର୍ବ. (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍; ପ୍ରା. ମି; ଅହ୍ମି) (ସ୍ଥାନାର୍ଥକ)—
Muhin̄ ମୁଁ—I (used in a sense of one's
আমি, मै humility or inferiority).
ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଳା—মুই

ମୁହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)—
Muhin̄bā Muhāin̄bā (See)
ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ଗତି କରିବା (କୌଣସି ଦିଗକୁ)—To proceed in a certain direction.

ମୁହୀଁ—ଦେ.ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ ଯଥା—ସୁନ୍ଦରମୁହୀଁ,
Muhīn̄ ବସନ୍ତମୁହୀଁ) (ସଂ. ମୁଖୀ)—ମୁଖଯୁକ୍ତ—(used in
মুখো (ମୁହଁ—ପୁଂଲିଙ୍ଗ) compounds) Faced.
(ଉ—ବସନ୍ତମୁହୀଁର ଉପମା ଖଣ୍ଡୁ । କାମକାକସ ଛକା
मुँहवाली ଢାଲିଚନ୍ତି । ଯଦୁମଣି. ବିବିଧପଦ ।)

ମୁହୁ—ଗ୍ରା. ଅ (ସଂ. ମୁହୁଃ)—ମୁହୁଃ (ଦେଖ)—
Muhu Muhuḥ (See)

ମୁହୁଃ—ସଂ. ଅ—୧ । ବାରମ୍ବାର; ପୁନଃ ପୁନଃ—1. Repeatedly;
Muhuḥ over and over again. ୨ । ଅତ୍ୟନ୍ତ—2. Very much. ୩ । ତତ୍କ୍ଷଣାତ୍—3. Instantly. ୪ । ସଦ୍ୟଃ—4. Recently; afresh.

ମୁହୁଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଣ୍ଡ)—ମୁହଁ; ସାମନା ପାଖ—
Muhuṇḍā মুহুঁ; মুখ मु(मो)हरा Front side.

ମୁହୁର୍ଭାଷା—ସଂ. ବି—୧ । ପୁନଃ ପୁନଃ କଥନ—1. Repetition.
Muhurbhāshā ୨ । କାବ୍ୟର ଅଲଙ୍କାର ବିଶେଷ—2. A figure in rhetoric; tautology;

ମୁହୁର୍ମୁହୁ—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ)—ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ (ଦେଖ)
Muhurmuhu Muhurmuhuḥ (See)
मुहर्मुहु दम बेदम

ମୁହୁର୍ମୁହୁଃ—ସଂ. ଅ—ଘନ ଘନ; ପୁନଃ ପୁନଃ—Repeatedly;
Muhurmuhuḥ over and over again.

ମୁହୁର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଉର)—ନିର୍ବୋଧ—
Muhura (ମୁହୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) Foolish; stupid.

ମୁହୁରଙ୍ଗ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧୁରିକା)—ମହୁରୀ—
Muhuraṅga Pipe.

ମୁହୁରି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୁଖ)—୧ । ମହୁରି; ପାଣିନଳା—1. A
Muhuri drain. ୨ । ଜଳ ନିଃସରଣ ପଥ—2. An
জলের নালা, মহুরী पैन, नाली; मोरी exit or outlet for water.

ମୁହୁରୁତ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୁହୂର୍ତ୍ତ)—ମୁହୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)—
Muhuruta Muhūrttā (See)
(ମୁହୁର୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) মুহূর্ত मुहूरत

ମୁହୂର୍ତ୍ତ—ସଂ. ବି (ମୁର୍ଚ୍ଛ ଧାତୁ=ବକ୍ର ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ ।
Muhūrtta ସମସ୍ତ ଦିବାରାତ୍ରିର ୩୦ ଭାଗରୁ ୧ ଭାଗ; ଦ୍ୱାଦଶ କ୍ଷଣ ପରିମିତ କାଳ; ୨ ଦଣ୍ଡ; ୪୮ ମିନିଟ୍ କାଳ—1. A space of 48 minutes. ୨ । ଅତି ଅଳ୍ପ କାଳ—2. A short time; moment. ୩ । ଜ୍ୟୋତିଃ-ଶାସ୍ତ୍ରଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. An astrologer.

ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ—ସଂ. ବି (ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମୁହୂର୍ତ୍ତ (ଦେଖ)—
Muhūrttaka Muhūrtta (See) ଦେ. ବି—
ଏକ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର କାଳ—One moment only.
[ଯଥା—ମୋତେ ଏବେ ମୁହୂର୍ତ୍ତିକ ବର୍ଷେ ପରି ଲାଗୁଛି ।)

ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର—ସ. ଅ (ସ. ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ମାତ୍ର)—କ୍ଷଣକାଳ ପାଇଁ—
Muhūrtta mātra For a moment.
ମୁହୂର୍ତ୍ତ ମାତ୍ର मुहूर्त्त मात्र; दमभर

ମୁହେଁ—ଦେ. ବି. (୭ମୀ ବଚନ)—ମୁହଁରେ (ଦେଖ)
Muheñ Muhañre (See)
ମୁଖେ मुहँमे

ମୁହେଁ ମୁହେଁ—ଦେ ଅ—୧ । ସାମନା ସାମନି—1. Face to
Muheñ muheñ face. ୨। କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ସମ୍ମୁଖରେ—
ମୁଖେ ମୁଖେ 2. In front of a person; to one's
मुँहँ पर face.

ମୁହ୍ୟମାନ—ସ.ବି.ପୁଂ.(ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି.ଅନ)-୧। ଯାହାର ଚିତ୍ତଶକ୍ତିର
Muhyamāna ବିକୃତି ଘଟିଅଛି; ମୋହ ପ୍ରାପ୍ତ—1. Infatua-
(ମୁହ୍ୟମାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ted; in a confounded state of
mind. ୨ । ଅଚେତ ହୋଇଥିବା; ମୋହ ଯାଇଥିବା—
2. Fainted; swooning.

ମୁହ୍ଲାଜା—ବିଦେ. ବି. (ଫା. ମୁଲାହିଜା)—ଉପରୋଧ—
Muhlājā Personal consideration; delicacy.
ମୁଲାହିଜା (ଉ—ସେତେବେ ମାଡ଼ ଖାଇ ବସୁଥାନ୍ତି ମୁହ୍ଲାଜାରେ ।
मलाहिजा (ମୁହ୍ଲା[ହ୍ଲେ]ଇଜା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉକାଳୀ.ଭୋଳ ଉକାଳୀ ।)

ମୂ (ଧାତୁ)—ସ—ବନ୍ଧନ କରିବା—
Mū (root) To bind.

ମୂ—ସ. ବି (ମୂ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଭାବେ. କ୍ୱିପ୍)—ବନ୍ଧନ—
Mū Binding; bond.
[ଦ୍ର—ଏହା ଭାଷାରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୂକ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମୂ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତି. କ; ଯେ
Mūka ଲୋକର ବାକ୍ ଶକ୍ତିକୁ ବାନ୍ଧି ଅଛି)—୧ । ବାକ୍ ଶକ୍ତି-
(ମୂକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ରହିତ; ବୋବା; ଘୁଙ୍ଗା—1. Dumb. ୨ । ଦରିଦ୍ର-
2. Poor. ୩ । ବିବଶ; କାତର; ବେସ୍ୱର; ନିରୁପାୟ—
3. Helpless. ବି—୧। (+ କର୍ମ)ବି. ମତ୍ସ୍ୟ;ମାଛ—1
Fish. ୨। ଗରିବ ଲୋକ--2.A poor man; a pauper.
୩ । ଦୈତ୍ୟ ବିଶେଷ—3. Name of a demon.
୪ । କାତର ବ୍ୟକ୍ତି; ବିବଶ—4. A helpless
person

ମୂକତା(ତ୍ୱ)—ସ.ବି. (ମୂକ+ଭାବ ତା; ତ୍ୱ)—୧ । ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ହୀନତା;
Mūkatā(twa) ଘୁଙ୍ଗାପଣ—1. Dumbness. ୨ । ଗରିବତା-
(ମୂକିମା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Pauperism.

ମୂକ ବଧିର—ସ. ବିଣ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୂକ ଓ ବଧିର; ଘୁଙ୍ଗା ଓ
Mūka badhira କାଲ—Deaf and dumb.

ମୂକ ବଧିର ବିଦ୍ୟାଳୟ—ସ. ବି. (ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବହାର)—ମୂକ ଓ
Mūka badhira bidyālaya ବଧିରମାନଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ଦେବା
ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅନୁଷ୍ଠାନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—(modern)
Deaf and dumb school.

ମୂକ ସାକ୍ଷୀ—ସ. ବି. (କର୍ମଧା; ମୂକ+ସାକ୍ଷୀ)—ବାକ୍‌ଶକ୍ତି ରହିତ
Mūka sākshī ସାକ୍ଷୀ—Mute witness. (ଯଥା—
ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କୋଣାର୍କ ମନ୍ଦିରମାନ ଉତ୍କଳୀୟ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କ
କଳାନିପୁଣତାର ମୂକ ସାକ୍ଷୀରୂପେ ଦଣ୍ଡାୟମାନ ହୋଇ
ଅଛନ୍ତି ।)

ମୂଢ଼—ସ. ବିଣ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. କ୍ତ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ; ମୋହାନ୍ଧ—
Mūrḍha 1. Stupefied; infatuated; bewildered.
(ମୂଢ଼ା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଭ୍ରାନ୍ତ—2. Fallen into error. ୩ । କାମ
କ୍ରୋଧାଦି ଦ୍ୱାରା ବିବେକ ରହିତ; ମୋହାନ୍ଧ—3. Blind-
ed by passion. ୪ । ଅନଭିଜ୍ଞ; ମୂର୍ଖ; ଅଜ୍ଞାନ—
4. Ignorant. ୫ । ଅଧମ; ନିର୍ବୋଧ—5. Foolish;
idiotic; stupid. ୬ । ଶୀତଳ—6. Cold ୭ ।
ବାଳକବତ୍ ଜ୍ଞାନହୀନ—7. Childish; childlike.
୮ । ଜଡ଼; ଅଳସ ବା ଜଡ଼ ପ୍ରକୃତିକ—8. Stupid.
୯ । ତନ୍ଦ୍ରାଳୁ; ନିଦ୍ରିତ—9. Drowsy; sleepy;
overtaken by drowsiness. ୧୦ । ଅବ୍ୟାପୃତ—
10. Unengaged; uninitiated. ୧୧ । ନିଶ୍ଚେଷ୍ଟ-
ଜଡ଼—11 Inert. ବି—୧ । ମୂର୍ଖ ଲୋକ—1. A
dunce. ୨ । ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି--2. A fool; a dolt;
an idiot. (ଉ—ଗୋଡ଼ାନ୍ତି ଏ ଦଳ ସଙ୍ଗେ ଧନ ଲୋଭେ
ମୂଢ଼େ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।)

ମୂଢ଼ ଗର୍ଭ—ସ. ବି. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ପ୍ରସବକାଳରେ ଅତି କଷ୍ଟରେ
Mūrḍha garbha ସନ୍ତାନର ପ୍ରସବ ହେବା—1. A bad
presentation of the child at birth, caus-
ing very difficult and painful delivery.
[ଦ୍ର—ସୁଶ୍ରୁତ ମତରେ ଯାନାରୋହଣ, ଅଘାତ ପ୍ରାପ୍ତି,
ଉତ୍ତାନଶୟନ, ମଳ ମୂତ୍ରର ବେଗ ଧାରଣ, ବମନ,
ବିରେଚନ, ରୁକ୍ଷ ଓ କଟୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଭୋଜନାଦି ଯୋଗୁ
ଗର୍ଭିଣୀର ଗର୍ଭସ୍ଥ ଭ୍ରୂଣର ସ୍ଥିତି ବିଚ୍ୟୁତ ଯାଏ ଓ ପେଟ
ବସ୍ତି, ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ, ପୀଡ଼ା ହୁଏ । ମୂଢ଼ ଗର୍ଭ ୪ ପ୍ରକାର—
୧ । କୀଲ (ଏଥିରେ ଭ୍ରୂଣ ଗୋଟିଏ କୀଳକ ପରି
ଯୋନିମୁଖ ବନ୍ଦ କରି ଦିଏ ।)
୨ । ପ୍ରତି ଖୁର (ଏଥିରେ ଭ୍ରୂଣର ବା ଶିଶୁର ଗୋଟିଏ
ଗୋଡ଼ ଓ ଗୋଟିଏ ହାତ ଓ ମୁଣ୍ଡ ବାହାରି ଆସେ ଓ ଅନ୍ୟ
ଅଂଶ ବାହାରେ ନାହିଁ ।) ୩ । ବୀଜକ (ଗୋଟିଏ ହାତ ଓ
ମୁଣ୍ଡ ବାହାରି ଆସେ ଓ ଅନ୍ୟ ଅଂଶ ବାହାରେ ନାହିଁ ।)
୪ । ପରିଘ (ଭ୍ରୂଣ ଗୋଟିଏ ଦଣ୍ଡ ପରି ପ୍ରସବ ଦ୍ୱାରରେ
ଆଡ଼ ବାଗରେ ଅଟକି ରହେ ।) ମୂଢ଼ଗର୍ଭ ପାଇଁ ଶଲ୍ୟ
ଚିକିତ୍ସା କରାଯାଏ—ସୁ. ଶ] ୨ । ଗର୍ଭସ୍ଥ ମୃତ ଶିଶୁ; ମୃତ
ଭ୍ରୂଣ—2. A dead foetus.

ମୂଢ଼ ଚେତାଃ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୂଢ଼+ଚେତସ୍)—
Murḍha chetāh ୧ । ମନ୍ଦମତି; ମୂର୍ଖ—1. Foolish;
ମୂଢ଼ ବୁଦ୍ଧି } ଅନ୍ୟରୂପ stupid. ୨ । ଯାହାର ବୁଦ୍ଧି ଲୋପ
ମୂଢ଼ାତ୍ମା } ଘଟିଅଛି—2. Bewildered; con-
founded.

ମୂଢ ବାତ—ସ. ବ—କୌଣସି କୋଷ ମଧ୍ୟରେ ଅବଦ୍ଧ ବାୟୁ (ହୃ.ଶ)-
Mūrdha bāta Wind imprisoned inside a closed receptacle.

ମୂଢତା(ତ୍ୱ)—ସ. ବ. (ମୂଢ+ଭାବ. ତା; ତ୍ୱ)—ମୂଢ ଭାବ; ଜଡ଼ତା,
Mūrdhatā(twa) ମୂର୍ଖତା—Stupidity; ignorance; stupefaction; bewilderment; folly; idiocy.

ମୂତ—ସ. ବଣ. (ମୂ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ବଦ୍ଧ—Bound.
Mūta ସ. ବ—ବନ୍ଧନ—Bond. ଦେ. ବ. (ସ. ମୂତ୍ର)—
मूत मूत ପ୍ରସ୍ରାବ; ମୂତ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Muta etc. (See)

ମୂତା(ତେ)ଇବା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୂତ୍ର)—
Mūtā(te)ibā (etc) ମୂତାଇବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūtāibā etc. (See)

ମୂତିବା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. କ୍ରି. (ସ. ମୂତ୍ର ଧାତୁ)—
Mūtibā (etc) ମୁତିବା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mutibā etc. (See)

ମୂତୁରା(ରି) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବଣ—ମୁତୁରା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūturā(ri) (etc) Muturā etc. (See)

ମୂତ୍ର (ଧାତୁ)—ସ—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା—To pass urine; to
Mūtra (root) make water; to piss.

ମୂତ୍ର—ସ. ବ. (ମୂତ୍ର ଧାତୁ +କର୍ମ ଅ)—ପ୍ରସ୍ରାବ; ମୂତ; ପରସ୍ରା—
Mūtra Urine. [ଦ୍ର—ଏହା ମଳର ତରଳିସ୍ତ ଅଂଶ; ଭୁକ୍ତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପରିପାକ ହେବା ପରେ ଉହିଁର ସାରାଂଶ ରକ୍ତ ରୂପେ ରହେ ଓ ସାରଶୂନ୍ୟ ଅଂଶ ମଳ ରୂପେ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଉହିଁରୁ ମୂତ୍ରାଂଶ ମୂତ୍ରନାଳୀ ଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ଯାଇ ସେଠାରୁ ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାର ବାଟେ ବାହାରେ ।]

ମୂତ୍ର କାରକ—ସ. ବଣ—ଯେଉଁ ଔଷଧ ଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ରର ପରିମାଣ ବୃଦ୍ଧି
Mūtra kāraka ହୁଏ—Diuretic; increasing the
(ମୂତ୍ରକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) secretion of urine.

ମୂତ୍ର କୁଣ୍ଡ—ସ. ବ—ଯେଉଁ କୁଣ୍ଡ ମଧ୍ୟରେ ଲୋକେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରନ୍ତି—
Mūtra kunda Urinal; piss pot.

ମୂତ୍ର କୃ(କୁ)ଚ୍ଛ—ଗ୍ରା. ବ. (ସ. ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର)—ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର (ଦେଖ)
Mūtra kṛu(ku)chchha Mūtra kṛuchchhra
मूत्रकिछि मूत्रकिछ (See)

ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର—ସ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ; ମୂତ୍ର+କୃଚ୍ଛ୍ର=ଯନ୍ତ୍ରଣା; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mūtra kṛuchchhra ୧ । ରୋଗ ବିଶେଷ;କଷ୍ଟ ସହିତ ମୂତ୍ରତ୍ୟାଗ—1. Urinary affectation; dysuria. [ଦ୍ର—ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗରେ ପରିସ୍ରା ବହୁ କଷ୍ଟରେ ଓ ଅଟକି ଅଟକି କରି ବାହାରେ । ବୈଦ୍ୟକ ଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମୂତ୍ର କୃଚ୍ଛ୍ର ୮ ପ୍ରକାର । ବାତଜ, ପିତ୍ତଜ, କଫଜ, ସାନ୍ନିପାତିକ, ଶଲ୍ୟଜ, ପୁରୀଷଜ, ଶୁକ୍ରଜ ଓ ଅଶ୍ମରୀଜ । ବାତଜରେ ଲିଙ୍ଗରେ ଓ ବସ୍ତିରେ ଗୁରୁ ପୀଡ଼ା ହୁଏ ଓ ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ମୂତ୍ର ବାହାରେ । ପିତ୍ତଜରେ ପ୍ରସ୍ରାବ ଜ୍ୱାଳା ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ହଳଦିଆ ବା ନାଲି ହୁଏ । କଫଜରେ ବସ୍ତି ଓ ଲିଙ୍ଗ ଫୁଲେ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଫେନମୟ ହୁଏ । ସାନ୍ନିପାତିକରେ ଏ ସବୁ ଲକ୍ଷଣ ଥାଏ ଓ ଏହା କଷ୍ଟସାଧ୍ୟ । ମୂତ୍ର ନାଳୀରେ କଣ୍ଟା ଆଦି ଗଳି ଯାଇ ଘାଆ ହେଲେ ତାହା ଶଲ୍ୟଜ ଅଟେ ଓ ସେଥିରେ ବାତଜ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ରର ଲକ୍ଷଣମାନ ଦେଖାଯାଏ । ପୁରୀଷଜରେ ମଳରୋଧ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଅଟକି ଅଟକି କରି ବାହାରେ । ଶୁକ୍ରଜ ଶୁକ୍ରଦୋଷରୁ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ସଙ୍ଗେ ଶୁକ୍ର ମିଶିଥାଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା ସମୟରେ ପୀଡ଼ା ହୁଏ । ମୂତ୍ରାଶୟରେ ପଥର ଜନ୍ମିଲେ ଅଶ୍ମରୀଜ ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ । ଶର୍କରାଜ ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ଅଶ୍ମରୀଜର ପ୍ରକାରଭେଦ ଅଟେ—ହୃ. ଶ]

ମୂତ୍ର କୋଷ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Mūtra kosha Bladder; kidney.

ମୂତ୍ର କ୍ଷୟ—ସ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରରୋଧ ରୋଗ
Mūtra kshaya ବିଶେଷ; ମୂତ୍ରାଘାତର ପ୍ରକାର ବିଶେଷ—
A disease in which there is excess of urea in the blood.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି—ସ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ)—୧ । ମୂତ୍ରାଶୟର ଉପରେ ଥିବା
Mūtra granthi ଗଣ୍ଠି—1. A knot or obstruction at the neck of the bladder; kidney nephros. ୨ । ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗର ପ୍ରକାର ଭେଦ (ହୃ. ଶ)—2. A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି କୃମି ପୀଡ଼ା—ସ. ବ. (ଆଧୁନିକ)—ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥିରେ କୃମି
Mūtra granthi kṛumi pirdā ହେବାରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ପୀଡ଼ା-
Nephrelenintic due to the presence of worms in the kidney.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥି ବେଦନା—ସ. ବ. (ଆଧୁନିକ)—ମୂତ୍ରାଶୟର ରୋଗ ବିଶେଷ
Mūtra granthi bedanā —Nephralgia.

ମୂତ୍ର ଗ୍ରହ—ସ. ବ—ଘୋଡ଼ାର ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtra graha A urinary disease of horses.
[ଦ୍ର—ଏ ରୋଗରେ ଘୋଡ଼ାମାନଙ୍କର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ଫେନିଳ ମୂତ୍ର ଜନ୍ମେ ହୁଏ—ଅଶ୍ୱକୋଷ ।]

ମୂତ୍ର ଜଠର—ସ. ବ—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—A kind of
Mūtra jathara suppression of urine.

ମୂତ୍ର ତ୍ୟାଗ—ସ. ବ—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା; ମୂତିବା—Uresis; emic-
Mūtra tyāga tion; micturition; discharge of urine.

ମୂତ୍ର ଦଶକ—ସ. ବ. (ବୈଦ୍ୟକ)—ହାତୀ, ମେଣ୍ଢା, ଓଟ, ଗାଈ, ଛେଳି,
Mūtra daśaka ଘୋଡ଼ା, ମଇଁଷି, ଗଧ, ମନୁଷ୍ୟ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ, ଏହି ଦଶ ପ୍ରକାର ଜୀବଙ୍କ ମୂତ୍ରର ସମୂହ—A collection the urines of 10 animals (elephant, ram, camel, cow, goat, horse, buffalo, ass man and woman).

ମୂତ୍ର ଦାହ—ସ. ବ—ପ୍ରସ୍ରାବ ପୋଡ଼ା—A burning sensation
Mūtra dāha in the urethra accompanied with
(ମୂତ୍ରଦାହ—ଅନ୍ୟରୂପ) painful micturition.
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକ ପ୍ରକାର ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ ।]

ମୂତ୍ର ଦୋଷ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମେହରୋଗ; ଧାତୁ ପଡ଼ିବା—
Mūtra dosha 1. Gonorrhoea. ୨ । ମୂତ୍ରରୋଗ—
2. Urinary disease. ୩ । ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର ରୋଗ—
3 Suppression of urine.

ମୂତ୍ରଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—୧ । ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ)—1. Mūtranāḷi
Mūtradwāra (See) ୨ । ମୂତ୍ରରନ୍ଧ୍ର (ଦେଖ)—
2. Mūtrarandhra (See)

ମୂତ୍ରନାଳୀ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ପଦାକୁ ପ୍ରସ୍ରାବ ଆସିବାର ବାଟ; ଶରୀ-
Mūtranāḷi ରର ମୂତ୍ରନିର୍ଗମନ ନଳ—The urinary
(ମୂତ୍ର ଧାରଣ ପ୍ରଣାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) passage; urethra.

ମୂତ୍ର ନିକ୍ଷେପାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ପ୍ରସ୍ରାବ ରୋଧ ହେଲେ ମୂତ୍ର ନିଷ୍କାସନାର୍ଥ
Mūtra nikshepāstr ମୂତ୍ରାଶୟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପ୍ରବେଶ କରାଇବା
ଶଲ୍ୟାସ୍ତ୍ର—The catheter; an instrument to
draw off urine from the kidney.

ମୂତ୍ର ନିବାରକ—ସଂ. ବିଣ—ଯେଉଁ ଦ୍ରବ୍ୟ ସେବନ ବା ପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା
Mūtra nibāraka ମୂତ୍ରର ପରିମାଣ ବା ପ୍ରବାହ କମିଯାଏ—
Anti-diuretic (article).

ମୂତ୍ର ନିରୋଧ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଘାତ; ପ୍ରସ୍ରାବ ବନ୍ଦ ହେବା ରୋଗବିଶେଷ—
Mūtra nirodha Obstruction of urine.
(ମୂତ୍ରରୋଧ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ର ନିରୋଧନ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସ୍ରାବ ଲାଗିବା ବେଳେ
Mūtra nirodhana ପ୍ରସ୍ରାବ ନ କରିବା—Not making
(ମୂତ୍ରରୋଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) water when one feels a
tendency to do so.

ମୂତ୍ର ପଞ୍ଚକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ୫ଟି ଜୀବଙ୍କ ମୂତ୍ର,
Mūtra pañchaka ଗାଈ, ମାଈ ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, ମାଈ ମଇଁଷି
ଓ ମାଈ ଗଧର ମୂତ୍ର (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—The urine of
5 female beasts used for medicinal
purposes.

ମୂତ୍ର ପତନ—ସଂ. ବି—୧ । (ମୂତ୍ରର ନିରୋଧ କାରଣରୁ ଏହାର ସତତ
Mūtra patana ମୂତ୍ର ପତନ ହୁଏ—ଶବ୍ଦକୋଷ) ଗନ୍ଧମାର୍ଜାର;
ଖଟାଶ (ରାଜନିର୍ଘଣ୍ଟ)—1. The musk cat.
୨ । ଚୁଚୁନ୍ଦ୍ରା—2. The mole. ୩ । ମୂତ୍ରଦ୍ୱାରରୁ
ପ୍ରସ୍ରାବ ବାହାରିବା—3. Micturition.

ମୂତ୍ର ପଥ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ)
Mūtra patha Mūtranāḷi (See)

ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବି—ରୋଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟାର୍ଥ ରୋଗୀର ମୂତ୍ରର ଓ ରୋଗର
Mūtra parikshā ଲକ୍ଷଣମାନ ବିଜ୍ଞାନ ସାହାଯ୍ୟରେ ନିର୍ଣ୍ଣୟ
କରିବା ପାଇଁ ମୂତ୍ରକୁ ଦେଖିବା—Scientific medical
examination of the urine.

ମୂତ୍ର ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—ଯେଉଁ ପାତ୍ରରେ ପ୍ରସ୍ରାବ କରାଯାଏ—
Mūtra pātra (ମୂତ୍ରଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ) A urinal.

ମୂତ୍ର ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Mūtra pinda Kidney.

ମୂତ୍ର ପୁଟ—ସଂ. ବି—୧ । ନାଭିର ଅଧୋଭାଗ; ତଳପେଟ—1. The
Mūtra puṭa part below the navel; abdomen.
୨ । ମୂତ୍ରାଶୟ—2. The bladder.

ମୂତ୍ର ପୁରୀଷ—ସଂ. ବି (ସଂହତର)—ମୂତ୍ର ଓ ଗୁହ—Night-soil
Mūtra purisha and urine; faecus and urine.

ମୂତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ—Urethra; urethral canal.
Mūtra praṇāḷi (ମୂତ୍ରବାହକପ୍ରଣାଳୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ର ପ୍ରଦାହ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରଦାହ (ଦେଖ).
Mūtra pradāha Mūtradāha (See)

ମୂତ୍ର ପ୍ରସେକ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ—
Mūtra praseka Urethra.

ମୂତ୍ର ଫଳା—ସଂ. ବି (ଏହା ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଥିବାରୁ)—ଖଣା; କର୍କଟି
Mūtra phaḷā କାକୁଡ଼ି—Cucumber.

ମୂତ୍ର ବର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବିଣ—ପ୍ରସ୍ରାବ ବୃଦ୍ଧିକାରୀ (ଔଷଧ)—
Mūtra barddhaka Diuretic; uretic.

ମୂତ୍ରବାହ—ସଂ. ବିଣ (ମୂତ୍ର+ବହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ମୂତ୍ରକୁ
Mūtrabāha ମୂତ୍ରାଶୟରୁ ବୋହିଅଣେ—Carrying urine
from the kidney.

ମୂତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—୧ । ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଆୟୁର୍ବେଦୀୟ ଗ୍ରନ୍ଥ-
Mūtra bijñāna ବିଶେଷ—1. Name of a Sanscrit
treatise on the examination of urine.
[ଦ୍ର—ଏହା ଜାତୁକର୍ଣ୍ଣ ଋଷିଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ; ଏଥିରେ ମୂତ୍ର
ପରୀକ୍ଷା କରିବାର ନାନା ପ୍ରଣାଳୀ ବର୍ଣ୍ଣିତ ହୋଇଅଛି ;
ତଥାପି, ପୂର୍ବ୍ବ ଭ ଅବ୍ଦରେ ଏ ବିଷୟର ବିଶେଷ ଆଲୋଚନା
ହୋଇ ନାହିଁ—ହି. ଶ ।] ୨ । ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ବା
ବିଦ୍ୟାବଳରେ ମୂତ୍ରର ନାନାଭେଦ, ମୂତ୍ରର ଦୋଷାଦୋ-
ଓ ମୂତ୍ର ପରୀକ୍ଷା ଆଦି ମୂତ୍ର ବିଷୟକ ଜ୍ଞାତବ୍ୟ ବିଷୟ ଜଣା
ଯାଏ—2. The science of examining the
urine.

ମୂତ୍ରବୃଦ୍ଧି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସାବର ଆଧିକ୍ୟ—
Mūtrabṛuddhi Copious flow of urine; diuresis.

ମୂତ୍ର ବେଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ର ମାଡ଼ିବା—
Mūtra bega A tendency to pass urine.

ମୂତ୍ର ମାର୍ଗ—ସଂ. ବି—ମୂତ୍ରନାଳୀ (ଦେଖ)
Mūtra mārga Mūtranāḷi (See)

ମୂତ୍ର ରନ୍ଧ୍ର—ସଂ. ବି—୧ । ଯେଉଁ ଛିଦ୍ର ବାଟେ ପ୍ରସ୍ରାବ ପଦାକୁ ବାହାରେ—
Mūtra randhra 1. The urethral orifice. ୨। ରୋଗ-
ବିଶେଷ ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବ ନଳର ବହିଃସ୍ଥ ଅଗ୍ର ରନ୍ଧ୍ର ବନ୍ଦ
ହୋଇ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନରେ ହେବା ରନ୍ଧ୍ର—2. Epispadiac.

ମୂତ୍ର ରୋଧ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗବିଶେଷ; (ଏହାଦ୍ୱାରା ମୂତ୍ର
Mūtra rodha ବନ୍ଦ ହୋଇଥାଏ)—Obstruction of
urine; strangury.

ମୂତ୍ର ରୋଧକ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂତ୍ରନିରୋଧକ (ଦେଖ).
Mūtra roddhaka Mūtranirodhaka (See)

ମୂତ୍ରଳ—ସ. ବଣ (ମୂତ୍ର+ଲ)—ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)—Mūtra
Mūtrala barddhaka (See) ସ. ବ—୧ । ରଙ୍ଗ; ସଙ୍ଗା—1. Tin ୨ । ମୂତ୍ରଫଳ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Cucumber.

ମୂତ୍ରଳା—ସ. ବ (ମୂତ୍ର+ବହୁଲାର୍ଥେ. ଲ+ଆ)—କାକୁଡ—
Mūtralā Cucumber. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ଖାଇଲେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବୃଦ୍ଧି ହୁଏ ।] ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୂତ୍ରଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mūtrala.

ମୂତ୍ର ଶୁକ୍ର—ସ. ବ—ରୋଗବିଶେଷ; ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ଶୁକ୍ରପତନ (ଯହିଁରେ
Mūtra śukra ଗଡ଼ଗୋଳା ପାଣି ପରି ପରିସ୍ରା ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ବହୁକ୍ଷଣ ପାତ୍ରରେ ରଖି ଦେଲେ ଧଳା ଚୂର୍ଣ୍ଣମୟସ୍ତର ପାତ୍ର ତଳେ ବସିଯାଏ (ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗର ପ୍ରକାରବିଶେଷ—Milky urine (a disease)

ମୂତ୍ରସଙ୍ଗ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରରୋଧ—
Mūtrasaṅga Urinary obstruction.

ମୂତ୍ରସ୍ଥଳୀ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରାଶୟ—The urinary bladder;
Mūtrasthalī Vesica Urinaria.

ମୂତ୍ରାଘାତ—ସ. ବ (ମୂତ୍ର+ଆଘାତ=ନିରୋଧ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ରୋଗ-
Mūtrāghāta ବିଶେଷ; ମୂତ୍ରରୋଧକ ରୋଗ ବିଶେଷ—The obstruction of urine. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟକରେ ୧୨ ପ୍ରକାର ମୂତ୍ରାଘାତର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି—

୧ । ବାତକୁଣ୍ଡଳୀ—ବାୟୁ କୁପିତ ହୋଇ ବସ୍ତିଦେଶରେ କୁଣ୍ଡଳୀ ଆକାରରେ ଅଟକ ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ଅଟକାଏ ।

୨ । ବାତଷ୍ଠୀଲା—ବାୟୁ ଗୋଲାକାର ଗଣ୍ଠି ପରି ବସ୍ତିଦେଶରେ ରହି ପ୍ରସ୍ରାବକୁ ଅଟକାଇ ଦିଏ ।

୩ । ବାତବସ୍ତି—ମୂତ୍ରବେଗ ସହ ବସ୍ତିର ବାୟୁ ବସ୍ତି ମୁଖକୁ ରୁଦ୍ଧ କରେ ।

୪ । ମୂତ୍ରାତୀତ—ବାରମ୍ବାର ଅଳ୍ପ ଅଳ୍ପ ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ ।

୫ । ମୂତ୍ରଜଠର—ମୂତ୍ରର ପ୍ରବାହ ଅଟକ ଯିବାରୁ କୁପିତ ଅଧୋବାୟୁ ନାଭିର ନିମ୍ନରେ ପୀଡ଼ା ଉତ୍ପାଦନ କରେ ।

୬ । ମୂତ୍ରୋତ୍ସଙ୍ଗ—ବାୟୁର ଆଧିକ୍ୟରୁ କେତେବେଳେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବିବାକ୍ ଅଟକ ଯାଏ, ପୁଣି କେତେବେଳେ ଖୁବ୍ ଜୋରରେ ରକ୍ତ ମିଶ୍ରିତ ହୋଇ ବାହାରେ ।

୭ । ମୂତ୍ରକ୍ଷୟ—ମୂତ୍ର ଶୁଖିଯାଇ ମୂତ୍ରମାର୍ଗ ଜଳା ପୋଡ଼ା କରେ ।

୮ । ମୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି—ବସ୍ତିର ମୁହଁରେ ପଥର ପରି ଗ୍ରନ୍ଥି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୋଇ ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବାକୁ କଷ୍ଟ ହୁଏ ।

୯ । ମୂତ୍ରଶୁକ୍ର—ମୂତ୍ର ସଙ୍ଗେ ବା ପୂର୍ବରୁ ବା ପରେ ଶୁକ୍ର ନିର୍ଗତ ହୁଏ ।

୧୦ । ଉଷ୍ଣବାତ—ଅଧିକ ବ୍ୟାୟାମ ବା ପରିଶ୍ରମ କରିବା ଯୋଗୁଁ ପ୍ରସ୍ରାବନାଳୀରେ ଦାହ ହୁଏ ଓ ହଳଦିଆ ବା ରକ୍ତମିଶା ପ୍ରସ୍ରାବ ହୁଏ ।

୧୧ । ପିତ୍ତଜ ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ପ୍ରସ୍ରାବ ପୋଡ଼ା ଓ ଗାଢ଼ ମୂତ୍ର ହୁଏ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବ ଶୁଖି ଗଲେ ଗୋରୋଚନାର ଚୂନା ପରି ଦେଖାଯାଏ ।

୧୨ । କଫଜ ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ବହୁ କଷ୍ଟରେ ସଫେଦ ମୂତ୍ର ବାହାରେ]—

ମୂତ୍ରାତୀତ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrātīta A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ରାଧାର—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୂତ୍ର+ଆଧାର)—ମୂତ୍ରାଶୟ—
Mūtrādhāra The urinary bladder.

ମୂତ୍ରାଧିକ୍ୟ ରୋଗ—ସ. ବ—ବହୁମୂତ୍ର ରୋଗ—
Mūtrādhikya roga Diabetes.

ମୂତ୍ରାନୁବନ୍ଧ—ସ. ବ—୧ । ମୂତ୍ରକୃଚ୍ଛ୍ର (ଦେଖ)—1. Mutra-
Mūtrānubandha kṛuchchhra (See) ୨ । ପ୍ରସ୍ରାବ-ପୋଡ଼ା—2. Difficulty accompanied with pain and burning sensation in passing urine drop by drop; painful and scanty micturition.

ମୂତ୍ରାମ୍ଳ—ସ. ବ (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ମୂତ୍ରର ଅମ୍ଳରସ ବିଶେଷ—
Mūtrāmla Uric acid; lithic acid.

ମୂତ୍ରାଶୟ—ସ. ବ (ମୂତ୍ର+ଆଶୟ=ଆଧାର)—ମୂତ୍ରସ୍ଥଳୀ—The
Mūtrāśaya urinary bladder; Vesica Urinaria. [ଦ୍ର—ଏହା ପେଟ ଭିତରେ ନାଭିର ନିମ୍ନଦେଶରେ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଥିରେ ମୂତ୍ର ସଞ୍ଚିତ ହୁଏ ଓ ଏଥିରୁ ମୂତ୍ରନାଳୀ ବାଟେ ପ୍ରସ୍ରାବ ବାହାରେ ।]

ମୂତ୍ରାଶୟାଶ୍ମ—ସ. ବ (ଆଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଅଶ୍ମରୀ ବା ପଥୁରିଆ ରୋଗ
Mūtrāśayāśma Stone in the bladder; Cystolithos.

ମୂତ୍ରାଷ୍ଟକ—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆୟୁର୍ବେଦୋକ୍ତ ଆଠ ଗୋଟି
Mūtrāshṭaka ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମୂତ୍ର [ଯଥା—ଗୋରୁ, ଛେଳି, ମେଣ୍ଢା, ମହିଷ, ଗଧ, ଓଟ, ଘୋଡ଼ା ଓ ହାତୀର ମୂତ୍ର (ବୈଦ୍ୟକ ପରିଭାଷା ପ୍ରକରଣ)]—The urine of 8 particular animals used for medicine.

ମୂତ୍ରାସାଦ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrāsāda A kind of obstruction of urine. (ମୂତ୍ରୌକସାଦ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମୂତ୍ରାଘାତ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ)

ମୂତ୍ରିକା—ସ. ବ—ସଲ୍ଲକୀ ବୃକ୍ଷ (ହ୍ର. ଶ)—
Mūtrikā Boswellia Serrata (tree)

ମୂତ୍ରିତ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—(ମୂତ୍ର+ସଞ୍ଜାତାର୍ଥେ. ଇତ)—କୃତ ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ;
Mūtrita ମୀଢ଼ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—(One) Who has passed urine. (ମୂତ୍ରିତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂତ୍ରୋତ୍ପାଦକ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ (ଦେଖ)
Mūtrotpādaka Mūtrabarddhaka (See)

ମୂତ୍ରୋତ୍ସଙ୍ଗ—ସ. ବ—ମୂତ୍ରାଘାତ ରୋଗ ବିଶେଷ—
Mūtrotsaṅga A kind of obstruction of urine.

ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ—ସ. ବ—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରସ୍ରାବ କରିବା; ମୁତିବା—
Mūtrotsarga Emiction; micturition; passing water. (ମୂତ୍ରୋତ୍ସାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂତ୍ରୋଷ୍ଣତା—ସଂ. ବି—ପିତ୍ତଜନିତ ମୂତ୍ରରୋଗଭେଦ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
Mūtroshṇatā A kind of bilious urinary desease.

ମୂତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବିଣ—(ମୂତ୍ର+ଯ)—ମୂତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
Mūtrya Relating to urine; urinary.

ମୂର (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା (ଇତର) ବି—(ସଂ. ମୂଳର ଳ ସ୍ଥାନରେ ର
Mūra (etc) ଉଚ୍ଚାରଣ; ତୁଳ. ହି. ମୂର)—ମୂଳ ଇତ୍ୟାଦି
(ଦେଖ)—Mūḷa etc (See)

ମୂର(ରୁ)ତି—ଗ୍ରା. ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—Mūrtti (See)
Mūra(ru)ti [ଉ—ବହୁ ଏ ମୂରତିର ନର୍ମାଣିଲ । ଅଭିମନ୍ୟୁ.
মূরতি मूरत(ति) ସଦାନନ୍ଦ ଚନ୍ଦ୍ରାମଣି ।]

ମୂର(ରୁ)ତି ବ(ମ)ନ୍ତ—ଗ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍)—ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—
Mūra(ru)ti ba(ma)nta मूरतिवंत Corporeal.

ମୂର(ରୁ)ଧନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ)—ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଇତ୍ୟାଦି
Mūra(ru)dhanā(etc) (ଦେଖ)—Mūrddhanā etc.(See)
মূরধনা मूरधा

ମୂର(ରୁ)ଧନୀ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—The
Mūra(ru)dhanī head. [ଉ—ମୁକୁଟ କୁଣ୍ଡଳ ସହିତେ
মূর্দ্ধনা କାଟିଲେ ବିରୂପାକ୍ଷର ମୂରଧନୀ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର
मुँड, सिर ରାମାୟଣ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ବଡ଼—1. Big,
great. ୨ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ପ୍ରଧାନ—2. Chiet
principal.

ମୂରା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. (ଇତର) ବି (ଇତର ଲୋକଙ୍କର ଳ ସ୍ଥାନରେ
Mūrā (etc) ର ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମୂଳା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—
Mūḷā etc (See)

ମୂରୁଖ—ଗ୍ରା. ବିଣ ଓ ବି (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଖ (ଦେଖ)-Mūrkha (See)
Mūrukha [ଉ—ପଣ୍ଡିତେ ଲଭେ ବହୁ ଦୁଃଖ, ଏ ଭାବ ନ ଜାଣେ
·[ମୂର୍ଖପଣ—ବିଶେଷ] ମୂରୁଖ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
মূর্খ मुरख

ମୂରୁଚ୍ଛା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଚ୍ଛା)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା (ଦେଖ) ୨ । ମୂରୁଛିବା
Mūruchchhā मर्छा मूरछा କର୍ମ—2. Giving up.

ମୂରୁଛିତ—ଦେ. ବିଣ (ପଦ୍ୟ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ (ଦେଖ)—Mūrchchhita
Mūruchhita (See) [ଉ—ବାଣ ତେଜସାରେ ରକ୍ଷୁର ମୂରୁଛିତ
মূর্চ্ছিত मुर्छित ଉପେନ୍ଦ୍ର. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୂରୁଛିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ପଦ୍ୟ)—ମୂରୁଛିବା (ଦେଖ)—Muruchibā
Mūruchhibā (See). [ଉ—ଜୀବନ ମୂରୁଛି ରଣେ ନାଶିବା
ଅସ୍ତ୍ର । ମଧୁସୂଦନ. ଛନ୍ଦମାଳା ।]

ମୂର୍ଖ—ସଂ. ବିଣ (ମୂହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଖ; ନିପାତନ)—
Mūrkha ୧ । ମୂଢ଼; ଅଜ୍ଞାନ; ଅବୋଧ—1. Silly; foolish;
stupid. ୨ । ବିଦ୍ୟାଶୂନ୍ୟ—2.Illiterate. ୩ । ଅଜ୍ଞ—
3. Ignorant. ୪ । ଗାୟତ୍ରୀରହିତ (ବ୍ରାହ୍ମଣ)—
4. (a Brāhmaṇa) Who has forsaken
Gāyatrī. ବି—୧ । ଅବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Foolish
person;an idiot; a fool. ୨। ବିଦ୍ୟାହୀନ ବ୍ୟକ୍ତି—
2. Illiterate person. ୩ । ଅଜ୍ଞ ବ୍ୟକ୍ତି—
3. Ignorant person. ୪ । ଗାୟତ୍ରୀରହିତ ବ୍ରାହ୍ମଣ—
4. A Brāhmaṇa who does not practise
Gāyatrī. ୫ । ମାଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Phaseolus
Radiatus. ୬ । ବନ୍ୟମୁଗ (ଚିକାଣ୍ଡକୋଷ)—
6. Wild Muga.

ମୂର୍ଖତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଖ+ଭାବ. ତା, ତ୍ୱ)—ଅଜ୍ଞତା—
Mūrkhatā(twa) 1. Ignorance. ୨ । ଅବୋଧତା—
2. Foolishnes; folly; stupidity.

ମୂର୍ଖତା ପ୍ରକାଶ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ନିଜର ଅଜ୍ଞତା ଦେଖାଇବା—
Mūrkhatā prakāsa karibā To betray one's
মূর্খতা প্রকাশ করা मूर्खता प्रकाश करना ignorance or
folly.

ମୂର୍ଖପଣ—ଦେ. ବି—ମୂର୍ଖତା; ମୂର୍ଖାମି—Folly; ignorance.
Mūrkhapaṇa মূর্খপনা
मुर्खपना (ମୂର୍ଖପଣିଅ[ଅଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂର୍ଖପୁତ୍ର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ବିଦ୍ୟାହୀନ ସନ୍ତାନ—
Mūrkhputra An illiterate son.

ମୂର୍ଖ ମଣ୍ଡଳ(ଳୀ)—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୂର୍ଖମାନଙ୍କର ସଭା—
Mūrkha maṇḍaḷa(ḷī) An assembly of fools.

ମୂର୍ଖାଣ୍ଡି(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—୧ । ମୂର୍ଖତା—1.Ignorance. ୨ । ମୂର୍ଖ
Mūrkhāṇḍi(nti) ବ୍ୟକ୍ତି କରିବା କାମ—2. Act befit-
(ମୂର୍ଖାମି—ବଙ୍ଗାନୁକାରୀ ଅକାର) ting a dunce. ଦେ. ବିଣ—
মূর্খামি मूर्खता ମୂର୍ଖାଣ୍ଡିଆ (ଦେଖ)—Mūrkhāṇḍiā
(See),

ମୂର୍ଖାଣ୍ଡି(ଣ୍ଟି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମୂର୍ଖର ଉପଯୁକ୍ତ (କାର୍ଯ୍ୟ ବା କଥା)
Mūrkhāṇḍi(nti)ā 1. Befitting a fool or idiot.
মূর্খ मुर्खतापूर्ण ୨ । ନିର୍ବୋଧିଆ (କାମ)—2. Foolish(act).

ମୂର୍ଖିମା—ସଂ. ବି—(ମୂର୍ଖ+ଭାବାର୍ଥେ ଇମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୂର୍ଖତା
Mūrkhimā (ହି. ଶ. ଶବ୍ଦକୋଷ)—Ignorance; folly;
stupidity.

ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମୋହପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—
Mūrchchh (root) To faint.

ମୂର୍ଚ୍ଛନ—ସଂ. ବି.—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ଚୈତନ୍ୟଲୋପ;
Mūrchchhana ଚେତନାର ନାଶ—1. Swooning;fain
ting; syncope. ୨ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଔଷଧର ସଂସ୍କାର-
ବିଶେଷ; ନିଆଁ ଉପରେ ବସିଥିବା ସମୟରେ ତୈଳାଦିରେ
ରସାଦି ଯୋଗକରଣ; ପ୍ରକ୍ଷେପଣ; ଔଷଧାଦିର ଶୋଧନ—
2. Purification of a medicinal preparation by pouring juice into it while it is
on the fire. ୩ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଗନ୍ଧକର ସହିତ
ପାରଦର ଭସ୍ମୀକରଣ—3. Calcining mercury
with sulphur. ୪ । ଫୋଡ଼ଣ ବା; ଛୁଙ୍କ ଦେବା—
4. Flavouring curry with boiling oil

and spices. ୫ । ମିଶ୍ରଣ—5. Mixing. ୬ । ସାକ୍ଷାତକରଣ—6. Interviewing. ୭ । ପ୍ରତିଫଳନ—7. Reflection. ୮ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୂର୍ଚ୍ଛା ଅନୁକୂଳ (ହି. ଶ)—8. Causing swoon. ୯ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରିବା ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର—9. Charm for causing swoon. ୧୦ । କାମଦେବଙ୍କ ବାଣବିଶେଷ (ହି. ଶ)—10. Name of one of the arrows of god Cupid.

ମୂର୍ଚ୍ଛନା—ସ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଅନ+ଆ)—୧ । ସଙ୍ଗୀତରେ
Mūrchchhanā ସପ୍ତସ୍ୱରର ଆରୋହ ଅବରୋହ ବିଶେଷ—ସ୍ୱରଗ୍ରାମ (ସା, ରେ, ଗା, ମା, ପା, ଧା, ନି) ର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରରୁ ତାହାର ଉଚ୍ଚ ବା ନୀଚ ଅଷ୍ଟମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସମସ୍ତ ସ୍ୱରର ଆରୋହଣ ଓ ଅବରୋହଣ [ଦ୍ର—"ସଙ୍ଗୀତ ଦାମୋଦର" ମତରେ ୩ ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ମୂର୍ଚ୍ଛନା ୨୧ ଟି; ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ୱରଗ୍ରାମର ୭ଟି ମୂର୍ଚ୍ଛନା । ମତାନ୍ତରରେ ସମସ୍ତ ମୂର୍ଚ୍ଛନାର ସଂଖ୍ୟା ୧୮୦ ।] 1. Modulations of voice while ascending or descending the scales of the gamut; duly regulated rise and fall of tone in singing. [ଉ—ପୋଛି ଘଣନ୍ତେ ବୀଣା, ଗାଅନ୍ତେ ପୁଣି ମୂର୍ଚ୍ଛନା ସାରୋଦର ବେଗେ କରୁଣୀ । ରାଧାନାଥ—ମେଘଦୂତ ।] ୨ । (ଭରତମୁନିଙ୍କ ମତରେ) ଗାନ ବା ବାଦନକାଳରେ କଣ୍ଠର ବା ହସ୍ତର କମ୍ପନ—2. Trembling of the voice and the hands during singing and music. ୩ । (ହନୁମାନଙ୍କ ମତରେ) 'ସା' ଠାରୁ ରି, ଗା, ମା ଆଦି ସ୍ୱର ବୃଦ୍ଧି ସମୟରେ ଯେଉଁଠାରେ ବିରାମ ଘଟେ—3 A semi-tone between two tones of the gamut. ୪ । ମୂର୍ଚ୍ଛନ (ଦେଖ)—4. Mūrchchhana (See)

ମୂର୍ଚ୍ଛା—ସ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅଚୈତନ୍ୟ;
Mūrchchhā ମୋହ; ଚୈତନ୍ୟଲୋପ ରୋଗ—1. Fainting fit; syncope; swoon; hysteria. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ଏହା ବାୟୁରୋଗ । ଏଥିରେ ରୋଗୀ ସୁଖଦୁଃଖାଦିର ଅନୁଭବଶକ୍ତିରହିତ ହୋଇ କାଷ୍ଠାଦି ପରି ଅଚେତନ ଅବସ୍ଥାରେ ଭୂମିରେ ପଡ଼ି ଯାଏ ।] ୨ । ବିସ୍ତାର; ବ୍ୟାପ୍ତି—2. Extension. ୩ । ବୃଦ୍ଧି—3. Increase. ୪ । ଔଷଧାଦିର ମୂର୍ଚ୍ଛନା—4. Purification of medicinal oil by adding certain juices over fire. ୫ । ପ୍ରତିଫଳନ—5. Reflection. ୬ । (ସ୍ୱରଗ୍ରାମର) ମୂର୍ଚ୍ଛନା ୧।୨।୩ (ଦେଖ)—6. Mūrchchhanā 1, 2, 3 (See)

ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତ—ସ. ବଣ. ପୁ°—(୨ୟା ତତ୍)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ; ମୋହପ୍ରାପ୍ତ—
Mūrchchhāgata Fainted; fallen into a swoon. (ମୂର୍ଚ୍ଛାଗତା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂର୍ଚ୍ଛାପନ୍ନ—ସ. ବଣ. ପୁ°—(୨ୟା ତତ୍)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—Fainted.
Mūrchchhāpanna (ମୂର୍ଚ୍ଛାପନ୍ନା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂର୍ଚ୍ଛା ପାକ—ସ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଜଳନ୍ତା ତେଲ ପାକ ହେବା
Mūrchchhā pāka ସମୟରେ ସେଥିରେ ରସପ୍ରୟୋଗ—Infusion of some juice into oil when it is over fire. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଇ ପ୍ରକାରର. ସୋରିଷ ତେଲର ମୂର୍ଚ୍ଛାପାକ, ଘିଅ ତେଲର ମୂର୍ଚ୍ଛାପାକ]

ମୂର୍ଚ୍ଛା ବାୟୁ—ସ°. ବି—ମୃଗୀ ରୋଗ; ବାୟୁଜନିତ ମୂର୍ଚ୍ଛା; ବାତ ମାରିବା;
Mūrchchhā bāyu ଅପସ୍ମାର ଛାଟ ମାରିବା—Hysteria; epilepsy.

ମୂର୍ଚ୍ଛା ଭଙ୍ଗ—ସ°. ବି—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛାର ଅବସାନ; ମୂର୍ଚ୍ଛା
Mūrchchhā bhanga ପରେ ସଂଜ୍ଞାଲାଭ—Recovery of the senses after the swoon, regaining of senses after fainting.

ମୂର୍ଚ୍ଛା ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To faint; to swoon
Mūrchchhā jibā away; to fall into a swoon. (ମୂର୍ଚ୍ଛା ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ମୂର୍ଛା ଯାଓଯା; মূর্চ্ছা হওয়া मूर्च्छा जाना

ମୂର୍ଚ୍ଛାଳ(ଳୁ)—ସ°. ବଣ—(ମୂର୍ଚ୍ଛା+ଳ+ଅଲୁ)—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ (୧) (ଦେଖ)
Mūrchchhāla(lu) মূর্চ্ছিত 1. Mūrchchhita 1 (See)
मूर्च्छित मूर्च्छालु ୨ । ମୂର୍ଚ୍ଛାରୋଗଗ୍ରସ୍ତ—2. Epileptic.

ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—ସ°. ବଣ. ପୁ°—(ମୂର୍ଚ୍ଛା+ସଂଜାତାର୍ଥେ ଇତ; କିମ୍ବା ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ
Mūrchchhita +କର୍ମ. ତ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛାପ୍ରାପ୍ତ; ବେହୋସ (ମୂର୍ଚ୍ଛିତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ହୋଇଥିବା—1. Fainted. ୨ । ବର୍ଦ୍ଧିତ; ପ୍ରବୃଦ୍ଧ—2. Increased. ୩ । ବିସ୍ତୃତ; ବ୍ୟାପ୍ତ—3. Extended; spread. [ଉ—ମଦବୃଦ୍ଧିର ମଥିତ ହୃଦ, ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ମନୋଭବ ଅମୋଦ--ଉପସୂର୍ଯ୍ୟ. ଉପୋଷ୍ମ ଉଣ୍ଣ 'ମ' ଗୀତ ।] ୪ । (ସଙ୍ଗୀତ) ମୂର୍ଚ୍ଛନାପ୍ରାପ୍ତ—4. Modulated. ୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ମୂର୍ଚ୍ଛନାପ୍ରାପ୍ତ—5. Mixed with juice etc (said of medicinal oils)

ମୂର୍ଚ୍ଛିବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ°. ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ—ମୁରୁଛିବା (ଦେଖ)
Mūrchchhibā ত্যাগ করা Muruchhibā (See)
त्यागना तेजना

ମୂର୍ତ୍ତ—ସ°. ବଣ—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତ; ନିପାତନ)—୧ । ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍;
Mūrtta ସାକାର—1. Having shape. ୨ । ଯେ ରୂପ [ମୂର୍ତ୍ତିତା(ତ୍ତ୍ୱ)—ବିଶେଷ୍ୟ] ଧରିଥାଏ; ରୂପଧାରୀ—2. Incarnate; embodied. ୩ । ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—3. Fainted. ୪ । କଠିନ—4. Solid. ୫ । ବାସ୍ତବ—5 Material; real. ବି—୧ । (ନ୍ୟାୟ ଶାସ୍ତ୍ର—କ୍ଷିତି, ଅପ୍, ତେଜ, ବାୟୁ ଓ ମନ—1 (Nyāya Philosophy) The earth, the water, the fire, the wind, and the human mind. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଗୁଣ, ରୂପ, ରସ, ଗନ୍ଧ, ସ୍ପର୍ଶ, ପରତ୍ୱ, ଅପରତ୍ୱ, ଗୁରୁତ୍ୱ, ସ୍ନେହ ଓ ବେଗ—ହି. ଶ ।] ୨ । କାନନ; ବନ—2. Forest.

ମୂର୍ତ୍ତି—ସଂ. ବି—(ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି; ନିପାତନ)—୧ । ଆକାର;
Mūrtti ଆକୃତି—1. Form, shape. ୨ । ରୂପ—
2. Figure. ୩ । ପିତୁଳା; ବିଗ୍ରହ; ସ୍ୱରୂପ; ପ୍ରତିମା—
3. Image, statue.
୪ । କାୟା—4. Body. ୫ । ପ୍ରକାଶିତ କାୟା ବା
ଶରୀର—5. Embodiment. ୬ । ଦେବତାଙ୍କ
ଅବତାର—6. Incarnation of a deity. ୭ ।
ଦେବପ୍ରତିମା—7. Idol. ୮ । ଅବୟବ; ଅଙ୍ଗ—
8. Limbs. ୯ । (+ଭାବ. ତି) କାଠିନ୍ୟ—
9. Solidity; hardness. ୧୦ । ଦ୍ରବ୍ୟ; ପଦାର୍ଥ—
10. Material thing. ଦେ. ବି—୧ ।
मूर्त्ति (ମାନ୍ୟାର୍ଥକ) ବୈଷ୍ଣବ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବା ଜଣ—1.
मूरत; मूर्त्ति Number of Brāhmaṇas or Baishṇabas
(ଯଥା—ଆଜ ମୋ କୁଟୀରରେ ୪ ମୂର୍ତ୍ତି ବ୍ରାହ୍ମଣ ଭୋଜନ
କଲେ ।) ୨ । ବସ୍ତ୍ରର ବା ଶାଢ଼ୀର ଖଣ୍ଡ—2. Piece
of cloth. (ଯଥା—ମୁଁ ବନ୍ଧୁଙ୍କ ଘରକୁ ତିନି ମୂର୍ତ୍ତି
ଶାଢ଼ୀ ନେଇକରି ପଠାଇଲି ।) [ଦ୍ର—ଏହାର ଅପଭ୍ରଂଶ
ମୁରତି, ମୁରୁତି, ମୁର୍ତ୍ତି ।]

ମୂର୍ତ୍ତିକାର—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୂର୍ତ୍ତି
Mūrttikāra ନିର୍ମାଣ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି—Sculptor.

ମୂର୍ତ୍ତି(ର୍ତି)କିଆ(ୟା)—ଦେ. ବି—ମୁରୁତିକିଆ (ଦେଖ)—
Mūrtti(rti)kiā(yā) Murutikiā (See)
अशौच ବିଣ—ଏକମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—Having one piece.
मरणाशौच; सूतका

ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ର—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ବା ବ୍ୟକ୍ତିର
Mūrtti chitra ଆକୃତି ଅନୁରୂପ ଚିତ୍ର—An image or
likeness of a person or thing.

ମୂର୍ତ୍ତି ଚିତ୍ରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ବା ଚିତ୍ର ଅଙ୍କିବା—
Mūrtti chitraṇa Drawing of a figure.

ମୂର୍ତ୍ତି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି+ଧୃ ଧାତୁ)—କୌଣସି ଗୋଟିଏ
Mūrtti dharibā ରୂପ ଧରିବା; ଗୋଟିଏ ରୂପରେ ଦେଖାଯିବା
(ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) —To take or assume
मूर्त्ति धरा; मूर्त्ति धारण करा a shape or form.
मूरती लेना

ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋଟିଏ ରୂପ ଗ୍ରହଣ କରିବା;
Mūrtti dhāraṇa ରୂପ ଧରିବା—Assumption of a
shape; embodiment; incarnation.

ମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ଧୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା.
Mūrttidhārī ୧ବ)—ଯେ ରୂପ ଧରିଥାଏ—Assuming
(ମୂର୍ତ୍ତିଧର—ଅନ୍ୟରୂପ) a concrete shape or form;
(ମୂର୍ତ୍ତି ଧାରିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) incarnate. [ଦ୍ର—ଧାର୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତି
ମୂର୍ତ୍ତିଧାରୀ ଧର୍ମରୂପେ ପୃଥିବୀରେ ଶୋଭା ପାଏ ।]

ମୂର୍ତ୍ତିପ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ପା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ପୂଜାହାରୀ;
Mūrttipa ଦେବମୂର୍ତ୍ତିପୂଜକ—Worshipper of an
(ମୂର୍ତ୍ତିପା—ସ୍ତ୍ରୀ) idol.

ମୂର୍ତ୍ତି ପରିଗ୍ରହ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ଧରିବା; ଦେହଧାରଣ
Mūrtti parigraha —Assumption of a shape.

ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜକ—ସଂ. ବି ଓ ବିଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ)—୧ । ଯେ ମୂର୍ତ୍ତି
Mūrtti pūjaka ପୂଜା କରେ—1. Worshipping an
image. ୨ । ପୌତ୍ତଳିକ; ପ୍ରତିମାପୂଜକ—2.
Image-worshipper; idol-worshipper.

ମୂର୍ତ୍ତି ପୂଜା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପ୍ରତିମା ପୂଜା; ନିରାକାର ଈଶ୍ୱରଙ୍କ
Mūrtti pūjā ସାକାର ପ୍ରତିମାରୂପେ ପୂଜା କରିବା; ସାକାର
ଉପାସନା—Idol-worship

ମୂର୍ତ୍ତି ପ୍ରକାଶ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୂପ ଦେଖାଇବା—
Mūrtti prakāśa Appearing in some form
or shape.

ମୂର୍ତ୍ତି ବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରତିମା ଆଦି ଗଢ଼ିବାର କଳା—
Mūrtti bidyā Sculpture. ୨ । ଚିତ୍ରାଙ୍କନ ବିଦ୍ୟା—
(ମୂର୍ତ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ, ମୂର୍ତ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ର—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. The art of
drawing.

ମୂର୍ତ୍ତି ମନ୍ତ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତିମତ୍)—ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍ (ଦେଖ)—
Mūrtti manta Mūrttimān (See)
(ମୂର୍ତ୍ତିବନ୍ତ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ) मूर्त्तिमन्त **मूर्त्तिमंत**

ମୂର୍ତ୍ତିମାନ୍—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୂର୍ତ୍ତି+ମତ୍; ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ=ମୂର୍ତ୍ତିମତ୍
Murttimān ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ସାକାର; ରୂପବିଶିଷ୍ଟ—
(ମୂର୍ତ୍ତିମତୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 1. Having a visible shape or
form. ୨ । ବାସ୍ତବ—2. Material, concrete.
୩ । ଶରୀରଧାରୀ—3. Corporeal; embodied.
୪ । ସ୍ୱଶରୀରରେ ଆବିର୍ଭୂତ—4. Appearing in
one's own or real form. ୫ । କଠିନ; ଘନ—
5. Hard; solid. ସଂ. ବି—ଶରୀର—Body.

ମୂର୍ତ୍ତିଯୁକ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୩ୟା ତତ୍)—ଯାହାର ରୂପ ଅଛି—
Mūrttijukta Having a shape or form; possessed
(ମୂର୍ତ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) of a shape.

ମୂର୍ତ୍ତିହୀନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ନିରାକାର—1.
Murttihīna Formless. ୨ । ଅଶରୀରୀ—2. In-
corporeal, shapeless. ୩ । (ଅଧୁନାତନ ଜଡ଼
ବିଜ୍ଞାନ) କୌଣସି ବିଶିଷ୍ଟ ଆକୃତି ଶୂନ୍ୟ—3. Amorphous; having no fixed form (in crystallography);

ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର—ସଂ. ବି (ଅନ୍ୟ+ମୂର୍ତ୍ତି; ନିତ୍ୟସମାସ)—୧ । ଅନ୍ୟ ମୂର୍ତ୍ତି;
Mūrttyantara ଆଉ ଗୋଟିଏ ରୂପ 1. Another
form or shape. ୨ । ପୃଥକ୍ ରୂପ—2. A
different shape or form.

ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଅନ୍ୟରୂପ ଧାରଣ—
Mūrttyantara grahaṇa The assuming of another
(ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ଧାରଣ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ପରିଗ୍ରହ—ଅନ୍ୟରୂପ) shape.
ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରାହୀ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଧାରୀ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତର ପରିଗ୍ରାହୀ } ବିଣ. ପୁଂ ; ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଗ୍ରାହିଣୀ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରଧାରିଣୀ, ମୂର୍ତ୍ତ୍ୟନ୍ତରପରିଗ୍ରାହିଣୀ } ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ

ମୂର୍ଦ୍ଧକ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଅଭିଷିକ୍ତ ଅର୍ଥରେ କ; ରାଜା; ଏହି ବର୍ଣ୍ଣର
Mūrddhaka ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ରାଜାରୂପେ ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ ହୁଅନ୍ତି)—
ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ବର୍ଣ୍ଣ—
The hereditary caste of warriors amongst the Hindus; the Kshatriya caste.

ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+କର୍ଣ୍ଣ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—
Mūrddhakarṇṇī ୧ । ଆତପତ୍ର; ଛତା—1. Umbrella; parasol. ୨ । ଖରା ବର୍ଷାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଘୋଡ଼ାଇବା ଟୋପର, ଝାମ୍ପି—
2 An inverted basket or wicker-work hat used to protect the head from rain and sun.

ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ପରୀ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+କର୍ପର=ବ୍ୟଞ୍ଜନ ବିଶେଷ+
Mūrddha karparī ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—
Mūrddhakarṇṇī (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧଖୋଲ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଖୋଲ=ଟୋପର)—
Mūrddha khoḷa ମୂର୍ଦ୍ଧକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—Mūrddha karṇṇī (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧଗତ—ସଂ. ବିଣ (୨ୟା ତତ୍; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଗତ)—ମସ୍ତିଷ୍କ ମଧ୍ୟକୁ
Mūrddha gata ଯାଇଥିବା; ମସ୍ତିଷ୍କସ୍ଥ—Gone inside the brain or head.

ମୂର୍ଦ୍ଧଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମସ୍ତକରେ
Mūrddhaja ଜାତ—Growing on the head.
ସଂ. ବି—କେଶ; ମୁଣ୍ଡବାଳ—The hair of the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧଜ୍ୟୋତିଃ—ସଂ. ବି—ବ୍ରହ୍ମରନ୍ଧ୍ର (ଶବ୍ଦକୋଷ)—The aper-
Mūrddha jyotiḥ ture supposed to be at the crown of the head, through which the soul takes its flight at death.

ମୂର୍ଦ୍ଧତଃ—ସଂ. ଅ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+୭ମୀ ବା ୫ମୀରେ ତସ୍)—୧ । ମୁଣ୍ଡରେ—
Mūrddhataḥ 1. In the head. ୨ । ମୁଣ୍ଡରୁ—2. From the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା(ନି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—୧ । ମୁଣ୍ଡ; ମସ୍ତକ—
Mūrddha(rddhu)nā(ni) 1. The head. [ଉ—କାଳିଙ୍କି
মাথা ;मुण्ड ଅସ୍ତ୍ର ମୋ ଏବା ସେ ଦେଖନ୍ତୁ କପାଁ ନ ଯାଇ ମୂର୍ଦ୍ଧନା
ଫାଟ—ପ୍ରତାପ. ଶଶିସେଣା ।] ୨। ପର୍ବତାଦିର ମସ୍ତକ ବା ଅଗ୍ର—2. The head or top of a tall thing (i. e. mountain, temple). [ଉ—ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ କର ଧର କାମିନୀ, ବୁଲନ୍ତି ବେଢ଼ ଗୋ, ଚିତ୍ରକୂଟ ଗିରି ମୂର୍ଦ୍ଧନି—
ବିଶ୍ୱନାଥ. ବିଚିତ୍ର ରାମାୟଣ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା(ନି)ପାତ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧା[ର୍ଦ୍ଧ୍ନି]ପାତ)—୧ । ମୁଣ୍ଡ-
Mūrddha(rddhu)nā(ni)pāta ପାତ; ମୁଣ୍ଡଚ୍ଛେଦନ—
মুণ্ডপাত 1. Beheading; decapitation. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—
मुण्डपात (ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତକ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Death.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନା ଫାଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଦ୍ଧନାପାତ (ଦେଖ)—
Mūrddha(rddhu)nā phāṭibā Mūrddhanāpāta
মাথা ফাটা मुण्ड फटना (See)
(ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଫାଟିଯିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନାଭିଷେକ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ
Mūrddha(rddhu)nābhisheka (ଦେଖ)—Mūrddhā-
অভিষেক मूर्धाभिषेक bhisheka (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନାଭିଷେକୀ—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭି-
Mūrddha(rddhu)nābhishekī ଷିକ୍ତ (ଦେଖ)-Mūrddhā-
অভিষিক্ত मूर्धाभिषेकी bhishikta (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନି—ଦେ. ଅ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ ଶବ୍ଦର ୭ମୀ ଏକବଚନ)—
Mūrddha(rddhu)ni ମସ୍ତକରେ—On the head. [ଉ—
মাথায় मुंडमे ସ୍ୱର୍ଲୋକକଳ୍ପିତ ମୂର୍ଦ୍ଧନି, ବଣଦେବେ ବା
ବଣମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବିଣ (ସଂ.
ମୂର୍ଦ୍ଧନ=ମସ୍ତକ, ଯେ ମସ୍ତକର ଯୋଗ୍ୟ)—୧ । ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
1. Superior to all ୨ । ସର୍ବୋତ୍ତମ—2. Best.
[ଉ—କୃଷ୍ଣ ମହିମା ଯହିଁ ଶୁଣି, ସେ ସର୍ବ ବାକ୍ୟରେ
ମୂର୍ଦ୍ଧନି—ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ଦେ. ବି (ସଂ.
মোড়ল, কর্তা ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ)—୧ । ଜାତିର ବା ସମାଜର ପ୍ରଧାନ
मुखिया ବ୍ୟକ୍ତି; ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର ବା ମୁଖିଆ ବ୍ୟକ୍ତି; ପର-
[ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନିଅ[ଅଁ]—ଅନ୍ୟରୂପ] ମାଣିକ—1. The head man of a caste. ୨ । ଘରର କର୍ତ୍ତା—2. The head of a household; the kartā of a family. ୩ । ମସ୍ତକ—3. Head. ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବି—ଚାଳଘରର ମଥାନ; ଭୂଳଆ—The top of a thatched house.

ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନିଅ(ୟା)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧ(ର୍ଦ୍ଧୁ)ନି (ଦେଖ)
Mūrddha(rddhu)niā(yā) Mūrddha(rddhu)ni(See)

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ଜାତାର୍ଥେ ଯ) ୧ । ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ବା
Mūrddhanya ମୁଣ୍ଡ ଭିତରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ (ବର୍ଣ୍ଣ)-1. Pronounced from within the head. ୨ । ମୂର୍ଦ୍ଧଜ;
ମସ୍ତକୋତ୍ପନ୍ନ—2. Produced from the head.
ସଂ. ବି—୧ । ଜାତି ବା ସମାଜର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି—
1. The head man of a caste or guild.
୨ । ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ (ଦେଖ)—2. Mūrddhanya barṇṇa (See) ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ପ୍ରଥମରେ—
In the first place. [ଉ—ତ୍ରିଜ ବର୍ଗରେ ହିଁ ସମୁଦାୟ ମହାଧନ୍ୟ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟରେ ଗଣାଯିବ—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ସଙ୍ଗୀତ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଣ'—ସ. ବ—'ଟ' ବର୍ଗର ପଞ୍ଚମ ଅନୁନାସିକ ବର୍ଣ୍ଣ—The Mūrddhanya 'ṇa' cerebral sound representing 'ṇa'. [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଳା ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଣ' ଦନ୍ତ୍ୟ 'ନ' ପରି ଉଚ୍ଚାରିତ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆରେ ଏ ଦୁଇ ବର୍ଣ୍ଣର ଉଚ୍ଚାରଣ ପୃଥକ୍ ଅଟେ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବ. (ବ୍ୟାକରଣ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ ବର୍ଣ୍ଣ, Mūrdhanya barṇṇa ଯଥା—ଋ, ୠ, ଟ, ଠ, ଡ, ଢ, ଣ, ର, ଷ—(Sanscrit grammar) Cerebral letters; R, T, D, cerebral N, cerebral S.

ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ 'ଷ'—ସ. ବ—ମୂର୍ଦ୍ଧାରୁ ଉଚ୍ଚାରିତ 'ଷ'—The cerebral Mūrddhanya 'sha' sound representing 'sha'.

ମୂର୍ଦ୍ଧ ପୁଷ୍ପ—ସ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ପୁଷ୍ପ; ଏ ଗଛର Mūrddha pushpa ଡାଳ ଅଗରେ ଫୁଲ ଫୁଟେ)—ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—A tree bearing very tender and graceful flower; Mimosa Sirish.

ମୂର୍ଦ୍ଧ ବେଷ୍ଟନ(ଣୀ)—ସ. ବ. (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍+ବେଷ୍ଟନ, ଣୀ)—୧ । ଉଷ୍ଣୀଷ; Mūrddha beshṭana(ṇi) ପାଗ; ଠେକା—1. Turban. ୨ । ଫିତା—2. Fillate; tape. ୩ । ଟୋପି—3. Cap. ୪ । ମୁକୁଟ—4. Diadem; crown; coronet.

ମୂର୍ଦ୍ଧ ରସ—ସ. ବ. (ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ଉପର ଭାଗ+ରସ)—୧ । ଭାତ Mūrddha rasa ଫେନ; ଫେଣ—1. The scum of boiled rice. ୨ । କେଶ—2. The hair of the head.

ମୂର୍ଦ୍ଧା—ସ. ବ. (ମୂର୍ଚ୍ଛ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+ଅଣ୍. ଅନ, କପାଳନ; Mūrddhā ଯହିଁରେ ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ, ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଉତ୍ତମାଙ୍ଗ; ମସ୍ତକ—1. The head. ୨ । ଉଚ୍ଚ ପଦାର୍ଥ (ପର୍ବତ, କୋଠା, ଦେଉଳ ପ୍ରଭୃତି)ର ଶିରୋଭାଗ ବା ଅଗ୍ର—2. The top of a tall or high thing. ୩ । (ଜ୍ୟାମିତି) କୌଣସି ଜ୍ୟାମିତିକ କ୍ଷେତ୍ରର ଭୂମି—3. The base of a geometrical figure.

ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ—ସ. ବ—ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଔରସରେ Mūrddhābasikta କ୍ଷତ୍ରିୟା ଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—A high class hybrid; half-caste. [ଦ୍ର—ମହାଭାରତରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ପରଶୁରାମ ପୃଥିବୀକୁ ନିଃକ୍ଷତ୍ରିୟ କଲାରୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରମଣୀଗଣ ନିୟୋଗକ୍ରମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷିମାନଙ୍କ ଔରସରେ ପୁତ୍ର ଉତ୍ପାଦନ କଲେ; ସେହି ସନ୍ତାନଗଣ ମୂର୍ଦ୍ଧାବସିକ୍ତ ବୋଲି ଖ୍ୟାତହେଲେ—ଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ—ସ. ବଣ. (୭ମୀ ତତ୍; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଅଭିଷିକ୍ତ; Mūrddhābhishikta ଯାହାର ମସ୍ତକରେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ଜଳ ଦ୍ୱାରା ଅଭିଷେକ କରା ଯାଇଅଛି)—ଯାହାର ମୁଣ୍ଡରେ ଅଭିଷେକ କରା ଯାଇଅଛି; ସିଂହାସନସ୍ଥ; କୃତାଭିଷେକ—Formally installed on the throne after his head being sprinkled with hallowed water. ସ. ବ—୧ । ସିଂହାସନାରୂଢ଼ ରାଜା—1. A reigning king. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବକାଳରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜବଂଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରଥା ଥିଲା ଯେ ରାଜସିଂହାସନରେ ଉପବେଶନ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ସପ୍ତ ନଦୀର ଜଳ, ମଧୁ, ନବରତ୍ନ ଓ ଗବ୍ୟ ଦ୍ୱାରା ସ୍ନାନ କରାଯାଉଥିଲା ।] ୨ । ବହୁ ରାଜାଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ, ସମ୍ରାଟ—2. A sovereign; an emperor. ୩ । ପ୍ରଧାନ ସଚିବ; ମନ୍ତ୍ରୀ—3. Prime minister. ୪ । ଯୁବରାଜ, ପାଟଦେଇ—4. The heir-apparent to the throne; the prince-elect. ୫ । ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ଦ୍ୱିତୀୟ ବର୍ଣ୍ଣ; କ୍ଷତ୍ରିୟ—5. A Kshatriya; the military caste amongst the Hindu. ୬ । ବ୍ରାହ୍ମଣଔରସରେ କ୍ଷତ୍ରିୟାଗର୍ଭଜାତ ସନ୍ତାନ—6. A half-caste born of a Brāhmaṇa father and Kshatriya mother. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ଅଶ୍ୱ ବ୍ୟବସାୟୀ, ହସ୍ତୀ, ଅଶ୍ୱ ଓ ରଥ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅସ୍ତ୍ରଧାରଣ କରୁଥିଲେ ଓ ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ ।] ୭ । ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର—7. The head man of a caste guild. ୮ । ହିନ୍ଦୁ ଜାତିର ମସ୍ତକ ସ୍ୱରୂପ; ବ୍ରାହ୍ମଣ—8. A Brāhmaṇa. ୯ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତି—9. The Brāhmaṇa caste; the highest caste amongst the Hindus. ୧୦ । କ୍ଷତ୍ରିୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—10. A Kshatriya.

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍; ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍=ମସ୍ତକ+ଅଭିଷେକ)—Mūrddhābhisheka ରାଜାମାନଙ୍କର ସିଂହାସନାରୋହଣ କାଳରେ ମନ୍ତ୍ରପୂତ ତୀର୍ଥବାରିଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କ ମସ୍ତକ ଉପରେ ଅଭିଷେକ—

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନାଭିଷେକ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକ }

Formal installation of a Rājā on the throne after the formal ceremony of sprinkling hallowed water on his head. [ଦ୍ର—ଯୁବରାଜ ଓ ପ୍ରଧାନ ମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ମଧ୍ୟ ଏହିପରି ଅଭିଷେକ କରାଯିବାର ପ୍ରଥା ପୂର୍ବେ ଥିଲା ।]

ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷେକୀ(କ୍ତ)—ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ)—ମୂର୍ଦ୍ଧାଭିଷିକ୍ତ Mūrddhābhisheki(kt) (ଦେଖ)—Mūrddhābhishikta (See) ଦେ. ବ—୧ । ଗାଦିନସିନ୍ ରାଜା—1. A reigning king. ୨ । ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରାଜା; ରାଜାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମହତ୍ତମ—2. Sovereign; an emperor or head of several kings.

मुर्धाषेमिको

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା—ଦେ. ବ (ସ. ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍)—ମୂର୍ଦ୍ଧା (ଦେଖ) Mūrddhnā Mūrddhā (See)

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା(ର୍ଦ୍ଧ୍ନି)ପାତ—ସ. ବ (ସଂ. ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା=ମୁଣ୍ଡଦ୍ୱାରା; ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନି=ମୁଣ୍ଡରେ Mūrddhnā(rddhni)pāta +ପାତ, ଅଲୁକ୍ ସମାସ)—

मुण्डपात **मुण्डपात** ୧ । ମୁଣ୍ଡପାତ; ମସ୍ତକଚ୍ଛେଦନ—1. Beheading; loss of the head. ୨ । ମୃତ୍ୟୁ—2. Death.

ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନା(ର୍ଦ୍ଧ୍ନି)ପାତକ—ସଂ.ବଣ (ମୂର୍ଦ୍ଧ୍ନ=ମୁଣ୍ଡରେ+ପାତ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. Mūrddhnā(rddhni)pātaka ଅକ)—ଯେ ମୁଣ୍ଡପାତ କରେ ବା ମନୁଷ୍ୟର ମୁଣ୍ଡକୁ କାଟେ—One who beheads a person; an executioner.

ମୂର୍ବା(ର୍ବ୍ବା, ର୍ବ୍ବୀ)—ସଂ. ବ (ମୂର୍ବ୍ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କରଣ. Mūrbā(rbbā, rbbi) ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ, ଈ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ବନ୍ଧନ କରାଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ଦଉଡ଼ି ତିଆରି ହୁଏ)—ମୁରୁଗା ଗଛ—Sanseveira Roxburghiana; the bow-string hemp; Sanseveira Zeylanica. [ଦ୍ର—ଏହା ବନ୍ୟଗୁଳ୍ମବିଶେଷ; କ୍ଷୁପାବୃତ ସ୍ଥାନରେ ଜନ୍ମେ । ଏହାର ପତ୍ର ସରୁ ଓ ଖଣ୍ଡା ପରି, ଫୁଲ ଲମ୍ବ ଓ ନାଡ଼ରେ ଫୁଟେ । ପତ୍ରର ଉପରେ ନାଳୁଅ । ଏହାର ପତ୍ରକୁ ସଢ଼ାଇଲେ ତହିଁମଧ୍ୟରୁ ଖୋଟ ପରି ଟାଣୁଆ ତନ୍ତୁ ବାହାରେ । ଏହି ତନ୍ତୁଦ୍ୱାରା ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କର ମେଖଳା ବା କଟିସୂତ୍ର ତିଆରି ହେଉଥିଲା । ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏଥିରେ ଧନୁର ଗୁଣ ତିଆରି ହୁଏ । ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ସାରକ, ଗୁରୁ ଓ ମଧୁର ତିକ୍ତ । ଏହା ପିତ୍ତ, ରକ୍ତ, ପ୍ରମେହ, ତ୍ରିଦୋଷ, ତୃଷ୍ଣା, ହୃଦ୍ରୋଗ, କଣ୍ଡୂ, କୁଷ୍ଠ ଓ ଜ୍ୱରନାଶକ ।]

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ—ଅତିରସା, ଦେବ୍ୟଲତା, ତ୍ୱାଳମା, ଗୋପବଲ୍ଲୀ, ତ୍ରେଦେବୀ, ମଧୁରସା, ମୋରଟା, ତେଜନୀ, ସ୍ରୁବା, ମଧୁଳିକା, ଧନୁଃଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ପୀଲୁପର୍ଣ୍ଣୀ, କର୍ମକସା, ଦୃଢ଼ସୂତ୍ରିକା, ଧନୁଃଶାଖା, ସ୍ରୁବା, ମଧୁଶ୍ରେଣୀ, ସୁରଙ୍ଗିକା, ଦେବଶ୍ରେଣୀ, ପୃଥକ୍ତ୍ୱଚ୍, ମଧୁସ୍ରବା, ଧନୁ, ଶ୍ରେଣୀ, ଗୋକର୍ଣ୍ଣୀ, ମୂର୍ବିକା

ହି. मुर्गा, मुरहर, मूर्बा, शोचमुखी, बोड़ाचक्र

ବଂ. **चूर्णाहार, मुरहरी**

ତା. ମାରୁଳ, ମାରୁଳକଲଙ୍ଗ

ତେ. ଚାଗା, ସାଗା

ମ. ଘୋନସଫନ, ନାଗଫଲ, ମୋରବେଲ

ମୂଳ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଠିଆ ହେବା—1. To stand. ୨ । Mūl (root) ରୋପିତ ହେବା—2. To be planted. ୩ । ରୋପଣ କରିବା—3. To plant. ୪ । ସ୍ଥାପନ କରିବା—4. To establish.

ମୂଳ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି ଓ ବିଣ ଓ କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳ (ଦେଖ) Mūl Mūla (See)

ମୂଳହୁଁ—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ) Mūl-huñ Mūlaru (See)

ମୂଳହୁଁ ଶେଷ୍—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର)—ମୂଳହୁଁ ଶେଷ (ଦେଖ) Mūl-huñ sesh Mūlahuñ sesha (See)

ମୂଳ—ସଂ. ବି (ମୂଳ୍ ଧାତୁ ଠିଆ ହେବା+କରଣ ଅ; କିମ୍ବା ମୂ ଧାତୁ Mūla; =ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଳ)—୧ । ଚିଅ; ବୃକ୍ଷାଦିର ଚେର—1. Root. ୨ । ଆଳୁ, ସାରୁ, ଅଦା, ପିଆଜ, ବଇଡ଼ ଆଳୁ, ମୂଳା, ଓଲ ଆଦି ଖାଦ୍ୟରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ କନ୍ଦ—2. Edible bulbous roots, esculent roots (i. e. radish, yam, arum, ginger, onion etc). ୩ । ମୂଳା—3. Radish. ୪ । ପିପ୍ପଳୀ ମୂଳ—4. The root of long pepper. ୫ । ପୁଷ୍କର ମୂଳ—5. The root bulb; Costus Speciosus. ୬ । ପାହାଡ଼ ଓ ବୃକ୍ଷ ଆଦିର ଭୂମି ସଂଲଗ୍ନ ଅଂଶ—6. The foot of a tree or mountain. ୭ । ଆରମ୍ଭ ସ୍ଥାନ; ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ—7. Place of origin; source. [ଉ—ଶୋକ କଲ୍ପ ଲୋକର ଦୁଃଖ ହୁଏ ମୂଳ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୮ । ଆଦିକାରଣ; ହେତୁ; ଆଦ୍ୟ ହେତୁ—8. Root cause; origin; chief cause. [ଉ—ତୁମ୍ଭେ ଅଛିଟ ଧରୁଅଛ ମୋ ପଯୁର, ଏଣୁ ମୂଳ ହେଲ ମୋହର ମରିବାର—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।] ୯ । ଆଦ୍ୟ, ଆରମ୍ଭ—9. Beginning; commencement. [ଉ—କହ ଶୁଭୁଶୀଳା ! ମୂଳରୁ ଯେତେକ ଯୁଦ୍ଧଭୂମି ସମାଚାର—ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।] ୧୦ । ଋଣ ବା ବ୍ୟବସାୟର ପୁଞ୍ଜି; ପାଣ୍ଠି; ମୂଳଧନ—10. The capital or principal. [ଉ—କେ ସନ୍ଧୁ ଏହାର ବଳଲ । ଲାଭ ଦେଇ ରଖିବ ମୂଳ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୧୧ । ଆଦିଗ୍ରନ୍ଥ, ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉପରେ ଟୀକାଦି କରାଯାଏ—11. Original text; the context. ୧୨ । ଗୋଡ଼; ଚରଣ; ପାଦ—12. Foot. ୧୩ । (ଗଣିତ) ଗୁଣିତ ରାଶିର ପିଣ୍ଡ କରଣୀ; ବର୍ଗମୂଳ; ଘନମୂଳ—13. (Mathematics) The root of a number arrived at by self-multiplication (i. e. square root; cube root). [ଦ୍ର—(ଗଣିତ) ଯେଉଁ ରାଶିକୁ ସେହି ରାଶି ସଙ୍ଗେ ବାରମ୍ବାର ଗୁଣିବାଦ୍ୱାରା କୌଣସି ରାଶି ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ, ପ୍ରଥମୋକ୍ତ ରାଶିକୁ ସେହି ଉତ୍ପାଦିତ ରାଶିର ମୂଳ ଅଟେ ।] ୧୪ । ସ୍ୱନଗର—14. One's native town. ୧୫ । ନିକଟ; ନୈକଟ୍ୟ—15. Nearness; contigity; proximity. [ଉ—ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ମୂଳରେ ଯେତେକ ତପିଜନ, ତାହାଙ୍କୁ ଯେ ନମସ୍କାର କଲେ ରଘୁରାଣ. ବଲରାମ. ରାମାୟଣ. ଅଯୋଧ୍ୟା ।] ୧୬ । କୁଞ୍ଜ—16. Grove; bower ୧୭ । ନିବାସ ଗୃହ—17. Residence; habitation. ୧୮ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୂଳା ନକ୍ଷତ୍ର; ସତାଇଶ ନକ୍ଷତ୍ର ମଧ୍ୟରୁ ଊନବିଂଶ ନକ୍ଷତ୍ର—18. The 19th constellation in Hindu astronomy. ୧୯ । ବଂଶପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଆଦି ପୁରୁଷ—19. The original ancestor of a family. ୨୦ । ପ୍ରଧାନ ବା ଅସଲ ବ୍ୟକ୍ତି ବା ବସ୍ତୁ—20. The chief or essential or primary thing or person. [ଉ—

'ହଦ୍ୟାବୃତ୍ତି ପ୍ରଭାବ ତୁଏ ନାହିଁ ଭଲ, ସବୁଠାରୁ ମୂଳ ଏହା ଅଟେ କପାଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।] ୨୧ । ଅସଲ କଥା—21. Essential matter. ୨୨ । ନିଶ୍ଚୟତା—22. Certainty. [ଉ—ଭେଟୋଉଲେ ତତ୍ତ୍ୱ ମୂଳନ୍ତ ମୋ ମୃତ୍ୟୁ କାହାକୁ ଦୂଷଣ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨୩ । ଚରଣ (ଶବ୍ଦକୋଷ) —23. Leg. ୨୪ । ଶୂରଣ; ଓଲୁଅ (ଶବ୍ଦକୋଷ) —24. Wild arum. ଦେ. ବି — ୧ । ଅବଶ୍ୟକରଣୀୟ କାର୍ଯ୍ୟ—1. An act which must be done without fail. [ଉ—ଶୁଣ ବଗାଇବ କରିବ ମୂଳ, କାଟିବୁ ଛାଡ଼ିବ ଉଣ ଅଙ୍ଗୁଳ । ଭଣ ।] ୨ । ବେଣ୍ଟ ଥିବା ଶସ୍ତ୍ରର ବେଣ୍ଟ ଓ ଫଳର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଂଶ—2. The part of a weapon between the blade and the handle.

ନିଜେର ଆପନା ବିଶେଷ ଖାସ ସ୍ଥିର ଠିକ ମୂଳ ମୁଖ୍ୟ ଠିକ ଠିକ ପ୍ରଥମ ପହଲା ଠିକ ନିଶ୍ଚୟ ନିଶ୍ଚୟ

ଦେ. ବଣ - ୧ । ସ୍ୱକୀୟ; ନିଜର—1. Own. ୨ । ବୈଶେଷିକ; ବଶିଷ୍ଟ—2 Peculiar. ୩ । ନିଶ୍ଚିତ; ସ୍ଥିର—3. Certain; sure. [ଉ—ମୂଳ ହେଲ ଲଭବାର, ହୋଇଲ ସ୍ଥାନ ଗୋଚର । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୪ । ଆଦିମ; ମୌଳିକ; ଅସଲ—4. Original; radical. ୫ । ପ୍ରଧାନ—5. Chief; prominent. ୬ । ଠିକ୍; ଯଥାର୍ଥ—6. proper; real; actual. [ଉ—ଦୁଃଶାସନ ବୋଇଲେ କହ ଯା ମାତୁଳ, ସବୁ କଥାମାନଙ୍କେ ଅଟଇ ଏ ମୂଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୭ । ପ୍ରଥମ—7. First. ୮ । ପ୍ରାଥମିକ—8. Primary. ୯ । ଠିକ୍ ସମାନ—9. Exactly similar. [ଉ—ହୋଇ ନ ପାରିଲ ମୂଳ ଯେ, ଯେ ପ୍ରତିଚ୍ଛବିରେ ଏବେ ପ୍ରଶଂସିତ, ତହିଁ ନ ଅଛି ଭୁଲ ଯେ । ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ । ଦେ. କ୍ରି. ବଣ— ନିଶ୍ଚେ; ମୁକର—Certainly; without fail. (ଯଥା—ମୁଁ ମୂଳ ସେଠାକୁ ଯିବି ।)

ମୂଲ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଲ୍ୟ)—୧ । ମୂଲ୍ୟ—1. Price; value.
Mūla ୨ । ମଜୁରି, କାର୍ଯ୍ୟର ଦୈନିକ ପାରଶ୍ରମିକ—
ମୂଲ୍ୟ, ଦାମ ମୋଲ ମଜୁରି ମଜ୍ଦୁରୀ 2. Daily wages.

ମୂଳକ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ମୂଳା ନାମକ ଖାଦ୍ୟ ମୂଳ
Mūḷaka —1. Radish. ୨ । ସ୍ଥାବର ବିଷବିଶେଷ—2. A kind of poisonous root. ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି ସମାସରେ ପର ପଦରେ 'ମୂଳ' ଥିଲେ 'କ'ର ଆଗମ ହୋଇ ମୂଳକ ହୁଏ, ଯଥା—ଭ୍ରାନ୍ତିମୂଳକ = ଭ୍ରାନ୍ତି ଯହିଁର ମୂଳ ବା କାରଣ)—ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ; ମୂଳ ବା କାରଣରୁ ଜାତ—Having its root in; caused by; founded on.

ମୂଳକ ତୈଳ—ସଂ. ବି—ମୂଳା ମଞ୍ଜିରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ତୈଳ (ଏହା ଔଷଧରେ
Mūḷaka taiḷa ଲାଗେ)—Oil from radish seeds.

ମୂଳ କଥା—ସଂ. ବି—୧ । ଅସଲ କଥା—1. The original
Mūḷa kathā matter. (ଉ—ମୂଳ କଥା ଏହି, ସେ
ମୂଲ କଥା ଦୃଷ୍ଟରେ ପଡ଼ିଗଲ୍ । ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ଉଦେହା ।) ୨। ଅଦ୍ୟ
ମୂଲ ବାତ କଥା; ପ୍ରଥମ ବିଷୟ—2. The first thing; the primary thing. ୩ । ପ୍ରଧାନ କଥା—3. Chief matter. ୪ । ସଂକଳ୍ପିତ କଥା—4. A matter resolved upon or settled. ୫ । ମୂଳ କାରଣରୂପକ ବିଷୟ—5. The radical thing; the root cause. ୬ । ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ଥିବା ବିଷୟ—6 The matter as it appears in the original text.

ମୂଳକ ପଣ—ସଂ. ବି—ଏକାଧିକ ମୂଳା ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ଗୋଟିଏ
Mūḷaka paṇa ବିଡ଼ା—A handful of radishes tied into a bunch.

ମୂଳକ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବା ସଜନା ଗଛ; ସଜନା (ଦେଖ)
Mūḷaka parṇṇī A kind of horse radish; Hyperanthera Moringa; Moringa Pterygosperma (tree); Sajanā (See)

ମୂଳକ ମୂଳା—ସଂ. ବି—ଶୀର କନ୍ଦୋଳ ବା ଶୀର କନ୍ଦ ଗଛ; ଶୀର
Mūḷaka mūḷā କନ୍ଦମୂଳା ଗଛ—An esculent onion-like root used in medicine.

ମୂଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୂଳ)—୧ । ସ୍ଥିର କରିବା; ଥୟ
Mūḷa karibā କରିବା—1. To settle; to ascertain.
ନିୟମ କରା (ଉ—ସନ୍ନ୍ୟାସ କରିଯିବା କଥାଟି ମୂଳ କଲେ ।
ନୋଟ କରନା କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି) ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ନିମନ୍ତେ କୃତସଂକଳ୍ପ ହେବା—2. To determine or resolve upon doing a thing.
ମୂଲ କରା ୩ । ପ୍ରଧାନ ଆଶ୍ରୟରୂପେ ଅବଲମ୍ବନ କରିବା—3. To
ମୂଲକର ଧରନା depend primarily upon. ୪ । (ଗଣିତ) ସମସ୍ୟା ସାଧନ କରିବା ପାଇଁ କୌଣସି ମୂଳ ରାଶିକୁ ପିଣ୍ଡ ରୂପେ ଥାପିବା—4. (Mathematics) To put a certain number as a root to start from in order to solve mathematical problem.

ମୂଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମୂଲ୍ୟ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ପାଇଁ
Mūla karibā ଦରଦାମ କରିବା—To settle the
ଦର ଦାମ କରା price of a thing to be purchased.
ମୋଲ କରନା

ମୂଳ କର୍ମ—ସଂ. ବି. (ମୂଳକର୍ମନ୍; ମୂଳ—ଚେର ମୂଳ ଦ୍ୱାରା
Mūḷa karma କରାଯିବା କର୍ମ; ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ କର୍ମ:)—
୧ । ଔଷଧି ଆଦି ମୂଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା କରାଯିବା ଲୌକିକ କ୍ରିୟା ବା ଅଭଚାର (ଯଥା—ସ୍ତମ୍ଭନ, ମୋହନ, ବଶୀକରଣ,

ଉଚ୍ଚାଟନ) (ମନୁ. ୧୧।୬୪)—1. Magical effect produced on people by the application of various roots. ୨ । ମନ୍ତ୍ରାଦ ଦ୍ୱାରା ବଶୀକରଣ—2. Charming a person by incantatious or mystic formulae. ୩ । ଉପପାତକ ବିଶେଷ—3. Name of a minor sin.

ମୂଳ କଳନ୍ତର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂଳ+ଅନ୍ତର)—ସୁଧ ମୂଳ; ଋଣର ମୂଳ ଧନ ଓ ସୁଧ—Principal and interest of a loan.
Mūla kaḷantara
আসল সুদ सूद मूल

ମୂଳ କାଟ—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମୂଳ କର୍ତ୍ତନ)—୧ । ଗଛର ମୂଳର ଛେଦନ—1. Cutting of the root of a plant or tree. ୨ । ଭୂଇଁ ସମାନରୁ ଗଛର ମୂଳ କାଟି ଦେବା; ମୂଳ ପୋଛ—2. Cutting a tree in such a manner as not to leave any stump outstanding; cutting a tree from the ground level. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ଉଚ୍ଛେଦ—3. (figurative) Eradication; extinction.
Mūḷa kāṭa
গোড়া কাটা जड काट

ମୂଳକାର—ସଂ. ବି (ମୂଳ+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ମୂଳଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—1. The author of the original treatise or work. ୨ । ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚୟିତା—2. The author of a new or original work.
Mūḷakāra
(ମୂଳକୃତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ କାରଣ—ସଂ. ବି—ଆଦ୍ୟ କାରଣ; ଅସଲ କାରଣ; ପ୍ରଧାନ କାରଣ—Root cause; the original cause; the chief cause.
Mūḷa kāraṇa

ମୂଳ କାରିକା—ସଂ. ବି—୧। ଚୁଲ୍ଲୀ—1. Oven; fire place. ୨। ମୂଳ ଧନର ବୃଦ୍ଧି—2. The increase of the capital. ୩ । ମୂଳ ଗ୍ରନ୍ଥର ଅର୍ଥପ୍ରକାଶକ ପଦ୍ୟ—3. A poem explaining the meaning of an original work. ୪ । ଚଣ୍ଡୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. Chaṇḍī.
Mūḷa kārikā

ମୂଳ କୃଚ୍ଛ୍ର—ସଂ. ବି—ଏକାଦଶବିଧ ପର୍ଣ୍ଣକୃଚ୍ଛ୍ର, ବ୍ରତାନ୍ତର୍ଗତ ବ୍ରତବିଶେଷ—A sort of penance performed by subsisting on esculent roots for a certain period. [ଦ୍ର—ଏ ବ୍ରତରେ କେବଳ ମୂଳ ଭକ୍ଷଣ କରି ବା ମୂଳଜ ଦ୍ରବ୍ୟର ରସ ପାନ କରି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଦିନ ବ୍ରତ ପାଳନ କରାଯାଏ—ମିତାକ୍ଷରା ।]
Mūḷa kṛuchchhra

ମୂଳ ଖ(ଖା)ନକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଯେ ବୃକ୍ଷାଦିର ମୂଳ ଖୋଳେ—1. Digger of roots. ୨। ବର୍ଣ୍ଣସଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Name of a mixed caste. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ବୃକ୍ଷମୂଳ ଖୋଳି ଜୀବିକା ନିର୍ବାହ କରନ୍ତି ।]
Mūḷa kha(khā)naka
(ମୂଳଖନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଳଗଣ—ସଂ. ବି-(ଗଣିତ) କୌଣସି ବର୍ଗ ବା ଘନମୂଳର ଗୁଣିତକ—(arithmetic) The multiplier of the root of a power; the co-efficient of a root.
Mūḷagaṇa

ମୂଳ(ଳା) ଗଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—ଘର ଚାଳର ତଳ ଧାର ସନ୍ନିକଟସ୍ଥ ଅଥବା ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଗଡ଼ ବା ପଟି—The lowest belt of a thatch; the strip of thatching immediately above the eaves.
Mūḷa(ḷā) gaṛi(ṛdi)
मूलबडेरी

ମୂଳଚାଲ—ଦେ. ବି (ବିପରୀତାର୍ଥକ ଦ୍ୱିଗୁଣ ସମାସ)—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଠିକଣା; ଦରଦାମ—Making the valuation of a thing; appraisement.
Mūlachāla
দরদাম मोलजोल

ମୂଳଚାଲ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ଠିକଣା; ଦରଦାମ କରିବା—To make the valuation of a thing.
Mūlachāla karibā
দরদাম করা मोलजोल करना

ମୂଳଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଛେଦ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁଁ 'ଚ୍'ର ଦ୍ୱିତ୍ୱ)—୧ । ଗଛର ମୂଳ କାଟିବା—1. Cutting the root of a tree. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଉଚ୍ଛେଦ—2 (figurative) Eradication.
Mūḷachchheda
ମୂଳଚ୍ଛେଦନ, ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ, ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ, ମୂଳନିକୃନ୍ତନ, ମୂଳବର୍ଦ୍ଧନ — ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂଳଚ୍ଛେଦକ, ମୂଳଚ୍ଛେଦୀ—ବିଣ. ପୁଂ

ମୂଳଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୂଳ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୂଳରୁ ଜାତ—Born of the root; produced from the root. ସଂ. ବି—୧ । ବୀଜରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ନ ହୋଇ ମୂଳରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେବା ଉଦ୍ଭିଦ [ଯଥା—ଅଦା, ପିଆଜ, ଅଳୁ, କନ୍ଦାଳୁ, ପୋଟଳ, ପଦ୍ମ, କଇଁ ପ୍ରଭୃତି)-1. Plants growing from bulbs (instead of from seeds) ୨ । ଅଦା —2. Ginger.
Mūlaja

ମୂଳତଃ—ସଂ. ଅ (ମୂଳ+ତସ୍ ବା ୭ମୀ ବିଭକ୍ତିରେ ତସ୍)—୧। ମୂଳରୁ-1. From the root. ୨। ମୂଳରେ—2. At the root.
Mūlataḥ

ମୂଳ ତ୍ରିକୋଣ—ସଂ. ବି—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ରବି ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରହର ରାଶିରୂପ ଦୁର୍ଗ (ଯଥା—ରବିର ସିଂହ, ଚନ୍ଦ୍ରର ବୃଷ, ମଙ୍ଗଳର ମେଷ, ବୁଧର କନ୍ୟା, ଗୁରୁର ଧନୁ, ଶୁକ୍ରର ତୁଳ, ଶନିର କୁମ୍ଭ ଇତ୍ୟାଦି)—1. (Astrology) The particular mansion of each planet in the particular sign of the Zodiac. ୨ । (ତନ୍ତ୍ର) ମୂଳାଧାର (ଦେଖ)—Mūḷādhāra (See)
Mūḷa trikoṇa

ମୂଳ ଦଣ୍ଡା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୂଳ ଦଣ୍ଡ)—ଉଙ୍ଗାର ସବୁ ତଳସ୍ଥ ଲମ୍ବ ମୋଟ କାଠ, ଯାହା କି ଉଙ୍ଗାର ତଳଦେଶରେ ଏକ ମୁଣ୍ଡରୁ ଅନ୍ୟ ମୁଣ୍ଡ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବିଥାଏ ଏବଂ ଯହିଁର ଦୁଇ ମୁଣ୍ଡ ବନ୍ଧା—The lowermost
Mūla daṇḍā
মূলডাংড়া मूलकाठ

plank of a boat extending at the bottom of a boat from one end to the other.

ମୂଳଦାମ—ଦେ. ବି—୧ । ଗାଈ ବାଛୁରି ପ୍ରଭୃତି ଅଧିଆରି ସର୍ତ୍ତରେ Mūḷadāma ପାଳିବାକୁ ଦେବା ବେଳେ ସେହି ଗାଈ ବା ବାଛୁରିର আদত দাম ତତ୍କାଳୀନ ମୂଲ୍ୟ—The original price मूल दाम of a cow or calf given to another for being brought up by the latter on the system of Adhuāri. ୨ । କିଣା ମୂଲ୍ୟ—2. Purchase price.

ମୂଳ(ଳୁ)ଦୁଆ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୃହାଦିର ମୂଳଭିତ୍ତି—1. Founda- Mūḷa(ḷu)duā tion of a house. ୨ । କାନ୍ଥର ଯେଉଁ গোড়াপত্তন ଅଂଶ ମାଟି ତଳେ ଥାଏ—2. The foundation नीव of a wall under the ground level.

ମୂଳଦୁଆ ଥାପିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗୃହାଦିର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ କରିବା— Mūḷaduā thāpibā To lay the foundation of a ঘরের পত্তন দেওয়া नीव डालना house.
(ମୂଳଦୁଆ ମାଡ଼ିବା, ମୂଳଦୁଆ ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ଦେବ—ସଂ. ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମାଉଳ କଂସାସୁର—Demon Mūḷa deba Kaṁsa; maternal uncle of (ମୂଳଦେଵ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Srikrushṇa.

ମୂଳ ଦ୍ୱାର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଧାନ ଦ୍ୱାର; ସିଂହଦ୍ୱାର; ସଦର ଦରଜା Mūḷa dwāra (ଶବ୍ଦକୋଷ)—Chief door; lions gate.

ମୂଳ ଦ୍ରବ୍ୟ—ସଂ. ବି—୧ । ପ୍ରଧାନ ବସ୍ତୁ—1. Chief thing. ୨ । Mūḷa drabya ୨ । ପ୍ରଧାନ ଉପକରଣ—2. The chief material. ୩ । ଆଦ୍ୟ ବା ଅସଲ ପଦାର୍ଥ—3. The genuine or original article. ୪ । ମୂଳ ଧନ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. Capital.

ମୂଳ ଧନ—ସଂ. ବି—୧ । ଋଣର ଅସଲ; ଯେଉଁ ଟଙ୍କା ଖାତକଙ୍କୁ ନଗଦ Mūḷa dhana କରଜ ଦିଆ ଯାଇଥାଏ—1. The princi- (ମୂଳ ବିତ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) pal of a debt. (ଉ—ଏ ପ୍ରେମ ତୋର ମୂଳ ଧନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ୨ । ବ୍ୟବସାୟରେ ଲଗା ଯିବା ପାଣ୍ଠି; ପୁଞ୍ଜି—2. The capital of a business; stock in trade.

ମୂଳ ଧାତୁ—ସଂ. ବି—୧ । ମୌଳିକ ବା ଅକୃତ୍ରିମ ଧାତୁ—1. Ele- Mūḷa dhātu mentary metal. ୨ । ଲସିକା; ମଜ୍ଜା (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Lymph.

ମୂଳ ନୀତି—ସଂ. ବି—୧ । ଆଦ୍ୟ ମତ—1. The original or Mūḷa niti primary principle or opinion. ୨ । ମୌଳିକ ନୀତି; ଯେଉଁ ପ୍ରଧାନ ନୀତି ଅବଲମ୍ବନ କରି କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଏ—2. The primary policy or principle governing an act.

ମୂଳ ପଦ୍ମ—ସଂ. ବି—ତନ୍ତ୍ର ବା ଯୋଗ ସାଧନୋକ୍ତ ଶରୀରମଧ୍ୟସ୍ଥ ଅଙ୍ଗ Mūḷa padma ବିଶେଷ—Name of certain part under the body referred to in Tantric exercises.

ମୂଳ ପର୍ଣ୍ଣୀ—ସଂ. ବି—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଣ୍ଡୁକପର୍ଣ୍ଣୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ; Mūḷa parṇṇi ଥାଲକୁଡ଼ି ଗଛ—A plant;Hydrocotile Asiatica; the Asiatic pennywort.

ମୂଳ ପାତି—ଦେ. ବି—(ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥକ ଦ୍ୱିରାବୃତ୍ତ ଶବ୍ଦର)—ଦୈନିକ କାର୍ଯ୍ୟରେ Mūḷa pāti ମିଳିବା ମଜୁରି—Daily wages. মূলপাতি मजुर

ମୂଳ ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—୧ । ଅଳୁ ଆଦିର ମୂଳ, ଯହିଁରୁ ଗଛ ମାଡ଼େ Mūḷa pinda ଓ ପିଣ୍ଡ ବଢ଼େ—1. The bulbous root portion of yam which is used as seed to grow yam. ୨ । ମୂଳଧନ (ଦେଖ) 2. Mūḷa dhana (See)

ମୂଳ ପୁରୁଷ—ସଂ. ବି—ବଂଶର ଆଦ୍ୟ ପୁରୁଷ— Mūḷa purusha The progenetor of a family or race.

ମୂଳ ପୁଷ୍କର—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ) ପୁଷ୍କର ମୂଳ (ଦେଖ) Mūḷa pushkara Pushkara mūḷa (See)

ମୂଳ ପୋଛ—ଦେ. ବି.—ମୂଳ କାଟ (ଦେଖ) • Mūḷa pochha Mūḷa kāṭa (See)
ବିଣ.—୧। ମୂଳରୁ ପୋଛ ହୋଇ କଟା ଯାଇଥିବା (ଗଛ)- গোড়াকাটা 1.Cut in such a manner as not to leave जडसेकाटना any stump standing. ୨ । ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ, ସମୂଳେ ଛିନ୍ନ—2. Uprooted; distroyed root and branch; eradicated.

ମୂଳ ପୋଇ—ସଂ. ବି—ବଣ ପୋଇ—A kind of wild pot Mūḷa poti herb; Basella Rubra. [ଦ୍ର—ଏହାର বন পুই ଶାଗ ନାଲ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା ତ୍ରିଦୋଷଘ୍ନ, बनपोरे ବୃଷ୍ୟ, ବଳକର, ଲଘୁ, ରୁଚକର ଓ ଜଠରାଗ୍ନିର ଦୀପନ । ମ. ମାଲ ବରଳୀ ରାଜ ନିର୍ଘଣ୍ଟ ।]
(ଛୁଦ୍ର ବଣି, ଶାକଟ ପୋଇକା, ଛୁଦ୍ର ପୋଇକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ପ୍ରକୃତି—ସଂ.ବି—୧ । ଆଦ୍ୟାଶକ୍ତି,ଜଗତ୍କାରଣୀ ଶକ୍ତି,ଯେଉଁ ଶକ୍ତି Mūḷa prakṛuti ବଳରେ ଈଶ୍ୱର ପୃଥିବୀକୁ ସୃଷ୍ଟି କରିଅଛନ୍ତି-- 1. The creative energy of God. ୨ । ଦୁର୍ଗା-- 2. Goddess Durgā. [ଦ୍ର—ସାଙ୍ଖ୍ୟ ମତରେ ସକଳର କାରଣୀଭୂତ ସତ୍ତ୍ୱରଜସ୍ତମୋରୂପ ତ୍ରିଗୁଣାତ୍ମିକା ଶକ୍ତି ମୂଳ ପ୍ରକୃତି ନାମରେ ଅଭିହିତ ।]

ମୂଳ ଫଳଦ—ସଂ. ବି—(ମୂଳ+ଫଳ+ଦା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେଉଁ Mūḷa phaḷada ବୃକ୍ଷର ମୂଳରେ ଫଳ ଧରେ) ପଣସ ଗଛ— The jack fruit tree.

ମୂଳ ବଣିଗ୍ ଧନ—ସଂ. ବି—ବାଣିଜ୍ୟର ମୂଳ ଧନ (ଶବ୍ଦକୋଷ)— Mūḷa baṇig dhana The capital in a trade or business.

ମୂଳ ବିଷ—ସଂ. ବି—(ବୈଦ୍ୟକ)—ବିଷାକ୍ତମୂଳଯୁକ୍ତ ବୃକ୍ଷ (ଯଥା—କରବୀର, ଗୁଞ୍ଜା, ଉଚ୍ଚଟା ପ୍ରଭୃତି)— Trees having poisonous roots.
Mūḷa bisha

ମୂଳ ବିଭୁଜ—ସଂ ବି—(ମୂଳ+ବି+ଭୁଜ୍ ଧାତୁ ଅ)—୧ । ଗାଡ଼ି—1. Cart; carriage. ୨ । ରଥ—2. Car. ୩ । ଚେରମୂଳବିକ୍ରୟକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. Seller of bulbs and roots. ୪ । ଯେଉଁମାନେ ଗଛର ମୂଳକୁ ବଙ୍କାଇ କରି ବାଡ଼ି ତିଆରି କରନ୍ତି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. Persons who make sticks by bending roots.
Mūḷa bibhuja

ମୂଳ ବୀଜ—ସ. ବି—୧ । (ଗଣିତ)—ମୌଳିକ ସଂଖ୍ୟା— 1. (Mathematics) Primary number. ୨ । ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର (ଦେଖ) 2. Mūḷa mantra (See) ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—ମୂଳ କାରଣ—3. (figurative) The primary cause; the root cause.
Mūḷa bija

ମୂଳ ବ୍ୟସନ—ସଂ. ବି—(ବ୍ୟସନମାନଙ୍କ ମୂଳ=ପ୍ରଧାନ; ପର ନିପାତ) ମାରଣ (ଶବ୍ଦକୋଷ)— Killing; slaughter.
Mūḷa byasana

ମୂଳ ବ୍ରତୀ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୂଳ+ବ୍ରତ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୂଳଭକ୍ଷଣଦ୍ୱାରା ଜୀବନଧାରଣକାରୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)— Subsisting on roots.
Mūḷa brati
(ମୂଳବ୍ରତିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଳ ଭଦ୍ର—ସ.ବି—ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ମାମୁଁ କଂସ—The demon king Kamsa; the maternal uncle of Srikrushna.
Mūḷa bhadra

ମୂଳ ଭବ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଭୂ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୂଳରୁ ଜାତ— Produced from the root.
Mūḷa bhaba

ମୂଳ ଭୃତ୍ୟ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ପୁରାତନ ଚାକର—1. An old servant. ୨ । ପିତୃ ପିତାମହକ୍ରମେ ଏକ ପରିବାର ଅଧୀନରେ ଚାକରି କରୁଥିବା ଚାକର (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. A servant whose ancestors had been serving in the same family for generations.
Mūḷa bhrutya

ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର—ସ. ବି—୧। ଦେବତାଙ୍କ ପୂଜାରେ ବ୍ୟବହୃତ ମନ୍ତ୍ରର ବୀଜମନ୍ତ୍ର (ଯଥା—'ଓଁ କ୍ଲୀଂ କୃଷ୍ଣାୟ ଗୋବିନ୍ଦାୟ... ଇତ୍ୟାଦି' ମନ୍ତ୍ରରେ 'କ୍ଲୀଂ' ମୂଳମନ୍ତ୍ର ଅଟେ ।)—1. The mystic syllable used at the beginning of a mantra for worshipping a deity. ୨ । ଇଷ୍ଟମନ୍ତ୍ର; ଇଷ୍ଟ ଦେବତାସାଧନର ମନ୍ତ୍ର—2. The mystic formula used in worshipping one's particular deity. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ପ୍ରଧାନ ସଂକଳ୍ପ ବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ—3. (figurative) The primary or main aim.
Mūḷa mantra

ମୂଳ(ଲି,ଲୁ) ମୂଳିକା—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଳ+ମୂଳିକା)—ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ଚେର ମୂଳ ଅବା; ଚେର ମୂଳ—Herbarious roots, herbs. [ଭି—ଗାଁରୁ ଗାଁ ବୁଲି ମୂଳମୂଳିକା ଚେର ଜଣା । ଫଟୀରମୋହନ. ଛମାଣ ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]
Mūḷa(li,lu) Mūlikā
ଜଡ଼ିବୁଟି
जडिबुटी

ମୂଳ ମେଢ଼ି—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଳ+ମେଧି)—୧ । ବେଙ୍ଗଳାର ମେଢ଼ି ପାଖେ ଯୋଚ୍ଚା ହୋଇଥିବା ବଳଦ; ମେଢ଼ିଆ— 1. The first bullock tethered to the centre post during threshing. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବଂଶର ମୁଖ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି ବା କର୍ତ୍ତା—2. (figurative) The head of a family.
Mūḷa merḍhi
মেইয়া
मेहियाँ

ମୂଳ(ଲୁ)ରୁ(ସୁଁ,ହୁଁ)—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ (ସ. ମୂଳତଃ)—୧ । ଆଦୌ; ମୁଣ୍ଡରୁ—1. At all. [ଭି—ଗୋଡ଼ାଥେକେ ଗଛ ଦେଖି ଚନ୍ଦ୍ରେ ଅସଇ, ସାଗର କହସି ପଦେ; अबल से; सुरूसे ତଉତ୍ତଲେ କେନ, ନ ଲାଗିବ ପାଣି ମୂଳୁଁ (ମୂଳୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଦ୍ମରେ । ରାଧାନାଥ. ଉଷା ।] ୨ । ପ୍ରଥମରୁ 2. From the beginning. [ଭି—ମୂଳୁଁ ମାଇଲେ ଯିବ ସବୁ, ଦେବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବର୍ଣ୍ଣା କଲ ।] ୩ । ମୂଳଠାରୁ —3. From the root
Mūḷa(lu)ru(suñ,huñ)

ମୂଳ ଲାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦିନ ମଜୁରିରେ କାମ କରିବା —To work on daily wages. [ଭି—ମୂଳ ଲାଗିବା ମଜୁର ଖାଟା ଯିବା କଳ, କାହିଁକି ନ ଲାଗଇ ମନ । ଭୂପତି. ପ୍ରେମ ପଞ୍ଚାମୃତ ।]
Mūla lāgibā
मजुर खाटा
मुजर लगना (ମୂଳପାଇ ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳ ଶାକଟ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଉଦୁଭାବନ ଶେଷାର୍ଥେ ଶାକଟ)—ଯେଉଁ କ୍ଷେତ ମୂଳା ଅବା ମୂଳଯୁକ୍ତ ଫସଲ (ମୂଳଶାକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ) କରିବାପାଇଁ ଉପଯୋଗୀ—A field fit for growing esculent roots in (i. e. radish, arum, potato, yam etc).
Mūḷa śākaṭa

ମୂଳ(ଳା,ଳୁ) ଶିଙ୍ଗା(ଘା)—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୂଳ+ଶୃଙ୍ଗ)—ଯେଉଁ ଗୋରୁର ଶିଙ୍ଗର ମୂଳ ମୋଟା
Mūḷa(lā,lu) śingā(nghā)
যে গোরুর শিংগের গোড়া মোটা ବା ମୂଳାର ଅଭିନ୍ନ ପର—
जडमे मोटा शिहवाला Having horns thick at the base; thick-horned.

[ଦ୍ର—ଏ ବଳଦମାନେ ଅକର୍ମଣ୍ୟ । ଡାକ ବଚନ ଅଛି— ଅଣ୍ଟିଥିରୁ ମୂଳଶିଙ୍ଗାକୁ ଦଶି; କାନୁଥିରୁ ହିତ୍ର ମୂଳରେ ବସି । କୃଷିବଚନ ।]

ମୂଳ ଶୋଧନ—ସ. ବି—୧ । ପୁଣ୍ଡରୀ ବୃକ୍ଷ (ବୈଦ୍ୟକ ନିର୍ଘଣ୍ଟ)— ପୁଣ୍ଡରୀ (ଦେଖ)—1. Puṇḍari (See) ୨ । ଯୋଗଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅପାନ ବାୟୁର ସ୍ଥାନଶୋଧନରୂପ କ୍ରିୟା—2. The process of cleansing the inside of the anus after passing stools. [ଦ୍ର—ବାମହାତର ତର୍ଜନୀ ଅଙ୍ଗୁଳିକୁ ତେଲାକ୍ତ କରି ପୁରୀଷୋତ୍ସର୍ଗ ପରେ ଶୌଚ କଲାବେଳେ ସେ ଅଙ୍ଗୁଳି ପ୍ରବେଶପୂର୍ବକ ଗୁହ୍ୟାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ସ୍ଥାନକୁ ପରିଷ୍କାର କରିବା ପ୍ରକ୍ରିୟାର ନାମ ମୂଳଶୋଧନ । ଏହା ଅଭ୍ୟାସ କଲେ ଅର୍ଶ, ଭଗନ୍ଦର, ଉଦରାମୟ, ଶୂଳ ଅବା ବେଗ ଉପଶାନ୍ତ ହୁଏ; ଏହା ପ୍ରଶଂସିତ ଅଟେ ।]
Mūḷa śodhana

ମୂଳ ସାଧନ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ପ୍ରଧାନ ଯନ୍ତ୍ର ବା ଉପାୟ ବା
Mūḻa sādhana ଅବଲମ୍ବନ—Principal means.

ମୂଳ(ଳୁ)ସୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūḻa(ḻu)suñ Mūḻaru (See)

ମୂଳ ସୂତ୍ର—ସଂ. ବି—ପ୍ରଧାନ ବା ଆଦ୍ୟ ନିୟମ—Fundamental
Mūḻa sūtra rule; elementary principle.

ମୂଳ ସ୍ଥାନ—ସଂ. ବି—୧ । ଆକାଶ—1. The sky. ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—
Mūḻa sthāna 2. Heaven. ୩ । ପୃଥିବୀକୁ ବେଢ଼ିଥିବା ବାୟୁମଣ୍ଡଳ—3. The sphere of the atmosphere encircling the globe. ୪ । ଭଗବାନ୍; ଈଶ୍ୱର—4. God. ୫ । ମୁଲତାନ ନଗରର ପ୍ରାଚୀନ ନାମ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Old name of Multan.

ମୂଳ ସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି—୧ । ନଦୀର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ ବା ଝରଣା
Mūḻa srotaḥ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—1. The source or spring of a river. ୨ । ମୂଳନଦୀ; ଯେଉଁ ନଦୀରୁ ଶାଖାନଦୀମାନ ବାହାରି ଥାଏ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. The main river from which branches flow.

ମୂଳ ହୀନ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀ ତତ୍)—ଭିତ୍ତିଶୂନ୍ୟ; ଅମୂଳକ—
Mūḻa hīna Groundless; unfounded.

ମୂଳ(ଳୁ)ହୁଁ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūḻa(ḻu)huñ Mūḻaru (See)

ମୂଳ(ଳୁ)ହୁଁ ଶେଷ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୂଳଠାରୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—
Mūḻa(ḻu)huñ śesha From the beginning to
গোড়াথিকে শেষ the end.

ମୂଳ(ଳୁ) ହୁଁ ଶେଷ ତକ —ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ଆଦ୍ୟରୁ ଶେଷ
Mūḻa (ḻu) huñ śesha taka ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ—From the
(ମୂଳ ରୁ) ହୁଁ ଶେଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) beginning to the end.

ମୂଳା—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଆ)—୧ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ଊନବିଂଶ ନକ୍ଷତ୍ର
Mūḻā ବା ତାରପୁଞ୍ଜ—1. (Astronomy) The 19th constellation. [ଦ୍ର—ଏ ନକ୍ଷତ୍ର ୧୧ଟି ତାରାର ସମଷ୍ଟି ଓ ଏହା ଶଙ୍ଖାକୃତି । ନକ୍ଷତ୍ର ଶବ୍ଦ ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ ।] ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଆଳୁ; ପିଣ୍ଡାଳୁ; ଡାଣ୍ଡିଆ ଆଳୁ; ଡାଉଗୋଳିଆ ଆଳୁ—2. A species of yam (Dioscorea Alata variety; Glolbasa). ୩ । ଏକପ୍ରକାର ସ୍ଥାବର ବିଷ—3. A kind of poison. ୪ । ଶତାବରୀ—4. Asparagus Racemosus.

मूला ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ମୂଳକ) କୃଷିଜାତ ଖାଦ୍ୟମୂଳ
मूली ବିଶେଷ—1. Radish; Raphanus Sativus.

ପ. ନାମ—ମୂଳ, ମୂଳକ, ହସ୍ତିଦନ୍ତ, ମହାକନ୍ଦ, ଭୂକ୍ଷାର, ରୁଚ୍ୟ, ଲଘୁକନ୍ଦ, ଦୀର୍ଘକନ୍ଦ, ମୂଳାହ୍ୱ, ଶାଳକଣ୍ଠ, ମହାକନ୍ଦ, ମୂଳାହ୍ୱଯ, ମୂଳଶାକ, ମୂଳାହ୍ୱ, ଶାଖାଳୁକ, ରୁଚିର, ହସ୍ତିଦନ୍ତ, ହସ୍ତିଦନ୍ତକ, ହରିତପର୍ଣ୍ଣି, ଟଙ୍କମୂଳ, ସୀତ, ଦୀର୍ଘପତ୍ରକ, ରୁଚ୍ୟ, ରୁଚିକନ୍ଦକ, ଦୀର୍ଘପତ୍ର, ଦୀର୍ଘକନ୍ଦ
মূলা, মূলি
मूली, मूरइ, मूला, दोरा, पूरनी. फलि, सरिशा, सेन्तिसरिशा
ତେ. ମୁଲ୍ଲାଙ୍ଗି, ମୁଲଙ୍ଗୀଦୁମ୍ପା, ମୁଲଙ୍ଗୀ ଗେଡ୍ଡ
ତା. ମୁଲ୍ଲାଙ୍ଗୀ, ମୁଲଙ୍ଗୀ
ମ. ମୁଳଙ୍ଗୀ, ମୁଳା, ମୁଳାପଲୀ
ଅ. ଫଜଲ, ବଜରୁଲ୍ ଫଜଲ୍
ଫା. ତୁଖ୍ମ, ତୁଖ୍ମ ମତୁଖ୍

[ଦ୍ର—ମୂଳା ଭାରତର ସର୍ବତ୍ର କୃଷିଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ କରାଯାଏ । ଏଥିର ପତ୍ର ଶାଗ ହୁଏ ଏବଂ ମୂଳ ତରକାରି କରାଯାଏ । କେହି କଞ୍ଚା ମୂଳା ମଧ୍ୟ ଖାଆନ୍ତି । କୌଣସି କୌଣସି ମୂଳା ଗୋଲ ଓ ଅଧିକାଂଶ ମୂଳା ଲମ୍ବ । ଏଥିର ତେଲ ଓ ମଞ୍ଜି ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ଅର୍ଶରୋଗର ଏହା ଭଲ ଔଷଧ । ଏହା କଟୁରସପ୍ରଧାନ । ମୂଳା ନାନା ଆକୃତି ଓ ନାନା ବର୍ଣ୍ଣବିଶିଷ୍ଟ । ଯଥା—ଧଳା, କଳା, ନାଲି । ସାଲଗମ, ଗାଜର, ବୀଟ୍ ଆଦି ମଧ୍ୟ ଏହି ଜାତୀୟ । ମୂଳା ଶୀତକାଳରେ ଫଳେ । ମାଘ ମାସରେ ଏହା ଖାଇବା ନିଷିଦ୍ଧ । ଢଗ ଅଛି—ମାଘେ ବରକୋଳି ମକରେ ମୂଳା, ଖୋଲୁ ଖାଇଁ ସଂପୂଲା ପୂଲା ।

ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମୂଳା କଟୁରସ, ରୁକ୍ଷ, ଉଷ୍ଣବୀର୍ଯ୍ୟ, ରୁଚିକର, ଲଘୁ, ପାଚକ, ତ୍ରିଦୋଷନାଶକ ଓ ସ୍ୱରପ୍ରସାଦକ । ଏହା ଜ୍ୱର, ଶ୍ୱାସ, ନାସିକାରୋଗ, କଣ୍ଠରୋଗ ଓ ନେତ୍ରରୋଗର ନାଶକ । ଏହା ଘୃତ ତୈଳାଦିରେ ସିଦ୍ଧ କରି ସେବନ କଲେ ତ୍ରିଦୋଷ ନାଶ ହୁଏ—ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ଅନିଷ୍ଟକାରକ ପଦାର୍ଥ ବା ବସ୍ତୁ—2. (figurative) Any injurious thing. (ଉ-କଣିଲ ମୂଳା, ମୋ ପାଇଁକି ହେଲା ଶୂଳା-ଢଗ ।) [ଦ୍ର-କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ଅନିଷ୍ଟ କରିବାକୁ ଧମକାଇଲେ ଇତର ଲୋକେ କହୁଥାନ୍ତି—'ତୋ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ମୂଳା ସଜାଡ଼ୁଛି ।' ଅଶ୍ଳୀଳ ଅର୍ଥରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୂଳାଂଶ—ସଂ. ବି (ମୂଳ+ଅଂଶ)—(ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ) ବୃନ୍ତମୂଳ—
Mūḻāṁśa (Botany) The lower attenuated part of the petal of flower; the top of the stem which joins the flower to the stem.

ମୂଲ(ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୂଲ୍ୟ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟା)—
Mūlā(le)ibā ୧ । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ କିଣିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦରଦାମ କରିବା—1. To bargain for; to
দর্ দাম করা make valuation of a thing to
मोल दोल करना purchase it; to appraise. [ଉ—
मोलना ପଇସା ନ ଥାଇ ମୂଲାଉଥାଏ । ଦେଖୁଥିଲେ ପେଟ ପୂରୁଥାଏ—ଢଗ ।] ୨ । କୌଣସି ଅପରାଧ ବା ଦଣ୍ଡକୁ
কেনা ଆପଣା ଉପରକୁ ଡାକି ଆଣିବା; ଦଣ୍ଡାର୍ହ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—
मोजाना 2. To deserve or court a punishment. (ଉ—ସେ ଖୁଡ଼ିଏ ମାଡ଼ ମୂଲାଇଲାଣି—ଢଗ ।)

ମୂଳା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୂଳ ଶବ୍ଦରୁ ଓଡ଼ିଆ କ୍ରିୟା)—
Mūḻā(ḻe)ibā ବୃକ୍ଷ ଆଦିକୁ ମୂଳରୁ ଛେଦିବା—To cut a tree at the ground level.

ମୂଳା(ଳେ)ଇ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମୂଳ)—୧ । ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ମୂଳକୁ
Mūlā(le)i māribā ଧରି ଅସାର କରିବା—1. To strike
जड पकडके मारना by holding a weapon tightly at the root of the hilt. ୨ । ଗଛକୁ କାଟିବାବେଳେ ଗଛ ଚେରକୁ ମିଶାଇ ମୂଳରୁ କାଟିବା—2. To cut a tree at the ground level. ୩ । (ସବାରି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା) ସବାରି ବାଉଁଶର ମୂଳଦେଶକୁ (କାନ୍ଧେଇଥିବା ଲୋକ) ଦୃଢ଼ତା ସହକାରେ ପେଲି ସବାରିର ଗତିକୁ ଦ୍ରୁତତର କରାଇବା—3. (Palki-bearers' language) To push a palki by applying force with the shoulders at the root of the pole.

ମୂଳା କାଞ୍ଜି—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଳକ+କାଞ୍ଜିକା)—ଯେଉଁ କାଞ୍ଜିରେ
Mūlā kānji ମୂଳା ସିଦ୍ଧ ହୋଇଥାଏ—Stale rice-water
মুলোর কাঁজি boiled with radish.

ମୂଳାଣୁ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଅଣୁ)—(ଉଦ୍ଭିଦ ବିଜ୍ଞାନ) ବୀଜର ଯେଉଁ
Mūlāṇu ଅଂଶ ଜନ୍ମ ହେବାକୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇ ଚେରରୂପେ ଭୂମିରେ ପ୍ରବେଶ କରେ—(Botany) The radicle; that part of the seed which on vegetating becomes the root and shoots downwards.

ମୂଳାଧାର—ସ. ବି—୧ । (ତନ୍ତ୍ର) ଶରୀରାଭ୍ୟନ୍ତରସ୍ଥ ଷଟ୍‌ଚକ୍ରରୁ
Mūlādhāra ଏକତମ; ଗୁହ୍ୟ ଓ ଲିଙ୍ଗର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ଅଙ୍ଗୁଳ ଚତୁଷ୍ଟୟ ପରିମିତ ସ୍ଥାନ—1. The perineum; the space between the rectum and the genital organ. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟନାମ ତ୍ରିକୋଣ । ଏହା ଇଚ୍ଛା, ଜ୍ଞାନ ଓ କ୍ରିୟାସୂଚକ । ଏଥି ମଧ୍ୟରେ କୋଟି-ସୂର୍ଯ୍ୟପ୍ରଭ ସ୍ୱୟମ୍ଭୂ ଲିଙ୍ଗ ଅବସ୍ଥିତ । ଏଠାରେ ଗଙ୍ଗା, ଯମୁନା ଓ ସରସ୍ୱତୀ (ଇଡ଼ା, ପିଙ୍ଗଳା ଓ ସୁଷୁମ୍ନା) ପ୍ରବାହିତ । ଏହିଠାରେ କୁଳକୁଣ୍ଡଳିନୀଙ୍କର ଅବସ୍ଥାନ ।] ୨ । ମୂଳ କାରଣ; ଆଦି କାରଣ—2 The primordial cause.

ମୂଳାୟତନ—ସ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । ଆଦିମ ନିବାସ—1. Original
Mūlāyatana residence. ୨ । ପୈତୃକ ବାସ୍ତୁଭିଟା (ବଣ୍ଡକୋଷ)—2 One's ancestral residence.

ମୂଳାଶୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମୂଳ+ଅଶ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)
Mūlāśi —ମୂଳ ଖାଇ ପ୍ରାଣଧାରଣ କରୁଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—
(ମୂଳାଶିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Subsisting on roots.

ମୂଳାଷ୍ଟମୀ—ସ. ବି—ଆଶ୍ୱିନ କୃଷ୍ଣଅଷ୍ଟମୀ; ଦୁର୍ଗାବାହନ ପୂଜା; ଜୀମୂତ-
Mūlāshṭamī ବାହନପୂଜା—The 8th day in the dark fortnight of the lunar month of Āswina. [ଦ୍ର—ଏ ଦିନ ଦୁର୍ଗାଙ୍କର ଶରତ୍‌କାଳୀନ ଉତ୍ସବ ବା ଷୋଳପୂଜାର ମୂଳ ଅର୍ଥାତ୍ ଆରମ୍ଭ ହେବାରୁ ଏହାର ଏପରି ନାମକରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ମୂଳା ସାଇଁ—ଦେ. ବି—୧ । ମୂଳା ବୁଢ଼ା ହୋଇଗଲେ ତହିଁରୁ ବାହାରିବା
Mūlā sāin ଚୋପଡ଼ା ଅଂଶ ବା ତନ୍ତୁ—1. The hard fibres of old radish. ୨ । ବୁଢ଼ା ହୋଇ ଯାଇଥିବା
বুড়ো মূলা ଚୋପଡ଼ା ମୂଳା—2. Radish left in the field
सीरवाली मूली for an unduly long period.

ମୂଳାହ୍ୱ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଆହ୍ୱା)—୧ । ମୂଳକ; ମୂଳା-1. Radish.
Mūlāhwa ୨ । ମୂଳ—2. Root.

ମୂଳି—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଳ)—୧ । ଔଷଧ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ—
Mūli 1. Herbarious roots. ୨ । ବାଉଁଶର ଚେର ବା
শিকড় ମୂଳ ନିକଟସ୍ଥ ଅଂଶ—2. The part of a bamboo
जडी which adjoins the root. ୩ । (ପୁଂ) ଲୋକଙ୍କ ନାମ—3. A name given to males. [ଦ୍ର—ଉତ୍କଳ ନୀଚର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏ ନାମ ପ୍ରଚଳିତ ।]
ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ଶୂଦ୍ରବିଶେଷ—A sect of Sūdras in the district of Ganjam.

ମୂଳିଅ—ଦେ. ବଣ (ସ. ମୂଳୀୟ)—ମୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating
Mūliā to a root. [ଭ୍ର—ହେ କୃଷ୍ଣ କଦମ୍ବମୂଳିଅ ! ଭୂପତି. ପ୍ରେମପଞ୍ଚାମୃତ ।] ଦେ. ବି—୧ । ସବାରି ବାଉଁଶର ମୂଳ ଦେଶରେ କାନ୍ଧେଇଥିବା ବେହେରା—1. A bearer who puts his shoulder at the root of the palki-pole. ୨ । (ପୁଂ) ଯେ ପେଟରେ ଥିବାବେଳେ ବାପ ମରିଯାଏ ବା ଯେ ଜନ୍ମ ହେବା ପରେ ମା ମରିଯାଏ,
(ମୂଳନାଥ, ମୂଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଏପରି ଶିଶୁ—A name given to a boy whose father died before his birth, or whose mother died immediately after giving birth to him.

ମୂଲିଅ—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମୂଲ୍ୟ)—ମଜୁରିଆ; ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mūliā ଦୈନିକ ମଜୁରି ପାଇଁ କାମ କରେ—A day-
মজুর **मुजर** labourer; a cooly.
(ମୂଲିଆଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଳିଅ ଠେଙ୍ଗା—ଦେ. ବି—ବାଉଁଶ ଗଛର ମୂଳ ପାଖ ଗଣ୍ଠିରୁ କଟା
Mūliā ṭhengā ହୋଇ କରାଯାଇଥିବା ଠେଙ୍ଗା—A stick
[ମୂଳ(ଳି) ଠେଙ୍ଗା—ଅନ୍ୟରୂପ] made of a piece of
বাংশের গোড়াই লাঠি bamboo taken from the root.
जडका ठेंगा

ମୂଲିଅ ପୁଅ—ଦେ. ବି—୧ । (ମୂଲିଅ ପ୍ରତି କରୁଣତାବ୍ୟଞ୍ଜକ
Mūliā pua ପ୍ରୟୋଗ) ବସ୍ତୁର୍ତ୍ତ ମୂଲିଅ—1. (A term of
মজুর বেচারা pity) A poor day-labourer. ୨ । ନିର୍ଧନ
मजुर पुत ବ୍ୟକ୍ତି (ଯାହାର ମୂଲ ଲାଗିବା ଛଡ଼ା ପୋଷଣର
ମୂଲିଅ ବାପ(ପୁ)ତ୍ର
ମୂଲିଅ ବଡ(ଗ୍)ର } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂଲିଅ ଲୋକ
ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ)—2. A poor man. ୩ । ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ମୂଲ ଲାଗି ପୋଷି ହେବା ବ୍ୟକ୍ତି—3. A person who and whose ancestors have been day-labourers.

ମୂଲିଆ ମୁଣ୍ଡ—ଦେ. ବ—ଗରିବ ମୂଲିଆ ବ୍ୟକ୍ତି—A poor day-
Mūliā muṇḍa labourer. [ଭି—ଅମେ ତ ମୂଲିଆ
ଜନମଜুর ମୁଣ୍ଡ, ପାଟଲୁଗା ପିନ୍ଧିବାକୁ ଦେଖା କାହୁଁ ପାଇବା ?]
मजुरविचारा

ମୂଳିକ—ସ. ଵଣ—(ମୂଳ+ଇକ)—୧ । ମୂଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1.
Mūḷika Radical; relating to the root. ୨ ।
କରୋଟିର ଭୂମି ବା ମୂଳ ଅଡ଼କୁ ଅବସ୍ଥିତ—2. Situate
towards the base of the skull. ୩ ।
(ପ୍ରା°) ମୂଳଭୋଜୀ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—3. Subsisting on
roots. ୪ । ଅପ୍ରଧାନ; ପ୍ରଥମ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. First;
prime. ୫ । ପ୍ରଧାନ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—5. Chief. ସ·
ବ. ପୁ°—(ଯେ ବନ୍ୟମୂଳ ଅଡ଼ ଖାଇ ବଞ୍ଚନ୍ତି)—ସନ୍ନ୍ୟାସୀ;
(ମୂଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୋଗୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—An anchorite;
a recluse.

ମୂଳିକା—ସ. ବ (ମୂଳ+କ+ଆ)—ମୂଳସମୂହ (ଶବ୍ଦକୋଷ—
Mūḷikā Roots). ସ°. ଵଣ. (ମୂଳିକ+ଆ)—ମୂଳିକର
শিকড়, জড়িবুটী ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mulaka (see)
जडिबुटी ବ. ଦେ. ବ—(ସ. ମୂଳିକା) ମୂଳମୂଳିକା; ଠୁଠୁଆ
ଔଷଧ ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଚେର ମୂଳମାନ—Her-
barious roots; root and herbs. [ଯଥା—ଯନ୍ତ୍ର
ମନ୍ତ୍ର ଗୁଣି ମୂଳିକା ନ ମଣି ଯୁବା ଭୂଜଙ୍ଗୀର ବନ୍ଧ; ଯନ୍ତ୍ରେ
କବରେ ଦେଖି ଶାନ୍ତି କଲ ଦୃଶାବଳନ ପୀୟୂଷ । ପ୍ରାଚୀ—
ଭୂପତି. ଚୌପଦୀ] । ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବ—ଯାଡ଼
(ଦେଖ)—Jārḍha (see)

ମୂଳିବାଉଁଶ—ଦେ. ବ. ୧ । ବାଉଁଶର ମୂଳ ପାଖର ଅଡ଼—
Mūli bāuṅsa 1. The part of a bamboo near
বাঁশের গোড়া its root. ୨ । ଏକପ୍ରକାରର କଣ୍ଟାବାଉଁଶ—
जडबाँश 2. A kind of thorny bamboo.

ମୂଳି ମୂଳିକା—ଦେ. ବ—ଔଷଧାର୍ଥ ବ୍ୟବହୃତ ଚେରମୂଳ—
Mūli mūlikā Herbarious roots.
জড়ি বুটী जडि बुटी

ମୂଳି ଲଗା(ଗେ)ଇ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଗଛକୁ ଏପରି ଭାବରେ
Mūli lagā(ge)i debā କାଟିଦେବା ବା ଗୋଡ଼ମେଖାଡ଼
গোড়ায় কাটা ହୋଇଯିବା ଯେପରି ତାହାର ମୂଳର
जडसेखाना କୌଣସି ଅଂଶ ଭୂମି ଉପରକୁ ଦେଖାଯିବ ନାହିଁ—
To destroy or cut a plant or tree in
such a manner so as not to leave any
stump outstanding.

ମୂଳୀ—ସ. ବ (ମୂଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ବୃକ୍ଷ—
Mūḷī 1. Tree ୨ । ଗୃହଗୋଧିକା; ଘରି; ଝିଟିପିଟି—
2. House; lizard. ୩ । ଓଷଧି (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
3. Herb. ସ. ଵଣ—୧ । ମୂଳ ବିଶିଷ୍ଟ—1.
Having root. ୨ । ମୌଳିକ—2. Funda-
mental.

ମୂଳୀଭୂତ—ସ. ଵଣ (ମୂଳ+ଅଭୂତ. ତଭାବେ ଚ୍ୱି+ଭୂ+ତ)—
Mūḷībhūta ୧ । ମୂଳକାରଣସ୍ୱରୂପ—1. Being the
source or origin of a thing. ୨ । କାରଣୀ-
ଭୂତ; ଅପ୍ରଧା—2. Primary; primordial.

ମୂଳୀୟ—ସ. ଵଣ (ମୂଳ+ଈୟ)—ମୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Mūḷiya 'Mūla'. [ଦ୍ର—ଏହା ଅନ୍ୟ ପଦ ସଙ୍ଗେ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ;
ଯଥା—ଜିହ୍ୱାମୂଳୀୟ ।]

ମୂଳୁଁ(ଳୁ)—ଦେ. କ୍ରି. ଵଣ—ମୂଳରୁ (ଦେଖ)
Mūḷuṅ(ḷu) Mūḷaru (See)
(ମୂଳୁଁ, ମୂଳୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଳୁମୂଳିଆ—ଦେ. ଵଣ. ପୁ°—୧ । ଅଳସୁଆ; ଯେ ଅଳ୍ପ ସମୟରେ
Mūḷumūḷiā କରାଯିବା କାମକୁ ବହୁ ସମୟରେ କରେ—
আলসে 1. Idle; slow; a person who does a little
चिच पिचिया work in a long time; dilatory.
(ମୂଳୁମୂଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—
2. Unwilling to work.

ମୂଳୁମୂଳୁ—ଦେ. ବ—କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାରେ ବିଳମ୍ବ—
Mūḷu mūḷu Delay in finishing a work.
বিলম্ব ଦେ. ଵଣ—ମୂଳୁମୂଳିଆ (ଦେଖ)
चिचपिच Mūḷumūḷiā (See)

ମୂଳେ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରୟୋଗ) ଅ. (ସ. ମୂଳ°) ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ,
Mūḷe ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—୧ । ଦ୍ୱାରା; କରଅରେ—1. Per; by;
তে through. [ଭି—ଅର୍ଜିମୂଳେ ଶତ୍ରୁଙ୍କୁ ସୁହାଇ କଲି ।]
मे ୨ । ଠାରେ; ପାଖରେ; ନିକଟରେ—2. At; near. [ଭି—
ଘରମ ବଂଶ ମୂକମୂଳେ, ଯେ ଥାନ୍ତି ପୁଣ୍ୟ ତୀର୍ଥକୂଳେ ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ୩ । ନିକଟକୁ; ପାଖକୁ—
3. To. [ଭୁଳନାକର—ଚଣ୍ଡୀପୁରାଣ ୭ମ ଅଧ୍ୟାୟ, ଅଷ୍ଟମ
ଶ୍ଳୋକ—

"ସ ଦୃଷ୍ଟ୍ୱା ତାଂ ତତୋ ଦେବୀଂ
ତୁହିନାଚଳ ସଂସ୍ଥିତାମ୍,
ଜଗାବୁଚ୍ଚୈଃ ପ୍ରଜାସ୍ତତ
ମୂଳଂ ଶୁମ୍ଭନିଶୁମ୍ଭୟୋଃ ।"

ଏଠାରେ 'ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭୟୋ ମୂଳଂ'ର ଅର୍ଥ 'ଶୁମ୍ଭ ନିଶୁମ୍ଭଙ୍କ
ନିକଟକୁ' ।] ୪ । ସମ୍ମୁଖରେ—4. In front of.
୫ । ସହିତ—5. With. [ଭି—ସନକମୂଳେ ଋଷିଗଣେ,
ଆଡନ୍ତି ଅଦ୍ଭୁତ ଚରଣେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]୬ । ମୂଳୀ-
ଭୂତ କାରଣ—6. On the basis of. [ଭି—
କବାଳମୂଳେ ସ୍ୱତ୍ୱ ପାଇବା ।]

ମୂଳେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୂଳପୋଛ କରିବା; ମୂଳରୁ ପୋଛି କରି
Mūḷeibā କାଟି ଦେବା—1. To cut a tree at the
গোড়াকাটা root or at the level of the ground.
जडसे काटना ୨ । ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ କରିବା; ମୂଳ ଉପାଡ଼ିବା—
2. To eradicate; to uproot.

ମୂଳୋଚ୍ଛେଦ—ସଂ. ବ (ମୂଳ+ଉଚ୍ଛେଦ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମୂଳ
Mūlochchheda କାଟିବା, ମୂଳଚ୍ଛେଦ—1. Cutting of
(ମୂଳୋଚ୍ଛେଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) the root. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)
[ମୂଳୋଚ୍ଛେଦକ, ମୂଳୋଚ୍ଛିନ୍ନ—ବଣ] ସମୂଳ ବିନାଶ—
2. (figurative) Eradication.

ମୂଳୋତ୍ଖାତ—ସଂ. ବଣ (ମୂଳ+ଉତ୍ଖାତ; ୭ମୀ ତତ୍)—୧ । ମୂଳୋ-
Mūlot-khāta ତ୍ପାଟିତ—1. Eradicated. ୨ । ନିର୍ମୂଳି-
ତ—2. Uprooted. ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ
ବିନଷ୍ଟ—3. (figurative) Extirpated. ସଂ.
ବ—ମୂଳୋତ୍ପାଟନ (ଦେଖ)—Mūlotpātana
(See)

ମୂଳୋତ୍ପାଟନ—ସଂ. ବ (ମୂଳ+ଉତ୍ପାଟନ)—୧ । ଗଛର ମୂଳ
Mūlot-pātana ଉପାଡ଼ିବା—1. Eradication. ୨ ।
ମୂଳୋତ୍ପାଟକ } ବଣ ନିର୍ମୂଳିକରଣ—2. Uprooting.
ମୂଳୋତ୍ପାଟିତ } ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୂଳ ବିନାଶ—
3. (figurative) Extirpation.

ମୂଳୌଷଧି—ସଂ. ବ (ସ. ପ. ଲୋ)—ଔଷଧରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମୂଳ—
Mūlaushadhi Herbarious root.

ମୂଲ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମୂଳ=ବସ୍ତାଦିର ଉତ୍ପତ୍ତି କାରଣ ଅର୍ଥାତ୍ ପରିଶ୍ରମ+
Mūlya ଯ)—୧ । ଦ୍ରବ୍ୟାଦିର ଦାମ ବା ପଣ—1 Value
or price of a thing. ୨। ମୂଲ; ପରିଶ୍ରମର ଦାମ—
2, Wages; remuneration for labour.
୩ । ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ଦିଆଯିବା ଭଡ଼ା—3. Hire.
୪ । ବେତନ—4. Salary. ସଂ. ବଣ (ମୂଳ ଧାତୁ
+ଯ)—୧ । ରୋପଣଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be
planted. ୨ । ପ୍ରତିଷ୍ଠାଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be
established. ୩ । କ୍ରୟର କରିବାର ଯୋଗ୍ୟ—
3. Purchasable. ୪ । ଦାମୀ—4. Valuable.
୫ । (ମୂଳ+ଯ; ଯେଉଁ ଶସ୍ୟାଦିର ଗୁଳ୍ମ ମୂଳରୁ
ଉତ୍ପାଟିତ କରାଯାଏ) ମୁଦ୍ଗାଦି ଶସ୍ୟ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—
5. Cereals; grains-pulse.

ମୂଲ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂଲ କରିବା (ଦେଖ)—
Mūlya kariba Mūla kariba (See)
दाम करना मूल्य करना

ମୂଲ୍ୟ ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ପୂର୍ବରୁ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଅନୁମାନିକ ମୂଲ୍ୟ
Mūlya dhariba ସ୍ଥିର କରିବା—To estimate roughly
मोटामोटि हिसाब करना the price (of anything) in
मूल्य लगाना advance.

ମୂଲ୍ୟ ଧାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ
Mūlya dharjya kariba କରିବା—To fix a price;
मूल्य धार्य्य करना मूल्य धरना to settle a price.

ମୂଲ୍ୟ ନାଶକ—ସଂ. ବଣ—ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଦର କମାଇ ଦିଏ—
Mūlya nāsaka Depreciating the value of a
thing.

ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପଦାର୍ଥର ଦାମ ଠିକ୍ କରିବା;
Mūlya nirūpana ଦରଦାମ କରିବା—Ascertainment
of the price of a thing; appraisement.
(ମୂଲ୍ୟକରଣ, ମୂଲ୍ୟନିର୍ଣ୍ଣୟ, ମୂଲ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଲ୍ୟବାନ୍—ସଂ. ବଣ (ମୂଲ୍ୟ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ବହୁମୂଲ୍ୟ
Mūlyabān —Valuable.

ମୂଲ୍ୟବାନ୍ ଦଲିଲ୍—ଦେ. ବ (କଚରାଥ)—ଯେଉଁ ଦଲିଲ ବଳରେ
Mūlyabān dalil କୌଣସି ଅର୍ଥ ବା ସମ୍ପତ୍ତି ମିଳିପାଏ ବା
मूल्यवान् दलील मिलब; ଯାହା ହଜିଗଲେ ବା ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ ଉକ୍ତ
मूल्यवान दलील ଦଲିଲ ସମ୍ପୃକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିର କ୍ଷତି ହୁଏ—
Valuable security; valuable document.

ମୂଲ୍ୟହୀନ—ସଂ. ବଣ (୩ୟା ତତ୍)—୧ । ଯାହାର କିଛିମାତ୍ର ମୂଲ୍ୟ
Mūlyahīna ନାହିଁ—1. Valueless. ୨ । ଅମୂଲ୍ୟ
(ମୂଲ୍ୟ ବର୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଶବ୍ଦକୋଷ)—2. Price-
(ମୂଲ୍ୟବାନ—ବିପରୀତ) less; of very great value.

ମୂଲ୍ୟାବଧାରଣ—ସଂ. ବ—ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ (ଦେଖ)
Mūlyābadhārana Mūlya nirūpana (See)

ମୂଷ (ଧାତୁ)—ସ—ଚୋରି କରିବା; ଲୁଟ କରିବା—
Mūsh (root) To rob,-to steal.

ମୂଷ—ସଂ. ବ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ମୂଷା (ଶବ୍ଦକୋଷ)
Mūsh 1. Mouse; rat. ୨ । (+କରଣ. କ୍ୱିପ୍)
ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ (ଶବ୍ଦକୋଷ); କୋଇ—2. Crucible.

ମୂଷ—ସଂ. ବ. ପୁଂ—୧ । (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Musha ମୂଷା; ଉନ୍ଦୁର—1. Mouse ୨ । (+କରଣ.
(ମୂଷା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅ) ଧାତୁ ତରଳାଇବାର ପାତ୍ର; କୋଇ; ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ
—2 Crucible.

ମୂଷକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—
Mūshaka ୧ । ମୂଷା; ଉନ୍ଦୁର—1. Mouse; rat ୨ ।
(ମୂଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ତସ୍କର; ଚୋର—2. Thief. ୩ । ଦସ୍ୟୁ, ଲୁଣ୍ଠନ-
କାରୀ—3. Dacoit; robber. ୪ । (କରଣ. ଅକ)
ତୈଜସାବର୍ତ୍ତିନୀ; କୋଇ (ଶବ୍ଦକୋଷ)—4. Crucible.

ମୂଷକାଦ—ସଂ. ବ (ମୂଷକ+ଅଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଲୁଆ—
Mūshakāda Cat.
(ମୂଷକଶତ୍ରୁ, ମୂଷକାସ୍ୱାଦ, ମୂଷକାରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଷଣ—ସଂ. ବ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+ଭାବ. ଅନ)—
Mūshana ଅପହରଣ; ଚୋରି—Theft.

ମୂଷଳ (ଇତ୍ୟାଦି)—ସଂ. ବ—ମୁଷଳ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mūshala (etc) Mushala etc (See)

ମୂଷଳୀ—ସଂ. ବ—ତାଳମୂଳୀ (ଦେଖ)—Tālamūli (See)
Mūshali ସଂ. ବଣ. ପୁଂ—ମୁଷଳୀ (ଦେଖ)—Mūshali
(See)

ମୂଷା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ.
Mūshā ଆ)—୧ । ମାଈ ମୂଷା—1. A female rat.
୨ । ଏକପ୍ରକାର ତୃଣ—2. A sort of grass.

୩ । (+ବରଣ ଅ+ଅ) ଗବାକ୍ଷ—3. Window. ୪ । କୋଇ—4. A crucible. ୫ । ଦେବତାଡ଼ ଲତା—5. Andropegen Serratus (creeper).

ଇନ୍ଦୁର / ইঁন্দুর, চুহা, মুষা / ତେ. ପାନ୍ଦିକକ୍କୁ / ମ. ଉନ୍ଦୀର — ଦେ. ବି (ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ) (ସଂ. ମୂଷିକ)—ମୂଷିକ; ପୁଚ୍ଛ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ ଦନ୍ତବିଶିଷ୍ଟ କ୍ଷୁଦ୍ର ଚତୁଷ୍ପଦ ବିଲେଶୟ ଜୀବ—Mouse; rat. (ଜୁଲ. ଇଂ. ମାଉସ୍, ପ୍ରାଚୀନ ଇଂ. ମୂସ୍, ଲାଟିନ୍. ମୁସ୍, ଗ୍ରୀକ୍ ମୁସ୍ ।) [ଉ—କ୍ଷୁଧା ଅନଳେ ଓଷ୍ଠ ଅହୁ । ଶୁଷ୍କଣ ମୂଷା ଯେସନେ ଖାଇ— ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶରେ ମୂଷା ଅନେକ ପ୍ରକାରେ ଦେଖାଯାଅନ୍ତି । ଯଥା—୧ । ଗଛୁଅ ମୂଷା (ବ. ଗାଛୁଯା ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ଡାଳ, ଡଙ୍କୁଅ ପ୍ରଭୃତି ଗଛରେ ବସା କରନ୍ତି ।

୨ । ଘରୁଅ ମୂଷା—ଏମାନେ ଘରର ଛାଳ ମଧ୍ୟରେ ବାସ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଲାଞ୍ଜ ଦେହଠାରୁ ଲମ୍ବ ।

୩ । ଗାଡ଼ୁ(ଡ଼ୁ)ଅ ମୂଷା (ବ. ଧେନ୍ଦା ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ଭୂଇଁ ଓ ଘରର କାନ୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେହ ଧୂମ୍ରବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଲାଞ୍ଜ ଛୋଟ ।

୪ । ପାହାଡ଼ିଆ ମୂଷା—ଏମାନେ ଗୁଣ୍ଡୁଚି ମୂଷା ଜାତୀୟ; ଓଡ଼ିଶାର ଜଙ୍ଗଲ ଓ ପାହାଡ଼ରେ ଦେଖାଯାଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଲମ୍ବରେ ପ୍ରାୟ ଏକ ହାତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠ ପ୍ରାନ୍ତ ହଳଦିଆ ଏବଂ ଲାଞ୍ଜ ସରୁ ଓ ଲୋମଶ ।

୫ । ଚୁଟିଅ ମୂଷା ବା ଚୁ(ଛୁ)ଙ୍କେଇ ମୂଷା (ବ. ନେଂଟି ଇନ୍ଦୁର)—ଏହି ଜାତିର ମୂଷାଙ୍କର ଦେହ ଛୋଟ ପ୍ରାୟ ୩।୪ ଅଙ୍ଗୁଳ । ଲାଞ୍ଜ ଦେହ ଅପେକ୍ଷା ବଡ଼ ଓ ଲୋମଶୂନ୍ୟ । ଏମାନେ ଘରେ ଥିବା କାଗଜପତ୍ର, ଖୋଳ, ଦରଡ଼ା ଆଦି ମଧ୍ୟରେ ବସା କରି ରହନ୍ତି ।

୬ । ନେପାଳୀ ମୂଷା—ଏମାନେ ମୂଷାଜାତୀୟ; କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ରଙ୍ଗ ସଫା ଧଳା ଓ ଲାଙ୍ଗୁଡ଼ ନାହିଁ ।

୭ । ବିଲମୂଷା ବା ବିଲୁଅ ମୂଷା (ବ. ମେଠୋ ଇନ୍ଦୁର ବା ମାଠିଆ ଇନ୍ଦୁର)—ଏମାନେ ପଡ଼ିଆରେ ଗାତ କରି ରହନ୍ତି ଓ ବିଲରୁ ପାଚିଲା ଧାନ ନେଇ ହିଡ଼ମୂଳେ ଗାତ କରି ସଞ୍ଚୟ କରନ୍ତି ।]

ମୂଷାକ—ସ. ବି—ମୂଷା (ଦେଖ)
Mūshāka — Mūshā (See)

ମୂଷାକାନ୍ଧ—ଦେ. ବି—୧ । (ସ. ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ) ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)
Mūshākāni — 1. Mūshika karṇṇi (See) ୨ । (ସ. ଚୂଡ଼ିକାର)—କଙ୍କଣଦେଶଜ ଏକପ୍ରକାର ଗୁଳ୍ମ—2. Name of a medicinal plant of west India.
मुषाकानी / মুষাকানী
[ମୂଷାକାନ୍ଧିଅ (ଅଁ)—ଅନ୍ୟରୂପ]
উন্দিরমারী; ইন্দুরমারী
[ଦ୍ର—ଏହା କଟୁରସବିଶିଷ୍ଟ; ମୂଷା କାମୁଡ଼ାର ବିଷନାଶକ ଏବଂ ବ୍ରଣ ଓ କେଶରୋଗରେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଉପକାରୀ ।] ୩ । ଏକଜାତୀୟ କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ୟ ଲତା—3. A kind of small wild creeper. [ଦ୍ର—ଏହା ବାଡ଼ରେ ଓ ପଡ଼ିଆରେ ଜନ୍ମେ । ଗୋରୁ ଜଗୁଥିବା ପିଲାମାନେ ଓ ଛୋଟ ବାଳକ ବାଳିକାମାନେ ଖେଳର ସଙ୍ଗେ ଏହାକୁ ନେବାଇ ପାନ ଖାଇଲା ଭଳି ପାଟି ନାଲି କରନ୍ତି ।]

ମୂଷା ଗାତ—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଷିକଗର୍ତ୍ତ)—ମୂଷା ଖୋଳିଥିବା ଗର୍ତ୍ତ ବା ବିଲ—Hole burrowed by the mouse.
Mūshā gāta
ইন্দুরগর্ত / मूषाका बिल

ମୂଷା ଜନ୍ତା—ଦେ. ବି (ସ. ମୂଷିକଯନ୍ତ୍ର)—ମୂଷାମାନଙ୍କୁ ଧରିବା ବା ମାରିବା ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଇଥିବା ଜନ୍ତା—A mouse trap.
Mūshā jantā
ইঁদুর ধরবার কল / चूहेदानी

ମୂଷା ଦାନ୍ତିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ଦାନ୍ତ ମୂଷାର ଦାନ୍ତ ପରି ଛୋଟ ଓ ତୀକ୍ଷ୍ଣ—Having teeth sharp like those of the mouse.
Mūshā dāntiā
(ମୂଷାଦାନ୍ତା—ଅନ୍ୟରୂପ)
ইংদুরের মত দাঁত, ইঁদুর দেঁতো / मुषादंता
(ମୂଷାଦାନ୍ତୀ, ମୂଷାଦାନ୍ତେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୂଷାତୁତ୍ଥ—ସ. ବି.—(ମ ପ. କୋ)—ନୀଳ ତୁତିଆ—The blue vitriol
Mūshā tuttha

ମୂଷା ମାଟି—ଦେ. ବି.—ମୂଷାଗାତର ମୁହଁଅଡ଼କୁ ମୂଷା ଗାଳି ପକାଇଥିବା ମାଟି—Loose earth thrown out by the mouse from its hole and heaped up neer the mouth thereof.
Mūshā māṭi
ইন্দুর মাটি / मूषा मिट्टी

ମୂଷି—ଦେ. ବି.—୧ । (ସ. ମୂଷିକ) ଛୋଟ ମୂଷା—1. A small mouse. [ଉ—ଟୁକୁ ମୂଷି ରେ ! ଟୁକେଇ ମୂଷି ! ଧାନ ଉଗଳକ ଖାଉଥା ବସି । ତୁ ଥା ମୁଁ ଯାଉଛି ମୂଷି । ଶିଶୁଗୀତ ।] ୨ । ଛୋଟ ଛୋଟ ଅଙ୍ଗାର—2. Small bits of charcoal,
Mūshi
নেন্টিইংদুর / मुसरी

ମୂଷି(ଷୀ)କ—ସ. ବି. ପୁଂ. (ମୂଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଇକ. ଉକ)—୧ । ମୂଷା (ଦେଖ)—1. Mūshā (See). [ଦ୍ର—ମୂଷାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମମାନ ଯଥା—ଆଖନିକ, ଆଖୁ, ଉନ୍ଦୁରୁ, ଉନ୍ଦୁରୁକ, ଉନ୍ଦୁରୁ, ଖନକ, ଧାନ୍ୟାରି, ନଖୀ, ଗିରି, ବଭ୍ରୁ, ବହୁପ୍ରଜ, ବିଲବାସୀ, ବୃଷ(ଷ), ମୂଷ, ମୂଷକ, ମୂଷାକ—ଇତ୍ୟାଦି ।] ୨ । ଶିରୀଷ ଫୁଲର ଗଛ—2. Name of a flowering tree; Mimosa Sirisha. ୩ । ଚୋର; ତସ୍କର—3. Thief. ୪ । ଦସ୍ୟୁ, ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ—4. Dacoit; robber. ୫ । ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର କୁମାରିକା ଓ କ୍ୱିଲନ ଅନ୍ତରୀପ ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶ—5. A tract of country of South India between Cape Camorin and Quilon.
Mūshi(shī)ka
ইন্দুর / ইঁন্দুর, মুশা
[ମୂଷି(ଷୀ)କା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୂଷି(ଷୀ, ଷ)କ କ(ପ)ର୍ଣ୍ଣୀ—ସ. ବି.—ମୂଷାକାନ୍ଧ ନାମକ ବର୍ଷାୟୁ ଭାସମାନ ଜଳଜ ଶାକ—An aquatic weed; Salvinia Cucullata; Ipomoea Renniformis.
Mūshi(shī, sha)ka(pa)rṇṇi

ଅନ୍ୟ ସଂ. ନାମ, ଯଥା— [ଦ୍ର—ଏହାର ପତ୍ରମାନ ମୂଷାକାନ
ଆଖୁ ପର୍ଣ୍ଣିକା, ଆଖୁ ପ(କ)ର୍ଣ୍ଣୀ ପରି କ୍ଷୁଦ୍ର ଆକାରର ଓ ପତ୍ରପୃଷ୍ଠ
ଉନ୍ଦୁରୁକର୍ଣ୍ଣୀ, ଉପଚିତ୍ରା, ବାଳ ପରି ଫୁଲାଏ ଅତି କୋମଳ
ଚିତ୍ରା, ଦ୍ରବନ୍ତୀ, ନ୍ୟଗ୍ରୋଧା(ଧୀ) ରେଣୁ ସହିତ ଲାଗି ପାଣିରେ ଭାସୁ-
ପୁତ୍ରଶ୍ରେଣୀ, ପ୍ରତ୍ୟକ- ଥାଏ । ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ଏହା
ଶ୍ରେଣୀ, ପଞ୍ଚାଙ୍ଗୁଳିକା କଟୁରସ, କଷାୟ, ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଲଘୁ
ବୃଷକର୍ଣ୍ଣୀ, ଶ(ଂ)ମ୍ବରୀ, ଓ କଟୁ ବିପାକ । ଏହା ମୂତ୍ର, କଫ
ଶମ୍ବୀ, ବୃଷା, ହସ୍ତିନୀ, ଓ କୃମିରୋଗନାଶକ ।]
ସୁକର୍ଣ୍ଣିକା, ସୁତଶ୍ରେଣୀ, ଶୁଭଶ୍ରେଣୀ, ଦ୍ରବନ୍ତିକା ।

ईंदुरकानी पाता मुषाकानी; उन्दुरकेणी

ତେ. ଏଲକଚେବ ମ. ଶେଷପାନୀ ଗୁ. ଉନ୍ଦରକନୀ

ଫା. ଗୋଶେମୁଷ, ସତର ଅ. ଅବନୁଲ ଫାର

ମୂଷା(ଷ,ଶ)କର୍ଣ୍ଣୀ, ମୂଷିକ(ପ)ର୍ଣ୍ଣିକା
ମୂଷିକାହ୍ୱା, ମୂଷକ(ଲୁ)ମ୍ବା } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମୂଷିକାହ୍ୱୟା, ମୂଷିକା

ମୂଷିକ ବାହନ—ସଂ. ବି.—(ମୂଷିକ+ବାହନ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଗଣପତି; Mūshika bāhana ଗଣେଶ—God Gaṇesa
(ମୂଷିକାଙ୍କ, ମୂଷିକାଶନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୂଷିକା—ସଂ. ବି—୧ । ମୂଷିକକର୍ଣ୍ଣୀ (ଦେଖ)—1. Mūshika Mūshikā karṇṇi (See) ୨ । ମାଈ ମୂଷା—2. Female mouse. ୩ । ସୁନା ଆଦି ତରଳାଇବାର ପାତ୍ର— 3. Crucible

ମୂଷିକାଦ—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ) Mūshikāda ନାଗବିଶେଷ—A species of snake.

ମୂଷିକାର୍ଭଧ—ସଂ. ବି—ଦାରୁମୂଷି (ଦେଖ) Mūshikārbhadha Dāru mushi (See)

ମୂଷି(ଷ)କାରାତି—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ,ମୂଷକ+ଅରାତି=ଶତ୍ରୁ;୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) Mūshi(sha)kārāti ବିରାଡ଼ି—Cat

ମୂଷିକାରି—ସଂ. ବି—(ମୂଷିକ+ଅରି=ଶତ୍ରୁ)—୧ । ମୂଷାକାନି ୨ Mūshikāri (ଦେଖ)—1 Mūshākāni 2 (See) ୨ । ବିରାଡ଼ି—2. Cat.

ମୂଷିତ—ସଂ. ବିଣ.—(ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋରି କରିବା+କର୍ମ. ତ)— Mūshita ଅପହୃତ—Stolen.

ମୂଷ୍ୟାୟଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ସଂ.ଅମୂଷ୍ୟାୟଣର 'ଅ' ଲୋପ)—୧ । Mūshyāyaṇa ଅଜ୍ଞାତପିତୃକ; ଅନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟପିତୃକ—1. Born of unknown parents. ୨ । ଗୂଢ଼ୋତ୍ପନ୍ନ—2. Of concealed birth. ୩ । ଜାରଜ; ବେଶ୍ୟା ପିଲା— 3. Bastard

ମୃ (ଧାତୁ)—ସଂ.—ମରିବା—To die.
Mṛu (root)

ମୃକଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—ମାର୍କଣ୍ଡେୟ ଋଷିଙ୍କ ପିତା— Mṛukaṇḍu (ମୃକଣ୍ଡୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) Name of a sage.

ମୃକୁଣ୍ଡ(ଣ୍ଡୁ)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃକଣ୍ଡୁ)—ମୃକଣ୍ଡୁ ଋଷି— Mṛukuṇḍa (ṇḍu) Name of a sage.

ମୃକୁଣ୍ଡି(ଣ୍ଡୀ)—ଦେ.ବି—ମୁକୁଣ୍ଡି ଗଛ; ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ଗଛ— Mṛukuṇḍi(ṇḍī) Name of a wild tree.

ମୃଗ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା—1. To seek for. Mṛug (root) ୨ । ଯାଚ୍ଞା କରିବା—2. To beg for; to ask for. ୩ । ପଶ୍ଚାଦନୁସରଣ କରିବା—3. To pursue. ୪ । ଶିକାର କରିବା—4. To hunt; to chase.

ମୃଗ—ସଂ. ବି (ମୃଗ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ)—୧ । ମିରିଗ; କୁରଙ୍ଗ; ହରିଣ Mṛuga 1. Deer. [ଦ୍ର—ମୃଗର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ, (ମୃଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯଥା—ଅଜିନଯୋନି, ଋଷ୍ୟ (ଷ୍ୟ), ଋଶ୍ୟ (ଶ୍ୟ), ଏଣ, ଏଣକ, କୁରଙ୍ଗ, କୁରଙ୍ଗ, କୁରଙ୍ଗମ, ଚମୂରୁ, ଲୋଚନ, ଛଜନଯୋନି, ବାତାୟୁ, ସାରଙ୍ଗ ।] ୨ । ପଶୁ— 2. Beast. [ଉ—ଏ ମୃଗ ବାହନ ଗୋଟିଏ, ଯଦ୍ଧେ ଦୃଷ୍ଟିର ଏ ଶୂକର । ଜଗନ୍ନାଥ- ଭାଗବତ ।] ୩ । ଜନ୍ତୁ ମାତ୍ର—3. An animal in general. ୪ । (+ଭାବ. ଅ) ଅନ୍ୱେଷଣ—4. Searching. ୫ । ତତ୍ତ୍ୱାନୁସନ୍ଧାନ—5. Investigation. ୬ । ପ୍ରାର୍ଥନା; ଯାଚ୍ଞା; ଭିକ୍ଷା—6. Begging; soliciting. ୭ । କପାଳରେ ଶୁଭ୍ର ଚିହ୍ନଯୁକ୍ତ ହସ୍ତୀ—7. An elephant with white spots on the brow. ୮ । ବୈଷ୍ଣବମାନଙ୍କ କପାଳରେ ଧୃତ ଚନ୍ଦନତିଳକ ପ୍ରକାର ଭେଦ (ଏହା ହରିଣ ଶିଙ୍ଗ ପରି ଦୋହଳା)—8. A kind of sectarian mark with sandal and other pastes on the head. ୯ । ମକର ରାଶି—9. The sign of capricorn of the zodiac. ୧୦ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର—10. The 4th lunar constellation in Hindu astronomy. ୧୧ । ମାର୍ଗଶୀର୍ଷ ମାସ—11. The lunar month of Mārgasirsha. ୧୨ । ଯଜ୍ଞବିଶେଷ —12. Name of a Vedic sacrifice. ୧୩ । ମୃଗନାଭି; କସ୍ତୁରୀ—13. Musk. ୧୪ । ଶୀକାର; ମୃଗୟା—14. Hunting. ୧୫ । ହିନ୍ଦୁ ଶାସ୍ତ୍ର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଚାରି ଜାତିର ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରୁ ଏକ ଜାତି—15. One of the four classes of men classified in Hindu Sāstras. [ଦ୍ର—ଏମାନେ ମିଷ୍ଟଭାଷୀ, ସୁନ୍ଦରଦେହ, ଅଳ୍ପଭୁକ୍, ଚପଳମତି, ସୁଦେହ ଓ ଶୀଘ୍ର ବେଗ; ହରିଣୀ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଏ ଜାତୀୟ ପୁରୁଷର ଉପଯୁକ୍ତା ସ୍ତ୍ରୀ ଅଟନ୍ତି ।]

ମୃଗ ଚର୍ମ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମିରିଗ ଚମ; ହରିଣ ଛାଲ— Mṛuga charma Deer-skin; deer-hide.

ମୃଗ ଚେଟକ—ସଂ. ବି—ଗନ୍ଧାଶ; ବଣଭୁଆ; ଖଟାଶ— Mṛuga chetaka Wild cat; pole cat.

ମୃଗ ଛାଲ—ଦେ ବି—ମିରିଗ ଚମଡ଼ା—Dear-skin. Mṛuga chhāl मृगछाल मृगछाल

ମୃଗ ଜୀବନ—ସ. ତ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବ୍ୟାଧ; ଶିକାରୀ—
Mruga jibana A hunter.
(ମୃଗଜୀବୀ, ମୃଗାଜୀବ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗଣ(ଣା)—ସ. ବ (ମୃଗ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ; + ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Mrugana(nā) ୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ—1. Search. ୨ । ଅନୁସନ୍ଧାନ—2. Research; enquiry; investigation. ୩ । ଅପହୃତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଅନୁସନ୍ଧାନ—3. Search of a stolen article.

ମୃଗ ତୃଟ୍(ଷ,ଷା)—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ତୃଟ୍, ତୃଷ, ତୃଷା)—
Mruga trut(sha,shā) ମୃଗତୃଷ୍ଣା (ଦେଖ)—Mruga-trushnā (See)

ମୃଗ ତୃଷ୍ଣା—ସ.ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ତୃଷ୍ଣା;ଯାହା ମୃଗର ତୃଷ୍ଣା ଜନ୍ମାଏ)-
Mruga trushnā ୧ । ମରୀଚିକା; ଖରକାନ୍ତ; ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣରେ (ମୃଗତୃଷ୍ଣିକା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଳଭ୍ରମ—1. Mirage [ଦ୍ର—ଗ୍ରୀଷ୍ମକାଳରେ ଜଳଶୂନ୍ୟ ବାଲୁକାମୟ ମରୁଭୂମିରେ ପ୍ରଖର ସୂର୍ଯ୍ୟରଶ୍ମି ପଡିଲେ ଓ ପ୍ରତିଫଳିତ ହୋଇ ତାହା ଦୂରରୁ ସ୍ୱଚ୍ଛ ଜଳାଶୟ ପରି ପ୍ରତୀୟମାନ ହୁଏ । ତୃଷାର୍ତ୍ତ ମୃଗମାନେ ଓ ପିପାସାରେ ଶୁଷ୍କକଣ୍ଠ ପଥିକମାନେ ଜଳପାନ ଆଶାରେ ତଦଭିମୁଖରେ ଯେତିକି ଯେତିକି ଧାବମାନ ହେଉଥାନ୍ତି, ତାହା ସେତିକି ସେତିକି ଦୂରକୁ ଘୁଞ୍ଚିଗଲା ପରି ଦେଖା ଯାଉଥାଏ । ଫଳତଃ ଅବଶେଷରେ ଉକ୍ତ ହତଭାଗ୍ୟ ଜୀବଗଣ କ୍ଲାନ୍ତ ଓ ପିପାସାର୍ତ୍ତ ହୋଇ ମରଯାଆନ୍ତି । ଏଥିପାଇଁ ପ୍ରଲୋଭନ ବା ବୃଥା ଆଶାକୁ ଲୋକେ ମରୀଚିକା ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରନ୍ତି ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବୃଥା ଆଶ ଦେଖାଇବାର ଛଳନା—2. (figurative) False hopes; raising of hopes which end in tantalisation.

ମୃଗ ଦଂଶକ—ସ. ବ (ମୃଗ=ହରିଣ+ଦଂଶକ=ଯେ ଦଂଶନ କରେ; Mruga damsaka ଉପପଦ ତତ୍)—କୁକ୍କୁର—The dog.

ମୃଗଦ୍ୟୁ(ଦ୍ୟୁତ୍)—ସ. ବ (ମୃଗ=ହରିଣ+ଦିବ୍ ଧାତୁ=ଖେଳା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଉତ୍)—ମୃଗୟାକାରୀ,
Mruga dyu(dyut) ଶିକାରୀ—Hunter.

ମୃଗ ଧୂର୍ତ୍ତ—ସ.ବ(ମୃଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅର୍ଥାତ୍ ପଶୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଧୂର୍ତ୍ତ;
Mruga dhūrtta ୭ମୀ ତତ୍)—ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—Jackal
(ମୃଗଧୂର୍ତ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗ ନୟନା—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ନୟନ+ଆ)—
Mruga nayanā ଏଣାକ୍ଷୀ; ମୃଗର ମନୋହର ନୟନବିଶିଷ୍ଟ (ସ୍ତ୍ରୀ)—A woman with eyes as graceful as those of a deer.
ମୃଗନେତ୍ରା, ମୃଗଲୋଚନା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୃଗନୟନୀ, ମୃଗନେତ୍ରୀ, ମୃଗଲୋଚନୀ } ଦେଶଜରୂପ [ଦ୍ର—ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଏ ଶବ୍ଦର ପୁଂଲିଙ୍ଗ ଅବାଚି ବିଶେଷଣରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ନାହିଁ ।]

ମୃଗ ନାଭି—ସ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିମାଳୟବାସୀ ଏକ ଜାତୀୟ ମୃଗର
Mruga nābhi ନାଭିରୁ ଜାତ ଏକପ୍ରକାର ସୁବାସିତ ଦ୍ରବ୍ୟ (ମୃଗନାଭିଜ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୃଗମଦ; କସ୍ତୁରୀ—Musk. [ଦ୍ର—କସ୍ତୁରୀ ଔଷଧରେ ଲାଗେ ଓ ଦେହରେ ବୋଳାଯାଏ; ଏହାର ଗନ୍ଧ ସୁଗନ୍ଧ । କାମରୂପ ବା ଆସାମ ଦେଶଜାତ କସ୍ତୁରୀ କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ; ନେପାଳଦେଶୀୟ କସ୍ତୁରୀ ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ ଓ ମଧ୍ୟମ; କାଶ୍ମୀର ଦେଶୀୟ କସ୍ତୁରୀ କପିଳବର୍ଣ୍ଣ ଓ ନିକୃଷ୍ଟ । ଏହା ଏକଜାତୀୟ ମୃଗର ନାଭିର ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ କୋଷରୁ ବାହାରେ । ମୃଗନାଭିର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ, ଯଥା—ମୃଗମଦ, କସ୍ତୁ(ସ୍ତୁ)ରୀ, କସ୍ତୁ(ସ୍ତୁ)ରିକା, ବୋଧମୁଖ୍ୟା, ମୃଗାଣ୍ଡଜା ।]

ମୃଗ ନେତ୍ର—ସ. ବଣ—(ଜ୍ୟୋତିଷ) ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଯୁକ୍ତ—
Mruga netra (astrology) Joined with the Mrugasirā constellation.

ମୃଗ ନେତ୍ରା—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ=ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ର ଓ ହରିଣ+ନେତ୍ର;
Mruga netrā ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୃଗଶିରା ନକ୍ଷତ୍ରଯୁକ୍ତା ରାତ୍ରି—(ମୃଗନେତ୍ରୀ—ଦେଶଜରୂପ) 1. A night in which the constellation of 'Mrugasirā' is seen in the sky. ୨ । ମାର୍ଗଶିର ମାସର ରାତ୍ରି—2. The nights of the month of 'Mārgasirā'. ସ. ବଣ—ମୃଗନୟନା (ଦେଖ)—Mruga nayanā (See).

ମୃଗ ପତି—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ପଶୁରାଜ; ସିଂହ—1. Lion,
Mruga pati the king of beasts. ୨ । ସିଂହରାଶି—2. The sign Lion of the zodiac.

ମୃଗ ପାଳିକା—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—କସ୍ତୁରୀ ମୃଗ—Musk deer.
Mrugapālikā Moschu; Moschuferus.
(ମୃଗପାଳକ[ପୁଂ]—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗ ପିପ୍ଳୁ—ସ.ବ (ମୃଗ=ହରିଣ+ପିପ୍ଳୁ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mruga piplu ଚନ୍ଦ୍ର; ଶଶାଙ୍କ—The moon.

ମୃଗବଧାଜୀବ—ସଂ. ବ (ମୃଗବଧ+ଆଜୀବ=ଜୀବିକା ଯାହାର;
Mruga badhājiba ବହୁବ୍ରୀହି)—ବ୍ୟାଧ—A hunter

ମୃଗବନ୍ଧନୀ—ସ. ବ (ମୃଗ+ ବନ୍ଧନୀ=ଫାଶ. ମ. ପ. ଲୋ)—ମିରିଗ
Mruga bandhani ଧରିବାର ଜାଲ; ବାଗୁରୁ—A snare for catching deer

ମୃଗ ବର—ସ. ବ (ମୃଗ+ବର=ଶ୍ରେଷ୍ଠ; ୭ମୀ ତତ୍)—ସିଂହ—
Mruga bara Lion.
[ଉ—ଯାଉଛି ରବି କ ଉଦରେ ଯୋଡ଼ି ମୋ
ହବେକ ତ ମୃଗବର,
ବେକ ତ ମୃଗ— ବର ନେତ୍ରୀ ତୋଠାରେ
ହୋଇଲା ପ୍ରୀତି ମୋହର ।
ଉଛ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।]

ମୃଗ ବାହନ—ସଂ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ବାହନ)—ବାୟୁ; ପବନ—
Mruga bāhana The wind.

ମୃଗବ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମୃଗ+ବ୍ୟଥ୍ ଧାତୁ=ବ୍ୟଥିତ କରିବା+ଅଧିକରଣେ.
Mṛugabya ଯ୍ୟପ୍)—୧ । ମୃଗୟା, ଶିକାର—1. Hunting; chase. ୨ । ଧନୁର ଲକ୍ଷ୍ୟ—2. A target in archery.

ମୃଗ ଭକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ଜଟାମାଂସୀ—The Indian spikenard.
Mṛuga bhakshaṇa

ମୃଗଭୋଜନୀ—ସଂ. ବି—ମହାକାଳ ଫଳ; ପାଣିକୋଡ଼ମେର ଲତା—
Mṛuga bhojanī The bitter apple or colocynth.

ମୃଗମଦ—ସଂ ବି—(ମୃଗ+ମଦ=ଗନ୍ଧ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗନାଭି;
Mṛuga mada କସ୍ତୁରୀ—Musk

ମୃଗମାଣ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଗଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ଅନ୍ୱେଷଣ
Mṛugamāna କରୁଥିବା—1. Searching. ୨ । ଶୀକାର
(ମୃଗମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ପଛରେ ଗୋଡ଼ାଉଥିବା—2. Chasing or pursuing a prey.

ମୃଗୟା—ସଂ. ବି.—(ମୃଗଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+ଅଧିକରଣେ. ଯ
Mṛugayā ପ୍ରତ୍ୟୟ; ଯାହାଦ୍ୱାରା ମୃଗ ପ୍ରଭୃତିଙ୍କି ଅନ୍ୱେଷଣ କରା-ଯାଏ; ଟାପ୍ ଙ୍ଗ୍; ଅଥବା ମୃଗ+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+ଭାବ. କ୍ୱିପ୍ । ୧ । ବନଭୂମିରେ ମୃଗା-ନ୍ୱେଷଣ—1. Hunting of deer in the forest. ୨ । ଶୀକାର—2. Hunting; chase.
[ଦ୍ର—ଏହା କାମଜ ବ୍ୟସନବିଶେଷ ।]

ମୃଗୟୁ—ସଂ. ପୁ. (ମୃଗ=ହରିଣ+ଯା ଧାତୁ=ଗମନ କରିବା+
Mṛugayu କର୍ତ୍ତୃ. ଉ)—୧ । ବ୍ୟାଧ—1. A hunter. ୨ । ଶୃଗାଳ—2. A jackal. ୩ । ବ୍ରହ୍ମା—3. The God Brahmā.

ମୃଗ ରାଜ(ଟ୍)—ସଂ. ବି—(ମୃଗ+ରାଜନ୍ ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ବା ମୃଗ+ରାଜ୍
Mṛuga rāja(ṭ) ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—୧ । ପଶୁରାଜ; ସିଂହ—1. Lion; the king of the beasts. ୨ । ସିଂହରାଶି—2. The sign of Leo of the zodiac. ୩ । ଚନ୍ଦ୍ର—3. The moon. ୪ । ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର—4. The Mṛugaśirā constellation.

ମୃଗ ରିପୁ—ସଂ. ବି. [ମୃଗ+ରିପୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ସିଂହ—
Mṛuga ripu The lion.

ମୃଗଲ—ସଂ. ବି.—ମୃଗାଳ (ଦେଖ)—
Mṛugaḷa Mṛugāḷa (See)

ମୃଗ ଲାଞ୍ଛନ—ସଂ. ବି.—(ମୃଗ+ଲାଞ୍ଛନ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mṛuga lāñchhana ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1 The moon.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ର ଦେହରେ ଦେଖାଯିବା କଳଙ୍କ ମୃଗର ଆକାର ପରି ଦେଖାଯାଏ ।] ୨ । ମୃଗଶିର ନକ୍ଷତ୍ର—The constellation Mṛugśirā

ମୃଗ ଲେଖା—ସଂ. ବି. (ମୃଗ+ଲେଖା=ଚିହ୍ନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୃଗାକୃତି
Mṛuga lekhā ଚିହ୍ନ—The sign or mark resembling a deer.

ମୃଗଶିର (ରାଃ,ରଃ)—ସଂ. ବି.—(ମୃଗ+ଶିରସ୍)—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି)
Mṛuga śirā(rāḥ; raḥ) ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ସପ୍ତବିଂଶତି ନକ୍ଷତ୍ର
[ମୃଗଶୀର୍ଷ(ର୍ଷା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ମଧ୍ୟରୁ ୫ମ ନକ୍ଷତ୍ର—The 5th of the lunar mansions resembling the figure of a deer's head, including the constellation onion. [ଦ୍ର—ଏହାର ଆକାର ମୃଗର ମସ୍ତକ ବା ବିଡ଼ାଲପାଦ ପରି । ଏହି ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଶାସ୍ତ୍ରପଠନାଭ୍ୟାସରତ, ବଳୀତ, ସୁଶୀଳ, ଗୁଣରେ ଅନୁରକ୍ତ, ଭକ୍ତ, ସ୍ନେହୀ ଓ ସତ୍‌ମାର୍ଗଗାମୀ ହୁଅନ୍ତି । ନକ୍ଷତ୍ର ତଳେ ଟୀକା ଦେଖ]—୨ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୃଗର ମୁଣ୍ଡ—2. The head of a deer.

ମୃଗଶୃଙ୍ଗ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମିରିଗ ଶିଙ୍ଗ—1. Deer's
Mṛuga śṛuṅga horn; hartshorn. ୨ । ବାରଶିଙ୍ଗା ହରିଣର ଶୃଙ୍ଗ—2. The horn of Cervus Invanceli (deer). [ଦ୍ର—ମୃଗଶିଙ୍ଗର ପ୍ରାୟ ⅔ ଅଂଶ ଭସ୍ମ ଓ ଏହି ଭସ୍ମର ଅଧିକାଂଶ କାଲ୍‌ସିଅମଫସ୍ଫେଟ୍ (Calcium phosphate) ଅଟେ ।]

ମୃଗା—ସଂ. ବି—୧ । ସହଦେଈ ଲତା—Echites Frutesceus
Mṛugā (creeper). ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମି) ବି—
ମୃଗାଦନୀ } ଅନ୍ୟରୂପ
ମୃଗାକ୍ଷୀ } ମୃଗୀରୋଗ; ଅପସ୍ମାର ବାତ—Epilepsy.

ମୃଗାକ୍ଷୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗ=ହରିଣର ଅକ୍ଷି ପରି ଅକ୍ଷି=ଆଖି ଯାହାର
Mṛugākshī =ମୃଗାକ୍ଷ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଗନୟନା (ଦେଖ)—Mṛuga nayanā (See); ସଂ. ବି. ମୃଗାଦନୀ (ଦେଖ)—Mṛugādanī (See)

ମୃଗାଙ୍କ—ସଂ. ବି (ମୃଗ ଅଟେ ଅଙ୍କ=ଚିହ୍ନ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mṛugāṅka ୧ । ଚନ୍ଦ୍ର—1. The moon. ୨ । ବାୟୁ—2. The air; wind. ୩ । କର୍ପୂର—3. Camphor. ୪ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ଚନ୍ଦ୍ରଦେହରେ ମୃଗ ଆକାରର କଳଙ୍କ—4. The dark spots in the moon imagined to have the shape of a deer. ୫ । (ବୈଦ୍ୟକ) ଯକ୍ଷ୍ମାରୋଗର ଔଷଧ ବିଶେଷର ନାମ—5. Name of a medicinal preparation for asthma.

ମୃଗାଙ୍କ ଶେଖର—ସଂ. ବି (ମୃଗାଙ୍କ=ଚନ୍ଦ୍ର+ଶେଖର=ମସ୍ତକରେ
Mṛugāṅka śekhara ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଚନ୍ଦ୍ରଚୂଡ଼; ଶିବ—The God Śiba.

ମୃଗାଚ୍ଛୀ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ମୃଗାକ୍ଷୀ)—ମୃଗାକ୍ଷୀ—
Mṛugāchhī Having eyes like those of a
ମୃଗାକ୍ଷୀ deer. [ଉ—ମୁହିଁ ଯେ ଶରଣଜନ ରଖ ମୃଗାଚ୍ଛି !
ମୃଗାକ୍ଷୀ ପ୍ରାଚୀ. ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଉଷାଅଭିଳାଷ ।]

ମୃଗାଜିନ—ସଂ. ବି (ମୃଗ+ଅଜିନ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୃଗଚର୍ମ; ମିରିଗଛାଲ
Mṛugājina —Deer-skin.

ମୃଗାଜିନ ଧର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃଗାଜିନ+ଧୃ ଧାତୁ=ଧାରଣ କରିବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃଗାଜିନ ପରିଧାନକାରୀ
Mṛugājina dhara
(ମୃଗାଜିନଧାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) —Wearing a deer-skin.

ମୃଗାଜୀବ—ସଂ. ବ (ମୃଗ ଅଟେ ଅଜୀବ=ଖାଦ୍ୟ ଯାହାର; ବହୁବ୍ରୀହି)
Mṛugājiba —୧ । ହେଟା; ଗଧିଆ—1. A hyena. ୨ । ବ୍ୟାଧ—2. A hunter.

ମୃଗାଣ୍ଡଜା—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଅଣ୍ଡ=ମୁଷ୍କ+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜାତ ହେବା +କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—କସ୍ତୁରୀ—Musk.
Mṛugāṇḍajā

ମୃଗାତ୍(ଦ)—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଗ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଭକ୍ଷଣ କରିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ଅ)—ବାଘ; ବ୍ୟାଘ୍ର—Tiger.
Mṛugāt(da)

ମୃଗାଦନ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃଗ+ଅଦ୍ ଧାତୁ=ଖାଇବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)
Mṛugādana —୧ । କ୍ଷୁଦ୍ର ବ୍ୟାଘ୍ର; ଚିତାବାଘ—1. Leopard; panther. ୨ । ହେଟା; ଜରକ୍ଷୁ; ଗଧିଆ—2. Hyena; wolf. [ଦ୍ର—ଏହାର ଦେହ ପାଣ୍ଡୁର ଓ କୃଷ୍ଣ ରେଖାଙ୍କିତ । ଏହା ଦେଖିବାକୁ ବଡ଼ କୁକୁର ପରି ।]
(ମୃଗାଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଗାଦନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଗାଦନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ମହାକାଳ ଲତା; ଗାଈକୋଡ଼ମେର ଲତା—1. Colocinth; Cucumis Coloquintida (creeper). ୨ । ସହଦେବୀ ଲତା—2. A creeper; Echites Frutesceus.
Mṛugādani

ମୃଗାନ୍ତକ—ସଂ. ବ (ମୃଗମାନଙ୍କର ଅନ୍ତକ=ନାଶକ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Mṛugāntaka ୧ । ଚିତାବାଘ—1. Leopard; panther. ୨ । ବ୍ୟାଧ—2. A hunter.

ମୃଗାରି—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଅରି=ଶତ୍ରୁ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ସିଂହ—
Mṛugāri 1. The lion. ୨ । ବାଘ—2. The tiger. ୩ । ଡାହାଳ କୁକୁର—3 Dog; hound. ୪ । ରକ୍ତଶିଗ୍ରୁ; ନାଲି ସଜନା ଗଛ—4. The red species of Moringa or horse radish tree. ୫ । ରକ୍ତପିତ୍ତ (ବ. ପ୍ରକୃତିବାଦ)—5. A disease consisting of blood discharges through mouth and nostrils.
(ମୃଗାରିପୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଗାବିତ୍—ସଂ. ବ—(ମୃଗ+ବ୍ୟଧ୍ ଧାତୁ=ବିନ୍ଧିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍; ନିପାତନ; ମୃଗାବଧ୍ ପଦର ୧ମା. ୧ବ)—ବ୍ୟାଧ; ଶୀକାରୀ—A hunter.
Mṛugābit

ମୃଗାଲ—ସଂ. ବ—(ମୃଗ+ଲା ଧାତୁ=ଗ୍ରହଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; ଯେ ମୃଗର ଚକ୍ଷୁକୁ ଗ୍ରହଣ କରିଅଛି)—ମିରିକାଳି ମାଛ—A kind of scaly fresh water fish; Cyprinus Mrigala; Cirrhina Mrigala.
Mṛugāla

ମୃଗି—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମୃଗୀ)—ମୃଗୀ ରୋଗ; ଅପସ୍ମାର ବାତ—Epilepsy.
Mṛugi

ମୃଗିତ—ସଂ. ବଣ (ମୃଗ ଧାତୁ=ଖୋଜିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅନ୍ୱିଷ୍ଟ—
Mṛugita 1. Searched after. ୨ । ଯାଚିତ—2. Solicited for.

ମୃଗିତବ୍ୟ—ସଂ. ବଣ—(ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)
Mṛugitabya ମୃଗ୍ୟ; ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ—To be sought after.

ମୃଗୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୃଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ; ମାଈ ହିରଣ—
Mṛugi 1. A doe; a female deer. [ଦ୍ର—ମୃଗମାନେ ସେହିରୂପରେ ମୃଗୀ ସଙ୍ଗେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୨ । ସଂସ୍କୃତର ତ୍ର୍ୟକ୍ଷର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of Sanscrit metre of three syllables. ୩ । ଅପସ୍ମାର; ଅପସ୍ମାର ରୋଗ—3. Epilepsy. ୪ । କାମଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଚାରି ଜାତିର ସ୍ତ୍ରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମା; ଚିତ୍ରାଣୀ ବା ଚିତ୍ରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—4. One of the four classes of women classified in the Hindu Śāstras. ୫ । (ନାମ) ପୁଲହ ଋଷିଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ—5. Name of the wife of sage Pulaha.

ମୃଗୁଣୀ—ଦେ. ବ (ସଂ. ମୃଗୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ ମୃଗ; ହରିଣୀ—A doe.
Mṛuguni [ଦ୍ର—ଏହି ସମୟେ ପ୍ରବେଶ ହୋଇଲା ମୃଗୁଣୀ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଦାଣ୍ଡି ରାମାୟଣ ।]
मृगी मृगी

ମୃଗୁଣୀ ସ୍ତୁତି—ଗ୍ରା. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସଂ. ମୃଗୀ+ସ୍ତୁତି)—ବ୍ୟାଧଦ୍ୱାରା ଘେରିହୋଇ ସବତ୍ସା ଗର୍ଭିଣୀ ମୃଗୀ ଉପାୟ ହୋଇ ଭଗବାନଙ୍କୁ ସ୍ତୁତି କରି ଉପଦ୍ରବରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବା ସଂବନ୍ଧରେ ଲିଖିତ ସ୍ତବ । (ସ୍କନ୍ଦ ପୁରାଣ)—A hymn said to have been uttered by a pregnant doe accompanied with her young ones while at bay.
Mṛuguni tusti
(ମୃଗୁଣୀ ସ୍ତୁତି—ଦେଶଜରୂପ)
मृगीस्तुति
मृगिनीस्तुति

ମୃଗେକ୍ଷଣା—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଗ+ଈକ୍ଷଣ=ଅକ୍ଷି +ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମୃଗାକ୍ଷୀ (ଦେଖ)—Mṛugākshi (See)
Mṛugekshaṇā

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବ (୭ମୀ ତତ୍; ମୃଗ+ଇନ୍ଦ୍ର)—ସିଂହ; ମୃଗରାଜ—
Mṛugendra The lion; the king of the beasts.

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ଚଟକ—ସଂ. ବ (ଚଟକ=ପକ୍ଷୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ବା ସିଂହ ପରି)—ଶ୍ୟେନ; ଛଞ୍ଚାଣ ପକ୍ଷୀ—Hawk.
Mṛugendra chaṭaka

ମୃଗେନ୍ଦ୍ର ମୁଖ—ସଂ. ବ—୧ । ସିଂହର ମୁଖ—1. The mouth or face of a lion. ୨ । ଅଷ୍ଟାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre.
Mṛugendra mukha

ମୃଗେନ୍ଦ୍ରାଣୀ—ସଂ. ବ—ବାସଙ୍ଗ ଗଛ—
Mṛugendrāṇi A shrub; Justicia Gandressa.

ମୃଗେର୍ବାରୁ—ସଂ. ବ (ମୃଗ+ଇର୍ବାରୁ)—୧ । ଶ୍ୱେତ ହରିଣ—
Mṛugerbbāru 1. A white deer. ୨ । ଶ୍ୱେତ ଇନ୍ଦ୍ରବାରୁଣୀ; ଗାଈକୋଡ଼ମେର ଲତା—2. The bitter apple; Colocynth creeper. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—ଚିତ୍ରଫଳା, ଚିର୍ଭିଟା,

ଭୂମିଜା, ଚନ୍ଦ୍ରଫଳା, ଚନ୍ଦ୍ରବଲ୍ଲୀ, ଛଗା, ଦେଶା, ପଚ୍ୟା, ମଲ୍ଲିକା, ମୃଗଚର୍ଭିଟା, ମୃଗାକ୍ଷୀ, ମୃଗାଦନୀ, ମୃଗେଷଣା, ଲଘୁଚର୍ଭିଟା, ବହୁଫଳୀ, ବଟକ୍ରା, ଶ୍ୱେତପୁଷ୍ପା ।]

ମୃଗେଷ୍ଟ—ସ. ବ—୧ । ମୁଦ୍ଗର ଗୁଳ୍ମ—1. Name of a plant.
Mrugeshta ୨ । ମୁଦ୍ଗର ମଲ୍ଲି—2. Double petalled variety of gasminum zambac.

ମୃଗ୍ୟ—ସ. ବଣ (ମୃଗ୍ ଧାତୁ=ଅନ୍ୱେଷଣ କରିବା+କର୍ମ. ଯ)—
Mrugya ଅନ୍ୱେଷଣୀୟ; ଅନୁସନ୍ଧେୟ—To be sought after.

ମୃଚ୍ଛକଟିକ—ସ. ବ (ମୃତ୍=ମାଟି+ଶକଟିକା=ଛୋଟ ଶଗଡ଼+ଅ)—
Mruchchhakatika ରାଜା ଶୂଦ୍ରକଙ୍କ ରଚିତ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସଂସ୍କୃତ ନାଟକ—Name of a Sanscrit drama by king Sūdraka.

ମୃଚ୍ଛକଟିକା—ସ. ବ (ମୃତ୍+ଶକଟିକା)—ପିଲାମାନଙ୍କ ଖେଳିବା ମାଟି
Mruchchhakatikā ଶଗଡ଼—A toy-cart of clay.
(ମୃଚ୍ଛକଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଜ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. To cleanse.
Mruj (root) ୨ । ମାଜିବା—2. To rinse; to brush; to rub; to polish. ୩ । ଅଳଙ୍କୃତ କରିବା; ସଜାଇବା—3. To decorate; to fit up. ୪ । ଶବ୍ଦ କରିବା—4. To sound. [ଦ୍ର—ମୃଜ୍ ଧାତୁ ପୂର୍ବରେ ପ୍ର, ଅପ ଓ ସମ୍ ଉପସର୍ଗ ଯୁକ୍ତ ହେଲେ 'ଓଲାଇବା' ଅର୍ଥ ହୁଏ । ମୃଜ୍ ଧାତୁରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ମାଜିବା' ଧାତୁ ହୋଇଅଛି ।]

ମୃଜ—ସ. ବ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ଶବ୍ଦ କରିବା+କରଣ. ଅ)—ମୃଦଙ୍ଗ—
Mruja A kind of drum. ଗ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ବ—ମୁରୁଜ—A powder with which figures are drawn on the ground.

ମୃଜା—ସ. ବ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ଦେହକୁ
Mrujā ଧୋଇ ଓ ଘଷି ପରିଷ୍କାର କରିବା—1. The act of cleansing the body by washing and rubbing. ୨ । ସଂଶୋଧନ—2. Purification. [ଦ୍ର—ମାଟିଚୂନାରୁ ଓ ଶଙ୍ଖଚୂନାରୁ ଦେହରେ ଘଷି ଦେହ ପରିଷ୍କାର କରାଯାଏ । ଏହି ଅର୍ଥରୁ ଓଡ଼ିଆ 'ମୁରୁଜ' ହୋଇଅଛି ।]

ମୃଜାନ୍ୱୟ—ସ. ବଣ (ମୃଜା+ଅନ୍ୱୟ)—ପରିଷ୍କୃତ—
Mrujānwaya Cleansed; purified.

ମୃଜ୍ୟ—ସ. ବଣ (ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାଜିବା+କର୍ମ. ଯ)—ମାର୍ଜନୀୟ—
Mrujya To be cleansed.

ମୃଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଆନନ୍ଦିତ କରିବା—1. To delight.
Mrurd (root) ୨ । ସୁଖୀ କରିବା—2. To make happy. ୩ । ସୁଖୀ ହେବା—3. To feel happy. ୪ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଗୁଣ୍ଡା କରିବା—4. To pound. ୫ । ପେଷିବା—5. To grind.

ମୃଡ—ସ. ବ. ପୁଂ. (ମୃଡ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ଶିବ; ମହାଦେବ—
Mrurda 1. The God Siba. ୨ । ହୋମାଗ୍ନି—2. Sacrificial fire.
(ମୃଡାନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଡାଙ୍କଣ—ସ.ବ (ମୃଡ+ଅଙ୍କଣ)—୧ । ବାଳକ—1. A boy;
Mrurdānkana a child. ୨ । ଶିଷ୍ୟ—2. A pupil, disciple.

ମୃଡାନୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଡ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅନୀ)—ଶିବାନୀ; ଦୁର୍ଗା; ଚଣ୍ଡୀ;
Mrurdāni ଅମ୍ବିକା—Goddess Durgā (the wife of Siba,

ମୃଡୀକ—ସ. ବ (ମୃଡ୍ ଧାତୁ+ଈକ, ସଂଜ୍ଞାର୍ଥେ)—ମୃଗ; ହରିଣ—
Mrurdika A deer.

ମୃଣ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt. ୨ ।
Mrun (root) ହିଂସା କରିବା—2. To injure. ୩ । କଷ୍ଟ ଦେବା—3. To give pain.

ମୃଣାଳ—ସଂ. ବ (ମୃଣ୍ ଧାତୁ=ଆଘାତ କରିବା+କରଣ. ଅଳ;
Mrunāla ଏଥିରେ କଣ୍ଟା ଥିବାରୁ ଦେହରେ ଗୋଡ଼ ହୋଇଯାଏ)—୧ । ପଦ୍ମନାଡ଼—1. The stem of lotus. [ଦ୍ର—ପଦ୍ମନାଡ଼ କଣ୍ଟକମୟ ।] ୨ । ପଦ୍ମମୂଳ—2. The root of lotus plant. ୩ । ଖାଉଣ ମୂଳ; ବେଣାମୂଳ; ଉଶୀର—3. The fragrant root of the Benā grass or Andropegen Muricatum.

ମୃଣାଳିନୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଣାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—
Mrunālini ୧ । ପଦ୍ମିନୀ; ପଦ୍ମସମୂହ—1. A cluster or collection of lotus. ୨ । ପଦ୍ମବହୁଳ ଦେଶ—2. A country abounding in lotuses. ୩ । ପଦ୍ମଲତା—3. The lotus plant (consisting of many lotus-stalks with flowers).

ମୃଣାଳୀ—ସଂ. ବ (ମୃଣାଳ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ.ଇନ୍. ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ପଦ୍ମ—
Mrunāli 1. Lotus. ୨ । (ମୃଣାଳ+ଈ) ପଦ୍ମନାଡ଼; ପଦ୍ମନାଳ—2. The stalk of lotus.

ମୃଣ୍ମୟ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ (ମୃଦ୍=ମାଟି+ବିକାରାର୍ଥେ. ମୟ)—
Mrunmaya ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ—Earth made of clay
(ମୃଣ୍ମୟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଣ୍ମୟୀ ପ୍ରତିମା—ସଂ. ବ—ମାଟିର ତିଆରି, ମାଟିରେ ଗଢ଼ା ମୂର୍ତ୍ତି—
Mrunmayi pratimā An earthen image; an image of clay.

ମୃତ୍(ଦ୍)—ସଂ. ବ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)—
Mrut(d) ମୃତ୍ତିକା, ମାଟି—Soil, earth.

ମୃତ୍କ(କା)ର—ସଂ. ବ (ମୃଦ୍=ମାଟି+କୃ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mrut-ka(kā)ra କୁମ୍ଭକାର; କୁମ୍ଭାର—A potter.

ମୃତ୍କାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବ (ମ. ଘ. ରେ, ମୃଦ୍+କାଂସ୍ୟ)—୧ । ମାଟିର
Mrut-kāmsya ସରା—1. Earthen pan. ୨ । ମାଟିର ପାତ୍ର—2. Earthen pot. ୩ । ମାଟିର ଗଡ଼ୁ—3. Earthen jar and vessel.

ମୃତ୍‌କିର—ସଂ. ବ—ବାଲଙ୍ଗୁଷ୍ଠ ପୋକ; ବାଲୁମେଣ୍ଡି ପୋକ; ସୁର୍ ସୁର୍
Mrut-kirā ଛାଟ—The snout beetle.
ସୁର୍ ସୁରିଆ ପୋକ

ମୃତ୍‌ପାଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବ (ମୃଦ୍+ପାଣ୍ଡୁ; ବହୁବ୍ରୀହି)—କାମଳ ରୋଗ—
Mrut-pāṇḍu Chlorosis; Greesickness jaundice.

ମୃତ୍‌ପାତ୍ର—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ; ମୃଦ୍+ପାତ୍ର)—ମାଟିର ପାତ୍ର—
Mrut-pātra Earthen pot; pottery.

ମୃତ୍‌ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବ (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମାଟିର ପିଣ୍ଡୁଳା—
Mrut-piṇḍa A clod of earth; a lump ef clay.

ମୃତ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧। ଗତ-
Mruta ଜୀବନ; ମରି ଯାଇଥିବା—1. Dead; deceased.
[ମୃତା—ସ୍ତ୍ରୀ] ୨। ଅତୀତ—2. Expired; past. ୩। ବିନାଶ-
ପ୍ରାପ୍ତ; ଲୁପ୍ତ—3. Extinct. ୪। ଭସ୍ମୀକୃତ (ଧାତୁ)—
4. Calcined;oxidised (metal). ୫। ଅବସ୍ଥାନ୍ତର-
ପ୍ରାପ୍ତ (ଧାତୁ)—5. Reduced (metals); transformed. ବ—୧। (+ଭାବ. ତ) ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—
1. Death. ୨। ବିନାଶ—2. Extinction; ruin.

ମୃତକ—ସଂ. ବ (ମୃତ+କ)—୧। ଶବ; ମୃତଦେହ; ମଡ଼ା—
Mrutaka 1. Dead body; carcase; corpse.
୨। ମୃତ୍ତିକଅ; ମରଣାଶୌଚ—2. Impurity which is considered to overtake the relatives and kinsmen of a deceased for a certain period after his death (according to the Hindu scriptures)

ମୃତ କଳ୍ପ—ସଂ. ବଣ (ମୃତ+ଈଷଦୂନାର୍ଥେ. କଳ୍ପ)—୧। ମୃତପ୍ରାୟ;
Mruta kalpa ମରଣାପନ୍ନ—1. Almost dead, nearly
[ମୃତବତ୍, ମୃତପ୍ରାୟ—ଅନ୍ୟରୂପ] dead (though not actually dead). ୨। ଜ୍ଞାନଶୂନ୍ୟ ବା ଚୈତନ୍ୟଶୂନ୍ୟ;
ମୂର୍ଚ୍ଛିତ—2. Insensible; fainted.

ମୃତକାନ୍ତକ—ସଂ. ବ (ମୃତକ=ଶବ+ଅନ୍ତକ=ନାଶକାରୀ, ଉପପଦ ତତ୍; ଅଥବା ମୃତ+କାନ୍ତକ=
Mrutakāntaka ପ୍ରିୟ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଶୃଗାଳ—Jackal.

ମୃତକାଶୌଚ—ସଂ. ବ (ମ. ଷ. ଲୋ; ମୃତକ+ଅଶୌଚ)—
Mrutakāśaucha ମରଣାଶୌଚ, ମୃତ୍ତିକଅ—Impurity besetting the kinsmen of a deceased.

ମୃତ ଗର୍ଭ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃତ+ଗର୍ଭ)—ଜନ୍ମ ହେବା
Mruta garbha ପୂର୍ବରୁ ମରିଥିବା (ଶିଶୁ)—Still born
(ମୃତଜାତ—ଅନ୍ୟରୂପ) [ମୃତଗର୍ଭା—ସ୍ତ୍ରୀ] (child)

ମୃତଣ୍ଡ—ସଂ. ବ—ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବଙ୍କ ପିତା—The name of the
Mrutaṇḍa father of the Sun God.

ମୃତ ଦାର—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃତ+ଦାର=ସ୍ତ୍ରୀ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta dāra ସ୍ତ୍ରୀ ମରିଅଛି; ବିପତ୍ନୀକ -Widower. ବଣ.ପୁଂ—
[ବିଧବା—ବିପରୀତ] ମୃତସ୍ତ୍ରୀକ—Surviving one's wife.

ମୃତ ଦେହ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ମୃତକ, ଶବ—Dead body;
Mruta deha corpse.

ମୃତ ଦେହ ପରୀକ୍ଷା—ସଂ. ବ—ଶବ ଦେହର ବ୍ୟବଚ୍ଛେଦ ପୂର୍ବକ
Mruta deha parikshā ତଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୃତ୍ୟୁର କାରଣ ଓ
ଲକ୍ଷଣାଦିର ନିର୍ଣ୍ଣୟ—Post-mortem examination; Autopsia Cadavaris; Examination of a dead body after death.

ମୃତପ(ପା)—ସଂ. ବ (ମୃତ+ପା=ପାଳନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; +ଅ)—
Mrutapa(pā) ୧। ମୃତପଗୁଣ; ଜଳକମାଟିଅ; ଶବବାହକ ଜାତି-
ବିଶେଷ—1. A caste of men who are professional carriers of unclaimed dead bodies. ୨। ଶବଭକ୍ଷକ—2. Eater of dead bodies.

ମୃତ ପତ୍ନୀକ—ସଂ. ବ ଓ ବଣ. ପୁଂ (ମୃତ+ପତ୍ନୀ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mruta patnika ମୃତଦାର (ଦେଖ)—Mruta dāra. (See).

ମୃତ ପିତୃକ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃତ+ପିତୃ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta pitruka ପିତା ମୃତ ହୋଇଅଛନ୍ତି—One who has
[ମୃତପିତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ] lost his father.

ମୃତ ପୁତ୍ରକ—ସଂ. ବଣ ପୁଂ. (ମୃତ+ପୁତ୍ର+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta putraka ପୁତ୍ର ମରି ଯାଇଅଛି—One who has
(ମୃତପୁତ୍ରକା—ସ୍ତ୍ରୀ) lost his son.

ମୃତ ପୁତ୍ରିକା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ପୁତ୍ରିକା; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯେଉଁ
Mruta putrikā ସ୍ତ୍ରୀର କନ୍ୟା ମରି ଯାଇଅଛି—A woman who has lost her daughter.

ମୃତ ବତ୍ସା—ସଂ ବ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ବତ୍ସ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଅ; ବହୁବ୍ରୀହି)—
Mruta batsā ୧। ମଡ଼ୁଣୀ; ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀର ସନ୍ତାନମାନେ ଜନ୍ମ
ହେବା ପରେ ବେଶୀ ଦିନ ବଞ୍ଚନ୍ତି ନାହିଁ—1. A woman whose cffsprings never survive their infancy. ୨। ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ମରା ପିଲା ଜନ୍ମ କରେ—
2. A woman who brings forth still born children.

ମୃତ ମତ୍ତ—ସଂ. ବ. ପୁଂ. (ମୃତ+ମତ୍ତ=ଉନ୍ମତ୍ତ, ପ୍ରିୟ; ୭ମୀ ତତ୍)—
Mruta matta ଶୃଗାଳ; ବିଲୁଆ—Jackal.
(ମୃତ୍ୟୁ ମତ୍ତକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃତ ମାତୃକ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ମୃତ+ମାତୃ+କ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ଯାହାର
Mruta mātruka ମାତା ମରି ଅଛନ୍ତି—One who has
(ମୃତମାତୃକା—ସ୍ତ୍ରୀ) lost his mother

ମୃତ ଶଙ୍କା—ସଂ. ବ. (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ+ଶଙ୍କା)—୧। ମୃତ୍ୟୁଭୟ—
Mruta śankā 1. Fear of death. ୨। ମୃତ୍ୟୁର ଆଶଙ୍କା—
2. Risk of death.

ମୃତ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବ—ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟା (ଦେଖ)
Mruta śajyā Mrutyu śajyā (See)

ମୃତ ଶଯ୍ୟା ଦାନ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ
Mṛuta śajyā dāna ଶଯ୍ୟା ଓ ଖଟ ପ୍ରଭୃତି ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ କରିବା—A gift of bed to Brāhmaṇas on the occasion of a person's funeral ceremony.

ମୃତ ସଞ୍ଜବ(ମ)ନ—ଗ୍ରା. ବି—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନ (ଦେଖ)
Mṛuta sañjaba(ma)na Mṛuta sañjībana (See)

ମୃତ ସଞ୍ଜବ(ମ)ନି—ଗ୍ରା. ବି—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ (ଦେଖ)
Mṛuta sañjaba(ma)ni Mṛuta sañjībanī (See)

ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନ—ସଂ. ବି. (ମୃତ+ସମ୍+ଜୀବ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—
Mṛuta sañjībana ୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପୁନର୍ବାର ଜୀଇଁବା—1. Revival of a dead person. ୨ । ମଲା ମଣିଷକୁ ଜୀଆଁଇବା—2. The art or process of restoring a dead man to life; restoration of a dead body to life; revivification. ବିଣ—ଯଦ୍ଦ୍ୱାରା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଜୀଇଁ ଉଠେ—Able to restore a dead man to life or to revive a dead person.

ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ—ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୃତ+ସଞ୍ଜୀବନୀ=ଜୀବଦାନକାରୀ)—
Mṛuta sañjībanī ଯେଉଁ ବିଦ୍ୟା, ମନ୍ତ୍ର ବା ଔଷଧ ପ୍ରୟୋଗ କଲେ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିପାରେ—Having the power or potency to restore life to the dead. ବି—୧ । ମଲା ଲୋକକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବାର ବିଦ୍ୟା ବିଶେଷ—1. A charm used in restoring a dead man to life. ୨ । ଗୋରକ୍ଷ ଦୁଗ୍ଧ; ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୁଳ୍ମ; ନାଗବଲା—2. Name of a shrub; Sida Spinosa.

ମୃତ ସ୍ନାତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ମ.ପ.ଲୋ)—୧। ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ
Mṛuta snāta ସ୍ନାନ କରିବା; କୁଟୁମ୍ବାଦିର ମୃତ୍ୟୁ ଉପଲକ୍ଷରେ (ମୃତ ସ୍ନାତା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସ୍ନାତ; ଅପସ୍ନାତ—1. Having had a bath on the death of a relative or kinsman. ୨ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା (ଦଶାହ) ଉପଲକ୍ଷରେ ସ୍ନାତ; ମୃତକାଶୌଚ ପରେ ସ୍ନାତ—2. Bathed on the occasion of the purification ceremony (on the 10th day); having had funeral ablution. ୩ । ସ୍ନାନ କରିବାର ଅଲ୍ପକ୍ଷଣ ପରେ ମୃତ; ସ୍ନାତ ହେବା ପରେ ମୃତ ହୋଇଥିବା (ବ୍ୟକ୍ତି)—3. Dead immediately after a bath. ବି—ସଂସ୍କାରାର୍ଥ ସ୍ନାପିତ ମୃତ ଦେହ—Dead body bathed before cremation.

ମୃତ ସ୍ନାନ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—୧ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି ସ୍ନାନ; ମୃତକା-
Mṛuta snāna ଶୌଚ ପରେ ସ୍ନାନ; ଅପସ୍ନାନ—1. Purificatory bath taken by the kinsmen of a deceased after the period of mourning. ୨ । କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ବା ମୃତ୍ୟୁ ସଂବାଦ ଶୁଣିବା ମାତ୍ରେ ଶୋକାଶ୍ରୁତ୍ୟାଗ ପରେ ସ୍ନାନ—2. Ablution taken immediately on getting the news of the death of a near relative or kinsman.

ମୃତାଣ୍ଡ—ସଂ. ବି. (ମୃତ+ଅଣ୍ଡ=ଡିମ୍ବ)—ସୂର୍ଯ୍ୟ—
Mṛutāṇḍa Sun-god.

ମୃତା ମଦ—ସଂ. ବି—ତୁତ୍ଥ; ତୁତିଆ—
Mṛutā mada Blue vitriol.

ମୃତାଲକ—ସଂ. ବି—ମୃତ୍ତାଳ (ଦେଖ)
Mṛutālaka Mṛuttāla (See)

ମୃତାଶୌଚ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ମୃତ+ଅଶୌଚ)—ମୃତକ;
Mṛutāśaucha ମୃତକିଆ—Pollution caused by the death of a kinsman.

ମୃତାହ—ସଂ. ବି—(ମୃତ+ଅହନ୍)—୧ । ମୃତ୍ୟୁ ଦିବସ—1. Day
Mṛutāha of death. ୨ । ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି; ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା—2. Funeral rites. ୩ । ମୃତ୍ୟୁର ଏକାଦଶ ଦିନ—3. The eleventh day after death.

ମୃତାହ କର୍ମ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯିବା କର୍ମ;
Mṛutāha karma ଶୁଦ୍ଧି କ୍ରିୟା; ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି—Funeral (ମୃତାହ କ୍ରିୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) ceremonies; posthumous rites.

ମୃତାହ ଦଶକ ଦାନ—ସଂ. ବି—ଏକାଦଶାହ ଦିନ ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ପ୍ରେତର
Mṛutāha daśaka dāna ମୁକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଦିଆଯିବା ଦଶ ଗୋଟି ଦାନ—Ten kinds of gifts made to Brahmans in the course of funeral rites of a deceased. [ବି—ଏହି ଦାନ ଗୋରୁ, ଭୂମି,ସୁନା, ବସ୍ତ୍ର, ଶାଳଗ୍ରାମ, ଅନ୍ନ, ଜଳ ପାତ୍ର, ଯବ, ବସ୍ତ୍ର ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଏହି ଭେଦରେ ଦଶବିଧ ।]

ମୃତାହ ପଞ୍ଚକ ଦାନ—ସଂ. ବି—ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନ୍ତ୍ୟେଷ୍ଟି
Mṛutāha pañchaka dāna କ୍ରିୟା ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦିଆ ଯିବା ପାଞ୍ଚ ବସ୍ତୁର ଦାନ (ଯଥା—ଗୋ, ଭୂମି, ସୁନା, ବସ୍ତ୍ର ଓ ଶାଳଗ୍ରାମ)—A gift of 5 articles to Brahmans in the course of the funeral rites.

ମୃତି—ସଂ. ବି—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ. ତି)—ମୃତ୍ୟୁ; ମରଣ—
Mṛuti Death. ଗ୍ରା. ବି—(ଅଶୁଦ୍ଧ)—(ସଂ. ମୂର୍ତ୍ତି)—ମୂର୍ତ୍ତି (ଦେଖ)—Mūrtti (See) [ବି—ଏହି ଶବ୍ଦର ସାଙ୍କେତିକ । ମୃ । ଅଟେ । ଯଥା—ଅଙ୍କ * ମୃତ ବା * । ମୃ । ବୈଷ୍ଣବଙ୍କର ସେବା କରାଯିବ ।]

ମୃତିକା—ଗ୍ରା. ବି.—(ଅଶୁଦ୍ଧ)—(ସଂ. ମୃତ୍ତିକା)—ମୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Mṛutikā Mṛuttikā (See)

ମୃତକିଆ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମୃତକ, ମୃତକାଶୌଚ)—ମୃତକାଶୌଚ
Mṛutikia(yā) (ଦେଖ)—Mṛutakāśaucha (See) ବିଣ. ମୂର୍ତ୍ତିକିଆ (ଦେଖ)—Mūrttikiā (See)

ମୃତୁ—ଗ୍ରା. ବି—(ସଂ. ମୃତ୍ୟୁ)—ମୃତ୍ୟୁ (ଦେଖ)
Mṛutu Mṛutyu (See)
ବିଣ (ଗ୍ରା. ଦେଶ୍ୟ ଓ କବିତାରେ)—ମଲା; ମୃତ—Dead.
[ଭ—ମୃତୁ ଜନକଙ୍କ ମୁଖେ କ ଅମୃତ ବାଧାରେ ଅଛି ବଢିଲା—ପ୍ରାଚୀ, ପ୍ରଭାତ ଗଣିଷେଣା]

ମୃତୁକ—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃତକ)—ମୃତାଶୌଚ—Impurity or
Mṛutuka pollution due to the recent death of a kinsman.

ମୃତୁଞ୍ଜୟ—ଗ୍ରା. ବି ଓ ବିଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ)—ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ (ଦେଖ)
Mṛutuñjaya Mṛutyuñjaya (See)

ମୃତୁଶଯ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୃତ [ତ୍ୟୁ]+ଶଯ୍ୟା)—ମୃତ୍ୟୁଶଯ୍ୟା
Mṛutuśajyā (ଦେଖ)—Mṛutyuśajyā (See)
ମୃତଶଯ୍ୟା

ମୃତୋଦ୍ଭବ—ସଂ. ବି—ମହୋଦଧି; ମହାସାଗର—
Mṛutodbhaba The ocean.

ମୃତ୍କ(କ୍ତା)ର—ସଂ. ବି. (ମୃତ୍+କୃ ଧାତୁ=କରିବା, ଛେଦିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mṛutka(tkā)ra ଅ; ଉପପଦ ତତ୍)—ମୃତ୍କ(କା)ର (ଦେଖ)
Mṛut-ka(kā)ra (See)

ମୃତ୍କାଂସ୍ୟ—ସଂ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ, ମୃତ୍+କାଂସ୍ୟ)—ମୃତ୍କାଂସ୍ୟ (ଦେଖ)
Mṛutkāṁsya Mṛut-kāṁsya (See)

ମୃତ୍କିରା—ସଂ. ବି—ମୃତ୍କେସ (ଦେଖ)
Mṛutkirā Mṛut-kirā (See)

ମୃତ୍ତାଳ—ସଂ. ବି. (ମୃତ୍+ଅଲ ଧାତୁ=ଭୂଷିତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mṛuttāḷa ୧ । ସୌରାଷ୍ଟ୍ର ମୃତ୍ତିକା; ସୁରଟୀ ମୃତ୍ତିକା ବିଶେଷ;
(ମୃତ୍ତାଳକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଅଢ଼କା—1. A kind of fragrant earth (called also Surāṭ earth.)
୨ । ଭୁବରିକା; ହରଡ଼—2. A kind of bean or cereals; Caerjajanus Indicus.

ମୃତ୍ତି—ଦେ. ବି—ମୃତ୍ତିକା (ଦେଖ)
Mṛutti Mṛuttikā (See)
[ଭ—ଘୋଷଣା ଘଅଇ ମୃତ୍ତି ବୁଡ଼ା ଟେକ ଦେଇ ।
ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମବିରୂପଣ ଗୀତା ।]

ମୃତ୍ତିକା—ସଂ. ବି—(ମୃଦ୍+ସ୍ୱାର୍ଥେ ତିକ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମାଟି—
Mṛuttikā 1. Soil. ୨ । କାଦୁଅ—2. Clay; mud.
୩ । ଗନ୍ଧ ମାଟି—3. Scented soil. ୪ । ଭୂମି—4. Earth.

ମୃତ୍ତିକାଧାର—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ତିକା+ଆଧାର)—ମୃତ୍ ପାତ୍ର—
Mṛuttikādhāra Earthen pot.

ମୃତ୍ତିକା ଭକ୍ଷଣେଚ୍ଛା—ସଂ. ବି—(ଗର୍ଭିଣୀର ବା ଶିଶୁର) ମାଟି ଖାଇବା
Mṛuttikā bhakshaṇechchhā ନିମନ୍ତେ ଅଭିଳାଷ—
Geophagism; a depraved habit of eating earth (observed in some pregnant women and children).

ମୃତ୍ତିକା ଲେପନ—ସଂ. ବି.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍ତିକା+ଲେପନ)—
Mṛuttikā lepana ୧ । ଦେହରେ ମାଟି ବୋଳିବା ବା ଘଷା
କରିବା—1. Besmearing the body with paste of ochre. ୨ । କାନ୍ଥରେ ମାଟି ଲେପିବା—
2. Besmearing the walls with clay.

ମୃତ୍ପାଣ୍ଡୁ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍+ପାଣ୍ଡୁ)—ମୃତ୍ପାଣ୍ଡୁ (ଦେଖ)
Mṛutpāṇḍu Mṛut-pāṇḍu (See)

ମୃତ୍ପାତ୍ର—ସଂ. ବି—(ମଧ୍ୟପଦଲୋପୀ ବା ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍+ପାତ୍ର)—
Mṛutpātra ମୃତ୍ ପାତ୍ର (ଦେଖ)—Mṛut-pātra (See)

ମୃତ୍ପିଣ୍ଡ—ସଂ. ବି.—(ମୃତ୍+ପିଣ୍ଡ)—ମୃତ୍ପିଣ୍ଡ (ଦେଖ)
Mṛutpiṇḍa Mṛut-piṇḍa (See)

ମୃତ୍ୟୁ—ସଂ. ବି.—(ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+ଭାବ.ତ୍ୟୁ)—୧ । ପ୍ରାଣବିୟୋଗ;
Mṛutyu ମରଣ—1. Death. ୨ । (+ଅପାଦାନ.ତ୍ୟୁ)—ଯମ—
2. The God of death. [ଭ—ମୃତ୍ୟୁଙ୍କ ନାଦ ଅମୃତ ଭାବ, ଧର୍ମ ବିଷୟେ ବିମୋହିତ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]
୩ । କଂସାସୁର—3. The demon Kaṁsa.
ଦେ. ବିଣ—(କବିତାରେ ଅଶୁଦ୍ଧ ଭାଷା) ମୃତ; ମୃତୋପା—
3. Deceased; dead; the late (so and so.)
[ଦ୍ର—'ମୃତ୍ୟୁ' ଶବ୍ଦ ପୂର୍ବରେ ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ବା ଉପସର୍ଗ, ଉପପଦ ଲାଗି ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ ମଧ୍ୟ ସୃଷ୍ଟ ହୋଇଥାଏ । କେତେକ ଉଦାହରଣ, ଯଥା—ଅପମୃତ୍ୟୁ, ସ୍ୱଚ୍ଛମୃତ୍ୟୁ, ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ, ସଦ୍ୟମୃତ୍ୟୁ, ଗର୍ଭମୃତ୍ୟୁ, ଜଳମୃତ୍ୟୁ, ସ୍ୱେଚ୍ଛାମୃତ୍ୟୁ ।]

ମୃତ୍ୟୁକ—ଦେ. ବିଣ—ମୃତ୍ୟୁ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to death.
Mṛutyuka ଦେ. ବି—୧ । ମୃତ୍ୟୁ—1. Death. ୨ । ମୃତକାଶୌଚ—2. Impurity due to the death of a kinsman. [ଭ—ନାହିଁ ତାଙ୍କର ଜୁତକ ମୃତ୍ୟୁକ, ଶୁଦ୍ଧାଶୁଦ୍ଧ ନାହିଁ ନ ଥାଇ ଶୋକ । ପ୍ରାଚୀ. ଷଡ଼ଚେ ଗୀତା]

ମୃତ୍ୟୁକର—ସଂ. ବିଣ.—(ମୃତ୍ୟୁ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୃତ୍ୟୁଜନକ;
Mṛutyukara ଯାହା ମୃତ୍ୟୁ ଘଟାଏ; ମାରାତ୍ମକ—Causing
(ମୃତ୍ୟୁକାରକ, ମୃତ୍ୟୁକାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) death; fatal; mortal; deadly.

ମୃତ୍ୟୁ କାଳ—ସଂ. ବି—ମରଣ ଘଟିବାର ସମୟ—
Mṛutyu kāḷa The time of death.

ମୃତ୍ୟୁ କାଳଜ୍ଞ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ଉପପଦ ତତ୍)—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mṛutyu kāḷajña କେତେକ ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ବା ଶକୁନ ବା
(ମୃତ୍ୟୁକାଳଜ୍ଞା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସୂଚନା ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ମରିବା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ
(ମୃତ୍ୟୁକାଳଜ୍ଞତା[ତ୍ୱ]—ବି) ଜାଣି ପାରନ୍ତି—Able to foresee the time of one's death by noting some premonitory symptoms, signs or omens.

ମୃତ୍ୟୁକାଳ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବି—ବଇଦ୍ୟୋକ୍ତ ବା ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଲକ୍ଷଣମାନ ବା
Mṛutyu kāḷa jñāna ଶକୁନ ମାନ ଦେଖି ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବା ସମୟ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ପାରିବା—Foresight of the time of death by certain auguries (mentioned in science or religious books).

[ଦ୍ର—ସ୍କନ୍ଦ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କରେ ମୃତ୍ୟୁ କାଳଜ୍ଞାନ ବିଷୟରେ ନାନା ଲକ୍ଷଣ ଲେଖା ଯାଇଅଛି । ଯଥା—ସପ୍ତର୍ଷି ମଣ୍ଡଳର ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି ନାମକ ନକ୍ଷତ୍ର ନିକଟରେ ଥିବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଅରୁନ୍ଧତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଦେଖି ନ ପାରିବା ଲୋକର ୬ ମାସ ମଧ୍ୟରେ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟେ, ଆପଣା ନାକର ଅଗ୍ରଭାଗ ଦେଖି ନ ପାରିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟରେ ଘଟେ; ମୁଣ୍ଡରେ ପେଚା ବସି ଗଲେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ; ସମ୍ମୁଖସ୍ଥ ପଦାର୍ଥମାନ ଆଖିକୁ ଦୁଇ ଦୁଇଟା ହୋଇ ଦେଖା ଗଲେ ମୃତ୍ୟୁ ଖୁବ୍ ନିକଟ, ହଠାତ୍ ସ୍ଥିର ହେବା, ତୈଳ ମର୍ଦ୍ଦନ ହେବା ବା କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ଜୀବ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିବା ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ଆସନ୍ନ ।]

ମୃତ୍ୟୁ ଛାୟା—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ୟୁ+ଛାୟା; ସନ୍ଧି ଯୋଗୁ ଚ୍ଛ)—(ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—
Mṛutyu chchhāyā ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁର ଛାୟା ବା କାଳିମା—(figurative) The shadow of death.

ମୃତ୍ୟୁ ଜନକ—ସଂ. ବିଣ.—(୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମୃତ୍ୟୁ+ଜନକ)—ମୃତ୍ୟୁକର
Mṛutyu janaka Mṛutyukara (See)
(ମୃତ୍ୟୁଜନିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍ୟୁଂ=ମୃତ୍ୟୁକୁ+ଜି ଧାତୁ=ଜୟ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ.
Mṛutyuñjaya ଅ; ଉପପଦ ତତ୍;)—ଶିବ; ମହାଦେବ—God Śiba. ବିଣ.—୧ । ମୃତ୍ୟୁକୁ ଜୟକାରୀ—1. Conquering death. [ଉ—ଧନ୍ୟ ରଥେ ! ତୁମ୍ଭ ଜନ୍ମ ଶୁଭ ସଣେ, ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ତୁମ୍ଭେ ଉତ୍କଳ ଭୁବନେ । ରାଧାନାଥ. ଚିଲିକା] ୨ । ଯେ ଚିରକାଳ ପାଇଁ ପାସୋରି ଯାଇ ପାରେ ନାହିଁ; ଅମରଯଶା—2 Not to be forgotten for ever; ever memorable. ଦେ. ବି. ପୁଂ—ଲୋକଙ୍କ ଦିଆ ଯିବା ନାମ—A name given to males.

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ବିଦ୍ୟାଳଙ୍କାର—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଯାଜପୁରବାସୀ ଜନୈକ
Mṛutyuñjaya bidyālankāra ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପଣ୍ଡିତ—A late Oriyā Brāhmaṇa Pandit of Jajpur author of an Oriya Dictionary and Grammar when the Fort William College was first established in 1801 A. D. [ଦ୍ର—ଏ ଯାଜପୁରବାସୀ ଓଡ଼ିଆ ବ୍ରାହ୍ମଣ । ଏ ଖ୍ରାବଳୀ ଓ ପ୍ରବୋଧଚନ୍ଦ୍ରିକା ନାମକ ଦୁଇଖଣ୍ଡି ବଙ୍ଗଳା ପୁସ୍ତକ ରଚନା କରି ଯଥାକ୍ରମେ ୧୮୦୮ ଓ ୧୮୧୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ । ସେ କଲିକତାର ଫୋର୍ଟ ଉଇଲିୟମ୍ କଲେଜରେ ନବାଗତ ଇଂରେଜ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କୁ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଦେଉଥିଲେ । ବିଦ୍ୟାପତି-ରଚିତ ପୁରୁଷ ପରୀକ୍ଷାର ଓ ବତ୍ରିଶ ସିଂହାସନର ଅନୁବାଦ ମଧ୍ୟ ତାହାଙ୍କଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସକଳ ଗ୍ରନ୍ଥ ଉକ୍ତ କଲେଜରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକସ୍ୱରୂପ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏତଦ୍‌ବ୍ୟତୀତ ସେ ଓ ଅନ୍ୟ ଜଣେ ସାହେବ ମିଳି ଓଡ଼ିଆ ଅଭିଧାନ ସଂକଳନ କରିଥିଲେ । ତାହାହିଁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସର୍ବପ୍ରଥମ ଅଭିଧାନ । ୧୮୦୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦରେ କଲିକତାରେ ଫୋର୍ଟ ଉଇଲିୟମ କଲେଜ ସ୍ଥାପିତ ହେବା ସମୟରେ ତହିଁରେ ପଠିତ ହେବା ପାଇଁ ଏ ବ୍ୟାକରଣ, ଅଭିଧାନ ଆଦି କେତେକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାରେ ରଚନା କରିଥିଲେ ।]

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ମହାଦେବଙ୍କ ଜପମନ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A formula for repeating the name of Mahādeba.
Mṛutyuñjaya mantra

ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ ରଥ—ଦେ. ବି (ନାମ)—ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଉତ୍କଳଭାଷାଭିଜ୍ଞ ପଣ୍ଡିତ—
Mṛutyuñjaya ratha Late literaray Oriya knowing Pandit. [ଦ୍ର—ଏ 'ପ୍ରବନ୍ଧପାଠ', 'ମୁଦ୍ରାରାକ୍ଷସ ନାଟକ' ଓ 'ସାରଳା ଚରିତ' ପ୍ରଭୃତି ଗ୍ରନ୍ଥମାନ ଲେଖିଅଛନ୍ତି—ତାରିଣୀ. ଉ. ସା. ଇତିହାସ ।]
ଏ ଏକାଧିକ ସଂସ୍କୃତ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅନୁବାଦ କରିଥିଲେ ଓ ଅନେକ ପ୍ରାଚ୍ୟତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱ ଆଲୋଚନା କରିଥିଲେ । ଏ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଜଣେ ନିଷ୍ଠାପର ସେବକ ଥିଲେ ଓ ଯୁବକ ଅବସ୍ଥାରେ ୧୯୨୩ ଖ୍ରୀ: ରେ ଏହାଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାରୁ ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟର ଦାରୁଣ କ୍ଷତି ହେଲା ।]

ମୃତ୍ୟୁ ନାଶକ—ସଂ. ବି—ପାରଦ; ପାରା ଧାତୁ—
Mṛutyu nāśaka Mercury; quicksilver.

ମୃତ୍ୟୁପୁର—ସଂ. ବି—(ଯେଉଁ ପୁରରେ ଜୀବଗଣ ମରନ୍ତି) ମର୍ତ୍ତ୍ୟପୁର—
Mṛutyupura The earth. [ଉ—ଆଉ ଅଳ୍ପ ଦିନର କଥା, ମୃତ୍ୟୁପୁରରେ କି ଥିବା ସର୍ବଥା ? ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମୃତ୍ୟୁପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—ଇକ୍ଷୁ; ଆଖୁ—Sugarcane. [ଦ୍ର—
Mṛutyupushpa ପୁଷ୍ପୋଦ୍‌ଗମ ହେଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ବୋଲି ଏହାର ଏପରି ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ମୃତ୍ୟୁଫଳ(ଳା)—ସଂ. ବି—୧ । ମହାକାଳ ଫଳ—The colocinth.
Mṛutyu phaḻa(ḻā) ୨ । କଦଳୀ ଫଳ—2. Banana; plantain (fruit). [ଦ୍ର—ଏ ଗଛରେ ଥରେ ଫଳ ଧରିଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ।]

ମୃତ୍ୟୁ ବଞ୍ଚନ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ମୃତ୍ୟୁଞ୍ଜୟ; ଶିବ—1.
Mṛutyu bañchana Śiba. ୨ । ବେଲ୍ୱବୃକ୍ଷ—2. The marmale tree. ୩ । ଡାମରକୁଆ; ଦଣ୍ଡକାକ—3. Raven

ମୃତ୍ୟୁବୀଜ—ସଂ. ବି—ବାଉଁଶ—The bamboo. [ଦ୍ର—ବୀଜ
Mṛutyubīja ଧରିଲେ ଏ ଗଛ ମରିଯାଏ ବୋଲି ଏହାର ନାମ 'ମୃତ୍ୟୁବୀଜ' ।]

ମୃତ୍ୟୁ ଭଙ୍ଗୁରକ—ସଂ. ବି—ମରଣକାଳରେ ବାଦନୀୟ ପଟହ—
Mṛutyu bhanguraka Funeral drum.

ମୃତ୍ୟୁଭୟ—ସଂ. ବି (୫ମୀ ତତ୍)—ମରିବାର ଆଶଙ୍କା—
Mṛutyubhaya The fear of death.

ମୃତ୍ୟୁ ଭୃତ୍ୟ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ରୋଗ—
Mṛutyu bhṛutya Disease; illness.

ମୃତ୍ୟୁମୁଖ—ସଂ. ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍, ମୃତ୍ୟୁ=ଯମ+ମୁଖ)—୧ । କାଳ-
Mrutyumukha ବଦନ; ମୃତ୍ୟୁର ବା କାଳଦେବତାଙ୍କ ପାଟି —1. The jaws of death; death's mouth.
୨ । ଆସନ୍ନ ମୃତ୍ୟୁ—2. Impending death.

ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପତିତ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ମରିବା—To die; to
Mrutyu mukhare patita hebā meet death.
মৃত্যু মুখে পড়া मृत्यु मुखमे पडना

ମୃତ୍ୟୁ ଯୋଗ—ସ. ବ. (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ)—୧ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଅଶୁଭ
Mrutyu joga ଯୋଗ ବିଶେଷ—1. (astrology) A particular inauspicious conjunction of stars on particular days. [ଦ୍ର—ପ୍ରତିପଦ ତିଥିରେ ଉତ୍ତରଷାଢ଼ା, ନବମୀରେ କୃତ୍ତିକା, ଅଷ୍ଟମୀରେ ପୂର୍ବ ଭାଦ୍ରପଦ, ଏକାଦଶୀରେ ରୋହିଣୀ, ଦ୍ୱାଦଶୀରେ ଅଶ୍ଳେଷା ଓ ତ୍ରୟୋଦଶୀରେ ମଘା ନକ୍ଷତ୍ର ପଡ଼ିଲେ ଏହି ଯୋଗ ଘଟେ । ଏ ଯୋଗରେ ଯାତ୍ରା କରିବ ।] ୨ । ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିବାର (ଜନ୍ମ ଲଗ୍ନ ଲକ୍ଷଣ ଯୁକ୍ତ) ଯୋଗ—2. A time preordained by Fate for one's death. ୩ । (ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ) ମାରକଦଶା; ଜାତକୋକ୍ତ ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦିର ମାରକ ଯୋଗ, ଯହିଁରେ ଜାତ ବ୍ୟକ୍ତିର ମୃତ୍ୟୁ ନିଶ୍ଚୟ ଘଟିବ ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ର କହେ—3. (astrology) A conjunction of planets etc. resulting in or leading to a person's death.

ମୃତ୍ୟୁ ଶଯ୍ୟା—ସଂ. ବ· (ମ. ପ. ଲୋ; କର୍ମଧାରୟ)—୧ । ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ
Mrutyu śajyā ଶୁଦ୍ଧି କିମ୍ବା ଉପଲକ୍ଷରେ ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କୁ ଦାନ ଦିଆଯିବା ସୁସଜ୍ଜିତ ଶଯ୍ୟା—1. A bed presented to Brahmans on the occasion of the performance of the funeral rites.
୨ । (ଅଧୁନିକ) ଆସନ୍ନମୃତ୍ୟୁ ବା ମୃତ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶଯ୍ୟା—2. Deathbed; the bed of a dead or dying person.

ମୃତ୍ୟୁ ସଂଖ୍ୟା—ସଂ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଯୁଦ୍ଧ ଓ ରୋଗ ଆଦିରେ ମୃତ
Mrutyu samkhyā ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଗଣନା—The number of mortality.

ମୃତ୍ୟୁ ସଞ୍ଜୀବନୀ—ସଂ. ବ—ମୃତ ସଞ୍ଜୀବନୀ (ଦେଖ)
Mrutyu sanjibanī Mruta sanjibanī (See)
(ଦ୍ର—ସଜୀବ କରଣ ଯେ କଲ୍ୟାଣକରଣୀ, ମୃତ୍ୟୁ ସଞ୍ଜୀବନୀ ଯେ ଦ୍ରାବଣୀ କରଣୀ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୃତ୍ୟୁସୂତି—ସ. ବ.—କର୍କଟ; କଙ୍କଡ଼ା—Crab. [ଦ୍ର—ପ୍ରସବ-
Mrutyu syūti କାଳରେ ମାତା ମରିଯାଏ ବୋଲି କଙ୍କଡ଼ାର ଏପରି ନାମ କରଣ ହୋଇଅଛି ।]

ମୃତ୍ସା(ସ୍ନା)—ସ. ବ. (ମୃତ୍=ମୃତ୍ତିକା+ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ ସ, ସ୍ନ+ଷ୍ଟୀ. ଆ)
Mrutsā(snā) ପ୍ରଶସ୍ତ ମୃତ୍ତିକା; ଉତ୍ତମ ମାଟି—Good soil.

ମୃଦ୍(ଧାତୁ)—ସଂ—୧। ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା; ଚୂରିବା—1. To reduce; to
Mrud (root) powder; to pulverise. ୨ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ଦଳିବା—2. To trample; to tread; to bruise; to crush. ୩ । ପେଷିବା—3. To grind; to pound.

ମୃଦ୍—ସଂ. ବ. (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ କ୍ୱିପ୍)—ମୃତ୍ତିକା; ମାଟି—
Mrud Earth; soil.

ମୃଦ୍‌ଫରା(ରୋ)ସ୍—ଦେ. ବ.—ମୁର୍ଦ୍ଦଫରାସ (ଦେଖ)—
Mrudpharā(ro)s Murdda pharās (see)

ମୃଦଙ୍ଗ—ସଂ ବ,—(ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦ=ମୃତ୍ତିକା+ଅଙ୍ଗ)—୧ । ମୃତ୍ତିକା
Mrudanga ନିର୍ମିତ ଦ୍ୱିମୁଖବିଶିଷ୍ଟ ଚର୍ମାନଦ୍ଧ ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ; ଖୋଳ—1. A tabour made of clay. [ଦ୍ର—ଆର୍ଯ୍ୟମାନେ ମୃଦଙ୍ଗର ପ୍ରଥମ ସୃଷ୍ଟି କରନ୍ତି । ପରେ ମୁସଲମାନ୍‌ମାନେ ମାଟି ପରିବର୍ତ୍ତରେ ଏହାକୁ କାଠରେ ତିଆର କରିଥିଲେ । କାଷ୍ଠମୟ ବାଦ୍ୟର ନାମ ମର୍ଦ୍ଦଳ ବା ପଖୋଜ ବା ଢୋଲକ ଏବଂ ମୃଣ୍ମୟ ବାଦ୍ୟର ନାମ ମୃଦଙ୍ଗ ।] ୨ । ପଟହ; ନାଗରା—2. Drum. ୩ । ଘୋଷ; ଶବ୍ଦ; ଗୋଲମାଲ—3. Sound; noise. ୪ । ବଂଶ; ବାଉଁଶ—4. Bamboo.

ମୃଦଙ୍ଗ ପିଠିଆ—ଦେ. ବଣ, (ସଂ. ମୃଦଙ୍ଗ+ପୃଷ୍ଠ)—ଯେଉଁ ପଶୁ
Mrudanga pithia (ଜୀବ)ର ପିଠି ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଗୋଲ—
যার মৃদঙ্গের মত পিঠ (An animal) Having the back
मृदंगका माफिक पीठवाला shaped like a tabour.

ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟା—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ଯାହାର ପେଟ ମୃଦଙ୍ଗ ପରି ଫୁଲିଯାଏ—
Mrudanga petā Having a swollen belly
যারমৃদঙ্গের মত পেট मृदंगसा पेटवाला (like a tabour).

ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟୀ, ମୃଦଙ୍ଗ ପେଟେ(ଟୋ)ଇ }—ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦଙ୍ଗପେଟଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦଙ୍ଗ ଫଳ—ସ. ବ—ପଣସ ଫଳ—Jack fruit; Artocarpus
Mrudanga phala Integrifolia.

ମୃଦଙ୍ଗଫଳିନୀ—ସ. ବ—ଜୋଖାଡଙ୍ଗା; ଜହ୍ନୀ—
Mrudangaphalinī Luffa Acutangula.

ମୃଦଙ୍ଗର ଦୁଇ ପିଠିରେ ହାତ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି
Mrudangara dui pithire hāta māribā ଉଭୟ ପକ୍ଷ ବା ଦଳଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ମିଶେ ବା ବନ୍ଧୁତା କରେ—(said of a person) siding with both parties in a contest or quarrel.

ମୃଦଙ୍ଗାର—ସ. ବ (ମୃଦ୍+ଅଙ୍ଗାର; କାଠ ବହୁକାଳ ମାଟି ମଧ୍ୟରେ
Mrudangāra ପୋତି ହୋଇ ରହିଲେ ଅଙ୍ଗାର ପାଲଟିଯାଏ)—ପଥର କୋଇଲା—Coal.

ମୃଦଙ୍ଗିଆ—ଦେ. ବ (ସ. ମୃଦଙ୍ଗୀ)—ଯେ ମୃଦଙ୍ଗ ବଜାଏ—One
Mrudangiā who plays on the tabour.
যারা মৃদঙ্গ বাজায় मृदङ्गबजानेवाला

ମୃଦଙ୍ଗୀ—ସ. ବ· ପୁଂ (ମୃଦଙ୍ଗ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୃଦଙ୍ଗବାଦକ—
Mrudangī One who plays on the tabour.
(ମୃଦଙ୍ଗିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମୃଦଙ୍ଗ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ; ମୃଦଙ୍ଗ ଅକୃତି-ବିଶିଷ୍ଟ)—ଜୋଖାଡଙ୍ଗା; ଜହ୍ନୀ—Luffa Acutangla.

ମୃଦବ—ସଂ. ବି—ନାଟକୀୟ ଭାଷାରେ ଗୁଣ ସହିତ ଦୋଷର ପ୍ରଦର୍ଶନ
Mṛudaba (ଅଳ. ଶା)—(dramatic parlance) The exhibition of the faults of a dramatic character along with its excellence.

ମୃଦର—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଚଞ୍ଚଳ; ଚତୁର—1. Active; pert.
Mṛudara ୨ । ଦ୍ରୁତଗାମୀ—2. Swift. ୩ । କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ—
(ମୃଦରା-ସ୍ତ୍ରୀ) 3. Transient, momentary; short-lived.

ମୃଦା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅ +ଆ)—ମାଟି—
Mṛudā Earth; clay

ମୃଦାକ(କା)ର—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍+ଆକର; ବହୁବ୍ରୀହି ବମ୍ବା ମୃଦା=
Mṛudāka(kā)ra ମାଟି+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ, ଉପପଦ ତତ୍)—ବଜ୍ର; ଅଶନି—Thunderbolt.

ମୃଦାର—ଗ୍ରା. ବୈଦେ. ବି—ମୁର୍ଦ୍ଦାର (ଦେଖ)
Mṛudāra Murdāra (See)

ମୃଦାର ଶଙ୍ଖ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦ୍ରାଶଙ୍ଖ)—ମୁଦ୍ରାଶଙ୍ଖ (ଦେଖ)
Mṛudāra śaṅkha Mudrā śaṅkha [See)

ମୃଦାର ଶିଙ୍ଗ(ଘ,ଙ୍ଗି,ଘୀ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୃଦାର ଶୃଙ୍ଗ)—ମୃଦାର ଶୃଙ୍ଗ
Mṛudāra śiṅga(ṅgha,ṅgi,ṅghī) (ଦେଖ)—
Mṛuddāra sṛuṅga (See)

ମୃଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ମ. ତ)—
Mṛudita ୧ । ମର୍ଦ୍ଦିତ—1. Pounded. ୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣୀକୃତ—
2. Powdered; pulverised. ୩ । ଦଳିତ—
3. Trodden; bruised; crushed. ୪ । ପଦଦଳିତ—4. Trampled on.

ମୃଦିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦା=ମୃତ୍ତିକା+ ପ୍ରଶସ୍ତାର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—
Mṛudinī ୧ । ଉତ୍ତମ ମାଟି—1. Good soil. ୨ । ଗୋପୀ-ଚନ୍ଦନ (ଅ. ଶା)—2. A kind of soil used for painting the body,

ମୃଦୁ—ସଂ. ବିଣ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. କୁ)—
Mṛudu ୧ । ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଭୋଥର; ଯାହା ଧାରୁଆ ନୁହେଁ—
1. Blunt; not sharp. ୨ । ନରମ; କୋମଳ—
2. Soft; tender; supple. ୩ । ନମ୍ର; ଭଦ୍ର, ବିନୀତ—3. Gentle; mild; placable.
୪ । ଶାନ୍ତ—4. Peaceable; quiet. ୫ । ଦୟାଳୁ—
5. Kind. ୬ । ଧୀର—6. Slow. ବି—୧ । ମୃଦୁଗଣ (ଦେଖ)—1. Mṛuduganạ (See). ୨ । ଶନିଗ୍ରହ (କାରଣ ଏହାର ଗତି ମୃଦୁ)—2. The planet Saturn. ୩ । ଗୃହକନ୍ୟା; ପରିବାରସ୍ଥ କନ୍ୟା; ଘରର ଝିଅ—3. A daughter of the household; a female child.

ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗୀ—ଦେ.ବି. ଓ ବିଣ (ପଦ୍ୟ) ସ୍ତ୍ରୀ. (ସଂ. ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗୀ)—କୋମଳାଙ୍ଗୀ
Mṛudu aṅgī —A woman having a soft body.
ମୃଦୁଅଙ୍ଗୀ ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗୀ
(ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗିନୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଯଥା—କମଳ ଦଳ ଫୁଲ ନାସା ଶୋଭନୀ, କଣ୍ଠି ଘେନି ଚିପିବ ମୃଦୁ ଅଙ୍ଗିନୀ । ଉପ. ବୈଦେ-ହୀଶ ବିଳାସ ।)

ମୃଦୁ କୃଷ୍ଣାୟସ—ସଂ. ବି—ସୀସକ—
Mṛudu kṛushṇāyasa Lead.

ମୃଦୁ କୋଷ୍ଠ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ଝାଡ଼ା
Mṛudu koshṭha ତରଳଥାଏ ହୁଏ—1. (a person) Of
(ମୃଦୁକୋଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) lax bowels. ୨ । ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରେ ଔଷଧାଦି ସହଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଏ—2. (a person) On whom medicines easily take effect or act.

ମୃଦୁ ଗଣ—ସଂ. ବି—ଚିତ୍ରା, ଅନୁରାଧା, ମୃଗଶିରା ଓ ରେବତୀ ନକ୍ଷତ୍ର—
Mṛudu gaṇa The collective name of 4 asterisms in Hindu astronomy; the 14th 17th, 5th and 27th lunar mansions.

ମୃଦୁ ଗତି—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଧୀର ଗତି—Slow motion.
Mṛudu gati ବିଣ. ପୁଂ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀରଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—Having slow motion.

ମୃଦୁ ଗନ୍ଧ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ଈଷତ୍ ଗନ୍ଧ—Mild flavour or
Mṛudu gandha smell; aroma.
ବିଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ ଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ—Mild-flavoured; aromatic.

ମୃଦୁ ଗମନ—ସଂ. ବି. (କର୍ମଧା)—ମୃଦୁ ଗତି (ଦେଖ)
Mṛudu gamana Mṛudu gati (See)
(ମୃଦୁଗମନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ବିଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀରଗତି ବିଶିଷ୍ଟ—
Moving slowly; slow-paced.

ମୃଦୁ ଗମନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହଂସୀ—1. A goose. ୨ । ମନ୍ଦ-
Mṛudu gamanā ଗାମିନୀ ସ୍ତ୍ରୀ—2. A slow-paced woman. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଦୁଗମନର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—
Feminine of Mṛudu gamana.

ମୃଦୁ ଗମ୍ଭୀର—ସଂ. ବିଣ. (ମୃଦୁ ଅଥଚ ଗମ୍ଭୀର)—୧ । ଧୀର ଅଥଚ
Mṛudu gambhīra ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ବିଶିଷ୍ଟ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
1. Gentle yet grave (person). ୨ । ଧୀର ଅଥଚ ଗମ୍ଭୀର (ସ୍ୱର)--2. Slow yet deep (sound).

ମୃଦୁଗାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ. (ଉପପଦ ତତ୍)—ମୃଦୁଗମନ (ଦେଖ)
Mṛudugāmī Mṛudugamana (See)
(ମୃଦୁଗାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜନ—ସଂ ବି. (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ଗୁଣୁ ଗୁଣୁ ଶବ୍ଦ—
Mṛudu guñjana Soft or mild buzzing.
(ମୃଦୁ ଗୁଞ୍ଜିତ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦୁ ଚର୍ମୀ(ର୍ମା)-ସଂ.ବିଣ. (ମୃଦୁ+ଚର୍ମ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—କୋମଳ
Mṛudu charmī(rmā) ଚର୍ମ ବା ତ୍ୱକ୍ ବିଶିଷ୍ଟ—Soft-skinned. ବି—ଭୂର୍ଜ୍ଜ ବୃକ୍ଷ; ଭୂର୍ଜ୍ଜ ପତ୍ର ଗଛ—The birch tree.

ମୃଦୁଚ୍ଛଦ—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦୁ+ଛଦ୍=ଆଚ୍ଛାଦନ, ବକଳ
Mṛuduchchhada ଯାହାର)—କୋମଳ ଆଚ୍ଛାଦନ ଯୁକ୍ତ; ଯାହାର ଚମଡ଼ା ବା ଛାଲ କୋମଳ—Having a soft covering or bark or skin; soft-skinned ବ—୧ । ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର ବୃକ୍ଷ—1. The birch tree. ୨। ପିଲୁ ବୃକ୍ଷ—2. A kind of wild tree; Salvadora Persica. ୩ । କୁକୁରଶୁଙ୍କା; ଘୋଡଶୁଙ୍କା ଗୁଳ୍ମ—3. A wild plant; Blumea Lacera. ୪ । ତାଳ—4. A variety of palm tree.

ମୃଦୁ ଜ୍ୱଳ—ସଂ. ବ. (ମୃଦୁ+ଜ୍ୱଳ)—ଅଳ୍ପ ଦୀପ୍ତ ଶିଖା—
Mṛudu jwala A dim flame.

ମୃଦୁତା(ତ୍ୱ)—ସଂ. ବ. (ମୃଦୁ+ଭାବ; ତା, ତ୍ୱ)—କୋମଳତା—
Mṛudutā(twa) Softness; mildness; tenderness; gentleness.

ମୃଦୁ ତ୍ୱକ୍ (ଚ, ଚ)—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃଦୁ=କୋମଳ+ତ୍ୱକ୍=ଛାଲ ଯାହାର)—ଭୂର୍ଜ ପତ୍ର ଗଛ—
Mṛudu twak(ch, cha) The birch tree.

ମୃଦୁଦ୍ଭବ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୃତ୍=ମାଟି+ଉଦ୍ଭବ=ଜନ୍ମ ଯାହାର)
Mṛududbhaba —୧ । ମାଟିରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବସ୍ତୁ—1. A production of the earth. ୨। ଉଦ୍ଭିଦ—
(ମୃଦୁଦ୍ଭବା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Vegetable. ସଂ. ବଣ—ମାଟିରୁ ଜାତ—Produced from the earth.

ମୃଦୁ ନାଦ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ସ୍ୱର—Soft sound. ସଂ.
Mṛudu nāda ବଣ.ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—Having soft sound.

ମୃଦୁ ନାଦୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ଉପପଦ ତତ୍; ମୃଦୁ+ନାଦ+ଅସ୍ତି
Mṛudu nādi ଅର୍ଥରେ. ଇନ୍)—ମଧୁର ସ୍ୱରକାରୀ—Soft-
(ମୃଦୁନାଦିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) sounding.

ମୃଦୁନ୍ନକ—ସଂ. ବ—ସୁନା; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ—
Mṛudunnaka Gold.

ମୃଦୁ ପତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳପତ୍ରବିଶିଷ୍ଟ—
Mṛudu patra Having soft or tender leaves.
(ମୃଦୁପତ୍ରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ପବନ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—ଧୀର ବାୟୁ—Breeze; slow
Mṛudu pabana wind; gentle breeze.
(ମୃଦୁ ସମୀରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦୁ ପର୍ବକ—ସଂ. ବ. (ମୃଦୁ+ପର୍ବନ୍+କ)—ବେତ; ବେତ୍ର—
Mṛudu parbbaka Cane; ratan.

ମୃଦୁ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବ. (କର୍ମଧା)—୧ । କୋମଳ ପୁଷ୍ପ—1. Soft
Mṛudu pushpa flower. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଶିରୀଷ ବୃକ୍ଷ—
(ମୃଦୁପୁଷ୍ପା—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. The Sirisha tree. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ପୁଷ୍ପଯୁକ୍ତ (ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା)—(tree or creeper) Having soft or tender flowers.

ମୃଦୁ ଫଳ—ସଂ. ବ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବଇଁଚ, ଭଲ୍ଲାତ; କଣ୍ଟା ଭଲ୍ଲାତ
Mṛudu phala ଗୁଳ୍ମ—1. A plant; Flacoprita Ramontchi. ୨ । ମଧୁର ନାରିକେଳ—2. A sweet kind of cocoanut. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ଫଳ ବିଶିଷ୍ଟ (ବୃକ୍ଷ ବା ଲତା)—(a tree or creeper) Having soft fruits.

ମୃଦୁବଚନ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ବାକ୍ୟ—Soft words
Mṛudubachana or speech. ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମୃଦୁବଚନା—ସ୍ତ୍ରୀ) —ଯେ କୋମଳ କଥା କହେ—(a person) Of soft speech.
(ମୃଦୁବାକ୍—ଅନ୍ୟ ବଣ ରୂପ)

ମୃଦୁବାତ(ୟୁ)—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଧୀର ସମୀରଣ—
Mṛudubāta(yu) Gentle breeze.

ମୃଦୁ ବିରେଚକ—ସଂ. ବଣ (କର୍ମଧା)—ଯାହା ସାମାନ୍ୟ ପରିମାଣରେ
Mṛudu birechaka ଝାଡ଼ା କରାଏ—Gentle laxative.

ମୃଦୁବେଗ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଧୀର ଗତି—Slow motion.
Mṛudubega ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀର ଗତି ବିଶିଷ୍ଟ
(ମୃଦୁବେଗା—ସ୍ତ୍ରୀ) —Having slow motion; moving slowly.

ମୃଦୁଭାବ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—କୋମଳ ଭାବ—Softness.
Mṛudubhāba ବଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ
(ମୃଦୁଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଭାବାନ୍ୱିତ—(A person) Of tender ideas.

ମୃଦୁ ମଧୁର—ସଂ. ବଣ (ସହଚର) (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ମୃଦୁ ଓ ମଧୁର—
Mṛudu madhura Soft and sweet.

ମୃଦୁମନ୍ଦ—ସଂ. ବଣ—ଅତି ମନ୍ଦ; ଅତି ଧୀର—
Mṛudumanda Very slow.

ମୃଦୁମଳୟ—ସଂ. ବ (କର୍ମଧା)—ଧୀରପ୍ରବାହିତ ଦକ୍ଷିଣାପବନ—
Mṛudumalaya The mild south breeze.

ମୃଦୁଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଲ)—୧ । କୋମଳ—
Mṛudula 1. Soft. ୨ । ଧୀର—2. Slow; gentle.
(ମୃଦୁଳା—ସ୍ତ୍ରୀ) ସଂ. ବ (ମୃଦୁ+ଲା ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଜଳ (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—Water.

ମୃଦୁଳା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । କୋମଳାଙ୍ଗୀ—1. (a woman)
Mṛudulā Having soft limbs or lovely appearance ୨ । ମୃଦୁଳର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—2. Feminine of Mṛudula. ବ—ପୁଷ୍ପ ବିଶେଷ—A kind of flower. [ଭ—ଷଟ୍ପଦର୍ଗ ଛୁଇଁଥିଲା ରଙ୍ଗମଣି ମୃଦୁଳା ଏ ଚନ୍ଦ୍ରବମ୍ବା । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟମଞ୍ଜରୀ ।]

ମୃଦୁଲୋମକ—ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳ ଲୋମ ବିଶିଷ୍ଟ—
Mṛudulomaka Having soft fur. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି)
(ମୃଦୁଲୋମା—ଅନ୍ୟରୂପ) —ଠେକୁଆ—The hare.

ମୃଦୁ ସ୍ପର୍ଶ—ସଂ. ବଣ—୧ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଯାହା କୌଣସି ବସ୍ତୁକୁ
Mṛudu sparśa କୋମଳ ଭାବରେ ସ୍ପର୍ଶ କରେ—1. Touching anything softly or slightly. ୨ । ଯା ।

ଛୁଇଁଲେ ନରମ ଲାଗେ—2. Soft to the touch.
ବି (କର୍ମଧା)—୧ । କୋମଳଭାବରେ ଛୁଇଁବା—1. Soft touch. ୨ । ସାମାନ୍ୟଭାବରେ ଛୁଇଁବା—2. Slight touch.

ମୃଦୁ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ନମ୍ର ପ୍ରକୃତି—Gentle or mild nature. ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)
Mṛudu swabhāba
(ମୃଦୁସ୍ୱଭାବା—ସ୍ତ୍ରୀ) —୧ । ନମ୍ର ପ୍ରକୃତି ବିଶିଷ୍ଟ—1. Mild; gentle. ୨ । ଶାନ୍ତ ପ୍ରକୃତିକ—2. Peaceful by nature.

ମୃଦୁ ସ୍ୱର—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—୧ । କୋମଳ କଣ୍ଠସ୍ୱର—1. Mild tone. ୨ । କ୍ଷୀଣ ଶବ୍ଦ—2. Feeble sound. ୩ । ନମ୍ରତ ବାକ୍ୟ—3. Gentle words.
Mṛudu swara
ବିଣ. ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୃଦୁସ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ—(a person or tune or sound) Having mild or gentle tone.
(ମୃଦୁସ୍ୱରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦୁ ସ୍ୱାଦ—ସଂ. ବିଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଈଷତ୍ ସ୍ୱାଦବିଶିଷ୍ଟ (ଯାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଖଟା ବା ରସ ବା ମିଠା ନୁହେଁ)—Having a delicate taste; of mild taste.
Mṛudu swāda

ମୃଦୁ ସ୍ରୋତଃ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ଧୀର ପ୍ରବାହ—Gentle stream or slow current. ବିଣ.
Mṛudu srotaḥ
(ମୃଦୁସ୍ରୋତାଃ—ଅନ୍ୟ ବିଣରୂପ) ପୁଂ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଧୀର ପ୍ରବାହଯୁକ୍ତ—Having a slow or gentle current; flowing gently.

ମୃଦୁ ହାସ(ସ୍ୟ)—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା)—ସ୍ମିତ ହାସ୍ୟ; ମୁରୁକି ହସ—A smile; a gentle laugh.
Mṛudu hāsa(sya)
ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ସ୍ମିତହାସ୍ୟ ଯୁକ୍ତ—Smiling.
[ମୃଦୁହାସା(ସ୍ୟା) —ସ୍ତ୍ରୀ ବିଣ ରୂପ]

ମୃଦୂତ୍ପଳ—ସଂ. ବି (କର୍ମଧା; ମୃଦୁ+ଉତ୍ପଳ)—ନୀଳ କଇଁ—The blue lotus.
Mṛudūtpala
(ମୃଦୂତ୍ପଲ; ମୃଦୂତ୍ପ୍‌ଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍ଗୁ—ସଂ. ବି – ମତ୍ସ୍ୟ ବିଶେଷ—A sort of fish.
Mṛudga (ମୃଦ୍ଗୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍ଘଟ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍+ଘଟ; ମ. ପ. ଲୋ;)—ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ ଘଟ; ମାଠିଆ—Earthen pitcher.
Mṛudghaṭa
(ମୃଦ୍‌ଘଟ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଦ୍‌ବଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୃଦ୍+ବଙ୍ଗ)—ରଙ୍ଗ ବା ଟୀଣ ଧାତୁ—Tin (metal).
Mṛudbanga

ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ଅଙ୍ଗ; ବହୁବ୍ରୀହି)—କୋମଳାଙ୍ଗ; କୋମଳାବୟବ ବିଶିଷ୍ଟ—Having tender or delicate limbs; tender-bodied.
Mṛudwanga
(ମୃଦ୍ୱଙ୍ଗୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୃଦ୍ୱୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦୁ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । କୋମଳାଙ୍ଗୀ ସ୍ତ୍ରୀ; ସୁକୁମାରୀ ସ୍ତ୍ରୀ—1. A tender-bodied woman. ୨ । କପିଳ ଦ୍ରାକ୍ଷା—2. The brown grape. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୃଦୁର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Mṛudu.
Mṛudwī

ମୃଦ୍ୱୀକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୃଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ ଈକ+ଅ)—୧ । ଦ୍ରାକ୍ଷା; ଅଙ୍ଗୁର—1. Grape. ୨ । ଦ୍ରାକ୍ଷାସବ (ହି. ଶ)—2. Wine from grapes.
Mṛudwikā

ମୃଦ୍‌ଭାଜନ—ସଂ. ବି (ମୃଦ୍=ମାଟି+ଭାଜନ=ପାତ୍ର; ମ. ପ. ଲୋ;)—ମାଟିର ପାତ୍ର ବା ହାଣ୍ଡି—A vessel of clay; an earthen pot.
Mṛudbhājana
(ମୃଦ୍‌ଭାଣ୍ଡ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ଆର୍ଦ୍ର ହେବା—1. To be wet or moistened. ୨ । ବଧ କରିବା—2. To kill.
Mṛudh (root)

ମୃଧ—ସଂ. ବି (ମୃଧ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଅ)—ଯୁଦ୍ଧ; ରଣ—War; fight; battle.
Mṛudha

ମୃଧନା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଗ୍ରା. ବି—ମୂର୍ଦ୍ଧନା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mṛudhanā(etc) Mūrddhanā etc. (See)

ମୃଧନ୍ୟ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମୂର୍ଦ୍ଧନ୍ୟ (ଦେଖ)
Mṛudhanya Mūrddanya (See)

ମୃଧା—ସଂ. ଅ—୧ । ବୃଥା—1. In vain. ୨ । ଅନର୍ଥକ—2. Uselessly (M. W)
Mṛudhā

ମୃନ୍ମୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୃତ୍+ବିକାରାର୍ଥେ ମୟ)—ମୃଣ୍ମୟ; ମୃତ୍ତିକାନିର୍ମିତ (ହି. ଶ.)—Earthen.
Mṛunmaya

ମୃନ୍ମରୁ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍+ମରୁ)—୧ । ପାଷାଣ; ପଥର—1. Stone. ୨ । ପାହାଡ଼—2. Rock; hill. ୩ । ପର୍ବତ—3. Mountain.
Mṛunmaru

ମୃନ୍ମାନ—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍+ମାନ)—କୂପ; କୁଅ (ହି. ଶ)—Well.
Mṛunmāna

ମୃଲ୍ଲୋଷ୍ଟ୍ର—ସଂ. ବି—(ମୃତ୍+ଲୋଷ୍ଟ୍ର)—ମାଟିର ଢେଲା—A clod of earth.
Mṛulloshṭra

ମୃଶ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ସ୍ପର୍ଶ କରିବା; ଛୁଇଁବା—1. To touch. ୨ । ଦେଖିବା—2. To see; to percieve. ୩ । ବିବେଚନା କରିବା—3. To consider.
Mṛuś (root)

ମୃଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ସହ୍ୟ କରିବା—1. To bear, to suffer; to endure. ୨ । ସେଚନ କରିବା—2. To sprinkle.
Mṛush (root)

ମୃଷା—ସଂ. ଅ—୧ । ମିଥ୍ୟାରେ; ମିଛରେ—1. Falsely. ୨ । ଅନର୍ଥକ; ବୃଥା—2. In vain. ସଂ.ବିଣ—ଅସତ୍ୟ; ମିଥ୍ୟା (ହି. ଶ)—Untrue; false.
Mṛushā

ମୃଷାଧ୍ୟାୟୀ—ସଂ. ବି- (ମୃଷା+ଧ୍ୟୈ ଧାତୁ=ଚିନ୍ତା କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ ୧ମା. ୧ବ)—ବକ; ବଗ—The egret bird.
Mṛushādhyāyī

ମୃଷାବାଦ—ସଂ. ବି—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମିଥ୍ୟା ବାକ୍ୟ—1. False speech; falsehood. ୨ । ଥଟ୍ଟା ଉପହାସ—2. Joke. ୩ । ଉପହାସସୂଚକ ପ୍ରଶଂସା—3. Ironical praise.
Mṛushā bāda
(ମୃଷାଭାଷଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୃଷାବାଦୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମିଥ୍ୟାବାଦୀ—(ମୃଷାଭାଷୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) Lying; speaking falsehood. (ମୃଷାବାଦିନୀ, ମୃଷାଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ବି.—୧ । ମିଥ୍ୟା ଅଭିଯୋକ୍ତା—1, One who brings a false charge. ୨ । ମିଥ୍ୟାବାଦୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liar.
Mṛushābādī

ମୃଷାର୍ଥକ—ସଂ. ବିଣ.—(ମୃଷା=ମିଥ୍ୟା+ଅର୍ଥ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଅନୃତ ବା ଅସମ୍ଭବାର୍ଥକ—Conveying an imposible or absurd meaning. ବି—ଅସମ୍ଭବ ବାକ୍ୟ—Absurd speech. [ଯଥା--ଘୋଡ଼ାଡିମ୍; ଆକାଶ କଇଁଅ, ଆକାଶ କୁସୁମ ଇତ୍ୟାଦି ।]
Mṛushārthaka

ମୃଷାଲକ—ସଂ. ବି—(ଏଥିରେ ଅଳ୍ପ ଫଳ ମଞ୍ଜରୀ ରୂପ ଅଳଙ୍କାର ଉତ୍ପେକ୍ଷ. ଣ)—ଆମ୍ର ବୃକ୍ଷ——The mango tree.
Mṛushālaka

ମୃଷୋଦ୍ୟ—ସଂ. ବି.—(ମୃଷା=ମିଛ+ବଦ୍ ଧାତୁ=କହିବା+ଭାବ.ଯ) ୧ । ମିଛ କହିବା; ଅନୃତ ଭାଷଣ—1. Lying. ୨ । (+କର୍ମ. ଯ)—ମିଥ୍ୟା ଉକ୍ତି—2. Falsehood. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଯ)—ଅନୃତଭାଷୀ—1. Speaking falsely. ୨ । (କର୍ମ. ଯ)—ମିଥ୍ୟା ଉକ୍ତ—2. Spoken falsely.
Mṛushodya

ମୃଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ.—(ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ମାଜିବା+କର୍ମ. ତ)—୧ । ମାର୍ଜିତ—1. Brushed; rubbed. ୨ । ସ୍ପୃଷ୍ଟ—2. Touched. ୩ । ସଂସ୍କୃତ; ଶୋଧିତ—3. Purified; refined; reformed. ୪ । ପରିଷ୍କୃତ—4. Cleansed. ୫ । ସିକ୍ତ—5. Sprinkled. ୬ । (ମୃଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—ଦଷ୍ଟ—6. Crushed. କ୍ଲୀ. ମରିଚ—Black pepper.
Mṛushṭa

ମୃଷ୍ଟି—ସଂ. ବି—(ମୃଜ୍ ଧାତୁ=ପରିଷ୍କାର କରିବା+ଭାବ. ତି)—୧ । ସ୍ପର୍ଶନ—1. Touching. ୨ । ସଂଲଗ୍ନ ହେବା—2. Contact. ୩ । ପରିଷ୍କାର କରିବା; ଶୋଧନ—3. Cleansing; purification. ୪ । ସେଚନ—4. Sprinkling. ୫ । ଖାଦ୍ୟାର୍ଥ ଆହାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—5. Preparation of food for a meal; dressing of food.
Mṛushṭi

ମୃଷ୍ଟେରୁକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ.—(ପ୍ରକୃତିବାଦ) ୧ । ଦାତା—1. A donor. ୨ । ବଦାନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A liberal person; a magnanimous person. ୩ । ଉପକାରକ—3. A benefactor. ୪ । ମିଷ୍ଟଭୋଜୀ ବ୍ୟକ୍ତି-4. An eater of sweetmeats. ୫ । ଅତିଥି ଦ୍ୱେଷ୍ଟା—5. An inhospitable person. (ମୃଷ୍ଟେରୁକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୬ । କୃପଣ ବ୍ୟକ୍ତି—6. A miser.
Mṛushṭeru ka

ମୃ (ଧାତୁ)—ସଂ.—୧ । ଆଘାତ କରିବା—1. To hurt. ୨ । କ୍ଷତ କରିବା; ଅନିଷ୍ଟ କରିବା—2.To injure. ୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill.
Mṛū (root)

ମେଅର—ବୈଦେ. ବି—(ଇଂ. ମେଅର)—ବଡ଼ ସହରର ମିଉନିସିପାଲିଟିର ସଭାପତି—The mayor of the municipalities of big towns. [ଦ୍ର—କଲିକତା ଲଣ୍ଡନ ଆଦି ବଡ଼ ସହରରେ ଆଗେ ମେୟର ଥିଲେ । ଏବେ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନଦ୍ୱାରା କଲିକତା ଓ ବମ୍ବେ ଆଦି ସହରରେ 'ମେୟର' ପଦର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଅଛି ।]
Mear মেয়র मेयर

ମେଆଦ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଅ.)—ମିଆଦ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meāda (etc) Miāda etc (See)

ମେଆଦି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. ଓ ବିଣ—(ଅ.)—ମିଆଦି ଇତ୍ୟାଦି
Meādi (etc.) Miādi etc. (See)

ମେଇଁ—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର)—ବି—(ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ବିରାଡ଼ି—The cat.
Meiñ

ମେଇ(ଏ)ଡି—ଦେ. ବି—ମେହେନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mei(e)di Mehendi (See)

ମେଇଲ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ (ଇଂ. ମେଲ)—ମେଲ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meil(etc) মেল मेल Mel etc (See)

ମେଉ(ଓ)ଆ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମେୱା)—୧ । ଫଳ—1. Fruit. ୨ । ଖାଦ୍ୟ ଫଳ—2. Edible fruit. ୩ । କାବୁଲ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆନୀତ ସୁଖାଦ୍ୟ ଫଳ (ଯଥା—ବେଦାନା, ଅଙ୍ଗୁର, କିସ୍‌ମିସ୍ ଓ ବାଦାମ ଆଦି ।)—3. Dried sweet fruits brought from Kabul. [ଉ—ସବୁର ଗଛରେ ମେଉଆ ଫଳେ ।—ପ୍ରବଚନ ।] ୪ । ପାକ କରି ନ ଯାଇ ଖିଆ ଯିବା ଫଳ—4. Fruit which can be eaten without being cooked. ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର, ବାମଡ଼ା)—ବି.—ପିଜୁଳି; ପିଚୁଡ଼ି—Guava.
Meu(o)ā মেওয়া मेवा

ମେଉଆ ଚିଜ—ବୈଦେ. ବି—(ଫା.)—କାବୁଲ ଦେଶରୁ ଆନୀତ ଅଙ୍ଗୁର, ବେଦାନା, କିସ୍‌ମିସ୍, ମନକ୍କା ଓ ଖଜୁର ଆଦି ଫଳ—Sweet fruits (grapes, pomegranate, resin etc.) (ମେଉଆ ଫଳ, ମେଉଆ ଜିନିଷ—ଅନ୍ୟରୂପ) brought from Kabul.
Meuā chija মেওয়া জিনিস, মেওয়া ফল मेंवा चिज

ମେଉ(ଓ)ଆର—ଦେ. ବି—ମିବାର (ଦେଖ)
Meu(o)ār মেবার मेवाड Mibār (See)

ମେଉଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ) - ମିଆଉଁ, ମ୍ୟାଉଁ; ବିରାଡ଼ିର ଧ୍ୱନି—The mewing of cat.
Meuñ মেওঁ, ম্যাও म्याउँ
(ମେ[ମି]ଉଁ ମେ[ମି]ଉଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଏନା—ଦେ. ବି—ମେହେନା (ଦେଖ)
Me-enā Mehenā (See)

ମେଏଞ୍ଜ(ଜ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଗ୍ରାମ୍ୟପ୍ରୟୋଗ, ଇଂ. ମାନେଜର)—ମେନେଜର (ଦେଖ)—Menejara (See)
Me-eñja(ja)ra ম্যানেজর मैनेजर

ମେଁ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମେ)—ଇଂରାଜି ଗଣନାରେ ୫ମ ମାସ; ମଇ ମାସ (ବୈଶାଖ—ଜ୍ୟେଷ୍ଠ)—The month of May.
Meñ

ମେ ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମେଣ୍ଢାର ବା ଛେଳିର ଧ୍ୱନି— The bleating of a lamb or goat. [ଦ୍ର— (ମେଁଏଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ମେଣ୍ଢା ବା ଛେଳିଙ୍କୁ କଳଟଙ୍କୁ ଡାକିବାବେଳେ ଅଡ଼ୁର ମେଁ ବା ଅରୁର ମେଁ ଧ୍ୱନି କରାଯାଏ ।]
ভেঁ, ভ্যা
मैं

ମେଁଏଁ ମେଁଏଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମେଁ (ଦେଖ) Meñeñ meñeñ — Meñ (See)

ମେଁଡ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା—Sheep. Meñrdā (ମେଁଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଁଢ଼ା—ପ୍ରାଦେ (ଖଣ୍ଡଅଳ) ବି. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା—Sheep. Meñrdhā (ମେଁଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଁ ମେଁ ହେବା— ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଛେଳିପରି ମେଁ ମେଁ ଶବ୍ଦ କରିବା— Meñ meñ hebā 1. To bleat like a goat. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଆର୍ତ୍ତନାଦ କରିବା; କରୁଣଧ୍ୱନି କରିବା—2. (figurative) To give forth a wailing sound. (ମେଁଏଁ ମେଁଏଁ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଉ—ଛେଳି ସିନା ମେଁ ମେଁ ହୁଅନ୍ତା, କଟୁର ମେଁ ମେଁ ହଉଛୁ—ଭଗ ।]
মেঁ মেঁ করা
में में करना

ମେକ—ସଂ. ବି (ମେ—ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ + କ)—ଛାଗ— Meka — Goat.

ମେକଲ—ସଂ. ବି (ମି ଧାତୁ—କ୍ଷେପଣ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. କଲ)— Mekala ୧ । ମେଖଳ; ବିନ୍ଧ୍ୟାଚଳସ୍ଥ ଗିରି ବିଶେଷ— 1. Name of a mountain in Central India. [ଦ୍ର—ଏହି ଗିରିରୁ ନର୍ମଦା ବାହାରିଅଛି । ଏହା ରମା ରାଜ୍ୟର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହା ମେଖଳାର ଅକାର ବିଶିଷ୍ଟ— ହ୍ର. ଶ ।] ୨ । ଋଷି ବିଶେଷ; ନର୍ମଦାର ଜନ୍ମଦାତା— 2. Name of a sage from whose body the river Nerbudda is said to have issued.

ମେକ(ଖ)ଲ କନ୍ୟକା—ସଂ. ବି—ନର୍ମଦା ନଦୀ—The river Nerbudda in Central India. Meka(kha)la kanyakā (ମେକଲସୁତା, ମେକଲାଦ୍ରିଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେକାପ—ଦେ. ବି—୧ । ନେକାପ; ଜଗନ୍ନାଥ ଓ ବିଷ୍ଣୁ ମନ୍ଦିରର ଶୂଦ୍ର ବା କରଣସେବକବିଶେଷ—1. A class of Sebakas in charge of the dress and ornaments of an idol. [ଦ୍ର—ଏମାନଙ୍କ ଜିମା ଦେବତାଙ୍କ ବସ୍ତ୍ରାଳଙ୍କାରାଦି ଥାଏ । ଜଗନ୍ନାଥଙ୍କ ନିକଟରେ ସେହି ସେବକ ବଇଠା ବସାଏ ତାଙ୍କୁ ଅଖଣ୍ଡ ମେକାପ କହନ୍ତି ।] ୨ । ରାଜସେବକ ବିଶେଷ—2. A class of servants of a Raja.
Mekāpa
भंडारी

ମେକା[କେ]ସର ଅଏଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାକାସର୍ ଅଏଲ୍)— Mekā(ke)sar ael ଏକ ପ୍ରକାର ଅଧିକର ବାସନାତେଲ; ସୁଗନ୍ଧ କେଶତୈଳ ବିଶେଷ—Macasser oil. [ଦ୍ର—ଭାରତ ମହାସାଗରର କୋଣ୍ଡିଓଦ୍ୱୀପ ନିକଟସ୍ଥ ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱୀପର ରାଜଧାନୀ ମାକାସର (Macasser) ନାମ ସହିତ ଏହାର ସମ୍ପର୍କ ଅଛି । ଉକ୍ତ ଦ୍ୱୀପରେ ସୁଗନ୍ଧ ମସଲା ଜନ୍ମେ ।] (ମେକା[କେ]ସର ତେଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)
মেকেসার অইল
मैकासर आयल

ମେକି—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମେଖୀ; ଏଥିରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ଛିଦ୍ରରେ ଥିବା ଭଲ ଧାତୁ କଢ଼ାଯାଇ ତହିଁରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ମେଖ ମରା ଯାଇଥାଏ; ତୁଳ. ସଂ. ମିଶ—ବ୍ୟାଜ)—୧ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ଛିଦ୍ର କରାଯାଇ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅସଲ ଧାତୁ କାଢ଼ି ନିଆଯାଇ ଉକ୍ତ ସ୍ଥାନରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁର ଖିଲକ ଭରଣ କରାଯାଇଥାଏ—1. (a coin) From which genuine metal has been extracted by boring a hole and base meta plugged or inserted in its place. ୨ । କୃତ୍ରିମ (ମୁଦ୍ରା)—2. Counterfeit (coin). ବି—୧ । ଯେଉଁ ମୁଦ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ ପୂରା ଯାଇଥାଏ—1. A plugged coin. ୨ । କୃତ୍ରିମ ମୁଦ୍ରା—2. Counterfeit coin. ୩ । ନିକୃଷ୍ଟ ଧାତୁ—3. A base metal. ୪ । କୃତ୍ରିମ ଦ୍ରବ୍ୟ—4. Fabricated thing. ୫ । ଜାଲ, ନିହାଇଥିବା ଦ୍ରବ୍ୟ—5. Any forged or counterfeit article.
Meki
মেকী
मेखी; जाली

ମେକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି—ଯଜ୍ଞପାତ୍ର ବିଶେଷ—A kind of vessel used in vedic sacrifice. [ଦ୍ର—ଏ ଶ୍ୱେତ ବା ଭଦ୍ରମୂଳପରୁ ଓ ସୁରଅଙ୍ଗୁଳ ଉଚ୍ଚତା —ହ୍ର. ଶ ।]
Mekshaṇa

ମେକ୍ସିକୋ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମେକ୍ସିକୋ)—ଦକ୍ଷିଣ ଅମେରିକାର ରାଜ୍ୟ ବିଶେଷ— Mexico in South America. [ଦ୍ର—ଏ ଦେଶର ବହୁ ସହସ୍ର ବର୍ଷ ପୂର୍ବର ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା (ମାୟା ସଭ୍ୟତା)ର ନିଦର୍ଶନ ଆଜିକାଲି ଭୂଗର୍ଭରୁ ମିଳୁଅଛି ।]
Meksiko
মেক্সিকো
मेक्सिको

ମେ[ମା,ମ୍ୟା]କ୍ସିମ୍ ଗନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାକ୍ସିମ୍ ଗନ୍)—ଚଳନ୍ତାର ଗୁଳିଭ ଅଧିକର ବନ୍ଧୁକ — Maxim gun.
Me(mā,myā)ksim gan
মেক্সিম গন্
मैक्सिम गन

ମେଖ—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମେଖ୍)—୧ । ଖିଲ—1. A plug. [ଉ— ଅଇଲେ ଅମିନ ମାଇଲେ ମେଖ, ବାରବାଣ୍ଡିଅଙ୍କ ଗୃହର ଦେଖ । ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ଗୀତ ।] ୨ । ଖୁଣ୍ଟା; ସୂକ୍ଷ୍ମାଗ୍ର ଖୁଦ୍ର ଦଣ୍ଡ—2. A picket, a peg. ୩ । କଣ୍ଟା, ପିରକ— 3. Prick, nail. ୪ । ପିନ୍—4. Pin. ୫ । ଖିଲା— 5. A small stake. [ଦ୍ର—ଭୂମିରେ ବାଡ଼ଅଯିବା ୧୨ ଫୁଟ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବ ଓ ସରୁ ଖିଲାକୁ ମେଖ ବୋଲାଯାଏ] ୬ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ବିପଦ—6. (figurative) Danger. (ଉ—ଗୋଟେଇ ଗଲେ ଫାଣ୍ଡି ଡ, ମେଖ ଅଣିଲେ ଗାଣ୍ଡିବ । ଛନ୍ଦ ।) ୭। ବାଧା; ବିଘ୍ନ-7. Obstacle. ୮ । ଘୋଡ଼ାର ଖୁରରେ ନାଲ ମାରିବାବେଳେ ତା ଖୁରର କୋମଳାଂଶର ଉପରେ ନାଲର କଣ୍ଟା ଫୁଟିଯିବା ଯୋଗୁ ଘୋଡ଼ାର ଲେଙ୍ଗଡ଼ା ପଣ—8. Lameness of a horse due to a prick of the shoe piercing the flesh inside the hoof.
Mekha
মেক্, ম্যেক্
मेख

ମେଖଡ଼(ଡ଼ି)—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଉପସ୍ଥିତ ବାଧା ବା Mekharda(rdi) ବିଘ୍ନ—1. Complications; any ଗୋଲ **अड़चन** impediment. ୨ । ବିବାଦ;କଳି;କଳହ—2. Quarrel; dissension. ବିଶ. ପୁଂ—ମେଖଡ଼ି (ମେଖଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ଘଟାଏ; ବିଘ୍ନକାରୀ—Causing obstruction or impediment in a work.

ମେଖଡ଼ ପଶିବା—ଦେ.କ୍ରି—କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବିଘ୍ନ ଉପସ୍ଥିତ ହେବା—Mekharda pasibā The happening of some ଗୋଲମାল ঢুকা **अड़चन होना** impediment in any matter.

ମେଖଡ଼(ଡ଼ି) ପୁରା(ରେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି. - ୧ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ Mekharda(rdi) pūrā(re)ibā ବାଧା ଛାଡ଼ କରିଦେବା—ଗୋଲমাল ঢুকানা 1. To create complications or **अड़चन डुकाना** impediments in a matter. (ମେଖଡ଼[ଡ଼ି] ଛାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । କୌଣସି ବିବାଦ ଉପସ୍ଥିତ କରାଇବା—2. To create dissension.

ମେଖଡ଼ିଆ(ୟା)—ଦେ. ବିଶ. ପୁଂ—୧ । କଳିହୁଡ଼ା; ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱକାରୀ—Mekhardia(yā) গোল মেলে 1. Quarrelsome. **अड़चनिया** ୨ । ମେଖଡ଼ (ଦେଖ)—2. Mekharda (See) (ଦେଖଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) (ମେଖଡ଼ୀ; ମେଖଡ଼େଇ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଖ ମାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଭୂମିରେ ଖିଲା ମାରିବା—1. To Mekha māribā drive a peg into the ground. মেখ মারা **मेखमारना (ठोकना)** ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ବାଧା ମେଖ ପୂରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଛାଡ଼ କରି ତାହା ବନ୍ଦ କରିଦେବା—2. To bring about the stoppage of a work by raising an obstruction.

ମେଖଳ—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ଖଳ)—Mekhala ମେକଳ (ଦେଖ)—Mekala (See)

मेखल ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଖଳା)—ମେଖଳା (ଦେଖ)—Mekhalā (See) [ଦ୍ର—ମେ ଖ ଯ ବର୍ଷ ଦୁକୂଳ ବହିଛେ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣ ମେଖଳ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. ଲାବଣ୍ୟ ।]

ମେଖଳା—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ମ. ଖଳ+ସ୍ତ୍ରୀ. Mekhalā ଆ)—୧ । ଗିରି-ନିତମ୍ବ; ପର୍ବତର ମଧ୍ୟଭାଗ—1. The middle part of a mountain. ୨ । ସାନୁଦେଶ—2. The flank of a mountain. ୩ । ପର୍ବତର ପାର୍ଶ୍ୱଦେଶ-3. The side of a mountain ୪ । ପର୍ବତର ଧାର ବା କିନାରା—4. The edge or swell of a mountain. ୫ । କଟି ସୂତ୍ର; ଅଣ୍ଟାସୂତା (ଡଗା, ଅଣ୍ଟାଶିକୁଳି, ଚନ୍ଦ୍ରହାର ଆଦି)—5. Waist-chain (worn by women). [ଦ୍ର—ଅଠସରିଆ ଗୋଠକୁ ମେଖଳା, ଏକସରିଆ ଗୋଠକୁ କାଞ୍ଚୀ, ଷୋଳ ସରିଆକୁ ରସନା ଓ ପଚିଶ ସରିଆକୁ କଳାପକ କୋହାଯାଏ । 'ମେଖଳା'ର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ—କକ୍ଷା, କାଞ୍ଚୀ, କାଞ୍ଚି(ଞ୍ଚୀ), କଳାପ, ରସନ, ରସନ,ରଶ(ଷ)ନା, ସପ୍ତକୀ(କୀ), ସାରଶ(ସ)ନ ।] ୬ । କମରବନ୍ଧ; ଓଢ଼ଣୀ—6. Belt; girdle; zone (of women.) ୭ । ଉପନୀତ ପ୍ରବଣ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣାଦଙ୍କ କଟିରେ ଧାରଣୀୟ ତ୍ରିବୃତ୍ତସୂତ୍ର—7. Three stringed girdle worn round the waist by a twice-born boy at the time of initiation. [ଦ୍ର—ଉପନୟନ ସମୟରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ ବୈଶ୍ୟମାନେ କଟିରେ ମେଖଳା ବାନ୍ଧନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣର ମେଖଳା ମୁଞ୍ଜ (ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ ଜାତୀୟ ଘାସ)ରେ କ୍ଷତ୍ରିୟର ମୂର୍ବାରେ ଓ ବୈଶ୍ୟର ଶଣପଟରେ ବା ଶଣରେ ନିର୍ମିତ ହୁଏ ।] ୮ । ବ୍ରାହ୍ମଣର ବ୍ରତ ସମୟରେ ଧାରଣୀୟ କୃଷ୍ଣାଜିନ ମୃଗ ଚର୍ମ ନିର୍ମିତ ଉପବୀତ—8. A strip of deer skin worn as sacred thread by a Brahmana at the initiation ceremony. ୯ । ଖିଣ୍ଡିକଟା; ହସ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ ରୂପେ ଧରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ଖଡ୍ଗାଦିର ମୁଷ୍ଟିସ୍ଥିତ ଚର୍ମ ବନ୍ଧନୀ; ଖଡ୍ଗ ବନ୍ଧନୀ— 9. A string or chain fastened to the hilt of a sword used to fasten the hand firmly to it. ୧୦ । ଖଡ୍ଗାଦି ଧାରଣାର୍ଥ ଚର୍ମ ପ୍ରଭୃତିରେ ନିର୍ମିତ କଟିବନ୍ଧ; କମରବନ୍ଧ—10. A sword-belt. ୧୧ । ନର୍ମଦା ନଦୀ—11. The river Nerbudda in Central India. ୧୨ । ପୃଶ୍ନିପର୍ଣ୍ଣୀ ଲତା; କୃଷ୍ଣ ପର୍ଣ୍ଣୀ ଲତା—12. A plant; Hedysarum Lagopodiodes. ୧୩ । ହୋମକୁଣ୍ଡୋପରି ଗୁର ପାଖେ ଉଠାଇ କରାଯିବା ମାଟିର ହୁଡ଼ା—13. An earthen ridge raised round the top of a sacrificial pit. ୧୪ । ସମୁଦ୍ର—14. The ocean.

ମେଖଳା ଗୁଣ—ସଂ. ବି—ଅଣ୍ଟା ସୂତାର ଡୋରି ବା ସରୁ—Mekhalā guṇa A string of a waist-chain.

ମେଖଳାଦ୍ରି—ସଂ. ବି—ବିନ୍ଧ୍ୟ ପର୍ବତ—The Bindhya mountain Mekhalādri in Central India.

ମେଖଳାଦ୍ରିଜା—ସଂ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ନର୍ମଦା ନଦୀ—The river Nerbudda Mekhalādrijā in Central India.

ମେଖଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ. ମେଖଳା)—୧ । କଟି ମେଖଳା—Mekhali 1. Belt of the waist. (ଦ୍ର - କୋଇଲି **मेखली** ଲେ ରହୁଥାଇ କଟିସ୍ଥ ମେଖଳୀ—କେଶବ କୋଇଲି ।) ୨ । ରାମ ଲୀଳା, କୃଷ୍ଣ ଲୀଳା ଆଦିରେ ଯାତ୍ରାକାରୀ ଓ ସ ।ଥମାନେ ମୁଣ୍ଡ ବାଟେ ଗଳାଇ କରି ପିନ୍ଧିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋଷାକ, ଯହିଁରେ ହାତ ନ ଥାଏ ଓ ଯାହା ପେଟ ଓ ପିଠି ଅଟ୍ଟେ ଅଣ୍ଟା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲମ୍ବି ଥାଏ—2. A kind of sleeveless coat for the body from the neck to the waist worn by male actors.

ମେଖା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଖ (ଦେଖ)
Mekhā Mekha (See)

ମେଖି ମୁଁଗୁର—ଦେ. ବ—ବଡ଼ ମୁଗୁର ବିଶେଷ—
. Mekhi mugura A kind of big wooden hammer.
বড় মুগুর बड़ा मुग्दर

ମେଗ୍(ଗା, ଗେ)ଜିନ୍—ବୈଦେ. ବ (ସ. ଇଂ. ମାଗାଜିନ୍)—
Meg-(gā, ge)jin ୧। ସାମୟିକ ପତ୍ରିକା—1. A magazine;
ম্যাগাজিন (paper). ୨। ବାରୁଦଖାନା—2. A magazine;
मैगाजीन store for gunpowder etc.

ମେଗାଜିନ୍ ରାଇଫଲ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଗାଜିନ୍ ରାଇଫ୍ଲ)—
Megājin-rāiphal ଏକ ପ୍ରକାର ବନ୍ଧୁକ, ଯହିଁ ମଧ୍ୟରେ
ম্যাগাজিন রাইফল ଗୁଳିଏ କାର୍ଟ୍ରିଜ୍ ଭର୍ତ୍ତି ହୋଇ ରଖା ଯାଇଥାଏ---
मैगाजीन राइफल Magazine rifle.
[ମେଗାଜିନ୍ ବନ୍ଦୁ(ନ୍ଧୁ)କ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଗାସ୍ଥି(ସ୍ଥେ)ନିସ୍—ଦେ. ବ. (ନାମ)—ଜନୈକ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରୀକ୍
Megāsthi(sthe)nis ପର୍ଯ୍ୟଟକ—Megasthenes, the
মেগাস্থিনিস Greek traveller who travelled in
मेगास्थिनिस India three centuries before the Christian era.
[ଦ୍ର—ଗ୍ରୀକ୍ ପଣ୍ଡିତ ମେଗାସ୍ଥିନିସ୍ ଖ୍ରୀଷ୍ଟପୂର୍ବ ୩୦୦ ବର୍ଷରେ ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ । ସେ ଭାରତର ପ୍ରାୟ ସମସ୍ତ ଅଂଶ ପର୍ଯ୍ୟଟନ କରି ଭାରତବର୍ଷର ତଦାନୀନ୍ତନ ଅବସ୍ଥା ବିସ୍ତାରିତ ଭାବରେ ଲେଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ।]

ମେଗୁ(ଘୁ)ଆ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଅଠମଲ୍ଲିକ)—ଶୁକ୍ଳଶସ୍ୟ; ଧଳା
Megu(ghu)ā ଶସ୍ୟଯୁକ୍ତ ପିଜୁଳି—White-fleshed guava.

ମେଘ୍—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଘ—
Megh Cloud.

ମେଘ୍ ବାଦଲ—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବ—ମେଘୁଆପାଗ—
Megh bādal Cloudy weather.

ମେଘ—ସ. ବ (ମିହ୍ ଧାତୁ=ଜଳ ସିକ୍ତ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Megha ୧। ଜଳଦ; ଜଳଧର; ବାଦଲ—1. Cloud.
মেঘ [ଦ୍ର—ସୂର୍ଯ୍ୟ କିରଣ ଦ୍ୱାରା ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠର ଓ ସମୁଦ୍ରର
बादल, मेह(घ) ଜଳ ବାଷ୍ପରେ ପରିଣତ ହୋଇ ଆକାଶକୁ ଉଠେ ଓ ସେଠାରେ ଥଣ୍ଡା ପାଇ ତାହା ଘନୀଭୂତ ହୁଏ ଓ ତାହା ବେଶୀ ଘନୀଭୂତ ହେଲେ ପୁଣି ଜଳରେ ପରିଣତ ହୋଇ ବୃଷ୍ଟି ରୂପେ ପୃଥିବୀରେ ପଡ଼େ । ଏହି ଘନୀଭୂତ ବାଷ୍ପକୁ ମେଘ କୁହାଯାଏ । ମେଘର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ଯଥା—ଅଙ୍ଗ, ଅଭ୍ର, ଅବ୍ଭ୍ର, ଅମ୍ବୁଦ, ଅମ୍ବୁଭୃତ୍, ଅମ୍ବୁବାହ, ଅମ୍ଭୋଧର, କନ୍ଦ, କନ୍ଦ, କନ୍ଧ, କନ୍ଧର, ଖତମାଳ, ଗଗନଧ୍ୱଜ, ଗଦାମର, ଗଦାମ୍ବର, ଗବେଡ଼ୁ, ଗାଡ଼ୁର, ଘନ, ଘନାଘନ, ଜଗ ଜୀବନ, ଜଳଦ, ଜଳଧର, ଜଳମୁକ୍, ଜୀମୂତ, ତଡ଼ିତ୍ୱାନ୍, ତୋୟଦ, ଦର୍ଦ୍ଦୁର, ଧାରାଧର, ଧୂମଯୋନି, ନଭଶ୍ଚର, ନଭୋଗଜ, ନାଗ, ନୀରଦ, ପୟୋଦ, ପୟୋଧର, ପର୍ଜ୍ଜନ୍ୟ, ପାଥୋଦ, ପେଚକ, ଭେକ, ମଦୟିତ୍ନୁ, ମୁଦିର, ବନମୁକ୍, ବଳାହକ, ବାତ ରଥ, ବାମ୍ବୁ ବାରୁ, ବାରିଦ, ବାରିମସି, ବାରିମୁକ୍, ବାର୍ମୁକ୍, ବ୍ୟୋମଧୂମ, ଶୈତମାଳ, ସ୍ତନୟିତ୍ନୁ ।

ସଂସ୍କୃତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମେଘ ୪ ପ୍ରକାର ବର୍ଣ୍ଣିତ ଅଛି । ଯଥା—୧ । ଆବର୍ତ୍ତ—ନିର୍ଜଳ ମେଘ, ୨ । ସମ୍ବର୍ତ୍ତ—ବହୁଜଳ ମେଘ, ୩। ପୁଷ୍କର—ଦୁଷ୍କରଜଳ ମେଘ, ୪। ଦ୍ରୋଣ—ଶସ୍ୟପ୍ରପୂରକ ମେଘ । ଭାଷାରେ ମେଘର ଆକାର ଓ ବର୍ଣ୍ଣ ଓ ଦିଗ ଅନୁସାରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ନାମ ଅଛି ଓ ମେଘର ଲକ୍ଷଣରୁ ବର୍ଷାଗମ ଓ ଶସ୍ୟର ଆଗାମୀ ଅବସ୍ଥା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ନାନାପ୍ରକାର ବାକ୍ୟ ଓ ଡାକବୃଷ୍ଟି ବଚନ ଅଛି । ଆକାର ଅନୁସାରେ ମେଘର—କେତେକ ଦେଶୀୟ ନାମ ଓ ଡାକବୃଷ୍ଟି ବଚନ ନିମ୍ନରେ ଦିଆଗଲା ।

କୋଢ଼କୋଢ଼ିଆ ବା ବାଇଗଣ କୋଢ଼ିଆ ମେଘ—କୋଢ଼ରେ ବାଇଗଣ କଅଁର ଦଣାହୋଇ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ ମାଛ ଚଅଁରରେ ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା ପରି ଦେଖାଯିବା ଧଳା ମେଘ । ଏ ମେଘ ଉଠାଇଲେ ଶୀଘ୍ର ହେଉ ବା ବିଳମ୍ବରେ ହେଉ ବୃଷ୍ଟି ହେବ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକବଚନ :—

ବାଇଗଣ କୋଢ଼ା ମେଘର ଗାଈ, ମନ୍ଦ ମନ୍ଦ ବୋହିଲା ବାଈ,
ଛାଡ଼ ବାନ୍ଧବାକୁ ପୁତାକୁ ବୋଲି, ଅଜ ନ ବର୍ଷିଲେ ବର୍ଷିବ କାଲି ।

ହାଣ୍ଡିଆ ବା କଳାହାଣ୍ଡିଆ ମେଘ—ଘୋର କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ ମେଘ; ଆଶୁବୃଷ୍ଟି ହେବାର ସୂଚନା କରେ ।

କପିଳାସିଆ ମେଘ—ଉତ୍ତର ପଶ୍ଚିମ କୋଣରେ ଉଠିବ ମେଘ (ଆଶୁବୃଷ୍ଟିର ସୂଚନା) । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକ ।

ଅମୋଘା ପଶ୍ଚିମେ ମେଘା, ଅମୋଘା ପୂର୍ବ ବାୟୁବଃ
ଅମୋଘାଃ ଦକ୍ଷିଣେ ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଅମୋଘ ଉତ୍ତରେ ଧ୍ୱନିଃ ।

ଉତ୍ତର(ର) ମେଘ—ଉତ୍ତରଦିଗରୁ ଦକ୍ଷିଣକୁ ଗତି କରୁଥିବା ମେଘ; ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକବୃଷ୍ଟି ବଚନ—

ଉତ୍ତର ମେଘ ଦକ୍ଷିଣେ ଆସେ
ନାଥ ବୋଲେ ପୁତା ! ନିଶ୍ଚେ ବରଷେ ।

ଏହିପରି ଦକ୍ଷିଣା, ପୂବେଇ ଓ ପଶ୍ଚିମା ମେଘ ହୁଏ ।

ଦକ୍ଷିଣାମେଘ-ବର୍ଷାଛାଡ଼ିବାର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ; ପଶ୍ଚିମାମେଘ ଝଡ଼ ବତାସର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ; ପୂବେଇ ମେଘ—ଅତିବୃଷ୍ଟିର ଓ ବତାସର ପୂର୍ବ ଲକ୍ଷଣ ।

ମଳା ମଳା ବା ମେଳା ମେଳା ମେଘ—ଆକାଶ ସମାଚ୍ଛନ୍ନ କରିବା ମେଘ । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଡାକ ବୃଷ୍ଟି ବଚନ :—

ଦିନକୁ ମଳା ମଳା, ରାତିକି ନିର୍ମଳା,
ନାଥ ବୋଲେ ପୁତାରେ ! ସ୍ୱଜ୍ୟଛାଡ଼ ପଳା ।

ସୁନସି, ସୁନରିଆ, ସିନ୍ଦୁରି ବା ସିନ୍ଦୁରିଆ ମେଘ—ସିନ୍ଦୁର ବର୍ଣ୍ଣ ଲାଲ୍ଆଭ ମେଘ । ମେଘ ବର୍ଷିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ, ବର୍ଷିବା କାଳ ଓ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ ପଡ଼ିବା ସମ୍ବନ୍ଧେ ଗୁଡ଼ିଏ ବୃଷ୍ଟି ବଚନ :—

୧ । ଯଦି ବା ଉଇଲେ ପ୍ରାତଃର ମେଘ, ଧନ୍ୟ ସେ ରଜା, ଧନ୍ୟ ସେ ଦେଶ (ଫସଲ ଭଲ ହୁଏ) ।

୨ । ଯବ୍ଦ ବରଷଇ ପୂଷର ଶେଷ, ପୁଷର ସାର କ ପଡ଼ଇ ଦେଶ (ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେବାର ଅଶଙ୍କା) ।

୩ । ପୂର୍ବେ ଅରଦ୍ରାବଳ (=ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ) ପଶ୍ଚିମେ ରବ (ରୋଇ) ନାଥ ବୋଲେ ଚଣ୍ଡା ହୋଇବ ଏକନବା (ଇ) (=୧୨୯୧ ସାଲ ପର ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ହେବ) ।

୪ । ପଶ୍ଚିମେ ଅରଦ୍ରାବଳ ଦୁରବେ ସେଇ (ମୟୂର ପୁଚ୍ଛାକୃତ ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁ) ନାଥ ବୋଲେ ଧୂଳା ନଷ୍ଟେ ଯିବ ଧୋଇ (ଅତି ବୃଷ୍ଟି ହେବ) ।

୫ । ହସି ପଶେ (ନିର୍ମଳାକାଶରେ ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ), ଉଇଁ କ ହସେ (ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ), ଉତ୍ତର ମେଘ ଦକ୍ଷିଣେ ଅସେ, ସଜ ଗୋବରରେ ଅଂଶେଇ ବସେ, ନାଥ ବୋଲେ ପୁଭା । ନଷ୍ଟେ ବରଷେ (ଅଶୁବୃଷ୍ଟିର ସୂଚନା) ।

୬ । ଅଗ୍ନିଣ ଧୋଇ ଣ୍ଡସଲକୁ ଯାଇ (ଅଗ୍ନିକରେ ବନ୍ଧୁ- ଜଳ ବୃଷ୍ଟି ହେଲେ ଫସଲ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ ହୁଏ) ।

୭ । କାର୍ତ୍ତିକମାସରେ ଦାଣ୍ଡରେ ପାଣି, ହାଣ୍ଡିଅ କାଢ଼ିଲେ ବଡ଼ ଗଉଣୀ (କାର୍ତ୍ତିକରେ ବର୍ଷା ହେଲେ ପୃଥିବୀ ସୁଫଳା ହୁଏ) ।

୮ । ଅଠ ଦୁନ୍ଦୁକାଣି ଷୋଳ ଅସର, ବତିଶି ଲଫି ଲଫି ଚଉଷଠି କୁଣ୍ଡାଝର, ତେବେ ଯାଇ ଓଗାଳ ପେଟ ହୁଏ ଦୂର । ଅର୍ଥାତ୍ ୮ ଥର ମୁଷଳଧାରରେ ବୃଷ୍ଟି, ୧୬ ଥର ସାଧାରଣ ବୃଷ୍ଟି, ୩୨ ଥର ଝୁପୁରୁ ଝୁପୁରୁ ବର୍ଷା ଓ ୬୪ ଥର କୁଣ୍ଡା ଝଡ଼ିବା ପର ବର୍ଷା ହେଲେ ଯାଇଁ ଧାନ ଫସଲ ହୁଏ ।]

୨ । ମୁସ୍ତକ; ମୁଥା—2. A fragrant grass-root, Cyperus Rotundus. ୩ । ରାକ୍ଷସ ବା ଦୈତ୍ୟ-ବିଶେଷ—3. Name of demon. ୪ । ସଙ୍ଗୀତରେ ଷଡ଼୍‌ରାଗାନ୍ତର୍ଗତ ରାଗ ବିଶେଷ (ରାଗ ଶବ୍ଦେ ଟୀକା ଦେଖ) —4. Name of a tune in Hindu music; the male personification of one of the six tunes. (See 'Rāga'). [ଦ୍ର— ଛଅରାଗର ନାମ; ଯଥା—ଭୈରବ, କୌଶିକ, ହିନ୍ଦୋଳ, ଦୀପକ, ଶ୍ରୀ ଓ ମେଘ । ଏହି ମେଘରାଗର ୬ ଗୋଟି ରାଗିଣୀ; ଯଥା—ଲଳିତା, ମାଳଶ୍ରୀ, ଗୌଡ଼ୀ, କାଫି, ଦେବକଣ୍ଠୀ । ସଙ୍ଗୀତ-ଶାସ୍ତ୍ରର ମତରେ ଏହି ରାଗ ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ମସ୍ତକରୁ (ମତାନ୍ତରରେ ଅକାଶରୁ) ଜନ୍ମିଥିଲା । ଏହାର ଜାତି ଔଡ଼ବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଧା, ନି, ସା, ରି, ଗ, ଏହି ପଞ୍ଚସ୍ୱର ସମନ୍ୱିତ । ଧୈବତ ସ୍ୱର ଏହାର ଗ୍ରହ, ବର୍ଷା ଋତୁରେ ରାତ୍ରିର ଶେଷଯାମରେ ଏହା ଗେୟ । ଏ ରାଗ ସୁପୁରୁଷ, ଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ, ହସ୍ତୀସବାନ୍, ବଦ୍ଧକେଶ ଓ ପାଣିତଣ୍ଡୁଳହସ୍ତ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ହୋଇଅଛି । 'ଶଙ୍କରାଭରଣ', 'ମଲ୍ଲାର' ଗୌଡ଼, କର୍ଣ୍ଣାଟ, ଜଳଧର, ମାଳାବକ, ତୈଲଙ୍ଗ, ବଙ୍ଗାଳ, ଏହାର ଅଠ ପୋଷ୍ଟ ପୁତ୍ର ।]

ଦେ. ବ—୧ । ଅକାଶ—1. The sky. ୨ । ବର୍ଷା—2. Rain.

ମେଘ ଅନ୍ଧାର—ଦେ. ବ—(ସଂ. ମେଘାନ୍ଧକାର)—ଅକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବାରୁ ପୃଥିବୀରେ ଘୋଟିବା ଅନ୍ଧକାର—
Megha andhara
মেঘ আধার मेघ अंधार
Darkness spreading on the earth owing to the sky being overclouded.
[ମେଘ ଅନ୍ଧାର(ରୁ)ଅ—ବଣ]

ମେଘ ଅସରା—ଦେ. ବ—ବର୍ଷିବାର ଥର—
Megha asarā
A shower of rain.
পসলা असार

ମେଘ ଉଇଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସଂ. ମେଘ ଓ ଉଦୟ)—ଅକାଶରେ ମେଘ ଉଦୟ ହେବା; ମେଘୋଦୟ—
Megha uinbā
মেঘ উঠা मेघ उठना
The rising of a cloud; cloud appearing on the horizon.
[ମେଘ ଉଠା(ଠେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଘ(ଘେ) ଉଞ୍ଚ(ଚ)—ଦେ. ବଣ—ଅକାଶ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉଚ୍ଚ; ଅତ୍ୟୁଚ୍ଚ—
Megha(ghe) uncha(chcha) As high as the clouds.
মেঘের মত উঁচু मेघ बराबर ऊँचा

ମେଘ କାଳ—ସ. ବ—ବର୍ଷା ଋତୁ—The cloudy season; the rainy season.
Megha kāla

ମେଘ ଗରଜନ—ଦେ. ବ—ମେଘ ଗର୍ଜନ (ଦେଖ)
Megha garajana
Megha garjana (See)
মেঘ গরজন मेघका बोलना(गरजन)
(ମେଘ ଗରଜିବା, ମେଘ ଡାକ, ମେଘ ଡାକିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ଗର୍ଜନ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ; ମେଘ ଧ୍ୱନି—
Megha garjana
The roaring of thunder-clouds; clap of thunder.
(ମେଘ ଗୁଜୁରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ଦ୍ର—ମେଘ ଗର୍ଜନ ସମୟରେ ବେଦାଧ୍ୟୟନ ନିଷିଦ୍ଧ ।]

ମେଘ ଘଡ଼ ଘଡ଼ି—ଦେ. ବ. (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—ବୃଷ୍ଟି ଓ ବଜ୍ର ଧ୍ୱନି—
Megha gharda gharḍi
Rain and thunder.
বৃষ্টি ও বজ্রাঘাত वृष्टि और मेघ तडकना

ମେଘ ଘୋଟିବା—ଦେ. ବ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—
Megha ghoṭibā
The sky being overclouded.
মেঘ ঘোটা मेघ भरना

ମେଘ ଘୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. ବ—୧ । ଅକାଶ ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ହେବା—
Megha ghorḍā(rḍe)ibā
1. The sky being overclouded.
(অকাশ)মেঘ মেঘ করা, মেঘে ঢাকা
मेघ ढक देना
୨ । ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଚନ୍ଦ୍ର ବା ତାରକୁ ମେଘ ଲୁଚାଇବା—
2. The cloud enveloping the sun, moon or the stars.
ମେଘ ଘୋଡ଼ା ଘୋଡ଼ା କରିବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଘ ଘାଇଁବା }

ମେଘଙ୍କର—ସ. ବଣ. (ମେଘଂ+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ବର୍ଷା କରାଏ (ଋତୁ)—Cloud-producing or rainy (season).
Meghankara

ମେଘ ଚମକ—ଦେ. ବ—ବିଦ୍ୟୁତ୍—
Megha chamaka
Flash of lightning.
মেঘের চমক मेघकी चमक

ମେଘ ଚନ୍ତକ—ସ. ବି—ଚାତକ ପକ୍ଷୀ—The coccyster bird;
Megha chintaka pied-crested cuckoo;
(ମେଘ ଜୀବକ—ଅନ୍ୟରୂପ) Cuculus Malanolencus.
[ଦ୍ର—କବି ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଅଛି ଯେ ଚାତକ ପକ୍ଷୀ ମେଘରୁ ବରଷୁଥିବା ଜଳ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜଳ ପାନ କରେ ନାହିଁ ଓ ଏଥିପାଇଁ 'ଦେ ଜଳ' ବୋଲି ଧ୍ୱନି କରି ଉଡ଼ୁଥାଏ ।]

ମେଘଜ—ସ. ବିଣ. (ମେଘ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମେଘରୁ ଜାତ—
Meghaja Born from the clouds.
ସ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ବୃହତ୍ ମୁକ୍ତା—A kind of large pearl (said to fall from the clouds).
[ଦ୍ର—ଏହା ଆକାଶରୁ ବର୍ଷା ସଙ୍ଗେ ପଡ଼ିବା କଳ୍ପିତ ।]

ମେଘ ଜାଲ—ସ. ବି—୧ । ଅଭ୍ର; ମେଘ ନାଳ—1. Talc, mica.
Megha jāla ୨ । ମେଘ ସମୂହ—2. A mass of clouds.
(ମେଘ ଜାଲକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ଜ୍ୟୋତିଃ—ସ ବି. (ମେଘରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ଜ୍ୟୋତିଃ; ମ. ପ. ଲୋ)—
Megha jyotiḥ ୧ । ଉଚ୍ଚନ୍ଦ୍ର; ବଜ୍ର ପଡ଼ିବା ବେଳେ ଦେଖା-
(ମେଘ ଜ୍ୟୋତି—ଦେଶଜ ରୂପ) ଯିବା ଜ୍ୟୋତି—1. A flash of lightning attending the fall of a thunder bolt. ୨ । ବଜ୍ରାଗ୍ନି; ବଜ୍ରାଗ୍ନ୍—2. The fire or electricity from the thunder.

ମେଘ ଡମ୍ବର—ସ. ବି—୧ । ମେଘାଡ଼ମ୍ବର; ଆକାଶରେ ମେଘ ଘୋଟି
Megha ḍambara ଯିବା—1. Overclouded state of the sky; the lowering of the clouds.
୨ । ମେଘ ଗର୍ଜନ—2. The roaring of thunder.
୩ । ବଡ଼ ଚନ୍ଦ୍ରାତପ (ହୁ. ଶ)—3. A big canopy.
୪ । ଏକ ପ୍ରକାର ବଡ଼ ଛତା (ହୁ. ଶ)—4. A kind of big umbrella.

ମେଘ ଡମ୍ବ(ମ)ର(ରୁ)—ଦେ. ବି—୧ । କଳା ମେଘୀ ଶାଢ଼ୀ—1. A
Megha ḍamba(ma)ra(ru) cloth of the colour
মেঘ ডম্বর সাড়ী of clouds. ୨ । ଆକାଶୀ ବା ନୀଳ ଶାଢ଼ୀ-
आसमानी रङ्गकी साडी 2. Azure coloured cloth.
୩ । ଏକ ପ୍ରକାର ଶୁକ୍ଳ ଓ ଲମ୍ବା ଧାନ—3. A kind of white and long paddy.
[ଦ୍ର—ଏହାର ଫଳ ଛଡ଼ା ମୂଳଠାରୁ ଗଛର ସମସ୍ତ ଅଂଶର ରଙ୍ଗ କାଳଗଣୀ ।]

ମେଘ ତମିର—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ; ମେଘ ଜନିତ ତମିର)—
Megha timira ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନତା; ମେଘ ଅନ୍ଧାର—Cloudiness.

ମେଘ ଦୀପ—ସ. ବି—ବିଦ୍ୟୁତ୍—
Megha dipa Lightning.

ମେଘ ଦୂତ—ସ.ବି. (ରୂପକ; ଦୂତ ରୂପେ କଳ୍ପିତ ମେଘ)—କାଳିଦାସଙ୍କ
Megha dūta ରଚିତ ସଂସ୍କୃତ ଖଣ୍ଡକାବ୍ୟ ବିଶେଷ—Name of a Sanskrit poem by Kāli Dāsa (in which an exiled Jaksha employs the cloud as his messenger to his beloved at home). [ଦ୍ର—କୁବେରଙ୍କ ଉଦ୍ୟାନରକ୍ଷକ ଜଣେ ଯକ୍ଷ ଅପଣା ପ୍ରିୟତମଠାରୁ ୧ ବର୍ଷ କାଳ ବିଚ୍ଛେଦ ଭୋଗ କରିବା ପାଇଁ ଦଣ୍ଡାଜ୍ଞା ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇ ରାମଗିରି ପର୍ବତରେ ଥାଇ ତାହାର ବାସସ୍ଥାନ କୈଳାସରେ ବାସ କରୁଥିବା ବିରହିଣୀ ପ୍ରେୟସୀ ନିକଟକୁ ସ୍ୱୀୟ ମନୋବେଦନାଜ୍ଞାପକ ସମ୍ବାଦ ଦୂତ ରୂପେ ପରିକଳ୍ପିତ ମେଘ ଦ୍ୱାରା ପଠାଉଥିବା ବିଷୟକ ସଂସ୍କୃତ କାବ୍ୟର ନାମ ।]

ମେଘ ଦେଖି ଛତା ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଯେଉଁ ଦିଗରୁ ପବନ
Megha dekhi chhatā dharibā ବୋହୁ ବର୍ଷା ଜଳ ଛାଟି
মেঘ দেখে ছাতা ধরা ଥାଏ ସେହି ଦିଗକୁ ଛତା ବୁଲାଇବା—
मेघ देखके छाता धरना 1. To direct the umbrella in accordance with the direction of the rain drops. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ସମୟର ପ୍ରଭାବ ଦେଖି ନିଜର ଆଚରଣକୁ ବାଛେଇବା—2. To accomodate oneself to the change of times or opportunities.

ମେଘ ଦ୍ୱାର—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ୱର୍ଗ; ଆକାଶ—
Megha dwāra The sky.

ମେଘ ଧନୁଃ—ସ. ବି. (ମ. ପ. ଲୋ)—ଇନ୍ଦ୍ର ଧନୁ—
Megha dhanuḥ Rainbow.

ମେଘ ଧ୍ୱନି—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ; ମେଘର ଡାକ—
Megha dhwani The rumbling of clouds.

ମେଘନା—ଦେ. ବି—ପୂର୍ବବଙ୍ଗର ନଦୀ ବିଶେଷ—Name of
Meghanā the river which is formed by the
মেঘনা Ganges and the Brahmaputra being
मेघना joined together before falling to the Bay of Bengal.
[ଦ୍ର—ଗଙ୍ଗା ଓ ବ୍ରହ୍ମପୁତ୍ର ମିଳିତ ହୋଇ ପଦ୍ମା ନାମ ଧାରଣ କରିଅଛି, ମେଘନା ନାମକ ଗୋଟିଏ ଉପନଦୀ ଯେଉଁଠାରେ ପଦ୍ମା ସଙ୍ଗେ ମିଳିତ ହୋଇଅଛି ସେଠାରୁ ସେହି ସମ୍ମିଳିତ ସ୍ରୋତ ମେଘନା ନାମରେ ସମୁଦ୍ରରେ ଯାଇ ପଡ଼ିଅଛି । ସମୁଦ୍ର ସଙ୍ଗମରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ମେଘନା ନାମରେ ପରିଚିତ ।]

ମେଘ ନାଥ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Megha nātha Indra.
(ମେଘପତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଘ ନାଦ—ସ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମେଘ ଧ୍ୱନି—1. The
Megha nāda rumbling of clouds. ୨ । ଘଡ଼ଘଡ଼ି ଶବ୍ଦ—2. Clap of thunder. ୩ । ପଳାଶ ଗଛ—3. A tree; Butea Frondosa. ୪ । ତଣ୍ଡୁଳୀୟ ଶାକ; ଲେଉଟିଆ ଶାଗ—4. A pot herb; Amaranthus Polygamus. ୫ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ରାବଣର ପୁତ୍ର; ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍—5. Name of a son of Rāban

[ବ୍ରୁ—ଏ ଜନ୍ମ ହେବା ସମୟରେ ମେଘ ପରି ନାଦ କରି ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କର ଏହି ନାମକରଣ ହୋଇଥିଲା । ଏହାଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ମଣ ବଧ କରିଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରମୀଳା । ଏ ପ୍ରଥମରେ ନାଗ ପାଶରେ ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କୁ ବନ୍ଧନ କରିଥିଲେ । ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କୁ ଜୟ କରି ଥିବାରୁ ଏହାଙ୍କ ନାମ ଇନ୍ଦ୍ରଜିତ୍ ମଧ୍ୟ ହୋଇ ଥିଲା ।] ୬ । ଜଳାଧିପତି; ବରୁଣ ଦେବତା—6. The God of water; the Neptune of the Hindus. ୭ । (ମେଘ ଉଠାଇବା ବେଳେ ଧ୍ୱନି କରେ) ମୟୂର (ହି. ଶ)—7. The peacock. (ଉ—ବର୍ଷିବା କଥ କ୍ଷେତ୍ରେ ଭୁମାର, ଜାତ ରହିବ ଧୂଳି ଭୁମାର, ଛନ୍ତ ସେ ମେଘନାଦ ଉପରି, ପଢ଼ୁ ଅଚେତ ସେ । ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।) ୮ । ବିରାଡ଼ି (ହି. ଶ)—8. The cat. ଦେ. ବି—ଅତି ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର—A very high wall. (ଉ—କ୍ରୌଞ୍ଚ ଗବାକ୍ଷ ମେଘନାଦ ସାଜନ୍ତି । ପ୍ରାଚୀ ଉତ୍ତମ ମଣ୍ଡନ୍ତି ।)

ମେଘନାଦ ପାଚି(ଚେ)ରି(ରୀ)—ଦେ. ବି—ପ୍ରାସାଦ ବା ଦେବାଳୟର Meghanāda pāchi(che)ri(rī) ବାହାର ବେଢ଼ାରେ ଉଁଚୁ ପ୍ରାଚୀର ଖୁବ ଉଁଚା ବହରଦିବାଲୀ ରହିଥିବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀର—A very high outer wall of a palace or temple-compound. [ବ୍ରୁ—ଜଗନ୍ନାଥ ଦେଉଳର ବାହାର ବେଢ଼ାରେ ରହିଥିବା ଉଚ୍ଚ ପ୍ରାଚୀରକୁ 'ମେଘନାଦ ପାଚେରି' କହନ୍ତି । ଏ ପାଚେରିର ସୀମା ମଧ୍ୟକୁ ସମୁଦ୍ରର ଗର୍ଜନ ଶୁଣାଯାଏ ନାହିଁ ।]

ମେଘନାଦ ବଧ—ସଂ. ବି—ଲକ୍ଷ୍ମଣଙ୍କଦ୍ୱାରା ଇନ୍ଦ୍ରଜିତର ଯୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାଣ Meghanāda badha ନାଶ—The slaying of ମେଘনাদ বধ Meghanāda by Lakshmana. ଦେ. ବି—मेघनाद बध ବଙ୍ଗୀୟ କବି ମାଇକେଲ୍ ମଧୁସୂଦନ ଦତ୍ତଙ୍କ ପ୍ରଣୀତ ଅମିତ୍ରାକ୍ଷର ଛନ୍ଦୋବଦ୍ଧ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମହାକାବ୍ୟ—Name of a famous Bengali poem in blank verse by poet Michael Madhusūdana Datta.

ମେଘନାମା—ସଂ.ବି (ବହୁବ୍ରୀହି;ମେଘନାମନ୍;୧ମା ୧ବ)—ମୁସ୍ତକ;ମୁଥା—Meghanāmā Fragrant root of grass.

ମେଘନା(ଲା)ଳ—ଦେ.ବି (ସଂ.ମେଘ+ଜାଲ)—୧ । ଅଭ୍ର—1. Mica; Meghanā(lā)la talc. [ବ୍ରୁ—ଲୋକେ କହନ୍ତି ଯେ, ମେଘ ଅଭ୍ର ଚିଲଚିଲ ପାହାଡ଼ ଉପରକୁ ତଳ ଅଛି ଏହି ନାଳଯାକ अबरख ଜାଲ ପକାଇ ଥାଏ ।] ୨ । କାଣ୍ଟି ଲେଉଟିଆ (ନଟଶାକ ଶ୍ଚ ହରେକୃଷ୍ଣ. ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—2. Amaranthus Spinosus; a prickly potherb.

ମେଘ ନିର୍ଘୋଷ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘଧ୍ୱନି; ମେଘନାଦ—Meghā nirghosha The rembling of clouds.

ମେଘ ପଟଳ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘସମୂହ; ଘୋଟିଥିବା ମେଘ—A mass of clouds. Megha paṭala

ମେଘ ପୁଷ୍ପ—ସଂ. ବି—୧ । ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—1. Rain water. Megha pushpa ୨ । ଜଳ—2. Water. (ମେଘ ପ୍ରସବ—ଅଳ୍ପାର୍ଥ) ୩ । ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ନନ୍ଦିଘୋଷ ରଥର ଏକ ଅଶ୍ୱ—3. One of the 4 horses of the Nandighosha car of Bishṇu. [ବ୍ରୁ—ଅନ୍ୟ ୩ ଘୋଡ଼ାଙ୍କ ନାମ—ଶୈବ୍ୟ, ବଳାହକ, ସୁଗ୍ରୀବ ବା ବାଳରଥ—ହି. ଶ ।] (ଉ—[୨।୩] କରଖାକାଳ ତା କଲ୍କେ ବଳାହକ, ମେଘ ପୃଷ୍ଠେ ଶୋଭି ଯୋଷଟକ ବ୍ୟାପେ ପୂରବ ତୋଷେ—ଭଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୪ । ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଅଶ୍ୱ (ହି. ଶ)—4. The horse of Indra.

ମେଘ ପୁଷ୍ପା—ସ. ବି—୧ । ଶିଳାପଥର (ହି. ଶ)—1 Hail. Megha pushpā ୨ । ଜଳ (ହି. ଶ)—2. Water. ୩ । ବେତ (ହି. ଶ)—3. Ratan; cane.

ମେଘଫଳ—ସ. ବି—୧ । ବଇଁଚ ଗଛ—1. Flacourtia. Meghaphaḷa Ramontchi (plant). ୨ । (ଜ୍ୟୋତିଷ) ମେଘର ବର୍ଷଣଦ୍ୱାରା ବର୍ଷର ଶୁଭାଶୁଭ ଫଳ ନିର୍ଣ୍ଣୟ—2. (astrology) The foretelling of the influence of the clouds on the earth.

ମେଘ ବର୍ଣ୍ଣ—ସ. ବି—୧ । ମେଘର ରଙ୍ଗ—1. Colour of the Meghabarṇṇa clouds. ୨। ନୀଳବର୍ଣ୍ଣ—2. Azure colour. ୩ । ଘଟୋତ୍କଚ ରାକ୍ଷସର ପୁତ୍ର—3. The son of demon Ghaṭotkacha. ଦେଖ—ମେଘଶ୍ୟାମ (ଦେଖ)—Meghaśyāma (See)

ମେଘ ବର୍ତ୍ମ—ସ. ବି—ଗଗନ; ଅନ୍ତରୀକ୍ଷ—Megha bartma The sky; the heavens.

ମେଘ ବଲ୍ଲୀ—ସ. ବି—ଲତାବିଶେଷ—A kind of creeper; Megha ballī Thumbergia Grandiflora.

ମେଘ ବହ୍ନି—ସ. ବି(୬.ଷ ତତ୍)—ବଜ୍ରାଗ୍ନି; ବିଦ୍ୟୁତ୍—Megha bahni Lightning; electric sparks.

ମେଘ ବାଆ—ଦେ. ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ) (ସ. ମେଘ+ବାତ)—୧ । ମେଘ Megha bā-ā ଓ ପବନ—1. Cloud and wind. ୨ । ଝଡ଼ ବୃଷ୍ଟି मेघबाई, झक्कर ବର୍ଷା ଓ ଝଡ଼—2. Rain and storm.

ମେଘ ବାଆ ଦିନ—ଦେ.ବି—ବର୍ଷାର ଓ ଝଡ଼ର କାଳ ବା ଋତୁ—Megha bā-ā dina Rainy and stormy day ঝড় বৃষ্টির দিন झक्करका दिन or weather.

ମେଘ ବାଦଲ -ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ)—୧ । ଆକାଶରେ Megha bādala ଉଠାଇଥିବା ମେଘମାଳା—1. Clouds মেঘ বাদল मेघ बादल spreading on the sky. ୨ । ବର୍ଷା ଓ ମେଘ—2. Rain and clouds.

ମେଘ ବାହନ—ସ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି)—ଇନ୍ଦ୍ର—Megha bāhana Indra; the God of rain.

ମେଘ ବିଚ୍ଛୁରିତ -ସ. ବି (୩ୟା ତତ୍)—ମେଘଦ୍ୱାରା ଛିଞ୍ଚା ହୋଇ Megha bichchhurita ଥିବା (ଜଳ)—(water) Sprinkled by the clouds.

ମେଘ ବିସ୍ଫୂର୍ଜିତ—ସଂ. ର—୧ । ବଜ୍ର—1. Thunder. ୨ । ଅଷ୍ଟ-
Megha bisphurjjita ଧିକ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. Name of a Sanscrit metre.

ମେଘ ବେଶ୍ମ—ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଆକାଶ—
Megha beśma The sky.

ମେଘ ଭାଙ୍ଗିଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଆକାଶ ମେଘଶୂନ୍ୟ ହୋଇ
Megha bhāṇgijibā ପରିଷ୍କାର ହେବା—The clearing
মেঘ কেটে যাওয়া of the sky by the dispersal of
मेघ छूटना the clouds.

ମେଘର୍ଭୂତି—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଭୂ. ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତି)—୧ । ବଜ୍ର—
Megharbhūti 1. Thunder. ୨ । ବିଜୁଳି (ହୈ. ଶ)—2. Lightning,

ମେଘ ମଣ୍ଡିତ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍) -ମେଘଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ହୋଇ
Megha maṇḍita ଶୋଭମାନ—Adorned with clouds

ମେଘମନ୍ଦ୍ର—ସଂ. ବିଣ —ମେଘ ପରି ଗମ୍ଭୀର (ଧ୍ୱନି)—Thundering.
Meghamandra (sound). ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘର ଧ୍ୱନି—Sound of thunder.

ମେଘ ମଲ୍ଲାର—ସଂ. ବି—ମିଶ୍ରରାଗବିଶେଷ—Name of a mixed
Megha mallāra tune in Hindu music.

ମେଘମାଳ—ସଂ. ବି—୧ । ଦଶମାବତାରରେ ଗର୍ଭଜାତ କଳ୍କି ଦେବଙ୍କ ପୁତ୍ର—
Meghamāḷa 1, Name of the son of Bishṇu in his 10th incarnation. ୨ । ମେଘମାଳା (ଦେଖ)—2. Meghamāḷā (See)

ମେଘ ମାଳା—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ । ମେଘ ସମୂହ—
Megha māḷā 1. Cluster or mass of clouds. ୨ । ମଲା ମଲା ମେଘ—2. Lowering clouds ୩ । ସ୍କନ୍ଦାନୁଚରୀ ମାତୃକା ବିଶେଷ (ହୈ. ଶ)—3. Name of a Goddess.

ମେଘ ଯୁଦ୍ଧ—ସଂ. ବି—ଏକ ମେଘଖଣ୍ଡ ସଙ୍ଗେ ଅନ୍ୟ ମେଘଖଣ୍ଡ ଲାଗି ହେବା
Megha juddha ବା ବାଜିବା ପରି ଦେଖାଯିବା—The meeting or clashing of clouds.

ମେଘ ଯୋନି—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଯୋନି=ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥାନ)
Megha joni —୧ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ—1. Smoke. ୨ । କୁହୁଡ଼ି (ହୈ. ଶ) —2. Fog, mist.

ମେଘ ରସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ବୃଷ୍ଟି ଜଳ—
Megha rasa Rain water.

ମେଘରାଜ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଇନ୍ଦ୍ର—
Megharāja Indra.

ମେଘଲି—ଦେ. ବିଣ—ମେଘୁଆ; ମେଘଯୁକ୍ତ; ମେଘ ଢଙ୍କା—Cloudy;
Meghalā মেঘলা overcast with clouds.
बादल छाया हुआ

ମେଘ ଶ୍ୟାମ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ଉପମାନ କର୍ମଧାରୟ)—ମେଘ ପରି
Megha śyāma ଶ୍ୟାମଳ—Azure-coloured.
(ମେଘ ଶ୍ୟାମା —ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଘ ସାର—ସଂ. ବି—ଚୀନ କର୍ପୂର; ଶ୍ରୀ କର୍ପୂର—
Megha sāra A species of camphor.

ମେଘ ସୁହୃଦ୍—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ସୁହୃଦ୍=ବନ୍ଧୁ)—ମୟୂର
Megha suhṛud —Peacock.

ମେଘ ସ୍ତନିତ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘ ନାଦ (ଦେଖ)
Megha stanita Megha nāda (See)

ମେଘ ସ୍ୱନ—ସଂ. ବି—ମେଘ ଗର୍ଜନ; ଘଡ଼ଘଡ଼ି—
Megha swana The roar of thunder.

ମେଘ ସ୍ୱନାଙ୍କୁର—ସଂ. ବି—ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟ ମଣି—Lapis lazuli.
Megha swanaṅkura [ଦ୍ର—ପ୍ରବାଦ ଅଛି ଯେ ମେଘ ଗର୍ଜନ ହେବାଦ୍ୱାରା ବୈଦୂର୍ଯ୍ୟମଣିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୁଏ ।]

ମେଘା—ଦେ. ବି—୧ । ମେଘୁଆ; ମସୃଣ ଆବରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଆତ—
Meghā 1. Bullock's heart apple. ୨ । ଆନଦ୍ଧ
নোনা ବାଦ୍ୟଯନ୍ତ୍ର ବିଶେଷ—2. A kind of drum. ୩ ।
आता ଲତା ଫୁଲବିଶେଷ—3. Convolvulus (flower).

ମେଘାଗମ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମେଘ ଉଠାଇବା—
Meghāgama 1. The rise of clouds, the approach of the rains. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ବର୍ଷା ଋତୁ—2. The rainy season. ୩ । ଧାରା କଦମ୍ବ—3. A species of Kadamba tree.

ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ—ସଂ. ବିଣ (୩ୟା ତତ୍)—ମେଘ ଘୋଟିଥିବା; ମେଘଦ୍ୱାରା
Meghāchchhanna ଘୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା—Cloudy;
ମେଘାବୃତ } ଅନ୍ୟରୂପ covered over with clouds.
ମେଘାଚ୍ଛାଦିତ } overclouded.

ମେଘାଡ଼ମ୍ବର—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଆଡ଼ମ୍ବର; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—୧ ।
Meghāṛdambara ବଜ୍ରନାଦ—1. Thunder clap. ୨ । ମେଘ ଡମ୍ବର (ଦେଖ)—2. Megha ḍambara (See)

ମେଘାତ୍ୟୟ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଅତ୍ୟୟ=ନାଶ)—
Meghātyaya ଶରତ୍କାଳ—The autumn.

ମେଘାନନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେଘ+ଆନନ୍ଦ)—୧ । ବଗ; ବକ
Meghānanda —1. The egret (bird) ୨ । ମୟୂର—2. Peacock.

ମେଘାନନ୍ଦୀ—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଆନନ୍ଦ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୟୂର
Meghānandī The peacock.

ମେଘାନ୍ତ—ସଂ. ବି (ମେଘ+ଅନ୍ତ=ଶେଷ; ବହୁବ୍ରୀହି)—ମେଘାତ୍ୟୟ;
Meghānta ଶରତ୍କାଳ—The autumn.

ମେଘାରମ୍ଭ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘାଗମ (ଦେଖ)
Meghārambha Meghāgama (See)

ମେଘାସନ—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ଶିମୁଳିପାଳ ପର୍ବତର ପ୍ରଧାନ ଶିଖର
Meghāsana —The principal peak of the
মেঘাসন Simulipāḷa mountain in Mourbhanj
मेघासन State. [ଉ—ଅବ୍ୟ ଅବର୍ଣ୍ଣିବ, ଅଗ୍ନି ଦେବଙ୍କର, ହୋଇଥିବ ମେଘାସନେ । ରାଧାନାଥ. ପାର୍ବତୀ ।]

ମେଘାସନୀ—ଦେ. ବି—ମୟୂରଭଞ୍ଜର ପର୍ବତ ବିଶେଷ—The mountain Meghasanī in Mourbhanj state. [ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବତର ଉଚ୍ଚତା ୩୮୨୪ଫିଟ୍ ।]
Meghāsanī

ମେଘାସ୍ଥି—ସଂ. ବି (ମେଘ + ଅସ୍ଥି = ହାଡ଼)—କରକା; ଭୂଅପଥର—Hail stones.
Meghāsthi

ମେଘାସ୍ପଦ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମେଘ + ଆସ୍ପଦ = ସ୍ଥାନ)—ଆକାଶ—The sky.
Meghāspada

ମେଘି—ଦେ. ବିଣ—ମେଘର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—Having the colour of clouds. (ଯଥା—କଳାମେଘି ଶାଢ଼ୀ ।)
Meghi
মেঘের রঙ্গ मेघका रंगका

ମେଘୁଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ମେଘଯୁକ୍ତ; ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ—1. Cloudy; overcast. ୨ । ଆକାଶର ବର୍ଣ୍ଣ ବିଶିଷ୍ଟ—2. Azure coloured. ଦେ. ବି—୧ । ମେଘାଚ୍ଛନ୍ନ ଦିବସ ବା ଋତୁ—1. Cloudy weather or day. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ମସୃଣ ଆବରଣବିଶିଷ୍ଟ ଆତଫଳ—2. A kind of apple; Anona Reticulata; the bullock's heart. [ଦ୍ର—ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର ଅମସୃଣ ଆବରଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଆତକୁ ବଢ଼ିଆଳ ବା ଲେଉଆ ବୋଲଯାଏ—Custard apple; Anona Sqamosa] ପ୍ରାଦେ (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମେଗୁଆ (ଦେଖ) Meguā (See)
Meghuā
মেঘলা

ମେଘୋଦୟ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମେଘ ଉଠିବା—The rising of a cloud.
Meghodaya

ମେଘୋଦର—ସଂ. ବି. (ନାମ)—ଅର୍ହତ୍ ପିତା; ପଞ୍ଚମ ଜିନ ବା ବୁଦ୍ଧ ବିଶେଷଙ୍କ ପିତା—The name of the father of the 5th Wise Being according to the Jainas
Meghodara

ମେଙ୍ଖ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମେଖ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meṅkha (etc) Mekha etc (See)

ମେଙ୍ଖଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମେଖଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Meṅkharḍa (etc) Mekharḍa etc (See)

ମେଙ୍ଖଡ଼ା[ଡ଼ୀ]—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—ମେଖଡ଼ା(ଡ଼ୀ) (ଦେଖ)
Meṅkharḍā (rḍi) Mekharḍā(rdi) (See)

ମେ(ମା,ମ୍ୟା)ଙ୍ଗାନିଜ୍—ବୈଦେ.ବି—(ଇଂ.ମାଙ୍ଗାନିଜ୍)—ଲୌହ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଧାତୁ—Manganese (metal).
Me(ma, myā)ṅgānij ম্যাঙ্গানীজ मैंगानीज

ମେଚକ—ସଂ. ବି—(ମଚ୍ ଧାତୁ=ମିଶ୍ରିତ କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—୧ । ମୟୂର ପୁଚ୍ଛସ୍ଥ ଚନ୍ଦ୍ରକା—1. The eye on the peacock's tail. ୨ । ମେଘ—2. Cloud. ୩ । ଧୂମ; ଧୂଆଁ—3. Smoke. ୪ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ; ସଜନା ଗଛ—4. The horse radish tree. Hyperanthera Moringa. ୫ । ଅନ୍ଧକାର—5. Darkness. ୬ । କଜ୍ଜଳ—6. Collyrium. ୭ । ନୀଳାଞ୍ଜନ—7. Sulphuret of antimony. ୮ । ଶ୍ୟାମ ବର୍ଣ୍ଣ—8. Dark blue colour ସଂ. ବିଣ—ଶ୍ୟାମଳ—Dark blue. [ଦ୍ର—ବନ୍ଧେବନ କୋଦଣ୍ଡ ମେଚକ କାନ୍ତି । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶ ବିଳାସ ।]
Mechaka
(ମେଚକତା—ବି)

ମେଚକାପଗା—ସଂ. ବି—କର୍ମଧା; ମେଚକ=କୃଷ୍ଣବର୍ଣ୍ଣ + ଆପଗା=ନଦୀ)—ଯମୁନା ନଦୀ—The river Jamunā.
Mechakā pagā

ମେଚକାଭିଧା—ସଂ. ବି—ପାତାଳ ଗରୁଡ଼ୀ ଲତା—A medicinal creepr.
Mechakā bhidhā

ମେଛ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି.—ମୁଛ; ଜଣ—Mustaches.
Mechha

ମେଛ(ଛା)—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—(ସଂ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ)—ମୁଛ; ଜଣ—Mustaches.
Mechha (chchhā)

ମେଜ—ବୈଦେ. ବି—(ପା.)—ଟେବୁଲ୍—Table.
Meja মেজ मेज

ମେଜ ଚଉକି—ଦେ. ବି. (ସମାହାର)—ଟେବୁଲ ଓ ଚଉକି—Table and chair.
Meja chauki মেজ চৌকি
मेज कुरसी [ମେଜ କୁରୁସୀ (ଚେଆର୍)—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଜେଣ୍ଡର—ବୈଦେ· ବି—(ଇଂ)—ମାଜେଣ୍ଟା (ଦେଖ)
Mejeṇdara (ମେଜେଣ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) Mājeṇṭā (See)

ମେଜପୋଶ୍—ବୈଦେ. ବି. [ପା·]—ମେଜ ଉପରେ ବିଛା ଯିବା ଲୁଗା—Table cloth.
Meja posh মেজ পোশ मेजपोश

ମେଜର୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମାଜର)—୧ । ଇଂରାଜୀ ସୈନ୍ୟ ନାୟକଙ୍କ ଉପାଧି ବିଶେଷ—1. Major. ୨ । ବି. ଓ ବିଣ—ସାବାଳଗ—2. Major.
Mejar মেজর मेजर

ମେଜର୍ ଗ୍ଲାସ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମେଜର୍ ଗ୍ଲାସ୍)—ମାର୍କା ହୋଇଥିବା କାଚର ଗିଲାସ—A measure-glass.
Mejar glāsa
মেজর গ্লাস मेजर गिलास

ମେଜର୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମେଜରମେଣ୍ଟ)—ମାପ କରିବା; ମାପ—Measurement.
Mejarmeṇṭ
মেজরমেণ্ট मेजरमेण्ट

ମେଜ(ଜି,ଜେ)ଷ୍ଟର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍) ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Majishtret etc (See)
Meja(ji,je)shṭara(etc)
মাজিষ্ট্রেট मैजिष्टर
(ମେଜି[ଜେ]ଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଜାଜ(ସ) ଇତ୍ୟାଦି—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମିଜାଜ) ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mejāj(sa)etc মেজাজ मिजाज Mijāj etc (See)

ମେଜାଜି—ଦେ. ବି—ମିଜାଜି (ଦେଖ)
Mejāji Mijāji (See)

ମେଜିଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମଧ୍ୟ)—ଗୃହର ଭୂମିର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳ; ଗୃହର ତଳଦେଶ; ଗୃହର ଭୂମିତଳ—The floor of a house.
Mejiā
মেজো, মেজিয়া गच
(ମେଜ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଜକ୍—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜକ୍)—ଭୋଜବାଜି—
Mejik ম্যাজিক্ मैजिक Magic.

ମେଜକ୍ ଲଣ୍ଟ(ଣ୍ଠ)ନ(ଣ)—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜକ୍ + ଲଣ୍ଠନ୍)—ଯେଉଁ
Mejik lanta(ntha)na(na) ଲଣ୍ଠନଦ୍ୱାରା ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଚଳନ୍ତ
ম্যাজিক লণ্টন্ ଚିତ୍ରମାନ ପର୍ଦ୍ଦା ଉପରେ ପକାଯାଇ ଲୋକଙ୍କୁ ମୁଗ୍ଧ
मैजिक लंटन କରାଯାଏ—Magic lantern.

ମେଜ(ଜେ,ଜି)ଷ୍ଟର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—
Meji(je,ji)shtara Magistrate.
মাজিষ্টার मजिस्टर

ମେଜ (ଜେ, ଜି)ଷ୍ଟରି—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେସି)—
Meji(je, ja)shtari ୧ । ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ ପଦ—1. Magi-
(ଜଜିଷ୍ଟ୍ରି—ବ୍ୟୁତ୍ପନ୍ନ) stracy. ୨ । କଚେରିର ଫଉଜଦାରି
মাজিষ্টারী ବିଭାଗ—2. The criminal depart-
मजिस्टरी ment of a Magistrate's court.

ମେଜ(ଜ,ଜେ)ଷ୍ଟରି ସୁ(ସୋ)ପର୍ଦ୍ଦ—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍ ଓ
Meji(ja, je)shtari su(so)pardda ଫା. ସୁପୁର୍ଦ୍ଦ)—
মাজিষ্টারী সোপর্দ্দ ଅସାମୀକୁ ବିଚାର ନିମନ୍ତେ ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟଙ୍କ
मजिस्टरी सुपुर्द निକଟକୁ ପ୍ରେରଣ—The sending of an accused to a magistrate for trial; commitment to a criminal court for trial.

ମେଜେଣ୍ଡ(ଣ୍ଟ)ର—ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜେଣ୍ଟର)—ଅଲକାତରାରୁ
Mejenda(nta)ra ରସାୟନିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଏକପ୍ରକାର
[ମେଜେଣ୍ଟୋ(ଣ୍ଡା)—ଅନ୍ୟରୂପ] କୃତ୍ରିମ ରଙ୍ଗ—Majenta;
ম্যাজেণ্ডর मेजेन्डर fuschin; anelyne dye.

ମେଞ୍ଚ—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ. (ଭୁଲ. ବ. ମେଚ = ମାଛମଞ୍ଜି)—
Mencha ମାଛର ମଞ୍ଜି—Fish roe.

ମେଞ୍ଚଡ଼—ଦେ. ବ. ପୁ°—ଶିଶୁ—Child; mannikin. ଦେ.
Mencharda ବଣ—୧ । ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର—1. Very small.
কাচ্ছাবাচ্ছা ୨ । ଖର୍ବକାୟ—2. Dwarfish. ୩ । ଶିଶୁପରି—
मेचड 3. Childish.
[ମେଞ୍ଚ(ଞ୍ଚେ)ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] ছোট मेचड

ମେଞ୍ଚା—ଦେ. ବ (ସ. ମିଚ୍ ଧାତୁ = ମିଶ୍ରିତ କରିବା)—୧ । କାଦୁଅ
Mencha ଅଟର ପିଣ୍ଡ ବା ଗୁଳା—1. A ball of clay
মেচা (etc); lump. (ଯଥା—ପେଜ୍ ! ହାତ ଗୋଡ଼ କାହିଁ
गोला ମାଟିଂସ ମେଞ୍ଚା) ୨ । ପୁଞ୍ଜୀକୃତ ବା ପିଣ୍ଡୀକୃତ ପଦାର୍ଥ—
2. Anything rolled into a ball or lump.
[ଦ୍ର—ଛାତୁଅ ଜଳସ ଯାହା କ ଗୋଲା କରା ଯାଇପାରେ
ତାହା ଦ୍ୱାରା ମେଞ୍ଚା ହୁଏ ।] ୩ । ପିଣ୍ଡୀକୃତ ବହୁ ବସ୍ତୁ—
3. Many things rolled into the shape of a ball. [ଦ୍ର—ସାତ ସ୍ତବ୍ଧରାଜ ମେଞ୍ଚାଏ ହୋଇକରି, ରହିଲେ ଅକାଶରେ ମହାତେଜ ଧରି । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସୃଷ୍ଟି ।] ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବ—ମିଷ୍ଟାନ୍ନ ବିଶେଷ—A kind of sweetmeat.

ମେଞ୍ଚାଏ—ଦେ. ବଣ (ଅନାଦରାର୍ଥେ)—ପୁଳାଏ; ଗୁଳାଏ—A ball
Menchae of; a lump of. ଦେ. ବ—ପୁଳାଏ ବା ବେଶି
একমেচা ପରିମାଣରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଖାଦ୍ୟାଦି—A large ball of
एकगोला food etc. [ଦ୍ର—ଯାଇଲେ ଯାଇରୁ ମେଞ୍ଚାଏ, ନଇଲେ ପାଇରୁ କେଞ୍ଚାଏ । ଢଗ ।
ପୁତୁରା ସାଙ୍ଗରେ କଳ କଳ, ମତୁର ହାଥରୁ ମେଞ୍ଚାଏ ପାଅନ୍ତି, ଭୁଣ ପରସାନ୍ତି କାଗ ଗଲ—ଢଗ ।]

ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ପୁଳାପୁଳା; ବହୁଶଃ ପିଣ୍ଡୀକୃତ—
Mencha mencha 1. Rolled or clustered into
মেচা মেচা many balls or clots or lumps. ୨ । ବହୁ
गोला गोला ପରିମାଣରେ ବ୍ୟାପ୍ତ ହେବା ପ୍ରକାରେ—2. Formed into spreading masses. ୩ । ଖାଲୁ ଖାଲୁ; ଦେଲା ଦେଲା—3. In swarms. (ଯଥା—ତୋ ମଣ୍ଡରେ ଉକୁଣୀ ମେଞ୍ଚାମେଞ୍ଚା ହେଉଛନ୍ତି ।)

ମେଞ୍ଚା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ବଳ ହୋଇ ପିଣ୍ଡୀକୃତ ହେବା—To be
Mencha heba rolled or pressed into a ball.
জমাট্ হওয়া (ଦ୍ର—ବନ ଘଞ୍ଚ ବସି ବର ମୁଁ ମେଞ୍ଚା ହେଲଣି ।
गोला होना

ମେଞ୍ଚି—ଦେ. ବ. (ସ. ମେଞ୍ଚାଠାରୁ କ୍ଷୁଦ୍ର; ଅଦରାର୍ଥକ)—କ୍ଷୁଦ୍ର ପିଣ୍ଡ—
Menchi A small lump or ball.
মেচি गोला

ମେଞ୍ଚିଏ—ଦେ. ବଣ ଓ ବ· (ଅଦରାର୍ଥକ)—ମେଞ୍ଚାଏ (ଦେଖ)
Menchie Menchae (See)
এক মেচা (ଦ୍ର—ଉପରେ ପଡ଼ିଅଛି ଘର, ଖାଗ ମେଞ୍ଚିଏ ତା ଉପର । ଗ୍ରାମବାସ. ଡାଢ଼ୀମାଳିକ୍ଷା ।)
एक गोला

ମେଞ୍ଚେଡ଼ୀ—ଦେ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ଖର୍ବକାୟା—Dwarfish (fimale)
Mencherdi ବ—ସ୍ତ୍ରୀ ଶିଶୁ—A female child.
ছোট मेचडी

ମେଞ୍ଜର—ବୈଦେ. ଗ୍ରା. ବ. (ଇଂ. ମାନେଜର୍)—ମେନେଜର୍ (ଦେଖ)
Menjara Menejara (See)
[ମେଶ(ଦେ)ଞ୍ଜର, ମେନାଜର—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଞ୍ଜରି—ଗ୍ରା. ବ—ମେନେଜରି (ଦେଖ)
Menjari Menejari (See)
[ମେଏ(ଦେ)ଞ୍ଜରି, ମେନାଜରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଟ୍(ଟ, ଣ୍ଟ)—ବୈଦେ.ବ (ଇଂ.ମେଟ୍)—୧ । କୁଲି ବା ମୂଲିଆଙ୍କ ଦଳର
Met(ta, nta) ସରଦାର—1. A sirdar or headman
মেট্ मेट amongst a gang of labourers or coolies.
୨ । (ଭୁଲ. ସ. ମେଠ, ମେଣ୍ଠ) ହାତୀର ମାହୁନ୍ତଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ନିଯୁକ୍ତ ଭୃତ୍ୟ—2. A mate; a menial servant whose duty is to help the elephant driver.

ମେଟ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ପ୍ରମତ୍ତ ହେବା—1. To be maddened.
Met (root) ୨ । ପାଗଳ ହେବା—2. To be mad.

ମେଟ୍ ମାଟ୍—ଦେ. ବ—ମିଟ୍‌ମାଟ୍ (ଦେଖ)
Meṭ māṭ Miṭ māṭ (See)
মিট মাট্ मिटमाट

ମେଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଟାଇବା (ଦେଖ)
Meṭā(ṭe)ibā Miṭāibā (See)
মেটান मिटाना, मेटना

ମେଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଟିବା (ଦେଖ)
Meṭibā Miṭibā (See)
মিটা मिटना

ମେଟ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଛୋଟ ପାହାଡ଼; ମୁଣ୍ଡିଆ—
Meṭṭā Hillock.

ମେଠ(ଣ୍ଟ, ଣ୍ଠ, ଣ୍ଡ)—ସ. ବ—୧ । ହସ୍ତିପକ; ମାହୁନ୍ତ—1. The
Meṭha(ṇṭa, ṇṭha, ṇḍa) driver of an elephant.
୨ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—2. Ram; sheep.

ମେଡ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଉନ୍ମତ୍ତ ହେବା—1. To be maddened.
Merd (root) ୨ । ବାତୁଳ ହେବା—2. To be mad.

ମେଡଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ମିଡଲ୍)—ମିଡଲ୍ (ଦେଖ)
Medal Midal (See)
মিডল (ଦ୍ର—ମେଡଲ୍ ପରୀକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସେହି ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି-
मिडल ଥିଲ । ରାଧାନାଥ. ଋତେଶ୍ୱ ।) ବୈଦେ. ବ—ମିଡାଲ୍
(ଦେଖ)—Midāl (See)

ମେଡା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବଣ—ମେଡୁଆର (ଦେଖ)
Merḍā Meḍuāra (See) ବି° ସୁ° (ସମ୍ବଲପୁର)—ମେଣ୍ଢା
(ମେଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) Sheep; ram.

ମେଡା(ଡେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡାଲ୍)—ପାରିତୋଷିକ ରୂପେ
Meḍā(ḍe)l ପ୍ରଦତ୍ତ ମୁଦ୍ରାଙ୍କିତ ଧାତୁଖଣ୍ଡ; ପଦକ; ତକମା—
মেডাল मेडाल, तकमा Medal.

ମେଡା(ଡେ)ଲିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡାଲିଷ୍ଟ)—ପାରିତୋଷିକ
Meḍā(ḍe)lisṭ ଯୋଗୁଁ ଯେ ପଦକ ପୁରସ୍କାର ପାଇଥାଏ—
মেডালিষ্ট मडालिष्ठ Medalist.

ମେଡିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବ—ଡାବୁଆ; ଗୋରୁ ମୋହିବାରେ
Merḍiā ବ୍ୟବହୃତ ଛୋଟ ମାଟି କୁଣ୍ଡ—Earthen jar
or tub used in feeding bullocks.

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବଣ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍)—ଚିକିତ୍ସା
Meḍika(kā, ke)l ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Medical.
মেডিকাল मेडिकल

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ ଇସ୍କୁଲ—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍ ସ୍କୁଲ୍)-
Meḍika(kā, ke)l iskula ଅଧିକୃତ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର
মেডিকাল স্কুল ନିମ୍ନ ବିଦ୍ୟାଳୟ—Medical school.
मेडिकाल स्कुल [ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ ସ୍କୁଲ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଡିକ(କା, କେ)ଲ୍ କ(କା)ଲେଜ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଡିକାଲ୍
Meḍika(kā, ke)l ka(kā)lej କଲେଜ୍)—ଅଧିକୃତ
মেডিকাল কালেজ ଚିକିତ୍ସା ବିଜ୍ଞାନ ଶିକ୍ଷାର ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟ ବା
मेडिकाल कलेज अନୁଷ୍ଠାନ—Medical College.

ମେଡ଼ିବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) କ୍ରି. (ପ୍ରା.ମେଡ୍ଡୁ ଧାତୁ)—୧ । ବାକ୍ୟ ବା
Merḍibā ଅଙ୍ଗୀକାର ଲଙ୍ଘିବା—1.To break one's word.
লাঁঘনা ୨ । ଆଦେଶ ବା ଅନୁରୋଧ ଲଙ୍ଘିବା—2. To disobey one's order or request. ୩ । ଲୋପ କରିବା—3. To annihilate. ୪। ସମ୍ମାନ ନ କରିବା; ନ ମାନିବା—4. To slight; to disregard.

ମେଡ଼(ଡ୍ରୁ)ଆର—ଦେ. ବଣ. (ପ୍ରା. ମେଡ୍ଡୁ ଧାତୁ)—୧ । ଅମାନିଆ—
Meḍu(rḍu)āra 1. Disobedient, ୨ । ଅବାଧ୍ୟ—
टेढा 2. Insubordinate.

ମେଡ୍ରାସ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ମାନ୍ଦ୍ରାସ; ମାନ୍ଦ୍ରାଜ—
Medrās Madras.

ମେଢ—ଦେ. ବ. (ସ. ମଣ୍ଡପ)—୧ । ବାଉଁଶ, କାଠ ବା କୁଟା
Merḍha ଆଦିରେ ରଚିତ ଠାକୁରପ୍ରତିମାଙ୍କର ଥାଟ—
মেড় 1. The framework behind an image
मेड made of bamboo, wood or straw etc.
(ମେଢେଡ଼—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । ଦେବତାମାନଙ୍କର ବିଜେ ନିମନ୍ତେ ବ୍ୟବହୃତ କାଠର ବା ମାଟିର ଅର୍ଦ୍ଧଚନ୍ଦ୍ରାକାର ଆସନ—2. Semi-circular platform of wood or earth used as a seat for an idol. ୩। ସୀମା ନିର୍ଦ୍ଦେଶକ ରେଖା—3. Boundary line. ୪ । ନଅର; ରାଜପ୍ରାସାଦ—4. Raja's palace. ୫ । ଅଟ୍ଟାଳିକା—5. Palatial building.
୬ । ଅଟ୍ଟାଳିକାନ୍ତର୍ଗତ ଆସନ—6. A seat in a palace or tower. [ଦ୍ର—ଯେବେ ସ୍ୱପ୍ନ, ଦେଖିଲି ମେଢେ ଅଛ ଶୋଇ ପିଭୁଲା ସେ ଅବଳା ଚୋରୁ—ଉପେ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୭ । ଅନ୍ତଃପୁର ମଧ୍ୟସ୍ଥିତ ସୁସଜ୍ଜିତ ପ୍ରକୋଷ୍ଠ—7. A decorated chamber in the harem; lady's boudoir. [ଦ୍ର—ଅନ୍ତଃପୁରେ ଝୁଲାଇ ମେଢରେ କଲ କେଳି—ଶିଶୁଶଙ୍କର. ଝୁଲାଇଲାଶ ।] ୮ । କ୍ଷେତ୍ରର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ ବନ୍ଧାଯିବା ଉଚ୍ଚ ହୁଡ଼—8. A high ridge raised round a field or plot. ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର)—ବାଳ କଟାଇବାର ପ୍ରଣାଳୀ—A fashion of cutting or cropping the hair.

ମେଢବନ୍ଧ—ଦେ. ବ—୧ । କ୍ଷେତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାରେଖାମାନ
Merḍhabandi ଟାଣିବା—1. Drawing of boundary
মেড়বন্দী मेडबन्दी lines between fields. ୨ । କ୍ଷେତ୍ରର ଚତୁଃପାର୍ଶ୍ୱେ ଉଚ୍ଚ ହୁଡ଼ ଦେବା—2. Raising of high ridges round a field.

ମେଢ଼ା—ପ୍ରାଦେ. (ଉତ୍ତରଭାଗ) ବ—୧ । ଖୋଡା—1. Long
Merḍhā pegs along which split bamboos are woven to form a fence; upright stakes between which bamboo strips are woven to form a fence. [ଦ୍ର—ମେଢ଼ାମାନଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡିଦୁର

ଛଡ଼ାରେ ଭୂଇଁରେ ପୋତି ଏଥିରେ ବାଡ଼ର ବତାମାନଙ୍କୁ ଛନ୍ଦି ବାଡ଼ ତିଆର କରନ୍ତି ।] ୨। କାଠର ଲମ୍ବ ସରୁ ଖୁଣ୍ଟି, ଯାହାକି ଛାମୁଣ୍ଡିଆ ଉପରେ ଅଡ଼ୁଆଭାରଣା ପଡ଼େ—2. Long slender poles put across the roof of a Chhāmuṇḍiā

ମେଢ଼ିଆ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—୧। ମଢ଼ିଅ; ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ—
Merḍhiā 1. Of reduced physique; lean. ୨। ମେରୁଖୁଣ୍ଟ ନିକଟରେ ଲାଗି ବୁଲୁଥିବା (ବଳଦ)—2. (a bullock) Yoked just near the central post of the paddy-threshing yard at the beginning of the tether.

ମେଢ଼ୀ—ଦେ ବି—୧। ମେଢ଼ୀଖମ୍ବ (ଦେଖ)
Merḍhi 1. Merḍhikhamba (See) ୨ । ଦୁଷ୍ଟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—2. Wicked (woman).

ମେଢ଼ୀ ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଦେ ବି(ସ. ମେଢ଼+ସ୍ତମ୍ଭ)—୧। ମେଢ଼; ଖଳା ମଝିରେ
Merḍhi kha(khu)mba ପୋତାଥିବା କାଠର ଖମ୍ବ; ଯେଉଁ
মেই, মেইকাঠ, মেইখুন্টি ଖୁଣ୍ଟର ଚାରିପାଖରେ ଦାଉଣିରେ ଯୋଚା
मेहखंभ ହୋଇଥିବା ବଳଦମାନେ ଘାଉଁରି ଖାଇ
(ମେଢ଼ୀଖୁଣ୍ଟ[ଣ୍ଟି]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବୁଲନ୍ତି—1. A post or stake driven in the centre of a threshing floor round which the bullocks spin while treading the sheaves of corn. ୨। ବଡ଼ କାଠକୁ ବା ପଥରକୁ ଭୂମିରେ ସହଜରେ ଗଡ଼ାଇନେବା ପାଇଁ ତା ତଳେ ଦିଆଯିବା ପଥରର ବା କାଠର ଠେକ—2. Logs of wood or stone used as fulcrum while rolling heavy timbers or stones. ୩। ଦଳର ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି; ଦଳପତି—3. The head or central person amongst a group; headman ୪। ନେତା—4. Leader. ଦେ. ବିଣ—୧। ପ୍ରଧାନ (ବ୍ୟକ୍ତି)—1. Chief.

ମେଢ଼େଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ଜଣକର ଦୋଷକୁ ବା ଦେୟକୁ ଅନ୍ୟ
Merḍheibā ଉପରେ ଲଦିବା—To shift some one's fault
অন্যের ঘাড়ে চাপান थटना or liability to another's shoulder.

ମେଢ୍ର—ସ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ୍ର)—
Meḍhra ୧। ପୁରୁଷାଙ୍ଗ; ପୁରୁଷୋପସ୍ଥ; ଲିଙ୍ଗ—1. Penis; the male organ of generation. ୨। ମେଣ୍ଢା—2. Sheep; ram.

ମେଢ୍ରତ୍ୱକ୍—ସ. ବି—ପୁରୁଷାଙ୍ଗର ବା ଲିଙ୍ଗର ଅଗ୍ରତ୍ୱକ୍—The
Meḍhratwak foreskin of the penis; the prepuse.

ମେଢ୍ର ରୋଗ—ସ. ବି—ଉପଦଂଶ ବା ଗରମୀ ରୋଗ—
Meḍhra roga Venereal disease; syphilis.

ମେଢ୍ର ଶୃଙ୍ଗୀ—ସ. ବି—ମେଷ ଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ)
Merḍhra śrungi Mesha śrungi (See)

ମେଣ୍ଢ—ସ.ବି(ମିହ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ରାବ ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ ଅ); ନିପାତନ
Menṭa —୧। ମେଷ, ମେଣ୍ଢା—1. Ram; sheep. ୨।
দল, মেল ହସ୍ତିପକ; ମାହୁନ୍ତ—2. Elephant driver.
मेट, झुंड ଦେ. ବି (ସଂ ମିଲ୍ ଧାତୁ; ତୁଲ. ଇଂ. ମୀଟ୍ [meet])—୧। ଯୂଥ; ଦଳ—1. Flock. ୨। ମେଳ—2. Collection; mutiny; conspiracy. ୩। ମେଟ୍ (ଦେଖ)—3. Meṭ (See). ୪। ଜାହାଜର ଟଣ୍ଡେଲର ନିମ୍ନସ୍ଥ ଖଲାସୀ—4. Mate of a ship. [ଉ—ତାଙ୍କ ପଛରେ ମାଝି ଖଲାସୀ ଟଣ୍ଡେଲ ମେଣ୍ଢ ଜାହାଜର ଷୋହଳ ଜଣ ହେଲେ ହେଲ ବାହାକୁ ବାହା ଛନ୍ଦା—ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ରାଜାଙ୍କ ଆଦେଶକୁ ମେଣ୍ଢିବା ବା ଅମାନ୍ୟ କରିବା ମେଳିଆ କନ୍ଧମାନଙ୍କ ପରାମର୍ଶ ବା ମିଳନ ସ୍ଥାନ—A rendezvous of revolting Kandhas. [ଦ୍ର—ଏଠାରେ ବିଦ୍ରୋହୀମାନେ ମିଳିତ ହୋଇ ମଦ ଖାଆନ୍ତି ଓ ହଲ୍ଲା କରନ୍ତି ଏବଂ ରାଜପୁରୁଷମାନେ ଏମାନଙ୍କ ହାତୁଡ଼ରେ ପଡ଼ିଲେ ତାଙ୍କୁ ହାଣି ଦିଅନ୍ତି ଓ ନାନାପ୍ରକାର ଅତ୍ୟାଚାର କରନ୍ତି ।]

ମେଣ୍ଢକ—ସ. ୧ (ମେଣ୍ଢ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—
Menṭaka Ram; sheep.

ମେଣ୍ଢଣ(ନ)—ଦେ. ବି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରାକୃତ ମିଣ୍ଟ ଧାତୁ)—
Menṭaṇa(na) ୧। ମେଣ୍ଢାଇବ; ମିଣ୍ଟାଇବା—1. Over-
মেটা; মিটা coming. ୨। ଏଡ଼ିବା; ଲଂଘନ—2.
मेटन Infringement; disobeying ୩। କ୍ଷମିବା—3. Pardoning. ୪। ଖଣ୍ଡନ; ନିରାକରଣ—4. Refutation; rebutting. ୫। ଦୁଃଖର ମୋଚନ—5. Liberation from trouble. ୬। ବିବାଦର ନିଷ୍ପତ୍ତି—6. The settlement of a dispute ୭। ନିବୃତ୍ତି—7. Cessation.

ମେଣ୍ଢ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ଦଳ ବାନ୍ଧିବା; ଦଳବଦ୍ଧ ହେବା—
Menṭa bāndhibā 1. To form into a group.
মেলবাঁধা ୨। ଅନେକ ଲୋକ ମିଶି ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା—
मेट बाँधना 2. To conspire together.
(ମେଣ୍ଢ କରିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଢ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଳ ଭାଙ୍ଗିବା—
Menṭa bhāngibā To break up a conspiracy.
মেল ভাংগা मट तोडना

ମେଣ୍ଢରୁ ଖସିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଦଳରୁ ଅନ୍ତର ହେବା—To slip or
Menṭaru khasibā get away from a company.
(ମେଣ୍ଢ ଛାଡ଼ିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) দলথেকে খসে যাওয়া
मेटसे खिसकना

ମେଣ୍ଢା—ପ୍ରାଦେ. ବି—୧। (କେନ୍ଦୁଝର) ଖୁଣ୍ଟ—1. Post.
Menṭā ୨। (ଅଳ) ଚନ୍ଦ୍ରର ଅଡ଼ଣିଲାକୁ ମୁଣ୍ଡାଇବା ଖୁଣ୍ଟଦ୍ୱୟ—2. The two posts which support the

horizontal cross-beam of a water-lifting contrivance.

ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବ (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ମିଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ; ତୁଲ. ଇଂ. Menṭā(nṭi) ମାଟ୍, mat)—୧ । ଶିଷା ଥିବା ଏକତ୍ରୀକୃତ ଧାନ ଝାରা ଭେଣ୍ଡାମାନଙ୍କର ବେଣୀବନ୍ଧା ଗୁଚ୍ଛ—1. Ears of ঝাড; ঝোঁটী paddy woven or braided into a bunch (for ornamental purposes) [ଉ—ପୁଷ୍ପ ରଙ୍ଗ ଶତଦଳ ଶୋଭେ ବଣ୍ଟ କରେ ଦଶେଡରେ ଧାନ ମେଣ୍ଟି । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ଧୂଆଁପତ୍ରର ଡାଣ୍ଡମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ସୂତା ବା ଦଉଡ଼ି ଗଳାଇ କରାଯିବା ପତଳା ଚୋକ୍ର—2. A number of tobacco stems strung through and made into a mat; matted tobacco leaves.

ମେଣ୍ଟା(ଣ୍ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ; ପ୍ରା. ମଣ୍ଟ୍ ଧାତୁ; Menṭā(nṭe)ibā ମେଣ୍ଟିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ; ତୁଲ. মেটান ସ. ମୃଷ୍ଟ=ମାର୍ଜିତ)—୧ । (ବାସନା) ତୃପ୍ତ मेटना; मिटाना କରାଇବା—1. To satiate. [ଉ—ମେଣ୍ଟାଇବାକୁ ଉପଭୋଗ ଲାଳସା । ସୁଧାନାଥ. ତୁଳସୀ ସ୍ତବକ ।] ୨ । (ବିବାଦ) ନିଷ୍ପତ୍ତି ବା ମୀମାଂସା କରାଇବା--2.To bring about the settlement (of a dispute). ୩ । (ଆଦେଶ) ଲଙ୍ଘନ କରିବା—3. To infringe. ୪ । (ଦୋଷ) ଖଣ୍ଡନ କରିବା; ନିରାକରଣ କରିବା—4. To refute. [ଉ—ମାମୁଁ ମାଇଦୋଷ ମେଣ୍ଟାଇ ପାରନ୍ତି, ମାଇଙ୍କ ଗଳା ଧରି କାନ୍ଦି । ପ୍ରାଚୀ. ଉପସ୍ବାସ୍ଥ୍ୟ ।] ୫ । (ଅପରାଧ) କ୍ଷମା କରିବା —5. To pardon. ୬ । (କ୍ଳାନ୍ତି) ଅପନୋଦନ କରିବା —6.To alleviate. [ଉ—ବିଶ୍ରାମେ ମେଣ୍ଟାଇ ଶ୍ରମ ଚଳୁଥିଲେ । ସୁଧାନାଥ. ନନ୍ଦକେଶରୀ ।] ୭ । (ଗୁଜୁରାଣ) ନିର୍ବାହ କରିବା; ଚଳାଇ ନେବା—7. To get through; to accomplish; to eke out. ୮ । (ଦୁଃଖ) ଦୂର କରିବା—8. To drive away (misery) [ଉ—ଅସମ ସମ୍ପଦ ଦୁଃଖ ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ । ସୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୯ । (ସନ୍ଦେହ) ଭଞ୍ଜାଇବା—9. To remove (doubt) ୧୦ । (ଖରା ବର୍ଷା) ଅତିକ୍ରମ କରିବା; କଟାଇବା—10.To pass (a time of rain or sunshine). ୧୧ । (ବାଣ ବା ଶର) ଏଡ଼ିବା—11. To evade (a weapon or arrow).

ମେଣ୍ଟା ମେଣ୍ଟି—ଦେ. ବି—୧ । ମିଟ୍ ମାଟ୍ (ଦେଖ)—1. Mit Menṭā menṭi māṭ (See) ୨ । ଉତ୍ତରଣ— মিটা মিটি 2. Evading; getting over. ୩ । କାର୍ଯ୍ୟନିର୍ବାହ— मेटा मिटी 3. Accomplishment.

ମେଣ୍ଟି ପାରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଲଙ୍ଘନ କରିବା—To disobey. [ଉ Menṭi pāribā —ତୁମ୍ଭ ଆଜ୍ଞା କରୁଁଯେ ପାରିବ ମୁଁ ମେଣ୍ଟି । লংঘন করা मेट सकना କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଆଦି ।]

ମେଣ୍ଟିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଟିବା (ଦେଖ)—1. Miṭibā (See) Menṭibā [ଉ—ମେଣ୍ଟିବାର କୁହର ମୋ ପ୍ରାଣ ଆଶା । মিটা ଭକ୍ତଚକୋର. ଇନ୍ଦୁମତୀ ।] ୨ । ମୀମାଂସିତ ହେବା— मेटना 2. To be settled. ୩ । ଦୂର ହେବା— 3. To be off; to be removed. ୪ । ଦୂର କରିବା— 4. To remove; to drive away. [ଉ—ଶାସ୍ତ୍ର ଶସ୍ତ୍ରଙ୍କର ଭୟକୁ ମେଣ୍ଟିଲ୍ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା] ୫ । ଲଙ୍ଘିବା —5.To disobey; to disregard. [ଉ—ପକ୍ଷୀ ପକ୍ଷିଣୀ ଏକ ସଙ୍ଗେ ନୋହିବ, ନ କରନ୍ତୁ ରମଣରେ; ଏହା ମେଣ୍ଟି ଯେବେ ରମଣ କରନ୍ତୁ, ଅବଶ୍ୟ ତୋର ମରଣ ରେ । ବିଶ୍ୱନାଥ. ବଡଦାଣ୍ଡ ସ୍ୱମାପୁରାଣ ।]

ମେଣ୍ଢ - ସ. ବି (ମିହ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରସ୍ରାବ ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ; Mentha ନିପାତନ)—ମେଣ୍ଢା—Sheep.

ମେଣ୍ଡୁ(ଣ୍ଡ୍)ର—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ଲୁହାଅ; ଶଗଡ଼ଚକର Mend (ndh)rā ନାଇଦେକ୍ ବା ଛିଦ୍ରରେ ଲାଗିଥିବା ଲୁହାର (ମେଣ୍ଡ୍ର[ଣ୍ଡ୍ରା]—ଅନ୍ୟରୂପ) ବଳୟ--Iron ring put round the hole in the nave of a wheel. [ଉ—ଏହି ମେଣ୍ଡ୍ରୁ ଯୋଗୁଁ ଶଗଡ଼ ଚକର ମଧ୍ୟସ୍ଥଳରେ ଥିବା ଛିଦ୍ରକୁ ଅଖ ଖସି ପାରୁନାହିଁ ।]

ମେଣ୍ଡ(ଣ୍ଢ)—ଦେ. ବିଣ (ସ. ମୂଢ଼)—ନିର୍ବୋଧ; ଉଲ୍ଲୁ— Menda(ndha) ଉଲ୍ଲୁ Foolish. उल्लु; मूढ़ ବି—୧ । ତନ୍ତୀଙ୍କର ବଂଶୋପାଧି—1. A family-title of weavers. [ଉ—ଅଲେଇ ମେଣ୍ଡ, ଛାଡ଼ ତୁଣ୍ଡଥାଏ ତୋହର ଖଣ୍ଡ—ଉଡ ।] ୨ । (ସ, मাথানী ମୁଣ୍ଡ) ପାଚେରିର ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ଦିଆଯିବା ଚଉଡ଼ା ସ୍ତର— मेंढ 2. The top layers put or a parapet or মেল wall. ୩ । (ସ. ମେଳ) ସଂଘର୍ଷଣ; ଭେଟ; मुठभेड़ ସମ୍ମୁଖ ମିଳନ—3. Collision; meeting; encounter. [ଉ—ଦୁଇ ଦଳଙ୍କର ମେଣ୍ଡ ପଡ଼ିଲା, ଅତି ପ୍ରବଳ ଲଢ଼ାଇ ହୋଇଲା—ବ୍ରଜନାଥ. ସମର-ତରଙ୍ଗ ।]

ମେଣ୍ଡକା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି. (ସ. ମଣ୍ଡୂକ; ତୁଲ. ହି. ମେଢ଼କ) Mendakā —ବେଙ୍ଗ—Frog.

ମେଣ୍ଡକା ଫୁଲ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବି—୧ । ବେଙ୍ଗ ବଥ—1. Boils Mendakā phulā coming out of the neck or heads of children. ୨ । ବେଙ୍ଗଫୁଲ—2. Tadpole.

ମେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର) ବିଣ—ମେଣ୍ଟା; ଜମାଟ ବନ୍ଧା ଗୁଳା— Mendā Clot; ball; lump.

(ଉ—ଭୁଣ୍ଡା ସୁଦ୍ଧାକ ମେଣ୍ଡା ବାନ୍ଧି ଗଲାଣି ।)

ମେଣ୍ଡା ମେଣ୍ଡା—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବିଣ—ମେଞ୍ଚା ମେଞ୍ଚା (ଦେଖ) Mendā mendā Menchā menchā (See)

ମେଣ୍ଡି—ପ୍ରାଦେ (ସିଂହଭୂମି) ବି—ମେଣ୍ଢି (ଦେଖ)
Mendi Mendhi (See)

ମେଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର ଓ ମୟୂରଭଞ୍ଜ) ବି—ଆଖିର ଲେଦସ—
Mendiā The rheum of the eyes.

ମେଣ୍ଢା—ଦେ. ବି (ସଂ. ମେଣ୍ଢ, ମେଣ୍ଡ, ମେଠ, ମେଣ୍ଡ, ଭେଡ୍ର)—
Mendhā ୧ । ଗାଡ଼ର; ମେଷ; ଭେଡ଼ା—1. A sheep; ଭେଡା, ମେଢ଼ା ovis. [ଦ୍ର—ଲୋମ ଓ ମାଂସ ନିମନ୍ତେ ଏମାନେ **मेढा, भेड** ପାଳିତ ହୁଅନ୍ତି । ଏମାନେ ଦେଶଭେଦରେ ନାନାପ୍ରକାରର (ମେଣ୍ଢୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଓ ନାନାବର୍ଣ୍ଣର ଦେଖାଯାନ୍ତି ।] ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ମୈଷପରି ନିର୍ବୋଧ ବ୍ୟକ୍ତି—2. (figurative) A simpleton; stupid person. (ଉ—ମେଣ୍ଢା ହୋଇ-ଯାଅ ଭେଣ୍ଡାଏ ଦେଖି ବ୍ୟାଖ୍ୟାଗ୍ରନ୍ଥସ । ମଧୁସୂଦନ. ଭକ୍ତି ।)

ମେଣ୍ଢା(ଣ୍ଢେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମେଣ୍ଢାଙ୍କୁ ନେଇ ବାଘମୁହଁରେ ଭରତି
Mendhā(ndhe)ibā କରି ଦେଲାପରି କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନେଇ (ମେଣ୍ଢେଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷେତ୍ରରେ ବା ଠେଲ୍ବା ବିପଜ୍ଜନକ ସ୍ଥାନରେ ହଠାତ୍ ଠିଆ କରାଇ ଦେବା—1. To **मढना** present a person or to push a person to a post of danger. ୨। ଦୁଇଟି ମେଣ୍ଢାଙ୍କୁ ଲଢ଼ାଇ କରିବା ପାଇଁ ପରସ୍ପରର ସମ୍ମୁଖରେ ଜୁଟାଇ ଦେବା—2. To confront two rams with a view to make them fight. ୩ । ଦୁଇଜଣଙ୍କୁ ଭେଟାଇବା—3. To cause two persons to meet. ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାମଣ୍ଡା) ପାଖରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେବା—1. To reach a thing at a place. ୨ । (ବାମଣ୍ଡା) ଅନ୍ୟର ଅନିଚ୍ଛାସତ୍ତ୍ୱେ ଜୋର୍ ଜବରଦସ୍ତି କରି ତାହାର ମୁଣ୍ଡରେ କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ ଲଗାଇ ଦେବା—2. To force a work upon another against one's wish.

ମେଣ୍ଢା କୁଡ଼ି(ରି)ଆ—ଦେ. ବି (ସଂ. ମେଣ୍ଢ+କୁଟୀର)—ମେଷଶାଳା;
Mendhā kurdi(ri)ā ମେଷ ରହିବାର କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ—Hut ଭେଡ଼ାଗୋୟାଲ for herding sheep. [ଦ୍ର—ହାତିଶାଳ ଭାଙ୍ଗି **मेडाकी झोपडी** ଗଲେ ବି ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆକୁ ଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ?— ପ୍ରବଚନ । ହାତୀ ନିମନ୍ତେ ଖୁବ୍ ବଡ଼ ଘର ଦରକାର, କିନ୍ତୁ ମେଣ୍ଢା ରହିବାପାଇଁ ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଗୃହ ଯଥେଷ୍ଟ ହୁଏ । ହାତୀଶାଳ ଭାଙ୍ଗିଗଲେ ତାହା ମଧ୍ୟରେ ହାତୀ ସିନା ରହି ପାରିବ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଉକ୍ତ ଭଙ୍ଗା ହାତୀଶାଳରେ ମେଣ୍ଢାମାନେ ଅନାୟାସରେ ରହି ପାରିବେ । ବଡ଼ଲୋକ ଦରିଦ୍ର ହୋଇଗଲେ ମଧ୍ୟ ସେ ଦରିଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିର ଅଭାବ ପୂରଣ କରିବାକୁ ଅସମର୍ଥ ହୁଏ ନାହିଁ । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଏ ପ୍ରବଚନ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମେଣ୍ଢାକୁଡ଼ିଆ ପୋଡ଼ି—ଦେ. ବି—ଦୋଳପୂର୍ଣ୍ଣିମା ପୂର୍ବରାତ୍ରିରେ ଗ୍ରାମ
Mendhākurdiā pordi ପ୍ରାନ୍ତରେ ଉଣସ୍ତୂପ ଗଦା କରି ବୁଡୀଘରପୋଡ଼ା ତହିଁରେ ନିଆଁ ଲଗାଇବା ଉତ୍ସବ—A bon-fire **सम्वतदाह, होलीकादाह** made by setting fire to straw heaped up at the end of villages, on the night before Dola purnnimā.
[ଦ୍ର—ବସନ୍ତୋତ୍ସବର ଉପଲକ୍ଷରେ ମେଣ୍ଢାମାଂସକୁ ପୋଡ଼ିଖାଇବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଭାରତବର୍ଷ ଭମାନ୍ ଥିବା ଲୋକପ୍ରବାଦରୁ ଜଣାଯାଏ ।]

ମେଣ୍ଢାବାଳ—ଦେ. ବି—ମେଷଲୋମ—The wool or down of
Mendhābāla sheep. [ଦ୍ର—ମେଣ୍ଢାବାଳ ଜଡ଼ାତେଲ— (ମେଣ୍ଢାଲୁମ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦୁଇଜଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅଚ୍ଛେଦ୍ୟ ପ୍ରୀତି ଫେଡ଼ାରଲୋମ ଦେଖାଗଲେ ଲୋକେ ଏହି ଉପମା ଦେଇ ଥାଆନ୍ତି— **भेडाकावाल** ସେ ଦୁହେଁ 'ଜଡ଼ାତେଲ ମେଣ୍ଢାବାଳ' ହୋଇଅଛନ୍ତି । ଫଳତଃ ମେଣ୍ଢାବାଳ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ାତେଲ ମିଶାଇଦେଲେ ତାହା ଖୁବ୍ ଅଠାଳିଆ ହୋଇ ଜଡ଼ିଯିବାର ଦେଖାଯାଏ ।]

ମେଣ୍ଢାମାରି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଲେଶ୍ୱର) ବି—ଏକଜାତୀୟ ଛୋଟ କଣ୍ଟାଯୁକ୍ତ
Mendhāmāri ଗୁଳ୍ମ—A small prickly shrub.

ମେଣ୍ଢାମୁଣ୍ଡିଆ—ଦେ. ଭଣ—ମେଣ୍ଢାର ମୁଣ୍ଡପରି ଆକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—
Mendhāmundiā Shaped like the head of a **भेडमुहाँ** sheep. ଦେ. ବି—୧ । ଶଗଡ଼ର ଯୁଆଳି ତଳେ ମଝିରେ ଥିବା ଦୁଇଖଣ୍ଡି ଖିଲ, ଯାହା ବି ଝୁମ୍ପମୁଣ୍ଡିକୁ ଯୁଆଳି ସଙ୍ଗେ ଅଟକାଇ ରଖେ—1. Two pegs driven to the yoke below its middle by which the tapering heads of the arms of a cart are kept attached to the yoke.
୨ । ଚଉକାଠର ଉପରି ପାଖେ କଣରେ ମାରିଥିବା ଛୋଟ କାଠ ଯାହାର ଛିଦ୍ରରେ କବାଟର ବଳି ଗଳାଯାଇଥାଏ—2.
चूड A piece of wood attached to the upper corner of a door-frame, through the hole of which the protruding corner of a door is inserted in order to make the door move to and fro. ୩ । ବେଠିଆ ୨ (ଦେଖ)
3. Bethiā 2 (See)

ମେଣ୍ଢା ମୁଣ୍ଡିଆ ବାତ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ଆମବାତ (ଏହା
Mendhā mundiā bāta ହାତର କହୁଣୀକୁ ଏବଂ ଗୋଡ଼ର ଶିବାମୁଖୀ ବାତ ଆଣ୍ଠୁକୁ ଆକ୍ରମଣ କରି ଉକ୍ତ ଗଣ୍ଠିମାନଙ୍କୁ ମେଣ୍ଢା- **गठिया वात** ମୁଣ୍ଡ ପରି ଫୁଲି ଓ ଅଚଳ କରି ପକାଏ— Arthrites; a kind of acute rheumatism affecting the knee joints and the elbow joints.

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବି—୧ । ଭେଣ୍ଡି—1. Lady's
Mendhā singā finger (fruit). ୨ । ମହୁର—2. Aconitum Spicatum.

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା) ମହୁର—ଦେ. ବି. (ସଂ. ଶୃଙ୍ଗୀ ବିଷ)—ବତ୍ସନାଭ;ଏକ
Mendhā singā(nghā) mahurā ପ୍ରକାର ବିଷାକ୍ତ ମୂଳ— ଆତୀସ **अतीस** Aconitum Spicatum.
[ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ଲାଗେ । ନେପାଳ ଅଞ୍ଚଳ ପାହାଡ଼ରେ ଏହା ଅଧିକ ଜନ୍ମେ ।]

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା(ଙ୍ଘା) ବନ୍ତଲ—ଦେ. ବ—ଏକ ପ୍ରକାର କ୍ଷୁଦ୍ର ବନ୍ତଲ
Mendhā singā(nghā) bantala ଋମ୍ଭା—A species
ছোট কাঁচকলা of small Bantala plantain.
(ମେଣ୍ଢି ବନ୍ତଲ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗି(ଙ୍ଘି)ଆ—ଦେ. ବ. (ସ. ମେଢ୍ର+ଶୃଙ୍ଗ)—୧। ଏକପ୍ରକାର
Mendhā singi(nghi)ā ଲତାଜାତୀୟ ବୃକ୍ଷ—1. A tree
মেড়া শিঙ্গে with fragrant leaves; Ascelepias
मेढा सिंगी Geminate; Gymnema Sylvestre.
ମେଣ୍ଢା ଶିଂଘା(ଙ୍ଘା) } ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା (ଙ୍ଘା) }
[ଦ୍ର—ଏହି ଲତାର ପତ୍ର ସୁଗନ୍ଧ ଯୁକ୍ତ। ଏହାର ମୂଳ ଔଷଧରେ ଲାଗେ। ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ ମେଷକ ଓ ମେଷ ଶୃଙ୍ଗୀ। ଏହାର ଚେର ଦ୍ୱାରା ସର୍ପ ବିଷ ଦୂର ହୁଏ। ଏହାର ପତ୍ର ଖାଇଲେ ଜିଭ ଝିମିଝିମି ହୁଏ। ଏହା ବାତବର୍ଦ୍ଧକ, ଶ୍ୱାସ ଓ କାଶ ବର୍ଦ୍ଧକ। ଏ ଫଳ ବ୍ରଣ ଓ ଅକ୍ଷିର ବରଜ ଦୂର କରେ। ଏଥିର ଫଳ କାଶ, କୃମି, ବ୍ରଣ, ବିଷ ଓ କୁଷ୍ଠ ଦୂର କରେ। ଏ ଲତା ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଦାକ୍ଷିଣାତ୍ୟର ଜଙ୍ଗଲରେ ଜନ୍ମେ—ହି. ଶ] ୨। ଶଗଡ଼ର ଜୁଆଳର ମଝିରେ ପୋତା ଯାଇଥିବା ଖିଲ (ଯେଉଁ ଖିଲରେ ବଳଦଙ୍କ ବେକର ପଘା ବାନ୍ଧିଲରେ ଗୁଡ଼ାଅ ହେବା ପରେ ଅଟକାଇ ରଖାଯାଏ—
2. A wooden pin inserted over the middle of the yoke of a cart, round which the halter-strings of both the bullocks are twined after the bullocks are yoked. ୩। ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗ ପରି ଆକୃତିର ବଣିଆଙ୍କର ଢଳାଅର ଉପକରଣ—3. An instrument of the goldsmiths resembling sheep's horn in shape. ୪। ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା ମହୁରୀ (ଦେଖ) 4. Mendā singhā mahurā (See)

ମେଣ୍ଢି—ପ୍ରାଦେ. (ସିଂହଭୂମ) ବ—ଭେଣ୍ଡି—
Mendhi Lady's finger.

ମେଣ୍ଢି ପୋକ—ପ୍ରାଦେ. (ଅଜ) ବ—ନାଲି ଜଉଆ (ଦେଖ)
Mendhi poka Nāli jauā (See)

ମେଣ୍ଢୀ—ଦେ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—୧। ମାଈ ମେଣ୍ଢା—1. A she-sheep,
Mendhī an ewe. ୨। ଶାଗ ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ଏକପ୍ରକାର
ভেড়ী मेंडी ଲତା—2. A creeper which is used as a pot herb. ୩। ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା (ଦେଖ)
3. Mendhā singā (See)

ମେଣ୍ଢେଇ ପଶିବା—ଦେ.କ୍ରି—୧। ବଳପୂର୍ବକ ପଶିବା—1. To force
Mendhei pasibā one'self into a place. ୨।
জোর করে ঢুকা ବିନା ନିମନ୍ତ୍ରଣରେ ବା ବିନା ଅଦରରେ କୌଣସି
ज़ोरसे घुसना ସ୍ଥାନରେ ପହଞ୍ଚିବା—2. To go to or intrude on a place uninvited.

ମେଣ୍ଢେଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧। ମେଢ଼େଇବା (ଦେଖ)
Mendheibā 1. Merdheibā (See)
मढना ୨। ଦଳେ ଲୋକଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ଠୁଳ କରିବା—2. To drive a crowd into a place. ୩। ଉଥଳ ଧାନ ବୁଣିବା ପରେ ଜମିକୁ ଦୋଅଡ଼ ଧରିବା 3 To till a field for the second time after sowing paddy. ୪। ମେଣ୍ଢାଇବା (ଦେଖ)—
4. Mendhāibā (See)

ମେଥ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ସଂସର୍ଗ କରିବା; ସଙ୍ଗୀ ହେବା—1. To associate.
Meth (root) ୨। ବୁଝିବା—2. To comprehend; to understand. ୩। ବଧ କରିବା—
3. To kill.

ମେଥ(ତ)ର—ବୈଦେ. ବ. (ଫା. ମେହେତ୍ତର ବା ମେହତର୍; ମୂଳ
Metha(ta)ra ସ. ମହତ୍ତର)—ମେହେନ୍ତର (ଦେଖ.)
মেতর मेहतर Mehentara (See)

ମେଥି(ଥୀ)—ସ.ବ.(ମେଥ୍ ଧାତୁ—ସଂସର୍ଗ କରିବା+କରଣ ଇ, ଈ)—
Methi(thī) ୧। ମେଢ଼ି; ମେଢ଼ ଖୁଣ୍ଟି; ଖଳାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ଥିବା
୨ର ଅନ୍ୟ ସ. ନାମ—ଗୁଞ୍ଜା, ଯାହାର ଚାରି ପାଖେ ବଳଦ-
ଦୀପନୀ, ମେଥିକା, ବହୁପତ୍ରିକା, ମାନେ ବେଙ୍ଗଳା ପଡ଼ନ୍ତି—1. A
ଗନ୍ଧବୀଜା, ଜ୍ୟୋତିଃ ଗନ୍ଧଫଳା, post or stake at the cen-
ବହ୍ନିକା, ଚନ୍ଦ୍ରିକା, ମନ୍ଥା,ମେଥିକା, tre of the threshing
ମିଶ୍ରପୁଷ୍ପା, କୈରବୀ, ବହୁପର୍ଣ୍ଣୀ, floor round which the
ପୀତବୀଜା, ବହୁପତ୍ରିକା, bullocks are tethered and
ବେଧକା, କୃଞ୍ଚିକା, ମୁନୀନ୍ଦ୍ରିକା revolve. ୨। ଶିମ୍ବୀ ବର୍ଗର
मेथि କ୍ଷୁଦ୍ରଜାତ ଶାକ—2. Fenu-
মেথি greek; Trigonella Fœnu-
ମ. ମେଥି graecum. [ଦ୍ର—ଏହାର ଗଛ
ଫା. ଶୁଗ୍ମେ ସଦ୍ଗାଣ୍ଡି ଗୁଡ଼ଙ୍କ ପରି। ଏଥିର ଛୁଇଁରୁ
ଆ. ହଲ୍‌ବୁଲ୍ ହଲ୍ବା ସୁଗନ୍ଧଯୁକ୍ତ ଗନ୍ଧ ବାହାରେ। ଏହା
ତା. ବେନ୍ଦ୍ୟମ୍ ତରକାରୀରେ ମସଲା ରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ
ତେ, ମେଣ୍ଟୁଲୁ, ମେନ୍ତୁଲୁ ହୁଏ ଏବଂ ଔଷଧରେ ଲାଗେ। ଏଥିର ଚୂନାକୁ ସ୍ତ୍ରୀ ଲୋକମାନେ କେଶକୁ ସୁବାସିତ କରିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି। ବୈଦ୍ୟକ ମତରେ ମେଥି ଅଗ୍ନିଦୀପକ, ଅରୁଚିନାଶକ, ପିତ୍ତିକାରକ, ବାତଘ୍ନ ଓ ରକ୍ତ ପିତ୍ତ ପ୍ରକୋପକ; ଏହା ଉଷ୍ଣରସ।]

ମେଥିକା(ନୀ)—ସ. ବ (ମେଥ୍ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+କରଣ ଇକ+ସ୍ତ୍ରୀ.ଅ,
Methikā(nī) +ଇନ୍+ଈ)—ମେଥି ୨ (ଦେଖ)—
Methi 2 (See)

ମେଥି ମୁଗ—ଦେ. ବ (ସ. ପୀତ ମୁଦ୍ଗ)—ବନ୍ୟ ମୁଦ୍ଗ; ଏକପ୍ରକାର
Methi muga ପୀତ ବା ହଳଦିଆ ମୁଗ—A kind of
সোনা মুগ पीला मुंग Phaseolus; a leguiminous plant.
[ଦ୍ର—ଏହି ମୁଗର ଦାନା ସାଧାରଣ ମୁଗଠାରୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ।]

ମେଥି ଚୂନା—ଦେ. ବ (ସ.ମେଥୀଚୂର୍ଣ୍ଣ)—ମେଥିର ଗୁଣ୍ଡା—Powder
Methi chūnā of fenugreek. [ଦ୍ର—ଭଜା ମେଥି ଚୂନାକୁ
মেথিচূর্ণ ସ୍ତ୍ରୀଲୋକମାନେ କେଶ ଉପରେ ବାନ୍ଧନ୍ତି।]
मेथिका चूरन

ମେଥି(ଥୀ)ମୋଦକ— ସଂ ବ (ମ. ପ. ଲୋ) — ମେଥିରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ବଳକର ମୋଦକବିଶେଷ—A medicinal sweet ball of which the chief ingredient is fenugreek.
Methi(thi)modaka
মেথি মোদক
मेथि मोदक
(ମେଥି ମୁଦ[ଦୁ]କ—ଗ୍ରାମ୍ୟରୂପ)

ମେଥି ଶାଗ—ଦେ. ବ—ଶାକରୂପେ ବ୍ୟବହୃତ ମେଥିଗଛର ପତ୍ର—The leaves of fenugreek plant used as curry or salad
Methi śāga
মেথি শাক मेथि साक

ମେଦ(ଦଃ)—ସ. ବ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+କରଣ. ଅ; ଅସ୍)—
Meda(daḥ) ୧ । ମଜ୍ଜା; ଚର୍ବି; ବସା—1. Fat; lymph; adeps. [ଦ୍ର—ବୈଦ୍ୟଶାସ୍ତ୍ର ମତରେ ମେଦ ମାଂସରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ ଓ ମେଦରୁ ଅସ୍ଥି ହୁଏ—ହି. ଷ ।] ୨ । ହାଡ଼ରସା; ଅସ୍ଥିର ମଜ୍ଜା—2. Bone-marrow. ୩ । ମେଦୋବୃଦ୍ଧି;ରୋଗବିଶେଷ—3. Obesity. ୪ । ମ୍ଳେଚ୍ଛଜାତିବିଶେଷ—4. Name of a low barbarian caste. [ଦ୍ର—ମନୁସ୍ମୃତି ମତରେ ବୈଦେହକ ପୁରୁଷ ଓ ନିଷାଦ ସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଏ ଜାତି ଉତ୍ପନ୍ନ—ହି. ଷ. ।] ୫ । ଅଳମ୍ବୁଷା; ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—5. Indian madder, Rubia Manjith. ୬ । (ବୈଦ୍ୟକ) ମେଦା (ଦେଖ)—6. Medā (See) ୭ । କସ୍ତୁରୀ (ହି. ଷ.)—7. Musk. ୮ । ନୀଳାକାନ୍ତର ଛାୟାବିଶେଷ (ରତ୍ନ ପରୀକ୍ଷା)—୮. A defect or shade in sapphire. ଦେ. ବ—୧ । କୁମ୍ଭୀର, ବିଲୁଅ ପ୍ରଭୃତି ପ୍ରାଣୀଙ୍କର ମାଂସରୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅମବାତନାଶକ ଔଷଧବିଶେଷ—1. A liquid mixture prepared from the flesh of alligators, jackals and other lower animals and used in curing rheumatism. [ଦ୍ର—ବିଲୁଅ, ନେଉଳ, କୁମ୍ଭୀର ଆଦି ପ୍ରାଣୀଙ୍କ ମାଂସକୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରି କାଷ୍ଠ ଗୋଟିଏ ମାଟିଅରେ ପୂରାଇ ତହିଁରେ ଦହି ଓ ଲୁଣ ଦେଇ ପୋତି ରଖିଲେ ତାହା ସଢ଼ିଯାଇ ଏକ ବା ଦୁଇ ବର୍ଷ ପରେ ଜଳୀୟ ପଦାର୍ଥରେ ପରିଣତ ହୁଏ । ତାହାକୁ ଖାଇଲେ ଅମବାତ ରୋଗ ଭଲ ହୋଇ ଯାଏ ଏବଂ ଶୀର୍ଣ୍ଣକାୟ ବଳଦମାନେ ସବଳ ହୁଅନ୍ତି ।] ୨ । ବିଷ୍ଠାଦିର ଦେଲା—2. A lump or mass of dung or nightsoil. ୩ । ଧାନ ସଞ୍ଚୟ କରିବାକୁ ପାଳ ମରେଇ—3. A receptacle or rick made of crushed straw for storing paddy. ୪ । ପୁଷ୍ଟିକର ଗୋଖାଦ୍ୟବିଶେଷ—4. A food prepared for improvement of the health of cattle.
মেদ
মেচা
थाह, चोत
मराई
मोडी

ମେଦଃସାର—ସ. ବ—ମେଦା (ଦେଖ)
Medaḥsārā Medā (See)

ମେଦକୃତ୍—ସ. ବ (ମେଦ+କୃ ଧାତୁ=କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. କ୍ୱିପ୍)— ମାଂସ—Flesh.
Medakṛut

ମେଦ(ଦୋ)ଗ୍ରସ୍ତ—ସ. ବଣ (୭ମୀ ତତ୍)—ସ୍ଥୂଳକାୟ—
Meda(do)grasta Corpulent.

ମେଦ(ଦୋ)ଜ—ସ.ବଣ (ମେଦ, ମେଦଃ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ)—
Meda(do)ja ମେଦରୁ ବା ମଜ୍ଜାରୁ ଜାତ—Produced from fat or marrow. ବ—୧ । ଅସ୍ଥି—1. Bone ୨ । ଭୂମିଜ ଗୁଗ୍ଗୁଳ—2. A sort of bdellium.

ମେଦନୀ—ଗ୍ରା. ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସ. ମେଦିନୀ)—ମେଦିନୀ (ଦେଖ)
Medani Medini (See)

ମେଦପୁଚ୍ଛ—ସ. ବ (ବହୁବ୍ରୀହି; ଯାହା ପୁଚ୍ଛରେ ମେଦ ଅଛି)—ଦୁମ୍ବା ମେଣ୍ଢା (ହି. ଷ)—A species of sheep with a big fatty tail.
Medapuchchha

ମେଦ(ଦୋ)ବର୍ଦ୍ଧକ—ସ.ବଣ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)-ଯାହା ଶରୀରର ମେଦ ଧାତୁକୁ ବୃଦ୍ଧି କରେ—Causing corpulency; increasing fat.
Meda(do)barddhaka

ମେଦ ବସା(ସେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପାଳ ମରେଇ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Meda basā(se)ibā 1. To establish or raise a rick for storing paddy. ୨ । ପୁଷ୍ଟିକର ଗୋ-ଖାଦ୍ୟ ବା ଔଷଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—2. To prepare a special cattle-food or medicine according to a prescribed process. ୩ । ଥରେ ଗଦାଏ ବିଷ୍ଠା ତ୍ୟାଗ କରିବା—3. To pass stools in a heap.

ମେଦ(ଦୋ)ବୃଦ୍ଧି -ସ.। ବ (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ସ୍ଥୂଳକାୟତ୍ୱରୋଗବିଶେଷ—
Meda(do)bṛuddhi Obesity, corpulency.
(ମେଦାଧିକ୍ୟ, ମେଦ[ଦୋ] ରୋଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଦସ୍ୱୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ (ମେଦସ୍+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ ବିନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Medaswi ୧ । ଦୃଢ଼; ବଳିଷ୍ଠ—1. Robust; strong.
(ମେଦସ୍ୱିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ମୋଟା; ସ୍ଥୂଳକାୟ; ପୃଥୁଳ—2. Fat; corpulent.

ମେଦା(ଧା)—ସ. ବ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+ଅ+ଆ)—
Medā(dhā) ଅଷ୍ଟବର୍ଗର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଔଷଧବିଶେଷ--Name of a juicy root used in medicine.
ମେଦିନୀ, ମେଦୋବତୀ, ମେଦୋଭବା } ଅନ୍ୟରୂପ
[ଦ୍ର—ଏହା ଏକପ୍ରକାର ଲତାର କନ୍ଦ ଓ ଦେଖିବାକୁ ଅଦା ପରି । ଏହାର ବର୍ଣ୍ଣ ଶ୍ୱେତ । ଏହା ନଖଦ୍ୱାରା ଛେଦନୋପଯୁକ୍ତ ଓ କୋମଳ । ନଖରେ ଛେଦନ କଲେ ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ମେଦ ପରି ଏକପ୍ରକାର ଅଠାଳିଆ ଦୁର୍ଗନ୍ଧମୟ ରସ ବାହାରେ । ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଜ୍ୱର ଓ ରାଜଯକ୍ଷ୍ମାରେ ବିଶେଷ ଉପକାରୀ ଥିବା କଥିତ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଷ୍ପ୍ରାପ୍ୟ । ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ, ଯଥା—ଜୀବନୀ, ଦ୍ରବ୍ୟା, ଧ୍ରୁବା, ପୁରୁଷ ଦନ୍ତିକା, ମଣିଚ୍ଛିଦ୍ରା, ମଧୁସ୍ରା, ମେଦଃସାରା, ବସା, ବହୁରନ୍ଧ୍ରିକା, ବହ୍ନିବସା, ଶାଲ୍ୟଦା, ଶ୍ରେଷ୍ଠା, ସାଧ୍ୱୀ, ସ୍ନିଗ୍ଧା, ସ୍ନେହବତୀ, ସ୍ୱଳ୍ପପର୍ଣ୍ଣିକା, ବହୁପର୍ଣ୍ଣିକା, ପୁରୁଷଦନ୍ତିକା]

(ମେରୁଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) ପ୍ରାଦେ—୧ । (ବାଲେଶ୍ୱର) ବଡ଼ ସାମୁଦ୍ରିକ କଣ୍ଟିଆ ମତ୍ସ୍ୟବିଶେଷ—1. A sea-water fish of big size and having pricks. ୨ । (ଉତ୍ତର ବାଲେଶ୍ୱର) ଧାନବିଲର ବା ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଉଚ୍ଚ ସ୍ତୂପ—2. A mound inside a paddy field or other plain place. ଦେ. ବି—୧ । ମେଣ୍ଟା; ପିଣ୍ଡୁଳା—1. Lump.
ମେଦା [ଉ—କୋହ୍ଲେ ମୋତେ କହ କର୍ଣ୍ଣ ମୁଣ୍ଡେ ପଡ଼ାଏ
থাহ; চৌত ପ୍ରହାର ଭୂଷଣେ କରଦେବ ମେଦା । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. କର୍ଣ୍ଣ ।] ୨ । ବିଷ୍ଠାର ମେଦ—2. A mass of nightsoil. ଦେ. ବିଣ—୧ । (ସଂ. ମୁଢ଼ ବା ମନ୍ଦ)—ମାଡ଼ା ବୁଦ୍ଧିଆ; ମୋଟାବୁଦ୍ଧିଆ—1. Stupid; dull; sluggish.

ମେଦାଡ଼ି—ଦେ. ବିଣ—ଗଦା; ସ୍ତୂପ; ମେଣ୍ଟା; ପିଣ୍ଡୁଳା—
Medārdi মেচা থাহ Heap; mass.
[ଉ—ଟୋକାଟା ମେଦାଡ଼ିଏ ଜମିଛି ।]

ମେଦିତ—ସଂ. ବିଣ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ସ୍ନିଗ୍ଧ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—
Medita ସ୍ନିଗ୍ଧ; ତେଲିଆ—Oily; unctuous.

ମେଦିନି(ନୀ)ପୁର—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର ଓ ବଙ୍ଗପ୍ରଦେଶର
Medini(nī)pura ଦକ୍ଷିଣରେ ଥିବା ଜିଲ୍ଲା ଓ ନଗର ବିଶେଷ—
মেদিনীপুর Midnapur; name of a district and
मेदिनीपुर town to the north of Orissa.

ମେଦିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଦ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—ପୃଥିବୀ
Medinī —The earth. [ଦ୍ର—ବିଷ୍ଣୁଙ୍କ ହସ୍ତରେ ନିହତ ମଧୁ ଓ କୈଟଭ ନାମକ ଦୈତ୍ୟଦ୍ୱୟଙ୍କ 'ମେଦ'ରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍କ ହୋଇଥିବାରୁ ପୃଥିବୀର 'ମେଦିନୀ' ନାମ ହୋଇଅଛି ।]

ମେଦିନୀଦ୍ରବ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀତତ୍; ମେଦିନୀ+ଦ୍ରବ)—ଧୂଳି—
Medinīdraba Dust.

ମେଦିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୃଦ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମର୍ଦ୍ଦିବା; ଚକଟିବା—
Medibā To knead. ୨ । ଏକତ୍ର କରିବା—2. To
मर्दनकरा collect together. [ଉ—ତୋଟିଏ କଳେ
মলনা କାଢ଼ି ସବୁ ମେଦ, ନାମଭୂଜରେ ଲୁଚିଥିବ ବଧ । ପ୍ରାଚୀ. ଚିତ୍ରସ୍ୱୟମ୍ବର ।]

ମେଦିରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ନୀଚ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଶୁଦ୍ରଜାତୀୟ ଶିଳ୍ପି
Mediri ବିଶେଷ—A low caste of artisans. [ଦ୍ର —ଏମାନେ ଭୁଲଆଦ ବୁଣନ୍ତି ।]

ମେଦୁର—ସଂ. ବିଣ.ପୁଂ (ମିଦ୍ ଧାତୁ=ଚିକ୍କଣ ହେବା ପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବା+
Medura କର୍ତ୍ତୃ. ଉର)—୧ । ସ୍ନିଗ୍ଧ; ତେଲିଆ—1. Oily;
(ମେଦୁରା—ସ୍ତ୍ରୀ) unctuous. ୨ । ମସୃଣ; ଚିକ୍କଣ—2. Smooth. ୩ । କୋମଳ; ମୃଦୁ—3. Soft; mild; gentle. ୪ । ଉତ୍ତମ; ଉତ୍କୃଷ୍ଟ—4. Excellent. ୫ । ପୂର୍ଣ୍ଣ—5. Full.

ମେଦୁରା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିଦ୍ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଉର+ଆ)—କନ୍ଦୋଳ
Medurā. ନାମକ ଔଷଧ ଚେର; ଶୀର କାକୁଲି—Name of a medicinal root. [ଦ୍ର—ଏହା କେଉଁଠି ଅବା ଦେଶରେ ଜାତ ହୁଏ ।] ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେଦୁରର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Medura.

ମେଦୋଜ—ସଂ. ବି (ମେଦସ୍+ଜନ୍ ଧାତୁ=ଜନ୍ମିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Medoja ଅସ୍ଥି; ହାଡ଼ (ହ୍ର. ଶ)—Bone.

ମେଧ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ସଙ୍ଗ କରିବା—1. To associate with
Medh (root) ୨ । ବୁଝିବା—2. To understand. ୩ । ବଧ କରିବା—3. To kill. ୪ । ହିଂସା କରିବା; ଅଘାତ କରିବା—4. To hurt.

ମେଧ—ସଂ. ବି (ମେଧ୍ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ ଅ)—୧ । ଯାଗ; ଯଜ୍ଞ—
Medha 1. Vedic sacrifice. ୨ । (+କରଣ.ଅ) —ହବିଃ; ଘିଅ—2. Ghee. ୩ । (+କର୍ମ.ଅ)— ଯଜ୍ଞରେ ବଳିଦିଆଯିବା ପଶୁ (ହ୍ର. ଶ)— 3. A victim offered in a vedic sacrifice.

ମେଧଜ—ସଂ. ବି (ମେଧ+ଜନ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ବିଷ୍ଣୁ (ହ୍ର. ଶ)
Medhaja —Bishṇu.

ମେଧା—ସଂ. ବି (ମେଧ୍ ଧାତୁ=ବୁଝିବା+କରଣ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ ଆ)
Medhā —୧ । ଧୀଶକ୍ତି—1. Intelligence. ୨ । ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତି—2. Memory. ୩ । ଧାରଣା ଶକ୍ତି— 3. Comprehension. ୪ । ବୁଦ୍ଧି; ବୋଧଶକ୍ତି— 4. Understanding. ୫ । ମେଧା ବୃଦ୍ଧିକର ଔଷଧ— 5. A medicine used for developing intellectual faculty. ୬ । (ନାମ) ଦକ୍ଷପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକ କନ୍ୟା—6. Name of a daughter of Daksha Prajāpati. ଦେ. ବିଣ— ମେଦା (ଦେଖ)—Medā (See)

ମେଧାଃ—ସଂ. ବି (ମେଧସ୍ ଶବ୍ଦର ୧ମା. ୧ବ)—ସ୍ୱାୟମ୍ଭୁବ ମନୁଙ୍କ ପୁତ୍ର
Medhāḥ —The son of Swāyambhuba Manu.

ମେଧାକର—ସଂ.ବିଣ (ମେଧା+କୃ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ଯାହା ସ୍ମୃତି ଶକ୍ତି
Medhā kara ଜନ୍ମାଏ ବା ବୁଦ୍ଧିକୁ ପ୍ରଖର କରାଏ—Developing the intellect.

ମେଧାଜିତ୍—ସଂ. ବି—କାତ୍ୟାୟନ ମୁନି—
Medhājit Name of sage Kātyāyana.

ମେଧାତିଥି—ସଂ. ବି—୧ । ମେଧାବୀ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Intelligent
Medhātithi person. ୨ । ମନୁସଂହିତାର ଟୀକାକାର ମୁନି ବିଶେଷ—2. Name of a sage, the annotator of the Manu Samhitā. [ଦ୍ର—ଏହି ନାମର ଅନେକ ଲୋକଥିଲେ । କାଣ୍ୱ ବଂଶୀୟ ଏକ ଋଷି ଋଗ୍‌ବେଦର ପ୍ରଥମ ମଣ୍ଡଳର ୧୮ଟି ସୂକ୍ତର ଦ୍ରଷ୍ଟା ଥିଲେ । ମହାଭାରତୋକ୍ତ କଣ୍ୱ ମୁନିଙ୍କ ପିତାଙ୍କର ଏହି ନାମ ଥିଲା । ମନୁସଂହିତାର ଟୀକାକାର ଓ ଭଇଁଗବତ୍ସ୍ୱାମୀଙ୍କ ପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମେଧାତିଥି ଥିଲା । ଭାଗବତୋକ୍ତ ପ୍ରିୟବ୍ରତ

M. Patnaik, Pleader.
Sutahat, Cuttack-1.

ସାଧାରଣ ଲୋକେ ଅପର ପୃଷ୍ଠାରେ ସୂଚିତ ୧ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ଏବଂ ୨ ଚିହ୍ନିତ ଅକ୍ଷର ଓ ମାତ୍ରା ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭେଦ ରକ୍ଷା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅତଏବ ୧ ବା ୨ ଚିହ୍ନିତ କୌଣସି ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିଲେ ଯେବେ ଏ ଭାଷାକୋଷରେ ନ ମିଳିବ ତେବେ ସେହି ଶବ୍ଦ ପାଇଁ ଯଥାକ୍ରମେ ତହିଁର ବଦଳିତ ୨ ବା ୧ ଚିହ୍ନିତ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ମାତ୍ରାଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ଯଥା— 'ଗାଈ' ନ ମିଳିଲେ ଗାଇ' ଖୋଜିବେ; 'ମୂଢ଼' ନ ମିଳିଲେ 'ମୂଢ' ଖୋଜିବେ; 'ବନ୍ଧୁ' ନ ମିଳିଲେ 'ବନ୍ଧୁ' ଦେଖିବେ; ଅର୍ଗ୍ଘ ନ ପାଇଲେ 'ଅର୍ଘ୍ୟ' ଦେଖିବେ;'ଅଲବତ' ନ ପାଇଲେ 'ଅଲ୍‌ବତ୍‌'ଦେଖିବେ

ରାଜାଙ୍କ ପୁତ୍ର ଓ ଶାକଦ୍ୱୀପର ଅଧିପତିଙ୍କର ଏବଂ କର୍ଦ୍ଦମ ପ୍ରଜାପତିଙ୍କର ଏକପୁତ୍ରଙ୍କ ନାମ ମେଧାତିଥି ଥିଲା—ହି.ଶ ।)

ମେଧା ବତୀ—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଧାବତ୍+ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—'ମେଧାବାନ୍'ର
Medhā bati ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ - Feminine of Medhābān. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—ମହାଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—A phosphorescent creeper; Halicacabum Cardiospermum.

ମେଧାବାନ୍—ସଂ. ବଣ (ମେଧା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ବତ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Medhābān ମେଧାବୀ (ଦେଖ)—Medhābi (See)

ମେଧାବୀ—ସଂ.ବଣ.ପୁଂ (ମେଧା + ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ.ବିନ୍)—୧ । ବୁଦ୍ଧିମାନ୍—
Medhābi 1. Intelligent; apt. ୨ । ପଣ୍ଡିତ—
(ମେଧାବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Learned. ୩ । ପ୍ରଖର ସ୍ମରଣ ଶକ୍ତିବିଶିଷ୍ଟ—3. Having a sharp memory. ବି—୧ । ଶୁକ ପକ୍ଷୀ—1. A parrot. ୨ । ମଦ୍ୟ—2. Wine. ୩ । କଶ୍ୟପଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—3. Name of a son of a Kaśyapa. ୪ । ଚ୍ୟବନଙ୍କର ଏକ ପୁତ୍ର (ହି. ଶ)—4. Name of a son of Chyabana.

ମେଧାବିନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମେଧାବିନ୍+ଈ)—୧ । ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କ ପତ୍ନୀ—
Medhābini 1. The wife of Brahmā. ୨ । ସାରିକା —2. The myna bird. ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମେଧାବୀର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Medhābi.

ମେଧାଭାବ—ସଂ. ବି. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍; ମେଧା + ଅଭାବ)—ବୁଦ୍ଧି ଶକ୍ତିର
Medhābhāba ଅଭାବ—Imbecility.

ମେଧି—ସଂ. ଡ. (ମେଧ ଧାତୁ+ଅଧିକରଣ. ଇ)—ମେଥି ୧ (ଦେଖ)
Medhi Methi 1 (See)

ମେଧିର—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମେଧା+ଅସ୍ତି ଅର୍ଥରେ. ଇର)—ମେଧାବୀ
Medhira (ଦେଖ)—Medhābi (See)
(ମେଧିରା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଧିଷ୍ଠ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଇଷ୍ଠ; ତୁଳନାତ୍ମକ
Medhishṭha ବଳଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ମେଧାବୀ—Very intel-
(ମେଧିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ) ligent.

ମେଧୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧ୍ ଧାତୁ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ; ଅନ୍ୟ ଶବ୍ଦ
Medhi ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ; ଯଥା—ଗୃହମେଧୀ)
(ମେଧିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅବଲମ୍ବନ ବା ସଙ୍ଗକାରୀ—Associating with.

ମେଧୀୟାନ୍—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ମେଧା + ଅତ୍ୟର୍ଥେ. ଈୟସ୍; ୧ମା. ୧ବ)-
Medhiyān ଅତିଶୟ ମେଧାଯୁକ୍ତ—Very intelligent;
(ମେଧୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) sharp-witted.

ମେଧ୍ୟ—ସଂ. ବଣ (ମେଧ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ପବିତ୍ର; ପୂତ—
Medhya 1. Pure; holy. ୨ । ଶୋଧିତ—2. purified.
(ମେଧ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୩ । ଯଜ୍ଞୀୟ—3. Sacrificial. ୪ । ଯଜ୍ଞର
[ଅମେଧ୍ୟ—ବିପରୀତ] ଉପଯୁକ୍ତ—4. Fit for a sacrifice. ୫ । (ମେଧା+ଯ) ବୁଦ୍ଧି ବଢ଼ାଇବାବାଲା—5. Increasing intelligence; invigorating the brain. ବି। ସଂ.ବି —ଯବ—1. Barley. ୨ । ଖଦିର—2 Catechu. ୩ । ଛାଗ—3. Goat.

ମେଧ୍ୟା—ସଂ. ବଣ (ମେଧ୍ୟ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—ମେଧ୍ୟର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Femi-
Medhyā nine of Medhya. ସଂ.ବି. ୧ । ରକ୍ତବଚ—1.The red orris root. ୨ । ଶ୍ୱେତବଚ—2 The orris root. ୩ । ରୋଚନା—3. A yellow pigment. ୪ । କେତକୀ; କିଆ—4. Pandanus Odoratissimus. ୫ । ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୀ ଲତା—5. The heartpea creeper. ୬ । ଶଙ୍ଖପୁଷ୍ପୀ; ତୃଣବିଶେଷ—6. A sort of grass; Andropogen Acculatum. । ଶମୀ; ଶାଇଁଗଛ—7. A tree; Acacia Suma. ୮ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଯଷ୍ଟିକା; ବ୍ରାହ୍ମଣଯଷ୍ଟିଅ ଗୁଳ୍ମ—8. A plant; Saphonanthus Indica. ୯ । ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—9. The Indian madder plant.

ମେନକା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ସଂ. ମେ=ମୋର+ନ=ନୁହେଁ+କା=କେହି
Menakā ସ୍ତ୍ରୀ; କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ମୋପରି ସୁନ୍ଦରୀ ନୁହେଁ)—
୧ । ନଗରାଜ ହିମାଳୟଙ୍କ ପତ୍ନୀ; ଉମାଙ୍କ ମାତା—1. The name of the wife of Himālaya, the king of mountains. ୨ । ଅପ୍ସରାବିଶେଷ; ଶକୁନ୍ତଳାଙ୍କ ମାତା—2. One of the heavenly nymphs, the mother of Śakuntalā. [ଦ୍ର—ଏ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କ ଆଦେଶରେ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ତପୋଭଙ୍ଗ କରିବାକୁ ଯାଇଥିଲେ ଓ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ରଙ୍କ ଔରସରେ ଏହାଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ଶକୁନ୍ତଳା ଜନ୍ମିଥିଲେ ।]

ମେନା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—୧ । ହିମାଳୟପତ୍ନୀ ମେନକା—1. The wife
Menā of Himālaya, the king of mountains. [ଉ—ମର୍ତ୍ତ୍ୟ-ନାରୀ-ଗଣ୍ୟ ଉଚ୍ଚେ ପ୍ରଶଂସିବେ ରମ୍ୟାରୂପବତୀ ମେନା । ରାଧାନାଥ. ଯଯାତି]୨ । ସ୍ତ୍ରୀ (ହି.ଶ)—2. Woman; wife. ୩ । ବାକ୍ (ହି. ଶ)—3. Speech; word.

ମେନା(ନେ)ଜ(ଞ୍ଜ)ର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜର୍)—ଗଜ୍ୟର ବା
Menā(ne)ja(ñja)ra କାରଖାନାର ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀ—
ম্যানেজার मैनेजर Manager.

ମେନା(ନେ)ଜରି—ଦେ. ବି—ମେନେଜରର କାର୍ଯ୍ୟ—
Menā(ne)jari ম্যানেজারী मैनेजरी Managership.

ମେନାଜା—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେନା+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—
Menājā ଦୁର୍ଗା; ପାର୍ବତୀ—Durgā.

୧	ଇ	ଉ	ଋ,ଌ	ଈ	ଏ	ହସନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁନାସିକ ଯୁକ୍ତାକ୍ଷର	କ୍ଷ	ଜ୍ଞ	ଶ,ଷ	ଙ୍କ	ଉୟ	ଉଅ	ଲ୍ଲ
୨	ଈ	ଊ	ୠ	ୡ	ଐ	ଅକାରାନ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଅନୁସ୍ୱାର ବା ଚନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁଯୁକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣ	ଖ୍ୟ	ଘ	ସ	ଗଁ	ଇଅ	ଙ୍କ	ଳ୍କ

ମେଣାଦ—ସଂ. ବି (ବହୁବ୍ରୀହି; ମେ=ଅନୁକାର ଶବ୍ଦ; ମେଣ୍ଟ୍ ମେଣ୍ଟ୍+ ନାଦ)—ମାର୍ଜାର; ବିରାଡ଼ି—Cat.
Menāda

ମେନାଧବ ସଂ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ହିମାଳୟ; ଗିରିରାଜ—
Menādhaba The Himālayas (personified)

ମେନେଜ୍ କରିବା—ଇଂ କ୍ରି—କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ କରିବା—To manage.
Menej kariba ম্যানেজ করা मैनेज करना

ମେନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ୍)—ପ୍ରଧାନ କର୍ମଚାରୀରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିଚାଳନ—Management.
Menej-ment ম্যানেজমেন্ট मैनेजमेंट

ମେନ୍ଥଡ଼—ଦେ. ବିଣ (ସଂ. ମନ୍ଥର)—୧। ଯେ କଳିଲଗାଏ—1. Fomenting quarrel. ୨। କଳିହୁଡ଼ା—2. Quarrelsome. ୩। ମନ୍ଦ ପରାମର୍ଶ ଦାତା—3. Giving bad advice.
Menthard
ঝাটেরগুরু माहिज
(ମେନ୍ଥ[ନ୍ଥେ]ଡ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେନ୍ଥଲ୍—ବୈଦେ.ବି (ଇଂ.ମେନ୍ଥଲ୍)-ପିପରମେଣ୍ଟର କଠିନ ଲମ୍ବାକାର—Peppermint crystals.
Menthal মেন্থল, मेंथल
(ମେନ୍ଥଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଡା—ଦେ. ବି—ମେଢା (ଦେଖ)
Mendā Medā (See)

ମେଣ୍ଡି(ଣ୍ଢି)—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଣ୍ଢିକା)—ମେଣ୍ଢିକା (ଦେଖ)
Mendi(ndhi) Mendikā (See)
(ମେଣ୍ଢିକା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଣ୍ଢିକା—ସଂ. ବି (ମା=ଲକ୍ଷ୍ମୀ; ଶୋଭା+ଇନ୍ଦ ଧାତୁ=ସମ୍ପତ୍ତି ପାଇବା +କରଣ ଅକ+ଆ)—ମେଞ୍ଚୁଆଳ; ମଞ୍ଜିଷ୍ଠା—
Mendhikā
(ମେଣ୍ଢି—ଅନ୍ୟରୂପ) A plant or shrub from the leaves of which a red dye is prepared for staining the palm, nails and beard; the privet; the Indian madder; Rubia Cordifolia.

ମେପ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧। ଗମନ କରିବା—1. To go. ୨। ଯତ୍ନ କରିବା—2. To move. ୩। ସେବା କରିବା—2. To serve.
Mep (root)

ମେପ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାପ୍)—କାଗଜରେ ଅଙ୍କା ହୋଇଥିବା ଭୂପୃଷ୍ଠର ନକ୍‌ସା—Map.
Mep ম্যাপ मैप

ମେବଚ୍ଛ—ଦେ (ପ୍ରାଚୀନ) ବି—ବୃହତ୍ ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷ; ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା
Mebachha —A big number. [ଦ୍ର—ସମ୍ପ୍ରତିରେ 'ମେବଚ୍ଛ' ଶବ୍ଦ କୌଣସି ଭାଷା ସଂଖ୍ୟା ପ୍ରତି ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ହେବା ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ଶ୍ଳୋକରେ ସଂଖ୍ୟାମାନଙ୍କ ନାମ ଦିଆଯାଇ ଅଛି—'ଏକଂ ଦଶଂ ଶତଙ୍କୈବ ସହସ୍ର ମୟୁତଂ ତଥା, ଲକ୍ଷଂ ଚ ନିୟୁତଂଚୈବ କୋଟି ରର୍ବୁଦ ମେବଚ।' ଏହି ଶ୍ଳୋକର 'ମେବଚ' ଶବ୍ଦକୁ କୌଣସି ସମ୍ଭବତଃ ଲେଖକ 'ମେବଚ୍ଛ' କରି ଅର୍ବୁଦ ସଂଖ୍ୟା ବିଶେଷକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିଥିବା ଅନୁମିତ ହୁଏ।]

ମେବା(ୱା)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମେୱା)—ମେଉଆ (ଦେଖ)
Mebā(wā) Meuā (See)
[ଉ—ଦେଇଅଛ ଭାଲ ଭଲ ମେବା ନାନା। ସ୍ୱାଧୀନାଥ. ଦରବାର।]

ମେବା(ୱା)ର—ଦେ. ବି—ମିବାର (ଦେଖ)
Mebā(wā)r Mibāra (See)

ମେମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମାଡାମ୍—Madam—ଇଂଲଣ୍ଡ ସାଧାରଣ ମାଅମ୍—maam)—୧। ସାହେବାଣୀ; ୟୁରୋପୀୟ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ମହିଳା; ବିବି—1. A European lady. ୨। ଅଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାମଣ୍ଡିତା ଭାରତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ—2. An Indian lady who has imbibed western dress. ୩। ତାସ୍ ଖେଳର ୧୨ ସଂଖ୍ୟକ ମେମ୍ ଚିତ୍ର ଯୁକ୍ତ ତାସ—3. The queen card in card play.
Mem
মেম
मेम

ମେମ୍ ସାହେ(ହି)ବ—ବୈଦେ.ବି (ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ, ଇଂ.ମେମ୍+ଫା. ସାହେବ୍)—୧। ମେମ୍ ଓ ସାହେବ—1. An European lady and gentleman. ୨। ୟୁରୋପୀୟା ବଡ଼ ମହିଳା—2. An European lady.
Mem sāhe(hi)ba
মেম সাহেব
मेम साहेब

ମେମନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୋମିନ୍=ଧର୍ମନିଷ୍ଠ ମୁସଲମାନ୍)—ମଉମନ୍; ଭାରତର ବମ୍ବେ, କଚ୍ଛକୂଳବାସୀ ମୁସଲମାନ୍ ଜାତି ବିଶେଷ—The Kutchhee Memmons, a sect of Mahomedans of Western India.
Meman
মেমন
मैमन; मोमीन

ମେମୋ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ. ମେମୋରାଣ୍ଡମ୍‌ର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଆକାର)—ସ୍ମାରକ ଲିପି—Memo.
Memo মেমো मेमो

ମେମୋରା(ରେ)ଣ୍ଡମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ସ୍ମାରକାଂଶ; ସ୍ମାରକ ଲିପି—Memorandum.
Memorā(re)ndam
মেমোরাণ্ডম मेमोरेंडम

ମେମୋରିଅ(ଆ)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—୧। ସର୍ବୋଚ୍ଚ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କ ପଠାଯିବା ଆବେଦନ ପତ୍ର—1. Memorial.
Memoria(ā)l
মেমোরিআল
मेमोरियल
ବୈଦେ. ବିଣ (ଇଂ)—ସ୍ମରଣାର୍ଥ ନିର୍ମିତ—Memorial. (ଯଥା—ସମ୍ବଲପୁରର ଭିକ୍ଟୋରିଆ ମେମୋରିଆଲ ହଲ।)

ମେୟ—ସଂ. ବିଣ (ମା ଧାତୁ=ମାପିବା+କର୍ମ ଯ)—୧। ପରିମାଣ କରିହେବାର ଯୋଗ୍ୟ—1. Measurable. ୨। ଯାହା ମାପ କରାଯିବ—2. About to be measured.
Meya

ମେୟୋ—ଦେ. ବି—ଭାରତବର୍ଷର ଜନୈକ ବଡ଼ଲାଟ୍—Lord Mayo,
Meyo the Governer General and Viceroy
মেয়ো मेयो of India (1869—72).
[ଲର୍ଡ଼ ମେୟୋ—ଅନ୍ୟରୂପ] [ଦ୍ର—ଲର୍ଡ଼ ମେୟୋ ୧୮୬୯ରୁ ୧୮୭୨ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତବର୍ଷର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରଲ୍ ଥିଲେ। ଏ ବନ୍ଦରବାସ ଅଣ୍ଡାମାନ୍ ଦ୍ୱୀପ ବା 'କଳାପାଣି'କୁ ପରିଦର୍ଶନାର୍ଥ ଯାଇଥିବା ସମୟରେ ସେଠାର ଗୋଟିଏ ବନ୍ଦୀ ସେର୍‌ଅଲ୍ଲୀ ଏହାଙ୍କୁ ଛୋରା ଭୁସି ମାରି ପକାଇଥିଲା। ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଭାରତରେ ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଶ୍ରୀମତୀ ଭିକ୍ଟୋରିଆ ମହାରାଣୀଙ୍କ ଦ୍ୱିତୀୟ କୁମାର ଡ୍ୟୁକ୍ ଅଫ୍ ଏଡ଼ିନ୍‌ବରା ଭାରତକୁ ଆସିଥିଲେ। ଦେଶୀୟ ରାଜକୁମାରମାନଙ୍କୁ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଦେବାପାଇଁ ଏ ଅଜମିର ଠାରେ ଗୋଟିଏ ରାଜକୁମାର କଲେଜର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥିଲେ।]

ମେରଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ଭୃରୁସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Mer-singā Bhūrusaṅga (See)

ମେରଦା—ଦେ. ବି—୧। ମେର୍ଦ୍ଦା (ଦେଖ)—1. Merddā (See)
Meradā ୨। ଗଞ୍ଜାମ ଅଠଗଡ଼ ଜମିଦାରୀର ପଥୁର ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ତିନି ଗୋଟି ବଡ଼ ଖମ୍ବ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ମନ୍ଦିର (ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ)—2. A temple which stands on three tall pillars at Pathur in the estate of Athgarh in Ganjam.

ମେରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମେରୀ)—୧। ଯୀଶୁଖ୍ରୀଷ୍ଟଙ୍କ କୁମାରୀ ମାତା—
Meri মেরী मेरी 1. Virgin Mary. ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.)—୨। ମୋର—2. Mine. [ଦ୍ର—ଏହା ଫାରସୀ ବା ଉର୍ଦ୍ଦୁ ଭାଷା; ମେଁ (ମୁଁ) ଶବ୍ଦର ଉତ୍ତରାର୍ଥକ, ଷଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି, ୧ମ ପୁରୁଷ ଏକବଚନ ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ ଆକାର; ପୁଂଲିଙ୍ଗ—ମେରା।] ଦେ. ବି—(ସଂ. ମେଧି)—୩। ମେଢ଼ି ଖମ୍ବ (ଦେଖ)—3. Merdhi khamba (See)
[ଉ—ଯେମନ୍ତ ବଳୀବର୍ଦ୍ଦଗଣ, ମେରିରେ ଭ୍ରମନ୍ତି ବନ୍ଧନ।
মেই मेढ़ ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ।]

ମେରିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମେରି ଖମ୍ବ ମୂଳେ ଯୋଖ୍ ହୋଇଥିବା (ବଳଦ)
Meriā मेहिया (a bullock) Yoked just near the
মেরিয়া मेरिया central post of a threshing floor at the beginning of the tether.
ଦେ. ବି—୧। (ସଂ. ମେଧ; ମେରି ଖୁଣ୍ଟରେ ବାନ୍ଧି ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ହାଣୁ ଥିବାରୁ)—ନରବଳି—1. Human sacrifice. [ଉ—ମେରିଆ ଶୋଣିତେ କରତେ ପୂରିତ ଯାଉ ଏପରି। ରାଧାନାଥ. ଋଷ।] ୨। ଭୂମି ଦେବତାଙ୍କୁ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରି ଫସଲ ପାଇବା ପାଇଁ କନ୍ଧମାନେ ପୂର୍ବେ ଦେଉଥିବା ନରବଳି—2. Human victim formerly offered as sacrifice to the Earth Goddess by the Khonds. [ଦ୍ର—ଗଡ଼ଜାତରେ କନ୍ଧମାନେ ଦେଉଥିବା ନରବଳିକୁ ଇଂରାଜମାନେ ବନ୍ଦ କଲେ। କନ୍ଧମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କନ୍ଧ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଜାତିରୁ ଲୋକଙ୍କୁ ଧରି ନେଇ ଅତି ନୃଶଂସଭାବରେ ତାଙ୍କୁ ଖଣ୍ଡ ଖଣ୍ଡ କରିବାର ବଳିରୂପେ ବଧ କରୁଥିଲେ।] ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର ଓ ଗଡ଼ଜାତ) ବ—(ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ପୁରୁଷମାନଙ୍କୁ ଦେବା ଗାଳି ବିଶେଷ)—ମେରିଆ ବା ନରବଳିରୂପେ ହାଣ ଖାଇବା ଉପଯୁକ୍ତ—(a term of abuse used by females to males)—Fit to be killed.

ମେରିଆ ଏଜେନସି—ଦେ. ବି—କନ୍ଧମାଳରେ ପ୍ରଚଳିତ ମେରିଆ ପ୍ରଥାକୁ
Meria ejen-si ବନ୍ଦ କରିବା ପାଇଁ ଇଂରାଜ ସରକାରଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତ କର୍ମଚାରୀବର୍ଗ—The Meria Agency started by the English to stop the human sacrifice in the Khondmahals.

ମେରିଆ ଦେବା—ଦେ. କ୍ରି—ନରବଳି ଦେବା—To offer hu-
Meriā debā नरबलि देওয়া man sacrifice to a
बली देना Goddess. [ଦ୍ର—କନ୍ଧ ସମାଜରୁ ଏହି ମେରିଆ ଦେବା ପ୍ରଥା ୧୮୪୯ ସାଲର ୨୧ ଆଇନ ଅନୁସାରେ ରହିତ କରି ଯାଇଅଛି।]

ମେରିଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି)—ଦେ. ବି—ମେଢ଼ି ଖମ୍ବ (ଦେଖ)
Merikhunṭa (nṭi) Merdhi khamba (See)
মেইখুন্টি मेहखुंट [ମେରି ଖ(ଖୁ)ମ୍ବ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେରିଜାନ୍—ବୈଦେ. ଅ. (ଫା.)—(ପ୍ରେମିକ ପ୍ରେମିକାଙ୍କର ପ୍ରେମ-
Merijān ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ମୋ ଜୀବଧନ!—A term of
মেরিজান मेरि जान endearment addressed to a lover (lit. as dear as) my life.

ମେରିନୋ(ନା)—ବୈଦେ.ବି--(ପର୍ତ୍ତୁଗୀଜ୍-ମେରିନୋ)—ସ୍ପେନ୍ ଦେଶୀୟ
Merino(nā) ମେରିନୋ ନାମକ ମେଷ ଜାତୀୟ ପଶୁର ଲୋମଦ୍ୱାରା
মেরিনো मेरिनो ପ୍ରସ୍ତୁତ ବସ୍ତ୍ର—Cloth made from the wool of the merinosheep of Spain.

ମେରି ବଳଦ—ଦେ· ବି.—ମେଢ଼ି ଖୁଣ୍ଟ ପାଖରେ ଲାଗି ଥିବା ବଳଦ—
Meri baḷada The ox tethered just beside the central threshing post.

ମେରି ବାପ୍—ବୈଦେ.—(ଫା.ମେରା ବାବାରେ)—(ଭୟ, ବିସ୍ମୟାଦିସୂଚକ
Meri bāp ଡାକ)—ଅରେ ମେରି ବାପ୍ ରେ! ବାପ୍ ରେ ବାପ୍!
মেরি বাপরে मेरा बाबारे ଅଲୋ ବୋପା ଲୋ!
(ମେରି ବାପ୍‌ରେ—ଅନ୍ୟରୂପ) (an exclamation of surprise or fear) Oh my Father!

ମେରି ମୂଳ—ଦେ. ବି—ମେଢ଼ି ଖମ୍ବର ମୂଳଭାଗ—
Meri mūla The foot of a threshing post.
মেইখুন্টিরগোড়া मेहकाजड़

ମେରି ଶିଙ୍ଗା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବି—ଭୃରୁସଙ୍ଗ (ଦେଖ)
Meri singā Bhrusuṅga (See)

ମେରୁ—ସଂ. ବି—(ମି ଧାତୁ=କ୍ଷେପଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ରୁ; ଉଚିତ,
Merū ହେତୁ ଏହା ସୂର୍ଯ୍ୟକିରଣକୁ ନିକ୍ଷେପ କରେ)—୧।
ଧ୍ରୁବଲୋକ ସୁମେରୁ ପର୍ବତ—

1. A mythological mountain to the north of India. [ବି—ହିନ୍ଦୁ ପୁରାଣ ମତରେ ସପ୍ତଦ୍ୱୀପା ପୃଥିବୀର ୭ ଗୋଟି ଦ୍ୱୀପର କେନ୍ଦ୍ର ସ୍ଥଳରେ ଏ ପର୍ବତ ଅବସ୍ଥିତ । ସାତ ଗୋଟି ସାତ ଦ୍ୱୀପ ଏହାର ଚାରିପାଖରେ ଅଛି । ଏହାର ଉଚ୍ଚତା ୮୪୦୦୦ ଯୋଜନ ଓ ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ୧୬୦୦୦ ଯୋଜନ ଭୂମି ମଧ୍ୟରେ ପୋତା ଅଛି । ଏହାର ଆକାର ବିଷୟ ନାନା ନାନା ପୁରାଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣନା କରି ଅଛନ୍ତି । ଗଙ୍ଗା ସ୍ୱର୍ଗରୁ ପ୍ରଥମେ ଏହାର ଶୃଙ୍ଗରେ ପଡ଼ି ପରେ ୪ ଗୋଟି ଧାରରେ ପୃଥିବୀକୁ ବହି ଆସି ଅଛନ୍ତି । ଏହାର ଶୃଙ୍ଗରେ ଋଷି ଓ ଦେବତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପରିବେଷ୍ଟିତ ବ୍ରହ୍ମା ବାସ କରନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଅନୁମାନ ଅନୁସାରେ ଏହା ହିମାଳୟର ଉତ୍ତରସ୍ଥ 'ପାମୀର' ନାମକ ମାଳଭୂମି ଅଟେ । ପୁରାଣମତରେ ଏହାର ଚାରି ପାଖରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, ବୈଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ବାସ କରନ୍ତି; ଏହାର ଶୃଙ୍ଗ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୟ; ଏହି ପର୍ବତ ଉପରିଭାଗର ପୂର୍ବାଂଶରେ ଇନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ଅମରାବତୀ ପୁରୀ, ଅଗ୍ନିକୋଣରେ ଅଗ୍ନିଙ୍କର ତେଜୋବତୀ ପୁରୀ, ଦକ୍ଷିଣରେ ଯମଙ୍କର ବୈବସ୍ୱତ ପୁରୀ, ଏହିପରି ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ କୋଣରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପୁରୀ ଅଛି ।] ୨ । ହିମାଳୟ —2. The Himalayas. ୩ । ଭୂମଣ୍ଡଳର ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ପ୍ରାନ୍ତ—3. The north and south poles of the earth; the poles of the globe. ୪ । ମେରୁ ହାଡ଼; ବେଙ୍ଗିଣି ହାଡ଼—4. The spine; vertebral column. ୫ । ମେରୁମାଳି; ଜପମାଳାର ଶିରରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ମାଳି ବା ମାଳ—5. The principal bead of the rosary. ୬ । ଖଡ଼ଗାଦିର ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରଦେଶ—6. Hilt of a sword. ୭ । କରମାଳାର ଅଙ୍ଗୁଳି ପର୍ବ ବିଶେଷ—7. One of the finger joints used as a rosary. ୮ । ହାରର ମଧ୍ୟମଣି—8. The middle gem of a necklace. ଦେ, ବି (ସଂ. ମେଧି)—୧ । ମେଢ଼ି

ମେଈ ମେହୀ ମେଢ଼ (ଦେଖ)—1. Meri (See) [ଭ—ଦେଖ ଅଣିଲାଣି ଏବେ ଧ୍ରୁବ ମେରୁ ବୁଲି, ମେରୁକରେ ସପ୍ତର୍ଷିର ସୁବର୍ଣ୍ଣ ବେଙ୍ଗଲା । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ ।

मेरू, सुमेरनी (ସଂ. ମେରୁ) ମାଳାରେ ଥିବା ପ୍ରଧାନ ମାଳି—2. The principal ball of a garland. [ଭ—ଅପ୍ତେ ଅଷ୍ଟ ଗୋଟି ଯେ ତୁଳସୀମାଳ କର, ମେରୁ ବୋଲି ଏକଗୋଟି ସର୍ବ ପରେ ଧର । ପ୍ରାଚୀ. ଶ୍ରୀଗୁରୁଭକ୍ତି ଗୀତା ।] ୩ । ମଦନ୍ ବା ଗୁଡ଼ଖୁ ଧୂଆଁ ଖାଇବାର

कलके चिलम ଚିଲମ୍—3. The fire-pot placed on the head of the hookah for smoking opium. ୪ । (ଖସିବା ଦେଖ) ଅନ୍ତିମ ପବନ—4. The last mortal gasps of a person. ଦେ. ବିଣ – ଅତି ବଡ଼; ପ୍ରକାଣ୍ଡ—Very big; tremendous; big-sized. [ଭ—ସଞ୍ଜୀମା ଅଗୋଚର ମେରୁ । ସଶୋଚନ୍ତି, ପ୍ରେମଭକ୍ତି ବ୍ରହ୍ମଗୀତା ।]

ମେରୁ ଉପାସ—ସଂ. ବି—ପଣା ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଦିନ ପାଳନ କରାଯିବା ଉପାସ—
Meru upāsa — Fasting observed of the 1st day of the month of 'Mesha'.

ମେରୁକ—ସଂ. ବି (ମେରୁ + ସ୍ୱାର୍ଥେ କ)—ସର୍ଜ୍ଜରସ; ଝୁଣା—
Meruka — Resin.

ମେରୁ ଖୁଣ୍ଟ(ଣ୍ଟି,ମ୍ବ)—ଦେ. ବି—ବେଙ୍ଗଳା ପକାଇବା ପାଇଁ ଖଳାମଝିରେ
Meru khunta(nti,mba) ପୋତା ହେବା ଖୁଣ୍ଟ; ମେଈ—
ମେଈଖୁଣ୍ଟି The central post of a threshing floor.
मेहखुंट (ମେରୁସ୍ତମ୍ଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେରୁ ଗ୍ରନ୍ଥି—ସଂ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ବୁକ୍କ; ମୂତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥି; ମୂତ୍ରାଶୟ—
Meru granthi — The kidneys.

ମେରୁ ତେଜଃ—ସଂ. ବି—ଗନ୍ଧର୍ବପୁର (ଦେଖ)
Meru tejah — Gandharbapura (See)

ମେରୁଦଣ୍ଡ—ସଂ. ବି—୧ । ପିଠିର ବେଙ୍ଗିଣି ହାଡ଼; ପୃଷ୍ଠବଂଶ—1. The
Merudanda spine; spinal cord; the vertebral column. ୨ । (ଭୂଗୋଳ) ପୃଥିବୀର ଉଭୟ କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଭେଦ କରିଥିବା କାଳ୍ପନିକ ସରଳ ରେଖା । (ଏହାର ଚାରିପାଖରେ ପୃଥିବୀ ପଶ୍ଚିମରୁ ପୂର୍ବଆଡ଼କୁ ପ୍ରଦକ୍ଷିଣ ବୁଲୁଛି ।)—2. The axis of the earth ୩ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି ବସ୍ତୁର ସାରାଂଶ ବା ପ୍ରଧାନ ସାର—3. (figurative) The marrow of any thing.

ମେରୁ ଦଣ୍ଡ ବେଦନା—ସଂ.ବି—ବେଙ୍ଗିଣି ହାଡ଼ର ବଥା—Rachialgia; pain in the spine.
Meru danda bedanā

ମେରୁ ଦଣ୍ଡାଧଃ—ସଂ. ବି—ପୃଷ୍ଠବଂଶର ନିମ୍ନ ଭାଗ—The lower
Meru dandādhah extremity of the spine; Canda Equima.

ମେରୁ ଦଣ୍ଡୀ—ସଂ. ବିଣ. (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେଉଁ ପ୍ରାଣୀଙ୍କର
Meru dandi ମେରୁଦଣ୍ଡ ଅଛି—Vertibrate (animal)

ମେରୁ ପର୍ବତ—ସଂ. ବି—ମେରୁ ୧ (ଦେଖ)
Meru parbata — Meru 1. (See)

ମେରୁ ମାଳି—ଦେ. ବି. (ସଂ ମେରୁ + ମାଳା)—ଜପମାଳାର ମଧ୍ୟ
Meru māli ମାଳି—The principal bead or head-
मेरू, सुमेरनी ball of a rosary.

ମେରୁ ମୂଳ—ସଂ. ବି—ମେଈ ମୂଳ (ଦେଖ)
Meru mūla — Meri mūla (See)

ମେରୁ ଯନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଚରଖା; ଅରଟ—
Meru jantra — The spinning wheel.

ମେରୁ ଶିଖର—ସଂ. ବି—୧ । ମେରୁ ପର୍ବତର ଶୃଙ୍ଗ—1. The sum-
Meru sikhara mit of the mountain 'Meru.' ୨ । ସ୍ୱର୍ଗ—2. Heaven. (ଭ—ସୁମନାବର ଛାଟିବାରେ ସମାନ ନ ଥିବ ମେରୁ ଶିଖର । ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।)

ମେରୁ ସାବର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବ—ଚତୁର୍ଦ୍ଦଶ (ମତାନ୍ତରରେ ଏକାଦଶ) ମନୁ
Meru sābarnna (ପ୍ରକୃତିବାଦ)—The fourteenth (or eleventh) progenitor of mankind.

ମେରୁ ହାଡ଼—ଦେ. ବ—ପୃଷ୍ଠ ବଂଶ; ବେଣ୍ଟିଗ୍ର ହାଡ଼—The spine.
Meru hārda (ଭ—ଭାଙ୍ଗ ପକାଇବ ପିଠିର ମେରୁ ହାଡ଼ ।
ଶିରିଦାଁଡ଼ା रीढ़ କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।)

ମେର୍ଦ୍ଦା—ବୈଦେ.ବ. (ପ୍ରା ? ଭୁଲ.ସ. ମୃଦ୍ରାଶି)—୧ । ମାଟି ଅଦର ଉଚ୍ଚ
Merddā ସ୍ତୂପ (ଏହା ଉପରେ ଠିଆ ହୋଇ ଦୂରସ୍ଥ ବସ୍ତୁ ଦେଖାଯାଏ)
(ମେରେଦା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. A high platform or
ମାଚା mound of earth (erected for observa-
मिंडा, मेड tion). ୨ । ଜଳବଢ଼ି ମାଡ଼ିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକଙ୍କର
ଥାଡ଼ା ହୋଇ ବସିବାପାଇଁ ତିଆରି କାଠ ବାଉଁଶର ଭାଡ଼—
2. A machan made of wood or bamboo in flooded areas for easing therefrom during high floods. ୩ । ପ୍ରବଳ
ଜଳବଢ଼ିରେ ଗ୍ରାମ ଉଦ୍ରମାନଙ୍କରେ ବଢ଼ିପାଣି ପଶିଗଲେ
ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କ ଆଶ୍ରୟ ନେବା ପାଇଁ କରାଯାଇଥିବା ମାଟିର ଉଚ୍ଚ
ସ୍ତୂପ—3. A high mound of earth raised in flood stricken villages. [ଦ୍ର—ଜଳବଢ଼ି
ଦ୍ୱାରା ଗ୍ରାମରେ ପାଣି ମାଡ଼ ଯାଉଥିବା ଅଞ୍ଚଳରେ ସ୍ଥାନେ
ସ୍ଥାନେ ଗଭର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟ ମେର୍ଦ୍ଦା ବାନ୍ଧି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ବନ୍ୟାରେ
ବଢ଼ି ହୋଇ ଘର ଦ୍ୱାର ବୁଡ଼ି ଗଲେ ଲୋକେ ଆସି ଏ
ମେର୍ଦ୍ଦା ଉପରେ ଆଶ୍ରୟ ନଅନ୍ତି ।] ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—
ଅଟୁ—Earthen roof.

ମେର୍ଦ୍ଦା ଘର—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଅଟୁ ଘର—Thatched
Merddā ghara house having an inner earthen roof.

ମେର୍ଦ୍ଦା ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମାଟି ଅଦର ସ୍ତୂପ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା—
Merddā bāndhibā To raise a high platform
ମାচা বাঁধা मेड बाँधना or mound.

ମେର୍ଢ଼ା—ଗ୍ରାଦେ. ବ. (ସ. ମେଢ୍ର)—୧ । (ବାମଣ୍ଡା) ଅଖୁ ଗଛକୁ ସିଧା
Merhā ରଖିବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ସରୁ ବାଉଁଶ ଖଣ୍ଡି—
1. A long, straight and slender bamboo used as a trellis to make a sugar cane plant grow up straight. ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ,
ସମ୍ବଲପୁର) କାଠର ବା ବାଉଁଶର ଠେଙ୍ଗା—2. A rod or cudgel of wood or bamboo. ୩ । ମେଢ଼ା
(ଦେଖ)—3. Merdhā (See)

ମେଲ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଲ୍)—ଚିଠି ପତ୍ରାଦି ବୋହିବାର ଡାକ—
Mel Post for carrying letters etc; mail.
মেল मेल

ମେଲ୍ ଗାଡ଼ି—ଦେ. ବ—୧ । ଯେଉଁ ଗାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଡାକ ବୁହାଯାଏ—
Mel gārdi 1. Mail cart. ୨ । ଡାକ ବୁହାଯିବା ରେଳ
মেল গাড়ি ଗାଡ଼ି - 2. Railway carriage for carry-
मेल गाडि ing mail; ମେଲ୍ ଟ୍ରେନ୍ [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମେଲ୍
ଜାହାଜ ଓ ମେଲ୍ ବୋଟ ଅଛି ବୁଝ ।]

ମେଲ୍ଛା—ଗ୍ରାଦେ. ବ—୧ । (ସମ୍ବଲପୁର) ଛେଳିଛୁଆ—1. Kid.
Mel-chhā ୨ । (ଗଡ଼ଜାତ) ଖାସି ଛାଗ—2. Castrated animal (goat or sheep). ଗ୍ରାଦେ. (ବାମଣ୍ଡା) ବଣ.
—ଖାସୀ ହୋଇଥିବା (ଛାଗ)—Castrated (animal).

ମେଲ ରନ(ନା)ର—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ.ମେଲ୍ ରନର୍)—ଯେଉଁ ମନୁଷ୍ୟ
Mel rana(nā)r ବା ଚିଠିବାମାନେ ଡାକ ଚଠେ ଅବ ଜାଗାରେ
মেল রনার ବୋହି ଦୌଡ଼ନ୍ତି—Mail runner.
मेल रनर्

ମେଲ୍ ଷ୍ଟ୍ରାମ୍—ବୈଦେ. ବ. (ନାମ) (ଡଚ; ମେଲ୍ ଷ୍ଟ୍ରମ୍=ଜଳାବର୍ତ୍ତ)—
Mel shtrām ନରୱେ ଦେଶର ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମରେ ସମୁଦ୍ର
মেল ষ্ট্রাম ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗୋଟିଏ ଅତି ଭୟଙ୍କର ଓ ବହୁଦୂର-
मल स्ट्राम ବ୍ୟାପୀ ଜଳାବର୍ତ୍ତ—Maelstrom; a celebrated strong whirlpool off the coast of Norway. [ଦ୍ର—ଏହି ଜଳାବର୍ତ୍ତର ଜୋର୍ ଏପରି
ପ୍ରବଳ ଯେ, ଏଥିର ସୀମାର କୋଶାଧିକ ସ୍ଥାନକୁ ଜାହାଜ
ସ୍ପର୍ଶ କଲେ ତାହା ଘୂରିଁଷର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଶୁ ଦ୍ ଜୋରରେ
ଟାଣି ହୋଇ ଯାଇ ତହିଁରେ ପଡ଼ି ବୁଡ଼ିଯାଏ ଏବଂ ବହୁ
ଦୂରରେ ଯାଇ ପୁଣି ପାଣି ଉପରକୁ ଉଠେ । ସମଗ୍ର
ପୃଥିବୀରେ ଏପରି ଭୟଙ୍କର ଦୃଶ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାହିଁ ।]

ମେଳ—ସ. ବ. (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମିଳନ; ସାକ୍ଷାତ୍—
Mela 1. Meeting; interview. ୨ । ଐକ୍ୟ—2.Unity
মেল ଦେ. ବ—୧ । ଲୋକ ସମାଗମ—1. A gathering
मेल of people; crowd. (ଭ—ବହ୍ୟ ପବନ ସୃଷ୍ଟି ସେ
ମେଳରେ ପ୍ରକଟ, ଗୋଲେ ସେନାଙ୍କ ମୂର୍ଚ୍ଛା ଭୃଷ୍ଟ । ଉପେ.
दल ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।) ୨ । ଘଞ୍ଚା; ଦଳ—2 Crowd;
झुंड assembly; party. (ଭ—ଏଥୁ ଅନନ୍ତରେ ଉଠିଣ ବୃଷ୍ଣି
মেল ମେଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୩ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
मेल 3. Friendship; good feeling. ୪ । ସଙ୍କୀର୍ତ୍ତନ,
दल ଥିଏଟର, ଯାତ୍ରା ଅବ ପାଇଁ ଗଠିତ ଦଳ—4. A
मल, मिलाव party formed for performing plays
মেল etc. ୫ । ମନର ମିଳନ—5. Agreement;
मल concord. ୬ । ବିବାଦ ପରେ ମିଳନ—6. Reconciliation.
मत, गुट ୭ । ମେଳ; ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର—7.Conspiracy; mutiny. ୮ । ଦଳ; ଗୋଷ୍ଠୀ—8.Congregation; assemblage. (ଭ—ବଣିଜାରୁ ମେଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣେ
ତ ଥିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୯ । ସୁସଜ୍ଜିତ
মেলা ଦ୍ରବ୍ୟ ସମୂହ—9. A well-arranged lot of
मेल things. ୧୦ । ନମୁନା ବା ଆଦର୍ଶ ପରି ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ—
10. A thing similar to the specimen or model. ୧୧ । ସହବାସ—11. Union; cohabitation. (ଭ—ଜଣେ ରଖିବ ଦେବକୁଳ, ଭୁ ସ୍ୱାମୀସଙ୍ଗେ

ବର ମେଳ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୧୨ । ସାଗୁଡ଼ି ଅବ

জোড়া, মেল ଅଳଙ୍କାରର ବନ୍ଧୁ ସଣ୍ଟାର ଏକ ସାର—12. A set
जोड़ी of some loose ornaments. (ଉ—ସାଲେ ସାଗୁଡ଼ି ବନ୍ଧୁ,ବ ମେଳେ ସାଗୁଡ଼ି ବନ୍ଧୁ ?—ଲଗ ।) ପ୍ରାଦେ. (ବିଦୃଭୂମି) ବ-କୌଣସି ଦେବତାଙ୍କ ଉତ୍ସବ ବଶେଷ; ଯାତ୍ରା —The festival of a Deity. ଦେ. ବଣ—୧ । ଯୁକ୍ତ; ମିଳିତ--1. United; associated. (ଉ—ଫୁଟନ୍ତି କମଳ ଗାଳ ଭରପଲ,ଭ୍ରମର ଭ୍ରମରେ ନ ହୋଇଛନ୍ତି ମେଳ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ବନ୍ଧୁତା ସୂତ୍ରରେ ମିଳିତ—2 United by a tie of friendship or blood-relationship.

(ଉ—ଲଙ୍କା ଅଧିକାରୀ, ସୀତା ନେଲୁ ହର, ବାଳକ ଶ୍ରୀରାମ ସାର । ହୋଇ ସୁଗ୍ରୀ ମେଳ, ବାଳ୍ମି ସିନ୍ଧୁ ଜଳ, ପ୍ରବେଶ ସୁବଳ ଗିର । ବଳନାଥ. ବଡ଼ଞ ରାମାୟଣ ।)

ମେଳକ—ସ. ବ. (ମେଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—୧ । ସଙ୍ଗମ; ମିଳନ—Melaka 1. Union; meeting. ୨ । ସମୂହ;ଜନସମାଗମ; ମେଳା—2. Collection; congregation; fair. ସଂ. ବଣ. (ମିଲ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍ ଅକ)—୧ । ଯେ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ ମିଳିତ କରଏ—1. Causing or bringing about a union. ୨। ସାମାଜିକ—2. Social. ଦେ.ବ. (ସଂ.ମେଳ)—ଭାବୀ ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଜାତକ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରଭାବର ପରସ୍ପର ଅନୁକୂଳତା—Concord or agreement between the horoscopes of the proposed bride and

কোষ্ঠীর মেল मेलक(न), तिलक bridegroom.

[ଦ୍ର—ବିବାହ ପୂର୍ବରୁ ବରକନ୍ୟାଙ୍କର କୋଷ୍ଠୀର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ଗଣନା କରି 'ମେଳକ' ଦେଖାଯାଏ । ବରର ଓ କନ୍ୟାର ଗଣ ମିଳନ (ନର, ରାକ୍ଷସ, ଦେବ), ବର-କନ୍ୟାଙ୍କର ନାଡ଼ୀନାଡ଼ୁ, ଅଶୁଭଷଡ଼ାଷ୍ଟକ, ରାଜଯୋଟକ ଆଦି ଦେଖିବାକୁ ହୁଏ । ଏହିସବୁ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ବସ୍ତୁ ଦେଖାଯାଇ ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ଜାତକ 'ମିଳିଲେ' ବା 'ମେଳକ ହେଲେ' ବିବାହ ସ୍ଥିର ହୁଏ । ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ନକ୍ଷତ୍ର ଗଣନାରେ ଓ ଗଣ ଗଣନାରେ ନାଡ଼ୀନାଡ଼ୀ, ନର-ରାକ୍ଷସ ଏବଂ ରାଶିଗଣନାରେ ଅଶୁଭଷଡ଼ାଷ୍ଟକ ହେବାର ଦେଖାଗଲେ ବିବାହ ଅନୁଚିତ । 'ରାଜଯୋଟକ' ଯୋଗ ଦେଖାଗଲେ ଅନ୍ୟ ବସ୍ତୁ ମେଳକ ନ ଦେଖି ବିବାହ ସ୍ଥିର କରାଯାଏ ।] ଦେ. ବଣ—୧ । ମିଳିତ; ଏକତ୍ର—

মেল, মিলিত 1. United. [ଉ—ବଡ଼ୁଂ ସହକାର ଯେ ଭୂମରେ
मेल - ମେଳକ । ଉଞ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସୁନ୍ଦରୀ ।] ୨ । ଭେଟିବା; ଦାକୁଡ଼ିବା—2. Encountered. [ଉ—ବନ୍ଧିଲ ନସା ବେଳକରେ ମେଳକ, ହୋଇଣ ଉଦ୍ରେକ ଯଥା । ଉଞ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମେଳକ ଦେଖିବା—ଦେ.କ୍ରି—ବର କନ୍ୟାଙ୍କର ଜାତକ ଦେଖି ମେଳକ Melaka dekhibā ପରୀକ୍ଷା କରିବା—To examine the (ମେଳକ ଭୁଞ୍ଜିବା—ଅନ୍ୟରୂପ) horoscopes of a boy and ঠিকুজি মিলান a girl to see if the astrological मेलक देखना datas tally favourably

ମେଳକ ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବର କନ୍ୟାଙ୍କ ଜାତକ ଗଣନାରେ ଦୁଇ Melaka pardibā ଜଣଙ୍କର ଗ୍ରହ ନକ୍ଷତ୍ରାଦି ବିବାହ ପକ୍ଷରେ

ମେଳକ ଭୁଞ୍ଜିବା } ଅନ୍ୟରୂପ ଅନୁକୂଳ ଥିବାର ଦେଖାଯିବା—The
ମେଳକ ହେବା } tallying or agreemant between the
ঠিকুজি মিলা astrological data of the proposed मेलक पडना, तिलक पडना bride and bridegroom which are found to be favourable for a union between the two.

ମେଳ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମିଳାଇବା; ମେଳାଇବା; ଦୁଇ ଜଣଙ୍କୁ Mela karibā ମିଳିତ କରାଇବା—1. To bring about (ମେଳ କରାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ) a meeting,union or inter-মে মী)ল কর view between two persons. मेल करना

୨ । ଦୁଇ ଜଣଙ୍କର ବିବାଦ ଭାଙ୍ଗି ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା—2. To bring about reconciliation between two opposing parties. ୩ । ମିଶାଇବା; ମିଶ୍ରିତ କରିବା—3. To mix up; to mix together. ୪ । ମିଳିତହେବା; ମିଶିବା—4. To be associated with [ଉ—ଶୁଣି ହେବ ଭଳ ହେଲ, ସାଧୁ ସଙ୍ଗରେ କର ମେଳ । ପ୍ରାଚୀ. ଭକ୍ତିସମାଧାନ୍ତ ।]

ମେଳ ଖାଇବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଏକ ହେବା—1. To coincide, মেল খাওয়া मेल खाना to tally. ୨ । ସମ୍ମତ ହେବା—2. To agree; to accord with.

ମେଳ ଖୋଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମିଳାଇବା—To cause to tally Mela khoibā or agree or coincide. মেল খাওয়া मेल खिलाना (ମେଳ ଖୁଆଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଳଛ(ଛା)—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ (ପଦ୍ୟ)—ମ୍ଳେଚ୍ଛ (ଦେଖ)—Melachha(chhā) Mlechchha (See) मलेच [ଉ—ମେଳଛ ପ୍ରାଏକ ବସେ ଦୁହିର ମନଅ । ପ୍ରାଚୀ. ସବଦେଗୀତା ।]

ମେଳ(ଲ)ଣ—ଦେ. ବ (ସ. ମେଳନ)—ମେଳନ (ଦେଖ)—Mela(la)na Melana (See) ঠাকুরদের মিলন ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) ବ—୧ । ଉତ୍ସବ मि(मे)लन ବଶେଷ—1. A festival. ୨ । ତାସ ଖେଳ ବଶେଷ—2. A kind of game at cards.

ମେଳ(ଲ)ଣ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ମେଳନ ପଡ଼ିଆ (ଦେଖ) Mela(la)na pardiā Melana pardiā (See) মিলনের ময়দান मिलन मैदान

ମେଳନ—ସ. ବ (ମିଳ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବହୁ ଲୋକଙ୍କର
Melana ଏକତ୍ର ଠୁଳ ହେବା; ମିଳନ; ସଙ୍ଘ—1. Meeting; assemblage; coming together of many persons. ୨ । ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବା; ସାକ୍ଷାତ୍କାର—2. Interview; encounter. ୩ । ସହବାସ—3. Associating, association. ୪ । ଦୁଇ ବା ତତୋଽଧିକ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ମନର ମିଳନ; ମନର ମେଳ—4. Reconciliation; agreement. ଦେ. ବ—
দেবতার মেলন ଯାତ୍ରା ବା ପର୍ବ ଉପଲକ୍ଷରେ ଅନେକଗୁଡ଼ିଏ ଦେବ-
मि(मे)लन ପ୍ରତିମାଙ୍କୁ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ସମବେତ କରାଯିବା ଉତ୍ସବ—The ceremony or festival of many images being brought together on the occasion of festivals. [ଉ—ଦୋଳ ମେଳନ, ଦେଶ ମେଳଣ, ଗଣେଶ ମେଳଣ, ଚାଳଅ ମେଳନ, ଭାଗବତ ମେଳନ ।]

ମେଳନ ପଡ଼ିଆ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ପଡ଼ିଆରେ ଦେବପ୍ରତିମାମାନେ
Melana pardiā ମେଳନ ସମୟରେ ସମବେତ ହୁଅନ୍ତି—
মিলনের মাঠ A field where many images are
मिलन मैदान gathered together.

ମେଳ ବାନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦଳ ଗଠନ କରିବା—1. To
Mela bāndhibā form into a party. ୨ ।
মেল বান্ধা ଦଳବଦ୍ଧ ହୋଇ ବା ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରି—2. To form
मेल बाँधना a party of conspirators; to plot

ମେଳ ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଗଠିତ ଦଳ ବା ମେଳକୁ ଇତସ୍ତତଃ କରି-
Mela bhāngibā ଦେବା—To disperse a crowd;
মেল ভাঙ্গা, মেল ভাঙ্গান to break a conspiracy
मेलतोडना [ମେଳ ଭଙ୍ଗା(ଗେ)ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେଳ(ଳ)ମାଳ(ଳ)—ଦେ. ବ—୧ । ବିବାଦ ପରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ
Mel-(la) māl(la) —1. Reconciliation after a
মিটমাট quarrel. ୨। ବିବାଦର ଆପୋଷି ମୀମାଂସା—2. Ami-
मेलमाल cable settlement of a dispute. ୩ । ପରସ୍ପର ମନର ମେଳ—3. Mutual agreement; concord.

ମେଳରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସମୂହ ମଧ୍ୟରେ—In the galaxy of;
Melare among; along with. [ଉ—ଯେଉଁ
মধ্যে ରୂପେ ରୋହିଣୀ ନକ୍ଷତ୍ର ମେଳରେ; ସେହିରୂପେ ଦିଶିଲେ
मेलमे ବାଳୀଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମେଳା—ସ. ବ (ମିଳ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମସି; କାଳି
Melā —1. Ink. ୨ । ଅଞ୍ଜନ; କଜ୍ଜଳ—2. Collyrium; antimony. ୩ । ମହାନୀଳୀ ଗଛ; ନୀଳ ଗୁଳ୍ମ—3. Indigo plant; Verbasina Scandens. ଦେ.ବ—୧ । ସମୂହ; ମିଳନ; ସଙ୍ଗମ—1. Company;
মেলা cantact. [ଉ—ବହୁତ ଚକ୍ର ନୋହୁବ ରଜନୀ
मेला ମେଳାରେ । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୨ । ମେଳନ—2. Assemblage. [ଉ—ଭଲକି, ହୋଇଛ ଅବା ଏଥି ବନଦେବୀଙ୍କ ମେଳା । ରାଧାନାଥ. ଛଷା ।] ୩ । ଜନତା; ବହୁଜନସମାଗମ; ଲୋକଗହଳ—3. A gathering; crowding together of many people; a large concourse of people [ଉ—ଏହିଁ ସୁହିଁ ଗୋପ ଶ୍ୟାମଲା ଅବଳା ମେଳା ତପସ୍ଵିନୀ ତରବ । ଭକ୍ତ. କୋଟବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୪ । ଯାତ, ଯାତ୍ରା; ମହୋତ୍ସବ (ଯହିଁରେ ଅନେକ ଲୋକ ଏକତ୍ର ହୁଅନ୍ତି)—4. A big festival. ୫ । ମହୋତ୍ସବ; ଭୋଜି—5. Feast; banquet. ୬ । ତୀର୍ଥାଦିରେ ବିଶେଷ ଯୋଗ ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁଲୋକଙ୍କ ସମାଗମ—6. A religious fair. ୭ । ବହୁଜନ ସମାଗମ-କ୍ଷେତ୍ର;ହାଟ—7. A place where many people congregate; a market place. [ଉ—ଏ ଜଗତ ରୂପେ ମିଛ ମେଳା । ମଧୁସୂଦନ ସଙ୍ଗୀତମାଳା ।] ୮ । ବହୁ ବସ୍ତୁର ମିଳନ, ସମାହାର ବା ଏକତ୍ର ହେବା—8. Gathering; collection; aggregate. [ଉ—ମଧୁ ମଧୁର ବଧୂ ଅଧର, କପୋଳ ବର ବଦନାମ୍ବର, କମ୍ର ଚମ୍ପକ ଚୁମ୍ବିତ ଭ୍ରମର ମେଳା । ଜୟସୂର୍ଯ୍ୟ. କପୋଳ ଚମ୍ପୁ. ମ. ଗୀତ ।] ୯ । ସମୂହ; ସଙ୍ଘ—9. Assembly; meeting; association. [ଉ—ମହାଶୁନେ ରହୁ ତାରକାର ମେଳା, ଭ୍ରମରେ ଦେଖନ୍ତି ଏ ଭବର ଖେଳା । ରାଧାନାଥ. କବିତାବଳୀ ।] ଦେ. ବଣ. ୧ । ବହୁ ଜନପୂର୍ଣ୍ଣ—1. Crowded; thronged; congested. ୨ । ଅସଂଖ୍ୟ; ଅନେକ; ବହୁସଂଖ୍ୟକ—2. Multitudinous. ୩ । ବହୁ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଆଦିରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ—3. Crowded with many animals. [ଉ—ବ୍ୟାଘ୍ର ନାସିକା ଗର୍ତ୍ତନେ ହୋଇଅଛ ମେଳା । ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମେଲ୍ଲ—ଦେ. ବଣ—(ସ. ଉନ୍ମୀଳନ=ଖୋଲିବା)—୧ । ଖୋଲ୍ଲ;
Mellā খোলা ফেলা, খুলা अनावृत; फैला—1. Open; uncovered. [ଉ—ସୁପଟଗୃହେ ମୋର ଲୀଳା ; ମୋ ରୂପ ନ ଦିଶଇ ମେଲ୍ଲ । ପ୍ରାଚୀ. ଚୈତନ୍ୟଭାଗବତ ।] ୨ । ଉନ୍ମୀଳିତ—2. Opened. ୩ । ଅରୁଦ୍ଧ; ଅନାବଦ୍ଧ—3. Unclosed; unobstructed. [ଉ—ବାପ ପୁଅ ଦୁହେଁ ଗଲ ଅଜଡ଼ା, ମୁଣ୍ଡରୁ ଗାଣ୍ଡି ମେଲ୍ଲ । ରଗ ।] ୪ । ପ୍ରଶସ୍ତ—4. Spacious; wide; extensive. ବ.—୧ । ଏକ ଦିଗରେ କାନ୍ଥ ଥାଇ
দালান दालान ଅନ୍ୟ ତିନ ପାଖେ କାନ୍ଥ ନ ଥିବା ଘର; ଦଲାଣ—1. A hall; a house with one wall and open on 3 sides. [ଉ—ଦୁଇ ସାହୁ ଯାଇ

ଠାକୁର ମେଲାରେ ବସିଲେ । ଫକୀରମୋହନ, ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।] [ଦ୍ର—ଘଣ୍ଟୁଲ ମେଲ, ଢମ୍ପ ମେଲ, ଘୁଙ୍ଗୁଡ଼ା ମେଲ, ଖୁଣ୍ଟାକ ମେଲ,ଅଖଡ଼ା ମେଲ,ଦେଶ ମେଲ ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦରେ ମଧ୍ୟ ମେଲ ଏହି ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।] ୬ । ଖୋଲା ଅବସ୍ଥା; କୌଣସି ସ୍ଥାନର ଉନ୍ମୁକ୍ତ ଅବସ୍ଥା—2. Open condition of a place. ୩ । ଅରୁଦ୍ଧ ସ୍ଥାନ; ଅନାବୃତ ସ୍ଥାନ—3. Unobstructed place; open space. ୪ । ଫାଙ୍କ—4. An opening, aperture. ସ୍ଥାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି.—ହାଟ; ମେଳା—Market: fair.

ମେଲା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—(ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ ଣିଜନ୍ତ ମେଳ ଧାତୁ) Melā(le)ibā ୧ । ମେଳ କରାଇବା; ମିଳାଇବା—1 To मेलाना मिलाना bring about reconciliation. ୨ । ମିଳନ କରାଇବା—2 To cause to meet. ୩ । ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ ମେଳ କରାଇବା—3. To bring about a conspiracy or mutiny. ୪ । ଠେଳାଇବା; ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ଏକତ୍ର କରାଇବା—4. To bring together many people; to assemble a crowd. ୫ । ଦୁଇ ପଦାର୍ଥକୁ ତୁଳନା କରିବା—5. To compare two things with each other.

ମେଲା(ଳେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—(ସ. ଉତ୍ ଉପସର୍ଗ+ମିଲ୍ ଧାତୁ; Melā(le)ibā ମେଲିବାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ)—Causative of मेलाना फैलाना, खोलना Melibā. [ଦ୍ର—ବେଳେ ବେ ମଞ୍ଜୁଷା ମେଲାଇ, ଖୁଣ୍ଟାଇ ଏକ ମୁଖ ହୋଇ । ବଳରାମ, ବଡ଼ ସ୍ୱମାପୁର ।]

ମେଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ମହୋତ୍ସବ କରିବା Melā karibā To set up or hold a fair; to give मेला करा मेलकरना a feast.

ମେଲା କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମେଲାଇବା (ଦେଖ) Melā karibā খোলা खोलना Melāibā (See)

ମେଲା ଘର—ଦେ. ବି—୧ । କାନ୍ଥ ନ ଥିବା ଘର—1. A house Melā ghara খোলা ঘর without walls. ୨ । ଦ୍ୱାର ବନ୍ଦ ହୋଇ ନ ଥିବା ଘର—2. Unlocked house. ୩ । ବଡ଼ ଲମ୍ବା ଘର, ଯାହାର ମଝିରେ କାନ୍ଥ ନ ଥାଏ; ହଲ; ହାଲ୍ ଦାମଡ଼ା—3 A hall. ୪ । ଯେଉଁ ଘରର ଗୋଟିଏ ପାଖେ କାନ୍ଥ ଥାଏ ଓ ଅନ୍ୟ ୩ ପାଖେ କାନ୍ଥ ନ ଥାଏ—4 A house with 3 sides open.

ମେଲାଙ୍କ—ଦେ. ବି.—(ଗଣିତ)—ଏକ ସଙ୍ଖ୍ୟାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି Melānka ତତ୍ ପରବର୍ତ୍ତୀ ରାଶିମାନ କ୍ରମଶଃ ଯୋଗ କରିବା ପ୍ରଣାଳୀ (ଓଡ଼ାଙ୍କ) ରେ ଯେଉଁ ରାଶି ସର୍ବ ଶେଷରେ ଯୋଗ କରାଯାଇ ଥାଏ—(arithmetic) The number last added to the last but one total figure to arrive at the last total or Ordānka; the last number which is added in order to arrive at the last figure; a subtratend. [ଦ୍ର—ଶୃଣୁ ଓଡ଼ାଙ୍କ. ଧରିବାର ବେଳେ, ଓଡ଼ାଏ ଶତେ ପିଣ୍ଡ ଦେଲେ ଭଲେ । ଚରଣ ହୋଇଣ ଭୁମର ମଣ୍ଡି, ଦେଖ ଓଡ଼ାଙ୍କ ମେଲାଙ୍କରେ ଗୁଣି; ଗୁଣନ୍ତେ ଫଳ ହୋଇଣ ପଞ୍ଚଶ, ଏଥି ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ମେଲାଙ୍କ କସ ? ଲିଳାବତୀ. ପୃଷ୍ଠ ।] (ଦ୍ର—ଏହାର ଉତ୍ତର ଓଡ଼ାଙ୍କ ୧୦ ର ୫ ମିଶାଇଲେ ଫଳ ହୋଇ ଥାଆନ୍ତା ୧୫, ତାକୁ ୧୦ କୁ ୫ ରେ ଗୁଣି ଦେବାକୁ ଫଳ ହେଲ ୫୦ ।) [ଦ୍ର—ମେଲାଙ୍କର ଉଦାହରଣ ଯଥା— ୧+୨=୩; ୩+୩=୬; ୬+୪=୧୦; ୧୦+୫ =୧୫; ୧୫+୨=୧୮; ୧୮+୨=୨୦; ୨୦+୮ =୩୨; ୩୨+୯=୪୧; ୪୧+୧୦=୫୧ । ଏଠାରେ ୫୫ ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ୧୦ ମେଲାଙ୍କ ଓ ଏହାପର ୩୨ ଓଡ଼ାଙ୍କକୁ ୮ ମେଲାଙ୍କ···ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମେଲାଣି—ଦେ. ବି (ସ. 'ମିଳନ', 'ଶେଷ ମିଳନ' ଅର୍ଥରେ) — ୧ । Melāni ବନ୍ଧୁଭାବରେ ଦୁଇଜଣଙ୍କର ଶେଷ ମିଳନ ପରେ विदाय बिदाई ବିଦାୟ—1. A friendly parting, a friendly taking leave. [ଦ୍ର—ସମସ୍ତଙ୍କୁ କର ଯୋଡ଼ି ମାଗୁଛି ମେଲାଣି । ଗୁଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।] ୨ । ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ—2. Bidding goodbye. [ଦ୍ର— ଜନ୍ମତ ମେଲାଣି ନେଇଛି ଅବା ଏ ଦେହଦେଶେ । ଜନକଶୋଭ. ଉର୍ଜ୍ଜରଣୀ ।] ୩ । ବିଦାୟକାଳୀନ ଉପହାର—3. A peresent given to a departing person; a parting gift.

ମେଲାଣିଆ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—୧ । ପ୍ରସାରିତ—1. Extended; Melānia expanded. ୨ । ଫାଙ୍କଳା (ବ୍ୟକ୍ତି); ସେ मेलानिया खुला (ମେଲାଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଙ୍ଗରେ ଲଜ୍ଜାସମ୍ପନ୍ନ ବା ପରିଧେୟ ବସ୍ତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅସାବଧାନ—2. Careless about one's things and dress.

ମେଲାଣି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଦାୟ ଦେବା; ଯିବାପାଇଁ ଅନୁମତି Melāni karibā ଦେବା—1. To permit a person विदाय करा बिद(दा)ई करना(देना) (ମେଲାଣି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) to depart. ୨ । ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ବିଦାୟ କାଳୀନ ଉପହାର ଦେବା—2. To give a parting gift or present or remuneration to a departing person for work done beforehand.

ମେଲାଣି ଘେ(ଘି)ନିବା—ଦେ କ୍ରି—୧ । (ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି) ବିଦାୟ Melāni ghe(ghi)nibā ଗ୍ରହଣ କରିବା—1 To bid adieu विदाय लओया बिदाई लाना to a person before departing (said of the departing person).
ମେଲାଣି ନେବା } ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଲାଣି ମାଗିବା }
(ଦ୍ର— ଘେନିଲେ ମେଲାଣି, ବେନି ଉରମ୍ଭିକା, ଜନନୀ ମଧୁର ଗୁଳେ । ଗୁଧାନାଥ—ଚିଲିକା ।)

୬ । ବିଦାୟ କାଳୀନ ଉପହାର ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା—2. To receive a parting present.

ମେଲ୍ଲଣି ବେଭାର—ଦେ. ବି—ବିଦାୟ ଗ୍ରହଣ କରୁଥିବା ବନ୍ଧୁଙ୍କୁ Melāni bebhāra ଦିଆଯିବା ଉପହାର—A friendly or ମিলানি ভার gracious present given to a departing person. विदाई बेभार (ମେଲ୍ଲଣି ଭାର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଲ୍ଲଣି ମାଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ ବିଦାୟ ହେବା Melāni māgibā ପାଇଁ ଅନୁମତି ମାଗିବା—To pray to বিদায় চাওয়া be permitted to depart. बिदाई माँगना (ଉ—ଅମୃତ । ଗିରିଠାରୁ ମାଗ ମେଲ୍ଲଣି, କାଢର ଅଟଇ ମୁଁ, ଭଣ ମୋ ବାଣୀ । ରାଧାନାଥ. ମେଘଦୂତ ।)

ମେଲ୍ଲଣି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—(ପ୍ରସ୍ଥାନକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଠାରୁ) Melāni hebā ବିଦାୟ ହୋଇଯିବା—To depart after বিদায় হওয়া बिदाई होना bidding adieu.

ମେଲ(ଲା)ନନ୍ଦ(ନ୍ଦା)—ସ. ତ. (ମେଳା=ମସି+ଅନନ୍ଦ;+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)— Melā(lā)nanda(ndā) ମସୀଆଧାର; ଦୁଆତ—Inkstand; inkpot. (ମେଳାନ୍ଧ, ମେଳାମ୍ବୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଳାପ—ଦେ. ବି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମିଳାପ; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; Melāpa ମେଳ—1. Intimacy; friendship. ୨। ମିଳା-আলাপ ମିଶା—2. Mixing together. ୩ । ମନର मिलाप ମିଳନ—3. Agreement; concord. ୪ । ସଦା-ଳାପ—4. Friendly talk; exchange of felicitations. ସ. ବି—ଗୋଷ୍ଠୀ; ସମୂହ; ଜନତା; (ମେଳାପକ—ଅନ୍ୟରୂପ) ବହୁଲୋକଙ୍କ ଏକତ୍ର ସମାଗମ—Crowd; assembly.

ମେଳାପ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସଦାଳାପ କରିବା— Melāpa karibā To have a friendly talk. আলাপ করা मिलाप करना

ମେଲ ପହପଟ୍—ଦେ. ବି—ଚାରିଆଡ଼େ ଖୋଲା ଓ ପବନଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ— Melā pahapaṭ An airy place open on all sides. চারদিগে খোলা एकदम खुला

ମେଳାପୀ—ଦେ. ବିଣ—ମିଶାଣିଆ (ଲୋକ); ଯେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସଙ୍ଗେ Melāpi ସଦାଳାପ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସଦା ପ୍ରସ୍ତୁତ—Sociable; আলাপী, মিলনিয়া, মিশুক ready to mix and talk मिलापी with others in society; affable. (ମେଳାପିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଳା ମଉଛବ—ଦେ. ବି (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର; ସ. ମେଳ+ Melā mauchhaba ମହୋତ୍ସବ)—୧ । ପ୍ରୀତିଭୋଜ— 1. Picnic. ୨ । ବନ୍ଧୁବାନ୍ଧବଙ୍କ ସହିତ ମିଳନ ଓ ମଉଜ—2. Feast and amusements in the company of friends.
ମେଳା ମହୋଛବ }
ମେଳା ମଚ୍ଛବ }
ମେଳା ମଉଲ(ଲ)ସ(ବି) } —ଅନ୍ୟରୂପ
ମେଳା ମଦଲ(ଲ)ସ(ବି) }
মেলা মহোৎসব मेलोत्सव

ମେଲା ମୁକୁଳା—ଦେ. ବିଣ (ଏକାର୍ଥକ ସହଚର)—ଖୋଲା; ଅବାଧ— Melā mukulā Open and unobstructed খোলা खुला

ମେଲାମୁହାଁ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଯାହାର ମୁହଁ ମେଲା ହୋଇଥାଏ; ଖୋଲା- Melāmuhān̐ ମୁହ (ବୋତଲ, କଳ ପ୍ରଭୃତି)—1. Open-খোলামুখ(খো) mouthed. ୨ । (ପୁଂ) ଯେ ଚୁପ୍ ହୋଇ ବସି खुलामुहाँ ପାରେ ନାହିଁ; ଗପଡ଼ି—2. One who cannot (ମେଲାମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) sit quiet; talkative; garrulous.

ମେଳା ମେଳା—ଦେ.ଅ—୧ । ଭେଳାଭେଳା; ଦଳାଦଳ; ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ; Melā melā ଦଳ ଦଳ ହୋଇ—1. In crowds; in মেলামেলা, মেলাই, মেলা myriads; in shoals. (ଉ—ଉଡ଼ନ୍ତି झुंडकाझुंड, दलकादल ନଈରେ ଭମ୍ବୀର ମେଳା ମେଳା ଦେଉଛନ୍ତି)—୨ । ଅନେକ—2. Many; multitudinous.

ମେଲାମେଲି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷ୍ୟାର୍ଥକ ଧ୍ୱନ୍ୟାତ୍ମ ସହଚର)— Melāmeli karibā ମେଲାଇବା (ଦେଖ)—Melāibā (See) খেলখুলি করা खुलाखुलि करना

ମେଳି—ଦେ. ବି (ସ. ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । କୁମନ୍ତ୍ରଣା; ଚକ୍ରାନ୍ତ—1. A Meḷi plot; conspiracy. ୨ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରପୂର୍ବକ ରାଜା ବା মেলী ପ୍ରଭୁଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଦଳଗଠନ; ବିଦ୍ରୋହ—2 Mutiny, मेल conspiracy against the king or master. ୩ । ହଟ୍ଟଗୋଳ; ଗୋଳମାଳ; ଆରବ; କୋଳାହଳ—3 Confusion; noise; broil; uproar. ୪ । ଲୋକ-ଗହଳି; ଜନତା—4. An immense crowd. [ଉ—ଉଦ୍ଧେ ବିଦାୟବେ ଚାରକାର ବେଶେ ସୁରେ କ କରନ୍ତି ମେଳ । ନନ୍ଦକିଶୋର. ଶର୍ମିଷ୍ଠା ।]

ମେଳିଆ—ଦେ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ; ବିଦ୍ରୋହୀ— Meḷiā 1. Plotting; revolutionary; mutinous; মেলিয়া conspiring. ୨ । ଯେ ବହୁଲୋକଙ୍କୁ ମତାଇ ବିଦ୍ରୋହ मिलानेबाला; मेलिया କରିପାରେ—2. Fomenting a (ମେଳେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ) mutiny. ଦେ. ବି—ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ରକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି— Conspirator. ପ୍ରାଦେ (ବୌଦ୍ଧ) ବି—ଖେଳବିଶେଷ— An outdoor game.

ମେଳିଆ ସର୍ଦ୍ଦାର—ଦେ. ବି—ବିଦ୍ରୋହୀମାନଙ୍କ ନେତା—A ring-Meḷiā sarddāra leader of a revolt or mutiny. (ମେଳିଆ ସରଦାର—ଅନ୍ୟରୂପ) পালের গোদা मेलकासर्दार

ମେଳି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବିଦ୍ରୋହପାଇଁ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର କରିବା— Meḷi karibā To revolt; to mutiny; to rebel. দলবাঁধা मेलबाँधना

ମେଳିକା—ଦେ. ବି—ସମୂହ—Collection. (ଉ—କଳସେ ଅଳି Meḷikā ଗାଇକା, ବାଣ ମେଳିକା କ । ଉପ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ) মেল मेल

ମେଳି ଭାଙ୍ଗିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବିଦ୍ରୋହ ଦମନ କରିବା—1. To Meḷi bhāngibā suppress up a revolt or rebellion.

ବল ভাঙ্গা ୨ । ଜନତାକୁ ଛିନ୍ନଛନ୍ନ କରାଇବା—
ভীড় তোড়না 2. To disperse a crowd.

ମେଲିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ଉତ୍+ମିଲ୍ ଧାତୁ)—୧ । ମେଲା କରିବା;
Melibā. ମେଲାଇବା; ଖୋଲିବା—1. To open. (ଉ—ବାସ
মেলা, খোলা ଅସ୍ୱଚ୍ଛ ମୋଠାକୁ ମେଲି ଘାଟ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-
फैलाना ଭାରତ. ବନ ।) ୨ । ଛନ୍ଦକୁ କରିବା; ଫିଟାଇବା; ବନ୍ଧନ-
(ଭୂକବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To untie. (ଉ—ସାବନା
खोलना ଚୁଡ଼ାଇ ଅମ୍ବର । ବାଡୁସୀ ମେଲେ ଡୋ ଭ୍ରମର ।
ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୩ । ବିସ୍ତାରିତ କରିବା—3. To
spread; to hoist. (ଯଥା—ପତାକା ମେଲିବା ।)
୪ । ମିଶ୍ରିତ କରିବା; ମିଶାଇବା—4. To mix up.
(ଉ—ସିଂହଡ଼ା କେଶର ସଖି ଗୁଣ ଘୃତେ ପୋଡ଼ । କର୍ପୂର
ମରଚ ମେଲି ମିଠା ଦୁଧେ ମୋହୁ । ପ୍ରାଚୀ. ରହସ୍ୟ
फेला ମଞ୍ଜରୀ ।) ୫ । ପକାଇ ଦେବା; ଫିଙ୍ଗି ଦେବା—5. To
फेंकना throw away. (ଉ—ବନ୍ଧନ କରି ବସ୍ତୁ ପାଦ
ମେଲିଲ ସମୁଦ୍ର ଅଗାଧ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୬ ।
ପ୍ରସାରିତ କରିବା—6. To extend. (ଯଥା—ଗୋଡ଼
ମେଲିବା ।) ୭ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ ସାମନାରେ ଉପସ୍ଥାପିତ
ছড়ান କରିବା—7. To exibit for public gaze.
पसारना (ଯଥା—ଦୋକାନ, ପସରା ମେଲିବା ।) ୮ । ଜଳରେ ଗତି
ভাসান କରିବା ପାଇଁ ଭସାଇବା ବା ଛାଡ଼ିବା; (ବନ୍ଧା ହୋଇଥିବା
खोलना ଡଙ୍ଗାକୁ) ବନ୍ଧନରୁ ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିବା—8. To float; to
drift; to set afloat; to launch (a boat).
(ଯଥା—ଡଙ୍ଗା ବା ବୋଇତ ମେଲିବା ।) ୯ । ସର୍ବ-
ସାଧାରଣରେ ପ୍ରକାଶ କରିବା ବା ବୋଲିବା—9. To
বলা utter publicly. (ଯଥା—ଗୀତ ମେଲିବା,
बोलना ଗାହାଣୀ ମେଲିବା ।) ୧୦ । ମୁଦ୍ରିତ ପଦାର୍ଥକୁ ଖୋଲିବା—
খোলা 10. To open a thing which had been
खोलना shut up. (ଯଥା—ଆଖି ମେଲିବା ।) ୧୧। ମୁକୁଳାଇବା
11. To dishevel. (ଯଥା—ବାଳ ମେଲାଇବା ।)
୧୨ । ବର୍ଦ୍ଧିତ କରିବା—12. To increase. (ଉ—
ପାଡ଼ିଲେ ଡକା ଉଚ୍ଚ ସ୍ୱରେ ଗଲା ମେଲି । କୃଷ୍ଣସିଂହ.
ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୧୩ । ଗର୍ଭିଣୀ ପ୍ରସବ କରି ପାରୁ ନ
ଥିଲେ (ଧାଈ) ହାତ ପୂରାଇ ଗର୍ଭରୁ ଶିଶୁକୁ ବାହାର କରିବା
(ଯଥା—ହାତ ମେଲିବା)—13. To cause delivery
by thrusting the hand into the organ.
[ଦ୍ର—ଏ କ୍ରିୟାର ଅସମାପିକା ରୂପ ସଙ୍ଗେ ଦେବା କ୍ରିୟାର
ସମାପିକା ରୂପ ଯୁକ୍ତ ହୁଏ, ଯଥା—ମେଲି ଦେବା ।]

ମେଲେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସଙ୍ଗରେ; ସହିତ; ସାଥିରେ—
Mele In the company of; with.
সঙ্গে (ଉ—ସେ ହଂସକୁ ସେସର୍ଣ ହଂସଙ୍କର ମେଲେ, ବାହାଇଲା
संग ସୁବର୍ଣ୍ଣ ପୁରେ ପକ୍ଷ ବଳେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମେଲେଚ୍ଛ(ଚ୍ଛା, ଛ, ଛା)—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମ୍ଳେଚ୍ଛ)—୧ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ
Melechha(chhā, chchha, chchhā) (ଦେଖ ।
মেলেচ্ছ 1. Mlechchha (See) ୨ । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ—
मलेछ 2. Untouchable. ୩ । ମ୍ଳେଚ୍ଛ ପରି ଅପରିଷ୍କୃତ—
[ମେଲେଚ୍ଛ (ଚ୍ଛି)ଆ—ଅନ୍ୟରୂପ] 3. Unclean like an un-
[ମେଲେଚ୍ଛୀ(ଚ୍ଛୀ)—ସ୍ତ୍ରୀ] touchable. ୪ । ମଳିଆ—4. Dirty.
୫ । କୁରୂପ; ବଦାକାର—5. Ugly. ୬। ଅତି କୃପଣ—
6. Very miserly.

ମେଲେରିଆ—ଦେ. ବ. (ଇଂ. ମାଲେରିଆ)—ଦୂଷିତ ଜଳବାୟୁ ଜନିତ
Meleriā ଦୁଷ୍ଟକଷ୍ଟ ପ୍ଲୀହାବର୍ଦ୍ଧକ କମ୍ପଜ୍ୱର ବିଶେଷ—Malarias
ম্যালেরিয়া मलेरिया malarial fever.

ମେସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେସ୍)—୧ । ଭଲ୍ଲାଭ ସମ୍ପର୍କ ଶୂନ୍ୟ ଅଥଚ
Mes ଏକ ବୃତ୍ତି ଅବଲମ୍ବନକାରୀ ଅନେକ ଲୋକ ଯେଉଁ
মেস ସ୍ଥାନରେ ଏକାଠି ହୋଇ ଏକତ୍ର ରହନ୍ତି—1. Mess. ୨ ।
मेस ଭଲ୍ଲାଭ ସମ୍ପର୍କଶୂନ୍ୟ ଓ କର୍ମକ୍ଷେତ୍ରରେ ସଙ୍ଗୀ ଲୋକମାନେ
ଏକ ଘରେ ରହିବା ଓ ଏକ ପାକରେ ଖାଇବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା
—2. Messing together of many persons
having no mutual relationship but
following the same profession or
occupation.

ମେଶିନ୍(ନ)—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଶିନ୍)—ଯନ୍ତ୍ର; କଳ—
Mesin(ni) Machine. (ଯଥା—ଷ୍ଟିମ୍ ମେସିନ୍, ଅଏଲ୍
মেসিন ମେସିନ୍, ଇଲେକ୍ଟ୍ରିକ୍ ମେସିନ୍, ସିଲାଇ (ସିଲେଇ)
मशीन ମେସିନ୍; ପ୍ରିଣ୍ଟିଙ୍ଗ୍ (ଛାପା) ମେସିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମେଶିନ୍ ଗନ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଶିନ୍ ଗନ୍)—କଳ ଦ୍ୱାରା ଦ୍ରୁତ-
Mesin gan ଗୁଳିଚ ବନ୍ଧୁକ—Machine gun.
মেসিনগন मशीनगन

ମେଶିନ୍ ଚଳା(ଳେ, ଳା, ଲେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—କଳକୁ ପରିଚାଳିତ
Mesin chalā(le, lā, le)ibā କରିବା—To work a
মেশিন চালান मशीन चलाना machine.
(ମେସିନ୍ ଚଳ[ଲେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଶିନ୍ ପ୍ରେସ୍—ବୈଦେ. ବ. (ଇଂ. ମେଶିନ୍ ପ୍ରେସ୍)—କଳ ଦ୍ୱାରା
Mesin pres ପୁସ୍ତକାଦି ଛାପିବାର ଯନ୍ତ୍ର—Machine press.
মেসিন প্রেস मशीन प्रेस (ବିପରୀତ—ହାଣ୍ଡ ପ୍ରେସ୍)

ମେଶେସ୍ତ୍ର—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ) ବ (ଅଶୁଦ୍ଧ ଉଚ୍ଚାରଣ) (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍)
Meseshtra —ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ—Magistrate.

ମେସୋପ(ପୋ)ଟ(ଟା)ମିୟା—ଦେ. ବ—ଆସିଆଟିକ୍ ତୁର୍କିର ପ୍ରଦେଶ
Mesopa(po)ta(tā)miyā̃ ବିଶେଷ—Mesopotamia; a
মেসোপোটামিয়া province of Asiatic Turkey.
मेसोपोटामिया [ଦ୍ର—ମେସୋପୋଟାମିୟା ଇଉଫ୍ରେଟିସ୍ ଓ ଟାଇଗ୍ରୀସ୍
ନଦୀ ମଧ୍ୟରେ ଅବସ୍ଥିତ । ପ୍ରାଚୀନକାଳରେ ଏହିଠାରେ
ପ୍ରସିଦ୍ଧ ବାବିଲନ୍ ସ୍ରାଜଧାନୀ ଥିଲା । ଗତ ଇଉରୋପୀୟ
ମହାଯୁଦ୍ଧ (୧୯୧୪-୧୦)ରେ ଏଠାରେ ଇଂରେଜମାନେ
ତୁର୍କୀଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ଯୁଦ୍ଧ କରିଥିଲେ । ଏହା ବର୍ତ୍ତମାନ ଇଂରେଜ

ଅଧିକୃତ ବସରା (Basara) ନଗର ଇଂରେଜ ଅଧିକୃତ ମେସୋପୋଟାମିଆର ହାତ ଅଟେ । ଖାରସ୍ୟ ଉପସାଗର ଦେଇ ବସରା ବାଟେ ମେସୋପୋଟାମିଆକୁ ଯିବାକୁ ହୁଏ ।]

ମେଷ—ସ. ବ (ମିଷ୍ ଧାତୁ—ସ୍ପର୍ଦ୍ଧା କରିବା + କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । Mesha ମେଣ୍ଢା; ଭେଡ଼ା—1. Ram; sheep. [ଦ୍ରୁ—(ମେଷା, ମେଷୀ, ମେଷିକା – ସ୍ତ୍ରୀ) ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମମାନ; ଯଥା—ଅବି, ଉରଣ, ଉରଭ୍ର, ଊର୍ଣ୍ଣାୟୁ, ଏଡ଼କ, ଭେଡ଼, ଭେଡ଼କ, ଭେଡ୍ର, ମେଣ୍ଢ, ମେଣ୍ଢକ, ଲୋ(ଲୋ)ମଶ, ଶୃଙ୍ଗିଣ, ବଲୀ, ବୃଷ୍ଣୀ, ସଫଲ, ହୁଡ଼, ହୁଡ଼ୁ, ହୁଡ଼ୁ, ମେଢ୍ର, ମେଢ୍ରା, ପୃଥୁଦର, ବହୁରୋମା, ଏଳକ, ମେଢ଼ ।] ୨ । ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ପ୍ରଥମ ରାଶି—2. The first of the twelve signs of the zodiac; the Aries. [ଦ୍ରୁ—ଏହି ରାଶି ୨୨୫ ତାରାଯୁକ୍ତ ମେଷାକାର ନକ୍ଷତ୍ରପୁଞ୍ଜ । ବୈଶାଖରେ ସୂର୍ଯ୍ୟ ଏହି ରାଶିରେ ରହନ୍ତି । ଅଶ୍ୱିନୀ, ଭରଣୀ ଓ କୃତ୍ତିକାର ଏକ ପାଦ ନେଇ ଏ ରାଶି ଗଣାଯାଏ । ଏହି ରାଶିଜାତ ବ୍ୟକ୍ତି ଶେଷ ବୟସରେ ନେତ୍ରରୋଗୀ, ଦସ୍ୟୁତ୍ତ, ଧନୀ, ଗୁଣଜ୍ଞଶୀ, ଧାର୍ମିକ, ଧୀର, ମତ୍ସ୍ୟମାଂସାଶୀ, ଅରକ୍ତ ପୀତବର୍ଣ୍ଣ, କ୍ଷୁଦ୍ରପଦଭୂଷିତ, ଶୀତୋଷ୍ଣସ୍ୱଭାବ, କାନ୍ତିବହୁଳ, ସମାଜାଗ, ପଙ୍କଗନ୍ଧସ୍ପୃହା, ପୂର୍ବାହ୍ନବଳଅଧିପତି, ଅଳ୍ପସ୍ତ୍ରୀସଙ୍ଗକାମୀ, ଅଳ୍ପସନ୍ତାନବାନ୍, ସୁବୁଦ୍ଧି, ଅଳ୍ପବଳକାରୀ, ସୁଜନବନ୍ଧୁ, ଚଞ୍ଚଳ ଓ ପରବଶ୍ୟକ ହୁଏ ।] ୩ । ମେଷଲଗ୍ନ; ଜ୍ୟୋତିଷୋକ୍ତ ଲଗ୍ନ ବିଶେଷ —3. The moment of the sun's entrance into the sign of the Aries. ୪ । ଚକୁନ୍ଦା ବା ଯାଦୁଆଇ ଗଛ—4. A plant; Cassia Tora. ୫ । ସୌର ବୈଶାଖ ମାସ—5. The solar month of Baisākha.

ମେଷକ—ସ ବ—ଶାକଶାଗ—A kind of pot herb. Meshaka ମେଣ୍ଢାଶିଙ୍ଗା ୧ (ଦେଖ)—Mendhāsingha 1 (See) ୨ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—2. Ram; sheep.

ମେଷ ଘୋଷ—ସ. ବ—୧ । ଜନତା; ଭିଡ଼—1. Crowd. ୨ । Mesha ghosa ଜନତାରୁ ଉଠିବା ଶବ୍ଦ—2. Bustling noise issuing out of a crowd.

ମେଷ ପାଳ—ସ. ବ. ପୁଂ—୧ । ମେଣ୍ଢା ରଖୁଆଳ—1. A Mesha pāla shepherd. ୨ । ମେଣ୍ଢାପଲ—2. A (ମେଷପାଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) herd of sheep.

ମେଷ ପାଳକ—ସ. ବ. ପୁଂ—ମେଣ୍ଢା ରଖୁଆଳ—Mesha pālaka A shepherd. (ମେଷ ପାଳିକା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମେଷ ବଲ୍ଲୀ—ସ. ବ—ଏକପ୍ରକାର ବଣର ଲତା ଓ ଏହାର ଫଳ; Mesha balli ମେଣ୍ଢା ଶିଙ୍ଗା—A creeper; convol- (ସ—ନନ୍ଦୀବୃକ୍ଷ, ଚକ୍ଷୁଃ, ଚକ୍ଷୁର୍ବାହକ, vulus Argenteous; ବହଳଚକ୍ଷୁଃ, ମେଢ଼ଶୃଙ୍ଗୀ,) Gymnema Sylvestre; ସୂକ୍ଷ୍ମଦ୍ରୁମା, ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ Ascelepias Geminata. ମେଡ଼ା ସିଂଗା মেঁষ শৃঙ্গ (ମେଷ ଭକ୍ଷଣିକା, ମେଷ ଶୃଙ୍ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମେଷ ଯୁଦ୍ଧ—ବ—ଅଳଙ୍କାର ବିଶେଷ—A kind of picture- Mesha juddha sque composition. [ଦ୍ରୁ—ଏଥିରେ ଯେଉଁ ପାଦ ଉଚିତ ହୁଏ ସେହି ପାଦକୁ ଓଲଟାଇ ପଢ଼ିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରି ପଢ଼ା ଯାଏ, ଯଥା—ଭସାସ୍ୱଦ୍ଧୀ ଧନା ଧୀର ସାର । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।]

ମେଷ ଲୋଚନ—ସ. ବ—ଚକୁନ୍ଦା ବା ଯାଦୁଆଇ ଗଛ—Mesha lochana A tree; Cassia Tora.

ମେଷ ଶୃଙ୍ଗ—ସ. ବ—୧ । ମେଣ୍ଢାର ଶିଂଘ—1. The horn of a Mesha sṛunga ram. ୨ । ମେଣ୍ଢାଶିଂଗା ମହୁରା— 2. Name of a poisonous root.

ମେଷ ସଂକ୍ରମଣ—ସ. ବ—ବୈଶାଖ ସଂକ୍ରାନ୍ତି; ପଣାସଂକ୍ରାନ୍ତି; ମହାବିଷୁବ Mesha samkramana ସଂକ୍ରାନ୍ତି ଓଡ଼ିଆ କୃଷିବର୍ଷ ଓ ପାଞ୍ଜି (ମେଷ ସଂକ୍ରାନ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ) ବର୍ଷ ଗଣନାର ଆଦ୍ୟ ଦିବସ— The 1st day of the solar month of Baisākha. [ଦ୍ରୁ—ଏ ଦିନ ଓଡ଼ିଆ ପାଞ୍ଜିରେ ନବବର୍ଷ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ; ତୁଳସୀ ଗଛ ଉପରେ ଝରା ଓ ସଛିଦ୍ର ଜଳ ପାତ୍ରୀ ଲଗାଯାଇ ମାସକ ଯାଏ ଗଛରେ ପାଣି ଦିଆଯାଏ; ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ଝାମୁ ଯାତ୍ରା, ଛଉନାଚ ଓ ଡଣ୍ଡ ନୃତ୍ୟ କରାଯାଏ; କିଛି ଭୂମି ଅଞ୍ଚଳରେ ଓଡ଼ିଆମାନେ ଘର ଲିପା ପୋଛା କରି ପୂଜା, ଧର୍ମଗ୍ରନ୍ଥ ପାଠ,କୀର୍ତ୍ତନ ଓ ଭୋଗ କରନ୍ତି । ଗ୍ରାମ ଅଞ୍ଚଳରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ପେଟରେ ଚନ୍ଦନ ଦିଆ ଯାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ଛତା, ବିଞ୍ଚଣା, ପଣା ଓ ଜଳଘଟୀ ଦାନ କରାଯାଏ । ବାକି ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳରେ ଦହକ ନିଆଁ ଉପରେ ବ୍ରତଧାରୀମାନେ ଖାଲି ଗୋଡ଼ରେ ଚାଲନ୍ତି । ଏ ଦିନ ବଙ୍ଗ ଓ ଉତ୍କଳର ଅନେକ ସ୍ଥଳରେ ଶ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ଧର୍ମଠାକୁର ଦେବ ବାବାଙ୍କର ଉତ୍ସବ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୁଏ ।]

ମେଷାଣ୍ଡ—ସ. ବ—୧ । (ଷଷ୍ଠୀ ତତ) ମେଣ୍ଢାର ଅଣ୍ଡକୋଷ— Meshānda 1. The testicle of a ram. ୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ଦେବରାଜ; ଇନ୍ଦ୍ର—2. Indra.

ମେଷିକା—ସ. ବ (ମେଷୀ + କ + ଆ)—୧ । ମାଈମେଣ୍ଢା; ମେଣ୍ଢୀ— Meshikā 1. Ewe. ୨ । ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ— 2. An urinary disease. ୩ । ମୂତ୍ର, ପ୍ରସ୍ରାବ— 3. Urine

ମେଷୀ—ସ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ (ମେଷ + ସ୍ତ୍ରୀ ଈ)—୧ । ମାଈ ମେଣ୍ଢା— Meshi 1. Ewe. ୨ । ବାନ୍ଦନ ଗଛ; ଭଣ୍ଡଶ ବୃକ୍ଷ— ସ—ଭଣ୍ଡଶ, ସ୍ୟନ୍ଦନ 2. A tree; Dalbergia Ouigensis. ୩ । ଜଟାମାଂସୀ—3. Indian Spikenard; Valerine Jatāmāmsi.

ମେଟ୍ରେଟ୍—ଗ୍ରାଦେ. (ଗ୍ରାମ) ବୈଦେ. ବ (ଇଂ. ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍‌ର ଅଶୁଦ୍ଧ Meshtret ଉଚ୍ଚାରଣ)—ମାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—Magistrate.

ମେସ୍‌ମେରାଇଜ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି (ଇଂ. ମେସ୍‌ମେରାଇଜ୍)—
Mes-merāij karibā ଅଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟାଦ୍ୱାରା
মেসমেরাইজ করা ମନୁଷ୍ୟକୁ ହତଚେତନ କରିବା—To
मेसमेराइज करना mesmerise a person.

ମେସ୍ ମେରିଜ୍‌ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ଅଧୁନିକ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରକ୍ରିୟା—
Mes-merij-m ଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ହତଚେତନ କରିବା—
মেসমেরিজম मेसमेरिज़म Mesmerism.

ମେସ୍ ମେରିଷ୍ଟ—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ.)—ମେସ୍‌ମେରିଜମ୍ ବିଦ୍ୟାରେ
Mes-merisht ପ୍ରବୀଣ ବ୍ୟକ୍ତି—Mesmerist.
মেস্‌মেরিষ্ট मेसमेरिष्ट

ମେସ୍ତ୍ରି—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି.—ମିସ୍ତ୍ରି—
Mestri Mason.

ମେହ—ସଂ. ବି.—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. ଅ)—
Meha ୧ । ମୂତ୍ର; ପ୍ରସ୍ରାବ—1. Urine. ୨ । (+କରଣ) ମୂତ୍ରରୋଗ ବିଶେଷ; ଧାତୁକ୍ଷୟ ରୋଗ—2. Gonorrhoea. [ଦ୍ର—ଏଥିରେ ପ୍ରସ୍ରାବନଳୀ ମଧ୍ୟରେ ଘାଆ ଓ ଫୁଲା ହୋଇ ରକ୍ତ ଓ ପୂଜ ଅବା ପଚେ ଓ ପ୍ରସ୍ରାବଦ୍ୱାର ଭିତର ହୁଏ । ଆୟୁର୍ବେଦରେ ବିଂଶତି ପ୍ରକାର ମେହର ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।] ୩ । ମେଷ; ମେଣ୍ଢା—3. Ram.

ମେହଗ(ଗା,ଗେ)ନି—ଦେ. ବି—(ଇଂ. ମେହଗନି)—୧। ସାଗୁଆନ ପରି
Mehaga(gā,ge)ni ଏକ ପ୍ରକାର କାଠ—1. Swietenia
মেহগিনী तुन Mahagoni; mahogony.
[ଦ୍ର—ଏହା କମଳା ବର୍ଣ୍ଣର ବୃହତ୍ ତରୁ । ଏହି ଗଛ ଆମେରିକାରେ ଜନ୍ମେ; ଅତି କାଳ ଏ ଦେଶରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଲଗା ଯାଉଅଛି । ମେହଗାନି କାଠ ରକ୍ତ ପୀତ ବର୍ଣ୍ଣ, କୋମଳ ଓ ସୁନ୍ଦର ।] ୨ । ଅନ୍ୟ ଏକ ଜାତିର ସାଗୁଆନ କାଠ—2. Swietenia Macrophylla.
[ଦ୍ର—ଏହି ଗଛ ଛୋଟ; ମାତ୍ର ଏହାର ପତ୍ର ବଡ଼ । ଏ ଦେଶରେ ଏଥିରେ ଫୁଲ ଫଳ ଧରେ ।]

ମେହଘ୍ନୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ—(ମେହ+ହନ୍ ଧାତୁ+କ୍ୱିପ୍+ସ୍ତ୍ରୀ)—ହଳଦୀ-
Mehaghnī Turmeric.

ମେହନ—ସଂ. ବି—(ମିହ୍ ଧାତୁ=ସେଚନ କରିବା+କର୍ମ. ଅନ)—
Mehana ୧ । ମୂତ୍ର—1. Urine. ୨ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ ଶିଶ୍ନ; ପୁରୁଷର ଜନନେନ୍ଦ୍ରିୟ—2. Penis; male organ of generation; Membrum virile. ୩ । (+ଭାବ. ଅନ) ମୂତ୍ରୋତ୍ସର୍ଗ—3. Urination; pissing. ୪ । ମୁଷକ ବୃକ୍ଷ; ଘଣ୍ଟାପାଟଲୀ ବୃକ୍ଷ—4. A wild tree; Schrebra Swieteniodes.

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତ୍(ତ)—ବୈଦେ. ବି—(ଅ. ମେହନତ)—ମିହନ୍ତ;
Meha(he)na(nna)t(ta) ପରିଶ୍ରମ—Labour; toil.
মেহনত मिहनत [ଦ୍ର—ସେ ଭିନ୍ନରେତ, ଏତେ ମେହେନତ (ମେହନ୍ତ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଉଠାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ଫକୀରମୋହନ ଛମାଣ. ଆଠଗୁଣ୍ଠ ।]

ମେହନତ୍ କରିବା (ଉଠାଇବା)—ଦେ. କ୍ରି—ପରିଶ୍ରମ କରିବା—
Mehanat karibā (uṭhāibā) To labour.
মেহনত করা मिहनत करना

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତ(ତା)ନା—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମେହ୍‌ନତ୍-ଅନା)-
Meha(he)na(nna)ta(tā)nā ମିହନ୍ତନା; ପାରିଶ୍ରମିକ—
মেহনতানা मेहनताना Remuneration for labour.
[ମେହନ୍ତ(ନ୍ତା)ନା—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତି—ଦେ. ବିଣ—ପରିଶ୍ରମୀ—
Meha(he)na(nna)tī মেহনতী मिहनती Labourious.
ମେହ(ହେ)ନ(ନ୍ନ)ତିଆ;
ମେହ(ହେ)ନ୍ତୀ; ମେହ(ହେ)ନ୍ତିଆ } —ଅନ୍ୟରୂପ

ମେହିକାପ—ଦେ. ବି.—ମେକାପ (ଦେଖ)
Mehikāpa Mekāpa (See)

ମେହି ଖୁଣ୍ଟ—ପ୍ରାଦେ.—(ଯାଜପୁର)—ବି.—ମେରି (ଦେଖ)
Mehi khunṭa Meri (See)

ମେହି(ହେ)ଲି ରାଣ୍ଡିଆ—ପ୍ରାଦେ.—(ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ. ପୁଂ—
Mehi(he)li rāṇḍiā (ପୁରୁଷଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବହୃତ ଗାଳି)—
ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିବାହର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ତା ସ୍ତ୍ରୀ ବିଧବା ହୁଏ, ଅର୍ଥାତ ବିବାହିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ୱୟଂ ମରିଯାଏ—
(A curse to males) One who will die soon after marriage.

ମେହି(ହେ)ଲି ରାଣ୍ଡୀ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ)—ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—(ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ପ୍ରତି
Mehi(he)li rāṇḍī ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ଗାଳି)—ଯେଉଁ ସ୍ତ୍ରୀ ବିବାହର ଅବ୍ୟବହିତ ପରେ ବିଧବା ହୁଏ—(a term of cursing applied to females) (a woman) Who will become a widow immediately after her marriage.

ମେହୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମେହ+ଇନ୍; ୧ମା; ୧ବ)—ମେହ-
Mehī (ମେହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ (ବ୍ୟକ୍ତି)—
Suffering from gonorrhoea.

ମେହୀ ଖୁଣ୍ଟି—ପ୍ରାଦେ. (ବାଙ୍କୀ) ବି.—ଯାପଦଣ୍ଡି—A post driven
Mehī khunṭi in the centre of a pond.

ମେହୁ—ଗ୍ରା. ବି—(ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ)—ମେଘ—
Mehu মেঘ मेह Cloud.
[ଭ୍ର—ଚଳିଲେ ଗଗନେ ମେହୁ ସାଜଲେ କରଷା । ପ୍ରାଚୀ. କବିସଂ ମଞ୍ଜରୀ ।]

ମେହୁଆ—ଦେ. ବି—ମେଉଆ (ଦେଖ)
Mehuā Meuā (See)

ମେହେଙ୍କାଳ—ଦେ. ବି—(ସଂ. ମହାକାଳ)—ମହାକାଳ ଫଳ—
Mehenkāḷa Colocynth; bitter apple; citrullus.
মাকাল महाकाल

ମେହେଙ୍ଗା—ଦେ.ବି- ଏକପ୍ରକାର ବନ୍ୟ ବୋଳ ଗଛ—Erioglossum
Mehengā Rubiginosum (Haines)

ମେହେଞ୍ଜର—ବୈଦେ. (ଗ୍ରାମ୍ୟ) ବି.—(ଇଂ. ମାନେଜର)—ମେନେଜର
Mehenjara ম্যানেজর (ଦେଖ)—Menejara (See)

ମେହେନ୍ଦି (ନ୍ଦି)—ଦେ.ବି—(ସଂ. ମେନ୍ଧିକା, ମେନ୍ଦୀ)—ମଞ୍ଜୁଆତି; ହେନା-
Mehedi(ndi) Alcanet; Henna; Lawsonia Alba.
(ସଂ. ନାମ—ମେନ୍ଦୀ, ମେନ୍ଧିକା, ନଖରଞ୍ଜ, ରୋଚନିକା ।)
মেহেন্দি, মেদি हेना, मेंहदी Tylophora Asthamatica.
ହି. ମେହେଦୀ [ଦ୍ର—ଧାତକ୍ୟାଦି ବର୍ଗର କ୍ଷୁପ; ଶାଖା କଣ୍ଟକମୟ
ଫା. ହେନା ବୋଲି ଲୋକେ ଏହାର ଗଛକୁ ଲଗାଇ ବାଡ଼
କରନ୍ତି । ଏହାର ଫୁଲ ଉଦ୍ଭିଦ୍ଭ୍ଲ । ଏହା ଗଛ ବେଲୁଆସ୍ଥାନ
ଜଙ୍ଗଲରେ ଓ ଭାରତରେ ପାଳିତ ହୋଇ ଲଗାଯାଏ ।
ଏଥିର ମଞ୍ଜରୀରେ ଧଳା ଫୁଲ ଧରେ । ଫୁଲର ଗନ୍ଧ ମଧୁର ।
ଫଳ ଗୋଲମରିଚ ପରି କେଣ୍ଡା କେଣ୍ଡା ଫଳେ । ଏହାର
ପତ୍ରକୁ ବାଟି କରତଳରେ ଓ ନଖରେ ଲଗାଇ କିଛି ସମୟ
ପରେ ପୋଛି ଦେଲେ ସେ ସ୍ଥାନ ନାଲି ହୁଏ । ଏହି ଗଛର
ପତ୍ରକୁ ବାଟି ମୁସଲମାନ୍ ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନେ ହାତ, ନଖ,
ପଦ ଓ ଦାଢ଼ିକୁ ଲୋହିତବର୍ଣ୍ଣରେ ରଙ୍ଗାନ୍ତି ।]

ମେହେନା—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ. ମେୟାନା)—ତାମଜାନ; କାନ୍ଧରେ
Mehenā ବୁହା ହେବା ଦୁଇ ପଟେ ବାହିଁଷ ଲଗା ଚଉକି ବା
তঞ্জাম, মেনা मियाना ଦୋଳି—A sedan chair.

ମେହେ(ହ)ନ୍ତ(ତ)ର—ବୈଦେ.ବି.ପୁଂ—(ଫା.ମେହତର୍=ପରମାଣିକ;
Mehe(ha)nta(ta)ra ଜାତିର ସର୍ଦ୍ଦାର, ତୁଳ. ସଂ. ମହତ୍ତର)—
মেথার मेहतर ହାଡ଼ି; ମଳ ପରିଷ୍କାରକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଜାତିବିଶେଷ;
[ମେହଁ (ହେଁ)ତର—ଅନ୍ୟରୂପ] ଚଣ୍ଡାଳ—The caste of
sweepers and removers of nightsoil.
ମେହଁ(ହେଁ)ତାଣୀ
ମେହଁ(ହେଁ)ତରାଣୀ }—ସ୍ତ୍ରୀ
ମେହ(ହେ)ନ୍ତାଣୀ
[ଦ୍ର—ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ
ସୀମାନ୍ତବର୍ତ୍ତୀ ଚତ୍ରାଳ ଅଞ୍ଚଳର ଦେଶୀୟ
ରାଜାଙ୍କ ଉପାଧି ମେହ୍‌ତର । ଅତଏବ
ମେହ୍‌ତର୍ ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନୀଚ ବ୍ୟକ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏ ନୀଚ କର୍ମ-
କାରୀ ହାଡ଼ିକୁ ବ୍ୟଙ୍ଗୋକ୍ତି ବା ଶୁଭବାଚକ (euphemism)
ରେ 'ମେହେନ୍ତର' ବୋଲି ପ୍ରଥମେ ଡକା ହେଲା । ତୁଳନା
କର —ଓଡ଼ିଆ. ମାହାର=ହାଡ଼ି; ମାହାରୁଣୀ=
ହାଡ଼ିଅଣୀ ।]

ମେହେନ୍ତରି—ବୈଦେ. ବି.—ମେହେଁନ୍ତରର କର୍ମ
Mehentari The act of a sweeper.
মেথরী मेहतरी

ମେହେ(ହ)ମାନ୍—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା.)—ଅତିଥି—
Mehe(ha)mān মেহেমান मेहमान Guest.

ମେହେ(ହ)ମାନ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା.)—ଅତିଥିସତ୍କାର କରିବା
Mehe(ha)mān-dār মেহেমানদার ବ୍ୟକ୍ତି-A hospitable
मेहमानदार person.

ମେହେ(ହ)ମାନଦାରି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଅତିଥିସତ୍କାର—
Mehe(ha)mān-dāri মেহেমানদারী Entertainment
मेहमानदारी of guests.

ମେହେମାନି—ବୈଦେ. ବି. (ଫା.)—ଆତିଥ୍ୟ—Hospitality.
মেহেমানী मेहमानी

ମେହେର୍—ବୈଦେ. ବି—(ଫା. ମେହର)—୧ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ—
Meher মেহর मेहर 1. Friendship. ୨ । ଅନୁଗ୍ରହ—
(ମେହରବାନ୍‌ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Favour. ୩ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ
3. Intimacy. ୪ । ମନର ମେଳ—4. Con-
cord; mental agreement. ପ୍ରାଦେ.
(ସମ୍ବଲପୁର)—ବି.—ଭୁଲିଆ ମାନଙ୍କର ବଂଶୋପାଧିବିଶେଷ-
A family-title of weavers.

ମେହେରୁନ୍ନିସା—ବୈଦେ. ବି (ନାମ) (ଫା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ
Meher-unnisā ଜାହାଙ୍ଗୀରଙ୍କ ପ୍ରିୟତମା ପତ୍ନୀ ନୁରଜାହାନଙ୍କ
মেহেরউন্নিসা ପୂର୍ବନାମ—The name of the Empress
मेहरउन्निसा of the Moghal Emperor Jehangir
before her marriage with the Emperor.

ମେହେରବାନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଫା; କଚେରି)—ସୁହୃଦ୍; ବନ୍ଧୁ—
Meher-bān Friend. ବୈଦେ. ବିଣ—୧ । ଦୟାଳୁ—
মেহেরবান 1. Kind; compassionate. ୨ ।
मेहरबान ଅନୁକୂଳ—2. Favourable; gracious.
୩ । ବନ୍ଧୁଭାବାପନ୍ନ—3. Friendly

ମେହେରବାନ୍ ଦୋସ୍ତାନ୍—ବୈଦେ. ଅ (ଫା; କଚେରି) (ମିତ୍ର
Meher-bān dostān ରାଜାମାନଙ୍କ ନିକଟକୁ ପ୍ରେରିତ ପତ୍ରର
মেহরবান দোস্তান ଶିରୋନାମରେ ଲେଖାଯିବା ସମ୍ବୋଧନ)—
मेहरबान दोस्तान ପ୍ରିୟତମ ଓ ସ୍ନେହୀ ବନ୍ଧୋ ! —My
esteemed friend ! (used as a term of
address in letters written to the Chiefs
of friendly or feudatory states)

ମେହେ(ହ)ରବାନ୍ କଦଳୀ—ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି—ବାଉଁଳୀ କଦଳୀ
Mehe(ha)r-bān kadalī —A kind of dwarf
banana plant and its fruit.

ମେହେ(ହ)ର୍‌ବାନି—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମେହରବାନ୍‌ଗୀ)—୧ ।
Mehe(ha)r-bāni ଦୟାଳୁତା; ଦୟା—1. Kindness.
মেহেরবানী ୨ । ଅନୁଗ୍ରହ—2. Grace; favour. [ଯଥା
मेहरबानी —ସ୍ନେହଗାର ବିଷୟରେ ମେହରବାନି କରି
(ମେହେରବାନ୍‌ଗୀ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପଚାରିଲେ । ଫକୀରମୋହନ-
ଛଅମାଣଅଠଗୁଣ୍ଠ ।] ୩ । ବନ୍ଧୁତା; ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ—
3. Friendship.

ମେହେର କବି—ଦେ. ବି—ସମ୍ବଲପୁରର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓଡ଼ିଆ କବି ଗଙ୍ଗାଧର
Mehera kabi ମେହେର—The late Gangadhar
Meher, late Oriya poet. [ଦ୍ର—ମେହେର
କବି ପ୍ରଣୟ ବଲ୍ଲରୀ, ଇନ୍ଦୁମତୀ, କବିତାକଲ୍ଲୋଳ, ତପସ୍ୱିନୀ,
କୀଚକବଧ, ଅର୍ଘ୍ୟସ୍ଥାଳ, ଭାରତୀଭାବନା, ମହିମା, ଅହଲ୍ୟା-
ସ୍ତବ, କୀଚକବଧ କାବ୍ୟ ଓ କବିତାମାନ ରଚନା କରି
ଓଡ଼ିଆ ସାହିତ୍ୟରେ ଅମର କୀର୍ତ୍ତି ରଖି ଯାଇଅଛନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ
ନାମରେ ସମ୍ବଲପୁରର ଉଦ୍ୟମୀ ସାହିତ୍ୟିକମାନେ ସମ୍ବଲ-
ପୁରରେ ୧୯୩୦ ସାଲରୁ ଗଙ୍ଗାଧର ସାହିତ୍ୟ ପରିଷଦ
ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଅଛନ୍ତି ।]

ମେହେରାବ୍(ବି)—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମେହ୍‌ରାବ୍)—୧ । ତୋରଣ—
Meherāb(bi) 1. Gate. [ଭୁ—ଭ୍ରମବକ୍ର ସ୍ଫଟିକମ୍ବ ମେରাপ ହୋଇ ଧାଡ଼ି ଧାଡ଼ି, ଧରି ଭିନ୍ନ ମେହେରାବସମୂ । मेहराब ଚନ୍ଦ୍ରାଭାଗ. ଚକ୍ରମାବତ୍ୟ ।] ୨ । ତୋରଣ ଉପରେ ଥିବା ଖିଲାଣ—2. An arch over a gateway. ୩ । ଖିଲାଣ—3. Arch. ୪ । ଗୋଲାକାର ଶିଖର—4. Arched top. [ଭୁ—ମେହେରାବ ଶବ୍ଦ ଅକାରେ ତୋଲନ୍ତୁ ବହୁସଂଖ୍ୟା । ପ୍ରଧାନାର୍ଥ ଭୂଷା ।]

ମେହେରାବ୍‌ଦାର୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା. ମେହରାବ୍‌ଦାର୍)—ଖିଲାଣ ଯୁକ୍ତ
Meherāb-dār —Arched.
মেরাপদার मेहराबदार

ମୈ—ଦେ ଓ ବୈଦେ. ବି—ମଇ (ଦେଖ)
Mai Mai (See)

ମୈଅର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ)
Maiara Mayūra (See)
ময়ূর मयूर (ମୈଅରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୈଁ—ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ) ସର୍ବ (ମୂଳ ହି. ମୈଁ)—ମୁଁ; ଅସ୍ମେ—
Maiñ I.

ମୈଁତର—ପ୍ରାଦେ (ହିନ୍ଦୁସ୍ତାନୀ) ବି (ସଂ. ମିତ୍ର)—ମିତ୍ର; ବନ୍ଧୁ—
Maiñtara Friend.

ମୈଁଷ (ଷି)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମହିଷ)—ମଇଁଷି (ଦେଖ)
Maiñsha(shi) Maiñsha (See)

ମୈତା—ଦେ. ବି—ମଇତା (ଦେଖ)
Maitā Maitā (See)

ମୈତ୍ର—ସଂ. ବଣ. (ମିତ୍ର+ଅ)—ମିତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Friendly.
Maitra ସଂ. ବି—୧ । ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ମିତ୍ରତା—1. Friendship. ୨ । ସଂସର୍ଗ—2. Association; intercourse. ୩ । ଅନୁରାଧା ନକ୍ଷତ୍ର—3. The seventeenth lunar mansion. ୪ । ମଳ ତ୍ୟାଗ—4. Voiding excrement. ୫ । ବ୍ରାହ୍ମଣ—5. A Brahman. ୬ । ମିତ୍ର—6. A friend. ୭ । ପାୟୁ; ମଳଦ୍ୱାର; ଗୁହ୍ୟ ଦେଶ—7. The anus. ଦେ. ବି—ବଙ୍ଗୀୟ ବାରେନ୍ଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ବ୍ରାହ୍ମଣଙ୍କ ବଂଶୋପାଧି ବିଶେଷ—A family title amongst the Bengalee Brahmans of Bārendra class.
মৈত্র
मैत्र

ମୈତ୍ରକ—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ର+କ)—ମିତ୍ରତା—
Maitraka Friendship.

ମୈତ୍ର କଣ୍ଟା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି—ଯୁଆଳି ମଝିରେ ଲଗାଯାଇଥିବା ଖିଲ—The wooden pin fixed on the middle of the yoke.
Maitra kantā

ମୈତ୍ରାବରୁଣ(ଣି)—ସଂ. ବି. (ମିତ୍ରାବରୁଣ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ; ଇ)—
Maitrābaruṇa(ṇi) ୧। ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଋଷି—1. Sage Agastya. ୨ । ବଶିଷ୍ଠ ଋଷି—2. Sage Basishṭha. [ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଉର୍ବଶୀଙ୍କ ରୂପରେ ମୋହିତ ମିତ୍ର ଓ ବରୁଣ ଦେବଦ୍ୱୟଙ୍କ ବୀର୍ଯ୍ୟ ସ୍ଖଳିତ ହୋଇ ଏକ ସ୍ଥାନରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ତହିଁରୁ ଅଗସ୍ତ୍ୟ ଓ ବଶିଷ୍ଠ ଋଷିଦ୍ୱୟ ଜାତ ହେଲେ—ହି. ଶ]

ମୈତ୍ରୀ—ସଂ. ବି. (ମିତ୍ର+ଭାବ, ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ମିତ୍ରତା; ବନ୍ଧୁତା—
Maitrī 1. Friendship. ୨ । ସହଯୋଗ; ସଂସର୍ଗ—2. Association; co-operation. ୩ । ସହବାସ—3. Familiarity; cohabitation.

ମୈତ୍ରୀ କରଣ—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ରୀ+କରଣ)—ମିତ୍ରତା ସ୍ଥାପନ—
Maitrī karaṇa Establishment of friendship or amicable relation.

ମୈତ୍ରୀ ବଳ—ସଂ. ବି—ବୁଦ୍ଧ ଦେବଙ୍କର ଏକ ନାମ (ହି. ଶ)—
Maitrī bala A name of the Buddha.

ମୈତ୍ରୀ ବ୍ରତ—ସଂ. ବି—ମିତ୍ରତା ରୂପ ବ୍ରତ—
Maitrī brata A vow of friendship.

ମୈତ୍ରୀ ଭାବ—ସଂ. ବି—ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ; ବନ୍ଧୁତା—Friendship; amicable relation.
Maitrī bhāba

ମୈତ୍ରେୟ—ସଂ. ବ (ମିତ୍ର+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଏୟ) -ମିତ୍ର ସଂବନ୍ଧୀୟ--Relating to a friend. ବି. (ମିତ୍ର+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଏୟ) —୧ । ଋଷି ବିଶେଷ; ବିଷ୍ଣୁ ପୁରାଣର ଶ୍ରୋତା—1. Name of a sage who was the hearer of Bishṇu Pūrāṇa. [ଦ୍ର—ଭାଗବତ ଅନୁସାରେ ଏ ପରାଶରଙ୍କ ଶିଷ୍ୟ ଥିଲେ—ହି. ଶ] ୨ । ବୁଦ୍ଧଦେବ—2. The Buddha. [ଦ୍ର—ଏ ବୁଦ୍ଧଦେବ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଅବତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବେ—ହି ଶ] ୩ । ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—3. Name of a mixed caste. [ଦ୍ର—ଏହି ସଙ୍କର ଜାତି ବୈଦେହ ପୁରୁଷ ଔରସରେ ଅଯୋଗବ ଜାତୀୟା ସ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ଜାତ । ଏମାନେ ଲୋକଙ୍କ ଧନ ସ୍ତୁତିର ସମସ୍ତ ଘଣ୍ଟାଘାତ କରୁଥିଲେ ।] ୪ । କୋଣାର୍କସ୍ଥ ପବିତ୍ର ବନ—4. A sacred forest at Koṇārka. ୫ । ସୂର୍ଯ୍ୟ (ହି. ଶ)—5. The sun.
Maitreya

ମୈତ୍ରେୟକ—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ରେୟ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. କ)—ଯେ ମୁହୂର୍ତ୍ତ ବା ସମୟ ଘଣ୍ଟାଘାତ କରେ—A crier who announces the time.
Maitreyaka

ମୈତ୍ରେୟିକା—ସଂ. ବି. (ମୈତ୍ରେୟ+ଇକ+ଆ)—ମିତ୍ରଯୁଦ୍ଧ; ବନ୍ଧୁମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ପରସ୍ପର ସଂଗ୍ରାମ—A contest amongst friends or allies.
Maitreyikā

ମୈତ୍ରେୟୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ. (ନାମ)—୧ । ଯାଜ୍ଞବଲ୍କ୍ୟ ଋଷିଙ୍କର ବିଦୁଷୀ ପତ୍ନୀ—1. Name of the learned wife of sage Jājñyabalkya. ୨ । ଅହଲ୍ୟାଙ୍କ ନାମ (ହି. ଶ)—2. A name of Ahalyā.
Maitreyī

ମୈତ୍ର୍ୟ—ସଂ. ବି (ମିତ୍ର+ଭାବେ. ଯ)—ବନ୍ଧୁତା; ମୈତ୍ରୀ—
Maitrya Friendship.

ମୈଥିଳ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମିଥିଳା+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମିଥିଳା ଦେଶ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to the
Maithila

(ମୈଥିଳୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) country Mithilā. ୨ । ମିଥିଳା ଦେଶବାସୀ—2. Inhabiting Mithilā. ବି— ୧ । ମିଥିଳାର ରାଜା—1. The king of Mithilā, ୨ । ରାଜା ଜନକ—2. King Janaka. ୩ । ମିଥିଳା ଦେଶବାସୀ ବ୍ୟକ୍ତି—3. An inhabitant of Mithilā.

ମୈଥିଲୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମିଥିଳା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)— Maithili ୧ । ଜନକଦୁହିତା ସୀତା—1. Sitā, the daughter of Janaka, king of Mithilā. ୨ । ବିହାରୀ ଭାଷାର ପ୍ରାଦେଶିକ ଭାଷା—2. A dialect of the Behari language. ସଂ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ— ମୈଥିଳର ସ୍ତ୍ରୀ ଲିଙ୍ଗ—Feminine of Maithila.

ମୈଥୁନ—ସଂ. ବି (ମିଥୁନ=ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷ+କର୍ମାର୍ଥେ. ଅ)— ୧ । ଅଗ୍ନ୍ୟା Maithuna ଧାନାଦି ବିବାହ କର୍ମ—1. The ceremony or rites of marriage. ୨ । ରତିକ୍ରିୟା; ସୁରତ; ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷର ଶାରୀରିକ ସଂଗମ; ସମ୍ଭୋଗ; ଇନ୍ଦ୍ରିୟଲାଳସାର ଚରିତାର୍ଥୀକରଣ—2. Copulation; cohabitation; sexual intercourse. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ନାମ—ଅନାରତ, ଅଭିମାନିତ, ଅବ୍ରହ୍ମଚର୍ଯ୍ୟକ, ଉପସ୍ଥ, ଗ୍ରାମ୍ୟଧର୍ମ, କ୍ରୀଡ଼ାରତ୍ନ, ନିଧୁବନ, ଧର୍ଷିତ, ମହାସୁଖ, ରତ, ବ୍ୟବାୟ, ସ୍ତ୍ରୀପୁଂପ୍ରୟୋଗ, ସୁରତ, ସମ୍ଭୋଗ, ଶୃଙ୍ଗାର, ପ୍ରସକ୍ତି, ରତି, ରତିକ୍ରିୟା ।] ୩ । ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ମରଣ, କୀର୍ତ୍ତନ, କେଳି, ପ୍ରେକ୍ଷଣ, ଗୁହ୍ୟଭାଷଣ, ସଂକଳ୍ପ, ଅଧ୍ୟବସାୟ, କ୍ରିୟାନିର୍ବୃତ୍ତି—ଏହି ଅଷ୍ଟାଙ୍ଗଯୁକ୍ତ ବ୍ୟାପାର—3. The amatory association between a male and a female (consisting of eight acts or steps) ୪ । ସଂସର୍ଗ— 4. Association.

ମୈଥୁନ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମୈଥୁନ+ଯ)—ଗାନ୍ଧର୍ବ ବିବାହ (ହି. ଶ)— Maithunya Love-marriage.

ମୈଦା—ଦେ. ବି (ପ୍ରା)—ମଇଦା (ଦେଖ)—Maidā (See) Maidā [ଦ୍ର—ମୈଦା ଅଟା ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ସୂକ୍ଷ୍ମତର ଚୂର୍ଣ୍ଣ ଅଟେ ।] ମୟଦା मैदा

ମୈଦାନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ପ୍ରା)—ମଇଦାନ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ) Maidāna (etc) Maidāna etc (See) ମୟଦାନ मैदान

ମୈଧେ(ଧ୍ୟେ)—ଗ୍ରା. କ୍ରି. ବିଣ (କଟକ ଓ ଜମିଦାରୀ ଓ ମହାଲମାନଙ୍କ ଭାଷାର)—ମଇଧେ (ଦେଖ)—Maidhe (See) Maidhe(dhye)

ମୈନର—ବୈଦେ. ପ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବି ଓ ବିଣ—ମଇନର (ଦେଖ) Mainara Mainara (See)

ମୈନା—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମଇନା (ଦେଖ) Mainā Mainā (See)

ମୈନାକ—ସଂ. ବି (ମେନକା=ହିମାଳୟପତ୍ନୀ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଅ)— Maināka ପର୍ବତରାଜ ହିମାଳୟଙ୍କ ପୁତ୍ରରୂପେ କଳ୍ପିତ ପର୍ବତ- (ଅନ୍ୟ ସଂନାମ—ହିମବତ୍ସୁତ, ବିଶେଷ—Name of a fabulous mountain in the sea ହିରଣ୍ୟନାଭ, ସୁନାଭ ।) between India and Ceylon. [ଦ୍ର—ମୈନାକ ପର୍ବତ ଭୁମାରିକା ଅନ୍ତରୀପ ଓ ଲଙ୍କାଦ୍ୱୀପ ମଧ୍ୟରେ ସମୁଦ୍ର ଗର୍ଭରେ ଅବସ୍ଥିତ । କଥିତ ଅଛି ଯେ, ଦେବରାଜ ଇନ୍ଦ୍ର ପର୍ବତମାନଙ୍କର ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ କରିବାରୁ ଏ ସମୁଦ୍ରରେ ଲୁଚି ରହିଥିଲେ । ଫଳରେ ଏହାଙ୍କର ପକ୍ଷଚ୍ଛେଦ ହୋଇ ପାରିଲା ନାହିଁ । ସମୁଦ୍ର ପାର ହେବାବେଳେ ହନୁମାନଙ୍କୁ ଆଶ୍ରୟ ଦେବାପାଇଁ ସମୁଦ୍ର ମୈନାକଙ୍କୁ ଆଦେଶ ଦେଇଥିଲେ ।] ଦେ. ବି—୧ । ରଣପୁର ରାଜଧାନୀ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ବିଶାଳ ପର୍ବତ—1. A large mountain near Ranapur, the capital of the Ranapur Oriya State. [ଦ୍ର—ପଣାଧରକୃତ ମୈନାକ ଶିଖର ଯା ଶିରେ ବସନ୍ତି ରଣପୁରେଶ୍ୱରୀ । ରଘୁନାଥ, ଚଇତା ।] ୨ । ହିମାଳୟର ଉଚ୍ଚଶୃଙ୍ଗ ବିଶେଷ (ହି. ଶ)— 2. Name of a high peak of the Himālayas.

ମୈନିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୀନ+ଜୀବିକାର୍ଥେ. ଇକ) ମତ୍ସ୍ୟବ୍ୟବସାୟୀ— Mainika Fisherman.

ମୈନ୍ଦ—ସଂ. ବି—୧ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିହତ ଅସୁରବିଶେଷ— Mainda 1. Name of a demon killed by Srikrushna. ୨ । ବାନରରାଜ ବିଶେଷ—2. Name of a mythological monkey-king.

ମୈଫ(ଫି)ଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ପ୍ରା)—ମଇଫଲ୍ (ଦେଖ) Maipha(phi)l Maiphal (See)

ମୈମନ—ବୈଦେ. ବି—ମଇମନ୍ (ଦେଖ) Maiman Maiman (See)

ମୈର—ଗ୍ରା. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ) Maira ময়ূর मोर Mayūra (See) (ମୈରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୈରା—ଦେ. ବି—୧ । ମଇରା (ଦେଖ)—1. Mairā (See) ୨ । Mairā (ନାମ) ଲର୍ଡ ମଇରା; ଭାରତର ଜନୈକ ବଡ଼ଲାଟ— ময়রা 2. Lord Moira, the Governor General मयरा and Viceroy of India from 1813-1823. [ଦ୍ର—ଲର୍ଡ ମୈରା ୧୮୧୩-୨୩ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତର ଗଭର୍ଣ୍ଣର ଜେନେରାଲ୍ ଥିଲେ । ଏହାଙ୍କ ଅମଳରେ ଘଟିଥିବା ନେପାଳ ଯୁଦ୍ଧ, ପିଣ୍ଡାରି ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଶେଷ ମରହଟ୍ଟା ସମରରେ ଇଂରେଜମାନେ ଜୟଲାଭ କରିଥିଲେ ।]

ମୈରାବଣ—ଗ୍ରା. ବି. (ନାମ)—ମହୀରାବଣ (ଦେଖ) Mairābana Mahirābana (See) মহীরাবণ महीरावण

ମୈରିଗିରିଅ—ଦେ. ବ—ମହିରି ଗିରିଅ (ଦେଖ)
Mairigiriā Mahiri giriā(See)

ମୈରି ଭଟି ଗଡ଼ିବା (ଲୋଟିବା)—ଦେ. କି.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ ହୋଇ
Mairi bhaṭi gaḍibā (loṭibā) ଭୂମିରେ ଲୁଣ୍ଠିତ ହେବା—
To wallow or roll on the ground with agony.

ମୈରେୟ—ସଂ. ବି.—(ମିର୍ ॥ ମିରର ଦେଶର ପ୍ରାଚୀନ ନଗରବିଶେଷ
Maireya + ଜାତାର୍ଥେ ଏୟ୍;ଅଥବା ମାର=କାମ+ଜନକାର୍ଥେ. ଏୟ
ଇପାଗମ)—୧ । ମିରର ଦେଶର ମଦ୍ୟ ବିଶେଷ—
1. A kind of wine distilled from the blossom of Lythrum Fruticosum.
[ଦ୍ର—ଏହା ଧାଇ ଫୁଲ, ଗୁଡ଼, ଗୁହଳ କାଞ୍ଜି, ଦାରୁଚିନି, ତେଜପତ୍ର, ଅଳାଇଚ, ନାଗେଶ୍ୱର, ଲବଙ୍ଗ, ମରିଚ, ଶୁଣ୍ଠି ଓ ବନ୍ଦମୂଳଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୁଏ ।] ୨ । ମଦ; ଶରାପ—
(ହ. ଶ)—2. Wine. ୩ । ମଧୁ ମିଶ୍ରିତ ମଦ୍ୟ ଓ ଆସବ
(ହ. ଶ)—3. Wine mixed with honey.

ମୈରେୟକ—ସଂ. ବି—ବୈଦେହ୍ରୀ ଗର୍ଭରେ ବୈଦେହ ଔରସରେ ଉତ୍ପନ୍ନ
Maireyaka ସଙ୍କର ଜାତି ବିଶେଷ—Name of a half caste born of the womb of a Saurindhri woman by a Baideha male.

ମୈଲ୍‌ଖୁ(ଖୋ)ରା—ଦେ. ବି.—ମଇଲ ଖୁରା (ଦେଖ)
Mail-khu(kho)rā Maila khurā (See)

ମୈଲ—ପ୍ରାଦେ. (ଗଞ୍ଜାମ)—ବୈଦେ. ବି—ମଇଲ (ଦେଖ)
Maila Maila (See)

ମୈଲନ୍ଦ—ସଂ. ବି.—ଭ୍ରମର—
Mailanda The black bee.

ମୈଲମ—ଦେ. ବି—ମଇଲମ (ଦେଖ)
Mailama Mailama (See)

ମୈଲା(ଲ୍ଲା) (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମଇଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mailā(lā) (etc) Mailā etc (See)
ময়লা मैला

ମୈଶୁମ(ମି)—ବୈଦେ. ବି—ମହଶୁମ୍(ମି) (ଦେଖ)
Maisum(mi) Mahasum(mi) (See)

ମୈଶୁର—ଦେ. ବି—ମହୀଶୂର (ଦେଖ)
Maisura Mahisur (See)

ମୈ(ମୈଁ)ଷାସୁର—ପ୍ରା. ବି—ମହିଷାସୁର—A demon. (ଦ୍ର—
Mai(maiñ)shāsura ସତ୍ୟ ଯୁଗେ ମୈଁଷାସୁର ବୋଲି ପୁତ୍ର, କେମନ୍ତ ଜନମ ଏହୁ ଅନାଦି ନାମ । ପ୍ରାଚୀ. ବିବୃଷ୍ଟମଞ୍ଜରୀ ।)

ମୈସ୍ମର—ବୈଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ; ଇଂ. ମେସ୍‌ମେରିଜମ୍)—
Maismara ମେସ୍ମେରିଜମ୍; ଯେଉଁ ମାନସିକ, ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ବା
মৈস্মর কୌଶଳଦ୍ୱାରା ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିର ଶରୀରକୁ ଓ ମନକୁ ଅଧୀନ
मेस्मेरिजम କରାଯାଏ—Mesmerism.
(ମେସ୍ମର ତତ୍ତ୍ୱ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୈସ୍ମର ଶକ୍ତି—ଦେ. ବି (ଅଧୁନିକ ପ୍ରୟୋଗ)—ଭୌତିକ ଶକ୍ତି—
Maismara śakti Mesmeric power.

ମୈହା(ହ୍ୟା)—ଦେ. ବିଣ—ମହୁଆ (ଦେଖ)
Maihā(hyā) Mahiā (See)

ମୋ—ଦେ. ସର୍ବନାମ (ସଂ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦଜାତ ଷଷ୍ଠ୍ୟର୍ଥକ ମୁଁ ଶବ୍ଦର ଷଷ୍ଠୀ
Mo ୧ ବଚନ; ସ. ମେ. ପ୍ରା. ମୋ)—(ଭବିଷ୍ୟାର୍ଥକ) ଅମୃତ—
আমার My; mine. [ଦ୍ର—ଦଶ୍ୟାପଦଙ୍କ ଗ୍ରନ୍ଥ ଆଦି ପ୍ରାଚୀନ [ପ୍ରାଚୀନ. ବ. ମୋ] [ପ୍ରାଚୀନ ବଙ୍ଗଭାଷାଗ୍ରନ୍ଥର ମୁଁ, ମତେ ଓ ମୋର
मेरा ଅର୍ଥରେ 'ମୋ' ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ଦେଖାଯାଏ ।]
ମୋଅ(ଓ)ର, ମୋହୋ }
ମୋହ(ହୋ)ର, ମୋର } ଅନ୍ୟରୂପ

ମୋଅ(ଓ)ରି—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ମୋରହିଁ—1. Certainly
Moa(o)ri mine. ୨ । କେବଳ ମୋର—2. Mine and
আমার मेराही mine only.
(ମୋରି, ମୋହ(ହୋ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଆଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମୁଆଜା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Moājā (etc) Muājā etc (See)

ମୋଉଜ—ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି—ମଉଜ (ଦେଖ)
Mouja Mauja (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମ—ବୈଦେ. ବି—ମକଦମ (ଦେଖ)
Mokada(dda)ma Makadama (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମକଦମା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokada(dda)mā (etc) Makadamā etc (See)

ମୋକଦ(ଦ୍ଦ)ମି—ବୈଦେ. ବି—ମକଦମି (ଦେଖ)
Mokada(dda)mi Makadami (See)

ମୋକର(ରି)ର୍(ର)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକରର୍ (ଦେଖ)
Mokara(ri)r(ra) Mukarar (See)

ମୋକର(ରା)ରି (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକରର୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokara(rā)ri (etc) Kukararā etc (See)

ମୋକା—ଦେ. ବି—ମୁକା (ଦେଖ)
Mokā Mukā (See)

ମୋକା ଧରିବା—ପ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Mokā dharibā Pileibā (See)

ମୋକାବିଲା(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକାବିଲା ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokābilā (etc) Mukābilā etc (See)

ମୋକାମ୍(ମ)(ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକାମ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mokam(ma)(etc) Mukāma etc (See)

ମୋକେ—ପ୍ରାଦେ (କଳାହାଣ୍ଡି) ସର୍ବନାମ—ମୋତେ—
Moke Me; to me.

ମୋକ୍ତବ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତବ୍ୟ)—ମୋଚନୀୟ; ମୁକ୍ତ
Moktabya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving to be liberated or unloosened.

ମୋକ୍ତାର (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁକ୍ତାର ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Moktāra (etc) Muktār etc (See)

ମୋକ୍ତା—ସଂ. ଭଣ. ପୁଂ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ତୃ; ୧ମା. ୧ବ)—
Moktā ମୋଚନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—Delivering. ବି—
(ମୋକ୍ତ୍ରୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—Liberator; deliverer.

ମୋକ୍ଷ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ମୁକ୍ତ ହେବା—1. To be released.
Moksh (root) ୨ । ମୁକ୍ତ କରିବା—2. To release.
୩ । ପ୍ରେରଣ କରିବା—3. To send. ୪ । ନିକ୍ଷେପ
କରିବା—4. To discharge; to throw; to
cast.

ମୋକ୍ଷ—ସଂ. ବି (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୁକ୍ତି; ପରିତ୍ରାଣ;
Moksha ଉଦ୍ଧାର—1. Deliverance; liberation.
୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତି—2. Emancipation; freedom.
୩ । ନିର୍ବାଣ; ନିତ୍ୟସୁଖପ୍ରାପ୍ତି; ଅପବର୍ଗ; ଜୀବର ଏ ପୃଥିବୀରେ
ବାରମ୍ବାର ଜନ୍ମ ଓ ମରଣରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତି—
3. Final beatitude; salvation. [ଦ୍ର—
ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ଏହି ଚତୁର୍ବିଧ ପୁରୁଷାର୍ଥ ବା
ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଚତୁର୍ବର୍ଗ—ଧର୍ମ=ଶାସ୍ତ୍ରାନୁଯାୟୀ ଆଚାର;
ଅର୍ଥ=ଧନ, ସମ୍ପତ୍ତି; କାମ=ଅଭୀଷ୍ଟସିଦ୍ଧି; ମୋକ୍ଷ=ମୁକ୍ତି
ବା ନିର୍ବାଣ, ଏହି ଚତୁର୍ବର୍ଗ ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଓ
ତହିଁ ମଧ୍ୟରେ ମୋକ୍ଷ ପ୍ରଧାନ ଅଟେ ବୋଲି ହିନ୍ଦୁଶାସ୍ତ୍ରରେ
ଉପଦେଶ । ଜୀବର ପୃଥିବୀରେ ବାରଂବାର ଜନ୍ମିବା ଓ
ମରିବାରୂପ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭକୁ ମୋକ୍ଷ ବୋଲାଯାଏ ।
ମୋକ୍ଷ ଲାଭ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ପୃଥିବୀରେ ଆଉ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ
କରେ ନାହିଁ । ମୋକ୍ଷଲାଭର ଉପାୟ ଆତ୍ମତତ୍ତ୍ୱର ବା ବ୍ରହ୍ମ
ତତ୍ତ୍ୱର ସାକ୍ଷାତ୍କାର ବୋଲି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ନ୍ୟାୟ
ଦର୍ଶନ ମତରେ ଦୁଃଖର ଅତ୍ୟନ୍ତିକ ନାଶହିଁ ମୁକ୍ତି ବା
ମୋକ୍ଷ । ସାଂଖ୍ୟମତରେ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ, ଆଧିଦୈବିକ ଓ ଆଧି-
ଭୌତିକ ତ୍ରିବିଧ ତାପର ସମୂଳନାଶହିଁ ମୋକ୍ଷ । ବେଦାନ୍ତ
ଦର୍ଶନ ମତରେ ପୂର୍ଣ୍ଣଆତ୍ମଜ୍ଞାନଦ୍ୱାରା ମାୟାସଂବନ୍ଧରୁ ରହିତ
ହୋଇ ଶୁଦ୍ଧ ବ୍ରହ୍ମସ୍ୱରୂପଙ୍କ ବୋଧ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାହିଁ ମୋକ୍ଷ ।
ଫଳତଃ ସବୁପ୍ରକାରର ସୁଖଦୁଃଖ, ମୋହମାୟା, ଅଜ୍ଞାନ
ଆଦିରୁ ମୁକ୍ତିହିଁ ମୋକ୍ଷ ଅଟେ । ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ ଜୀବ ଚିରକାଳ
ପାଇଁ ସବୁପ୍ରକାର କଷ୍ଟରୁ ଓ ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତିଲାଭ କରେ ।]
୪ । ନିଧନ; ମରଣ—4. Death. ୫ । ଦାୟିତ୍ୱରୁ
ନିଷ୍କୃତି—5. Acquittance from an obliga-
tion. ୬ । ସୂର୍ଯ୍ୟର ବା ଚନ୍ଦ୍ରର ଗ୍ରହଣକାଳୀନ ଗ୍ରାସରୁ ମୁକ୍ତି—
6. Liberation of the sun or the moon
from the eclipse. ୭ । ସଂସାର ବନ୍ଧନରୁ ଓ
ମାୟାରୁ ମୁକ୍ତି—7. Emancipation from the
bonds and delusions of the world. ୮ ।
ମୋଚନ; ଫିଟାଇବା—8. Loosening. [ତାର ମୋର
ନାହିଁ ମୋକ୍ଷ ୮ ମୋକ୍ଷ୭—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୯। ଘଣ୍ଟା-
ପାଟଳୀ ଗଛ; ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ—9. A kind of tree;
Schrebra Swientenioides; Chelonioides.

ପ୍ରା. ବିଣ (ସଂ. ମୁଖ୍ୟ)—ମୁଖ୍ୟ; ପ୍ରଧାନ—Chief.
ଦେ. ବିଣ—ଲୁପ୍ତ—Vanished; extinct. [ଉ—
ବେଦ ବେଦ ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଗ୍ରାବ ସ୍ୱଭାବ ମୋକ୍ଷ କେହିଁ ଅପେ
ନ ପାଇଲେ ଗୋ—ଭକ୍ତ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋକ୍ଷକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯେ ପରିତ୍ରାଣ
Mokshaka କରେ; ପରିତ୍ରାତା—Delivering; libera-
ting. ବି—ମୁଷ୍କକ ବୃକ୍ଷ; ଘଣ୍ଟାପାଟଳୀ ଗଛ—A
tree; Schrebra Swientenioides; Chelo-
(ମୋକ୍ଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) nioides.

ମୋକ୍ଷ କର୍ତ୍ତା—ପ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୁଖ୍ୟ କର୍ତ୍ତା)—ପରିବାର କର୍ତ୍ତା—
Moksha karttā The master or head of a family.

ମୋକ୍ଷ କାମନା—ସଂ. ବି—ନିର୍ବାଣ ନିମନ୍ତେ ବାସନା—
Moksha kāmanā A desire for liberation
or salvation

ମୋକ୍ଷ କାମୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—ନିର୍ବାଣ ଲାଭର ଅଭିଳାଷୀ—
Moksha kāmī Desiring emancipation.
(ମୋକ୍ଷ କାମିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋକ୍ଷଣ—ସଂ. ବି (ମୋକ୍ଷ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୋଚନ;
Mokshaṇa ମୁକ୍ତିଦାନ; ଉଦ୍ଧାର କରିବା—1. Liberating.
ମୋକ୍ଷଣୀୟ } ବିଣ ୨ । ବନ୍ଧନରୁ ମୁକ୍ତକରିବା; ଉନ୍ମୋଚନ—
ମୋକ୍ଷିତ } 2. Setting free. ୩ । ବୃଥା ବ୍ୟୟ
କରିବା; ଧନ ଉଡ଼ାଇବା—3. Squandering. ୪ ।
ମରଣ—4. Death. ୫ । ନିଃସାରଣ—5. Dischar-
ging. ୬ । କ୍ଷେପଣ—6. Throwing out.

ମୋକ୍ଷ ଗତି—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ପରମ ମୁକ୍ତି; ନିର୍ବାଣ—Final
Moksha gati emancipation or beatitude.

ମୋକ୍ଷଦ—ସଂ. ବିଣ. ଓ ବି. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ+ଦା ଧାତୁ=ଦେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—
Mokshada ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—Saviour.
(ମୋକ୍ଷଦାତା, ମୋକ୍ଷପ୍ରଦ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୋକ୍ଷଦା, ମୋକ୍ଷଦାତ୍ରୀ, ମୋକ୍ଷପ୍ରଦା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋକ୍ଷ ଧାମ—ସଂ. ବି—କୈବଲ୍ୟ ଧାମ; ବୈକୁଣ୍ଠପୁରୀ; ସ୍ୱର୍ଗ—
Moksha dhāma The heaven; paradise.

ମୋକ୍ଷ ପଥ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ପରିତ୍ରାଣର ଉପାୟ—
Moksha patha The way of salvation.
(ମୋକ୍ଷମାର୍ଗ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋକ୍ଷ ପଦ—ସଂ. ବି—ମୋକ୍ଷଲାଭରୂପ ଐଶ୍ୱର୍ଯ୍ୟ—
Moksha pada The final beatitude.

ମୋକ୍ଷପାନ—ପ୍ରା. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବିଣ (ସଂ. ମୁଖ୍ୟ)—ଶ୍ରେଷ୍ଠ—
Mokshapāna Best. [ଉ—ସକଳ ଦାନ ମୋକ୍ଷପାନ ।
ମୁଖ୍ୟ ବସ୍ତୁକୁ ଦେଲେ କର୍ମଦାନ—ପ୍ରାଚୀ. କର୍ଣ୍ଣମୋହାସ୍ୟ ।]

ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (୨ୟା ତତ୍)—୧ । ନିର୍ବାଣପ୍ରାପ୍ତ—
Mokshaprāpta 1. One who has attained final
beatitude. ୨ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପ୍ରାପ୍ତ—
2. Eamancipated.

ମୋକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତି—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) - ନିର୍ବାଣ ଲାଭ—Final emancipation from the world.
Moksha prāpti
(ମୋକ୍ଷଲାଭ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋକ୍ଷବିଦ୍ୟା—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ) - ବେଦାନ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର (ହ. ଷ) —
Mokshabidyā The Bedāntas.

ମୋକ୍ଷା—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ ପଦ୍ୟ) ବି—ମୋକ୍ଷ (ଦେଖ) — Moksha
Mokshā (See) ବିଣ. ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ—Liberated.
(ଉ—ଅମୋକ୍ଷା ପିଣ୍ଡକୁ ସ୍ୱାମୀ ମୋକ୍ଷା କରଇଛି—ପ୍ରାଚୀ. ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣଗୀତା ।)

ମୋକ୍ଷିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୋକ୍ଷ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇତ)—୧ । ମୁକ୍ତ—
Mokshita 1. Freed; released; liberated; set free.
୨ । ସ୍ୱାଧୀନତାପ୍ରାପ୍ତ—2. Emancipated.

ମୋକ୍ଷୋପାୟ—ସଂ. ବି—୧ । (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) ମୋକ୍ଷଲାଭ କରିବାର
Mokshopāya ଉପାୟ (ଯଥା—ତପଃ, ଶମ, ଦମ, ଯୋଗ, ଜ୍ଞାନାଦି)—1. Means of attaining salvation.
୨ । (ବହୁବ୍ରୀହି) ମୁନି; ଋଷି; ତପସ୍ୱୀ—2. A sage; a saint.

ମୋକ୍ଷ୍ୟ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୋକ୍ଷ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—ମୋକ୍ଷପ୍ରାପ୍ତ
Mokshya ହେବା ଯୋଗ୍ୟ—Deserving to be liberated.
(ମୋକ୍ଷ୍ୟା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୋଖାଲପ୍(ଫ୍)—ବୈଦେ. ବି (ବିଚାରଅ) (ଅ. ମୁଖାଲଫ୍)—୧ । ମୁଖା-
Mokhālap(ph) ଲଫ୍, ପ୍ରତିକୂଳ—1. Inimical. ୨ । ବିପ-
মুখালিফ **मुखालिफ** ରୀତ; ଶତ୍ରୁତାପନ୍ନ—2. Antagonistic.
୩ । ବିପରୀତ—3. Opposite.

ମୋଗ(ଘ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ପା. ମୁଘମ୍)—୧ । ମୁଘମ୍; ଗୁପ୍ତ
Moga(gha)m ରହସ୍ୟ; ଗୁପ୍ତଭାବ—1. The key or secret
গুপ্তকথা **मुघम** to a thing. ୨ । ମର୍ମସ୍ଥାନ—2. Vital part; vulnerable part of the body.

ମୋଗଲ୍—ବୈଦେ. ବି (ପା. ମୁଗଲ୍=ମଙ୍ଗୋଲିୟା ଅଧିବାସୀ)—
Mogal ମୁସଲମାନ୍ ଜାତିର ଗୋଟିଏ ଶାଖା—The Moghals;
মোগল **मोगल** a Mahomedan race who invaded India and established empire in India.
(ଉ—ଏ ତ ରାଜଧୂତ ହେଉଛି ମୋଗଲ ବଦେଇ ଛୁଞ୍ଚାଣ ପଠାଣ । ଗଡ଼କୁ ବୋଲି ପଶି ଚାପିସିବେ ଯେ, ଜଳ ଲଙ୍ଘିବେ କେହୁ ପୁଣ —ବ୍ରଜନାଥ. ସମରତରଙ୍ଗ ।)
[ଦ୍ର—ହୂନ୍ ମାନେ ଅର୍ଯ୍ୟଜାତୀୟ, ମୋଗଲମାନେ ମଙ୍ଗୋଲୀୟ ଜାତୀୟ । ଏମାନେ ଉତ୍ତରପଶ୍ଚିମ ବାଟେ ଭାରତରେ ପ୍ରବେଶ କରିଥିଲେ । ପ୍ରଥମେ ବାବର ନାମକ ଜଣେ ମୋଗଲ ସର୍ଦ୍ଦାର ଖ୍ରୀ. ଷୋଡ଼ଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଭାରତକୁ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲେ ଓ କ୍ରମଶଃ ସମ୍ରାଟ ଆରଙ୍ଗଜେବଙ୍କ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ୭ ଜଣ ସମ୍ରାଟ ସପ୍ତଦଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବ ଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରିଥିଲେ । ତାଙ୍କ ପରେ ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ କ୍ରମଶଃ ଧ୍ୱଂସ ପ୍ରାପ୍ତ ହେଲା ଓ ତତ୍ପରେ ୨।୩ ଗୋଟି ମୋଗଲ ବଂଶଧର ନାମମାତ୍ର ଗାଦିରେ ବସିଥିଲେ । ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଅକବର ପ୍ରଧାନ ଥିଲେ (୧୫୫୬-୧୬୦୫) ଓ ଏମାନଙ୍କର ରାଜଧାନୀ ଦିଲ୍ଲୀରେ ଥିଲା । ଏହିମାନଙ୍କ ଅନ୍ତେ ଇଂରାଜମାନେ ପ୍ରଥମେ ସନନ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଓ ପରେ ବାହୁବଳ ଏବଂ ଭାରତୀୟ ସୈନ୍ୟଙ୍କ ସାହାଯ୍ୟରେ ଭାରତରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ ।]

ମୋଗଲ ଅମଲ—ବୈଦେ. ବି. (ପା)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ରାଜତ୍ୱକାଳ
Mogala amala The reign of the Moghal emperors in India.
মোগল আমল
मोगलकी अमलदारी (ମୋଗଲ ଅମଲଦାରୀ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲ ବନ୍ଦ—ଦେ. ବି—ମୋଗଲ ବନ୍ଦି (ଦେଖ)
Mogala banda Mogala bandi (See)
(ଉ—ଅମ, ଗଡ଼ଜାତ ମୋଗଲବନ୍ଦ ମଧ୍ୟରେ ବଡ଼ ନେଣ ଦେଣ ଚଳୁଥିଲା । ଫକୀରମୋହନ. ଗଳ୍ପସ୍ୱଳ୍ପ ।)

ମୋଗଲ ବନ୍ଦି—ବୈଦେ. ବି—ଅକବରଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ସେନାପତି ଟୋଡରମଲ୍ଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ମୋଗଲମାନଙ୍କର ଖାସ୍ ଶାସନକୁ
Mogala bandi
মোগলবন্দী ଆସିଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ସମୁଦ୍ର ଉପକୂଳସ୍ଥ (କଟକ,
मोगलान ପୁରୀ ଓ ବାଲେଶ୍ୱର) ଜିଲ୍ଲାମାନ—The three British districts of Orissa (Cuttack, Puri and Balasore) along the sea coast which was formerly under the direct administration of the Moghal emperors.
[ଦ୍ର—କଥିତ ଅଛି ଯେ ଅକବରଙ୍କ ସେନାପତି ଟୋଡର ମଲ୍ଲ ୧୫୮୦ ସାଲରେ ଓଡ଼ିଶା ଅଧିକାର କରି ସାମନ୍ତ ଓ ସେବକ ରାଜାମାନଙ୍କ ଶାସିତ ରାଜ୍ୟକୁ ଗଡ଼ଜାତ, ଓ ମୋଗଲ ଶାସିତ ଖାସମହାଲମାନଙ୍କୁ ମୋଗଲବନ୍ଦି ନାମ ଦେଲେ । ମୋଗଲବନ୍ଦିର ପଶ୍ଚିମରେ ଥିବା ପାର୍ବତ୍ୟ ଗଡ଼ଜାତ ରାଜ୍ୟମାନ ବର୍ତ୍ତମାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମଧ୍ୟ ଦେଶୀୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଶାସିତ ହେଉଅଛି ଓ ଉକ୍ତ ରାଜାମାନେ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଇଂରାଜ ଗବର୍ଣ୍ଣମେଣ୍ଟଙ୍କୁ ପେଶ୍‌କଶ ଦେଉଅଛନ୍ତି ।]

ମୋଗଲ ବନ୍ଦିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଗଲବନ୍ଦିବାସୀ—Inhabiting
Mogala bandiā the Moghalbandi.
মোগলবন্দী **मोगलानिया**

ମୋଗଲ ବାଦଶା—ବୈଦେ. ବି—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Mogala bādaśā The Moghal emperor.

ମୋଗଲ ବାଦସାହା—ବୈଦେ. ବି—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ—
Mogala bādasāhā The Moghal emperor.
মোগল বাদসা **मोगल पा(बा)दसाह**

ମୋଗଲମାରି—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ବାଲେଶ୍ୱର ଜିଲ୍ଲାର ଜଳେଶ୍ୱର
Mogalamāri ନିକଟସ୍ଥ ପ୍ରାଚୀନ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ର ବିଶେଷ—
মোগলমারী The name of an old battle field near
मोगलमारी Jaleśwar in the district of Balasore.
[ଦ୍ର—ଏଠାରେ ମୋଗଲ୍‌ବିଦ୍ରୋହୀ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ଦାଉଦ୍ ଅକବରଙ୍କ ସେନାପତି ଟୋଡ଼ରମଲ୍ଲଙ୍କ ଦ୍ୱାରା

ପରାଜିତ ହୋଇ ମୋଗଲଙ୍କ ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କଲେ ଓ ପରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସନକର୍ତ୍ତା ରୂପେ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ ।]

ମୋଗଲା(ଲେ)ଇ—ବୈଦେ. ବଣ—ମୋଗଲ ଜାତି ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mogalā(le)i Relating to the Moghals.
মোগলাই मोगलानी (ମୋଗଲଈ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲା(ଲେ)ଇ ଟୋପି—ଦେ.ବି—ମୋଗଲମାନଙ୍କ ପିନ୍ଧିବା ପଗଡ଼ି ପରି ପଗଡ଼ି—Turban like that worn
Mogalā(le)i ṭopi
মোগলাই পাগড়ী मोगलकी पाग by the Moghals.
(ମୋଗଲଈ ପଗଡ଼ି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଗଲ୍ୟାଣ—ଦେ. ବଣ—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟଙ୍କ ଅଧିକୃତ—Occupied
Mogalyāṇa or invaded by the Moghals.
মোগল অধিকৃত (ଦ୍ର—ଅମୁକ ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶା ମୋଗଲ୍ୟାଣ
मोगलान ହୋଇଗଲା । ପୁରୀ ମାଦଳାପାଞ୍ଜି ।)

ମୋଘ—ସଂ. ବଣ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ ହେବା, ଅବୋଧ ହେବା+
Mogha କର୍ତ୍ତି. ଅ)—୧ । ବ୍ୟର୍ଥ; ବିଫଳ; ନିରର୍ଥକ—1. Vain;
(ଅମୋଘ—ବିପରୀତ) fruitless; ineffectual. ୨ । ଶୂନ୍ୟ; ରହିତ—2. Void; destitute of. ୩ । ପରିତ୍ୟକ୍ତ—3. Abandoned. ବି—୧ । ପ୍ରାଚୀର—1. A compound wall. ୨ । ବାଡ଼—2. A fence;
[ମୋଘା(ଘ୍ନ)—ବି] hedge.

ମୋଘ କର୍ମା—ସଂ. ବଣ. (ବହୁବ୍ରୀହି; ମୋଘ+କର୍ମନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—
Mogha karmā ଯେ ନିଷ୍ଫଳ କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—Doing fruitless acts.

ମୋଘ ଜ୍ଞାନ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ଧର୍ମଜ୍ଞାନବର୍ଜିତ
Mogha jnāna —1. Bereft of religious know-
(ମୋଘଜ୍ଞାନା—ସ୍ତ୍ରୀ) ledge. ୨ । ବୃଥା ଜ୍ଞାନ ଅନୁଶୀଳନକାରୀ (ବ୍ୟକ୍ତି)—2. Cultivating vain knowledge.

ମୋଘ ପୁଷ୍ପା—ସଂ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—ବନ୍ଧ୍ୟା (ସ୍ତ୍ରୀ)—
Mogha pushpā Barren (woman).

ମୋଘା—ସଂ. ବି. (ମୋଘ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ପାଟଳି (ଦେଖ)
Moghā 1. Pāṭali (See) ୨ । ବିଡ଼ଙ୍ଗ (ଦେଖ)—
2. Birḍanga (See)

ମୋଘାଶ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ. (ବହୁବ୍ରୀହି)—୧ । ବୃଥା ଆଶା ପୋଷଣକାରୀ
Moghāsa —1. Indulging in vain hopes.
(ମୋଘାଶା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଯାହାର ଆଶା ବିଫଳ ହୋଇଅଛି—
2. Frustrated in one's hopes.

ମୋଘ୍ୟ—ସଂ. ବଣ. (ମୋଘ+ଭାବ. ଯ)—ବିଫଳତା—
Moghya Fruitlessness.

ମୋଚ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା+କର୍ତ୍ତି. ଅ)—୧ ।
Mocha କଦଳୀ ଫଳ—1. Plantain (fruit). ୨ । ଶୋଭାଞ୍ଜନ ବୃକ୍ଷ; ସଜନା ଗଛ—2. The moringa tree; Moringa Pterygosperma. ୩ । ଶିମିଳି ଗଛ (ହ୍ରୂ. ଶ)—3. The silk-cotton tree. ୪ । ପାଟଳି ଗଛ (ହ୍ରୂ. ଶ)—4. Schrebra Swientenioides (tree). ଦେ. ବି—ମୋଛ (ଦେଖ)—Mochha (See) [ଦ୍ର—ଭାଷାରେ କଦଳୀ, ସୁରେଇ. ଥୋଡ଼ ଅର୍ଥ, ମୋଚ ଅର୍ଥବାଚକ ଯେ । ଉଛ. ବୈଦେଶିକଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୋଚକ—ସଂ. ବଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତି. ଅକ)—୧ । ମୁକ୍ତିଦାତା;
Mochaka ତ୍ରାଣକର୍ତ୍ତା—1. Liberating; delivering. ୨ । (+କର୍ମ. କ) ବିଷୟ ବାସନାରୁ ମୁକ୍ତ; ବୈରାଗ୍ୟଯୁକ୍ତ—2. Freed from worldly bonds. ବି—୧ । ମୋକ୍ଷ—1. Final liberation. ୨ । କଦଳୀ ଗଛ—2. The plantain tree; Musa, Sapientum. ୩ । ସଜନା ଗଛ—3. The moringa tree. ୪ । ପାଟଳି ଗଛ—4. Schrebra Swientenioides; Chelonioides. ୫ । ଶିମିଳି ଗଛ—5. The silk-cotton tree.

ମୋଚ କର୍ଣ୍ଣ—ସଂ. ବି—୧ । ରାମାୟଣୋକ୍ତ ରାକ୍ଷସ ବିଶେଷ—1. A
Mocha karnna demon described in the Rāmāyaṇa. ୨ । ଛେଳି—2. The goat. [ଦ୍ର—(୧+୨) ବଧ୍ ଲୁପ୍ତ ବାଳପୁଷ୍ପ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମାନ ଉଚ୍ଚ କେତୁ, ମୋଚକର୍ଣ୍ଣେ ଧାବନ୍ତ ଶାର୍ଦ୍ଦୂଳ । ଉଛ. ବୈଦେଶିକଶବ୍ଦକୋଷ ।]

ମୋଚଙ୍ଗ—ଦେ. ବି—ବାଦ୍ୟ ବିଶେଷ—A kind of musical
Mochanga instrument. [ଦ୍ର—ଜଳତରଙ୍ଗ
मोचंग ମୋଚଙ୍ଗ ଧରି । ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି ।]

ମୋଚନ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ=ତ୍ୟାଗ କରିବା; ମୁକ୍ତ ହେବା+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ମୁକୁଳାଇବା—
Mochana 1. Delivering; liberating; emancipating setting free. ୨ । ମୁକ୍ତି; ମୋକ୍ଷ—2. Deliverance. ୩ । (+କର୍ମ. ଅନ) କଲ୍କ; ବାଙ୍କି—3. The sediment left at the bottom of a pot of ghee or oil. ୪ । ମଇଳା—4. Dirt; filth. ୫ । ଅହଂକାର—5. Pride. ୬ । ଦମ୍ଭ; ଦାମ୍ଭିକତା—6. Arrogance; effrontery. ୭ । ଶାଠ୍ୟ—7. Craftiness. ୮ । ବନ୍ଦୀକୁ ବନ୍ଧନରୁ ଖଲାସ ଦେବା—8. Discharging or setting free a prisoner. ୯ । ଋଣରୁ ମୁକ୍ତି—9. Discharge of a debt; liquidation of a debt. ୧୦ । ଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ଦେବା—10. Absolving a person from a debt. ୧୧ । ବିପଦରୁ ଉଦ୍ଧାର କରିବା—11. Delivering from a calamity. ୧୨ । ପୋଛିଦେବା—12. Wiping off. ୧୩ । ମାର୍ଜନ କରିବା; ସଫା କରିବା—13. Cleansing. ୧୪ । ତ୍ୟାଗ କରିବା; ଛାଡ଼ିବା—14. Abandoning. ୧୫ । ଦୋଷ କ୍ଷମା ଦେବା; ଦୋଷ ମାର୍ଜନା କରିବା—

15. Forgiving of a fault. ୧୬ । ମୁକ୍ତ କରିବା; ଫିଟାଇବା—16. Letting loose; loosening. ୧୭ । ଦୂରୀକରଣ (ଯଥା—ପାପମୋଚନ)—17. Removal.

ମୋଚନ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁକ୍ତ କରିବା—To set free; Mochana kariba to liberate.
মোচন করা मोचन करना

ମୋଚ(ଚି)ଣୀ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଅନ+ଈ) - କଣ୍ଟକାରୀ
Mocha(chi)ni (ଦେଖ)—The prickly night-(ସଂ. କ୍ଷୁଦ୍ରଫଳା, କ୍ଷୁଦ୍ରକଣ୍ଟକା, shade; Solanum Jacquini. କ୍ଷୁଦ୍ରଦୁଃସ୍ପର୍ଶା, ଶୁକ୍ଳଫଳା, ଦମନୀ, ମଣ୍ଡୋଦ୍ଭମାଳା, ବହ୍ନିଦମନୀ, ବହୁକଣ୍ଟକା, ବହିକଣ୍ଟକା]

ମୋଚ ନିର୍ଯ୍ୟାସ—ସଂ. ବି (ମୋଚ=ଶିମିଳ+ନିର୍ଯ୍ୟାସ; ୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—
Mocha nirjyasa ଶିମିଳ ଗଛର ଅଠା—The gum [ଅନ୍ୟ ସଂ.ନାମ—ପିଚ୍ଛିଳସାର, ଶାଲ୍ମଳିବେଷ୍ଟ, ସୁରସ of the silk-cotton tree. [ଦ୍ର—ଏହା ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ । ଏହା ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଧାରକ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ ଓ କଷାୟ ରସ । ଏହା ପ୍ରବାହିକା, ଅତିସାର, ଆମଦୋଷ, କଫ, ପିତ୍ତ, ରକ୍ତଦୁଷ୍ଟି ଓ ଦାହନାଶକ ।]

ମୋଚରସ, ମୋଚସାର, ମୋଚ(ସ୍ତ)ସ୍ରାବ, ମୋଚସ୍ରୁ, ମୋଚ୍ଛକ, ମୋଚ୍ଛକ — ଅନ୍ୟରୂପ

মোচরস मोचरस; मीचरका; गोंद
ମ ସାମୁଦ୍ରିକ ଷ. ସେମଲଗୋଣ୍ଡ

ମୋଚନୀୟ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ମୁକ୍ତ ହେବାର Mochaniya ଯୋଗ୍ୟ—1. Fit to be liberated or let loose. ୨ । ତ୍ୟାଗଯୋଗ୍ୟ—2. Fit to be abandoned.

ମୋଚମର୍ଦ୍ଦ—ଦେ. ବି—ନିଶ ମୋଡ଼ିବା—Trimming of one's Mochamardda moustaches. [ଦ୍ର—ବାଳେ (ମୋଚମର୍ଦ୍ଦନ—ଅନ୍ୟରୂପ) କଦଳୀ ପକ୍ଷ ପ୍ରାପ୍ତ କରନ୍ତ ନେଶ, গোঁপে তা দেওয়া ମୋଚମର୍ଦ୍ଦ ପାଶୋର ସେ । ଭକ୍ତ. मोछपर ताव देना ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋଚା—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଶାଲ୍ମଳି ବା Mocha ଶିମିଳି ଗଛ—1. The silk cotton tree; Bombax Heptaphyllum. ୨ । ନୀଳିବୃକ୍ଷ; ନୀଳଗୁଳ୍ମ—2. The indigo plant. ୩ । ରମ୍ଭା ବା କଦଳୀ ଗଛ—3 Plantain plant. ଦେ. ବିଣ—ଲେସ୍; ସଙ୍କୁଚିତ—Contracted.

ମୋଚାଏ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବି - ମୋଚଏ (ଦେଖ)
Mochae Mochie (See)

ମୋଚାଟ—ସଂ. ବି (ମୋଚ—କଦଳୀ ଗଛ+ଅଟ୍ ଧାତୁ—ଗମନ କରିବା; Mochata ସଦୃଶ ହେବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । କୃଷ୍ଣଜୀରକ; କଳାଜୀରା—1. A black pungent seed, Nigella Indica. ୨ । ଚନ୍ଦନ—2. Sandal. ୩ । ରମ୍ଭାଗ୍ର; କଦଳୀର ମଞ୍ଜ; କଦଳୀମଞ୍ଜ—3 The edible inner stem of the plantain tree ୪ । କଦଳୀ ଫଳ—4. Plantain.

ମୋଚା ଫଳ—ସଂ. ବି—କଦଳୀ—
Mocha phala Plantain; banana.

ମୋଚା ମୋଚା(ଚି)—ଦେ. ବିଣ—ଲୋଚା କୋଚା (ଦେଖ)
Mocha mocha(chi) Locha kocha (See)
मोडामोडि
[ମୋଚ ମା(ଚା, ଚୁ)ଚି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଚି—ଦେ. ବି. ପୁଂ (ସଂ. ଚର୍ମକାର; କମ୍ପା ସଂ. ମୁଚ୍ ଧାତୁ— Mochi ଚମଡ଼ା ଛଡ଼ାଇବା)—୧ । ଚର୍ମକାର, ଯାହାର ଜାତି ମୁଚି ଚପେଷ୍, ଯେ ଯୋତା ତିଆରି କରନ୍ତି—1. Cobbler (a मोची low caste) ୨ । (ଗାଳିରେ ବ୍ୟବହୃତ;) ଛୋଟ ଲୋକ— (ମୋଚଅଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. (a term of abuse) Mean person.

ମୋଚିଏ—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) ବିଣ—ବେକାଏ; ଗୋଟିଏ ହାତର Mochie ମୁଠା ମଧ୍ୟରେ ଏକାଥରକେ ଯେତେ ପରିମାଣରେ ଶାଗ ବା ଘାସ ଆଦି ଧରି ଯାଇ ପାରେ ସେହି ପରିମିତ—Handful; as much of potherb or grass as can be held in one's hand between the thumb and the other fingers.

ମୋଚିକା—ସଂ. ବି—ଏକପ୍ରକାର ମାଛ; ବାଲିଗରଡ଼ା ମାଛ—
Mochika मो(मा)चिका A kind of fish.

ମୋଚିତ—ସଂ. ବିଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍, ମୋଚ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)—
Mochita ଅନ୍ୟଦ୍ୱାରା ମୁକ୍ତ—Caused to be set free or released. [ଦ୍ର—ଠୋଠୁ ର ଭାବ ଭ୍ରାସ ମୁଣ୍ଡେ ମନ-ମଥ ପାଶ, ବନ୍ଧନ କରନ୍ତୁ ସିନା ମୋଚିତରେ । ଉପେନ୍ଦ୍ର. କଳାକୌତୁକ, ୦ ଗୀତ ।]

ମୋଚି ପାଣି - ଦେ. ବି—ଯୋତା, ଚମଡ଼ା, ବିଷ୍ଠା ଆଦି ଗୋଳାଇ Mochi pani ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯିବା ଦୁର୍ଗନ୍ଧ ପାଣି—Shoes, मैलापानी leather bits and night soil mixed in water. [ଦ୍ର—ଏହା ଦୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ମୁହଁରେ ଦଣ୍ଡ ସ୍ୱରୂପ ଢଳାଯାଏ ଓ ଯେଉଁ ବ୍ୟକ୍ତି ଗୁଣୀ ଗାରଡ଼ୀ ଆଦି ବିଦ୍ୟା ଲୋକଙ୍କର ଅନିଷ୍ଟ କରୁଥାଏ, ତାକୁ ଧରି ତା ମୁହଁରେ ଏହି ମୋଚି ପାଣି ଢାଳିଲେ ତାହାର କରାମତ୍ ଲୁପ୍ତ ହୋଇ ଯାଏ ବୋଲି ଲୋକବିଶ୍ୱାସ ଅଛି ।]

ମୋଚିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ସଙ୍କୋଚନ)—ଲେସ୍ କରିବା; ସଙ୍କୁଚିତ Mochiba କରିବା—To contract. (ଯଥା—ସେ ଗୋଡ଼କୁ গুটান सिकोडना, मोडना ମୋଚି କରି ବସିଛି ।)

ମୋଚିମାଚି କରି ରଖିବା—ଗ୍ରାଦେ (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ଖେଳାଇ Mochimachi kari rakhiba ହୋଇଥିବା ବା ଲମ୍ବା ପଦାର୍ଥକୁ ଗୁଡ଼ିକୁଡ଼ି ଗୋଟାଇ କରି ଏକତ୍ର ରଖିବା—To collect and pack up scattered articles.

ମୋଚୀ—ସଂ. ବି (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଈ)—ହିଲମୋଚିକା, Mochi ହିଡ଼ମିଚ୍ ଶାଗ—A pot-herb growing on wet

ground; Hingsh a Repens. ଦେ. ବ—ମୋଚ (ଦେଖ)—Mochi (See)

ମୋଚ୍ୟ—ସ. ବଣ (ମୁଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଯ)—୧ । ମୋଚନଯୋଗ୍ୟ—Mochya 1. Deserving liberation; about to be let loose. ୨ । ତ୍ୟାଜ୍ୟ—2. Fit to be abandoned.

ମୋଛ—ଦେ. ବ (ସ. ଶ୍ମଶ୍ରୁ, ପଣ୍ଡି. ମୁଷ୍କାଚଓ)—ମୁଛ, ନଶ—Mochha Moustaches.
গোঁপ, মোচ **मोछ, मुछ**

ମୋ(ମୁ,ମୁଁ)ଛାର—ଦେ. ବଣ (ଭୁଲ. ବା ଛାର, ଚୋ ଛାର)—ଛାର Mo(mu,muñ)chhāra ମୁଁ—My insignificant self.
আমি ছার; ছার আমি [ଉ—ଭୃମୁକୁ ମୋ ଛାର କ ପାରବ ସୁଚ
मुझाकसार କର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦ ।]

ମୋଜା—ବିଦେ. ବ (ପା. ମୋଜା)—ଗୋଡ଼ଭଣ୍ଡାର ଅଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ Mojā ବା ଅଣ୍ଟଯାକେ ପିନ୍ଧାଯିବା ବନା ଖୋଳ; ଗୋଡ଼ମୁଣା—
মোজা Stockings; socks. [ଦ୍ର—ପୂର୍ବ ଓ ଅଧା ଭେଦରେ
मोजा ମୋଜାକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣମୋଜା ଓ ହାଫ୍(ଫ୍) ମୋଜା କହନ୍ତି । ହାତରେ ପିନ୍ଧିବା ମୋଜାକୁ ହାତମୋଜା ବା ଦସ୍ତାନା କୁହାଯାଏ ।]

ମୋଜା କଳ—ଦେ. ବ—ମୋଜା ବୁଣିବା ଯନ୍ତ୍ର—Mojā kaḷa Knitting machine.
মোজার কল **मोजाका कल**

ମୋଜା ବୁଣିବା—ଦେ. କ୍ରି—ସୁତାକୁ କଳ ବା ହାତ ସାହାଯ୍ୟରେ ବୟନ Mojā buṇibā କର ମୋଜା ତିଆର କରିବା—To knit
মোজা বোনা **मोजा बुनना** stockings.

ମୋଜା(ଝା)ହି(ହେ,ଇ,ଏ)ମ୍—ବିଦେ. ବ (କତରଅଥ; ଅ, Moja(jhā)hi(he,i,e)m ମୁଜାହମ୍)—ମୁଜାଇମ୍ (ଦେଖ)
(ମୋଜା[ଝା]ମ୍—ଅନ୍ୟରୂପ) Mujāim (See)

ମୋଜେସ୍—ବିଦେ. ବ (ନାମ) (ଇଂ. ମୋଜେସ୍)—ମୁଶା (ଦେଖ)
Mojes মোজেস্ **मोजेस्** Mushā (See)

ମୋଜୋଡ଼ି—ଗ୍ରାଦେ (ଗଞ୍ଜାମ) ବ—ଜଙ୍ଘ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପିନ୍ଧାଯିବା ମୋଜା, Mojorḍi ଫୁଲ୍‌ମୋଜା—Full stockings. ଦେ. ଅ (ବ୍ୟଙ୍ଗ) (ଦୁଇ ଜଣ ସଙ୍ଗୀଙ୍କ ପ୍ରତ ବାହାଦୁରିସୂଚକ ଅବ୍ୟୟ)—ଵାଃରେ ୨ଜଣ—Interjection used in irony to a couple of companions.

ମୋଟ—ଦେ. ବ (ସ. ସମଷ୍ଟି)—୧ । ସମସ୍ତ; ଟୋଟାଲ୍—1. Total;
Moṭa মোট **कुल, मोट** sum total. ୨ । ବେଧ—
মোটাই **मोटाई** 2. Thickness. ୩ । (ଦ୍ର.ମୋଟ;
মোট **मोट** ତା. ମୁଟ୍ଟେ=ଲୁଗା ଗଣ୍ଠିର ବନ୍ଧା ସ. ମୂଟ=ବନ୍ଧ; ତେଲୁଗୁ. ମୁଟା=ଗଣ୍ଠିର) ଗଣ୍ଠିର—3. Bale. [ଉ—ଲୁଗା ମୋଟକୁ ମୋଟ କଟେଇ ଘରେ ଜମା—ଫକୀରମୋହନ. ଲଚ୍ଛମା ।] ୪ । ମୁଣ୍ଡରେ ବୁହାଯିବା ବୋଝ—4. A load (carried on the head). ଦେ. ବଣ.

ମୋଟା (ସ. ମୁଷ୍ଟ=ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ସ୍ଥୂଳକାୟ; ପୃଥୁଳ;
मोटा ମୋଟା—1. Corpulent; fat. ୨ । ବଗଡ଼ା;
(ସରୁ—ବିପରୀତ) ଗ୍ରେଟ; ଖରଡ଼—2. Coarse. (ଯଥା—ମୋଟ ଲୁଗା; ମୋଟ ଖଚ ।) ୩ । ସ୍ଥୂଳ; ଘନ—3. Thick. [ଉ—ସୂତା ମାଡ଼ଲେ ସରୁ, କଥା ମାଡ଼ଲେ ମୋଟ—ଢଗ ।] ୪ । ଗୋଳମାଳିଆ—4. Confused. ୫ । ସମଷ୍ଟିକୃତ—5. Added up.
মোট ୬ । ସର୍ବସମେତ—6. Altogether. ୭ ।
कुल, मोट ଫୁଲିବା—7. Swollen: bloated. ୮ । ଗୁରୁତର—8. Graver. ୯ । ଗର୍ବୀତ (ଯଥା— ମନମୋଟ ହେବା)—9. Puffed up with pride. ୧୦ । ବେଖାତିରିଆ; ଅସାବଧାନ—10. Careless.

ମୋଟ ଉପରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—୧ । ସ୍ଥୂଳରେ; ସ୍ଥୂଳ ଦୃଷ୍ଟିରେ ଦେଖି-
Moṭa upare ବାକୁ ଗଲେ—1. Roughly; on the
মোটের উপর whole. ୨ । ହାରାହାର ଧରିବାକୁ ଗଲେ—
मोटे हिसाबसे 2. On the average.

ମୋଟକ—ସ. ବ (ମୁଟ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା, ଭାଙ୍ଗିବା+କର୍ମ. ଅକ)—Moṭaka ୧ । ମୋଡ଼ା; ଶ୍ରାଦ୍ଧ ଓ ତର୍ପଣରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଝିରୁ ଭଙ୍ଗା ହୋଇ ମୋଡ଼ା ହୋଇଥିବା କୁଶଦ୍ୱୟ—1. A pair of Kuśa grass folded in the middle and twisted to a V shape used to represent the ancestors in Śraddha and oblations to the manes. ୨ । କୁଶବନ୍ଧ; ଉକ୍ତକୁଶର ଅଙ୍ଗୁରୀୟ—2. A finger ring made by doubling and twisting the Kuśa grass.

ମୋଟ କଥା—ଦେ. ବ—୧ । ସ୍ଥୂଳ ବର୍ଣ୍ଣନାଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିପାଦିତ ବିଷୟ—Moṭa kathā 1. The long and short of a matter.
মোট কথা ୨ । ଗୁରୁତର ବିଷୟ—2. Grave matter.
मोटी बात, मोटामोटी बात ୩ । ସଂକ୍ଷିପ୍ତସାର—3. Summary and substance. ୪ । ସାଧାରଣ ବା ମାମୁଲି ବିଷୟ—4. An ordinary matter or subject.

ମୋଟ କରିବା—ଦେ.କ୍ରି - ବହୁ ସଂଖ୍ୟା ଯୋଗ କରିବା—1. To add
Moṭa karibā up; to total; to sum up many
মোট করা numbers. ୨ । ସରୁଆ ପଦାର୍ଥକୁ ସ୍ଥୂଳ
जोडना କରିବା—2. To thicken. ୩ । ବଢ଼ାଇବା;
মোট করা, বাড়ান ଫୁଲାଇବା; ଆକାର ବୃଦ୍ଧି କରାଇବା—3. To
बढ़ाना cause to swell on; to become large.
মোটা করা ୪ । (କଥାକୁ) ଉପଯୁକ୍ତ ଅଲୋଚନାଦ୍ୱାରା
बढ़ाना ଗୁରୁତର ବା ଗୋଳମାଳିଆ କରିବା—4. To make matters confused or confounded or assume unduly grave proportions (ଯଥା—ଗୋଟିଏ କଥାକୁ ବହୁତବାର ଅଲୋଚନାଦ୍ୱାରା କଥାକୁ 'ମୋଟ' କରାଯାଏ ।) ୫ । ଛୋଟ ବା ଲଘୁ କଥାକୁ ଅଯଥା ଗର୍ବ ବା ଗୋଳମାଳିଆ କରିବା, ବଢ଼ାଇବା—

5. To make a matter swell into inordinate or very grave proportions by constantly hammering on it. [ଦ୍ର—ଉଦାହରଣସ୍ୱରୂପ—ଜଣକର ସାମାନ୍ୟ ତ୍ରୁଟି ହୋଇଅଛି ଯାହାକି ଧର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନୁହେଁ କିନ୍ତୁ ସେ ବିଷୟକୁ ଘନ ଘନ ଚର୍ଚ୍ଚା ବା ଆଲୋଚନା କଲେ ସେ କଥାଟା ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ଅର୍ଥାତ୍ ସେ ତ୍ରୁଟିଟା ଅଯଥା ଗୁରୁତର ଆକାର ଧାରଣ କରେ ।

ଗୋଟିଏ ଅପରାଧକୁ ପ୍ରଥମରୁ ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଇଲେ ତତ୍ପ୍ରତି ସାଧାରଣଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ପଡ଼େ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ସେ କଥାକୁ ଘନଘନ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବାଦ୍ୱାରା ସେ ବିଷୟ ପରେ ଏପରି ମୋଟ ହୋଇଯାଏ ଯେ ତାହା ଆଉ ଘୋଡ଼ାଇ ରଖି ହୁଏ ନାହିଁ । ଆଜିକାଲିର ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କରେ ସାମାନ୍ୟ କଥାମାନ ମୋଟା ହେବାର ଉଦାହରଣ ପ୍ରାୟ ସବୁବେଳେ ଦେଖାଯାଇଥାଏ ।]

ମୋଟକୀ—ସଂ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୋଟକ+ଈ)—ସଙ୍ଗୀତର ରାଗିଣୀ ବିଶେଷ
Moṭakī —One of the secondary tunes of Hindu music.

ମୋଟ(ଟା) ଖରଚ(ଚା)—ଦେ. ବି—୧ । କୌଣସି ଉପଲକ୍ଷରେ ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତିର କୃତ ସମସ୍ତ ଖରଚ—1. The total expenses incurred by a person on a certain occasion. ୨ । କୌଣସି କର୍ମ ଉପଲକ୍ଷରେ ବହୁବ୍ୟୟସାଧ୍ୟ ଭେଦଭେଦ ବିଷୟରେ ହୋଇଥିବା ଖରଚ—2. Individual items of heavy expenses incurred on a certain occasion. ୩ । ମାମୁଲି ବା ଧରାବନ୍ଧା ଖରଚ—3. Routine or fixed items of expenditure.
Moṭa(ṭā) kharacha(chā)
মোটা খরচ
मोट(टा) खर्च

ମୋଟ(ଟା) ଖାଇବା—ଦେ କ୍ରି—ମୋଟ ଭାତ ଖାଇବା—To take coarse food; to subsist on coarse food. [ଯଥା—ମୋଟ ଖାଇ ମୋଟ ପିନ୍ଧି ଅଛ ବୋଲି ମୋର ସୁଖସାର ଦେଖୁଛ ।]
Moṭa(ṭā) khāibā
মোটা খাওয়া
मोटा खाना

ମୋଟ(ଟା) ଗାନ୍ଥ(ନ୍ଥି, ନ୍ଥେ)ଣି—ଦେ. ବି—ସମାନଭାବରେ ଓ ସମାନ ଉଚ୍ଚତାରେ କଟା ହୋଇ ନ ଥିବା ପଥରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କାନ୍ଥଆଦି ବସାଇବା—Rough masonry.
Moṭa(ṭā) gāntha(nthi, nthe)ni
মোটা গাঁথনী
मोटा चुनाई

ମୋଟ(ଟା) ଚାଉଳ—ଦେ. ବି (ଖାଇବାକୁ ବା ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ)—କର୍କଶ ତଣ୍ଡୁଳ; ଚଗଡ଼ା ଚାଉଳ; ବଡ଼ ଚାଉଳ—Coarse rice. [ଦ୍ର—ଏହିପର ମୋଟ ଭାତ, ମୋଟା ଧାନ ଆଦି ହୁଏ ।]
Moṭa(ṭā) chāula
মোটা চাল
मोटा चावल
(ସରୁ ଚାଉଳ—ବିପରୀତ)

ମୋଟ(ଟା) ଚ(ଚା)ଦର—ଦେ. ବି—ଖଦଡ଼ଭଳି ମୋଟା ହେବା ଲୁଗା—A coarse sheet of cloth.
Moṭa(ṭā) cha(chā)dara
মোটা চদ্দর
मोटा चद्दर

ମୋଟ(ଟା) ତେଲ—ଦେ. ବି—ଯେଉଁ ତେଲ ଖଳଲା ହୁଏ ଓ ଯାହା ସୁକୁମାରଅଙ୍ଗ ଲୋକମାନେ ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତି ନାହିଁ—Coarse or crude oil; thick oil. [ଦ୍ର—ଜଡ଼ା ତେଲ, ସୁଲଗ ତେଲ ଆଦି ଏହି ଶ୍ରେଣିର ଅନ୍ତର୍ଗତ ।]
Moṭa(ṭā) tela
(ମୋଟ ମାଇପା—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ସରୁତେଲ—ବିପରୀତ)
মোটা তেল
गाढा तेल

ମୋଟ ଦଉଡ଼ି—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ରଜ୍ଜୁ—A thick rope.
Moṭa daurḍi
মোটা দড়ি
मोटी रस्सी, मोटी जौडो

ମୋଟ ଦର—ଦେ. ବି—ପଣ୍ୟଦ୍ରବ୍ୟ ଏକକାଳୀନ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି କରାଯିବାର ମୂଲ୍ୟ—Wholesale price or rate.
Moṭa dara
পাইকারি দর
थोकभाव, मोटा दर

ମୋଟ ଦ(ଦା)ରିଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବ୍ୟବହୃତ—1. Used in large quantities or on a large scale at a time. ୨ । ପାଇକାର; ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ବିକ୍ରି ହେଉଥିବା—2. Wholesale. ୩ । ଏକାଥରକେ ବହୁ ପରିମାଣରେ ପଣ୍ୟବିକ୍ରୟକାରୀ—3. Selling wholesale.
Moṭa da(dā)riā
পাইকারি মোটদরে
थोकदर
(ଖୁଚୁରା—ବିପରୀତ)

ମୋଟ ଧାନ—ଦେ. ବି—ଚଗଡ଼ା ଧାନ—Coarse paddy.
Moṭa dhāna
মোটা ধান
मोटा धान

ମୋଟନ—ସଂ. ବି (ମୁଟ୍ ଧାତୁ=ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—୧ । ବାୟୁ; ପବନ; ବତାସ—1. Air; wind. ୨ । (+ଭାବ. ଅନ) ଚୂରିବା; ଗୁଣ୍ଡ କରିବା—2. Powdering. ୩ । ବାଟିବା; ମନ୍ଥିବା—3. Crushing; pressing. ୪ । ପେଷଣ; ପେଷିବା—4. Grinding. ୫ । ଘଷିବା—5. Rubbing. ୬ । (ହାତଗୋଡ଼ ଆଦି) ମୋଡ଼ିବା—6. Twisting; spraining; wrenching. ୭ । (ହାତ, ଗୋଡ଼ର ଅଙ୍ଗୁଠି ଆଦି) ମୋଡ଼ି କରି ଫୁଟାଇବା—7. Snapping or cracking of the finger joints.
Moṭana

ମୋଟନକ—ସଂ. ବି (ମୋଟନ+କ)—୧ । ବିନାଶ; ଲୟ; ଧ୍ୱଂସ—1. Extinction; destruction; ruin. ୨ । ଏକାଦଶାକ୍ଷର ବିଶିଷ୍ଟ ବୃତ୍ତ ଛନ୍ଦୋବିଶେଷ—2. A metre in Sanscrit with eleven syllables (sounding like snapping of fingers). [ଦ୍ର—ଏହି ଛନ୍ଦର ୧ମ, ୨ୟ, ୫ମ, ୮ମ ଓ ୧୧ଶ ବର୍ଣ୍ଣ ଗୁରୁ ଏବଂ ୩ୟ, ୪ର୍ଥ, ୬ଷ୍ଠ, ୭ମ, ୯ମ ଓ ୧୦ମ ବର୍ଣ୍ଣ ଲଘୁ ।]
Moṭanaka

ମୋଟ(ଟା) ପିନ୍ଧିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଟା ଲୁଗା ପିନ୍ଧିବା; ସ୍ଥୂଳ ବସ୍ତ୍ର ପରିଧାନ କରିବା—To wear coarse cloth; to put on coarse dress.
Moṭa(ṭā) pindhibā
মোটা পরা
मोटा पहरना

ମୋଟ(ଟା) ବନିବା—ଦେ.କ୍ରି—(କ୍ଷୀଣକାୟ ବ୍ୟକ୍ତି) ସ୍ଥୂଳକାୟ ହେବା—
Moṭa(ṭā) banibā (a lean person) To become
মোটা হওয়া **मोटा होना, मोटाना** fat or corpulent
(ମୋଟ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟ ବ(ବୋ)ହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ବୋଝ ବୋହିବା—
Moṭa ba(bo)hibā To carry a load.
মোট বহা **मोट ढोना** (ମୋଟ ବୁହାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟ(ଟା) ବୁଦ୍ଧି—ଦେ. ବି—୧ । ସ୍ଥୂଳ ବୁଦ୍ଧି—1. Stupidity; a
Moṭa(ṭā) buddhi dull intellect. ୨ । ବୁଦ୍ଧିହୀନତା—
মোটা বুদ্ধি 2. Dullness of intellect.
मोटी अक्ल, मोटी बुद्धि

ମୋଟ(ଟା) ବୁଧି(ଦ୍ଧି)ଆ—ଦେ. ବିଣ—୧ । ଜଡ଼ବୁଦ୍ଧି; ସ୍ଥୂଳବୁଦ୍ଧି-
Moṭa(ṭā) budhi(ddhi)ā ବିଶିଷ୍ଟ—1. Stupid; dull.
মোটা বুদ্ধি ୨ । ନିର୍ବୁଦ୍ଧିଆ; ଅବୋଧ—1. Foolish; thick-
मोटी अक्ल वाला, मोट बुद्धि headed; hare-brained.

ମୋଟ ବୁହା—ଦେ. ବି—୧ । ବୋଝ ବହନ କରିବା—1. Carrying
Moṭa buhā of a load. ୨ । ବୋହିଆ; ମୋଟିଆ;
মোট বহা **मोट ढोना** କୁଲି—2. Porter; carrier of a
মুটে **मोटिया** load.
ବିଣ—ଯେ ବୋଝ ବୁହେ; ବୋଝବୁହା—Carrying loads.

ମୋଟ(ଟା) ଭାତ—ଦେ. ବି—ମୋଟା ଚାଉଳର ଅନ୍ନ—
Moṭa(ṭā) bhāta Coarse boiled rice.
মোটা ভাত **मोटा भात**

ମୋଟ ମା,(ରୋ, ସୋ)ଟ—ଦେ. ବିଣ. (ଅନର୍ଥକ ଶବ୍ଦରେ)—୧ । ଅତି
Moṭa mā(ro, so)ṭa ମୋଟା—1. Very thick.
মোটা সোটা ୨ । ପୃଥୁଳ; ଅତି ସ୍ଥୂଳକାୟ—2. Very fat;
मोटा मोटा very corpulent.

ମୋଟ(ଟା)ର—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୋଟର)—ଜ୍ୱଳନ୍ତ ପେଟ୍ରୋଲ
Moṭa(ṭā)r ତେଲର ବାଷ୍ପରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ବଳୀୟାନ ଶକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଚଳ-
মোটর, মটর ଚଳନ ଯାନ—A motor conveyance.
मोटर ଦେ. ବି. (ହି. ମୁଣ୍ଡ ଭଣ୍ଡ)—ମଟର, ଛିମ୍ବାଜାତୀୟ
মটর **म** ବୃକ୍ଷଜାତ ଶସ୍ୟ—Pea. ବୈଦେ. ବି—ମୋଟର ଶକ୍ତି
মোটর **मोटर** ଦ୍ୱାରା ଚାଳିତ (ଗାଡ଼ି ଅବା)—Motor.

ମୋଟର୍—ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଗଣ୍ଠିଲି—
Moṭar Bundle.

ମୋଟ(ଟା)ର(ର) କାର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୋଟର କାର)—
Moṭa(ṭā)r(ra) kār ମୋଟରଦ୍ୱାରାଚାଳିତ ଶକଟ—Motor
মটরকার(গাড়ি) car. [ଦ୍ର—ଏହିପରି ମୋଟର ବୋଟ, ମୋଟର
मोटरकार ଜାହାଜ ଅବା ଦ୍ରବ୍ୟ ।]
(ମୋଟର ଗାଡ଼ି—ଦେ. ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଟର୍ ଛୁ(ଛୋ)ଇଁ—ଦେ. ବି—ମଟର ଶସ୍ୟର ଛୁଇଁ—
Moṭar chhu(chho)iñ The pods of pea.
মটর শুঁটি **मटर छिमी**

ମୋଟର୍ ଡ୍ରାଇଭର୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୋଟର ଡ୍ରାଇଭର)—
Moṭar drāibhar ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଅବା ଯନ୍ତ୍ରକୁ ଯେ ଚାଳକ
মটর ড্রাইভর କରେ—Motor driver; a chaeuffeur.
मोटर ड्राइवर (ମୋଟର ଚାଳକ—ଦେ. ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟର୍ ତେଲ—ଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୋଟର ଓ ହ. ତୈଳ)—
Moṭar tela ୧ । ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଚଳାଇବା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ
মটর গাড়ির তেল ଶୋଧିତ କର୍ପୂରିତ ତେଲ; ପେଟ୍ରୋଲ—
मोटर तेल 1. Motor oil; petrol. ୨ । ମୋଟର ଗାଡ଼ିର
ଯନ୍ତ୍ରକୁ ମାର୍ଜିତ କରିବାରେ ବ୍ୟବହୃତ ତୈଳ—2. Mobil oil; oil used for greasing the motor engine.

ମୋଟର୍ ଲରି—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ. ମୋଟର ଲରୀ)—ମୋଟର ଶକ୍ତି
Moṭar lari ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ବଡ଼ ଗାଡ଼ି (ଯହିଁରେ ଅନେକ
মটর লরী ଲୋକ ବା ଜିନିଷ ପାଇଁ ସ୍ଥାନ ଥାଏ)—Motor
मोटर लरी lorry.

ମୋଟର୍ ସର୍ଭିସ୍—ବୈଦେ. ବି. (ଇଂ)—ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଏକ
Moṭar sarbhis ସ୍ଥାନରୁ ଅନ୍ୟ ସ୍ଥାନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲୋକ ଓ ବୋଝ
মটর সার্ভিস ନିଅ ଅଣା—Motor service between
मोटर सर्विस 2 places.

ମୋଟରା—ଦେ. ବି—୧ । ଏକପ୍ରକାର ମୋଟା ଶାରଦ ଧାନ—
Moṭarā 1. A species of coarse paddy.
মোটা শারদধান ୨ । ବୋହିଆ—2. Porter; cooly.
मोटिया ଗ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି—ଗଣ୍ଠିଲି, ପଣ୍ଡିର—
Bundle; luggage.

ମୋଟରି—ଦେ.ବି—ଧାନ ଗଛ ନଷ୍ଟ କରୁଥିବା ଏକ ପ୍ରକାର ପୋକ—
Moṭari A kind of pest (worm)infesting paddy
মড়িচাপোকা, শাঁখী **मारा** plants; Hispa.

ମୋଟରି ଧରିବା—ଦେ. କ୍ରି.—ଧାନ ଗଛରେ ମୋଟରି ପୋକ ଲାଗିବା-
Moṭari dharibā The paddy plants being
মড়িচা লাগা **मारा धरना (लगना)** infested with Hispa.
(ମୋଟରି ମାରିବା; ମୋଟରି ଲାଗିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟରେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—ମୋଟ ଉପରେ (ଦେଖ)
Moṭare মোটের উপর Moṭa upare (See)
मोटे तौरपर [ଦ୍ର—ମୋଟରେ ରଜା ଓ ଦେଶବାସୀ ଚଉପାଶ୍ରୁରେ ଥିଲେ । କୃଷକିତ୍ୟ ଉତ୍କଳ ଇତିହାସ ।]

ମୋଟ(ଟା)ଲୁଗା—ଦେ. ବି—କର୍କଶ ବସ୍ତ୍ର; ଖଦଡ଼ା ଲୁଗା; ଖଦଡ଼;
Moṭa(ṭā) lugā ଖଦଡ଼ା ଲୁଗା; ମୋଟା ସୂତାରେ ବୁଣା ଲୁଗା-
মোটিয়া, মোটা কাপড় Coarse-fibred cloth; coarse
मोटिया, मोटा कपडा cloth; 'khaddar' cloth woven
(ଯନ୍ତ୍ର ବା ତାରକ ଲୁଗା—ଉପଯୋଗ) with coarse yarn.

ମୋଟ(ଟା)ସରୁ—ଦେ. ବିଣ.—(ଉପଯୋଗାର୍ଥ ଶବ୍ଦରେ)—ସ୍ଥୂଳ ଓ ସୂକ୍ଷ୍ମ—
Moṭa(ṭā) saru Thick and thin; coarse and
মোটা সরু **मोटा मिहिन** fine.
[ମୋଟ (ଟା) ସରୁଆ—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋଟା—ଦେ. ଵଣ, ପୁଂ—(ସ. ମୁଷ୍ଟ=ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ ବ୍ୟକ୍ତି)—୧ । ସ୍ଥୂଳ—
Moṭā মোটা मोटा 1. Thick.
(ସବୁଆ, ଘୋଡଲା, ବାଉଡ—ବ୍ୟବହାର) ୨ । ସ୍ଥୂଳାଙ୍ଗ; ସ୍ଥୂଳକାୟ—
(ମୋଟୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) 2. Fat; stout; corpulent. [ଉ—
ଏଡା ଶୁଣି ସବୁ ସେନାଏ ରୋଷ କେଲେ ମୋଟା ଲୋକ ଭୁଲେ ଯୁଝିବା ଆଜ୍ଞା ଦଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ଲୋକ ।] ୩ । କର୍କଶ—3. Coarse; rough; harsh.
[ଉ—ଖାଇବାକୁ କର୍କଶ, ଛିଣ୍ଡିବାକୁ କର୍କଶ, ଘଷିବାକୁ କର୍କଶ, ଶୁଣିବାକୁ କର୍କଶ, ଏହି ସମସ୍ତ ସ୍ଥଳରେ 'ମୋଟା' ବିଶେଷଣ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।] ୪ । (ଭା. ମୋଟ୍ଟେ)—
ଅତୀକ୍ଷ୍ଣ; ଧାର ନ ଥିବା; ଭୋଥର—4. Blunt. ଗ୍ରାଦେ.
ବି.—୧ । (ଯାଜପୁର)—ପୋଇ, କଖାରୁ ଆଦି ଲତାର ତଳ ସ୍ଥାନ—1. The thick lowermost portion of the stem of creepers like Basella Alba. ୨ । (ଯାଜପୁର) ବାଉଁଶ ଗଛର ଗୁଡା—
2. Clump of bamboos. ୩ । (ଗଡ଼ଜାତ)—
ଧାନ ଗଛର ଗୁଡା—3. A clump of paddy plant.

ମୋଟା(ଟେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି.—ସ୍ଥୂଳ କରିବା—
Moṭā(ṭe)ibā মোটা করা To thicken; to fatten.
मोटाना

ମୋଟା କଥା—ଦେ. ବି.—୧ । ସ୍ଥୂଳ କଥା; ଯେଉଁ କଥାରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ବୁଦ୍ଧିର ଆବଶ୍ୟକତା ହୁଏ ନାହିଁ—1. Words
Moṭā kathā
মোটা কথা मोटी बात not requiring sharpness of intellect to understand. ୨ । ଯେଉଁ ଯେଉଁ କଥା ମୋଟା ସ୍ୱରରେ କୁହା ଯାଏ—2. Words which are uttered with loud or hoarse tone.

ମୋଟା କାମ—ଦେ. କ୍ରି—ଯେଉଁ କାମରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ କାରୁକାର୍ଯ୍ୟ ନ ଥାଏ—
Moṭā kāma Coarse work (not of fine workmanship.)
মোটা কাষ मोटा काम

ମୋଟା ଗଳା—ଦେ. ବି.—୧ । କର୍କଶ ସ୍ୱର—
Moṭā gaḷā মোটা গলা मोटा सूर (गला) 1. A jarring voice. ୨ । ମୁକ୍ତ କଣ୍ଠ; ଉଚ୍ଚୈଃ ସ୍ୱର—
2. Loud voice. ୩ । ଖାଦ ସ୍ୱର—3. High pitch or tune. ୪ । ଭରି ଯାଇଥିବା ଗଳାର ସ୍ୱର—4. Hoarse voice.

ମୋଟା ଚମ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳ ବା ଘନ ଚର୍ମ—Thick or tough
Moṭā chama skin. ଦେ. ବଣ.—୧ । ମାଡ଼ ଅ—
মোটা চামড়া 1. Toughe-skinned able to bear a
मोटा चमडा good deal of beating without shying.
(ମୋଟା ଚମଡ଼ା—ଅନ୍ୟରୂପ) ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଲଜ୍ଜାହୀନ—
2. (figurative) Shameless.

ମୋଟା ଚାକିରି—ଦେ. ବି—ମୋଟା ଦରମାର ଚାକିରି; ଯେଉଁ ଚାକିରିରେ
Moṭā chākiri ବହୁତ ଟଙ୍କା ଦରମା ମିଳେ—A service
মোটা মাইনার চাকিরী with a high salary.
मोटे तलबकी नौकरी

ମୋଟା ତାଜା—ଦେ. ବଣ. (ସ. ମୁଷ୍ଟ)—ହୃଷ୍ଟପୁଷ୍ଟ; ସ୍ଥୂଳକାୟ ଓ ସବଳ
Moṭā tājā Hale and hearty; fat and fresh.
মোটা তাজা मोटा ताजा

ମୋଟା ଦରମା—ଦେ. ବି—ଉଚ୍ଚ ବେତନ, ବେଶୀ ଟଙ୍କା ଦରମା—
Moṭā daramā Handsome pay; high salary
মোটা বেতন, মোটা মাইনা fat salary.
मोटा तनखाह (तलब, दरमाहा)
(ମୋଟା ବେତନ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟା ଦାଢ଼—ଦେ. ବି—ଅସ୍ତ୍ରାଦିର ସ୍ଥୂଳ ଧାର—Blunt or thick-
Moṭā dāṛha edge of a weapon.
মোটা ধার मोटी धार

ମୋଟା ଦାଢ଼ୁଆ—ଦେ. ବଣ—୧ । ସ୍ଥୂଳ ଧାରଯୁକ୍ତ—1. Thick
Moṭā dāṛhuā edged. ୨ । ଭୋଥର—2. Blunt-
মোটা ধারাল मोटी धार वाली edged.

ମୋଟା ଦେହ କୁଟା ପରି(ପରାଏ)କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହକୁ
Moṭā deha kuṭā pari(parāe) karibā ଚ ନ୍ତା ରେ
मोटे देहको सुखाना କ୍ଷୀଣ ବା ଛିନ୍ନ କରି ଦେବା—To become emaciated on account of anxiety.
(ଉ—ବଡ଼ ଡର ଲାଗୁଅଛଏ ପକାଇଲେ, ମୋଟା ଦେହ କୁଟା ପରାଏ କରି ଦେଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂ. ମହାଭାରତ. ବନ ।)

ମୋଟା ଧରିବା—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Moṭa dharibā Pileibā (See)

ମୋଟା(ଟ)ପଣ—ଦେ. ବି—ସ୍ଥୂଳତା—Thickness; corpulence;
Moṭā(ṭa)paṇa Coarseness.
মোটা পন मोटा पन, मोटापा

ମୋଟା ଭୋଟା—ଦେ. ବଣ. (ସହଚର)—ମୋଟା ଓ ଭାରି—
Moṭā bhoṭā Coarse and heavy.
মোটা সোটা मोटा और भारी

ମୋଟା ମାଉଁସ—ଦେ. ବି—ଗୋ ମାଂସ—Beef.
Moṭā māuṅsa
মোটা মাঁস गौका मांस, गोमांस

ମୋଟା ମୋଟି—ଦେ. କ୍ରି. ବଣ—ସ୍ଥୂଳରେ—Roughly speak-
moṭā moṭi ing; on the whole.
মোটা মুটি मोटा मोटि

ମୋଟାର—ଦେ. ବଣ—ଠୁଳ; ଏକତ୍ର—
Moṭāra কুল कुल Gathered together.

ମୋଟା ସେ(ସୋ)ଟା—ଦେ. ବଣ. (ଉକ୍ତାର୍ଥକ ସହଚର)—
Moṭā ro(so)ṭā ମୋଟ ମାଟ (ଦେଖ)—Moṭa māṭa
মোটা সোটা मोटा मोटा (See)

ମୋଟା ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ସ୍ଥୂଳକାୟ ହେବା—
Mot̤ā hebā To become fat or stout.
মোটা হওয়া मोटा होना· मोटाना

ମୋଟିଆ—ଦେ. ବିଣ—ପ୍ରାୟ ମୋଟ—Nearly fat.
Motiā ଦେ.ବି (ବଙ୍ଗଳାର ଅନୁକରଣ)—ଭୁଲ; ବୋଝିଆ—
মোটাল मोटासा Porter; cooly.
মুটিয়া, মোটিয়া, মুটে मोटिया

ମୋଟୀ—ଦେ. ବିଣ. ସ୍ତ୍ରୀ· (ଓ.ମୋଟଶବ୍ଦର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ)--ପୃଥୁଳା; ସ୍ଥୂଳକାୟା
Moṭi (ସ୍ତ୍ରୀ)—Fat; corpulent (woman).
মোটা मोटी (ମୋଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟୁଆ—ଦେ. ବିଣ.—ସ୍ଥୂଳ; ମୋଟା; ପୃଥୁଳ—
Moṭuā Thick; stout; fat.
মোটা (ଉ—ମନକୁ ମୋଟୁଆ କଲେ କାହିଁରେ ପଶିବ । ପ୍ରାଚୀ.
मोटा ବ୍ରହ୍ମନିରୂପଣ ଗୀତା ।)

ମୋଟେ—ଦେ. କ୍ରି. ବିଣ—୧ । ମୂଳେ; ମୂଲେ; ଏକାବେଳକେ; ଅଟେ
Moṭe 1. At all. ୨ । ସବସମେତ—2. Altogether.
মোটে, মোটেই बिलकुल, एकदम (ମୋଟେଇ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଟେଇବା—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) କ୍ରି—ପିଲେଇବା (ଦେଖ)
Moṭeibā Pileibā (See)

ମୋଟ୍ଟାୟିତ—ସ. ବି. (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଅପ୍+ଇତ)—ନାୟିକାର ଭାବ—
Moṭṭāyita ବିଶେଷ; ନାୟକକୁ ଦେଖି ବା ନାୟକକୁ ସ୍ମରଣ କରି ନାୟିକାର କାମୋଦ୍ଦୀପନସୂଚକ ଦେହ ମୋଡ ଭଙ୍ଗ ହେବା ବା ଅଳସ ଭାଙ୍ଗିବାର ଭଙ୍ଗୀ; ଦେହ ମୋଡ଼ ଭଙ୍ଗ ହେବା ଭଙ୍ଗୀ—Silent in voluntary expression of affection towards an absent lover when he is remembered or talked of (Apte); an amatory expression of a woman on seeing or recollecting her lover (by the twisting of the limbs, scratching of the ears and making other signs) (ଉ—ଲୀଳାବିଳାସ ମୋଟ୍ଟାୟିତ ଅବରେ, ଗଳ ଗାଲ୍ଲିକେଶୀ ସୁଲଳ୍ଲ ଏରେ । ଗୋଲୋକ. ଇନ୍ଦୁରେଖା ।)

ମୋଠ(ଠୋ)ଉଁ—ଦେ. ଅ—୧ । ମୋ ନିକଟରୁ—1. From my
Moṭha(ṭho)uñ side. ୨ । ମୋଠାରୁ—2. From me.
আমারঠে̐ हमसे ୩ । ମୋ ଅପେକ୍ଷା—3. Than myself.
(ମୋଠୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ) (ଉ—ସାଇ ପଢ଼ାଯାକୁ ପଚୁରଥ ଭୁ ମୋଠୁଁ ଘରଣୀ ଏବ । ହାସ୍ୟତରଙ୍ଗ ।)

ମୋଠା(ଠେ)ଇଁ - ଦେ. ଅ—୧ । ମୋଠାରେ—1. In me; with
Moṭhā(ṭhe)iñ me. ୨ । ମୋ ନିକଟରେ—2. At me.
অমারঠেঁ, আমার ঠেয়েঁ हमे (ମୌଠି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଠାକୁ—ଦେ. ଅ—ମୋ ନିକଟକୁ—To me.
Moṭhāku আমার কাছে मेरे पास
(ମେ.ଠିଁକି, ମୋଠେଇଁକି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଠାରେ—ଦେ. ଅ—ମୋ ନିକଟରେ—In me; with me.
Moṭhāre (ଉ—ବଧୂର ଅଜ୍ଞାତ ଦୋଷ ନଳଙ୍କ ଯଥା ପ୍ରକାଶ
আমার কাছে ଧାତା ମାତା ରଖିଲ୍ଲ ମୋଠାରେ । ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।)
मुझसे

ମୋଡ଼—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ ; ସ. ମୁରଣ—ଗୁଡ଼ାଇବା ହି. ଶ)
Morḍa —୧ । ବାଙ୍କ; କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଙ୍କା ହୋଇ
মোড ଯାଇଥିବା ସ୍ଥାନ—1. A turn; a turning;
मोड़ the bend or twist of a thing bent or twisted. ୨ । କୌଣସି ବସ୍ତୁ ବଙ୍କା ହୋଇ ଯାଇଥିବା କୋଣ—2. A corner of a bent thing. ୩ । ଯେଉଁଠାରେ ପଥ ବା ବନ୍ଧ ବା ନଦୀ ବଙ୍କ ହୋଇ ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ ଯାଇଥାଏ—3. The turning of a road or river or embankment, bend. ୪ । ବକ୍ରକରଣ; ବଙ୍କାଇବା—4. Bending. ୫ । ପଥଶୀର୍ଷ; ଦୁଇଟି ରାସ୍ତା ବା ଗଳିର ଛକ—5. The crossing place of two roads or lanes. ୬ । କପଟତା; ଶଠତା; କପଟାଚରଣ—6. Crooked behaviour. [ଦ୍ର—ମୋଡ଼ ଶବ୍ଦ ଯୁକ୍ତ ହୋଇ ବାଗମୋଡ଼, ପାଣିମୋଡ଼, କଥାର ମୋଡ଼ ଓ ଭାହାଣ ମୋଡ଼ ଆଦି ହୁଏ ।]

ମୋଡ଼ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା—To twist.
Morḍa karibā মোড় मोडना

ମୋଡ଼ ଛୋଡ଼—ଦେ. ବିଣ ଓ ବି—୧ । ମୋଡ ଛୋଡ; ମୋଡ ଭଙ୍ଗ;
Morḍā chhorḍā ଅଙ୍ଗାଦିର ସଙ୍କୋଚନ ଓ ପ୍ରସାରଣ—1. Twist-
গা ভাঁগা ing of limbs especially the trunk
अँगैठी मोड to remove lethargy ୨ । କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଅନିଚ୍ଛୁକ—2. Unwilling to do any work.

ମୋଡ଼ନ—ଦେ. ବି (ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ମୋଡ଼ିବା (ଦେଖ)—
Morḍana 1. Morḍibā (See) ୨ । ବକ୍ରକରଣ—
মোড়ন मोडना 2. Bending.

ମୋଡ଼ ମାଡ଼—ଦେ. ବି (ନିରର୍ଥକ ସହଚର)—୧ । ମୋଡ଼; ବାଙ୍କ—
Morḍa mārḍa 1. A turn of a road. ୨ । କଥାର
মারপ্যাচ पेंचपाँच ପେଞ୍ଚ—2. Crafty speech. ୩ । ଫେରଫାର; କପଟ; ଛଳ—3. Fraud; practising of deception. ୪ । କପଟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବହାର—4. Crooked conduct ୫ । ଦାମ ସ୍ଥିର ନ କରି ଟଣାଓଟରା—5. Higgling and haggling.

ମୋଡ଼ା—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ବଳିବା; ମୋଡ଼ିବା—
Morḍā 1. Twisting; bending. ୨ । ଅନ୍ୟ ଦିଗକୁ
মোড়া ବୁଲାଇବା—2. Turning to another direc-
मोड़ना tion. [ଉ—କନକ-ବଦନ ମୋଡ଼ା ଦନ୍ତଉଡ଼ା ଶୋଭା କାହିଁ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡରେ—ଅଭିମନ୍ୟୁ. ବିଦଗ୍ଧଚିନ୍ତାମଣି]

୩ । (ସ. ମୁଣ୍ଡ) ବାଉଁଶ ବା ବେତରେ ତିଆରି ଉଚ୍ଚ ଆସନବିଶେଷ; ମୋଢ଼ିଆ—3. A stool made of bamboo or cane or wicker work. ୪ । (ସ. ମୋଟନ) ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗାଦି ଘଷିବା—4. Massage; rubbing of the body. ୫ । ବକ୍ରୀକରଣ—5 Turning. ୬ । ପରାଜୟ—6. Defeat. [ଦ୍ର—ଘଟୋତ୍କଚ ବନା କର୍ଣ୍ଣଙ୍କୁ ଯୁଦ୍ଧେ ମୋଡ଼ା, ଦେବାକୁ ନାହିଁ ସେତେ ଛନ୍ଦ ରଥୀ ଉଡ଼ା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ.

मोडा ଦ୍ରୋଣ ।] ୭ । ହାଣ୍ଡି ଥୁଅ ରଖିବା ପାଇଁ ବଳା ଯାଇଥିବା କୁଟାର ମଳା—7. A cushion made with a twisted ring of straw. ୮ । ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ; ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ—8. A kind of pod. ୯ । ମୋଟକ (ଦେଖ)—9. Moṭaka (See) ୧୦ । ଓଳିଆ ଆଦିରେ ବ୍ୟବହୃତ ମଳା ପର ବଳଡ଼ି—10. Twisted straw or rope for making

मोडा olias. ୧୧। ସୁତା ଆଦି ବସ୍ତୁ ଥର ଗୁଡ଼ିଅ ହୋଇଥିବା କୁଣ୍ଡଳୀ—11. A coil of yarn or thread.

ମୋଡ଼ା मोडा हुआ ଦେ. ଵଣ—ବଳା ହୋଇଥିବା—Twisted.

ମୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟାର ଣିଜନ୍ତ ରୂପ—Morḍā(rḍe)ibā Causative of Morḍibā. [ଦ୍ର—

ମୋଡ଼ାନ मोडाना, मोडना ମୋଡ଼ାଉଁଲେ ବସିଣ ତାହାକୁ ସମସ୍ତେ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ସଭା ।]

ମୋଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—ଅନ୍ୟ ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ଅଙ୍ଗମର୍ଦ୍ଦନ କରାଇ ହେବା—To have one's

Morḍā(rḍe)i hebā

ଗାଟେପାନ मसलवाना limbs rubbed by another.

ମୋଡ଼ାଏ—ଦେ. ଵ—୧ । ଏକଥର ମୋଡ଼ିବା—1. One twisting.

Morḍāe [ଦ୍ର—ତାହାର ନାମ ବନ୍ଧୁ ନାମ ବୋଲାଏ, ହସ୍ତାମେ

ଏକ ମୋଡ଼ା ଅର୍ଜୁନଙ୍କୁ ଦେଲ ସେ ମୋଡ଼ାଏ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହା-

एक मोडा ଭାରତ. ଆଦି ।] ୨ । ଏକ ମୋଡ଼ା ସୁତା—

(ମୋଡ଼ାଏ—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. A coil of string.

ମୋଡ଼ା ଖଡ଼ୁ—ଦେ. ଵ—ସୁନା ଆଦି ଧାତୁ ଦଣ୍ଡକୁ ମୋଡ଼ି ତିଆରି

Morḍā khārḍu କରାଯିବା ଖଡ଼ୁ—Bracelet prepared

ମୋଡ଼ା ଖାଡୁ मुडा कंगन by twisting a metal rod.

ମୋଡ଼ା ଘଷା—ଦେ. ଵ (ସନ୍ଧତର)—ଦେହକୁ ଘଷିବା—The

Morḍā ghashā rubbing of the limbs; massage.

ଗା ଟେପା मसला मसली

ମୋଡ଼ା ଛୁଇଁ—ଦେ. ଵ (ସ. ମୁଣ୍ଡିରୀ)—ଏକପ୍ରକାର ଛୁଇଁ—

Morḍā chhuiñ The pod of a plant; Sphaeranthus

ମୁରମୁରିଆ, ମୁଣ୍ଡିରୀ Indicus. [ଦ୍ର—ଏହାକୁ ତେଲ ମଧ୍ୟରେ

मुंडरी ବୁଡ଼ାଇ ରଖି ସେହି ତେଲକୁ ଶିଶୁମାନଙ୍କ ଦେହରେ ଲଗାଇଲେ ଶିଶୁମାନଙ୍କଠାରୁ ସୁଅରୋଗ ଛାଡ଼ିଯାଏ ।]

ମୋଡ଼ା ପକା(କେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ପିଲାମାନେ ଖେଳିଲା ବେଳେ

Morḍā pakā(ke)ibā କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସ୍ଥାନକୁ ଛୁଇଁବାକୁ ନିଷେଧ

ଗଣ୍ଡି ଦେଓୟା କରିବା—(children while playing) To

गंडी देना prohibit a thing or place. [ଦ୍ର—ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସ୍ଥାନର ଚତୁର୍ଦ୍ଦିଗରେ ମୁଣ୍ଡଳା ଦାଗ ଅଙ୍କନ କରନ୍ତି ।]

ମୋଡ଼ା ପଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ବଙ୍କେଇ ହୋଇଯିବା; ବକ୍ର ହେବା—

Morḍā parḍibā 1. To bend, to be twisted. (ଦ୍ର—

ବାଁକା घुडकी लगना ମୋଡ଼ା ନ ପଡ଼ିବାକୁ ଗୁଣ ମୁଖାଅଛୁ, ଖଣ୍ଡିଲେ ନକୁଳ ଏ ଡାଳକୁ ସେ ଡାଳକୁ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ] ୨ । ବନ୍ଧୁତ ବଳା ଯାଇଥିବା ସୁତା ଆଦି ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ଯାଇ ଏକତ୍ର ହୋଇଯିବା—2. (thread or rope) To become entwined or too much twisted.

ମୋଡ଼ା ମୋଡ଼ି—ଦେ. ଵ—ମୋଡ଼ିବା କ୍ରିୟା—The act of twisting or warping.

Morḍā morḍi

ମୋଡ଼ାମୁଡ଼ି मोडामोडी

ମୋଡ଼ି—ଦେ. ଵ (ନାମ)—ମରହଟ୍ଟାମାନଙ୍କର ସାଧାରଣ ବ୍ୟବହୃତ

Morḍi ଲିଖିତ ଲିପି; ଛଟା ଲେଖା—The drawn script

मोडी used by the Marhattis in ordinary business. [ଦ୍ର—ମରହଟ୍ଟୀ ଭାଷାର ସାହିତ୍ୟ ଲେଖାମାନ ଦେବନାଗରୀ ଅକ୍ଷରରେ ଲିଖିତ ହୋଇଥାଏ; ମାତ୍ର ସାଧାରଣ ନିତ୍ୟ ବ୍ୟବହାର୍ଯ୍ୟ ଲେଖାମାନ ମୋଡ଼ି ଲିପିରେ ଲେଖାଯାଏ ।]

ମୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ଵ—୧ । ମୋଡ଼ା; ବାଉଁଶ ବା ବେତକାଠିଦ୍ୱାରା ତିଆରି

Morḍiā ଉଚ୍ଚାସନ—1. A stool made of bamboo or

ମୋଡ଼ା मोढा cane twigs. ୨ । ମୋଡ଼ା ଖଡ଼ୁ, ବଳୟ—2. Twisted bracelet. ୩ । ଜଡ଼ାଖାଇ (ଦେଖ) 3. Jandākhāi (See)

ମୋଡ଼ି ଛୋ(ଭି)ଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଦେହ ହାତ ଗୋଡ଼ ମୋଡ଼ି

Morḍi chho(bhi)rḍi hebā ହୋଇ ଅଳସ ମେଣ୍ଟାଇବା—

ଗା ଭାଂଗା अंगेठी मोडना 1. To turn over or twist one's limbs to overcome laziness. ୨ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ମୁହଁରେ ମନା ନ କରି ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନିଚ୍ଛା କରିବା—2. (figurative) To express unwillingness to do a work by signs (and not by words).

ମୋଡ଼ିବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁଡ଼୍ ଧାତୁ)—୧ । ବକ୍ର କରିବା;

Morḍibā ବଙ୍କେଇବା—1. To bend; to twist. [ଦ୍ର—

ମୋଡ଼ା, ମୁଡ଼ା, ମুଡ଼େ ଦେଓୟା ବସିଲ ଗ୍ରୀବା ମୋଡ଼ି । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ.

मोडना; मरोडना ହ୍ରୋକର ଙ୍କୁ 'ଡ' ଗୀତ ।] ୨ । ଅନ୍ୟ

(ମୋଡ଼ି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) ଦଉଡ଼ିକୁ ବୁଲାଇବା; ଫେରାଇବା, ଅନ୍ୟ

[ମୋଡ଼ା ଯି(ହେ)ବା—କର୍ମବାଚ୍ୟରୂପ] ଦଉଡ଼ିକୁ ଲେଉଟାଇବା—

2. To turn round. [ଦ୍ର—ଧନୁ ସେ ହାତ ଯାଇ ଉଦ୍ୟାନୁ ଛାଡ଼ିଲ, ଉଣି ଭୁଷି ଅଳସ ଗଣ୍ଡି ମୋଡ଼ିଲ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।] ୩ । (ସ. ମୁଟ୍ ଧାତୁ)

ମলা ହାତ ଗୋଡ଼ ଆଦିକୁ ଟାଣ କରି ଘଷିବା; ଅଙ୍ଗ ମର୍ଦ୍ଦନ
ম্লাপী করনা, দবানা, চাপনা କରିବା—3. To massage
the limbs; to snap the limbs; to
shanpoo. ୪ । (ପାଲିଙ୍କି ବେହେରାଙ୍କ ଭାଷା) ପାଲିର
କାନ୍ଧିଧର ଶଳକୁ କାନ୍ଧର ବଳଦ୍ୱାରା ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବା—
4. To direct the direction of a palki by
applying force on the pole of the palki
with the shoulders. ୫ । (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ) ଗଛ ଆଦିକୁ
• ହାତଦ୍ୱାରା ମଳ ମାରି ପକାଇବା—5 To kill plants
by twisting its stem.

ମୋଡ଼ି ଭିଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଅଙ୍ଗ ବିକ୍ଷେପଦ୍ୱାରା ଶରୀରର
Mordi bhirdi hebā ଜଡ଼ତା ଦୂର କରିବା; ଆଳସ୍ୟ
আড়(ড়া)মোড়াকরা, আড়ভাঙ্গা ମେଣ୍ଟାଇବା ପାଇଁ ଅଙ୍ଗ ବିକ୍ଷେପ
অলসানা অংগেঠী দেনা କରିବା—1. To twist one's
limbs to cast off stupor or langour.
୨ । ଅଙ୍ଗଭଙ୍ଗୀଦ୍ୱାରା ଅନିଚ୍ଛା ପ୍ରକାଶ କରିବା—2. To
express signs of unwillingness to do a
work.

ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ଆପଣାର ଅଙ୍ଗ ପ୍ରତ୍ୟଙ୍ଗକୁ ନିଜ
Mordimārdi hebā ହାତରେ ମୋଡ଼ି ହେବା—1. To
নিজের গা নিজেটেপা massage or shampoo one's own
চাপনা limbs [ଉ—ମୁଁ ହଳଦୀ ଟିକିଏ ଲଗାଇ ଦେହରେ ମୋଡ଼ି
ମାଡ଼ି ହେଉଛି ।] ୨ । ମୋଡ଼ିଭିଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)—
2. Mordi bhirdi hebā. (See)

ମୋଡ଼ିମାଡ଼ି ହୋଇ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼
Mordi mārdi hoi rahibā ହୋଇ ଚୁପ ହେବା; ନିରସ୍ତ
চুপচাপ থাকা ହେବା—1. To keep silent being help-
চুপচাপ রহনা less. ୨ । ଆପଣାର ପରାକ୍ରମ ଦେଖାଇ ସାରି
ଶେଷକୁ ନିରସ୍ତ ହୋଇ ରହିବା ବା ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ ଧାରଣ
କରିବା—2. To be quiet after being
baffled; to be baffled.

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି—ଦେ. ଅସମାପିକା କ୍ରି. ଓ ବିଣ (ସଂ. ମର୍ଦ୍ଦନ)—ମୋଡ଼ିବା
Mordi mordi କାର୍ଯ୍ୟ କରି; ମର୍ଦ୍ଦନ କରି—By twisting.
মুড়েমুড়ে [ଉ—ପାଣ୍ଡବେ ଏହା ଶୁଣି ବାହୁ ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି,
मुडमुडकर टेढा କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଉଦ୍ଯୋଗ ।] ଦେ.ବିଣ—
ବଙ୍କ; ବଙ୍କା—Curved. [ଉ—ସାପଟା ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି
ହୋଇ ପଳାଉଛି ।]

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ି ହୋଇଥିବା—
Mordi mordiā Twisted. [ଉ—ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିଆ ବର୍ତ୍ତି
বাংকাবাংকা ସ୍ୱଳାବଳୀ, ଓଷ୍ଠା ଗ୍ରନ୍ଥିଙ୍କର ଉତ୍ସବ ମେଳା । ଗ୍ରାମ୍ୟଗୀ
मुडमुडकर टेड़ा ଗୀତ ।] ଦେ. ବି (ବୈଦ୍ୟକ)—ଏକପ୍ରକାର
ସ.—ମନୋଜ୍ଞା, ବାମାବର୍ତ୍ତୀ, ଗଛ—The name of a
ଭଦ୍ରପୁଷ୍ପୀ, ଅବର୍ତ୍ତିକା । plant. [ଦ୍ର—ଏହାର ମୂଳର ଜଳ

আংতমোড়া ଶୂଳରୋଗ ନିବାରଣାର୍ଥେ ବ୍ୟବହୃତ
कुपायसी କରାଯାଏ । ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ କଳ୍ପଦ୍ରୁମ ।]
ତେ. ଗୁଲିବଡ଼

ମୋଡ଼ି ମୋଡ଼ିକିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମୋଡ଼ିମୋଡ଼ିଆ (ଦେଖ)
Mordi mordikiā Mordi mordiā (See)

ମୋଡ଼ି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମୋଡ଼ିଛୋଡ଼ି ହେବା (ଦେଖ)
Mordi hebā 1. Mordi chhordi hebā (See)
ড়াকামড়ান ୨ । ବ୍ୟଥିତ ହେବା; ଶୂଳଗ୍ରସ୍ତ ହେବା—
मरोडना 2. To smart with pain of colic.
୩ । ପେଟ କାମୁଡ଼ି ହେବା—
3. To feel colic pain in the abdomen.

ମୋଢା—ଦେ. ବିଣ (ଗାଳି) (ସଂ. ମୂଢ଼)—୧ । ମୂଢ଼; ନିର୍ବୋଧ—
Mordhā 1. Fool; stupid. [ଉ—ଲୋକେ ବୋଲିବେ
(ମୋଢ଼ୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅଣ୍ଟକୁଡ଼ୀ, କେମନ୍ତେ ଶୁଣିବି ମୁଁ ମୋଢ଼ୀ ।
মূঢ় ପ୍ରାଚୀ. କବି ମୋହାସ୍ୟ ।] ୨ । ଦୁଷ୍ଟ—2. Wicked.
मूढ ୩ । ଘାତକ—3. Murderer.

ମୋଣ—ସ. ବି (ମୁଣ୍ ଧାତୁ=ପ୍ରତିଜ୍ଞା କରିବା+ଅ)—୧ । ଶୁଷ୍କଫଳ
Mona —1. Dried fruit. ୨ । ନକ୍ର; କୁମ୍ଭୀର—
2. Crocodile. ୩ । ଜଳଚର ମକ୍ଷିକା ବିଶେଷ—
3. A sort of aquatic flea. [ଦ୍ର—ଏମାନେ
ନୌକାର ପଛେ ପଛେ ସନ୍ତରଣ କରନ୍ତି ।] ୪ । ସର୍ପ
କରଣ୍ଡ; ସାପର ପେଡ଼ା—4. A circular flat
basket for carrying snakes.

ମୋଣଇ ବିଜେ—ଦେ. ବି (ଓଡ଼ିଶା ରାଜାଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବ୍ୟବହୃତ)—
Monai bije (ଦେବତା ବା ରାଜାଙ୍କ) ଖାଇବାକୁ ଯିବା—
To take food (said of kings or gods)

ମୋଣ(ଣୁ)ହିଁ—ଦେ. ବି—ମୁଣହିଁ (ଦେଖ)
Mona(nu)hiñ Munahiñ (See)

ମୋଣୋ(ଣି, ଣୁ)ହି(ହିଁ, ଇ, ଇଁ)—ଦେ. ବି—ମଣୋହି (ଦେଖ)
Mono(na, nu)hi(hiñ, i, iñ) Manohi (See)
[ଉ—ଯେବେ ନିଜ ପୁରେ ଚଳ, ମୋଣୋହି ଉତ୍ତର
ବେଳ, ଏ କଥା ପ୍ରକଟ ନୋହୁ, ଗୁପତେ ଖାଉ ଯେ ।
ପ୍ରାଚୀ. ପ୍ରତାପ ଶଶିରେଖା ।]

ମୋତ୍ସୋ—ପ୍ରାଦେ. (ଦକ୍ଷିଣ ଭାଷା) ସର୍ବ—୧ । ମୋତେ—1. Me.
Motso ୨ । ମୋର—2. My, mine.

ମୋତ(ତା)ଇ (ଏ, ୟ)ନ୍—ବୈଦେ. ବି ଓ ବିଣ—ମୁତାଇନ୍ (ଦେଖ)
Mota(tā)i(e, ya)n Mutāin (See)

ମୋତହିଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଅ—ମୋଠାରେ—
Motahiñ **हमसे** In me; with me.

ମୋତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ଅ—୧ । ମୋଠାରୁ—1. From
Motahuñ me. ୨ । ମୋ ଅପେକ୍ଷା—2. Than
हमसे myself.

ମୋତା—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୁତଅ)—ମୁସଲମାନଙ୍କର ଅସ୍ଥାୟୀ ବିବାହ
Motā —A temporary marriage amongst
মোতা, মুতা **मुताह** Mahommedāns.

ମୋତାବ(ବି)କ୍—ବୈଦେ. ଣ—ମୁତାବକ୍ (ଦେଖ)
Motāba(bi)k Mutābak (See)

ମୋତାଲୁକେ—ବୈଦେ. ଅବ—ମୁତାଲୁକେ (ଦେଖ)
Motāluke Mutāluke (See)

ମୋତି—ଦେ. ବି (ସ. ମୌକ୍ତିକ; ପ୍ରା. ମୋତ୍ତିଅ)—୧ । ମୁକ୍ତା—
Moti 1. Pearl. ୨ । ସ୍ତ୍ରୀଙ୍କ ଦିଆଯିବା ନାମ—
ସ. ମୌକ୍ତିକ, ମୁକ୍ତାଫଳ 2. Name given to females.
ମୁକ୍ତା, ମୌକ୍ତିକ ୩ । କଂସାରିମାନଙ୍କର ମୋତି ଆକାରର
মোতি, মতি ଚିତ୍ର ଗୋଳିବାର ଯନ୍ତ୍ର—3. Brazier's
मोती instrument for working figures like
pearls. [ଦ୍ର—ସମୁଦ୍ରରେ ଏକପ୍ରକାର ଜୀବ ଆପଣା
ଉପରେ ଗୋଟିଏ ଦଫାଳିଆ ଖୋଳ ତିଆରି କରି ତହିଁ
ମଧ୍ୟରେ ରହନ୍ତି ଓ ତାଙ୍କ ଇଚ୍ଛା ଅନୁସାରେ ସେ ଆବରଣକୁ
ମେଲା କରନ୍ତି ଓ ବୁଜନ୍ତି । ସେହି ଆବରଣକୁ ସିପ ବା
ସାମୁକା ବୋଲାଯାଏ । ବେଳେ ବେଳେ ଏହି ସାମୁକାମାନେ
ଦୁଇ ଫାଳକୁ ମେଲା କରିଥିବା ବେଳେ ତହିଁମଧ୍ୟରେ
ବାଲିର କଣା ବା ଅତି କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବ ପଶିଯାଆନ୍ତି ଓ ସେମାନେ
ସାମୁକାର ପେଟ ପାଖରେ ଲାଗିବାରୁ ସାମୁକାର ପ୍ରଦାହ ଜାତ
ହୁଏ । ସେହି ପ୍ରଦାହକୁ ଶାନ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଉକ୍ତ ଜୀବ
ନିଜ ଦେହରୁ ଗୋଟିଏ ଚିକଣ ପଦାର୍ଥ କାଢ଼ି ସେହି
ବାଲିକଣା ବା କ୍ଷୁଦ୍ର ଜୀବକୁ ସ୍ତର ସ୍ତର କରି ଗୋଟିଏ
ଆବରଣଦ୍ୱାରା ଘୋଡ଼ାଇ ପକାଏ । ସେହି ଚିକଣ ପଦାର୍ଥ
ଦୃଢ଼ ହୋଇ ସାମୁକାର ପେଟରେ ଲାଗି ରହିଥାଏ । ଲୋକେ
ପାଣିରେ ବୁଡ଼ି ସାମୁକାମାନ ସଂଗ୍ରହ କରି ତାକୁ ଦୁଇ ଫାଳ
କରନ୍ତି ଓ କେତେକ ସାମୁକାର ପେଟ ପାଖରେ ମୋତି
ଲାଗିଥାଏ, ଉକ୍ତ ମୋତିକୁ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତି । ସବୁ ସାମୁକାରେ
ମୋତି ନ ଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଲେଖା-
ଅଛି ଯେ ସ୍ୱାତୀ ନକ୍ଷତ୍ର ଦିନ ବର୍ଷା ହେବା ସମୟରେ ସାମୁକା
ପାଣିରେ ପାଟି ମେଲା କରି ପଡ଼ିଥାଏ ଓ ସେହି ଦିନ
ତାହା ଉପରେ ବର୍ଷା ବିନ୍ଦୁ ପଡ଼ିଲେ ତାହା ମୋତି
ପାଲଟି ଯାଏ । କେତେକ ମୋତି ଗୋଲ, କେତେକ
ଲମ୍ବା ଓ କେତେକ ବଙ୍କା ଓ ବେଢ଼ୌଲିଆ ହୋଇଥାଏ ।
ସାମୁକାରୁ ମୋତି କଢ଼ା ହେଲା ବେଳେ ତାହା ମାଟିଆ,
ଧୂଆଁ ରଙ୍ଗିଆ, କଳା ବା ନେଳି ଦେଖାଯାଏ; କିନ୍ତୁ ତାକୁ
ଘଷି ମାଜି ପାଲିସ୍ କଲେ ତାହା ଖୁବ୍ ସଫେଦ୍ ଓ
ଚକଚକିଆ ହୁଏ । ମୋତି ଥିବା ସିପ ସବୁ ସମୁଦ୍ରରେ ମିଳେ
ନାହିଁ । ଲଙ୍କା, ପାରସ୍ୟ ଉପସାଗର, ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆର ପଶ୍ଚିମ
ତଟର ନିକଟସ୍ଥ ସମୁଦ୍ରରୁ ମିଳିବା ମୋତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ ।
ପାନେମା ନିକଟରେ ହଳଦିଆ ମୋତି ଓ କାଲିଫର୍ଣ୍ଣିଆ
ଉପସାଗରରେ ମିଳୁଥିବା କଳା ମୋତି ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଅଟେ ।
ମୌତିର ଓଜନ ଅନୁସାରେ ଓ ଆକାର ଅନୁସାରେ ମୂଲ୍ୟ
କରାଯାଏ । ବହୁ ପ୍ରାଚୀନକାଳରୁ ଲୋକମାନେ ମୋତିକୁ
ରତ୍ନରୂପେ ଆଦର କରି ଆସିଅଛନ୍ତି । ଧନୀମାନେ ମୋତିକୁ
କଣା କରି ହାର ଓ ମୁଦି ଆଦି ଅଳଙ୍କାରରେ ଲଗାନ୍ତି ଓ
ବୈଦ୍ୟମାନେ ମୋତି ଭସ୍ମରେ ଔଷଧ କରନ୍ତି । ବୈଦ୍ୟକ-
ମତରେ ମୋତି ଶୀତବୀର୍ଯ୍ୟ, ଶୁକ୍ରବର୍ଦ୍ଧକ, ନେତ୍ରର ଉପକାରୀ
ଓ ପୁଷ୍ଟିକର ଅଟେ । ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ
ଲେଖା ଅଛି ଯେ, ସାମୁକା ଛଡ଼ା ହାତୀର କପାଳରୁ, ସାପର
ମୁଣ୍ଡରୁ, ମାଛ, ବେଙ୍ଗ, ବଉଁଶଗଣ୍ଠିରୁ ମୋତି ମିଳେ;
ବାହ୍ମଣ ଦେହରୁ ଓ ମେଘରୁ ବର୍ଷାରେ ମୋତି ବାହାରେ ।
ନାଗସାପର ଫଣାରୁ ଘୋଡ଼ାର ବା ମାଣ୍ଡିଆ ସରୁ ମୋତି
ବାହାରିବାର ଦେଖା ଅଛି; କିନ୍ତୁ ସାମୁକା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟରୁ
ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥ ବର୍ଣ୍ଣିତ ମୋତି ମିଳିବାର ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ ।
ହି. ଶ]

ମୋତିଆ—ଦେ. ବି—ମଲ୍ଲିଫୁଲ—
Motiā Bigger jasmine.
(ମତିଆ—ଅନ୍ୟରୂପ) মতিয়া मोतिया

ମୋତିଆ ବିନ୍ଦୁ—ଦେ. ବି—ଚକ୍ଷୁରୋଗବିଶେଷ; ଆଖିରେ ମୋତି ପରି
Motiā bindu ପ୍ରକାର ପଟଳ ରୋଗ—Pearl in
মতিআ বিন্দু मोतिया बिंद the eye.
(ମତିଆବିନ୍ଦୁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋତିଆ ମଲ୍ଲି—ଦେ. ବି—୧ । ମୁଗୁରା ମଲ୍ଲି (ଦେଖ)
Motiā malli 1. Mugurā malli (See)
୨ । ମୋତିଆ (ଦେଖ)—2. Motiā (See)

ମୋତିଚୂର—ଦେ. ବି (ସ. ମୁଦ୍ଗଚୂର୍ଣ୍ଣ)—୧ । ମୁଗ ବେସନରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Motichūra ସୂକ୍ଷ୍ମଦାନାବିଶିଷ୍ଟ ଲଡ୍ଡୁ; ମିଠେଇ—
মতিচুর 1. A sweetmeat ball made from
मोतिचूर moong paste. ୨ । ଏକପ୍ରକାର ଧୂଆଁ ପତ୍ର;
ମୋତିହାରି—2. A species of tobacco leaf.

ମୋତି ଜାଲି—ଦେ. ବି (ସ. ମୌକ୍ତିକ ଜାଲ)—ମୋତି ଗୁନ୍ଥା ହୋଇ
Moti jāli ଜାଲ ପରି ବୁଣାଯାଇ ଥିବା ସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ କେଶଭୂଷଣ—
মতিজালী A net of pearls for the hair. [ଦ୍ର—
मोतीकीजाली ବକ୍ଷୁସ୍ଥି କ ଅଟକୀ ମୋତି ଜାଲି । ଉପ.
ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋତିଝଡ଼ା(ଡ଼େ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମଜକୁ ମୋହିବା
Motijharḍā(rḍe)ibā ପ୍ରକାରେ ହସିବା—1. To
मोती ढलकाना laugh sweetly. ୨ । ଲୁହ ଗଡ଼ାଇବା;
କାନ୍ଦିବା—2. To shed tears. ୩ । ଅତି ସୁନ୍ଦର
ଗୋଲ, ଛୋଟ ଓ ସ୍ପଷ୍ଟ ଅକ୍ଷର ଲେଖିବା—3. To
write small round and clear letters.
୪ । ମନକୁ ମୋହିବା ପ୍ରକାରେ କଥା କହିବା—
4. To speak sweetly.

ମୋତି ଝଡ଼ିବା—ଦେ. ବି (ଲକ୍ଷଣାର୍ଥ)—୧ । ମନକୁ ମୋହିବା
Moti jharḍibā ପ୍ରକାରେ ହସିବା—1. Laughing
মতি ঝরা sweetly. ୨ । ଲୁହ ଗଡ଼ାଇ କାନ୍ଦିବା—
मोती ढलकना 2. Shedding of tears. ୩ । ମନକୁ

ମୋହିବା ପ୍ରକାରେ କଥା କହିବା—3. Speaking sweetly.

ମୋତି ମସ୍‌ଜିଦ୍—ଦେ. ବି (ନାମ)—ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାନଙ୍କ Moti mas-jid ନିର୍ମିତ ଆଗ୍ରାର ମସ୍‌ଜିଦ୍—The pearl মতি মসজীদ mosque built by the Moghal मोती मसजीद Emperor Sahjahan in 1654 A. D.

ମୋତି ମାଳୀ(ଳ)—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୌକ୍ତିକମାଳା)—କଣ୍ଠାଭରଣ-Moti māli(la) ବିଶେଷ—A neck-lace. [ଉ— মতিরমালা ହାଡମାଳୀ ମୋତିମାଳୀ କଣ୍ଠମାଳୀ ମଞ୍ଜୁ, କମ୍ବୁକଣ୍ଠେ मोतियों कीमाला ଲଗାଇ ଅଛୁ କି ଭୁଜା ରଜ୍ଜୁ । ଉଞ୍ଜ. ଲାବଣ୍ୟବତୀ ।]

ମୋତିଲାଲ ନେହେରୁ—ଦେ. ବି. (ନାମ)—ଅଲ୍ଲାହାବାଦର ସ୍ୱନାମ-Motilāla neheru ପ୍ରସିଦ୍ଧ ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଦେଶସେବକ—The late famous Motilal Neheru of Allahabad. [ଦ୍ର—ଏ କାଶ୍ମୀର ବ୍ରାହ୍ମଣ, (ମୋତିଲାଲ୍ ନେରୁ—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜନ୍ମ ୧୮୬୧ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାବ୍ଦ । ଏହାଙ୍କର ପୁତ୍ର ପଣ୍ଡିତ ଜହରଲାଲ । ହୋମରୁଲ୍ ନନ୍‌କୋ-ଅପରେସନ୍, ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ଅନ୍ଦୋଳନର ନେତା । ଏ ଓକିଲାତି ଛାଡ଼ି ତାଙ୍କର ଅଲ୍ଲାହାବାଦରେ ଥିବା ପ୍ରକାଣ୍ଡ ଆନନ୍ଦଭବନ ପ୍ରାସାଦକୁ କଂଗ୍ରେସକୁ ଦାନ କରି ଦେଇଅଛନ୍ତି । ଅମୃତସର କଂଗ୍ରେସରେ (୧୯୧୯) ପ୍ରେସିଡେଣ୍ଟ ହୋଇଥିଲେ । ୧୯୨୧ରେ ୬ ମାସ ଜେଲ ଦଣ୍ଡ ଭୋଗିଥିଲେ । ୧୯୨୮ରେ କଲିକତା କଂଗ୍ରେସର ନେତା ହେଲେ । ୧୯୨୮ରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଶାସନ ଜମର୍ଲ୍ଲେ ଦେଇଥିବା ରିପୋର୍ଟ ଭୂମୁଳ ଅନ୍ଦୋଳନ ସୃଷ୍ଟି କଲା ।]

ମୋତି ହାର—ଦେ. ବି—୧ । ମୁକ୍ତାମାଳା—1. A string of Moti hāra মোতির হার मोतसिरी pearls. [ମୋତିମାଳ(ଳା)—ଅନ୍ୟରୂପ] ୨ । ମୋତିହାର (ଦେଖ) 2. Motihāri (See)

ମୋତିହାରୀ—ଦେ. ବି—ଏକ ପ୍ରକାର ନିକୃଷ୍ଟ ଧୁଆଁପତ୍ର—A sort Motihāri মোতিহারী of inferior tobacco. मोतिहारी (ମୋତିହରି; ମତିହାରି—ଅନ୍ୟରୂପ) [ଦ୍ର—ବଙ୍ଗଦେଶର ମୋତିହାରି ନାମକ ସ୍ଥାନରେ ହେଉଥିବାରୁ ଏହି ନାମ ।]

ମୋତେ—ଦେ. ସଂ—(ସ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଉତ୍ତମ Mote ଅକାର ‘ମ୍’ର ୨ୟା ବହୁବଚନ ରୂପ)—୧ । ମୋତେ— আমাকে मिजे 1. To me. ୨ । (ପଦ୍ୟ) ମୋର—2. My [ଉ—ଏବେ କି କୃତ୍ୟ ଅଛି ମୋତେ, କହ ସକଳେ ଶୁଦ୍ଧ ଚିତ୍ତେ । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋଦ—ସଂ. ବି.—(ମୁଦ୍ ଧାତୁ=ତୁଷ୍ଟ ହେବା+ଭାବ. ଅ)—୧ । ହର୍ଷ; Moda ଆନନ୍ଦ—1. Delight; joy. ୨ । ଆମୋଦ— 2. Amusement. ୩ । ସୁଗନ୍ଧ; ସୁବାସ— 3. Fragrance; sweet scent.

ମୋଦକ—ସଂ. ବିଣ—(ମୁଦ ଧାତୁ ଣିଚ୍ ମୋଦ ଧାତୁ=ଆନନ୍ଦିତ କରିବା Modaka +କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଅହ୍ଲାଦଜନକ—Delightful; (ମୋଦକା—ସ୍ତ୍ରୀ) pleasant. ସ. ବି—୧ । ଲଡ଼ୁ, ମୁଆଁ— 1. Cakes of sweetmeat. ୨ । ଶର୍କରା; ଗୁଡ଼— 2. Molasses. ୩ । ଶଙ୍କର ଜାତିବିଶେଷ; କ୍ଷତ୍ରିୟ ପିତା ଓ ଶୂଦ୍ରା ମାତା ଠାରୁ ଜାତ ସନ୍ତାନ; ଗୁଡ଼ିଆ— 3. A mixed class of confectioners. ୪ । ଶର୍କରାପକ୍ୱ ମିଶ୍ର ଔଷଧ—4. Medicine rolled into balls with sugar. ପ୍ରାଦେ. (ଯାଜପୁର) ବି.—ଗଣେଶ ଚତୁର୍ଥୀ ଦିନରେ ପୂଜା ପାଇଁ ଅଟା, ଘିଅ, ଗୁଡ଼ ଓ ନାନା ମସଲା ମିଶି ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଥିବା ଲଡ଼ୁ— A sweetmeat prepared with flower, ghee, molasses and many spices for offeringas Bhoga to god Ganes. [ଦ୍ର—୨୧ ଟି ମୋଦକ ମଧ୍ୟରୁ ୧୦ଟି କୁଳଧାତ୍ରୀର ଓ ୧୦ଟି ପୁରୋହିତର ପ୍ରାପ୍ୟ । ଅବଶିଷ୍ଟ ଗୋଟିଏ ଗଣେଶଙ୍କ ହସ୍ତରେ ସ୍ଥାପିତ ହୁଏ ।]

ମୋଦକ କାର—ସ. ବି.—ଗୁଡ଼ିଆ— Confectioner. Modaka kāra

ମୋଦକୀ—ସ. ବି.—୧ । ଏକ ପ୍ରକାର ଗଦା (ହ୍ର. ଶ.)—1. A Modaki kind of mace or club. ୨ । ମୂର୍ବା (ହ୍ର. ଶ)- 2. A kind of fibrous grass.

ମୋଦନ—ସ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ହର୍ଷ; Modana ଅହ୍ଲାଦ—1. Joy; delight; happiness ୨ । ସିକ୍ଥକ; ମହମ—2. Bee's wax. ୩ । ଆନନ୍ଦକରଣ; ହର୍ଷୋତ୍ପାଦକ—3. Delighting; giving pleasure.

ମୋଦା—ସ. ବି (ମୁଦ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ+ଆ)—୧ । ଅଜମୋଦା; Modā ବଣ ଜୁଆଣି—1. Wild carra- (ମୋଦାଢ୍ୟା—ଅନ୍ୟରୂପ) way; Ligusticum Ajwan. ୨ । ଜୁଆଣି—2. The carraway; Carum Carin; Carum Ajowan. ଦେ. ବି (ସ.ମୋଦ)— ଆମୋଦ; ଆନନ୍ଦ—Pleasure; delight. [ଉ— ସଦା ସଦା ମୋଦା ଗଦା ଗଦାଧର ବର ତାର ତାହି ବହି— ଉଞ୍ଜ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।]

ମୋ ବାଉ—ଦେ. ଅ—ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ବିସ୍ମୟସୂଚକ ଉଚ୍ଚାରିତ ଶବ୍ଦ; Mo dāu ଅହା !—(An exclamation of wonder) আহা आहा Aha ! (ମୋ ବାଉଲେ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଦାଖ୍ୟ—ସ. ବି—ଆମ୍ର ବୃକ୍ଷ— Modākhya The mango tree.

ମୋଦିତ—ସ. ବିଣ (ମୁଦ୍ ଧାତୁ ଣିଚ୍=ମୋଦ ଧାତୁ+କର୍ମ. ତ)— Modita ଆନନ୍ଦିତ—Delighted. ସ. ବି (+ଭାବେ. ତ)— ହର୍ଷ, ଆନନ୍ଦ—Delight.

ମୋଢ ଦେବା—ଗ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର) କ୍ରି—ମୁଦଦେବା—
Modi debā To shut.

ମୋଦନୀ—ସ.ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ମୋଦ=ଆନନ୍ଦ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥରେ ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ.ଈ)—
Modini ୧ । ଯୁଆଣି—1. Ajwan; carraway.
୨ । ମଲ୍ଲିକା—2. Jasmine; Jasminum Zambac ? ୩ । ଯୂଥିକା; ଯୁଇ—3. Jasminum Anriculatum. ୪ । କସ୍ତୁରୀ—4. Musk. ୫ । ମଦଗ୍ଧ—5. Wine. ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୋଦୀର ସ୍ତ୍ରୀଲିଙ୍ଗ—Feminine of Modi.

ମୋଦୀ—ସ ବଣ. ପୁଂ (ମୋଦ+ଇନ୍, ୧ମା. ୧ବ)—ଆନନ୍ଦ-
Modi ଦାୟକ—1. Delightful, pleasing. ୨। ଆନନ୍ଦ—
(ମୋଦନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଯୁକ୍ତ—2. Joyous. [ଉ—ଏଥି ଉପ୍ର ଦେଖିଲୁ ବର ଅସ୍ଥା ବଡ, ଏଣେ ଯେ ଋଷିପ୍ରିୟଗଣ ହୋଇ ମୋଦୀ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।]

ମୋ ଧନ—ଦେ. ଅ—(ପ୍ରେମ ବା ସ୍ନେହସୂଚକ ସମ୍ବୋଧନ) ହେ ମୋ
Mo dhana ଜୀବଧନ—(A term of affection or
আমার ধন मेरी जान love) Oh 'my treasure' !

ମୋ ଧୋତି ଲୋ—ଗ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ଅ—(ଛୋଟ ଜାତୀୟ ଲୋକଙ୍କ
Mo dhoti lo ବ୍ୟବହୃତ) ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ ବା ଅଦ୍ଭୁତସୂଚକ ବାକ୍ୟ—
A term expressive of wonder or amazement (used by low class people).

ମୋନୁଁ—ଗ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ଅ—ମୋଠାରୁ—
Monuñ From me.

ମୋନେ—ଗ୍ରାଦେ. (ବୌଦ୍ଧ) ଅ—ମୋଠାରେ—
Mone In me; with me.

ମୋନେଟର—ବୈଦେ. ଗ୍ରାଦେ. (ଋଷାଗାଡ଼ୁଙ୍କ ଓ ଗଞ୍ଜାମ) ବି. (ଇଂ.
Monetara ମନିଟର)—ବଡ଼ ଛାତ୍ର—Monitor.

ମୋପଲା—ଦେ. ବି—ଦକ୍ଷିଣ ଭାରତର ପଶ୍ଚିମ କୂଳବର୍ତ୍ତୀ ଜାତିବିଶେଷ
Mopalā ଅଞ୍ଚଳସ୍ଥ ମୁସଲମାନ ଜାତିବିଶେଷ—The Moplas;
মোপ্লা a Mahomedan tribe inhabiting the
मोपला western coast of southern India.
(ମୋପ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଫତ୍ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବଣ. (ଫା. ମୁଫ୍ତ)—ମୁଫତ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Mophat (etc) (ଦେଖ)—Muphat etc. (See)
মোফত मुफ्त, मोफत

ମୋଫତ୍ ମାଲ—ବୈଦେ. ବି. (ଫା. ମୋଫତ୍ ମାଲ୍)—ମାଗଣା
Mophat māla ଜିନିଷ—Goods obtained for
মোফৎ মাল मोफतका माल nothing.

ମୋଫତରେ—ଦେ. ଅ—ମାଗଣାରେ—Gratis. (ଉ—ଏବେ ବସିଲୁ
Mophatare ମୋଫତରେ ଘୋଡାଏ ଡୋରିଁ କରି ନେବେ ।
মোফতে मोफतमे ଭକ୍ତମାଳ. ଗୌରୁଡ଼ ।)

ମୋଫତି—ବୈଦେ. ବଣ. (ଆ. ମୋଫତ)—ମାଗଣାରେ ପ୍ରାପ୍ତ—
Mophati Got gratis.
মোফতী मोफती

ମୋବଲକ(ଗ)—ବୈଦେ. ଅ. (ଉତରଅ)—ମୁବଲକ (ଦେଖ)
Mobalak(ga) Mubalaka (See)

ମୋ ମୁଣ୍ଡ ଖାଅ(ଅ, ଉ)ତି—ଦେ. ବାକ୍ୟ—(ଶପଥ କରିବାବେଳେ).
Mo munda khāā(a,u)ti ମୋ ରାଣ—Swear by me.
আমার মাথা খা मेरा सिर खाव

ମୋର—ଦେ. ସଂ. (ସ. ଅସ୍ମଦ୍ ଶବ୍ଦର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଆଦେଶ 'ମୁଁ'ର
Mora ୬ଷ୍ଠୀ ବିଭକ୍ତି ୧ ବଚନ)—
আমার मेरा (ଗ୍ରାମାର୍ଥକ) ଅମୃର—Mine.
(ମୋହର, ମୋହୋ, ମୋହୋର—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଆପଣାର
Mora karibā ବୋଲି ଜ୍ଞାନ କରିବା—To regard as
আমার করা one's own (ଉ—ସେହି ବଳକୁ ଜାଣ ଶୁକ
मेरा करना ଋଷିବର, ଦେବଙ୍କୁ ଛାଡ଼ି ଅସୁରଙ୍କ କଲେ ମୋର । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଶାନ୍ତି ।)

ମୋର(ରି, ରୁ)ଚ୍ଛ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି. (ଫା)—ମୁରୁଚ୍ଛ ଇତ୍ୟାଦି
Mora(ri, ru)chā (etc) (ଦେଖ)—Muruchā etc. (See)

ମୋରଟ—ସ.ବି. (ମୁର ଧାତୁ=ବେଷ୍ଟନ କରିବା+ଅଟ)—୧ । ଇକ୍ଷୁ-
Morața ମୂଳ—1. Root of sugarcane. ୨। ଅଙ୍କୋଟ;
আঙ্কডা, বাঘ আঁচডা ଧଳା ଅଙ୍କୁ ଗଛ—2. A tree; Alan-
टेरी gium Lamarckii. [ଦ୍ର—ଏହାର ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତ ନାମ—କ୍ଷିରଦ୍ରୁ, ସୁଦଳ, କ୍ଷୀରକ, କ୍ଷୀର ମୋରଟ, କର୍ଣ୍ଣପୁଷ୍ପ, ପୀଲୁ ପର୍ଣ୍ଣ, ମଧୁ ସ୍ରବ, ଘନମୂଳ, ପାର୍ଶ୍ୱମୂଳ, ପୁରୁଷ, କ୍ଷୀରପୁଷ୍ପ ।] ୩ । ବନ୍ୟବୃକ୍ଷ ବୃକ୍ଷ (ରାଜବଲ୍ଲଭ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ)—3. A kind of wild tree. ୪ । ପ୍ରସବର ୭ ଦିନ ପରେ ସ୍ତନରୁ ଜାତ ଦୁଗ୍ଧ (ହେ. ଶ)—4 Mother's milk after the 7th day of delivery.

ମୋରଟା—ସ. ବି—୧ । ମୁର୍ବା (ଦେଖ)—1. Mūrbbā (See)
Morațā ୨ । ଦୂବା (ହେ. ଶ)—2. Creeping grass.

ମୋର ତହୁଁ—ଦେ. (ପ୍ରାଚୀନ) ସର୍ବ—ମୋ ତହୁଁ (ଦେଖ)
Mora tahuñ Mo tahuñ (See)

ମୋରବ(ବି, ବି)—ବୈଦେ. ବି—ମୁରବ୍ (ଦେଖ)
Moraba(bi, bbi) Murab (See)

ମୋରବା(ବ୍ବା)—ଦେ. ବି—ମୁରବା (ଦେଖ)
Morabā(bbā) Murabā (See)

ମୋରମ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ପକ୍କା ରାସ୍ତାରେ ବିଛାଯିବା ଶ୍ୱେତ
Moram ଗୋଡ଼ି—Morum; metal spread over
মোরম কঙ্কর(ড) pucca roads.

ମୋର ମା—ଗ୍ରାଦେ. (କଳାହାଣ୍ଡି) ବି—ମୋ ମାଆଙ୍କ ରାଣ—
Mora mā (An oath) In the name of my mother.

ମୋରି—ଦେ. ସ.—ମୋଅରି (ଦେଖ)—
Mori আমারই मेरी Moari (See)
[ମୋହ(ହୋ)ରି—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୋରିହା(ହାଁ)—ପ୍ରାଦେ. (ଗଡ଼ଜାତ) ବ—ତିନି କୋଣିଆ ଥିବା ପତ୍ର
Mõrihā(hā̃) ବିଶିଷ୍ଟ ବଡ଼ ବନ୍ୟ ଗଛ—A wild tree having three-angled leaves. [ଦୃ—ଏହି ଗଛର କାଠରେ ଲଗଳ ଛିଅର କୁଏ । ଏଥିର ମୂଳକୁ ଘିହାର କୃମିରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ଶିଶୁଙ୍କୁ ଦିଆଯାଏ ।]

ମୋରେ—ଦେ. ସର୍ବ. (ପଦ୍ୟ)—୧ । ମୋଠାରେ; ମୋ ପ୍ରତି—1. At
More me; to me. [ଦୃ—ଚନ୍ଦ୍ରା ବୋଲ୍ଲି ମୋରେ କାହିଁ କ
ଆମାତେ ଶୁଣି—କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ବଳଦେବ ।] ୨ । ମୋଦ୍ୱାରା—
हमसे 2. By me. [ଦୃ—ବହୁଲ ଗର୍ବ ସର୍ବ ମୋରେ ହୋଇଛି ଶୁଣି ମୁକ୍ତ ପ୍ରଶଂସିବା ଯେ, ବାଳେ—ଉପେ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ।] ୩ । ମୋତେ; ଅମ୍ଭକୁ—
3. To me. (ଦୃ—ମୋରେ କରୁଣା କର ଦୟାନିଧି ।]

ମୋଲ୍—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତର, ଉତ୍ତର ଭାଷା) ବ—ମୂଲ୍ୟ; ଦାମ୍—
Mol Price.

ମୋଲ୍‌ନା—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୌଲ୍‌ନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତମାନଙ୍କର
Mol-nā ଉପାଧି—A title prefixed to the names
মোলনা मौलना of Mahomedan learned men.
(ମୋଲ୍ଲା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲମ୍ବା(ମ୍ମା)—ବୈଦେ. ବ (ଫା.)—ତମ୍ବା ବା ରୂପାର ଅଳଙ୍କାର
Molambā(mmā) ଉପରେ ପାର୍ ଘଷି ତହିଁ ଉପରେ ସୁନାର
মলম্বা, গিল্টির কাজ ଅତି ପତଳା ପତ୍ର ଦେଇ ତାକୁ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ
मलमा କରିବାଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେବା ଗିଲ୍‌ଟି କାମ, ମଲମ୍ବା ଅଳଙ୍କାର—Ornaments prepared by putting a thin layer of gold or silver over copper or silver designs after the latter are rubbed with quick-silver.

ମୋଲା(ଲ୍ଲା)—ବୈଦେ. ବ—ମୁଲ୍ଲା (ଦେଖ)
Molā(llā) Mullā (See)

ମୋଲାଇ(ଏ)ଜା—ବୈଦେ. ବ—ମୁଲାଇଜା (ଦେଖ)
Molāi(e)jā Mulāijā (See)
(ମୋଲାଜା, ମୋଲାଜ୍ୟା, ମୋଲାହଜା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲାଏମ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ମୁଲାଏମ୍ (ଦେଖ)
Molāem Mulāem (See)

ମୋ ଲାଖ(ଖି)—ଦେ. ବଣ—୧ । ମୋ ତୁଲ୍ୟ; ମୋ ପରି—1. Like
Mo lākh(khi) me. ୨ । ମୋର ଉପଯୁକ୍ତ—2. Suitable
আমার লাএক मेरे लायक to me; befitting me.
(ମୋ ଲାଏକ୍—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋଲାମ—ସ. ବ—ମୃଣାଳ—Stalk of lotus. ବୈଦେ. ବଣ—
Molāma ମୁଲାଏମ (ଦେଖ)—Mulāema (See)

ମୋଶନ୍—ବୈଦେ. ବ (ଉତରଅ) (ଇଂ. ମୋସନ୍)—ଲ-ପରଏଣ୍ଡରେ
Mosan ନିମ୍ନ ଅଦାଲତର ଆଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଉଚ୍ଚ ଅଦାଲତରେ
মোসন मोशन ଅପୀଲ—Motion; petition for revision of an order of a lower court; an appeal on a point of law. [ଦୃ—ନିମ୍ନ ଅଦାଲତରେ ମକଦମାରେ ନିଷ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ପ୍ରମାଣ ଓ ଘଟନାଗତ ବିଷୟ ନେଇ ଉପର ଅଦାଲତକୁ ଯେଉଁ ଆବେଦନ କରାଯାଏ, ତାହାର ନାମ 'ଅପୀଲ' ଏବଂ ଲ ପଏଣ୍ଟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ପ୍ରତିବାଦ କରି ଯେଉଁ ଆବେଦନ କରାଯାଏ, ତାର ନାମ 'ମୋଶନ୍' ।]

ମୋଶାହା(ହି, ହେ)ବ୍—ବୈଦେ. ବଣ—ମୁଶାହାବ୍ (ଦେଖ)
Mośahā(hi, he)b Muśāhab (See)

ମୋଶାହା(ହି, ହେ)ବି—ବୈଦେ. ବ—ମୁଶାହାବି (ଦେଖ)
Mośāhā(hi he)bi Muśāhabi (See)

ମୋଷ—ସ. ବ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋର କରିବା+ଭାବ. ଅ)—୧ ।
Mosha ଚୌର୍ଯ୍ୟ; ଚୋରି; ଅପହରଣ—1. Theft; stealing. ୨ । ଲୁଣ୍ଠନ—2. Plundering. ୩ । ପ୍ରତ୍ୟାହରଣ; ପ୍ରତ୍ୟାହାର—3. Taking back; withdrawing. ୪ । ଛେଦନ; କର୍ତ୍ତନ—4. Cutting. ୫ । ବଧ; ହତ୍ୟା—5. Killing; slaughter. ୬ । ଲୋପ; ବିନାଶ—6. Destruction; extinction. ୭ । ପ୍ରତାରଣା, ଧପ୍ପା ମାରିବା; ଧପ୍ପାବାଜି—7. Cheating; fraud; swindling; deceiving.

ମୋଷକ—ସ. ବ. ପୁଂ (ମୁଷ୍ ଧାତୁ=ଚୋର କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)
Moshaka —୧ । ଚୋର—1. Thief. ୨ । ଲୁଣ୍ଠକ—
(ମୋଷିତା, ମୋଷ୍ଟା—ଅନ୍ୟରୂପ) 2. Plunderer. ୩ ।
(ମୋଷିକା—ସ୍ତ୍ରୀ) ଧପ୍ପାବାଜ; ପ୍ରତାରକ—3. Cheat, swindler.

ମୋଷଣ—ସ. ବ—୧ । ମୋଷ (ଦେଖ)—Mosha (See)
Moshaṇa ୨ । ଚୋର (ବ୍ର. ଶ)—2. Thief. ୩ । ଡକାଏତ (ବ୍ର. ଶ)—3. Dacoit.

ମୋସଲ(ଲୁ)ମ—ବୈଦେ. ଅ (ଫା. ମୁସ୍‌ଲ୍ମ)—ମୁସଲୁମ୍ (ଦେଖ)—
Mosal(lu)m मुसल्लम Musalum (See)

ମୋସ୍ତର—ବୈଦେ. ବ (ଫା)—ପ୍ରକାର—
Mostara প্রকার तरह Kind.

ମୋସ୍ତାଇ(ଏ,ସ୍ୟେ)ଦ୍—ବୈଦେ. ବଣ (ଅ. ମୁସ୍ତଅଦ୍)—ମୁସ୍ତେଦ୍;
Mostāi(e,ye)d ଉଦ୍ୟତ—Ready.
উদ্যত मुस्तैद्

ମୋସ୍ଲି(ସ୍ଲେ)ମ୍—ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୁସ୍‌ଲିମ୍)—ମୁସଲମାନ୍—
Mosli(sle)m Musalman.
মোস্‌লেম मुसल्लिम

ମୋହ—ସ. ବ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅ)—୧ । ମୂର୍ଚ୍ଛା, ଅଚୈତନ୍ୟ—
Moha 1. Fainting; unconsciousness; loss of consciousness. ୨ । ଅଜ୍ଞତା; ଅଜ୍ଞାନତା—2. Ignorance. ୩ । ମମତା, ଆସକ୍ତି; ମୁଗ୍ଧାବସ୍ଥା—3. Infatuation; fascination. ୪ । ଦୁଃଖ; କଷ୍ଟ; କ୍ଲେଶ—4. Pain; affliction; sorrow; grief.

[ଉ—ଶୁଣି ସ୍ୱମ ମନରୁ ତେଜଲେ ମୋହ—ବୈଷ୍ଣବ ଦାସ. ବଡଦାସ ଗୀତା ।] ୫ । ମାୟା—5. Delusion; illusion. (ଉ—ମୋହଠାରୁ ଛାଡ଼ାଇ ଦେଇ ହର ମୋହ—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ ।) ୬ । କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟ-ବିମୂଢ଼ତା—6. Bewilderment; stupefaction. ୭ । ମୂର୍ଖତା; ଅବୋଧତା—7. Folly; stupidity; foolishness. ୮ । ଭ୍ରମ; ଭ୍ରାନ୍ତି—8. Error. ୯ । ପ୍ରେମ, ସ୍ନେହ (ହ. ଶ)—9. Love; attachment. ୧୦ । ସାହିତ୍ୟରେ ଅଷ୍ଟ ସଞ୍ଚାରୀ ମଧ୍ୟରୁ ଏକତମ—10. One of the concomitants of sentiments in literature. [ଦ୍ର—ଭୟ, ଦୁଃଖ, କିଂକର୍ତ୍ତବ୍ୟବିମୂଢ଼ତା, ଅତ୍ୟନ୍ତ ଚିନ୍ତା ଆଦିରୁ ଜ୍ଞାନର ଚିତ୍ତର ବିକଳତାକୁ ମୋହ ବୋଲାଯାଏ—ହ. ଶ ।] ଦେ. ବିଣ—୧ । ଚେତନାଶୂନ୍ୟ—1. Senseless. (ଉ—ବାଳ ଅଜ୍ଞାନ ମୋହ ମୋହରି ହେ । ଉ. ବୈଦେହୀଶବିଳାସ ୨ । ମୁଗ୍ଧ 2. Fascinated. (ଉ—ମାତା ଯେ ଅତି ସ୍ନେହବଳେ, ମୋହ ହୋଇଲେ ପୁତ୍ରଠାରେ । ଜଗନ୍ନାଥ.

আমার ଭାଗବତ ।) ଦେ. ସର୍ବ—ମୋ (ଦେଖ)—Mo (See)

मेरा (ଉ—ମୋହ ନିମିତ୍ତେ ଘଷା ଅଳ, ବନ୍ଧୁତ ଚଲେ ତାର ମନ—

[ମୋହୋ,ମୋହ(ହୋ)ର—ଅନ୍ୟରୂପ) ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋହକ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ)—ଯାହା ମୋହ
Mohaka ଜନ୍ମାଏ—Fascinating.
(ମୋହକ, ମୋହକାରୀ, ମୋହକାରକ—ଅନ୍ୟରୂପ)
[ମୋହିକା—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୋହ କୂପ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧା)—ମୋହରୂପ କୂପ—
Moha kūpa Delusion compared to a well.

ମୋହଜ—ସଂ. ବିଣ (ମୋହ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—ମୋହରୁ
Mohaja ଜାତ—Born of or produced from delusion.

ମୋହଜନକ—ସଂ. ବିଣ (ମୋହ+ଜନ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅକ—ମୋହ
Mohajanaka ଉତ୍ପାଦକ—Producing stupefaction. ବି—ଯାଦୁକର—A sorcerer; a charmer.

ମୋହ ଜାଲ—ସଂ. ବି (ରୂପକ କର୍ମଧାରୟ)—ମୋହପାଶ (ଦେଖ)
Moha jāla Mohapāsa (See)

ମୋହଧ୍ୱଂସ—ସଂ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୋହର ବିନାଶ—
Mohadhwamsa The dissolving of fascination.
(ମୋହନାଶ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହନ—ସଂ. ବି (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ
Mohana କରିବା—1. Act of fascination. [ଉ—ମୋହିନୀ ମୋହନେ ପ୍ରକାଶି ସୁରସ, ରସିକା ଅଗ୍ରେ ବୁଲାଇବ । ଉ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୨ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା —2. Becoming fascinated. ୩ । (+କରଣ ଅନ)—ମୈଥୁନ—3. Copulation. ୪ । ପ୍ରଲୋଭନ—4. Seduction; the overpowering of reflection by sensual allurements. ୫ । (+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—କନ୍ଦର୍ପର ବାଣବିଶେଷ—5. Name of one of the five arrows of god Cupid. ୬ । ଧୁସ୍ତୁର ବା ଧାତୁରା ଗଛ—6. The Dhatura plant. ୭ । ମନ୍ତ୍ରତନ୍ତ୍ରାଦିଦ୍ୱାରା ମନୁଷ୍ୟକୁ ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ତନ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅଭିଚାରବିଶେଷ—7. Enchanting a person by employing Tantric charms. ୮ । ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ (ହ. ଶ)—8 Śrikrushna. ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—୧ । (କର୍ତ୍ତୃ+.

(ମୋହନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ଅନ .)—ମୋହଜନକ—1. Fascinating. ୨ । ମନୋମୋହକର—2. Charming, enchanting. [ଉ—କି ମୋହନ ଲୀଳା ଧରି, କୋଟି କଳାଧର ଶିରୀ, ପୁରୁଛି ସେ ଶ୍ୟାମ ମୂରତିରେ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. ଯଶୋଶ୍ଚନ୍ଦ୍ର କ. ଗୀତ ।] ଦେ. ସଂ. ପୁଂ —ଲୋକଙ୍କୁ ଦିଆଯିବା ନାମ—Name given to

মোহন males. [ଦ୍ର—ମୋହନ ଶବ୍ଦ ଶ୍ୟାମ, ହରି, ହର,

मोहन କୃଷ୍ଣ, ସୁଧା, ମନଃ, ବ୍ରଜ, ଫକୀର, ଲାଲ, ଯତୀନ୍ଦ୍ର, ସୁରେନ୍ଦ୍ର, ସୌରୀନ୍ଦ୍ର, ଗୌରୀ, ଗୋପୀ, ଜଗ, ଜଗତ୍, ଦୁର୍ଗା, ପାର୍ବତୀ, ଚନ୍ଦ୍ର, ମୋହିନୀ, ଶେଷ, ମଥୁରା, ଗିରିଜା ପ୍ରଭୃତି ଶବ୍ଦ ପରେ ମଧ୍ୟ ନାମକରଣରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ହୁଏ ।]

ମୋହନ ଦାସ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି—ଦେ. ବି (ନାମ)—ଆଧୁନିକ
Mohana dāsa karamachānda gāndhi ଭାରତରେ

মোহন দাস করমচান্দ গান্ধি ଓ ସର୍ବ ଜଗତରେ ନବଯୁଗର

मोहन दास करमचांद गांधी ପ୍ରବର୍ତ୍ତୟିତା ମହାପୁରୁଷ 'ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧି'—Mahātmā Gāndhi. ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା (ଦେଖ)—Gāndhi Mahātmā (See) [ଦ୍ର—ଏହି ଭାଷାକୋଷର ଦ୍ୱିତୀୟ ଖଣ୍ଡର ୨୧୯୮ ପୃଷ୍ଠାର ଦ୍ୱିତୀୟ ସ୍ତମ୍ଭରେ 'ଗାନ୍ଧି ମହାତ୍ମା' ଶବ୍ଦରେ 'ମୋହନଲାଲ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି' ବୋଲି ଭ୍ରମବଶତଃ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଅଛି । ତାହା 'ମୋହନ ଦାସ କରମଚନ୍ଦ ଗାନ୍ଧି' ହେବ ।]

ମୋହନ ଭୋଗ—ଦେ. ବି—ହାଲୁଆ; ସୁଜି, ଚିନି ଓ ଘିଅରେ ପ୍ରସ୍ତୁତ
Mohana bhoga ମିଷ୍ଟାନ୍ନବିଶେଷ—A sort of jelly.

মোহনভোগ [ଦ୍ର—ପ୍ରଥମେ ସୁଜିକୁ ଘିଅରେ ଭାଜି, ତା ପରେ

मोहनभोग ଚିନିକୁ ଦୁଧରେ ମିଶାଇ ଚକଟିଥିବା ଦୁଧକୁ ଭଜା ହେଉଥିବା ସୁଜି ଉପରେ ଢାଳି ପାକ କରି ଏହା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରଯାଏ ।

ଉତ୍ତରରେ ମୋହନଭୋଗର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ନାମ 'ଉତ୍ତରାଖଣ୍ଡ' ଓ ଭବପ୍ରକାଶରେ 'ଲପ୍ସିକା' ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ ଅଛି ।]

ମୋହନ ମାଳା—ସଂ. ବି—ମହୁନମାଳା (ଦେଖ)
Mohana mālā Mauna mālā (See)

ମୋହନ ମୁହାଁ—ପ୍ରାଦେ (ବାଲେଶ୍ୱର). ବଣ. ପୁଂ (ସଂ. ମୌନ + ମୁଖ)—
Mohana muhā̃ ଯେଉଁ ଲୋକ ବାହାରକୁ ଖୁବ୍ ନିରୀହ ଓ (ମୋହନମୁହାଁ—ସ୍ତ୍ରୀ) ସରଳ ବୋଲି ନିଜକୁ ଦେଖାଇ ହୁଏ; ଅଥଚ ଭିତରେ ଭିତରେ ନାନାପ୍ରକାର ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ବା ଦୁଷ୍କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲିପ୍ତ ଥାଏ; ମଉନମୁହାଁ—A man who shows himself as innocent and simple, though engaged in vicious activities such as plotting, intrigues and evil deeds.

ମୋହନା—ଦେ.ବି—୧ । ଗୁଳ୍ମବିଶେଷ—1. Randia Dumetorum Mohanā (Haines). [ଦ୍ର—ଏହାର ଫୁଲ ଧଳା ଓ ଫଳ ହଳଦିଆ । ଏହା ଲମ୍ବା କଣ୍ଟକଯୁକ୍ତ ଅଟେ । ମୋହନାଗୁଳ୍ମ ଔଷଧରେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]—୨ । ମୋହନର ଅନାଦରାର୍ଥକ ଡାକ ନାମ—2. A name for calling Mohana in familiarity.

ମୋହନା ମୁ(ମୋ)ଗଲ—ଦେ. ବି—ଓଡ଼ିଶାର 'ମାଳିକା'ମାନଙ୍କରେ Mohanā mu(mo)gala ଲିଖିତ କଳିର ଶେଷଭାଗରେ ଭାରତ-ଆକ୍ରମଣକାରୀ ବୀର—Name of a hero who is promised to invade India towards the end of Kali Juga. [ଦ୍ର – ଏ ଅନ୍ତେ ମୋହନା ମୁଗଲ—ପୃଥ୍ୱୀର ହୋଇବ ଯେ ଶଲ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।]

ମୋହନାସ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି—ଶତ୍ରୁକୁ ମୂର୍ଚ୍ଛିତ କରିବାରେ ପ୍ରଯୁକ୍ତ ପ୍ରାଚୀନ Mohanāstra କାଳର ଅସ୍ତ୍ରବିଶେଷ—A weapon used in ancient times by which the enemy fainted.

ମୋହନି—ଦେ. ବି (ସଂ. ମୋହନୀ)—୧ । ଗୁଣି; ଯାଦୁ—1. Charm. Mohani ୨ । ଯାଦୁପ୍ରୟୋଗଦ୍ୱାରା ମୁଗ୍ଧ କରିବା—মোহিনী 2. Enchantment. ୩ । (ପୁଂ. ଅଦରାର୍ଥକ) ମୋହନ ନାମକ ପୁରୁଷର ଡାକନାମ—3. Name for calling Mohana in fondness.

ମୋହନି କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—୧ । ମନ୍ତ୍ରାଦି ଦ୍ୱାରା ମୋହାବିଷ୍ଟ Mohani karibā କରିବା—1. To enchant a person जादू करना by means of charms. ୨ । ବଶ କରିବା—**मोहनी डालना** 2. To bring under control. (ମୋହନି ଲଗା[ଗେ]ଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହ ନିଦ୍ରା—ସଂ. ବି (ରୂପକ)—ମୋହାବିଷ୍ଟ କରାଇ; ନିଦ୍ରାପରି ମନୁଷ୍ୟକୁ Moha nidrā ଅଜ୍ଞାନ କରିବା ମୋହ—Delusion overtaking a person like sleep.

ମୋହନୀ—ସଂ. ବି (ମୋହନ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—୧ । ଯାଦୁ; ଗୁଣି; ବଶୀକରଣ Mohanī ମନ୍ତ୍ର—1. Charm; enchantment. ୨ । ଉପୋଦକା; ପୋଇ ଶାଗ—2. A port herb; the Basella creeper. ୩ । ବହୁପତ୍ରୀ ନାମକ ଗୁଳ୍ମ—3. The name of a plant; Alotric Hyacinthoides. ଦେ. ବି (ସ୍ତ୍ରୀ)—ମନମୋହିନୀ ନାମ୍ନୀ ସ୍ତ୍ରୀର ଡାକ ନାମ—Name for calling a female named Manamohinī.

ମୋହ(ହେ)ନୀ କନ୍ୟା—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୋହିନୀ କନ୍ୟା)—ମୋହିନୀ Moha(he)nī kanyā କନ୍ୟା (ଦେଖ)—Mohini kanyā মোহিনী কন্যা **मोहिनी कन्या** (See)

ମୋହନୀୟ—ସଂ. ବଣ (ମୁହ୍ ଧାତୁ+କର୍ମ. ଅନୀୟ)—୧ । ଯାହାକୁ Mohanīya ମୁଗ୍ଧ କରିହେଇ ପାରେ (ହ୍ର. ଶ)—1. Capable of being facinated or enchanted. ୨ । ଯାହା ଅନ୍ୟକୁ ମୋହିତ କରିପାରେ—2. Causing delusion or swoon (Apte). ୩ । ଗୋଳମାଳିଆ—3. Perplexing; puzzling (Apte).

ମୋହ ପାଶ—ସଂ. ବି (ରୂପକ. କର୍ମଧା)—୧ । ମୋହରୂପ ଜାଲ—Moha pāśa 1. Fascination compared to a snare (ମୋହବନ୍ଧ, ମୋହବନ୍ଧନ—ଅନ୍ୟରୂପ) or net. ୨ । ସଂସାରର ମାୟା ବନ୍ଧନ—2. The worldly bond.

ମୋହବ(ମ)ତ୍(ତି)—ବୈଦେ. ବି (ଫା. ମୁହବ୍ବତ୍)—ଉପରୋଧ; Mohaba(ma)t(ti) ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା—1. Personal regard; মোহবত **मुहब्बत** regard or solicitute for the feelings of another. ୨ । ବନ୍ଧୁତ୍ୱ—2. Friendship.

ମୋହବତ୍ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—ଚକ୍ଷୁକୁ ବା ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜାକୁ ଦୃଷ୍ଟି ରଖି Mohabat karibā କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା—To show regard মোহবত করা **मुहब्बत करना** for the feelings of another. (ମୋହବତ୍ ରଖିବା, ମୋହବତ୍ ରଖିବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହବ(ମ)ତି—ବୈଦେ. ବଣ (ଫା.)- ଯେ ଚକ୍ଷୁଲଜ୍ଜା ବା ଉପରୋଧ Mohaba(ma)ti ରଖି କାର୍ଯ୍ୟ କରେ—One who is solicitous for the feelings of other. মোহবতিয়া **मु(मो)हब्बती** (ମୋହବ[ମ]ତିଆ—ଦେଶଜରୂପ)

ମୋହବଦି—ପ୍ରାଦେ. (ସମ୍ବଲପୁର) ବି—ମୋହବତ୍ (ଦେଖ) Mohabadi Mohabat (See)

ମୋହମନା—ଦେ. ବଣ(ସଂ. ମୋହିତ+ମନସ୍)—ବିଷୟାସକ୍ତିଜଡ଼ିତ—Mohamanā Immersed in worldly attachment. [ଦ୍ର—ସାଧୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ଦେଖି ସମ୍ଭାବନା । କରୁଅଛନ୍ତି ଲୋହଣ ମୋହମନା—କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ବନ]

ମୋହ ମନ୍ତ୍ର—ସଂ. ବି (ମ. ପ. ଲୋ.)—୧ । ମୋହକର ମନ୍ତ୍ର—Moha mantra 1. Charms; enchanting formula. ୨ । ମୁଗ୍ଧକାରକ ବାକ୍ୟ—2. Charming words.

ମୋହମାନ—ଦେ. ବି—୧ । ଗୀତର ପ୍ରଥମ ଅକ୍ଷରରେ ମୃଦଙ୍ଗାଦି Mohamāna ବାଦ୍ୟର ତାଲ ଛିଣ୍ଡିବା ବା ବିରାମ ହେବା—1. The ceasing or stop of musical cadence on the first letter of a song. ୨ । (ବହୁବଚନ) ମୋହସକଳ—2. Delusions. [ଦ୍ର—ଶୋକ ଲୋଭ ଯେ ମୋହମାନ । ମାତ୍ସର୍ଯ୍ୟ ଇର୍ଷା ଅପମାନ—ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।] ଦେ. ବଣ (ସଂ. ମୁହ୍ୟମାନ)—

୧ । ମୋହିତ—1. Deluded. [ଉ—ଯାହେ ଧାଡ଼ ମୋହମାନ, ହରଚିତ୍ତେ ଅପମାନ, ସଞ୍ଜାର କାମ ବ୍ୟାନ; ସେ ତ ସମାନ—ଭକ୍ତ. ପ୍ରେମସୁଧାନିଧି ।] ୨ । ମୁହ୍ୟମାନ (ଦେଖ)—2. Muhyamāna (See) [ଉ—ଯଶୋଦା ଦେଖି ମୋହମାନ; ଧରଣୀ ପଡ଼ ହତଜ୍ଞାନ—ଜଗନ୍ନାଥ ଭାଗବତ ।]

ମୋହ ମୁଦ୍ଗର—ସ. ବ—ମହାତ୍ମା ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କ ରଚିତ ସଂସାରର Moha mudgara ମୋହନାଶକ ଶ୍ଳୋକଚୟ—Name of some ślokas by Śaṅkarāchārjya dealing with the emptiness of the worldly concerns.

ମୋହ ଯିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୂର୍ଚ୍ଛିତ ହେବା—To faint. Moha jibā মূর্ছা হওয়া मूर्छित होना (ମୋହ ହେବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହ(ହୋ)ର—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋ (ଦେଖ)—Mo (See) Moha(ho)ra আমার मेरा ବୈଦେ. ବ (ଫା. ମୋହର୍)—মোহর मु(मो)हर ୧ । ମୋହର; ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣମୁଦ୍ରା—1. Gold coin [ଉ—ସାଧାରଣତଃ ୧ ମୋହର=୫୧୬୯ ।] ୨ । ସିଲ୍; ନାମାଙ୍କିତ ମୁଦ୍ରା—2. Seal ୩ । (ସ. ମହୁର) ମହୁର ঘট, सतञ्जा (ଦେଖ) - 3. Mahura (See)

ମୋହର କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କାଗଜପତ୍ର ବା ଅନ୍ୟ ଉପରେ ପ୍ରତ୍ୟୟ Mohara kariba ସକାଶେ କାଳି ବା ଜଉ ସାହାଯ୍ୟରେ ମୁଦ୍ରା মোহর করা (মারা) ଅଙ୍କିତ କରିବା—To affix a seal to मुहर मारना a paper etc. (ମୋହର ମାରିବା; ମୋହର ଲଗାଇବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହରମ୍(ମ)—ବୈଦେ. ବ—ମହରମ (ଦେଖ) Moharam(ma) Maharama (See)

ମୋହ(ହୋ)ରର—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁହରିର)—୧ । ଲେଖକ—Moha(ho)rara 1. A writer. ୨ । ନକଲିଆ—2. A मुहरी; মোহরর scribe. ୩ । ଲେଖକ କର୍ମଚାରୀ—3. A मुहर्रिर clerk.

ମୋହ(ହୋ)ର(ରି)ରି—ବୈଦେ. ବ (ଅ. ମୁହରିରୀ)—ମୋହରରର Moha(ho)ra(ri)ri କାର୍ଯ୍ୟ—Clerkship; the post of মহুরীর কায मुहर्रिरी a Moharir.

ମୋହ ରାତ୍ରି—ସ. ବ—ବ୍ରହ୍ମାଙ୍କର ପରମାୟୁର ୧୫ ବର୍ଷ ପରେ ଘଟିବା Moha rātri ମହାପ୍ରଳୟ ରାତ୍ରି—Name of a night of (ମୋହ ନିଶା—ଅନ୍ୟରୂପ) dissolution which takes place after 15 years of Brahmā's age.

ମୋହ(ହୋ)ରି—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋଓରି (ଦେଖ)—Mo-ori (See) Moha(ho)ri আমারি मेराही ବୈଦେ. ବ (କଚରଥ)—ମୋହରର (ଦେଖ)—Moharira (See)

ମୋହା—ଗ୍ରା. ବଣ ଓ ବଣର ବଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ) (ସଂ. ମହତ୍)—ମହା Mohā (ଦେଖ)—Mahā (See) [ଉ—'ମହା' ପଦଯୁକ୍ତ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ସ୍ଥାନରେ ଅଶିକ୍ଷିତମାନେ ମୋହା ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର ଦେଖାଯାଏ । ଯଥା—ମୋହାପ୍ରଭୁ; ମୋହାରାଜ; ମୋହାଶୟ ଇତ୍ୟାଦି ।]

ମୋହା(ହେ)ଇବା—ଦେ. କ୍ରି (ସଂ. ମୁହ୍ ଧାତୁ. ଣିଜନ୍ତ. ମୋହ ଧାତୁ)—Mohā(he)ibā ମୋହିବା କ୍ରିୟାର ପ୍ରଯୋଜକ ରୂପ—The মোহিত করা मोहित करना causative form of Mohibā.

ମୋହାଁ—ଦେ. ବଣ. (ସ. ମନ୍ଥିତ)—ମନ୍ଥିତ—Churned. Mohāñ ବ (ସ. ମନ୍ଥନ)—ମନ୍ଥନ—The act of মোআ मथना churning.

ମୋହାଁଇବା—ଦେ. କ୍ରି—ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ) Mohāñiba Muhāñiba (See) মথান मथवाना (ମୋହାଁବା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୋହାଁ ଦୁଧ—ଦେ. ବ—ଯେଉଁ ଦୁଗ୍ଧକୁ ମନ୍ଥନ କରାଯାଇ ଥାଏ—Mohāñ dudha Skimmed milk.

ମୋହାଣ(ଣା)—ଦେ. ବ—ମୁହାଣ (ଦେଖ) Mohāṇa(ṇā) Muhāṇa (See) (ଉ—ଶ୍ୟାମର ମୋହାଣେ ପାଣ୍ଡୁ ଜଳାରଣ୍ୟେ ବାହୁଁ କୌତୁକ ପୂର୍ବ ମୁଖେ ତସ୍ୟ ଦେଶର ସମ୍ମୁଖେ ମହାସାଗର । ଗ୍ରାମନାଥ. ଭୂଗୋ ।)

ମୋହାବେଶ—ସ. ବ. (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ମୋହ ଘୋଟିବା—Being Mohābeśa overtaken with stupefection.

ମୋହିଁବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସ. ମଥ୍ ଧାତୁ)—୧ । (ଦଧି, ଦୁଗ୍ଧ Mohiñba ଅବ ତରଳୀୟ ପଦାର୍ଥକୁ) ମୁହାଁଇବା; ମନ୍ଥନ କରିବା—মথান্ मथना 1. To agitate (a liquid); to churn. ୨ । (ସକର୍ମକ) (ସ. ମୁଖ) (କୌଣସି ବସ୍ତୁ, ସ୍ଥାନ ବା ବ୍ୟକ୍ତିର) ଅଭିମୁଖରେ ଗତି କରିବା—2. To move to- মোহান wards (something). ୩ । ଅଡ଼କୁ ମୁହଁ କରିବା—मुहँ फिराना 3. To turn one's face towards; to face.

ମୋହିଁ ହେବା—ଦେ. କ୍ରି (ଅକର୍ମକ)—ମନ୍ଥିତ ହେବା—Mohiñ hebā To be churned. মথিত হওয়া मथित होना

ମୋହିତ—ସ. ବଣ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ+ଣିଚ୍+କର୍ମ. ତ; ଅଥବା ମୋହ+ Mohita ସଂଜାତାର୍ଥେ ଇତ)—୧ । ମୋହପ୍ରାପ୍ତ—1. Bewildered. ୨ । ପ୍ରତାରିତ—2. Beguiled; deceived ୩ । ମୁଗ୍ଧ—3. Charmed; enchanted; enamoured; fascinated.

ମୋହନ—ଦେ. ବ—ଓଡ଼ିଶା ଜଙ୍ଗଲରେ ଜାତ ଏକ ପ୍ରକାର ଗଛ Mohina ଗଛ; ମଇ ଗଛ (ଦେଖ)—A tree; Odina Wodier; Mai tree (See)

ମୋହିନୀ—ସ. ବଣ. ସ୍ତ୍ରୀ. (ମୋହ+ଅସ୍ତ୍ୟର୍ଥେ. ଇନ୍+ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—Mohini ୧ । ମୋହକାରିଣୀ—1. Enchanting; fascinat- (ମୋହୀ—ପୁଂ) ing (female). ୨ । ବଞ୍ଚନାକାରିଣୀ—2. Beguiling (female). ସ. ବ—୧ । ବିଷ୍ଣୁର-

ମାଳ ବା ତ୍ରିପୁର ମଲ୍ଲୀ ଫୁଲ—1. A variety of jasmine with three folds of petals. ୨ । ସମୁଦ୍ର ମନ୍ଥନକାଳରେ ଅସୁରମାନଙ୍କୁ ମୋହିତ କରିବା ପାଇଁ ନାରାୟଣଙ୍କର ସ୍ତ୍ରୀରୂପ ଅବତାର ବିଶେଷ—2. An incarnation of Visnu in the shape of an enchanting damsel to beguile the demons at the churning of the ocean. ୩ । ସ୍ୱର୍ବେଶ୍ୟା ବା ଅପ୍ସରାବିଶେଷ—3. Name of a heavenly courtesan. [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କ ଶାପରେ ବ୍ରହ୍ମା ଜଗତରେ ଅପୂଜ୍ୟ ହେଲେ ।] ୪ । ତନ୍ତ୍ରଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଅପର ବା ପ୍ରୟୋଗବିଶେଷ (ଯାହା ପ୍ରଭାବରେ ସମସ୍ତେ ମୋହିତ ଓ କଷ୍ଟେଷ୍ଟ ହୋଇ ପଡ଼ନ୍ତି)—4. Name of a tantric charm which when applied enchants its subject. ୫ । ମୋହକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ—5. An enchanting lady. ୬। ବଞ୍ଚନାକାରିଣୀ ସ୍ତ୍ରୀ-6. A beguiling lady. ୭ । ବୈଶାଖ ଶୁକ୍ଳ ଏକାଦଶୀ (ହୁ. ଶ)—7. The eleventh day of the bright lunar fortnight of Baisākha. ୮ । ଯାଦୁ; ଗୁଣି (ହୁ. ଶ)—8. Charm.

ମୋହିନୀ କନ୍ୟା - ସ. ବି—ମୋହିନୀ ୨ (ଦେଖ)
Mohini kanyā Mohini 2 (See)

ମୋହିବା—ଦେ. କ୍ରି. (ସକର୍ମକ) (ସ. ମୁହ୍ ଧାତୁ, ଣିଚ୍=ମୋହି ଧାତୁ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ କରିବା; ବଶୀଭୂତ କରିବା—
Mohibā
(ମୋହି ଦେବା—ଅନ୍ୟରୂପ) 1. To charm; to enchant.
মুগ্ধ করা, মোহা (ଉ—ଅବଶ୍ୟ ମୋହନଙ୍କୁ ମୋହିବେ ।
मुग्ध करना, मोहना କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଇତଦ୍ରାନନ୍ଦ ଶ୍ଳୋ. 'ଘ' ଗୀତ ।) ୨ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା—2. To be charmed. ୩ । ବ୍ୟାକୁଳ କରିବା—3. To perturb. (ଉ—ଚିତ୍ତ ସହି, ସରମାଦ କଡ଼ ଭୁହି ଗୋ, ଯାରୁ କେତେ ଛନ୍ଦେ ମୋହି ଗୋ । କବିସୂର୍ଯ୍ୟ. କଶୋଗ୍ର ଚନ୍ଦ୍ରାନନ୍ଦଚମ୍ପୂ ଘ. ଗୀତ ।) ୪ । ବ୍ୟାକୁଳ ହେବା—4. To be perturbed. (ଉ—ତେସନେ ରାଣୀ ଛନ ହୋଇ, କାନ୍ଦଇ ଅତି ଦୁଃଖେ ମୋହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୫ । ଏକତ୍ର ମିଶାଇ ପାକ କରିବା—5. To cook by mixing an ingredient. ୬ । ଭ୍ରମରେ ପକାଇବା—6. To cause one to commit error.

ମୋହି ହେବା—ଦେ. କ୍ରି. (ଅକର୍ମକ)—୧ । ମୁଗ୍ଧ ହେବା; ମୋହିତ
Mohi hebā ହେବା—1. To be charmed at. (ଉ—
মোহিত হওয়া ଏହା ନ ଦୁଃଖ ନ ଜାଣଇ, କୃଷ୍ଣ ମାୟାରେ ହୋଇ
मोहित होना ମୋହି । ଜଗନ୍ନାଥ. ଭାଗବତ ।) ୨ । ମନ୍ଥିତ ହେବା; ମନ୍ଥା ହେବା—2. To be churned.

ମୋହୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ. (ମୁହ୍ ଧାତୁ=ମୁଗ୍ଧ କରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍;
Mohi ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ଯେ ମୁଗ୍ଧ କରେ—1. Enchanting. ୨ । ପ୍ରବଞ୍ଚନାକାରୀ—2. Deceiving. ୩ । ଯେ ମୋହ ଜନ୍ମାଏ—3. Illusive.
(ମୋହିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୪ । ମୋହପ୍ରାପ୍ତ—4. Fainted.

ମୋହୁତି—ପ୍ରାଦେ (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ଗୋରୁଙ୍କ ମୁହଁରେ ବନ୍ଧାଯିବା
Mohuti ଭୁଣ୍ଡି—A muzzle for the mouth of cattle.

ମୋହେଣି—ଗ୍ରା. ବ ଓ ବଣ (ଅଶୁଦ୍ଧ)—ମୋହିନୀ (ଦେଖ)
Moheni Mohini (See)

ମୋହୋ—ଦେ. ସର୍ବ—୧ । ମୋହର (ଦେଖ)
Moho 1. Mohara (See)
আমার ୨ । ମୁଁ—2. I. [ଉ—ମୋହୋ କହିଲେ ସେ
मेरा କଥା ଭଲ ହୋଇବ ଅନ ହେ । ଯାଦୁମଣି. ରସକଲ୍ଲୋଳ ।]

ମୋହୋବତ—ବୈଦେ. ବି—ମୋହବତ (ଦେଖ)
Mohobata Mohabata (See)

ମୋହୋର—ଦେ. ସର୍ବ—ମୋହର (ଦେଖ)
Mohora Mohara (See)
ବୈଦେ. ବି—ମୋହର (ଦେଖ)
Mohara (See)

ମୋହୋର(ରି)ର(ରି)—ବୈଦେ. ବି—ମୋହରରି (ଦେଖ)
Mohora(ri)ra(ri) Moharari (See)

ମୌ—ଦେ. ବି (ସ. ମଧୁ)—୧ । ମଉ (ଦେଖ)
Mau 1. Mau (See)
মউ ୨ । ମୌଃ (ଦେଖ)
मधु 2. Mauh (See)

ମୌଆ—ଦେ. ବଣ—ମଉଆ (ଦେଖ)
Mauā Mauā (See)

ମୌଃ—ବୈଦେ. ଅ (ଫରସି—ସାଙ୍କେତିକ)—ମୌଜା; ମୌଜେ;
Mauh ସାଙ୍କେ—The diminutive form of the
(ମୌ—ଅନ୍ୟରୂପ) word mouzā i. e.village.
মৌ, মৌঁ मौं

ମୌକା—ବୈଦେ. ବି (ଅ)—ମଉକା (ଦେଖ)
Maukā Maukā (See)

ମୌକିଲ—ବୈଦେ. ବି (ଫା)—ମଉକିଲ (ଦେଖ)
Maukila Maukila (See)

ମୌକୁଫ୍ (ବ, ଫି, ବି)—ବୈଦେ. ବଣ ଓ ବି. (ଫରସି)—
Maukuph(b, phi, bi) ମକୁଫ୍(ଫି) (ଦେଖ)
Makuph(phi) (See)

ମୌକୁଳି(ଳ) - ସ. ବି (ମୁକୁଳ+ଇ; ଅ)—ବାୟସ; କାକ; କୁଆ—
Maukuli(la) Crow.

ମୌକ୍ତିକ—ସ. ବି (ମୁକ୍ତା+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୁକ୍ତା; ମୋତି—
Mauktika Pearl.

ମୌକ୍ତିକ ତଣ୍ଡୁଳ—ସ. ବି—ଧବଳ ଯାବନାଳ; ବାଜରା ନାମକ ଶସ୍ୟ;
Mauktika tandula ଜୁଆର—A sort of maize; millet.

ମୌକ୍ତିକ ପ୍ରସବା—ସ. ବି. ସ୍ତ୍ରୀ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୁକ୍ତାଶାମୁକା; ଶୁକ୍ତି—
Mauktika prasaba Pearl oyster.
(ମୌକ୍ତିକଶୁକ୍ତି—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌକ୍ତିକାବଳି—ସ. ବି (୬ଷ୍ଠୀ ତତ୍) —ମୁକ୍ତାମାଳା—
Mauktikabali A string of pearls.
(ମୌକ୍ତିକମାଳା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌକ୍ୟ—ସ. ବି (ମୂକ+ଭାବେ. ଯ)—ମୂକତା—
Maukya Dumbness.

ମୌଖ—ସ. ବିଣ (ମୁଖ+ସମ୍ବନ୍ଧେ. ଅ)—ମୁଖ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Maukha Relating to the face or mouth.
ସ. ବି—ମୁଖକୃତ ପାପ—A sin committed with the mouth. (ଯଥା—ଅସତ୍ୟଭାଷଣ; ଅପଶବ୍ଦ ଉଚ୍ଚାରଣ—ହି. ଶ.)

ମୌଖରି—ସ. ବି (ନାମ)—ଭାରତର ପ୍ରାଚୀନ ରାଜବଂଶ ବିଶେଷ—
Maukhari Name of an ancient royal dynasty of India. [ଦ୍ର—ଏ ବଂଶ ଖ୍ରୀଷ୍ଟୀୟ ୫ମ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷରୁ ୮ମ ଶତାବ୍ଦୀ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଜତ୍ୱ କରୁଥିଲେ । ଏମାନଙ୍କ ରାଜ୍ୟ ପୂର୍ବରେ ମଗଧ, ଦକ୍ଷିଣରେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ଅଙ୍ଗଦେଶ, ଉତ୍ତରରେ ନେପାଳ ଓ ପଶ୍ଚିମରେ ଥାନେଶ୍ୱର ଓ ମାଳବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିସ୍ତୃତ ଥିଲା । ଏମାନଙ୍କ ରାଜଧାନୀ କନୌଜରେ ଥିଲା । ଏ ବଂଶର ରାଜାମାନେ ମହାରାଜ ଅଶ୍ୱପତିଙ୍କ ବଂଶଧର ଥିବା କଥିତ । ହରିବର୍ମା, ଈଶ୍ୱରବର୍ମା, ଶର୍ବବର୍ମା, ଗ୍ରହବର୍ମା, ଯଶୋବର୍ମା ଆଦି ଏ ବଂଶର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ରାଜା ଥିଲେ—ହି. ଶ.]

ମୌଖର୍ଯ୍ୟ(ର)—ସ. ବି (ମୁଖର+ଭାବେ. ଯ; ଅ)—ପ୍ରଗଲ୍ଭତା; ମୁଖରତା—Talkativeness.
Maukharjya(ra)

ମୌଖିକ—ସ. ବିଣ (ମୁଖ+ସବନ୍ଧେ. ଇକ)—୧ । ମୁଖସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Maukhika 1. Facial. ୨ । ବାଚନିକ; ବାକ୍ୟରେ ପ୍ରକାଶିତ—2. Oral; expressed by word of mouth. ୩ । ଛଳନାପୂର୍ଣ୍ଣ—3 Feigned; pretended. ୪ । କାଳ୍ପନିକ—4. Imaginary. ୫ । ବାହ୍ୟ (ଯାହା ଅନ୍ତରର ନୁହେ)—5. External.

ମୌଖିକ ଗଣିତ—ସ. ବି (ଅଧୁନିକ)—ମାନସାଙ୍କ; ଯେଉଁ ଗଣିତ
Maukhika ganita ସମସ୍ୟାମାନ ମୁହଁରେ ଉତ୍ତର କରାଯାଏ ଓ ଯାହା ଲେଖାଦ୍ୱାରା ଗଣନା କରାଯାଏ ନାହିଁ—Oral arithmetic; arithmetical problems solved by the mouth and without the aid of writing.

ମୌଗ୍ଧ—ଦେ. ବି (ସ. ମୌଗ୍ଧ୍ୟ)—୧ । ନବ ଯୌବନ—
Maugdha 1. Young age; youth. [ଉ—ବୋଲେ କେ ନହିଁ—ହୋଇ ଏ ମୌଗ୍ଧ ପ୍ରକାଶିତ । ଭଞ୍ଜ. କୋଟିବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡସୁନ୍ଦରୀ ।] ୨ । ମୌଗ୍ଧ୍ୟ (ଦେଖ)
2. Maugdhya (See)

ମୌଗ୍ଧ୍ୟ—ସ. ବି. (ମୁଗ୍ଧ+ଭାବେ. ଯ)—୧ । ନିର୍ବୋଧତା—
Maugdhya 1. Silliness. ୨ । ମୁଗ୍ଧତା—2. The state of being charmed. ୩ । ସ୍ତ୍ରୀଲୋକର ଭାବ ବିଶେଷ; ଥରେ ଶୁଣିଥିବା କଥାକୁ ଫେରି ଆଉ ଥରେ ପଚାରିବା—3. A feminine weakness, namely—asking a question repeatedly after hearing its answer.

ମୌଛ(ଛୁ)ବ—ଦେ. ଡ—ମଉଛବ (ଦେଖ)
Mauchha(chhu)ba Mauchhaba (See)
(ମୌଛ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌଜ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଅ.)—ମଉଜ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Mauja (etc) Mauja etc (See).

ମୌଜା (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—୧ । (ଅ. ମୌଜା)—
Mauja (etc) 1. Mauja etc (See) [ଉ—ଏଥିରୁ ପାଞ୍ଚ ଗୋଟି ମୌଜା—ମୌଜେ ଗ୍ରାମନଗର......ପଞ୍ଚାଉମୋହନ. ପ୍ରମାଣ ପାଠଗ୍ରନ୍ଥ ।] [ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳର ହିନ୍ଦୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରଜାଙ୍କ ବାସସ୍ଥାନ ପ୍ରତି 'ବସି'ରେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଗ୍ରାମ ଥିଲା । ମୁସଲମାନମାନଙ୍କ ଅମଳରେ ଏହି 'ଗ୍ରାମ'ର ନାମ 'ମୌଜା' ହେଲା । ଜଗବନ୍ଧୁ. ପ୍ରାଚୀନ ଉତ୍କଳ ।] ୨ । (ପା. ମୋଜା) —ମୋଜା—2. Mouza. ୩ । (ଅ. ମୌଜ୍) ଲହରୀ—3. Wave.

ମୌଜି—ବୈଦେ. ବିଣ—ମଉଜି (ଦେଖ)
Mauji Mauji (See)

ମୌଜିଆ—ଦେ. ବିଣ—ମଉଜିଆ (ଦେଖ)
Maujia Maujia (See)

ମୌଜୁଦ(ଦ୍)—ବୈଦେ. ବିଣ. (ଅ)—ମଉଜୁଦ (ଦେଖ)—Maujut
Maujut(d) मजूद मौ(मह)जुद (See)

ମୌଞ୍ଜ—ସ. ବିଣ.—(ମୁଞ୍ଜ+ଅ)—ମୁଞ୍ଜ ତୃଣ ନିର୍ମିତ—Made of
Maunja (ମୌଞ୍ଜୀୟ—ଅନ୍ୟରୂପ) Munja grass.

ମୌଞ୍ଜୀ—ସ. ବି—(ମୁଞ୍ଜ=ଏକ ପ୍ରକାର ତୃଣ+ବିକାରାର୍ଥେ. ଅ+
Maunji ସ୍ତ୍ରୀ. ଈ)—(ଉପନୟନ ସମୟରେ ପିନ୍ଧା ଯିବା) ମୁଞ୍ଜ ନାମକ ଏକ ଜାତୀୟ ତୃଣଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ମେଖଳା—A girdle made of the Munja grass worn by a Brahman boy at his initiation.
ମୌଞ୍ଜୀ ମେଖଳା
ମୌଞ୍ଜୀବନ୍ଧ } ଅନ୍ୟରୂପ—
ମୌଞ୍ଜୀ ବନ୍ଧନ
ସ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମୁଞ୍ଜ+ଅ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—ମୁଞ୍ଜ ମେଖଳା ପରିହିତ—Wearing a girdle of Munja grass.

ମୌଡ଼ (ଇତ୍ୟାଦି)—ଦେ. ବି—ମଉଡ଼ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)
Maurda (etc) Maurda etc (See)

ମୌଢ୍ୟ—ସ. ବି.—(ମୂଢ଼+ଭାବେ. ଯ) —୧ ମୂଢ଼ତା; ମୂର୍ଖତା—
Maurdhya 1. Ignorance. ୨ । ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥା—2. Childhood; infancy.

ମୌଣ୍ଡ୍ୟ—ସ. ବ—(ମୁଣ୍ଡ+ଯ)—ସ୍ୱାଭାବିକ ବା କୃତ୍ରିମ କେଶ-
Maundya ଶୂନ୍ୟତା—Baldness (natural or brought about by shaving.)

ମୌତ୍—ଦେ. ବ—(ସ. ମତ୍ତତା)—ନିଶାଖୋରର ମାଦକତା ଉପଭୋଗ
Maut
মৌতাত; মৌজ नशाका मौज, मतताई ବା ମଉତ—The enjoyment of intoxicating drugs by a person addicted to it.
[ମୌତାତ୍—ଅନ୍ୟରୂପ]

ମୌତ—ବୈଦେ. ବ—(ଅ. ମୌତ; ତୁଳ. ସ. ମୃତ୍ୟୁ)—ମରଣ—
Mauta ମୃତ୍ୟୁ मौत Death

ମୌତ୍ରିକ—ସ. ବଣ—(ମୂତ୍ର+ଇକ)—ମୂତ୍ର ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—
Mautrika Urinary; uric.

ମୌଦ୍ଗଲ—ସ. ବ. ପୁଂ—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଅ)—ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ଗୋତ୍ର ଉତ୍ପନ୍ନ-
Maudgala Born of the clan or race of sage Mudgala.

ମୌଦ୍ଗଲି—ସ. ବ—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଇ)—ବାୟସ; କାକ—
Maudgali Crow.

ମୌଦ୍ଗଲ୍ୟ—ସଂ. ବ. ପୁଂ (ନାମ)—(ମୁଦ୍ଗଲ+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—୧ ।
Maudgalya ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ପୁତ୍ର; ଗୋତ୍ରପ୍ରବର୍ତ୍ତକ ଋଷିବିଶେଷ—1. Name of the son of sage Mudgala and the founder of a clan. ୨ । ମୁଦ୍ଗଲ ଋଷିଙ୍କ ଗୋତ୍ରଜ ପୁରୁଷ—2. A man born in the clan of Mudgala.

ମୌଦ୍ଗଲ୍ୟାୟନ—ସ. ବ.—ବୁଦ୍ଧଦେବଙ୍କ ପ୍ରଧାନ ଶିଷ୍ୟ ନାମ (ବୃ. ଶ)
Maudgalyāyana Name of the principal disciple of Buddha.

ମୌଦ୍ଗୀନ—ସ. ବ.—(ମୁଦ୍ଗ+ଈନ)—ମୁଗ କ୍ଷେତ୍ର—
Maudgina A field in which Muga is raised.

ମୌନ—ସ. ବ—(ମୁନି+ଭାବ ଓ କର୍ମରେ ଅ)—୧ । ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ;
Mauna କଥା ନ କହିବା; ଅଭାଷଣ—1. Silence; taciturnity. ୨। ବିଷଣ୍ଣତା—2. Sadness; gloominess; melancholy. ୩ । ମୁନିବ୍ରତ—3. The austerities practised by a sage. ୪ । ଫାଲ୍ଗୁନ ମାସର ପ୍ରଥମ ପକ୍ଷ (ବୃ. ଶ)—4. The first lunar fortnight of the month of phālguna.
মৌন ଦେ. ବଣ (ସ. ମୌନୀ)—ମଉନ (ଦେଖ)
मौन Mauna (See)

ମୌନ ତୁଣ୍ଡ—ସ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ନତମୁଖ—Looking
Mauna tunda downwards; with a downcast look.

ମୌନ ତ୍ୟାଗ କରିବା—ଦେ. କ୍ରି—କଥା କହିବା—To open one's
Mauna tyāga karibā lips.
মৌন ত্যাগ করা मौन तजना

ମୌନବତୀ—ସଂ. ବ. ସ୍ତ୍ରୀ—ମୌନଭାବ ଧରିଥିବା ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ—A woman
Maunabati taking to a vow of silence. [ଯୁ— ସାଇଁ ସାଇଁ ଡାକୁଅଛି କଞ୍ଚକର । ମୌନବତୀ ଯେଉଁଠି ସମାଧି-ତପସ୍ୱ—ଯଧାନାଥ. ଚନ୍ଦ୍ରଭାଗା ।]

ମୌନ ବ୍ରତ—ସଂ. ବ—ମୌନ ରହିବାର ନିୟମ; ବାକ୍ସଂଯମ—
Mauna brata A religious vow of silence.

ମୌନବ୍ରତ ଗ୍ରହଣ—ସଂ. ବ—କିଛିକାଳ ପାଇଁ ପାଟି ନ ଫିଟାଇବା ରୂପ
Maunabrata grahana ବ୍ରତ ନେବା—Taking to a religious vow of silence.
(ମୌନ ବ୍ରତ ଧାରଣ—ଅନ୍ୟରୂପ)
(ମୌନ ବ୍ରତଧାରୀ—ବଣ)

ମୌନ ଭଙ୍ଗ—ସଂ. ବ—ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟ ମୌନ ରହିବା ପରେ କଥା
Mauna bhanga କହିବା—Breaking of one's silence; opening one's mouth.

ମୌନଭାବ—ସଂ. ବ—ତୁଷ୍ଣୀଂଭାବ—Silence.
Mauna bhāba (ମୌନତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମୌନ ମାଳା—ଦେ. ବ—ମଉନମାଳା (ଦେଖ)
Muana mālā Mauna mālā (See)

ମୌନ ମୁହାଁ—ଦେ. ବଣ. ପୁଂ—ମଉନମୁହାଁ (ଦେଖ)
Mauna muhāñ Mauna muhāñ (See)
(ମୌନ ମୁହିଁ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମୌନ ରହିବା—ଦେ. କ୍ରି—ତୁନି ହୋଇ ରହିବା—To keep
Mauna rahibā silent; to remain silent.
মৌন থাকা मौन रहना

ମୌନ ସମ୍ମତି—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ମୌନାବଲମ୍ବନଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ
Mauna sammati ସମ୍ମତି—Silent consent; consent implied by one's remaining silent. [ଦ୍ର—ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ସଂସ୍କୃତ ପ୍ରବଚନ ଅଛି । ଯଥା—ମୌନଂ ସମ୍ମତିଲକ୍ଷଣଂ । ଅର୍ଥାତ୍ ମୌନ ରହିବାହିଁ ସମ୍ମତି-ସୂଚକ ।]

ମୌନ ସ୍ୱଭାବ—ସଂ. ବ (ମ. ପ. ଲୋ)—ନୀରବ ସ୍ୱଭାବ—Silent
Mauna swabhāba nature. ସଂ. ବଣ (ବହୁବ୍ରୀହି)—ମୌନପ୍ରକୃତିବିଶିଷ୍ଟ—Having a silent nature; silent by nature.

ମୌନାବତୀ—ଦେ. ବ—ମଉନାବତୀ (ଦେଖ)
Maunābati Maunābati (See)

ମୌନାବଲମ୍ବନ—ସଂ. ବ—ମୌନଭାବ ଧାରଣ—Keeping silent;
Maunābalambana holding of one's tongue.

ମୌନାବଲମ୍ବୀ—ସ. ବଣ. ପୁଂ—ଯେ ମୌନଭାବ ଧାରଣ କରିଥାଏ—
Maunābalambi Keeping silent.
[ମୌନାବଲମ୍ବିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌନୀ—ସଂ. ବଣ. ପୁଂ (ମୌନ+ଇନ୍; ୧ମା. ୧ବ)—୧ । ନୀରବ—
Mauni 1. Taciturn; silent. ୨ । ମୌନବ୍ରତଧାରୀ—
[ମୌନିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ] 2. Observing the vow of silence.
ବ—ମୁନି; ତପସ୍ୱୀ; ଋଷି—A hermit; a sage.

ମୌ ମାଛି—ଗ୍ରା. ବ—ମହୁମାଛି; ମଧୁମକ୍ଷିକା—Bee.
Mau māchhi মৌমাছি मधुमाछि

ମୌର—ଗ୍ରା. ବି (ସଂ. ମୟୂର)—ମୟୂର (ଦେଖ)
Maura ময়ূর मोर Mayūra (See)
[ମୌରୀ ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌରଜିକ—ସଂ. ବି. ପୁଂ (ମୁରଜ+ଶିଳ୍ପାର୍ଥେ. ଇକ)—ମୃଦଙ୍ଗବାଦକ—
Maurajika A drummer.
[ମୌରଜିକା –ସ୍ତ୍ରୀ]

ମୌର(ରୁ)ସ—ବୈଦେ. ବି (କଚରଅ; ଅ. ମୌରୁସ୍)—ପିତୃପିତାମହାଦି
Maura(ru)s ପୂର୍ବପୁରୁଷ—Ancestors.
মৌরুশ मौरुस

ମୌରୁସି—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚରଅ; ଅ. ମୌରୁସୀ)—
Maura(ru)si ୧ । ପୈତୃକ—1. Paternal. ୨ । ପିତୃ-
মৌরুশি ପୈତାମହିକ—2. Hereditary, ancestral.
मौरुसी ୩ । ପିତୃପିତାମହକ୍ରମେ ଭୋଗ ହୋଇ ଆସୁଥିବା—
3 Inherited from ancestors.

ମୌରସି ମକଦ୍ଦମି—ବୈଦେ. ବି (କଚରଅ)—ପିତୃପିତାମହ କ୍ରମେ ବା
Maurasi makaddami ପୁରୁଷାନୁକ୍ରମେ ଭୋଗ ହେବା
মৌরুসী মোকদ্দমী ମକଦ୍ଦମି—A hereditary tenure.
मौरुसी मुकद्दमी

ମୌରସି ପଟ୍ଟା—ବୈଦେ. ବି (କଚରଅ)—ଚିରସ୍ଥାୟୀ ପଟ୍ଟା—
Maurasi patta A hereditary lease.
মৌরুসীপাট্টা मौरुसी पटा

ମୌରସି ହାସଲ(ଲି,ଲ)—ବୈଦେ. ବିଣ (କଚରଅ) (ଅ)—ପିତୃ-
Maurasi hāsal(la,li) ପିତାମହଙ୍କ ଅର୍ଜିତ—Earned or
মৌরুসি হাসলী acquired by one's ancestors.
मौरुस हासिल

ମୌରା—ଦେ. ବି—ମହୁରା (ଦେଖ)
Maurā Mahurā (See)

ମୌରାଡ଼(ଳି)—ଦେ. ବି—ମଉରାଡ଼ (ଦେଖ)
Maurārdi(li) মুরুল(লা) मारा Maurārdi (See)

ମୌରି—ଦେ. ବି—ମଉରି (ଦେଖ)
Mauri Mauri (See)

ମୌର୍ଖ୍ୟ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ଖ+ଭାବେ. ଯ)—ମୂର୍ଖତା—
Maurkhya Ignorance; stupidity.

ମୌର୍ତ୍ତିକ-ସଂ. ବି (ମୂର୍ତ୍ତି+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଚିତ୍ର-
Maurttika ସଂବନ୍ଧୀୟ—1. Relating to an image or
idol. ୨ । ମୂର୍ତ୍ତି ବା ଚିତ୍ରଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ—
2. Hieroglyphic.

ମୌର୍ତ୍ତିକ ଅକ୍ଷର—ସଂ. ବି (ଅଧୁନାତନ ପ୍ରୟୋଗ)—ବସ୍ତୁଚିତ୍ର ଦ୍ୱାରା ସୂଚିତ
Maurttika akshara ଅକ୍ଷର—Hieroglyphics.
[ମୌର୍ତ୍ତିକ ଲିପି—ଅନୁରୂପ] [ଦ୍ର—ଏହି ଲିପି ପ୍ରଥମେ ମିଶର
ଦେଶରେ ଦୃଷ୍ଟ ହୋଇଅଛି । ଜଗନ୍ନାଥ ପ୍ରାଚୀନଲିପିରେ ।]

ମୌର୍ବୀ—ସଂ. ବି (ମୂର୍ବା=ମୁରଗା ଗଛ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ ଇ)—
Maurddhi ୧ । ଧନୁର୍ଗୁଣ (ଏହା ମୁରୁଗାର ସୂତ୍ରରେ ତିଆରି
ହୁଏ)—1. The string of a bow. ୨ । ବୃତ୍ତର
ଜ୍ୟା—2. The chord of an arc. ୩ । କୁଆଁଳତା
(କବିରାଜ ବୈଦ୍ୟଙ୍କ ମତରେ ପ୍ରଣୀତ 'ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଣ')—3. A
kind of kitchen fruit; Cephalandra India.
୪ । ଅଜଶୃଙ୍ଗୀ (ଦେଖ) —4. Ajaśrungi (See)
ବିଣ—ମୂର୍ବାତୃଣ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—Relating to
Mūrdhā grass.

ମୌର୍ଯ୍ୟ—ସଂ ବି (ମୁରା+ଅପତ୍ୟାର୍ଥେ. ଯ)—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ରାଜା—
Maurjya Raja Chandragupta.
[ଦ୍ର—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ମୁରା ନାମ୍ନୀ ଦାସୀର ପୁତ୍ର ଥିଲେ ।]

ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶ—ସଂ. ବି—ଚନ୍ଦ୍ରଗୁପ୍ତ ରାଜାଙ୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ରାଜବଂଶ—The
Maurjya bamśa dynasty of Chandragupta.
[ଦ୍ର—ଅଶୋକ ମଧ୍ୟ ଏହି ବଂଶୀୟ ଥିଲେ ।]

ମୌଳ—ସଂ. ବିଣ.—(ମୂଳ+ସ୍ୱାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୌଳିକ; ମୂଳ
Maula ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Radical. ୨ । ବିଶୁଦ୍ଧ ବଂଶଜ—
2. Descended from pure blood. ୩ । ଆପ୍ତ;
ବିଶ୍ୱସ୍ତ—3. Trustworthy. ୪ । ଭୂମ୍ୟାଦିର ମୂଳ-
ଜ୍ଞାତା—4. Knowing the origin of fields.
୫ । ମୌରୁସୀ; ପୈତୃକ (ହି. ଶ)—5. Ancestral.
ସ. ବି—୧ । ଗ୍ରାମର ମଣ୍ଡଳ ବା ଗ୍ରାମର ଜମିଦାର—
1. The head-man of a village. ୨ । ସଚିବ;
ଅମାତ୍ୟ—2. Minister. ୩ । ଆଦର୍ଶ; ଆଦର୍ଶ—
3. Model.

ମୌଳା—ଦେ. ବି.—ମହୁଲ (ଦେଖ)
Maula Mahula (See)

ମୌଲନା—ବୈଦେ. ବି.—(ଫା. ମୋଲନା)—ମୁସଲମାନ ପଣ୍ଡିତ-
Maulnā ମାନଙ୍କର ଉପାଧି—A title of Mahomedan
মৌলনা मालना learned men.

ମୌଲବି—ବୈଦେ. ବି.—୧ । ଆରବୀ ଭାଷାରେ ପଣ୍ଡିତ—
Maulabi 1. A person learned in the Arabic
মৌলবী मौलवी language.
୨ । ମୁସଲମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ—2. A Mahomedan learned
man. ୩ । ମୁସଲମାନ୍ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ରଅଧ୍ୟାପକ—3. A Maho-
medan religious preceptor. ୪ । ମୁସଲମାନ
ବିଦ୍ୟାଳୟର ଆରବୀ ଓ ପାରସୀର ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷକ—
4. A higher class Mahomedan teacher.
[ଦ୍ର—ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ମୁସଲମାନ ଭଦ୍ର ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ନାମର
ପୂର୍ବେ ବ୍ୟବହୃତ ହୁଏ ।]

ମୌଲମିନ୍—ଦେ. ବି.— ଏକ ପ୍ରକାର କଦଳୀ—
Maulamin মৌলমীন A kind of plantain.
[ଦ୍ର—ଏହା କଚେଇଁ ବଗୀ ଯଉ ବଡ଼ା,ଲମ୍ବ ଓ ସ୍ୱାଦଯୁକ୍ତ ।
ପାଚିଲେ ଏହାକୁ ଲୋକେ ଖାଆନ୍ତି । ଏହା ବ୍ରହ୍ମଦେଶର
ମୌଲମିନ୍ ଅଞ୍ଚଳରୁ ପ୍ରଥମେ ଏ ଦେଶକୁ ଆସିଥିଲା ।]

ମୌଲମିନ୍ ଚାଉଳ—ଦେ. ବି—ବ୍ରହ୍ମ ଦେଶରୁ ଏ ଦେଶକୁ ଆସୁଥିବା
Maulamin chāula ଚାଉଳ—Rice imported from
মৌলমীন চাল मौलमीन चावल Burma.

ମୌଲା—ସ. ବି—ମଉଲା (ଦେଖ)
Maulā Maulā (See)

ମୌଳି—ସ. ବି—(ମୂଳ+ଇ; ମୂ ଧାତୁ=ବନ୍ଧନ କରିବା+କର୍ମ. ଇ)
Mauli ୧ । ଶିଖର; ଚୂଡ଼ା; ଅଗ୍ରଭାଗ—1. Top; summit. ୨ । ଶିଖା—2. Lock of hair on the crown of the head. ୩ । କିରୀଟ; ମୁକୁଟ—3. Diadem. ୪ । ଜୁଡ଼ା—4. Chignon; hair dressed into a braided coil. ୫ । ଶୀର୍ଷ; ମସ୍ତକ—5. Head. ୬ । ଅଶୋକ ବୃକ୍ଷ—6. A tree; Janessia Asoka. ୭ । ଜଟାଜୁଟ—7. A mass of matted hair. ୮ । ଦଳର ମୁଖ୍ୟ ବା ପ୍ରଧାନ ବ୍ୟକ୍ତି (ବି. ସ)—8. Headman. ୯ । ପୃଥିବୀ; ଭୂମି (ବି. ସ)—8. The earth.

ମୌଳିଆ—ଗ୍ରା. ବିଣ—ମଉଳିଆ (ଦେଖ)—Maliā (See)
Mauliā ମୟଲା मैला

ମୌଳିକ—ସ. ବିଣ (ମୂଳ+ସମ୍ବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଇକ)—୧ । ମୂଳୀଭୂତ;
Maulika ମୂଳସମ୍ବନ୍ଧୀୟ—1. Radical; fundamental. ୨ । ଆଦ୍ୟ; ପ୍ରାଥମିକ—2. Primary; original; primordial. ୩ । ପ୍ରଧାନ—3. Principal. ୪ । ସଦ୍‌ବଂଶ ଜାତ—4. Born of a noble family, of gentle birth.

ମୌଳିକ ପଦାର୍ଥ—ସ. ବି (ବିଜ୍ଞାନ ପରିଭାଷା)—ଯେ କୌଣସି
Maulika padārtha ବସ୍ତୁର ମୂଳପିଣ୍ଡ; ଯାହାର କ୍ଷୟ, ବୃଦ୍ଧି ବା ବିନାଶ ନାହିଁ—(science) Elements

ମୌଳିବା—ଦେ. କ୍ରି—ମଉଳିବା (ଦେଖ)
Maulibā मौलना Maulibā (See)

ମୌଳୀ—ସ. ବି (ମୂଳ+ଅ+ଈ)—୧ । ଭୂମି—1. The earth.
Mauli ୨ । କେଶ—2. The hair. ୩ । ସଂଯତକେଶ —3. Hair tied into a knot. ୪ । କିରୀଟ; ମୁକୁଟ—4. Diadem. ୫ । ମସ୍ତକ—5. The head. ୬ । ଚୂଡ଼ା; ଅଗ୍ରଭାଗ—6. The top; the summit. ସ. ବିଣ ପୁଂ (ମୌଳି+ଇନ୍; ୧ମା. (ମୌଳିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ) ୧ବ)—ମୁକୁଟଧାରୀ (ବି. ସ)—
Wearing a crown.

ମୌଶନ—ବୈଦେ. ବି (କଚରିଆ)—ମୋଶନ (ଦେଖ)
Mauśan Mośan (See)

ମୌଶୁଫ—ବୈଦେ. ବିଣ. ପୁଂ (କଚରିଆ) (ଫା)—ପୂର୍ବୋକ୍ତ
Mauśupha (ବ୍ୟକ୍ତି)—Aforesaid (person)
(ମୌଶୁଫିଆ—ସ୍ତ୍ରୀ) मोस्फ मौसुफ

ମୌଶୁ(ଶି)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଅ. ମୌସିମ୍)—୧ । ଋତୁ—1.
Mauśu(śi)m Season. ୨ । ମୌଶୁମ୍ ବାୟୁ (ଦେଖ)
मरसूमी 2. Mauśum bāyu (See)
मौसिम ୩ । ମୌଶୁମ୍ ବୃଷ୍ଟି ଦେଖ)
3. Mauśum brushṭi (See)
୪ । ଉପଯୁକ୍ତ ଋତୁ ବା ସମୟ—4. Proper season or time.

ମୌଶୁମ(ମୀ) ବାୟୁ—ଦେ. ବି. (ଫା. ମୌଶିମୀ—ଋତୁକାଳୀନ)—
Mauśum(mi) bāyu ଋତୁକାଳୀନ ପବନ—The monsoon; winds blowing according to season.
मरसूमी वायु
मौसिमी हवा

ମୌଶୁମ(ମୀ) ବୃଷ୍ଟି—ଦେ. ବି—ବର୍ଷାକାଳୀନ ବୃଷ୍ଟି—
Mauśum(mi) brushṭi The monsoon rain.
मरसूमी वृष्टि मौसिमी वृष्टि

ମୌଶୁ (ଶି)ମୀ—ବୈଦେ. ବିଣ (ଫା. ମୌଶିମୀ)—୧ । ଋତୁକାଳୀନ
Mauśu(śi)mi —1. Seasonable. ୨ । ଉପଯୁକ୍ତ
मरसूमी ଋତୁରେ ଘଟିବା—2. Happening in proper
मौसिम season; seasonal.

ମୌଷଦ (ଧ, ଦି, ଧି)—ଗ୍ରା. ବି—ମଉଷଦ (ଦେଖ)
Maushada(dha, di, dhi) Maushada (See)
महोषध (ଉ—ମନ୍ତ୍ର ଯନ୍ତ୍ର ନାହିଁ ନାହିଁ ଔଷଧ ମୌଷଧ । ପ୍ରାଚୀ.
महौषध ବୃନ୍ଦାବନରୂପଗୀତା ।)

ମୌଷଲ—ସଂ. ବି. (ମୂଷଳ+ସଂବନ୍ଧାର୍ଥେ. ଅ)—୧ । ମୂଷଳ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ
Maushala 1. Relating to a mace. ୨ । ମୂଷଳ ସଦୃଶ; ମୂଷଳିଆ—2. Thick like a cudgel or mace.

ମୌଷଲ ପର୍ବ—ସ. ବି—ମହାଭାରତର ଅଠର ପର୍ବ ମଧ୍ୟରୁ ଷୋଡ଼ଶ
Maushala parba ପର୍ବ—The 16th canto of the eighteen canto of Mahābhārata.
[ଦ୍ର—ଏହି ପର୍ବରେ 'ମୂଷଳଂ କୁଳନାଶନଂ' ଏହି ଉକ୍ତିର ପ୍ରତିପାଦକ ଚରିତ ଲେଖା ଯାଇଅଛି ।]

ମୌଷ୍ଟା—ଟ. ବି. (ମୁଷ୍ଟି+ଅ+ସ୍ତ୍ରୀ. ଆ)—୧ । ମୁଷ୍ଟି ପ୍ରହରଣ କ୍ରୀଡ଼ା;
Maushṭā ଯେଉଁ ଖେଳରେ ବିଧା ମାରାମାରି ହୁଏ—1. Boxing. ୨ । ମୁଥ ମାଡ଼—2. Fisticuff.

ମୌଷ୍ଟିକ—ସ. ବି—ଚୋର (ବି. ସ)—
Maushṭika Theft.

ମୌସା—ଦେ. ବିଣ—ମଉସା (ଦେଖ)
Mausā Mausā (See)

ମୌସୀ—ପ୍ରାଦେ. (ବସ୍ତୁର) ବି. (ଭୂଇ. ହି. ମୌସୀ)—ମାଉସୀ (ଦେଖ)
Mausi Māusi (See)

ମୌହା—ସ. ବି—ମହୁଆ (ଦେଖ)
Mauhā Mahuā (See)

ମୌହୂର୍ତ୍ତ—ସ. ବି. (ମୁହୂର୍ତ୍ତ+ଜ୍ଞାତାର୍ଥେ. ଅ)—ଜ୍ୟୋତିର୍ବେତ୍ତା—
Mauhūrtta Astrologer.
(ମୌହୂର୍ତ୍ତିକ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ୍ନା (ଧାତୁ)—ସଂ—ପୁନଃ ପୁନଃ ଅଭ୍ୟାସ କରିବା; ଘୋଷିବା—
Mnā (root) To get by heart; to commit to memory.

ମ୍ୱାହିଁବା —ଦେ. କି —ମୁହାଁଇବା (ଦେଖ)
Mwāhiñbā Muhāñibā (See)

ମ୍ୟାଉଁ ମ୍ୟାଉଁ—ଦେ. ଅ. (ଅନୁକରଣ ଧ୍ୱନି)—ମିଅଉଁ ମିଅଉଁ; ବିରାଡ଼ି
- Myāuñ myāuñ ବୋବେଇବା ଶବ୍ଦ—The mewing of
ম্যাঁও ম্যাঁও म्याँव cats.

ମ୍ୟାକ୍ସ୍ ମୁଲର—ବୈଦେ. ବି. (ନାମ) (ଇଂ. ମାକ୍ସ ମୁଲର)—ସୁପ୍ରସିଦ୍ଧ
Myāks mullar ଭାଷାତତ୍ତ୍ୱବେତ୍ତା ସ୍ୱର୍ଗୀୟ ଜର୍ମାନ୍ ପଣ୍ଡିତ—
ম্যাক্স মুল্লার The late Dr. Friedrich Max Muller.
मैक्स मुलर [ଦ୍ର—ଏହାଙ୍କର ଭାରତବର୍ଷ ପ୍ରତି ପ୍ରଗାଢ଼ ଅନୁରାଗ ଥିଲା । ଏ ସଂସ୍କୃତ ଭାଷାରେ ଗଭୀର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ଅର୍ଜନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଅନେକ ଗ୍ରନ୍ଥ ପ୍ରଣୟନ କରିଥିଲେ । ୧୮୨୩ରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ୧୯୦୦ରେ ମାନବଲୀଳା ସମ୍ୱରଣ କରିଥିଲେ ।]

ମ୍ୟାଗାଜିନ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି.—(ଇଂ. ମ୍ୟାଗାଜିନ୍)—
Myāgājin ମେଗାଜିନ୍ ଇତ୍ୟାଦି (ଦେଖ)—Megājin etc.
ম্যাগাজিন मैगेजिन (See)

ମ୍ୟାଜିକ (ଇତ୍ୟାଦି)—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଜିକ୍ ଇତ୍ୟାଦି
Myājik (etc) (ଦେଖ)—Mejik etc (See)
ম্যাজিক मैजीका

ମ୍ୟାଜିଷ୍ଟ୍ରେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଜିଷ୍ଟ୍ରର (ଦେଖ)
Myājishṭreṭ Mejishṭara (See)
ম্যাজিস্ট্রেট मैजिष्टर

ମ୍ୟାଟ୍ରିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକ୍ (ଦେଖ)
Myaṭrik Metrik (See)
ম্যাট্রিক मैट्रीक

ମ୍ୟାଟ୍ରିକୁଲେଟ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକୁଲେଟ୍ (ଦେଖ)
Myāṭrikuleṭ Meṭrikuleṭ (See)
ম্যাট্রিকুলেট मैट्रीकुलेट

ମ୍ୟାଟ୍ରିକୁଲେସନ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଟ୍ରିକୁଲେସନ୍ (ଦେଖ)
Myāṭrikulesan Meṭrikulesan (See)
ম্যাট্রিকুলেসন मैट्रीकुलेसन

ମ୍ୟାନେଜର—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେନେଜର (ଦେଖ)
Myānejar Menejara (See)
ম্যানেজর [ଦ୍ର—ଇଂରାଜୀର 'Man' ଶବ୍ଦରେ ଥିବା 'a' ର
म(मै)नेजर ଉଚ୍ଚାରଣ 'ଅ' ନୁହେଁ କି 'ଏ' ନୁହେଁ । ଏହା 'ଏ' ଓ 'ଅ' ଉଚ୍ଚାରଣର ମିଶ୍ରଣ । ଏଥିପାଇଁ କେହି କେହି ଏହାକୁ ମାନ, କେହି କେହି ମେନ୍, କେହି କେହି ବା ମ୍ୟାନ୍ ବୋଲି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଥାନ୍ତି । ଫଳତଃ ଏହି ଉଚ୍ଚାରଣମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କୌଣସିଟି ଇଂରେଜୀ ଉଚ୍ଚାରଣକୁ ଠିକ୍ ଅନୁକରଣ କରିପାରେ ନାହିଁ ।
'ମ୍ୟା' ଅକ୍ଷରଯୁକ୍ତ ଇଂରେଜୀ ଶବ୍ଦମୂଳକ ଶବ୍ଦମାନ ଏହି ଭାଷାକୋଷରେ 'ମା' କିମ୍ବା 'ମେ' କିମ୍ବା 'ମ୍ୟା' ତଳେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ ।]

ମ୍ୟାମ୍—ପ୍ରାଦେ. (ମେଦିନୀପୁର) ବି—ମେମ୍; ସାହାବାଣୀ—
Myām Lady.

ମ୍ୟାଲେରିଆ—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମେଲେରିଆ (ଦେଖ)
Myāleriā Meleriā (See)
ম্যালেরিয়া मैलेरिया

ମ୍ୟୁଁ—ଦେ. ଅ (ଧ୍ୱନ୍ୟନୁକରଣ)—ମ୍ୟାଉଁ; ବିରାଡ଼ିର ବୋବାଳି—
Myuñ The mewing of cal.
ম্যাঁও म्याँव (ମ୍ୟୁଁମ୍ୟୁଁ—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ୍ୟୁଜିଅ(ୟ)ମ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଜିଅମ୍ (ଦେଖ)
Myujia(ya)m Miujiam (See)

ମ୍ୟୁଜିକ୍—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଜିକ୍ (ଦେଖ)
Myujik Miujik (See)

ମ୍ୟୁଟିନି—ବୈଦେ. ବି (ଇଂ)—ମିଉଟିନି (ଦେଖ)
Myuṭini Miuṭini (See)
[ଦ୍ର—ସିପାହି ମ୍ୟୁଟିନି—୧୮୫୭ ସାଲରେ ଭାରତରେ ଇଂରେଜ ଶାସନ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସିପାହିବିଦ୍ରୋହ ।]

ମ୍ରକ୍ଷ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ବୋଳିବା, ମାଖିବା—1. To smear; to
Mraksh (root) annoint. ୨ । ଏକତ୍ର ମିଶାଇବା—
2. To mix together. ୩ । ସଂଗ୍ରହ କରିବା—
3. To collect. ୪ । ଅଶୁଦ୍ଧ କହିବା—4. To speak incorrectly.

ମ୍ରକ୍ଷଣ—ସ. ବି. (ମ୍ରକ୍ଷ ଧାତୁ+ଭାବ. ଅନ)—୧ । ବୋଳିବା;
Mrakhaṇa ମାଖିବା; ଲେପିବା—1. Smearing;
annointing. ୨ । ଏକାଧିକ ବସ୍ତୁର ମିଶ୍ରଣ—
2. Mixing up of many things.

ମ୍ରଢ଼ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go; to walk.
Mrardh(root) ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.

ମ୍ରଦ୍ (ଧାତୁ)—ସ—୧ । ମର୍ଦ୍ଦନ କରିବା; ଦଳିବା—1. To tread;
Mrad (root) to trample; to crush. ୨ । ଚୂର୍ଣ୍ଣ କରିବା—2. To pulverise; to reduce to powder. ୩ । ପେଷିବା—3. To grind; to pound.

ମ୍ରଦିମା—ସ. ବି (ମୃଦୁ+ଭାବେ. ଇମନ; ୧ମା. ୧ବ)—କୋମଳତା;
Mradimā ମୃଦୁତା—Mildness.

ମ୍ରଦିଷ୍ଠ—ସ. ବିଣ (ମୃଦୁ+ଅତ୍ୟର୍ଥେ ଇଷ୍ଠ)—ଅତିଶୟ ମୃଦୁ—
Mradhistha Very mild.
(ମ୍ରଦିଷ୍ଠା—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମ୍ରଦୀୟାନ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃଦୁ+ଈୟସ; ୧ମା. ୧ବ)—
Mradiyān ମୃଦୁତର; ଅତି ମୃଦୁ—Very mild.
(ମ୍ରଦୀୟସୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମ୍ରିୟମାଣ—ସ. ବିଣ. ପୁଂ (ମୃ ଧାତୁ=ମରିବା+କର୍ତ୍ତୃ. ଅନ)—
Mriyamāṇa ୧ । ମୃତପ୍ରାୟ; ମଲା ପରି—1 Moribond
(ମ୍ରିୟମାଣା—ସ୍ତ୍ରୀ) ୨ । ଅବଶ୍ୟ ମୃତ୍ୟୁ—2 Dying. ୩ ।
ଅବସନ୍ନ—3. Worne out; exhausted. ୪ ।

୪ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—4. Very sad; dejected. ୫ । ଅତି ଲଜ୍ଜିତ—5. Much ashamed; abashed.

ମ୍ଲାନ—ସଂ. ବିଣ (ମ୍ଲୈ ଧାତୁ=କାନ୍ତି ନଷ୍ଟ ହେବା, ଝାଉଁଳିଯିବା+ କର୍ତ୍ତୃ. ତ)—୧ । ମଳିନ—1. Dirty; foul; filthy. ୨ । ନିଷ୍ପ୍ରଭ; କାନ୍ତିହୀନ—2. Shorn of splendour. ୩ । ବିବର୍ଣ୍ଣ—3. Pale; languid. ୪ । ଅପ୍ରସନ୍ନ—4. Dejected; disconcerted. ୫ । ବିଶୀର୍ଣ୍ଣ—5. Emaciated. ୬ । ଝାଉଁଳି ଯାଇଥିବା—6. Withered. ୭ । ଶ୍ରାନ୍ତ; କ୍ଲାନ୍ତ—7. Tired; jaded; weary; fatigued. ୮ । ଦୁର୍ବଳ—8. Weak. ୯ । ନିର୍ଲଜ୍ଜ—9. Shameless. ୧୦ । ଫିକା ପଡ଼ିଯାଇଥିବା; ମଉଳି ଯାଇଥିବା—10. Faded.
Mlāna

ମ୍ଲାନ ବଦନ—ସଂ. ବି.—(କର୍ମଧା)—ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖ—Pale face; dejected countenance. ବିଣ. (ମ୍ଲାନ ମୁଖ—ଅନ୍ୟରୂପ) ପୁଂ.—(ବହୁବ୍ରୀହି)—ବିବର୍ଣ୍ଣ ମୁଖଯୁକ୍ତ—Pale-faced; dejected. (ମ୍ଲାନ ବଦନା, ମ୍ଲାନ ମୁଖୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)
Mlāna badana

ମ୍ଲାନି—ସଂ. ବି.—(ମ୍ଲୈ ଧାତୁ+ଭାବ. ନି)—୧ । ମାଳିନ୍ୟ—1. Paleness; pallor. ୨ । କ୍ଲାନ୍ତି—2. Weariness; langour. ୩ । କୃଶତା—3. Emaciation.
Mlāni (ମ୍ଲାନତା; ମ୍ଲାନତା—ଅନ୍ୟରୂପ)

ମ୍ଲାନିବା—ଦେ. (ପଦ୍ୟ) କ୍ରି—(ସଂ. ମ୍ଲାନ)—ମ୍ଲାନ କରିବା; ମଳିନ ପ୍ରଭ କରିବା—To turn anything pale; to tarnish. [ଦ୍ରୁ—ଯା ଚାନ୍ଦ କେବେ ଲଭେ ନ ପାରଇ ମ୍ଲାନି କୁର କାଳ । ରାଧାନାଥ. ମହାଯାତ୍ରା ।]
Mlānibā ম্লান করা ম্লান করো

ମ୍ଲାୟୀ—ସଂ. ବିଣ. ପୁଂ—(ମ୍ଲୈ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଇନ୍)—୧ । ମ୍ଲାନ; ମ୍ଲାନତାଯୁକ୍ତ (ହି. ଶ)—1. Faded. ୨ । ଅତି ଦୁଃଖିତ—2 Dejected.
Mlāyi (ମ୍ଲାୟିନୀ—ସ୍ତ୍ରୀ)

ମ୍ଲିଷ୍ଟ—ସଂ. ବିଣ.—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ=ଅଶୁଦ୍ଧ ବା ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା+ କର୍ମ. ତ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ—1 Indistinct. ୨ । ଅବ୍ୟକ୍ତ; ଅସ୍ଫୁଟ—2. Inarticulate. ୩ । ମ୍ଲାନ—3. Pale; languid. ୪ । ଅପଗତ—4. Removed. ବି—(+ଭାବ. ତ)—ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା—Indistinct words; jargon.
Mlishta

ମ୍ଲୁଚ(ଞ୍ଚ) (ଧାତୁ)—ସ୍ୱ.—୧ । ଗମନ କରିବା—1. To go. ୨ । ଗତି କରିବା—2. To move.
Mluch(ñch) (root)

ମ୍ଲେଚ୍ଛ (ଧାତୁ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ କଥା କହିବା—1. To speak indistinctly. ୨ । ଅଶୁଦ୍ଧ କଥା କହିବା 2. To speak incorrectly. ୩ । ଅସ୍ପୃଷ୍ଟ ବା ଅସଭ୍ୟଜନୋଚିତ ବାକ୍ୟ କହିବା—3. To speak a jargon.
Mlechchh(root)

ମ୍ଲେଚ୍ଛ—ସଂ. ବି—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ. ଅ)—୧ । ବର୍ବର ବା ଅସଭ୍ୟ ଜାତି (କିରାତ, ଶବର, କାମ୍ବୋଜ, ଶକ, ପୁଳନ୍ଦ, ଯବନ ପ୍ରଭୃତି) ଅନାର୍ଯ୍ୟ; ବିଦେଶୀୟ ବ୍ୟକ୍ତି—1. Barbarians (using a jargon other than Sanscrit); a non-Aryan; a foreigner. (Apte). [ଦ୍ରୁ—ତାହାଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛଙ୍କ ଦେଶରେ ସେ ରଖିଲେ । କୃଷ୍ଣସିଂହ. ମହାଭାରତ. ଅଦି ।] [ଦ୍ରୁ—ଏ ଶବ୍ଦର ଧାତୁଗତ ଅର୍ଥ—ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାଷୀ ବା ଅବ୍ୟକ୍ତବର୍ଣ୍ଣ ଉଚ୍ଚାରଣକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତି । ସେହିଁ ଭାଷାମାନଙ୍କ ଉଚ୍ଚାରଣ-ଶୈଳୀ ଆର୍ଯ୍ୟ ଭାଷାରୁ ପୃଥକ୍ ଏପରିଭାଷାଭାଷୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥରେ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ମ୍ଲେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମ ଧର୍ମ ରହିତ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ଧେନୁ ନନ୍ଦିନୀଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାମିତ୍ର ଛଡ଼ାଇ ନେବା ବେଳେ ନନ୍ଦିନୀର ଅଙ୍ଗରୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ମହାଭାରତ ଆଦି-ପର୍ବରେ ଲେଖା ଅଛି । ପହ୍ଲବ, ଦ୍ରାବିଡ଼, ଶକ, ଯବନ, ଶବର, ପୌଣ୍ଡ୍ର, କିରାତ, ଯବନ, ସିଂହଳ, ବର୍ବର, ଖସ-ଆଦିଙ୍କୁ 'ମ୍ଲେଚ୍ଛ' ମଧ୍ୟରେ ଗଣନା କରି ଯାଇଅଛି । ବିଷ୍ଣୁ-ପୁରାଣରେ ଲେଖା ଅଛି ଯେ ସଗର ରାଜା ହୈହୟମାନଙ୍କୁ ପରାଜିତ କରି ସେମାନଙ୍କୁ ଧର୍ମଚ୍ୟୁତ କରାଇଥିଲେ; ସେମାନେ ଶକ, ଯବନ, କାଂବୋଜ, ପାରଦ, ପହ୍ଲବ ଆଦି ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତି ହେଲେ । ମତ୍ସ୍ୟ ପୁରାଣରେ ରାଜା ବେଣଙ୍କ ମୃତ ଶରୀରର ମନ୍ଥନରୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଥିବା ଲେଖା ଅଛି । ବୃହତ୍ ସଂହିତାରେ ହିମାଳୟ ଓ ବିନ୍ଧ୍ୟ ଏବଂ ବିନଶନ ଓ ପ୍ରୟାଗର ମଧ୍ୟସ୍ଥ ଦେଶକୁ ପବିତ୍ରଦେଶ ଓ ଏହା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଦେଶ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୃହତ୍ ପରାଶରରେ ସ୍ୱଭୂବର୍ଣ୍ଣୀ ଓ ଅନ୍ତ୍ୟଜ ବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ ଅତିରିକ୍ତ ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ବୋଧାୟନଙ୍କ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱରେ ଗୋମାଂସ-ଭକ୍ଷୀ, ବହୁବିଭାଷୀ ଓ ସଦାଚାରହୀନ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ବୋଲି ଯାଇଅଛି । ହି. ଶ.] ୨ । ପାମର; ପାପୀ ବ୍ୟକ୍ତି—2. A sinner. ୩ । ଅପରାଧୀ ଜାତି—3. Criminal tribe. ୪ । (+କର୍ମ.ଅ)ଅପଭାଷା—4. Jargon. ୫ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା—5. A foreign or barbarous speech (Apte) ୬ । ହରିତାଳ—6 Yellow orpiment. ୭ । ହେଙ୍ଗୁ (ହି. ଶ)—7. Assafoetida. ୮ । ତମ୍ବା—8. Copper. ବିଣ. ୧।ପାପିଷ୍ଠ—1. Sinful. ୨ । ଖଳ—2. Wicked. ୩ । କଦାଚାରୀ—3. Practising evil customs. ୪ । ନୀଚ—4. Low; mean. ଦେ. ବିଣ.—ଅତି ମଳିନ (ବେଶ, ଶରୀର)—Very dirty or filthy (body or dress).
Mlechchha

ମ୍ଲେଚ୍ଛ କନ୍ଦ—ସଂ. ବି (ମ. ପ, ଲୋ. ମ୍ଲେଚ୍ଛମାନଙ୍କ ବ୍ୟବହୃତ କନ୍ଦ)—ଲଶୁନ; ରସୁଣ—Garlic.
Mlechchha kanda

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତି—ସ. ବି—ଗୋମାଂସଖାଦକ, ଅସ୍ପଷ୍ଟଭାଷକ, ସଦା-
Mlechchha jāti ଚାରବର୍ଜିତ, ପ୍ରାଚୀନ ଜାତିଗଣ—A generic name for barbarians and wild tribes who were beef eaters and were speaking jargon and addicted to vice and sinful practices.
[ଦ୍ର—ପ୍ରାଚୀନ ହିନ୍ଦୁମାନେ ବିଦେଶୀୟ ଓ ଅନ୍ୟ ଧର୍ମାବଲମ୍ବୀ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିରୂପେ ପରିଗଣିତ କରୁଥିଲେ । ମହାଭାରତରେ କାମ୍ବୋଜ, ଖସ, ଶବର, ବର୍ବରଆଦିଙ୍କୁ ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତି ବୋଲି ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇ ଅଛି । ମହାଭାରତ. ଦ୍ରୋଣ ।]

ମ୍ଲେଚ୍ଛନ—ସ.ବି(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ ଅନ)—୧ । ଅସ୍ପଷ୍ଟ ସ୍ୱରରେ କଥନ—
Mlechchhana 1. Speaking indistinctly. ୨ । ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷାରେ କଥନ—2. Speaking in a barbarous tongue.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଦେଶ—ସଂ.ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଚାତୁର୍ବର୍ଣ୍ଣ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିତ ଦେଶ
Mlechchha deśa —A country not observing
(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ମଣ୍ଡଳ—ଅନ୍ୟରୂପ) the rules of the four castes; a country of the non-Hindus.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଫଳ—ସଂ. ବି (ମ. ଶ. କୋ)—କାଫି—
Mlechchha phala Coffee.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ବାକ୍—ସ. ବିଣ. ପୁଂ. ଓ ସ୍ତ୍ରୀ—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ+ବଚ୍ ଧାତୁ+କର୍ତ୍ତୃ.
Mlechchha bāk କ୍ୱିପ୍)—ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷାବ୍ୟବହାରକାରୀ—Speaking a barbarous or foreign language.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭାଷା—ସ. ବି—୧ । ବିଦେଶୀୟ ଭାଷା—1. Foreign
Mlechchha bhāshā language. ୨ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଜାତିମାନଙ୍କ କଥ୍ୟ ଭାଷା—2. The language used by
(ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷୀ—ପୁଂ, ମ୍ଲେଚ୍ଛଭାଷିଣୀ—ସ୍ତ୍ରୀ—ବିଣ) barbarians.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭୋଜନ—ସ. ବି (ଷଷ୍ଠୀ ତତ୍)—ଗୋଧୂମ; ଗହମ—
Mlechchha bhojana Wheat.

ମ୍ଲେଚ୍ଛ ମୁଖ—ସଂ. ବି—ତମ୍ବା; ତାମ୍ର—
Mlechchha mukha [ମ୍ଲେଚ୍ଛାସ୍ୟ—ଅନ୍ୟରୂପ] Copper.

ମ୍ଲେଚ୍ଛି(ଚ୍ଛି)ଆ—ଦେ. ବିଣ.—ଅତ୍ୟନ୍ତ ମଇଳା ବା ମଳଯୁକ୍ତ—
Mlechchhi (chhi)ā मलेछिया Very filthy or
[ମ୍ଲେଚ୍ଛୀ, ମ୍ଲେଚ୍ଛେଇ—ସ୍ତ୍ରୀ] dirty.

ମ୍ଲେଚ୍ଛିତ—ସଂ. ବି—(ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଧାତୁ+ଭାବ.ତ)—୧ । ମ୍ଲେଚ୍ଛ ଭାଷା—
Mlechchhita 1. Language of foreigners and barbarians. ୨ । ଅବ୍ୟାକରଣିକ ଭାଷା—2. An ungrammatical speech. ବିଣ.—ଅଶୁଦ୍ଧଭାବରେ ଉଚ୍ଚାରିତ—Spoken incorrectly.

ମ୍ଲେଟ୍(ଡ୍) (ଧାତୁ)—ସଂ.—ବାୟା ହେବା—
Mleṭ(ḍ) (root) To be mad (Apte).

ମ୍ଲେବ୍ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ପୂଜା କରିବା—1. To worship.
Mleb (root) ୨ । ସେବା କରିବା—2. To serve.

ମ୍ଲୈ (ଧାତୁ)—ସଂ—୧ । ମ୍ଲାନ ହେବା—1. To fade; to
Mlai (root) wither. ୨ । କ୍ଷୟିତ ହେବା—2. To decay, to wane

Printed by M. Kar, Utkal Sahitya Press, Cuttack